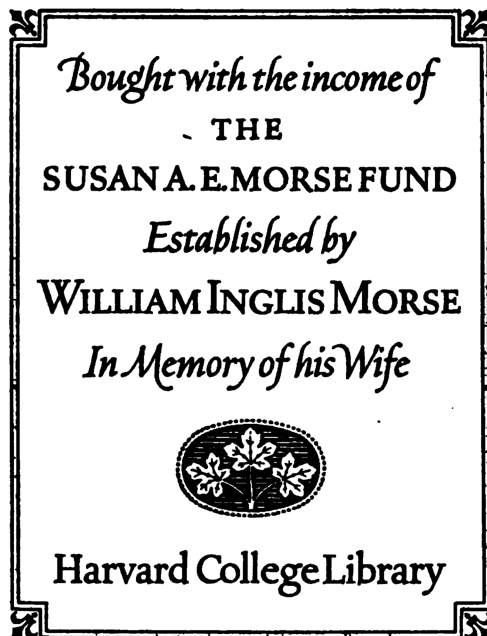
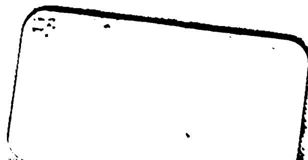

KVĚTY.

Redaktor básní a původní krásné prósy,
zároveň vydavatel

SVATOPLUK ČECH.

Redaktor článků poučných a překladů
krásné prósy

Dr. SERVÁC HELLER.

Majitel a nakladatel

VLADIMÍR ČECH.

ROČNÍK XVI.

KNIHA XXXII.

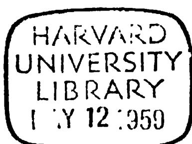
PRVNÍ POLOLETÍ.

„Květy" vycházejí v sešitech po 8 tiskových arších dne 1. každého měsíce. Předplatné na čtvrt leta s poštovní zásilkou 2 zl. 50 kr., jednotlivé sešity po 90 kr. Adressa: „Květy" v Praze, Senovážné náměstí 978-II.

V PRAZE.

TISK A PAPÍR ALOISA WIESNERA.

1894.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

OBSAH.

Strana

Vyobrazení: Po lesnatých svazích k jezeru Superior. Zátoka Lesního jezera (Forest Lake). Stanice na americkém venkově. — Útes korálový. Jesep ustřicový. Letouni měkkoploutví. Losos v tahu. Žraloci v tlupě. Krokodilové odpočívající. — Údolí potoka Keltu na cestě do Jericha. Pohled na jižní konec Mrtvého moře. — Dívka Appenzellská. Rýnský vodopád a zámek Laufen u Šafhúz. — Saranče stěhovavé. Zemští krabi v tahu. Roje mušek. Hrobaříci v práci. Termiti a jejich stavba. Vosa hrnčířská. — Z her gladiatorských: Ave, Caesar Imperator, morituri te salutant. Pollice verso. — Trať americké dráhy Na řece v severní Minnesotě. Lesní řeka v severní Minnesotě. — Dvě illustrace k národní písni. Kreslil Mikuláš Aleš — K pojednání „Dobrodružné tvary rostlinstva“: Začáteční vignetta. Šalamounek, stračí nožky a orlíčky. Tořič a střevíčník Tykve a okurky. Dračinec a agave. Královna noci. Kořenovníky a les manglový. Stapelie. Láčkovky. Střevíčník. Podražec. Welwitschia. Rafflesia. — Námluvy. Dle obrazu Henry Woodsa. — Piatra Krajului čili Königstein. Brašov. Roklina Jalomice v Transsylvanských alpách. Zámek Peleš — Zajaté. Obraz F. H. Calderona. — Lumíci. Hrochové. Pakůň. Žirafy. Klokani. Narvalové. Bisoni. — Holubi sv. Marka v Benátkách. Obraz A. Paolettiho. — Pohledy na Gorici. Z Gorických sadů. Sv. Florián u Gorice. Divin (Duino). Pohled se Svaté hory u Gorice na Julské alpy. — Tajný krejčí. Obraz Ferd. Tagerlina.

Nové „Zlomky epopeje“.

Básně Jaroslava Vrchlického.

Pithys.

Antické duo.

Pan.

Mezi cytisem jsem ležel
  v stínu strmých skal.
Větřík vrškem keřů běžel,
  v rákosí se smál,
mně tak blaze, milo bylo,
tak se mi to žilo, snilo,
  na syrinx jsem hrál.

Boreas.

Mezi ledovci mne vzbudil
  ostrý divný chlad,
já se protáh, zle se nudil,
  nemoh více spat;
volalo vše: K jihu! k jihu!
já se pozved v okamihu,
  začal dout a vát.

Pan.

Stála nymfa u potoka
  jako lilje květ,
plnoňádrá, útloboká,
  zlato vlas, nach ret.
Já ji zřel, se v sítí schoval,
já se do ni zamiloval,
  ona do mne hned.

Boreas.

Dalekou jsem letěl stepí
  s čel vysokých hor.
Dálka . . . rozhled velkolepý! . . .
  Aj, tu první tvor!
U potoka stála, stála,
bílou nožkou v proudu hrála;
  věru, krásy vzor.

Pan.

My se milovali sladce,
  ví to v hvozdě mech,
žili jsme jak ve pohádce
  v sladkých dnech i snech.
Ve dne na syrinx jsem pískal,
v noci její ňadra stiskal,
  div mi stačil dech.

Boreas.

Řek jsem jí: Buď mojí pouze,
  prostor bude tvůj,
obejmu tě v žárné touze,
  nestačí nám sluj.
Poletíme nad oblaky
mezi hvězdy a mlh mraky,
  jak si řeknu: Duj!

Pan.

Řek jsem jí: Buď mojí pouze,
  jednu skrýš já znám,
démant najdu tobě v strouze,
  leknín tobě dám,
rosné perly do tvých vlasů,
zvonky svlačce za okrasu,
  tvým buď vše, co mám!

Boreas.

Usmála se: Nechci tebe,
  já chci Pana jen! —
A já zařval, zkalil nebe,
  hvozdem letěl sten.
Já ji v lednou náruč chytil,
k tesům skal s ní jsem se řítil,
  vrh ji ve vír pěn.

Pan.

Já ji našel, zved ji jemně,
  matce Gai řek:
Vem ji na svůj klín, ó země,
  žij dál její vděk!
Nemůž přec ten půvab milý
zhynout v sobce kratochvíli,
  žij pro příští věk!

Boreas.

Mrtva! — A já letěl zpátky
v tesy ledných ker,
proklel každý pocit sladký,
z jasu prchl v šer.
Láteřím jen, dusám, hýkám,
sněhu vločky v hněvu stříkám
k výši hvězdných sfer.

Pan.

Poslechla mne Gaia matka.
Borovicí jest,
větvemi zní nota sladká,
bloudí pochod hvězd.
Pod ní spím a dumám blahý,
v snu zřím její sladké tahy
písní v duši kvést!

Helena.

Monolog Juliana Apostaty nad mrtvolou jeho choti Heleny.

Kol katafalku plálo tři sta svic.
V jich rudé kalné záři
jak sněžné pole byla mrtvé líc,
kde světlo, stín se sváří.

A černých na stupních muž mračný stál
jak socha v pose hněvné,
na čele resignaci ustoup žal,
jak mramor srdce pevné

Pod togou tiskla neuprosná pěst,
rty, jak v snu jež se chvěly
dřív jedním pouze slovem: „Mrtvá jest!“
teď zvolna k sobě děly:

„Zda pohledět jí v tvář mám odvahu?
Zda miluji ji posud?
Proč žití nového teď na prahu
ji ve hrob sklátil osud?

Chce říci mi: Ty máš jít světem sám
bez přítěže a svoru?!
A přítěž byla ona mrtvá tam,
mha halící mně zoru.

Na cestě svojí, zřím to před sebou,
 já byl bych jistě musil
tvou, věčná Hellado, zpít velebou,
 jak první krok bych zkusil,

V prach zdeptat její sny a vidiny
 a ranit srdce její.
Vstal Osud za mne z věčna hlubiny . . .
 Spí — klid má v obličeji.

Klid, kterým v žití plála vznešená,
 však mramorová, chladná;
jak možno to, že slula Helena,
 když duše v ní ach, žádná!

Ó Helena! Mne zpil ten pouhý zvuk,
 co já v ní všecko hledal!
Té obraz, před kterou kdys kmetů pluk
 se v branách Trojských zvedal.

Tu velkou, zářící, ten soujem vnad,
 to slunce v noc mou temnou,
jež měla v noci vedle mne vždy stát
 a ve dne kráčet se mnou!

Té obraz, odliku a podobu
 na duchu, srdci, kráse,
v níž dávná Helena by vstala ze hrobu
 a pro mne vtělila se!

A zatím tělo jen a pouhý tvar,
 to vasa bez květiny
a srdce výheň — ale kde v ní žár?
 A jeho tep tak líný!

A lhostejně tak přešla žitím mým
 jak zde teď v hrob se chýlí,
jak oblaků stín táhne obilím,
 přes plné klasy pílí.

A já chtěl rosu, já chtěl slunce pít
 z ní v lásky žhoucím plese,
svět obejmout — a ona v duši klid
 jen tupě — křižuje se!

Nic nehnulo jí, stejný klid a mráz
 z ní v moji bytost vanul,
co s barbary se vrhna ve zápas
 pln skutků já jsem stanul

Na prahu velké, příští doby své.
  Již vítězství mé jisté!
U nohou této mrtvé v boj tě zve
  má velká síla, Kriste!

Pryč cetky, svíce, dýmy kadidla!
  Svět s plným slunce leskem
má duše na Olympu zahlídla,
  než zapad s hromu třeskem.

Ten portál tratící se v oblaky
  tkán ze zlata a sloně,
kde růže v šticích, krásné přízraky,
  dlí bozi na svém troně!

Svět volný, velký, ryzí, mohutný,
  pln vzruchu a sil vření.
Tvůj, Zeve, neshasnul klín bleskutný,
  Pan velký mrtev není!

On stejně dýchá hvozdy, u čela
  mi jeho oddech pílí,
jak před lety na statku Marcella
  když s bratrem svým jsme žili!

On divoký se s lvy a tigry pral,
  o závod s větry lítal,
co hodiny já prodlel v stínu skal
  a v Homéru svém čítal.

A večer oba jsme se vraceli,
  on ruce krví rudé . . .
Mé ruce v duchu modly kácely,
  jež zřel jsem vždy a všude.

On uleh divoch k boku milenky,
  již sebral v stepi kdesi . . .
Já duši plnou světlé myšlénky
  jsem těkal nad nebesy.

On hýřil při číši a s přepychem
  při sta pochodní jasu . . .
Já sedal s Plotinem a Jamblichem
  u Psychy hodokvasu.

Já viděl krásu sestupovat s hvězd,
  jak druhdy z pěny moře
se vznesla božská! Vstal, křik: Živa jest!
  Pryč žalmy, lkání, hoře!

Krev marně teče, nadarmo ran pět
se otevírá stále!
Jen krásou, krásou obrodí se svět,
jen radostí, ne v žale!“

95.

Wittenberg podřimuje
a v křivých ulic šer
prach sněžný poletuje
v dušiček svatvečer.

Ku chrámu od kláštera
postava kráčí sem,
noří se mocně z šera,
skráň spjata těžkým snem.

Však jistota plá v oku
a síla v páži tkví
a neústupnost v kroku,
jež vede k vítězství.

Má v ruce bílou blánu;
tam v těžkém boji psal,
čím proti Vatikanu
posvátným ohněm vzplál.

Má v ruce blanu bílou,
na chrámu dveře teď
přibijí s vírou, silou
thes devadesát pět.

I vyndá ze záňadří
mohutný první hřeb:
„Ty papeži se zadři
jak žhavý osten v leb!“

A vyndavá hřeb druhý
a bled je ve tváři:
„Vím, v srdci zápas tuhý
ty vznítíš císaři!“

A vyndavá hřeb třetí
a buší kladivem
a temné rány letí
dál v třesku dunivém.

Tam lhostejnému panstvu,
tam v kněžské pýchy stan
a celém po křesťanstvu
zní mocný hrom těch ran.

„Tak přibili tě, Kriste,
a zas tě přibijí,
však svědomí mé čisté
se strachem nesvíjí

„Bůh pevný val můj!“ Lidem
říš tvou chci získat zpět
a tak přibíjím s klidem
thes devadesát pět.“

A rány duní temně
a městem letí dál,
jak chvěla by se země,
když ořů hřímá cval;

A tušila zlé bouře
a zbraní třesk a hvizd
a v mhách jak v sloupech kouře
se třásla jako list.

A rány světem letí,
zní v zvonů klekání
a jdou si ve zápětí
jak děsné hřímání.

Je hlásný s hrůzou slyší
na věže cimbuří,
mnich ve své cely tiši
skráň dumnou zachmuří.

Však nikdo, nikdo neví,
kam jdou a odkud zní,
jen bouře tuší řevy,
cos jak zpěv pohřební,

Při jehož zvuku chýlí
se ve hrob starý svět —
Plá s dveří v tmu list bílý
thes devadesát pět.

—

„Občan Kristus."

Šla revoluce světem rovna lvici,
kol trosky jen a ruiny,
šla s Marseillaisy písní vítězící
a v patách jí šly zločiny.
Ó jistě chtěla mnoho, mnoho tkala
ve Girondistů krásných snech
a ze snů za sebou jen zanechala
krev, zříceniny, žeh!
Ji mnohý vítal v naději a tuše
ve chudé jizbě učence,
jí vstříc jásala mnohá mladá duše
s prvního žárem milence,
jí přes ocean mnohý tleskal z dáli,
v ní zdravil lidstva jitřenku,
jí číše steré „Vítej!" zacinkaly,
jak bohyni a milenku
ji vésti chtěli světa šírým krajem
k slednímu dobra vítězství,
kdy země posledním být měla rájem
ve lásce všech a bratrství!
Však Marseillaisy než dozněla sloka,
zpěv lásky změněn v řev
a místo slzí soucitu zem loká
jen krev a krev a krev!

*

Šla revoluce světem rovna lvici
kol trosky jen a ruiny.
V sbor starších města vstoupil na radnici
kmet vážný, přísný Parini.
Na mocných ňadrech pestrou trikoloru,
vstoup matným krokem v sál,
na tváři bledost, oheň mládí v zoru
však stejným leskem plál.
S týmž ohněm, s kterým na zpanštělou chasu
zved satiry své bič
a líčil prázdnotu jich zábav, kvasů
a šlehal zbujný chtíč,
s týmž ohněm, s kterým před mnohými lety
psal nesmrtelný „Den",
nad jehož poslední se skláněl věty
ač chorý — přece nezlomen
stál v středu těch, již láteřili, silný.
Ó hrozná, divá směsice!

„Ať žije svoboda! Však na svítilny
  pověste všecky šlechtice!"
Stál v středu těch, již soptili a řvali,
  stál klidný bouře ve hromu:
„Ať žije svoboda!" rty jejich zahřímaly —
  „„Ať žije — smrt však nikomu!""

*

A po radnice jak tu tèkal stěně
  svým zrakem, jenž se tměl,
nad stolem Kristův kříž, jejž vídal denně,
  dnes poprve on neviděl.
Stál chvíli k slzám dojat v srdci čistém
  a ústa se mu zachvěla:
„„Co udělali jste s občanem Kristem,
  kam Jeho tvář se poděla?!

*

Co udělali jste s občanem Kristem?
  On přec ten první byl,
on pevným kmenem, kde jste shnilým listem,
  živ mízou plnou sil,
on první rovnost chtěl a lásku svatou,
  všem právo i bratrství všech,
on první kastovnictví zdrtil patou
  a soucit v srdce lidská vdech;
on první byl, zbodané jeho ruce
  posvátnou nesly pochodeň
té pravé, velké, svaté revoluce,
  on sil — kde vaše žeň?
Co udělali jste s občanem Kristem?
  On zář byl, vy jste stín,
on neděsil svět mečů nahých svistem
  a stínem guillotin.
On staré křivdy nechtěl krví mstíti,
  on v příští patřil čas;
co mrtvé, mrtvé — on chtěl pouze žití,
  chtěl plný květ a plný klas.
Ó věřím, že vám děsnou ironií
  jest vlídná Jeho líc,
nad chvějící se v slední křeči šijí
  on ovšem nemá místa víc!
On výčitkou je vaší revoluci,
  urážkou vašich katanů!
Ó jak se budou vaši rdíti vnuci
  nad vaším dílem — občanů!

Vy musili byste se zardít hbitě
před tváří, která láska jest
a proto musil se zdi okamžitě
se vrátit v říši hvězd.
Tam ať si vládne v království svém čistém,
kdes na mlhovin zápraží!
Co udělali jste s občanem Kristem?
Ó věřím, zde vám překáží!‟“

*

Ó století, jež přeletlo jsi vírem
zas nové nesouc okovy,
tak luzně lákající věčným mírem,
jenž zkvést měl z lidstva obnovy;
ó století, jež začalo's tak hrdě
svůj triumfálný běh,
jak despoticky, pokrytecky, tvrdě
dnes končíš po letech!
Ach rovnost! volnost! bratrství všech! shoda!
jsou prázdná slova dnes,
když nový žoldák svobodě bok zbodá,
ač první její prápor vznes,
když z egoismu vlastního dnes chvěje
stoletým valem kyklopa
a v jeho zvrat pak cynicky se směje.
Co? za mnou přijdiž potopa!
Ó Parini! Tvůj „občan Kristus“ vlídný
z ran sterých znova krvácí,
co Briareus storuký však bídný
se lidstvo ve tmách potácí!

Blouznivci našich hor.

Řada postav z Pojizeří. Napsal Antal Stašek.*)

Horské dvě dívky.

I.

Ve sborovém sezení duchověrců seděla za stolem mladá, sličná dívka, známá mezi souvěrci jménem Růženky. Naproti ní na židli uvelebil se malý zavalitý muž. Na sobě měl krátký ovčí kožíšek; ačkoliv bylo ve světnici horko ba skoro dusno, nesejmul ho s těla a nechal si řinout po obličeji pot, jejž stíral po chvilkách drsnou dlaní.

Mužík ten jmenoval se Bobek, byl daleko široko známým dohazovačem a pocházel z Vrbic od Jičína za Velišem. Do hor zapadl zvláštní náhodou takto:

Bydlel dlouhou dobu ve Vrbicích, nepatrném, zapomenutém městečku s malounkým náměstím; když tam pan purkmistr kýchne, je ho slyšet ve všech vůkolních domech a lidé naň z otevřených oken volají: „Pán bůh rač pozdravit!“ Bobka znal na několik mil kolem každý člověk, ale nikdo nepamatoval, že by jej byl viděl střízlivého. Celý rok nosil krátký kožíšek: v zimě obleknutý, v letě přes rameno přehozený. Dohazoval na jaře a na podzim krávy k prodeji a po celý rok nevěsty ke vdávání. Asi přede dvěma lety se mu stala nemilá věc: ošklivou Barču Klímovou pověsil na krk hezkému Vojtovi Brabcovi. Ale kmotr Klíma byl starý lakomec: slíbil budoucímu zeti přidánkem dvouletého holandského býka a dal mu po svatbě tele s olezlým chlupem; nestálo za desítku. Proto se pomstil mladý Brabec a dal dohazovači na místo slíbené padesátky jen dvacet pět zlatých. Bobek o dodavek nejdřív škemral, pak prosil, konečně hrozil, ale nic naplat. Podal v Jičíně žalobu a došlo k soudní rozepři. Propadl a poprve v životě zbledl hrůzou, když soudce četl rozsudek, že mu podle paragrafu osmistého sedmdesátého devátého občanského zákona nenáleží žádná náhrada, protože není dovoleno vyminovati si peníze za vyjednávání smluv manželských. „Za krávy ano a za nevěsty ne?“ zastenal dohazovač v soudní síni a běžel ven. Ještě se mu v životě nepřihodilo, aby za dohozenou nevěstu ženich nezaplatil; vždyť má u Franty Rydvalova za Pepku sto dvacet zlatých, u Josky Kulhánkova za Tonču šedesát zlatých, u Jeníka Podstranských za Ančku čtyřicet pět zlatých — a o ty by měl také přijít?! To nemůže být! Běží o celou budoucnosť, o celé řemeslo jeho! Šel k prvnímu advoká-

*) Některé z postav tohoto cyklu, jen lehce spojených rámcem spiritistické schůze „sboru sv. Václava, podali jsme v obou předešlých ročnících. Duchověrectví, „mediánství“, jest mezi lidem v některých krajinách Pojizeří velmi rozšířeno.

tovi — ale ten „mizera" ničemu nerozuměl: jde k druhému — ale ten má raději plzeňské než paragrafy. Konec konců tihle všichni venkovští advokáti nestojí za čerta: pražští jsou chlapíci. Bobek si dojel do Prahy; ale i tam pochodil špatně. Všude mu čtli ten ošklivý „palagraf" osmistý sedmdesátý devátý. Hlava se mu točí, pořád ještě nevěří. Za dvacet let poprvé hrůzou a strachy pořádně vystřízlivěl a koupil si sám občanský zákoník. Neumí sice kale latinská písmena čísti, ale zná číslice a ví již, která to je. Čeká na ulici, až půjdou děti ze školy, otevírá knihu, hledá, hledá a když našel, prosí: „Synáčku, přečti mně tady, co pod tímhle číslem 879 je vytištěno!" Synáček čte: „Neplatné jsou zvláště tyto smlouvy: předně když by sobě kdo za vyjednávání smluv manželských něco vymínil . . ." „Proklatý zmetku, jdeš mi!" křičí Bobek, trhá školákovi z ruky zákon a zdrcen jde po ulici dál. Drží ho mam, že jej celý svět klame a stíhá; před zrakoma se mu míhá číslice 879 a kdo vidí, jak se po ulici šámá s přehozeným na ramenech kožíškem, šeptá si: „Chudák blázen!" On si toho nevšímá, jde dál a stane u loterie. „Kde jsi co ztratil, tam to hledej" — šeptá své milé duši, sází celou pětku na terno 8. 87. 79., čeká dva dni v Praze na tah, po celý ten čas nepije a po dvou dnech střízlivého čekání vidí, že vyšlo 9. 78. 8. „Hrome, paragraf tu, ale skr[illegible]!" křičí a běsnuje veřejně, až by ho byli málem odvedli do Kateřinek. Na štěstí je na blízku kořalna: tam čerpá novou sílu, nahrazuje, co zmeškal, a dlouhým postem vysílený mozek přichází do obyčejné míry.

Po nehodách těch popil a když byla kapsa na kahánku, vydal se pěšky domů. Vrátil se do Vrbic v pravé poledne na mol opilý a s velikým křikem nadával lidem, ale nejvíce soudům a nešťastnému paragrafu. Po ulicích hulákati bývalo mu zvykem a činíval tak beztrestně. V městečku byl jediný obecní strážník sám kořala a nechával Bobka na pokoji z přirozeného soucitu ke všem bratrům z mokré čtvrti. Sám pan „pulmistr" měl z Bobka pro jeho nevymáchanou hubu strach, neboť na každého něco věděl a nevěděl-li, vymyslil si. Proto směle hulákal a maje v kapse ještě tři čtyřkrejcaráky a jeden dvacetník, potácel se na náměstí do zadní hospody „u zeleného stromu". Zastihl tam dobrého kamaráda krejčího P[illegible]alka, jenž měl ve zvyku, že tři dny v týdnu pil, jeden den pak vyspával, dva dny pracoval a potom celou neděli se modlil růženec. Zvláštností jeho pití bylo pravidlem: dal si v jedné hospodě nalít, kvapem vypil, ostatní nechal, šel do hospody druhé, tam to opakoval a tak činil po všech pěti hospodách na rynku. Když byl s poslední hotov, vracel se do první, dopil tam a opakoval za půl dne třeba dvakráte všechny [illegible]. Věděl všechny novinky; věděl, co pan „pulmistr" měl k obědu a co u V[illegible] vaří k večeři; věděl, že Va[illegible]šková byla od [illegible] večer [illegible]; věděl, že Lenka Vr[illegible]ova se dopustila s Pepíkem [illegible]; ba věděl, co se děje na faře a [illegible] v městečku po všech hospodách. Zabýval se také [illegible], byl horlivým Staročechem a při každé příležitosti, ale nejvíce při volbách, nadával [illegible], kterých bylo ve Vrbicích jen malá hrstka.

Jakmile vstoupil opilý Bobek do světnice, již se ho ptal zvědavý [illegible]: „Kde jste byl tak dlouho?"

„Za Mělníkem na baborských hranicích u bratra,“ lhal dohazovač, drže se sotva na nohou. Když někde dlouho býval a nikomu se nechtěl svěřiti kde, vymlouval se obyčejně na bratra, jenž byl farářem v Rakovnickém okolí. Dle Bobkova zeměpisu bylo to za Mělníkem na „baborských“ hranicích.

„Čerta jste byl u bratra,“ odsekl mu Ďoubalík, jenž měl také v hlavě.

Dali se do hádky; krejčí se třásl zlostí, že se nedozvěděl, kde se potloukal dohazovač, a dohazovač láteřil, protože tak měl ve zvyku. Ale na konec Bobek vyhrál, neboť více křičel a měl nevymáchanější hubu. Ďoubalík utekl do jiné hospody a od těch dob stali se oba nejúhlavnějšími nepřátely. Dohazovačovo nepřátelství bylo tak prudké, že ze samé nenávisti proti krejčíčkovi říkal o sobě, že je Mladočechem. Nečítal sice nikdy žádných novin, o politické a o veřejné otázky vůbec se nestaral, ba neměl o nich ani tušení; ale Ďoubalík byl Staročechem, proto musil být Bobek Mladočechem. Tím více vzplanulo odpůrcovo zášti. Vyčmuchal, že jeho nepřítel prohrál u soudu Barču Klímovu a to byla voda na jeho mlýn. Hned po městečku a okolí rozkřičel, že zákon zakazuje dohazovat nevěsty a že Bobek byl proto již zavřen, jen že to zapírá a říká, že byl za Mělníkem na „baborských“ hranicích. Lidé věřili a dohazovač byl zlostí bez sebe. Slýchával, že jsou Mladočeši ráznější než Staročeši, a že dávají každého do novin, kdo se jim nelíbí. Umínil si proto, že také tak učiní se soudem i s krejčím Ďoubalíkem. Napsal o tom švabachem psaní do Prahy, ale nemále se podivil, když mu to odmítli.

„Nu tak budu alespoň rázným,“ myslil si Bobek a nadával-li dříve polovičce světa, nadával nyní světu celému, ba i „pulmistrovi“. Nejdříve přišli na přetřes podplacení voličové třetího sboru: pan purkmistr zlostí hořel; potom přišla na řadu Mařka Drbohlavova, jak se s hlavou města hezky bavila, když v rokli pod Kubánkovým hůrčím pásla krávu: pan purkmistr přísahal pomstu. Spojil se s Ďoubalíkem a oba se umluvili, že Bobka zničí. Ubohý byl v úzkých; dohazování nevěst se nedařilo, staré dluhy nechtěl nikdo platit a když k pobídce jeho nepřátel přistěhoval se do městečka nový dohazovač, bylo to Bobkovi jako smrt a máry.

„Půjdu mezi horáky; ti jistě nevědí o tom palagrafu,“ pomyslil si a přestěhoval se z Vrbic do Jilemnice, odkud pocházela jeho matka.

Na horách mu šlo k duhu. Svědčilo mu a řemeslo vzkvétalo nanovo; měl plné ruce práce a daleko široko znali Bobka. Bez jeho tlampání se neprovdala žádná holčice; bez jeho brebentění neprodal se žádný barák. Bylo mu zas kale; jen ten prožluklý palagraf visel nad ním jako Damoklův meč a plašíval ho i ve snách; ale byl s ním zticha, jako s teplou babou.

Jednou v neděli před hrubou vykračoval si z Hrabačova, kde byl na kořalce; měli tam zvláště výbornou. Bylo na počátku června; sluněčko hřálo a milý Bobek šoural se domů maje přes rameno přehozený kožíšek. Na cestě potkal sedláka Matěchu z Poniklého. Znali se a pohovořili o kravách i jarním osení. Když se loučili, pošoupl Matěcha čepici z týla k čelu, poškrabal se za uchem a pravil Bobkovi:

„Nevě' byste nevěstu pro mého syna Petra? Půjdu na výminek a pustím mu . 'ek bez dluhů.“

Bobkem to příjemně škublo; počal brebentit a vyptávat se jak a co.

„Inu, statek je velký; musila by přinést alespoň tři tisíce.“

„A co kdyby přinesla víc?“ chechtal se dohazovač.

„Tím lépe pro vás,“ větil Matěcha a rozmýšleje se chvilku dodal: „Ale věc má háček!“

„Jaký?“

„Oblíbil si kovářovu Francku z Ropratic a nechce od ní pustit. Holka bez krejcaru peněz a černá jako cikánka. Bůh ví, co si to vzal do hlavy. Je s ním kříž; máma přemlouvá ... já domlouvám ... po dobrém, po zlém ... ale nic naplat, jakoby hrách na zeď házel. Hoch jinak je hodný a hezký chlapík ... má taky několik škol, není hloupý ... stál mě v Hradci moc peněz ... chtěl jsem z něho mít pána ... ale rozmyslil jsem si to ... vzal jsem si ho k sedlačině ... a tejď mi provádí s Franckou takové kousky. Musí tomu být jednou konec. Chcete-li to nějak nastrojit.“

Co je „nastrojit“, dohazovač dobře věděl. Rozešli se s dohodnutím, že Bobek dostane rovnou stovku, dobře-li to dopadne.

Šel dál a za malou chvilku potkal mlynáře Macha ze Sytové, jenž, bafče z krátké porculánky, ubíral se z Jilemnice domů. Také s tím se znali, stanuli a pohovořili o cenách pšenice. Když byli na rozchodu, vyndal Mach fajfku z úst, vyklepal z ní popel a nacpávaje nanovo tabákem ptal se:

„Nevěděl byste ženicha pro mou nevlastní dceru Růženu? Víte, že jsem se do mlýna přiženil. Žena má zápis po prvním mužovi na sebe ... spolu nemáme žádných dětí ... ale tu holku bych rád dostal z domu ... matka se s ní tuze mazlí. Má po nebožtíkovi na mlýně pět tisíc ... musilo by to být něco lepšího, takhle něco od péra. Byla v Praze a je zpanštilá; nebožtík si na ní moc zakládal.“

Bobkem to zas škublo a jen slovíčko „od péra“ ho trochu zamrzelo.

„Čerta od péra; je to samý chuďas; ať si vezme pořádného sedláka,“ přemlouval Macha a vykládal mu své rozumy.

Mlynář přisvědčoval, ale doložil:

„Věc má háček!“

„Jaký?“

„Růžena si oblíbila študenta Blažka ... je z horoucího pekla až tamhle z Boskova a má souchotiny ... stůně doma ... umře. Ale holka od něho pustit ne a ne ... musil byste to nějak nastrojit ... ale mé ženě nic o tom neříkejte.“

I s Machem se dohodli, že Bobek dostane rovnou stovku, dobře-li to dopadne a podavše si ruce, rozešli se.

Dohazovač byl rozjařen; před sebou viděl dvě stovky, ale také těžkou úlohu: odstranit študenta s Franckou kovářovou a svést dohromady mlynářče s mladým Matěchou. Věděl, že študentské lásky jsou u děvčat nejhorší. Přehodil kožíšek z pravého ramena na levý, něco si pobručíval a šámal domů. Pohřížen v myšlenkách zapomněl se stavět ještě na jedné

skleničce kořalky a šel se vyspat. Spával, když jiní obědvali — vyspával vždy ranní opici. Probudil se brzy po poledni a chutě se dal do práce.

„Nejdřív študenta," šeptal si, hodil kožíšek přes ramena a hajdy k Boskovu. Cestou se stavěl v Machově mlýně na výzvědy a zkoumal. Pozoroval, že pantáta je doma pátým kolem u vozu, otěže vlády že drží pevnou rukou panímáma a že Růžena, její dcera z prvního manžela, pro niž má hledati ženicha, je velmi hezké děvče zpanštilých spůsobů, jež vypadá spíše jako velkoměstská slečna než jako venkovské mlynářče. Maminka jí říkala Růženka, a celá domácnost se točila kolem ní. Bobek byl nevalně potěšen, ale nedal na sobě ničeho znát a přenocoval ve mlýně. Před spaním se pořádně napil; zdálo se mu o dvou stovkách, mezi něž se mu jako příšera pletl osudný „palagraf" a kovářova Francka, černá jako cikánka.

2.

Pod Boskovem se táhne údolí po obou březích potoka, jenž pospíchá k řece Kamenici. Údolí to jest úzké; s obou stran trčí příkré stráně a nad nimi rozprostřen je úzký pruh oblohy. Lidé říkají, že jí není více, než asi pro dva věrtele výměry — tak málo nebes je tam viděti. A přece je ta rokle roztomilý kouteček světa. Po obou stráních je plno stromů; níže stojí několik samot, jichž domy přítulně se ukrývají mezi bujnou zelení lip a jasanů. Dole zurčí potůček; proud jeho je jasný jako rybí oko a svěží jako samo mládí.

Je dopoledne okolo desáté hodiny. V místech, kde sklon příkré stráně pojí se s rovinou luhu, stojí Blažkův statek. Za domem stíní obrovské jasany, nad domem při svahu rozkládá větve stará lípa, jež za sedmileté války viděla Prušáky v kraji tom, a v předu před okny je sad hruší a jabloní, na nichž zde onde růmění se opozděný květ. Za nimi stojí dva veliké, košaté ořechy a dále na břehu pestří se obarvené ouly, kolem nichž bzučí včeličky. V hustých větvích stromů choulí se malé prkenné budky, útulky špačků a jejich rodin. Je právě čas, kdy z budek těch ptáčkové vyvedli první mláďata. Mladá opeřená havět prohání se tu povětřím, tu po trávě, tu poskakuje po stromech a nedá ani sobě ani starým pokoje. Svět, k němuž se nedávno probudili, se jim patrně líbí; vždyť vše dýchá lahodou: i ten nebes bezoblačný lazur, rozklenutý úzkým pruhem mezi oběma stráněmi, i to jarní sluněčko, jež na něm utkvělo žhavým okem i ta svěží vonná zeleň stromů a osení, i ten zurčivý potůček s jasným vzduchem, plným světla a tepla. Tak krásnou je jen naše horská samota, přitulená v rokli mezi bujným stromovím za doby jarní. Ale černý kocour, jenž přitajen v husté trávě číhá blíže jabloně na mladá pisklata, aby je polapil, je jako zlověští obraz smrti uprostřed jarní lahody té.

V sadě pod košatým ořechem na sedátku z trávníkových drnů sedí mladý Čeněk Blažkův; přijel z Prahy ze studií a je nemocen. Oknem z domu vyhlíží matka. Je sama ve světnici, dívá se zdáli na syna a slzy jako bohatý hrách hrnou se jí po tvářích, na nichž dosud znáti sledy bývalé krásy. Má jen dva syny, a o jednom tuší, že ho na věky ztratí.

Pláče každičký den, ale čas není sluníčkem, jenž by vysušil pramen jejích slzí, a slze nejsou balsámem, jež by vyléčily hluboký bol.

Slyší kroky v síni a utírá si zástěrou uplakané oči. Dvéře se otvírají a do světnice se šourá zdlouhavým krokem vysoká, hubená postava starého, bosého žebráka. Plešatá lebka se mu svítí jako sklo a neoholený obličej vypadá jako šedivé strniště; oděn je cuckovým plátnem, na zádech má ušpiněný ranec a v ruce drží dlouhou, sukovitou hůl — zbraň proti psům.

„Pochválen pán Ježíš Kristus ... prosím o boží almužničku ... bůh vám ji oplatí" — škemrá staroch.

Hospodyně jde do komory a přináší mu velký kus chleba namazaného tvarohem. Žebrák, udiven nad neobyčejnou almužnou, děkuje poníženými slovy a prosí:

„Ale hospodyňko, dovolte, mám hlad ... posednu si u vás sníst boží almužničku ... venku na sluníčku je horko ... u domu v chládku jsou psi" ...

„Sedněte a snězte. — Odkud pak jste?"

„Su z Lastiboře starý Lejka."

„Je pravda, že tam včera vyhořelo pět stavení?"

„Ale ba to že je ... zapálil boží posel ... a za chvilku pět baráků v jednom plameni ... jsou žebráci jako já ... A proč pláčete?"

„Bůh nás také navštívil; náš syn, co má vyštudovaných tolik škol, je nemocen."

„Pán Bůh potěš — a co mu je?"

„Lidé říkají, že má sušku."

„Študoval dlouho?"

„Třináct škol ... odbyl všechny zkoušky ... měl být tejď doktorem."

„Doktorem léků?"

„Ne — doktorem zákonů."

„A koho mu berete?"

„Chodí sem z Brodu Boukal; je jeho dobrým známým ještě ze škol a náš Vincek o jiném nechce ani slyšet."

„Ten mu nepomůže."

„Proč?"

„U nás léčil mladého Zajíčka, když spadl s patra na železné podávky — umřel; v Jilovém chodil k Matějčici, když stonala od hlavnice — umřela; na Bouňovska ho brali k děvečce Nosálově, když měla černé neštovice — i ta je zahrabaná; a tak mu všechno umírá pod rukama. — Já bych vám hospodyňko věděl radu: dojděte na Pelechov k staré Koňačce a nepomůže-li ta, nepomůže na světě nikdo ... do Boukala nic nemáte ... dobře mu u nás přezdívají doktor smrtka."

V tom někdo zaťukal na dvéře a s pozdravem vešel do světnice doktor Boukal. — Hospodyně leknutím zbledla, žebrák šámal se ven ze dveří a nový příchozí ptal se přívětivě matky po synu.

„Je tamhle pod ořechem. — Pojďte, dovedu vás k němu."

„Zůstaňte, zůstaňte, matičko, najdu ho sám."

Za malou chvilku stál doktor před nemocným, jenž si hověl na drnovém sedátku. Byl mladík krásného, výrazného obličeje, ale zbledlých

tváři a z hluboko zapadlých očí zírala smrt. Byl jedním z oněch nešťastných, kteří dokončí svá studia a umírají. Z celé české země rodí se ubožáci ti nejvíce na našich horách. Bývají výtečných schopností, vzbuzují veliké naděje; jejich srdce překypuje city, v jich hlavách rojí se veliké myšlénky, vše v nich bují a vře; ale tu náhle vztáhne po nich kostlivou ruku studená smrt, trhá s nich svěží zeleň mládí, chvíli je moří a kácí pak v hrob. Naše horské hřbitovy jsou plny takových rovů; nad nimi pláčou dobré matičky až do smrti. Nemohou nikdy zapomenouti na své miláčky; vždyť okolo nich spřádaly v citech a myšlénkách vše, co v drsné prose trudného života zbylo jim ideálného a poetického, a smrt, jež je oloupila o celý poklad nejkrásnějších nadějí, působí jim bolest po celý život.

I mladého Blažka dotkla se smrt a prve, než jej umořila, hrála si s ním, jako dravec s polapenou kořistí.

Přivítal se s Boukalem, který byl dávným jeho druhem a jen o málo starší, než on sám. Počali rozhovor.

„Jak je, Čeňku?"

„Mučí mne stálý kašel . . ."

„Až to vykašleš, bude dobře."

Chorý se s vyčítavým pohledem podíval na lékaře; hlava mu klesla na prsa, zrak upřel na zem, odmlčel se a pak se tázal: „Pověz mně upřímně, dlouho-li to se mnou bude trvat?"

„Jak to?"

„Dlouho-li budu ještě živ?"

„Nyní ti je šestadvacet; dle obyčejného chodu věcí ještě padesát anebo více dle toho, jak se budeš chovat. Jsi z pevného rodu a sám pevného ústrojí. Nynější slabosť a kašel přejdou; jen trpělivosť."

„Nemluv se mnou jako s dítětem . . . cítím to a vím, že musím umřít . . . mnoho jsem o tom četl, mnoho sám přemýšlel . . . mnoho soudruhů viděl umírat v stejném stavu . . . vidím sobě i světu na dno . . ."

Lékař byl v rozpacích a počal učeně vykládati, že se nemocný přítel mýlí. Zdálo se, že chorý málo dbal výkladů těch, a pravil: „Chtěl jsem od tebe věděti pravdu . . . mám napravit jednu chybu . . . tiskovou chybu mého života, která ruší jeho smysl . . . ne, je to vlastně chyba mluvnická . . . nebožtík náš učitel Pechánek byl by ji červenou tužkou nejméně třikrát podtrhl . . ."

„Jakou chybu?"

„Znáš mou Růženku?"

„Vždyť víš, že jsem ji znal dřív než ty."

„Když letos zazelenaly se luhy a sluníčko hřálo do útrob ostatnímu světu naději, mně smrt, navštívila mne. Seděli jsme na tomto sedátku sami dva jako dnes my. Dívala se na mne se slzami v očích . . . mně se zdálo, že by bylo nejlépe umřít u její nohou . . . Ale do útrob mne štípal jedovatý had žárlivosti a závisti . . . Myšlénka, že se Růženka po mé smrti vdá za jiného, vnukla mi úmysl, abych tomu překazil . . . schválně jsem ji i sebe mučil, . . . schválně jsem mluvil o smrti své, popisoval svůj pohřeb . . . pronesl předtuchu, že potom do roka bude zasnoubena. — „Do roka?" ptala se mne plačky a dodala: „Nikdy . . .

nikdy se nevdám za jiného ... to vám přísahám!“ Slib ten řekla se zápalem ... s vřelostí ... já jej přijal a podal jí ruku na dotvrzení.“

Odmlčel se vypravováním unaven a lékař prohodil: „Nedobře jsi tak učinil!“

„Vím to, vím ... chci to odčinit, a ty mně v tom máš být pomocen“ ...

„Milerád, ale jak?“

„Dojdi k ní a řekni, že zbavuju ji přísahy.“

„Tak učiním.“

„Počkej, jinak. Dojdi k ní a pověz, aby ještě jednou přišla, že sejmu s ní přísahu sám.“

„Ne tak. Rozčililo by tě to, a každé rozčílení ...“

„Jen dopověz: každé rozčílení je bič, který mrská mé hubené spřežení, aby rychleji klusalo s rakví k hrobu ... eh, co na tom ... o několik okamžiků dřív nebo později. Chci Růženku ještě jednou vidět... a pak ... jste bez toho i vy všichni odsouzeni k smrti ... všichni, ne jen já ... těch několik let, jež máte víc, je jako několik minut ...“

Chorý se rozčiloval a lékař jej marně chlácholil.

„Uspoř alespoň Růženě nových bolestí,“ pravil nemocnému.

Týž se na něho podíval a, nedbaje přítelových proseb, mluvil dále:

„Aj ... sám se mučím a trápím ... nic jsem na světě nevykonal ... všechno jen promyslil ... procítil, s žalem procítil ... jsem jako vypálená ... vyhaslá sopka myšlenek ... zůstal jen stesk, žal, prázdnota ... nicota ... trpím, snáším a mám k rozmnožení svého hoře mírniti hoře cizí ... jste pěkní mudráci ... jeden se má obětovat pro ostatní ... pro celek ... hlouposti ... jediný člověk má tolik práva jako všichni ostatni, ba jako celý vesmír, co pravím jediný člověk! Každý ptáček, každý červíček má v nekonečném článku stejnou cenu, jako celé veškerenstvo ... eh, vlastně mně do toho nic není ... hloupé povídání ... ale i jednostka i vesmír jsou holým nesmyslem ... život a všechno bytí nemá ani smyslu ani ceny“ ...

Unaven odmlčel se a za chvíli se tázal: „Co myslíš, pobudu ještě několik měsíců? Snad do zimy?“

Lékaři bylo úzko. Uchopil ho za ruku a prosebně naň hleděl. Chorý díval se vzhůru, jakoby ještě o něčem přemítal, zavřel oči a položil hlavu na rámě soudruhovo. Nastalo mlčení, jež přerušil nemocný nesouvislými slovy:

„Jen neruště můj pohřeb bláznovstvím ... musí být ticho, jako o půl noci v kostele ... ale nad hrobem mně přece dejte zahrat „Kde domov můj“ ... slyšíš mne, příteli? ... jen nic neříkej mé dobré matičce ... učiníš, jak jsem tebe žádal, a dojdeš k Růžence, jí povědět, že ji před smrtí chci ještě jednou vidět, abych s ní naposledy promluvil a dal jí svobodu?“

„Učiním!“

„Ale rychle ... jdi hned ...“

„Půjdu.“

Lékař vstal, bolestně pohledl na nemocného soudruha, stiskl mu

vřele ruku a odcházel. Šel rychle mimo dům, nechtěje se setkat s matkou; ale ta ho čekala před práhem na náspi a plačky se ptala:

„Pro umučení Páně, povězte mně, pane doktore, bude-li mu dobře?"

„Bude, matičko, bude a to brzy," vyhrkl ze sebe Boukal a spěchal pryč. Blažková za ním udiveně hleděla; ale nezastavil se, až opodál domů za jasany. Tam stanul, sundal klobouk, obrátil se v stranu, kde zanechal nemocného přítele, šátkem si utíral pot s čela i slzy s očí a šeptal: „Dokonáno!"

Čeněk zůstal na drnovém sedátku. Stín velikého ořechu se posunul a sluníčko svítilo na chorého. Bylo mu to příjemné; natáhl nohy, opřel záda o zábradlí z březových větví, jež bylo okolo sedátka, sklonil hlavu, ruce složil v klín a dal do sebe pražit slunečnému žáru. Pak obrátil hlavu na stranu, a díval se na motýla běláska, jenž usedl v trávníku na žlutý květ pampelišky a hýbal křídloma, tu je skládaje a zas rozkládaje. Zrak nemocného byl naň přilepen tak, jako přilepen byl motýlek ku květu; trvalo chvíli, než odletěl. Díval se za ním a když ho ztratil z dohledu, upřel oči na větve ořechu, jež se před ním klenuly. Šveholil tam sedmihlásek, skrytý mezi širokým lupením; co rozložitý ořech stál tu stromem, měla na něm rodina sedmihlásčí každoročně útulné hnízdečko a jinoch uvykl již z mládí slýchati milé její hlásky. — Naslouchal jim i nyní; hlavou mu přelétly vzpomínky a s nimi onen nejistý a nevyslovitelný cit, jenž nás jímává a nejen myšlenkami, ale i celou náladou mrtvého života unášívá zpět v doby dávno prožité, jakmile některý zvláště milý zjev dotkne se smyslů našich. Ptačí zpěv, osení na poli větrem se vlnící, šum boru, bzukot čmeláka neb pouhé mušky, pohled na modré, třepetavé vážky nad keřem u potoka, vůně růží neb konvalinek ba i chuť maliny neb jahody utrhnuté na pasece — to vše probouzí v nás někdy celý proud citů, jež tajemnou řečí šeptají nám do duše minulosti temné pohádky; pohádkám těm obyčejně nerozumíme, ale plnívají nás steskem a touhou po něčem, co na věky pro nás ztraceno.

Tak dělo se i nemocnému mladíku se zpěvem sedmihláska. Ač síly byly v něm valně vyčerpány, bylo mu bolno, jakoby se byl v něm vzňal poslední plamínek vnitrného života.

Když tak zadumán seděl, vyhřívaje se v žáru jarního sluníčka, přišla matka a počala rozhovor.

„Jak je ti dnes, Vincku?

„Dobře, maminko?"

„Nesníš krapet polívky?"

„Ne, maminko."

„Tak ti uvařím vajíčka na měkko?"

„Nemám chuť na ně."

„Snad budeš užívat? Jsou tam ještě prášky, co ti předepsal pan doktor."

„Na to dost času."

Boukal kráčel mezi tím rovnou cestou k Růženě. Měl k ní hodný kus cesty a chtěl odbýt svou úlohu hned, pospíchal, ale nedošel daleko. Sotva přišel na křižovatku, z níž měl odbočit, potkal výrostka, jenž se k němu plačky přiblížil a pravil:

„Táta se dozvěděl, že jste tady, a posýlá mne, abyste přišel k mámě.“

„Kam?“

„Pod Jesený na Bouňovska k Pěničkovým.“

„Co jí je?“

„Počítáme, že má zapálení plic.“

Bouňovska leží daleko v opáčném směru, lékaři se nechtělo, šel však přece. Myslil, že po návštěvě nemocné ženy dorazí na noc do Machova mlýna. Ale odbyv návštěvu u Pěničků, byl volán k Stránským, odtud k Lubasovým, pak k Vedralovým a když byl hotov, chýlilo se málem k večeru.

„Musím vykonat, čeho si ubohý přeje; nasadím noc; snad dva dny ještě vydrží,“ myslil si lékař a stoupal do kopce cestou, která ho Hořením Boskovem vedla k Růženě. Přišel ku kostelu, ukrytému ve stínu vysokých lip. Slunéčko bylo právě na západě; rudé paprsky spoře pronikaly skrze spleť hustých větví a zeleného lupení. V okamžiku, když pohledl vzhůru k promykavému jich třpytu v bujné zeleni, zahlaholil nad ním umíráček. Zarazil se i lokl. Stanul a ohlížel se po mimojdoucích. Namanul se mu starý žebrák Lejka, který s plným rancem na zádech šámal se právě po cestě, i ptal se ho:

„Nevíte, komu zvoní?“

„Mladému Blažkovi z Podboskova, co jste u něho byl dnes ráno,“ odpovídal staroch a potřásal plešatou hlavou, jež se mu starobou stále klepala.

„Dokonal,“ šeptal si Boukal a studený mráz projížděl mu údy. Ničeho si dále nevšímaje, kvapil ku předu dát Růženě smutnou zvěst. Žebrák se chvilku za ním díval a když lékař zašel za první stavení, bručel si:

„Stará Koňačka z Pelechova byla by mu pomohla, doktor Smrtka ho zabil.“

Ještě něco válel na bezzubých rtech o nerozumnosti všech doktorů a pak přemýšlel, kam na noc. „Domů do Lastiboře je daleko; půjdu do pazderny k Tondovi; dostal od Jesenského Berky psa a bude dnes pečinka,“ přemítal staroch a šoural se za ves do sušírny k Tondovi Mlejnkovu, o němž bylo známo, že si rád pochutnává na kočkách a psech. Když kousek ušel, přicházel mu vstříc Bobek. Byl spěchem spocený a jako obyčejně opilý; šámal se od Helkovic, kde se na své potulce stavěl a popil.

„Dědku, komu to zvoní?“ osopil se na žebráka.

„Umrlýmu,“ odsekl mu Lejka a šámal se ku předu.

Bobek se dohřál a pustil se do něho; ale milý staroch pozoroval, že jeho protichůdcem cloumá kořalice; strčil do něho pěstí a Bobek se převalil; než se vzpamatoval a vstal, byl žebrák u pazderny. Dohazovači nezbylo, než motat se a proklínat.

„Zmetku, komu to zvoní?“ tázal se chlapce, kterého potkal u prvního stavení.

„Nebožtíčkoj',“ ušklíbl se kluk, vyplázl jazyk, pochytil březový skolek, který tam náhodou ležel, mrštil jím po něm a utekl.

Umíráček pořád ještě smutně hlaholil, a dohazovače posedla myšlenka,

že se musí dozvědět, komu. Nadávaje vrávoral, až přišel ku kostelu mezi lípy. Opřel se o mohutný kmen zády a díval se vzhůru nad kostel, kde ve věžičce viděl klátící se malý zvonek. Kostelníku dobře zaplatili; zvonil dlouho a opilý dlouho hleděl na umíráček, jak se houpal se strany na stranu a věstil smrt. Stál tu jako zkamenělý; všechna zlosť mu vyčichla ze srdce, ba zapomněl i na své poslání; jednotvárné, unylé zvuky hučely mu do uší i do duše a ladily ho k smutku; přišlo mu na mysl, že musí také umřít.

„Takhle budou jednou vyzvánět mně," šeptal své milé duši a dal se do pláče. Zvonek umíráček a kořalka, kterou v Helkovicích požil, vynutily mu slzy; neutíral a nechával je téci po oholené tváři, odkud mu kapaly na kožíšek, jejž měl přehozený přes pravé rameno. Vzpomněl si, že na světě nikoho nemá, ani ženy ani dětí ani příbuzných, litoval sám sebe a přemítal o tom, kdo ho pochová, a jaký bude jeho pohřeb.

„Opravdu, opravdu ... já musím taky umřít," rozjímal a nepřestával se dívati na rozhoupaný zvonek.

Klinkání konečně utichlo a před kostelem se objevil kostelník.

„Prosím vás, kdo umřel?" ptal se ho Bobek, jenž se stal za malou chvíli skroušeným.

„Mladý Blažek z Podboskova, co vystudoval třináct škol a měl býť brzo doktorem," odpovídal oslovený.

Dohazovačem zpráva ta radostně škubla. „Dvě stě v kapse!" vykřikl nahlas, otočil se a pospíchal do hospody. V jediném okamžiku vykouřila se mu truchlivá nálada ze srdce, rozjímání o smrti z hlavy a myšlenka o dvou stech posedla celou duši.

„Co pak abys šel přímo za večerního chládku nazpátek do Helkovic? ... A zejtra do Ropratic ku kovářově Francce ... Dnes máš kořalky dost ... nestav se již nikde," blábolil a radil se sám se sebou. Poslechl, odvrátil se od hospody, nastoupil zpáteční cestu a přehazuje kožišek s ramena na rameno měl k své milé duši rozmluvu:

„Natáh' bačkory ten študent ... no jen se mu Tondo nesměj, natáhneš je jednou taky ... ale dvě stě v kapse ... ba ještě ne ... překáží mně kovářova Francka, černá jako cikánka ... kdyby takhle do rána chtěla taky umřít ... ale ne, najdu pro ni jiného ženicha ... počkej, černá Francko ... budeš mít ženicha!" (Pokračování.)

K jezeru Superior.

Napsal Pavel Albieri.

Sedě v Nové Praze v hotelu Puškově, prohlížel jsem, čekaje na oběd, z dlouhé chvíle jízdní řády železnic, a uvažoval jsem, kam bych po návratu do St. Paulu mohl se ještě podívati, abych volného času i tisícimílového lístku svého co nejvíce použil, co nejvíce shlédl. Zrak můj utkvěl pak na železniční mapě, jmenovitě na městě Duluthu, jakožto křižovatce mnohých drah a nejzápadnějším bodu Lake Superior, či jezera Hořejšího, jak jsme blahé paměti ve škole říkávali.

Jsem od něho vzdálen ze St. Paulu ani ne celého půldruhého sta mil, a to ještě mizerných anglických! Kdyby to byly zeměpisné, nedráždilo by mne to snad, ale takto, a v Americe docela — to je tak jen o kousek dále, co by kamenem dohodil! Za několik krátkých hodin byl bych tam, v místě, o němž jsem sice ještě před nedávnem, snad docela ještě před rokem, neměl takřka ani potuchy, ale které se mi zdá v poslední době velice důležitým, neboť budoucnost slibuje tam postaviti město, jež bude znamenitým přístavem obchodu po velkých jezerech severoamerických. Již nyní vystoupl význam Duluthu velice, a jest to jedna z nejdůležitějších stanic jezerní paroplavby, čím dále, tím velkolepěji se rozmáhající. Chicago jest bodem nejjižnějším, Duluth nejzápadnějším, a zatím co má Chicago v moci hlavně pojezerní obchod obilím, vzmáhá se význam Duluthu jako hlavní stanice pro nakládání železné rudy i surové litiny, jakož i kamenného uhlí, jež se v okolí jeho čím dále tím více dolují, částečně pak i pro obchod se dřívím a stavebním kamenem.

Duluth mne zkrátka velice vábil, neboť slyšel jsem o něm mnoho zajímavého, a právě hlasy, které mne v St. Paulu z návštěvy jeho chtěly zraditi, úmysl můj jen podporovaly. Uvidím prý jen lesy, skály a vodu! Ale co pak jsem vlastně přišel viděti? Co je v krajině právě nejpěknějšího? Skály a vrchy, lesy a jezera! Po těch přece toužím po celá již dvě léta! Toť tedy, i kdyby město nebylo hned tak poutavým, jak si představuji, je postačitelný už důvod. A k tomu družilo se i pomyšlení, že se octnu na místě, kde posud jen velmi málo krajanů stanulo, na březích jezera a ve městě, o nichž, pokuď paměť má sáhá, nebylo v českém písemnictví dosud nic podrobnějšího původně napsáno!

A k tomu ke všemu nescházelo mi nic jiného, než lístek na těch několik mil ze St. Paulu. Z Duluthu platil mi opět můj lístek dráhy Wisconsin Central přes Ashland do Abbotsfordu, tudy po trati mnou již projeté, zpět do Chicaga. Tři čtvrtě velikého čtverce, jehož každá strana měří skoro stopadesáte mil, měl jsem tedy v kapse a kynula mi naděje, prohlédnouti si zajímavé krajiny s rozsáhlým lesním hospodářstvím, či spíše velkolepým pleněním lesů.

Po lesnatých svazích k jezeru Superior.

(Z vyobrazení ke spisu „V Americe“, který vyjde nákladem J. Otty.)

Když jsem to vše uvážil, spočítal zbylé míle a přesvědčil se dle jízdního řádu, že to vše mohu dokázati, byl jsem již rozhodnut, i kdybych měl třeba oněch sto a několik mil do Duluthu zaplatiti. Abych se v tom však neukvapil, odebral jsem se v St. Paulu k řiditelství dráhy St. Paul a Duluth, všeobecně nazvané „The Duluth Short Line“, t. j. Duluthská krátká trať či spojovací dráha, a tam jsem také lístek dosti ochotně obdržel. Novinář, i český, má v Americe aspoň tu výhodu, že na drahách mají vůči němu uznání a když jen trochu mohou, dají mu svobodný lístek, na „účet“ časopisu, k jehož zaplacení dochází však nanejvýše jen v podobě insertů nebo reklamy. Já slíbil pouze psáti o trati, a to jsem také svědomitě vykonal.

Přes pokročilé noční loučení v St. Paulu byl jsem ráno v osm hodin ve vlaku, který mne měl za celých sedm hodin přivézti do Duluthu. Byla to trochu dlouhá doba na tak krátkou trať, ale když jsem později seznal silné její stoupání a pěknou okolní krajinu, neměl jsem nic proti tomu. A hned za nádražím St. paulským měl jsem první překvapení, neboť vlak octl se ve hlubokém, těsném údolíčku, či spíše úžlabině za městem, rozryté bystrým potokem, po jehož březích tlačilo se ku stráním množství malých, dle všeho dělnických domků. Teprve po chvíli octla se silně oddychující lokomotiva na volnější opět prostoře, na plateau minnesotské vysočiny. Roztroušené domky rozběhlého po ní města dlouho nás ještě provázely, ale pak počaly se již oku objevovati na rovině opět všude jen rozlehlé pastviny a pole se skupinami divokého stromoví a s většími lesy v pozadí, a čím dále, tím spořejší farmy.

Byl pěkný den, krásná pohoda, která mi až na některé maličké odchylky zůstala věrnou po celý můj výlet, a sluníčko také dnes svítilo a hřálo, až radost, takže celá krajina měla vzezření mnohem jasnější a přívětivější, než kdy jindy v této pokročilé již roční době. Ale vysoký již poměrně sever a blížící se zde již valem zima se přece jen ohlašovaly, a při té jasnější náladě celého kraje ležela nad tímto jakási rouška zádumčivosti, tesknoty, jež se vzmáhala zvláště čím dále tím větší opuštěností, jak jsme se vzdalovali od St. Paulu. Bylo mi však řečeno, a věřím tomu, že jsou tyto končiny právě v přítomném období nejpůvabnějšími, vypadajíce nejpřirozeněji. V dlouhé zimě jsou jednou sněhovou a ledovou plochou, ve krátkém, parném letě pak ztrácejí svůj právě význačný severnější ráz a jara zde skoro žádného není, takže nejlepší skutečně k návštěvě jich je takovéto „indiánské léto“.

Vůz nebyl mnoho obsazen, měl jsem celé sedadlo pro sebe, a přede mnou sedící dva občané mluvili spolu nějakou řečí skandinavskou — kterou, nemohl jsem rozeznati. I to tedy působilo mocně! Když minuli jsme první stanici Gladstone, nazvanou ku poctě předáka anglické liberální strany, zmizely poslední průmyslové závody, označující blízkost velkého města, a krajina se ještě více srovnala. Pak to šlo stále stejně po dlouhou chvíli: pořád tytéž čtverce holých polí a strništat, obklíčené plotem z ostnatého drátu, a mezi nimi sporé pastviny s hojnými mokřinami, na nichž jsou tu a tam stáda strakatého, ale ne právě pěkného, vyvinutého skotu, nebo několik koní plemene také ne zrovna vybraného. Více kusů bylo špatných a vyhublých, jak je vyživí pouhá, dosti bídná

Zátoka Lesního jezera (Forest Lake).

(Z vyobrazení ke spisu „V Americe“, který vyjde nákladem J. Otty.)

pastva. Místy pak jedeme nízkými lesíky se stromy podobnými spíše naší kleči, ale listnatými, jež na rozdíl od žlutých lesů jižnějších jsou v této podzimní době červenými. Ráz tento dodává jim jeden druh nízkého javoru, jehož listy k podzimu červenají, až jsou rudy jako krev a jmenovitě ve sluneční záři dávají pak celému kraji červený nátěr.

Vidíme vlastně jen tři barvy: modré nebe, červený les a šedozelenou špinavou zemi pastvin a polí, rušené jen černým dýmem, valícím se z lokomotivy. Teprve za chvíli, u stanice Lake Shore, přibyla k tomu na pravo ještě jedna věc — velká lesklá plocha hladiny jezera Bílého Medvěda. Kolem výstavného, ale dřevěného pavillonu povstalo zde v samém lesíku, vroubícím kolem do kola celé jezero, s více ostrovy a zátokami, celé městečko. Četné villy, všude se vyskytující, jsou však nyní již většinou prázdny, pavillon zavřen, opuštěn! Po jezeře pluje však pěkný parníček, s červenou a bílou plachtou, nataženou přes palubu, a dým jeho hrozí začerniti bílé plachty několika člunů, stojících zdánlivě nepohnutě na tom vodním zrcadle, v němž rychle plující parník brázdí dlouhou vodní rýhu, stále víc a více se šířící. Kam oko dohlédne, všude po vyšších březích jezera vykukují domky mezi stromovím. I kdyby člověk nic před tím o White Bear Lake-u nevěděl, vidí hned i v té opuštěnosti, že jest to oblíbené výletní místo a letní útulek obyvatelů St. paulských.

Pohled na jezero mne osvěžil a probudil větší pozornost k další krajině. Jeli jsme chvíli podle něho, ale podívaná na hladinu naskytla se jen tu a tam mezi skupinami stromoví s vyššího všude břehu. Pak to šlo dosti dlouho samými skoro již lesíky a pastvinami až ku další stanici Forest Lake, mající jméno své od jezera, obklopeného skorem kol do kola většími lesy. Na rozdíl však od White Bear Lake má „Lesní jezero" břehy nízké, takže někde se zdá, jakoby stromy rostly v samé té čisté vodě, v níž se shlížejí, a jinde opět vnikají dlouhé, tiché zátoky hluboko v lesní šero. Po celém pobřeží zdá se splývati voda s lesem a hladina nabývá při něm zelené či červené barvy, dle toho, jaké stromoví se v ní odráží. Ze skupin lesních vynikají i zde tu a tam střechy obydlí, ale daleko již méně, než u jezera Bílého Medvěda. Je sem již dále a nízké břehy tak nevábí k usazování, ač voda jest čista, jezero klidné a velmi rybnaté, lesy rozsáhlejší, ale opět rovné. U nádraží stojí opět několik hotelů a pavillonů s obligátními verandami, které jsou však nyní již pusty a celé vzezření této letní osady je ospalé, smutné, polomrtvé, jako zamrzlé.

Trať dráhy jde kousek podle jezera, řídkým lesem, jenž dovoluje několik průhledů na nehybnou, ani větérkem nezčeřenou vodní hladinu, ozářenou sluncem, ale působící přece vzdor tomu dojem chladna, kvapící zimy. Listí stromů jest seřídlé, z vody zdá se stoupati vlhké studeno a celý ráz rovné krajiny není s to, aby člověka rozehřál, ač jinak ve voze je teplo, to suché, protivné, unavující, mdlé teplo vagonu. Všude nyní rozsáhlá pláň beze změny, ztrácející se na dalekém obzoru v obrysech velkých lesů. Podél trati jsou pak místy větší bažiny, takže mnohde ujíždí vlak po úzkém dřevěném mostě, vedeném jich středem. Bažiny tyto, plny vysoké, ale nyní uschlé trávy, uvádějí mi na mysl nesmírné

Stanice na americkém venkově.

(Z vyobrazení ke spisu „V Americe“, který vyjde nákladem J. Otty.)

ty sibířské a severoruské „tundry“, močály v rozloze mnoha a mnoha mil, jen několik týdnů v roce rozmrzlé, kdež to musí právě tak asi vypadati. Někde je suchá ta ostřice sežehnuta a pak rozkládá se kolem nás úplně černé bahno, kterým jen tu a tam probleskují potůčky vody, čisté sice, ale v tomto okolí přece jen ošklivé.

Kukuřice zde již po celé skoro cestě neviděti a pole jsou prázdna, pokud pak mohu souditi z pohledu na strniště, nejsou právě příliš úrodny, nýbrž je zde spíše sypká lesní půda, šedivější, než je černá ona ornice pšeničná, jíž se honosí česká osada minnesotská. Místo kukuřice, plodiny pro nás více jižní, objevily se však již opět v hojnosti, ba zde skoro ve většině, jehličnaté stromy, borovice a modříny, které mne zvláště upoutaly svým pěkným, řekl bych přímo něžným zjevem, stepilým vzrůstem a jemným, světle zeleným jehličím, výhodně se vyjímajíce mezi křivými, nevzhlednými borovicemi se šedozelenou chvojí. Dlouho jsem již neviděl ty pěkné stromy, které mám od mládí ve zvláštní lásce a pohled na ně mne nyní skutečně potěšil.

Příbytků lidských jest teď mezi stanicemi viděti již jen poměrně velmi málo, a také ne výstavných Nejméně devadesátdevět ze sta jich je dřevěných, nízkých, sroubených již namnoze z klád, ale obarvených neb aspoň obílených. Krajina jest patrně čím dále, tím méně obydlena, jak vidno jest i na ubývání polností a přibývání lesů.

Ve staničce Wyoming překvapil mne zástup pracovního lidu, stojícího na trati a oděného skoro vesměs ve velice křiklavý šat z bělavé, či lépe řečeno špinavé, nažloutlé, hrubé vlny, se strakatými, pestrými pruhy a nápadnými primitivními ornamenty červené, zelené, modré a žluté barvy. Květy a tulipány na českých selských kožiších jsou pravým uměleckým výtvorem proti těmto kolečkám, listům a pruhům, nevkusně do látky vetkaným. Jsou to tlusté haleny, sáhající až po kolena a přepásané v polovici těla barevným pasem nebo obyčejným řemenem. Všem postavám dodává to veliké, nepřiměřené šíře a pitvorný ten zjev doplňuje vlněná čepice téže barvy a látky, podobná pytlíku do špičky, v jakém se maluje německý Michl. Čepici tuto měli však lidé staženu až přes uši, při čemž barevný střapeček na vrcholu hlavy vypadal velmi komicky. Celý ústroj, jenž se mi v zimě pak stal v St. Paulu zcela obyčejným, neboť mělo jej množství dělníků, pracujících venku a zvláště na vodě, připomínal mi tak nejvíce trpaslíky z nordického bájesloví, anebo aspoň nějaké Čuchonce či Samojedy, jak jsem je znal z obrázku.

Však také celé toto okolí podobá se nejvíce finské krajině, rovněž tak plné jezer a nízkého, jako zakrslého lesa, rovněž močálovité, rovné, studené, a postavy tyto jsou velice případnou stafáží, že si lepší ani přáti nelze. Možno pak, že to byli vůbec i praví Čuchonci, jichž se v posledních letech tolik do Spojených Států stěhuje a kteří se usazují právě v těchto jezernatých končinách severní Minnesoty, a pak v Manitobě, kdež se mohou ovšem cítiti jako doma, ve krajině, vlasti jejich tak podobné, úplně stejný ráz a stejné skoro podnebí mající. A k dovršení představy mé zaznívá mi stále k uchu onen cizí hovor dvou cestujících přede mnou, snad také čuchonština.

Na všech skoro předcházejících stanicích oznamoval průvodce vlaku přesedání tím neb oním směrem, neboť všude jsou samé odbočky. Stavba dráhy je v této rovné krajině a při velkém bohatství dříví zajisté levná a proto s tratěmi nešetřeno. Vznikaly asi hned v době kácení původních lesů zdejších, neboť co zde spatřujeme, je les již probraný, vysekaný, z něhož lepší a starší kmeny byly pokáceny a ponechán pouze dorost. Většinou však dopravuje se po tratích dosud dříví, jmenovitě stavební, jehož stálo na každé skoro stanici, vesměs dřevěných to boudách, několik vozů. V North Brauch, kamž jsme přijeli po Wyomingu, stál však na kolejích vlak plný brambonů, přivezených do tamější veliké škrobárny, již jsme hned za stanicí spatřili.

Rush City, město sítin, jichž je ovšem hojně v okolních močálech, je pramizerné hnízdo, jen asi s dvaceti či třiceti domky či chalupami, a ovšem i s příslušným hotelem, general-storem a saloony u nádražíčka. A za „městem" nalezl jsem opět nesmírné plochy lesa, jež teprve asi před nedávnem podlehly zhoubnému požáru, který proměnil celé široé okolí v jediný obrovský hřbitov rostlinstva. Lesy tyto byly jehličnaté a ve zkáze své poskytly smutnější ještě pohled, než listnaté. Ohořelé kmeny jejich s pravidelnými větvemi podobají se tím více křížům a vzbuzují náladu nekonečně smutnou, truchlivou. Všecko černo, kam se jen zrak otočí, jako kdyby černý snih padl na krajinu! Černé kořeny a pahýly nabývají prapodivných podob a bílý právě dým lokomotivy vznáší se nad tím obrazem smrti jako lehká bílá rouška nad velkou černou rakví.

U Pine City, skutečně dobře nazvaného to „města borovic", jichž je i v samém „městě" mnohem více než domků, vede trať, překročivši menší Snake River, „hadí řeku", přítok to řeky St. Croix, tekoucí jen několik mil na pravo skoro rovnoběžně s dráhou k jihu, do Mississippi, po dlouhém, úzkém dřevěném mostě bez zábradlí a při samé hladině přes širokou zátoku jezera, podobnou velké řece. Nenachýlíme-li se z vagonu, abychom viděli pod ním most, zdá se nám skutečně, jakoby vlak jel v samé vodě. Při větších větrech, jež rozbouří vlny, není asi na tomto místě právě nejbezpečněji. Lehkovážnost, s jakou jsou však mnohé dráhy americké stavěny, je skutečně hříšnou a trestuhodnou, jsouc mnohde pouze pravým spoléháním na milosrdenství boží, dokud toto ochrání cestující od pohromy.

Na stanici Hinckley, brzo na to, nastala delší zastávka. Dle počtu mil viděl jsem, že jsme urazili již více než polovici cesty, a to za necelé tři hodiny. Proč má vlak na menší polovici vyměřeny ještě celé čtyry hodiny? Je zde křižovatka drah a větší městečko, jinak ovšem podobné všem takovýmto dřevařským osadám při dráze v lesích, které je se všech stran obklopují jako většinou předešlá již místa. Důležitější však pro většinu cestujících byla okolnost, že ačkoliv bylo teprve jedenáct hodin dopoledne, byl zde v restauraci při nádraží uchystán oběd a vlak dával k tomu půl hodiny času, což se v Americe, zvláště na západě, prodlouží obyčejně na tři čtvrtě. (Dokončení.)

Duch lékem.

Nástin suggestivní therapie.*)

Napsal Dr. Vratislav Kučera.

Předmětem vědy lékařské jest lidské tělo. Vždyť ona i u duševně chorých tělem se zabývá, zpytujíc jejich mozek a míchu.

Proto zdá se býti správným, že léčebnými prostředky jsou hmotné léky rostlinné, nerostné a umělé sloučeniny chemické anebo prostředky přímo na tělo působící, jako jsou lázně, massage, závěsy a elektřina.

Než člověk žije životy dva: život tělesný a život duševní.

Že život duševní jest úplně závislým na životu tělesném, jest arci nepopíratelno. Ale stejně jisto jest, že duch má zase tolik samostatné moci, že může tělem někdy libovolně ovládati.

Tělo jest dělník, duch jest boháč. Boháč sice jenom z práce dělníkovy žije, ale přece dělníku poroučí.

O vládě ducha nad tělem poučuje nás každý náš pohyb.

Tento příklad není však nejlepším. Tělo ani nechce od ducha přímých rozkazů. Ono bedlivě stopuje jeho myšlénky a vykonává je dříve, nežli duch sám to nařídil.

Následkem toho studem se mimovolně zardíváme, zlostí mimovolně bledneme. Zármutkem slzíme. Někdo leknutím chvěje se po celém těle, jiný padá do mdlob. Posloucháme-li strašlivou historku, běží nám mráz po zádech. Dychtíme-li po něčem, počne nám srdce rychleji tlouci. Pohled na věc ošklivou působí bolesti hlavy. Dlouhým žalem lidé chřadnou, lidé spokojení tloustnou t. j. žal zapuzuje chuť k jídlu, kdežto spokojenost podporuje zažívání.

Tak každým okamžikem projevuje se panství ducha nad tělem. Proto zdá se býti dobrou všeliká snaha, jež chce moci ducha ve prospěch těla využitkovati.

Na základě této myšlénky hlásá ku př. Feuchterslebenova „Dietetika duše“: Valere aude, odvaž se býti zdravým! Podobný jest Kantův návod, kterak lze pouhým umíněním chorobných pocitů se zbaviti.

Jak patrno, nabádají oba uvedené spisky k jakémusi duševnímu léčení tím, že duch na hostící jej tělo působiti má v plném svém sebevědomí. Toto léčení skutečně také mnohý člověk sám na sobě provádí, ačkoli nemá třebas o Kantovi ani potuchy.

Cítí se býti churavým a známky jeho churavosti jsou patrny ce-

*) Pomůckou k této práci byly mi spisy a časopisecké články od Baierlachera, Bernheima, Charcota, Forela, Freuda, v. Krafft-Ebinga, Molla, v Schrenck-Notzinga, Strümpella a j.

lému jeho okolí. Oko jeho jest mdlé a kalné. Tváře jsou bledé. Čelo jest rozpáleno. Celé tělo jest zemdleno jako po nesmírné námaze. Avšak třebas by velmi rád si ulehl, neučiní tak, neboť přísná povinnost mu v tom brání. Přemáhá se proto jak může. Nepodává se své skleslosti. Když přijde noc, posilní se vydatným spánkem a z rána pak s radostí pozoruje, že nemoc svou, jak říkáme, přechodil.

Tak duch nad tělem zvítězil. A opakujeme, že jenom ze sebevědomí čerpal k tomu potřebné síly.

Avšak ono sebevědomí ducha není všem lidem dáno a jest naprosto nemožno libovolně si ho zjednati. Ani sebe důkladnější vychování, ani sebe lepší vzdělání k tomu nestačí. Proto duševní léčení právě naznačeného způsobu jest a zůstane vždy jenom nahodilou událostí.

Na štěstí může se každý duch státi silným, když místo sebevědomí jest mu zdrojem moci víra. Vírou obdařeni jsou zajisté lidé všichni.

Sebevědomí jest pramen ukrytý v hloubi země, z kterého jen namáhavě nabírati lze, víra jest zřídlo, jež na povrch vytryskuje a samo žíznícímu se nabízí.

Víra dodává duchu síly v nadbytku a bez nejmenší starosti.

Vznik její jest dvojího spůsobu: Lidé věří buď z vlastního popudu anebo z popudu cizího.

Když někdo úplně sám základy pro svou víru si položil a touto věrou také zřejmě ovládati se dává, mluvíme o autosuggesci.

Když někdo cizím přičiněním nějaké víry nabývá, mluvíme o suggesci.

Po velikých deštích jede někdo po dráze. Na jednom místě pohybuje se vlak docela pomalu. Pocestný hned tuší, že trať není asi v úplném pořádku a že blízko snad číhá nebezpečí. Tu duch začne působiti. Pocestný ani sebou nehýbe, jest mu nevolno, tají dech a bledne — autosuggescí.

Někdo jest na rozpacích. Řekněme mu, že se červená a uvidíme, že obličej jeho opravdu se zardí

Není obtížno za příznivých okolností opakovati pokus ten u osoby druhé a třetí.

Co se to děje? Lidé nám věří a duch jejich jak chceme, tedy dle vnuknuté víry na tělo účinkuje. Suggerujeme ruměnec.

Neznamená tedy suggerovati jenom vzbuzovati víru. Slovo suggesce má širší význam. Označuje totiž celou událost, která vznikla tím, že vzbudili jsme víru o jejím bytí dříve, než-li sama skutečně se přihodila.

Suggesce v lékařství znamená tudíž uzdravovati vzbuzováním víry v uzdravení. Tak léčí se již od pradávných dob.

U Židů léčil podobně král Šalamoun. O něm se vypráví, že uměl modlitbami svými hněv boží tišiti a zaklínáním z nemocných nečisté duchy vyháněti.

Proslulost levitů a proroků zajisté také jenom spočívala v tom, že hojnou měrou dařila se jim suggesce. Král Jerobeam jednoho z nich urazil a hned z trestu mu umrtvěla ruka. Nemohl jí pak vládnouti tak dlouho, dokud nářkem svým nepohnul proroka k tomu, aby mu odpustil a u boha milost mu vyprosil.

Kombinaci suggesce a autosuggesce nalézáme u Aegypťanů. Chaldeů, Indů a Řeků, kteří nemoci své vykládali si hněvem bohů. Jejich opětnou milost, tedy uzdravení, zprostředkovávali jim kněží.

Tito asi dobře věděli, že hlad velmi silně povzbuzuje fantasii a proto nechali nemocné nejprve se postiti. Pak vodili je síněmi chrámovými a vykládali jim, kdy koho bůh od podobné nemoci osvobodil. Konečně ještě tajemnými formulemi a ceremoniemi hleděli obrazotvornost nemocných stupňovati a jejich víru v pomoc boží upevniti.

Potom přinesli nemocní oběť bohu a trvajíce na modlitbách očekávali milost jeho. A tu on obyčejně v celé své podobě zjevil se jim ve snu a oznámil jim, co činiti mají, aby zdraví nabyli.

Po kněžích uchopily se duševního léčení některé italské a řecké filosofické školy. Jejich léčení se tak rozšířilo, že v Athenách přišel na ně zákaz s odůvodněním, že bohové bylinám, kamení a zvířatům léčivou moc propůjčili, nikoli však pouhým slovům.

Způsob filosofických škol záležel v tom, že zpívaly se hymny a pronášela se magická říkadla.

Od pohanství zdědilo křesťanství lékařské pověry.

Apoštolové léčili mazáním svatými oleji, žehnáním, vkládáním rukou a modlitbami.

Podobně jako pohané mají také křesťané své talismany. Jsou to amuletty, pozůstatky svatých mučedníků, popel sv. Petra, svěcené kočičky a podobné věci suggesci vyvolávající.

Jako za starého věku v chrámech Aeskulapových léčili jeho kněží, podobně v 6. století činili mnichové, když lékařství na základě křesťanské víry provozovati se jali. Tímto léčením hlavně Benediktini se zabývali.

V pozdější době křižácké výpravy rozohňovaly mysl věřících a činily je schopnými léčení vírou. Mnozí biskupové prosluli tenkráte zázračným uzdravováním. Papež Innocenc III. byl pak o nezbytnosti kněží u nemocného tak přesvědčen, že vydal rozkaz, dle něhož lékaři bez duchovních nikomu nesměli poskytovati ani rady ani pomoci. Od 13. do 16. století panovaly astrologie, alchymie a čarodějnictví. Čert posedal lidi a opět bohoslužby z nemocných čerta vyháněly.

A podnes objevuje se léčivá moc víry v podobě rozkřičených zázraků na místech poutnických, u osamělých kapliček, u křížů, u soch svatých a u studánek zasvěcených některému světci.

Mimo víru náboženskou nejčastější úspěchy měla a dosud má víra v babské čáry a víra v lékařské umění šarlatánů.

Šarlatáni nejprve fantasii obecenstva zvláštnostmi svých method, velikou reklamou a nestydatými cenami rozněcují a pak opět jenom získanou vírou léčí.

Že jejich rozhlášené léky jsou věci zcela bezcenné, někdy až směšné, o tom podáme krátký důkaz. U nás velmi dobře znám jest Warnerův lék Safe Cure. On přináší prý pomoc proti všem možným nemocem. A z čeho se skládá? Safe Cure jest odvar listů podléšky s ledkem, glycerinem a lihem. Vůně směsi té přidána jest brčálovým olejem.

Ještě proslulejším jest Richterův Pain Expeller. Prostředek tento jest dle inserátů velmi spolehlivým proti rheumatismu, proti zrychlenému

tlukotu srdce, proti bolestem hlavy i vnitřností, proti závrati, proti choleře atd. atd. A jak účinkuje skutečně? Jako dráždidlo. Proto také při chorobách žaludku a ledvin nejen že neprospívá, nýbrž jistě škodí! Skládá se totiž z kafru, salmiaku, ze španělského pepře, z rozmarinového oleje, z aetheru a lihu.

Rozumí se samo sebou, že podobné letkvary mohou blahodárně působiti jenom tenkráte, jednalo-li se u churavého pouze o pocity chorobné a nikoli o nějakou skutečnou nemoc.

Někoho bolí a píchá v krajině bederní. Pomyslí si, že má zapálené ledviny, užije jmenovaného Pain Expelleru a jest mu — možná — dobře. Píchání se aspoň hezky zmírnilo. To jest docela pochopitelno. Ono píchání způsobeno bylo třeba rychle přecházejícím svalovým rheumatismem. O nemoci ledvin nebylo však ani potuchy.

Taková přepjatá citlivost a nesmírná péče o zdraví, spojená s velikou lehkomyslností, vyskytující se u lidí trpících vlastně dlouhou chvílí, neunikla pozornosti lékařů. Aby tedy organismus jejich zbytečně netýrali, sami po zralé úvaze užijí někdy charlatanského klamu.

Předepíšou tvrdošíjnému churavci ku př. chlebové pilulky a suggerují mu, že užívá silný jed. A skutečně často po chlebových kuličkách stav jeho se zlepší a mnohdy nastává i úplné uzdravení.

A což jiného, než-li prostředky k léčení suggescí jsou nové a nejnovější methody léčebné, vymyšlené od lidí, kteří základních v lékařství nezbytně nutných studií anatomických a fysiologických nekonali, kteří následkem toho o stavbě těla a o jeho pravidelné činnosti nemají ani potuchy. Oni proto nikdy nedovedou posouditi, kde přestává zdraví a kde začíná nemoc, kde sídlí ta nemoc, jakým způsobem tělu škodí anebo je hubí, jaké může míti následky a jaký konec.

Takoví lidé jsou přece na první pohled naprosto neschopni vědecky, věcně odůvodněného a proto jedině správného léčení.

A přece některý z nich, ku př. farář Kneipp opět a opět skutečnými úspěchy vykázati se může.

Pochopujeme! Vždyť právě uvedli jsme celou historii za doklad toho, že kněží všech náboženství a všech věků uměli znamenitě využitkovati víry ve prospěch nemocných a ve prospěch — chudých.

Stává se samozřejmým, že léčení suggescí předpokládá určitý duševní stav nemocného. On nesmí býti povahy hloubavé. On nesmí uvažovati o vědecké průpravě a o způsobilosti svého léčitele. Nesmí kritisovati jeho léčebné prostředky a způsob jich užití, nýbrž s plnou důvěrou musí očekávati svého uzdravení.

Snad známa jest historka o nemocném, jenž mohl by se nazvati idealem člověka k léčení suggescí schopného.

Ten stížen byl utkvělou představou, že má v hlavě hnízdo vrabců, které neustále slyší štěbetati. Hledal proto tu a tam pomoc, ale všude marně. Konečně odporučen mu byl Esquirol. Tento slavný pařížský psychiatr († 1840) poznav hned nemoc ujal se nemocného Nechal mu jeho přelud, nevysmál se mu, nýbrž naopak nechal si o něm ještě podrobnosti vyprávěti. Potom důkladně ohmatal a oposlouchal lebku ne-

mocného a ujistil ho, že ho vyléčí. Řekl, že bude k tomu třeba operace, při níž se hlava otevře a učiněným otvorem hnízdo se vybere.

„Ale hned nemohu operovati! Vrabci musí ještě dospěti, aby mohli sami vylítati. Tahati je ven bylo by příliš obtížno!“

Touto výmluvou získal Esquirol času, aby si mohl skutečné hnízdo s vrabci zaopatřiti.

Když se to stalo, konaly se přípravy k operaci. Hlavně ovšem za tím účelem, aby nemocný klamu nepozoroval. Hlava byla mu v určitou stranu odvrácena, jeden assistující ji pevně ve svých rukou držel a Esquirol řízl — do kůže. Sotva že několik krůpějí krve zbarvilo šat operovaného, vyletěl vrabčík první, za ním následovali druhý, třetí a ostatní. Naposledy vyndáno bylo i hnízdo.

Zatím Esquirol výmluvnými slovy líčil t. j. ještě dále suggeroval obtíže a nebezpečí operace. A nemocný skutečně cítil, že jest ztrátou krve vysílen a že jeho stav jest vůbec vážný. Když rána byla sešita, byl odnesen na lůžko. Tam po dlouhé době zase jednou spal seslábnutím při operaci a hlavně proto, že měl již v hlavě úplné ticho. Byl uzdraven. Když konečně asi za týden směl povstati, nemohl ani nalézti dosti slov pro svůj upřímný dík a pro obdiv svůj vůči umění Esquirolovu.

Někdy se suggesce lékaři sama vtírá skoro až nemilým spůsobem.

Právě byl odporučen sulfonal jako nový uspávací prostředek a Bernheim, professor nervových chorob v Nancy, chtěl se o účinku jeho na své klinice přesvědčiti. Za tím účelem zvolil si dva nemocné, kteří již několik neděl nespavostí trpěli. Avšak dříve nežli jim nový lék k užívání podal, pro jistotu, aby nebyl suggescí oklamán, předepsal jim několik lžic obyčejné pitné vody s několika kapkami oleje máty peprné. Když vodu vypili, ujistil je Bernheim, že za 20 minut budou zachváceni neodolatelným spánkem. A opravdu nemocní potom spali jakoby je do vody hodil.

Tím není arci řečeno, že sulfonal jenom suggestivně působí. Mnohými zkouškami zcela jistě dokázáno jest, že jest prostředkem spánek vyvolávajícím. Avšak Bernheim chtěl míti výsledek jasný a ten se mohl jenom vyloučením suggesce objeviti.

Jiný pěkný doklad k tomu, jak suggesce bezděky vyvolána býti může, podává nám následující příhoda:

Vlastnosti nitritů vzbudily u Dra. Beddoèse domněnku, že mohou léčiti ochrnutí. Chtěl se tedy s přítelem Davym o účinku toho léku přesvědčiti. K tomu účelu zvolil si nemocného, o jehož uzdravení jeho dosavadní lékařové vesměs již pochybovali.

Dříve však než-li Beddoès nemocnému lék podal, vzal Davy malý teploměr a položil jej pod jazyk nemocného. Chtěl zaznamenati jeho původní teplotu, neboť očekávalo se, že ona po užití nitritu stoupne.

Sotva že ochrnutý teploměr mezi zuby ucítil, myslil, že vlastní léčení již započalo a že přístrojek pod jazykem není nic jiného, než-li onen prostředek, jejž mu Dr. Beddoès odporučil. A pln radosti zvolal: „Skutečně, cítím, že jest mi lépe!“ — Překvapeni tímto obratem, zůstali lékařové při tom, že léčili nemocného dále jenom vkládáním teploměru

do úst. Než-li pak čtrnáct dnů uplynulo, staly se údy jeho hybnějšími a za krátko bez nitritů docela byl uzdraven.

Ale všichni lidé nejsou suggesci stejně snadno přístupni. Suggesci vadí každé rozčilení, každý hněv, každá lítost, zármutek, úzkost, veselost i touha anebo po podrobnostech pátrající pochybovačnost, předpojatost a pozornost nebo naopak přílišná roztržitost. K suggesci jest potřeba duševního klidu. Tenkráte v samotné mysli žádné silné představy se nevynořují, za to však zevní popudy, tedy i suggesce tím snažší a tím větší pozornosti docházejí.

Ještě mocněji než-li překážky svrchu uvedené zabraňují suggesci duševní choroby. To jest docela přirozené. Šílené představy trudnomyslnosti, zběsilosti, slavomamu a j. jsou nevyhladitelnými. Mozek šílenců nemá nikdy od nich pokoje. Naproti tomu i nejzaměstnanější a nejpilnější mozek občas, třeba jenom na krátko, klidně si hoví. Jest nutno zřejmě vytknouti, že u duševně zdravých lidí překážky suggesce jsou zjevy pomíjejícími Na základě tom můžeme směle říci, že někdo dnes jest velmi suggestibilním a zejtra možno, že jest suggesce naprosto neschopným. Jiný zase dnes na žádný způsob suggerovati si nedal a zejtra snad téměř okamžitě suggesci podlehne.

Z toho pak, co právě jsme uvedli, můžeme ještě další vývod učiniti, že suggesce jsou schopnými všichni lidé samorostlého, přirozeně zdravého rozumu. Tím samoděk dostalo se nám výkladu, proč suggesci spíše podléhají lidé prostí, než-li duševně přepracovaní, proč spíše ženy než hloubaví muži, a proč roztržité děti často ani si jí nevšimnou.

Aby však suggesce nemusila neustále zápasiti se značnými obtížemi, béře se na pomoc výborný prostředek, který poskytuje jí věda zvaná hypnotismem.

Základy k jeho vědeckému zkoumání a také jeho pojmenování pocházejí od Braida. On pravil: „Hypnosa jest nervosní, uměle vyvolaný spánek, jenž z paměti zapuzuje všechny události, které v něm spící zažil.“

Toto učení bylo příčinou, že i pozdější spisovatelé definovali hypnosu jako spánek. Taková definice není však správnou. Mnohá hypnosa jest sice spojena se spánkem, mnohá však zase nikoli a přečasto hypnosovaný jenom se domnívá, že spal, ačkoli na otázky správně odpovídal, chodil a jiné různé pohyby dělal, tedy zcela jistě nespal.

Proto nové definice ku příkladu Bernheimova zní jinak: „Hypnosa jest zvláštní, uměle spůsobený duševní stav, jehož pomocí člověk představy snadno přijímá, dává se jimi ovládati a lehce je skutkem provádí.“ Anebo jinak řečeno: „Hypnosa jest zvláštní duševní stav, jenž schopnost suggesce buď vzbuzuje nebo zvyšuje.“

Bernheim spánek při hypnose prohlašuje přímo za účinek suggesce a na základě tom radí, aby se jmen hypnosa a hypnotismus přestalo vůbec užívati. Lépe jest prý říkati: stav zvýšené schopnosti suggesce, stav suggestibilní, protože všechny způsoby hypnosu vzbuzující nejsou ničím jiným, než prostředky suggesci povzbuzující.

Návrh tento se velmi zamlouvá a odůvodnění jeho leží na snadě.

Ptejme se, kdo podléhá hypnose. Otázce té nebylo by možno ani se vyhnouti a proto neškodí, zodpovíme-li ji hned. Co pozorujeme? Že

doslovně opakujeme všechno to, co uvedli jsme mluvíce o tom, kdo podléhá suggesci. Tím ne-li totožnost, tedy jistě aspoň blízká příbuznost suggesce a hypnosy docela jest zřejmou.

Ale poněvadž jest třeba nejprve hypnosy dosíci, nežli k vlastnímu léčení suggescí se přikročí, promluvíme pro lepší přehled v naznačeném postupu zvlášť o obou oddílech duševního léčení.

Aby však při objektivním líčení mnohá zajímavá podrobnost pozornosti neušla a aby obraz hypnosy byl co možná přístupným a jasným, uvádíme zde zevrubný popis několika typických hypnotických sezení, jak je Dr. Moll líčí.

Pokus I. Počínám pokusy s dvacítiletým mužem. Vyzývám ho, aby se posadil, dávám mu do ruky knoflík a kážu mu, aby na tento předmět obě oči pevně upřel. Uplynuly tři minuty. Obě víčka se zavřela.

Muž marně se namáhá, aby oči otevřel. Jsou pevně zavřeny. Ruka, která dosud ku předu jsouc natažena knoflík držela, spadla na kolena. Na mou otázku: „Jak se vede?", odpovídá muž, že se cítí mdlým. Já ho ujisťuji, že jest mu nemožno oči otevříti. (On se hned o to pokouší, ale marně). Já mu pravím: „Obě své ruce máte pevně položeny na kolenou, nemůžete jich vyzdvihnouti." (On přece ruce do výše pozvedne). Zaměstnávám se dále tímto mužem. Neshledávám na něm žádných zvláštních změn. Jest také při plném vědomí. Pozdvihnu-li mu ruku do výše, drží ji tak, jakmile však povolím, nechá ji dle libosti padnouti. Fouknu muži do očí. Ty se hned otevřely a muž jest v témž stavu jako před pokusem. Mimo to pamatuje se na vše, co jsem s ním mluvil.

Jedině to jest nápadným, že nemohl očí otevříti a že se cítil mdlým. —

Pokus II. Paní 53 leta stará sedí v lenošce. Stojím před ní. Obě ruce své zvedám do výše a pak ploché dlaně ve vzdálenosti 2—4 cm. pohybuji rovnoběžně s povrchem těla tak, jako kdybych je hladil. Pohyby ty táhnou se od temene hlavy až do výše jamky žaludeční. Jakmile ruce tak hluboko přijdou, rozpřáhnu je od sebe a ve velikém oblouku nad hlavou paní je zase sblížím. Tak činil jsem deset minut. Teď sedí tu paní se zavřenýma očima klidně a hluboce si oddychujíc. Kážu jí, aby obě ruce zvedla. Stane se. Za chvilku obě ruce těžce spadnou. Na otázku, jak se jí vede, odpovídá paní, že se cítí velmi mdlou. Zakazuji jí otevříti oči. (Ona činí marné pokusy). Teď zvednu jí pravé rámě do výše. Ono zůstává v té poloze i když jsem je byl pustil, Poroučím paní, aby rámě dolů spustila. Stalo se. Pravím jí, že jest němá a že nemůže své jméno vysloviti. (Ona beze zvuku pohybuje ústy). Tvrdím, že jest již schopna řeči. Slyšte její jméno!

Ženu tuto vzbudím podobnými pohyby, jakými jsem ji uspal. Rozdíl spočívá v tom, že začnu dole a končím u hlavy a mimo to k tělu jest hřbet rukou obrácen. Paní otevírá nyní oči a její stav duševní a tělesný neukazuje nic nepravidelného. Zde vidíme, že během hypnosy nejen oči zavřeny byly, nýbrž že i mnohých pohybů žena konati nemohla, které jsem jí zakázal.

Pokus III. Pán 41 rok starý usedl do lenošky. Pravím mu, aby se pokusil spáti: „Pomyslete si, že chcete usnouti." Za chvíli pokračuju:

„Vaše víčka již již se zavírají, vaše oči stávají se mdlejšími a mdlejšími, mhouříte je víc a víc. Cítíte, jak celého vašeho těla zmocňuje se únava, ruce stávají se bezvládnými, nohy chabými, celé tělo stává se nesmírně těžkým, nehybným. Chce se vám spáti. Víčka již jsou pevně zavřena, již nemůžete spánku odolati. Spěte!"

Pán zamhouřil oči. Tážu se ho, může-li je otevříti. On marně se o to pokouší. Zvedám mu levé rámě do výšky. To zůstává v té poloze přese všechno namáhání pánovo, který chce je dolů položiti.

Ptám se pána, zda-li spí. (Ano!) Pevně? (Ano!) „Slyšíte zpívati kanárka?" (Ano!) „Slyšíte teď koncert?" (Zajisté.) Vezmu kus černého sukna a dám je pánovi do ruky. „Poznáváte přece, že jest to pes?" (Docela dobře!) „Otevřte oči a budete ho také viděti, ale při tom musíte stále spáti, dokud vám neřeknu, abyste se probudil!" (Pán otevírá oči, vidí psa a koná pohyby, jakoby ho hladil.) Potom činí vše tak jak má nařízeno. Na daný rozkaz domnívá se, že je v zahradě, že vidí stromy a podobné. Jest tedy pokud se pohybů i pokud se pocitů smyslových týče úplně bez své vlastní vůle. Jeho vůli nahrazuju mu svojí. Mnou dá se docela libovolně ovládati. To jest velmi nápadno, neboť nikoho jiného mimo mne neuposlechne. Prosím, aby někdo z posluchačů to zkusil.

Přistupuje A a zvedá hypnosovanému ruku do výše. Ruka bezvládně hned zase klesá. Přistupuje B a činí totéž s týmž úspěchem. Také slovných rozkazů, které A i B udílejí, hypnosovaný úplně si nevšímá. Poslouchá jenom rozkazů mých, jenž jsem ho v hypnosu uvedl. Z toho vysvítá, že hypnosovaný pouze s hypnotiserem stojí v rapportu, že jenom od něho dá si suggerovati. Udílené rozkazy nejsou zajisté nic jiného než-li suggesce. Teď přikážu pánovi, aby se probudil. „Procitněte!" On procitl a vstal. Pamatuje se pouze, kterak usínal. Co se s ním prodlením spánku dělo, o tom nemá ani nejmenší potuchy. —

V uvedených třech pokusech naznačeno bylo, jakým spůsobem hypnosa se zavádí. V prvním případě kázal hypnotiseur hleděti pevně na knoflík. Ale se stejným výsledkem mohl nařídíti, aby byl upřen pohled na třpytící se krystal, na lesklé zrcadlo, na jeho oko nebo na jeho vztýčené prsty.

Také magnet stal se oblíbeným předmětem. Upotřebení jeho jest odůvodněno historií. Již v roce 1530 projevil Theophrastus Paracelsus domněnku, že hvězdy působí na lidi a na zdraví lidské a že také sám člověk jest obdařen silou, která na jiné, zvláště na nemocné lidi zdárně účinkovati může. Mesmer, vídeňský lékař (1815), vysvětloval tento vzájemný styk různých těl tím, že magnetické fluidum mezi nimi proudí, které má svůj odtok a přítok. Tak dal jakýsi vědecký základ k nauce o zvířecím magnetismu. Shledávaje pak jakousi analogii mezi magnetismem zvířecím a magnetismem minerálním léčil dotekem a potíráním skutečným magnetem.

Dnes dosti často setkáváme se s lidmi, kteří se těší, že ubývající měsíc zbavuje tělo bolestí a vyrážek a naopak bojí se, aby plný měsíc nové neduhy a zvláště duševní choroby s sebou nepřinesl. Ještě dnes panuje náhled, že mnohé oči mají uhrančivou moc, takže po jejich pohledu na okouknutého mdloby přicházejí.

Z toho jest patrno, že nauka o zvířecím magnetismu má dosud mnohé přívržence. A poněvadž pověst jeho neutuchá a stále dráždí fantasii chorých, jest obyčejný, nevinný magnet výbornou, suggesci sesilující pomůckou.

Methodu fixační zavedl svrchu již jmenovaný Braid. Hypnosa nastupuje tu únavou zraku. Než právě proto mnozí Braidovu methodu zavrhují tvrdíce, že následkem předráždění centrálních orgánů dostavují se po hypnose silné bolesti hlavy. Ale námitka tato nemá asi veliké váhy, neboť fixace jest dosud nejužívanější pomůckou při hypnosování.

Jak únavou zraku tak také únavou sluchu lze vyvolati hypnosu. Postačí k tomu jemná, monotonní hudba nebo třeba jednoduchý tikot kapesních hodinek. Ovšem jest také ještě možno působiti současně na zrak i na sluch.

Místo slabých, jednotvárných, ale za to dlouhotrvajících dráždidel používal někdy Charcot prostředků překvapujících a silných. On dovedl vyvolati hypnosu třeba tím, že na nemocného pustil paprsek ostrého Drummondova světla anebo že dal hlučně bíti na tamtam.

Při druhém svrchu popsaném pokusu dosaženo bylo hypnosy Mesmerovými magnetickými tahy. Někteří magnetiseuři prodlužovali pohyby tyto až ke kolenům, jiní až k prstům nohou. K tomu hleděli také účinek magnetických tahů uspíšiti současně zaznívající jemnou hudbou.

Při třetím pokusu použito bylo methody suggestivní dle návodu Dra Liébaulta v Nancy. Ona nemá docela žádných nepříjemností a nemilých následků a vůbec jest nejpřirozenější. Podobá se totiž nad míru způsobu, jakým děti se uspávají. Říkají matky: „Hezky tiše lež, děťátko, zavři očka a spi!“ Na ta slova hodné děcko z pravidla opravdu usíná. Nestačí-li však někdy dobrá domluva, řekne matka krátce a přísně: „Hned spi!“ A potom i nepokojné dítě usne.

I takového právě způsobu lze použíti k hypnose. Činí tak Bernheim u osob, u nichž známé nám již léčení spánku nebylo nic platno. Položí ruku před oči hypnosovaného a zvolá: „Spěte!“ A hypnosovaný buď hned zavře oči anebo má je nehybně v jedno místo upřeny, dokud se mu dále nerozkáže, aby je zavřel.

Rozumí se samo sebou, že hypnotiseur vždy říditi se musí individualitou a proto že často různé spůsoby různě kombinuje. U osob hypnose velmi vzdorujících odporučuje se ještě použíti slabé narkosy.

Také tato rada není nic nového. Od dávných dob uvádějí se lidé ve stav ekstase a hypnosy vdechováním vonných par a omamujícího kouře z bylin anebo pomocí opojných nápojů. Svědectví o tom podávají starověké věštírny a z dávných dob zachované zvyky dosud úplně civilisací netknutých kmenů. Asi před pěti lety našel Africký cestovatel Wissmann kmen Mušilangův, kde každý, koho žaloba stihla, nucen byl před zahájením soudu vykouřiti dýmku indického konopí. Tímto narkotickým prostředkem uveden byl jistě ve stav duševní malomocnosti. Obviněný pak z pravidla přiznal se k vině. Buď byl neschopen zapírati anebo také jest možno, že přiznání k vině bylo mu teprvé vemluveno, suggerováno. — Mimochodem řečeno, z této jednoduché příčiny, že nelze rozeznati, jak dalece oopovědi srovnávají se se skutečností a jak

dalece hypnosovaný souzenec podléhá suggesci, není možno užiti hypnotismu v soudnictví.

Badatelé v oboru hypnotismu sledují určité, charakteristické známky a podle nich na hloubku hypnosy soudí. Aby usnadnil se popis, praví, že hypnosu lze děliti na stadia nebo na stupně.

Různí spisovatelé mají různá charakteristika a již proto udávají různý počet stupňů.

Delboeuf vzal si za měřítko citlivost a podle ní rozeznává dva stupně hypnosy: s citlivostí a bez citlivosti.

Kluge a Max Dessoir mají měřítkem výkony hypnosovaného a dostávají tím způsobem také dva stupně Dokud jenom pohyby nemocného ukazují změnu, trvá hypnosa na prvém stupni, nastoupí-li však k tomu poruchy smyslové činnosti, jsou ony známkou hypnosy stupně druhého.

Také Krafft Ebing rozlišuje dva stupné: spavost a sám spánek.

Liébault má rozdělení, jež učinil na základě schopnosti samovolných pohybů. Dělí hypnosu na spánek lehký a na spánek hluboký, somnambulismus. A tato dvě stadia rozděluje ještě dále na menší stadia, čímž dostává 6 stupňů. Bernheim určil 9 stupňů. Charcot rozeznává malou hypnosu a velkou hypnosu. A teprve tuto, kterou u hysteroepileptických osob pozoroval, dělí na tři stadia: na stadium katalepsie, lethargie a somnambulismu.

Nejpřehlednější a všeobecně nejvýhodnější jest rozdělení ustanovené professorem Forelem v Curychu:

Stupeň 1. Somnolence. Suggesce jest sice pro některé věci již zvýšena, pro jiné však může býti, ač s patrným namaháním, potlačena.

Stupeň 2. Hypotaxie. Hypnosovaný již žádné suggesci nevzdoruje. Probuzen dovede se hypnosovaný většinou upamatovati, co dělo se s ním v hypnose. Partiellní amnesie.

Stupeň 3. Somnambulismus. Suggesce lehce se daří. Po procitnutí nepamatuje se hypnosovaný na nic, co se s ním během hypnosy dálo. Totální amnesie.

Poněvadž účelem hypnosování jest docíliti pokud možno největší suggestibilnosti, rozumí se samo sebou, že zvláště léčebná suggesce zavádí se z pravidla teprve, až docílí se stadia somnambulismu. Ale nejenom, jak jsme dosud viděli, prodlením samotné hypnosy můžeme hypnosovaného ovládati. On podléhá naší suggesci stále ještě i když byl probuzen, ba i později ještě za dlouhou dobu, za týden, za měsíc, za rok. Suggesce taková zove se posthypnotickou, prodlouženou, prodlouženou na určitý čas, kdy působnosti pozbývá.

Analogon její ve stavu bdělosti není v životě řídké. Uvádíme příklad Mollův.

Pan X jest u mne návštěvou. Když odchází, žádám ho, aby připravený můj dopis vzal s sebou a aby jej na cestě do poštovní schránky vpustil.

X šel a vložil dopis do schránky.

Tak příkaz v žádosti mé obsažený, ačkoli za malou chvíli, přece teprve za čas byl vyplněn.

Ale X-ovi přihodilo se s dopisem ještě něco zajimavého. Sotva vyšel z mého domu setkal se s panem Y. Poněvadž Y šel stejným směrem jako X, pustili se oba na cestě do živého hovoru. Když šli kolem poštovní schránky, X na chvilku u ní se zastavil, mechanicky vložil tam můj list a při tom bavil se s Y-em nepřetržitě dále. Ale když přišel k bytu svému, rozpomněl se náhle na svůj úkol. Že jej již vykonal, o tom nevěděl. Hledal po všech kapsách, ale co si přál, nemohl nalézti. Byl mrzut. Tu zeptal se ho Y, co hledá. A teprve po té otázce X-ovi se vysvětlilo, že dopis zcela správně jest již dávno pryč.

X vykonal něco mimo svou vůli jsa jedině v určité době daného příkazu poslušen. Tím spíše zajisté hypnosovaný dbá za určitý čas dané jemu suggesce. Delbouef soudí, že dáti posthypnotickou suggesci znamená asi tolik, jako dáti hypnosovanému rozkaz, aby později v novou hypnosu upadl a v ní bez rozvahy a bez odporu co žádáno v suggesci provedl.

Suggesce posthypnotická vztahovati se může na nejrozličnější výkony a věci. Mimo to nejspíše může jí býti zneužito k zločincům.

Dobrou ukázkou jest krátký Bernheimův případ:

Bernheim hypnosoval paní Z a suggeroval jí, aby za hodinu po procitnutí z hypnosy ukradla hodinky se stolu u okna stojícího. Potom vzbudil ji a začal se zaměstnávati jinými pokusy. Zatím však nepřestal paní stále pozorovati. Když určená hodina chýlila se již ke svému konci, blížila se paní Z zvolna k naznačenému stolu. Ale přehlédnuvši věci na něm uložené, odvrátila se obličejem od něho a tvářila se, jakoby z okna pohlížela. Mezi tím však její ruce za zády chvatně pracovaly. Aby počínání své zakryla přehrabávala tak dlouho papíry, až konečně k hodinkám se dostala. Hned je vzala, opatrně je ve svém šatu schovala a jakoby nic se nepřihodilo odcházela od stolu. Tu Bernheim zeptal se na čas a při tom také počal hledati svoje hodinky. Ale poněvadž nemohl je nalézti, zvolal k přítomným: „Někdo z vás mi ukradl hodinky! Kdo to jest?“

Při tom rozhlížel se kolkolem. Konečně upřel svůj zrak na paní Z. Ta se červenala a bledla. Pak padla na kolena a hlasem rozčilením a strachem se chvějícím prosila, aby nebyla udána a trestána.

„Vy jste tedy zlodějkou?“

„Ne, nikoli! Zapřísahám vás, že jí nejsem. Nechtěla jsem hodinky ty ukradnouti. Bůh ví, co se to se mnou dělo. Cítila jsem však tak velikou touhu hodinky ty míti, že nemohla jsem jí odolati. Touha má byla silnější než já.“

Ubohá paní upřímností svou a slzami svými vzbuzovala všeobecný soucit. Ona si téměř zoufala. Aby jí další trýzeň uspořil, ustanovil se Bernheim na tom, že jí každou upomínku na vylíčenou událost z paměti vypudí.

„Dejte mi ty hodinky,“ pravil. „Nevzpomínejte na ně. Vy jich nechcete. Vy jste jich neukradla. Jste osoba poctivá.“

Vzpomínky paní Z uhasly. Když potom Bernheim jedenkráte jí vyprávěl, jak dobře kradla, myslila, že si s ní nechutné žerty tropí.

Poněvadž nám zde o stránku právnickou neběží, konstatujeme prostě, že posthypnotická suggesce ukrásti za hodinu hodinky byla správně provedena.

Ale nejen různé výkony, nýbrž i hallucinace jest možno posthypnotickou suggescí spůsobiti. Příkazem jejím ovládaný člověk má pak zjevení právě taková, jak jsme mu je byli dříve vylíčili.

Proto jest přirozeno, že daří se i posthypnotická léčebná suggesce.

Jest známo, jak těžko odvykají alkoholikové nápojům lihovým. Ony stávají se jim tak nezbytnou potřebou, že kdybychom jim je odňali jedním rázem, zdálo by se, jakobychom všechnu jejich sílu tělesnou byli podlomili. V ohledu tom podobni jsou morfinistům. Proto jed pozvolna se jim odnímá nebo aspoň, kde není zbytí, volívá se zlo menší. Ale taky se potom přihází, že z morfinistů stávají se kokainisté a z pijáků silných lihovin pijáci vína.

Jakým spůsobem může tu tedy posthypnotická suggesce léčiti?

Ona buď jednoduše vzbuzuje v alkoholikovi náhlý odpor proti všem nápojům opojným anebo dociluje toho pozvolněji. Poprvé nařídí: Zítra vypiješ jenom tolik a tolik. Počet ten obnáší již menší míru, než které alkoholik byl zvyklý. Po druhé míra opět o něco se zmenší, po třetí zase, až během nedlouhé doby požívání lihovin obmezí se mu na množství neškodné.

Někdo zase trpí nespavostí anebo pronásledován jest zlými sny.

Posthypnotická suggesce churavému nařídí: Zítra v 10 hodin večer půjdete spat. Budete spáti klidně. Ve spánku budete míti líbezné sny. Bude se vám zdáti o rozkošných horských krajinách a o tichém, idyllickém životu v nich. Posilněn probudíte se ráno v 6 hodin.

Suggesce stává se skutkem a opakuje se tak dlouho, až churavý jest zdráv.

Tak dostali jsme se k otázce, které nemoci lze léčiti duševně.

(Dokončení.)

Alastor

aneb

Duch samoty.

Báseň od Percy B. Shelleye. Přeložil V. Černý.

Nondum amabam, et amare amabam,
quaerebam quid amarem amans amare.

Confess. St. August.

Ó země, moře, vzduchu, bratří mí!
Té Matky velké prs-li napojil
jen jiskrou zbožnosti kdy duši mou,
bych lásku vaši cítil a dar ten
vám splácet mohl stejnou láskou zas;
a rád-li měl jsem rosný jitra dech,
jas poledne a západ nádherný
i v půlnoc hlubé, vážné mlčení,
vzdech dutý lesů pustých v podzimi,
sníh zimy, která ledu korunou
snět zdobí holou, žluté traviny;
a rád-li měl jsem jara obrazy,
kdy prvním sladce dýše polibkem
a hmyzu-li a ptáku vědomě
jsem nekřivdil, s miláčky spřízněn jsa:
pak prominete, bratří, chloubě té
a ni díl přízně vaší neztratím!

Ó Matko světa tajů nezměrných!
můj slavný posvěť zpěv, neb miloval
jsem tě a tebe jedině: tvůj stín
jsem střežil, krok tvých tmavých cest
a srdce mé vždy ve hloub hledělo
tvých mysterií. Sobě ve hrobkách
jsem ustlal, na rakvích, kde černá smrt
řad urvaných ti měla trofejí,
já doufal v záhad rozluštění všech
o tobě i tvých; duch že samoty,
tvůj posel, báj mi jistě zvěstuje,
z čeho že jsme. V hodinách tichých, v čas,
kdy klidem noci příšerný chví dech,
jak zlatoděj na chmurnou naději
svůj život sází, slova divná jsem,
pohledy vážné s cudnou láskou svou

jí vyměňoval, kouzlo tajemné
až ze slzí, polibků bezdechých
se utkalo, že noc mi zjevila,
cos svěřila jí . . . K dnu pak dnešnímu
byť neodkrylas svou mi svatyni,
dost v snu nesdílném, dumě soumraku,
v dne jasné myšlénce jsi zaplála,
že očekávám klidný, pokojný
jak harfa dávno zapomenutá
kdes v klenbách mysterií chrámových
dech tvůj, Rodičko Velká, struna má
by v souzvuk zněla s vzduchu šepotem
a s vlnou hvozdů, moře velkého
a s hlasy živoucích kol tvorů všech
ve hymnách dne i noci jednotných
i v hlubokém pak srdci člověka. —

Kdys básník žil, předčasný jehož hrob
mu nestavěla v úctě nábožné
nižádná ruka lidská, větrů podzimních
jen kouzlaplný vír ve divé pustině
snes pyramidu listů uvadlých
na jeho ostatky; byl vděkuplný hoch —
a nevložila dívka truchlící
na jeho lůžko spánku věčného
květ slzou zrosený, ni cypřiši:
byl tichý, dobrý, šlechetný a přec
ret pěvce nepěl chmurný jeho los: —
on žil a pěl a skonal v samotě.

Kdo píseň jeho slyšel, plakal hned
a dívkám, nepoznán kdy kolem spěl,
vzdech vynutil zrak jeho plamenný.
Teď dohořel těch něžných kruhů žár
a Ticho k jeho hlasu v lásce též
v svou celu němý zvuk teď vlákalo.

Jen slavná vidění, sen stříbrný
živily jeho dětství: Každý hled
a země širé zvuk a vzduchu kol
do jeho srdce nasil ohlasu.
Ves pramen božské philosophie
rtů jeho žízeň hasil; velké vše
a dobré, milé, svatá minulost
co pravdě, básni zasvětila kdy,
to znal a cítil. Dětský věk kdy prch,
pak domova krb chladný opustil,
by pravdu hledal v krajích neznámých.

Šíř pouště mnohé, spousta divoká
krok jeho vylákaly bez bázně;
a sladký hlas i něžných zraků svit
u divochů mu získal přístřeší

Ve tichých, osamělých údolích
rád prodlíval jsa v poušti domovem,
až holub divoký a veverka
mu, přilákány něžným pohledem,
svůj pokrm braly z ruky neškodné,
a antilopa, kterou suchý list,
jak v houští zachrastí, vždy zleká hned,
krok plachý stavila a údivem
se v zjevu zhlížela, jenž lepostí
ji převýšil.

Potulný jeho krok
vždy myšlenek jen velkých poslušen
dnů starých hrůzné trosky navštívil:
Atheny, Tyrus, Balbek s pouští tou,
kde Jerusalem stál, v prach sesuté
kde Babylonu věže, brány Théb
a Memphidy, řad věčných pyramid
a všechnu báj, jež obelisků úběl,
hrob z jaspisu, tvar zohavených sfing
kde skrývá černá Ethiopie
kol pustých návrší. Na troskách dlel
tam chrámů, v lese sloupů obrovských
a fantastických zjevů nadlidských,
kde mramoroví střeží démoni
to Zodiaka přísné tajemství,
na němé zdi kde zavěsili kol
své mrtví myšlénky, zde přemýšlel
o světa mládí dlouhý palný den.
Na nemluvné ty sochy stále zřel,
svit luny plovoucími tajemné
kdy síně plnil stíny, neustal
v svém díle, bádal, slídil — stále zřel —
až myslí jeho prázdnou zazářil
ten smysl vnuknutím a tajemství
se před ním chvěla času zrození.

A mezi tím mu dívka arabská
ze stanu otce krmě nosila,
svou denní část, a střela rohož svou
mu za lože a díla nedbajíc
ni klidu svého střehla jeho krok —
proň láskou plála, z bázně hluboké

však nezjevila lásku, nesmělá: —
sen jeho střehla sama bezesnná
a na rty jeho spící hleděla,
z nichž nevinných snů klidný dech se dral,
pak, jitrem růžným, svit v němž zhasínal
té bledé luny, v chladný zase stan
se vzrušena, mdlá touhou vracela.

Tak básník v nadšení a plesu plu
sám Arabii prošel, Persii,
poušť Karmanskou, hor vzdušných hřbety slez',
z jichž slují ledných Indu, Oxu tok
se dolů řítí; ve údolí pak
kdes Kašmíru, ve roklin samotě
kde vonné rostliny se v besídku
pod strmou skalou samy splétají,
na břehu jiskřivého potůčka
své údy rozložil. — A přišlo mu
ve spánku vidění, snil naděje,
jež nezbarvily nikdy jeho líc.
Snil, v závoji že dívka usedla
mu k boku, tichým hlasem slavnostním
svůj hovor předla. Její hlas mu zdál
se vlastní jeho duše býti hlas,
v klid myšlenek jejž slýchal ponořen.
Té hudby zvuk, dech vánku s bouří vln
jak mísil by se, nitra jeho hloub
v síť kouzelnou jal vláken duhových.
O vědě, pravdě, cnosti mluvila,
o nadějích vznešené svobody,
o myšlenkách všech jeho nejdražších,
o poesii, sama básnířka.
A bytost její plamem žíravým
v ráz čistého pronikl ducha žár
a s žalným povstala pak výkřikem,
co její hlas vzlykotem dušený
rosť pathosem: a z rukou nekrytých,
tak čárných, v symfonie nezvyklé
jež harfu rozzvučely neznámou,
v té spleti žil krev děla výmluvně
báj nevýslovnou. Srdce tlukotem
svým vyplnilo přestávky a dech
v zpěv přerývaný vpadal divoce.
Tu náhle vstala, jak by nemohlo
dél břímě žhavé srdce její snést.
Po zvuku tom se obrátil a zřel,
jak v teplém svitu její bytosti
pod vzdušným zaplanula závojem

ta božská postava; zřel ramena,
jež obnažena vstříc mu kynula,
proud tmavých kadeří jak zdouval se
po dechu noci, zraků sklopených
zřel svit, rty bledé, v touze chvějící
se slastné. Silné jeho srdce schlo
a klesalo v té lásky nadmíře.
Však setřás s údů děs a rozestřel
svou náruč, prsa její vlnící
by na svá přitiskl; — zpět uhnula
se zprvu plaše, přemožena však
a blahem šílená jej s výkřikem
v svou nerozlučnou náruč sevřela.
Tma oslněný zastřela mu zrak,
noc vidinu tu v sebe pozřela
a spánek jako kalný, tmavý tok
ve běhu stavený své vlny zpět
přes mozek jeho valil nečinný. —
Ranou pak vyrušen se zbavil strnutí.
Dne svit zří bílý, chladný, v západu
tam hlubokém zjev luny modravý,
hor jasné vrcholy a údolí
kol dálná, lesy němé před sebou.
Kam barvy nebes prchly, v baldachýn
jež nad ložem se noci včerejší
mu klenuly? Kam zvuky ony zas,
jež skolébaly v spánek jej, kam taj
a země velebnost, kam rozkoš ta
a zanícení?

Svůj na prázdno
hled upírá, jak dívá k luně výš
se obraz její z moře zrcadla.
Duch lásky pozemské, té blaživé
ve spánek toho vetkal vidění,
jenž nejvzácnějším z darů pohrdal.
Teď za ním žene se snů mimo říš,
za stínem prchavým a hranice
vše přeskakuje. Běda! Běda však!
Zdaž údy, dech i bytost mohly být
tak zrádně sloučeny? Ach ztracena,
na věky ztracena v té bezcestné
snů říši tmavé krásná bytost ta!
Můž vésti tmavá smrti brána v ráj
tvůj tajuplný, Spánku? Světlý ten
zda obraz duhy, hor jež v jezeře
se tichém zrcadlí, můž vésti jen
v hloub kalných vod, co Smrti klenba,

jež hnusným obklopena zápachem,
kde stíny z noci krypty hnilobné
se vznášejí, zrak mrtvý zakrývá
před nenáviděným dnem, vésti můž
ó Spánku! v slastí říš? Ta pochybnost
mu celé srdce náhle zalila.
Ta touha neztišena, vzbuzená
jež v mozek vbodla se jak zoufalství.

Den dokavad se na blankytu skvěl,
tu básník němě s duší hovořil.
Však v noci přišla vášeň divoká,
snu zimničného rovna strašidlu
ta z jeho klidu vyděsila jej
a do tmy vyhnala. — Jak v prsou svých
žár jedu orel cítí, tělem svým
kdy ovinul jej had kol zelený
a v muce šílené, dnem, nocí, bezvětřím
i bouří, mraky, říší větrných
poušť v slepém letu divě prolétá;
snu světlým stínem stále pobádán
při pusté noci svitu chladivém
tak prchal básník křovím bahnisek
i roklí strmou, krokem plaše svým
zjev hada lunou září. —
Na útěk jeho růžný vzešel den
a živnou září v posměch v smrtelné
se stápěl jeho líci. Kráčel dál
až z Petry výšin pustý Aornos
zřel mrakem viset v nízkém obzoru;
spěl Balkem, králů Parthských prach
kde opuštěných hrobů rozmetán
a dále spěl, den ze dne, hodiny
mdlé utráceje, v prsou nesa svých
žal trpký, hluboký, jenž stále ssál
na zmírajícím jejich plameni.
A údy jeho zhubly; vlavý vlas,
podzimem žalu vyschlý, zpíval zpěv
ve větru pohřební, a ruka lhostejně,
kost mrtvá v kůži svadlé, visela;
jen v tmavých zracích život ještě plál
jak v krbu oheň doutná tajemný.
A rolník, potravu jenž soucitně
mu skyt, pln hrůzy tajné pohlížel
na svého hosta; horal, jenž se střet
u závratného srázu s divem tím,
mněl, duch že bouře, dechu lapaje
se zrakem bleskotným, jenž po sněhu

bez stopy spěje, odpočívá si.
V šat matčin úzkostlivě skrylo tvář
svou děcko, žárem očí zlekáno
a jistě ve snu pozdních asi dob
ten přepodivný zřelo zraků svit.
Jen dívky mladé, hlasem přírody
již poučeny, bol ten chápaly;
a jmeny nepravými zvaly jej
bratrem i přítelem a v odchodu
mu ruku bledou tiskly srdečně
a zvlhlým okem stezkou zřely v dál,
kdy otecký jich domov opouštěl. —

Na břehu pustém svůj pak stavil krok,
kde Chorasmie pouště močály
se táhnou kalnými. Kýs mocný pud
na břeh jej lákal moře úsilně.
Tam v toku líném poblíž rákosin
zjev labutí se nes. Jak spatřil jej,
se v blankyt vznesl silnou perutí
a skvělý let přes moře nezměrné
ved vysoký. Svůj za ním noře zrak
děl básník: „Vlastní aspoň domov máš,
ty krásný ptáku, spěješ v domov svůj,
kde druž tvá svoji stříbroleskiou šíj
k tvé přivine; tvůj návrat pozdraví
svit ve zraku, jenž slastí zaplane.
A což jsem já, že tady trvat mám,
ač hlas můj sladší než tvůj slední zpěv,
ač duch můj mocnější a postava
má krásnější, — nač mocné síly své
zde marním v hluchém vzduchu, na zemi,
jež slepá, v záři nebes, myšlénkám
jež nedají ni jedné ozvěny?“
Smích chmurný v beznaději zoufalé
rtem jeho zachvěl. Věděl, spánek jen
že obraz krásný zastřel ukrutně
a tichá smrt a též tak zrádná snad
jej stínu vnadou vylákala jen
se divům vlastním smějíc nejistě.

Svou dumou vyděšen kol sebe zřel.
Však marně hledal démona, ni hled
ni hrůzyplný zvuk zde nebyl víc
krom v duši jeho. Náhle jeho zrak
člun malý zajal k břehu plující.
Byl dávno opuštěn neb trhliny
mu z boků zely, shnilá chvěla se

příď vlny nárazem Pud neklidný
jej ve člun hnal a v okeanu pustině
tak prázdné toužil vyhledati Smrt;
vždyť dobře znal, Stín mocný že má rád
hloub oživených slují bahenních.

Den krásný byl a slunný, blankyt kol
i moře zpito jasem, z břehu vál
a temnil vlny vichru mocný dech.
Vzdán touze své, v člun poutník skočil v ráz,
na stěžeň plášť svůj rozpjal vysoko
a used v člun; ten letěti se zdál
tou hladinou jak utržený mrak,
jejž orkán žene v před. Jak zlatých snů
jen člunek lítá vonným oblakem
vždy vznášen, spěl člun tokem zpěněným.
A mocí náhlou vír jej bouřný hnal
a tlakem prudkým pěnným příbojem
vzteklého moře. Vody rostly výš.
A výš a výše hřeben vznášely
pod bičující bouří spousty vln.

Jak uchvácený drápem orla had,
však klidný, jarý v hrůzném boji vln
kdy vlna vlnu rdousí, kalný tok
v sráz víru kdy se řítí, seděl on,
v své ruce kormidlo, jak duchové
by hlubin sami chtěli vésti jej
za svitem milovaných zraků těch.
I přišel Večer. Duhu purpurnou
vysoko sklenul nad peřejí vln,
jíž vzplála stezka nad propastí vod.
A Soumrak zvolna na východě vstal
a krásné čelo dne a zraky zářící
zastínil věncem tmavých kadeří.
Pak vstala Noc v svém šatě hvězdnatém.
Do divých moře pustin se všech stran
se hnaly proudy tisíceré v boj,
jak v hromů řevu v nebes hvězdný klid
by vzpouru řvaly. Stále před bouří
člun letěl v před a stále ubíhal,
jak pěna letí v řeky lednou sluj;
teď na okraji vlny stavil se,
vln spoustu minul, jejíž mocný pád
hruď moře rozechvěl. Plul jistě v před,
jak lidská by ta chabá postava
těch živlů bohem byla.

V půlnoci
vzplál měsíc; a viz! Vzdušné skály zřel
tam Kavkazu, hřbet věčným ledem kryt
se ve hvězdách jak v záři denní skvěl
a v patě jeho kolem zroklené
se vlna vzteká, bouří, vyje, štká —
kdo zachrání jej? Dále spěje člun
hnán vlnou kypící, skal ramena
se po něm černá kolem vztahují
a nad ním rozpukaný visí vrch
a stále přec nadlidskou silou hnán
na křídlech vlny hladké peřejí
člun letěl v před. Teď propasť zející
se před ním šklebí, jícnem strašlivým
jež bouřné hltá moře. Člun však dál
let volný unáší. „Ó Vidění
a Lásko!“ básník děl, „já pochopil,
kam uprchlas. Teď spánek ani smrt
na dlouho nemá loučit nás!“

A člun
vír slují dále hnal. — Svit denní vzplál
nad tokem černých vod, a tam kde boj
vln nejdivější ustal, člun se nes
teď proudem bezedným pozvolna v před;
kde rozsmeknuta hora v azurný
svit nebes otevírá sluje své,
vod spousta nesmírná vstříc Kavkazu
jak střelou vzlétla v hromném rachotu
a zalila sluj vlny příbojem.
Od stupně k stupni v kruzích nezměrných
a skokem stoupá příliv střelhbitě
a ve srázu o kmenů kořeny,
nad slují obrovská jichž ramena
noc vznášely, se tříští. — V středu jich
stál v klidu klamném, hrůzně strašlivém
zde rybník bahnitý, v němž pitvorně
tvar mraku každého se zrcadlil.
Vždy novou silou víru uchvácen
se otáčí člun v spěchu závratném
od kruhu v kruh, a v kruh, a v kruh
na srázném kraji vlny krouživé,
až puklinou kde skalní vodstva proud
se vylívá — vln prostřed zápasu —
chvějící na hladkém tam stanul člun
vod zrcadle, zda vír jej strhne teď?
Zda protiproud jej v jícen uchvátí?
Zda utone? A vítr západní

mu v plachtu dýchl, hbitě vzedmul ji
a viz! jak proudem tichým unášen
kol břehů pluje, svahů mechových
nad sebou háje stinný kryt a slyš!
ve dálný vírů řev jak lesů kol
se melodických sladký mísí zvuk.
A v křovisek tam stinných ústupu
kde otvírá se malá paseka,
se záliv uzavírá břehy zúžený,
na jehož kraji v klidný křišťál vod
se zlatých květů cudný ztápí hled.
Vln náraz v člun pak vlny kolkolem,
jež do dnes až jen bludný ptáka let
a větru polibek a třtiny pád
a vlastní skon jich z klidu vyrušil,
teď z dumy vytrhl.

A touhou jat
chtěl básník vlas svůj krýt tou nádherou,
však samota mu v srdce usedla
a všeho zřekl se. Pud přemocný
ve žárné líci, zraku, ve schnoucím
jenž těle dřímal dosud ukrytý,
svůj úkol nesplnil; a nad žitím
se bleskem vznášel, dřív jenž v mraku svit',
než noc jej prozřela.

Poslední pak
les ozářilo slunce, stínů houšť,
dno rokliny jichž hnědá nádhera
kol kolem pásá. Sluje ohromné
zde v paty vryté nebetyčných hor
svým vzdechům smějí se a hovoří.
A ze snětí a listů spletených
nad stezkou soumrak klenba spředla mu,
kdy láskou veden, snem či bohem snad,
neb mocnější těch, Smrtí, přírody
by na srdci si lože vyhledal,
kolébku její a svůj hrob. Vždy víc
stín rostl kol, kde jasný buků list
dub obejímá olbřím ramenem.
A pyramidy štíhlých cedrů v šíř
se vyklenuly mocné kopule
a dole pod nimi jak v blankytu
by v smaragdovém visel mraků tlum,
se akacie chvějí s jasanem.
Jak hadí spleť neklidná, zářivá
jen duhou, jasem, proud tak lijanů

se vine kolem kmenů sestárlých
v své květné nádheře; svit dětských jen
kdy zraků smyslem tichým, nevinnou
lstí milujících srdce ovijí,
tak kolem snoubících se snětí pnou,
jich svazek zpevňujíce víc a víc,
zde listí ze tmy dne tak modravé
a z noci polední té jasnosti
síť přede měnivou jak kouzelný
tvar mraků podvodných. A v stínu těch
se kyprý sametový táhne mech
a vůní dýše bylin kořenných
a drobných květů září zrakoma.
Les růží pížmových a jasmínu
ze sluje nejtemnější vysýlá
dech opojný, jak k mysteriím zval
by milostným. A dole v údolí
jak blíženci jen Ticho s Soumrakem
svou konají stráž tady polední
a stíny plují zjevy vzdušnými
a sotva viděny. Tam zřídlo zas;
tok jeho tmavý, skvoucí zrcadlí
spleť snětí hustých, každý list,
cíp blankytu v jich klenby otvoru;
nic nezničí ten obraz v zrcadle,
jen hvězdy svit tou mříží listnatou
kdy časem zablýská neb pestrý pták
ve luny světle kdy tu usíná,
hmyz nádherný, jenž beze zvuku vzlét
dne neznalý a krásou křídel svých
v zrak poledne jenž dosud netryskl.

Sem básník přišel. Vlastní zřely svit
mdlé zraky jeho z klidné hlubiny
zde rozháraným vlasem planouti;
tak za hrob srdce lidské ve snu zří
a obraz vlastní spatří mámivý.
Šum listí slyší, praskot traviny,
jak zlekána tou jeho blízkostí
se zachvívá; potoka sladký zvuk,
jenž z tajného se prýští pramene.
Duch jemu zdál se státi po boku,
ne v šatě skvělém, z stříbra stinného
neb z hasnoucího svitu zpředený;
leč ze všeho, co velkost, gracie
i tajemství kol světa nabízí; —
a v hlase potoka a v soumraku
kol večera, v němž stíny temněly,

ved rozhovor s ním, jak by dávno vším
co bylo, oba byli; jedině . . .
kdy zraky zvedl z dumy hluboké . . .
dvé očí, hvězdných očí dumy tmou
zřel před sebou úsměvem azurným
mu kynouti.

A světlu povolný,
jež v duši jeho plálo, dále spěl
a sledoval záhyby údolí.
Zde stínem slují mnohých potůček
se dovádivě vlnil. Časem pak
za melodie vážné, slavnostní
vpad v mech a v skoku, smíchu tančil dál
přes oblásky jak děti veselé,
pak pokojně se vinul lánem zas
květ zrcadle i poupě uvadlé
v své tišině; — „Ó proude! jehož zdroj
ve hloubi nezměrné má místo své,
tvých tajemných vod kam as míří let?
Mé žití obrazíš. Ten tmavý klid,
hra vln, jich zvuk a duté zálivy,
zdroj tajemný, běh neviditelný —
mně vše to rovná se. Ten blankyt kol
a moře nezměrné hned vyjeví,
sluj bahnitá kde i mrak prchavý
své vody skrývá; jako vesmír ví,
dav myšlenek kde živých spočine,
až v květech tvých mé kosti bezkrvé
dech větru vybělí."

Po svahu spěl
na břehu potoka, v mech zelený
svou patu vetknul, žárem horečným
co údy chvěly se. A jako ten,
kdo skočí náhle v slasti šílené
se lože zimničného, spěchá dál —
však v myšlénkách mu stále tane hrob,
v nějž sestoupí, jak plamen dohoří
mdlé mrákoty. A krokem zrychleným
v stín stromů spěl tam břehem po proudu
těch hravých vlnek, náhle lesa chrám
kde za večera lesk se zaměnil.
Skal omšených tlum s mechem spáleným
zde týčil se a bouřný stavil proud;
svah drsný štíhlé stonky stoklasy
zde stínily a mocné kořeny
jen starých jedlí, blesky rozrytých

a bez snětí kol půdu vyprahlou
zde opjaly. Nenáhlá pouze jen,
však hrůzyplná změna. Neboť let
jak mizí dav a čelo rozbrázdí
a tmavý sbělí vlas a rosné dřív
kde zraky plály, kruhů sklenných dvé
se skví: tak mijí kroků jeho spěch
stín chladný, vonný, květů nádheru
i sladký lesa zpěv.

Dál klidně však
proud přece sleduje, kdy údolí
teď labyrinthem plyne mocnější
a razí sobě cestu v oblouku
ve spěchu zimničném. Kol věží skal
se tvary nezvyklé, svá cimbuří
v svit zdvihly večerní a hřbetem svým
kol zatemňují proudu koryto
a u prostřed, v skal štěrku práchnivém
zel roklí jícen, z jejichž dutiny
zněl hukot vln, jak tisíc jazyků
by řvalo ozvěnou. Kde průsmyk, hle,
se rozvírá, tu hory kolmý spád
se zdá svých skalisk mocným hřebenem
že visí nad světem: v šíř dalekou
ve svitu luny stříbrném a hvězd
se prostírají řeky mohutné
a ostrovy a širá jezera
a lány mhavé, hory modravé
v mdlý olověný soumrak zakryty
kol večerní a v dálném obzoru
hor štíty žhoucí žhavým purpurem
v svit svoumraku se mísí. Před tebou
pás kraje v nahé, přísné prostotě
co všehomíra kontrast zdvihá se.
Ve skále kořenem viz jedle snět
svou slabou nad propastí rozstřela
při každém větru žalně vzdychajíc
a v každé bouře prudkém úderu
svou píseň vážnou s řevem, sykotem
a hřměním pojíc všechněch proudů těch,
všech prahů dálných, zatím řeky tok
co dráhou drsnou zpěněn spěje v důl
a střemhlav v hloub se vrhá nezměrnou,
ve větru rozprašuje spoustu vod.

Srp luny kalné nízko vznášel se
a mořem světla v mezi obzoru

hor zjevy zatopil. A žlutá mhla
v šíř plnila vzduch volný, sytila
se luny bledostí; i neplála
ni hvězda jediná, ztich každý zvuk
a větry, zkázy druzi ukrutní,
tam srázu spaly drsném ve klíně
v sen skolebány. —

Ó bouře Smrti! jejíž nevidný
spěch zasmušilou proráží tu noc;
a ty, obrovská kostro, v moci své
vše zničující kteráž královnou
jsi země této, z polí krvavých
a z nemocnic, kde morový čpí dech,
od patrioty lože svatého,
od sněžné kolébky a nevinné,
od popraviště, trůnu volá tě
hlas mocný. Zkáza sestru svou
Smrt volá. Vzácnou kořisť nese ti
svět v chtíči prolétajíc vražedném:
jí nasycena, spočiň, ve hroby
nech jako květiny, hmyz plazivý
smrtelné sejíti a neklaď víc
daň z srdcí puklých sobě na oltář.

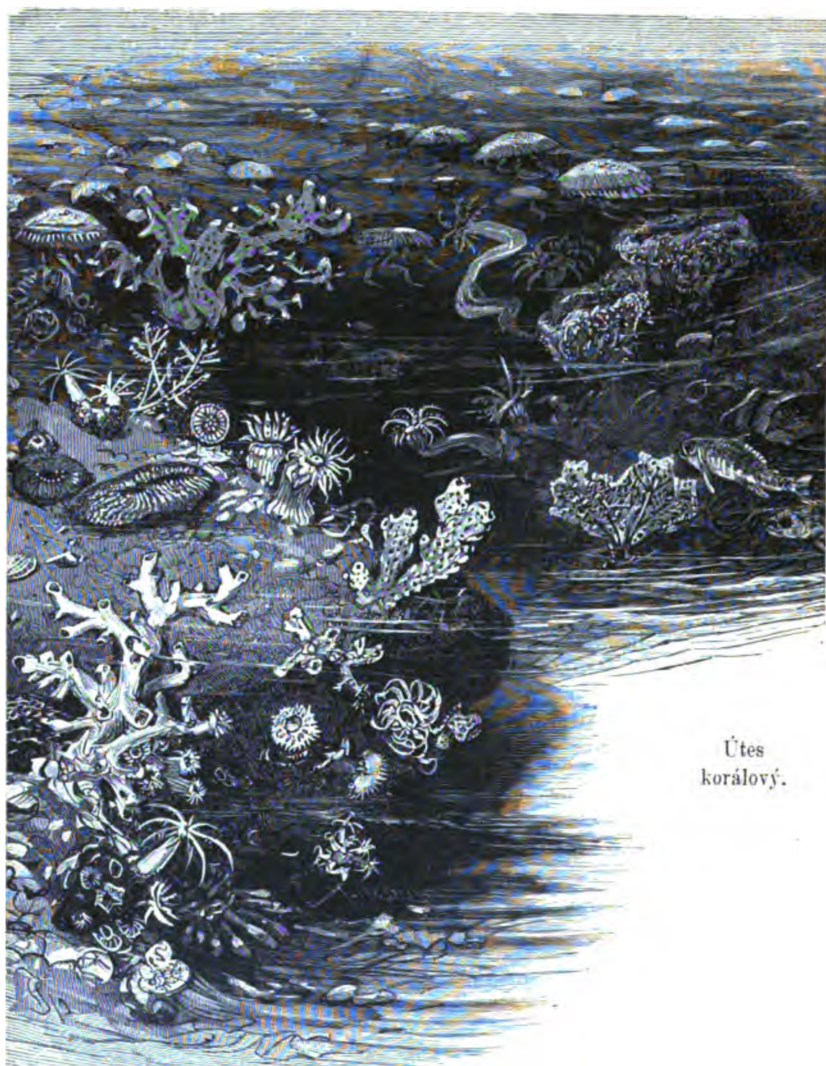
Ve bránu zelené té samoty
kdy poutník vkročil, věděl, nad hlavou
že vznáší se mu Smrt. Však veliký
a svatý jeho duch, než opustil
svou schránu, na obrazech vznešené
své minulosti prodlel na chvíli;
tyť duši jeho hudbou opředly,
jež přítmím kobky spěla mřížové
na křídlech vánků. O peň drsnaté
a staré jedle opřel ruku svou
a na kámen, břečťanem zarostlý,
mdlou hlavu položil a údů tíž
ve mdlobě spočinula smrtelné
na sklonu mírném sluje strašlivé.
Tak ležel tam a silám života
dal unikati v tepu posledním.
A mučitelé, Naděj, Zoufalství
teď spaly: strach ni bol ten pozemský
klid nerušily mu, tok citů však
a bytost bezbolestná sytily
ač méně vždy proud jeho myšlének;
tak oddechuje ležel pokojný

a na rtech s úsměvem: Hled poslední
zved k luně velké, srpem mohutným
jež v západě tam plula širokém
s tmou noci svit svůj bledý spřádajíc.
Pak na vroubení utkvěl pahorků
a nádherný když zapad meteor,
krev Básníka, jež bila povždy jen
ve hlubokém mystickém souzvuku
ať příliv byl neb odliv přírody,
vždy slaběj proudila. A světla jen
dvé jisker malých kdy se lesklo tmou,
dech jeho sotva tichou nocí zněl.
I poslední kdy zhasl paprslek,
tep srdcem chvěl. Teď ztichlo — chvělo se
A pouhá noc kdy nebe zajala,
tu stíny kalné chladný obraz ten
a tichý, nehybný pak skryly v ráz
jak němou zem a prázdný kolem vzduch.
A jako mlhu sluncem živenou
než západu ji příkrov zatemní,
zřít postavu tu bylo podivnou —
a bezcitnou a božství zloupenou —
tu křehkou loutnu, jejíž strunami
spěl melodických větrů nebes dech,
ten jasný proud, v němž různý zazněl hlas
vln nesčetných sen mládí ztracený,
jejž čas a noc zde pro vždy zhasnuly,
tak klidný, chmurný, zapomněný teď.

Kéž Medey zde nápoj kouzelný,
jímž krůpějí, kde pad, v květ zplála zem,
jenž z bezlistnaté sněti vyvolal
dech vůně jarní. Kéž by jednou Bůh
vždy jedem mámivý nám kalich zapůjčil,
jejž jediný jen prázdnil smrtelník,
jenž věčného teď hněvu nádoba
a otrok, úlevy jenž nepoznal
ve kletbě, již sám nosí, poutník ten,
jenž světem jde jak smrti inkarnat.
Kéž magika sen v kobě tajemné,
jenž slabou rukou hledá v tyglíku
moc, život, na dně v onom popeli
byl pravý zákon pro ten krásný svět.
Tys zmizel však jak mlžný mizí flór,
jas jitra zlatý kdy jej vyzdobí;
ach zmizel, něžný, krásný, šlechetný
syn genia a milosti.

Na bledé rty,
ač němé, krásné však, na onen zrak
jenž obrazem je spánku ve smrti,
na bytost, prostou červa pohany,
ni slza neskane; — ni v myšlénkách.
A na vždy-li ty barvy zmizely,
a tahy božské větrem zničeny
byť žily pouze v prosté písni té,
nechť veršů nezalká víc nádhera
v zpomínku toho, jehož není víc,
žal malby, sochy víc ať nemluví
ve obraznosti vlastních chladných sil.
Neb umění a výmluvnost a vše
ta světa nádhera jsou křehky vždy
ten plakat los, jich jas jenž zvrací v stín.
To bol „pro slzy příliš hluboký“,
kdy vyrváno nám všechno najednou,
kdy mocný Duch, jímž celý svět kol vzplál,
ni dechu nepřeje víc v útěchu
ni touhy palčivé svým sirotám;
jen bledou zoufalost a mrazný klid,
rám široký té velké Přírody,
tkáň všeho lidského tak záhadnou,
zrození, hrob, jež nejsou tím, čím byly.

Útes korálový.

O pospolitosti v živočišstvu.

Napsal Boh. Bauše.

„Tout notre mal vient de ne pouvoir être seuls“ (všechno naše zlo pochází odtud, že nemůžeme býti samotni), praví La Bruyère; z málomocnosti a slabosti naší prýští potřeba žíti pospolitě. Osamoceni podléháme bez ochrany a pomoci mocnostem přírodním, lépe vyzbrojeným tvorům. Instinktem puzen spojoval se člověk v rodiny, kmeny, národy a státy. Pospolitostí vznikala vzdělanosť, dělení práce a spletitosť poměrů lidské společnosti nynější. Původní pudy člověka prvotního tím se změnily, a nemožný jest návrat k prvotní rajské jednoduchosti.

Tisíceletí minula a dosud sní filosofové, básníci, zákonodárci i tribunové lidu, od Platona až po naše dny, o nejlepším idealním státu, který nikde nevidíme uskutečněný.

A přece jsou státy, jichž řády trvají na naší zemi tisíce, snad sta tisíce, snad milliony let, nezměněny, bez převratů a jak se zdá, bez

Jesep ustřicový.

nejmenší snahy, něco na podstatě jejich měniti. Jsou to ovšem státy drobounkých tvorů, ale žijících, milujících, bojujících a umírajících jako my. Pohleďme na včely, vosy, mravence; běží-li o zájmy obcí jejich, vrhají se bez rozmyšlení, opovrhujíce únavou i osobní bezpečností, za dne i za noci na záchranu společné věci. Jinde, jako v útesech korálových, žije se arci klidněji; zde není především starosti o potomstvo,

není tu „umění" stavěti, není tu žá lné „duše oulu", jakou jest královna včel. Není tu bohatnutí jednoho na útraty druhého, neb z přebytku pučí noví jedinci, klidně žijící vedle neb na odumírajících předcích. Mezi oběma těmito extrémy jest v živočišstvu plno různých stupňů, řekněme prvků a analogií se socialními řády našimi: zde sdružení více nahodilé rázu neuvědomělého, onde občasné k ukojení pudu rozplemeňovacího. Jindy hlad, poměry místní neb náhoda svádí zvířata téhož druhu ku spolčení; jindy vzájemná ochrana, společné útoky na kořisť vedou ke sdružení druhů jinak samotářských.

A známe již dokonale život v přírodě? Zajisté nikoli. Odtud možno ještě dlouho čerpati a těžiti snad i k rozluštění tak mnohé otázky socialní. Čím více ethikové vzdalují se odvěkých řádů přírody, tím mlhavější stávají se vidiny jejich: „Ze země jsem na zem přišel — na zemi jsem rozum našel," praví stará česká píseň.

Povšimněme si zde několika výjevů sdružení v živočišstvu a počněme mořem, „kolébkou života".

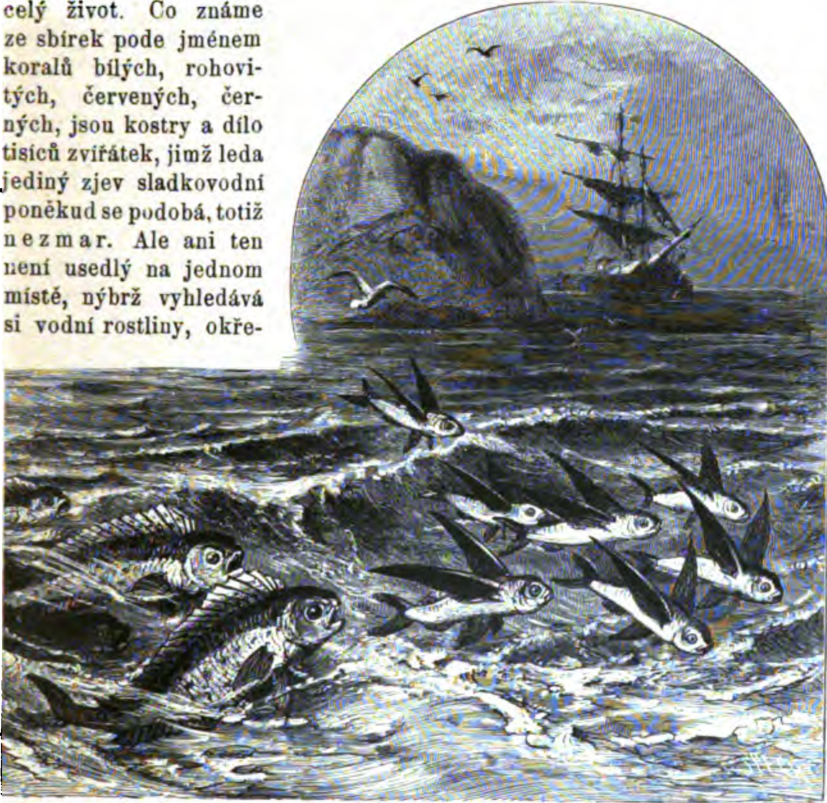
Moře, zdánlivě pusté a neúrodné, obsahuje v hlubinách svých nesmírné bohatství tvarů živočišných. Nejbujnější líčení fantasie báchorkové mizí před prostým podáním holé skutečnosti Podmínky životní jsou vůbec ve vodě příznivější nežli ve vzduchu. Vždyť i tvorové souše mohou žíti jen tam, kde vzduch vodu obsahuje. V poušti a ledu přestává život. Moře ve svém celku nemůže ani vyschnouti ani zamrznouti; příznivý vliv této stejnoměrné teploty nejlépe se jeví ve vývoji zárodků a larv; tyto jsou měkké, jemné a velice citlivé před vysýcháním. Na vzduchu musí tudíž pečlivě býti chráněny: vejce ptačí v ochranné skořápce, zárodek ssavčí uvnitř těla mateřského. Jinak ve vodě Bez schránky volně vyvinuje se zárodek ve vodě; ano netřeba, aby byl teprv krmen; jeť voda přebohata mikroskopickou látkou potravní. Voda hemží se proto zárodky všech možných tvorů, kteří samostatně se hýbou, svobodně se proměňují a jsou právě příčinou oné nesmírné rozmanitosti zjevů, která na dlouho budou ještě „vysokou školou zoologů".

Tato svobodná metamorfosa vně těla mateřského umožňuje právě nesmírnou produkci četného potomstva, jelikož není na každý zárodek tolik látky a síly matky třeba. Pohleďme na jesep ustřicový; dříve nežli usadily se v menších a větších klubkách skořápkami svými na pevných předmětech dna, kdež chráněny jsou před nejprudčími bouřemi, zmítajícími povrchem moře, pluly ustřice co obrvení zárodkové volně kolem, až mísky jejich stávaly se těžšími a těžšími, a ony usadily se na dně. Ale když dospěje, rodí za to jediná ustřice až 10 millionů zárodků; mnoho volně kmitajících mláďat hyne stávajíc se kořistí četných nepřátel.

Pozorujme skořápku ustřice, která tak trpělivě dá se za živa polknouti; jakých tu různých stop jiných zvířat nalezáme; polypi, rournatí červi, mechovky a malá vrtavá houba klidně na ní vedli život pospolitý, a budovali své rourky. Moebius napočetl na jediné ustřici 104 zvířata tří různých druhů, na druhé až 221, nečítaje zvířata mikroskopická. Na živých jespech mezi ustřicemi viděti vždy hvězdice mořské (Asteracanthion), které tělo jejich vyssávají; plži surmovka (Buccinum) a

ostranka je navrtávají; ježovky, rak poustevnický, krabi, rejnoci, platejsi je oblehají a pasou se na slizké hmotě těla jejich.

Tento klidný život pospolitý různých tvarů na malém prostoru jest význačná zvláštnosť života zvířat mořských. Ovšem že zakládá se na jakés snivé passivnosti tvorů jako jsou zvláště pravidelní láčkovci. Do podivného zjevu jejich uvádí nás vyobrazení útesu korálového. Jen stejnoměrné podmínky života v moři umožňují žití tvorům více květům podobným, usedlým po celý život. Co známe ze sbírek pode jménem korálů bílých, rohovitých, červených, černých, jsou kostry a dílo tisíců zvířátek, jimž leda jediný zjev sladkovodní poněkud se podobá, totiž nezmar. Ale ani ten není usedlý na jednom místě, nýbrž vyhledává si vodní rostliny, okře-

Letouni měkkoploutví.

hek, rdesno a pod. a zde číhá na malé buchanky kolem plující, by je uchopil. Vůbec není na celé souši ve vzduchu ani ve vodě tvora usedlého, neb život jest tu těžší a vyžaduje čilého pohybu na zachování života.

Zde však v moři jest život nepřetržitý a potravy nadbytek. Jednotlivý polyp má ústa chapadly obklíčena a vězí v malém kalichu, do něhož vtáhnouti se může. Spodní část obyčejně zvápenatí; rozmnožování děje se pučením a dělením; nově vzniklá zvířátka zůstávají přisedlá na kmeni matečném: zbytky zvířat odumřelých slouží za podnož následujícím. Tak usazuje se buňka k buňce, větévka k větévce; povstávají

celé trsy dle druhů buď bochníkovité nebo mozkovité, houbovité, keřovité, vějířovité. Tyto útesy nechovají jen korále, ale představují celý svět nejrůznějších bytostí a podruhů. Dole mění se útes v písek a vápenec, který se zbytky organismů ve skálu se utvařuje; nahoře a na obvodu pučí svěží život kvetoucí zahradě podobný. Kdo pohlíží čistou vodou v tiché laguně ke dnu útesu podobnému, před tím rozvírá se nový podivný svět ve všech barvách duhy a v nejpodivnějších tvarech, o jakých žádné obrazotvornosti se nezdálo. Vedle pestrých polypů obývají útesy ježovky, hvězdice, lastury a plži, červi krásných chvostnatých žaber; mezi těmi kmitají se jako kolibříci zlatolesklé ryby, zvonovité medusy, okurkovité holothurie a nesčíslní raci a ráčkové. Vše to hlodá silnými čelistmi na povrchu útesu, příboj vln odnáší úlomky a zemětvorná síla buduje tak pomocí milionů slabounkých tvorů celé ostrovy, celé stěny skalní, časem i celá pohoří.

Dnes obmezeny jsou skálotvorné útesy korálové jen na moře teplého pásma, kde tvoří atóly, hráze neb stavby pobřežní. Ve starších dobách geologických bývaly i v našich šířkách. Na levém břehu Vltavy ve svrchním siluru viděti místy zřetelně zkamenělé korále; jinde jako ve Vápencových Alpách a v pověstných dolomitech jižního Tyrolska poznali badatelé stavby koralové, ač organický původ jejich není tak zřetelný jako u nás. Nejsou tedy malebné skály tyto než krásné zříceniny a pomníky doby dávno, dávno minulé.

„Natura in minimis maxima“; teprv pospolitostí drobounkých prvoků, kteří jednotlivě oku nejsou viditelni, vznikají zjevy jako zbarvení vody na míle cesty červeně, zelené, modře; vzniká za noci tajemné světélkování moře, kde každá vlnka zdá se býti roztaveným stříbrem. Křemité a vápenité krunýřky drobounkých radiolarií a foraminifer, přeozdobných a rozmanitých tvarů, vyloučených ze stejnorodé jich protoplasmy, klesají po odumření zvířátek ke dnu a úžasným svým rozmnožováním vytvořují postupem času stavby, jakým dnes n. p. v křídových skalách se obdivujeme.

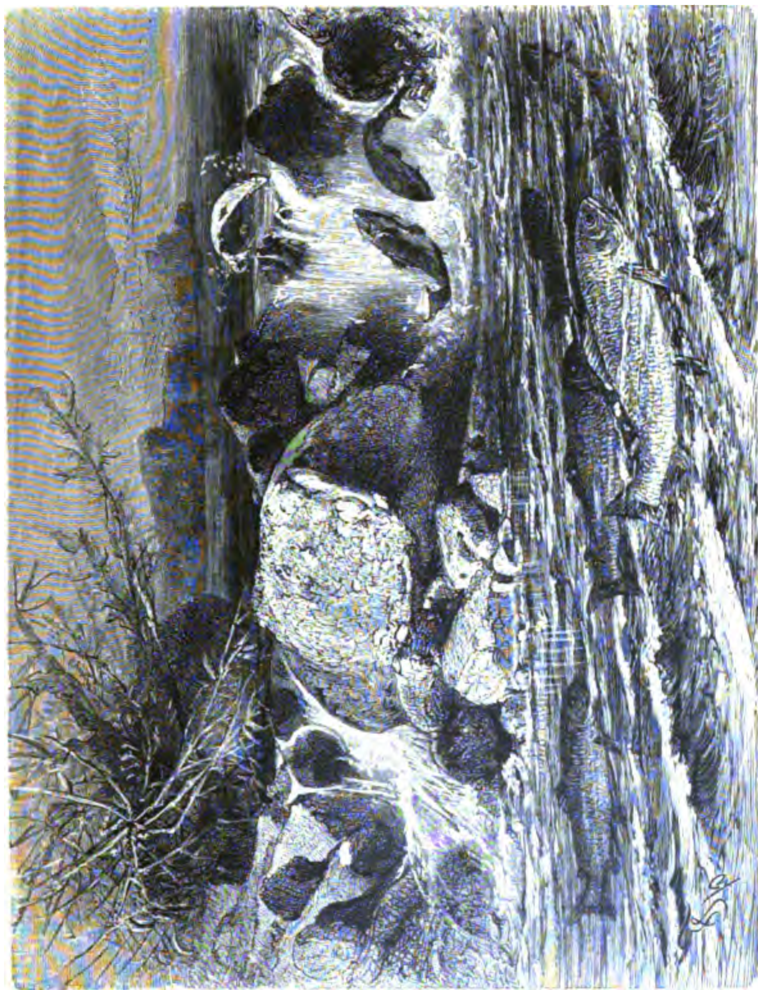
Světélkování vzniká zvířátky, která teprv za klidné noci z hloubky k povrchu vystupují; i za dne pozorují se někdy na hladině pruhy světlé jako mastné; příčinou těchto jsou nesčíslné houfy malých korýšů, slimejšů, salp.

Řetězy průhledných salp jeví zvláštní sdružení; všichni jedinci polykají současně vodu a současně tuto vystřikují; soudobně splodí mládě, které soudobně se vyvíjí. Stejná práce, stejný výdělek — rovnosť a bratrství tu panuje — ale bez svobody a s umrtvující jednotvárností.

Jiný obraz průhledných podivných kolonií tvoří polypovití slimějši plovoucí. Jest to jakýs „pokus přírody, z jednotlivých ústrojů utvořiti společného jedince.“ Orgány kolonie jsou jedinci samostatně žijící a jednající, podřízení však celku. Tlamy žerou, vlákna uchopují kořisť, žáhadla brání celý trs, jiní rodí, zvonce stahováním obstarávají pohyb celku.

Od těchto záhadných bytostí obraťme se k jinému zjevu na moři. Z větších zvířat nevidí, kdož po širém moři pluje, obyčejně ničeho, nežli tlupu delfínů, 6—10 kusů čítající, kteří kolem lodi laškujíce stále se noří a funíce opět se vynořují. Nejzajímavějším zjevem na širém moři

mezi obratníky jsou ryby létavé, letouni měkkoploutví, které s lodi stále kolem sebe všemi směry, tu jednotlivě, tu v tlupách vyblesknouti spatřuješ. Let jejich neděje se jako u ptáků tlukotem velikých ploutví prsních na způsob křídel prodloužených, nýbrž odraz děje se vymrštěním z vody jako u jiných ryb. Jenže ryby tyto mají neobyčejnou pružnosť

Losos v tahu.

a rozepjaté ploutve mechanicky let jejich podporují as jako když kartu obloukem hodíme. Obyčejně zvednou se jen obloukem metr vysokým a 6 metrů dlouhým; jsou-li však pronásledovány, vzpruží se až na 5 m. do výše a letí 100—120 m. daleko.

Někdy poskakují po vodě jen z jakési rozkoše, ale častěji nutí je k útěku z přirozeného jejich živlu dravosť delfínů neb dorád, jindy

statných tuňáků (Thynus pelamys). Druh tento stkví se v nejrozkošnějších barvách, sleduje lodi a patří k nejrychlejším pronásledovatelům létavých ryb. Oba, pronásledovaný i pronásledovatel, zápolí rychlostí a obratností, při čemž tuňák také do vzduchu se vymršťuje, a zde kořisť svou uloví.

Ryby sdružují se často ku pravidelným poutím ku břehům a do zátok. Makrela pravidelně objevuje se v únoru a červnu, pak opět od srpna do října u břehů Europy, načež zmizí beze stopy. Ponejprv objevují se, když se trou; za tmavé noci leskne se hladina živým odleskem ku předu spějících tlup. Podruhé lákají je mladí sledi a jiné v ten čas společensky táhnoucí ryby.

Pravou rybou stěhovavou jest losos. Jakmile jaro nastává, v květnu, ale i dříve, shromažďují se v moři veliké houfy a putují, vyvinujíce úžasnou sílu a vytrvalosť, proti vodě, přemáhajíce proudy, jezy, vodopády. Plují někdy rychlostí 8 metrů za vteřinu a propluji za hodinu prostor 3 až 4 myriametry: jindy opět pozvolna, jako pohrávajíce si a hlučně, tvoříce dvě dlouhé řady, v čele spojené a vedené nejsilnější samičkou, táhnou ku předu, samce majíce pozadu. Při vodopádu neb skalisku opírají se o nějaký kámen a vymrští se, skroutivše tělo do oblouku, z vody, aby skokem 4—5 m. do vzduchu přeskočili překážku. Když nalezli vhodné trdliště v písku potoků, vytřou se zde, samečkové jikry oplozují. Na zimu vracejí se lososi po proudu vysílení a hubení opět k moři. Po celou tuto dobu pouti své, někdy 400 dní trvající, hladověli; neb ve vodách sladkých žádné potravy nepožívají. Mláďata v únoru vylíhlá, na strdlice povyrostlá, táhnou do moře; když dospěli, touží k rodišti zpět. Jest to pud tak mocný, že žádná překážka je nezadrží, byť je i do jisté záhuby vedla. U nás již není losos tak hojný, jak ještě Balbin vypravuje, že služky nechtěly dvakráte týdně jej jísti. Ale poslechněme Middendorffa, jak líčí tah východosibiřských lososů. „Po millionech spojeni tlačí se lososi Katy proti vodě do proudů horských. Celá voda vře, čpí rybinou, vesla nemají místa, a přibližíli se loď ku plochému břehu, vytlačí krajní řady na sucho, kde bídně hynou. Ale hlavní řada dere se proti proudu, stále horám blíže. Již vyčnívají ploutve hřbetní nad vodu. Lidé, nikoli sítěmi a harpunami, nýbrž pouhými klacky ozbrojeni, medvědi, psi, ptáci, vše vrhá se na řady lososů vraždíc je bez milosrdenství. Zbývající nedají se však nijak v postupu odstrašiti; kde není vody, vrhají se na plocho, tu na pravo, tu na levo."

Společenským tvorem jest i žralok. Ve větších neb menších tlupách táhnou za loděmi, sledováni i jinými rybkami. Žralok nosatý plove střelhbitě v tlupách po 20—30 kusech a činí útoky na delfíny, mečouny, i tuňáky. Nejobecnější společenský žralok ostroun (Acanthias vulgaris) táhne někdy ve stádech až 20.000 kusů za sledi, treskami, makrelami, dělaje spousty mezi nimi svou žravostí. Kolem lodí prohánějí se mnohdy jako psi celé míle cesty. V našich skalách pískovcových a vápenných zachovala se hojnosť zubů žraločích; tyto poukazují na velikou bohatosť života v tehdejších mořích, mohla-li se sběř tato dravá uživiti.

Také krokodily bývá viděti pohromadě na písčitých březích vod afrických. Jsou jistá ložiska, kterých houževnatě se drží, a mladší re-

spektují oblíbená tato místa starých zvířat, kde prý prastará zvířata po více generac vždy přespávají. Velikým těmto ještěrům staly se sladké vody posledním útulkem; jsouť to potomci starobylých forem vodních zvířat, jindy v moři strašně panovavších. V Evropě dnes scházejí úplně, taktéž v severní a střední Asii; za to hemží se řeky a jezera Afriky,

Žraloci v tlupě.

jižní Asie a teplejší Ameriky dravými těmito bestiemi aspoň všude tam, kde člověk bílý palnou zbraní je nezahnal. „Nepřepínám,“ praví cestovatel Bates, „že vody na svrchním toku Amazonském za suchého počasí tak se hemží kaimany, jako rybníky Anglie pulci. Po pět dní, co jedu parníkem, vidíme po obou březích váleti se tyto dravce, po nichž cestující pro zábavu stále střílejí. Zvláště v tichých zátokách bývají tak hojní,

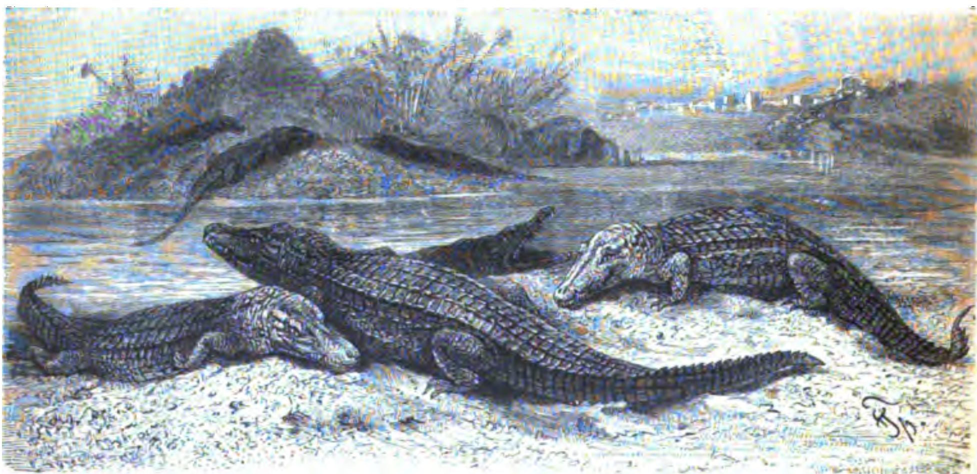
5*

že tvoří spletené hromady, které s hlasitým chrastěním se rozptylují, blíží-li se mezi ně parník."

Krokodilové ve vodě jsou doma, na suchu jsou dosti málomocni. Jsou-li kaimani při svých poutích, které souší vykonávají, překvapeni, krčí se jako zajíci a nehýbají se v naději, že ujdou pronásledovníku; napadeni snaží se jen funěním a nadýmáním strachu nahnati. Pohyblivější na suchu jsou praví krokodilové. Brehm vypravuje, jak překvapili krokodila v suchém listí ležícího. Tento však s takovou rychlostí spěchal k řece půl druhé míle vzdálené, že nejrychlejším velbloudem jízdním nebyl s to jej dohoniti.

Jiné plazy a obojživelníky vídáme sice sdružené, ale jen za účelem rozplemeňování. Jakmile o plemeno jest postaráno, nedbají dále o sebe a žijí netečně vedle sebe. Tak táhnou **želvy mořské** k jistým ostrovům, aby zde nakladly vejce do písku. Při vtoku Amazonské řeky bývají shromážděny mnohdy tlupy několik tisíc jedinců čítající.

(Dokončení.)

Krokodilové odpočívající.

Cressy.

Napsal Bret Harte. Přel. J. J. Benešovský-Veselý.

Kapitola I.

Když učitel školy v Indian Springs vynořil se ze smrkového lesa na malé mýtině před školní budovou, přestal hvízdat, posadil si klobouk poněkud méně švihácky na hlavu, odhodil několik divokých květin, jež byl nasbíral na cestě a také jinak dal na jevo přísné vzezření, jakéž slušelo jeho úřadu a jeho zralému věku — byloť mu skorem dvacet let. Ne že by to zpravidla považoval za cosi umělého, byltě pevně přesvědčen o vážné své povaze, kterou imponoval jiným jako sobě s onou omračující přísnosti a blaseovaností hlubokých a dokonalých zkušeností.

Budova, kterou vykázala školní rada v Tuolumne-County, Californie, jemu a jeho stádci, bývala původně chrámem. A dosud vznášela se nad ní lehká vůně svatosti, ve kterou se mísil však pozdější a poněkud alkoholický zápach politických diskusí, že mezi týdnem užíváno jí pod ochranou úřadů jako tribuny ku prohlašování zásad strany a koření se svobodám lidu. Na stole učitelově bylo několik kostelních zpěvníků s oslíma ušima a černá školní tabule jen nedokonale zakrývala nadšené provolání k občanům v Indian Springs, aby při volbě představeného spojili svoje hlasy na Stebbinsa. Učiteli zalíbil se tvar velkých černých liter, jimiž tento plakat byl tištěn a mimo to, aby těkavým zrakům svých malých svěřenců dodal jakéhos směru, odhodlal se, že jej tu nechá jakožto zajímavý příklad pro pravopis.

Vytáhnuv z kapsy velký klíč odemknul učitel dveře a otevřel je, odstoupiv poněkud s jakousi opatrností, jež odůvodněna byla zkušeností, že jednou nalezl nevelkého ale přítulného chřestejše choulícího se poblíž dveří. Lehký šramot, jenž následoval na toto vniknutí, ukázal, že tato opatrnost byla oprávněna, neboť vskutku světnice byla shromáždištěm různých krotkých a neškodných druhů živočichů. Divá směsice žluv a veverek rozprchla se spěšně po rozviklané podlaze a okny, jen zlatá ještěrka náhle jakoby strachem zkamenělá zůstala sedět na vrchu otevřené početnice; dojala tak velice srdce učitelovo svou podobností s některým zavřeným a zapomenutým žákem, jenž podlehl spánku při těžkém úkolu, že byl jat soucitem.

Vzpamatovav se opět a snaže se obnovit zevnější řád v této místnosti, tleskaje rukama a volaje „ks! ks!“ přecházel mezi úzkým zátiším škamen, položiv na místo zapomenutou početnici a sbíraje s pultů škamen tu a tam některé drobty malty nebo zetlelého dřeva, jež spadaly se stropu. Když došel ke svému stolku, zvedl jeho desku a zahleděl se na chvíli dovnitř. To zdánlivé dumání však bylo pouhé upřené

pozorování vlastní tváře v malém kapesním zrcádku, jež tu bylo upraveno a úzkostlivé uvažování, zda-li by nebylo nutno, obětovat klíčící knír úřadní vážnosti svého vzezření. Avšak teď zaslechl zvuk mladistvých hlasů, lehké pokřiky, krátký smích ozývající se z neurčité, různé vzdálenosti od školní budovy — ne nepodobné ptáčatům a veverkám, jež zahnal. Poznal dle těchto známek, že jest devět hodin a že se jeho žáci scházejí.

Přicházeli obvyklým neladným spůsobem — spůsobem žáků všech venkovských škol na světě — nepravidelně, kvapně a vždy jakoby náhodou, někteří ruku v ruce, jiní poháněni anebo vlečeni staršími, někteří v roztroušených skupinách více méně souvislých a někdy pojící se k sobě toliko hlasy, jež se ozývaly na půl anglické míle, ale nikdy úplně samotni; vždy zaměstnáni byli něčím jiným než prací, která je čekala, objevujíce se náhle z příkopů, za náspy neb za ploty, setkávajíce se na neočekávaných místech na cestě po všelikých neodůvodněných zatáčkách — jak se zdálo na cestě kamkoli, jen ne do školy! Konečný příchod jejich byl tak neočekávaný, že učitel, jenž před chvílí ještě nebyl s to rozeznat pomačkaný klobouk chlapce anebo rozedraný dívčí čepec na obzoru, byl vždycky užaslý, když je náhle nalezl pod okny, jakoby, podobni ptáčatům, byli sletěli se stromů. Také jich poměr k jich povinnostem valně se neměnil; přišli vždy unaveni a neochotni, s nedůvěřivou mrzutostí, jež snad se později změnila v pokryteckou vlídnost, ale bez výjimky skrývali pravé svoje pudy až do poslední chvíle a teprve na práhu zanechávali svoji lenivost. A když seděli na obvyklých svých místech ve škamnách, hleděli na sebe každého jitra se stále novým úplným úžasem a každodenně se vracejícím radostným očekáváním jakéhos tajného šprýmu při této nepříjemné schůzce.

Učitel měl v obyčeji použiti této počáteční roztržitosti svého drobného stáda vybízeje je, by vypravovalo zajímavé příhody s cesty do školy, aneb nezdařilo-li se to následkem neřídké jich ostýchavosti, aby prozradili, co je potají zajímalo, aby mu pověděli, o čem se dozvěděli od poslední schůzky ve škole. Činil tak proto, jednak aby jim poskytl času, by si opět uvykli na toto obřadnější ovzduší, jednak ale, obávám se, též proto, že ho to navzdor jeho sebevědomé vážnosti velice bavilo. To také zdržovalo je od obvyklého vyjeveného prohlížení jeho osoby — pravidelné to ranní inspekce, jež se týkala každé podrobnosti jeho šatu a zevnějšku vůbec a každá změna neb odchylka stala se předmětem šeptaných poznámek aneb strnulého úžasu. Věděl, že jej znají dokonaleji než on sama sebe a bylo mu nevolno vůči zkoumavému zraku těchto malých ostrovidů.

„Nuže?“ počal učitel.

Nastala obvyklá přestávka ostýchavého váhání, jež se pak změnilo v rozpustilou veselost anebo pokryteckou pozornost. V posledních šesti měsících byla tato otázka učitelova zpravidla každého jitra přijímána jako skrytý šprým, jenž měl zahájit hrozné vyučování aneb usmířit s nějakou otázkou z hrozných knih před ním. A přece tento zárodek nebezpečí měl svoje kouzlo. Johnny Filgee, malý hošík, silně se zarděl

a ani nepovstav počal vysokým sopranem: „Tige má — —“ ale pojednou změnil hlas jako v pouhý šepot.

„Jen mluv, Johnny,“ pravil učitel povzbuzuje ho.

„Odpusťte, pane učiteli, on nic neviděl — není to vskutku nic nového,“ prohodil Rupert Filgee, starší jeho bratr, povstav pln rodinné autority a pohledl zamračeně na Johnnyho; „je tak střeštěný, že zasluhoval by výprask.“ Shledav se takto neočekávaně stoje a jak se mu zdálo, na konci delší řeči, zarděl se rovněž a doložil pak kvapně: „Jimmy Snyder — ten něco viděl. Toho se ptejte!“ a usedl — jako uznaný hrdina.

Oči všech, i učitelovy, obrátily se k Jimmymu Snyderovi. Avšak tento mladistvý pozorovatel, jenž právě hlavou a rameny vězel pod škamnou, zůstal tam odfrkuje jako pod vodou. Dva neb tři jeho sousedé snažili se poněkud namahavě dostat jej opět na povrch. Učitel klidně čekal. John Filgee použil této příhody a počal opět vysokým sopranem: „Tige má šest — —“ a zase usedl.

„Pojď, Jimmy!“ zvolal učitel s jakýms nádechem přísnosti.

Takto vyzván objevil se Jimmy Snyder s rozpálenou tváří a vypravoval s častými pomlčkami a vykřičníky:

„Viděl jsem černyho medvěda, jak vyběh' z Davisova lesa,“ zvolal rozčilen. „Tak blízko u mne jako vy. Tak velkej jako kůň, a bručí a chňape! — jako pes. Přišel blíž — chce na mne. Viděl jsem, jak na mne kouká! Nebyli byste za mne dali ani vindry! Hodil jsem po něm kamenem — opravdu! (to bylo odvetou na mručivé a posměšné poznámky) — a von se uhnul. Kdyby byl přišel blíž, byl bych ho bacil tabulkou do držky — na mou věru!“

Tu uznal učitel za dobré, přerušit jej a vážně připomenul, že zvyk tlouci medvědy tak velké jako kůň tabulkou jest rovněž nebezpečné pro tabulku (jež ostatně jest majetkem okresu Tuolumne) jako pro bijícího, a že sloveso „bacit“ a rovněž podstatné jméno „držka“ jsou stejně nepřístojná a nemohou býti trpěna. Takto pokárán, Jimmy Snyder usedl, ale nikterak nebyl otřesen ve víře v svou statečnost.

Nastala malá přestávka. Mladistvý Filgee, použiv této příležitosti, počal ještě vyšším sopranem: „Tige má — —“ ale učitelova pozornost byla upoutána pátrajícíma očima Oktavie Deanovy, jedenáctileté dívky, jež, jak to zvykem u jejího pohlaví, chtěla býti dříve viděna, než promluvila. Když se jí podařilo, zachytiti jeho pohled, odhrnula obvyklým lehkým pohozením hlavy svůj dlouhý vlas, povstala a pravila lehce se zarděvši:

„Cressy M' Kinstry vrátila se ze Sacramenta. Paní M' Kinstryova povídala mamince, že ji zas bude posílat do školy.“

Učitel vzhlédl k ní s jakous živostí, jež snad se úplně nesrovnávala s jeho bezohlednou přísností. Vida, že dívka hledí na něho zvědavě s vyčkávajícím úsměvem, litoval toho. Cressy M' Kinstryova, jež čítala šestnáct let, byla jednou z chovanek, jež nalezl ve škole, když tam přišel poprve. Ale shledal zároveň, že tu hraje velmi podivnou úlohu, neboť byla „zasnoubena“ s jakýmsi Sethem Davisem, devatenáctiletým spolužákem a že často svoje milkování prováděli volně a bez okolků v hodinách

školních, jak to dovoloval jeho předchůdce, byl učitel nucen upozornit rodiče snoubenců na nepříznivý vliv takového poměru na školní kázeň. Následek toho byl odchod zamilovaných ze školy a možná že i ztráta přízně rodičů. Návrat mladé slečny měl tudíž jakýs význam. Byl protest učitelův vyslyšen anebo se zasnoubení samo sebou zrušilo? Obojí bylo možno. Okamžité jeho nepozornosti využitkoval Johnny Filgee ve svůj prospěch.

„Tige," zvolal Johnny náhle se znepokojující určitostí, „má šest štěňat — všechny žluty."

Ve smích, jenž následoval na toto dlouho zadržované ohlášení přírůstku v rodině Johnnyova žlutého nespůsobného settera „Tigra", jenž obyčejně jej provázel ke škole a venku se dal do vytí, přizvukoval i učitel s plnou chutí. Pak pravil s rovněž velkou vážností: „Knihy!" Malá ranní zábava skončena, vyučování počalo.

Trvalo dvě hodiny s krátkými vzdechy, vraštěním drobných čel, tlumeným škytáním a skřipotem kamínku na tabulkách a jinými známkami úzkosti mezi drobotinou, a s hlasitějším či tlumenějším šepotem, pohyby rtů a bezděčnými monology mezi staršími žáky. Učitel přecházel zvolna sem tam po světnici, prohodiv tu a tam slovo povzbuzení neb vysvětlení, aneb zastavil se s rukama složenýma nazad u okna hledě zamyšleně ven k nemalé závisti maličkých. Lehké bzučení, jakoby nějakého neviditelného hmyzu občas ozvalo se školou; vytrvalejší bzukot velké včely měl povážlivě uspávavý účinek. Horký výpar smrčí z venku pronikal dveřmi a okny; vyschlé šindele a bednění občas praskaly a rozstupovaly se pod kolmými paprsky žhavého slunce. Lehký pot objevil se jako příjemná nákaza ve třídě; drobné kučery vlhly, tváře se rděly, vyvalené oči umdlévaly a drobná víčka stávala se těžkými. Sám učitel sebou trhl a probudiv se z nebezpečného snu o jiných očích a vlasech, hleděl se vzpamatovat. Neboť před otevřenými dveřmi jevila se nerozhodná, polou rozpačitá, polou nedbalá postava muže. Na štěstí děti, jež seděly tváří k učiteli obráceny zády ke dveřím, nemohly jej vidět.

A přece tato postava nevzbuzovala ani obavy, aniž byla neznáma. Učitel poznal v něm okamžitě Bena Dabneya, zvaného též „strýc Ben", dobráckého, ale nikoli zvlášť chytrého zlatokopa, jenž bydlel v malé chatrči u nevýnosného claimu*) na rozhraní Indian Springu. Titul „strýc" byl patrně toliko ironickým holdem jeho roztomilé neobratnosti a nemotorné dobromyslnosti, neboť byl to muž dosti mladý, beze všech svazků rodinných a jenž následkem podivné své plachosti ani nenavštěvoval nečetné ty rodiny ve svém sousedstvu. Když učitel vzhledl, vzpomenul si poněkud znepokojen, že Ben sledoval jej již po dva dny objevuje se a hned zas zanikaje, když se ubíral do školy a ze školy, jako neobyčejně zdrželivý a plachý duch. To, dle bezohledného soudu učitelova nasvědčovalo, že jako většina duchů chce mu sděliti cosi, co se týkalo především jeho osoby. Postihnuv polou prosebný pohled zjevení, zapudil je rázným zamračením a zavrtěním hlavy, což mělo za následek, že nesměle zmizelo ode dveří, ale objevilo se po několika minutách u jednoho z oken. Poněvadž třída uvítala jeho zjev jako posla nebes, byl učitel

*) důlní podíl.

nucen přistoupit ke dveřím a důrazně jej vyzvat k odchodu, načež se strýc Ben uchýlil až ke plotu, usedl na nejvyšší lati a vytáhnuv z kapsy nůž, uřízl si kus třísky a počal ji v klidném a zadumaném mlčení ořezávat. Avšak když nastala přestávka a drobotina ocitivši se na svobodě vyhrnula se na mýtinu před školou, shledalo se, že strýc Ben již zmizel. Buď objevení se dětí nesrovnávalo se s jeho duchovitým zjevem, anebo v poslední chvíli opustila jej odvaha, to učitel nedovedl zjistit. Avšak jakkoli očekávaná rozmluva neslibovala býti valně příjemnou, učitel byl přec poněkud nepříjemně dojat.

Několik hodin po té, když vyučování skončeno, spozoroval učitel, že Oktavie Deanova otálí na svém místě. Vida její rozpustilý pohled vyhověl dobrácky jejímu očekávání a zmínil se o její novině od rána.

„Myslel jsem, že slečna M'Kinstryova je již provdána," prohodil nedbale.

Oktavia mávajíc svou kabelou jako kaditelnicí, jakoby vlastní svoje práce chtěla podrobit očisťujícímu vykuřování, odpověděla vážně:

„I to, to! — ba ne! Kde pak!"

„Ale zdálo se tak," namítal učitel.

„Myslím, že na to ani nepočítala," pokračovala Oktavia chytrácky mžourajíc.

„Vskutku!"

„Ne — ona si jen tropila šprým se Sethem Davisem — to je všecko."

„Tropila si šprým?"

„Ano, pane učiteli. Dělala si z něho blázny."

„Jen si dělala blázny?"

Chvíli zdálo se učiteli, že jest povinností jeho povolání, aby se opřel proti tomuto neženskému a lehkomyslnému pojímání snubního slibu, ale druhý pohled do výrazné tváře jeho mladistvé posluchačky pravil mu, že její bezděčná znalost vlastního pohlaví může jej lépe poučit než jeho nedokonalé theorie. Obrátil se mlčky ke svému stolu. Oktavia ještě jednou rozklátila svoji kabelu, pak hodila ji přes rameno s jakous lehkou koketerií a ubírala se ke dveřím. Když tak učinila, maličký Filgee z bezpečného úkrytu v předsíni, kdež okouněl, náhle se zmohl k obrovské smělosti. Jakoby v něm byla vznikla vlastní myšlénka, ale zdánlivě obrácen do prázdna zvolal:

„Kjessy M'Kinstjy je zamijována do ucyteje", a okamžitě zmizel.

Odmítnuv důrazně tuto příhodu, jal se učitel připravovat si učivo pro příští den, zatím co hlasy odcházejících jeho svěřenců pozvolna mizely. Nyní zavládlo ticho v malé školní budově. Otevřenými dveřmi pronikal sem chladný svěží vánek, jakoby příroda opět chtěla se uvázat ve svůj majetek. Veverka směle poskočila předsíní, několik cvrlikajících ptáčat vniklo dovnitř, zarazilo se, zamávalo chvíli nerozhodně křídly ve vzduchu a uprchlo s hlasitým pokřikem protestu při neočekávaném objevení se mlčelivé postavy. Pak objevil se jiný vetřelec, ale tentokrát člověk a učitel hněvivě vzhlédnuv, spozoroval strýce Bena.

Přicházel krokem volným a nesmělým zvedaje svoje velké boty hodně vysoko a došlapuje jimi tak opatrně, jako by se bál, že podlaha

není dost bezpečna, anebo obrazně chtěl naznačiti, že cesty poznání jsou trnité a obtížné. Dostav se ke stolu učitelovu a k velebné jeho osobě, zarazil se nesměle a střechou svého měkkého plstěného širáku snažil se setřít s tváře pokorný úsměv, jenž se na ní objevil, když vešel. Náhodou zastavil se před nízkou škamnou maličkého Filgee-a a velká jeho postava nabyla rozměrů tak obrovských u porovnání s ní, že se stal ještě rozpačitějším. Učitel neučinil pokus, aby mu přispěl, nýbrž pohledl na něho chladně tázavě.

„Myslel jsem,“ počal opřev se jednou rukou o stůl učitelův v líčené bezstarostnosti a druhou držící klobouk oprašoval nohavici. „Myslel jsem — že — zdálo se mi — chtěl jsem říci — že vás tu najdu samotného v tu dobu. Máte teď volno, vím. Je to pěkný, příjemný čas ke práci, když člověk může, abych tak řek', myslet na svoje poučení a přemejšlet o všem, co se naučil. Vy jste zrovna jako já, a nerad bych vás tuze vytrhoval.“

„Pročpak jste přišel dnes ráno a překážel vyučování?“ tázal se učitel přísně.

„To proto, že jsem tudy obcházel, že?“ tázal se strýc Ben s kajícným úsměvem. „Vidíte, netroufal jsem si hned vejít do vnitř a chtěl jsem se jen trochu potloukat venku, abych si trochu na to zvyknul.“

„Zvyknul, nač?“ tázal se učitel netrpělivě ačkoli již poněkud usmířen kajícným výrazem vetřelcovým.

Strýc Ben neodpověděl okamžitě, nýbrž ohlížel se jakoby po sedadle, zkoušel několik škamen velkou svou rukou, jakoby zkoumal, jsou-li dost bezpečny, ale konečně upustiv od této myšlénky, jež se mu zdála nebezpečnou, usedl na povýšeném podiu vedle židle učitelovy, oprášiv místo opětně svým kloboukem. Shledav však, že toto posezení není výhodné k výhledům, povstal opět a vzav se stolu učitelova jednu z kněh nahledl do ní nepozoruje, že ji drží nohama vzhůru a pravil pak váhavě:

„Zdá se, že tu neužíváte Dobellovy početnice?“

„Ne,“ pravil učitel.

„To je škoda. Zdá se, že se už Dobell nehodí. Učil jsem se z Dobella. A Parsingsovu gramatiku? Zdá se, že neužíváte také Parsingsovy gramatiky?“

„Ne,“ odpověděl učitel značně mírněji hledě na rozpačitou tvář strýce Bena, nutícího se do úsměvu.

„A zdá se mi, že řeknete to samé o Jonesově astronomii a algebře? Změnilo se to. Teď to děláte všechno podle novy mody,“ pokračoval se zdánlivou lhostejností ale vyhýbaje se úzkostlivě pohledu učitelovu. „Pro člověka, který se učil z Parsingsa, Dobella a Jonesa je to teď těžko.“

Učitel neodpověděl. Pozoruje různé chmury přeletující přes tvář strýce Bena, naklonil se vážně nad knihami. Toto vrátilo jeho hosti odvahu, tak že obrácen očima k oknu pokračoval:

„Kdybyste měl ty knihy — které nemáte — měl jsem v úmyslu, požádat vás o něco. Napadlo mi — abych — abych — občerstvil zas trochu svoje vzdělání. Trochu jsem chtěl projít znovu ty stary knihy — jen tak k vůli ukrácení chvíle. Tak trochu chodit k vám do školy a trochu se učit, což? Považoval byste mne za mimořádného žáka — byl bych

vám za to zaplatil — ale muselo by to zůstat mezi náma — jen k ukrácení chvíle, což?“

Když učitel na něho pohledl s úsměvem, obrátil náhle a okázale pozornost k oknu.

„Ty straky jsou šprýmovny, přicházejí zrovna ke škole. To si myslím, těm se tu zdá být tak ticho.“

„Ale máte-li to vskutku v úmyslu, nemohli bychom užívati také těchto knih?“ prohodil učitel rozmarně. „Zdá se mi, že rozdíly nejsou valny — hlavní věc je stejná, to víte.“

Tvář strýce Bena, jež se náhle vyjasnila, rovněž rychle se opět zasmušila. Vzal knihu z ruky učitelovy, aniž se setkal s jeho zrakem, držel ji ve vztažené paži, otáčel ji sem tam a pak položil ji opět opatrně na stůl, jakoby to byla věc velmi křehká.

„Vskutku,“ zamručel zdánlivě velmi rozšafně. „Zajisté. Hlavní věc v tom je.“ Ale navzdor tomu byl všecek bez dechu a několik krůpějí potu stálo na jeho osmahlém, lesklém čele.

„A co se týče psaní, na příklad,“ pokračoval učitel s rostoucí srdečností, čím více jej tento zjev počal zajímat, „to víte, že lze užít knihy jakékoli.“

A podal lhostejně péro strýci Benovi. Velká ruka, jež se ho bázlivě chopila, nejen se chvěla, ale svírala se takou osudnou a beznadějnou nezvyklostí, že učitel uznal za dobré přistoupit k oknu a dívat se také na ptáky.

„Jsou hrozně dotěrny — ty straky,“ prohodil strýc Ben položiv se svědomitou pečlivostí péro vedle knihy a hledě na svoje prsty, jakoby byly provedly zázrak v tom choulostivém díle. „Zdá se, že se nebojí ničeho, že?“

Nastala nová pomlčka. Pojednou odvrátil se učitel od okna.

„Povím vám něco, strýci Bene,“ počal rychle rozhodnut a s nezvratnou vážností, „jediná pomoc pro vás jest, abyste odhodil Dobella, Parsingsa a Jonesa a staré brkové péro, na něž, jak vidím, jste zvyklý a počal na novo, jako byste nikdy nebyl ničeho znal. Zapomenout na všecko, rozumíte. To vám ovšem bude velmi těžké,“ pokračoval, dívaje se z okna, „ale musí to být.“

Obrátil se nyní; radost, jež v tu chvíli zářila z tváře strýce Bena, vynutila i jemu slzy z očí. Pokorný badatel po moudrosti prohlásil kvapně, že se o to pokusí.

„A počít zas u začátku,“ pokračoval učitel vesele. „Právě jak jeden z oněch — právě tak jako byste byl vskutku opět dítětem.“

„Věru,“ prohodil strýc Ben mna si spokojeně ruce, „udělám to! Zrovna to jsem už řek' Rupovi . . .“

„Tedy jste také již s ním o tom mluvil?“ přerušil jej učitel poněkud překvapen. „Myslel jsem, že to chcete zachovat v tajnosti.“

„Ano, zajisté,“ odpověděl strýc Ben váhavě. „Ale, vidíte, mluvil jsem s Rupem Filgeem, že svolíte-li k mé myšlénce a nebudete ničeho proti tomu namítat, dám mu po dvou bitech*) pokaždé, když sem přijde

*) dva bity = 25 centíků.

a odpoledne mi pomůže a bude stát trochu před školou na vartě, to víte, aby sem nepřišli školáci. A Rup je po čertech bystrý hoch, však ho znáte."

Učitel chvíli přemýšlel a shledal, že strýc Ben má bezpochyby pravdu. Rupert Filgee, hezký, čtrnáctiletý hoch, byl neobyčejně svéráznou povahou, jehož mladistvá neomalenost a poctivá povaha vždy jej k sobě vábily. Byl to dobrý žák, jenž se mohl stát ještě lepším a smlouva, kterou mu navrhoval strýc Ben, nikterak neporušovala kázeň školní a mohla být oběma prospěšna. Navzdor tomu tázal se dobromyslně:

„Ale nedalo by se to dělat bezpečněji a snadněji ve vašem domě? Mohl bych vám půjčit knihy, víte, a přicházet k vám as dvakrát v týdnu."

Zářící tvář strýce Bena se náhle zachmuřila.

„Nebylo by to stejné pro mne a pro Rupa," pravil váhavě. „Vidíte, myšlenka, že je člověk ve škole, víte, a to ticho a ten klid, a celý ten ráz učení, to je něco jiného. A hoši z města by přiběhli, kdyby se dozvěděli, co doma dělám, a tu nikomu nenapadne, hledat mne zde."

„Dobrá tedy," na to učitel, „tedy to bude zde." Spozorovav, že host jeho puzen neurčitou vděčností, jal se rozmotávat pevně zadrhnutý váček v kapse, doložil klidně: „Pro začátek dám vám malý úkol", a podal mu několik nedokončených školních prací mistra Johnny-ho Filgee-a.

„Teď, když jsem vám poděkoval, pane Forde," pravil strýc Ben nesměle, „mohl byste mi laskavě říci, co budu dlužen . . ."

Pan Ford rychle se obrátil a rychle podal pravici svému hosti, jenž byl takto nucen, vytáhnout ruku z kapsy.

„Budete vždy vítán," pravil učitel, „ale mohu to dovolit jedině pak, bude-li to bezplatné! Byl byste lépe učinil, kdybyste mi nebyl ani řekl, že jste slíbil něco Rupertovi."

Stiskl na novo ruku pomatenému strýci Benovi a řka, že jej nyní musí nechat na chvíli o samotě, chopil se klobouku a kráčel ke dveřím.

„Myslíte tedy," pravil strýc Ben zvolna hledě na práci před sebou, „že učiním lépe, když Dobella a to ostatní hodím přes palubu?"

„Ovšem," odpověděl učitel s velkou vážností.

„A počít docela znovu, jako děti?"

„Jako děti," přisvědčil učitel opouštěje předsíň.

Chvíli po té když dokouřil na mýtině doutník, přistoupil k oknu a pohledl do školní světnice. Strýc Ben, sprostiv se kabátu a vesty, s rukávy od košile vyhrnutými na mohutných pažích, patrně již byl odhodil Dobella a ostatní nevhodné pomůcky stranou a se spoceným pošetilým čelem a vyjevenou tváří stál kloně se nad stůl učitelův, pracně se obracel ke světlu, sleduje kolísavé, nejisté stopy mistra Johnnyho Filgee-a, v pravdě jsa podoben dítěti!

Kapitola II.

Když děti druhého dne ráno zvolna se ubíraly na svá místa, vyčkal učitel vhodné příležitosti, aby promluvil s Rupertem. Tento hezký, ale málo roztomilý mladík byl obklopen jak obyčejně skupinou svých

drobných ctitelek, k nimž, dlužno to doznat, jevil nejvyšší pohrdání. Snad že tato dobrá vlastnost zjednala mu náklonnost učitelovu, jenž také s jakýmsi uspokojením naslouchal zlomkům jeho nepokrytě pohrdavých poznámek vůči svým ctitelkám.

„Vy tam!“ pravil ke Clarindě Jonesové, „neperte se! A vy,“ k Oktavii Deanové, „nefoukejte mi pořád tak přes hlavu. Je mi to na smrt protivno, když mi holka fouká do vlasů. Ano, vy jste to byla, cítil jsem to ve vlasech. A vy také — vy musíte pořád čenichat a špehovat. Ó arci, chtěla byste vědět, proč jsem dostal novou písanku a jinou početnici, slečno Vševzděko. Dobrá, co mi za to dáte? Chtěla byste vědět, je-li h e z k á (a položil neobyčejně pohrdavý důraz na toto přídavné jméno). Ne, není hezká. Vy ženské na nic jiného nemyslíte, než co je h e z k é a co je podivné! A teď dost! Jděte! Nevidíte, že se učitel na vás dívá? Nestydíte se?“

Spozoroval pohled učitelův a přiblížil se poněkud zahanben, s ruměncem hněvu jevícím se ještě na hezké jeho tváři a s kaštanovými kadeřemi poněkud rozcuchanými. Jedna z nich, kterou si Oktavia byla potají ovíjela kolem prstu, trčela vzhůru jako kohoutí hřeben.

„Pravil jsem strýci Benovi, že mu můžete vypomáhat zde po škole,“ pravil učitel vzav jej stranou, „můžete třeba dopoledne vynechat krasopis a dodělat jej odpoledne.“

V temných očích hochových se zablesklo.

„A nedělá-li vám to žádné obtíže, pane učiteli,“ dodal vážně, „mohl byste říci ve škole, že musím zůstat po škole.“

„Bojím se, že to půjde ztěžka,“ prohodil učitel velmi rozmarně. „Ale proč?“

Rupert zarděl se ještě více.

„Aby ty hloupé ženské za mnou neběhaly až sem.“

„Uvidíme, co se dá dělat“, pravil učitel s úsměvem, po chvíli pak dodal vážněji: „Doufám, že váš otec ví, že budete za to dostávat peníze? A nemá snad nic proti tomu?“

„On! Ó ne!“ odpověděl Rupert s pohledem poněkud udiveným a týmž protektorským tónem vzhledem k svému otci, jaký dal před tím na jevo vůči svému mladšímu bratru. „O toho se nemusíte starat.“

Vskutku, Filgee otec, od dvou let vdovcem, mlčky ponechával vládu ve své rodině Rupertovi. Učitel, jemuž to bylo známo, mohl říci toliko „Dobrá!“ a vlídně poslat žáka na místo. Poslední opozdilec vklouzl právě do třídy, učitel přehlédl obsazené škamny a vztáhl ruku po zvonci, když se po písku na cestě ozvaly rychlé kroky, šustění sukní jako třepetání vzlétajících ptáků a čile vešla mladá dívka.

Kulatými, nedotknutými a neporušeně svěžími tvářemi a bradou a lehce nahnutou štíhlou šíjí podobala se patnáctiletému děvčeti; vyvinutou postavou a střihem svých šatů připomínala dospělou ženu; slučujíc naivní bezstarostnost s úplným sebevědomím byla obojí. Navzdor tomu, že měla několik knih stažených řemenem, který nedbale držela v ruce pokryté rukavičkou, nepodobala se nikterak školačce; v pěkných šatech z tečkovaného muselínu s modrými stuhami na sukni a na živůtku a s kytičkou růží za pasem hodila se tak málo k ostatním jako pěkný

obrázek do té ohmatané a pomačkané knihy, jež ležela před nimi. Avšak jevila ve svých způsobech podivnou směsici mladistvé naivnosti a sebevědomí ženy, a když kráčela úzkou uličkou mezi lavicemi zakrývajíc několik drobných zvědavých hlaviček řasami svých šatů, naznačoval chytrácký úsměv na její tváři, že nemá nijaké pochybnosti ve příčině svého přijetí. Uklonivši se lehce učiteli, jediná to okolnost, jež naznačovala, že jest rovna ostatním, usadila se v jedné z vyšších škamen a opřevši loket o stůl počala klidně svlékat rukavičky. Byla to Cressy M' Kinstryova.

Pohněván a znepokojen nenuceným vystupováním dívky, odpověděl učitel prozatím na její pozdrav chladně a stavěl se, jakoby si nevšímal nápadného jejího zjevu. Situace byla nepříjemna. Nemohl odepřít, přijmouti ji do školy, když nebyla více doprovázena svým milencem, aniž mohl se stavět úplně nevědomým ohledně přerušeného zasnoubení, kdežto kdyby ji chtěl upozornit na patrnou nevhodnost jejího úboru, bylo by to bývalo novým vměšováním, o němž věděl, že by k tomu v Indian Springs sotva svolili. Mohl přijmouti toliko vysvětlení, jež se jí uzdálo, podati mu. Zazvonil, jednak aby odvrátil oči dětí pohlížejících naň, jednak aby skončil tento výjev.

Svlékla rukavičky a povstala.

„Myslím, že mohu pokračovat tam, kde jsem přestala?“ pravila nedbale ukazujíc na knihy, které přinesla s sebou.

„Prozatím ano,“ prohodil učitel suše.

Vyvolávána první třída. Později, když jej povinnost jeho přivedla k ní, byl překvapen shledav, že patrně již byla připravena na následující úkoly, jakoby ani dost málo nebyla pochybovala, že bude opět přijata a tak klidna, jakoby byla školu opustila den před tím. Vědomosti její byly ovšem dosud velmi málo pokročilé, neboť Cressy M' Kinstryova nikdy nebyla skělou žákyní, ale pozoroval, s jakousi posměšnou nedůvěrou v její vytrvalost, že věnovala neobvyklou péči nynější své práci. Mimo to jevila jakýsi vzdor, jakoby byla odhodlána, učiniti přítrž každé námitce proti svému návratu pod záminkou nedostatečnosti. Byl též nucen povšimnouti si, že měla několik prstenů a velký náramek, jenž se okázale třpytil na její bílé ruce — jenž již přivábil pozornost spolužáků a vyvolal hlasitou poznámku Johnnyho Filgge-a, že je to z „opravdovského zlata“. Aniž se setkal s jejím pohledem, spokojil se tím, že káravým pohledem odvrátil zraky dětí, jež se obracely tímto směrem. Nebyla nikdy oblíbena ve škole ve své někdejší roli jako nevěsta a toliko Oktavia Deanova a jedna neb dvě starší dívky oceňovaly tajemné její kouzlo, kdežto hezký Rupert, chráněn svojí náklonností k manželce majitele Indian-Spring-hotelu, dámě v prostředních létech, považoval ji za předčasně dozrálou žábu, s kterou zabývat se měl ještě méně chuti než s jinými. Navzdor tomu přítomnost její učitele rozčilovala — přítomnost, ke které se nyní pojily veškeré nesmysle její pošetilé milostné historie. Hleděl upokojit sama sebe tím, že to pouhá episoda jeho hraničárského života, jež by jej měla bavit. Ale nebylo tomu tak. Vniknutí této pošetilé dívčice zdálo se porušovati řád jeho života rovněž jako řád školní. Obvyklé neurčité do dálky těkající snění, jemuž se od-

dával ve školních hodinách — snění, jež snad bylo vzbuzeno osamotnělostí jeho obydlí a jakousi klidnou sympatií k malým posluchačům a jež jej, snílka od narození, činilo schopným, aby porozuměl jich trampotám a starostem — zdálo se nyní navždy to tam.

V přestávce Oktavia Deanova, jež usedla vedle Cressy a ovinula paže kolem boku starší dívky, pohledla na ni s vlídným úsměvem, vzniklým z jakéhos náhlého tajného dorozumění, načež smějíc se odešla s ostatními. Učitel u svého stolu a Cressy, jež zůstala stát v chodbě, zůstali o samotě.

„Nedostal jsem dosud zprávu od vašeho otce neb matky, že zase budete chodit do školy," počal. „Ale předpokládám, že oni rozhodli, abyste se vrátila do školy."

Neurčité podezření jakési úmluvy s bývalým jejím milencem přimělo jej, že kladl na toto slovo zvláštní důraz.

Mladá dívka pohledla na něho s nyjícím úžasem.

„Myslím, že Paw a Maw*) nic proti tomu nenamítají," odpověděla s touže nevážností autority rodičů, jakou projevil před tím Rupert Filgee a jež se zdála být místním obyčejem, „Maw chtěla sem přijít a promluvit s vámi, ale já řekla, že toho nebude třeba."

Zůstala stát s rukama nazad opřenýma o okraj stolu, o který se opírala, hledíc na konec svého drobného střevíčku, jenž opisoval malý polokruh pod lemem jejího šatu. Její postoj, polou vzdorovitý, polou nedbalý, přiváděl k platnosti pěkné linie jejích boků a ramen. Učitel to spozoroval a stal se ještě poněkud přísnějším.

„Mám tomu tedy rozumět tak, že to bude trvalé?" tázal se chladně.

„Co to znamená?" prohodila Cressy tázavě.

„Mám tomu rozumět tak, že budete chodit pravidelně do školy?" opakoval učitel suše, „anebo je to jen na několik dnů — dokud . . ."

„Ó," zvolala Cressy porozuměvši a obracejíc k němu zpříma svoje modré oči. „To tedy myslíte. Ó tomu je konec. Ano," dodala pohrdavě a opsala nohou větší polokruh, „už je po všem — je tomu tři neděle."

„A Seth Davis — bude také zas přicházet?"

„On!" Propukla v lehký dívčí smích. „Myslím že ne! Aspoň pokud já tu budu." Vyšinula se právě na okraj stolu a seděla tu klátíc nožkou nad zemí. Pojednou srazila podpatky a seskočila. „Je to všecko?" tázala se.

„Mohu tedy jít?"

„Ano."

Složila svoje knihy a chvíli váhala.

„Vedlo se vám přec dobře?" tázala se s lhostejnou zdvořilostí.

„Ano — děkuju vám."

„Vypadáte velmi dobře."

Odcházela unyle kolébavým krokem dívek z jihu ke dveřím, otevřela je, pak vrhla se náhle k Oktavii Deanové, otočila se s ní několikrát v kruhu v divokém valčíku a odběhla s ní; chvíli na to objevila se s ní na rejdišti otáčejíc paži kolem pasu své družky s okázalou důvěrností, nevšímajíc si ostatní dětské drobotiny.

---

*) Paw = papa, Maw = mama.

Když odpoledne vyučování skončeno a učitel zůstal ve škole, aby ukázal Rupertu Filgee-ovi, kterak má připravovat úkoly pro strýce Bena a udělil svému mladistvému zástupci některé závěrečné pokyny, začal se ho nedůtklivý mladík podrážděně vyptávat:

„Bude Cressy M'Kinstryova přicházet pravidelně, pane Forde?"

„Ano," odpověděl učitel suše. Po přestávce otázal se: „Proč?"

Kadeře Rupertovy visely nad jeho brvami velice mrzutě.

„Je to velmi mrzuté, právě když se zdálo, že se jí zbavíme i s jejím žvatlavým milovníkem, a ona se vrátí zas do školy a nastrojena, jakoby přišla z krámu od krejčířky."

„Neměl byste dávat na jevo svoji osobní nechuť, Ruperte, a dát se strhnout mluviti takto o spolužačce a k tomu ještě slečně," káral jej suše učitel.

„Takových spolužaček a slečen je plný les, chcete-li se za nimi honit," prohodil Rupert se záhadným a potutelným výrazem. „Kdybych byl věděl, že se vrátí, byl bych . . ." zde se zarazil a zaťal svoji osmahlou pěst chlapeckým posuňkem, „byl bych věru . . ."

„Co bys?" tázal se učitel ostře.

„Byl bych chodil za školu tak dlouho, dokud by zas neodešla! Ostatně nebylo by to tak dlouho trvalo," doložil s tajemným úsměvem.

„Dobrá," pravil učitel přísně. „Prozatím budete konat svou povinnost a snažit se, abyste dokázal strýci Benovi, že jste trochu více než pošetilý, předpojatý školáček, jinak," dodal vážně, „bychom on i já litovali své smlouvy. Hleďte, ať oba dokážete něco řádného, než se vrátím."

Vzal klobouk s hřebíku na stěně a poslechnuv rozhodnutí náhle v něm vzniknuvšího opustil školní jizbu, aby se odebral k rodičům Cressy M'Kinstryovy. Nevěděl ještě určitě, co řekne, ale dle svého zvyku spoléhal se na okamžité vnuknutí. V nejhorším případě mohl se vzdáti místa, jež, jak se zdálo, vyžadovalo více taktu a šetrnosti, než jemu se zdálo přípustným a byl nucen vyznat se sám sobě, že dávno již se mu zdálo, že nynější jeho zaměstnání — dočasná výpomoc pro chudého, ale statného dvacetiletého mladíka — sotva as přiblíží jej k cíli každodenních jeho snů. Neboť pan Jack Ford byl mladistvý poutník, jenž hledal v Kalifornii svoje štěstí tak nedostatečně opatřen, že neměl ani příbuzných a dobrých přátel. Štěstí, po němž se pachtil, vyhýbalo se mu již v San Francisku, v Sacramentu patrně naň nečekalo a teď zdálo se, že v Indian Springu ani nebylo. Navzdor tomu, když mu zmizela s očí školní budova, zapálil si doutník, strčil ruce do kapes a bral se ku předu v dobrém rozmaru mládí, pro něž je možno vše.

Děti zatím se rozprášily rovněž tajemně a úplně, jak byly přišly. Mezi ním a roztroušenou vesnicí Indian Springs zdála se být krajina bez hlasu a bez hnutí. Lesnatá vysočina, na níž stála školní budova, počala se půl angl. míle dále nížit k řece, na jejíž březích, hledělo-li se s této vzdálenosti, město jevilo se jakoby nepravidelně roztroušeno aneb kvapně naházeno, jakoby bylo sem zaneseno nějakou záplavou. Cosmopolitan-hotel byl zanesen ke chrámu baptistů, strhnuv s sebou dvě hospody a kovárnu, kdežto budova okresního soudu ocitla se v osamělé velebnosti

na písčité poušti půl angl. míle odtud. Prostor mezi tím byl dosud rozkopán a rozryt bezohlednými nástroji dřívějších zlatokopů.

Pan Ford neměl valné sympatie k těmto stopám neúspěchu hraničářské vytrvalosti, štěstí, které on hledal, nezdálo se ležet v tomto směru — a oko jeho obrátilo se rychle k pahorkům porostlým smrčinami za řekou, jichž pravěký klid byl tak blízký a přec tak nedotknutelný, anebo zase nazpět ke stezce, jež se táhla podle řeky. Zde byl ještě zachován polou divoký ráz krajiny navzdor tu a tam roztroušeným stavením a několika vzdáleným farmám neb ohradám na dobytek. Půda kolem obydlí nebyla dosud zbavena podrostu, medvěd a divoká kočka potloukali se kolem hrubých plotů dobytčích ohrad; poslední dobrodružství, o němž vypravoval malý Snyder, nebylo nikterak pravdě nepodobné neb bezpříkladné.

Lehký vánek přelétal horkou půdu a řeku a potřásal listím kolem na svěžím rouchu lesním. Chvějná světla a pohyblivé stíny, jež vrhalo zmítané lupení, zdály se spřádat fantastickou síť kolem něho. Ostrý zápach lesních bylin, jež znali jeho žáci a které zbožně chovali ve svých škamnách anebo kladli jako oběť na prah školy, připomenul mu veškerou samorostlou prostotu a rozkošnou divokost malého chrámku, který byl opustil. I laškovný pohled prchavých veverek a vlhké oči přítulných králíků připomínaly mu některé jeho drobné ničemy. Lesy se chvěly v příjemné vzpomínce neodvislosti, jaké se tu vždy těšil — v tomto rozkošném, prostém útulku, jenž byl nyní tak směšně znepokojen.

Počal váhat v jednom z oněch obratů smýšlení, jež byly příznakem jeho povahy: proč vlastně měl si dělat trampoty pro tu dívčici? Proč se nesnažil trpět to, jako činil jeho předchůdce? Proč bylo nutné, aby to prohlašoval za neslučitelné se svými názory o povinnostech ke svým malým svěřencům a svému poslání vůči nim? Nebylo možno, že jeho názor o slušnosti nezavdá příčinu k nedorozumění? Za nevhodnost jejího šatu ve škole nebyl zodpověden on, nýbrž rodičové. Jaké měl právo, činit tu výtky a především, kterak je měl činit? Zastavil se nerozhodnut v tom, o čem se domníval, že jest myšlenkou jeho druhého střízlivého já, ale jež jako většina úvah, které se honosí tímto chlubným titulem, bylo pouhou reakcí rovněž bezděčnou a nelogickou, jako hnutí, jež ji předcházelo.

Klikatý plot farmy M'Kinstryho jevil se již pořídlou skupinou lesní nedaleko odtud, kde stál. Zatím co tu stál nerozhodnut, hezká postava a světlé šaty Cressy M'Kinstryovy objevily se náhle na postranní pěšině, jež protínala jeho cestu v ostrém úhlu několik sáhů odtud. Nebyla samotna, nýbrž provázena mužskou postavou, jejíž paže byla právě odstrčila od svého boku. On dosud snažil se získat opět ztracené výhody, ona však rovněž obratně se mu vyhybala s jakousi rusalkovitou hbitostí, zatím co její polou žertovný, polou hněvivý protest nejasně sem zalehal. Nedovedl sice rozeznat v té vzdálenosti tvář neb postavu jejího společníka, ale tolik poznal, že to nebyl bývalý její milenec, Seth Davis.

Spokojený úsměv přelétl jeho tvář; nerozmýšlel se déle a ihned pokračoval ve své pouti. Po nějakou dobu Cressy a její společník kráčeli klidně před ním. Pak když se dostali ku plotu, obrátili se náhle

na pravo, zmizeli na chvíli v houštině a v nejbližším okamžiku objevila se Cressy samotna, přecházejíc přes louku buď přelezši plot anebo proklouznuvši nějakým otvorem, který znala. Její společník zmizel, když poznali, že jsou pozorováni; tu nemohl se učitel déle rozmýšlet. Kráčel odhodlaně cestou, jež se táhla podle plotu až k cestě, jež vedla přímo k budovám farmy a otevřel vrata v průčelí právě, když světlý šat Cressin zmizel za rohem domu.

Dům M'Kinstryův zvedal se, či spíše táhnul se před ním v celé jednotvárné neladnosti architektury jihozápadních končin. Sbírka prozatímných stavení z prken a břeven, předčasně sešlých a často opuštěných k vůli stavbám novějším anebo snížených na pouhé budovy vedlejší — ukazovala s podivnou upřímností kočovné náklonnosti svých zakladatelů. Byly tu provedeny opravy, jež nebyly žádným zlepšením, přístavky zdály se toliko rozšiřovat původní jich ohavnost na větší prostor. Střechy byly kryty hrubým šindelem neb prkny a spáry v některých vedlejších budovách byly prostě pokryty dehtovaným plátnem. Aby nebylo nijaké pochybnosti, že je nemožno, aby tato různorodá směsice kdy sama sebou mohla činiti malebný dojem, postaven v jich středu malý domek z vlnitého plechu, jehož součástky dopraveny sem z některého vzdálenějšího místa. Dvorec M'Kinstryův byl dávno učiteli trnem v oku: ještě dnes ráno divil se, kterakým způsobem mohl se z této ohavné kukly vyvinout skvostný motýlek Cressy. S podobnou zvědavostí právě se divil, kterak tam letěla zpět.

Žlutý pes, jenž se naň díval pln pochybnosti, kam vejde, teď zívnul, zvedl se ze slunce, kde se vyhříval, přiblížil se k učiteli s unylou zdvořilostí a obrátil se pak k železnému stavení, jakoby mu chtěl ukazovat cestu. Pan Ford následoval jej opatrně, v trapném přesvědčení, že tento pokrytecký psí průvodce hodlá využitkovati pouze příležitosti, aby se dostal do domu a vede jej jako zodpovědného spoluviníka možného vyplísnění a pokárání. Jeho očekávání brzy se splnilo: ostrý, hašteřivý ženský hlas ozval se volaje: „Už je tu zas ten zatr . . . pes!“ ze sousední světnice, a vyplísněný a zahanbený jeho průvodce rychle za jeho zády utekl. Pan Ford ocítil se samoten v jednoduše zařízeném pokoji naproti otevřeným dveřím, vedoucím do jiného pokoje, v nichž se právě objevila postava ženy, zakrývající se velkým ubrusem. Byla to paní M'Kynstryova; měla rukávy vyhrnuty nad červené, ale dosud velmi pěkné paže, a když tak stála s lokty do předu utírajíc si ruce o zástěru a zvedajíc střídavě pěstě, podobala se v tomto postoji zápasníku pěstmi. Podobu tu zvyšovalo ještě, když spatřivši náhle učitele jala se ustupovat nazad se stále vztaženými lokty a pažemi, jakoby v zápasu ustupovala do kryté posice.

Pan Ford ihned pln šetrnosti ustoupil ke dveřím.

„Prosím za odpuštění“, pravil oslovuje nesměle protější stranu, „ale nalezl jsem dveře otevřené a následoval jsem psa.“

„To je zas jeden z jeho hloupých kousků,“ ozvala se paní M'Kinstryova z vnitřku. „Teprve minulého týdne pustil sem Číňana a když se z toho strhl poprask, schoval se do koryta pro vepře. To zvíře je ještě hloupější, než jiný pes.“ Avšak navzdor tomuto osudnému poro-

vnání objevila se teď v rukávech shrnutých přes paže, upjata v černé vlněné šaty a s unaveným, ale nikoliv nepřívětivým úsměvem, blahosklonně vítajícím, ve tváři. Otřevši židli zástěrou a stavíc ji před učitele, pokračovala mateřským tónem: „Když už jste tady, sedněte si a dělejte jako doma. Moji mužští jsou všichni z domu, ale některý z nich jistě brzy pro něco přijde. Ten den tu ještě nebyl, aby nepřiběhli na matku M'Kinstryovu každých pět minut a chtěli to neb ono."

Jakás drsná hrdost planula se starostlivé, osmahlé její tváře. Tato silná, kostnatá žena před ním, jakkoli jedva překročila prostřední věk, po léta vykonávala mateřský ochranný úkol, který sama sobě uložila, nikoliv jen vůči manželu a bratřím, ale i třem neb čtyrem mužům, kteří jako účastníci nebo jako nádenníci žili na dvorci. Vrozená i vypěstovaná sympatie k těm, jež nazývala svými „hochy" a svými „mužskými" a jich potřebám částečně ji zbavila ženskosti. Byla znamenitým typem třídy žen nikoliv neobyčejných na jihozápadní hranici, žen to, jež byly drsnějšími pomocnicemi svých drsných manželů a bratří, jež sdílely jich strádání a útrapy spíše s mužskou houževnatostí než ženskou trpělivostí, žen, jež posýlaly svoje miláčky na beznadějná dobrodružství aneb hroznou „vendettu", jednak že to patřilo k věci, jednak ze strannické náruživosti, ženy, jež pečlivě ošetřovaly raněné, aby se stali opět schopnými k dalším půtkám, aneb přijímaly svoje mrtvé se suchýma očima a pomstou v srdci. Nelze se divit, že Cressy M'Kinstryova podivně se vyvinula pod tímto neženským vlivem. Hledě na matku, avšak nikoliv bez jisté úcty, poznával pan Ford rozdíl mezi ní a půvabnou ženskostí dcery a tázal se, kde v mladistvých rysech Cressiných skrývala se možnost, aby se změnila v tu rázovitou postavu, jež stála před ním.

„Hiram chtěl jít do školy a promluvit s vámi dnes ráno," pravila paní M' Kinstryova po přestávce, „ale myslím, že musel jít dohlédnout na dobytek u řeky. V tu roční dobu je dobytek tak divoký, pořád běhá kolem vody a toulá se v rákosí, že mnozí mužští skoro se ani nezují z bot. Hank a Jim nesestoupili se svých mustangů*) od svitání, a Hiram byl celou noc na hlídce na západním pomezí, dával pozor, aby tam Harrisonovi nepřišli, je už čtrnáct hodin v sedle. Viděl jste snad Hirama, když jste šel sem? Snad se pamatujete, jakou měl s sebou pušku? Vidím, že jeho puška je tu. Snad má s sebou jen svůj revolver a Harrisonovi jsou dost sprosti, aby si na něho počíhali. Ale," dodala přecházejíc k věcem méně důležitým, „doufám, že Cressy přišla v čas?"

„Ano," pravil učitel malomyslně.

„Myslím, že vypadala slušně," pokračovala paní M' Kinstryová shovívavě. „Dopřála si několik šatů podle nové mody, když byla v Sacramentu. Aspoň to říkají naši mužští. V posledních letech jsem se o modu moc nestarala." Přejela jakoby na vysvětlenou prsty přes řasy svých hrubých šatů, ale ne aby čeho litovala neb se omlouvala.

„Zdálo se, že se dobře připravovala na svůj úkol," prohodil učitel upustiv na chvíli od kritiky šatů své žačky, jež se mu zdála věcí vedlejší, „ale pokud jsem rozuměl, bude přicházet zas pravidelně — že

*) Polodivoký stepní kůň z amerických prérií.

je nyní úplně schopna věnovati pouze pozornost učení — že — že — její zasnoubení bylo zrušeno?“

„Jak že, neřekla vám to?“ tázala se paní M' Kinstryova poněkud udivena.

„Ona ovšem mi o tom řekla,“ odpověděl učitel jaksi rozpačitě „ale . . .“

„Jestliže ona to řekla,“ přerušila jej paní M' Kinstryova určitě, „musí to vědět, a můžete se spolehnout na to, co řekne.“

„Ale poněvadž jsem zodpověden rodičům a nikoliv žákům za kázeň ve své škole,“ odpověděl mladý muž poněkud tvrdošíjně, „považoval jsem za svoji povinnost, abych to slyšel od vás.“

„Tak, tak“, na to paní M' Kinstryova zamýšleně; „to myslím, že bude líp, když promluvíte s Hiramem. To zasnoubení se Sethem Davisem bylo dílo její a jejího otce, já s tím neměla nic. Myslím, že Hiram jistě tu věc vysvětlí vám a ostatním přátelům.“

„Doufám, že mi rozumíte,“ pravil učitel šetrně odmítaje tuto klasifikaci, „že příčina, proč se tážu ve příčině trvalé návštěvy vaší dcery ve škole, jest prostě to, že bude nutno, uspořádat její učení způsobem přiměřenějším jejímu stáří, snad také by se vám zdálo, že by vyšší dívčí škola pro ni byla výhodnější . . .“

„Arci, arci,“ přerušila jej paní M' Kinstryova kvapně, avšak zdali proto, aby se vyhnula radě, která jí nebyla vhod, anebo že věc ji nudila, nemohl učitel zjistit. „Bude líp, promluvíte-li o tom s Hiramem. Ale,“ doložila poněkud rozpačitě, „on teď nemá tuze rád vaši školu a má velké trampoty s dobytkem a Harrisonovými, musíte jednat opatrně. Vlastně měl by tu už být. Nemohu pochopit, co ho zdrželo.“

Zraky její bloudily opět v roztržité starostlivosti po koutě, kde stála puška jejího manžela. Pojednou pozvedla hlas, jakoby byla zapomenula přítomnosti pana Forda.

„Ó Cressy!“

„Ó Maw!“

Odpověď ozvala se z vnitřních místností. Chvíli na to objevila se Cressy ve dveřích s jakýmsi výrazem vzdoru ve svém vzezření, který si učitel nemohl vysvětliti, leda že předpokládal, že poslouchala. Měla nyní na místě své okázalé toiletty dlouhý, přiléhající hrubý modrý šat, jenž přiváděl k platnosti půvabné linie její svěží, pružné postavy. Pozdravivši učitele lehkým pokynem hlavy a otázkou: „Jak se vede?“ obrátila se k matce, jež si nevšímala jich setkání.

„Cressy,“ pravila matka. „Tatík odešel a nechal tu pušku, hleď nu ji donést a setkat se s ním dřív, než bude na pomezí. Můžeš mu také říc', že je tu učitel a rád by s ním mluvil.“

„Počkejte,“ zvolal učitel, když dívka klidně přikročila ke koutu a chopila se zbraně. „Nechte to mně. Musím se beztoho vrátit do školy a setkám se s ním.“

Paní M' Kinstryova zdála se znepokojena. Cressy hleděla svýma jasnýma očima na učitele v patrném úžasu.

„Ne, pane Forde,“ pravila paní M' Kinstryova mateřským svým způsobem. „Bylo by líp, kdybyste se do těch věcí nemíchal. Nežádala

jsem o to vás, ale Cressy a ta patří k rodině. A to pro vás není a Harrisonovi hoši chodí k vám také do školy. Považte, učitel, a nosit lidem zbraně."

„Sluší se to spíše učiteli než některému jeho žáku a k tomu ještě mladé dívce," pravil pan Ford vážně a vzal zbraň z rukou dívky polou rozveselené polou se vzpírající. „U mne jest úplně bezpečna a slibuju, že ji dám toliko panu M' Kinstrymu a nikomu jinému."

„Snad to nebude tak nápadno, jako kdyby ji nesl někdo z nás," mručela paní M' Kinstryova spíše pro sebe hledíc na svoji dceru, jakoby tu ani třetí osoby nebylo.

„Máte úplně pravdu," pravil učitel klidně, přehodil pušku přes rameno a obrátil se ke dveřím. „Tedy dobrý večer, budu hledět, nalézt vašeho manžela."

Paní M' Kinstryova rozpačitě potahovala řasy svých šatů.

„Bude snad libo napít se, než půjdete," pravila s výrazem marně tajeného upokojení. „Zapomínám už skoro, co se sluší. Cressy, přines láhev".

„Pro mne ne, děkuju," bránil se pan Ford s úsměvem.

„Ó rozumím — jste temperenclářem, toť se rozumí," pravila se soucitným povzdechem.

„To sotva," odpověděl učitel. „Neřídím se dle pravidel; piju někdy — ale ne dnes."

Temná tvář paní M' Kinstryovy se zachmuřila.

„Což pak nerozumíte, Maw," prohodila Cressy kvapně, „pan učitel pije někdy, ale ne whisky. To je všecko."

Tvář matčina opět se vyjasnila Cressy vyklouzla ze dveří před učitelem a kráčela před ním ke vratům. Když přišla ke vratům, obrátila se a pohledla mu do tváře.

„Co řekla Maw, že jste mne před chvílí viděl?"

„Nerozumím vám."

„Že jste viděl mne a Joe Mastersa na cestě?"

„Neřekla ničeho."

„Hm," pravila Cressy zamyšleně. „Co jste jí o tom řekl?"

„Nic."

„To tedy jste nás neviděl?"

„Viděl jsem vás s někým — nevím, kdo to byl."

„A neřekl jste to Maw?"

„Ne, nebylo mi nic po tom."

Poznal ihned, že vlastně vše, co mluvil, nebylo v nijakém spojení s účelem, k vůli němuž, jak se domníval, sem přišel. Ale bylo příliš pozdě, počít o tom znovu a ona hleděla na něho s výrazem tak podivným.

„Ten Joe Masters je střeštěný chlap. Řekla jsem mu, že jste viděl ty jeho nesmysly."

„Ano, vskutku."

Pan Ford otevřel vrata; poněvadž dívka otálela, musel je chvíli držet než prošel.

„Maw nedovedla pochopit, proč nepijete. Myslí, že jste jako všichni ostatní. Proto vás nepochopuje. A ostatní také ne, jak se mi zdá."

„Myslím, že má velké starosti o vašeho otce a očekává, že si pospíším,“ odpověděl učitel důrazně.

„Ó s tatínkem není zle,“ na to Cressy rozpustile. „Setkáte se s ním tam na pasece. Ale vypadáte tak divně s tou puškou. Sluší vám to pěkně. Měl byste si nějakou opatřit.“

Učitel lehce se usmál, pravil: „S bohem!“ a rozešel se s dívkou, ale nikoliv s jejíma očima, jež jej stále sledovaly. I když přišel na konec cesty a ohledl se, opírala se ještě o vrata, s nohou na dolejší příčce plotu a bradou ve dlani. Učinila lehký posuněk, který nebylo lze v této vzdálenosti zřetelně rozeznat; snad šprýmovně po něm ukazovala, kterak nese pušku na rameni, ale snad také mu posílala hubičku!

Učitel zatím pokračoval v cestě nepříliš spokojen sám s sebou. Třeba nelitoval, že na místě Cressy donáší smrtonosnou zbraň jedné z válčících stran, byl si vědom, že se mlčky mísí v půtky lidí, na nichž mu záleželo málo neb nic. Bylo pravda, že Harrisonovi posýlají svoje děti do jeho školy a že při prudkých stranníckých sporech v obci tato prostá zdvořilost mohla být křivě vykládána. Ale mnohem více tížilo jej vědomí, že jeho poslání, pokud se týkalo paní M'Kinstryovy, žalostně se zhatilo. Podivný poměr mezi matkou a dcerou snad vysvětloval mnohé z dívčina chování, ale neposkytoval naděje, že by se to pro budoucnost zlepšilo. Bude otec, „jenž má trampoty s dobytkem“ a půtky o pomezí — muž, jenž je zvyklý roztínat gordické uzly tesákem — rozšafnější? Byla snad důvěrnější sympatie mezi otcem a dcerou? Avšak ona pravila, že se setká s M'Kinstrym na pasece: měla pravdu, neboť tu přijížděl tryskem!

(Pokračování.)

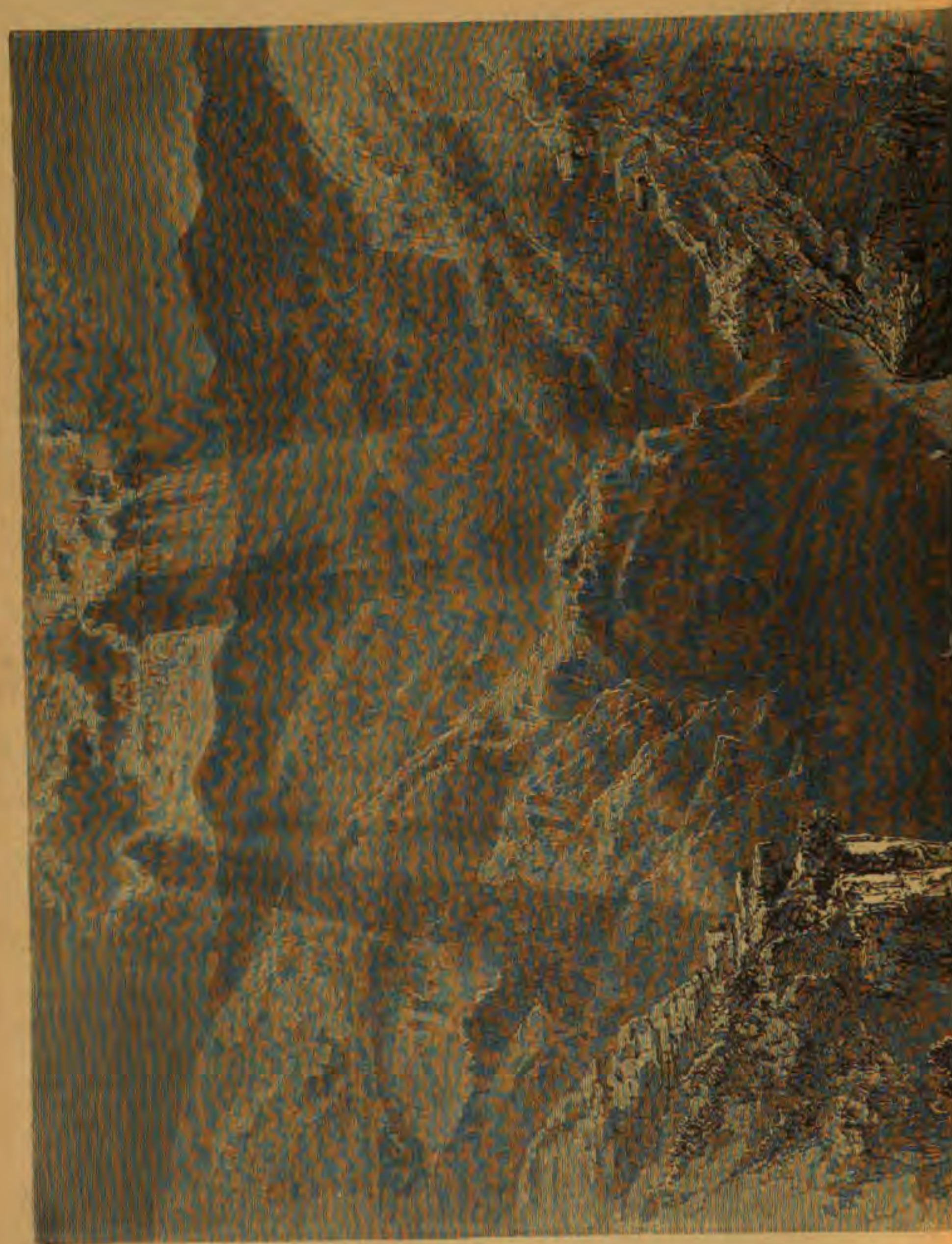
Z Palestýny.

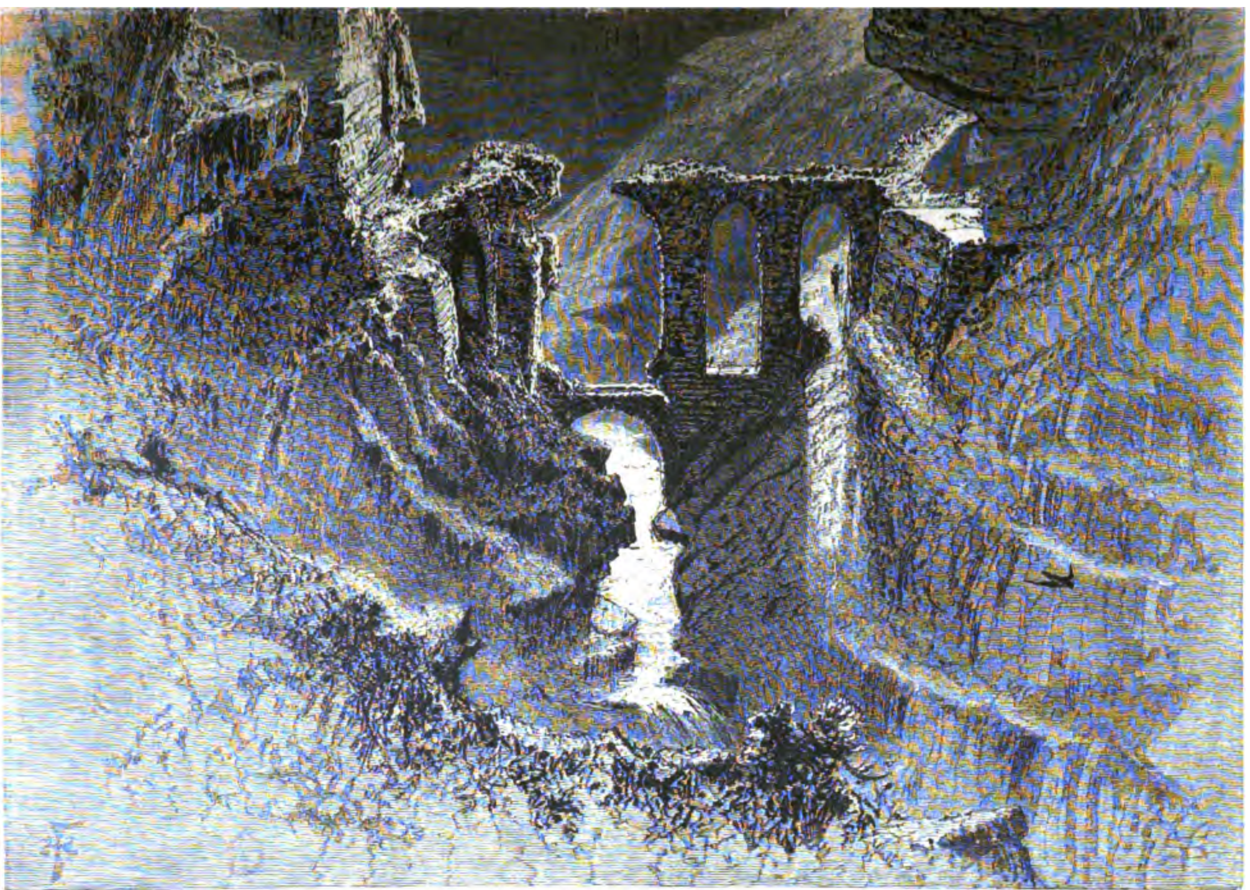
František Klement (Quido Mansvet), dobře známý čtenářstvu našemu jako dávný, pilný spolupracovník „Květů“, začal vydávati nákladem Edv. Beauforta veliké, bohatě illustrované dílo sešitové „Palestýna“, z jehož dosud nevydané části podáváme na ukázku dvě vyobrazení s několika slovy příslušného textu.

„Na cestě z Jerusalema do Jericha“ — píše Fr. Klement — „blížili jsme se znenáhla místům, jež leží ve stejné čáře s hladinou Středozemního moře, a pak začal další 393 metrů obnášející sestup k Jordánské nižině, který zasluhuje plným právem názvu „Akabet el Džerad“ t. j. „stezka kobylek“, jak jej Arabové pokřtili. Podíváme-li se s jednoho výstupku do hornaté krajiny a částečně i nižiny starého Jericha, shledneme ty rozsápané, divokou mocí semo tamo rozházené vnitřnosti země, jejichž obraz pérem není lze zachytit. Velkolepý otřes země zrodil zde za řevu rozkacených živlů, hrůzostrašnou, téměř všeho rostlinstva prostou poušť a další bouřné záchvěvy, sálající slunce, větrné smršti a veliké průtrže mraků utvořily děsné trhliny a propasti, vyhladily do běla temena a úbočí skalnatých pohoří a vnitřní žár vyssál prameny v základech vrchů. Dle biblického podání pokořil Bůh hříšná města a ztrestal jich nemravný a prostopášný život krutou živelní pohromou, která dle našich nynějších názorů nebyla ničím jiným, než sopečnou činností přebytečných sil přírodních uvnitř naší zeměkoule, v různých krajinách světa rok co rok se opakující. Mnoho, mnoho tisíc let uplynulo již od soudného dne, který tato místa stihl a jedině v roztrhaných jícnech a děsivých úžlabinách horských potoků, kterými se za zimních dob bouřně šumící vody k Jordánu valí, prohání se dravá zvěř, vše ostatní však jeví znak mrtvé ztrnulosti a neskonalé pustoty. Bolestně pociťuje cestovatel prudký odlesk třpytných vápencových skal, který se jeho zřítelnic co nejostřeji dotýká a na delší dohu nesnesitelným se stává. Po levé straně cesty zeje nám tu a tam vstříc kolmá a jako pekelný jícen tmavá rozsedlina hrůzných skal divokého potoka Keltu, v bibli „Nachal Karith“ zvaného, kteráž sloužila proroku Eliášovi v dobách jeho pronásledování Achabem za úkryt, nežli se odebral do Sarepty. V biblí čteme: „Odejdi odtud a jdi proti východu a skryj se u potoka Karith, kterýž jest naproti Jordánu.“ Dále pak: „Po čase pak vysechl potok, neboť nebylo pršelo na zemi.“ Celé toto okolí zove se též pouští „čtyřicetidenního postu“, t. j. Quarantana, a tu a tam roztroušené jeskyňky, jejichž otvory ze skalných stěn do údolí pohlížejí, sloužily zbožným anachoretům za příbytek . . .“

Krajinu vyobrazenou na str. 103. líčí autor takto:

„Rozhlížíme se po solnaté rovině na jižním konci Mrtvého moře, kterouž zde protíná několik nyní vyschlých, mělkých koryt potoků. Při nesnesitelném vedru vrhají slunečné paprsky mocné proudy světla na dálnou, k severu před námi do nedozírna sáhající, zcela nehybnou hla-

Údolí potoka Keltu na cestě do Jericha.

(Z illustrovaného díla „Palestýna“, vycházejícího nákladem Edv. Beauforta.)

dinu tajuplného jezera; pusté šedé hory Moabské v pravo a skalnatá poušť Judská se solnou, nejblíže k nám vybíhající horou Usdum v levo, poskytují obraz neskonale smutný. Po dávných dobách bujarého rozkvětu, když kolkolem šumný ruch současníků Abrahamových a Lotových v opojném žití proudil, když zde města Sodoma, Gomorrha, Bali, Adami a Seboim uprostřed kyprých hájů požehnané krajiny stávala, než-li je všemocná příroda pohltila — odpočívá zde nyní vše v objetí smrtelného klidu; staletí plynou za staletími a nic se zde na oko nemění a není naděje, že by zde kdysi příroda den opětného vzkříšení slavila.

Na dalším pochodu pozorujeme několik sirnatých pramenů a ovzduším táhne se odporný jejich zápach, kterýž ve spolku s nesnesitelným vedrem pocit nevolnosti vzbuzuje. Když na počátku jara hladina Mrtvého moře stoupá, rozlévají se jeho vody po této rovině a když je za nedlouho teplota slunce vysuší, zbývá zde spousta bahna, na mnohých místech tlustou vrstvou třpytné soli pokrytého, pro šlépěje lidí touto cestou se ubírajících na pohled zcela jistá, ale jinak mnohdy velmi křehká — běda tomu, pod nímž se tato kůra prolomí!

Navzdor smutnému vzezření stává se krajina dále zajímavější. Samostatný celek tvořící hora Usdum, 10 kilom. dlouhá a 105 metrů vysoká, pozůstává v celé své mohutnosti z čistých krystalových tvarů solných, tu a tam slínovou půdou a sádrou obložených, z nichž kusy dolomitu a křesivce vynikají, a jest od vrcholu až k úpatí všeho rostlinstva prosta. Neobyčejnou pitvorností tvarů vynikají ohromné, z roviny trčící, vodami omleté solné balvany, zde polokulovité, tam patníkovité, jinde opět jako obrovské houby vypadající, a konečně spatřujeme pověstný, asi 12 metrů vysoký, sloupovitý památník ženy Lotovy. V předu jest zakulacený, v zadu uhlovitý, zevně vápencem potažený a uvnitř čistě solnatý. Stojí tu před tváří Mrtvého moře. „Jak dávno již, ó pane?“

Babetta.

Napsal V. Mrštík.

Jasný, bílý, zimní den; nad městem N*** se snesl vichr a uhodil přímo do firmy rodiny Baumannových. Pana Baumanna zastihla ta rána v pose, v jaké by ho za situace tak vážné nikdo nehledal. Seděl na pytlu hrachu a lokty opřen o kolena ořezával tenounkou tužku.

Paní Baumannová v kuchyni hnětla svými drobounkými prsty koláčky.

Jediné jejich dítě, nezletilé poupátko s černým fěrtouškem přes útle střižený živůtek ze světlého crêpu, sedělo o samotě v zatopeném pokoji, za bílými záclonami, kterými z venku prosvital sníh, a vesele tlouklo do klaves. Ničeho netušíc, co se v tu chvíli odehrává v krámě, mačkalo dále koketní svou nožkou jazýček pedalu a kroutíc se v bocích jak hádě hned na levou stranu k bassu, hned k vyšším polohám oktav, tančilo prsty nad lehkou klaviaturou, která nebyla ani tak bílá, jak bílé byly ty ruce vznášející se nad ní. Naslinila ukazováček, obrátila list a nasadila novou partii not.

Před Baumannem stál v tu chvíli listonoš. Hrabaje se bezúčelně v kapse svých utahaných kalhot, čekal, kdy přece pan Baumann najde skřipec a podepíše zvratný lístek na rekomandovanou zásylku.

Byla od c. k. soudu.

Byl to první výstřel do jednopatrového Baumannova domu s kupeckým krámem a z dálky už bylo slyšeti to známé, podezřelé praskání rotících se živlů, které zpravidla a už napřed ohlašují blížící se úpadek.

Jak už bývá v okamžiku prudkého nervového otřesu, pan Baumann namáhal se, aby ukryl rozčilení před pohledy zevlujících učňů a commis s červenýma omrzlýma rukama; jistou rukou zavěsil zlatý svůj skřipec na krátký nos, shrbatil se nad pultem zrovna tak jako se hrbatil vždycky, kdykoliv něco četl nebo psal, ale právě v tom okamžiku, když péro, které zatím namočené držel v zubech, vytrhnul z úst, aby psal, strhnul pérem šňůrku od skřipce a skřipec sletěl s krátkého jeho nc na pult takovou silou, že ostré sklíčko levé spojky rozťalo se v půli, jakoby je diamantem rozříznul. Nicméně pan Baumann zavěsil zase skřipec na nos i s přeraženým sklem, shrbatil se k pultu, podepsal lístek a sáhnuv do kapsy s tváří zapocenou a jako krupičkami posetou červenavou jakousi vyrážkou, podával listonoši celý čtverák, jakoby mu byl přinesl bůh ví jak radostnou zprávu.

Pan Baumann hned na to z krámu zmizel a v akkordech stále hlasitěji a bouřlivěji se bouřících pod Babuščinými prsty zavrzly od kuchyně dvéře. Paní Baumannová zahlédla v nich rozpálenou, v tom okamžiku jaksi neobyčejně skrácenou a vzhůru vyhrnutou tvář; všimnuvši

si ještě podezřelých těch krupiček v jeho tváři nechala zamilovaného svého těsta, svěsila zamoučené svoje ruce a skrčila krk.

„Babi, pojď sem!“ pravil pan Baumann a plaše se ohlédnuv po dveřích od parádního pokoje, kde zurčel klavír, ustoupil stranou do tmy alkovny, kam ihned na to se vhrnula ohromná postava paní Bábi.

Pro hluk v krkolomných skocích a zvratech prováděných arpeggií nebylo možno slyšeti slova, která spolu vyměnili mladí manželé.

Obě služky, které z nepochopitelné příčiny šukaly cosi u dveří, zaslechly jen přísnou otázku své paní: „Co je?“ a hned na to přidušený, z mohutných jejích prsou ztěžka vyražený výkřik: „I Ježíši Kriste!“ — Nad záclonkou, kterou zastřeny byly skleněné dvéře, zvedly se zamoučené ruce, zalomily se do sebe a sklesly těžce dolů.

„I Ježíši Kriste!“ slyšely služky po druhé. Byl to ještě ostřejší výkřik podobný tomu, jaký vyráží ze sebe topící se duše. Všechny ostatní vzdechy přikryly rozvášněné a už jako rozvodněné přívaly tonů, které v překotném spěchu se honily za sebou.

Bylo ticho v celém domě. V alkovně mrtvo jako v hrobce; tiché slzy řinuly se z očí Babettě. Babuška unavena hrou sklouzla nožkou s pedalu, vzala hlavu do obou rukou a dlouho, dlouho si mnula rukama jak aksamít jemnou, teplou tvář. Z náměstí rolničky zvonily, mátly se hlasy, hodiny bily dvanáctou. Skočila na své střevíčky z červenavé, leskle se měnící kůžky, partesy hodila do kouta na hromadu not, a hřmotně zavírala piano.

Paní Baumannová rychle osušila své oči, vzpřímila se a šeptala cosi drobnýma svýma rtoma. Pan Baumann zdálo se, že porozuměl; rozhodil zoufale rukama a odcházel do krámu. Paní Baumanová v tu chvíli hrozně dýchala a celá bílá hleděla na jedno místo. Pak si sáhla do účesku a jakoby něco uklízela, bloudila rukama po přikrývkách postelí.

Ve dveřích stála Barborka.

„Mami, já mám hlad.“

„Hned to bude, hned,“ pravila na to matka klidným, přihrublým hlasem a vytratila se do světlé kuchyně. — Barborka šla do krámu a s rukama zavěšenýma do kapsiček černé zástěrky rozhlížela se po náměstí.

Pan Baumann a paní Baumannová toho dne sešli se jestě několikrát v tmavé alkovně. Jako němí mluvili spolu více pohyby než slovy. Pan Baumann rozezleně bil rukou do popsaného papíru, paní Baumannová jak socha stála v hloubce pokoje a stále tak bledá ve tváři jako bez krve, v zamyšlení poslouchala jeho výklady. Scéna končila tím, že paní Baumannová spráskla po tichu zas ruce, zatřásla jima nad hlavou a přirazivši je kotníky k čelu sevřela jimi lebku. Bezkrvé její rty šeptaly: „Bože, Bože! — já si zoufám!“ a hned na to rychlými, pádnými kroky jako herečka, která odehrála svoji úlohu, odešla za kulissy a svého manžela nechala o samotě na pospas jestě trapnějším myšlénkám, než trápily ji.

Odpoledne zastihla Barborka svou matku se slzami v očích. — Dívala se na ni se strany, viděla, jak hlava se jí náhle sehnula a jak světlo zahrálo na kotníku v rozstříknuté stopě slzné krůpěje. Barborka

skočila k ní, vzala ji kolem krku a sama přivírajíc rozpálené oči, ptala se:

„Mama, co ti je?“

„I nic, děvče, vzpomněla jsem si na nebožku matku — — — Jak umírala“, dodala roztržitě.

Barborka, jakoby šetřila svatých těch citů, ustoupila ostýchavě stranou. Ledva se nožkou dotýkajíc půdy, přirostla zrovna na roh k oknu přistavené židle. Očima zarosenýma pohlížela na náměstí.

Paní Baumannová, nakloněna hlavou ku práci, šila dál.

Ku třetí hodině měli u Baumannů návštěvu. Jako v poslední době velice často, přišel pan Beer i dnes, podívat se přec, jak se mají, co dělají, co je nového. — Smutek jako maska spadl se všech tváří; paní Baumannová složila své šití na židli, kde právě seděla a dala si políbit svou hladkou ručku. Také Barborka přistoupila nesměle do prostřed pokoje a jaksi nejistě se usmívajíc kladla s vysoka svou pravici do rozevřené dlaně. Tenounkým hláskem odpověděla na otázku, jak se má a uzardělá cudně ustoupila zase stranou. Byla jako dech jemná a nesmělá posud, jakoby se lekala na prahu velkého světa.

Pan Beer byl první osobou v městě N***. Stavěl na blízku továrny a kamarádky zlobily Barborku potají, že návštěvy platí jí. Poseděla chvíli, pak se nepozorovaně zdvihla; celá růžová až po špičky svých průsvitných oušek, unikla alkovnou do kuchyně. Ožila za prahem jak ryba ve svém živlu. Vběhla jak vítr a divoce se rozhlédla po kuchyni.

„Jaké pak jsou to hlouposti!“ ohnala se po ní Mařka, když ji Barborka v nadbytku bujnosti štípla do tvrdého ramene. „Šla pryč!“ uhnula loktem stranou a držíc v ruce lopatku, kterou přikládala do pece, čekala, až Barborka od ní odejde.

Babuška zamyšlena sedla na dřevěnou lavičku, přistavenou k oknu a s hlavou ponořenou do dlaně dívala se do posněžené zahrady. Jak tam bylo bílo! Větve, dnes stříbrné, kreslily své křivky na modrém, chladném nebi.

Pan Beer se zatím bavil s paní Baumannovou.

Chvíli poseděl pan Baumann, ale pak se omluvil, že má mnoho práce a odešel do krámu. Nevrátil se, až když pan Beer odcházel.

Jak se změnila paní Baumannová obratem jediného okamžiku, trpce svraštělé její rty se vyhladily v příjemném úsměvu, oči se jí prohloubily, tváře změkly, čelo pokryl matný lesk čisté, mladé pleti. Byla těžká v chůzi, ale v pohybu posud mladá a svižná. Celá její bytost i příbytek byl prosycen prazvláštním jakýmsi výdechem, který tak charakterisuje pokoje mladých dam. Když vstala a pokojem přešla několik kroků, zdvihla se ta vůně jejího zjevu, vzduch se vznesl, příjemný onen výdech rozešel se do všech stran. Chřípí se sevřelo panu Beerovi, pak se zas roztáhlo, přes oči se mu položil lakotný stín. Co u Barborky skryto bylo ještě v polodětských skoro šatkách, zde vyspělo v hotový, zralý už plod. Vypadalo vedle ní to dítě jako jablíčko vedle silné, do šířky i do výšky rozložené jabloně. Buclaté obrysy Barborky, které lehounkým vzletem a andělskou čistotou všech pohybů ledva tušiti daly, do jaké míry se rozvinou stydlivé její vnady — v těle matky její rozvily se do tak neho-

rázných, nikdy snad ani netušených, ale při vší své tloušťce přece tak mnohoslibně vábných forem, že oko Beerovo už ani nedovedlo odolati hříchu a raději složilo svůj pohled na královskou tu pýchu majestátních beder, než na švihlou, v půli černým fěrtouškem přepásanou postavu v krátkých sukničkách se ještě pohybujícího děvčátka. Pro toto kypré složení těla dostalo se také oběma zvláštních jmen. Barborce říkali Babuška, paní Baumannovou jinak nikdo nepojmenoval než Babettou a pro její krásu i Babetkou. —

Hovor obou točil se kol místních klepů. Beer byl bohatý světák. Kromě svých továren o nic se nestaral a v žádném domě nikdy víc nehledal, než dobrodružství. Nesl to s sebou už vzduch města N***, přepychu, rozmařilosti a nadužívání chtivá společnost, že Beer nejen nebyl postrachem rodin, ale hostem, před kterým se otvíraly i skryté dvéře alkoven. Ostatně historie města N*** stojí za to, abychom na vysvětlenou zde utrousili několik slov.

Před tím, než Beer začal stavět svoje továrny, nežilo sice město N*** v žádné arkadické čistotě mravů, ale atmosféra jeho přece byla taková, že epidemie smyslnosti, rozkošnictví, přepychu a hýřivosti jak v toilettách, tak i ve veřejných společnostech potloukala se jen po několika domech jako cholera, vyskytující se sporadicky a ne v massách. Ostatně horečka hříchu zachvacovala už tenkrát nejbohatší domy. Okolnosť ta budila v ostatních skrytou jakousi závisť. Závisť ne hříchu zrovna, jako spíše všeho, co v hříchu docházelo pravého lesku. Hřích stojí peníze — bylo mínění, které se ustálilo v městě N*** už z tehdejších dob, ale zrodily se jazyky, které smysl té věty převrhly a hned ji uvedly v život: kdo nemá peněz, nehřeší a kdo hřeší, peníze má nebo se míti zdá, říkalo se později. Tak cnost, skromnost, šetrnost, už dávno před tím než došlo k pozdějším a hromadným orgiím jak ve veřejnosti, tak i v soukromí, nabyla jakési příhany nemajetných tříd, hřích pak se stal jakousi privilegií, legitimací do vyšších kruhů; tam jako všude převládaly jisté zákony, které se nikdo neodvážil překročit, jinak propadl trestu tajně i veřejně persiflovaného vyobcování z té společnosti, která hrála maloměstský prim.

Přímo osudným se stalo pro město N*** geografické jeho položení. Město N*** leží mezi Vídní a Brnem. Je tak jen hozeno do širé roviny, skrčeno mezi dva nebo tři pahorky, jediné v celé té rozsáhlé rovině, bez lesů, bez pobořených hradů na strminách skal, město bez historie a beze všech pretensí na slávu budoucích let. Bylo přímo odkázáno na život jednoho dne, na hodinu, na malou chvíli rozkoše, které už ode dávna obětovány byly slzy dcer, noci žen, minulost i budoucnost rodin. Z Brna navezly si dámy drahého hedvábí, moderního crêpu etaminu, tylu, falešných vlasů, šperky, nábytek, drahocenné kvítí — z Vídně kus rozpustilého života, svůdný lesk veselí, pohodlí lehkomyslnosti, zlato naprostého liberalismu v řeči, způsobech a mravech, které v útají vybočovaly i v cynismus. Kdo poprve se ubytoval v městě N***, na pohled nudném, mrtvém, skoro shnilém, ani netušil, jaký život proudí v skrčených těch domcích, špinavých zvenčí, ale s nádherou a vkusně upravených uvnitř od polosvětsky vypravených brlohů švadlen až po bohaté garnitury

velkých dam. Život tohoto druhu, zahájený otevřením dráhy, byl by přirozeně vykrvácel úbytkem peněžních sil; dluhy rostly, majetky propadaly do rukou židovských. Hřích už nebyl legitimací majetku, zvrhl se v záclonku, jíž se přikrývaly trosky bývalé slávy. Rodiny, aby udržovaly rovnoměrný běh s ostatními, převlékaly se zrovna tolikrát za rok do nových šatů jako kdy před tím, za to doma trpěly hlad, loupaly zemáky, lihaly v hadrech, škrtily na služkách, řemeslnících i na sobě samých. Socialní bída, snad horší než kterákoliv jiná pod tímto jménem, protože vnitřní i vnější. Byla by přirozeně vedla ku všeobecnému úpadku, kdyby v té době se nebyl objevil se svými plány pan Beer.

Byl to člověk přímo zrozený pro toto město. Byl svobodný, mladý a vedle podílu své sestry Mici suverenním vládcem velkého, náhle po rodičích zděděného jmění. Vycítiv skvělou polohu města N*** u dráhy a vody, dlouho se nerozmýšlel a začal stavět továrny. Do města N*** nahrnula se síla nových úředníků vesměs dobře placených, důkladně kovaných v podnicích podobného druhu. Na náměstí vyrojily se nejdražší toiletty, domy se otevíraly, zavíraly za novými hosty. Peníze se jen hemžily z rukou do rukou a za krátko rozvinul se v městě N*** takový život, jakého tu posud nikdo nepamatoval a snad už pamatovat nebude. Pravé dostihy v hostinách, toilettách, tancích, pravý hon na muže, výstava nejvzácnějšího zboží, ať už vystaveno bylo na pohovkách domácích příbytků, v kostele, na ulici nebo v parku. Dluhům už se neříkalo dluhy, ale „passivní majetek“ — zdálo se, jakoby hrozné to slovo v ledabylé té formě pozbylo odstrašující své síly. Nikdo si z něho nic nedělal, žádné výčitky nekalily mysl bodrých měšťanů. Paničky ani nevěděly co jsou dlužny a ani o tom nepřemýšlely. Věděly, nebo se těšily, že dřív nebo později i do jejich klína spadne kus toho zlata, kterým na plesích plýtvaly už jiné. Kult ženské krásy dostoupil té doby takové rafinovanosti, o jaké se jiným městům ani nezdálo. A středem všeho toho byl Beer s těmi černými, do spánků silně zarostlými, hladce sčísnutými vlasy, silným krkem a jokeyovsky tvrdou tváří, která se tolik líbí dámám náruživějšího temperamentu. Krátkozraké oči měl přikryty broušenými skly do zlata zasazených brejlí, kterými znamenitě viděl do dálky, ale z blízka mu jaksi mizely před očima všechny ty nitky a nastražené sítě zadrhnuté kolem něho na několik stran. Dobromyslný a slabý vůči krásnému pohlaví milerád se probíral v haldách modních novinek, kde chtěl i poradil, projevuje u výběru svých klientek zrovna tak jemný vkus jako u výběru jejich toilett. Rodinu Dvořákovu, která už přes rok chodila v jedněch šedých šatech a v chatrných střevících, obléknul celou od lakovaných, na slunci se třpytících botek, až po květované a drahými péry ozdobené klobouky. Nebylo žádnou novotou, když se proslechlo, že u paní Čížkové v sobotu se žehlilo a v pondělí děvečka vypírala sukně své paní, které den před tím se v Brně vozily v ekypáži a k večeru se prosmýkly korridorem hôtelu — Z jedné louky kvítí, kapka kapce se tak nepodobala jako dámy města N*** skrytými i na odiv stavěnými svými žádostmi.

Kdejaký úředník byl při stavbě továren zaměstnán, hýřil a kradl. Vozy s cihlami jednou stranou vjížděly do staveniště a druhou stranou

nesložené, zrovna tak plné, jak byly přijely, vyjížděly ven. Kradlo se na uhlí, režijních spotřebách, v účtech i mzdách; celý personál, jakoby sdílel krátkozrakosť svého pána, hleděl zrovna tak do dálky a k nejbližšímu okolí byl slepý jako pan Beer. Dámy si zatím kupovaly toiletty až za tisíc zlatých, na plesích šuměly kaskády, stříkaly vodotrysky kolínské vody, leskl se atlas, surah, zářilo zlato, svítily šperky. V kassinu každou neděli hrála vojenská hudba, vystřelovaly se láhve šampaňského a uzavíraly se nesmyslné sázky jako na příklad, kdo vydrží nejdéle na břichu ležet na ledě. Šest se jich té sázky zúčastnilo a všichni zle to odpykali, jeden dokonce smrtí.

Bylo to pravé delirium, v kterém se otřásalo město N*** a bylo málo hlav, které v překotném tom zmatku zachovaly rozvahu a počty.

Paní Baumannová náležela mezi ženy nejpočestnější, ale i její dům zachvátil ten vichor hýřících sil. Sama krásná, vyváděla právě dcerku do světa. Podrobena zákonům společenské situace zachovávala i ona všechny její řády. Strojila sebe, strojila dcerku a za krátko jako těžká vlna přihrnuvší se do zčeřeného jezírka převýšila ostatní už slábnoucí a jako k novému vzedmutí se hotovící vlnky N—ského života. Beer, potáceje se už se svým jměním na posledních schodech, vzepnul se po této nejvyšší a podle všech zpráv nejnepřístupnější vlně a dal se libovolně unášet škádlivou její hrou. Častými jeho návštěvami vyšinula se paní Baumannová ještě výš, ale tu už také začal její pád. Než té výše dostoupila, kassa vyronila několik bohatých těžkých zlatých slz. Prkna jeviště, na kterém se houpala královská její postava, začala se pod ní bořit. Ale to nic. Nedbala ani ona. Nový klavír, těžké záclony, koberce, nábytek, spousty jemného prádla, šatstvo, hostiny, dýchánky, plesy, společné výlety do Brna a hromadné vyjížďky po saních — to všechno bylo jako karta hozeno do hry, na které měla vyhrát rozkošná její Barborka. První Beerova návštěva platila jí. Jak byla zmatena ubohá Babuška! Hovořila jako ptáček, který se teprv učí zpívat; vypravovala o svých hrách, o sestřičkách v klášteře, kde ztrávila první úsvit dívčích let; mluvila i o překrásné své Božce, které dopisovala každý skoro den, a když se jí na konec s úsměvem optal pan Beer, kolik je jí let, musila s hrůzou se přiznat, že je jí teprv — patnáct. Tím zdálo se, že byl osud její rozhodnut. Pan Beer už se k ní nechoval jako k dorostlé, ale jako k děcku, které štípal do tváří, zasypával pamlsky a všechnu svou pozornosť věnoval její matce. Za to Barborce už nevymizely z hlavy první jeho lichoty, kterými okrášlil mladá její leta. V noci dlouho nespala a ve dne ubíjela bláznivé své tužby hrou.

Až do posledního dne, kdy rodinu Baumannovu stihla hrozná zvěsť o blížícím se úpadku, nic se nezměnilo na poměru mezi Beerem a Babetkou. Byly to šosácké návštěvy, začínající a končící políbením ruky, propletené útržky pokoutních zpráv, kořeněné vtipy a narážkami na veselou společnosť. Pana Beera, zdálo se, bavila všechna ta spoušť, kterou tu přímo i nepřímo dovršil svými penězi. Přinášel vždycky nové a nové zprávy o svém díle, nasbírané na staveništi, vyslechnuté v komptoiru, doplněné cestou od továren do města. Dnes měl zas plnou lebku novinek.

Paní Dudíková vyhnala děvečku; šaty za ní vyházela oknem a služného jí upřela za celý rok. „A víte, proč?“ ptal se Babetty.

Paní Baumannová se usmála a přetřela si prstem nosíček.

„Vím“, pravila a hleděla si svého šití.

Paní Kirchmannovou bolely zase zuby — zavolala doktora — víte o tom?“

Tentýž pohyb prstu přes levé křídlo nosíčku.

„Kde vy to, prosím vás, všechno sbíráte? — My jsme tady uprostřed náměstí a nic nevíme,“ pravila paní Baumannová a zvednuvši se pro svoje nůžky, které ležely na klavíru, poděkovala Beerovi za jeho ochotu, s jakou jí nůžky podal. Těžce kladla se zas před panem Beerem do hlubokého fauteuilu.

Pan Beer protíral si v tu chvíli zlaté svoje brejle vnitřkem jeleních rukaviček. Zvedl k paní Baumannové začervenalé své oči a přivíraje sladce víčka, dýchl na brejle.

„Nemusím sbírat,“ pravil, „lidé mně to sami přinesou.“

Chvíli oba mlčeli. Teprve za chvíli pravil pan Beer, prostrkuje si prstem zlatý drát od brejlí za ucho: „Je to zvláštní místo — tak veselý kout světa jsem ještě nepoznal!“ dodal a přejel si rukou čelo, jakoby stíral s něho pot.

„Je,“ přikývla paní Baumannová rozhodně hlavou, „jenom že já v tom nic veselého nevidím.“

„V čem?“

„V tom, co vy mně tu vždycky vypravujete —“

„Proč? Není vám to snad milé, že vám to povídám?“

„Ah o to! — Mám se to dovědět od vás nebo od jiného — ale zdá se mně to být hrozné, vésti takový život!“

„Jaký?“

„Nu, třebas té paní Kirchmannové — —“

Pan Beer, patrně nemile zasažen poslední námitkou, která spády jeho odrážela do nedohledné dálky, stáhnul bradu na prsa, vytlačil kolena a vsunul nohy pod fauteuil.

„Tak vám se to líbí?“ pravila po chvíli paní Baumannová, prohlížejíc uzounké své nehty na levé ruce. Pak jehlou vydrapovala cosi z jemné kůže svého prstu.

„Udělala jste si něco?“ ptal se pan Beer a nahnul se k ní.

„Ah nic, nic,“ zatřepala Babetka rukou jako děvče, které se brání. Vstala a šla pro cosi do vedlejšího salonu.

Pan Beer se zdvihnul a měl se k odchodu.

„Už půjdete?“ obrátila se paní Baumannová ve dveřích a vrátila se. „Kdy zas přijdete?“

„Třeba zítra.“

„A co mi zas přinesete? Jakou novinu?“

„Zas nějakou — Musím s nimi šetřit —“

„Proč?“ ptala se Babetta se smíchem.

„Tak. O čem bych s vámi rád mluvil, o tom mluvit nesmím a — —“

Paní Baumannová vytáhla velká svoje ramena a s povzdechem svěsila ruce. „Nemohu vám pomoci —“

„Mohla byste, kdybyste chtěla —“

„Jak pokračují vaše stavby?“

Beer mávnul mrzutě rukou a hledal klobouk. „Teď v zimě nijak.“

Paní Baumannová otevřela od alkovny dvéře a volala do kuchyně: „Babuško!“

Barborka vešla.

„Pan Beer se poroučí —“

Pan Beer dotknul se hedvábné Barborčiny pleti dvěma svými prsty a odcházel . . .

V krámě jej zastavil pan Baumann a zavedl do postranního, malého kumbálku, který mu sloužil za comptoir. Zavřel dveře a chvíli mluvil s panem Beerem o samotě.

Commis i učňové na sebe pohlédli.

Když pan Beer odcházel, měl záda vzhůru jako prchající žid. Tvář pana Baumanna byla zas celá poseta drobnými, červenými krupičkami. Ve dveřích poklonili se ještě oba proti sobě, ale ruky si už nepodali.

Pod nebem zablýsknul se Beerův drahý klobouk, obrátil se na pravo na levo, jakoby nevěděl, kam se obrátit a zmizel.

Pan Baumann vtrhnul do alkovny.

Paní Baumannová čekala už na něho. Scena s Beerem stála ji strašné namahání. Rysy v tváři bezvládně jí visely zas dolů — kolem očí rozlily se jí modrající stíny. Třásla se na celém těle. Vedle pokojem přecházela a židle rovnala Barborka.

„Co říkal?“ pravila paní Baumannová dušným hlasem, hledíc přísně a polekaně zároveň do zapocené, zbrunátnělé tváře svého manžela.

„Kde je Barborka?“

„Vedle. Půjčil?“

Baumann se jizlivě zasmál.

„Sám prý se vydal a do závodního kapitálu sáhnout nemůže —“

„Co budeme dělat, Ježíši Kriste?“

Pan Baumann se zašklebil, jakoby mu bylo do smíchu a pláče zároveň. Prásknul dveřmi a více se z krámu nevrátil až večer.

(Pokračování.)

Gladiator.

Obraz ze života starořímského. Napsal Quido Mansvet-Klement.

I.

Všechna nádvoří císařských škol zápasníků, „ludi gladiatorii“, v Římě jsou cvičícím se mužstvem přeplněna. Kamkoli se poohledneme, bojuje se za povelu mistrů šermu buď v řadách zbraněmi dřevěnými a tupými proti sobě, aneb jednotlivě proti slaměným hastrošům či kolům zbraněmi nad míru těžkými. Hlasitě a rychle za sebou dávají mistři (lanisté) dictata čili povely bojovníkům, nyní již znamenitě vycvičeným. Radost je se podívati na mohutná těla všech téměř gladiatorů, jejichž dokonale vypracované svalstvo svědčí o dlouhém a odborném výcviku, jehož se jim už v nižších školách v Capuji v Praeneste a v Alexandrii bylo dostalo. Velkou zásluhu získali si také tříči svalstva čili zkušení „unctores“ jakož i stejnoměrná krmě, z ječmenových krupek a bobové kaše pozůstávající, a neméně skvostné ponebí míst, kde se tyto školy nalezají.

Mezi diváctvem je značný počet vynikajících milovníků těchto her a celá řada nejznamenitějších zápasníků, samá to skvělá jména hrdinů, kteříž si v okruží nejznámějších amphitheatrů již dávno všeho toho dobyli, co v aréně vůbec získati možno. Někteří dosáhli čestného bodounu, jiní věnce nebo palmy na důkaz, že jsou dalšího vystupování sproštěni a mnohým dostalo se za obzvláštní chrabrost nejvyššího vyznamenání — čestného klobouku, kterým se stali svobodníky a vymazáni z řad členů nepočestného řemesla gladiatorského. Za veliké peněžité odměny však vystupují i na dále, neboť opojné ovzduší arény, bezměrná ctižádost a touha po rozčilujícím, nebezpečném boji vábí mocnou silou tyto miláčky všeho lidu, kterýž je v hrozném zápasu o život vždy ohlušující bouří jásotu doprovází.

Nejslavnější doctores šermu stojí v největším, vysokým sloupořadím krášleném nádvoří císařské školy a baví se živě s některými v celém Římě proslulými gladiatory-svobodníky. Jest tu Julius Araxus, miláček nejvznešenějších římských krásek, vždy vítězící Marcus Veltumnus, dále Antonius Sirax, důvěrník bratra císaře Tita, Domitiana, dosud nezraněný Řek Themistikos, pak první a nejznámější lanista císařských škol, ředitel her Solanus a mnozí jiní neméně znamenití hrdinové římských arén. Rozmluva vede se o nastávajících zápasech při zahájení her v ukončeném právě amphitheatru Flaviů čili Colosseu.

„Neznáte ho a neznáte ho!“ rozkládá ohnivě Marcus Veltumnus kroužku slavných těch mužů; „Mevianus nemá sobě rovného. Viděl jsem jej několikráte v Caesareji, pak v Alexandrii a neznám udatnějšího, obratnějšího a silnějšího zápasníka. Ba, věř mi, mistře Solane, on nás

překoná všechny a proto myslím, že naši přátelé Araxus a Sirax zejtra najisto písek obejmou."

„Vidíš do černa, Veltumne," odvětil položertovně Sirax; „vše, co nám Afrika dosud poslala, nestálo za mnoho, ba ani jediný se všech těch vyhlášených zápasníků, který u nás bojoval, nevracel se se zlatým řetězem nebo s palmou do své otčiny a doufám, že zejtra odpůldne povlekou i tvého slavného přítele branou, jíž říkáme ‚porta libitinensis", aby tam odtud nastoupil cestu do podsvětí!!.." Žertovný nádech řeči měnil se znenáhla v rozhorlení. „Nejsem spokojen, že mne za nástupce postavili, abych, padne-li zde přítel Araxes, možná že již prvním bojem umdleného Meviana v prach položil. . Z tebe, Veltumne," dodal mírněji, „mluví vřelá přátelská láska, kterou k Mevianovi chováš. Marně se však namaháš, neboť zde náš Araxes se vynasnaží, aby tomu chráněnci židovské královny Berenice dokázal, co my, dřívější císařští fiskalové a učenníci slavné římské školy, dovedeme!"

Poznámka o Berenici, veřejné milostnici císaře Tita, dotkla se dosti nemile celého kroužku, vyjma obrovitého Řeka Themistika, který s hlučným, hrubým smíchem doložil: „Kdož pak to ví, proč jej z Alexandrie povolala, snad jest mu zavázána nějakým díkem."

„Pozor na ústa, Themistiku," přerušil Veltumnus vtipkujícího Řeka a usmívající se jeho druhy; „on jest jí díkem zavázán, ne ona jemu, neboť při jeho prvním boji v Caesareji byla to ona, jež vidouc, že ho protivník v písek povalil a že většina diváků pokřikem a dolů obrácenými palci osudný ortel smrti pronáší, tklivou prosbou u svého bratra Agrippy poraženému Mevianovi život zachránila. Vědělať Berenice dobře, že ho jen zoufalství do gladiatorské školy vehnalo. Mevianus chtěl totiž svému na mizinu přivedenému otci dobytím vypsané ceny padesáti tisíc sestercií pomoci. Když pak sobě šťastným bojem vydobyl gladiatorských tesser a mohl všude bojovati, tu se ukázalo, že Berenice jednoho z nejslavnějších mezi námi zachránila a nyní po desítiletých zápasech honosí se Mevianus šestačtyřiciti skvělými vítězstvími, velkým počtem značných cen, jměním téměř půldruhého milionu sestercií a —"

„Upřímným přátelstvím vždy vítězného Veltumna!" doložil pojednou zvučný hlas nového příchozího, kterýž byl nikým nepozorován již dříve ke skupině gladiatorů a lanistů přikročil a Veltumnem pronesené poslední věty zaslechl.

„Meviane!" zvolal radostně překvapen Veltumnus.

„Veltumne!" zajásal zase do kruhu ostatních vstupující gladiator a již vroucně celoval dávného přítele.

Výjev tento všechny přítomné mocně vzrušil a s napjatou zvědavostí prohlíželi si přátelé Veltumnovi vyhlášeného zápasníka cizince. Ani jediný v celém tom sdružení slavných hrdinů arény, a to znamená mnoho, nemohl se co do celkového vzezření k tomuto lepému Apollonovi v lidské postavě přirovnati. Nejdokonalejší souměr tvarů celé jeho bytosti byl podporován přímo vznešeným a přec nenuceným držením těla. Jeho půvabná a krásné mužná tvář bodrého a milého výrazu zjednala mu hned v prvních okamžicích obdiv všech přítomných; všichni bez výminky tiskli mu na přivítanou pravici, jakoby ho již ode dávna znali.

Po řadě jmenoval Veltumnus všechny přítomné a když představoval Mevianovi dva zejtřejší jeho soupeře, Araxa a Siraxe, přistoupil Mevianus klidně k nim a ještě jednou tiskl jim vřele ruce. Mnohému z přítomných tanula v tomto okamžiku na mysli otázka: „Jak skončí asi zítřejší boj?“

Veltumnus, zpozorovav s potěšením veliký dojem, jejž osobnost jeho přítele na ostatní učinila, zasypal rozjařeného Meviana otázkami: „Jak dlouho meškáš v Římě? Nejsi cestou unaven? Jsi schopen k boji? Proč jsi nezavítal hned po svém příchodu ke mně?“

„Jenom ne tak mnoho najednou, příteli Veltumne,“ odvětil vesele Mevianus, „ihned se dozvíš všeho. Věz tedy, že jsem včera po západu slunce oblasť slavného Říma překročil. Nejsem ani dost málo dalekou cestou unaven a zítra se slavného zápasu súčastním; v noci nechtěl jsem tě již vyrušiti. Nyní však se odevzdávám zcela tobě a společnosti tvých znamenitých druhů.“

Mistr Solanus vida, že si mají přátelé mnoho co vypravovati, ujal se slova a pravil: „Dnes odpůldne jest v obvyklou hodinu slavnostní hostina na rozloučenou. Bestiariové, židovští otroci a záloha, počtem tisíc mužův zápasící proti zvěři, uvedeni budou do tohoto nádvoří, kdež si poslední hostinu lásky odbudou, kdežto gladiatoři a ostatní svobodní zápasníci shromáždí se ve velké zbrojní síni naší školy ku přiměřené libaci. Jsem přesvědčen, že nikdo z nás scházeti nebude. A nyní přátelé,“ dodal s úsměvem, ukazuje na Veltumna a Meviana, „necháme tento zamilovaný párek o samotě a půjdeme, abychom poslední přípravy k zítřejším zápasům vykonali. Na shledanou, Veltumne! Na shledanou, Meviane; budiž tobě Řím místem nových triumfů a nové slávy!“

„Těším se na náš boj,“ dodal vlídně Araxes, podávaje při tom africkému gladiatorovi ruku, kterýž ji přátelsky stiskl.

„Na shledanou!“ pozdravovali vlídně odcházející.

Po odchodu ostatních pojal Veltumnus Meviana za ruku a odváděl jej ku veliké školní bráně. „Nyní však musíš do mého příbytku,“ pravil Veltumnus; „cestou promluvíme si o všem tom, co jsme po dobu dlouhých tří let, uplynuvších od našeho rozloučení, zažili.“

Starý vrátný, vysloužilý gladiator, pozdravoval uctivě odcházející a rozkřikl se na zástup zevlounů, kteří průchodem do nádvoří se dívali: „Průchod Veltumnovi!“ Povel tento působil: lid se ihned rozstoupil a s obdivem pohlížel na proslulého zápasníka, kterýž co do postavy byl stejně velký jako Mevianus, avšak těla velmi složitého, pevného, jako ze žuly tesaného, pravý opak svého přítele, kterýž byl jako ocel pružný a svižný.

Když byli dále v ulici, otázal se Veltumnus dychtivě svého druha: „Co říkáš Římu? Jaký dojem učinil na tebe?“

„Vše, co jsem dosud spatřil,“ odpověděl Mevianus, „naplňuje mne úžasem. Řím nemá na světě města sobě rovného a nedivím se té ohromné přitažlivosti, jíž na všechny národy působí. Řekni mi však, příteli, co se o nastávajících hrách vypravuje a jaké přípravy vykonány dosud? Jaké vyhlídky mám v zítřejším zápasu? A —“ váhavě tázal se dále — „co víš o Berenici?“

„Mistře Meviane, nyní tážeš ty se příliš mnoho najednou,“ zvolal

Veltumnus, „jen hezky pomalu a dozvíš se všeho. Předně tedy, jak sám pozoruješ, nalezá se Řím v rozčilení zrovna opojném a horečka zvědavosti lomcuje všemi třídami našeho Babylonu. Mnoho tisíc cizinců zavítalo již do zdí slavné Rómy, aby přítomni byli těm báječným slavnostem, jež sám Titus pořádá. Zajisté vám i v Alexandrii bylo již státními novinami — „Acta diurna" — oznámeno, kterého dne nový ohromný amphitheater Flaviů otevřen bude a že při tom konati se budou slavnostní, dosud nevídané štvanice zvěře nejrozmanitějších druhů, zápasy gladiatorů, naumachie a různé jiné rozčilující hry circenses. Pořad všech na sto dní rozvržených her jest již uveřejněn a vše, co se dosud po velkých hrách bažícímu Římu za imperatorů Augusta, Tiberia, Caliguly, Claudia a Nerona poskytovalo, nebylo asi ničím oproti požitkům, kteréž ho nyní čekají. Loňského roku po smrti císaře Vespasiana rozkázal veliký Titus, aby se stavba zázračné arény co nejvíce urychlila a by se zároveň vykonaly všechny přípravy ku počestí skvostných her. Po celé měsíce bylo mnoho tisíc lovců zaměstnáno, aby v Africe, Asii a v dalných končinách Evropy všechny druhy dravé a nejrůznější jiné zvěře nachytali a do Říma zaslali. Nyní naplňuje devět tisíc těchto bestií ohromné prostory státních zvěřinců. Ohromný jest počet otroků ke hrám vycvičených, zejmena židů z Judaeje, Peraeje a Syrie, a ke třem tisícům gladiatorů všech škol a zbraní — valný počet svobodníků v to nepočítaje — rozděleno na dlouhou dobu trvání her, aby Řím viděl, co štědrý Titus dokáže. Několik naumachií, znázorňujících námořní bitvy, zápasy koňmo, na vozech, boje trpaslíků, žen a — bohové jen sami vědí, jakých divů a překvapení římský lid ještě bude účasten. Tím bych byl tedy ukojil první otázku a co druhé se týče, jsem přesvědčen, že v boji velikého triumfu dobudeš. Zvyky a zvláštnosti, silné i slabé stránky boje tvých soupeřů sdělím ti pro dobrou paměť až před zápasem."

„A Berenice?" tázal se dychtivě Mevianus.

„Co se pak Berenice týče, tu —" Veltumnus nedomluvil, neboť v tu chvíli vyhrnul se ohromný dav lidu všech tříd a naplňoval celou šíř ulice Sacra via, ve kteréž se, na blízku nedohotoveného dosud triumfalního oblouku Titova, přátelé nalezali. Vše hrnulo se za četným poselstvím barbarských Markomannů, Sarmatů a Britanců, kteří v původních úborech svých dálných vlastí velikou pozornost budili. Zápasníci postavili se těsně ke zdi a čekali, až se proud přežene. V tom okamžiku ozval se ze zástupu mohutný hlas:

„Zdráv buď Marcus Veltumnus!"

Hned na to zahlučelo z davu na několika místech: „Kde jest, kde stojí, ukažte nám ho?!" — „Tam, tam stojí!" vykřikovali jiní a vztahovali ruce ku straně, kde gladiatorové byli stanuli. Jako na povel odvrátil se celý přečetný dav od malebné skupiny cizinců a obklopil v nejhustším chomáči proslulé zápasníky.

„Veltumne, buď zdráv!" zabouřilo mocně celým zástupem a četné Římanky draly se do popředí, aby si vždy vítězícího Veltumna z bezprostřední blízkosti prohledly.

„Děkuji vám, Římané!" zvolal touto poctou nijak nepřekvapený

Veltumnus. „Zde všimněte si také mého přítele Marcella Meviana z Alexandrie!“

Po těchto slovech zajásalo celé množství v Římě dosud osobně neznámému, avšak dle jména proslulému Mevianovi vstříc. Dojem, jejž oslňující zjev zápasníka v krátkou, těsně přiléhající tuniku bez rukávů oblečeného na celý zástup učinil, byl co nejpříznivější, neboť o skvělé postavě, celém vzezření a krásné tváři slyšeti bylo posudky nejvyššího pochlebenství.

„Chudák Araxus, ten miláček římských krasotinek, ten zítra vztahovati bude ruku prosebně!“ prohodil kdosi za hlučného smíchu ostatních.

„A což Sirax, tomu nebude teprv asi volně!“ doložil jakýsi hřmotný občan.

„Vždyť on ještě nezvítězil, ten gladiator Bereničin,“ namítl hlasitě věrný přívrženec římských gladiatorů.

„Té židovské královny?“ zvolaly tázavě četné hlasy.

„Ať jej Hades pozře!“ zařval zuřivě jakýsi muž řemeslný.

Ještě několik jiných málo lichotivých, o tlumené zášti a zarytém vzteku svědčících poznámek a zástup dříve zápasníkům holdující odvracel se šmahem od gladiatorů, kteří trapně dojati rozpačitě na sebe pohlíželi.

Vyjma několik houževnatějších zvědavců, kteří beze slov na statné postavy dvou přátel pohlíželi, nezbyl ani jediný z podivných obdivovatelů.

„Pojď, pojď, Marcelle!“ pravil přitlumeným hlasem Veltumnus a obrátil svého užaslého druha směrem ku třídě Via nova, kde menší pouliční ruch se jevil.

„Co jsem to zaslechl, Veltumne? Jaká to nenávist!“ pravil s patrným zármutkem Mevianus. „Příteli, pověz, a zejmena co se Berenice týče, nezamlč mi ničehož. Věř, že se hrozím následků, kteréž by z takovéto bezměrné zášti pro ni mohly vzejíti!“

Výraz obličeje Veltumnova stal se nad míru vážným a bylo viděti, že přemítá, jakby na otázku přítelovu odpověděl. Konečně začal: „Nevím toho hrubě mnoho. Jsou to více méně pověsti, co se v našich kruzích, pak ve společnosti mimů a zápasníků cirku vypravuje.“ Veltumnus se po těchto slovech odmlčel.

„Nuže, vypravuj!“ naléhal Mevianus.

„Imperator,“ pokračoval dále Veltumnus, „jest nyní více do Berenice zamilován, než snad kdy před tím. Při tom jest celému Římu nápadnou okolnost, že se téměř nikdy neobjevuje ve společnosti své druhé manželky Marcie Turnilly, ba že na veřejnost velmi okázale svou královskou milenku předvádí a beze všeho ostychu tak se k ní chová, jakoby jiných závazků ani neměl. Jest žárliv až k zuřivosti i stalo se, že jistého vznešeného Římana pro nepatrnou poznámku zbičovati dal, ba krásného Aula Caecinu, muže konsularní hodnosti, pozval si na hostinu, obmyslil jej tam největšími poctami, lichotil mu a když se pak při jeho odchodu veřeje hostinného sálu za ním zavřely, probodán byl Aulus Caecina dýkami sluhů Titových a to jen proto, že vzbudil podezření, že jest Bereničiným milencem!“

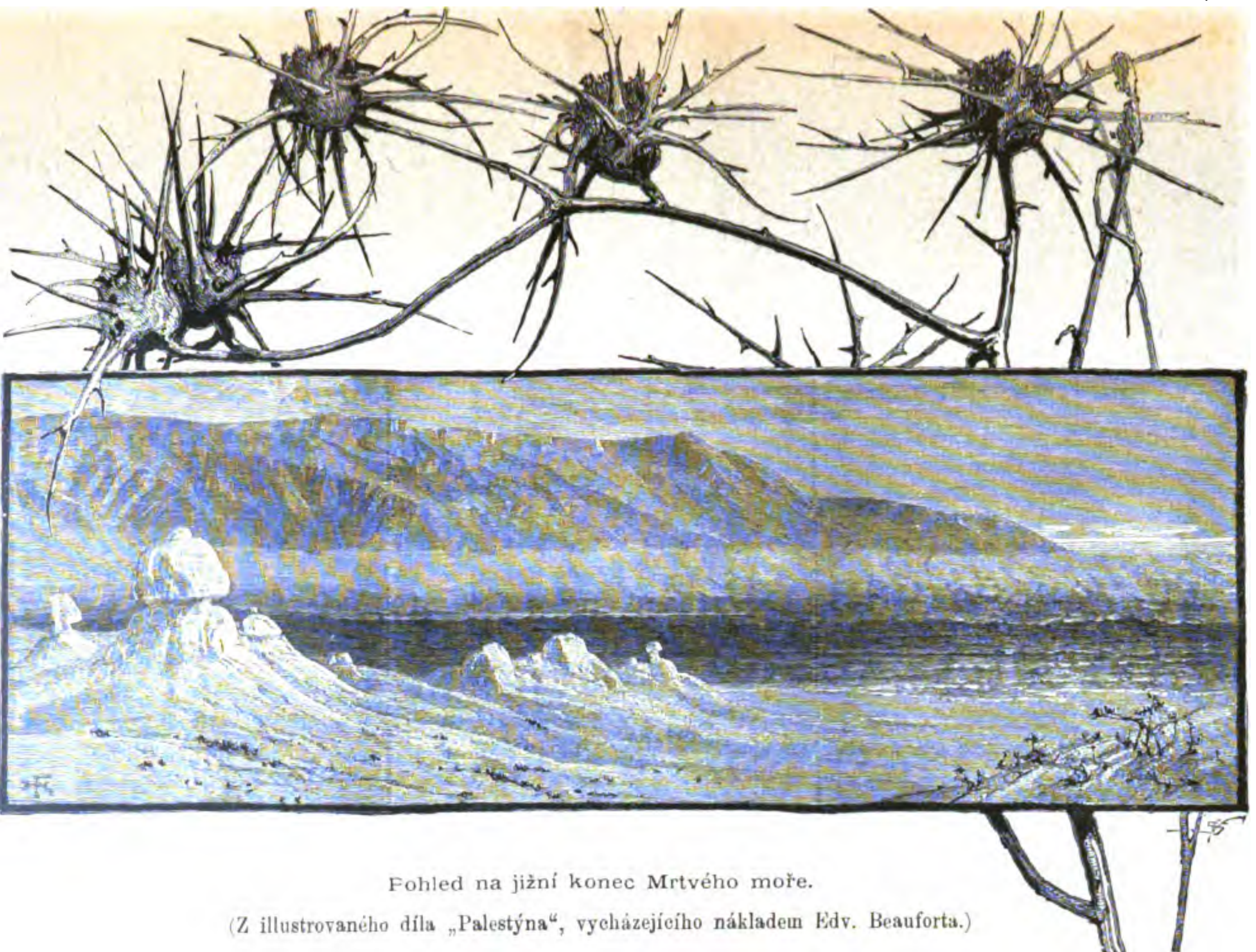
Mevianus si při těchto slovech z hluboka vzdychl. Veltumnus, nedávaje se ničím vyrušiti, pokračoval: „Celý Řím jest nyní o tom přesvědčen,

že Titus na to pomýšlí, aby ji na císařovnu povýšil a Augustou jmenoval. Je dosti možná, že Berenice po této nejvyšší poctě netouží; za to však tím více celé její okolí, jež sestává ze ctižádostivých dvořanů židů, kterýmž jde o více, než o pouhou tuto hodnost. Těmto vyhnancům jde o to, aby zřízena byla nová vláda v zemi zaslíbené z pohlavárů rozptýleného národa a o vystavění rozmetaného Jerusalema. Odtud pochází ta bezměrná nenávist lidu římského k cizince, odtud ta ohromná zášť ke každému, o němž se ví, že patří do jejího ovzduší. Ty ohromné davy římského lidu, jež prostopášným a bídným císařovnám Messalině a Popaeji vstříc jásaly, odpouštějíce jim největší hanebnosti, činily tak jen proto, že to byly Římanky; avšak aby opanovati měla trůn nenáviděná cizinka a židovka, toho náš lid nikdy nesnese a po případě i samému Titovi se opře. Že tomu tak, seznal jsi před chvilkou vlastníma očima."

Mezi přátely nastala po tomto Veltumnově výkladu dlouhá pomlčka. Výraz Veltumnovy tváře, již dříve tak vážný, jevil nemalou starostlivost, když zjevným se stalo, jak mocný dojem jeho slova učinila na přítele, jehož tvář se byla obestřela hlubokým smutkem. I pokračoval tedy Veltumnus co možná srdečně: „Marcelle, doufal jsem, že delší odloučení tvoji hlubokou vášeň utlumí, doufal jsem, že bouřné a nebezpečné tvoje povolání konečně překoná nebo zmírní pocity, kteréž tě dříve tak cele ovládaly. Nyní vidím však, že jsem se klamal!"

„Marné všechno namáhání, Veltumne, marná moje snaha, abych na ni zapomněl!" zvolal bouřně Mevianus a ve výrazu tváře i v třesoucím se hlasu bylo znáti, jaká vášeň jej prochvívá.

„Mohu za to, Veltumne, že ji neskonale miluju?" doložil pak o něco klidněji. „Od toho okamžiku, když jsem byl k ní uveden, abych se jí za svůj život poděkoval, od toho okamžiku, když jsem prohlásil, že chci povždy jejím otrokem býti, od toho okamžiku, když jsem se v její bezměrně hluboké oko zadíval, od toho okamžiku nenáležel jsem už sobě. Ona se mně stala zářící bohyní v mém bídném povolání, její pochvala, její spokojenost byly mocnou pákou triumfů, kterých jsem v řadě amphitheatrů dobýval a sálavý žár mé tajné, byť i beznadějné lásky byl vzpruhou, která upoutala ku každému mému vystoupení skvělé vítězství. Mnohdy se mi zdálo, že lhostejným jí nejsem a při velikém požáru jejího paláce v Alexandrii nabyl jsem konečně o tom přesvědčení. V nevyličitelném zmatku, jenž oné noci panoval, kdy každý jenom na sebe a svoji záchranu pomýšlel, spěchal jsem dlouhou řadou zvolna kouřem naplňujících se síní a komnat, až jsem konečně stanul v ložnici své zbožňované královny. Uprostřed nádherné komnaty, tlumeně osvětlené nočním kahancem, zůstal jsem státi, zatajil dech a naslouchám. Jen dálný hluk rozčileného množství lidu v ulicích a hlasitější výkřiky dorážejí k tomuto křídlu zahradou obklopeného paláce. Plížím se k lůžku mohutnými záclonami jen z pola zakrytému. Nic netušíc, v hluboký spánek pohřížena odpočívala tu Berenice a klid bohů s výrazem něhy obrážel se v krásné její tváři. V ten luzný zjev jsem stápěl zraky své a hrozící nebezpečí z mysli mi rázem uprchlo. Pojednou vzedmula se mocně její krásná ňadra, hluboký vzdech vydral se z půvabných rtů a

Pohled na jižní konec Mrtvého moře.

(Z illustrovaného díla „Palestýna“, vycházejícího nákladem Edv. Beauforta.)

výraz blaženosti rozložil se po celé tváři. Hlouběji jsem se pak naklonil ku zbožňované bytosti, abych pokochal se blízkým pohledem. — Tu pojednou, jako něžný vánek větru, jako šepotavý dech splynulo s úst Bereničiných jméno mé dvakráte za sebou: „Marcelle! Meviane!“ — Pak dýchala ta slasti plná žena volněji a spala dále. — A já? — Opojen, vzrušen a neskonalým žárem touhy jat, zpečetil jsem prvním polibkem naši lásku. Berenice otevřela zvolna oči a zahleděla se v polosnění ještě v můj obličej, nechápajíc v prvním okamžiku, zda přelud snů to vidí či pravdu skutečnou. Ač nerad, vyrušil jsem ji ze stavu tohoto zvěstí, že je u velkém nebezpečí, že přední část paláce oheň tráví a že snad i tomuto oddílu hrozí zkáza. — „Zahal mě rychle v tento koberec,“ pravila, „a snes mě do zahrady. K zahradnímu atriu vedou zde za záclonou dolů stupně — tam jsme v bezpečí.“ Rychle jsem vykonal, co mi přikázala, pak jsem ji z lůžka něžně vyzvedl, při čemž mne Berenice pevně kolem krku objala, položivši svou planoucí tvář na můj obličej a tak jsem ji snesl do přízemku a pak do menší letní síně, kdež byla v jistotě. Tam, milý příteli, tam seznal jsem tu žárnou lásku Bereničinu, tam prožil jsem nejslastnější okamžik svého života. — Vyjma tebe a její otrokyni Pantheu neví nikdo o tom sloučení dvou neskonale se milujících srdcí.“

Mevianus při tomto vypravování zářil blahem. Ale pak zmizel tento pocit štěstí, čelo se zachmuřilo a gladiator pokračoval tišeji: „Štěstí mé netrvalo však dlouho. Berenice povolána krátce na to do Říma a od onoho bolného rozloučení uplynulo celých pět let plných žalu a trudu. Marně domáhal jsem se toho, aby mne Berenice do Říma povolala Obdržel jsem jen slib a pod záminkou, že se tak co nejdříve stane, získán jsem byl prokuratorem pro školy Alexandrinské jakožto první mistr šermu a pro mimořádná vystupování. Víš, co jsem za dob tvé přítomnosti v Alexandrii vytrpěl a když jsi odejel, ty jediný, jemuž jsem se mohl se vším svěřiti, vznikala ve mně bezměrná zoufalost. Jak často jsem pohrdal životem a jen touha po ní a vzpomínka na zbožňovanou vedly meč můj od vítězství k vítězství. — Konečně nadešel okamžik, kdy se má nejvroucnější tužba splniti měla, a když mi prokurator prohlásil, že se ku slavnostnímu zahájení amphitheatru Flaviů do Říma odebrati mám, neznala moje radost mezí a blahořečil jsem bohům, že mne opět do náručí Bereničina uvedou. Plavba po moři zdála se mi býti nekonečnou a časté jarní bouře prodlužovaly naši cestu. Vystoupiv v Bajích na břeh spěchal jsem rychle sem a hned jsem svůj příchod Panthei oznámil. Berenice prodlévala právě na hostině u Tita a tak jsem byl až na dnešní polovici dne odkázán.“

Mevianus zakončil své vypravování s povzdechem, sklonil hlavu i bylo viděti, že jej trudná jakási domněnka tíží, kterouž neměl odvahu projeviti. Marcus to zpozoroval a hleděl svého přítele ukonejšiti:

„Marcelli, hlavu vzhůru a netrap se zbytečnými předtuchami! Vždyť nemáš příčin, abys se čeho obával a až si zítra odbudeš svůj zápas, ve kterémž, jak pevně jsem přesvědčen, nového a největšího triumfu dobudeš, pak v netušené míře poznáš přízeň Římanů a v objetí Bereničině zapomeneš na všechen ten bol a žal, kterýž tě po tak drahnou dobu tížil.“

Záblesk blaha a spokojenosti rozhostil se na tváři vášnivě milujícího zápasníka, avšak potrval jen malý okamžik — pak zastřela se Marcellova tvář opět smutkem.

„Slyš, Veltumne,“ pravil Mevianus hlasem ledově chladným, „ten poměr můj s Berenicí, milenkou jiného, jest děsný. Jsem odhodlán všemu učiniti konec. Zejtřejší boj budiž mým bojem posledním. Zvítězím-li, odeberu se ihned nazpět do Alexandrie a nikdy mne již ovzduší arény nespatří. Mně by byl další pobyt v Římě neskonalou mukou. Sám pravil jsi, že Titus více než-li dříve Berenici miluje. A ona? Jest jeho milostnicí! V tom a v jejím vysokém postavení spočívá všechno zlo a všechno mé neštěstí.“ Přísná trpkost posledních slov dotkla se citelně jeho druha Veltumna, kterýž rychle odvětil:

„Neukvapuj se, příteli! Snad je poměr Titův k Berenici jenom poměrem důvěrného přátelství. Jen proto snad, že jej svým duchem a bystrostí svou poutá, že jest mu vzácnou rádkyní v záležitostech spletitých, drží ji v Římě na blízku své osoby. Jinak jest veřejným tajemstvím, že se Titus v poslední době až příliš nápadně dvoří krásné mladé Domitii, manželce svého bratra Domitiana a konec konců lze snadno předpovídati; neboť dovedl-li toho již Domitian, že Domitii, dříve ženu Aelia Lamia, unesl a ji za manželku pojal, dovede toho nyní imperator Titus tím spíše, že tuto lehkomyslnou krásku si získá. — Vyčkej tedy. Vždyť může se státi, že se Berenice sama do Aegypta nebo do Syrie vrátí a pak se všechny tvé tužby vyplní!“

Mevianus zavrtěl nedůvěřivě hlavou a pak jako by se zhostiti chtěl všech nepříjemných myšlenek, zabočil do živější třídy ku bráně Trigamina a pravil:

„Mluvím stále jen o sobě a netážu se tě ani, kterého dne poprvé vstoupíš ty do nové zápasní dráhy Flaviů?“

„Až pro třicátý den jsem v pořadě zápasů zapsán a starý svobodník gladiator Nepos z Capuje jest mým soupeřem. Jinak jsem smlouvou Solanovi zavázán, bojovati dle jeho přání jakožto nástupce některého padlého gladiatora. Ale nemyslím, že by k tomu došlo.“

„Však řekni mi, příteli, jsi se svým losem v Římě spokojen?“ otázal se Mevianus.

„Nenajdeš v celém městě šťastnějšího člověka,“ odvětil spokojeně Veltumnus, „jsem tak zámožným již, že bych mohl gladiatorství pro vždy zanechati, ale to mi ani nenapadá. Zápasů před zástupy tisíců v tom opojném ovzduší aren jest mi tak potřebí, jako rybě vody a zahynul bych nudou, kdyby se mi občas rozčilujícího boje nedostalo. Co domácnosti mé se týče, milý příteli, ta dýše blahem a štěstím. Za ženu pojal jsem lepou Mevii, propuštěnou otrokyni bohaté Gellie, a tříletý klučina Cleanthus jest naší radostí a naším štěstím.“ Veltumnův obličej při těchto slovech jen zářil.

„Šťastný, přešťastný příteli!“ prohodil srdečně Mevianus.

„Chceš-li, Meviane, pojď do mého nedalekého příbytku a přesvědč se sám, jak žiju. Až do polovice dne máš času nazbyt a konečně můžeš mně po tak dlouhém rozloučení tuto chvilku věnovati. Souhlasíš?“ pobádal Veltumnus.

„Milerád, rozmilý druhu," odvětil přátelsky Mevianus.
Pak kráčeli slavní zápasníci kolem cirku Maxima do čtvrti Caelimontium, kdež měl Veltumnus svoji domácnost.

II.

Celá dlouhá třída od zahrad Sallustiových vedoucí a mezi vrchy Quirinalem a Viminalem ležící jest v celé své rozsáhlosti nesčetnými davy zvédavého lidu přeplněna. Očekávají císaře Tita, kterýž této noci v paláci svého nebožtíka otce Vespasiana velikou hostinu pořádal, před východem slunce audience udílel a pak státními záležitostmi se zabýval. Nyní ubírati se má tudy do císařského sídla na Palatinu, kdež přijímati bude četná vyslanectva cizích národností. Pestrá směs lidu nižších a středních stavů baví se hlučně a potírá se právě na vzájem okřídlenými vtipy. Spousta šviháků, zahalených v dlouhé pláště světlých barev hyacintových, vede si co nejhlučněji v davech prostého lidu a k nim druží se přátelsky četná společnost ardelionů, dlažbošlapů a věčných zevlounů veřejného římského života. Podél mnohých domů rozestaveny veřejné kuchyně a dle obklopujícího je množství lidu se zdá, že jdou tam chutně upravené různé pamlsky zrovna na dračku. Několik egyptských gymnastů chce mermomocí bavit shromážděné množství lidu svými uměleckými výkony, činíc si ovšem naději na hojnou odměnu, ale stráž bezpečnosti tomu brání a snaží se celou tu skoro nahou společnost zatlačiti do postranní Subury směrem na Forum Caesareum. Četní otroci — nosítkáři — dopravují středem utvořivších se řad, na dlouhých, tu zcela, zde polou krytých pohovkách své velitelky z nejpřednějších římských patricijských rodů z nedalekých lázní Titianských v průvodu celých kohort otrockého služebnictva obojího pohlaví. Hrdá vestálka, jejíž obličej zastírá průhledný závoj, zahalena jest v běloskvoucí řízu a před ní kráčí obrovský liktor. S největší úctou rozstupují se zástupy, aby posvěcené kněžce bohyně Vesty volný průchod zjednaly. Po jejím odchodu sráží se opět vlnobití lidu a baví se dále.

Z dálky ozývá se znenáhla rostoucí šum, vše obrací se směrem k Viminalu, kde široká třída poněkud vejčitým záhybem celkový pohled na Quirinal zamezuje. Většina čekajícího lidu staví se na špičky a natahuje krky. Hukot hlasů se blíží a rozvlněný proud neurčitých dosud zvuků doléhá vždy mocněji ku vzdálenějším zástupům. Blíže a blíže bouří to přívalem tisícerých hlasů, již lze rozeznati chorus nesčíslných hlasů, jenž volá nadšeně „Ave Caesar, zdráv buď, císaři!" Již burácí hromový orkán nejbližšími zdmi z lidského masa, nad nimiž se celý les mávajících rukou pohybuje a teď konečně zavznívá onen mocný, vše unášející pozdrav: „Ave Caesar Imperator!" v bezprostřední blízkosti. Dojem celé ovace jest ohromný, neboť hold není vylhaný a líčený.

Průvod pohybuje se zcela volně, tak že má každý dosti času, aby si světového velmože, imperatora Tita, prohledl. V první řadě klusá tělesní jízda v krátkých, zlatem bohatě protkaných tunikách, daleko zářících squamatách a v lesklých, cristami krášlených přilbicích, na bělostných hřebcích z Dekapolidy. Za těmito následují tři sta mužův

pěší tělesní stráže v neméně skvostné výzbroji a uprostřed nich nese deset černých obrů z Aethiopie nosítka bohatě zlatými ozdobami krášlená, vyložená krátkosrstými kožešinami pardalů, na nichž, záda maje o purpurové podušky podepřena, polo leže imperator spočívá. Hlava Titova je dosti pěkná. Zvráskované čelo jest silně vyklenuto, oči jsou velké, barvy temné a zdánlivě něžné, rty jsou jemné, v nenucený úsměv stažené, ale poněkud mdlé, brada pak silná a jaksi drsná. Hlava sedí na velmi silném krku a navzdor krátkým černým kudrnám nemůže se říci, že by to byl čistý typ římský. Celkový dojem a výraz tvářnosti jest příjemně dobrotivý, lichotný, avšak pro bedlivějšího pozorovatele jen částečně upřímný. Nepříliš velká postava imperatora zahalena jest v řasnatou togu purpurové látky z Tyru.

Lehkým pokyvem hlavy pozdravuje ustavičně caesar lid římský vstříc mu jásající. Nadšené projevy obyvatelstva lichotí Titovi nemálo a občas uchvacuje ho dojem tak mocný, že by se radostí málem až rozplakal.

Podivuhodnou změnu, která se s Titem loňského roku po nastoupení vlády udála, nemůže si Řím dosud vysvětliti. Ukrutný, svéhlavý, každého hrozného skutku schopný, lstivý a prostopášný, tak že se z něho druhý Nero již rodil, změnil se téměř jedním rázem v dobrotivého, vlídného a tak laskavého vládce, že mu to jeho nejvěrnější přátelé až za zlé mají. Před ukrutným a bezměrně přísným Titem, na něhož dříve každý se strachem pohlížel, kloní se nyní v největší lásce a pokoře všechen lid a odpouští mu jeho jedinou slabost — náruživé holdování krásnému pohlaví.

Zvolna stoupá průvod vzhůru k Palatinu, prochází vysokou branou a sloupořadím k obromnému atriu císařského sídla, před nímž služebnictvo všech tříd příchod velitele očekává. Za hrobového ticha kloní se dlouhé řady obyvatelův Palatinu imperatorovi. Na znamení prvního dveřníka staví černí obři nosítka na zem, pět z nich po pravé straně císaře ustupuje, první domácí ceremoniář kleká těsně podle nosítek, Titus pak vloživ ruku na jeho rameno vystupuje na skvostný mosaikovou dlažbu kryjící koberec.

Hrdě vzepřen kráčí vzhůru nádherným schodištěm, jehož stěny pokryty jsou vzácnými inkrustacemi pestrých mramorů z Numidie i Thasie a porphyru z Egypta. Za ním ubírají se admissionales, kteří uvádějí lid do audienčních síní, za těmito jdou tři tlumočníci, vesměs v krátkých, bohatě zlatem protkaných tunikách.

Schodiště vybíhá v prostornou, po každé straně pěti šedými žulovými sloupy krášlenou předsíň, v jejíž zadní stěně vede vysoká oblouková brána do velikého audienčního sálu, kde již přečetní hodnostáři a členové senátu římské říše imperatora očekávají. Při vstupu Titově kloní se všichni přítomní v největší úctě vladaři, který vlídným pokynem ruky a hlavy stále děkuje a pak uprostřed síně na trůnovém, zlatem a slonovinou bohatě vyzdobeném křesle usedá. Nad síní pne se nádherná, barvitými obrazy sklenné mosaiky krášlená kopule, stěny vyloženy jsou hadím karickým mramorem, medově žlutým alabastrem z Thasie a lakonským serpentinem.

Celý holdovací obřad trval jen několik okamžiků a když byla vyslanectva Britů, Markomannů a Sarmatů pomocí tlumočníků svá přání pronesla, nazývajíce imperatora „amor et deliciae generis humani“, povstal Titus, odpověděl několika srdečně pronesenými větami, pozval pak všechny tyto „barbary“ blahosklonně na zítřejší den k zahájení her v amphitheatru, uklonil se na všechny strany a opustil síň postranním, do vnitřních komnat paláce vedoucím východem. Došed až ku své pracovně, propustil rozmarnými slovy svoji z několika důvěrníků sestávající družinu, pokynul svému tajemníkovi Scaurovi a vkročil do skvostně zařízené komnaty, kde mu čekající sluhové nádhernou togu svlékli a přes spodní šat jinou běloskvoucí jako pavučina lehkou togu převlekli, načež síň opustili.

Komnata, ve kteréž se imperator a jeho důvěrník nalezali, měla jednu část stěn vyloženu zlacenými plotnami a pažením ze slonové kosti, druhou část pak různými mramory všeho druhu v barvách od blankytné modře až do růžového purpuru se měnících. Na několika stolech, jejichž velké plotny ze dřeva citrového zhotoveny byly a na silných podstavcích ze slonových zubů spočívaly, stály nádherné vásy z koryntského bronzu a z murrhy, jakož i přeskvostné aeginetské kandelábry. Tři pohovky želvovinou vykládané, tepaným stříbrem a zlatými okrasami zdobené, pokryty byly skvostnými babylonskými koberci a několik bronzových soch a skvostných obrazů doplňovalo výzdobu této v pravém slova smyslu císařské síně. Četné závitky státních listin, jakož i dopisy v různých obalech a šňůrami svázané umístěny byly v bronzových stojanech blíže velkého stolu uprostřed komnaty.

Scaurus, přítel Vespasianův a nyní důvěrník a tajemník Titův, jest krásný, zdravím kypící sedmašedesátiletý bělovlasý stařec, který navzdor svému značnému stáří vesele a spokojeně hledí do světa. Jest postavy velké, stojí zcela vzpřímen a očekává rozkazů svého císaře.

Titus přechází zamyšleně po síni. Konečně zastavuje se před Scaurem a hledě naň upjatě, táže se, důrazně váže každé slovo: „Z jakých příčin vyžádala si Domitia slyšení?“

„Marně pátrám po příčinách,“ odvětil upřímně důvěrník a dodal: „Neumím si to vysvětliti.“

„Že přijde sama, pravila? V tom vězí něco jiného!“ Titus se opět zamyslil, pak na polo v samomluvě pokračoval: „Že by byla jiné mysli? Po dřívější zdrželivosti pojednou chce sama přijíti?“ Imperator svraštil čelo a pojednou vášnivě zvolal: „Scaure, Scaure, ta žena vzdorovala mi celé měsíce, mně Titovi, ba musil jsem snésti i výčitku Domitianovu, který vida marné moje namáhání, mně ve své protivné škodolibosti a jizlivosti napomenul, „abych toho směšného vrkání již zanechal“ . . . a . . . Berenice, ta mně“ — Titus se pojednou zarazil, nedokončiv větu sevřel bohatá řasna togy pravou rukou a vrhl se na jednu z pohovek.

Scaurus stál nehybně, podepřen rukou o stůl a jeho obličej zůstal nezměněně klidným.

„Při všem obdivu,“ pravil Titus pojednou rozmarně — „navzdor starodávné lásce, již chovám k Berenici, stává se náš obapolný poměr z nenáhla poněkud obtížným. Scaure, ty ohlase veřejného mínění, mluv

upřímně a odpověz mi beze všeho obalu. Co říká Řím mému ucházení se o přízeň krásné Domitie?"

„Neshledává v tom nic závadného," odpovídá Scaurus, „Domitia jest Římanka."

„A co říká Řím," vyzvídal Titus dále, „o poměru mém k Berenici?"

„Lid nevidí rád tento poměr k cizince," odpověděl upřímně starý důvěrník. „Římané cizím vlivům vůbec nepřejí."

„A očekávají důvěrně," vpadl mu Titus rychle do řeči, „že imperator sám i tuto záležitost po zralé úvaze moudře rozřeší."

Titus byl mistrem v utajování svých pocitů a neprojevil při slovech Scaurových ani sebe menšího pohnutí. Po krátké přestávce pokračoval pak v rozpravě: „Na uspořádání celé věci mám plných sto dní. Po tuto dobu bude veřejné mínění zaměstnáno hrami a divadly, potom pak — nu uvidíme! — Co tomu říká můj Scaurus?"

„Že má imperator pravdu," odpověděl důvěrník.

V tom rozhrnuly se těžké koberce vchod zastírající a do komnaty vstoupil vrchní admissional a oznamoval návštěvu Domitie.

Imperator se rychle vzchopil a spěchal ke vchodu, odkudž v tu chvíli zazněl zvučně krásný mladistvý hlas ženský: „Nevstoupím dříve, Caesare, dokud mne neubezpečíš, že při rozmluvě naší přítomen bude některý úctyhodný muž!"

„Scaurus jest přítomen," pravil se smíchem Titus.

„Jsem spokojena," odvětila vstupujíc Domitie a dodala laškovně: „Musím přec zachovávati dvorní mrav, dle něhož počestné Římanky jenom u přítomnosti vážených mužů se svým imperatorem pohovořiti si smějí — aby se o jejich návštěvě křivě nesoudilo."

„Držíš-li se tak vzorně těchto příkazů, Domitie," děl s humorem Titus, „dovolíš, bych tě také obvyklým polibkem na sličnou tvář uvítal."

„Stojí-li to v předpisech, prosím o císařské políbení," odvětila Domitia a nahnula poněkud hlavu k Titovi, který se nerozpakoval a místo na tvář, hned na růžové rty krasavice ohnivý polibek vtiskl.

„O takovýchto polibeních není jistě nic ve dvorních pravidlech," protestovala žertovně Domitia. „Co říkáš, starý příteli Scaure?"

„Vše záleží na tom, jak se znění původního nařízení vykládá," odvětil s úsměvem důvěrník; „jsem přesvědčen, že by byl imperator Tiberius, kterýž si audienční líbání z vážných důvodů zakázal, v tomto případě ihned svůj rozkaz odvolal a bohyni Domitii zrovna tak zulíbal, jak se právě nyní stalo."

„Scaure, Scaure!" káral rozjařený Titus.

„Dovolíš, imperatore, abych tyto státní listiny prohlédl," otázal se vážně Scaurus, sbíraje několik závitků z prostředního stolu a již se měl k odchodu do vedlejší síně, když tu pojednou na oko rozdurděná Domitie zvolala: „To se nesluší; zůstaň!"

„Poslechnu si všechno z vedlejší komnaty, vždyť se nevzdaluji," konejšivě odpověděl důvěrník; „vchod zůstane nezastřen, abych viděl, co se zde děje." Scaurus stál při odchodu zády k caesarovi obrácen a dav Domitii očima srozumitelné znamení, zmizel v sousední komnatě. Těžkou kobercovou záclonu nechal však spuštěnu.

Čtyřiadvacítiletá Domitie, žena oslňující krásy a co do leposti těla dokonalý, bezvadný typ svého pohlaví, usedla na jednu z pohovek a Titus, přitáhnuv si jedno z křesel až k samé ženě, kterou zbožňoval, usedl si proti ní a zahleděl se s plnou něhou na ten rozkošný výkvět spanilosti. Nastala pomlčka, kterou Titus po malé chvíli takto vlídně přerušil:

„Jaké tužby a jaká přání mám vyplniti, abych se jediné v Římě Domitii zavděčil?"

„Nepřišla jsem," odvětila Domitia plným zvukem svého okouzlujícího hlasu, „mluvit za sebe; jsem spíše tlumočnicí veřejného mínění, kteréž mne sem vyslalo."

„Milená Domitie, zůstavte to veřejné mínění mně," napomenul přívětivě Titus, „s tím se už vyrovnám!"

Krásná Římanka, pověstná svou schytralostí, nedala se těmito slovy nikterak odstrašiti a pokračovala dle promyšleného již plánu ve svém útoku: „Nejváženější římské kruhy, ba lze říci celý Řím přetřásá veledůležitou otázku, vyskytnuvší se na povrchu veřejnosti; mluví se o nastolení nové Augusty a veřejné mínění hlásá, že se nenáviděná cizinka císařovnou nikdy státi nesmí."

Břitce vedený sek ťal do živého. Titus vzchopil se prudce z křesla, tváře mu pojednou zlostí vzplanuly a on začal bouřiti: „Kdo jest to smělé veřejné mínění, kdož jsou ty nejváženější římské kruhy, kdo jest celá ta společnost, jež si osobuje právo mluviti do mých věcí osobních?"

Titus jal se přecházeti rychle po komnatě a stával se v dalších slovech vždy vášnivějším: „Ta společnost, ty nejváženější kruhy, žijící a tyjící po většině z naší milosti a z prostředků, kteréž jsme po dlouhá leta s otcem Vespasianem ve státním pokladu nashromáždili a kteréž nyní jako zlatý déšť na tuto vděčnou společnost sypu. Celá ta v prachu se plazící láje a celá ta až do nejhlubších základů nitra prohnilá společnost chce mně snad předpisovati, chce s imperatorem zahrávat jako s nějakou loutkou?"

Výraz očí císařových stal se divokým a bývalý ukrutný, ničeho se nelekající Titus opanoval zase pozdějšího mírného caesara.

„A kdyby celý ten Řím proti mé osobě se postavil, vykonám vůli svou a — Berenice stane se Augustou!" Obličej Titův zčervenal při těchto slovech do ruda.

Domitia, nelekajíc se bouřných přeháněk, pokračovala změněnou poněkud taktikou: „Proč bouříš, imperatore? Uchvacuje tě zlost, ve kteréž bys celou tu společnost rozdrtil. Soptíš v mé přítomnosti a tíha tvých slov dopadá hlavně na mne, kteráž jsem to rozhořčení způsobila." Po těchto jemně káravých a něžně pronešených slovech vzchopila se a přistoupivši k caesarovi vzala jej za ruku a pravila: „Tite, Tite, uvažujme o celé záležitosti klidně a klidu nabudeš, usadíš-li se zde vedle mne. Tite, prosím!" A již jej uváděla k pohovce.

Titus zahleděl se na krásnou Domitii, obličej jeho nabyl dřívější vlídnosti a nitro jeho se ztišilo; když pak si usedl těsně k bytosti svých rostoucích tužeb, tu cítil, že svůdnému hlasu lákající sirény neodolá.

Ale Domitia chystala se k prudčímu ještě útoku, než byl první: „Hleď, Tite, a pomni," mluvila co nejsrdečněji, „že nejde vlastně o celý

ten Řím. V přední řadě jde o slavný rod Flaviů. Na rychlo zbudovaná moc mohla by se prudkým otřesem zbortit a sřítit. Čin, jehož se chceš dopustit, stal by se počátkem konce tvojí slávy a vymstil by se hlavně na tvém rodu. Zcela jinak měla by se věc, kdyby vyvolená tvoje byla Římanka. Nyní má býti povznešena cizinka, židovka má se státi císařovnou světa a to žena pověsti více než pochybné!"

„Domitie, ustaň, pravím!" zvolal Titus, chtěje se vzchopiti, čemuž však ona oběma rukama bránila a s důrazem dále pokračovala: „Chceš míti důkazy? Však víš sám, že po smrti svého manžela Herodesa z Chalcidy se svým bratrem Agrippou ve zvláštním poměru žila a když pak ji pojal za manželku hlupák Polemon z Cilicie, vyskytl se muž" — při těchto slovech upjala Domitia jiskřící zraky na imperatora — „jehož za sobeckým záměrem oblouznila a na dlouhá leta opanovala. Její poměr s Aulem Caecinou mají všichni ještě v dobré paměti, kdož v ovzduší Palatinu žijí, a nyní poklesla tak hluboko, že si povolala z Alexandrie svého gladiatora, kterýž jejímu srdci bližší jest, než mnohý jiný, k němuž horoucí lásku předstírá."

Účinek těchto slov na Tita byl zrovna děsný. Odstrčiv prudce Domitii, vyskočil i zdálo se, že se vrhne na smělou mluvkyni, aby ji zardousil; avšak Domitie zůstala klidně seděti, nehýbala ani brvou i hleděla tak nevinně a bezstarostně na caesara, že tento přese všechnu bouři citů v několika okamžicích duševní rovnováhy zase nabyl a překonav první výbuch hněvu, s nebývalou přísností Domitii upřeně do očí se zahleděl. Pohled ten, zdálo se, že nevěští jí nic dobrého.

„Prvního gladiatora Meviana z Alexandrie povolal jsem do Říma já!" zvolal Titus pevným hlasem, na němž ale přece třaslavý záchvěv rozčilení bylo znáti.

„Ale k Bereničině návrhu!" doložila Domitia.

Titus byl touto námitkou odzbrojen a věda dobře, že se proti Domitii takto dále brániti nedovede, umínil si, že tomuto trapnému výstupu konec učiní. „Domitie," pravil vážně, „ty víš, čeho jsem schopen, byv k hněvu popuzen, co provésti se nerozpakuju ani na členech svého rodu. Ty víš, že mám ještě dosti moci, abych každého rozdrtil, kdo se mi v cestu postaví a nyní věz" — hlas Titův stával se hrozivým — „nedokážeš-li a nepřesvědčíš-li mne prodlením tří dnů o pravdivosti obžaloby prve pronesené . . . pak spěchej, spěchej s větry o závod z mého ovzduší, neboť zle bude tobě i těm, kdož tě sem vyslali!"

„A když to dokážu?" otázala se Domitia sebevědomě, povstávajíc s pohovky.

„Pak — Bohové buďtež mými svědky, pak půjde ona!" doložil pevným hlasem Titus.

„Dovedeš, imperatore, oproti ní mlčeti?"

„Dovedu!" potvrdil Titus.

„Až to dokážu, až rušitelka našich poměrů Řím opustí, pak" — hlas Domitiin stával se koketně rozmarným — „pak, Tite — co pak?" Významný pohled, plný veselé lásky a něhy, spočinul na imperatorovi, ale Titus tentokráte odolal.

„Pak — nu uvidíme!" odpověděl vlídně, ale zdrželivě.

Domitia se rychle obrátila a zvolala: „Starý Scaure, starý Scaure!“ a spěchajíc ke vchodu vedlejší komnaty, odhrnula koberec; když se byl Scaurus objevil, uchopila jej za ruku a pravila vesele: „Slyšel jsi všecko?“

„Ani slova,“ odpověděl dobromyslně Scaurus a Titus se pousmál.

„Zdráv buď, imperatore!“ zvolala srdečně, klaníc se, Domitia a odcházela rychle ve společnosti Scaurově.

„Buď šťastna!“ odpověděl klidně Titus.

Po odchodu Domitie stál Titus dlouho nehybně. Pojednou sepjal křečovitě ruce a přitiskl je pevně na prsa, v obličeji mu několikráte škublo, hluboký vzdech vydral se mu z prsou, pak zaštkal imperator v nesmírném bolu, a veliké slzy skanuly mu po bledých tvářích.*) Trvalo dosti dlouho, než se mu částečně vrátil klid mocným pohnutím mysli zapuzený.

Na to usedl a pohroužil se v přemítání. Probíral v myšlenkách všechny okolnosti, uvažoval na všechny strany a dospěv k pevnému rozhodnutí, povstal, zatleskal rukama a nařídil ihned vstoupivšímu vrchnímu dveřníkovi, aby ho doprovodil do druhé části císařského paláce, kde krásná Berenice bydlela.

(Dokončení.)

*) Záchvaty křečovitého pláče opakovaly se u Tita v tomto posledním roce jeho panování často a po takovém záchvatu skonal rok po zahájení her v Colloseu v 41 roku věku svého, po vládě 2 roků 2 měs. a 20 dní.

Nešťastná tragická heroina.

Životopisná studie od Jana C. Spěváčka.

rchivář Comédie Française, pan Georges Monval, vydal před nedávnem u Plona v Paříži dosud neuveřejněné listy Adrienny Lecouvreurové, oné nešťastné tragédky, jež má tu velikou a nepopíratelnou zásluhu, že na francouzském jevišti poprve přivedla k platnosti pravdivost a přirozenost proti dřívějším přehnanostem umělců i umělkyň.

Listům předeslal vydavatel důkladnou biografii, sestrojenou na nejlepších pramenech, na zcela nových dokumentech, jež nalezl dílem v bibliotéce Théâtre-Français, dílem i v soudních listinách bastilly; tak jsou v ní na př. uvedena doslovně všechna akta a protokolly processu, jenž byl proveden po náhlé, nejspíše otrávením nastalé smrti velké umělkyně, o jejímžto konci Scribe a Legouvé ve stejnojmenné známé tragédii podávají úchvatný obraz.

Listy pak umělkyně jsou v každém ohledu vysoce zajímavy, podávajíce nejen nejvěrnější obraz její povahy, nýbrž i jakési zrcadlo doby, lehkomyslné a frivolné, v němž vidíme jako v zrcadle kouzelníka mihati se všechny ony zajímavé osobnosti, jež za vlády krále Slunce — „le roi Soleil“ nazývali Francouzové Ludvíka XIV. — a jeho věrně v otcových šlépějích kráčejícího syna na mnoze měly osud Francie v rukou . . . Na základě těchto i jiných zpráv pokusíme se, aby před očima čtenářovýma oživla luzná osobnosť veliké herečky, jež v dějinách francouzského divadla zaujímá tak vynikající místo.

Adrienne Lecouvreurová (Le Couvreur psáno v starých listinách) narodila se v Damery, malém městečku Champagně blízko u Epernay, dne 5. dubna 1692. Otec její, chudý kloboučník, jen těžce svůj chléb vydělával. V útrapách jeho byla mu a celé rodině malá Adrienka útěchou, neboť záhy již počaly se u dítěte jeviti stopy velikého nadání, ba přímo genia. Tak vypravuje abbé d' Allainval, známý divadelní kritik, že již od dětství měla zálibu v přednášení veršů, že sousedé často chodili do chudobného příbytku jejího otce aneb brali ji k sobě, aby slyšeli zázračné to dítě.

Aby si polepšil, přestěhoval se Adriennin otec do Paříže, kdež dal dceru na vychování nábožným sestrám, které již tehda měly dívčí školy. Tu se náhodou stalo, že r. 1705 sestoupilo se několik mladých lidí k tomu účelu, aby provozovali divadelní hry, ovšem jen jako ochotníci, a to u jistého kupce v rue Féron, jenž, jsa sám velikým ctitelem divadla, poskytl jim zdarma místnosti. Jelikož Adrienin ústav byl zrovna vedle, požádáno o dovolení, by směla hráti. Dáván Corneillův Polyeucte, Adrienna hrála Pavlínu; jsouc sotva čtrnácte let stará přednášela zvučné verše

Corneillovy s takovým citem a s takovou opravdovou vroucností, že sláva její rozhlásila se po celé čtvrti a že choť presidenta Du Gué nabídla společnosti svou dvoranu v paláci za jeviště.

Představení tomu přítomna byla vybraná společnosť vznešených dam a pánů, umělců i litteratů. Všichni byli uneseni, a ačkoliv společnost Comédie Française, žárliva na svou privilej, této ochotnické společnosti další hry zabránila, byl osud Adriennin rozhodnut.

Legrand, společník Comédie, prostřední herec, ale výtečný učitel, vycvičil mladou dívčinku pro divadlo, jež pak na různých venkovských jevištích své síly zkoušela, jmenovitě v Lyoně a v Štrasburku. Konečně dne 14. května 1717 vystoupila poprvé na Théatre Français jako Elektra ve stejnojmenné tragédii Crébillonově s rozhodným úspěchem a sehravši ještě několik vynikajících rolí přijata za krátký čas, nejsouc ještě 25 let stará, jako společnice do svazku Francouzského Divadla.

Předními hvězdami francouzské tragédie byly tehdy mlle Desmares, neť slavné umělkyně Champmeslé, slavená Duclos a stejně mladičká mlle Gautier, protežovaná vévodou d'Aumont a klikou Quinaultů, jichž pět bylo společníky prvního národního ústavu divadelního. Všechny tyto „hvězdy“ spikly se proti smělé novicce, jež zaváděla nový způsob, a všelikými zákulisními intrikami, pomluvou, osočováním hleděly ji přivésti k zoufalství.

A podařilo se jim — ze všech listů, jež veliká umělkyně psala svým přátelům, vyznívá trpký nářek na zlobu kollegyň, ba došlo i k tomu, že Adrienna se rozhodla, že s Gautierovou nebude hráti a také skutečně nepřišla. Zajímavý je v tom ohledu protokoll zavedený se societairy, jejž p. Mouval doslovně uvádí.

Ale navzdor všemu tomu vydobyla si Adrienna v krátce stkvělého postavení a stala se nejslavenějším členem tehdejší vybrané umělecké společnosti francouzské. Hra její překvapovala. Bylo to cosi nového, nevídaného. Zamítajíc úplně těžkopádnou, nepřirozenou a přepjatou deklamaci tehdejší, mluvila prostě a jednoduše, avšak s výrazem pravdy, citu a vášně. Znamenitě posuzuje ji tehdejší divadelní historiograf:

„Ačkoli neměla silného orgánu, zalíbila se obecenstvu ihned a obliba tato jest trvalá, poněvadž nachází u ní umění nové, prosté a tím účinnější, že dovede své síly s ním uvésti v soulad. Rysy tváře její jsou velmi příjemny, leč neškodilo by jí trošku plnosti v těle. Nejsouc příliš velikou má krásnou postavu a vznešenosť chování, která každého zaujme; jest tak ladnou a příjemnou, jako nikdo na světě, gesta její jsou pathetická, a způsob deklamace dokazuje, že tomu, co studovala a co přednáší, také skutečně rozumí. Oči její mluví právě tak jako ústa, vyplňujíce vadu jejího hlasu. Měla promyšleny všechny detaily své role, tak že diváci zapomínali na herečku a viděli jen osobnosť, kterou představovala.“ *)

Než ještě přišla do Paříže, měla smutné zkušenosti v lásce. Své dvě dcerušky vroucně milovala. V Paříži odmítala všechny nápadníky, mnohé i velmi vznešené a bohaté, žijíc jen svému umění a svým spole-

*) Le Mazurier, Gallerie historique des acteurs du roi I. 460. Vynikala prý více něžnou jemností, než silou.

čenským povinnostem. Leč veškeré její zásady zmizely, když r. 1721 přišel do Paříže Moric Saský, mladý, všemi slavený rek, veliký dobyvatel a vítěz nejen nad nepřátely, ale i nad ženskými srdci.

Moric Saský, levoboček kurfirsta Augusta Saského, pozdějšího krále polského, a pověstné krásné Aurory z Königsmarků, narodil se v Goslaru 1696, byl tedy o čtyři léta mladší nežli Adrienna. Byl muž obrovské postavy i síly, jenž prý v prstech dovedl zlámati podkovu. Vyznamenal se osobní statečností i vůdcovskou moudrostí v mnohých bitvách, když roku 1720 vstoupil jako maréchal de camp do služeb francouzských a rok na to přišel do Paříže. A zde spatřila mladého, slaveného a hýčkaného reka Adrienna a vzplála ihned k němu vášní plamennou, pravou i hlubokou, o níž klassický svědek Voltaire v jedné básni jí věnované praví, že teprve touto vášní hra její byla produševněna a takřka prosycena.

Tři leta trvala tato láska mezi donem Juanem obrovské postavy, a útlou, křehkou Adriennou, láska, jež ji stála mnoho slz, jak dokazují její listy. Byla to láska čistá, vroucí a bezmraké nebe zdálo se na milence usmívati. Leč po třech letech nabídnuta byla Moricovi vévodská koruna Kuronská a za tímto fantomem se honě zanechal všeho i své lásky. Leč dařilo se mu zle v boji proti Rusku a Polsku, a Adrienna prodala i zastavila své šperky a své stříbro, aby mohla miláčkovi poslati čtyřicet tisíc lirů. Leč Moric nedosáhl ničeho a po třech letech všelikých dobrodružství, bojů a věznění vrátil se do Paříže velmi ochlazen. Ihned vrhl se do víru frivolního života dvorského a vzbudil tak vášnivou žárlivosť Adrienninu, že tato při jednom představení Phaedry Racineovy ve své zaslepenosti před očima tří tisíc diváků vytrhnuvši spoluherci z ruky meč mrštila jím po Moricovi, sedícím u jeviště, takže jej poranil,*) což vzbudilo neslýchanou sensaci.

Leč přes to ji Moric neopustil, nýbrž uvedl ji i k vévodkyni de Bouillon, o kterou se sám velmi pilně ucházel. Tato pozvala ji na svůj zámek do Pontaise, kdež s ní nakládali „jako s královnou“, jak sama dí v jednom listě. Leč tam, zdá se, vznešená ta dáma, snad ze žárlivosti, ustanovila i její smrt.

Akta travičského processu Adrienny Lecouvreurové, jak je p. Monval poprvé vydal, mluví řečí jasnou. Dle nich přemlouvala vévodkyně de Bouillon malíře abbé Boureta, jenž pro ni miniatury maloval, aby zjednal si u Adrienny přístup, nabídl se jí, že ji vymaluje a po delší známosti daroval jí sladké pastilky, které mu byly dány, a které prý měly jen lásku Adrienny k Moricovi umrtviti. Leč abbé zhrozil se toho, prozradil vše Adrienně a dal jí i pastilky, jejichž pouhá vůně již způsobovala silné bolesti. Policejní ředitel byl o tom zpraven a konec konců byl, že — Bouret byl zavřen a po tři měsíce vězněn. Z uveřejněných jeho výslechů vychází na jevo, že mu slibovány hory doly, když prohlásí, že vše, co Adrienně o nástrahách vévodkyně de Bouillon sdělil, nebyla než vymyšlená lež.

Zatím co ještě seděl, zemřela náhle Adrienna. Ve středu dne 14. března 1730 hrajíc Jokastu ve Voltairově Oedipu byla napadena

*) Saint-René Taillandier, Maurice de Saxe, Paris 1865.

prudkými bolestmi, ulehla, a po čtyřdenním krutém trápení zemřela v pondělí ráno dne 20. března 1730.*) Při smrtelném lůžku byli přítomni věrný její přítel pan z Argentalu, vroucí její ctitel Voltaire, chirurg Faget a Moric Saský, jenž ještě téhož dne dal odvézti krásnou ekypáž i s koňmi, kterouž jí byl nedávno daroval.

Náhlá tato smrť jakož i výpovědi abbé Boureta nasvědčují neklamně tomu, že Adrienna skutečně byla otrávena. K tomu přistupuje tato závažná okolnost. Farář čtvrti Saint-Sulpice nejen že zamítl církevně ji pohřbiti, nýbrž nedovolil ani, aby byla uložena na hřbitově. O půlnoci objevilo se v jejím domě několik nosičů s vozem, kteří mrtvolu zesnulé sebrali, odvezli a na pustém místě na břehu Sekvany zahrabali, takže nikdo nezná místo jejího hrobu. Tím zabráněno zároveň soudní pitvě a konstatování otravy.

V Paříži byl jeden hlas o tom, že přirozenou smrtí nezemřela. Zvěsť o tom, jak byla zahrabána, roznesla se a lid se počal bouřiti. Společníci Théâtre Français měli sezení, v němž slavně protestovali proti tomuto barbarství a Voltaire v jedné ze svých nejkrásnějších básní „La Mort de mademoiselle Lecouvreur“ svým břitkým vtipem nemilosrdně sešlehal nehodné kněze a šlechtice, takže i Paříž opustiti musil. Leč věc utichla, Moric sám nežádal soudního zakročení, policejní ředitel abbéa Boureta propustil pod přísahou mlčelivosti a — nešťastná Arienna zůstala nepomstěna, klesla v zapomenutí . . .

Až 27. dubna 1797 či 8. floreálu V. roku republiky umělci Théâtre Français podali občanu-ministrovi žádosť, aby bezpráví na Adrienně spáchané bylo odčiněno, neboť „fanatismus a pověra nedopřály kdys slavné Adrienně Lecouvreurové poctivého pohřbu. A tato tak dojemná umělkyně, jež první našla řeč přírody, výkřik duše a výraz pravdy, měla po smrti za odměnu pohanu, po jejímžto smytí volají její mánové v století filosofie u obrozeného národa.“ Žádosti bylo vyhověno, leč tělesné ostatky slavné umělkyně nebyly a nemohly již býti nalezeny . . .

Nešťastný osud nebohé Adrienny byl velmi od básníků opěvován; jmenovitě věrný její ctitel Voltaire složil mimo báseň již jmenovanou i mnohé jiné, z nichž jednu Fridrich Pruský sám v hudbu uvedl. O tragedii Scribe-ově a Legouvé-ově stala se již zmínka.

* * *

Listy Adrienny Lecouvreurové ukazují nám ducha šlechetného, něžného. Velká umělkyně byla nejen ušlechtilé mysli, nýbrž měla i vzdělání, jež vynikalo velice nad úroveň tehdejších ženských vědomostí. S přemnohými pány i dámami vznešeného světa byla v přátelském poměru a s urozenou společností obcovala velice důstojně a přiměřeně.

---

*) Vysoce zajímavy v té příčině jsou výpovědi sestry Adrienniny, Marie-Marguerity Le Couvreurové a její komorné M. Lenoirové v aktech, jež uveřejnil Émile Campardon v knize: „Les Comédiens du roi de la troupe française“, str. 191. n. „Tato nemoc byla z nejprudších a trvala pouze čtyři dni. Lékaři a ranhojiči odsoudili ji k smrti.“

Zvláště dojemné jsou její listy dobrému příteli panu z Argentalu, jenž jí byl po celý její život nejvěrněji oddán, a jejž by byla ráda vyhojila z horoucí vášně, kterou pro ni choval. Tak v jednom listě k jeho matce slibuje jí, že vše učiní, aby vymluvila mu tuto náklonnosť, jež odporovala plánům jeho rodiny, a kterouž prý ani nemůže opětovati.

D'Argentalovi odkázala i celé své jmění, jenž však dle ústní úmluvy měl je spravovati pro její dcery, které také dostaly bohaté věno. Jmění její dle soudních zápisů (šperky, stříbro, hotové peníze, kostymy, knihy, nábytek atd.) ceněno bylo na 68.514 lir, leč bylo ve skutečnosti mnohem větší; neb jen za kostymy se utržilo 40 tisíc lir, a bylo jimi vypraveno 12 balletů. O pozůstalosť nastaly nechutné spory mezi její sestrou a sloužícími, kteří v nastalém zmatku kradli, kde a co mohli.*)

Některé listy Adrienniny jsou velmi rozmarné, ač byla Adrienna celkem povahy vážné. V některých jsou vloženy i vysoustruhované veršíky, v nichž dle tehdejší módy všechna mythická božstva plýtvají vtipnými bonmoty . . . Často i o umění hereckém velmi trefný úsudek nacházíme. Tak psala jednou markýzi z Chalotais, presidentovi nejvyššího soudu v Bretagni, jenž jí psal, že by se rád od ní naučil umění deklamace: „Což pak jste zapomněl, že nedeklamuji? Jednoduchosť mé hry jest spolu celou její zásluhou; ale tato jednoduchosť zdá se mi i u muže, jakým jste vy, nezbytnou. Především nutno míti ducha, tolik jako vy, a pak nechati účinkovati krásnou přírodu. Přeháněti ji, bylo by ji zkaziti. Leposť, ušlechtilosť i prostotu ve výraze dovedete Vy lépe než kdokoli, jakož i vložiti do něho věc hlavní, totiž sílu ve věcných důvodech."

*) V knize Campardonově již uvedené stěžuje si sestra její u soudu zvl. na lokaje Larochea, jenž prý i zlaté hodinky a j. kradl. Jsou tam i zajímavé výslechy různých dodavatelů, řemeslníků, a p.

Dívka Appenzellská.

Ze Švýcarska.

Nákladem J. Otty začalo vycházeti objemné, hojně illustrované dílo „Švýcarsko", sepsané Eug. Mir. Ruttem, z jehož péra i „Květy" přinesly nejednu črtu cestopisnou Z nevydané dosud části toho spisu podáváme na ukázku dvě vyobrazení.

K prvnímu „Dívka Appenzellská" píše Rutte:

„Jako všude jinde národní kroj mizí i ve Švýcarsku. V některých kantonech ale dosud se zachoval, byť jen ve dny sváteční se objevoval. Nejkrásnějším a nejzajímavějším jest asi kroj v polokantonu Appenzell Inne Rhoden, kde zvláště sluší tamějším hezkým, ba leckdy krásným děvčatům, z nichž ne jedna mohla by se vřaditi ve skupiny Seifertových dívčích hlaviček. Oděv skládá se z katunové suknice, tmavohnědé, tmavočervené neb tmavomodré, kteráž shrnuta v husté záhyby sahá až po prsa, jsouc tu spojena s pěkným živůtkem, okrášleným stříbrnými sponami. Živůtek, málo vykrojený a vyložený světlemodrou, hedvábnou látkou, spojen jest s širokým, přes ramena sahajícím krumplováním, z něhož vyčnívá sněhobílá košilka a široké rukávy. Malý, náprsní hedvábný šáteček, některé světlé barvy, zahaluje šíji a ňádra, na suknici

Rýnský vodopád a zámek Laufen u Šafhúz.

pak rozestřen široký fértoch světle-zelený neb modrý, taktéž hedvábný. Svobodné dívky většinou mají kolem krku třikráte až čtyřikráte otočený řetěz stříbrný, pod rameny a na prsou v guirlandy vybíhající, jenž jest nejhlavnější jejich okrasou, nezřídka bývá ceny dosti veliké, dědí se s matky na dceru po několik generací a jest jakýmsi zajištěním, že dívčina, nosící jej, šťastně se provdá. Témě jejich hlavy pokrývá pěkný vyšívaný čepeček z červeného hedvábí a s dlouhými pentlemi. Některé dívky mají na hlavě dva černé výdutky, z nichž vybíhají dvě žíněná křídla, na půl metru dlouhá a drátěnými rámci spjatá. Tyto k sobě nachýlené okrasy, pleténce vlasů mezi nimi visící a obě velké černé oči, nad skráněmi připevněné, vypadají celkem jako obrovští, černí motýlové, jež tu zasedli na Appenzellské růže.

Zvlášť pěkný a vkusný jest šat, jaký v zimě se nosí. Celý oblek jest višňové barvy, vybíhaje v jakýsi rytířský kabátec s živůtkem a rukávy, u ramen široce načechranými, v zápěstí úzkými. Přes kabátec splývá varhánkovitý nebo jemně vyšívaný, bílý krejzlík, spojený v předu se sněhobílou, mušelínovou zástěrkou. Ozdoba hlavy jest tatáž jako v době letní a ona křídla černé můry zvlášť pěkně doplňují na způsob nějaké přilby smutkový šat žen Appenzellských, jenž až na černou barvu látek úplně se podobá rytířskému kroji zimnímu. Jsou-li vůbec appenzellské kroje velmi pěkné a vkusné, tento smutkový šat, ozdobený černými krajkami a korály, vyniká neobyčejnou elegancí a důstojností.

Appenzellský kroj sluší oběma typům appenzellských děvčat: i allamannskému typu s kulatou bradičkou, světlým, uměle zvlněným vlasem, modrým okem a jemnou, bílou pletí; i románskému typu s jemným oválem obličeje, hlubokým, hnědým okem, tmavší pletí a jemnými rysy. Nepěkným zvykem jest, že suknice podvazuje se vysoko nad boky, čímž zdá se, jakoby hoření část těla byla krátká a sražená.

Uvadlé líce a shrbená šíje poukazuje u některých dívek k lehké na pohled, však ve skutečnosti velice namáhavé práci, jakouž vykonávají. Jsou velice dovedné vyšívačky, jichž umělecké ba mistrné práce nejjemnějšího vyšívání na bílém mušelínu neb batistu vyvážejí se do Francie, odkudž jako „Broderies de Nancy“ přicházejí na světový trh. Dle francouzských vzorků vyšívají se tu kapesní šátky v ceně až 1500 fr., šaty v ceně až 3000 franků; na 3000 ženštin, od 8letého dítěte až k 70leté stařeně, pracuje pilně a namáhavě za malý plat, počínající denní mzdou 40 centimů, kteráž jen při zvlášť dovedných pracovnicích dostupuje denní mzdy až 1 fr. 50 ctm.“

Druhé vyobrazení představuje známou malebnou partii rýnskou.

Sníh.

Báseň Svatopluka Čecha.*)

I.

Ťuk! Ťuk!

‚Co mi klepe v okno, sníh se venku chumelí . . .‘

Ťuk!

„To já jsem, Fantasie. Poleť se mnou, příteli!“

‚To tak — lítat! Nohy líné hřeju raděj' u kamen,
naslouchaje písni polen, klidně hledím na plamen,
rád jsem, že tu v teple sedím, bez mokra i průvanu,
s cestopisem rozečteným raděj' doma zůstanu.‘

„Pojď jen, hochu! Bílé hvězdy s nebes hustě padají,
krásnou řízu liliovou tiché zemi spřádají.
Rád jsi míval reje vloček —“

‚Míval. Však co na skráni
hrstka se jich navždy chytla, nedbám o jich padání.
Nech mě v klidu, kouzelnice! Pro mne zašla moc tvých čar,
marně bys mi chtěla tkáti luzné víly z mlžných par,
místo hvězd a hermelínu, pohádkových útvarů,
místo lesa stříbrného s divnou lunou z jantaru,
místo pírek andělských, jež mládci vzduchem lítaly,
viděl bych jen vodu ztuhlou, vyhraněnou v krystaly.‘

„Chceš mi housti starou, známou notu prchlých illuzí?
Ještě visí mnohý lupen s podzimních ti haluzí.
Nechať zřídly, nechťsi mnohý rudne, žloutne jesení,
přec v nich ještě časem šumí vzletu van i nadšení.

Pojď jen, brachu! Viz mých saní báchorkovou nádheru,
pestřící se v barvách skvělých lehounkou tu páperu,
jako zářný motýl trópů v dešti květů bělostných,
v metelici sněžné září duhou cetek přeskvostných,
a ti běloušové v předu, jakby sníh to ve sněhu
útvarem se ladným vlnil, ladí nohy do běhu,
hrabajíce kopyt stříbrem, házejíce temeny,
že se budí zlaté zvonky — Slyš ten cinkot sdružený!“

*) Prósu „Druhý květ“ přineseme po ukončení této básně v druhém čtvrtletí.

Píseň rolniček.

Což zněly naše hlásky
jak andělíčků smích,
když otec plný lásky
tě choval v loktech svých,
kdy vichrem letě domů
přes lánů třpytný běl,
již vánočního stromu
jsi v duchu svity zřel —

Jásot náš hlaholí
do sněžných do polí,
v bělostný háj,
kýváme, lítáme,
zpíváme, vítáme
v dávný tě ráj!

Na sladké, temné oči
zda vzpomínáš si — ach!
na jíní ve vrkoči,
na líček skvostný nach,
když duši celou hroužil
jsi v zor, jenž sladce plál,
když vedle ní jsi toužil
tak věčně letět v dál —

S rozkoší závratnou
hudbu ti úchvatnou
družil náš zpěv,
zlaté jak cymbály,
svaté jak chorály
nebeských děv.

Zda slyšíš naše hlásky,
jež v dětský zlatý svět,
do krásných sadů lásky
tě vábí, loudí zpět?
Svou ostav jizbu temnou,
v plen vichrům péče dej
a s naší hudbou jemnou
do bílé dálky spěj!

Líbezné hlaholy
do lesů, do polí
střásáme zas,
kýváme, skáčeme,
zpíváme — pláčeme
pro zašlý čas!

‚Ejhle! na pomoc si béřeš i tu drobot cinkavou
a snů věru zlaté pásmo již·mi táhne nad hlavou:
Slyším práskot, hlasy zvonců, dívek utajený smích
a též vánoční sen čarný v moje dumy sladce dých' —
Avšak vari! Pavučina, již tvůj prstík jemný tká,
jest jak ona, kterou pavouk na trs šípků navleká:
Za krásného jitra v máji září jako závoj vil,
rosné perly v ní se třpytí, duhový kol hraje pyl;
ale když se slunce kloní, ten tam divukrásný mam:
příze šerá, potrhaná bez půvabu visí tam.
Tak i duchu, když mu tlumí léta sešlých křídel vzmach,
příze tvá se trhá, šedne, všední postýlá ji prach,
a ty zbytky šerých vláken k čemu chytat na papír,
babí léto poesie? — Milejší mi klid a mír.‘

„Pohleď v okno!“

‚Kvítí z ledu nasypal tam zimy dech,
dole však jsem opatrně mezi rámy nacpal mech,
z vrtochu pak dětinského sem tam nastrkán je v něm
z lepenkových drobných postav přeubohý Betlehem.‘

„Pohleď lépe!“

‚Na mou věru, led tam roste v celý sad,
koruny pnou do vysoka štíhlé palmy hrdých vnad,
obrovských svých listů v modru rozpínají vějíře
a tam v zadu město zříti, . . . divné věže, arkýře, . . .
rostou, oživují také lepenkové figury:
pastýřů tu statná těla kryjou pláště, vlčury,
v rukou dlouhé svoje hole, na bedrách pak darů tíž,
v zanícení prostém, zbožném k jeskyni se hrnou blíž,
kde muž sivý blažen zírá k jeslím s volkem, oslátkem
a máť spanilá se kloní nad zářícím děťátkem . . .
Velká hvězda čaroskvoucí s nočního zří blankytu,
výsosť tajemná se jasní v bílých křídel zákmitu
a mně v duši roztouženou z dálky padá sladký ton,
trouby pastýřské to znění, hlaholí to známý zvon,
nebesa i země zvučí jásavými písněmi . . .’

Sbor andělů:

Sláva Bohu na výsostech, pokoj lidem na zemi!

Písně pastýřské:

Nesem vám noviny,
poslouchejte,
z betlemské krajiny,
pozor dejte —

Narodil se Kristus Pán,
veselme se!
z růže kvítek vykvet' nám,
radujme se!
z života čistého,
z rodu královského
nám, nám narodil se!

„Slyšíš? Slyšíš? Tvoje hlava níž se kloní do dlaně
a pel poesie dumný ulehá ti na skráně.
Ještě tam se kmity jiskří, zvučí tajná hudba dum,
jako v mušli utajený, přitlumený moře šum.
Nuže, co ti v duši dosud — třeba mdlejším tonem — zní,
písní jev, nechť tvoje háje šat již zpestřil podzimní.
Však tě sama přijde chvíle, kdy ti dojde zpěv i dech —
A co zatím? Co bys činil? Dokonej svých losů běh! —
Hle, jak září moje sáně, jak tam krásný v bělu svět!
Krev ti zjaří, ducha vzpruží po jiskřivém sněhu let!“

‚Loudíš, vábíš, a již zase vězím v moci tvojich čar,
do hlavy mé vstoupá cosi jako vůně zašlých jar.
Bezděky se k tobě šinu — oknem, jako mladý fant,
jež's mi překouzlila v bránu, samý křišťál, diamant,
do tvé říše divuplné — usedám ti po boku —
zacinkaly zvonce saní v ořů bujném poskoku,
vzbouřeného sněhu oblak zahalil náš divý hon
a v něm slyším něco zníti jako v bouři velký zvon —
Avšak cítím cosi v týle — Pohleď, jaké strašidlo
vzadu výstupek ten úzký zvolilo si za sídlo!
Znám ji, Skepsi! Tvář tu šklebnou, ostrý, zasmušilý hled —‘

„Nech ji strašit! Nehleď zpátky — do sněhových divů v před!“

Provolání.

Česká vyšší dívčí škola v Olomouci! Ústav pro dívky národní škole odrostlé! Toť dávným horoucím přáním, cílem nejvroucnějších tužeb všech pečlivých rodičů a upřímných vlastenců města Olomouce i širého jeho okolí. Ale bohužel do dnešního dne pouhým zbožným přáním přes všechnu svou odůvodněnosť, že není v druhém hlavním městě markrabství moravského jediného ústavu, v němž by dívky české, vychodivší si národní školu obecnou, nabyly dalšího vzdělání, požadavkům naší doby a své národnosti přiměřeného, tak že bylo městským rodičům, kteří dítky své ze všelikých podstatných příčin z domu dáti nechtěli aneb nemohli, aneb venkovanům, kteří přáli si míti dívky své alespoň na blízku, aby časem k nim mohli přihlédnouti, a dívky delším pobytem mimo dům otcovský rodině tak příliš se neodcizily, se rozhodnouti pro některou ze škol německých, které třeba mohou vyhověti rodinám německým a dobře mohou luštiti úkol svůj jako školy německé, ale nikdy a v žádném ohledu vyhověti nemohou potřebám dívky české. Nenabyla-li dívka taková, vyšedši některou školu německou, takového vzdělání, aby s porozuměním a účastenstvím sledovati mohla chod občanského života i zájmy a snahy svého národa a budoucího vzdělaného manžela zvlášť, poněvadž chápajíc látku cizím jazykem jí podávanou stěží s polovice, nemohla ji potřebně zažíti a v nitru svém spracovati a proto přes to, že měšťanskou školu vychodila, zůstává dívkou nevědomou, jest vliv takové školy na dívku českou, pokud se týče jejího uvědomění národního, zvláště neblahý. Neslyšíc po celý čas pronášeti ve prospěch svého národa jediného slova vřelejšího i nabývajíc o něm ve všem obrazu jen chybného a nepříznivého, který není způsobilým, aby pro národ nadchl a mladé mysli hrdostí národní naplnil (v německých učebnicích jen národ německý ve všem se vynáší a národ československý i Slované vůbec velmi neprospěšně se vylíčují), nemůže dívka taková s opravdovou láskou ke svému národu přilnouti. Neodchovají a nemohou odchovati nám tedy takové školy řádné a vzdělané ženy české a posílati dívky české do takových škol jest jen na jejich a národa našeho záhubu. Neboť žena jest v národě činitelem velmi důležitým, ne-li nejdůležitějším, poněvadž jako matka vštěpuje dítkám své názory, jimiž dítky pak většinou v životě se řídí, jsouť slova matčina nejpůsobivější, i stařec si je ještě připomíná, a dojmy mládí nejtrvalejšími. K výchově ženské má se proto ještě bedlivěji přihlížeti než k mužské, nemá-li život rodinný živořiti a zájmy národa trpěti.

Hlubokou vděčností musí se tedy naplniti srdce každého upřímného vlastence i pečlivých otců i matiček, že dávný a všeobecně milovaný dobrodinec české školní mládeže, vysoko urozený pán, Emanuel hrabě Pötting-Persing, infulovaný prelát v Olomouci, velkodušností svou umožnil, aby v Olomouci konečně česká vyšší dívčí škola se založila, která by stejně požadavkům národním jako mravně náboženským, povšechně vzdělavacím, rodinným a zdravotním vyhovovala, zajistiv věnováním důstojné školní budovy s prostornou zahradou spolek, který za tím účelem se zarazil s názvem

Ústav hr. Pöttinga v Olomouci,

český pensionát a škola pro vzdělání dívek,

jehož úkolem jest rozšiřovati vzdělání ženské a o prospěšný odbyt jejich výrobků pečovati a vůbec vedením a rozšiřováním vzdělání žen ve směru náboženském, intelektuelním a prakticko-hospodářském, hmotném a duševním, zdokonalení stavu žen pro jejich povolání a potřeby časové a životní napomáhati, sprostiv spolek takto první největší starosti a ponechav mu v hmotném ohledu starost, aby zjednal prostředky k vnitřnímu zařízení a vedení školy. A v té příčině jest mu jen appellovati na osvědčenou obětavost našeho českého obecenstva, aby totiž co nejčetněji k spolku za členy přistupovalo aneb spolek

dle možnosti většími neb menšími dary obmýšlelo, aby škola raději co nejdříve, tedy příštím školním rokem činnosť svou započíti mohla, jak výslovně si přeje vysoce urozený náš dobrodinec, uznávaje v Olomouci naléhavosť této potřeby. Šlechetný dárce uživ svého práva, jež přísluší mu dle článku 18. stanov spolkových, zvolil 9členné dámské kuratorium, aby s přípravnými pracemi ihned započíti mohlo, i uznávaje především důležitosť povšechně vzdělávací vyšší školy dívčí, dohodnul se s ním, aby zřetel spolku obrátil se nejprve k takové škole, v níž by dívky povšechného, k rodinnému životu směřujícího vzdělání nabývaly a činnosť na odborné vzdělání dívčí v dalším svém průběhu teprv rozšířil, poněvadž škola taková pro dívky ze všech jest nejdůležitější, připravujíc je k budoucímu, nejvlastnějšímu, samou prozřetelností božskou jim vykázanému povolání. Založiti tedy školu takovou, jež určení svému, aby přiměřenou byla přípravou k přirozenému povolání ženinu, jest prvním úkolem nově založeného spolku, jakož i upřímnou snahou všech v něm účinkujících, aby škola ta svou osnovou nesledovala pouze vzdělání duševní aneb theoretické — jak dosud bohužel nazvíce se děje, tak že naše vyšší dívčí školy odevzdávají většinou dívky po několika letech rodinám domácnosti naprosto odcizené, což uvádí mladé vzdělané muže v nesnáze, voliti si za družku životem buď dívku nevzdělanou, ale domácnosti neodcizenou aneb vzdělanou nehospodyni, což nemůže v žádném případě uspokojiti a proto mnohý muž raději vůbec se nežení — nýbrž i praktické. Vzdělaný muž potřebuje sice ženy vzdělanější, aby mu rozuměla, jeho snahy chápala, sledovala a podporovala, ale proto přece nemůže u ní pohřešovati všestranné způsobilosti ke správě domácí, jelikož většina povolání vzdělané muže zahrnující právě v hmotném ohledu není tak skvěle obmyšlena, aby ženám nebylo nutno veškeru domácnosť vlastní rukou spravovati a zvláště nejdůležitějším výkonem v domácnosti, kuchařením se zabývati. Je-li dívka však pak teprve k domácnosti přidržována, až vyšší dívčí školu si byla vychodila, jest již pozdě a přiměřený čas minul, kdy ke svému přirozenému povolání s opravdovou láskou může přilnouti, poněvadž zabývajíc se po více let pouze předměty literními, domácí práce podceňovati si uvykla. Z těchto vážných důvodů jest jediné přiměřenou a požadavkům řádné budoucí ženy vyhovující vyšší dívčí škola taková, v níž s literními předměty zároveň pěstuje se i domácnosť ne snad pouze theoreticky, nýbrž prakticky. A ke zbudování takové vyšší dívčí školy v Olomouci vyzýváme uvědomělé české obecenstvo, aby neodepřelo nám podpory hojným přistupováním za členy po případě odkazy aneb dary, aby zařízení její netrpělo nedostatkem prostředků, nýbrž veledůležitému svému určení náležitě mohlo vyhověti.

Členové jsou trojí:

a) Zakládající, již vstupujíce do spolku, složí vkladného 10 zl. a uvolí se přispívati ročně alespoň 2 zl. r. č.

b) Přispívající, již platí ročně 2 zl. r. č.

c) Činní, již zapravivše zápisné 1 zl., platí ustanovený poplatek měsíčně 20 kr. a mimo to zaváží se ku práci spolkové. Činnými členy mohou se státi pouze paní a dívky.

V Olomouci, v měsíci listopadu 1893.

Amalie Ambrosová, předsedkyně.

Berta Sojková, I. místopředsedkyně.

Miloslava Procházková, II. místopředsedkyně.

Božena Černochová, jednatelka.

Selma Spurná, pokladní.

Anna Žáčková, Antonie Navrátilová, Filoména Frodlová, Ludmila Dokoupilová.

NB. Prosí se snažně, aby všichni, jimž odeslány byly členské archy, uváživše důležitost podniku našeho, neobtěžovali si získati nám členů co možná nejvíce. K zasílání členských příspěvků budiž použito přiložených cheků.

Babetta.

Napsal V. Mrštík.

(Pokračování.)

Byla to dlouhá noc. Leželi oba jako před popravou. Noc plná možných i nemožných plánů na útěk před letící bouří. Plod zralý už nedal se držeti na usychajícím stromě. Jediná jejich naděje na pana Beera provalila se pod nimi jako zpuchřelá deska. — Když ráno pan Baumann vstal, zdálo se, že je na čemsi pevně rozhodnut.

„Kdy přijde zase pan Beer?“ ptal se prudce, navlékaje na sebe lodenový kabát s kostěnými knoflíky.

„Povídal, že dnes,“ odpověděla Babetka.

„Kdy?“

„Odpůldne.“

„Promluv s ním — sama,“ odpověděl pan Baumann s důrazem, vyhýbaje se pohledu své ženy. Ton jeho hlasu byl takový, že paní Baumannová v lůžku se nazdvihla.

„Co tím myslíš?“ ptala se přísně, ležíc ještě v posteli. Přivstala s lůžka a položila těžkou svoji ruku na bok.

Pan Baumann neodpověděl a třesoucí se rukou natahoval hodinky.

„Mluv, co tím myslíš?“ ptala se žena s rostoucí výčitkou.

Hodinky cvakly, Baumann násilím skoro upřel teskné oči na bílou svoji ženu. Chvíli oba hleděli do sebe; pojednou paní Baumannová, jakoby porozuměla jeho pohledu, rozevřela ústa a sáhla si rukou na hlavu.

„I Ježíši Kriste!“ vykřikla a celým svým ohromným tělem převalila se na znak. Držíc hlavu v dlaních dlouho tak ležela jako plást.

V krámě hřmotily váhy.

Když paní Baumannová po chvíli vstala, zapotácela se u lůžka jako opilá. Chvíli hledala tkaničku od sukně, aby ji zavázala a když se jí to konečně podařilo, zavázala ji tak, že sukně s ní spadla. Přisedla ještě na postel a rozbírala možný i nemožný smysl Baumannových slov. Vlastně víc pohledu nežli slov, poněvadž celá propasť rozevřela se před ní v něm. Byl to podskok, nedůvěra, lest, nebo to myslil vážně? Nazdvihla se z postele a hlava mdlá klesla jí zas na podušku zpět.

Když Baumann za chvíli vyšel z krámu a vstoupil do alkovny, zastal ji posud sedící na pokraji postele a celou zalitou v slzách. Přistoupil k ní a pohladil ji po tvářích.

Odstrčila jej. Vstala, utřela si rukávem nočního kabátku oči — a jako slepá ohlížela se a rukama tápala kolem sebe.

„To jsem nevěděla, že tak o mně smýšlíš —“ pravila po chvíli, když Baumann se chystal zase k odchodu.

Baumann sebou škubnul.

„Ale tak mně, pro boha tě prosím, řekni, co mám dělat? Mám se pověsit, zastřelit, prchnout? Je to bláznovství — ale co dělat? Jiní si pomáhají také —“

„Kdo?“ zdvihla paní hrdě hlavu.

„A dům od domu, kde kdo — jenom my krvácíme ze svého. — Honíme se za ostatními a dluhy rostou nad hlavu —“

Paní Baumannová pokusila se o smích, který však vyzněl jako skřek.

„No, tak si jistě nikdo nepomáhá!“

„Tak,“ odseknul Baumann ostře, vytrhnul dvéře od krámu a jakoby se ještě zlobil, že jeho žena nechápe, rozezlen vrátil se do svého comptoirku. Malounké světlo tam blikalo nad rozloženými knihami a papíry. Sedl si tam do koutku, zapálil doutník. Kouřem dusil v sobě otce, muže, člověka. Před sebou viděl celou tu dlouhou, hroznou noc, plnou tančících číslic, nekonečnou v stále rostoucích a rostoucích řadách následků, které za sebou vlekl krach. Věděl o spádech Beerových a jakoby tušil konec svých dnů, nebránil jim. Věděl, že jeho žena je čistá a v té důvěře počítal dále ve svém comptoirku, jakoby čekal, až nadejde pravý okamžik. Na Barborku při tom nevzpomněl, jakoby věděl, že právě v ní může mít a má do té doby úplnou garancii toho, že se v jeho domě nic nezákonného neděje. Teprv rostoucím nebezpečenstvím krachu a jedem kalenými poznámkami místních pomluv přišel na jiné myšlénky. Ale přišel pozdě už. Jméno jeho domu leželo už pod spoustou téhož neřádu, ve kterém se válelo celé město. Důvěry ve svou Babetku ani tu nepozbyl, ale přišel před následující, hrozné dilemma spekulujícího mozku: první návštěva Beerova v jeho domě znamenala sice vrchol společenského jeho postavení v městě N*** — ale tomu za oběť hned v prvním zárodku padla čistota rodinného jména. Česť nevinnou stihl týž osud jako kdyby byla vinna. Třebas na pověsť jeho jako muže krásné ženy naráženo bylo posud jen v dobromyslných, jakoby dobře míněných vtipech a narážkách u hospodského stolu, znal příliš dobře celý process a následky podobných klepů i když se zavinovaly v nejnevinnější roucho pikantního dobírání. Nepřeceňoval cenu této pověsti, ale také ji nepřevyšoval, jako vůbec nikdo snad v celém městě N***. Podobné krise mívají v životě dosti banalní a všední průběh a takový měly i tu. Přišel okamžik, kdy jeho směnky měly dojíti své splatnosti. Bledé jeho oči zableskly jak ocel, když den před tím do dveří svého krámu viděl vcházet Beera: jako vždy nafintěného, s bílými, jelenními rukavičkami na rukou, se zlatými brýlemi v ploché a v očích jako promáčknuté tváři. Toho dne viděl ho už několikrát z krámu, jak se prochází s okresním sudím podél náměstí a číhal naň jak na kolem bloudící zvěř. Všechno msta i podrážděný cit, vypočítavosť i vítězoslavná jakási pýcha bystře myslícího mozku složena byla v ďábelském jeho plánu. Celá záležitost vinné i nevinné cti zdála se mu pojednou věcí čistě obchodní, materialem jeho mozku, který na prahu své myšlénky čekal na možné její výsledky. Těžce na váhu padlo i to, že česť jeho ženy existovala pro něho jen sama o sobě beze všech silnějších srdečních vztahů k ní. Měl ji zrovna tak rád jako v den svého sňatku, to jest tak, jak to ujednali její rodiče a jak to sepsáno bylo v notářské smlouvě. Je pravda, v prvním okamžiku, když v noci pomyslil

na skutečný pád své ženy, i na něho dýchlo cosi hrozně horkého, odhodil se sebe velkou peřinu, povytáhnul hlavu vzhůru a těžce oddychuje ležel tak chvíli jako v horečce. Nespal celou noc, poslouchal pravidelný, dlouhý, zdravý oddech své ženy na protějším lůžku, jednu chvíli i slzy jej štíply do očí, když slyšel ze sna křičet z pokoje mlaďoučkou svou Barborku, uvědomil si celý dosah moralního zoufalství, jaký se jevil v podobném skutku — ale pak k ránu, jakoby překonal v několika těch hodinách bezesné noci těžkou nějakou chorobu, odehnal všechna strašidla ohrožující jeho plán a poddal se úplně vlnám unášející jej ssebou síly. Ostatně jen v noci rostly před ním hrůzné ty kontury sebevražedného skutku, denním světlem rozptýlily se jako můry do svých úkrytů. Když pak Baumann dopoledne přecházel po svém krámě, bylo sice znáti na něm silné rozčilení, ale krok, pohyby, sevření zubů, ve kterých kousal jeden doutník za druhým, jeho řeč úsečná, chladná a břitká, když personálu vydával rozkazy, vše svědčilo o tom, že úmysl jeho ztvrdnul v hotový plán, z kterého jej nikdo nezvrátí. Jen jednu chvíli ještě jakoby se vzpamatoval, ale i forma této myšlénky byla už tak suchá, obchodní, věcná, že v žilách paní Baumannové stydla při tom krev.

„Promluv s ním," pravil ku své paní znovu, drže doutník v ústech, „možná, že ti je dá i tak —"

„A když nedá?"

Pohodil ramenoma a odešel. „Už jsem řek' —" dodal, odplivnuv si stranou.

V paní Baumannové, když odešel, vše jakoby bylo otráveno. Čím více o tom přemýšlela, tím divočeji se v ní bouřil hnus.

„Fi," odlehčila si jednu chvíli a strašně zohavivši svoje tváře pohledla směrem krámu s takovou nenávistí, jaké nepocítila po celou dobu čtyryatřicetiletého života. Jakoby všechna vina visela na těch nízkých, černých dveřích od krámu vedoucích do alkovny, všechen její odpor, všechna lítosť láskou posud neslazené, jako zboží koupené a nyní zaprodané duše; všechna žluč, nastřádaná po celých šestnáct let láskou neplodného a pozdě se bouřícího života i proklaté to manželství, které bez rozumu tenkrát sama korunovala svým souhlasem: celé to nashromážděné množství látek, které v duši její přikryl jenom zvyk, zdusila láska k děcku, ušlapala resignující důstojnosť, vybuchlo v tu chvíli celou svou silou tam proti těm začouzeným dvířkám proklatého krámu, za kterými muž její klidně počítal, kouře při tom cigaro.

„Fi," zatřásla se celá odporem k němu i k sobě, když si vzpomněla, za jakou cenu to kupovala vlastně všechno to lesklé nádobí, lustry, květinové stolky, koberce, tapety, záclony, šperky — čím vykoupit tu měla i problematickou budoucnosť své dcerky, kam ji to vodila, proč ji to šatila, k čemu chystala, co dělala — Ježíši Kriste! — Což bláznila, šílela, neměla rozum? Totéž peklo, které tu cítila hořet pod sebou, chystala i pro ni!? Teprv nyní to viděla, jak se zapomněla v překotném tom víru nádherou se předstihujících matek a dcer, nad nimiž právě ve chvíli úpadku slavila svoje nejskvělejší vítězství — Haha! Hlava se jí zatočila na výši té velkoměstské slávy, kterou v rukou držel Beer

a buď ji pustí teď a pak se sřítí v trosky všem lidem na posměch, nebo ji podrží nad sebou, ale za jakou cenu! Myšlénka lstivé, k obraně se hotovící lvice vylíhla se pojednou v třeštící její hlavě A když pomoženo bude na chvíli, jak bude za půl roku, za rok, za dva? Podepisujíc směnky i dlužní úpisy současně se svým mužem, odhadla zběžně summu dluhů, váznoucích na jejich majetku a hlava její podruhé se zatočila nad rozevřenou pod ní spoustou, která pohltiti hrozila dceru i ji — Kdo pak pomůže, kdo je zachrání? Po hlavě jakoby se jí mravenci rozlezli, každý vlas na hlavě ji štípal, srdce jakoby přestalo pracovat, přeplněno krví stichlo v jejích prsou, v celém těle ucítila chlad. A celý dům byl tichý jako před bouří, která se stahovala kolem ní i v ní. Také před ní leželo dilemma buďto — anebo. Jediné zakašlání její dcerky z pokoje stačilo a bolesť udeřila ji do spánků, nohy jí ztuhly, hrozný strach přepadnul přepjaté a většího vzdoru neschopné už smysly. Krev volněji zas proudila v sevřených jejích útrobách, kde ve strachu začala se líhnouti už jiná, naprosto změněná předtucha něčeho, co uzráti hrozilo už v bezohledný, na všechno připravený a už skoro na cnosť povýšený vzdor. Když už, tak už, ale pak! — vypjala se paní Baumannová překrásnou svou postavou a jakoby sama před sebou hrála velkou úlohu pozdvihla ruku a pohrozila komusi nad sebou. Ve vzdoru jakoby smířena s plánem svého muže, sama u sebe kula už nový, ale svůj zase plán, který páchl už peklem i ženou zároveň.

„Kolik potřebuješ?“ ptala se muže kategoricky, když z krámu vyšel s desítkou a šel ji do pokoje měnit za drobné.

„Sedm set,“ odpověděl Baumann, zarachotiv klíči ve skříni, kde uloženy měl obchodní papíry a peníze.

„A potom?“

„Potom si poradím s panem Beerem sám.“

„Já tedy mám být materialem tvých spekulací?“ snažila se ještě jednou přikrýti své rozhodnutí.

„Prozatím o tom nemusíme mluvit,“ pravil dost prohnaně pan Baumann.

„Dříve než se k tomu kroku odhodlám, musím to vědět,“ pravila na to paní Baumannová.

„Tak ti to povím až potom. Šetřit ho nebudu. Tak z bůhdarma toho ptáčka do pasti lezt nenechám,“ zamával před ní Baumann vějířem rozestřených bankovek a přirazil dveře od skříně.

Bylo patrno, že celá záležitost klesla na stupeň ryze obchodní.

To zamrazilo paní Baumannovou. Viděla před sebou svou oběť odřenu o poslední její příkrasu: zoufalost. Od té chvíle jakoby i pro ni přestávala existovat jako oběť, žila už v ní jen jako nutnost. Tak se jí aspoň zdálo po cynické odpovědi jejího muže. Od pomyšlení ke skutku byl už jenom jeden krok.

Po obědě si paní Baumannová lehla. Nespala, jen tak odpočívala po hrozném rozrušení čivů. V malé té chvíli, zdálo se, znovu všechno promyslila a když vstala, byla zmatenější než ráno; upravila na sobě šaty a nechtíc muže volat přímo, dala jej zavolat z krámu služkou.

„Co je?“ ptal se tentokrát své ženy pan Baumann.

Paní Baumannová, stojíc uprostřed pokoje, ledva že na nohou se držela pohnutím.

„Kde je Barborka?“ ptal se pan Baumann.

„Poslala jsem ji do lékárny.“

„Něco ti je?“

„Ne“, zatočila paní Baumannová tlustým svým krkem; „poslechni, Josefe,“ dodala, hrozně oddychujíc, „stojíš na svém?“ ptala se a slzy se jí zachvěly v dušném hlase. „Pro mě je to hrozné!“ — Zaplakala.

„Já vím, ale — —“ rozhodil rukama Baumann. Také byl pohnut.

„Těch sedm set nás nespasí. Vím, co jsme dlužni. Snad si přece nějak pomůžem —“

„Ale jak, bože můj,“ spráskl Baumann ruce nad hlavou, „jak — to budem žít pořád jako nad vodou — Beer půjčí víc než těch sedm set —“

„Myslíš?“

„Nestarej se — vždyť, pane bože,“ škubl Baumann ramenem i hlavou, „mně to také nemůže být lhostejno. V noci jsem ležel jak v ohni. Ale, no, vždyť tomu sama rozumíš — Já ty peníze neutratil. Víš, nač šly, kam se poděly, obchod na to nestačí. Pohledávek u lidí máme na osm tisíc. O ty přijdeme, — nepomůžeme-li si —“

„Ale jak! Co z nás bude, až se to roznese? Beer nemlčí. Nejsme sami . . . A dítě přece za nic nemůže.“

„Prodáme to zde a koupíme něco jinde. V té Sodomě zde zůstat nemůžeme.“

„A sám mě do ní strkáš —“

„Pst!“

Barborka vešla.

Bylo to podruhé, co Barborka zastala matku uslzenou. Otec její také odešel jakýsi divný. Co se to stalo? Co se to děje? Večer je dlouho do noci slyšela hovořit, ráno matka byla bledá jako smrt. Naříkala si na bolení hlavy a ani ji budit nepřišla, jak mívala ve zvyku. V krámě i v kuchyni bylo ticho, hrozné jakési ticho jako ve sklepě. I služky i učenníci, commis, všichni jakoby něco věděli, něco tajili před sebou i před ní, pozdravili ji ráno a nikdo nepromluvil ani slova. Na ulici kde kdo se po ní ohlížel, v lékárně ji odbyli a k Hoffmanovým kapkám přiložili cosi zapečetěného v obálce s červenou vignetkou. Pan Baumann psaní přijal a zlostně je smačkal do kapsy; ani „to“ nečetl. Na ulici ji potkala Bedřiška z pošty a také jakoby již něco věděla, chladně jí podala ruku a jaksi zlomyslně se ptala, co je u nich nového. Účetní ji pozdravil, ale jaký to byl pozdrav! — Krátký, bez úsměvu, úsečný, jakým se pozdravují dva známí, ale sobě naprosto cizí lidé. Přišla domů a týž tajemný vzhled ve tvářích všech, slzy, vzdechy, chvílemi i přidušený křik. — Ohledla se po matce odcházející z pokoje, ale nic nevyčetla z prohnutých, do výšky rozložených jejích zad, rozhlédla se pokojem, šeré smutné ticho viselo v krajkových záclonách a dusno až k zalknutí — a tak světlo bývalo v útulném tom pokoji, žila v něm jako pták, poskakujíc s místa na místo a teď — co se to jen děje, co se to děje?...

I přehlušila v sobě marné myšlénky, sedla ke klavíru a jako den před tím v tomtéž crêpovém živůtku, s toutéž černou ozdobou fěrtušku

před sebou prolétla rukama několik tonů. Ale ruka jakoby jí byla ztuhla, prsty se pletly, nechala všeho a zase upadla do těžkých jakýchsi mrákot.

Byly tři hodiny, chvíle, kdy přicházel pan Beer. V kamnech praskal nově rozdělaný oheň. Přišla Babetka, měkká, bílá v tváři, sedla si a vyšívala na šátku monogram. Dcerka sedla naproti ní a obě šily a obě mlčely, každá jakoby v prsou kryla smutek svůj. Jen chvílemi obrátily se jejich oči vzhůru a pohlédly oknem na náměstí; když nikdo nešel, naklonila matka i dcerka hlavu stranou jedním a týmž samolibým pohybem, jakým se ženy kloní nad svou práci. A prsty pokračovaly v tiché své práci nerušené, monotonní, ale tak výmluvné každým svým stehem v napjatém tichu mlčení. Pak týž pohyb hlavy vzhůru, za ním druhý menší, pohled oknem a zase zpět na úběl plátna, ležící jak skvrna bílá na klíně. Jak různé byly city obou, vyslovené jedním a týmž pohledem!

Pan Beer nešel. Pohledy obou, matky i dcery, obracely se k oknu častěji a častěji. Blížila se až čtvrtá hodina, den se krátil k soumraku. Z koutů vylezaly stíny a na náměstí byla mha. Jako pod šedou záclonou prosvítal pod ní sníh. Protější domy visely s bílými svými střechami v měkkém tom prostoru mlh. Okny přešla venkovská žena s nůší na zádech, pekař celý bílý s ošatkou na hlavě, berní adjunkt, policajt, stavitel Mrázek. Pak nikdo — teskně cvakaly parádní hodiny na stěně a z temna hlubokými tony odbily čtvrtou —

Pan Baumann vešel do alkovny, matka za ním, promluvili spolu několik na chvat hozených slov a zase se vrátili, on do krámu, ona do hlubokého svého fauteuilu. Z prsou se jí vyvalil dlouhý vzdech. —

Když se schýlilo k soumraku, paní Baumannová lekla se čehosi pojednou: pan Beer nepřišel. Bylo půl páté — Na návštěvu nebylo už ani pomyšlení — Strhla se nit.

Následovala druhá noc, hroznější první. —

Město plno už bylo zpráv, temných posud, ale tím výmluvnějších, o blížícím se neštěstí Baumannova domu. Baumann, aby zamaskoval smysl temných zpráv, šel večer jako každý den do kassina. Jedni vstávali a s jakýmsi pohnutím, opravdovým i líčeným, podávali mu ruce. Jiní zůstali sedět a ledva že poděkovali na jeho pozdrav, odfukujíce od úst kouř. Sklepník se postavil opodál a také se jaksi zbožně zadíval na Baumannovu pleš. Oči úkradkou hleděly na krčící se svaly v Baumannově tváři, když širokými zuby žvýkal kotlety. Jakoby nepozoroval změněných těch fysiognomií maloměšťáků, hleděl zrovna tak upřímně do namířených k němu očí jako kdy jindy, ale jaksi dlouho mačkal za krk cíp bílého ubrousku a když do ruky bral příbor, vidlička se mu vysmekla z ruky a vypadla na zem. Sklepník přiskočil rychle sice, ale nedbale a přinesl jinou. I směšná ta nehoda jakoby se stala předmětem účastenství všech, nahnulo se jich několik, aby mu podalo se země vidličku. „Děkuju, děkuju," klaněl se Baumann na všechny strany a s krůpějemi potu na čele začal krájet večeři. Ptal se, je-li dobré pivo, kde je pan inžinýr, pan kaplan, starý pan berní, ale svaly v jeho očích jakoby pozbyly vlády — zvedaly oči jen do jisté výše, nad stůl, na bílé náprsenky pánů, jejich brady a zřídka kdy výš až tam, kde hleděly na

něho upřené zraky. Aby se zbavil nepohodlných těch pohledů, odstrčil od sebe talíře, položil lokte na stůl a hledaje prsty doutníky v náprsní kapse vesele se ptal po partii taroků. Prvním namátnutím karet se mu ulevilo, ruce blýskaly zas prsteny a chvatně rovnaly barvy.

Byla půlnoc, když odcházel domů.

Šel sám. Zdálo se, že zpočátku chabne, ale na konec mistrnou svou přetvářkou zanechal po sobě dojem nejlepší. Vtipkoval, smál se a prohrával zrovna s takovou lehkostí jako kdy jindy. Skutečně, když odešel, společnost rozdělila se na dva tábory. Jedna trdila, že je to pravda, druhá, že jsou to klepy. Nikdo nevěděl nic určitého a pověsti se tříštily v původní své atomy.

Baumann nešel hned domů. Byla mírná, zimní noc, zanesl svou hlavu za město. Rozčilení, dušené kouřem, utloukané hrou, teprv nyní uvedlo v činnost všechen svůj pekelný stroj. Bylo mu líto pojednou ženy i dcery i sebe. Rovnal v hlavě ještě jednou všechny možné kombinace na odvrácení zla, ale všechny se drolily a padaly samy sebou, jak byly vznikly. Na pomoc z blízka nebylo už pomyšlení.

A byli mu odporni pojednou všichni ti lidé, v kassině i městě, kteří sami seděli na sudu prachu a přece číhali na cizí bolest jako dravá zvěř.

Špatné byly jeho myšlénky, hrozné pocity před blížící se bouří. Mraky její rostly a všechy ostatní zájmy — kryly se v stín. Žil už v odboji proti těm silám, které tak lačně čekaly na jeho pád. Vzpomněl si na cosi a sychravý chlad zimy obepjal jeho tvář. K dovršení celé bídy i vězení otevřelo před ním dveře dokořán, s trapnými otázkami soudu, kam se poděly všechny ty peníze, rozhozené větrům na pospas Jak žili, bože, jak žili! — — povzdechl si Baumann a před ním zatočil se celý ten vír života, ve kterém svítily karty, leskl se hedváb, zářily brože, převaloval se úběl měkkého batistu. Hostiny, večírky, plesy, divadla, dýchánky s čistou pýchou jeho ženy v čele . . . nebylo vrtochu, nebylo povzdechu v domě, který by nebyl zdusil svojí rukou, ať to bylo začkoliv. Teď prsty budou ukazovat na tytéž hadry, v kterých poprvé se dcerka jeho zatočila v kole dam, dveře se zavrou před týmiž kroky, které z daleka až posud vítány byly s úsměvem, nebude přátel, nebude slz, zbude jen pokrčení ramen, holá plocha odvrácených zad, chechtavý smích a místy i sliny zpěněných úst, kde snad katastrofa zrodí ještě horší katastrofu souseda . . . Nikdo se toho nenadá. Oči až posud závistivě se upíraly do té výše, kam jeho Babetka v nádherných svých robách vystupovala se svou Babuškou a nikdo netušil, jak hluboko je pod ní — netušil to ani on. Až v poslední době, kde síly malého města, jakoby vyčerpány byly z peněžních svých zřídel, zastavily platy i za nejnutnější domácí potřeby a sloupce knihy rostly, rostly do nekonečna, až tam, kde jazýček se zachvěl a váha se zřítila s celým tím břemenem na hlavu jeho —

„Uh!“ oddychnul si Baumann, smekl klobouk a vítr odfouknul páru, pařící se z mokrých jeho vlasů — —

— a Beer nepřišel! — Ten byl vinen vším, ten zavedl ty řády, ten vzbouřil celé to hnízdo medulačných včel: v jeho rukou octly se

ty zlaté opratě, kterými řídil celou společnost, on a jeho družina, zloděj vedle zloděje, nazdvihli hroznou tu úroveň lesku a špíny, po které se vzpínaly ruce možných i nemožných, jemu a jeho lokajům k vůli zaveden byl hrozný ten trh lidského zboží, on se jen procházel se svou kohortou, kupoval, prohlížel, platil, odhazoval, měnil a s ním jako karty točily se barvy hned na toho, hned na onoho hráče; kam padl milostivý jeho list, mluvilo se jak o štěstí, požehnávání prahu a nikomu nenapadlo a nikdo neměl ani kdy aby pomyslil, jaké je to štěstí, jaká milost, jaký král. — Hlavy se před ním třásly, ústa vysýchala před pohledy zlatem vroubených jeho skel, žil jako paša uprostřed svého haremu, potřeboval jen prstem hnout a odalisky města N*** daly mu pít se svých rtů, daly se vozit, strojit, milovat za chvilku rozkoše po jeho boku, zatím co ruce jejich se hrabaly v jeho kapsách — V tom okamžiku se Baumann, sám maloměšťák, vytrhnul z pevného, v počátcích i následcích tak důsledného a nyní proklatého kruhu místních zvyklostí, postavil se stranou zbankrotělé té společnosti a cítě sám ruce i nohy zapjaté v něm marně se vzpouzel, marně už se z něho dobýval rozumem i vůlí, když na celém těle už byl svázán týmiž řetězy, které za sebou vlekli ostatní. Sám s hrůzou pozoroval, že by se už ani nedovedl obejít bez svého kassina, bez tučné večeře, zlatého piva, drahých svých doutníků, veselých přátel, sám by už ani nesnesl pohled na prodej téhož nábytku, šatstva a kočáru, ve kterém se vozily těla jeho dam, za nic na světě by nedovedl ztratit největší svou pýchu — na náměstí dům — A všechno to jej čekalo, obratem ruky, převrácením ručičky na zlatých jeho ankrovkách, všechno to sletět může do klína jiných; cizí si bude hovět na jeho pohovkách, jiný si bude svítit jeho lustry, cizí ruce budou tlouci lesklé ty klávesy piana. — Jeho odvedou jako zloděje a za dveřmi žaláře bude poslouchat všechny ty vzlyky, nářky i kletby na hrozné to manželství, v kterém už od let viděl tonouti duši své ženy. A Barborka, nevinný ten květ, vyrostlý ze zpráhlé té půdy, jak ta bude vypadat? Kdo jí bude stavět stromky ověšené náušnicemi, prsteny, podložené modními látkami, posázené zlatem nových a nových slibů — kdo na ni pohledne, kdo o ni zavadí, kdo si jí všimne bez barevných těch kloboučků v letě a bílých burnousků v zimě s dlouhými černými bois? I když si je zas oblekne, paskvil to bude pro ni, když nad hlavou jí bude viset minulost... Posud žije jako princezna v ráji, nepoznala bolesti, nepoznala slz, měkká se zrodila, jemně pak rostla, kvetla jako v skleníku kvete květ — jak se jí povede, až nahá vyhozena bude na holý mráz? Litovat ji budou všichni, ale kdo jí pomůže? Kdo si ji vezme, kdo jí vrátí batistové hedvábím vyšívané její košilky, kabátky, límečky, krajky, ve kterých si zvyknul vykračovat lehký její krok? Krise se nezastaví, zázraky se nedějou, svět zůstane se svými příčinami, jak trvá nyní se svými následky — jaký to bude život pro ni, kam se uchýlí, kde si zapláče? Už se nebude proháněť se „svými“ vraníky polem, nebude se vznášet v elegantních svých obloucích na lesklých bruslích, nebude zvát svoje kamarádky o svátcích, už se nebude mít čím chlubit na nový rok, z jara i v letě, kdy s přírodou oblíkala nový šat — Přestanou ty zamilované její chvilky u rozevřeného klavíru, pyšné vycházky do parku,

návštěvy Brna, výlety, sanice, veškerý ten šum a výskot veselí, ve kterém se teprv rozhlížeti začala mladá její hlava. Klobouky přestanou se před ní klonit, ruce schladnou, slova vyschnou — na nic nepřipravena, všemu uvyklá, ve všem tom odchovaná — zhrozí se, až uvidí to prázdno kolem sebe, stěny holé, pokoje prázdné, celý dům jako vypálený. Až jí odváděti budou koně, prodávat šaty, nábytek, až se tu lidé tahat budou o kusy toho zboží, z kterého si vybírala vždycky nejlepší; až před okny budou stát zástupy lidu a do oken se vracet budou výkřiky: Kdo dá víc? Až zvednou do prodeje její perle, shawly, sukně, vyšívané živůtky — kdo dá víc? Neušetří ničeho, všechno půjde na pospas rozkřídlených těch prstů, nastavených do vzduchu a zbudou jenom jejich ruce holé a prázdné, které mimo koláčky sladké a piškoty neumějí nic ze všeho toho, zač by aspoň sousto chleba do úst dostaly —

Hrozné pomyšlení nad všemi těmi výhledy rodinného krachu, ve tváři toho světa, kde chudoba byla nejohavnější přihanou! Jeden za druhým se tak převalovaly Baumannovým mozkem, až jej zpoceného přihnaly před vlastní jeho dům, který nahý, němý, mrtvý s předtuchou budoucích dnů vyhlížel do tmavé noci. Mlhy se táhly po jeho průčelí; trhaly se o jeho římsy, firmu zahalily v šerý cár.

Vrazil prudce do světnice s doutníkem kouřícím v ústech — okolnost, která naprosto pokazila dojem jeho slov.

„Ženo, není jiné pomoci,“ pravil sedaje k ní a doutník žmoule v ústech.

„Ale Beer nepřišel,“ odpověděla mu žena zděšeně, ve tmě nepozorujíc křečovitě zohyzděné rysy jeho tváře, které plakaly bez slzí.

Celé moře zoufalství leželo tu před nimi v několika těch málo slovech Babetčiny námitky. Bylo patrno, že ani ona nespala a za tu dobu zmatku mnoho promyslila, mnoho prožila a přestála, než došla k ustrašenému tomu výkřiku, proč pan Beer nepřišel. Bylo patrno, že byla už smířena se svým osudem, odhodlána ke všemu, hotova pro všechno, připravena i na moralní tu smrť, přece jenom lehčí v tom bahnisku, než ztráta jmění, chudoba, v potu tváře vydělaný kousek chleba. Nebránila se polibkům svého muže, dala sebou vládnout duší i tělem, bez citu, vášně, jako stroj, s jedinou myšlénkou v hlavě, proč pan Beer nepřišel. Na tom záleželo nyní všechno. I když příval něžných projevů muže byl největší, neopustila ji ta myšlénka ani na chvíli. Ano jí se nezdál její hřích tak velkým v poměru k ohromnému dosahu chybného toho kroku pro celou jejich budoucnosť. Ležíc jako zmrtvělá v objetí svého muže, kladla hlavu na stranu a držíc ji v prstech levé ruky, ani v nejmenším se už nepozastavovala nad tím, do jak nedozírné hloubky to letí její duše. Prsa její už byla přeplněna jen strachem, nepřijde-li pan Beer vůbec? Strachy, výčitky, stud jakoby už měla odbyty, všechno dobojováno, zmrtveno, celá duševní její energie byla nyní napjata záhadou, jaké mohly být příčiny, které Beera zdržely od jejich prahu. Byl to výsledek beznadějné jeho situace vůči ní, byl to strach před vykořistěním jeho pokladny? Snad to i to a obojí zároveň. Ale co se stalo? Je uražen. Ale jaký div! Proč by také půjčoval, když jej k domu jejich nevázalo nic než několik pravidelných, officielních víc než důvěrných návštěv?

Přízeň svou platil penězi a za peníze žádal zase přízeň — to bylo tak jasné a jednoduché, jako celý smysl všech jeho slov a paní Baumannová cítila v sobě všechno, sílu, umění i vůli, užiti v sobě všech prostředků, kterými vládne žena mladá, třicetiletá a krásná, aby cnost si dala zaplatiti aspoň tak draho, co ji stál náhlý její pád. A cítíc už jakýsi odpor ku svému muži, který ji prodal podle jejího mínění jak v krámě prodával kávu nebo cukr, — sama se prodala v duchu dříve ještě, než ku prodeji vůbec došlo.

Zbavena jím samým a sama před sebou vší mravní zodpovědnosti vůči němu, vžila se už v úlohu k hříchu odsouzené nevěstky a skoro už litovala, že pan Beer nepřišel. Výsledkem svým si byla jista, ale ne o ten nyní dbala, jako o formu, v jaké úlohu svou provede. Výsledek sám nepodlehal žádné pochybnosti. Jen kdyby byl přišel — Znala příliš dobře jokeyovskou tu tvář, zalévající se náhlými ohni ve chvílích bližšího styku s ní, nepochybovala proto o účinku byť jediného pohnutí brv, kterými až posud tak přísně stínila své milé oči. Ne o to jí šlo, jako sportsmanovi nejde o to, aby rychle dojel cíle, jako aby krásně na koni jel, tak aby vzbudil obdiv i koně samého. Myšlénky už čistě lehkomyslného charakteru, ale přirozené a mocné, jakmile zaměstnávati začaly mysl ženy. Pan Baumann netušil, když uléhal ke spánku, co se děje na protějším lůžku, kde před chvílí ještě ve tmě dusil křečovitý svůj vzlyk. Rty mu ještě hřály Babetčiny tváře, ale netušil, že krev ta hořela už jiným plamenem, než kterým před chvílí spaloval svou bolesť. Kdyby byl bůh ví jak přemýšlel o utrpení své ženy před osudným jejím krokem, nebylo by mu ani zdaleka napadlo, že tam vedle, opodál něho, v ohni ve tmě pracující hlavy nejinak než jako v rukou umělce do nejmenších detailů už vzniká obraz velkého toho činu, o jehož významu pro budoucnosť neměli v tu chvíli oba ani potuchy. Tak žili oba vedle sebe jednou myšlénkou, ale jaký byl rozdíl v nich! Kdežto u něho se zrodila jako prostá spekulativní idea na odvrácení zla sama o sobě a beze všech vlivů následných, přenesena do její krve pozbavená všech svých přitěžujících sloučenin jako nevěra, zrada, výčitky svědomí, hřích — jevila na ni ihned zhoubný svůj účinek. Původní plán neopustil ani ji; ale v rámci jeho malovala už každý svůj pohyb, pohled, pokrčení ramen, vzdechy, slova, šust svého šatu a konečně i slzy. Myšlénka, která jednou začala pracovati v jejím mozku, jakmile přešla ve styk s krví, bouřila v ní síly, kterých se nenadála, kterých by se byla sama zhrozila, kdyby je byl někdo před duši její postavil a kdyby ve chvíli jejich vzniku chůvou jejich nebyla bývala noc. Ta hříšná, miasmy hříchu prosycená noc, za jakých se bouří i mladé dívčí sny — — — — — — — — — —

(Dokončení.)

Saranče stěhovavé.

O pospolitosti v živočišstvu.

Napsal Boh. Bauše.

(Dokončení.)

Na souši jsou celkem zvířata psychicky dokonalejší, nežli ve vodě. Mnohostrannost života přináší to s sebou. Vždy ptáky souše, bejložravce a šelmy výše stavíme nežli ptáky vodní, kyty a mrože. Zvířata pospolitá neb aspoň pravidelně se stěhující mají jisté přednosti před samotáři; snáze se dorozumívají a kladou základ k organisaci společenské.

Pohleďme na zemské kraby západoindické, kteří v ohromném množství krajiny tropické obývají a výroční pouti k moři podnikají. Obyčejně zdržují se od konce srpna do konce roku v děrách, suchým listím vystlaných. V únoru počnou se rotiti v tlupy, a vždy četnější stává se výprava k moři, kamž putují naklásti vajíček.

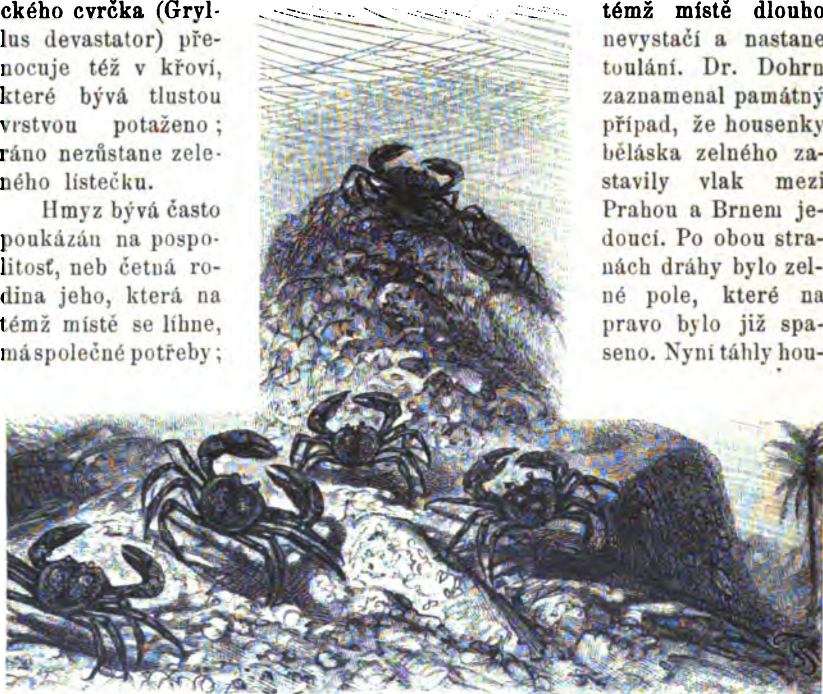
Také u nás vídáme miliony buchanek a perlooček na stojatých vodách pohromadě. Život jejich teprv počíná se důkladněji zkoumati stanicemi přenosnými na jezerech sladkovodních.

Pověstné již z dob faraonů jsou hromadné zjevy kobylek, lépe saranče stěhovavé. Samičky tohoto hmyzu kladou as po stu vajíček. Za příznivých okolností objeví se jednoho dne na tisíce žroutů v témž okrsku. Vše, co může jim sloužiti za potravu, jest rychle pozřeno. Nastává nutnosť hledati štěstí jinde. Vše zdvihne se, vítr je unáší a to mnohdy na značnou vzdálenosť, i přes moře, přes půplav Mozambický

i moře Středozemní. Z dálky podobají se hustému mraku; množství jejich obnáší mnohdy 15 až 16 metrů tloušťky. Zatemňují slunce a ve vzduchu slyšeti jest šelest podobný praskotu požáru. Počet jejich dosahuje mnohdy sta milionův. Levaillant viděl v severní Africe tah saranči, jenž zatemnil úplně slunce a trval po celou hodinu.

Jsou druhy jako kobylka vlaská (Caloptenus italicus), které putují pěšky. V souvislých massách táhnou od rána, nejraději podél cest a byly-li rozptýleny, ihned opět se shluknou; v noci odpočívají na křoví. Putující hejno afrického cvrčka (Gryllus devastator) přenocuje též v křoví, které bývá tlustou vrstvou potaženo; ráno nezůstane zeleného lístečku.

Hmyz bývá často poukázán na pospolitosť, neb četná rodina jeho, která na témž místě se líhne, má společné potřeby; ovšem že pastva na témž místě dlouho nevystačí a nastane toulání. Dr. Dohrn zaznamenal památný případ, že housenky běláska zelného zastavily vlak mezi Prahou a Brnem jedoucí. Po obou stranách dráhy bylo zelné pole, které na pravo bylo již spaseno. Nyní táhly housenky přes koleje na druhou stranu a to v takovém množství, že rychlosť jízdy značně musila se umírniti a konečně vlak úplně byl nucen zastaviti.

Zemští krabi v tahu.

Jest-li již housenky s pahýlovitými nožkami cesty podnikají, což teprve hmyz okřídlený! V starých kronikách lecčehož se dočítáme o tahu motýlů, motýlic, běládků, much. Též americké druhy Urania leilus a Marius staly se zajímavými tím, že po 3 až 4 neděle táhnou vždy ráno od 9—12 hodin podél úpatí Kordiller z Orizaby v Mexiku až po Rio grande v Texasu. Po 5—6 nedělích se vracejí, utrmáceni, samičky bez vajíček, do své vlasti. Odkud se berou ročně, když samičky plemeno své do ciziny vynášejí? A co vede hmyz vysílený k návratu do vlasti? Rozumí se, že plno dravých libel, kutilek a krvelačných much v řadách jejich po celé cestě zle řádí.

Z motýlů budiž vzpomenuto ještě tahu bourovce kroužkovitého, jehož housenky „husím pochodem“ jako bílou pentlí za sebou táhnou. Ještě nepříjemnější zjev, ale velmi poutavý jsou řady bourovce toulavého, 6—800 jedinců čítající. Pokud housenky jsou malé, nepotřebují zvláštního úkrytu a nemají pevných sídel. Později smotávají společný stan, z něhož výpravy podnikají.

Obyčejně vylézají až po západu slunce. Jedna z housenek převezme vedení neb udává směr; za ní 3 neb 4 housenky se připojí, jedna za druhou. Následující členové dlouhého řetězu jsou složeni: jdou po dvou, pak po třech, po čtyrech až po 20 vedle sebe, poslední řady opět jsou postupně menší.

Roje mušek.

Souvisí-li tyto výpravy s hladem, jsou roje komárů, mušek a much hlavně svatebnímu veselí věnovány. Mnohdy podobají se roje komárů pravému kouři z požárů a dosahují v podobě oblaku výšky až 100 metrů. Něco podobného jsou roje moskitů v horké Americe. Tiplicovité smutnice příšerné (Sciara militaris) budívaly svým zjevem postrach pověrčivých jakožto znamení blížící se, vše ničící války (odtud „Heerwurm“). Malé truskovité larvy spojují se

v hada tři i více metrů dlouhého a šedého; přejede-li příšernou tuto prouhu vůz, uzavrou následující ihned vzniklou mezeru. —

Pospolitosť brouků není tak značná, jako blanokřídlíků. Než počátky i zde nalézáme. Kdož by si nebyl povšiml veselého reje malých, kovově lesklých broučků na povrchu sluncem ozářené touně neb zátoky potoka? Tu v houfech tančíce, rozjedou se pojednou v závratných kruzích, zmizí i pod vodou, aby opět na jednom místě pohromadě se vynořili. Mimo tyto „vírníky," možno shledati počátek pospolitosti u našich hrobaříků. Pod mrtvou myškou, ropuchou neb krtkem nalezneme jich vždy několik při společné práci, kteří se snaží pochovati zvíře a nakládsti pak do něho vajíčka. Jistý pozorovatel uvázal myš nití na kolík do země zaražený; hrobaříci z počátku marně se namahali myš pohřbíti; konečně objevili překážku a jali se kolík podhrabávati, načež šťastně cíle svého se dodělali.

Hrobaříci v práci.

Vzájemně vypomáhají si též chrobáci; zapadne-li sváleček hnoje do prohlubně, přispějí jiní na pomoc. I rodinný výjev zaznamenal Macquart: klade-li samička vajíčka, drží ji samec předníma nohama a pomáhá vajíčka do kuliček hnojových vkládati. Proslulý památný chrobák Egypťanů byl ctěn jakožto symbol pohybu světa, neb válí před sebou kuličky hnoje, vajíčka obsahující; pro svou sílu stal se též obrazem nepřekonatelnosti a vojáci nosili jej za amulet kol krku; z pálené hlíny nápodobili skarabey tyto a nosili kol hrdla nebo v prstenech.

Tak daly by se mnohé rysy pospolitosti v řadách hmyzu uvésti, ale pravé společnosti rodinné a celé malé státy vznikají teprv u blanokřídlíků a termitů. Jsou zde ovšem též ještě druhy samotářské, vosy bylinné, žlabatky, kutilky a j., avšak poznenáhla stupňuje se pospolitosť k onomu rozmanitému a podivnému pospolitému životu, který stavbami a zařízením jest nejzajímavějším zjevem zvířecí psychologie. Společnosti čmeláků, včel, vos a mravenců jeví ten nový zjev, že jenom část roje podrží schopnosť roditi, kdežto jiná část jedinců s rodidly zakrnělými převezme práci ošetřovatelek a živitelek. U mravenců zažívací roura jeví dvojí část: přední slouží více obci nežli jedinci, část zadní teprve výživě jedince (Forel). Čmeláci a vosy mají společnosti jen výroční, včely a mravenci trvalé. Stavby čmeláků jsou jednoduché a neúhledné; myší díra neb chodba krtka poslouží dobře, jeli jen vchod dostatečně kryt.

Sem snášejí pilné matky mech, listí, a pod., nestavíce z počátku buněk; sem snášejí med a pel na hromádky, do nichž vajíčka nakladou. Když mladí čmeláci povyrostli, pomahají starým snášeti potravu. Ve stohlavé společnosti jejich bývá as 25 samečků na 15 samiček, ostatní jsou dělníci.

Termiti a jejich stavba.

Na podzim celá společnosť zajde až na samičky v srpnu se líhnoucí. Tyto přezimují a stanou se příštího roku zakladatelkami nových společností. Ve větších společnostech čmeláků vyskytuje se zvláštní „trubač" t. j. samička, která po celé hodiny bzučí — za jakým účelem, není zatím známo.

Jak některé vosy buňky své stavějí, okazuje vosa hrnčířská při práci své. Vosa tato, všude hojná, hnízdí ve dříví a vykládá chodby své

jílem; odtud jméno. Podobně vosy příkopní stavějí buňky podoby vajíčka, upotřebujíce k tomu hlíny. Nelze tu vypočítati, jak poznenáhla stavba vos stává se složitější. Polistes staví ještě bez obalu; vosa obecná, lesní, sršeň stavějí již z hmoty papírové o více poschodích, obaly stávají se složitější, dělení práce pokračuje, takže u sršňů jsou již jistá individua, jimž výhradně uloženo bdíti nad blahem obecným. O pospolitém životě mravenců viz „Květy“ 1892 číslo lednové, včel „Dívčí svět“ 1893. a jinde.

Konečně zbývá předvésti z pospolitosti nižších zvířat imposantní zjev termitů. Noční tento hmyz krajů tropických žije na způsob našich mravenců v celých státech ve velikých podzemních stavbách. Jen sklo, kámen a kov odolají ostrým čelistem jejich. Vyskytují se i v jižní Evropě; v La Rochelle zničili dřevěné kůly, na nichž město jest vystavěno, v Bordeaux nábytek. Na obraze našem viděti jest v levo okřídleného samce, křídly na naše vážky a jepice upomínající; pod ním dělnice s malou hlavou, jimž obstarávati jest práce uvnitř a domácnost; termit s velkou hlavou jest „voják“; silnými kusadly svými brání vojáci kolonii. Tato skládati se může ze sta tisíc jedinců. V pravo vidíme královnu či matku; tato z počátku jen 18 mm dlouhá, nabývá v čas oplození podoby 10 cm dlouhého válce, nehybného, ve zvláštní komůrce uzavřeného, který dělnice obsluhují, vojáci brání.

Vosa hrnčířská.

Stavba všekaze válečného má na venek podobu mnohohrotého homolovitého pahorku; dělníci a vojáci nevycházejí skoro nikdy na světlo a jsou slepí. Larvy se nezapupují, nýbrž proměňují se přímo ve hmyz okřídlený, vylétají v nesmírných zástupech za noci, ztrácejí však záhy křídla a padají k zemi. Většinou stávají se pak obětí ptáků, některých ssavců, dravého hmyzu, ano i černochů. Starost o udržení a rozšíření kolonie připadá dělníkům. Počítáme-li, že stavby homolovité bývají 4—5 metrů vysoké, předčí výkon tento v poměru k velikosti zvířete nejvyšší stavby člověka.

Stará soudní síň.

(Dle starší dřevorytiny.)

Báseň Hermanna Lingga, přeložil Jaroslav Vrchlický.

Vysokorození, pánové učení,
doktoři práv,
soudcové zkušení,
obhajců dav!
Sotva síň nádherná pojme ten stav.
Na chodbách v směsici kroků dav hlučící,
slyš jej, ó slyš!
Jak trou se blíž,
kroky, slyš výkřiky, a nesou supliky,
otevřte již!
Themis meč s váhou
povznáší výš,
jeť její snahou
každou znát tíž
Žaloba přečtěna! — Přísahat hned!
Urážka zjištěna! — Hanebný svět!
Urážka vrchnosti!
vinníka sem
přiveďte v rychlosti,
pokutu vem!
Svědectví dejte, vy svědci, ze všeho,
na Boha dbejte, netajte ničeho!
V krčmě spor původ dal hrozné té zpupnosti,
taškář se vysmíval převzácné vrchnosti!
V krátké to době čtvrtý je pád,
senátu v zlobě drzost měl lát,
hubu teď zuřící roubík mu spjal
a s bitím biřici vedou ho dál;
tož jazyk v pokoře buď udržen,
jeť Jeden nahoře, vše slyší ten.

Při takém excessu co vztek a sten?
Zde bez všech processů hůl platí jen,
lítost je dobrá věc, teď úpí, zříme přec
každý to den.

Slepá je spravedlnost, práva se domoci,
dá jí to práce dost, může tu pomoci,

když kolem očí pásku si stočí?
Na právo útočí s měšcem tu lichváři,
spletou vše, zaskočí, obchod se nedaří,
v ráz tebe zachytí, dlaň tiskne rád,
můž' rozum nabýti, blázínek, do sítí
ženám jenž pad?

Děti chce zloupiti
poručník lakomý,
všecko lze koupiti,
víru i svědomí.

Co ortel utrží v posměchu zlém,
chladnou hruď udrží soudce vstříc všem;
beze všech přítrží
s jinými sem!

Tu stojí Susana, na místo manžela,
s kterým je oddána, s pacholkem držela!

Nevděčnost veliká! Děti sem vstoupily,
svázavše staříka o vše jej zloupily,
věci však zloupené špeh našel ukryté,
v lese u pramene do hadrů zašité.
Máť soudce dobrý zrak, slunce se stkví
a řeka zví to pak, když vlna to ví.

Rolníku na poli, jak se jim uráčí,
chlívy a stodoly zle zdaní boháči;
povždy se hádá národ ten proklatý,
o půjčku váda s křesťany, žiďaty,
o právo k lovu, o cestu, o mezník,
dát víru slovu, jak velký zisk by vznik;
marná tu výstraha, šelma se soudí dál,
v soudu vše utahá, až pole, dvůr čert vzal.

Smečka teď pacholků vleče sem dívčinu,
pohleďte na holku, ruce má na klínu;
aj, krátké sukýnky, zatopí soud ti hned.
Od koho prstýnky? Kdo pak tě holka sved?

Jak? Ty chceš v hrdlo lhát? — Ó to nás nesklame,
šroubem již kmotr kat palec ti vyláme.
Jak? Ty se usmíváš? — Jaká to odvaha!
na rožni směj se až svlečena do naha!

Tu blázen samý dluh, hráltě a pil,
lichvářů jako much roj věrný mu zbyl.

Tu s dětmi žena v chvat, pokřik a pláč:
„Lze nás tak okrádat? Považit rač!“
S důstojným vzezřením svraštiv jen líc:
„Co chcete s kvílením, to platno nic,
spustil se přespříliš, souzen již jest,
zanechte proseb již, v právu je trest.“

Nebe vždy uráží, kdo rukou zločinnou
páchat se odváží násilí, šalbu zlou.
Lupiče v sklepení střeží tam s bodáky
hlídači skupeni do kola s doutnáky,
penězokazy též, ty věrné druhy jich;
již jde ta vzácná spřež spoutána v řetězích.

Dále se kupí zlá cháska Satana,
polnahé trupy, žeh v oku cikána,
ta rota každý den stává se drzejší,
schystána v lup a plen v každý čas, smělejší.
Nač dlouhé orace, pokřtít je v jeden ráz,
dozráli bez práce dávno již na provaz.

Jak? Ten chce hrozit nám, ta bídná ohava?
Ten rudý lupič tam? Pěkná to zábava!
Jak že utéci moh? Po takých zločinech
všecky že stráže zmoh? Nuž za ním vojsko v spěch!
Jezdci a pěšáci již za ním v cval,
však on se ztrmácí, nedojde dál,
hodina odbila, lapí se v léč,
čeká jej mohyla, kolo a meč.

Polednem štíty žhnou staré radnice
prchá čas hbitý, sporů všech směsice
šťastně je srovnána, po všem jest již,
v slzách jde sklamána chudina v chýž.
A když tu všecku spřež stih přísný soud,
vstávají soudci též a potu proud
po také robotě stírá jich dlaň,
hladí si, chladí si uhřátou skráň.

V ústroji nádherném zářící vraníci
pro soudce jedou sem ku staré radnici,
u dvířek kočáru co chce ta děvka jen
ve zbujném rozmaru teď, když je jasný den?
Vari od spřežení, kde stojí starý chrám,
na holém kamení v kleče ať žebrá tam!
Proklatá chudina, čistý chci dům svůj mít,
laje tak, proklíná, jak balvan nezná cit.
Kolem ní zástup vře a laje zpupným rtem,

„Kam se ta luza tře v nestoudném kroji svém?"
Slyší to v zoufání, záchvat ji divý jal,
co dav kol uhání v hovoru hlučném dál.
Tu chvátá ulicí milenec její blíž
a chytne dívčici, právě když klesá již,
ó sladké vzbuzení, v bolu vzplá útěcha,
Bůh srdce v soužení trpěti nenechá!

Vysokorození, pánové učení,
doktoři práv,
soudcové zkušení
obhajců dav,
sotva síň nádherná pojme ten stav.
Teď sedí a jedí
pochoutky, pokroutky,
bavit se hledí.

Co jsou jim promessy, recessy, regressy?
teď pouze trávení baví je processy,
těch si jen hledí, jdou k duhu jim, vědí.

Teď po všech stížnostech samý jsou smích,
sedí v svých hodnostech, hladí si břich,
límce si rovnají jak dobří sousedi,
vousy si čechrají, způsobně besedí.
„Zákony, práva, svatá jsou lidstva věc,
budiž jim sláva; blažen, kdo poctivec,
vždy najde ochrany pod jejich štítem přec,
drzost, pych brzy jimi jsou zdeptány.
Paragraf leká,
soud hrdelní čeká
a tresty hrozí víc a víc.
V staré nic,
v chaos by starý
zřítil se svět,
dík, v jeho zdary
čekan se zved."

Tak panstva směsice vesele baví se,
na štítech radnice v záři den taví se.
Tu čilém ve sboru víno hne jazykem,
ve chlubném hovoru každý je řečníkem.
„Nad lidstva majetkem největším Zeus vem
ochrannou stráž!
Přes všechen zmatků ryk
věčný buď zákonník,
práva zdroj náš!
Těžké je líčení!

Zachovat mlčení
povinnost svatá.
Nechť vše se hroutí,
nesmí se hnouti
soud hrdelní a pak meč kata.
Raději v zdivu ať kostlivce v tmách
nás věkům k divu akt pohřbí prach!“

Co nikdo netušil, učinil Zev,
podivný zjev!
Nikdo jich nerušil, kdo křikloun, ztich,
v dveře jim nebušil a spánek nekrušil
žádnému z nich.
Venku však Čas pod vlajkou Svobody
v kraj letěl v ráz, uvolnil národy
a tepem křídel svých kam zasáh jen,
pouta strh, zkrotil pych, probudil den.
V paruky zvetšelé světla blesk šleh
i v cáry setlelé, prach trysknul z všech.
kostry pak našli tu v křečovém záchvitu
po délce stěn
držící bez citu
svůj pergamen.

Duch lékem.

Nástin suggestivní therapie.

Napsal Dr. Vratislav Kučera.

(Dokončení.)

Nadšení a horliví přívrženci suggestivní therapie léčí pomocí její nepřehlednou řadu nemocí.

Patří mezi ně všechny nepravidelnosti, které se jeví při sekreci a exkreci. Jest to nedostatečné nebo zvýšené odměšování slin, šťávy žaludeční, žluče a jiných výrobků žlaz, což zaviniti může špatné trávení, dyspepsii, katarrhy žaludku a střev i žloutenku. — Sem zařaditi lze dále stálý, obtížný, hojný pot.

Z jiných nemocí na příklad jmenujeme lenivost střeva s četnými chorobnými příznaky anebo její opak; nepravidelnosti v oběhu krevním, zrychlený tlukot srdce, návaly krve k hlavě, některé nemoci žen; nesprávnosti činnosti dýchací, atd. atd.

Léčitelé mají však pro své počínání mnohý pěkný důvod.

Poukazují na to, že skutečně všechna činnost těla a veškerých jeho ústrojí ovládána jest ústředním nervstvem, mozkem, orgánem ducha. Z moci jeho nic se nevymyká a proto lze jím celé tělo za nejrůznějších okolností dle potřeby říditi. I dosti samostatné středy pro pohyby dýchací a oběh krevní jsou duchu podrobeny. Každé rozčilení na ně působí a z pravidelnosti vyruší. Zrychlí dýchání nebo tepot srdce, zvolní je neb i zastaví.

Neklid ducha nedá také zažívacím orgánům klidně pracovati. Popudy, které z mozku po nervu bloudivém do žaludku přicházejí, nejsou správny. Žaludek přestane dobrou žaludeční šťávu odměšovati. Chuť k jídlu zmizí, potrava není snášena a všechny nemilé příznaky porušeného zažívání se objeví. Jmenovati je nebudeme

Také teplota tělesná závislá jest na činnosti mozku.

Eulenburgovi a Landoisovi podařilo se nalézti na obou polokoulích velikého mozku psa místa, jež drážděna jsouce elektrickým proudem, i skrz kůži a kost procházejícím, vyvolávají snížení tělesné teploty. Dráždí-li se místo na polokouli pravé, schladnou končetiny strany levé, dráždí-li se místa na polokouli levé, schladnou končetiny strany pravé.

Ochrnou-li se tyto středy nějakým jedem anebo jestliže se úplně zničí, stoupne teplota o 2—13° C a toto zvýšení její potrvá pak třeba tři měsíce. To jest asi tak dlouho, dokud sousední část mozku funkci zrušených středů nepřevezme.

Tomuto pokusu odpovídá klinická zkušenost, že po úrazech mozku zvýšení tělesné teploty se dostavuje. Stejný doklad podává farmakologie, která mnohé protihorečnaté prostředky prohlašuje za léky nervové

a naopak. Všeobecně z nich známy jsou chinin a antipyrin. Ony působí na nervové středy mozku, dráždí mezi jinými i středy tepla a tím teplotu rychle snižují.

Konečně připomínáme, co zná každý, neboť přihází se to denně a nemůže to ujíti pozornosti nikoho, že v rozčilení jednou polévá nás horko a jindy obchází nás mráz.

Elektřina, jedy, dráždění mechanické a rozčilení, to vše spůsobuje stejné zjevy. Hle nepopíratelnou pravdu, že i psychická podráždění velikého mozku, t. j. činnost duševní na tepelné středy účinkuje. A jako zde, tak zajisté i při všech jiných výkonech a zjevech tělesných je duch s to, aby moc svou osvědčil.

Této rozsáhlé síly ducha chce Bernheimova škola v Nancy pokud možno nejvíce využitkovati. A když ozývají se námitky, že neléčí vlastních nemocí, nýbrž jenom jejich zjevné příznaky, odpovídá asi takto:

„Máte pravdu! Psychotherapie přímé zbraně proti organickým vadám nemá, ale nepřímo působí na ně v míře veliké.

Psychotherapie nemůže napraviti zlomeninu a nemůže zhojiti rozpadávající se tkáň. Za to však předchází mnohým skutečně organickým neduhům, které vznikají následkem porušené činnosti tělesné. Dokladů k tomu máme po ruce hojnost.

Předvádíme ženu, která přispěním naším teď sice s mladickou čiperností pobíhá, která však až do nedávna po celá tři leta byla nucena choditi o berlích.

Trpěla chronickým rheumatickým zánětem pravého kolenního kloubu. Všech známých vnitřních i zevních prostředků bylo u ní použito, ale bez výsledku. Koleno ohnulo se skoro do pravého úhlu a zůstalo již nehybným. Žena prohlášena byvši za nevyléčitelnou vláčela končetinu bezvládně se klátící.

Zkusili jsme u ní suggesci v hypnose a za několik neděl propustili jsme ji zdravou. Bolesti kloubu se ztratily, otok kolena zmizel, žena přestala kulhati.

Jak jsme toho docílili?

Zajisté, že nemohli jsme suggerovati otoku kloubnímu, aby se vstřebal. Nemohli jsme přikázati cévám, aby se stáhly a zánět zmizel. Nemohli jsme naříditi pochvě kloubu, aby se stala kluzkou, drsným chrustavkám, aby se staly hladkými a vazivu, aby se stalo podajným.

My jsme nemocné suggerovali pouze to, že ztratila bolestivost kloubu a že následkem toho může končetinou volně pohybovati. A hle! Bolestivost skutečně zmizela, nemocná kloub kolenní ohýbala. Následkem těch pohybů nabyly vazy své dřívější elastičnosti, pochva kloubu začala opět odměšovati kluzký sliz, chrustavky se uhladily, krvi poskytnut byl volný proud, zánět se ztratil a chabé svalstvo potom prací sesílilo.

Tak celému orgánu zdraví jeho vráceno bylo jenom tím, že jeho porušenou činnost v pravidelný chod opět jsme uvedli.

Suggesce neničí infekčních mikrobů a nedocílí zvápenatění uzlíků tuberkulosních a přece lze odporučiti suggestivní therapii v hypnose tuberkulosním lidem.

Oni neustále trpí dušností a drážděním ke kašli, jenz vytrhuje je ze spánku. Suggerujeme jim tedy, že obtíže dýchací pominuly, že bolesti na prsou se ztratily, že mohou tudíž klidně spáti. Nemají-li chuti k jídlu, i té jim dodáme.

Opravdu my neléčíme. My nemocné zbavujeme jenom nepříjemných pocitů, my jim ulehčujeme. Ale mnohdy sesilíme tím organismus tak, že stane se schopným infekci vzdorovati. Není-li pak nemoc úplně potlačena, nemůže aspoň tak rychle pokračovati jako dříve. To zajisté jest úspěch úcty hodný.

Ostatně počíná si medikamentosní therapie jinak nežli my? Má snad specifické léky proti jednotlivým nemocem? Zná prostředek proti tuberkulose? Nikoliv! I ona ve většině případů musí se uskrovniti tím, že podaří se jí odstraniti nikoli nemoc samu, nýbrž také jenom její příznaky nebo jenom některý z hrozících příznaků. Proti nespavosti, bolestem a kašli předpisuje prostředky narkotické, proti horečce antipyretika a proti slabosti tělesné léky sílící.

Suggestivní therapie není však nepřítelkyní therapie medikamentosní. Ona nechce ji potlačiti. Naopak přeje si svorného působení vedle sebe nebo ještě spíše vzájemné výpomoci.

Čeho nedokáže jeden spůsob, může dokázati spůsob druhý. Lékaři jest rozhodovati o způsobilosti a vhodnosti jejich."

Nejméně odpůrců nalézá psychotherapie při léčení nervových nemocí.

Rozumí se samo sebou, že také škola v Nancy jimi velmi pilně se zabývá, ale za hlavní předmět zvolila si je Charcotova škola v Paříži. Ačkoli tím obor suggestivní therapie značně jest súžen, přece zbývá jí ještě velmi rozsáhlé pole působnosti, která není právě nejsnadnější.

Jednou z nejčastěji se vyskytujících nervových nemocí jest hysterie.

Její obraz jest tak rozmanitý, že není nám možno podrobně jej vyličovati. Mluvíme-li docela všeobecně, můžeme říci, že není snad druhé nemoci, jejíž příznaky hysterie by padělati nedovedla.

Zabývejme se tedy určitým příkladem!

Dejme tomu, že jeví se hysterie ochrnutím půle těla. Ochrnutí jest pouhým symptomem nemoci a nikoli nemoc sama. Také nehysterický člověk může ztratiti vládu nad rukou a nohou jedné strany, když část mozku, dotyčnou půli těla ovládající, jest poškozena. Stane se to na příklad výronem krevním, když člověka raní mrtvice. Malá céva v mozku praskne. Krev řine se do okolí a proudem svým měkkou hmotu mozkovou roztříští.

Jestliže tedy nemoci těla ochrnutí nevyvolaly, zbývá nám hledati příčinu jeho jenom v chorobě ducha.

Ale snad jest nemožno, aby v zdravém těle sídlil nezdravý duch? Nikoli! Jest to možno.

Duch jest totiž pouhým projevem činnosti celé soustavy nervové. Když veškeré její buňky a buničky souladně pracují, jest duch zdráv. Když soulad jejich práce jest porušen, jest duševní život člověka výstředním, nedokonalým neb až chorobným. Při tom však zůstává hmota mozková sama stále zcela netknutou.

Učiňme srovnání, třebas ono — jako vždycky se stává — trochu pokulhávalo.

Tři osoby píšou. Ruka jedné z nich píše souladně — krásně, ruka osoby druhé píše méně souladně — čitelně, ruka osoby třetí nesouladně čmárá. Uvážíme-li, že všechny ty tři ruce jsou dobře vyvinuté a zdravé, vidíme, že z jejich písma nelze souditi na jejich stav tělesný. Písmo jest pouze projevem jejich různé práce, právě tak jako duch jest projevem různé činnosti mozkové. A jako dále táž ruka při jedné práci jest čilá a při jiné neobratná, tak i týž duch každou chvílí jest proměnlivý, teď bystrý a později tupý.

Zodpovězme si nyní otázku, jak vznikají obrazy hysterie.

Povstávají tím, že vzájemný styk mezi tělem a duchem jest seslaben nebo docela přerušen.

Máme-li tedy před sebou hysterické ochrnutí, můžeme si je vysvětliti tím, že duch o své tělo se nestará, anebo že počíná si tak nejapně, jakoby o své vládě nad tělem nevěděl.

Něco podobného stává se ostatně i nám nejnormálnějším lidem.

Zamyšleni mlčky jíme. Duch náš bloudí bůh ví kde. V tom silná bolest poučí nás, že jest radno, aby duch náš třebas i nejvšednější práci svalovou se zřetele svého nepouštěl. Svaly jazyka ponechány byvše samy sobě, nevěděly co si počíti. Ochably. A ochabnutím jejich dostal se jazyk mezi zuby a my kousli jsme se.

Něco podobného děje se při hysterickém ochrnutí. Také tady přestane duch jisté svaly ovládati. Ale zapomnění trvá tu dlouho a proto jest úplné. Styk mezi tělem a duchem jest tu docela přerušen. Jestliže však jejich vzájemnost jest jenom seslabena, duch dopouští se přehmatů. On sice dává dále své rozkazy, aby středy mozku pohyby těla vyvolávající o pohyb ten se postaraly, ale rozkazy jeho bývají nedbalé, lehkomyslné, přílišné. Tak místo volného pohybu vzniká v údech škubání, ba i do celého těla dostavují se strašné křeče.

Když duch jest mdlý nebo lenivý, vzniká hysterická bezcitnost. Duch totiž nevšímá si pocitů, jež s povrchu těla nervy do mozku donášejí. Jestliže však duch jest vzrušen, nabývají chorobné představy takové živosti, že vzbuzují dojem skutečné choroby. A tím způsobem povstávají hysterické bolesti a neuralgie.

Jak jsme právě viděli, dají se jednotlivé příznaky velmi pěkně vyložiti. Ale jak vzniká nemoc sama?

Praví se, že hysterie jest dědičnou. Avšak tato dědičnost zakládá se hlavně v tom, že děti dědí od rodičů nervové ústrojí neobyčejně citlivé, které pro svou vnímavost velice snadno — abychom tak řekli — se nakazí. O takových dědičně zatížených lidech říká se, že jsou neuropatické konstituce anebo prostě, že mají slabé nervy. Někdy celá rodina vynikne touto vlastností, jež zjevnou se stane tím, že jeden člen rodiny sešílí, druhý spáchá na sobě sebevraždu, třetí výstředně jest živ a podobně.

Naproti nim do třídy lidí se silnými nervy zahrnuje obecné rčení ty jednotlivce, kteří jsou klidní, téměř lhostejní. Jejich nervové útsrojí totiž zevní dojmy volně vnímá, nedá se jimi náhle podrážditi. Avšak

právě proto vnímá je zajisté lépe. Pracuje dokonaleji nežli ústrojí citlivé, poněvadž nepochybně jest přirozenější, zdravější.

Není tudíž nic podivného, že u člověka slabých nervů i nepatrná událost někdy dostačí ke vzniku hysterie.

Kdy a jak se to stává?

Mluvme nejprvé o všedních věcech! Ty uvedou nás k věcem méně známým.

Někdo dostane políček. Tím jest nesmírně rozčilen. Nemůže na příhodu tu zapomenouti, ona neustále před oči se mu dere a nitro jeho bouří. Teprve podaří-li se mu políček ten nějak splatiti, jest mu volněji. „Schladil si žáhu," praví naše pořekadlo. Ten vnitřní žár jest tedy všeobecně dobře znám.

Podobně pozorujeme, jak někomu dělá dobře, když pohněván byv bouchá dveřmi. Jiný ulehčí si nadávkami, někdo zase pláčem. Mnohý nedá sice zjevně nic na sobě znáti, avšak přece aspoň myšlénkou tichého opovržení zjednává si klid.

Pokládejme každé rozčilení za jakousi urážku ducha. Duch žádá si zadostučinění. Jestliže se mu ho dostalo, jest urážka vyrovnána, duch se upokojí. Jestliže však duch zadostučinění nedostal, urážka není smyta, nepozbývá své důležitosti a nemůže vyhasnouti v paměti.

Zkrátka, když někoho něco dojalo, hledí ten dojem jakýmkoli spůsobem zmírniti. Dokud se mu to nepodaří, nemá pokoje.

A to právě stává se lidem nervosním. I nepatrná pro chladné okolí událost vyvolává u nich silný dojem. Ten na poprvé sílu jejich ducha ochromí, tak že duch ani není s to, aby jej nějak zmírnil. A když tak první dojem celého ducha sám pro sebe zaujme, pak ho již neopouští, nýbrž ve stálém rozčilení jej udržuje a tím zaviní hysterii.

Tento její vznik nejlépe lze studovati na tak zvaných úrazových nervosách.

Kdosi utrpěl úraz. Ale krvácející rány již dávno se zhojily a podlitiny krevní, modřiny, již dávno vybledly a přece poraněný neustále si stěžuje, že dosud není tak zdráv, jako býval dříve. Poraněné místo zůstalo pro něho nevyčerpatelným zdrojem všech možných útrap. Byla-li poraněna hlava, dosud ho neustále pobolívá. Byla-li zasažena prsa, bez ustání stěžuje si na píchání v nich a na dušnost. Jestliže postiženy byly údy, bývají ony později z pravidla neschopny pohybu. Nemocný nemůže vládnouti rukou nebo nemůže choditi, krátce jest neschopen tělesné práce. A k chabosti tělesné přidružuje se také chabost duševní. Nemocný nemůže ani čísti, ani psáti, poněvadž má hlavu jako zabedněnou, poněvadž přicházejí naň mrákoty a z jiných podobných příčin. Mimo to nemůže prý spáti, trpí tlučením srdce, nechutenstvím k jídlu, potížemi při zažívání atd. atd. Zkrátka a dobře, čím více kdo se ho vyptává, tím více od něho stesků uslyší.

Avšak na těch nám nezáleží. Jsou nám jenom znamenitým obrazem, jak hysterie jedenkráte se objevivší dále se vyvíjí a šíří. Podržme na zřeteli základní věci!

Kdosi udeřen byl do ruky a od té doby nemůže jí vládnouti. Kolik nervosních lidí bývá třeba těžce do ruky udeřeno a kolik jich

volně dále pracuje? Zajisté veliká většina! Co tedy pojednou vyvolalo ochrnutí?

V okamžiku, kdy úraz se stal, musilo dostaviti se veliké rozčilení. Rozčilení zaujímající celého ducha. Takové, jaké bývá, když strachujeme se o život anebo o schopnost výživy.

Tím nastalo velice těsné spojení mezi představou o vážnosti zranění a mezi úrazem samým.

Ale ruka nebyla rozdrcena. Rozčilení bylo zbytečné. Úraz byl jenom slabým.

Na takové úvahy jest však pozdě. Duch jest již cele zaujat domněnkou, že ruka jest ztracena a není schopen vydati rozkaz, aby opět konala pohyb. Ten stav stává se pak trvalým proto, že nepoměrně slabší představy z úvahy plynoucí nemohou první silnou představu potlačiti.

Co jest však tato první představa? Řekne-li si někdo, že jest ochrnutým a ochrne, oč jiného se tu jedná, nežli o autosuggesci? Hleďme! Autosuggesce jest tedy pravou příčinou nemoci.

Víme-li však tolik a chceme-li nyní započíti s léčením, můžeme říci, že jsme na poloviční cestě k cíli.

„Cessante causa, cessat effectus," praví latinské přísloví. „Odstraňte příčinu, odstraníte tím nemoc." Ale čím zničíme autosuggesci? Podáváním vnitřních léků jistě nikoli. Použijeme tedy suggesce v hypnose. Ta jest schopna pustiti se v zápas s autosuggescí. Zvítězí-li, vrátí nemocnému jistě zdraví. Když však autosuggesce již dlouho trvala, když jest takřka vryta v paměť a stav jí spůsobený když částečně již změnil organismus, bývá ovšem boj s ní velmi těžký. Není pak divu, že léčení suggescí v takových zastaralých případech nemá žádoucího výsledku.

Proto jest velmi radno příznaky vzbuzené hysterií co možná nejrychleji potlačovati. Dnes podařilo by se to hravě, za týden obtížněji, za měsíc ještě hůře a za čtvrt roku možná, že bylo by na léčení vůbec pozdě. Ostatně toto pravidlo: „Čím dříve, tím lépe", má v lékařství platnost skoro všeobecnou.

Průběh léčení, po případě i vznik onemocnění, můžeme si ukázati na pokusech.

Abychom si však co možná nejsnáze o věci učinili ponětí, zabývati se budeme z počátku opět ochrnutím. Tento příznak hysterie jest nám již dobře znám, jest také každému na první pohled nápadným a proto hodí se k demonstracím.

Ženu, která jak patrno údů svých docela libovolně používá, uvedeme v hypnosu, ve stav somnambulismu.

Stalo se. Avšak pro jistotu bude asi dobře, když i teď ještě jednou dokážeme že obě její ruce a nohy jsou veškerých svých pohybů úplně mocny. Za tím účelem dáme rozkaz: „Zvedněte pravou ruku do výše. — Pozvedněte i ruku levou. — Dobře. — Položte je nyní na kolena. — Postavte se teď na špičku nohy. — Došlápněte zase celým chodidlem!"

Žena vykonává vše, jak se jí nařizuje. Když nás lékař-hypnotiseur přesvědčil takto o netknutém zdraví všech údů, vyvolává ochrnutí.

Buď jednoduše rukou anebo hůlkou, nebo jakýmkoli jiným nástrojem

udeří hypnosovanou osobu třeba do levého ramene a dí: „Vaše ruka jest bez vlády!“

A ruka dosud na koleně pevně spočívající hned spadne. Neudržela se na svém místě pozbyvši úplně vlády.

Kdybychom experimentovali s člověkem hysterickým, dostačilo by samotné lehounké klepnutí k tomu, abychom vyvolali ochrnutí nápodobeným úrazem. Jak malého vůbec popudu jest třeba, dokazuje zajímavý případ Charcotův, kde u hysterického mladíka zastupoval hypnosu spánek a autosuggesci vzbudil sen. Ležel nepohodlně na tvrdém podkladu, ruka mu — jak se říká — přebrněla a zdálo se mu, následkem toho že ji ztratil. Když pak procitnul, shledal, že skutečně není v ní vlády.

Ta zúplna se vrátila až za měsíc.

Než vraťme se k našemu pokusu.

Lékař udeřil hypnosovanou i do levé nohy. Ona také stala se hned bezvládnou. Když totiž lékař dal rozkaz: „Vstaňte a choďte!“, žena sice vstala, ale velmi namáhavě. Při chůzi pak vlekla nohu za sebou, podobně jako to činí lidé ranění mrtvicí.

Tak uměle povstalo ochrnutí celé polovice těla. A současně se ztrátou pohybů, ztratila se i citlivost ochrnutých částí. Žena píchána jsouc jehlou, nemá o tom ani nejmenšího vědomí. V této chvíli kdybychom ji probudili, zajisté že by se zhrozila svého zuboženého stavu. Avšak ani uměle vyvolanému ochrnutí nesmí lékař dlouhého trvání povoliti, aby se mu z moci nevymklo.

Lékař: „Vaše prsty jsou opět schopny pohybu. Pohybujte jimi!“

Hypnosovaná jest poslušna sice příkazu, snaží se patrně uvésti prsty v pohyb, ale marně.

Lékař: „To nedostačí. — Ohněte palec do dlaně — To jest málo, přitiskněte jej ke dlani. — Dobře. Teď ohněte ukazovák. — Více, ještě více!“

Zajímavo jest, že žena vše, co se jí uloží, vykonává nejprve pravou, zdravou rukou. Při tom má oči své pozorně na ni upjaty, jakoby z ní odkoukati a naučiti se chtěla, jak lze prsty pohybovati.

Lékař: „Nyní ohněte prostřední prst. — Lépe to nejde? — Teď ohněte prst prstenní. — Nu vidíte, že jest to snadné, jen když opravdu chcete. — Ohněte ještě malík. — Docela dobře. Hleďte, máte prsty sevřeny v pěst. — Natáhněte je. — Sevřete je znova v pěsť. — Pevněji. — Otevřte ruku. — Zavřete. To musí jíti rychleji. — Rychle! Jedna, dvě!“

Žena může již volně používati ruky. Kloub zápěstní jest však dosud nehybný, tím spíše tedy i předloktí a záloktí nejsou schopny pohybu.

Suggesce pokračuje proto naznačeným způsobem dále. Konečně žena celou levou horní končetinu dostala opět ve svou bývalou moc. Ale také citlivost byla jí navrácena.

Lékař: „Podejte mi ruku. — Dobře! Zmačkněte mi mou. — Dost! Více není potřeba. (Bodá ji jehlou.) — Cítíte něco?“

„Ano. Ostré bodnutí.“

Lékař: „Kde?“

„Na hřbetu ruky.“

Lékař: „Kde nyní?“

„Uprostřed dlaně.“

Lékař první suggescí představy pohybů zapudil a léčebnou suggescí zase je vzbudil. Jak žena sama si napomáhala, na to jsme již upozornili. Donucena suggescí snažila se hned pohybovati prsty. Namáhala se však zbytečně. Proto se učila. Nejprve zkoušela, jakým spůsobem lze zdravou končetinou pohybovati. Když pak si tím spůsobem připamatovala rozkazy, které duch dáti musil, aby pohyb nastal, nápodobila je i pro končetinu ochrnutou. Potom teprve ruka skutečně sebou pohnula.

Tento pozvolný postup léčení opakoval se i při dolní končetině. Když pak žena konečně probuzena byla, nejevila ani stopy choroby uměle způsobené

Hysterie skrývá se také v podobě nemocí zevních. Některé z nich dovedou tak silný klam vzbuzovati, že mnohdy nelze je od pravé tělesné nemoci ani rozeznati.

Známý americký neurolog Fowler pozoroval osm takových případů. Byly to ženy stížené většinou nádory prsů. Některé z nich radily se se zkušenými chirurgy a ti vesměs odporučovali rychlou operaci. Nádory zdály se jim totiž býti rakovinou. Nemocné nemohly se však k operaci odhodlati a žádaly si proto ještě u Fowlera pomoci.

Fowler shledal, že jest mu jednati s osobami hysterickými. Proto uchýlil se k psychotherapii a skutečně docílil pomocí její výsledku obdivuhodného, překvapujícího, šťastného. Podobně Charcot vypráví o hlubokých vředech a otocích, jež dlouhá leta nemocné sužovaly, všem možným lékům a vědě lékařské vzdorovaly, až konečně zázrakem se zhojily.

My ovšem o zázračných uzdraveních docela bezpečně víme, že nezakládají se na ničem jiném, nežli na suggesci. Mluvili jsme o tom již v historickém úvodu. Ale i tu několikráte opakovanými pokusy máme po ruce nepopíratelný důkaz. Jedna suggesce vyvolá zevní chorobu a druhá zázračně ji potlačuje.

Charcot a v. Krafft Ebing přitlačili mediím svým dřevěný knoflík na kůži a suggerovali jim, že mají ji tam spálenu. A opravdu byla-li suggesce ráno dána, již odpoledne na určeném místě a v určeném rozsahu objevil se puchýř, jaký nastává po skutečném spálení.

Delboeuf vyvolal nejprve dvě symmetrické rány a potom jednu z nich další suggescí učinil bezbolestnou. Shledal pak, že při této ráně byl zánět mnohem menší, nežli při ráně druhé a že tato rána vůbec lépe se hojila, nežli rána bolestivá.

Forel u nehysterické osoby tupým nástrojem přejel po kůži předloktí a učinil tak na ní neviditelný kříž. Potom suggeroval, aby kolem naznačeného místa povstala zarudlost, otok, zvýšená teplota a bolest a aby utvořil se tam pupenec.

První přikázané změny, totiž zarudlost a malý otok, objevily se již za pět minut. Ostatní změny také dosti rychle pokračovaly, až konečně utvořil se pupenec. To vše dálo se za přítomnosti a osobního dozoru mnoha lékařů, takže každý podvod byl vyloučen.

Tu znovu suggeroval Forel, aby celý chorobný zjev opět zmizel.

A také ten příkaz rychle byl splněn. Nežli hodina minula, bylo již obtížno poznati, na kterém místě kůže pupenec dříve se nalézal.

Tak rychle ovšem nepokračuje léčení skutečně nemocných. Jednu příčinu toho, zastaralost nemocí, již jsme vytkli. Uvedené pokusy slouží jenom za ukazovatele směru, jejž léčení může nastoupiti. Chce-li se bráti cestou psychotherapie, pak vždy znova musí hledati suggesci nejlépe působící.

Ostatně to platí o všech nemocech, že bylo by chybou léčiti je podle jedné šablony. V lékařství třeba jest říditi se individualitou. Činí se tudíž malé odchylky, jež výhodností svou podobají se malým stezičkám, po nichž jest možno značný kus cesty si nadejíti. Ty ukazuje zkušenost.

Když pak jeden způsob suggesce ukázal se býti vydatným, jest nutno ještě několikráte jej opakovati, nežli bezpečně nemocnému říci lze: „Jste uzdraven!"

Jeden z nejstřízlivějších badatelů, Charcot, varoval však před ukvapením se a před zneužitím suggestivní therapie ať s hypnosou nebo bez hypnosy. Pravil ke svým žákům: „Věřte mi, jestliže ve vhodném případě nemocnému tonem plným upřímnosti řeknete: „Vy se uzdravíte," že nepronesli jste slova malicherná, neboť ona jsou prvním krokem k uzdravení. Víte přece, že při duševních ochrnutích jediné slůvko postačí, aby nemocnému zdraví bylo vráceno.

Jest docela možno, ano stalo se tak již častokráte, že vytkytl se divotvorný muž, jenž chromému na obě nohy řekl: „Vstaň a choď!" a že nemocný, který dosud jenom o berlách s místa na místo se plazil, začal choditi.

Tážete se mne, proč i já divů nedělám, když jde přece o blaho trpících? Nejsem docela proti tomu, pánové. Když jest si někdo své diagnosy nad veškeru pochybnost jist, může se o konání zázraků každý pokusiti. Ale jest v té věci třeba veliké opatrnosti, nesmírné opatrnosti, pánové! Buďte pamětlivi své důstojnosti lékařské! Nezapomeňte, že mohli byste se státi směšnými, kdybyste s velikou okázalostí prohlásili, že někoho vyléčíte a potom skutek — utek'.

Suggesce jest totiž prostředek, s nímž zacházeti jest velmi obtížno. Jest těžko ho odměřovati nebo odvažovati. Když však prostředek není v ruce jistým, jest i výsledek nejistým."

Přes to jest suggestivní therapie ziskem pro lékařství.

Sebe menší zisk jest ziskem. Jestliže prostředky hmotnými dosud 50% všech nemocných uzdraveno bylo a jestliže nyní za přispění léčení duševního jich 51% zdraví nabývá, to postačí. Ten úspěch zajišťuje každému prostředku oprávněnost a pevné postavení v lékařství.

Ale v řádcích těchto ozvalo se nedávno ošklivé slovo podvod.

Slovem tím byl a dosud nezřídka bývá častován hypnotismus nebo suggestivní stav a jeho zjevy. Sám Virchow pronesl o nich výrok: „Buď zázrak nebo podvod!" Stalo se to ovšem v době, kdy vědecké studium hypnotismu bylo ještě v plenkách. Dnes zázraky v lékařství účinkem suggesce jsou zřejmě objasněny a nejsou již zázraky. Dnes dlouhá řada jmen vážných učenců, jichž výzkumy zde jsme uvedli, ručí za pravost celého učení. Není v něm podvodu.

Kdo však jenom „ze zásady“ popírá jeho možnost, počíná si asi podobně jako vrstevníci Kolumbovi. Ti také tvrdili, že není žádných zemí na dalekém západě a Kolumbus přece objevil Ameriku.

Třebas byla pochybnost znamenitou pohnutkou ke studiu a výbornou tříbitelkou všech objevů a náhledů, přece musí míti někde své konečné meze.

Cressy.

Napsal Bret Harte. Přel. J. J. Benešovský-Veselý.

(Pokračování.)

Kapitola III.

ějaký tucet kroků od učitele M' Kinstry, takřka ani nezastaviv svého mustanga, seskočil se sedla a ostrým švihnutím své „riaty“ přes boky zvířete poslal je poklusem ke vzdálenému domu. Pak maje obě ruce hluboko pohrouženy v postranních kapsách svého dlouhého, volného plátěného kabátu, kráčel zvolna, zvoně ostruhami, k mladému muži.

„Vaše manželka chtěla vám poslat po Cressy vaši pušku,“ pravil učitel, „ale já se nabídnul, že ji přinesu sám, neboť se mi to nezdálo býti vhodné pro mladou slečnu. Zde jest. Doufám, že jste ji nepohřešil a že jí nebudete více míti zapotřebí,“ doložil klidně.

Pan M' Kinstry vzal pušku jednou rukou s výrazem jakéhos překvapení, opřel ji o svoje rameno a pak touž rukou, aniž vytáhl druhou ruku z kapsy, chopil se svého měkkého širáku a ukázav na díru od kule v jeho okraji, pravil lhostejně:

„Bylo to před půl hodinou, ale Harrisonovi mysleli, že už mne mají a byli tuze střeštěni, špatně mířili.“

Chvíle patrně nebyla přízniva úmyslům učitelovým, ale byl odhodlán, že bude pokračovat. Váhal ještě chvíli, kdy jeho společník, jenž zdál se býti rovněž, ale poněkud neobratněji rozpačitý, ve chvíli roztržitého zmatku vytáhl z kapsy pravou ruku, která byla ovinuta šátkem potřísněným krví, a podle jakéhos bezděčného zvyku pokoušel se jako v zamyšlení poškrábati se na hlavě dvěma stuhlými prsty.

„Jste raněn,“ pravil učitel v pravdě polekán, „a já vás tu zdržuju.“

„Zvedl jsem ruku — takhle,“ vykládal M' Kinstry velmi rozvážně, „a kule sebrala mi malík, když prorazila kloboukem. Ale to jsem vám nechtěl říci, když jsem vás zastavil. Nejsem právě ještě dost klidný,“ omlouval se beze všeho rozčilení, „a byl bych skorem zapomenul,“ dodal s největším klidem. „Ale počítal jsem, že se vás zeptám,“ a položil

svoji obvázanou ruku důvěrně na rámě učitelovo, „přišla-li Cressy řádně do školy.“

„Zajisté,“ na to učitel. „Ale měl bych jít s vámi k domovu, mohli bychom o tom hovořit, až byste opatřil svoji ránu.“

„A vypadala pěkně?“ pokračoval M' Kinstry, ani sebou nepohnuv.

„Velmi.“

„A zdá se vám, že jí ty nové šaty pěkně slušely?“

„Ano,“ odpověděl učitel. „Jsou snad poněkud příliš jemné do školy, to víte,“ doložil významně, „a . . .“

„Pro ni ne — pro ni ne,“ přerušil jej M' Kinstry. „Myslím, že toho bude ještě víc. Nemusíte se bát, takové věci může nosit, pokud Hiram M' Kinstry se o ni stará.“

Pan Ford hleděl beznadějně na ošklivý dvorec v dálce, na oblohu a na cestu před sebou; pak spočinul zrakem na ruce, jež dosud spočívala na jeho rameni, a učinil poslední pokus, vyprostit se.

„Přál bych si pohovořit někdy s vámi poněkud déle o vaší dceři, pane M' Kinstry.“

„Jen mluvte,“ na to M' Kinstry vloživ svoji raněnou ruku pod paže učitelovo. „Rád vás poslouchám. To mi dělá dobře.“

Navzdor tomu pozoroval učitel, že vlastní jeho paže jest jedva tak klidné jako ruka jeho průvodčího. Avšak nyní bylo marno, vyhybat se a s taktem, co možná největším taktem, jakého mohl použít, přikročil k vykonání svého úmyslu. Hledě upřeně na obvázanou ruku, mluvil o někdejším chování Cressině ve škole, o nebezpečí, že by se to mohlo opakovat, o nutnosti, aby byla považována za obyčejnou žákyni a rovněž i o tom, že by bylo radno, posílati ji do školy pokročilejší se zralejšími učitelskými silami jejího vlastního pohlaví.

„To jsem si přál říci dnes paní M' Kinstryové,“ doložil, „ale ona mne odkázala k vám.“

„Ovšem, ovšem,“ pravil jeho průvodčí pokyvuje souhlasně hlavou. „Je to dobrá ženská ve dvorci a kolem něho a ve všech věcech takových hle,“ pravil lehce kývaje raněnou rukou, „to není nad ni, to vám povídám. Byla dcerou Blaira Rawlinsa; ona a její bratr Clay jediní vyvázli bez pohromy po dvacetileté půtce s M' Entee-ovými v Západním Kentucky. Ale ona nerozumí děvčatům tak jako vy nebo já. Ne že bych tomu valně rozuměl, ale dělám co mohu. A stará paní udělala dobře, když řekla, že nemá co činit s Cressiným zasnoubením. Neměla s tím co činit! A jak to už někdy bývá, ani já, ani Seth Davis, ani Cressy.“ Učinil přestávku a pozvednuv těžká víčka svých očí podruhé k učiteli, pravil zamyšleně: „Nesmíte mi to vykládat ve zlé, — mluvím jako muž k muži — ale jediný, kdo je zodpověden za to zasnoubení a že bylo zrušeno, jste vy!“

„Já!“ zvolal učitel nanejvýš užaslý.

„Vy!“ opakoval klidně M' Kinstry, zadržev paže, jež Ford chtěl stáhnout zpět. „Neříkám, že jste o tom věděl, nebo na to počítal. Ale bylo to tak. Chcete-li mne poslouchat a jít trochu se mnou, povím vám, jak to bylo. Mohl bych také jít kus cesty s vámi, neboť půjdu-li ke

dvorci a psi mne uvidí, strhnou rámus a vyvolají moji starou, a pak je konec důvěrnému hovoru mezi vámi a mnou."

Sešel zvolna na cestu stále se drže důvěrně ruky Fordovy, avšak dle jeho protektorského vzezření vznikala směšná domněnka, jakoby on jeho podporoval svojí zraněnou rukou.

„Když jste přišel do Indian Springu," počal, „chodili Seth a Cressy do školy jak hoch a děvče, a nic víc. Znali se od maličkosti — Davisovi byli naši sousedé v Kentucky a vystěhovali se s námi ze St. Johnu. Seth hodil se ke Cressy a Cressy k němu, během času, poněvadž obě rodiny proti tomu nic neměly, byli by se mohli vzít, kdyby byli chtěli. Ale o tom nebylo nikdy řeči, ani o zasnoubení."

„Ale," přerušil jej Ford kvapně, „můj předchůdce, pan Martin, pravil mi zcela určitě, že jsou zasnoubeni a sice s vaším svolením."

„To bylo jen proto, že jste cosi spozoroval, když jste první den přišel do školy s Martinem. ‚Tatínku,' povídala mi Cressy, ‚ten nový učitel je nějak divný, spozoroval něco mezi mnou a Sethem, a myslím, že bude lépe, řeknete-li, že jsme zasnoubeni.' — ‚Ale copak jste zasnoubeni?' na to já — ‚Dojde konečně k tomu,' řekla Cress, ‚a když sem přišel ten nový učitel se svými názory o společnosti ze severu, mohli bychom mu ukázat, že u nás v Indian Springu v těch věcech nejsme docela zalesáci.' Tak jsem tedy svolil a co vám Martin pověděl, bylo docela v pořádku; Cress a Seth byli zasnoubený párek a vy jste neměl mít nic proti tomu. Ale vy jste činil proti tomu námitky a poukazoval k tomu, že milkování ve škole, třeba mezi zasnoubenými žáky, se nesluší."

Učitel obrátil svoje zraky s jakýmsi nepokojem ke tváři svého průvodce. Byla vážna, ale netečna.

„Nemusím se rozmýšlet, povědět vám, teď když je po všem. Nejhorší se mnou, pane Forde, je — že nemám rozvahy, a vy ji máte a to mne dojalo. Neboť když jsem slyšel, co jste řekl, sednul jsem na mustanga a jel ke škole, abych vás přinutil, byste za pět minut opustil Indian Spring. Nevím, vzpomínáte-li si ještě na onen den. Vypočítal jsem si čas tak, abych vás chytil, až půjdete ze školy, ale přišel jsem tuze časně. Potloukal jsem se opodál; pak jsem přivázal koně ke stromu a šilhal oknem, abych si vás dobře prohlédnul. Byl tu velký pokoj a klid. Na střeše byly veverky, zlatohlávci a včely bručely kolem a ptáci cvrlikali ve křoví a vy jste mne ani nepozoroval. Přecházel jste mezi děvčaty a hochy, pozvedl tu a tam některému hlavu a mluvil k nim tak mírně a klidně, jakobyste sám byl jedním z nich. Najednou — nevím, zda-li vy si na to vzpomínáte — přišel jste až k oknu s rukama na zad a díval se tak klidně a spokojeně a bezstarostně, jakoby všechno mimo školu bylo na mnoho mil od vás. Tu bylo mi, jako bych byl chtěl dát za to nevím co, aby vás tu mohla vidět moje stará. Zdálo se mi, pane Forde, že tu není místo pro mne; a zdálo se mi také — a to bylo trochu krušné — že tu snad ani není místa pro moji Cressy! Tak jsem odejel a nepoplašil ani vás, ani ptáky, ani veverky. Když jsem večer hovořil s Cressou, řekla, že býváte takový každého dne a že jste k ní vždycky tak hodný jako k ostatním. Svolila k tomu, že půjde do Sacramenta, nakoupit tam všelijaké věci, neboť za měsíc měla být svatba

se Sethem a ona nemyslela na to, aby vaši školu na dále znepokojovala. Počkejte jen, až budu hotov, pane Forde," pokračoval, když mladý muž chtěl cosi namítat. „Dobrá, svolil jsem. Ale když byla v Sacramentu a nakoupila tam všelicos, psala mi a povídala, že si tu vše řádně rozmyslela a že myslí, že ona a Seth byli by tuze mladí na ženění a že bude lépe, zruší-li se zasnoubení. A tak jsem to zrušil jménem jejím."

„Ale jak?" tázal se učitel zaražen.

„Vlastně touto puškou," odpověděl M' Kinstry s klidnou vážností ukázav na ručnici, kterou nesl; „neboť nejsem člověk mírný. Vzkázal jsem Davisu otci, že uvidím-li Setha ještě jednou s Cressy, střelím po něm. Následkem toho nastalo jakés ochladnutí mezi oběma rodinami a to potěšilo ty ničemy Harrisonovy, ale myslím, že sám zákon uznává otcovská práva. A tu řekla Cress, že teď, když je to se Sethem odbyto, není žádné příčiny, proč by neměla zas chodit do školy a dokončit svoje vzdělání. A myslím, že měla pravdu. A my oba uznávali, že když šla ze školy, aby si nakoupila pěkné šaty, je to docela v pořádku, aby škola také z toho něco měla."

Věc zdála se beznadějnější než kdykoli. Učitel věděl, že muž vedle něho sotva přijme tak shovívavě nějakou novou námitku jeho. Ale snad právě to přimělo jej nyní, když znal nebezpečí, aby to tím spíše považoval za svoji povinnost a hrdost jeho vzpírala se proti výhrůžce, jež snad spočívala ve vyznání M' Kinstryově. Navzdor tomu započal vlídně:

„Ale jste zcela jist, že nebudete litovat, že jste nepoužil tohoto zrušeného zasnoubení a opatření výbavy své dcery, abyste ji poslal do některého většího pensionátu v Sacramentu nebo v San Francisku? Nemyslíte, že se jí to bude zdát nudné a že ji omrzí býti stále ve společnosti pouhých dětí, když již poznala, jak příjemno jest" — chtěl již říci „míti hocha," ale vzpamatoval se a doložil: — „mladé dívce, míti svobodu?"

„Pane Forde," odpověděl M' Kinstry, jenž ve své nemotorné jednostrannosti nedovedl chápat jeho slova, „řekl-li jsem právě, že vida vaši tichou, klidnou školu, neviděl jsem v ní místo pro Cress, nebylo to proto, že by to nebylo místo pro ni příhodné. Co nenalezla nikdy jako malé děvče u mne a u mé staré a co nemohla jako dorostlé děvče nikdy nalézt v žádném pensionátě — je místo, kde by byla dítětem; ta dětská nevinná střeštěnost, po které někdy toužím, musela se ztratit z našeho vystěhovaleckého vozu na cestě prérií anebo byla zapomenuta v St. Johnu. Stala se dorostlým děvčetem na vdávání dříve než byla dítětem. Mladí hoši počali se jí dvořit, dříve než si mohla hrát s chlapci a děvčátky. Nepotřebuju vám povídat, dcera Blaira Rawlinsa nebyla podle toho, aby zkusila, udělat ze své dcery cos lepšího, vždyť měla dost práce se mnou. Je-li vám to tedy vhod, pane Forde, nebudeme víc mluvit o škole pro dorostlé. Je mi milejší, bude-li Cress zase malým děvčetem mezi ostatními dětmi. Bude mi mnohem snáze a budu pokojnější, budu-li vědět, že zatím co se honím za dobytkem anebo se biju s Harrisonovými, sedí tam s vámi a ptáky a včelami a poslouchá je a vás. Možná, že tu bylo tuze mnoho šarvátek kolem dvorce, když byla dítětem, možná také, že by měla vědět trochu víc než chlap, který se na ni dře a pro ni se bije."

Učitel mlčel. Narazil tento nemotorný, obmezený rváč na pravdu, jež se nikdy nezjevila jeho obsáhlejší chápavosti? Byl tento sobecký, divoký a v pravdě červenoruký hraničár veden nějakým temným pudem, že chápal lépe než on, čeho dceři jeho třeba? Chvíli váhal. Pak vzpomenul si na poslední koketování Cressino s Joem Masterem, a že svoje schůzky s ním před matkou skrývala. Klamala snad také svého otce? Anebo klamal jej otec svým střídavým ukazováním hrozby a vlídnosti — síly a slabosti? Slýchával již o této kruté fási úskočnosti obyvatelů jihozápadu. Chabá sofistika cynika nedůvěřovala dobru, které jeho skepticism nedovedl pochopit. Avšak pohlížeje na dřímající divokost muže po svém boku a jeho raněnou ruku chránil se ukazat svůj nedostatek důvěry. Spokojil se rovněž chabou vytáčkou slabochů v takovémto případě — dobromyslnou netečností.

„Dobrá,“ pravil lhostejně, „uvidím, co se dá dělat. Ale můžete skutečně jít sám domů? Mohl bych vás doprovázet?“ Když M' Kinstry na to odpověděl záporným posuňkem, doložil jakoby mimochodem, aby ukončil rozmluvu: „Podám vám občas zprávu, přejete-li si.“

„Mně,“ na to M' Kinstry, „ale ne tam,“ doložil ukázav na dvorec. „Ale snad byste neměl nic proti tomu, kdybych, až pojedu tudy, podíval se na chvíli do okna ve škole? Aj — vy nechcete,“ doložil a tvář jeho pojednou zarděla se do temna. „Dobrá, nechme toho.“

„Pochopíte, že by to vyrušilo děti z učení,“ vykládal učitel vlídně, vzpomenuv si s jakýmsi ustrnutím, jak nekonečnou rozkoš bylo by objevení se zardělé, pošetilé tváře M' Kinstryovy v okně vzbudilo v dětinské hrudi Johnnyho Filgee-a.

„Dobrá, neškodí,“ odpověděl M' Kinstry táhle. „Myslím, že nezamítnete jít se mnou do hotelu a něco popít. Julep nebo smash?“ *)

„Nesmím vás ani na chvíli zdržovat k vůli paní M' Kinstryové,“ pravil učitel pohléduuv na raněnou ruku svého soudruha. „Děkuju, jako by se stalo. S bohem.“

Potřásli si ruce, M' Kinstry přitiskl pušku loktem pod ramenem, aby mu mohl podat zdravou levici. Učitel díval se, kterak zvolna kráčí cestou ke dvorci. Pak s pocitem polou stísněným polou příjemným, že podnikl krok, jehož význam byl značnější, než mohl prozatím poznat, obrátil se opáčným směrem ke škole. Byl tak zabrán v myšlénky, že teprv když byl skorem u školy, vzpomenul si na strýce Bena. V podivném napodobení obezřetné opatrnosti M' Kinstryho přiblížil se ke škole houštinou v pozadí a přikradl se tiše k otevřenému oknu maje v úmyslu, nahlédnouti dovnitř. Avšak škola, daleka onoho klidu a učeného dumání, jež se tak dotkly divoké povahy M' Kinstryovy, rozléhala se ozvěnou mladistvého, neskroceného hlasu spílajícího o všecko pryč. Hlas Ruperta Filgee-a doléhal ostře k užaslému sluchu učitelovu.

„Nemusíte se u mne pranic dovolávat Dobella nebo Mitchella — rozumíte! Vy toho z obou víte, že! Podívejte se na tohle písmo. Kdyby to Johnny nedoveď líp, dostal by výprask. Toť se ví, že je tím vinno péro — a ne vaše neohrabané prsty — kde pak! Snad byste chtěl mít

*) Známé smíšené nápoje americké.

celou krabici násadek a zlatá péra, za ty dva bity za hodinu, co platíte? Povím vám něco! Vzal čert celou tu smlouvu s vámi! Teď jste zas zlomil násadku! Poslouchejte, vy byste měl mít na místě péra a násadky kůl z plotu a podkrovák! To by bylo něco pro vaše šikovné tlápy."

Učitel přistoupil rychle k oknu a nepozorován přehlédl rychle vnitřek. Sleduje jakés důmyslné vnuknutí vlastní své prozíravé obratnosti, přinutil hezký Filgee strýce Bena, aby usedl na zemi před nejmenší škamnou, bezpochyby škamnou jeho bratra, v posici, jež sice zajisté mu poskytovala značný prostor pro lokte k různým těm skrouceninám, vlastním učňům písařského umění, avšak zároveň, jsa nad něho povznesen, mohl se Filgee kdy uznal za dobré vrhat na svého dorostlého žáka jako zlomyslná, ale půvabná straka. Avšak nejvíce bylo panu Fordovi nápadno, že strýc Ben, dalek toho, aby byl nemile dojat nehodným svým postavením a zneužíváním, jež mělo v zápětí, nejen hleděl ke svému trýzniteli s netajeným obdivem, ale nejevil ani nejmenší náklonnosti, aby přijal navrhovanou jeho resignaci.

„Jen pomalu, Rupe," pravil rozmarně. „Býval's někdy také maličký. Rozumí se, že ti nahradím všechnu škodu. Dám ti hrst zlatého prachu, co jsem onehdy nalezl. Příště přinesu svoje vlastní péra."

„Dobrá. Máte snad ještě nějaká ze školy Dobellovy," pokoušel potměšile ironicky Rupert. „Byly to železné motyky, což?"

„Nech být," odpověděl strýc Ben dobrácky. „Podívej se na tu čáru u „C" na téhle řádce. Co tomu říkáš?"

Vzal péro mezi zuby, povstal zvolna na svých dlouhých nohou a zastiňuje si oči dlaní hleděl z přísné vzdálenosti šesti stop s obdivem na svoje dílo. Rupert, s rukama v kapsách a obrácen zády k oknu, posměšně pomáhal při této inspekci:

„Co je to zač, ta nemocná škrkavka na konci stránky?" tázal se.

„Co myslíte, že to je?" tázal se strýc Ben se zářící tváří.

„Vypadá to jako kus hadího mlíčí, které vykopáváte, s trochou hlíny na tom," odpověděl Rupert kriticky.

„To je moje jméno."

Oba stáli dívajíce se na to, s hlavou nakloněnou na stranu.

„Není to tak zlé jako ostatek, co jste udělal. Mohlo by to být vaše jméno. Totiž, nepodobá se to ničemu jinému," prohlásil Rupert, jemuž se namanula nová myšlenka, že by snad se lépe slušelo jeho úřadu, aby občas svého žáka povzbudil. „Půjde to časem. Ale proč to všecko vlastně děláte?" tázal se náhle.

„Co pak?"

„Nu, chodit sem do školy, když vás nikdo neposílá a kam vlastně nepatříte — jako dorostlý člověk."

Strýc Ben zarděl se až za uši.

„Co mi dáte, povím-li vám to, Rupe. Snad bych jednoho dne dostal chuť udělat tomu konec a hleděl se dostat mezi lepší společnost. Snad bych si přál, vysmát se jiným lidem, až přijde čas? Abych dovedl také rozumět básním a číst novely a podobné — což?"

Výraz nekonečného, nevýslovného pohrdání objevil se v očích Rupertových.

„Vy? Dobrá,“ pokračoval zvolna a důrazně, „povím vám, proč sem přicházíte, jedinou příčinu, proč sem chodíte!“

„Nuže?“

„Je to — nějaká — holka!“

Strýc Ben vypukl v hlučný smích, jehož účinkem se střecha otřásala a dupal po světnici, až spuchřelá podlaha praskala. Ale v tu chvíli objevil se učitel ve dveřích a vejda klidně vyrušil je.

Kapitola IV.

Návrat slečny Cressidy M' Kinstryovy do Indian Springu a k přerušeným studiím byl událostí, jejíž účinky neobmezovaly se pouze na školu. Samo zrušené zasnoubení zdálo se být maličkostí veřejnému mínění u porovnání s opětným jejím vstoupením do školy. Několik starších členů jejího pohlaví a tudíž zcela přirozeně chráněných od nepříjemných výkladů pušky M' Kinstryovy udávalo, že v semináři v Sacramentu ji nepřijali, ale většina přijímala návrat její se sousedskou hrdostí jako praktické uznání školního vyučování v Indian Springu. Tuolumneská „Hvězda“ s obšírností a výmluvností, jež byla v pohnutlivém nepoměru k obvyklému jejímu formatu a jakosti písma a papíru, dovozovala možnost, „že by mohla vzniknout v Indian Springu nová, „azbrada Akademova“, kdež ve stínu útulných jejich stromů by příští mudrci a státníci oddávali se svému dumání, takovým spůsobem, že to učiteli bylo nanejvýš nepříjemno. Neboť po několik dnů cesta mezi dvorcem M' Kinstryových a školou byla obležena podezřelými mladými lidmi, jimž Cressida, opět svobodná, zbavená nebezpečného dozoru kliky Davis-M' Kinstryovy, byla předmětem ctižádostivého obdivu. Mladá dívka sama navzdor mrzutosti učitelově zdála se považovat za svědomité plnění jakés povinnosti, aby vystřídala všechny svoje nové šaty, jež si koupila. Jakkoli svým ctitelům spůsobovala Tantalova muka svojí koketerií, neodvažovala se přec vésti je až k obvodu školy. Učiteli bylo poněkud nápadno, že Indian Spring jak se zdálo nestará se o jeho privilegovaný poměr k této venkovské kouzelnici; mladí muži patrně nebyli na něho žárliví; žádná matrona nespatřovala v tom cos nechvalného, že mladá dívka v letech Cressiných a s takou minulostí svěřena byla vychování mladého muže, jenž nebyl mnohem starší. Navzdor spůsobu, jakým se panu Fordovi uzdálo chovat se vůči ní, toto skryté uznání jeho domněle klášterních náklonností dotýkalo se ho skorem rovněž nepříjemně, jako přepjaté vychvalování ve „Hvězdě“ Byl nucen, připomenouti si jistá střeštěná dobrodružství ze své vlastní minulosti, aby si dokázal, že není povznesen k také zdrželivosti, jaká u něho předpokládána.

Následkem slibu daného M' Kinstryovi opatřil několik učebnic, jež byly vhodnější pro nové poměry Cressiny, aniž však vyjímaly ji z ostatních žáků aneb ze školní kázně. Po několika týdnech pak bylo mu možno odměnit ji dalším spůsobem za její chování: učinil ji dozorkyní nad menšími žačkami, sprostiv některých funkcí Ruperta Filgee-a, jehož chování vůči opovrženému a „hloupému“ pohlaví vyznačovalo se přísností a tvrdostí větší, než snad bylo třeba. Cressy přijala to, jako se oddala

svým novým studiím, s dobromyslnou netečností a časem jevila upřímnou svrchovanou nevědomost o abstraktním neb moralním účelu toho všeho, že to bylo až úžasné. „K čemu je to dobré?“ tázala se pak, obrátivši oči náhle k učiteli. Pan Ford, poněkud uveden v rozpaky jejím pohledem, jenž vždy, dříve či později, upřímně se vyznával a omlouval pro zcela nepřístojné prohlížení podrobností jeho tváře, konečně dal jí nějakou přesně věcnou odpověď. Avšak odpovídal-li předmět vlastní její náklonnosti, dávala se horlivě do práce. Pomíjející záliba v botanice byla vyvolána podivnou příhodou. Učitel, jenž považoval toto studium za neškodné zaměstnání pro mladé dámy, dotknul se jednou tohoto předmětu ve chvíli odpočinku a dostal obvyklou odpověď.

„Ale představte si,“ pokračoval úlisně, „že by vám někdo anonymně poslal kytici.“

„Její hoch!“ zvolal Johnny Filgee chraplavě, s drzou, zlomyslnou neomaleností. Nevšímaje si tohoto připomenutí a rýpnutí, jímž Rupert za to odměnil svého bratra, pokračoval učitel:

„A když nemůžete poznat, kdo ty květiny poslal, budete konečně chtět zvědět, jaké to jsou květiny a kde rostou.“

„Rostou-li tu někde kolem, můžeme jí to povědět,“ zvolal sbor dětských hlasů.

Učitel váhal. Cítil, že se dostal na choulostivou půdu. Byl obklopen tuctem drobných, bystrých očí, před nimiž příroda nedovede ukrýt svoje tajemství — očí, které čekaly na nejrannější květy a znaly, kdy se objevují; byly tu drobné prsty, které dříve než obracely listy učebnice věděly, kterak se odhrabává suché listí s první anemonky, anebo pracně mezi suchým klestím poblíž zapomenuté jeskyně pátraly po šípkové růži, drobné nožky, jež nikým navedeny bezděčně nalezaly cestu k jižním končinám k vůli prvním mariposám, anebo snižby zbloudily, vydaly se ke břehům řeky zarostlým sítím, hledat květy leknínu. Jsa přesvědčen, že nemohl se jim v tom vyrovnat, bez ostychu pojednou od toho upustil.

„Dejme tomu, že jedna z těchto květin,“ pokračoval, „nebyla by jako ostatní, že její stonek a lupeny na místě zelené a měkké, by byly bílé a tuhé jak flanel, jakoby se chtěly chránit před zimou, nebylo by pěkné dovést hned říci, že vyrostla toliko ve sněhu a že by člověk musel vystoupit až ku sněžné čáře, aby ji utrhl!“

Děti, jimž se tento nepěkný úvod o cizinci mezi květinami nelíbil, zamlčely se. Cressy důmyslně v tomto ohledu uznala výhodnost botaniky. Týden po té položila na stůl učitelův neúhlednou rostlinu se stonkem jako vlákno hrubé vlněné příze.

„Není konečně moc na tom vidět, že?“ pravila. „Myslím, že bych mohla vystřihat lepší z mé staré soukenné kazajky.“

„A vy jste ji zde nalezla?“ tázal se učitel překvapen.

„Poslala jsem Mastersa, aby ji vyhledal, když šel do hor. Popsala jsem mu ji. Nemyslela jsem, že bude mít takové trampoty aby ji dostal. Ale dostal ji.“

Jakkoli botanika poněkud trpěla touto přenesenou působností, opatřovala přece Cressy čerstvými kyticemi a rozšiřujíc vlídný svůj vliv na její přátele a známé byla pozvolna zaměňována se zahradnictvím, což

vedlo k založení jedné neb dvou zahrad a ve škole dáno jaksi mlčky svolení, přinášet s sebou jahody, jablka a ořechy. Ve čtení a psaní činila Cressy značné pokroky a její mluvnické chyby vůčihledě stávaly se řidšími, jakkoli zachovávala jisté charakteristické výrazy a stále svůj vleklý jihozápadní polou zpěvavý přízvuk. Tato vleklá výslovnost jevila se zejmena, když četla nahlas, a dodávala umělé a úměrné rhetorice půvabu, jakého její nedbalá obvyklá řeč nebyla schopna. I „Pátá čítánka" se znamenitými články z anglických klasiků pečlivě vybranými pro ty úžasné, drobné, koktavé neb kvapné hlasy přestala býti v rukou Cressiných nesrozumitelným odříkáváním. Překonala brzy obtíže výslovnosti jakýmsi bezděčným smyslem pro libozvuk, třeba že všemu nerozuměla. Učitel, zavřel-li oči, jedva poznal svoji žačku. Rozuměla-li tomu, co četla, čili nic, váhal zkoumat, zajisté jako při ostatních učebných předmětech znala, co ji vábilo Rupert Filgee, čtenář sympatický, třeba ne správný, jenž směle „bral" ploty čtyr neb pěti slabik spěchaje toliko, aby si odpočinul v některé škarpě rhetorické pausy, jediný mluvil pohrdavě o jejím spůsobu. Oktavia Deanova, jež kolísala mezi beznadějnou láskou k tomuto hezkému hochu a přátelstvím k této velké dívce s četnými šaty, pozorovala tvář učitelovu s úzkostlivou starostí.

Není třeba připomínat, že Hiram M'Kinstry ve chvílích mezi spory o pomezí a starostmi o dobytek jevil značnou spokojenost s těmito nejnovějšími pokroky své dcery. Dal dokonce učiteli na srozuměnou, že její čtení, vymoženost, které bylo lze upotřebiti také doma, dopomahalo mu k onomu klidu, jehož tolik postrádal. Ba vypravovalo se dokonce, že Cressino předčítání Addisonových „Myšlének v opatství Westminsterském" a Burkeova spisu o Warrenu Hastingsovi zabránilo mu jednoho večera použit příležitosti, aby jednoho z pohraničných jezdců Harrisonových spražil.

Učitel v očích obecenstva měl na této slávě Cressině značného podílu. Avšak jakkoli paní M'Kinstryova nikterak patrně nezměnila svoji shovívavou dobromyslnost vůči němu, shledával s politováním, že považovala studie své dcery a účastenství jejího manžela vůči nim za slabost, jež během času mohla ochromit jeho vražedné úmysly a oslabit jeho oko a ruku. A když pan M'Kinstry dal se voliti do školní rady a byl tudíž nucen obcovat s některými osadníky z Východu, kteří byli jeho kolegy v úřadě, vnuklo jí toto možné oslabení dávné ostře vyznačené čáry dělící Yankejčíky a je, vážné pochybnosti o Hiramově fysické síle.

„Starý už není takový jak býval," pravila. A za oněch večerů, kdy on chodil do schůzí školní rady, hledala útěchu v náboženských cvičeních jižní baptistské církve, v jichž pobožnostech severní a východní sousedé označení průzračnými přezdívkami „Baalim" a „Astaroth" byli z pravidla vyhlazeni a jich chrámy spustošeny.

Jestliže pokroky strýce Bena byly pozvolnější, byly přec uspokojivé. Bez fantasie ba i bez nadšení jevil těžkopádnou vytrvalost. Když popudlivá netrpělivost Ruperta Filgee-a konečně podlehala tvrdošíjné zdlouhavosti velkého žáka, učitel sám, dojat spoceným čelem a svraštělým obočím strýce Bena, často věnoval zbytek odpoledne, aby mu poněkud vysvětlil tajemství, před nimiž se ocitoval, psal předpisy pro jeho těžkou ruku

anebo vedl ruku jeho jako dítěti po papíře. Občas naprostá bezvýslednost úsilí strýce Bena připomínala mu v pravdě obtížný úkol Rupertův. Činil tak vskutku z pravé touhy po vědě? To se nesrovnávalo s tím, co Indian Spring věděl o jeho minulosti a o nynějších jeho snahách; byl prostým zlatokopem bez vědeckých neb technických vědomostí, jeho velmi skrovná známost počtů a klikyháky, jež zastupovaly jeho podpis, byly více než postačitelny pro jeho potřeby. Avšak právě s tímto podpisem, jak se zdálo, dával si nekonečnou práci. Učiteli jednoho odpoledne zdálo se, že jej musí pokárat za zdánlivou ješitnost těchto pokusů.

„Kdybyste se lépe přičinil, aby vaše litery byly podobnější předpisu, učinil byste lépe. Váš podpis je dosti dobrý tak, jak jest.“

„Ale nevypadá správně, pane Forde,“ pravil strýc Ben dívaje se na to nedůvěřivě, „něco tu chybí.“

„Proč pak, je to zajisté správné. Podívejte se, DABNEY — není to sic tuze zřetelné, toť pravda, ale jsou v tom všechna písmena.“

„To je právě to, pane Forde; že tam nejsou všechna písmena, která by tam měla být. Zvyk' jsem si, psát DABNEY, abych ušetřil času a inkoustu, ale měl bych psát DAUBIGNY,“ pravil strýc Ben s pečlivou zřetelností.

„Ale to se čte d' Aubigny!“

„Tak je to v pořádku.“

„Je to vaše jméno?“

„Myslím.“

Učitel pohledl na strýce Bena pln pochybností. Byl to zas nějaký podobný přelud jak o Dobellovi? „Byl váš otec Francouzem?“ tázal se konečně.

Strýc Ben se zamlčel, jakoby se chtěl upamatovat na pochybnou národnost svého otce.

„Ne.“

„Snad váš děd.“

„Myslím, že ne. Aspoň bych to nemohl dokázat.“

„Byl váš otec nebo děd voyageurem neb trapperem*) nebo Kanaďanem?“

„Byli z Pike County, v Missouri.“

Učitel pohledl na strýce Bena dosud pln pochybností.

„Ale vy sám se nazýváte Dabney. Proč myslíte, že vaše skutečné jméno jest d' Aubigny?“

„Takhle bývá psáno v listech, které dostávám od úřadů. Počkejte. Ukážu vám to.“ Počal se horlivě hrabat v kapsách; konečně vytáhl starý váček, vyndal z něho zmačkanou obálku a pečlivě ji uhladiv srovnával ji se svým podpisem.

„Tu se podívejte. Je to tak — d' Aubigny.“

Učitel byl nerozhodnut. Ostatně, nebylo to nemožno. Vzpomínal si na jiné příklady podivné změny jmen mezi kalifornskými vystěhovalci. Ale nemohl se zdržet, aby neřekl:

---

*) voyageur = kanadský plavec, trapper = kočovný lovec, rovněž z pravidla původem Francouz.

„Pak jste myslel, že d' Aubigny je lepší jméno než Dabney.“

„Myslíte, že je lepší?“

„Pro ženské bezpochyby. Chci tím říci, že vaše žena by se zajisté jmenovala raději paní d'Aubigny než Dabneyova.“

Tato narážka ťala do živého. Strýc Ben náhle se zarděl až po uši.

„Na to jsem nemyslel,“ pravil kvapně. „Měl jsem jinou myšlenku. Myslel jsem, když si člověk koupí nějaký pozemek anebo zachází s penězi, je lépe, má-li na firmě svoje jmeno a že to je tak bezpečnější, že? Kdybych si na příklad přál koupit pozemky nebo báňské akcie — muselo by to podle zákona být pouze na jmeno d'Aubigny.“

Pan Ford poslouchal s jakousi pohrdavou netrpělivostí. Bylo dosti zlé pro strýce Bena, že vypravoval smyšlenky o někdejším svém vyučování, ale že se teď vydával za majitele kapitálu k vůli nové dětinské ješitnosti, bylo rovněž žalostné jako nechutné. Nebylo pochyby, že lhal ohledně svých vědomostí ze školy; bylo jedva pravdě podobno, že skutečně se jmenoval d'Aubigny a z toho všeho následovalo bezpečně — nehledě ani k tomu, že bylo o něm dobře známo, že je pouze chudým zlatokopem, — že lže opět. Jako většina logických myslitelů zapomínal pan Ford, že člověk může býti nelogický a nedůsledný, aniž by byl neupřímný. Obrátil se, nepromluviv slova, jakoby chtěl naznačit, že nechce ničeho více o tom slyšet.

„Některý den,“ pravil strýc Ben s tvrdošijnou vytrvalostí, „povím vám něco.

„Radím vám, abyste toho nechal a staral se o svoje učení,“ pravil učitel ostře.

„Máte pravdu,“ prohodil strýc Ben opětně a znovu se zarděl. „Vskutku, nejdřív učení, hoši, takové je heslo.“

Chopil se opět péra a zaujal bývalý svůj pracný postoj. Ale po několika chvílích bylo patrno, že buď krátké pokárání učitelovo anebo vlastní jeho myšlenky nedaly mu pokoje. Zvedl hlučně péro, šel k oknu, aby lépe viděl a hvízdal chvílemi se zjevnou bezstarostností a utajenou veselostí. Někdy dal se do polohlasného, dumavého zpěvu, jenž patrně týkal se předešlého hovoru, svým: ‚Je to tak — půjdem dále — učení především, hoši, teď přijde O.“ Loudavý námořnický ráz tohoto popěvku, navzdor velké své nesouvislosti, patrně se mu velice zalíbil, neboť jej často opakoval, dívaje se chvílemi na učitele, jenž u stolku chladně zabýval se svou prací. Pak vstal, pečlivě odložil knihy, skládaje je souměrně v pyramidu poblíž nepohnutého lokte pana Forda a pak zvedaje nohy vysokými, ale tichými kroky přistoupil ke hřebíku, kde visely jeho kabát a jeho klobouk. Když je chtěl vzíti na sebe, zdálo se, že se náhle zarazil, pocítiv, že se nesluší, oblékat se ve škole a vzav je na ruku, odcházel k předsíni. Pak řka: „Zapomenul jsem načisto, že jsem chtěl mluvit ještě s někým. Tak tedy zítra!“ zmizel polohlasně pohvizduje.

Klid starého lesa snášel se na školu. Zdála se velmi klidnou a prázdnou. Lehký pocit výčitek svědomí vznikl v učiteli. Ale vzpomenul si, že strýc Ben přijímal bez odmluvy a jakoby žertem mnohem ostřejší výtky Ruperta Filgee-a a že on sám jednal u vědomí povinnosti vůči

tomuto člověku. Avšak vědomí povinnosti muset ublížit člověku třeba k vůli vlastnímu jeho dobru, nepřináší vždy uspokojení — snad následkem nedostatečnosti lidských zřízení jest bolest jedinou vlastností, jež je schopna, vzbudit soucit. Pan Ford cítil se nevolným a následkem toho byl zcela přirozeně rozmrzen na nevinnou toho příčinu. Proč měl býti strýc Ben uražen proto, že prostě nechtěl nadále poslouchat jeho nemotorné prášení? To bylo odměnou za to, že mu to jednou trpěl! Mělo mu to být pro příště výstrahou. Navzdor tomu vstal a postavil se do dveří. Postava strýce Bena jevila se již toliko nejasně mezi stromovím, ale dle pohybu jeho ramen zdálo se, že dosud stoupá velmi opatrně, jakoby ještě nedůvěřoval nejisté a vratké půdě.

Za stálého ticha počal učitel bezděčně prohlížet škamny, není-li tu nic zapomenuto neb pohozeno a skládal knihy a písánky žáků. Několik květin natrhaných zamilovanou Oktavií Deanovou, pěkně ovíjených černou nití, které byla jak obyčejně zastrčila do kalamáře na škamně Rupertově, leželo dosud na podlaze, kam je vždy házel s toutéž pravidelností tento pohrdavý Adonis. Zvednul pod lavicí tabulku a pozornost jeho byla přilákána zapomenutou kresbou na zadní stranu. Pan Ford poznal v tom okamžitě dílo mladistvého, ale znamenitého karikaturisty Johnnyho Filgee-a. Široká v pojmutí, srozumitelná v myšlence, volná v detailu — představovala strýce Bena, ležícího na podlaze s knihou v ruce, týraného Rupertem Filgeem a dívajícího se do tváře Cressy M'Kinstryovy s dvojí licí. Smělý realismus, s jakým jim byla napsána jmena na nohy — jež snad za tím účelem byly idealně rozšířeny — nedopouštěl pochybnosti, kdo to. Rovněž smělé, ale neméně efektní bylo podání stručné, ale dramatické rozmluvy mezi oběma stranami pomocí balónků připevněných k jich ústům a na nichž stálo: „Miluju vás“ a „Já taky“.

Učitel byl chvíli zaražen tímto neočekávaným, ale zřejmým svědectvím fakta, že návštěvy strýce Bena ve škole nejen byly známy, ale i pozorovány. Drobná očka mladistvých pozorovatelů byla bystřejší, než vlastní jeho zrak. Byl nanovo hloupě napálen, navzdor své obezřetnosti. Láska, třeba v neurčitých rysech a oděna ošumělým krátkým kabátem, drze opět vnikla do klidné školy a nepříjemné zmatky na neforemných nohou věšely se jí na paty.

Kapitola V.

Zatím co tento prostý idyllický život, soustředěný ve školní budově na pasece, byl vyrušen toliko nahodilým výstražným výstřelem z pistole ve směru hranic pozemků Harrisonových a M'Kinstryových, byla ona část Indian Springu stížena jedním z oněch záchvatů podnikavosti, jež jsou zvláštností všech osad zlatokopů v Kalifornii. Otevření dolu Eureka a rozšíření poštovního spojení z Big Bluffu byly události nemálo důležité a byly slaveny téhož dne. Tato dvojí slavnost přemahala i plynnou rhetoriku redaktora „Hvězdy“, a přiměla jej, že zápase s obtížnými metaforami pramene Paktolu, který byl odhodlaně zavedl do nového dolu, ponechal obtížný úkol, napsati článek o rozšíření poštovního spojení s Big Bluffem, rukám ctihodného Abnera Deana, poslance z Los Angelos.

Jakkoli ctihodný pan Dean pozbyl pravého oka v dřívějších půtkách pohraničních, přece nevadilo mu hledět v záhadnou budoucnost a objevit jediným svým neozbrojeným okem dosti, aby se tím naplnily tři sloupce „Hvězdy."

„Není příliš výstředné, pravíme-li," vykládal s roztomilou skromností, „že Indian Spring vlastním svým dokonale organisovaným systémem vnitrozemské dopravy, stykem svého North Forku se řekou Sacramento a výtokem jich do nekonečného moře Tichého, jest uveden nejen ve přímé spojení se vzdáleným Kytajem, ale i s nejvzdálenějšími trhy protinožců. Občan indian-springský, jenž v 9 hod. dop. vsedne na poštu a přibude do Big Bluffu o 2. hod. 40 m., může dosáhnout Sacramenta expressním vlakem téhož večera a dospěti do San Franciska po palácových parnících paroplavební společnosti ještě v čas, aby zastihl tichomořský poštovní parník do Jokohamy druhého dne o 3. h. 30 m. odp."

Třeba že bezpochyby žádnému občanu v Indian Springu se nepřihodí, použíti této znamenité příležitosti, přece každý neurčitě pociťoval jako nekonečné dobrodiní pouhou možnost toho, a i učitel, jenž dal hlasitě předčítat článek Rupertu Filgeeovi připojuje k tomu poučení o výslovnosti pětislabičných slov, byl tím jaksi vzrušen. Johnny Filgee a Jimmy Snyder spatřujíce v tom záhadné cosi, pomocí něhož bude lze rychlostí blesku dostati se na pusté ostrovy a vyhnouti se škole, vyvalovali oči a pozorně poslouchali. A když na konec učitel prohlásil, že událost ta bude oslavena půldenními prázdninami, přispělo to k tomu, že událost zdála se rovněž slavnou v prosté škole na pasece jako ve skvělém hostinci v hlavní třídě.

A tak přiblížil se památný den s dvěma novými poštovními vozy z Big Bluffu, v nichž se nalezali zvláště pozvaní řečníci — povždy zvláště pozvaní k takovéto příležitosti a kteří, podivno dost, nikdy před tím necítili svrchovanou „důležitost a význam" toho tak, jako dnes. Pak střelba z hmoždířů, turecká banda, vytažení nové vlajky na stožáru svobody, a po té otevření dolu, při čemž elegantní řečník v cylindru, nikterak dělnickém černém fraku a bílé kravatě, což mu dodávalo vzezření hrobníka ve svátečním rouchu, přijal rýč z ruky jakéhos patrně velmi veselého pozůstalého a zaryl jej do země. Pak zas hmoždíře, turecká banda a hostina v hotelu. Ale všude — překonávajíc nejvýstřednější výpočty a nejbujnější smích — jevil se v ovzduší nezkrotný duch mladistvé a neodolatelné podnikavosti. Byl to onen duch, jenž učinil možným vznik Kalifornie, jenž vyvolal tisíce takovýchto dobrodružných podniků v pustině, jenž činil podnikatele schopnými, že v dobrém rozmaru hleděli na nuzné neb zničené výsledky své práce bez bázně a malomyslnosti a obraceli své zraky neohroženě a povždy plni naděje k novým polím činnosti. Co na tom, že Indian Spring stále měl před očima opuštěné doly a spustlé podniky dřívějších osadníků? Co na tom, že výmluvný chvalořečník dolu Eureka teprve před několika lety rovněž nadšeně velebil opuštěný důl na protější straně řeky? Znamenitá zapomětlivost mládí nevšímala si této výstrahy a obracela ji v žert. Učitel osvěžen svým mladým stádem a přec předčasně sestárlý stykem s ním, cítil osten jako nějaké závisti procházeje mezi těmito nadšenci o málo staršími.

Obzvláště památný byl tento pohnutý den pro Johnnyho Filgee-a, nejen pro znamenitý rozčilující rámus turecké bandy — kdež neústupně stál mezi bombardonem a tureckým bubnem, — nejen pro poplašné rány z hmoždířů a vzrušující zápach střelného prachu, jenž rozechvěl jeho dětskou duši k náhlým a zbytečným výkřikům radosti, nýbrž následkem zvláštní události, kterou se ještě zveličila jeho stále bystrá pozornost. Zanechán hanebně na verandě Eureka-hotelu, zatím co bratr jeho Rupert pokorně se dvořil hezké majitelce pomáhaje jí v práci, oddával se Johnny nekonečnému pozorování. Stuhové růžice šesti koní, nový jich ústroj, dlouhý bič vozkův, obromné jirchové rukavice a způsob, jakým řídil koně, omamující zápach skvěle leštěného povozu, zlatý knoflík na holi ctihodného Abnera Deana; vše to uloženo do tajných přihrádek paměti Johnnyovy jako lhostejné drobotiny, jež nasbíral na cestě a nastrkal do svých prostranných kapes. Ale když ze druhého „skutečného" vozu posledního sestoupil mezi „skutečnými" pasažéry mladý muž a lhostejně a rovnodušně procházel se pod verandou, jakoby všechna ta novota a všechny ty události nebyly mu ničím, tu Johnny s pocitem velkého uspokojení poznal, že viděl prince! Byl velmi pěkně oděn bílým lněným šatem, s diamantovým prstenem na prstě, zlatým řetězem u hodinek a panamským kloboukem se širokou černou stuhou na kadeřavých, voňavkami napuštěných vlasech, — nikdy oči Johnnyho nespatřily skvělejšího obrazu. Byl romantičtější než vozka Yuba Bill, imposantnější a méně nesrozumitelný než ctihodný Abner Dean, výmluvnější než učitel, mnohem krásnější než kterýkoli barvotiskový obrázek, jaký dosud viděl. Kdyby byl mimochodem oň zavadil, byl by Johnny sebou trhnul; kdyby jej byl oslovil, cítil, že by byl nenalezl slov, aby odpověděl. Považte ohromný jeho úžas, když viděl, kterak strýc Ben — vskutku, strýc Ben! — přiblížil se tomuto vrcholu dokonalosti, ovšem s jakousi rozpačitostí a promluviv s ním jedno neb dvě nesrozumitelná slova odešel s ním! Je-liž div, že Johnny zapomenuv náhle na bratra, na koně, ba i na hostinu, při níž se daly ulovit nějaké mlsky, ihned se dal za nimi?

Oba muži zahnuli do postranní ulice, jež v délce několika set yardů ústila na opuštěné kutiště, rozryté a rozkopané rýhami a důly bývalých zlatokopů. Johnny skrývaje se chvílemi za hrboly půdy, držel se jim těsně v patách potuluje se, jakmile jim přišel na oči, sem tam, jak to činívají malí hoši, a stavěl se, jakoby nevěděl o ničem a jen tak se toulal anebo hledal něco na zemi. Takto se objevuje, jestliže jej vůbec pozorovali, brzy v pravo, brzy v levo od nich, sledoval je Johnny až k pokraji lesa, kdež mu bylo možno, býti jim blíže v patách.

Nevšímajíce si naprosto umělých úskoků tohoto nepatrného človíčka, jenž tu a tam s líčenou nesmělostí přeběhl jim přes cestu, pokračovali ve svém patrně důvěrném hovoru. Bylo lze rozuměti toliko slovům „akcie" a „podíly". Johnny slyšel tato slova během dne již častěji, ale žasnul nad tím, že strýc Ben, jak se zdálo, radil se s princem, k němuž byl velmi pokorný a ponížený. Avšak hoch byl naprosto zmaten, když po chůzi as půlhodinné dostali se ke spornému pozemku hraničnímu mezi Harrisonovými a M' Kinstryovými. Poněvadž mu bylo výslovně zakázáno, aby sem nikdy nechodil, rozumělo se samo sebou, že jej Johnny dokonale

znal. Ale co tu chtěl tento nepochopitelný cizinec? Vedl jej tam strýc Ben v úmyslu, aby obě strany omráčil pohledem na svoji důležitost? Byl to mladistvý sheriff, mladý soudce anebo snad dokonce syn guvernéra Kalifornie? Anebo byl strýc Ben tak hloupý, že nevěděl ani, jaké to místo? To byla vhodná příležitost pro Johnnyho, aby se představil a vyložil a třeba i zveličil nebezpečí, snad i s lehkou narážkou na svoji neohroženost a podrobnou znalost věci. Na neštěstí však, právě když za stromem osnoval svůj úmysl, obrátil se neznámý a pravil s jakýmsi velkopanským pohrdáním, jež mu tak pěkně slušelo:

„Nu, já bych nedal ani dolar za akr na celé té usedlosti. Ale když se vám líbí zaplatit za to nějakou cenu — je to vaše věc."

Jak Johnny ve své předpojatosti očekával, přijal strýc Ben toto zcela spravedlivé pohrdání pokorně, jak se slušelo, ale navzdor tomu zamručel v odpověď cosi „hloupého", co vyslechnout Johnny neuznal za dobré. Neměl by vystoupit a vysvětlit princi, že plýtvá svým časem s člověkem, jenž nedovedl ani řádně slabikovat a jenž se učil psát u bratra Johnnyova?

Princ pokračoval:

„A zajisté že víte, že i když jste si zakoupil nárok na tento pozemek, není ještě vaším majetkem. Budete se rovněž muset bít se squattery a jinou čeládkou. Na místě dvou válčících stran budou tu tři, — to je vše."

Hloupé odpovědi strýce Bena si Johnny ani nepovšiml. Měl sluch jen pro vznešenou intelligenci před sebou, jež pokračovala chladně:

„Teď mi ukažte svoje zásoby. Nemám času nazbyt, neboť očekávám, že mne navštíví ještě několik lidí — a myslím, že to chcete ještě prozatím utajit. Nepochopuju, kterak se vám to tak dlouho mohlo podařit. Je váš podíl na blízku? Zdá se mi, že jste řekl, že tam také bydlíte."

Kdyby malý posluchač nebyl býval tak zabrán cizincem, zmínka že strýc Ben má důl, jenž byl hoden pozornosti tohoto vznešeného tvora, byla by jej přiměla k přemýšlení, ale teď nevěděl, oč vlastně jde. Když oba mužové opět kráčeli dále, sledoval je, až dospěli k domku strýce Bena.

Byla to chatrč hrubě sroubená z prken a hlíny, částečně zahrabaná v jednom z největších náspů hlíny a štěrku, jenž kdysi povstal z vykopané země v opuštěných nyní dolech indian-springských. Vskutku tvrdilo se tu a tam, že strýc Ben svůj skrovný výtěžek ze skutečného dolování rozmnožuje tím, že přehrabává a přepodsívá občas zbytky dolování za starých dob — povržená to práce, jež dosud provozována toliko Číňany a nehodná ctižádosti kavkazského plemene. Dle zákonníka cti zlatokopů mohl se člověk spokojit s nejmenším výtěžkem své každodenní práce, pokud měl čáku na větší nález, ale kdo se spokojil se skromnou jistotou, byl odsuzován. Trocha tohoto podezření přece obklopovala jeho chýži a přispívala k jejímu osamocení, rovněž jako dlouhá struha, bývalý odtok vody z důlu, jež ji dělila od sousedů. Johnny opatrně zastaviv se na pokraji lesa viděl, kterak skvělý onen zjev kráčel po rozryté půdě a vešel do chatrče strýce Bena jako jiný smrtelník. Usedl na pařez a čekal na jeho návrat doufaje, že odejde samoten. Po půl hodině podnikl malou vycházku, aby prohledal křoví ostružin a vrátil se na svoji

pozorovací stanici. Avšak z chatrče neozýval se žádný zvuk a žádný ruch. Když minulo dalších deset minut, otevřely se dveře a k velké mrzutosti Johnnyově objevil se strýc Ben samoten a kráčel zvolna k lesu. Plana úzkostlivou nedočkavostí vstoupil Johnny strýci Benovi v cestu. Ale tu stala se mu jedna z oněch překvapujících příhod, jaké znají toliko děti. Když strýc Ben obrátil svoje malá šedá očka k němu polou užasle, polou tázavě, zmocnila se pojednou hocha dětinská choutka po tajemnůstkářství. Čtyrmi koni nebyli byste z něho dostali otázku, kterou ještě před chvílí měl na rtech.

„Halo, Johnny! Co tu děláš?“ tázal se strýc Ben vlídně.

„Nic.“ Po chvíli, obešed vysokou postavu strýce Bena, prohlížeje si ho, jako by to byl nějaký pomník, doložil: „Hledám ostružiny.“

„Proč nejsi dole u oběda?“

„Je tam Rupert,“ odpověděl rychle.

Myšlenka, že je tam zastoupen osobou svého bratra, zdála se mu dostatečnou omluvou. Skočil přes pařez, na němž byl seděl, aby tak nenuceně vyplnil přestávku až k nejbližší otázce. Ale strýc Ben patrně byl úplně spokojen odpovědí Johnnyovou a pokyvnuv mu odešel.

Když postava jeho zmizela v houštině, přiblížil se Johnny opatrně k chatrči. V jisté vzdálenosti chopil se kamene a hodil jím na dveře, načež ihned se obrátil na podpatku a běžel k lesu. Když se nikdo neobjevil, opakoval pokus podruhé, ba i potřetí větším kamenem a z menší vzdálenosti. Pak obešel chatrč a skočil do příkopu vedle ní. Sleduje jej po několik set kroků přišel k velkému opuštěnému důlu, pokrytému starými prkny, aby nepozorní chodci do něho nespadli. Zde byl Johnny zachvácen podivnou, nevysvětlitelnou hrůzou a dal se na útěk. Když přiběhl k hotelu, byl první osobou, kterou jeho žasnoucí oči spatřily, princ, patrně dosud nepopiratelný držitel všech svých předností, jenž odjížděl ve vozíku s novým nějakým soudruhem.

Zatím pan Ford, jakkoli byl dotčen dojmem významné slavnosti, počal se pozvolna nudit jejími podrobnostmi. Poněvadž pokoj jeho v Eureka hotelu rozlehal se nyní zvuky hudby nahoře a výmluvností řečníků dole a otřásal se střelbou a výbuchy zátek šampaňského kolem, odhodlal se vrátiti se do školní budovy a zde v klidném lesním tichu napsati několik dopisů.

Byla to vítaná změna, vzdálený hukot rozčilené osady zalehal k němu jen matnými tóny, zanášenými větrem skrze lupení. Svěží vůně borovic, jež plnila celou tu klidnou školní světnici a zdála se rozptylovat veškerou stopu lidské přítomnosti, činila vzdálené radovánky podobné nějakému snu. Jedině skutečný život byl zde.

Vyňal z kapsy několik dopisů — jeden z nich byl pomačkán a pošpiněn častým čtením. Přečítal jej znovu polou bezděčně, polou vědomě, jakoby čekal, že mu vnukne nějaké odhalení, jež tohoto odpoledne jaksi nepřicházelo Jindy vyvolával jeho mladistvé nadšení, jež dodávalo jeho vážné a předčasně zadumané tváři výrazu zcela nového. Dnes nedostavilo se ani odhalení, ani nadšený výraz tváře. Odložil psaní s lehkým povzdechem, jenž zněl tak podivně v tiché světnici, že se nemohl zdržet rozpačitého úsměvu. Avšak v nejbližším okamžiku dal se vážně do práce se svou korespondencí.

Nyní se zastavil; tu a tam byl jej zabral neurčitý, nevýslovný pocit rozkoše, tak že zadumán odložil péro. Byl to pocit, jenž neměl ničeho společného s předmětem jeho dopisu aniž s dřívějšími jeho myšlenkami, — bylo to částečně fysické a přece v jistém ohledu rozčilující. Musel to býti omamující účinek lesního vzduchu. Zdálo se mu dokonce, že to pozoroval před chvílí, právě když slunce zapadalo a z podrostu vznášela se svěží vůně. Zajisté že to byla ta vůně. Pozvedl oči. Zde byla příčina toho na stole před ním — malá kytice divoké kalifornské myrty s růžovým poupětem uprostřed, které si byl dosud nepovšimnul.

Nebylo to nikterak neobyčejno. Děti mívaly v obyčeji podávati svoje dárky z pravidla bez ohledu na čas a příležitost, a bezpochyby že to přehlédl v době mezi vyučováním. Pocítil soustrast se zapomenutým dárkem, jenž již počínal vadnout ve své zanedbané osamělosti. Vzpomenul si, že v některých národních pověstech, známých též dětem, snad dle starého podání o styku myrty s Venuší, byla myrta považována za znamení lásky. Vzpomínal si též, že on sám vypravoval dětem o původu této pověry. Držel ještě kytici v ruce, když pocítil jakous hebkost, jež spůsobila dojem jako magnetického škubnutí v jeho prstech. Pohlédnuv pozorněji shledal, že stonky nebyly svázány nití neb stužkou, nýbrž pevně staženy dlouhými vlákny hebkého hnědého vlasu. Svinul jeden z vlasů a držel jej proti světlu. Jeho délka, barva a tvar, ale především jakýs nevysvětlitelný pud pověděly mu, že to vlas Cressy M'Kinstryovy. Odložil jej rychle, jakoby se tím byl dotekl důvěrně její osoby.

Dokončil svůj dopis, ale teď na novo se dopadl, že hledí na myrtu a zamyslel se nad ní. Dle místa, kde byla uložena, bylo patrno, že byla určena pro něho; nápad, uvázat ji vlasem, byl rovněž úmyslný a nikoliv následkem nutnosti, neboť mu bylo známo, že jeho žačky obyčejně byly hojně zásobeny nitěmi, hedbávím neb stuhami. Kdyby to byl býval nový nějaký dětinský rozmar objevivší se ve škole, byl by to již dříve spozoroval. Ale tato její osobní choutka jej poněkud znepokojovala. Vzpomínal si na její vlas, jenž zajisté byl velmi krásný, navzdor občasným dobrodružným účesům. Vzpomenul si, kterak jednou odpoledne rozpustily se jí vlasy při zápase s Oktavií na rejdišti a divil se, jak živý si zachoval obraz o tom, kterak stála v předsíni, aby jej opět upravila; kulaté její paže, pozdvižené nad hlavou, pěkná její ramena, plná šije a planoucí líce obrácené na zad s vrkočem vlasů mezi bílými zuby! Počal nový dopis.

Když skončil, dosahoval stín větve borovice před oknem, jejž slunce chýlící se k západu vrhalo na jeho papír, pozvolna ke protější stěně. Odložil práci, hleděl chvíli nerozhodně na snítky myrty a pak zavřel je do svého stolu s podivným pocitem, že tím si pojistil do jisté míry vliv na příští pošetilosti Cressiny; pak vzpomenuv si, že strýc Ben, jehož byl viděl v obci, bude bezpochyby slavit svátek s ostatními, odhodlal se, že nebude dále čekat, a vrátí se do hotelu. Ostatně vzpomenul si na strýce Bena nikoliv následkem nějakého sdružení představ, nýbrž pouze následkem objevení karikatury Johnnyho Filgeea, jež vyvolala v něm jeho podobu.

Když vešel do svého pokoje v hotelu, nalezl Ruperta Filgeea stojícího nevrle u okna, kdežto bratr jeho Johnny unaven po své rozjařenosti

a přejeden spal v jediné lenošce. Jich přítomnost nebyla nikterak neobvyklá, neboť pan Ford, dojat opuštěností těchto hochů bez matky, častěji je zval, aby přišli k němu a prohlíželi si jeho knihy a obrázkové časopisy.

„Nuže?“ tázal se vlídně.

Rupert neodpověděl a vyměnil svůj postoj. Pan Ford, pohlednuv na něho bystřeji, spozoroval hněvivý záblesk v krásných očích hochových, poněkud zvlhlých slzou. Položiv laskavě ruku na rámě Rupertovo, tázal se:

„Co se stalo, Ruperte?“

„Nic,“ pravil hoch nevrle, stále upíraje oči na okno.

„Byla — byla snad — paní Trippova“ (hezká majitelka hostince) „nevlídna?“ zkoumal dále.

Žádná odpověď.

„To víš, Rupe,“ pokračoval pan Ford vážně, „ona musí být jaksi zdrželiva před lidmi — jako dnes. Mohlo by to spůsobit pohoršení.“

Rupert setrval ve svém rozhorleném mlčení. Avšak důlek ve tváři (kterým obyčejně pohrdal jako čímsi zženštilým) počal pozvolna mizet. Ale toliko na okamžik; temné oči zasmušily se poznovu.

„Přál bych si zemřít, pane Forde.“

„Ohó!“

„Anebo — něco dělat.“

„To už je lépe. Co bys si přál dělat?“

„Pracovat — abych se dovedl uživit. Ne víc nosit dříví a vodu doma; ne víc kuchtit a stlát postele, jako nějaký žlutý Číňan; ne víc chovat děti a strojit je a odstrojovat je jako děvečka. Podívejte se teď na tohohle,“ pravil ukázav na sladce dřímajícího Johnnyho, „podívejte se na něho. Víte, co to znamená? To znamená, že ho povleku domů tak jak tu je a pak rozdělám oheň a uvařím mu jídlo, a umyju ho a odstrojím ho a uložím ho do postele a ukolébám ho, a zatím tatík s ostatními potlouká se po obci a klábosí o „pokroku“ a o „budoucnosti Indian Springu“. To je pěkná budoucnost pro naši rodinu, pane Forde. Pěkná budoucnost pro mne!“

Učitel, jemuž takové nahodilé výbuchy hněvu Rupertova nebyly nezvyklé, usmál se, třeba že s vážným pohledem, jenž rty jeho káral ze lži a těšil hocha, jak činíval častěji před tím. Ale byl nedočkavý, aby poznal příčinu tohoto nového vzrušení a možné jeho spojení s okouzlující paní Trippovou.

„Myslím, že jsme o tom již dříve mluvili, Rupe. Za několik měsíců budeš moci opustit školu a poradím tvému otci, aby tě někam dal, kde bys měl pro sebe nějakou čáku. Strpení, staroušku, však to půjde. Ostatně považ — je tu tvůj žák, strýc Ben.“

„Ó ano, to také je takové velké dítě, na které musím dávat pozor ve škole, když nemám doma co kutit.“

„Ale nevím vskutku, co bys mohl dělat jiného v Indian Springu,“ pokračoval pan Ford.

„Ne,“ odpověděl Rupert zasmušile, „ale mohl bych jíti do Sacramenta. Yuba Bill praví, že tam berou hochy ne větší než jsem já k telegrafu nebo u bank a za rok neb dva vpraví se do práce a dostávají dobrý plat. Byl tu právě jeden takový ne starší než vy, pane Forde a ani

polovic tak učený a byl plný šperků a všechno se mu klanělo a dvořilo, že to bylo k uzlobení."

Pan Ford svraštil brvy.

„Ach, ty myslíš toho mladíka od Benham & Co., co mluvil s paní Trippovou?" tázal se.

Náhlý ruměnec hněvu objevil se na tváři Rupertově.

„Může být, on je dost drzý ke všemu."

„A ty bys chtěl být jemu roven?" pravil pan Ford.

„Víte, co myslím, pane Forde. Ne býti jemu roven. Vždyť vy jste zrovna tak dobrý jak on," pokračoval Rupert s neodolatelnou prostodušností, „ale když taková straka může něčeho dosáhnout, proč ne já?"

Ovšem že učitel upozornil Ruperta na nedostatek logiky a výhody trpělivosti a práce, jakož náleželo jejich poměru jako učiteli a žáku, ale dal na jevo jakous kamarádskou sympatii a přidal některé rzmarné zkušenosti z vlastního svého mládí, jichž účinkem se dolíčky na tváři Rupertově opět objevily. Po půl hodině nabyl hoch opět lepšího rozmaru a chystaje se k odchodu, přiblížil se ke svému spícímu bratru s jakousi resignací. Ale Johnny zdál se býti spánkem proměněn v těžkou, nehybnou, hmotu. Bylo zapotřebí spojeného úsilí učitele i Ruperta, aby mohl býti vložen do náručí staršího bratra, kdež s rukama složenýma kolem jeho šíje spal dále, jedva že pohnul tvářemi a očními víčky a jedva odhrnul kadeř se spoceného čela. Učitel přál Rupertovi dobré noci a vrátil se do svého pokoje, zatím co hoch se svým břemenem sestupoval se schodů.

Ale zde Prozřetelnost, jež, jak se obávám, mnohdy nedbá lidské moralky, odměnila Ruperta dle vlastní jeho pošetilé touhy. Paní Trippova stála na úpatí schodů, když Rupert zvolna sestupoval. Spatřil ji a byl jat studem; ona pozorovala jeho a jeho břímě a byla dojata. Znala-li Rupertovu náklonnost čili nic a nebyla-li vůči ní nepřístupna, nemohu pověděti. Hlasem, jenž jím zachvěl, pravila k němu:

„Jakže, Ruperte, ty jdeš tak brzy?"

„Ano, ma' am — k vůli Johnnymu."

„Ale nechte mi ho tu — mohu jej zde nechat přes noc."

Bylo to velké pokušení, ale Rupert měl dosti síly, aby odepřel, ovšem že s kloboukem stlačeným přes sklopené oči.

„Nebožáček, kterak unaveně vyhlíží!"

Přiblížila svoji líci dosud svěží a hezkou ke tváři Rupertově a přitiskla svoje rty k líci Johnnyově. Pak pozvedla smělé oči k jeho bratrovi a pošinuvši starý líčený klobouk na bujných jeho kadeřích, políbila jej uprostřed čela.

„Dobrou noc, drahoušku."

Hoch zavrávoral a pak na zdařbůh potácel se do temnoty. Avšak s útlocitem gentlemana zahnul takřka okamžitě do postranní ulice, jakoby toto posvěcení, jehož se mu dostalo, chtěl skrýt před očima nepovolaných. Cesta, kterou se dal, byla nerovná a nepohodlná, noc temná a Johnny po čertech těžký, ale on se držel statečně; polibek ženy jevil se v obraznosti pošetilého hocha jako horoucí zářící hvězda na jeho čele.

(Pokračování.)

Gladiator.

Obraz ze života starořímského. Napsal Quido Mansvet-Klement.

(Dokončení.)

Maje šest ozbrojenců palácové stráže před sebou kráčel caesar, následován týmž počtem ozbrojenců, řadami komnat a chodbami, jež spojovaly tuto část Palatinu s částí, jejíž vyhlídka šla na Forum Romanum a nežli vkročil do atria, vedoucího ke komnatám jeho milostnice, byla tato již zpravena svým služebnictvem, že imperator na návštěvu přichází. Když do veliké, ohromným přepychem vyzdobené síně vkročil, očekávala ho již Berenice a vítala jej s pokorou v její vlasti obvyklou.

„Židovská královna“, jak Berenici v Římě nazývali, byla proslulou kráskou. Pověst věčné mladosti provázela ji a Berenice navzdor dospělému věku vzbuzovala dosud největší obdiv. Čarovný pohled jejího oka uchvacoval celé zástupy mladých i starých obdivovatelů královny a ovzduší Palatinu bylo plno nešťastných milovníků. Soulad tvarů vysoké její postavy, v roucha orientalského střihu zahalené, byl bezvadný; obličej, s největší dovedností nalíčený, měl výraz neskonalé líbeznosti a černý kučeravý vlas, jemný jako rozčechrané nitky hedvábu, pokrýval ve zvláštním, vysoko zaokrouhleném účesu hrdě vztýčenou hlavu.

Titus políbil něžně svoji milostnici na malá, smyslně kyprá ústa, uvedl ji ku pohovce purpurovým kobercem pokryté a usadil se podle ní. Jeho tvář hlásala největší laskavost a nic neprozrazovalo již rozechvění, ve kterémž se dříve nalezal. „Doufám, že moje Berenice zítřejšího dne se mnou bude spokojena,“ děl něžně, „neboť všechny přípravy jsou pro zahájení her v amphitheatru dokončeny a slibují veliké požitky. Zejmena štvaní ohromného, v Římě dosud nevídaného množství zvěře a zápasy několika slavných, většinou svobodných gladiatorů očekávají se co možná nejdychtivěji. Těšíš se, Berenice?“

„Vím že, co můj jediný Titus nyní pořádá,“ odvětila blíže k caesaru se tulíc královna, „daleko předstihne vše, co dosud imperatory Římskými k zábavě města bylo pořádáno.“

„Zítra pak,“ prohodil Titus žertovně, „dokáže se také, překoná-li tvůj vyhlášený zápasník z Alexandrie slavné mistry římské.“

„Uvidíš, že překoná,“ odvětila Berenice; „Mevianus nemá protivníka sobě rovného a navzdor tvému rozkazu, že musí podstoupiti boj se dvěma po sobě následujícími gladiatory, nestrachuji se o něho ani dost málo. Není to také muž obyčejného rázu,“ rozhovořila se bezstarostně Berenice, „vždyť se mu dostalo ve všem znamenitého vychování a on nevyniká jen vzezřením přímo oslňujícím, ale i duchem a jinými výtečnými vlastnostmi.“

Titus pozoroval bedlivě královnu a naslouchal napjatě těmto s nemalou vřelostí pronášeným poznámkám. Nedávaje na sobě nic znáti pravil: „Všechny zprávy se shodují v tom, že tento mistr opovrženého řemesla k nejlepším svého druhu náleží a mohu říci, že bych jej velmi rád seznal ještě před bojem.“

„Nic lehčího, Tite, než to!“ zvolala radostně Berenice. „Bude tu již zajisté, neboť má mi o mém synu Berenicianovi zprávy z Alexandrie přinésti.“ Po těchto slovech se rychle vzchopila a spěchajíc ke druhému vchodu komnaty, rozhrnula záclonu a zvolala: „Pantheo! Dostavil se již Mevianus?“

„Čeká,“ ozval se z vedlejší komnaty ženský hlas.

„Nechť vstoupí! Imperator jej chce spatřiti!“ pravila hlasem o několik stupňů hlasitějším. Titovi to neušlo a on pomyslil si: „To je výstraha, aby se měl na pozoru.“

Mezi tím co Berenice ode vchodu se vzdalovala, vstoupil gladiator Mevianus. Na jeho tváři obráželo se sklamání a toho si Titus povšiml.

„Budiž zdráv, imperatore!“ pravil s nenucenou poklonou a beze všech rozpaků zápasník.

Titus povstal, popošel až k němu a pevně se zahleděv do jeho oka pravil co nejvlídněji: „Mistře Meviane, zde poděkuj se pak královně, že jsi byl k zejtřejšímu velkému zápasu povolán. Těším se na tvůj boj a doufám, že svou slavnou pověst plnou měrou ospravedlníš. Jsem sám maloštítník a tudíž přívrženec tvých zbraní,“ dodal Titus, dávaje tím na jevo, že není přítelem gladiatorů, bojujících se štítem velkým.

„Vykonám vše, abych se imperatorovi zavděčil a děkuji za královninu přízeň,“ odvětil klanící se Mevianus, jemuž pojednou na blízku světového vládce počalo býti nevolno. Pevně tkvící pohled Titův stával se mu tak nesnesitelným, že sklopil oči.

„Dobře tak!“ pravil Titus laskavě a propouštěl pokynem ruky zápasníka, kterýž s výrazem sklamání ve tváři síň opouštěl.

„Jak se ti líbí? Co říkáš jeho vzezření?“ tázala se dychtivě královna.

„Vskutku neobyčejně krásný muž. Také nenucené jeho vystupování a celý výraz tváře svědčí o nemalé samostatnosti a pevnosti povahy. Bylo by ho škoda, kdyby svým protivníkům podlehl,“ prohodil maně Titus, upíraje zkoumavě zrak na Berenici, která touto poznámkou nemile dojata odvětila: „Nemožno, Tite, že bys jej v osudné chvíli jeho nezdaru obětoval smrti!“ Stín tesknoty přeletěl přes její tvář ana prosebně doložila: „Jsem jista, že bys mu daroval život, kdybych oň žádala.“

„Berenice, vůle lidu jest v amphitheatru mnohdy mocnější, než vůle imperatorů,“ odvětil vážně Titus, „a přízeň Říma pro pouhé nic, jakým jest jiskra života takového gladiatora, jen pro jediný den ztratiti, bylo by zpozdilostí, ne-li hloupostí.“ S důrazem pak doložil: „Bude-li toho lid žádat, propadne svému osudu!“

Hluboký povzdech vydral se Berenici z hrudi, ačkoli se namáhala, aby překonala vnitřní pohnutí, což bystře pozorujícímu Titovi neušlo. Imperator potlačil mistrně rozčilení, kteréž se ho bylo zmocnilo a nedávaje nikterak znáti, že svou přítelkyni a milenku prohlédl, pravil po malé odmlčce:

„Dnešní noci pořádá bratr Domitian na mou počest velikou hostinu a tu bych si přál, aby krásná Berenice místo po mé straně zaujala. Jsem přesvědčen, že mému přání vyhoví.“

„Mohu-li tvá přání plniti, jsem šťastna, ačkoli trpce nesu, že poslední dobou tvá přízeň také jinam zalétá. Zdá se mi, že Berenice Tita imperatora není dávno již Berenicí Tita vojevůdce.“

Z královniných slov vyzněla trpkost. Titovi byl tento obrat řeči nepříjemným, avšak seznal okamžitě, že Bereničina slova z jakési nespokojenosti, nebo z nějakého dosud tajeného přání vyplynula a proto umínil si, že původ jich vypátrá.

„Berenice, máš z nějaké říše kouzel chmurné vidiny a mysl tvou jímá přelud domněnek. Nač si stěžuješ a co tě tíží?“ tázal se s líčenou starostlivostí.

„Ty se ještě tážeš?“ děla trpce Berenice, „Neznamenáš nebo nechceš pozorovati, že se moje postavení v Římě a na tvém dvoře, čím dále obtížnějším stává? Všechny vrstvy lidu mne nenávidí a dávají při každé příležitosti zášť ke mně na jevo. Bude snad nejlépe, když se navrátím odkud jsem zavítala, neboť v takovémto poměru nelze mi déle živořiti. Sám jsi před časem naznačil, že všemu tomu rozhodujícím krokem konec učiníš, nyní však stále otálíš, ba zdá se mi, že tě pojal z toho strach!“

Poslední slova vyřkla Berenice s tajenou nevolí a Titus ucítiv osten, vězící ve slově strach, zamračil se na okamžik a pravil pak vážně: „Netajím si nikterak, že tvoje postavení není dosud valně příjemným, avšak celá záležitost, jak zajisté uznáš, nedá se tak snadno provésti, jak by bylo žádoucno. Bude dobře, když vyčkáme příhodné doby, která nyní s hrami v amphitheatru nadchází. Takto dokonale zaměstnám, ten po hrách lakotný Řím s novou Augustou asi mnoho hluku nenadělá a ostatní se již podá!“

Záblesk radosti ozářil hluboké oko královnino a ona s vděčným pohledem děkovala Titovi za velikou novinu. Titus ukonejšil tímto způsobem ctižádostivou královnu, kteráž netušila, jaký úmysl v mysli imperatorově právě v těchto okamžicích uzrával. Uznal za dobré odejíti a uchopiv Berenici za obě ruce, stiskl tyto vřele a pravil laskavě: „Mám na zřeteli dobro nás všech a učiním, co za nejprospěšnější uznám. Spolehej na mne a dnešní noci se nám ukaž v celé své kráse jakožto nejsličnější a nejduchaplnější bytost celého Říma.“ Po těchto lichotivých slovech objal a políbil Titus Berenici s dobře líčenou vášnivostí ohnivě milujícího muže a odkvapil z královniny komnaty nazpět do síní caesarův.

Berenice vešla ihned po Titově odchodu do síně, kdež doufala nalézti Meviana, avšak zastala tam jen svoji otrokyni Pantheu. Stará, asi sedmdesáte let čítající důvěrnice seděla na jedné z pohovek.

„Kde jest Mevianus?“ pravila chvějícím se hlasem královna.

„Odešel.“

„Odešel? Že odešel, pravíš?“ zvolala překvapena Berenice.

„Ano!“

„A neřekl, proč tak činí? Vrátí se opět?“ vyzvídala teskným hlasem královna.

„Když vyšel po představení se imperatorovi z komnaty, pozorovala jsem, že jest bled a že marně se snaží zakrýti vnitřní pohnutí," vypravovala zvolna Panthea, aniž dosud s pohovky povstala. „Nevýslovný smutek spočíval v jeho pohledu, když ke mně přistoupil a pravil: ‚Sděl svojí velitelce, že, zůstanu-li zítra vítězem, ihned se vrátím nazpět do Alexandrie, neboť v družině příští Augusty nelze mi pak prodlévati.' Když mně pak tiskl ruku, cítila jsem, že se rozechvěním všecek třásl."

„Ty's ho nehleděla zdržeti, ty jsi ho nechala odejíti?" zvolala prudce Berenice.

„Ano! Což pak jsem měla činit?" odpovídala chladně otrokyně.

„Ano, — ano pravíš a proč?" zkoumala s rostoucí vášní královna, přistoupivši až těsně k důvěrnici.

„Poněvadž má pravdu. Poněvadž jest rozumnější tebe," odvětila suše otrokyně, upírajíc šedé, mdlé oči pevně na Berenici.

Hněv zachvátil královnu po těchto slovech a ona vztáhnuvši ruku po otrokyni, sevřela pevnou rukou řasnatý šat její pod krkem, vyzvedla ji jako třtinu s pohovky do výše, nachýlila svůj vztekem k nepoznání změněný obličej až k jejímu a zaskřípavši pevně sevřenými zuby zasoptila polo šeptem: „Že má pravdu!?"

„Ano!" děla s těží, ale přec pevně Panthea.

Berenice zatřepala v bezsmyslné vášni vetchým tělem stařeny a odhodila ji pak mocným odstrkem tak prudce na pohovku, že se otrokyně na druhou stranu převalila. Po silném nárazu hlavy na mosaikovou dlažbu dopadla Panthea na zem a zůstala tam beze smyslů ležeti.

Bereničinou myslí vířila zatím spousta myšlenek. Po dlouhé době spatřila opět Meviana. Zjevil se jí v celé mužné svojí kráse jako nějaký Bůh a smyslná touha vzpěnila jí bouřnou krev; tělo její zachváceno horečkou lásky chvělo se při vzpomínce na okamžiky, jež prožila v náručí toho Meviana a vášeň ovládala jí tak, že se potácela jako opojená ke dveřím sousední síně. Musila jej míti, za každou cenu chtěla opět v jeho náručí spočinouti.

Zavolala svého tajemníka písaře, kterýž také ihned vstoupil. „Judo, hleď se dozvěděti, kam gladiator Mevianus odešel a vyzvi jej pak, aby se ihned ke mně dostavil. Jdi!"

Juda mlčky uposlechl, aniž si byl povšiml na zemi ležící Pantheje.

Berenice vzdálila se rychle do přijímací síně a v komnatě zůstala na zemi ležící důvěrnice, kteráž po chvilce sama sebou nabyla opětně vědomí. S namáháním podepřela se o ruce, pozvedla se zvolna a vytrvala tak sedíc delší dobu. Cítila velikou těžkost v hlavě, prudkým nárazem způsobenou. Avšak zvolna vracela se jí pamět a na mysli utkvěl jí výjev, jejž měla s královnou. Šepotala dle zvyku starých lidí pro sebe: „To jest tedy ten vděk za dlouholeté věrné služby? To jest odsluha staré otrokyni? Stále jen otrokyní! Ani svobodu mně za ta dlouhá leta nedala."

S velikou námahou zvedla se ze země a opírajíc se o pohovku, zabloudila zrakem ke vchodu do přijímací síně. Mysl její těkala semo tamo neurčitě. Šepotala dále jednotlivá slova: „Scaurus — Domitie — dvě stě tisíc sestercií — svobodu!" Odcházejíc, pokývla několikráte hlavou a polohlasem pravila: „Ty se císařovnou nestaneš!"

III.

Jest krásné jarní jitro měsíce dubna. První paprsky vycházejícího slunce vyšlehly do vzdušných výšin a jejich zlatý blesk rozlévá se po nejvyšších bodech slavného Říma. Vzhůru stoupajícím sluncem klesá pak světlo vždy hloub a naplňuje všechny nekryté a přístupné prostory. Při tom nekalí ani sebe menší mráček lazuru nebeské báně.

V římských ulicích a na náměstích panuje již bujarý ruch a nesčetné zástupy lidu všeho druhu i povolání naplňují velikolepé Forum Romanum a všechny ulice k němu vedoucí. Největší nával vysýlají regiones: Templum pacis, Circus Flaminius, Isis et Serapis, Aventinus a Alta Semita. Jen pomalu a krok za krokem postupují spousty lidstva několika proudy ku předu a zejmena dolejší část tříd: Via Lata, Moneta, Subura a především celá Sacra via, vedoucí přes Forum dále k ohromnému Colosseu, jsou lidem všude přecpány. Časem váznou husté davy a čekají v postoji drahnou chvíli, než se pochodem předních řad další postup uvolní.

Šum, výkřiky, volání, hluk, smích i klení slučuje se tu v divou směsici bouřných tónů. Veliká návěstí namalovaná červenou barvou na stěnách veřejných budov a ohlašující pořady her, výstupy zápasníků, jejich jména a vlast, druhy zbraní a počet dosavádních vítězství, obklopena jsou četnými zvědavci, kteří o proslulých gladiatorech a jejich vyhlídkách v boji živě rokují. Četní horlivci opisují si na rychlo různé podrobnosti pořadu a uzavírají celou řadu sázek. Plnými proudy hrne se vše kolem nedostavěné dosud slávobrány Titovy ku znamenitě dlážděnému prostranství kolem amphitheatru, kdež konečně rozsáhlost místa tyto spousty lidstva uvolňuje; četnými proudy spěchá vše ke vchodům ohromné velestavby a vstupuje do vnitř.

Řady cizinců prohlížejí si zvenčí tuto stavbu, na níž trojí nad sebou ležící arkády, rozdělené nejdoleji sloupy dorickými, v prvním poschodí jonickými a v druhém korintskými zevnějšek co nejvhodněji rozčleňují. Třetí poschodí utvořeno bez prolamovaných oblouků, ačkoliv je zvenčí krášlí polosloupy korintské, nad nimiž v rozměrných konsolách zapevněny jsou veliké praporní stožáry; tyto jsou zároveň také držáky barevných plachet a posunovacího lanoví na ochranu proti slunečním paprskům. Na nejhořejší obrubě postaveny jsou v celém okruží v souměrné vzdálenosti ohromné, skvostně pracované sochy.

Průvodčí vykládají cizincům všechny podrobnosti o velestavbě, vypravují jim, že na ní po dlouhá léta dvanácte tisíc židovských zajatců a veliký počet římského řemeslnictva a umělců pracovalo a že Vespasian otec a Titus syn miliony sestercií na tuto obrovskou stavbu vydali.

Po širokých schodech a prostornými chodbami uvádějí je na místa ustanovená pro vznešenější cizince, kteří při pohledu, jejž vnitřek poskytuje, v němém obdivu do ohromného prostoru zírají. Celek jest tak úchvatný, že se v každém tají dech, ba mnohého zachvacuje na několik okamžiků závrať, tak že se zachycuje skvostného bronzového zábradlí mezi stupňujícími se řadami („gradationes"). Velikost prostoru působí

Z her gladiatorských: Ave, Caesar Imperator, morituri te salutant.

(Dle obrazu J. L. Géroma.)

z počátku na každého velikou tíhou a teprve znenáhla uvyká si každý volněji na všechny strany se rozhlížeti.*)

Římský nejnižší stav, naplňující nejvyšší galerie, a obecný lid středních vrstev, sedící již v plném počtu in cavea summa na svých místech, jásá v bouřném obdivu při pohledu na všechnu tu krásu a velikolepost nové arény. Tam dole v hlubině, na upraveném písku dějiště, který dosti silnou a pečlivé upěchovanou vrstvu hlíny pokrývá, pak na silném trámoví a na prknech do zdiva zapuštěných a spočívajících na klenbách četných podzemních prostorů, dnes pro příští naumachii částečně již vodou naplněných, panuje dosud klid. S postranních ohromných klecníků ozývá se chvilkami řev králů pouště a dolétá ztlumen obrovským prostorem ke sluchu diváctva Občas rozpoutává se na delší dobu děsný ryk celých stád dravé zvěře, tušící, že za nedlouho nadejdou chvíle záhuby. Dolejší mramorové předprsí opatřeno jest v celém okruží kovovým mřížovím, chránícím diváctvo před možným velikým skokem divokých šelem.

Nejdolejší řady míst počínají se znenáhla také plniti. Několik předních okruží sedadel, čili podia určeno jest pro členy nejslavnějších rodů Říma, nejvyšší hodnostáře říše, vestálky, zástupce kněží, jakož i řady hostů a vyslanců Titem pozvaných.

Uprostřed těchto sedadel umístěna velmi prostorná, přenádherně zlatem protkanými koberci krášlená a skvostnými křesly opatřená císařská lóže, určená pro vladaře, jeho rodinu, příbuzenstvo a členstvo nejvyšší družiny. Dále výše stoupající kruhy sedadel druhu cavea prima zaujímá senát, za těmito pak vítá cavea media a cavea quatuordecim vyšší úřadnictvo a všechny vynikající osobnosti společnosti římské. Podium má zvláštní skvostné schodiště a k ostatním místům vedou četné, dle oddělení zdola vzhůru stoupající stupně vesměs zábradlími opatřené. Nad sedadly v řadách cavea quatuordecim jest několik řad určených pro ženský svět dle stavů, ježto vyjma vestalky a ženy patřící k císařské rodině žádná na podium přístupu nemá.

Římští občané oblečeni jsou ve sváteční bílou tógu, rytířstvo v tuniku augusticlaviu, senatoři mají purpurem lemovanou, širokými prouhami opatřenou togu praetextu a vavřínem ověnčené hlavy. Někteří vojevůdcové oblekli si skvostný plášť paludamentum a ženský svět zahalil se v různá pallia, lacerny, stoly a pally a ozdobil se drahocennými šperky z berylu, opálu, perlí a smaragdu. Voňavkami napuštěn jest téměř každý a zejmena vonný balsamin a skořicovka naplňují celé ovzduší přečetných řad sedadel.

Více a více plní se ty ohromné kruhy obecenstvem. Lid vede si vždy hlučněji, stává se rozpustilejším a v očekávání jedné z nejoblíbenějších zábav stoupá jeho nedočkavost. Na nejvyšších místech, zejmena na straně proti lóži imperatorské propukají každou chvíli prudké hádky, ba na mnoze i rvačky, kterým přísní dozorci areny zabrániti hledí.

Amphitheatr jest konečně naplněn. Sedmaosmdesát tisíc diváků jest

*) Délka stavby obnáší přes 620 římských střevíců (200 m.), šířka 560 ř. stř. (170 m.) a výška 168 ř. stř. (51 m.)

přítomno a celkový pohled, jejž nyní obsazený vnitřek Colossea poskytuje, jest úchvatný. Toho obrazu a té pestrosti od hlubin až k výšinám, kde barvité kruhy lidových mass neurčitými liniemi v peřestou, semo tamo se vlnící hmotu splývají, žádné péro nedolíčí.

Pojednou ozval se z venčí areny stále rostoucí hluk a obecenstvo uvnitř se tiší. Jest to hřímavá salutatio ohromných davů římského lidu, stále a stále opětující se „salve!“ stotisíců hrdel, jásajících před Colosseem vstříc Titovi. Volání z nenáhla umlká, což jest znamením, že vstoupil již caesar do budovy. — V aréně panuje hrobové ticho.

V tom objevil se Titus a obrovským prostorem zaburácel orkán pozdravů. Vše vstává ze sedadel a klaní se císaři, který až ku kobercem kryté poprsnici lóže předstupuje. Padesáti tisícům diváků hořejších řad rozdány u vchodu bílé šátky, kterými nyní ta ohromná massa lidu imperatorovi vstříc mává a jej bouřně vítá. Dojem celé ovace jest mohutný a velikolepý. Jakmile se Titus usadil, přestalo volání a jenom šum trval dále.

V císařské lóži v bezprostřední blízkosti imperatora zaujali další místa: věčně se nudící a ke všemu lhostejná manželka Marcia Furnilla a Domitia po straně pravé, po levé pak ve vší nádheře a kráse Berenice a stále laškující, švitorný Domitian, Titův bratr. V pozadí pak obřadníci, tři ženské společnice a důvěrník císařův Scaurus.

Dosud byla arena prázdna; teprve když se císař usadil, otevřela se v nejzazším pozadí, naproti císařské lóži, mohutná vrata a první dohlížitel vstoupil před vchod do dráhy, vyčkávaje císařova znamení k zahájení krvavého divadla.

Imperator kyne rukou a za vůdcovství provokatora a za temných zvuků vodních varhan vystupují do arény první řady „bestiariů“. Přicházejí v osmistupu v jednoduché lesklé zbroji, pozůstávající z krátkého meče, malého kulatého štítu a lehkých přilbic bez hledí, počtem asi jednoho tisíce mužů. Posledních pětadvacet řad těchto zápasníků tvoří židovští otroci. Jsou zcela beze zbraní a vyjma krátkou koženou zástěru, pasem spjatou, a nízké sandály nemají žádného obleku. Těla těchto zápasníků se zvěří jsou různých hodnot; jsou sestaveni tak, jak tomu právě osud chtěl, aby vystaveni byli zvěři na pospas.

Procházejí celým okružím dráhy a většina volá zdravici: „Ave caesar imperator, morituri te salutant!“ Z řad bestiariů zní tento pozdrav hlučně, židovští otroci procházejí však dráhu v tupé resignaci a bez hlesu, neboť vědí dobře, že písek amphitheatru za živa neopustí. Prošedše celým prostorem navrátili se bestiariové branou nazpět a vyčkávají, až dostanou znamení k boji.

Neviditelnou rukou otevírá se několik arenních otvorů a již chrlí vomitorie do zápasiště velké spousty různé zvěře. Nejvíce jest tu vlků, hyen, medvědů, žiraf, kanců, levhartů, býků a pštrosů namnoze stuhami, neb věnci zdobených, ba četní pštrosové jsou na modro, zeleno, červeno a žluto zbarveni, což poskytuje pohled nad míru pestrý. Celá tato ze všech konců světa pocházející zvěřena, nezvyklá zjevu tolikerých tisícův lidu, řve, vyje, bručí, chrochtá, pobíhá těkavě semo tamo, tísní se v chumáčích k sobě, navzájem se napadá a očekává blížící se nebezpečí.

Zadní brány ohromných klecníků se zavírají a za vůdcovství nejstatečnějších zápasníků v čele spěchají první oddíly tří set bestiariů za hrozného pokřiku do arény, utvořují polokruh a postupují proti dvěma tisícům kusů zvěře, která z počátku zaražena na druhou stranu arény ustupuje a v hrozné mačkanici tam se tísní. Pojednou zazní hlasité povely vůdců a rázem hrnou se bestiariové v rozvinuté čáře k prudkému útoku. Nastávají hrozné výjevy. První řady zvěře podlehají rychlému ubíjení v několika okamžicích, v tom však propukává u ostatních všechen zvířecí vztek, šelmy poznávají, jaké nebezpečí se na ně valí a dle toho stoupá jejich nyní již rozpoutaná zběsilost. Za řevu, jekotu, vytí a pokřiku, kterýmž se ovzduší celého amphitheatru otřásá, propuká všude děsný zápas a bestiariové bodají v nejprudší rychlosti do četných těl zuřící zvěřeny. Co okamžik poskytuje krutý zápas měnivé pohledy na zoufale se bránící dravce, v proudech teče krev na všech stranách a značný počet zápasníků klesá těžkými ranami pokryt uprostřed šelem. Celé hromady těl zvěře kupí se na místech, kde nejvíce boj zuří, a celá stáda vlků, hyén, kanců a pštrosů berou za své Dobrá polovička slabší zvěře jest již zablazena, kdežto druhá, silnější část vymkla se mocí, smělým skokem nebo útokem, prorazila čáru nepřítele a spasila se na druhou stranu, odkud bestiariové byli vyrazili a kde za branou další zálohy zápasníků čekají. Dosud vzalo sto padesát bestiariů za své a přes čtyřicet povaluje se těžce zraněno v písku.

Nastalo částečné příměří. Jen jeden z býků vrhl se s pěnou u tlamy na ozbrojence, při čemž jednoho z nich do vzduchu vyhodil, druhého pak nabodl a přirazil rohama k zemi, až několika meči najednou probodnut, sám padl.

Obecenstvo jest s výkony zápasníků velice spokojeno, projevuje jim hlasitě pochvalu a pobádá ostrými výkřiky znavené, ochabující bojovníky k dalšímu boji.

Tento zápas byl však jen jakousi lákavou předehrou, neboť již se otvírají opět tmavé brány klecníků a v divé směsici hrnou se nová stáda zvěře do dějiště a to nebezpečnější prvních. Celé řady lvů, tygrů, pardalů, veliký počet medvědů, mnoho set vlků, jelenů a šakalů, ba i houf divokých koní naplňují téměř polovičku areny. Několik zcela hladových lvů a tygrů vrhlo se při svém vstupu na jinou zvěř, rozsápalo ji a ukájí svůj hlad čerstvým masem.

Vyhánění zvěře z vomitorií trvá drahnou dobu a lid propuká při tomto dosud v Římě nevídaném množství v nekonečný jásot, velebě štědrého císaře. Zbylá hrstka bestiariů ztrácí se oproti těmto ohromným massám zvěře a hledí ke straně, odkud vyraziti má posila, jež konečně na dané znamení prudkým útokem ze vnitř brány mezi šelmy se vrhá. Začíná nový, děsný zápas na všech stranách. Nelze vylíčiti všechny ty hrozné, strašné a namnoze i velkolepé zápasy lidí se zvířaty, kteréž tu za ohlušujícího řevu, jásotu, křiku, za sténání a kvílení všech v amphitheatru živých bytostí se odehrávají.

Bestiarii útočí ve skupinách po pěti, desíti i patnácti, utvořivše volné kruhy, na spousty divoké zvěře, bránící se tlapami, zuby a rohy,

a chumáče dravců i lidí míchají se tu a tam v takové směsici, že nemožno rozeznávati podrobností boje.

Bestiariové brání se tak divoce a zuřivě, že není v té jejich rozlícenosti žádného rozdílu mezi nimi a dravci. Hrozné jest podívání na židovské otroctvo, bránící se jedině holýma rukama. Všichni podléhají šelmám v době nejkratší a navzdor tomu, že se někteří ozbrojili meči padlých zápasníků, nestojí z nich už ani jediný. Také v řadách ozbrojených bestiariů povaluje tento ničící boj přečetné oběti a lvi a tygři řádí zle v zástupech bestiariů.

Nastávají okamžiky, kdy počíná veškerému auditoriu býti zřejmo, že veliká přesila bestií pole opanuje, zvítězí a udolá nyní již jen jednotlivě, po různu bojující otroctvo, kteréž znaveno v několikahodinném boji chabě zápasí a se brání.

Lid počíná bouřiti a spousty nadávek sypou se na nešťastné oběti raffinované zábavy Římanů.

Titus rozkazuje správci zápasů, aby poslední záloha dvou set bestiariů, „dorážečů“, do arény vpuštěna byla a poslední práci vykonala. Stává se.

Zbytky uštvané zvěře klesají na hromady trupů všeho druhu, a konečně ze vší té spousty šelem zbývá jen jediný lev, který ve středu arény v majestátním postoji na své protivníky hrdě pohlíží. Římský lid nedá si takové příležitosti ujíti a hromadným pokřikem vyzývá bestiarie, aby se jeden z nich na lva vrhl. „Jeden na lva!“ bouří to sborem tisíců. S hlavou vysoce vzpřímenou, mocným chvostem se oháněje, stojí lev a jeho plamenně jiskřící oči upírají se na protivníky. — Jeden z bestiariů přelézá něholik padlých šelem a blíží se k velikému majestátu pouště. Sevřev pevně štít a nasadiv do předu meč plíží se ke lvu, kterýž nespouštěje soupeře z očí po způsobu koček k zemi se krčí; pojednou vrhá se mocným skokem na útočníka, který však v rozhodném okamžiku blížící se zkázu postřehl, letící šelmě se uhnul a ostrý gladius dvakráte za sebou do slabin jí vrazil. Hrozný řev vydral se z prsou mohutnému zvířeti a lev prudce se obrátiv kácí rozmachem mocné tlapy smělce do písku a klesá pak mrtev podle mrtvoly svého soupeře.

Dokonávajícím platí salva potlesku. Bitva jest ukončena. Řež trvala plné čtyři hodiny i vzalo za své pět tisíc kusů zvěře a devět set dvacet bestiariů. Zbytek ubírá se branou gladiatorů nazpět. Lid jásá a provolává Titovi slávu.

Hrozný jest pohled na ty ohromné spousty lidských těl a zvířecích zdechlin, jež v divé směsi, v celých kupách i jednotlivě, dráhu arény pokrývají. Do arény vstoupilo přes dva tisíce otroků, kteří v největší rychlosti zápasiště vyklízeti začínají. Zdechliny šelem a mrtvoly bestiariů táhnou ostrými hákovnicemi branou „libitina“ a házejí celou tu směs do ohromných podzemních „spolarií“. Těžce raněné otroky, o nichž se pochybuje, že by se uzdravili, probodají na rozkaz lékařů před vhozením do hlubiny a jen malou část odnášejí do nemocnice gladiatorů k léčení.

Nepříjemný zápach z potoků krve, jež zápasiště zvlhčily, mírní četné vodomety voňavkové, vypuštěné do vnitř areny, ba i velké rozptylovací stroje pouštějí husté, mlživé spršky voňavých tekutin s nej-

vyššího okruží závratné výše do otevřeného prostoru, tak že jest celé ovzduší amphitheatru záhy vůní nasyceno.

Po velikolepé té zábavě nastala doba oddechu, doba odpočinku, ve kteréž se žaludek o své hlásí. I v tomto ohledu postaráno co nejvydatněji o všechen ten vznešený, střední a nižší „celý Řím“. Na výsosti sedící tisícové lidu z nižších tříd dostávají na velikých dřevěných a kamenných mísách chutně upravené kaše z bobů, hrachu a sladký chléb, těšící se veliké oblibě. Kromě toho sypou se s nejvyšší obruby amphitheatru dolů deště ořechů, fíků, datlí a malých sýrů, na tisíce pak pečených kuřat házejí otroci mezi lid, kterýž se o všechny padající a metané jedlé věci na všech stranách pere, škubá, hádá, řve a křičí, tak že jest nyní hlediště proměněno v dějiště.

Sestupem dolů až k podiu roznáší mezi vznešeným světem mnoho set mouřenínů nejrozmanitější kuchyňské požitky všech možných druhů a co nápojů se týká, není o znamenitá vína žádná nouze, ba tu a tam přihýbají si úřadníci, vojevůdcové, senatorové a jiní hodnostáři ze stříbrných pohárů až přes míru, tak že místy nastupuje nenucenost až přílišná.

Císařská lóže jest nyní úplně prázdna. Na počest vznešených hostů a několika vyslanectev dává Titus v jedné ze skvostných síní amphitheatru hostinu. Marcia Furnilla a Domitia baví se s vynikajícími ženami předních římských rodin v jiném sále a jen Berenice odebrala se pod záminkou, že jí není zcela dobře a že klidu potřebuje, do zvlášť pro ni upravené komnaty, spojené s pořadím komnat Titových.

Tam očekávala ji Panthea.

„Jaké přinášíš zprávy?“ otázala se jí rychle Berenice.

„Juda jej přivede,“ odvětila chladně důvěrnice. „Jeho příchod nečiní žádných obtíží, poněvadž jsou všechny chodby procházejícími se přeplněny a nikdo ho nezná.“

„A co by škodilo, kdyby ho i někdo znal?“ namítla nevrle Berenice, „jsem do jisté míry samostatnou a co činí valná část urozených Římanek, mohu si jako cizinka tím spíše dovoliti. Avšak pro jistotu zůstane Juda před těmito dveřmi na chodbě a nevpustí sem nikoho. Ty zůstaneš v oné síňce pro případ, že by někdo z císařské síně sem vkročiti chtěl a vyčkáš odchodu Mevianova.“

Berenice přistoupila po těchto slovech ku staré důvěrnici a pravila k ní měkce: „Pantheo, nevykládej mně můj včerejší čin ve zlé, vždyť mou povahu znáš! Hleď,“ slova Bereničina stávala se čím dále tím srdečnějšími, „vím, že chceš poslední leta svého života mezi svými v Alexandrii prožiti a poněvadž já neopustím Řím již asi nikdy, dávám ti svobodu. Juda vyhotovil již osvobozující listinu a odevzdá ti ji.“

„Bohům budiž dík,“ odvětila s uspokojením Panthea, „před chvílí mně ji odevzdal.“

„Ty se netěšíš? Ty mi ani neděkuješ?“ pravila udiveně Berenice.

„Ještě jednou budiž bohům chvála! — Alexandrie mne již nevábí. Můj syn přijel zároveň s Mevianem a zůstane v Římě.“ Záblesk štěstí kmitl se v oku stařenině.

„Tím lépe, zůstaneš tedy u mne,“ zvolala královna.

Důvěrnice však zavrtěla záporně hlavou a pravila pevně: „Dnes ještě opustím Palatin! Děkuju ti za svobodu!“

V tom okamžiku otevřely se dvéře z chodby a Mevianus vstoupil. Panthea zmizela v postranní síňce a spustila koberec vchod kryjící.

Berenice vrhla se Mevianovi vášnivě na prsa, líbala jej horoucně a sálala všecka blaženým pocitem lásky. Nebyla s to jediného slova pronésti; opět a opět jej ohnivě tiskla se zápalem mladistvé milovnice, kterouž arciť již nebyla.

Mevianus stál z počátku nehybně, beze slov a nechal se jako bezbranná loutka celovati. Měl v úmyslu zůstati chladným, chtěl Berenici přivítati výčitkami, chtěl ji opovrhnouti a od ní odejíti — na vždy — avšak ocítiv se v objetí ženy, kterou tak neskonale miloval, a ucítiv kypré tělo milenky na svých ňadrech — změkl pojednou, hněv se mu rázem rozprchl, zapomněl na vše, co po dlouhou dobu byl trpěl, zapomněl na všechna svoje předsevzetí a objal i sevřel v náruč milovanou bytost a držel ji dlouho v horoucím objetí. Po dlouhém čase bylo mu zase jednou volně, tak volně a blaze, že se cítil nevýslovně šťastným.

Berenice hleděla mu se zanícením do mužné, krásné tváře. „Meviane,“ šepotala, „mám tě opět a nyní se již nerozloučíme! Odpusť, že jsem tě dříve z Alexandrie nepovolala: nemohla jsem tak učiniti! Věz, že jsem snášela velká muka, vidouc se odloučenu od tebe. Znáš mé postavení a dovedeš také uvážiti okolnosti, jež tomu bránily, abys se dříve v Římě neobjevil.“

„Vím, co vším tím chceš říci,“ pravil prostě a srdečně zápasník. „Tvá mysl se nese vysoko a doufáš, že Titus zlatým věncem Augusty tvé skráně ozdobí. Však neklam se ve své ctižádosti,“ dodal varovně; „spíš padne Titus a v pádu tě strhne ve zkázu za sebou, než by Římané podobný čin strpěli!“

„I ty hledíš budoucnosti nedůvěřivě vstříc? Ve víru radovánek a zábav, jež dnešním dnem jsou zahájeny, zapomene bavící se Řím na vážnější záležitosti, a jmenování nové Augusty mu bude jednoho dne znamenati mnohem méně, než zpráva, že slavný Mevianus opět v aréně vystoupí.“

„Ba nevystoupí již nikdy!“ namítl proti tomu rychle gladiator.

„Ani toho nebude třeba,“ doložila pevně Berenice. „Jakožto císařovna mám pak úplnou volnost a nemusím se ohlížeti ni na pravo, ni na levo. Jen o jedno tě prosím: vyčkej v Římě, až jak se věci vyvinou a neopouštěj mne! Slibuješ mi, že se z Říma nevzdálíš — slibuješ?“ prosila Berenice a objímala při tom Meviana, kterýž vůči této svůdné ženě své pevnosti i vůle úplně pozbýval a jako dítě sebou vládnouti nechal.

„Slibuji! Nemohu jinak!“ odvětil srdečně.

„Vím, že Berenici nemůžeš nic odepříti,“ zajásala Berenice a dlouho trvající polibek byl mu odměnou. Pak mu zašeptala: „Dnes po zápasech dostav se na Palatin a vyhledej tam Judu. On uvede tě ke mně. Přijdeš?“

„Přijdu!“

A oba spočinuli v dlouhém objetí.

V tom okamžiku odhrnul se částečně koberec u vchodu do síňky

Z her gladiatorských: Pollice verso.

(Dle obrazu J. L. Géroma.)

a tam objevila se hlava Titova s planoucím zrakem a rozčilením narudlou tváří. V druhém okamžiku hlava zmizela.

Mevianus vyprostil se něžně z Bereničina objetí a s hlubokým povzdechem pravil: „Jest už čas a zápas volá! Musím do zbrojní síně!"

„Zdar tvé zbrani, Meviane!" zvolala nadšeně Berenice.

„Bojuji dnes pro tebe a cítím se nyní tak silným, že mi vítězství neujde," pravil se zanícením gladiator a po malé odmlčce dodal zmužile: „Kdyby však tomu přec jen chtěl osud, že bych podlehl, pak — Berenice — zachovej mně milou vzpomínku!"

„Nestrachuji se o tebe," odvětila sebevědomě královna, „a dnes večer zapomeneme společné útrapy ve společném vroucím objetí."

Po jediném dlouhotrvajícím políbení rozloučil se gladiator s Berenicí a vystoupil na chodbu, procházejícími a bavícími se vznešenými Římany přeplněnou. Spěchal do dolejší okružní chodby a hned na to vstoupil do rozsáhlé síně zbrojní, kde veliký počet gladiatorů se již ku slavnostnímu pochodu připravoval a nádherné zbraně, jichž se v boji neužívalo, oblékal.

Ani jediný druh arenních gladiatorů vyjma jozdce („essedarii") zde nescházel. Byl tu celkem výkvět slavného gladiatorstva zastoupen a ni jediný z primů čili nováčků-tironů nebyl přítomen. Spatřují se tu někteří výborní „secutores", ozbrojení mečem, štítem a přilbou, s nimiž často zápolí „retiarii", ozbrojení velkým síťovým jímačem („rete" čili „jaculum"), jejž hledí svému soupeři přes hlavu hoditi a jej pak fuscinou neb harpunou probodnouti. „Laquearii" opásáni jsou léčkou k chycení protivníka a meč nebo harpuna tvoří celou jejich výzbroj. Dále vynikají znamenitými zbraněmi gladiatorové druhu „samnites" a „murmillones", dle kovové rybky na přilbě znatelní, thraces s kulatým štítem a do úhlu zahnutým mečem („sica" neb „falx supina") ozbrojení, dále „hoplomachi" ve výzbroji nejtěžší a „dimachaeri" se dvěma meči. Až na několik svobodníků jsou tu vesměs gladiatorové císařští: fiscales neb postulatitii. Také četní přátelé gladiatorů, členové knížecích to rodů římských, přišli sem na okamžik, aby svým miláčkům blahopřáli a po srdečné „victoriae gloriam" odešli opět do hlediště.

Parádni výzbroj dal Titus v nevídané nádheře zhotoviti a všechny kusy jsou ve stříbře tepané, zlatem krášlené a vše září v lesku hlazených kovů co nejskvěleji. Zde panuje zcela jiný duch, nežli v řadách bestiariů, zde těší se každý na nastávající boj, oči planou udatenstvím a se žertem na rtech baví se různé skupiny při oblekání a upravování zbroje, kterouž jim podávají a připevňují služební jinochové. Mistr Solanus dal poslední rozkazy a pak se odebral k ceremoniáři Titovu, aby mu ohlásil, že jsou řady zápasníků k boji připraveny.

Dole v aréně upravena dráha přeházením a nasypáním čerstvého písku, pak odstraněna z nejdolejšího okruží, dříve proti zvěři chránící mřížová zábradlí, a plachtové stínidlo „velarium" posunuto ve výšinách do patřičné polohy.

Obecenstvo plní opět všechny prostory amphitheatru a po štědrých požitcích Titovy velekuchyně jest všechno v nejlepší míře a náladě.

Také lóže císařská jest již zcela obsazena. Berenice září štěstím, žertuje rozmarně s Titem, který se rozhlíží po auditoriu a o tom neb

onom členu ze vznešených kruhů římských hlasitě vtipkuje. Ani sebe menší známka neprozrazuje bouřné rozčilení, jež mysl jeho čeří. Titus umí se výborně opanovati a jen tu a tam svírá křečovitě řasu své purpurové, zlatem vroubené togy. Domitia jest zrovna rozpustilou a škádlí občas Berenici jmenem gladiatora Meviana.

Veselé fanfáry, táhlé zvuky trub a pískot četných fléten hlásají, že všechno k boji připraveno.

Za všeobecného vzrušení v hledišti dává Titus znamení. Nádherně odění zápasníci vcházejí v šestistupu do dráhy. Římané měli pravdu, tvrdíce, že nic není skvostnějšího nad parádní vstup gladiatorů do arény. Již to mužné vzezření všech, ten velký pružný krok a ta skvostná těla, soustavným výcvikem na nejvyšší bod dokonalosti uvedená, jímají na první pohled každého diváka. Jdou kolem. V čele průvodu kráčí řada nestranných s holemi v rukou a za těmito s obnaženými hlavami, s přílbami na pravou ruku nasazenými, v levé ruce meče, fusciny a štíty nesouce postupují lehkým krokem zápasníci drahou amphitheatru. Deset řad meridianů, čili catervariů, kteří obyčejně bojují jen o polednách, svedou také dnes boj v celých řadách proti sobě. Za těmito postupuje deset párů gladiatorů různé zbraně, tak jak proti sobě bojovati budou. V jisté vzdálenosti proti císařské lóži zůstávají s obličejem k Titovi obráceným státi, hudba utichne, obecenstvo se ztiší a pojednou ozve se nadšený dojemný a tklivý pozdrav na smrt připravených zápasníků: „Ave, caesar imperator, morituri te salutant! (Zdráv buď, císaři vládče, my na smrt jdouce tě zdravíme!)“ Římanům září při tomto salutu zrak, krev proudí rychleji a zvědavým okem chtějí vyzkoumati, který padne, který zvítězí.

Největší zájem budí poslední skupina tří mužů. Jsou to slavní gladiatorové Araxus a Sirax, mezi nimiž stojí Mevianus, soupeř obou. Všechna pozornost soustřeďuje se zejmena na postavě gladiatora z Alexandrie a přese všechnu nepřízeň Římanů ke všemu cizímu lze slyšeti všestranný obdiv nad dokonalou postavou zápasníka; zejména Římanky hltají svými zraky celou bytost tohoto Apollona v lidské postavě.

V lóži císařské jeví se na osobách tam sedících různé pohnutí, ačkoli, vyjma Furnillu a Domitiana mysl všech se více ještě, než celá spousta obecenstva, o slavného gladiatora zajímá. Titus měří Meviana ostrým pohledem, Berenice mu posýlá nejmilostnější svůj pohled, Domitia jí šeptá jedovatě: „Ty, ten by se mně také líbil,“ a Scaurus pozoruje všechny.

Gladiatorové, prošedše celou dráhu, odešli do gladiatorské zbrojnice nazpět, odložili parádní zbraně a oblékají bojovné. Mezi tou dobou přinesli čtyři sluhové šedesát mečů nejdříve bojujících catervariů do lože císařské, aby se Titus o břitkosti zbraní, jak tomu řád boje předpisuje, přesvědčil. Po odbytí této formálnosti vystupuje třicet párů zápasníků, vykoná uprostřed arény souměrný rozstup a ihned zahájena zajímavá nekrvavá hra „prolusio“. Jeden z mistrů šermu dává povely a stejnoměrně v jednom tempu provádí hříčku zápasu. Kolem přilbic má jedna řada červené a druhá zelené stuhy jakožto rozeznávací znamení v krvavém boji, zbraně všech pozůstávají z krátkého meče, zcela malého

štitu a menší přilby, z čehož se na boj co nejkrvavější souditi může. — Prolusio dokončena, hříčka provedena a nyní nastává pravdivá skutečnost.

Na první znamení lanisty nastává několikakrokový rozstup a na druhý povel počíná boj. Na počátku jsou to vyškolené seky a vyškolená obrana, avšak za krátko již propuká zuřivá seč, řada se zbortila, zápasníci se postupem boje semo tamo po dvou rozprášili a první stopy krve řinou se již tu a tam s těl gladiatorů. V tom klesá již první v písek, přesným bodem v srdce zabit. Vítěz se rozhlíží, kterému nejvíce ohroženému by přispěl na pomoc a již spěchá tam, kde jeden zápasník na kolena klesl a již jen chabě se brání. Padá dobře mířenou ranou skolen a vítězové započínají boj proti sobě. Na jiném místě zdvihá těžce raněný ruku vzhůru a třemi vztyčenými prsty odporučuje osud svého života do rukou císaře, který palcem obráceným dolů („pollice verso“) ukazuje a jej tím meči protivníka odevzdává, jenž prudkým bodem nešťastníka zabíjí.

Celý boj netrval příliš dlouho a kolísal mezi vítězstvím Červených a Zelených jen krátkou dobu. „Červení“ vyhubeni do jednoho a šest Zelených slavilo po krutém obapolném vraždění triumf v průvodu „lanisty“, provádějícího je kolem dráhy, když jim byl odevzdal po palmě vítězství. Obecenstvo jásalo a bylo následkem zajímavých bojů v nejrůžovější náladě, což bylo pro následující čísla velmi důležito.

Mrtvoly vyvlekli otroci se škraboškou Merkura na obličejích do spolaria, jiní ve škrabošce Charona zkoušeli pálením žhavými železy, zda-li jsou zápasníci skutečně mrtvi, a pak vházeni do „jámy onoho světa“.

Písek přehrabán a nový zápas dvojmo zahájen. Počínaje tímto bojem zmocnilo se celého hlediště značné rozčilení, stupňující se dle zápasu a prospěchu toho či onoho gladiatora; nejživější účasť jevila se pokřikem obecenstva v závažných okamžicích boje, udílením rady tomu neb onomu, bouřnou pochvalou při mistrném zacházení se zbraněmi a v případech liknavosti a nestatečnosti v boji spoustou nadávek, chrlících se na zápasníky. Byl to boj retiaria se secutorem. Retiarius hleděl velikou síť, ku kteréž na přitížení (jako při síti rybářské) kusy olova zavěšeny byly, přehoditi secutorovi přes hlavu aneb část těla, aby jej k dalšímu boji neschopným učinil. Síť vrhal vždy ze vzdálenosti a poněvadž byla na delším provaze připevněna, mohl ji, když se zachytla, k sobě přitáhnouti a protivníka strhnouti. Secutor počal nejdříve prudkým útokem v běhu, retiarius ustupoval a vyhodil v příhodném okamžiku síť, kteréž soupeř skokem stranou unikl. Soubojníci hleděli pak druh druhu nadskočiti a každý pátral, aby nějakou slabou stránku svého soka objevil. Galerie počaly na retiaria zuřiti, že je neohrabanec, jiní vynadali secutorovi, že jest sketou. Tím přišli gladiatorové do ohně, síť dopadla poprvé a zavěsila se soupeři na část štítu, což bylo pro rybáře osudným znamením. Prudkým skokem na zad vytrhl secutor provaz retiariovi z ruky a mezi tím co tento léčku ze štítu odstraňoval, rozběhl se druhý pro harpunu a dýku uprostřed arény ležící a pak začal boj z blízka.

Proti sekům po hlavě a levé straně těla měl retiarius celou levou ruku v silném obvazku, na kterémž na rameně připevněna zahnutá

ramenice, galerus. Další zápas dlouho netrval, neboť veliký štít výborně secutora chránící zabránil těžké zranění a když secutor vyrazil soupeři fuscinu o třech špicích, byl osud retiaria zpečetěn. Obrana dýkou byla chabá a těžce raněn klesl retiarius k zemi V tom okamžiku přistoupil mezi ně „nestranný“ a chránil retiaria žádajícího pozdviženým ukazováčkem o milost. Palcem dolů obráceným rozhodli imperator i lid, aby byl utracen a secutor vykonal prudkým bodem v prsa poraženého soud lidu. Po krátkém zápasu se smrtí, jejž všechno diváctvo s nejvyšší rozkoší hltalo, retiarius dotrpěl.

Bouře potlesku, palma vítězství a měšec žluťáků byly šťastnému vítězi odměnou. Pak nastoupila nová dvojice do zápasní dráhy.

Byli to nejváženější mezi zápasníky: samnitskými zbraněmi opatřený hoplomachus (ve výzbroji těžší nežli secutor) a thraex ve zbroji Thraků. Svalnatí mužové, neobyčejné síly, postav nevelkých, mající na hlavách objemné přilby, až nad kolena sahající pláty a těžké bandáže kryjící pravou ruku. Thraex měl menší, kulatý, hoplomachus čtverhranný, o něco větší štít a oba měli krátká, na prsou až po bradavice sahající, v zadu řemením spjatá, šupinatá brnění. Meč thraexův byla do úhlu zahnutá, ne příliš dlouhá sica a hoplomachus ozbrojen byl špičatým mečem střední délky.

Postupem tohoto zápasu rozhostila se na všech stranách ohromného hlediště naprostá spokojenost, propukající stále v bouřlivý jásot. A to právem, neboť soupeřové bojovali tak mistrně, že lhůta času pro tento boj zvlášť pískovými (přesýpacími) hodinami určená uplynula a rozhodčí v pravý čas boj zastavil. Dle pravidel měli býti tito gladiatorové, „v zápasu sobě rovní“, od dalšího boje sproštěni a propuštěni, měla se jim uděliti „missio“. Avšak Římanům i císaři se tento zajímavý boj tak zalíbil, že propouštějící heslo: „stantes missi sunt“ neprohlásili a zápasníkům tudíž nic nezbylo, než podstoupiti nový a rozhodnější souboj. Další zápas byl zrovna skvostný, v útoku i v obraně nad míru dovedný a trval tak dlouho, až druhá lhůta uplynula a boj zastaven býti musil.

Teď neměl již ani Titus práva, poručiti, aby se dále v krvavé hře pokračovalo a hromové „missio“ a všeobecný potlesk zaburácely hledištěm. Pro tento zápas určil Titus každému dvě stě zlaťáků a lanista jim je před celým obecenstvem vyplácel. Byla to zábava pro Římany rozkošná. Lanista počítal mince nahlas a házel je mistrným šermířům do přilbic, při čemž všechno diváctvo zcela vážně spolu počítalo a při posledním zlaťáku v nekonečný jásot propuklo. —

Tak střídala se dvojice gladiatorů za dvojicí, ten zvítězil, onen padl, jednomu darovali život, druhého nechali utratit; zvítězil-li který, napsali o něm „vicit“ a padl-li „periit“, a tak se vystřídali všechny třídy gladiatorů až na poslední číslo, jež vykazoval pořad her čili „libellus“.

Slavný hoplomachus Julius Araxus zápasí s mistrem Marcellem Mevianem, prvním thraexem z Alexandrie. Podlehne-li Araxus, nastoupí na jeho místo Antonius Sirax, retiarius, a provede další zápas. V případě vítězství obdrží Mevianus sto tisíc sestercií. Zvítěziviší jeho protivník tutéž částku.

V celém hledišti panuje nyní velký ruch a v trvající přestávce rokuje všechno to tisícihlavé auditorium o nastávajícím boji. Mevianus není v Římě znám, kdežto jeho soupeřové nejslavnějšího jména požívají. Proti Mevianovi panuje ze dvou příčin značný předsudek: jest cizincem, a pak nacházel se v družině „židovské královny“.

Ani jediný z účastníků her v lóži královské nedal na sobě znáti napjetí, jež se bylo každého, vyjma Furnillu, zmocnilo. Titus bavil se na oko klidně s Berenicí, která netrpělivě pohlížela směrem ku bráně gladiatorů, odkud vyjíti měl Mevianus. Také Domitia a Scaurus hleděli zvědavě v onu končinu.

Zápasní dráha upravena pro tento zápas na novo a když byl Titus meče prohlédl, objevili se po chvilce soupeři v aréně. Všeobecný a hlasitý obdiv zašuměl celým ovzduším divadla a když byli gladiatorové uprostřed okruží svá místa, asi na deset kroků od sebe vzdálená, zaujali, dal Titus znamení k zahájení boje a zápasníci kráčeli proti sobě. V divadle zavládlo napjaté ticho.

První náraz mečů a štítů jest slyšeti a krvavá hra začíná. V několika tempech vedou si zápasníci jaksi hravě, znenáhla však stupňuje se hbitost bojujících takovou rychlostí, že nelze ani sledovati všechny ty výpady, nárazy a na oklamání soupeře vedené liché body, jež bleskurychle za sebou následují. Pojednou zavznělo daleko slyšitelné „habet“ (má ji!), z krku Araxova vytryskl proud krve a jediným obromným nárazem, jemuž nebyl s to miláček římských krásek odolati, povalil jej Mevianus k zemi a šlápl mu plnou tíhou na hrdlo.

Ohromný výkřik úžasu a obdivu vydral se nad tímto neočekávaným výsledkem boje z tisícerých hrdel, neboť nikdo netušil, že by Araxus tak rychle podlehl. Valná část diváků doprovázela vítězství Mevianovo bouřným potleskem, neboť způsob jeho zápasu byl oslňující.

Berenice jásala hlasitě a tleskala rukama směrem k Mevianovi, jemuž tato pochvala neušla, kdežto Titus vnitřním vztekem zčervenal, ale proto přece zápasníka tak hlasitě pochválil, že blíže sedící uslyševše to, výrok jeho opakovali, a v několika okamžicích kolovala slova imperatorova celou arénou. Bez dlouhých okolků povstal pak Titus a vzhůru vztýčeným palcem dal znáti, že daruje přemoženému život, což uvítáno hromovým potleskem. Milost imperatorova platila arciť již umírajícímu, poněvadž vražedná sica vjela Araxovi hluboko do krku a on, sotva že jej do chodby gladiatorů byli odnesli, skonal. Zpráva o smrti Araxově způsobila v hledišti veliké pohnutí a tím vzplanula také nenávist Římanů proti Mevianovi znovu a mocněji. Nepadlo arci dosud ani jediné urážející slovo, avšak zlostné pohledy diváctva nevěstily Mevianovi nic dobrého.

Titus dal si prvního lanistu Solana povolati a živě s ním v pozadí lóže rokoval, což neušlo Berenici, kteráž ihned, jakmile se byl první mistr šermu vzdálil, se ho otázala: jaká že další nařízení v příčině boje vydal?

„Chci, aby Mevianus nyní v lehčí zbroji secutora bojoval, což jest proň rozhodně vůči retiariovi příhodnější,“ odpověděl s úsměvem Titus a královna mu za tuto přízeň oproti Mevianovi děkovala: „Jsi, jako vždy, milostiv!“

Mezi tím co oznamováno rozhodnutí císařovo návěštím na veliké černé tabuli psaným, kterou dva otroci z dráhy arény na všechny strany ukazovali, vyměňoval si Mevianus pomocí zbrojířů v chodbě gladiatorské výzbroj a jeho přítel Veltumnus blahopřál mu srdečně k jeho znamenitému úspěchu. V malé chvilce přeměněn úbor zápasníkův a v průvodu nestranného vkročili Mevianus a Sirax do arény. Retiarius Sirax byl muž vysoké postavy a všechno svalstvo jeho těla vypracováno velikým výcvikem do rozměrů až přepjatých. Dle názoru Římanů byl Sirax dokonalým vzorem pravého gladiatora. Na oko byl silnějším Meviana, avšak byl to klam, jenž znalcům zápasníků nemohl zůstati tajemstvím; tito byli hned při prvním boji postřehli, že v těle Mevianově spočívá síla titana.

Na dané znamení boj začal. Počáteční zápas v lehkém harcovnickém slohu provedený svědčil o pevných základech velké školy Římana, nejlepšího mezi retiarii. V hledišti měli obecně za to, že síť vržena bude na hlavu nenáviděného protivníka a pak že dojde na boj z blízka. Třikráte vyhodil již síťař svůj nástroj bezúčelně po hlavě Mevianově, který pokaždé hbitým odskokem unikl a novým útokem na svého protivníka se vrhl. V tom, jsa dosti blízko svému soupeři, Sirax prudkým rozmachem těžkou kulatou síť vyhodil a Mevianus byl lapen.

Bouřný jásot zaburácel na okamžik hledištěm.

Lapen byl, ale ne tak, jak si lovec přál. Prudkým výhozem přeletěla síť větší část těla secutorova, pokryla mu přilbu a celý zadek až na paty. Silnému trhnutí provazem síťovým se Mevianus mocným vzepřením v pevném postoji ubránil a obě ruce s mečem a štítem zůstaly mu volnými. Ohlušující výkřiky ozývaly se ze všech stran divadla, neboť na podobný případ náhody zřídka kdy docházelo. Pak nastalo téměř hrobové ticho a se zatajeným dechem a vytřeštěnými zraky sledovalo všechno diváctvo další vývoj zápasu. Kdo podlehne, kdo zvítězí?

Nastává boj harpuny a dýky proti meči a štítu. Na vzdor tomu, že brání síť Mevianovi ve volném pohybu, přichází nyní jeho obrovská síla k platnosti. On útočí postupem na retiaria, bránícího se ve svém nyní nepříznivém postavení co nejdovedněji, a zatlačuje jej dále ze středu dráhy. Retiariovi se pojednou podařilo, že zachytil fuscinou po pravé straně dolů visící síť a taháním hleděl ji ku předu, přes dolejší okraj štítu, přetáhnouti a zabrániti útočným pohybům Mevianovým.

Opětný jásot, pochvala, povzbuzující výkřiky ozývají se z tisícerých hrdel Římanů a Domitian udílí pravým řevem Siraxovi radu, jak se na dále má zachovat.

Avšak marně. Právě nepravidelnost, kteréž se zachycením se harpunou v síťoví dopustil, vymstila se mu v zápětí děsně, neboť zbraň jeho projela pojednou síťovou pletkou až pod příční stěžinu, zachytila se za tuto a již tlačil ho Mevianus na zad. Dlouho se namáhal Sirax, aby fuscinu z pletenice vyprostil, ale v tom okamžiku, když se mu to podařilo, ranil jej Mevianus prudkým bodem skrze obvazek do ruky, držící fuscinu, která mu následkem toho vypadla.

Rozčilení obecenstva jest hrozné, neboť každý ví, že jest tímto obratem v zápasu boj rozhodnut. Sirax, jsa si svého ztraceného postavení vědom, vynakládá všechen svůj důvtip v boji s dýkou v ruce.

Marná námaha. Mevianus bodá jej těžce do prsou a retiarius klesá na kolena. Krev se mu řine po běloskvoucí tunice retiariů („exomis“) a veliká rudá skvrna se rychle šíří po látce. Ani nemá již síly, aby žádal o život a padá obličejem do písku. Nestranný soudce zakročuje.

Mínění diváků se dělí. Jedna část aklamuje bouřně Meviana, stojícího nad dokonávajícím Siraxem, druhá pak ve své zášti proti zvítězivšímu cizinci mlčí. Z těchto s výsledkem boje nespokojených tisícův ozval se pojednou výkřik: „Tertiarius!“ a toto jediné slovo změnilo rázem tvářnost celého hlediště. Jako přívalem mocně se blížících vln roste bouře výkřiků a budí hromový ohlas uvnitř celého amphitheatru.

„Tertiarius, tertiarius, tertiarius!!!“

Titus povstal a dal znamení u brány gladiatorů stojícímu mistru Solanovi, který káže, aby vynesli otroci velikou tabuli s návěštím imperatorovým. Vše se ztišilo. Zvědavost roste. Otroci zůstávají naproti císařské lóži státi a drží na obou stranách stejnými slovy psanou zvěsť, aby se mohla tu i tam přečísti. Obsah byl zcela krátký:

Tertiarius — Marcus Veltumnus — thraex.
Marcellus Mevianus — hoplomachus.

Bleskurychle šíří se tato překvapující zpráva řadami vzhůru, vše jásá Titovi vstříc, neboť tato všemu lidu na konec uchystaná podívaná slibuje největší požitek. Meviana a Veltumna, nejslavnější gladiatory své doby, spatřiti v zápasu, to bude podívaná pro bohy!

Lanista Solanus oznamuje Titův rozkaz Mevianovi, kterého tato zpráva tak dojala, že není mocen slova. Upřeně vyzírá hledím do lóže císařské a pozoruje, že Berenice nad míru rozhorleně s imperatorem rozmlouvá. Solanus jej vyzývá opětně, aby se k výměně zbraní do zbrojírny odebral. Uposlechl. Vkročiv do síně, zastal tam již přítele, až na přilbici, v plnou zbroj oblečeného.

Shledání přátel bylo nadmíru tklivé. Padli si do náručí a dlouho se drželi v objetí. Bolestné rozechvění nedalo jim promluviti slova.

Mevianus, přemoha částečně svou bezměrnou lítost, pravil rychle: „Veltumne, co se to stalo? Vždyť jest to proti všemu řádu gladiatorů? Neznám příkladu, že by se bylo kdy tak se svobodným zápasníkem naložilo, že by mu byl býval kdes ustanoven druhý suppositicius!“

„Nejsem s to nic bližšího ti sděliti. Při tvém zápasu se Siraxem stál jsem se Solanem v bráně gladiatorů a pohlížel na krutý boj. V tom okamžiku, když tvému soupeři fuscina z ruky vypadla, oslovil mě Solanus a vyzval mne, bych se na rozkaz Titův ihned k boji jakožto tertiarius připravil. Můžeš si domysliti, jak mne tato zpráva dojala.“ Na rozechvěném hlase přítelově bylo znáti mocné rozčilení jeho nitra.

„Veltumne, neklamu-li se, jde o něco většího. Titus by takto nejednal!“ Mevianus se zamlčel a nechal pak klidně vyměniti zbraně.

Tou dobou bylo v celém hledišti velmi hlučno. Vše rokovalo živě o tomto zvláštním dodatečném boji a řady odborníků nesouhlasili vesměs s rozkazem Titovým, ba někteří i hlasitě mu odporovali. Avšak proti vůli imperatora nelze nic činiti a oba gladiatoři svobodníci musí bojovat.

Také v lóži císařské bylo živo. Berenice, ačkoli nechtěla ukázati rozčilení, ve kterémž se nacházela, nemohla se přece zdržeti, aby Titovi

nedala na jevo svoje roztrpčení: „Mevianus by byl dobře učinil, kdyby byl býval raději zůstal v Alexandrii, neboť nevěděl, že jede do Říma, kde má býti bezprávně zabit. On dostál podmínkám zápasu, on zvítězil nad svými soupeři a nemá býti nucen bojovati i se třetím.“

„Pánem amphitheatru jsem já, hry pořádám já a jakmile některý z gladiatorů, ať už svobodník či otrok, tam dolů na písek vkročí, jest po právu mým! V tomto případě nejde jen o dech lidské přízně, nýbrž jde ještě o něco jiného!“ Titus mluvil ostře, se zvláštním důrazem a tak přísně, jak oproti Berenici dosud nikdy nebyl učinil.

Královna nedovedla si tuto náhlou změnu vysvětliti, avšak tušila, že Titův čin oproti gladiatorovi z příčin důležitějších byl učiněn. Marně pátrala po vzniku tohoto pojednou tak nepřátelského chování se císaře oproti ní a umínila si, že bude se míti na pozoru. Také na tváři Domitie pozorovala jakýsi zachvěv škodolibosti a Scaurus, který jí nebyl nikdy nakloněn, hleděl na ni zamračeněji, než kdy jindy.

Domitian odešel po smrti svého miláčka z arény, aby bol svůj pitím utopil a také nudící se Furnilla odešla; v lóži zůstaly jen osoby o výsledek boje nejvíce se zajímající.

Nastalo mezi nimi trapné mlčení.

Všechna pozornost vznešeného obecenstva obrací se na židovskou královnu, neboť očekává se, že její gladiator nyní podlehne.

Tam dole pod obloukem brány gladiatorů stojí pospolu již gladiatorové a rozmlouvají. Přese svoje surové a bezcitné povolání zachovali si pocity nejsrdečnějšího přátelství a nyní, když je nešťastný osud proti sobě do vražedného boje postavil, pohlíží druh druhu s neskonalou láskou do očí. Drží se pevně za obě ruce, ale pro nezměrný žal nejsou jediného slova schopni.

Lanista Solanus přináší císařem prohlednuté meče. Zápasníci tisknou si naposledy ruce a dlouho trvajícím obejmutím se loučí.

Pak jim nasazují těžké přilby, podávají meče a štíty a již vstupují pevným krokem s rozhodčím mezi sebou do okruhu arény. Dlouhotrvajícím potleskem a bouřlivými pozdravy vítá je celé hlediště, ba i vestálky povstávají a jásají vstříc slavným soupeřům.

Nestranný ustupuje, gladiatorové stojí v útočné posici a boj počíná.

Hned na prvním útoku bylo znatelno, že jde soupeřům o nejrychlejší rozhodnutí boje. Již po několika secích slyší diváctvo zvučné „habet“ z úst Meviana, raněného sicou do náramení a také slabým bodem do prsou zasáhnutý Veltumnus opakuje rychle to slovo.

Při pohledu na první krev, která vytryskla oběma gladiatorům z ran, zmocnilo se všeho diváctva veliké rozčilení a ohnivá letora Římanů odlehčuje si hlasitými výkřiky.

V boji těchto vyškolených velikánů zbroje gladiatorské záleží mnoho na vydatném použití štítů; v něm spočívá tajemství velikého úspěchu. I nejlepší rány maří každý z protivníků výtečným chranidlem a mocně třeskají rány dopadající na odražné štíty.

Druhé „habet“ vzrušuje a stupňuje napjetí diváků na nejvyšší stupeň. Navzdor dvojímu zranění bojuje Mevianus stále klidně, kdežto Veltumnus přichází do ohně a započíná prudkou taktikou, tak že se

jako blesk jeho sica kmitá vzduchem. Vede výpady brzo úskočné, brzo s celým úsilím ráznosti a tu a tam i body liché.

Jeden, dva, tři, čtyři, pět bleskurychlých výpadů, které jako přikován odráží v největším klidu Mevianus.

Celé hlediště jásá nad tímto zázračným si počínáním zápasníků. Pojednou zavzněly výkřiky zděšení i radostné, dle toho, jak kdo z diváků tomu neb onomu z bojujících přeje.

Prudká rána zasazena Mevianovi do prsou. On bojuje už chaběji, — jest viděti, že se přemahá — nyní vrávorá — však to byl jen záchvat. Již stojí opět jako z kamene a vládne pevně mečem jako dříve.

V lóži císařské poskytuje Berenice smutný pohled. Tělo její nachýleno je daleko v před, ruce má o mramor křečovitě opřeny, ústa pootevřena, vytřeštěné z důlků oči hltají měnivý průběh boje, děsného pro ni boje, a těžké vzdechy derou se jí z prsou. Zapomněla na vše, na celé její bezprostřední okolí i na Tita, kterýž také boj s největším napjetím sleduje.

Vše ztraceno. — Mevianus klesl na kolena a rozhodčí zastavil boj. Několik mladistvých otroků pospíšilo k Mevianovi a pomahají mu vzchopiti se.

Nastala krátká přestávka. Po celém amphitheatru panuje ohromné pohnutí.

Nestranný táže se vážně zraněného gladiatora, zdali chce dále bojovati aneb požádá-li imperatora o život.

„Dále bojovat!“ odpovídá klidně Mevianus.

„Meviane,“ žádá bolestně Veltumnus svého přítele, „rána není tak těžká, žádej o život, který ti imperator neodepře!“

„Milený druhu,“ odpovídá Mevianus pevným hlasem, z něhož vyznívá naprostá oddanost v osud, „dobojujeme! Prosím tě a doufám, že tvá přátelská ruka provede jistěji smrtonosný bod, než kterákoliv jiná!“

Nesmírné rozčilení zmítá vším přítomným lidem a v ohromném jeho množství odehrávají se výjevy, kterých není lze dolíčiti. Asi polovička diváků jest pro pokračování v boji, kdežto druhá část je pro milost a proto na všech stranách zběsilé hádky.

Titus povstal. Záblesk pomsty kmitl se mu v oku a plna jedu byla jeho slova, když Berenici pravil: „Nuž požádej svého milence, aby prosil o život!“

„Mého milence?“ Tato slova vydrala se Berenici jen s největším namaháním z hrdla, neboť nyní věděla, že Titus ví všechno.

„Dobře žes' mu dala na rozloučenou tolik polibků. Bude jich míti do podsvětí potřebí,“ zašeptal k ní se nahnuv imperator.

Berenice klesla nazpět do křesla.

Ani jediný z Římanů již nesedí, vše stojí a hledí na císaře, který se od Berenice odvrátil a dosud s rozsudkem váhá, vyčkávaje, zdali snad Mevianus o život požádá.

Několik dalších okamžiků minulo. Titus pozvedá ruku. — Hrobové ticho panuje na všech stranách. Jest to okamžik ohromného napjetí.

Imperator ukazuje palcem dolů. Nestranný i otroci opouštějí na rychlo k smrti odsouzeného. Mevianus se na vzdor značné ztrátě krve

a z toho pošlé slabosti vzpřímil. Obrátil se směrem k Berenici a dlouhým pohledem se s ní loučil. Ačkoli královna skrze hledí oči svého miláčka spatřiti nemohla, věděla přece, že jest to jeho poslední pozdrav.

Pak se obrátil k Veltumnovi a pravil: „Příteli, budiž šťasten!"

Veltumnus nebyl s to, slova ze sebe vypraviti.

S nadlidským úsilím vzchopil se nešťastný gladiator k poslednímu zápasu. Chtěl smrti padnout co nejčestněji v objetí. Mocně vyrazil na svého přítele k poslednímu útoku, zranil jej lehce slabším sekem do ruky, při čemž nekryl již prsa štítem a v tom okamžiku vjela mu přímo do srdce ostrá zbraň přítelova.

Rychle odvrátil se Veltumnus od klesajícího Meviana a sňal ihned těžkou přílbu s hlavy. Sotva se držel na nohou a kdyby mu byl rozhodující nebyl přispěl na pomoc, byl by vedle mrtvého druha klesl na písek.

Právě v tom okamžiku, když zahřměla první salva potlesku, platící vítěznému Veltumnovi, obrátil se Titus k Berenici a pravil ledově: „Nechceš-li následovati svého milence v podsvětí, hleď, abys do tří dnů Rómu opustila a navrátila se tam, odkud jsi přišla!" Pak se rychle od ní odvrátil a následován spokojeností zářící Domitií a nyní usmívajícím se Scaurem, opustil lóži.

Po posledních slovech Titových, která se jí takřka ani nedotkla, se Berenice vzchopila. Ještě jednou přelétly její zraky kruh areny, kdež právě dva otroci mrtvého Meviana ku spolariu vlekli, pak se obrátila židovská královna a hrdě vzpřímena odešla.

Z cesty kolem světa.

Podává Karel Štětina.

našich krajanů, kteří se vypravili přes Atlantský oceán na světovou výstavu v Chicagu, uspořádanou na památku objevení Nového světa, snad nikdo nepodnikl cestu tak dalekou jako pan Josef Kořenský a pan Karel Řezníček. Tito pánové vyjeli sobě ve druhé polovici května minulého roku na dalekou pouť světem, o čemž i některé časopisy americké přinesly zprávy, mezi jinými též „The Standard", vycházející v městě Ogdenu ve státě Utah. Zajímají-li se Američané o české turisty, není pochybnosti, že se též našim čtenářům, zejména přátelům a známým našich cestovatelů zavděčíme, podáme-li stručnou zprávu*) o cestě, kterou již vykonali.

Pan Josef Kořenský, ředitel při měšťanské dívčí škole na Smíchově, známý spisovatel v oboru přírodních věd, náleží již nyní mezi nejznamenitější české turisty. Kromě své vlasti, kterou křížem prochodil, poznal všecky ostatní země našeho mocnářství a přiučiv se cizím jazykům cestoval po Německu, Francii, Anglii, Belgii, Holandsku, Dánsku, Italii, Švýcarsku, Srbsku, Bulharsku, Turecku; třikráte byl na evropském severu a to zejména v Rusku, Švédsku, Norsku a Laponsku. Procestoval tudíž skoro celou Evropu a též valnou část Sibíře v Asii. Jeho soudruh, pan Karel Řezníček, majitel usedlostí na Jičínsku a Turnovsku, není v cestování také žádným nováčkem, neboť viděl již pěkný kus světa.

Pan ředitel Kořenský, jemuž se kromě jiných příspěvků a výhod, dostalo též značnější podpory od „Svatoboru", konal k této daleké pouti již delší dobu přípravy, jež se týkaly většinou instruktivní, tedy jaksi vědecké stránky cesty. Se zavazadly na dalekou pouť světem si oba pánové nenadělali snad ani tolik starostí, kolik my si obyčejně děláváme i při vyjížďce na několik dní. Vzali si na cestu jen věci nejpotřebnější, aby jednak nebyli zbytečně zdržováni a obtěžováni, jednak aby nemusili platiti clo z předmětův, jež sobě mohou jinde snadno a lacino koupiti. Hlavní cestovní kapitál, tuším asi šest neb sedm tisíc zlatých, složil každý z nich v bance „Union" v Praze, kteráž jim vše potřebné náležitě opatří. V každém čelnějším městě, do něhož na své pouti zavítají, budou si moci peněžné částky, jakých potřebují, vyzdvihnouti na poukázku pražské banky, stvrzenou svým podpisem. Peníze jim budou vypláceny takové, jaké jsou v různých zemích běžné: v Americe dolary, v Japanu mince japonské, v Kalkutě anglické libry atd.

---

*) V této příčině čerpali jsme informace z 18 delších i kratších dopisů, jež pan K. Řezníček ode dne 23. května až do 30. října m. r. svým přátelům na Jičínsku zasílal.

Pan Řezníček vyjel ze Kbelnice u Jičína dne 18. května do Prahy a odtud se svým přítelem dne 20. odpoledním rychlíkem do Brem. Dne 23. máje o půl 8. hodině z rána nastoupili cestu po moři. Menší převozní parník dopravil je s ostatními spolucestujícími z Brem do námořského přístavu Bremerhaven, kamž přibyli za hodinu a před 9. hodinou ranní octli se již na velikém poštovním parníku něm. Lloydu „Hawel" (Havola), jenž zakotven daleko od přístavu majestátně se houpal na vlnách Severního moře, připraven na cestu přes Atlantský oceán. Mohutná loď, které svěřili svůj život, byla jim po 8 dní domovem; obývali tam společně kabinu č. 148. v kajutě prvé třídy.

Od té doby, co se octli na širém moři, platila pro ně hlavní zásada pravého přátelství: „Idem velle, idem nolle", t. j. aby byli vedeni ve všem jednou vůlí, jednou myslí, jedním srdcem. A to vyjadřuje pan Řezníček hned v prvém listě ze dne 23. května ve slovech: „V panu řediteli Kořenském nalezl jsem výborného muže, oba jsme již nejlepšími přátely." Oba pánové jsou skoro ve stejném stáří, podobných povah i zájmův, hodí se tudíž k sobě na té daleké cestě znamenitě.

„Hawel" vypluvši z velikého přístavu Veserského vydala se kolem ostrovů frišských průlivem Doverským a kanalem La Manche okolo ostrova Wightu k Southamptonu, kdež zakotvila z rána dne 24. května. Salonní parník anglický přijel k lodi německé, jížto odevzdal hojně nových cestujících a poštovní zásylky do Ameriky, přijav navzájem korrespondenční lístky a dopisy, které od bílých břehů Anglie dojdou jakožto poslední pozdravy na pevninu evropskou. Život na parníku p. Řezníček popisuje krátce. Loď „Hawel" jest ve všem všudy pohodlně zařízena, nalezá se tu mnoho cestujících v kajutách prvé i druhé třídy. Mezipalubí jest přeplněno evropskými vystěhovalci všech národností. Jest zde jak náleží veselo. Dopoledne odbývá se promenádní koncert na palubě, potom se koncertuje u oběda a konečně hraje hudba večer až do 10. hodiny.

Kuchyně lodní jest znamenitá, jídelní lístek vybraný a dlouhý. Snídaně podává se mezi 8. a 10. hodinou ranní, o půl jedné s poledne je lunch, o 6. večer oběd. Půl hodiny před každým jídlem jakož i v hodinu označenou, kdy se ke stolu zasedá, dává se zvučné znamení gongem. Po obědě podává se čaj se zákusky do 9 hodin a před polednem v 11 čistá hovězí polévka se sandwichem. Vše jest v míře hojné a velmi dobře upraveno. V kabině prvé třídy jest jako v nejelegantnějším hotelu, jenže ovšem na menším prostoru. Pokud je společnost úplná a mořská nemoc sobě vyžádala jen málo obětí, panuje zábava dosti hlučná a při veselých zvucích hudby se tu dosti často i tančívá. Ba i křtiny se tu druhdy očekávají, což se výstřelem z děla oznámí a náležitě oslaví.

Kapitán lodi Jüngst jest rozšafný muž. On určuje běh lodi, avšak s ním i ostatní důstojníci ustanovují zeměpisnou šířku i délku ve zvláštní kabině na přídě, kdež jsou umístěny také všecky potřebné mathematicko-astronomické stroje, mapy a lodní žurnal, do kterého se zapisuje každá událost, jež se za jízdy sběhla. U vchodu do kuřárny visí mapa, na níž jest vyznačena naše pomořská dráha do Nov. Yorku. Na této mapě označuje zaražený špendlík s praporečkem, kde se nacházíme a pod tím jest na lístku udána zeměpisná poloha i vykonaná vzdálenost. Tyto zprávy,

ovšem krátké, čítají se s dychtivostí, s jakou pročítáme telegramy svých oblíbených žurnálův. Plavba do Ameriky byla celkem šťastna, ač ne vždy příznivа. Panovalo počasí proměnlivé, některý den bylo mlhavo, deštivo a dosti studeno; teploměr ukazoval mnohdy jen 8° C. Dne 28. května byl čarokrásný západ slunce, také noc na 29. byla jasná, avšak ve 4 hodiny z rána nastala hustá mlha. Jízda stala se opatrnou a každých 5 minut ozýval se pronikavý výstražný signál. Lodníci tvrdili, že se loď octla na blízku ledových kopců, t. j. obrovských ledových ker (iceberg), jež arktický proud žene na jih až za 45° s. š. Za 6 dní plavby potkali 6 velikých parníků, dle vlajky anglických a amerických a po osmidenním cestování přistála konečně loď „Hawel“ dne 31. května ve přístavě new-yorském.

V metropoli americké zdrželi se naši cestovatelé 12 dnů všímajíce sobě velmi bedlivě velkoměstského života v Novém světě. Odpočinuvše po jízdě mořské prohlíželi si hlavní závody předního města amerického. V mincovně filadelfské viděli celé zařízení a byli přítomni, když se tam razilo zlatých i stříbrných peněz za milliony dolarů. Všude ve Spojených státech panuje naprostá důvěra k lidu, laciná, v ničem neurážející kontrolla. Každý občan má i do mincovny přístup volný a nestojí tu žádný strážník ani voják, jen obyčejný civilní sluha. Strážníky jest viděti jen na silně frekventovaných místech, kdež stojí k vůli pořádku s malou hůlkou v ruce. Kdo chce spatřiti vojáka, musí se naň jíti podívat do kasáren, jinde se neblýskají.

Dne 12. června odjeli z Nového Yorku do Bostona. Parník, který je tam převážel, byl pravý plovoucí hotel s 200 pokojíky a četnými společnými salony, jako jest zejména jídelna, čítárna, herna, kuřárna. Služební duchové byli vesměs černoši. Boston, americké to Athény. má četné monumentální budovy: universitu, museum, všeho druhu školy a jiné nákladné stavby. Poloha města jest překrásná, kol do kola jsou pěkné zahrady s četnými letohrady bostonských millionářů. Druhý den po svém příjezdu účastnili se znamenitého koncertu, při kterémž účinkovali též tři Čechové, mezi nimiž Ondříček ml.

Když jeli po několikadenním pobytu v amerických Athénách do Baltimore, jež leží při sev. cípu zátoky Chesapeakské, nebyl jim Poseidón zase příznív. I na této kratší cestě pomořské stihlo je mlhavé počasí a ježto v tamějším moři mnoho lodí křižuje, musili pro hustou mlhu veškerou plavbu na 4 hodiny přerušiti. Dne 18. června si to však vynahradili. Téhož dne užili totiž překrásné plavby ze zátoky baltimorské do širého oceánu. Jeli při svitu měsíčném a vrátili se za krásné noci do města. Tím se rozloučili s Atlantským oceánem, od jehožto břehů se potom stále vzdalovali. Z Baltimore navštívili hlavní město severoamerické Unie Washington. V sídle presidenta a kongressu Spojených států prodleli dva dni. Na cestě z Washingtona k vodopádům Niagarským stavěli se v americkém Švýcarsku (Mauck a Hunk) v severním pásmu vysočiny Alleghanské a na jeden den zajeli si do Buffala při vých. cípu jezera Erijského. K Niagaře dorazili dne 23. června, kdež odpočinuli v divotvorném území, čarokrásné přírodě za hromového dunění největšího vodopádu světa, jehož výška obnáší 50 m. a imposantní šířka

1500 m. Počasí tu měli po předcházejících parnech mírné a v hotelu „From Niagara Falls“ opatřeni byli velmi dobře

Na světovou výstavu do **Chicaga** přibyli počátkem měsíce července a zdrželi se tu skoro celý měsíc prohlížejíce sobě pilně velikolepou výstavu Columbovu i vyjíždějíce do vzdálenějšího okolí, tak zejména navštívili koncem července líbezné jezero Génovu na jih od Chicaga. Ku vybídnutí p. Karla Jonáše z Racine, bývalého amerického konsula v Praze a pana Maška z Kewaunee zajeli také do těchto jmenovaných měst a do **Milwaukee**, ležícího při jezeře Michiganském severně od Chicaga. Toto veleměsto jest důležito svými rozsáhlými továrnami a svou polohou pro obchod. Odtud vrátili se po jezeře do Chicaga, kdež zůstali do začátku srpna. V listě, datovaném v Milwaukee dne 17. července, píše p. Řezníček, jenž jest bystrým pozorovatelem života amerického: „Američané jsou zvláštní národ ve všem a všudy. Jezditi na letní byty i několik set mil, asi jako z Prahy do Cařihradu a dále, jest jim maličkostí a na rozsáhlost země skoro ničím. Ke všemu tomu pomáhá neobyčejně rychlá jízda dráh a veliké pohodlí, o něž je postaráno ve vozech železničních i na lodích; tu i tam jsou dobré restaurace a kabiny ke spaní. Hotely americké jsou většinou vzorně čisté, postele znamenité, umývadla i koupele všude po ruce. Hůře se nám povede dále na západě, jíž nás teď tím straší,“ avšak s resignací hned dodává: „Myslíme sobě však, když to vydržíme, že nám nic nebude!“

V prvních dnech srpna vydali se po dráze pacifické (Union Pacific Rail Road) přes Skalisté hory do amerického **Národního sadu**. **Yellowstone National-Park**, jeden z divů Nového světa, je geologicky zajímavý okres v territoriu Wyoming. Rozkládá se na východním svahu kordillerském a má podobu čtverce; rozloha jeho obnáší 9267 km.², což jest více nežli šestina Čech. Tato krajina byla poprve navštívena asi před 30 lety kapitánem W. de Lacy. Dle usnesení kongressu ze dne 1. března 1872 jest veškeré území Národního parku pod ochranou zemské vlády. Pan Řezníček, nadšen krásami tohoto divotvorného území, píše v listě svém ze dne 13. srpna: „Jsme již pátý den v Národním sadu Spojených států severní Ameriky. Je zde vše krásné, ba často hrůzokrásné. Na sta geysirů malých i velkých vytryskuje do závratné výše, mezi nimi Géante, nejvyšší ze všech geysirů světa (54·2 m.). Mnohé z nich metají do výše silné proudy vařící vody a tvoří při svém odtoku vodopády nejrůznějších barev. Tu pod našima nohama hrne se a dýmá černé bahno, jakoby vycházelo ze samého pekla; tamo zříme opět ohromný malířský tyglík, plný tekutiny ve všech houštkách a barvách. Z blízka i dáli hřmí, hučí a šumí ohromné vodopády padající s výše až i 100 m., jichž proudy různě jsou zabarveny. Některý z geysirů vytryskuje vařící síru a hned na blízku nalézáme pramen dobré studené vody a dále opět studánku s kyselkou. V sobotu dne 12. srpna plavili jsme se na malém parníku po **jezeře Yellowstonském**, jež leží ve výši 2360 m. nad mořem. Z toho vytéká Yellowstone-River, jenž při svém výtoku z jezera jest mohutná řeka, později zúžen skalami až na 30 m. tvoří vodopády 100—120 m. vysoké; protéká kaňonem, t. j. hlubokým řečištěm, nad kterým se vypínají skály do výše 340—450 m.

Voda jezera jest křišťalově čistá a kolem parníku viděli jsme plno pěkných pstruhů. Jezero a celý Národní park jest obklopen velehorami 3000—4000 m. vysokými, věčným ledem a sněhem pokrytými. Zvěře všeho druhu jest tu báječné množství a jest dosti krotká, ježto se zde nesmí střileti. Za jediné odpůldne viděli jsme na jezeře na sta pelikánů, divokých hus, kachen, na skalách orlí hnízda s mláďaty. Po březích pobíhali ohromní jeleni. Z dravců spatřili jsme najednou tři medvědy, vlka, pak ohromné množství menší zvěře, zejména jezevců, veverek a při samém břehu jezerním skupiny bobrů, zaměstnaných při vodních stavbách. Jezdíme v parku ve zvláštním povoze, taženém dvěma neb třemi páry koní, někdy 6—8 hodin denně. Všechno nám tu připadá jako v pohádce.“ S těmito divy přírody naši turisté se rozloučili v polovici srpna a jeli odtud nejprve na jih k velikému Solnému jezeru a pak na jihozápad ustavičně po dráze tichomořské (pacifické), až dorazili dne 29. srpna po velmi namáhavých cestách do San Franciska, nejzápadnějšího veleměsta Spojených států.

O Kalifornii píše pan Řezníček, že jest to pravý ráj: „Vše, co u nás jen ve sklenících a za oknem krní a sotva živoří, roste zde v ohromné velikosti a nevídané bujnosti. Nikde neviděti tolik ovoce tak přerozmanitých druhů a tak neobyčejné, ba nevídané krásy. Vše se tu dobře spenězí; i co opadá, neshnije, nýbrž uschne na slunci samo. Celé vlaky s nesčetným počtem vozů odvážejí odtud ovoce na východ. Ohromné množství krabic se ho ukládá a zavařuje. V zahradách, kdekoli oko spočine, jest plno pestrých květů, jež obletují malí kolibříci. Není snad krásnějšího pohledu nad onen, který se nám tu naskytá. Jsme zde již druhý den a konáme stále vyjíždky, ráno jsme přijeli z Monterey a Pacifik Growe. Teď čekáme právě na koně, bychom za odpoledne dojeli na Lickovu hvězdárnu, kteráž se nachází na západním svahu vysočiny kalifornské na hoře Hamiltonu a má největší teleskop na světě, jehož čočka měří skoro 1 m. v průměru. Ve hvězdárně budeme přes noc a ráno dne 3. září vrátíme se přes Santa Cruz do San Franciska.“

Ve svém posledním dopise z Nového světa, který jest datován dne 11. září ve sv. Františku, p. Řezníček vyličuje mimo jiné též značné bohatství českoamerické rodiny Korbelovy: „Když jsme se vrátili ze San Jose do sv. Františka, spatřili jsme tu mnoho zajímavého. Provázeni americkým Čechem, p. Josefem Korbelem, navštívili jsme jednak po lodi jednak po dráze rozsáhlé lesy a vinice, náležející třem bratřím Korbelům. Přál bych Vám viděti ty ohromné stromy lesů kalifornských! Mnohé vellingtonie (sequoia gigantea) mají přes 100 m. výšky, 10 m. v průměru a 30 m. v objemu, takže je sotva 15 dospělých lidí obejme. Páni Korbelové jsou velicí boháči. Kromě ohromných lesů mají rozsáhlé vinice a veliké olivové zahrady. Jejich vinné sklepy mají teď 20.000 hektolitrů zásob, také mají lihovar na koňak a brendy. Kolem jich majetku jest ještě samá americká divokost, nebetyčné hory a pralesy.“ Louče se s Kalifornií praví: „Věru že se mně ani nechce z této bohaté, žírné země, kdež panuje pravá volnost, rovnost a svoboda!“

Na den 12. září byl ustanoven odjezd z Nového světa. Dopravu

přes Tichý oceán ze San Franciska do Jokahamy obstarává americká paroplavební společnost „Mail Steam Ship Company“. První jízda pomořská mezi jmenovanými městy, vykonaná před 20 lety, trvala 24 dní, nyní i s krátkou zastávkou ve přístavě Honolulském na ostrově Havaii vykoná se obyčejně za 20 dní. V ustanovený den o 3. hodině odpolední rozloučili se naši cestovatelé ještě naposledy se svými přátely v Americe a vsednuvše na parník „Chinu“ propluli opatrně Zlatou branou, jedním z nejkrásnějších zálivů Nového světa, do širého oceánu. Ještě naposledy spatřovali z lodi San Francisko. Začátek plavby byl proti západnímu, silnému větru. „China“ kolébala se na nepokojném moři dosti nepříjemně a zapadající slunce osvětlovalo leckterou tvář mořskou nemocí stiženého, obzvláště slabšího, v tomto případě snad až příliš slabého pohlaví.

Avšak již druhého dne vítr se utišil a počasí bylo překrásné. Modré moře, jsouc jen zlehka zkadeřeno, bylo ozářeno zvláštním purpurovým leskem a nad ním usmívalo se jasné azurové nebe. Obrovští bílí a šedí rackové doprovázeli v prvních dnech plavby parník, který se bral směrem jihozápadním k obratníku raka. Dne 16. září cestující byli opuštěni též od těchto průvodcův, ale v náhradu je obveselovaly létající ryby, provozující jednotlivě i v celých houfech své nedokonalé umění. Velmi krásný býval na lodi západ slunce a s ním o krásu závodící západ měsíce, jenž okouzloval a oživoval palubu. „China“, jeden z nejnovějších a nejrychlejších parníků Tichého oceánu, jest sice loď pěkná, avšak není tak pohodlně zařízena jako parník německého Lloydu „Hawel“, který je převážel přes Atlantský oceán. Náklad lodní i počet cestujících byl znamenitý. Kromě příslušníků Nového světa jak ze severní tak jižní Ameriky bylo tam nejvíce kuliů. totiž chudých čínských dělníků, jichž se počítalo v mezipalubí několik set. Ostatní cestující v kajutách obávali se při velikém parnu nakažlivých nemocí, zvláště když viděli, jak se tito lidé nuzně stravovali a jak bídně vypadali Vskutku jich také několik zemřelo, avšak mrtvoly jejich nebyly ponořeny do moře, jak zvykem bývá na jiných lodích, nýbrž byly ve zvláštním, hermeticky uzavřeném přístroji převezeny do své původní vlasti. Také veškeré lodní mužstvo kromě kapitána a důstojníků byli vesměs synové nebeské říše. Mezi zámožnými Japonci a Číňany, kteří obývali kabiny v kajutě prvé třídy, nacházela se vznešená rodina mandarinská, jejížto hlava byl čínský vyslanec, vracející se právě z hlavního města Spojených států. Nápadným byl z této rodiny syn mandarinův, asi 17letý, veliké silné postavy, pravý Herkules, který koktal jako Vašek z „Prodané nevěsty“. To prý mu však v jeho karieře bude sotva vaditi; pravili o něm, že bude aspoň ministrem. Z Evropanů bylo nejvíce Angličanův a ze Slovanů dva známí Čechové. Jako četné národnosti, tak byla na lodi zastoupena i mnohá náboženská vyznání, jednobožci i mnohobožci se svými různými sektami. Každý uctíval svého tvůrce svým zvláštním spůsobem. V neděli (17. září) vykonávali četní missionáři a missionářky svou bohoslužbu na palubě. Po šestidenní plavbě přistála „China“ na Sandwichských ostrovech a zakotvila v pondělí dne 18. září na 24 hodiny v přístavě Honolulském na Havaii. Odtud psal pan Řezníček krátký humoristický dopis: „Dosud je nám vše příznivo. Možno, že si nás v Honolulu oblíbí některá princezna,

jsou prý dvě — jedna stará, druhá mladá. — Ostrovy bychom pak anektovali a tam hned náš červenobílý prapor vztýčili.“

„China“ vyplavši po jednodenní zastávce z Honolula dala se směrem severozápadním. Dne 22. září, v pátek na sv. Mořice, projeli 180° z. d. f. a utopili tak jeden den svého života ve vodách Tichého oceánu. Aby srovnali svůj účet se sluncem a zemí, přešli hned z pátku na neděli vynechavše sobotu, totiž den 23. září. Na lodích, opáčně plujících, jest tomu zase naopak, tu se jeden den v témdni opětuje: Bývá to hlavním předmětem hovoru, ač jest obyčejně mezi cestujícími jen málo těch, kteří si to dovedou náležitě vysvětliti. — Konečně zakotvila „China“ po 19denní šťastné plavbě v sobotu dne 30. září v zálivu Sagami-Urském opodál Jokahamy. Vykonati za necelých 20 dní kolostrojným parníkem cestu více než 5000 námořských mil, jest dojista veliký úkol, kterému „China“ dostála skvěle. O několik hodin později naši cestující přistáli v Jokahamě a vystoupivše na tajemnou půdu japonskou odebrali se k rakouskému generálnímu konsulovi, rytíři Kreitnerovi, jenž je se svou chotí velmi vlídně přijal a znamenitě pohostil. Tři dni bylo jim v přístavním městě čekati na písemnou dovolenou k návštěvě některých měst a zajímavých míst uvnitř země. Zbývajícího času použili ku prohlednutí města Jokahamy a jeho okolí. Tyto zajímavé vycházky podnikali s konsulem Kreitnerem a vídeňským baronem Pochem, který s nimi několik dní cestoval. Všichni čtyři dali se fotografovati ve své vyjížďce do Kamakury, ležící u moře asi 3 hodiny cesty od Jokahamy, kdež jsou zříceniny slavného chrámu Budhova. Všude se jim naskytovala zvláštní podívaná, které dosud nikde neměli. Vidouce přírodu neobyčejně krásnou a zajímavou, stromy jiného tvaru a krajinu zcela jinakého rázu nežli v Evropě i Americe, tázali se při každém kroku: „Jest to všecko pravdivé a skutečné, není to pouhý sen a pohádka?“ V této příčině píše p. Řezníček dne 17. října: „Přál bych vám viděti krajinu i lid v říši vycházejícího slunce. Jak jednoduše, spokojeně a šťastně žije pravý Japonec, vše ho těší jako dítě, každé kvítko i barevný list. Nejraději se tu zabývají polním hospodářstvím. Každý vzdělává své políčko vlastnoručně a co nejpečlivěji. Potahu při práci tu neviděti, někde by koník na svém bedru celou úrodu po úzkých stezkách odnosil. Kdo tu má korec pole, jest už boháčem a kdo nemá, jest také šťasten, neboť potřeby člověka jsou zde praskrovné. Šat stojí 1 jen, t. j. asi 90 našich krejcarů a vydrží po celý rok. Na živobytí postačí chudšímu člověku dva neb tři centy, t. j. asi 3 neb 4 kr. denně. Dobrý dělník vydělá 25 centů a umělecký pracovník až 1 jen. Kdo si vydělal 10—12 jenů, jde do horských lázní neb na moře a baví se chytáním ryb, kterých je tu veliká hojnost. Kapitálů zde nehromadí nikdo. Každý pěstuje na svém pozemku, jejž má při čisté, úhledné chaloupce, především sám pro sebe a svou rodinu rozmanité plodiny, jako jest rýže, čaj, proso, sladké brambory a místy i bavlnu. Všude se staví většinou jen přízemní dřevěné domky, i ve městech jest zřídka viděti vyšší dům jednopatrový, ježto zde zuřívají častá zemětřesení a prudké nebezpečné větry tyfony. Japonci jsou velice čistotní, ba až úzkostlivě čistoty dbalí. Venku po ulicích chodí v sandálech, avšak do svého příbytku vcházejí buď bosi nebo v punčochách.

Cizinec dostane v lepších příbytcích a čajovnách přezůvky. V bytech, alespoň ve městských obydlích, mají všude po podlaze i na chodbách jemné rohožky. Dřevěné domy jsou za dne otevřeny, ale na noc proměňují se zasazenými dřevěnými stěnami v uzavřenou krabici. Vnitřní mezistěny jsou obyčejně ze silného papíru a dají se všecky posouvati. Při jídle sedí se na zemi, na rohože položí se polštáře, které slouží za sedadlo a vedle se postaví stoleček. Potom se na poctu neb uvítání hned přináší čaj neb sake, lihovina z rýže připravená. Všude se též kouří; i dívky přinášejí oběť zápalnou. Jest tudíž na každém stolku o kuřácké potřeby postaráno. Když nastane večer, rozprostrou se vlněné přikrývky ku spaní. Skříní, postelí a jiného u nás obvyklého nábytku zde neviděti. Chudý jich nepotřebuje a boháč má je uschovány v mezistěnách, jak jsme to viděli v bytě vysoce postaveného zemského soudce, jehož manželku jsme za její nemoci na lodi „Chině" ošetřovali. Za to jsme byli pozváni do domu tohoto japonského hodnostáře, kdež nám zvědavým cizincům bylo ukázáno celé zařízení domu, ba i byt paní, která se nám pochlubila svojí drahocennou garderobou, ukazujíc pro jednotlivé svátky a hody vždy zvláštní toiletu. Stálo vše za podívanou, jakéž bývají účastni jen málokteří Evropané; nepoštěstilo se to prý ani těm, kteří tu žijí již delší dobu při vyslanectví. Na svých procházkách městem pohlížíme dosti zvědavě do otevřených krámův a dílen a divíme se dovednosti japonských dělníků, s jakou si vedou při práci. Na prostoře, kteréž by u nás jeden neb dva dělníci potřebovali, pracuje často až 10 lidí, přidržujících své dílo nohami. Navštěvujíce krámy kupujeme tu různé předměty, které se nám zdají pěkné, laciné a doma nevídané. Máme každý již asi pět beden rozmanitých věcí, ale také hodnou starost s obstaráváním, bedněním a dopravou přes Hamburk do Prahy. Až sem naše lodi nedojíždějí."

O japonských ženách píší naši turisté s nevšední zálibou, jakož jest to známo o všech cestovatelích, kteří navštívili říši vycházejícího slunce. Dle evropského měřítka nejsou Japonky arci krásné, majíce ne zcela pravidelné rysy, lícní kosti dosti vysedlé a rty poněkud naduřelé a přece prý jsou zajímavé a líbí se skoro každému Evropanu, neboť jsou přirozené, prosté, dobromyslné a veselé. Ke žlutavé pleti sluší jim pěkně jich tmavohnědé lesklé vlasy; veliké hnědé, poněkud šikmo rozštěpené oči jejich stále se líbezně usmívají.

Asi v polovici měsíce října se najednou počasí změnilo a naši krajané byli neočekávanými dešti ze svého výletu do severního Japonska zahnáni zase do Jokahamy. Takové deště jsou zlým hostem pro obyvatelstvo dřevěných domů japonských. Vlhkost do nich vnikající porušuje dřevěné stěny, obzvláště papírové mezistěny, které více nezadržují vítr a ve studených světnicích nebývá pak volno. Dle krátkých zpráv zaslaných z Kiota a Kobe zdrželi se oba Čechové v říši Japonské celkem asi 5 neděl. Z Jokahamy odjeli do Kiota, odtud do Nary, pak do Osaky, Kobe a naposledy Nagasaka, odkudž odejeli počátkem listopadu do čínského přístavního města Šangaje. Oznámili, že svátky vánoční budou slaviti v Přední Indii, obklopeni bujnou přírodou tropického zeměpásu.

Blouznivci našich hor.

Řada postav z Pojizeří. Napsal Antal Stašek.

(Pokračování.)

3.

Co Bobek takto přemítal, dojila Francka jedinou krávu v chlévě baráku, jenž stál vedle cesty naproti kovárně, kde tatík Bělka se starším bratrem statně ještě bušili. Když byli hotovi, odhodili kladiva, uhasili oheň, zamkli dílnu a šli domů.

„Mámo, dávej večeři, jsme udřeni," rozkazoval starý ženě.

„Jen co Francka podojí," bručela kovářka, otevřela dvéře a křičela přes síň do chléva: „Bude-li pak to?"

„Hned, hned," ozývala se dcera a za malou chvíli vstoupila do světnice, kde bylo šero.

„Rozsvěť, ať si vidíme do huby," nařizoval kovář.

Rozžehli v malé lampě nad stolem a Francka stála ve světle. Děvče bylo postavy štíhlé, kostnatého těla, hubených tváří, hnědé pleti, vlasů černých jako havran a tmavých očí, z nichž sálal oheň. Ve velkém městě byl by každý řekl, že je to „čertova kráska"; ale horáci libují si v bílé pleti; nemají smyslu pro takové krasavice a říkají jim cikánky. Přezdívali proto i kovářčeti „černá Francka" a nikdo ji neměl rád, jen máma, táta, bratr a Petřík.

Rodina povečeřela, starý kovář, unaven prací, šel si na půdu lehnout, syn se vypravil do vsi mezi chasu a ženské zůstaly samy.

„Přijde dnes?" ptala se matka dcery a upřela na ni zrak.

„Nevím," větilo děvče a zakabonilo tváře, jakoby s matkou o tom nechtělo ani mluvit.

„Udělej tomu, holka, konec. Řekni mu, ať si tě buď vezme a nebo ať k nám nechodí . . . takhle ti to už trvá na druhý rok . . . a to není nikdy k dobrýmu . . . jen ať si něco neulovíš . . . víš, jací hoši jsou . . ."

„Mámo, nemořte mne pořád . . . beztoho mně z baračištěte mnoho nedáte . . ."

„Inu, zatracepený ďůče . . . kdyby tu byl táta, přetáh' by tě polínkem . . . ale jak si kdo ustele, tak si lehne."

Stará ještě chvilku pohubovala, ponaříkala, uzavírala pak domovní dveře na závory a šla za tatíkem. Děvče zůstalo samo ve světnici, kde mělo postel, ale nelehlo. Sedlo si na lavici u okna a vyhlíželo ven v noční šero.

„Ještě nejde? Bože, jak ten čas pomalu utíká . . . někdo přichází . . . to není Petr . . . starý Nosálů se šáme z hospody . . . je na mol a zpívá si . . . kdyby tě, dědku, něco chtělo trknout . . . pro pána boha snad

někde nehoří? . . . Aha, vychází měsíček, proto taková záře . . . jen kdyby tady již byl . . . máma má pravdu . . . musí si mne vzít . . . musí . . . tamhle starý Krupka taky nechtěl přivolit a syn si vzal přece Barče Háskovo bez peněz . . . budu za to na statku dřít, jako kůň . . . to taky za něco stojí . . . ale kde jen je?"

Když tak přemítala, přišel očekávaný Petr. Otec a po něm i ostatní lidé mu říkali Petřík. Hned ho poznala, otevřela okno, a ptala se: „Proč tak pozdě?"

„Hlídali mne, musil jsem čekat, až usnou, a z Poniklého do Ropratic je hodný kus cesty."

„Pojď siní, pustím tě."

„Měsíček svítí . . . je teplo jako ve žních . . . pojď ven, mám ti mnoho povídat."

Vyšla dveřmi, přivřela je a oba si sedli na mez naproti baráku za kovárnu. Z dáli ozýval se pronikavý hlas chřástalů, porůznu poletovali svatojánští broučkové a vedle zurčela voda žlábkem do nádržky, v níž starý kovář kalíval žhavé železo. Měsíček svítil jako rybí oko, z bažinatých luk ozývalo se skřehotání žab a od potoka, jenž hrčel v rokli, táhly se dlouhé, tmavé stíny vysokých olší.

„Pojďme do polí . . . je mně tady úzko . . . sám nevím proč," pravil mladík.

Děvče přisvědčilo. Vyšli na břeh nad kovárnu a stezkou brali se v širou prostoru lánů, na nichž metalo již žitíčko. Petříkovi bylo opravdu úzko; šel mlčky vedle ní a držel ji za ruku.

„Chtěls povídat a seš zticha jako pěna," podotkla dívka.

„Ani si to nepřej slyšet," větil mladík a počal o tom, že má doma od otce a matky horoucí peklo proto, že za ní chodí.

„To jsem již stokrát slyšela."

Petřík se zamyslil a po chvilce pokračoval: „Dnes to prasklo . . . otec mně vyhrožoval, že dá statek starší vdané sestře a mne že vyžene z domu, ať si jdu, kam koliv, do neděle se mám rozmyslit . . . do neděle mu mám povědět, chci-li od tebe pustit, nebo ne . . . do neděle!" . . .

„Co uděláš?" ptala se dívka a chytila mladíka oběma rukama okolo krku.

„Půjdu . . . půjdu z domu."

„Kam?"

„S tebou pryč někam do světa."

„Pryč . . . se mnou . . . do světa?"

Přišli na konec pole, kde počínal borový háj. Byl řídký a plný mechu. Usedli pod velkou borovicí, mezi jejímiž větvemi kmitaly měsíčné paprsky; vzduch, prosycený vůní osení a lesů, byl vlahý a teplý. Někde v dáli hukala sova a z trávy blízkého břehu ozýval se ještě polní cvrček. Ani mladík ani dívka nevšímali si, co se kolem nich děje; zapomněli na všechno: na statek i kovárnu, na otce i matky, na dnešek i zejtřek, ba na celý svět. Několik sladkých okamžiků bylo jim vším. Pohrouženi druh v druhu, byli jedna duše, jedno tělo, a trvalo dlouho, než je kohouti, kteří již ve vsi kokrhali, probudili z opojné něhy. Kdyby oba byli uměli mudrovat, byli by si řekli, že zažili života nejkrásnější chvíle.

Ale neuměli si to říci, jen to cítili a smutni nad tím, že „škoda toho milování, že netrvá do skonání“, vraceli se domů ku svým všedním starostem.

„Jestli mne se statku vyženou,“ pravil Petřík, „půjdu k vám a budu se učit kovářství. Přijme mne tvůj otec?“

Děvče se zarazilo; nevědělo, máli-li se těšit nebo rmoutit. Odmlčelo se a teprve po chvilce větilo: „Přijď!“

Před kovárnou se rozloučili; ale Francka se nemohla dostat do světnice, neboť bratr, jenž se dříve vrátil, zamkl uvnitř dveře. Musila dlouho bouřit, než jí matka přišla otevřít.

„Já pořád říkám, že si něco ulovíš . . . ale pak mně nechoď domů!“

„To bude neštěstí, vyženete-li mne z baračištěte . . . Bez toho tu nic nemám, než výčitky,“ odmlouvala spurná dcera.

Obě si šly lehnout, ale žádná z nich nezamhouřila oka — matka starostí o dceru, dcera starostí o Petříka.

4.

Druhý den časně ráno budil starý Matěcha syna.

„Vstávej . . . máme sejť ještě směsku a ty vyspáváš jako po muzice . . . Kde pak se's v noci toulal, nezdaro?“

Petřík, neodmlouvaje, vstal a poklidiv v chlévě volky, šel se do světnice nasnídat. Byl hezký, pěkně rostlý mladík a bylo na něm znát, že „má několik škol“. Sedlačina mu svědčila; vypadal statně, ale bledě modrým okem bylo mu vidět do duše a zdálo se, že v ní dříme snivá měkkosť a slabosť — vlastnosti u selských synků velmi řídké.

„Ty seš pěknej syn . . . cikánka je ti milejší než rodiče,“ vítala ho matka a utírala si zástěrou slzy.

Petřík neodpověděl ani matce; šel zapřahat, dal na volky kliky s postroji, vyvedl je z chléva k vozu, hodil naň hakoviště, brány, sekyrku a snesl se špejcharu přichystané dva pytle zásevu.

„Kam pak se mně poděly tři věrtele hrachu? Měl jsem ho odměřenej a tejď jsem se nedoměřil . . . dělal's tchoře a odnášel's do Ropratic,“ láteřil otec.

Syn, jakoby se ho řeč ta ani netýkala, natahoval prostraněk k rozporce a lhostejně volal na strakáče, který nechtěl couvnout: „Huj stup!“ Pak vzal mlčky do levice opratě, do pravice bič, práskl a jel. Otec šel za vozem a syn se loudal vedle spřežení. Přijeli na pole, kde se měla zasévat směska.

„Co pak jsem ti nepovídal, abys to dobře uvláčel? Mělo bejť místy až čtyrykrát přejeto . . . vždyť tu je samej drn, jak pak máme do toho sejť? . . . Po nocích se váleť u kovářčete a ve dne chodiť s flintištětem po hájích, to ty bys nejradš; ale pořádně pracovať se ti nechce. Udělám tomu konec: flintu ti zahodím,“ bručel tatík, jenž pravidelně vyčítával synovi jeho zálibu v honbě a v zbrani, kdykoliv se mu zdálo, že v roli něco nedobře pořídil.

Ani toho si Petřík nevšímal a odpřáhl volky od vozu.

„Ještě jednou to převláčej, nekaloto nekalá,“ rozkazoval otec a nechav mladého na poli, loudal se do blízkého lesa. Prohlížel si smrčky a pátral, zdali mu tam nikdo nekrade. Našel tři sřežky a hlasitě klel. Bylť člověk zlostný a jsa podrážděn i k násilnostem náchylný.

„Tohle předevčírem ještě nebylo . . . čerstvá krádež . . . tadyhle jsou ještě těřiny. To je uděláno dnes v noci . . . Hůlkův barák . . . zlodějský pelech,“ přemítal a umínil si, že odpoledne půjde pátrat do Hůlkova baráku po ukradených smrčkách.

Syn vláčel, ale práce mu nešla od ruky. Brzy na klikách u volů bylo něco v nepořádku, tu zas na postrojích něco scházelo, a mladík, již i tak otcovými domluvami dopálený, klel zlostí na poli, jako tatík láteřil v lese. I u bran mu něco prasklo a musilo být prozatím dřevěným hřebíkem opraveno Nechal volky stát, vzal sekyrku a šel do háje useknout si k tomu větev z břízy, jež stála na pokraji lesa. Setkal se při tom s otcem, který se ptal, co tu dělá a, nečekaje odpovědi, hned se do něho zase spustil. Petřík měl sto chutí, praštit sekyrkou, nechat všeho a utéci pryč. Ale přemohl se, oznámil suše, co se mu přihodilo, připravil kolík a šel spravit brány. Když byl hotov, vláčel dále, ale krev v něm vřela a když náruční vůl nechtěl při práci poslouchat, jal se ho nemilosrdně řezat, nejprve bičem a po tom násadkou. Vyléval si na ubohém strakáči všechnu zlost, která v něm kypěla. Tatík, loudaje se nazpět z háje, zahlédl, co se koná. Strakáč byl jeho miláčkem a starochovi se zdálo, že sám bolestně cítí každou ránu, jež dopadala na hřbet dobytčete. Křičel i hubácel z daleka a pospíchal, aby zachránil vola před nemilosrdnou rukou. Když přišel k Petříkovi, vytrhl mu bič, a chtěl naložit se synem tak, jako syn nakládal se strakáčem. Již již se proti němu napřahoval, ale vzpamatoval se v pravý čas, přiklepával mu jen rukou u hlavy a křičel:

„Jak ty mě takhle dlouho sužovať nebudeš! Uděláme tomu s mámou konec! Vydědíme, vyženeme tě . . . budeš mít svou cikánku!“

V Petříkovi hrklo; překypěla v něm zlosť, mrštil opratí, kterou dosud držel, máchnul rukou v povětří, a spurně děl:

„Čert aby to vydržel . . . nechte si statčiště, a já půjdu, kam se mně líbí . . . k cikánce!“

Dořekl, nechal všeho, obrátil se, pospíchal domů, svázal si na komoře, kde líhával, šatstvo s prádlem do ranečku a než minulo půl hodiny, ubíral se cestou do Ropratic, s nikým se nerozloučiv a nikomu, ani matce, ničeho neoznámiv. Překvapený otec zapřáhl volky do vozu a jel s pole.

„Pro pána boha, co se stalo?“ ptala se ho plačky žena a když slyšela, co a jak se přihodilo, spustila na muže celé proudy výčitek. Sama stále vytýkala synovi, že chodí za černou Franckou, ale konec konců odnesl to přec jen táta, jenž u ní byl vždy vinen vším. Bylo-li přílišné sucho neb mokro, byla-li neúroda, padlo-li dobytče, ukradl-li jim někdo obilí nebo v lese dříví — vším byl vždy vinen starý Matěcha a dle toho se k němu po celý život chovala. Na muže se svezl i nynější případ a otec musil slyšeti dlouhé kázání o tom, že syna pokazil a že Petřík je hodný hoch, jenže má nekalého tátu. Matěcha byl takovým

litaniím zvyklý; obyčejně ani neposlouchal a poslouchal-li, činil tak jen jedním uchem. Zřídka odpovídal. Ale dnes byl zle nakvašen, jal se hromovat a málem bylo na tom, že by byl ženu sepral. Již již ohmatával bičiště, jež viselo u dveří na hřebíku, a chytal je u tenčího konce. Selka věděla ze zkušenosti, co pohyb takový značí, a odmlčevši se v pravý čas vyběhla kuchyní na půdu.

Čeládka byla v práci a hospodář po ženině útěku zůstal ve světnici sám. Chytil dýmku, nacpal, zapálil a přecházeje od stolu ke dveřím bafčil. Z velkých kotoučů dýmu, které pouštěl, ze způsobu, jak při tom pychtil, a z rychlých kroků, jakými se procházel, bylo vidět, že v něm bouří zlost. V tom někdo zaklepal. Byl to Bobek, který do horských dědin přinesl modu ťukati na dveře. Matěcha něco zabručel a dohazovač vstoupil. Pozdraviv počal hned vyprávět, že věci jdou dobře, že již pro Petříka našel bohatou nevěstu a pro černou Francku že ví o ženichovi; dodělal prý se ho v Helkovicích a podaří-li se ji vdát a synovi odloudit, že je vyhráno. Byl v dobré míře a nemálo se podivil, když mu sedlák stručně pověděl, co se právě stalo.

„Je zle, je zle," jal se naříkat Bobek a doložil: „Synáček je jistě u Francky. Musíme všechno vynaložit, abychom ho tam odtud vypíchali. Víte co, pantáto? Půjdu tam a řeknu, že mu všechno odpouštíte, že svolujete, aby si třeba tu cikánku vzal, když od ní nechce pustit, jen aby se vrátil domů, to ostatní již nějak nastrojím."

„Ne, nesmíte, kdyby kluk na smrtelný posteli ležel nebo hlady umíral, nevzkážu pro něj," rozkřikl se Matěcha, vyndal levicí z úst dýmku a pěstí od pravice udeřil vší silou do dubového stolu, až se ve stavení všechno třáslo, okna řinčela a hrníčky v polici rachotily.

5.

Doktor Boukal byl mladý, asi třicetiletý muž. Od svých vrstevníků byl pokládán za podivína. Neměl v povaze nic bujarého, nic výbojného, ba nedostávalo se mu ani oné mladistvé svěžesti a pohyblivosti, jež jest obyčejným údělem lidí jeho věku. Na první pohled se zdálo, že v něm není ani špetky ctižádosti, jež bývá buď spružinou neb výsledkem ráznosti a neunavné zevnější píle. Byl povahou hloubavou, do sebe uzavřenou, vše rozebírající, o všem uvažující, přemítající. Zdálo se, jakoby jeho rozum byl lučavkou, jenž, nač padne, pálí a zžíhá, aby rozložil v prvky a poznal. I na jarní květy lidských citů ba i na své vlastní myšlénky kapával jed nemilosrdného rozumu. Vlastnost ta činila ho na zevnějšek zdánlivě suchopárným a chladným. A přece bylo v jeho nitru mnoho tepla a mnoho dobroty.

Onoho dne, když mu umřel drahý, jediný přítel, kráčel večerním šerem dát Růžence osudnou zvěst a vyřídit zároveň vzkaz. Přemýšlel o zemřelém. Cítil hluboký žal.

„Co myšlének umírá s ubohým, co tužeb a nesplněných nadějí klade se s ním v hrob. Zmařené trudy, zmařené znoje, zmařený život. A všechny ty city, jež prochvívaly jeho nitrem, zmizely beze sledu . . . beze stopy . . . Zůstanu sám bez přítele," rozumoval po cestě.

„Sám?!“ ptal se v duchu a hlavou mu projela myšlénka, že by si mohl vzít Růženu za ženu. Tanulo mu to v duši již dříve, ale nedosti jasně; nyní vynořil se v něm úmysl ten zcela určitě. Znal Růženu a líbila se mu.

Podivil se sám nad úmyslem tím; ne proto, že v něm uzrál, ale proto, že se k němu bez obalu a hned přiznal. Býval sám k sobě vžoy upřímným.

„Ejhle člověk! Takový jest! Pokládám se za dobrého; ale sotva zavřel oči nejlepší ba jediný můj druh, již natahuju ruku, abych sáhl po tom, co mu bylo v životě nejdražším a co žárlivě chtěl střežit i za hrob. Kdybych se sám před sebou přetvářel, mohl bych si namluvit, že činím vlastně dobře, že chci učinit děvče to šťastným. Byla by to šalba, přetvářka, lež. Chci ji proto, že se mně líbí, že mne k ní táhne . . . co mne k ní vlastně táhne? U čerta . . . neboj se to říci. Darvin to správně pojmenoval; my obyčejní lidé tomu říkáme láska . . . Miluju ji, mám ji rád, abych uspokojil sám sebe a ne, abych hledal jejího štěstí. Ba, přiznám se až do dna: mám ji také proto rád, že má peníze, a já potřebuju mnoho peněz.“

V tom milý lékař kobrtl o kámen a klopýtl. Neupadl, ale náhoda ta přetrhla mu nitku myšlének. Docházel ke vsi Příkré, přes niž mu přišlo jít. Stoupal dědinou do kopce, až se octl u silnice, jež po hořením konci vede do Vysokého. Zpozoroval, že se nedal pravou cestou. Z Boskova do Sytové naměřil si rovný směr; ale nyní viděl, že pro samé kopce a rokle byla by tato cesta k Růženě nejdelší a že mu není možno dorazit na noc do Sytovského mlýna. Rozhodl, že se uhne po silnici do Semil, tam přenocuje a zejtra časně ráno dá se dovézt. Musil učinit velikou zacházku.

„Takhle končí každý rozum, který nezná nic, než rovně nataženou čáru svých pomyslů a nepočítá s překážkami; takový matematický rozum zapomíná, že člověk není ptákem, jenž lítá, nýbrž pozemským červíkem, jenž se musí škrabat i hemzat po kopcích a roklích; ty po čertech ohýbají, křiví i prodlužují čáru tu,“ zlobil se sám na sebe a pospíchal k Semilům.

6.

Druhý den časně z rána najal povoz a vydal se na cestu do Sytovského mlýna, jenž stál na Jizeře vedle silnice. Bylo to veliké stavení o jednom poschodí a zevnějšek svědčil o bývalém blahobytu i bohatství, jakým naši mlynáři za starých dob slynuli. Časy se valně změnily, ale Sytovská mlynářka rovnala se hrdým sebevědomím alespoň každému baronovi. Její majetkové poměry byly hodně pošramoceny, však i přes to hleděla s patra na všechny sedláky ba i měšťáky Blažený pocit domýšlivé povýšenosti byl kalen jen jejím druhým mužem, jehož si nevážila; zdál se jí sprostý a neohrabaný. Vzala si ho v slabé chvilce a litovala toho po celý život. Jinak jí tísnila starost o Růženku, jež vyspěla v krasavici. Básníci nazývají takové dívky růžemi v nejkrásnějším rozkvětu. Bylo na čase růži tu utrhnout, aby neopadala a neztratila vůni. Matka o tom věděla, ale dcera na to nemyslila.

V děvčeti tom byly dvě bytosti. Na zevnějšek pohybovala se v kruhu obyčejného zaměstnání; za to nitro plálo touhou po něčem, co bylo mimo její obor. Činy byly holá hospodářská prosa všedního života, ale myšlenky i city byly protkány poesií tužeb a ideálů. Často dumala, často snila, ale ne tak jak obyčejně snívají dívky dvacetileté. Matka vystihla tuto disharmonii v dceřině povaze a říkala o ní že je přemrštěná. Měla pravdu, ale byla tím sama vinna. Bylo to výsledkem nejednotného vychování a nesouměrných podmínek zevnějšího života. Dala dceru do Prahy na cvik a chtěla z ní mít velkoměstskou slečnu; její marnivá pýcha nesla se vysoko a ničeho si toužebněji nepřála než vdát ji za nějakého velikého pána. Ale po smrti prvního muže shroutily se vzdušné ty hrady v ssutiny: bohatství rodinné nebylo tak valné, jak ona i celý svět měli za to. Musila pustit od myšlénky, že by ji vdala za člověka vznešeného; věděla, že takoví lidé vymahají hrůzu peněz, které jí dát nebyla s to. Vytrhla ji proto z dosavadního velkoměstského ovzduší a vzala si ji do mlýna, aby na venkovském zátiší pomáhala při hospodářství. Děvče mělo z počátku plnou hlavu myšlének vyčtených z básníků celého světa; znala dopodrobna všechny Shakespearovské typy, Byronovy dívčí postavy, Goethovy reky, uměla nazpamět Hálkovy večerní písně, blouznila o divadle a výstavách; vmlouvala v sebe, že Wagnerovská hudba je velkolepá; věřila, že lidé vůbec a ženy zvláště jsou k tomu stvořeni, aby se kochali v krásách přírody a děl uměleckých; a při tom musila mamince počítat, za kolik záměr černé mouky má dostat u Nácka Vedralova, kolik bochníků chleba odebral Filip Valentů a za kolik pytlů otrubů je dlužen šenkýř Bachtíků. Vše, co čtla, myslila a konala, brala do opravdy; v tom byla pravou horskou povahou. Její družky s ní zároveň vychované pojímaly věci jinak. Co jim bylo do Shakespeara, Götha a ostatní spousty básníků? Pouhá, často protivná jména, jež jim uvízla sotva v paměti. Nebraly si ani je ani to, co napsali, příliš k srdci a myslily si: „Co nám je do všech?“ Rychle se sebe setřásly školský nátěr a vytvořily si svůj vlastní názor; ne z knih a básní, ale z dojmů skutečného života. Hůře bylo s Růženkou. Vyčtené a utkvělé představy ležely jí z počátku jako můra na duši i srdci. Nemohla dlouho nezkaleným zrakem prohlédnout a probrat se k samostatnému nazírání světa. Teprve po smrti otcově a po mnohých trpkých zkušenostech dobrala se k pevnosti a soustředěnosti myšlének i činů; ale i tak v ní zbylo mnoho vrozené hloubavosti a snivosti. Vlastnosti ty sdědila po své babičce s otcovy strany, jež byla náchylná k náboženskému blouznění a celé dny dlívala na modlitbách v kostele. Po babičce měla ve svém nitru jako dvě bytosti: jednu pro sebe a druhou světu na odiv.

Při Boukalově příjezdu seděla na zahradě v besídce a přemýšlela o Čeňkovi. Její srdce se hlásilo k lidským právům a v nejvnitřnějším nitru jí šeptalo, že neučinila dobře, slíbivši nemocnému, že se za jiného nevdá. Cítila, že její láska chladne; ale nechtěla se k tomu přiznat; vmlouvala v sebe, že ho dosud horoucně miluje jako ondy, když se poznali v Praze. V pravdě nebyl její cit k ubohému mladíku ničím více, než litostí nad jeho osudem.

Přijel Boukal. Mlynářka ho přivítala a vedla do pokojů na prvním

poschodí. Dozvěděvši se o smrti Blažkově, oddechla si, jakoby s ní padlo břímě, a hlavou ji hned projela myšlénka, že Růženka by si nyní mohla vzít za muže mladého doktora.

„Mám ještě zvláštní poslání od nebožtíka k slečně a rád bych s ní mluvil," pravil Boukal.

„Dcera dnes trochu churaví a sedí venku. Pojďte k ní," větila a vedla ho do zahrádky.

Lékař oznámil Růžence přítelovu smrt spůsobem, jejž pokládal za nejšetrnější. Dívka byla v prvním okamžiku všecka zmatená; v rozpacích nevěděla, jak se na zevnějšek zachovati: má-li se podat naříkavému hoři nebo se obrnit důstojným a vážným klidem. Kolísala a proto bylo její chování poněkud strojené, nebylo prosté, nenucené, srdečné. Náhlá zpráva se jí dotkla bolestně, ale neuměla dát bolu pravdivý a přímý výraz. Boukal byl výborným ač nenápadným pozorovatelem a neušlo nic bystrému jeho oku. Ponořil pátradlo do jejího srdce a pomyslil si: „Poranění lehké, životu ne nebezpečné, které se zahojí v době kratší než dvacet dnů — ač nepřidruží-li se k tomu nepřirozený zánět . . . Ubohý Čeňku! Mrtvého nemá nikdo rád, jen matka . . . a někdy také přítel . . . ostatní zármutek jen lhou . . . Ale dívka je hezká, krásná . . . i dnešní přibledlost jí pěkně sluší!"

Matka schválně odešla a nechala je v besídce o samotě. Znali se již dávno a lékař míval s ní časté rozhovory o ženské emancipaci. Mluvívali rádi o otázce té, jež oba zajímala. Nepohlíželi na ni se stejného stanoviska; Boukal měl na mysli vymanění žen takové, jež by se dotýkalo poměrů hospodářských, společenských a politických; Růženka snívala o emancipaci více duševní, jež by postavila ženu na roveň muži nejen na zevnějšek co do oboru práv, leč především vnitrně co do myšlenkové hodnoty a ceny mravní. Pojímala věc hlouběji než on. Dnes ovšem nebyla k takovým rozhovorům příhodná doba a lékař počal hned a přímo o tom, co mu tanulo na mysli.

„Mám vám učinit důležité sdělení. Dala jste slib ubohému Čeňkovi, že se za jiného nikdy neprovdáte. Kdybych byl právníkem neb knězem, řekl bych ovšem, že slib takový není ani závazným ani mravně platným. Ale to je otázka na jiný vrub; o tu nyní neběží . . . Včera ráno navštívil jsem nešťastného přítele; uložil mně, abych došel vám oznámit, že vás před smrtí chce ještě jednou spatřit, s vámi promluvit, sprostit vás daného slova a zbavit vyřknuté přísahy. Jste svobodna."

Při posledních slovech pohledl významně na Růženku. Pátravý pohled ten jí neušel; hlavou jí projela myšlénka: „Myslí na mne sám." A rázem vznikl v ní odpor proti němu.

Zamračila se a neodpovídala. Lékař vystihl z výrazu tváře, jakým dojmem na ni působil a byl uražen. Ač nebyl povahou zevně ráznou, byl přece spurný. V prvním okamžiku se mu zdálo, jakoby náhle s něho byla spadla všechna k ní náklonnost a láska. Jala ho zlost; hned se odhodlal, že ucházeti se o ni nebude.

Promluvil již jen několik lhostejných slov a chladně se poroučel.

Rozešli se. Dívka se odebrala domů; Boukal nezastaviv se ani

u mlynářky, sedl do povozu, jenž naň na silnici čekal, a dal rozkaz k odjezdu.

„Hloupá husa . . . ubohý přítel! Nu, proč naříkat . . . má to odbyto . . . beztoho ten celý život nestojí za černého čerta. Mám zatím po ženitbě . . . člověk si to v myšlénkách setrojí a nastrojí, jako nějakou nedobytnou pevnost, a po prvním nárazu o skutečnost . . . bác, leží všechno na zemi, jako hrnec kaše . . . Skoro se mi zdá, že láska je spíše představou než citem . . . někdy si člověk jen představuje, že něco cítí a necítí vlastně nic, jen si to myslí. Ale k čertu s tím se vším!“ myslil si a zlostně volal na vozku:

„Pospěšte si, ať přijedeme do Semil k vlaku!“

„Poníženě prosím, šiml mně dnes na přední pravou nohu trochu kulhá; nesmím ho uhnať; dal jsem za něj o masopustě na Turnovském jarmarce půldruhého sta a dostávám již dvě stovky, ale nedám . . . kůň dobrý jako dítě a rozumný jako vyrostlý muž . . . řekneš mu ku příkladu, že pojedeme do Lomnice a ví to hned . . . jede . . . moh' by ho člověk pustit bez opratí; ale nestarají se . . . k vlaku je dost času,“ vykládal tlustý kočí a jel pomalým krokem.

Lékaře vše rozčilovalo a dráždilo: řeč neohrabaného vozky; jeho placatá čepice, kterou měl posunutou do týla, i široká nahnulá záda, jimiž k němu s kozlíku byl obrácen, ba i jeho ošumělý kabát s roztrhanými v zadu kapsami, z nichž na jedné straně čouhal kus chleba a na druhé cíp modrého šátku s fajfkou. Sedl na stranu tak, aby se mu nemusil dívat do zad a nevšímaje si ničeho přemítal:

„Škoda času . . . nemocní čekají . . . půjdu ze Semil do Brodu pěšky a stavím se na Spálově, mám tam dostat ve mlýně padesát zlatých . . . při tom navštívím truhlářovu Žofku pod hájem . . . hezká holka . . . již jsem tam dávno nebyl . . . oči jako trnky a ta pěkná ramena!“

Počal si představovat všechny vnady truhlářovy Žofky a bylo mu méně mrzuto. Ohlížel se po krajině; díval se bez rozčilení i na kostkovaný kabát i na vyčnívající vzadu cíp modrého šátku s fajfkou; snesl lhostejně, když se mu kočí jal klábosit o svém koni; ba poslouchal ho, i když mu vypravoval, že v Benešově, přes který právě jeli, nedávno vyhořely dva statky a že paliče již mají; že je to Nácek Strnadů, co chodil světem po žebrotě a ze zlosti podpálil, protože mu k obědu nedali krapet polívky.

„Ze zlosti podpálil, že mu nedali krapet polévky,“ divil se Boukal a před očima se mu míhala bílá ramena truhlářovy Žofky.

(Pokračování.)

Emile Zola.

Skutečnost a temperament.

Napsal Jiří Brandes.

Z dánského přeložila Anežka Schulzová.

ako spisovatel prosaický Emile Zola vyšel od Taina. Ve věku šestadvaceti let pravil o původci **Dějin anglické literatury**, že „nová věda, jež záleží z fysiologie, psychologie, dějepisu a filosofie, v něm došla svého nejvyššího rozkvětu.“

Taine, dle tehdejšího názoru jeho, jest „nejvyšší zjevení naší touhy po vědění, našeho pudu badatelského a naší náklonnosti, abychom vše uvedli zpět na prostý mechanism, jenž patří k vědám mathematickým.“

Jinými slovy: patrno, že Taine byl první myslitel současný, jehož Zola četl a jemuž rozuměl.

Mezi přirozenými náklonnostmi a původními sympatiemi spisovatele staršího i mladšího panoval jakýsi souhlas. Zola jako Taine měl zálibu pro vše bohaté a rozlehlé, pro vše silné a mocné. Massivnosť Tainova, veškeré ono hýření v barvách a tvarech, ve hrách přírodních, z orgiích a v násilnostech, vše to odpovídalo rázu ducha Zolova.

Oba dále milovali jakousi suchou rozumnosť a jednoduchosť v plánu knihy, a překypující, někdy unavující bohatství v jednotlivostech, jež obemknuty jsou ostrým rámcem. Oba byli systematiky a oba měli zálibu v popisování.

Význam, jejž Taine přikládal okolí — okolí znamená tak mnoho, kdežto jednotlivec tak málo — spočátku zarážel Zolu a vzbudil jeho mladistvý a vášnivý odpor: „Pokud Taine přisuzuje básníku a malíři trochu lidskosti, trochu svobodné vůle a osobního vzletu, nemůže úplně uváděti je zpět na mathematická pravidla.“

Hájí svrchovanosti genia vůči davu; oprávněnosť Tainovy methody uznává jen vzhledem k podnikům mass a k dílům společným, jako k pyramidám egyptským neb velikým epopejím národním; jakmile jde o osobnosť, o let a vzlet volné a nepravidelné bytosti lidské, skřípají všechna pera a stroj praská.

Však několik let později Zola nabyl jiného mínění, přijal úplně mechanický názor, ba, přisvojil si i Tainův způsob výrazu a se zálibou psal v nejvzdornějším slohu jeho mladosti. Před „Teresu Raquinovu“ jako heslo položil známá slova, jež své doby způsobila Tainovi tolik nepříjemností: „Ctnosť a nepravosť jsou výrobky jako vitriol a cukr.“

V předmluvě k svému velikému dílu „Les Rougon Macquart“ napsal větu, jež dělá dojem, jako by byla opsána dle Taina: „Dědičnosť má své zákony jako tíže.“ — Jako tíže? Snad. Nutno jenom podotknouti,

že známe zákony tíže, však téměř nic nevíme o dědičnosti. Zmiňuje se zde dále obratem, jenž poukazuje na týž vzor, o svých pokusech, aby nalezl niť, jež s mathematickou jistotou vede od člověka ke člověku. Tak zcela jest zde zaujat naukou, proti níž spočátku usiloval opříti se.

Nic ze spisů Tainových neučinilo na něho takový dojem jako pojednání o Balzacovi, v němž nalezl svého druhého velikého vůdce.

Toto pojednání pokládáno bylo své doby za jeden z nejsmělejších skutkův literárních; vyzývavým a přemrštěným porovnáním romanopisec, o jehož význam posud vedly se spory, stavil se tu po bok Shakespearovi; ale pojednání udělalo epochu, a uvedlo do literatury nový výraz a nové měřítko pro cenu děl básnických a historických: doklady k tomu, jaký člověk jest.

Taine končil totiž následujícími slovy: „Zároveň se Shakespearem a Saint-Simonem Balzac jest největší skladiště dokladů, jež máme o povaze lidské bytosti (documents sur la nature humaine).“

Zola učinil z toho své nepřesné heslo: documents humains, k němuž Edmond de Goncourt v předmluvě k La Faustine neprávem se hlásil jako původce.

Opět byla to jistá podobnosť ve vrozených vlohách, jež spůsobila, že Balzac měl tak mocný vliv na Zolu. Uchvacovala ho svěží neunavnosť velikého pracovníka a kolosálnosť jeho práce. Nalezl v něm smysl pro modernosť: Balzac byl básníkem své doby; a smysl pro skutečnosť: Balzac nechtěl okrášlovati; konečně smysl pro obšírnosť, objemnosť: ideu, aby všechny jednotlivé romány spojil do velikého celku. U Taina Zola poprvé shledal, že Balzac byl oceněn dle zásluhy, a toto uznání ovšem vzbudilo vlastní jeho odvahu a naději.

Našel konečně u Taina theorii uměleckou, jež úplně mu vyhovovala. Byla to stará, zde jenom vší metafysiky zbavená nauka esthetiky německé, že cíl díla uměleckého jest, aby některou hlavní nebo vynikající vlastnosť projevovalo jasněji a dokonaleji, než činí skutečné předměty. Tato definice vyhovovala nejen jeho pudu ke skutečnosti, ale i jeho pudu k osobnosti v umění.

A vyslovil tutéž myšlénku vlastními slovy: Un oeuvre d'art est un coin de la création vu à travers un tempérament.

Později, když zamiloval se do jména naturalism, nahradil theologický výraz création bezbožným výrazem nature.

I.

Tato definice, že dílo umělecké jest kus přírody, pozorovaný nebo pojatý temperamentem, jest svěží a zajímavá svou prostotou, ale nikterak tak určita, aby oprávňovala vyloučiti všechno ono umění, jež obrance naturalismu zavrhuje a jímž pohrdá.

Již slovo temperament jest neurčito. V první řadě znamená silnou, vrozenou osobitosť. Lze nahraditi je slovy tělesná a duchovní povaha, zvláštnosť, názor na život — výrazy, jež připouštějí různé možnosti.

Pod temperamentem v první řadě rozumíme krev: lehkokrevný, horkokrevný, těžkokrevný, chladnokrevný.

Taine pravil: vlastnosť, schopnosť, idea; Zola praví: krev. Míní tím v první řadě silnou, vrozenou osobitosť. Dlužno tázati se, jakou měrou tato osobitosť přetvařuje to, co nejprvé slulo tvorstvo, později příroda.

Důraz zajisté klade se na toto slovo. Vždyť Zola později nazýval se naturalistou dle předmětu, nikoliv personalistou dle temperamentu.

Otázka tedy zní: Jest onen kus přírody, temperamentem přetvořený, posud příroda? To znamená: příroda pro jiné? Kdy přetvořená příroda přestává býti přírodou?

Maluji-li nahou postavu mužskou, maluji přírodu. Znázorňuji-li horskou krajinu, maluji přírodu. Maluji-li (jako Böcklin) potrestaného Promethea, obrovského, připoutaného vysoko v mlze, nad temeny horskými, jest to posud příroda nebo nikoliv?

Maluji-li kostru, maluji přírodu. Maluji-li smrť jako kostru, jest to ještě příroda? Maluji-li (jako Max Klinger) smrť jako kostlivce, jenž za časného rána v kvetoucí krajině letní vykonává svou potřebu, jest zde příroda umrtvena temperamentem?

Vidíme, jak snadno přirozené přesmyká se do fantastického. A čteme-li, jakým spůsobem Zola jako kritik hájí své náhledy, poznáme též, že osten jeho útoku namířen jest proti tak zvanému umění historickému, kdežto umění fantastické zůstává nepovšimnuto.

Zola nikdy přesně nestanovil onen druh činnosti fantasie, proti němuž bojoval. Ale poznáváme, že útok jeho vlastně směřoval proti volné vynalezavosti fantasie, jež vznáší se nad předměty a nad líčenými lidmi.

Bylo kdysi hrdostí básníků, že obraznosť jejich volně mohla poletovati mezi točnou severní a jižní: ale není potřebí zajížděti tak daleko, abychom nalezli přírodu. Vždyť nikdo nemůže líčiti nic jiného, než co viděl vlastním zrakem, neb co prožil ve vlastní mysli.

Zola, jak již naznačeno, hlavně opírá se směru historickému v umění.

Rozumuje takto: všechny staré zásady, zásada romantická jako zásada klasická, byly založeny na upravení přírody, na soustavném amputování přírody. Vycházelo se se stanoviska, že pravda sama o sobě jest nedůstojna, a že poesie vzniká jen tam, kde příroda jest očistěna a ořezána, zvětšena a okrášlena; různé školy zápasily spolu o to, jaké přestrojení mělo by dáti se pravdě. Klasikové lpěli na kostymu antickém. Romantikové spůsobili poetickou revoluci, aby oděli ji hávem rytířským a brněním. Přišel naturalism a prohlásil, že pravda může choditi nahá, nemajíc potřebí žádných draperií.

Zbývá jen otázka, zda co nyní nazývá se temperamentem, neočisťuje a neořezává, nezvětšuje a neokrášluje rovněž jako to, co dříve nazývalo se vkusem, později obrazností? Nemusí-li temperament naturalistický obestírati pravdu draperií rovněž tak jako činil vkus klasický a obraznosť romantická?

Odpověď zní: ani naturalism nemůže vyhnouti se onomu přetváření skutečnosti, jež vyplývá z povahy umění. Přednosť jeho před uměním historickým není lze hledati v tomto bodu, nýbrž v tom, že tento směr

má bohatou příležitosť, aby užíval modelů, kdežto básníkovi historickému zpravidla zbývá dvojí volba: buď aby v starém kroji předváděl současníka nebo loutku. Spielhagen případně srovnal moderního umělce s Odysseem v podsvětí. Když Odysseus se setká se stíny, nejprvé musí dáti jim pít krev, než mohou odpovídati k jeho otázkám. Model jest krev skutečnosti, krev, bez níž plod obraznosti zůstává bezživotný.

Jest jeden model, jejž romanopisec vždy má po ruce, totiž vlastní své já. Proto téměř vždy, vědomě neb nevědomě, počíná skutky, v nichž sám hrdinovi byl modelem.

Zola nedělal výminku; v „La confession de Claude" hlavní osoba, model a básník jest jedno. Patrno, že vlastní mysl spisovatelova v tomto podání mocně přichází k platnosti; mezi líčícím a líčeným já jest zde příliš mnoho bodů styčných, tím spíše, poněvadž líčení jest sentimentální až do krajnosti. „Bratři," volá Claude k čtenářům, „má ubohá bytosť stále chvěje se horečkou touhy a odříkání."

Protiva zakládá se zde na rozdílu mezi domovem dětství a mezi okolím mladosti. Tam venkov se svým sluncem, zde Paříž se svým blátem a Claudova komůrka se svou chudobou a bídou. U spisovatele jeví se jakási hrůza před ohyzdným a odporným ve skutečném životě; však hrůza jest toho druhu, že předmět, jenž ho odpuzuje jako člověka, silou magickou přitahuje ho jako umělce. „Jest to svět, jejž neznáte," volá k soudruhům své mladosti. „Studium tohoto světa působí závrať . . . Chtěl bych proniknouti tato srdce, tyto duše; snad našel bych jen bahno na dně, ale chtěl bych prozkoumati toto bahno."

Pod zoufalým vzlykáním duše ozývá se zde jakási pessimistická dogmatika. Francouzští básníci, již, jako Musset a Murger, podali obraz milenek své mladosti, obraz počestný, nevinně lehkomyslný nebo líbezně lehkovážný, byli obviňováni, že lživě okrášlovali a ozdobovali:

„Nazývají se básníky, tito lháři, již trpěli a plakali a zoufali a již pak ženám, jež zničily jejich mladosť, připjali křídla na plece. Milenky jejich ve skutečnosti byly ničemnice; láska jejich přivodila vše hrozné a strašlivé, jež spůsobuje láska ze stoky. Sami byli klamáni, ranění, strženi do bláta. Potom oplakávali svou nezdravou lásku, a vytvořili vylhaný svět z mladých hříšnic, které ve své bezstarostnosti a radosti životní bohaty byly půvabem a líbezností. Milenci jejich obdařili je krásou, svěžestí, něhou a smělostí. Ale lhali, lhali, lhali!"

Zola byl tedy předem odhodlán, že bude líčiti rub, že bude básníkem strany opáčné.

Tato kniha, jež jedná o tom, co on sám prožil, prozrazuje též s plnou určitostí jeden z oněch směrů, dle nichž přetvoří své látky, až vyjeví a odůvodní svou náklonnosť pessimistickou, jež tak záhy v něm procitla.

A jestliže později u něho, jako u jiných romanopisců, rozhled znenáhla se rozšiřuje, že již nelíčí jen sebe sama, nýbrž bohatou řadu postav, jež nesmírně liší se od bytosti jeho vlastní, mimo to budovy a krajiny, skladiště a továrny, zahrady a doly, zemi a moře, svět zvířat i rostlin, „celou archu Noemovu", zajisté nutně ve všem tom setkáváme se jen s vlastní osobou spisovatelovou.

Zahloubávaje se do svého předmětu, bezděký a nezbytně propůjčoval mu velikou část bytosti vlastní.

Jaký tedy dle vlastního názoru Zolova jest temperament jeho na počátku dráhy spisovatelské?

O Germinii Lacerteux napsal: „Přiznávám se, že má celá bytosť, mé smysly a můj rozum nutí mě, abych s obdivem pohlížel na toto dílo horečné a jdoucí až do krajnosti. Nalezám v něm všechny vady a všechny přednosti, jež vzbuzují ve mně vášeň: nezdolnou energii, povznešené opovržení úsudkem hlupáků a bázlivců, velikou a hrdou smělosť, nevšední sílu v barvě a v myšlénce a konečně uměleckou pečlivosť a svědomitosť, jež jest tak vzácna v nynější době hudlařské."

Připouští, že vkus jeho jest snad zkažený, ale libuje si v literárních pokrmech silně kořeněných, v dílech dekadence, v nichž chorobná citlivosť nahražuje zdravou sílu věku klasického.

Znal se, ale nikoliv úplně. Energie bratří Goncourtů byla rázu ostrého, nikoliv širokého. Není lze měřiti ji kvantitivně, jako energii jeho. A od počátku byl mnohem bližší klasicismu a romantice než oni.

(Dokončení.)

K jezeru Superior.

Napsal Pavel Albieri.

(Dokončení.)

Když jsme konečně opět vyjeli, nescházelo mnoho do poledne a tu jsem již trochu pochopil moudré opatření v rozvrhu jízdy. Za stanicí objevily se veliké hromady a hranice dříví, větší a vyšší, než i samy dřevěné kostelíky ve městečku — obrovské to zásoby paliva i staviva. Zvláště kolem rozsáhlé píly, jež musí ročně zpracovati nesmírné množství dřeva, byly celé mocné dřevěné valy, pro něž závod bylo sotva viděti. Hromady pilin podobny byly neli vrchům, tedy aspoň mořským přesypům a menší řeka kolem tekoucí byla tak úplně pokryta pilinami, že vodu nebylo lze ani spatřiti. Tisíce klad se všude valí, odštěpky a krajiny roznešeny jsou daleko široko a čtvercová prkénka na krytí střech postačila by zajisté na celé město. Materiálu surového i spracovaného je zde množství hrozné. Tady teprve objeví se překvapujícím způsobem ohromný dřevařský průmysl americký, nesmírné bohatství rozlehlých lesů, obrovský ten obchod se dřívím a náramná jeho spotřeba. Na tisíce wagonů rozřezaného, zpracovaného již dřeva všeho druhu jest nakupeno pouze u jediné takové píly a těchto jest veliké, úžasné množství v každém zde místě, při každé

Trať americké dráhy.

(Z vyobrazení ke spisu „V Americe", který vyjde nákladem J. Otty.)

řece, při každé stanici, a sice není-li zde jeden, jsou tu zajisté dva podobné závody a všecky veliké.

Dále za stanicí počínaly již vršky a dráha počala opět znatelněji stoupati, rozumí se, že v úplném lese. První příští zastávkou bylo Sandstone Junction, osamělý nádražní domek v husté lesní pustině, v níž na jméno stanice hřeší několik pískovcových balvanů. Zřízenec stanice může zde vésti v létě život idyllický, ale v zimě musí mu býti za to velmi, velmi smutno. Nikde ani stopy po lidských příbytcích, které jsou třeba bůh ví jak daleko odtud! Lesy jsou tichy a jako opuštěny, ač jich nedotkl se dosud požár, a zdá se věru, jakoby v nich ani nebylo ptáčka zpěváčka. Avšak malá farma, dřevěný srub pro lidi, s menším srubem pro zvířata, již hned jako ztracenou v lese při trati míjíme, vyvádí mne z toho mínění. Přede vchodem nacházejí se totiž na vysokých sloupcích dvě ptačí budky, pěkné čtyrhranné domečky se špičatou střechou, nad níž ční křížek, tak že to celé vypadá tak asi jako pohřební lucerny. Kterému národu náleží tento zvyk stavění podobných domků ptactvu před obydlím, nevím, ale v pusté oné krajině mile to dojímalo.

V lese podle trati pozoroval jsem již chvíli dobré zařízení. Nejen že stromoví jest na několik sáhů od kolejí úplně vysekáno, ale mezi tratí a lesem táhne se jako pěšina černý pruh, stopu až dvě široký a jak patrno, schválně udělaný a udržovaný. Jest to opatření proti nebezpečenství požáru, jenž může snadno vzniknouti jiskrou nebo uhlíkem, vypadlým z lokomotivy. Tráva na trati shoří pak jen až k oné černé stezce, která je postačitelnou hradbou, aby zastavila další postup ohně či spíše doutnání trávy, z čehož však při větru snadno se požár vyvine.

Nejsouť snad nikde zřízenci železniční v tom směru tak nedbalými a bezohlednými jako zde. Čekaje v Montgomery na vlak, viděl jsem na samém nádraží, několik jen kroků od dřevěných budov a vozů se dřívím hořeti jasným plamenem veliký chumáč koudele. Bylať zahozena s lokomotivy, kdež jí cíděn byl stroj a napuštěna jsouc hojně olejem, praskala a nepříjemně zapáchala, vyvinujíc množství černého dýmu, a nechtělo se jí dlouho shořeti. Zřízenec, jenž chodil po nádraží, dlouho si toho ani nevšiml, až když měl vlak již přijeti a čoudu bylo mnoho, hodil na to asi tři lopaty písku, vyrýpnutého bez dlouhého ohlížení se prostě podle kolejí. Koudel doutnala však i pod pískem spokojeně dále. Byla shozena buď již hořící, anebo zapálena jiskrou ze předešlého vlaku. Na další pak večerní cestě z Montgomery do Minneapolis viděl jsem nejméně na pěti místech podél trati jasně hořeti podobné ohně, ještě mnohem větší. Tyto hoří pak, až je dešť uleje, nebo až se stanou nebezpečnými majetku farmářů, kteří je musí pak uhasiti sami. Dráhy americké hlídačů tratí nemají a kdo se má tedy o podobné „maličkosti“ starati? Teprve když je nebezpečenství velmi naléhavé, vypraví se zvláštní vlak s pomocí, která ale při větších lesních požárech, zatím se rozmohších, ovšem pak nestačí a lesa shoří za mnoho a mnoho tisíc dollarů. Úžasné to plýtvání majetkem, užasná a trestuhodná nedbalost a lehkomyslnost!

Ještě chvíli spatřujeme, jakoby tu a tam chtěly záviditi pastviny s lesem o přednosť, ale jen místy, až konečně lesy nabývají rozhodné

převahy, a to čím dále, tím více, až lesy tvoří skutečné moře, nepřehledné, nedohledné, a v něm jen jako ostrůvky nacházejí se kousky větších mýtin kolem osad. O polích nedá se již vůbec skoro ani mluviti, neboť co z nich ještě spoře vidíme, jsou jen bídná políčka na špatné lesní půdě, která sotva stačí těm borovicím, dost již zakrnělým Někde vystupují z půdy velké balvany, roztroušené po lese, poměrně řídkém. Celkový dojem kraje stává se vždy smutnějším, pustějším. Člověku jest, jakoby se nacházel již na samých hranicích vzdělaného světa, který v brzku úplně opustí, a octne se v lesní pouze divočině nesmírné, nezměrné. Podobným dojmem působí zajisté v Evropě málo krajin, a západní Evropa vůbec takového kraje nemá, který by tak rozsáhlou pustotou působil.

Jenom čas od času nacházíme nyní v lese osamělý srub, pravou tu pověstnou americkou „log-cabin“, příbytek z klad, sotva trochu přitesaných, jichž mezery vycpány jsou mechem a vymazány hlínou. Jsme ve vlastní již končině opravdových zálesáků, „backwoodsmen“, vidíme jich působiště, ba celý život jejich v pravé podobě. Co jsem viděl v severním Wisconsinu, to nebylo ještě nic. Tam byly stálé osady, zde však pouhé chatrče v pustém lese. Kettle River, přes kterou jedeme, jest skutečnou řekou zálesáckou, neboť jest plna dříví a pilin, pod nimiž sotva teče a v poříčí jejím nalézají se některé přímo obrovské dřevařské závody a pily. Zdá se mimovolně, jakoby ty zajisté miliony prken, zde nakupených, nemohly býti nikdy ani spotřebovány a nelíčený obdiv v nás budí pomyšlení, jaká nesmírná prostranství lesů bylo zapotřebí vykáceti, než bylo tolik dříví opatřeno! A přece tolik ještě lesa stojí všude, kam jen zrak může dosáhnouti! Ale marně se v nich ohlížíme po těch pěkných, vysokých stromech, z nichž pocházejí ty dlouhé klády a rovná pěkná prkna. Ty jsou dávno vykáceny, probrány, seřezány a odvezeny! Zbyl jen brak a dříví mladé. Tím jsou ty lesy tak nízké a řídké! Rušivá činnosť tato postupuje pak ode dráhy a řeky vždy hlouběji do lesů a to tak daleko, až se delší doprava zdraží tou měrou, že se dovoz dříví z té vzdálenosti do pily nevyplácí. Na to zastaví píla prostě svou činnost, stroje se odvezou a zřídí se jimi na vhodném místě závod nový, kdežto zásoby se prodají a dřevěné špatné boudy jsou ponechány zkáze. Píly tyto jsou tedy stěhovavé a osady kolem nich taktéž.

Takové jest lesní „hospodářství“ v Americe! Jest to prostě plenění za heslem: „Po nás ať přijde třeba potopa!“ Úplná bezohlednosť panuje zde vůči budoucnosti, vůči příštím pokolením, která přece budou také potřebovati dříví i lesů! Budou jednou trpce naříkati na to drancování, konané nesvědomitými boháči, kteří skoupí obrovské lány lesů přímo za fatku a vydělají na nich tímto způsobem miliony, prodavše na konec probraný les osadníkům za vyšší cenu, než koupili celý původní. Není pochybnosti, že půjdeli to tak ještě řadu let dále, nastane i v Americe nouze o dříví a že i zde budou smutné ony poměry, kterými trpíme částečně i my v Čechách, a jež jsou ještě horší v jiných zemích evropských, zvláště v severním Německu a Italii. Celá řada národních hospodářů amerických již na to poukazuje, ale dosud marně. Mluveno již o tom, aby spolkové vojsko místo civění a válení se v prérijních pevnůstkách,

bylo posláno do těchto lesnatých krajů a tam hlídalo aspoň lesy před škůdnictvím, vysazovalo místa požárem zničená a aby zemědělský odbor vlády ve Washingtonu vypracoval nějaký systém lesního hospodářství aspoň v rozsáhlých lesích náležejících dosud spolkové vládě. Pokyny tyto jsou dosti uznávány, ale posud se nestalo nic podobného. Dříví je posud dost a bohatí dřevaři, kořistící z neurovnaných těch poměrů, umějí použíti svého vlivu, aby stav tento co možná nejvíce prodloužili. Ze spolkových lesů se krade, až radost, poněvadž nejsou skoro ani hlídány a lupičství děje se takřka okázale a ve velikých rozměrech, o nichž evropský lesník nemůže míti věru ani ponětí.

Cena dříví však stále stoupá, zvolna sice, ale stejnoměrně s úbytkem pěkných lesů. Jak dlouho bude to pak trvati, než zavedena bude v nejhorším případu opět rovnováha, až k ní budou Američané poměry přinuceni? Dříví se zajisté nedá vykouzliti přes noc a i v té Americe, kde prý jde všecko tak rychle, jak se v Evropě klamně myslívá, roste strom stejně pomalu, jako všude jinde! Podobně má se to zde i s polním hospodářstvím, při němž se půda dle možnosti rychle jen v několika málo letech vymrská a nic nehnojí, načež postupuje se dále do prérií a lesů. Také na to poukazují ekonomové američtí již sami s povážlivou obavou a nic dobrého z toho neočekávají.

Blíže stanice Sturgeon Lake upoutal mou pozornost dřevěný pěkný kostelík, s*ojící o samotě v lese, sroubený rovněž jen z hrubých klád, s báňovitou vížkou na ruský způsob. Musí to býti pohnutlivé podívání na ty zarostlé, hranaté zálesácké postavy, shromážděné zde v pustém lese, z dáli mnoha zajisté mil, s vroucí pobožností ku mši, nepochybně dosti jim vzácné! Jinak nevynikají tito dřevorubci právě uhlazenými ani čistými mravy, jak jsem se později přesvědčil čtením častých odtud zpráv o zločinech všeho druhu.

Lesní městečko Barnum, o stanici dále, nazvané ku poctě prvního reklamisty světa a typického muže této země, má zajisté mnohem menší prostoru, než vyžadoval tábor jeho velkolepého, světoznámého cirku, a je v něm také daleko méně, sotva snad čtvrtina lidí, kolik jich potřeboval „otec humbugu“ v jediném průvodu. Krajina, která dosavade asi od Hinckley vykazovala mírné vlny, dostává zde ráz pahorkovitý a v četných úvalech rostou zde překrásné, štíhlé a vysoké břízy, jakož i větší již jedle, než bylo dosud viděti. Odtud pak nabývají tyto pahorky stále větší výše a stávají se mnohdy sráznějšími. Trať trochu stoupá, ale ne značně, vinouc se po úbočích mírného svahu nehlubokými, ale širokými údolími, či spíše jen úvaly, neboť není v nich tekoucí vody.

V místech těch naskytlo se mi nyní tklivé podívání na opuštěnou v lesích osadu. Stojí zde asi dvacet domků, rozumí se dřevěných, úplně pustých, jichž obyvatelé vystěhovali se před delší asi již dobou, neboť ulice zarostly již travou a všude panuje úplná spoušť. Co se dalo odnésti, vzali obyvatelé s sebou, i rámy ze dveří a oken, a prázdné domky dívají se na nás smutně svými otvory jako lebka svými očními důlky. Na několika místech bylo viděti, že byla odvezena celá chalupa, po níž zbyly jen koly, na nichž spočívala. Kostelíku zde nebylo, nebo byl také odvezen. Lidé nenalézali zde asi více to, čeho hledali, zakládajíce osadu,

Na řece v severní Minnesotě.

(Z vyobrazení ke spisu „V Americe“, který vyjde nákladem J. Otty.)

a proto ji opustili, jak se v podobných lesních místech, či spíše stálejších trochu táborech, často děje.

Stanice Otter Creek představila se nám v úplně pustém, ale hustém pěkném lese v podobě čtyř prken, položených na dvou trámcích na způsob koz asi tak stopu nad zemí, a se dřevěným sloupkem po straně, na němž upevněna je tabulka se jménem stanice. Praporu, jaký bývá na podobných zastávkách, kde vlak zarazí pouze tehdáž, dá-li mu pan pasažér praporem znamení, zde nebylo. A jinak po celém širém okolí nenalezl jsem ani stopy po lidské bytosti. Čtyři ta prkna byla čekárnou, úřadovnou, perronem a skladištěm v jednom. Kdo zde vstupuje, ví sám Pánbůh! Snad ty vydry z blízkého potoka, po nichž je tento a po něm zase stanice pojmenována!

Kopce stále se vzmáhají a dosahují slušné již výšky. Skály jejich derou se mnohde drsně na povrch, tvoří zubaté hřbety a dráha vede dlouhými, hlubokými v nich průlomy. Za stanicí Carltonem, větším to poněkud „městečkem“ v lesích a skalách, mezi nimiž takřka sotva místa nalezlo, octneme se vůbec na dlouhou chvíli ve krajině samých holých, ostrých skalin a velkých, hnědých, až do červena balvanů. Ani stromek nemůže se zde zachytiti a tím nabývá celá trať příšerné někdy divokosti, jež spojena se smutnou pustotou, budí dojem, jakoby vlak skutečně nalézal se již na konci světa, na pokraji něčeho neznámého příšerného, strašného, v krajině, jak ji líčí Vrchlický v básni „Pokání dona Juana“ jakožto přístup k pekelné bráně. Samý tmavší balvan, samá skála a nikde ani nejmenšího sledu po lidské bytosti, až na tu trať, vytesanou v těchto spoustách kamene, dle všeho tvrdého, nadlidskými, jak se nám zdá, silami; jest však také jen hrubě proražena, s drsnými, ostrými útesy, plnými hrotů a s jednotlivými celými spoustami kamene, místy vyčnívajícími i nad samý vlak, ba zdánlivě i převislými nad kolejemi.

Octli jsme se na pokraji minnesotské planiny, až dosud stále se výšící, na hřbetu mezi oběma svahy, povlovným jižním a prudkým severním, sklánějícím se rychle k jezeru Superior. Kamenitá poušť ona je právě hranicí, předělem. A vlak, vybočiv ze dlouhého průlomu, který hřbet tento řeže, octne se opět skoro náhle na vysoké hrázi, utvořené z obrovských balvanů, vylámaných asi v průřezu. Po levé straně šumí a hučí proudy větší, jak se zdá, horské říčky, prodírající se mocně skalinami a tekoucí již směrem severním. Vlak skoro sklouzl po směle postaveném mostě, pod nímž prudce zmítají se divoké ty vlny přes kameny v řečišti a tříští se v rychlém spádu po mnoha skalních schodech s velkým šumem v bílý vodní prach. Pokryt hustou pěnou, plyne pak silný ručej za touto překážkou trochu klidněji, ale stále rychle k jezeru Superior. Tady asi sotva plaví dříví stavební, neboť by mu zdrávo v těchto proudech a kameních nebylo!

Za mostem je očividně již znáti, že trať nyní klesá. Sestupuje po svahu úžlabiny, jiš utvořila dvě pásma vyvýšenin, vroubících veliké jezero. V těchto místech utvořil se jakýsi kout, kam vnikla nejzápadnější zátoka jezerní a proudy vod, stékající po častých deštích zdejších po stráních, vyryly pevné koryto, čím blíže k jezeru, tím širší, ovšem i hlubší. Jest to přirozený sestup s vysočiny minnesotské velkou touto roklinou k jezeru,

cesta delší sice, ale mírnější, než po sráznějších většinou svazích, avšak při tom všem dosti ještě příkrá a obtížná, zvláště ovšem pro vlak. Stroj nemusí takřka ani pracovati, kolečka vozů běží sama a lokomotiva aby svými brzdami spíše ještě vlak zdržovala, jaký má trať spád. Každou chvíli vrzá a kvičí vzduchem silné utahování, až se všecky vagony zachvívají a cestujícímu opravdu v žaludku až kručí. Jest to připomenutí a pozorování snad málo esthetické, ale za to úplně pravdivé. Vlak jen jen letí, nebo snad lépe řečeno smyká se po šikmé rovině trati, s malými jen záhyby, bez serpentin, sestupující po úbočí. Mnohé hluboké a těsné úvaly příční staví se nám však v cestu, a jako průsmyky a soutěsky řežou kolmo naši trať, vyryty postranními potoky a bystřinami, řítícími se mezi stráněmi k hlavnímu proudu, tekoucímu na dně úžlabiny. Trať je přestupuje po vysokých násypech z obrovských balvanů, nakupených zde zdánlivě beze všeho pořádku, jen tak na sebe jaksi naházených jako báječné zdi cyklopů a gigantů. A dole, při jich úpatí, na dně hlubokých těch údolí, jest skoro tma, neboť kraje jich vroubeny jsou mohutnými stromy s rozložitými korunami, bránícími přístupu světla, a černé jedle rostou mnohde až na samém dně, takže vidíme s výšky náspu hluboko pod sebou, pod vlakem, jen jejich vrcholky. Kolem nás nacházejí se pak po stranách překrásné červené a žluté lesy, v nichž zvláště vynikají bělokoré vysoké břízy.

V tom náhle vyrušilo mne z mého pozorování této velkolepé, třeba trochu děsivé scenerie lesní a skalní silné hvízdání a hned na to vlak napjetím všech brzd a za hrozného skřipotu zastavil. Co je? Jsme v lese, po stanici ani památky! Proč zastavujeme?

Vystrčiv hlavu okénkem spatřil jsem na trati před námi tyč s červeným praporem, jejž držel nějaký otrhaný chlap, ale že by to byl anarchista, mi ovšem ani na mysl nepřišlo. Červený prapor spíše znamenal nějakou překážku na trati, a byl včasným upozorněním pro strojvedoucího našeho vlaku. Tento pak již také mluvil s několika lidmi, kteří na náš vlak zde čekali. Ani nějakému přepadení vlaku, což se také několikráte za rok v Americe přihází, se to nepodobalo, ale většina obecenstva byla touto nepředvídanou zastávkou nemálo pobouřena. Mnozí vystoupili z vagonů a chvátali k lokomotivě, kde se konala porada.

Avšak již bylo po ní, neboť hned na to přiběhl konduktér i se svým adjutantem, „brakemanem“, brzdičem, oznamujíce, že je příští násep velice potrhán, že se trochu sesouvá a že není tudíž právě nejjistěji po něm jeti! Kdo by tedy chtěl, může přejíti po náspu dříve pěšky, načež teprve přejede pomalu vlak. Zavazadla můžeme prý jen nechati ve vlaku a rovněž kdo chce zkusiti, může zůstat.

Sdělením tímto byl jsem trochu překvapen. Ne snad tím faktem, že je trať poškozena, což nebylo věru divu, ani tím zcela rozumným vyzváním a opatřením, ale spíše nad tím, že mi tanula živě v hlavě vzpomínka na Verne-ův cestopisný román „Cesta kolem světa za osmdesát dní“, kdež právě v Americe odehrává se podobná scéna. Most přes horskou bystřinu je chatrný, hrozí sesutím, ale zřízenci vlaku ve shodě s míněním cestujících chtějí se toho přece odvážiti šíleně rychlou jízdou. Tu pak marně poukazuje Passepartout, francouzský sluha angli-

Lesní řeka v severní Minnesotě.

(Z vyobrazení ke spisu „V Americe“, který vyjde nákladem J. Otty.)

ckého podivína Philease Fogga, že by bylo nejlépe, aby napřed přešli pasažéři pěšky a potom teprve jel vlak jen se zřízenci. Nikdo nechce o tom ani slyšet! Od těch dob podle všeho tedy Američané zmoudřeli, neboť se mnou vydali se všichni cestující bez rozdílu na cestu pěšky do stanice hned za nebezpečným náspem, vzdálené asi deset minut.

Ve hlíně, štěrku i hromadách kamení vysokého náspu bylo skutečně viděti velké trhliny a dole u paty množství sříceného, sesedlého materiálu. Půda byla hodně vlhká, v okolním lese mokro. Pršelo prý zde prudce po několik předcházejících dnů; kdežto v St. Paulu bylo poměrně hezky. Jest to ovšem trochu jiná poloha a pak vzdálenosť nejméně asi sto a dvaceti mil je také dosti značnou, aby takový rozdíl povětrnosti byl zcela možným. Po náspu pracovalo množství dělníků, kteří však opouštěli jej zároveň s námi, aby při otřesu, způsobeném vlakem, se nic nestalo.

Krátká cesta byla brzy za námi, nejsouc nijak obtížna, ač já a většina spolucestujících pro všecky případy vzali jsme s sebou i příruční zavazadla a za chvilku přijel za námi na staničku Short Line Park zvolňoučka, ale beze vší nehody i vlak, do něhož jsme opět ihned ovšem zasedli a v několika minutách jeli dále.

Na stanici této a okolí jejím poutaly pozornost mou četné tabulky a sice dvojího druhu. Jedny napomínaly krátce, ale důrazně strojvedoucí vlaků, aby byli opatrnými a jeli pomalu, druhé pak oznamovaly zde, v těch skalách a lesích — pozemky na residence! Byla to však neklamná známka, že se již blížíme k většímu městu. Ovšem byl již čas, neboť hodinky mé ukazovaly na půltřetí a žaludek tak asi na dvanáctou!

Ještě jeden delší skalní průlom a vlak u stanice Southville, stále dosud rychle sjížděje s horských svahů, mezi hustými lesy a skalnatými průřezy octl se náhle na širé prostoře. Na pravo otevřela se najednou rozsáhlá vyhlídka, ve vozech jakoby se rázem rozednilo, vynikli jsme aspoň po jedné straně z lesů a — co je to tam dole, v dálce? Co to oslepuje oči?

Leskio se to v záři slunce, jako rozlité zlato, avšak se mnoha černými skvrnami. Kolkolem zelené stráně, šedivé skály, tu a tam bílý domek, a ona lesklá plocha, jako zrcadlo, na nějž padne sluneční paprsek, jest rozlehlá vodní hladina, v níž plují četné ostrůvky a poloostrovy, většinou zalesněné. Jest to velkolepé jezero Superior!

Čtenáři.

Vždy v neděli v to zimní odpoledne
tam ve kraji, kde venku mráz a sníh,
než krátký den se za hory zas zvedne
jak bílá labuť mize v oblacích,
tu celá rodina se sejde tiše
v tu velkou jizbu, kde tak teplo je.
Ta známá síň tak úkojivě dýše,
a hřeje kouzlem lásky, pokoje.

Jak vesele to v starých kamnech praská,
jak čile buší srdce rodiny!
Vše jímá rodná přítulnost a láska,
co mráz na oknech kreslí květiny.
Čím jim je svět? Jsou sami sobě světem —
čím jim je čas? Ta chvíle jejich jest!
Je sláva věnčí zapomnění květem,
a jméno rodinné — jich celá zvěst!

A všichni mlčí. Pěkná je to chvíle —
zde všední trud i starost usíná.
Jen staré hodiny tu chodí čile,
a dětský rej to ticho přetíná.
To v koutě malý andílek se směje —
že z ráje zbloudil, myslil bysi, k nám,
a pod kouzelným prutem čaroděje
se svět mu mění v pohádkový chrám.

Nejstarší sestřička jej na klín vzala
a čtouc mu z knihy divné pověsti
s ním v říši blahých bájí zalétala,
kde dosud pravdou tucha o štěstí.
A v dětské mysli kouzelný svět vstává,
má tajnou řeč, již dítě chápe jen,
tam skutečnost se třpytem obetkává —
ó dlouho sni ten mládí krásný sen!

Kdo v koutku tam tu knihu k ňadrům tiskne,
tu knihu básní, sladkobolných tuch?
To mladé děvče do duše si stýskne,
jí srdcem hýbe nový, slastný ruch.

Co nepoznala dosud — nyní tuší
jí hruď se chvěje — kvítek vichřicí — —
O první lásce čte tu s plachou duší,
a tiskne ruku v ňadra bouřící.

Muž šest dní pracoval a neměl času
ku vyšším vzletům duši svoji vznést.
On práce znal jen cenu, role krásu,
ta jeho četba, jeho kniha jest.
Teď evangelium v své ruce váží,
své srdce klade Pravdě za podruž,
taj věčné lásky pochopit se snaží,
a mluví s bohem jako s mužem muž.

Tam u kamen dva stlačili se k sobě:
toť bába vrásčitá a sivý děd.
Ta bába schromla na ruce již obě,
a stařec shrben, jako jíní šed.
On starou kroniku si stáhl s pece,
čte z paměti — ten zrak ach, již se tmí —
a hlasem křehkým občas bábě vece:
„To byli hoši! Víš, jak tenkrát my!"

I bába čte — čte v těžkém nebeklíči —
toť modlitby jsou starých našich žen . . .
Onť zápis jest, zkad naše rody klíčí,
v něm celých rodin hřbitov zanešen.
Ty listy žluté! Co jmen drahých skryto
je v nich — ti mladí již je neznají!
Ach tolik drahých jmen též v srdci vryto!
A bába čtouc vždy pláče potají.

Je ticho. Všecko v sebe pohrouženo,
svůj krásný svět tu každé srdce sní.
Jen duma hluboká je všechněch věno,
a skutečnost — ta utonula v ní.
Tam venku vseté pod sněhem spí zrní,
zde oni — též jsou zrní zaváté,
zisk ani lhostejnost jich neposkvrní —
své vlasti přinesou žně bohaté!

Jen matka nečte. Román upustila,
v němž přelud jen se klamný mihotá,
a její duše milující vžila
se v drahých svých tu knihu života.
Jak venku v studnu stéká voda živá,
tak v její srdce život drahých všech
jen požehnáním, tichou láskou splývá.
Má zbožnost v srdci, úsměv na retech.

A chvíle táhnou . . . Venku již se smráká,
stín hluboký se sype na oči.
Blíž k sobě ještě rodinu to láká,
kol drahé páže páž se otočí.
Je šero, tma . . . Noc zimní těžká skryla
ten vřelé lásky prostý Nazaret.
Lán rodný halí peruť sněhobílá
A v božském míru stopen celý svět.

Aug. Eug. Mužík.

Milosrdenství.

Napsal Josef K. Šlejhar.

Z nádraží menšího krajského města vyjížděla pošta, drnčela nerovnou dlažbou jedné z hlavních ulic, v tuto chvíli již pramálo oživené — jen nějaký maloměstský hodnostář ze široka se jí právě ubíral — pak jinou uličkou, ještě osamělejší, vjela do těsné a špinavé brány (jichž tolik nachází se dosud po krajských městečkách) a z města ven, krajskou silnicí, kamsi smutným, pustým směrem, vstříc nepřívětivým olesněným končinám, jež z dosavadní jednotvárné roviny pozvolna, ale vytrvale se vyvyšovaly.

Zdálo se věru, jakoby za tou branou náhle v čiré poušti se byla ocitla. Poštovský vůz, tažený zuboženější ještě kobylkou, než i u venkovských pošt jsme zvyklí vídati, byl tak rozedraný a bídný, jako vůbec takové povozy bývají. Pasažérů měl více než dosti. Po koních seděli dva obilní handlíři, jeden v nemotorném ohromném kožichu, (kterýž sám byl s to naplniti vnitřek pošty), s tváří pijáckou a zarputilou, druhý v kožichu také ohromném, ale elegantnějším a také uhlazenějšího, za to však potměšilejšího vzezření, pravého židovského, bursiánského. První jen nevrle mručel do svého kožichu a druhý chvilkami klímal. Proti koním na užším sedadle seděla ženština, ještě mladá, polo měštka, polo vesničanka. Vedle ní seděl ještě jeden mužský, po švihácku oděný, ale ne již zrovna mladý, jenž tu a tam maně kolenem svým dotýkal se kolena sousedčina. Těžko bylo mysleti, že by vnitřek pošty pojati mohl ještě cosi jiného vzhledem k těm kožichům a čtyřem vzrostlým osobám — ale pojal přece: oba obchodníci měli cestovní vaky, ženština košík s nákoupí a kromě toho papírovou čáku pro kloučka doma a švihák hůlku s velikým rytým knoflíkem z nějaké imitace.

To nebylo všechno. Také na kozlíku vedle kočího, jenž byl oděn v hrubý lodenový burnus s tím pronikavým neodlučným zápachem, který je z venkovských pošt tak povědom, seděl někdo. Ale nějaký zcela všední, nepatrný člověk, o němž skoro zbytečno se zmiňovati. Jakýsi v sobě vyrovnaný klid, nečinící nároků, zřel z jeho nezlých, trochu unylých a rovněž tak všedních očí. Přes kabát měl ještě otočen salup, jejž mu patrně půjčila žena.

Ani to nebylo všechno. V zadu za vozem přivázán byl ohromný kufr.

Jelo se, jako se jezdívá venkovskou poštou. Trudná, svízelná cesta za toho burcujícího, nepřestávajícího rachocení — lépe vždy ji zaspati.

Známo je klopotné pachtění se nebohých poštovských koní. Ale tato kobylka se zježenou, neurovnanou srstí, s širokými mokrými zálevy po ní, pachtila se přímo zoufale. Jednak pro svou bídnost, jednak že měla plno a že bylo kluzko. Křivolakými hnáty vyhazovala tak příkře a najednou, že to bylo až směšné, v bocích vzpínala se jí ošumělá žebra jako vzpružiny, tloukla hlavou, natahovala ocas — eh, bylo to v pravdě zoufalé napínání prachatrných sil. Každé chvíle po zmrzlé hrudě sklouzala, začež dostalo se jí ovšem srozumitelných pokynů bičem od toho muže v lodenovém burnusu s povědomým zápachem.

Všední člověk na kozlíku jaksi soucitně ji pozoroval; zdálo se, že je mu jí líto. Také do nejbližšího příkrého kopce slezl. — „Ať má míň," pravil prostě a upřímně. Ti v kožichu, tak strašně těžcí, arci neslezli — vždyť si zaplatili svá místa.

A tak se jelo — —

Pošta dostala se do krajiny lesnaté a prázdné.

Začalo se již šeřiti, rychle a záhy, jak se šeřívá v prosinci. Že nebylo sněhu, tím temněji a rychleji sbíral se soumrak po trudných, začernalých holinách. Jen místy z úvalu při břehu, jako z číhané, v soumraku ostře vyznačena, vysvítala ulehlá návěj z předešlého padání sněhu. Vše bylo tiché, jako stísněné a teskné. Každému muselo býti neveselo v té zimní holé poušti. A soumrak kvapem vzrůstal, jakási mrazivá, rozervaná spoušť snášela se z pochmurných nebes. Na západě chvíli brunátněl táhlý červánek a pak také zanikl v hustém soumraku. Ve vzdálí zvedal se vichr . . .

Byl dnes zrovna štědrý den, leč nikdo by to byl nehádal. Tak bylo všechno nezvyklé a nepodobné lidskému ponětí o štědrém dnu. Zjev pošty s tou pachtící se kobylkou, obilní obchodníci, povětrnost beze sněhu — pranic nejevilo štědrovečerní náladu. Hned za městem, když pošta vyjížděla z brány, potkaly se dvě žebravé babizny i mohli pasažéři v poště slyšeti, jak jedna z nich, nadmíru stará a ošklivá, nemálo se tomu divila, že už přišly zas ty milé boží svátky, když jí to druhá pověděla. „Heleďme, kdo by to byl řek' — já to počítala později." Ale v překvapení té babizny nad nenadálou novinou, že dnes je štědrý den, nebylo žádného úžasu — což konečně ona, stará žebračka, z toho měla — zrovna tak lhostejně šourala se nyní dále jako dokud nevěděla, že už je štědrý den. A nějaký kořala skoro v téže chvíli na stejném místě, motaje se s jedné strany silnice na druhou, prozpěvoval si tak necudně, tak neváuočně, chraplavým hlasem a se surovým přízvukem,

že nebylo možná nadíti se do něho vědomí vznešené chvíle lidstva... Nebylo útěchy a poesie štědrovečerní ani v přírodě, jíž nedostalo se sněžného havu, ani v lidech, jež pošta potkávala.

A byl přece štědrý den. Zvykem lidstva neomylně na dnešní den vtělovala se svatá památka velikého symbolu lásky. Zajisté že ti obilní obchodníci, zanechavše bursy, jeli ke krbu štědrovečernímu, že ta žena vezla svému klončkovi štědrovečerní nadělení... zdálo se, že i ono zvíře v předu více než kdy jindy namáhá se spěchati k hubenému žlabu poštovské konírny, snad že významem dnešního dne změklí lidé dají mu něco více než co dostačuje k tomu, aby nepošlo hladem. Byl štědrý den. Stranou vrána těžkopádným letem spěla v hluboký lesní soumrak; zanechavši kořisti, snad i ona vracela se kamsi v útočiště zvířecí domácnosti, prosté na tu chvíli úmoru a zápasu — — —

Pošťák vpředu musel zahouknouti a zprudka strhnouti koně, neboť pošta byla by málem vjela do nějaké ženštiny, namáhavě po silnici zrovna středem se ubírající.

„Hrome!“ zaklel pošťák stále přitahuje opratě, ale ženština ještě se neuhnula. O nebezpečí zrovna nešlo, kobylka ráda se zastavila a byla zcela klidna, u voje majíc onu ženštinu. Pošťák při té hrubé nevnímavosti rozeklel se důrazněji. Na to teprve, jakoby se rázem byla vzpamatovala a poznala celý dosah své neopatrnosti, zprudka se obrátivši, uskočila ženština, při čemž div nepadla. Nyní z ústraní vytřeštila zraky na poštu.

I v soumraku bylo znáti, jak bídné a vyhaslé jsou ty zraky a celý její zjev. Cosi při něm upomínalo na kobylku. I kobylka, jakoby si toho byla vědoma, pátravě do zadu pohlížela na tu ženštinu.

Nikdo si celkem toho setkání nepovšiml; pouze všední člověk na kozlíku jevil jakýsi zájem — byl snad z těch, kteří všady dovedou míti laciný soucit. Pošta také — po závěrečném zaklení svého vůdce na neopatrnost mnohých pitomých pocestných — činila pokusy hnouti se dále s místa.

Leč tu ona žena přiblížila se k samým dvířkám pošty. Hlasem skomíravým, projevujícím nějakou opravdovou útrapu, jala se prositi milostpány, aby jí popřáli kdesi místečka, že jde z nemocnice, kde jí nepomohli, a že dcera pro ni nepřišla. Má ještě domů kolik hodin cesty a dále jíti nemůže. To konečně nemusela ani povídati.

Několik hodin cesty v tom mrazivém, neznámém soumraku, za hrozivého vichru, jenž každým okamžikem vzrůstal, a s nemocným, starobným tělem, opatřeným jenom ledajakou plachetkou — toť také nenáleželo zrovna k útěše štědrovečerní chvíle.

„Hihi, však já tě už, mrcho, spravím,“ láteřil pošťák na kobylku, jíž pokus hnouti povozem s místa pořád se nedařil. Podsekávaje jí bičem do nepodajných údů a patřičně láteře povyvstal si vozka. „Ne a ne vzít!“ — A to láteření pořád ještě snažila se přehlušiti ženština na silnici; přitiskla se k samé tabuli dvířek a nářkem co nejúpěnlivějším domáhala se splnění své žádosti — že jde z nemocnice a dcera pro ni nepřišla, aby jí milostpáni popřáli místečka.

Vzbudila pozornost cestujících uvnitř. Jeden v kožichu hlasitěji zamručel na důkaz nelibosti a druhý sotva že otevřel oči a zpozoroval, co ta venku vlastně chce, zase je zavřel a nadmíru tvrdě usnul. Zvědavější ženština přitiskla obličej ke sklu: „Kam pak bysme vás, matko, dali!“ pravila jí jaksi na omluvu, dávajíc na jevo soucit. Švihák vedle ní dal se také zrovna do spaní. —

Mnohé úsilovné pokusy s poštou se zdařily, hnula se s místa.

Úzkost ženštiny na silnici byla patrně nemalá, když viděla, že ji s sebou neberou. Úžasně kostnatou a třesoucí se rukou chytila se kliky dvířek. Popoběhla tak několik kroků s poštou, vlastně ji pošta vlekla s sebou. Neustávala se zvýšeným nářkem prositi milostpány, aby jí dopřáli místečka, že jde z nemocnice a dcera že pro ni nepřišla. Ve své úzkosti a zbědovanosti nic jiného neuměla pověděti, jen tou představou obírala se zmožená její duše. A nářek na tu chvíli dovedl přemoci i drnčení pošty, láteření vozkovo, chrápání těch uvnitř — byliť najednou do jednoho usnuli — i pozvedající se temný hukot vichřice.

Nikdo nedbal, že jde z nemocnice a že dcera pro ni nepřišla. Ale brzy — poněvadž údy té ženštiny byly slabší a nemotornější než té kobylky — nechala všeho závodění, pustila se dvířek a pošta ji předjela. Jen ještě zvuky nářku dovedly s poštou závoditi: „Smilujte se, milostpáni, jdu z nemocnice a dcera pro mě nepřišla.“ — Pak i ty zůstávaly pozadu, již jen co temné lkání zaznívajíce, až najednou uvázly docela, kdes vzadu, uprostřed mlhavého větrného soumraku.

V poště pořád spali — obchodníci docela zapadli ve své kožichy. Kdež mohl kdo to lkání uslyšeti... Jak přestalo, otevřeli zase všichni klímavé oči. Vyměněna mezi všemi krátká, ale jadrná úvaha, jak za našich dnů je potřeba obezřele si počínati při prokazování jakéhokoliv milosrdenství. Všichni shodli se v tom úsudku. — —

U všedního člověka na kozlíku nejevilo se za celého setkání pranic; s týmž nezvratným, unylým klidem hleděl kamsi před sebe a jen když ta žena spustila takový nářek při ujíždění pošty, poposedl rozpačitě na svém místě. Vytáhl pak násilně vzhůru obočí, jakoby zatajiti chtěl mocné pohnutí, vůči němuž v tu chvíli nedovedl se rozhodnouti.

Když popojeli, pokračoval pošťák v rozhovoru tou ženštinou přerušeném. Rozhovor nemohl týkati se ničeho jiného než jeho kobylky... jiného themata než o svých koních vůbec obyčejně vozkové neznají.

„Jako vítr by mrcha musela běhat, jen kdyby jí pán dal nažrat. Ale co pak to je, ty dvě čtvrce kukuřice a na celý den půl třetího kila sena! V kapse by jí to člověk přinesl. Sám člověk by už něco přibral — ale hned je za ním pán anebo pošle děti. ‚Co je vám po tom,‘ křičí, ‚když kobyla pojde, je má, ale vás vyženu.‘ Ať tedy pojde mrcha — ras je to, ras, aspoň kdyby dal tolik, aby mohla pojít. Do rána sežerou koně každé stýblo slámy pod sebou. — Nenažerou se, neodpočinou si — pozdě v noci se přijede, časně ráno se zapřáhá, a tak to jde do úpadu. Až je to člověku samému líto — ale co bych — no ne?“

Povídal to všechno hlasem nadmíru lhostejným, jako něco, nač dávno

zvykl, co jiné býti nemůže a co`mu nyní zahánělo dlouhou chvíli na kozlíku za té smutné jednotvárné jízdy.

Bylo nutno kobylku vzpamatovati. Ne a ne, nemohla jaksi do předu... „Tak že ne!...“ rána bičem... „mrcho...“ rána bičem... „Tu máš, tu máš, hije..!“ a po každé rána bičem, k níž si pošťák vždycky povyvstal, aby lépe mohl na koně.

Soused na kozlíku poslouchal, neříkal nic, jen nespouštěl očí s kobylky. A chvílemi potřásl hlavou s obočím úporně vztaženým, jakoby stále ještě uvažoval něco, o čem se nemohl rozhodnouti. Snad mu bylo té kobylky líto — mohlo jí býti líto každému mimo jejího pána, který jí určil půltřetího kila. Asi dvakrát nahnul se také ten člověk s kozlíku a hleděl podle bryčky na zad, v dující větrný soumrak, jenž čím dál více houstl a téměř řítil se z těžkých zachmuřených nebes. V tomto větrném mrazivém soumraku každé bytosti, jíž bylo určeno v něm zůstati, muselo býti nevolno a hrozno.

„Bude vánice,“ prohodil pošťák v domnění, že jeho druh obhlíží počasí. — „A myslel byste, že aspoň na ty svátky starý přilepší zvířatům a dá jim trochu oddechu — kde pak? Ráno mám zas jet na tůru — a možná že ještě dnes mě pošle s ňákým cestákem. — Ale, stafra, začíná to do pravdy... hele, sníh je tu. Snad budeme mít přec bílé vánoce. — Hije, hrome...!“

Ještě nějakou chvíli musel vozka v klení a trhání opratí a v ranách bičem pokračovati, než kobylka se zase dostala do svého jednotvárného běhu. —

„Jak pak, člověče, nepočkal byste chvilinku na tu ženskou tam, přived bych jí a nechal jí své místo. Já už nějak dojdu, ale ona jde prý z nemocnice. Nebudeme ještě daleko.“

Povídaje to jaksi táhle a unyle, všední člověk již sestupoval s vozu a tázavě při tom hleděl na pošťáka. Ten zamlaskal jazykem a hned neodpovídal. Muž pořád tak tázavě a upřeně na něho hleděl, vybízeje tím pohledem ku příznivé odpovědi. — „No přijde na to, kdyby to netrvalo dlouho — musím přijet v čas. — No což — tedy —“ Z ochoty to zrovna pošťák nečinil, spíše se zdálo, jakoby vlivem toho pohledu.

Pošta zastavila. Muž zmizel rychle v soumraku, jímž vál mu již plnou silou do tváře sníh.

Pošťák také slezl. Potřásl ze široka svým burnusem a popošel ke kobylce, která zatím k samé zemi svěsila svou kostrbatou hlavu. Cosi zhurta poopravil jí na chomoutu, uhodil ji zbytečně přes ucho, jímž prudce zatřepala a šel nato k popruhům cosi opravovati, při čemž bez ustání hučivě proklínal. Nebylo všeho potřebí, ale dělal to asi z té příčiny, aby se neřeklo, že zbytečně čeká... snad dokonce na tu tetku v zadu... no, a konečně ujeti jen tak zrovna nechtěl. Když neměl u koně co dělati, obešel poštu, kopl při tom do nápravy, načež upřeně zahleděl se do zadu. Neviděl tam nic — ještě cosi začal hledati u kola.

„No tak co nejedete?“ zahučel hlas z vnitřku z lůna jednoho kožichu. „Kdy pak se dostanem domů, hé!“ — „Toť,“ pravil rozmrzele pošťák, došoural se k voji, vylezl zvolna na své místo — a jelo se

dále. Pošťák jaksi na odmítnutí všech výčitek prudce několikráte škubl nahoru a dolů rameny.

Kobylka dala se ku podivu z ničeho nic do klusu, rozpomenuvši se snad náhle na zbytek z půltřetího kila sena doma ve žlabě, štědrovečerní svou hostinu. Ostatně sežere všechnu slámu pod sebou.

Zmizela pošta, s kobylkou, obchodníci... vše obklopila tma a vánice. Nic jakoby nezůstalo ze všech zjevů, vše zaniklo, — mimo tu běsnou bouřlivou vánici, rozpoutavší se téměř okamžikem, jakoby chtěla rázem nahraditi, co dosud z právomoci zimy zadržováno. —

Muž, který byl sestoupil, obrátil se za chvilku po místech, kde zanechal poštu. Byla tam dosud — pošťák právě cosi urovnával na uchu kobylky — a to muže uspokojilo i spěchal rychle dále. Pro vánici musel si vyhrnouti límec u kabátu. Nic téměř neviděl, vánice ho oslepovala a jen v bělavém mžení sněhu matně odlišovaly se nejbližší předměty; silnici, ještě černější, ještě ode všeho ostatního ohraničenější, jakoby pohlcovala nejbližší, tmou proniknutá vánice. Do této tmy musel se muž ubírati. Nikdo se ostatně nenadál, že to přijde tak náhle, tak úprkem. Na štěstí nebylo to daleko. Minula jen krátká doba, co opustili tu ženštinu, která se ubírala z nemocnice a pro niž dcera nepřišla — a kobylka příliš neběžela. Kde by mohla být? Přec dávno již musel se nalezati na místě, kde ji nechali. Aha, teď se ozvaly jakési stony, i v bouřlivém, ale jednotvárném hukotu vichřice zřetelné, a při hromádce kamení na silnici seděla skutečně ona sama, temnější a vyvýšenější než to kamení již zpola zaváté. Odtud vycházely ony stony, žalostné a naříkavé, ale jaksi v sebe uzavřené a ututlané, jako když naříkáme jen k vůli sobě a odnikud nečekáme přispění. Sem zamířil muž.

„Hej, pojďte, matko," volal co nejhlasitěji, „pošta čeká, můžete se svézti. Ale jen honem..."

Nářek temného předmětu z hromady kamení náhle se zvýšil — byl to již nářek k vůli někomu.

„Jdu z nemocnice, milostpáni, vemte s sebou nemocnou, dcera pro mě nepřišla. Smilujte se, milostpáni!"

„Tak jen pojďte, vezmou vás." Muž k ní přistoupil. Jeho pomocí žena vybrala se ze sněhu, jenž stejnoměrně se vším ostatním již téměř ji zaléval a jednou rukou těžce pod sebe v ten vyrušený sníh se vzpírajíc, druhou tak třesavě, tak zoufale chápala se celého jeho těla jako tonoucí. Tonula skutečně. A začala tak horlivě děkovati, tak poníženě, tak zoufale a nesmyslně děkovati všemu na světě, nevědouc čemu a jak, že to bylo směšné i protivné.

„Raděj pospěšte, pošta nemůže tak dlouho čekat," připomenul jí skoro rozmrzele muž a musel ji vléci skoro násilím. Sama nebyla by se s místa dostala. Jen pořád děkovala nějakým milostpánům. —

S chůzí šlo to stále hůř; celou ji musel podpírati, — patřila jistě ještě do té nemocnice, z níž ji propustili. Pak to již vůbec nešlo, i proto, že vánice zmáhala se úžasnou silou zapírajíc se jim v celá těla a sněhem je zasypávajíc. Čím více zuřila povětrnost, tím více díků projevovala nemocná žena: ledva dechu popadajíc, ledva na nohou stojíc, prochřadlá nemocí a mrazem a vším zmámena, tušila přec, jak daleko

hůře by bylo bez této pomoci a proto tak děkovala, poníženě, zoufale a do omrzení. — „Pojďte jen, pojďte!“ Ale ona jíti nemohla, jen děkovala.

Najednou nechala díků, jakoby se byla vytrhla ze svého opojení. „Ah můj Bože, to je mně zima, srdce mi zrovna ledovatí.“ Co dělati? Měl dva kabáty, ten vrchní teple podšitý králičinou. No což, na tu chvíli on nezmrzne, zatím jí ho půjčí, i salup — ubohá spíše dojde, když se zahřeje. Hleděl nějak po větru se nakloniti a svlékl svrchní kabát podšitý králičinou, do něhož vpravil nějak ženštinu. Do něho samého zima zrovna udeřila, ale na to nebylo času. Což tu bylo nových díků —

„E, jen toho nechte a pojďte, nebo nám ujede pošta . . .!“ Hloupá tetka! zahučel pro sebe a trochu nepřívětivě ji postrčil.

Zatím jaksi zasvitlo, probělalo napadlým sněhem. Ze tmy vyzračilo se příkře nejbližší prostranství, vystoupila z něho prudce zmítaná, mrazivá stěna velikých vloček sněhových, jež vírem stále odehnávány, stále zůstávaly na svém místě.

Ženština přestala konečně děkovati a jen sténala. — „Jen pojďte, pojďte, ještě jen několik kroků,“ domlouval jí rozčileně muž. Chvěl se, úzkost a nejistota jevily se v jeho vzrušení. Náhle se zastavil a rozhlédl se dokola. Ještě příkřeji před ním i za ním vystoupila ona zmítaná sněžná stěna. Zde to přec musí být, nemůže se mýliti. Mohlo to být, ale pošty tam nebylo. Popošel se ženštinou ještě několik kroků — ano, zde to bylo — leč po poště nikde ani památky. Nechal stařenu — hned mu klesla, ale na to není času — sám seběhl trochu v před, začal volati, houkal ze všech sil — ale pošty není nikde a nikdo se mu neozývá. Není pochyby, že jim ujela. —

Zvolna vracel se k ženštině. Hleděl na ni upřeně, jak kleslá choulila se na cestě. — „Ujeli nám,“ řekl pak zdlouhavě, jaksi líně, suchým hlasem.

„Jdu z nemocnice, dcera pro mě nepřišla,“ zase skuhrala ženština jakožto jedinou odpověď a zároveň výčitku vůči tomu, co se stalo. Hlava jí klesla na prsa a ruce křečovitě sevřela do klína. Muž pořád tak upřeně na ni hleděl. V tom upřeném pohledu jevilo se celé nesnesitelné břímě nejistoty a zoufalství, v němž se nyní octl s bezděčnou svou společnicí.

Pošta ujela. Ujela jim v této pustině daleké široké, v té hrozné nepohodě, právě za této chvíle vzácné, v níž každý těší se na kouzlo požehnaného svatého klidu . . .

Daleko široko není v těchto samotách lidského příbytku. Začínají nyní lesy, na mnoho mil se táhnou, poušť bez ohlasu a stopy života.

„Co si teď počnem, matko,“ řekl muž z ticha, pronášeje vlástně otázku tu beznadějně pro sebe.

„Smilujte se, milostpáni, jdu z nemocnice, dcera pro mě nepřišla,“ zakvílela ženština tence a zpěvně jako hlasem ubité sýkorky a na to celým tělem klesla do sněhu

Ještě jednou dal se muž do volání, úsilovného a pronikavého, do volání vědomého zoufalství, ze všech sil, jež sbíráme při posledních pokusech. Tím voláním otřásala se bouřlivá noční pustina. — „Pošto—ó!

Počkaaat—aat!“ Ale jen vichřice v témž jeku zavířila v odpověď. Je to marné, volá a namáhá se nadarmo . . .

Litoval v tu chvíli svého milosrdenství? Kdož to může říci. — Stál dlouho bez rady, v sebe pohroužen a sápán vánicí, mrtvě stranou hledě po té ženštině, na niž vichřice také sněhu navála.

„Nic na plat, musíme s místa,“ pravil po té zcela všedně, klidně, v plném oddání se prosté mysli v nezvratnost osudu. Ze závěje vyzvedl tělo na bedra. „Smilujte se, milostpáni . . .“ Ve skomíravém ohlasu bezděčných stonů ženštiny, plných pláče a zděšení, bylo tolik úpěnlivé prosby, že muž, sám tona v úzkosti a zoufalství a v nic dobrého již nedoufaje, měl za povinnost konejšiti ten malomocný pláč. „No no!“ pravil k ní chlácholivě, trochu se jí skláněje nad obličej jako matka k nemluvněti — a dále, s napjetím všech sil zanášel ji tmou a bouří . . .

V nárazech chvílemi jen dula vichřice; odkudsi jako z příšerného mystického pozadí vynášely se její mluvné děsivé hlaholy. Pak zase v nerušeném táhlém řevu, který vše překonával, ženouc se všemi směry, vála lesní pustinou. Sníh v celých mracích řine se k zemi a zemí zpět je metán v mrazivé víry. Již vyšinuly se závěje na všech místech a ve zpěněných, jako rozezlených útvarech sbíhají k samým nohám chodců. Žalostná pouť!

Ti dva nedojdou . . . Byla chvíle, kdy ten chodec s úporným svým břemenem necítil ani mrazu ani tíhy, kráčeje náhle v jakémsi ulehčeném snu. Jistá sladká, palčivá mdloba jímala ho v hrdle i po všech údech . . . Ti dva jistě nedojdou! Zatanulo-li mu v ustrnulou duši vědomí dnešní významné chvíle, požehnání štědrovečerního krbu — ach tak vzdáleného, nedozírného, — zatanulo-li mu v nekonečné tužbě, marno zůstalo a nesplněno. Ti dva nedojdou.

Vichřice ve svém divém letu jakoby nikdy neměla se zastaviti.

— — — — — — — — — — — — — —

Hluboko na noc utišila se vánice. Měsíc vysvítil. Zazářilo nádherné zimní hvězdno a zazářivši, ve chvějném mrazivém klidu jako oddechu po nedávné bouři, roznášelo se slavně po všech útvarech nebes a zobrazilo se po veškeré sněžné rozloze zemní v lesku a významu nevystihlém.

Byla dnes noc štědrovečerní. Věřím, že tato svatá noc vždy a na každém místě, v každém srdci, nalézá svých symbolů lásky a milosrdenství. Cokoliv kdy neskonalých ponětí vtělilo se v duši za dojmů posvátných těch chvil, nikdy nebylo to naposled. Znova a znova hlásí se srdce lidské k sebezapření a oběti. Odkudsi a na místech, kde se nenadějete, vždy opět zjevuje se neskonalé toto blahoslavenství lásky, jež dnešní nocí vzešla všemu lidstvu. — —

Dávno utichla zimní bouře a hvězdno nádherné místo ní plálo. To hvězdno, jako jasno, jež v řídkých chvílích v duši vzchází za dojmů velkých okamžiků, hlásalo štědrovečerní požehnanou noc, která vždy nalézá svého symbolu a vyznačení.

— —— ——

Pověra na Chodsku.

Ukázka z kulturních studií o Chodech. Podává Jan Fr. Hruška.

I.

Úvaha všeobecná.

Volíme za látku pro druhou ukázku kulturních studií o Chodech pověru chodskou, jelikož po písni národní mezi všemi ostatními prameny duševního života Chodů pověra poskytuje material nejhojnější. Příčina toho jest především v lidu chodském samotném; udržela pověru v takové hojnosti táž konservativní, všem novotám nepříznivá mysl lidu, který nejsrdečněji se rozveselí starou písničkou, nejmileji se pobaví starodávnou hrou a nejraději se vystrojí do malebného zděděného kroje.

To platí zvláště o ženských: Chod odkládá už den ode dne víc a více dobrý šerkový župan, žluté koženky a důkladný širák, rozkuráží se už také při všelijaké hučivé muzice plechové, Chodka však jistě dlouho ještě bude se parádit jen šerkou „vysoké“ barvy a naškrobenými rukávci a nejkurážněji skočí si při milých dudách starou „do kolečka“.

A tak právě chodské ženy a dívky přičinily se nejvíce také o zachování pověry. Podporou a oporou jim v tom bylo jednak skrovné — bohužel — literní vzdělání, jednak pomáhal odpor četných starých písmáků chodských, který nutil ty, kdož pověrám věřili a věří, je skrývati, což jim tajemné moci jakési ještě přidávalo a dělalo z některých pravé tajné a vábivé mysterie.

Avšak nás lákala k pověře nejen bohatosť materialu, nýbrž i sám obsah a duch jeho, význam a poměr pověry mezi ostatními svědky kultury národní.

Když tak od písně chodské přenášíme pozorování své na pověru, jest nám, jakobychom se obraceli od jásavých dud a ode všeho, co ony mezi Chody dokážou, k bohaté — popelnici.

V té popelnici jedno jest prach a popel a druhé, třeba to byl druhdy i pevný kámen a drahocenná bronz i skvělé zlato, není již schopno života, hodí se jen do — musea.

A tak jest s pověrou!

I na ní rozpadlo se jedno v prach a popel, — nemusíme toho litovati, rozrušilo to tak světlo vzdělanosti — a druhé, ač v tom také mnohý pěkný skvost, čistá bronz a ryzí zlato, má také význam jenom pro „museum“.

Pověra patří věkům dávným, dnes není už schopna života! Tu myšlenku klademe si za míru této práce, zvláště, co se týče jejího obsahu.

Jest ovšem pověra v blízkém příbuzenství s písní, zvyky, hrami, ba

jde to příbuzenství až do přísloví a říkadel; jednou hlásí se k nim svým vnějškem a rouchem, jindy obsahem. Avšak píseň, zvyky, hry a všecko to, kde bylo třeba, tak předěláno, že to obstojí před soudem všeobecné vzdělanosti, pověra takové změny není schopna, změna taková musela by z ní vyrvati její duši — víru totiž v nemožnosť: s hlediště naší doby jest tedy pověra osamocena; proto o samotě chceme ji též pozorovati nechajíce zatím stranou i zvyky i hry, jimž snad původně pověra třeba i základem byla.

Základní myšlenka pověry vůbec a tedy také pověry chodské bylo původně hledati zázračné pomoci a věřiti v její možnost.

Dle okolností, které nutí po takové pomoci se sháněti, buď se hledí člověk pověrou napřed proti útrapě zabezpečiti nebo si přímo z ní pomáhá aneb hledá v trapné nejistotě ukojení věštbou.

Prostředky k tomu všemu bez rozdílu hledá a nalezá, kam jen smyslové jeho dosáhnou: nad sebou na hvězdnatém nebi, kol sebe v bohaté a krásné přírodě i konečně v sobě samém.

Podobnost vlastností člověka a úkazů v jeho životě s vlastnostmi a zjevy ve všem míru svádí jej k naději v platnost takových prostředků i pro potřeby jeho, tato naděje, náhodou někdy podporována, zmohutní ve slepou víru v jistou moc onoho prostředku a — pověra jest hotova!

Takový asi původ platí všem pověrám. Dle toho pak, čeho měl člověk anebo řekněme raději hned, čeho měl národ kolem sebe nejvíce, k čemu se museli smyslové jeho nejvíce obraceti a k čemu se dále také nejraději sami obraceli, nabývala pověra během času v jednotlivých národech a kmenech jisté určité svéráznosti, a na té založen národní význam pověry.

Chodové byli od nepamětných dob rolníci a lesáci. Dle toho založen hlavní ráz pověry chodské na blízkém styku a upřímném přátelství Choda s přírodou v těchto dvou jejích částech.

P r o s t ř e d k y pověrečné, jež z přírody béře, volí Chod na znalosti přírody jak v jednotlivostech tak v celku jejím, v té ovšem míře, pokud jest mu to přístupno a pochopitelno. Všímá si k tomu zjevů zvláštních na obloze, pozoruje tvářnost, barvu, vůni a jiné ještě často vlastnosti na bylině, pozoruje zpěv a peří i let ptáka, pozoruje jeho radosť i jeho žal, jeho zábavu a zlobu a tak mnohdy, citem pronikl člověk skromný, prostý dávno, co tajno zůstalo a snad ještě dlouho nebo i navždy tajno zůstane tomu, jenž tu za pravdou jde „umem suchým“.

Na základě takových poznatkův utvořil si pak Chod také názor, že zvláště mezi zvířaty a bylinami jedny jsou mu příznivy, jedny že mu nepřejí.

Příznivá jsou mu nejen ku prospěchu hmotnému, nýbrž ona se s ním radují a s ním teskní, a je-li v rozpacích, ona jej svou věštbou z nich vyvádějí.

Tak teskní v chodské rodině nad smrtí otcovou včela, dívka může rozpráděti s kvetoucím libečkem, rozmarina vadne s láskou dívčinou, len se nedaří hospodyni, která se blíží k smrti. Kukačka oznamuje dětem, jak dlouho budou živy a domácí pes vyje, když má někdo

v domácnosti nebo v sousedství zemříti. Z bylin prý každá je na něco, jen kdyby to člověk všecko znal!

Z nepříznivých netopýr se hledí člověku zaplésti do vlasů, lasička a ještěrka jej ofouknou, javor podporuje zlého hada. Také na mrtvou část přírody zvykl a nepřestal se dosud dívati Chod okem tak povzneseným; ano Chodu není ona ani mrtvou! Voda a sůl má dle jeho názoru zvláštní moc léčivou, rosa působí na krásu těla, oheň dovede naříkati i chce oběť, burácející vítr oznamuje, že se někdo oběsil, „znamení na nebi (zvěstuje) soužení na zemi."

Moc tato nadpřirozená jde dále i do věcí a nástrojů, které si člověk sám zrobil, a pak i do jeho vlastního těla.

Vypadlá pírka z kolovratu oznamují děvčeti, že milý přijde, obrácená na ruby čepice přivede bloudícího na pravou cestu, svědící tvář prozrazuje člověku, že ho někde pomlouvají.

Někdy nezáleží ani na prostředku samém, nýbrž pouze na jisté jeho vlastnosti, která může býti i jiným věcem společna a i ty se proto mohou potom státi prostředkem pověrečným. Tak se léčí psotník, že se položí okno neb zrcadlo přes kolébku dítěte; patrně tu záleží na společné vlastnosti předmětů, skelném lesku. Žloutenice se vyléčí, když se nemocný podívá do kalicha nebo na nový dukát, — společná vlastnost — žlutý lesk.

Na případě tomto jest i významna podobnosť nemoci a pomoci; žluté žlutým se léčí.

Důležitý zákon o prostředcích pověrečných jest, že jejich účel buď dovršen nebo zničen jest jejich záhubou; na př.: kdo se chce zbaviti bradavic, potře je plžem, toho usmrtí a napíchne na třístku i zapíchne do země; když shnije plž, zajdou i bradavice.

Proti moci rozličných nemocí nosívají na prsou v kůži zašitý liščí jazyk; když jazyk ten vezme zkázu, není, kdo ho nosil, proti nemoci déle chráněn.

Vedle prostředků pověrečných významny jsou také úkony, jimiž se zázračného výsledku dodělati chtějí.

Z těch na Chodsku zvláště se opakují: dotýkání, podkuřování; zaříkávání, zažehnávání; zavádění; ukazování, počítání; dotazování.

Nejrozšířenější jest dotýkání. Při něm přenáší se buďto bujnost a síla z přírody na člověka, (zvedají těžké věci — části přírody — při první jarní bouřce, kdy všecka příroda jarou silou překypuje, aby byli silni) nebo síla ze člověka na přírodu (sázečky válejí se při sázení brambořů dvě a dvě přes brázdy, aby byly brambory velké) nebo konečně přenáší se choroba člověka na přírodu. Při tomto posledním úkonu jest však zajímavo, že choroba nepřenáší se do přírody na nic svěžího nebo krásného, zvláště ne na živočichy! Čeho by také muselo býti člověku líto neb aspoň škoda.

Tak „vohnipal" přenáší se šátkem, do něhož se nemocný spotil, do odlehlého lesního nebo polního pramene, pakostnice do trní a na skály, výminkou na člověka bezbožného, zejména na toho, který ruší den sváteční.

S dotýkáním je příbuzno podkuřování: dým z kouzla se člověka nejen dotýká, nýbrž vniká i do jeho útrob.

Počítání má buď význam nepříznivý, (kdo spočte jinému nevědomky bradavice, dostane je sám), buď příznivý (odpočtěných pozpátku devět žhavých uhlů dává vodě moc proti „houroku".)

Zaříkávání platí jen pro nemoci a to hlavně pro těžší nebo dlouhé. Zaříkávání přibralo si na pomoc z názorů křesťanských modlitbu. Se zaříkáváním příbuzno jest zažehnávání duchův.

Zvláštní úkon pověrečný jest zavádění, které bývá obyčejně se zaříkáváním spojeno Nemocný totiž zavádí neduh na místo odlehlé, kam sám ani snad nikdo jiný nepřijde a tam jej ještě buď zaříká nebo dotknutím na zemi přenáší

Dotazování a vůbec hádání jest nejobecnější úkon pověrečný, a jako všude jinde také na Chodsku vyptávají se na budoucnost šťastnou i nešťastnou nejrozličnějších předmětů živých i neživých.

Někdy věští prostředek sám, bez dotazování: rozmarina sama ze sebe dá dívce na srozuměnou, vdá-li se či zemře-li; kukačka na vyzvání teprv povídá, jak dlouho bude dítě živo.

Významné jsou v pověře chodské ještě tyto věci:

1. Některá čísla: „Devět sršánů humoří koně." Kdo vidí strašidlo, má jíti tři kroky do předu, tři do zadu.

Proti houroku pomáhá devět žhavých uhlů, padoucnic jest devadesátdevět atd. Krtek ryje prý vždy v lichou hodinu.

2. Svátky výroční a svátky svatých: Štědrý den, hromnice, masopustní úterý, popeleční středa, noc filipojakubská; den sv. Jiří, sv. Bartoloměje, Blažeje. Zajímavo, že den sv. Jana Křt. nemá dnes závažnějšího významu v pověře chodské, aspoň ne tak závažného jako jinde v Čechách. O ohních svatojanských neví se nic!

Tento význam svátků nebyl jistě původní, nýbrž ustálil se teprve na základě hlavních dob a výjevů v roce slunečním, do nichž později připadly ty, ony svátky a tak potom bývaly brány za jisté meze v pověře.

Tak na př. mnohá a mnohá kouzla v pověře chodské, mají-li míti moc, musejí býti vyhledána v přírodě do sv. Jiří.

V pověrách těchto nemyslilo se zajisté původně ani zdaleka na světce, nýbrž na dobu, kdy země začíná pučeti, živná šťáva ve všem v tu dobu ještě nahromaděna jako čekajíc na rozhodný povel vesny — odtud jest větší moc prostředku. Jindy má býti prostředek opatřen „mezi Matkama Božíma", to jest na sklonku léta, kdy všecko je vyspělé, zralé (— týkají se tyto pověry hlavně bylin a některých zvířátek). Omezení, které při tom jest, jest úmyslné: prostředek je vzácnější a tak celý proces pověrečný má více vážnosti.

V nové době má vrch význam náboženský: myslí se na skutečnou pomoc svatého, v jehož době se prostředku hledá, takže tu i ustupuje pověra skutečné pevné i živé víře.

3. Strany světové, východ a západ slunce, pravá a levá strana, směr odkud a kam se kouzlo kloní a směřuje a p., což vše bude zřejmo v práci hlavní.

Zvláštností také na pověře jest a na pověřo chodské zvláštností dost rozšířenou slučování pověrečných názorů s názory křesťanskými. Platí to především o zaříkávadlech, v nichž zvláště významný jest kříž.

Kouzlení vůbec, mají-li býti naplat, vyžadují, aby se v ně věřilo, nemají se lehkovážně roztrušovati a zejména zaříkávadla nemají se prozrazovati osobám mladším (var. starším).

Svůj význam a sice vždy neblahý, mají v pověře převrácené zjevy; na př. „kokyrihá-li“ slepice po kohoutu, volá do stavení neštěstí; mete-li se sence ode dveří ke stolu, namete se bída do domácnosti, děvče-li hvízdá, ztratí věnec atd.

Na konec jest se nám ještě o jedné důležité věci na pověře zmíniti, totiž o rozdílném původu pověr dle původcův a dle účelu.

Původem jsou i chodské pověry jedny domácí, které povstaly dávno mezi lidem chodským nebo aspoň mezi nejbližšími jeho bratry a sousedy — druhé pak byly na Chodsko zavlečeny od všelijakých cikánek, vykladaček, olejkářů a jiných podobných hostí. Tyto ovšem neměly by takové ceny kulturní, avšak myslíme, že novotám a cizotě nedůvěřivý lid chodský z takových věcí jistě málo přijal do svého.

Dle účelu buď jsou pověry vážny, buď jsou smyšleny jen pro žert. Tyto jsou poměrně mladé, ale přibývá k nim znenáhla ze starých a vážných, jak těmto víry ubývá.

Toto rozdělení připomínáme jen pro úplnost. Zkoumati, které pověry by do toho neb onoho oddílu patřily, není ovšem možno ani třeba.

Shrneme-li všecky vnitřní i vnější znaky pověry na Chodsku, jichž tuto jen nástin podán býti mohl, nalézáme v nich mnohá významná a pěkná svědectví pro celou povahu lidu chodského.

Z obsahu a ducha pověry chodské vysvítají jako společné vlastnosti Chodů především živá láska k trpícímu, bohatý cit a stálý smysl pro lad a pořádek a při tom při všem veliká bedlivost a vytrvalost.

Na formě pak jeví se čilá, ne však divoká obrazotvornost a na té ustálený, ušlechtilý názor o světě.

To všecko, jakož i co nad to na pověře chodské významno jest, lépe se pozná na příkladech.

II.

Sestavení a vypsání sebraných pověr.

K vůli přehlednosti práce jest se nám především postarati o případné rozdělení celé pestré látky.

Už v úvaze všeobecné o předložené látce nabízí se nám k tomuto dělení dělidel několik; hlavní z nich jsou: společný anebo aspoň příbuzný účel některých pověr, společný prostředek a společný úkon při nich. Kromě těch může býti základem rozdělení také běh roku s hlavními dobami a dny. Avšak přihlédneme-li k věci blíže, pozorujeme, že žádné z těch dělidel neposkytne rozdělení přesného a úplného. Jedna jediná pověra

často může býti vložena do dvou i do tří skupin, a těžko rozhodnouti, která má na ni větší právo; pro některou pak nemáme místa nikde, ať volíme dělidlo to či ono — mimo ovšem nespojité rozdělení podle roku. Příčina toho jest v povaze věci samé, jest především v pestrosti, bohatosti a souvislosti myšlének, jaké jsou v pověře vůbec, v tom podivném a starobylém dědictví národův, uloženy.

Že pak tuto nesnáz uštědřuje i pověra chodská, toť právě pěkné svědectví její kulturní ceny a tudíž tím více k bádání pobízí.

Nám zdá se nejpříhodnějším dělidlem účel jednotlivých pověr.

Dle toho první a největší skupinu tvoří pověry vztahující se k tělu lidskému, zvláště k tělu nemocnému.

Druhé skupení, také dost bohaté a pestré, týká se lásky, zejména lásky nejisté nebo nešťastné.

V třetím jsou uloženy rady a pomoci v potřebách hospodářských.

Čtvrté řadí se k těmto jako dodatek: pověry v něm združené poučují jej a chrání v příhodách a nehodách, které nehrnou se na člověka v davech, nýbrž jen tu a tam, ojediněle.

Další skupina vymyká se poněkud z řady souvislosti prvních čtyř; pověry této skupiny odvracejí člověka od starostí všedního života a učí ho, jak se má vědeckým anebo — řekněme raději — básnickým okem dívati na ten boží svět.

Do poslední hromady staví se k sobě pověry, které jednají o pověrách a kouzlech jiných.

V tom pořádku pokusíme se látku sebranou tuto podati. Co se týče způsobu spracování, poznamenáváme ještě, že jde nám tu jako ve všech ostatních úvahách o kulturním stavu Chodska především a hlavně o to, abychom podali přehledně vše, čeho jsme se na tomto poli mezi Chody dopátrali, nikoli ještě o to, kolik jest z toho čistě chodského, kolik náleží společně všem Čechům a dále všem Slovanům a kolik z toho ze všeho patří až za hranice národů slovanských.

Takováto srovnavací práce byla by sama pro sebe úkolem samostatným a dle našeho mínění u nás Čechů dosud nedostižným, jelikož není ještě po ruce dost materialu, o nějž by se takové srovnávání opíralo.

Nemnohé dosud naše spisy a práce z tohoto oboru jen z některých krajů podávají látky bohaté, z některých sneseno málo, z jiných docela nic.

Tolik na objasnění plánu našeho.

Že přes takové jeho vymezení nemíníme úzkostlivě na něm lpěti, nýbrž, kde příležitost bude, že i přes meze jeho vykročíme a při některých zvláštnostech na spojitost pověry chodské s pověrou jiných kmenův ukážeme nebo některou pověru i hlouběji rozebrati se pokusíme, rozumí se samo sebou.

A teď už tedy k věci!

Nejbohatěji jest, jak už napověděno, v pověrách chodských zastoupen druh první, mající za cíl blaho těla lidského. Jest to věc zcela přirozená. Člověk uchyloval se k pověrečným smyšlenkám a prostředkům hledaje pomoci, úlevy, vysvětlení v takových případech, kde si přirozenou cestou buď pomoci nevěděl, nebo, co věděl, nechtělo býti naplat.

Nejobecnější a nejcitelnější takou bídou byla mu od jakživa nemoc a odtud i u Chodů to množství pověr proti všem skoro neduhům, jaké jen uměli rozeznávati a jmenovati.

Z těch všech nejvíce se natýrá Chodův „hourok". Podivná nemoc! Najednou se jeví bolením hlavy, na druhém páleuím v očích, na třetím závratí, čtvrtému dělá na nic okolo žaludku, pátému působí horko, šestému zimu — a to vše může prý „hudělat zlý kouknutí", a dovede to nejen na lidech, nýbrž i na tom ubohém dobytčeti, ba i na mrtvé, beztvárné hmotě.

Na takového hosta třeba tedy býti připraven, a jsou věru na Chodsku proti němu připraveni!

Nejlépe když se nedá už napřed zlým očím ani moci „huřknout". K tomu postačí nositi „ven" něco červeného. Dětem dávají proto na ruku šňůru červených korálků „houročků", a dobytčeti přivazují červené pentličky na řemení. Jestliže toho bylo napřed zanedbáno anebo „hourok" přes to člověka zachvátí, nezbude než proti němu „pomáhat". To pomáhání jest někdy dost jednoduché. Postačí prý na př., je-li člověk „huřknutej", utříti si obličej podolkem košile. Zvířeti, nejčastěji koze, vytrou se podolkem zuby. Děcku pomůže, vytře-li mu matka jazykem oči. — Jinou pomoc radí pověra chodská takto: Požádej osobu, na které jest podezření, že někoho „huřkla", o chomáček vlasů, polož je na žhavé uhlí, přidej k tomu „houročního" koření*) a, chceš-li, kousek věnečku**) a tím vším nemocného podkuř.

Nepomůže-li toto kouření, udělá se to důkladněji: k vlasům, houročnímu koření a věnečku přidá se „tříska" ze hřebenu, kterým se onen člověk češe, k tomu třístka z každého prahu ve stavení, z každého rohu stola a k tomu ke všemu se dá ještě kousek náplavy, která po zvodnění někde na křovinách zůstala, a tím vším se „huřknutej" nakouří.

Jindy pomáhají proti „houroku" také dle tohoto receptu: Vezme se 9 žhavých uhlíků, ty odpočítají se od devíti nazpět a vloží se jeden po druhém do vody. Touto vodou se „huřknutej" umyje a zbytek vyleje se na třikrát přes práh stavení. Některé matky dávají při houroku nejvíce na čistec.***) Bylina tato se uvaří a odvarem se dítě umyje. Čistec netoliko pomáhá, nýbrž prozradí i, byla-li nemoc opravdu hourok: odvar po umytí dítěte zhoustne a sice tím více, čím silnější byl hourok.

Když nepomáhá to ani to, hledá se pomoci v zaříkávání. Každá vesnice anebo aspoň tři dohromady mají člověka, „kerej to eště humí". Často bývá tato umělost v rodě dědičná pro ženské i mužské potomstvo.

Zaříkávadel není lehko se dopátrati, jsou to pravé mysterie nemnohých zasvěcenců. Roztrušují-li se, pozbývají moci a zvláště nemají se svěřovati lidem mladým. (Jindy prý zase starým.)

Proto také nám nevedlo se tu valně, přece však můžeme ukázati ráz takových zaříkadel aspoň na těchto třech:

---

*) Anthyllis vulneraria.
**) uschovaného od Božího Těla.
***) čistec = stachys.

„N. N. já tě zaříkávám hourok (dělá se kříž) skrz mork i kostě mužskej, ženskej, mládeneckej, panenckej; esli tě z nich někdo huškodil, pomahej tě Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatej."

Druhé: „Já tě zaříkávám šecky hourocký podivení, buďto mužský nebo ženský, mládenecký nebo panenský i iškeretský (= prý „padlých"). K tomu mi dopomahej Bůh Otec" atd.

Třetí zaříkadlo jest s oběma prvními příbuzné:

„Huřk-li tě mládenec,
hajť huzdraví tě sv. Vavřenec,
huřkla-li tě panna,
hajť huzdraví tě sv. Máří Majdalena,
huřkla-li tě žena,
hajť huzdraví tě sv. Hana,
huřk-li tě muž,
hajť huzdraví tě sv. Jáchym".

Nápadná jest zvláště při prvním a druhém říkadle divná, tajemná forma.

Zajímavo při houroku také, že největší moc „huřknout" má dle názorů chodských člověk nemytý a největší náchylnost k houroku — koza. Ta prý chce, nemá-li stonati na hourok, aby se i její hospodyně vstupujíc ráno do chléva na ni pěkně podívala a nejen podívala, má prý jí dát každé ráno „dobrýtro".

Také včela podléhá houroku.

Konečně působí hourok také na hmotu, zejména na máslo, když se vaří, a na těsto. Máslo huřknuté uteče, těsto nekyne.

Houroku příbuzno zdá se býti „vofouknutí", jež způsobují člověku zvířata. Jako člověk může „huřknout" zvíře, tak zase zvíře může „vofouknout" člověka. Nemoc tato zná se jen z podání, příkladů nedovedl nám podati nikdo. Jeví prý se opuchnutím tváří a způsobují ji „hlasička" a „íštěrka".*) (Pokračování.)

*) Zajímavo, že obě jsou zvířata páchnoucí.

Sníh.

Báseň Svatopluka Čecha.

II.

S kostelem se druží zámek v divném slohu copovém,
neveliký park se stýká s tichým vesským hřbitovem.
Vesnice však jako v bázni k nim se dívá z povzdálí,
vzpomínajíc pout, jež bouře nových časů odvály,
jak tu shůry selské šíje shýbal panské moci tlak,
kdy se na průčelí zámku střídal mnohý pyšný znak,
až tam posléz emblem církve vytesal věk minulý:
pod berlou teď hnízdí vrabci v kamenné tam infuli.

Ptačí druž se k sobě choulí těsně dnes v tom úkrytu,
jehož hrany jíní vroubí jemnou třásní ve třpytu,
že když slunce plným leskem na průčelí zahraje,
jako ze stříbra se blyští berla, mitry okraje;
křišťálem se skvějí ledy, které krutý mrazu dech
svislé připjal na obrubu starých, žlábkovaných střech,
po jichž tvarech staromodních rozestřena sněhu běl,
jako v dobách jejich vzniku na parukách pudru pel.

Nedbaje však zimy, venku prochází se starý pán,
ve svrchníku pustlém trochu, skloněn, v dumy zabloubán.
Cestou parku, jež se táhne rovně podél průčelí,
na níž pod nohou sníh s ledem skřípavě muševelí,
od jednoho boku zámku po druhý až chodí bok,
uprostřed pak před portálem na chvilku vždy staví krok,
modrým okem cestu měře, táhnoucí se k dědině,
z níž však, skryté v úžlabině, školu zříti jedině,
starou, ještě pod šindelem, dva tři domky, panský dvůr,
v pozadí pak polojasně z hnědých zimních svítá chmůr
částka vzdáleného kraje, bílých kopců hrboly,
začernalé bory, dvorec, v řadách štíhlé topoly.

A zas v chůzi pokračuje, hlavu k prsům skláněje,
časem jako v rozčilení zrychluje své kročeje,
při tom ruce snad že zimou, snad i radostí si mne
a zrak stále dychtivěji onou cestou v dálku pne.
Náhle sebou trhnul silně, pevně stanul před vraty,
a zrak jeho zajiskřil se, směrem ke vsi upjatý:
z povzdálí se ozval cinkot, blíž a silněj' stále zní,
u školy teď na silnici bleskem z cesty poboční

vyrazily sáně lehké, ozdobně se pestříce,
běloaš, kouřící se celý, letí sem jak vichřice.

Starý pán si zamnul ruce, zářila mu všecka líc,
popošel v před rychlou chůzí, jakby chtěl jim chvátat vstříc,
avšak zastavil se potom u blízkého okraje
záhonu, jenž příjezd vroubí, sněhem teď se bělaje.
Proti slunci zastiňuje rozjiskřené oko své —
Co to? Jednoho jen čekal — v saních podob sedí dvé . . .
Za cinkotu hlasného je k zámku dones oře cval,
mladý muž tam skočil v náruč, do níž starý pán ho zval;
objali se prudce, k saním ukázal pak otci syn,
na soudruha, jenž se vybral z ochranných též kožešin:
„Hle, můj přítel Hanuš Volný; prosil jsem, by se mnou jel.“

Správce stiskl hostu ruce, „Buďte vítán!“ mile děl.
A již do budovy s nimi kráčí v bodrém veselí,
kde se naplnil hned ruchem dlouhý průjezd přitmělý.
Cinkavé tam vjely sáně — vrata na dvůr otvírá
statný vrátný — kožich, vaky z nitra saní vybírá.
Lehkým spěchem dvě tam v šeru kmitly jemné postavy,
jako motýlů dvé velkých v temném stíny doubravy.

Zatím co dřív otec venku konal svoji procházku,
za rám sloužil čtverec okna lahodnému obrázku:
V nezamrzlém středu plochy, v ledných květů mezeře
snoubily se s havraními jasnohnědé kadeře,
pod nimi dvé hezkých tváří, k líci přitulenu líc,
vyhlédalo, zářné oči chtivě v dálku ztápějíc —
— Psal, že přijede dnes, bratr — kočí odjel k stanici —
za krátko zde musí býti hladkou dnešní sanicí!
těšily se nedočkavě a když zazněl rolnic chřest,
v ruce tleskajíce zvučně, vichrem spěly ve průjezd
a jich křikem vybouřena: „Stáňa, Stáňa jede už!“
v zápětí se menších dítek hnala jásající druž.

Ztlumený tu výkřik zazněl komického zděšení:
zmizela zas jedna z dívek jako krátké zjevení.
Spatřilať, že vedle bratra vchází cizí mladý host,
vzpomněla, že úbor její příliš po domácku prost,
a tvář chýlíc v obě dlaně nazpět létla do bytu
jako ptáče ustrašené do spasného úkrytu.
Druhá však se opozdila; již tu bratr před ní stál,
objal ji a na cizince ukazuje opodál:
„Nejlepší můj přítel Volný — z našich rozmluv znáš ho již —“

Poklonil se Volný, dívka sklonila též hlavu níž
rozpaky jsouc uzardělá, kolem prsou, ramenou

těsněj' vinouc přehozenou lehkou přízi vlněnou. —
Tu však správce tíseň její skončil hosty žádaje:
„Ložnice tvá obyčejná přichystána, tepla je,
Stanislave — snad pan Volný zatím pobýt může tam,
než se k jeho poctě lépe upraví svět našich dam
a než dole bouře mine vzbuzená tvým příchodem,
zejména než vyrovnáš se s tímto drobným národem.“

Stanislava vskutku zajal neodbytných šotků rej:
ten ho za šos tahá, onen z předu kolkol obemk' jej,
tu hle před ním v ručky tleská boubelatá dívenka,
druhá z boku vzpíná po něm útlá bílá raménka,
nejmenší už téměř plačky dobývá se k němu blíž,
jeden žvatlá přes druhého, slova svého neslyšíš.

Ale ruka velitelská zasáhla teď do vřavy:
Vystoupilať starší paní drobné, útlé postavy,
tváře výrazné, však jemné, jejíž pouvadlá pleť
pod šednoucím vlasem jeví sem tam vrásek lehkých spleť,
avšak oči bystré, čilé vroucím jasem svítí tak,
jak jen milenému synu v ústret září matky zrak.
Marně skabonit se snaží jasný štěstím obličej,
vytýkajíc: „Děti, děti! Zvolna! Roztrháte jej!“
Sama však div dětským skokem v jeho náruč neletí,
již ho líbá, znovu líbá, v pevném tiskne objetí,
slepa pro vše kol v tu chvíli, zabavena pouze jím,
opojena milým zjevem, živým ideálem svým.

Pak moh' teprv na přítele obrátiti její hled,
ten sic vlídně zalét' k hostu, k synu však se vrátil hned;
i když Volnému dlaň tiskla, vítajíc ho srdečně,
k onomu zrak její spěchal každou chvilku bezděčně,
jehož táhlo šotků hejno ve přízemní chodby šer,
k bytu, kam již dříve prchla také druhá z větších dcer.

Poklonil se raděj' Volný, tužbě matky volnost dal,
se správcem po starých schodech v patro zámecké se bral,
tam pak chodbou kolem vetchých, temných obrazů a soch,
s řadou oken starosvětských, z šestihranných skelných ploch,
s vysokými dveřmi komnat, které zřídka z teskných dum
na čas krátký budí panstva přibylého ruch a šum.

Starý pán však hosta svého příčnou chodbou v pozadí
do pokoje útulného v levém křídle zavádí.
Tam již uchystáno všechno matkou k syna příchodu,
oheň v kamnech praskající tepla šíří lahodu.
Samotného zde pán starý hosta zatím zůstavil,
aby ohřál skřehlé údy, po jízdě se zotavil.

Volný ruce mna si ztuhlé přistoup' k oknu bezděky;
překvapil ho do krajiny výhled vábný, daleký:
Zvolna strání posněženou od zámku se kloní hled
v nížinu, jíž sluncem blýská křivolaké řeky led,
kraj pak rozsáhlý se bělá, protkán množstvím dědin, měst,
stromovím, jež holé nyní tu se černá podél cest
jako šňůry teček v sněhu, tu se kupí v zahrad tlum,
splývá v dáli, kde se vzpíná horstva pásmo k nebesům —
obloukem tam přenesmírným po širokém obzoru
vrch se k vrchu těsně vine, hora vzrůstá nad horu,
jak by v bouři nevídané rozlícený moře var
v sterých vln byl stubl náhle, nebetyčných, různý tvar;
nesčíslné se tu věží zvony, báně, homole,
kužele a pyramidy v gigantickém půlkole
od západu nejzazšího, tam kde nižších vrchů dav
vyhlédá jak lysé lebky divných obrovitých hlav,
k východu až dalekému, kde jak stín jen mlhavý
nejasně se v nebesklonu míhá Bezděz dvojhlavý.
Temena jich posněžená bělají se blankytem,
sníh se mnohým třpytí také v prsou, v boku rozrytém.
Jako na prestolu kněžna ve svých manů zástupech,
uprostřed nich pne svůj kužel Milešovka, vyšší všech,
v předu Hasenburk tu ostře kreslí hrdé rysy své,
romanticky v modro týče starých, šedých věží dvé
a tam na východě stranou osaměle z nížiny
Říp se zdvihá rozložitý, bájný strážce otčiny.

Dlouho v obdivu se Volný toulal zrakem blíž i dál,
v duši slastně povznešenou obraz divukrásný ssál:
viděl poprve tu stranu, horský domoviny lem,
kamenný ten velkolepý v čele jejím diadem.
Těžko s vyhlídkou se loučil, k ní se vracel zas a zas,
prodlužoval nenasytně božský zraků hodokvas.

Posléz myšlénky ho různé odloučily od těch vnad;
chodil kobou, hlavu chýle, ruce složiv křížem vzad.
V jiný kraj a dávnou dobu zanesla ho vzpomínka:
zjevila se před ním náhle pustá, smutná dolinka,
v chudém koutě jihočeském, kde svůj prožil první věk,
nuzným příbuzným jsa v obtíž, opuštěný sirotek.
Vzpomíná sic chvilek blahých, neboť jaro dětských let
kouzlívá i mezi trním ledakterý zářný květ,
avšak více ostnů rodil jeho pacholetství lub,
žití rmut a drsné hrany poznal záhy mladý duch.
Nikdy milým, teplým kouzlem neobjal ho rodný dům,
nikdy nepřilnula žhavě ústa matky k jeho rtům,
vstříc mu nezářil hled vroucí jako Stanislavu dnes,
nevítal ho s láskou otec, bratří, sester šumný ples.

Vzpomíná sic lidí hodných, dobrodiní tu a tam,
ale v tom byl soucit pouhý, ne ten svatý lásky plam,
který jenom v srdci rodných vřelém hřeje tepotu —
v davu hemžícím se vůkol cítil chlad i samotu.
I pak v úlu města šumném cizí všemu sám a sám
v perném boji drát se musel k jasším ducha výšinám,
poznal vše, čím jinoch strádá, po vědách jenž dychtí chud,
ponížené hrbení se, žebronění, kondic trud,
odříkání v plesu vůkol, v podstřeší kdes těsný byt,
suchý chléb a kamna chladná, matné lampy pozdní svit,
kaváren též později vnadu, hospod pustý hluk a kouř,
posléze i hrubých vášní první rozpoutanou bouř —
málo doušků ušlechtilých skutečnosti skytla číš,
v knihách jen a fantasii duch se vznášel v jasnou výš
Ale rmutem, bojem všedním zhořknul juné duše kvas,
oheň ponurý a divý kmital z dlouhých temných řas,
kolem rtů vil trpký úsměv se světem i sebou spor,
bílé čelo vzpínal hrdý proti společnosti vzdor.

V zasmušilé tváři jeho tajemné to zášeří,
hlava pnoucí se tak vzdorně v roji černých kadeří
přivábily Stanislava; zvláštní, cizí jemu vděk
toho zjevu pošmourného k Hanuši jej mocně vlek'.
On sám hladkých, zdravých lící, v modrém oku jasný třpyt,
hlavu plnou krásných vidin, v srdci prostý, jemný cit,
vzrostlý v dostatku a klidu, prostřed milých zjevů jen,
snící o světě a lidech poeticky vábný sen,
přichýlil se k protichůdci, jehož oka mrak i žeh
vnášel kouzlo cizorázné v oblast jeho snů a něh.
Přátely se brzo stali; častý rozpor náhledů
jenom vábněj' oživoval jejich družnou besedu
a přes různé směry, cesty jeden stejný prapor vlál
nad mladými jejich čely — prapor s heslem: Vpřed a dál!

(Pokračování.)

Nové „Zlomky epopeje“.

Básně Jaroslava Vrchlického.

Sbor uvězněných titanův.

(Druh k druhu zpívá.)

Do hlubin země duní to temně,
co jen se to děje nahoře?
Jas vniká ke mně,
zda jest již blízko do zoře?
Ach, světlo! eden! Pohled jen jeden
na pláně, hory a na moře!

Skulinou skály kmitá to v dáli,
jakby zde nítil se mladý den;
rána miň pálí,
s víček mi prchá těžký sen.
Svit blíž se nese, zlatem se třese,
jím strop mé klenby plá vyzlacen.

Helios s oři jistě to noří
z purpurných vln se v nový běh,
z hřívy, jež hoří
rubíny, jeden k nám paprsk šleh.
Potěšit, sílit, a pak nás zmýlit,
v starých zas nechat nás bolestech.

Ten svit kol téká, po skále stéká
měkký a vlídný, jasný tak,
světla to řeka
sklání se po letech zas v můj zrak,
v žernov můj tuhý kouzlí mi duhy,
starý sval by se vzpjal do oblak.

Porfyr v nach koupá, hle, v něm se houpá
pavouček růžový na niti,
třese se, stoupá
do tmy hloub, hle, snad se zachytí
na mojich poutech! V jeskyně koutech
světluškou v tmách se snad rozsvítí!

Divný ruch za ním dolet k mým skráním,
tak houká doupnák v stínu skal.
Hájům a pláním
takou zvěst Notus a Boreas lkal
v tom krásném čase, v síly své jase
kdy jak bůh volný jsem pod nebem stál.

Slyšíš tep křídel? Stajených zřídel
z hlubin to pod námi var i ruch.
S oblačných sídel
odvetou duní to v mdlý náš sluch.
Vlá to, se chvěje, co se to děje?
Zahájil vládu tam nový snad bůh?

Ó Gaio, matko! Rci, zdali sladko
fialky pučí zas v stínu tvém?
Pravěká látko,
kypíš zas slíbána slunce rtem?
V paprsků přízi na lem tvé řízy
zda sedá sbor motýlův s ptáků stem?

Cytisu keře! Ve vašem šeře
zda budí píšťalu velký Pan?
V dusotu zvěře
zda chvěje se kopyty horský lán?
V sněhy a deště vichrem zda ještě
ční Pindus a Parnass blesky zdrán?

Zmírá svit sladký . . . do tmy jen zpátky
noří se posupné stěny skal.
Sen to byl krátký,
oře své Helios obrátil dál!
Pavouček malý na hraně skály
zhas jakby vichr květnou pýř sval.

Do hlubin země duní to temně.
Jen v úzkém vztýčit se prostoře!
Zkrocené plémě
jen pohled na skály, na moře!
Ticho teď kolem, ptáme se s bolem:
Co jen to dělo se nahoře?

—

Herakles.

Po dlouhé době k domovu se vracím
a každým krokem naděje kus ztrácím
v svůj příští život. V sobě uzavřený
a s lidstvem hotov a sůčtován s bohy
zřím malý výsledek a trud jen mnohý
a slední trofej: nenávist své ženy.
Neb toho žena sotva zapomene,
že mimo ni moh's jiný úkol míti,
že mimo jejích očí jiné klene
se nebe, v kterém jiné hvězdy svítí
a větší nežli jsou ty malé její
ve brady důlku, v dětském obličeji.

Tak po letech zas domova práh zdravím,
zřím s divným citem v náruč hvozdům tmavým
a srázným stržím obrovité Oety,
zřím dojat v malé tymiánu květy,
jež stejně kynuly mi uperleny,
když vyrval jsem se zde z objetí ženy
mlád, silen, ve rozmachu bujarosti
a hotov drtit lvů a hyder kosti.

Mých dvanáct prací bedra moje tíží,
ba sotva velký jejich triumf nesu;
mé srdce vázne, noha jen se plíží
a místo vítězících, jarých plesů
jen úzkost hrdlo beznadějí svírá
a kalné oko v prázdno všeho zírá,
v cíl neznámý, v poušť stáří, v mdlobu smrti.
A výčitky jdou jako lační chrti,
co nejhorší, snad skutečně jsou v právu.
Jak jiný moh jsem kosmatou svou hlavu
na ňadrech ženy v dumy ukolíbat,
jak jiný s jejích retů nektar slíbat
a šťasten býti dobře jako jiný.
To přeludy jsou, stíny, stíny, stíny . . .
jak moje jméno, jak ruch mojí slávy.

Hle, slunce obrovitá koule taví
své zlato ve korunách starých stromů.
Ó těžká je to nyní cesta domů,
ó těžké jsou mi družné stíny lesa!
Já k chatě zatočím, dost možná, Nessa
že potkám, jak se od mé ženy vrací
zpit polibky. Se svojí obří prací
jak proti němu směšný jsem a malý!

Já moh bych rváti z ňader Oety skály
a navršit je v Pindu sníh a k ledu,
však získat srdce ženy — nedovedu.

Dost možná, dřív než zhasne západ zlatý
že rozletnou se dveře mojí chaty,
na práhu jejím státi bude ona,
vlas černý, rozpoutaný jak noc vonná,
dva prsy bílé, květy lekníuové,
dvě páže, hrdla dvou labutí bílých,
mne budou lákat v lože lásky nové,
ty neznavené v hříčkách rozpustilých.
Jak proti nim jsou drsné moje dlaně
lva Nemejského ještě krví rudé,
jak proti nim jsou ubohé a chudé
mé potem lidstva rozbrázděné skráně!
Co vše to platno, námahy co moje,
co athletické, gigantické boje,
co, bozi, lsti jsou a úklady vaše?
Mně celý svět dnes chlévem Augiaše.

Ten vyčistil jsem. Ovšem, jeho blátem
já probředl, když ověnčení zlatem
zor věčných vy jste ambrosii pili,
vám pouze roveu výkony své síly.
Však co to všecko v očích ženy platí?
Muž každým velkým skutkem u ní tratí,
jen pro sebe chce míti jeho údy,
vzruch jeho myšlenky, vzmach jeho paží,
jsou velké plány jeho samé bludy,
jen pro sebe vše zkořistit se snaží.
Vím, až mne uzří pod trofejí tíží,
jen ušklíbne se necitelným šklebem:
„Tvé skutky jsou mi okoralým chlebem,
jsou přítěží a v náruč moji mříží,
mně milejší je kentaur tupolebý
i netvor bahna, jenom lásku zná-li,
tys velebný a velký — pouze z dáli,
jsi směšný s celým orlím vzletem k nebi.
Chci srstnaté jen údy na svých cítit,
chci zážehy jen smyslnosti nítit
své smysly kočičí a otupělé,
chci lásky var a horoucnost v svém těle,
chci zápas věčný o mužovo tělo.
Co jsou mi vrásky, tvé jež brázdí čelo,
co jsou mi rány na olbřímí pleci?
Tys polobůh! Já otroka chci vléci
ve poutech vášně, drobných slastí kalem.

Co po tom je mi, cos vykonal svalem,
co páží, vůlí, myšlénkou a hrudí?
Tvé objetí jest mdlé a zle mne studí,
a ruka zvyklá zvěř pravěku krotit
bez vlády klesá pod mým nahým bokem,
ty neumíš se ženě zalichotit.
Zde já jsem paní, pantheřím svým skokem,
svým polibkem, svým v požár vzňatým okem!
Jeť kůže tvého lva jen k tomu dobrá,
bych na ní mohla zdeptat tělo obra!“

To všecko cítím. Moje celá práce
dnes výsměchem je veliké mé snaze;
má duše lampa, na níž věků saze
se usadily. Rád bych zpátky k matce,
jež sosen vzdechem žalně rozšumělým
mne jako syna ztraceného vítá
s mou velkou prací, s neštěstím mým celým,
s tím srdcem nezkrotným a zdivočelým.
Jen ona chlad a úkoj snivý skytá.
Dnes Olympu mi sláva planou zvěstí,
jak blázna rolnička v mé dumy chřestí.

O Atlantovi pravěká dí báje,
že na svých bedrách celičký svět drží
pod tíží všeho sotva umdlévaje,
skal svazy, lebky tesů s mračen strží
i s celou slávou Olympského ráje.
Však větší jesti břemeno mých skutků,
jen v jednom jemu roven jsem: v svém smutku.
On naděj má, že složí své kdys břímě,
že ztýrané a nakloněné týmě
přec jednou do červánků vesel vztýčí!
Má k zemi ukláni se šíje býčí
pod tíží díla, jehož cena nízká
ve očích ženy blíž mne k hroudě stiská.

Ó svahy Oety! Za vámi cos rudne,
to velký měsíc jako požár vstává!
Ó cítím konec dráhy svojí bludné,
má volná páž zas divou silou mává
rvouc vaše jilmy, buky, habry, břízy
se touží sprostit prašné těla řízy,
v požáru vašem hranici svou vznítit
a v skonu svém se nesmrtelným cítit,
ó plaňte v ohni luny, obři lesa!

Slyš, temný dusot! — Ano, to cval Nessa.

Skylla a Charybdis.

(Antické duo.)

Skylla.

Do temné noci hýká
  psů mých lačný sbor,
až k hvězdám pěna stříká.
  Věčný řev a spor!
V mé hloubi se to vaří,
kde s tmou se světlo sváří;
já dívčí hledím tváří
na každou loď i vor.

Charybdis.

O skálu pracky vzpírám,
  sestro, vidíš mne?
Do nekonečna zírám,
  kde se vlna pne.
Z vln prsy mé se noří,
o ně se proudy boří,
řvu Noci vstříc i Zoři,
vstříc všemu, co se hne.

Skylla.

Noc mine a den vzchází,
  sem jet, váhá loď;
Teď jedna — mne to mrazí,
  sestro, v hloub ji hoď!
Neptej se, koho veze,
já neznám pomsty meze,
své muky na řetěze
jen vyju: Loďko, pojď!

Charybdis.

Blesk Jovišův mne pálí
  v čele posavad,
žeh jeho schladit, šálí
  proudů trysk a spád.
Já přepadnout loď musím,
jí mužstvo rázem zdusím,
však zlíbat je — si zhnusím,
neb cítím mrtvol chlad.

Skylla.

Já Glauka milovala,
  zda to hříchem jest?
Zlá Kirke čarovala,
  zasáhl mne trest:
Tvář, prsy pěkné panny,
bok — skal tes proudy zdraný
a trup — psů rozeštvaný
tlum u ztracených cest.

Charybdis.

Řvu do žáru i mrazu,
  loď rvu jako prám,
do větrů vyju: Zkázu!
  z očí chrlím plam.
Loď v tenata svá chopím,
ji bleskem ke dnu ztopím,
jen stranou oči sklopím,
kdo mrtev leží tam?

Skylla.

Jen jednou já se chvěla,
  s dívkou jel tu hoch,
květ růží kolem čela,
  v klínu květů stoh
i v bouři mé se smáli,
objati hrdě stáli . . .
mých psů se smečka valí
a Triton řve v svůj roh.

Charybdis.

Jen jednou jsem se lekla:
  Kolem zdraných skal
psů mých štvanice vzteklá
  mořem hřměla dál.
Loď zřela skou svůj bídný,
stál jeden v bouři klidný —
v tom šleh sem měsíc vlídný
a byl to — Hanibal!

Skylla.

Já též mu zřela v tahy,
  pracky vtáhla zpět,
prs pěnou skryla nahý,
  ztišila vln změť,

Kol střela průchod hladký —
on projel, od Kann zpátky
skráň složit v lůno matky,
skráň, před níž chvěl se svět.

Charybdis.

Věř, větší nejel tudy,
mnohý bdím tu věk,
blesk mnohý krverudý
v ňadra moje stek,
mí psové dále vyjí,
ohony v lodě bijí,
je v proudy stopí, skryjí,
jim v skon zní jejich štěk.

Skylla.

I Pompeja jsem zřela,
Caesar tudy táh,
loď mnohá cizí, skvělá,
plachty lesk a nach.
Vše trpasličí plémě,
většího nemá země,
vod mých proud dí to temně
i moře v hlubinách.

Obě (navzájem.)

Nuž sestro, pracky vzhůru!
lodě hned se chop,
v pěn zahalím ji chmůru,
ty jí rozbij strop!
Mně hoď ji a já tobě,
s ní zatočíme obě,
já zdávím mužstvo v mdlobě
a ty je v hloubku stop!

Quies.

Sbor kněží ticha a mlčení.

Ó matko všeho! Velké ticho svaté!
Tvůj symbol jeseň jest, když listí zlaté
jak Jovišův déšť po kamení leží,
kdy větev nehne se, pták nezatíká,
že slyšíš, had jak svoji kůži svlíká,
jak pavouk mechem běží.

Ať kolem vřavou divokou svět hučí,
v tvém klíně, matko, všeho žití pučí,
jež později vzpne se jak oř a v dál tryská!

Ty velká, němá, ze stínů ty stkána,
ty, stejně Života i Smrti brána,
jsi nejvíc taji všeho blízká!

Ať světů podmanitel světy depce!
Ať třímá dál pěsť v hřívě svého hřebce!
Ať města hlučí jako úly v rojích!
Ať zem se třese, hrom řve, větry vyjí!
Ta melodie nejvíc srdce zpíjí,
jež padá s vlasů tvojich!

Na popelnic dně spíš ty nejraději,
v nich tkáš tu velkou kosmu epopeji,
jež smrtí počíná a konce nemá;
v sta závojů jsi taje zahalena,
jak Isis děsná, svůdná jako žena
a jako hrob jsi němá!

Jak bláh, kdo tobě zasvětil jen žití!
Jak prsten na dně řeky tomu svítí
na života dně božský úkoj sladký.
Mír, zlatý plod, ve větvích tvojich hoří.
V tvé vlny duše znavena se noří
lnouc k tobě jako k prsům matky.

Kde je tvůj trůn? Zda v lesích? Na dně moře?
Rtem zlatým pije z tvojí číše Zoře,
Noc lízá prach tvých nohou, jenž jest rosou.
Z tvých hlubin v srdce chorá Naděj vstává,
po nivách tvých však mladá Láska smavá
svou nožkou chodí bosou.

V tvém tichu ona se smrtí se potká
a hydra všeho náhle stojí krotká,
jak vidí Lásky usmířené líce.
Hráz mezi ní, jež pouze žitím dýše,
a tou, jíž mrtví v hrobech dřímou tiše,
se hroutí víc a více,

Až v tobě, matko, všecko v hloubi splyne
na moře valné, kde jen zjevy stinné
se honí přeludů, kde spí se sladko
bez únavy, bez bolů, bez účasti.
Prst na rtech spějem k svojí pravé vlasti
na ňadra tvá, ó matko!

Pověra na Chodsku.

Ukázka z kulturních studií o Chodech. Podává Jan Fr. Hruška.

(Pokračování.)

Po houroku znají na Chodsku nejlépe „vohnipal.“ Co nemocí lehkých i těžších musí ten milý vohnipal vzíti na svůj řád!

Avšak Chodové ho z jeho zlých skutků neomluví.

Podle nich na koho si sedne, toho navštíví co rok, někoho i kolikrát za rok a vytýrá jej zle a zle! Proti vohnipalu nebývá naplat ani podkuřování, ani zaříkávání, ten jest nejlépe „zavect“. To jde někdy dosti snadno, někdy však to dá „tůru!“ Snadno jej zavedla děvečka v Chodově: vykopala díru v odlehlém koutě sadu, vstrčila do ní bosou nohu, přihrnula na ni zemi, potom nohu vytáhla a vohnipal byl zaveden — v zemi. Hůře to spravil dřevorubec v Pašežnici. Musel najíti místo, kam vícekráte nepřijde, tam udělat tři důlky (jamky), do každého položit tvář a držeti tak, až zaříkal vohnipal pěti otčenáši, pěti zdrávasy a zdrávas královno. Když to vše vykonal, musel se vrátiti jinou cestou než přišel.

Také se může zavést vohnipal do vody; nemocný ať prý si ováže hlavu šátkem, zpotí se do něho a pak jej někde v odlehlé lesní studánce vypere. Vohnipal musí přejíti do studánky; ale kdo by se z té studánky někdy napil, dostane jej zas; proto se vybírají takové, ze kterých nikdo nepije.

Někdo se proti vohnipalu kouří bezovým květem, trhaným v den sv. Jana Kř., někdo si pomůže, ořeže-li si nehet na palci pravé ruky a na palci levé nohy a hodí je při nějakém pohřbu do hrobu. Snazší prostředek jest nositi „vohnipalovej prsten“ (měděný prsten „bez kamínku“). Také prý pomůže nositi v pytlíčku zašitou hlavu ze „slepíka“ nebo z hada, jehož nevzal člověk do holé ruky — to všecko však pomůže jen někdy.

Na vohnipal nejsou tedy na Chodsku dosti „obuti“, přes to, že jej až na nepřístupná místa zavádějí; jeden jej zavede, druhý, chuďas, vstoupí-li nevědomky na to místo, přivede si jej zase.

Větších ještě trampot nadělají „ti neřádi“. Nemají prý se ani jmenovat, už to jim dává na člověka moc. My však se toho odvážíme a povíme zrovna, že hrozné to příjmí dali na Chodsku pakostnicím. Jest hrozné, avšak „pakostnice“ si ho plnou měrou zasloužily. Co se ty člověka natrápí! Pomahat proti nim umí málokdo a co všechno člověk zkusí při tom „pomahání!“ Nesmí se mezi tím ani řádně najíst, devět dní nesmí vody žádné překročit a kdo ví jakých ještě jiných postů na tucty! Často přese všechno pomáhání nespustí se člověka, až jej umoří aneho aspoň ochromí nadosmrti Ze způsobu pomáhání proti nim nevíme,

leda že se zaříkávají na „škály“, do trní a na lidi, kteří ruší den sváteční, zvláště kdo si v neděli nehty stříhají.

Podobného smyslu zaříkávání má lid chodský proti souchotinám:

„Já vás zaříkávám, souchotiny, houbytě na hory, na lesy, kam žádnej nepříde. K tomu mi dopomahej Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatej.“

Jiný prostředek proti „houbytím“ jest svařiti stonky černobýlu*) se starou mošnou (!) z rybničného „sítí“ a v tom nemocné dítě vykoupati.

Také proti této nemoci není na Chodsku mnoho pověrečných prostředků známo, bezpochyby proto, že se zřídka který na těžko vyléčitelných souchotinách osvědčil.

Podivné a jak Chodové sami přiznávají vesměs málo platné recepty mají proti padoucnici. Jedni ujišťují, že si tuto zlou nemoc zmírní, kdo nosí na krku žábu suchou, v pytlíčku zašitou. Jiní radí, aby se nemocnému vložil do postele horký chléb, do něhož bylo zapečeno všechno koření, jaké v krámu měli. Někdo docela radil, aby nemocný snědl vařené psíky, pokud jsou slepí, nebo aby si dal vypařiti košili, v níž někdo umřel, a pitím odvaru z ní aby hleděl padoucnici zničit. Myslíme, že tyto a podobné návody přinesla na Chodsko nějaká zlomyslná cikánka nebo jiný takový vzácný host; vypadajíť v ostatním pověrečném léčení velmi cize.

Padoucnic prý je devadesát devět druhů.

Zlá nemoc jest také „šlak“. Proti té radí pověra jen, ztratil-li poražený také řeč: má se mu dávati píti vody z „pravýho kolije“ a jistě prý řeč dostane.

Dále se na této pověrečné „interní klinice“ druží k uvedeným hlavně tři nemoci: zimnice, žloutenice, psotník.

Proti zimnici se může člověk napřed opatřit, sní-li o květné neděli tři „kočičky“; dostane-li ji však už někdo, tu prý je pan „poruška“ nejlepší doktor“ — K pomáhání sotva kdy dojde.

Aby člověk žloutenici nedostal, nemá se dívati večer do „drcadla“.**) Děti nemají se do něho dívati vůbec, dokud nejsou starší jednoho roku. Dostane-li žloutenici přece někdo, přes všecku tuto opatrnost, má se podívati na lesklý dukát nebo do kalicha: princip — žluté žlutým se léčí. Jiní nosí proti žloutenici tři „stroužky“ česneku na hedvábné žluté niti. Také prý pomůže snísti svítky, do nichž byl zapečen „čertovo tabák“.***)

Tak v podstatě léčí dle svědectví Bartošova žloutenici také lid moravský. (Lid a národ I.)

Chytí-li dítě psotník, radí pověra chodská, aby se vysadilo okno a položilo přes kolébku dítěte; totéž se může učiniti s drcadlem“, a psotník po chvíli zmizí. Chytrá pomoc! Psotník jeví se v křečovitých záchvatech, které samy sebou nemohou býti dlouhé. Jindy pomábá proti

---

*) Artemisia vulgaris.
**) „Kdo se dívá večer do drcadla, na toho se dívá čert z drcadla.“
***) Výtrusy ze zralé pýchavky — lycoperdon.

psotníku podkuřování věnečkem nebo čepením, jež matka měla, nebo ústřižky ze zástěry, nebo šípkovými palicemi.*) Také prý pomůže, podávají-li se pálená koroptví péra k čichání.

Psotník prý pochází z houroku; proto nepomáhá-li nic, může prý se proti němu začíti také dle receptů, jež doporučuje pověra chodská proti houroku.

Častá a citelná nemoc bývá „bolení v krku.“ Proti této jest dobře jísti med v den sv. Blažeje nebo mazanec od „beránka velikonočního“.**) Pochází-li bolení v krku od „spadnutých mandlí“, musejí se zase mandle zdvihnout. Tuto pravou torturu umějí nemocnému dobře pořídit zaříkávači, kteří se vedle zaříkání také obyčejně zanášejí léčením přirozeným. Dělají to tak, že oprou své ruce — prsty — o tvář nemocného a palci mandle od brady k uším „zvihají“.

Proti tlučení srdce jest dobře píti řebříček — odvar — natrhaný v máji.

Jest-li někdo namožen — Chodové říkají častěji „přešinutej“ — udělá prý nejlépe, když si přiklopí skleničku na pupek: ta prý to „šecko vytáhne“.

Upadne-li někdo do mdlob a nemohou jej vzkřísiti, je dobře kousnouti jej do malíka.

Zvláštní pokušení — nemocí se to nazvati nemůže — je věru „štikavka“. Chytí to někdy člověka a dokaváde prý se devětkrát po sobě nenapije, nepřestane to pokoušet! Nepřestane-li však ani potom, zahánějí ji na Chodsku říkadlem:

„Šla štikavka do moře,
potkála tám Zahoře,
než se Zahoř vobrátil,
štikavka se ztratila.“ ***)

Konečně dává pověra chodská výstrahu, aby nespal starý s mladým: bere prý mladšímu sílu.

Tolik asi o těch vnitřních nemocech, a teď všimneme si také, jak umí chodská pověra léčiti některé vnější. Z těch nejdříve do očí padnou všelijaké otekliny; proti nim jest dobře podkuřovati a vyhřívati pytlíčky, vycpanými popelem, nebo kožešinkami krtka zabitého před sv. Jiřím. Také prospívá přikládati lupení celodeně (laštovičník). Při otoku tváří bolívají obyčejně zuby; proti bolení zubů je dobrý bodlákový kořen. Aby nikoho v domácnosti zuby nebolely, je dobře chovati hrdličky. K oteklinám druží se pukání nohou a rukou;

*) List zpotvořený píchnutím žlabatky růžové — rhodites rosae.

**) „Beránek velikonoční“ Chodů sestává z kousku masa jehněčího nebo telecího, z mazance a několika na tvrdo vařených vajec, což vše se dává o velkonoční Boží Hod v kostele žehnati a pak z toho každý člen rodiny dostane po částce. Ostatky z tohoto „beránka“ mají několikeru zázračnou moc.

***) variant: Zahoř se vobrátil,
štikavce namlátil.

komu pukají ruce, ať si je umyje v „žabím loži“ [1]) před sv. Jiřím a vícekrát prý se mu nerozpukají.

Na rozpukané nohy schovávají jako dobrý lék nesvařené máslo, tlučené přede dnem o sv. Bartoloměji a nesmočené ve vodě.

Jako tyto bolesti, trápívají člověka na povrchu těla ještě „lišij“, modrá „naštojce“, ječné zrno, „cink“, „nátka“, „vlk“ a jiné a jiné ještě neduhy. Proti těm „jiným“ chodská pověra snad receptů nemá, nedopátrali jsme se žádných jiných. Možná že nestojí jí menší neduhy mezi statnými Chody za povšimnutí — proti jmenovaným však má! „Lišij mývej“, radí, „ve vodě s opoceného okna a zajde.“ V tom je věru kus filosofie! Lékaři radí na lišej zvláště čistotu, a na Chodsku si pro ni dle pověry ještě dovedou originelním způsobem připraviti destillovanou vodu. [2]) Ovšem — musí býti okno čisté. Nepomůže-li tento recept, odhání a zahání se lišej na židy říkadlem:

„Lišij,
mišij,
židi v pátek maso jedí,
hajť ten lišij taky snědí!“

Lišij dostane, na koho jiný fouká.

Modrou naštojci umoří prý vranní oko. „Na jed zase jed,“ dokládají.

Nad ječným zrnem mají se udělati tři kříže kartáčem, a nemocný má se podívati dérou po vypadlém suku, nebo jít pozpátku se strouhadlem v ruce ke studánce a ječné zrno skutečné do studánky pozpátku a přes strouhadlo hodit.

Nepomůže-li to ani to, má se nad „postiženým“ jiný smilovati: má vyčíhati příhodnou chvíli a kdy onen netuší, plivnouti mu do chorého oka. Ječné zrno se lekne a zajde.

Bolavé oči vůbec léčí potírání „Panny Marie slzičkami“.

Kdo má na očích „cink“, má nositi „cinkový kořenί“ [3]) v pytlíčku zašité na krku.

„Nátka se dostane z leknutí. Jeví se puchýřem na pysku a pomáhá proti ní „nátkový kořenί“. [4]) Pomáhá se podkuřováním.

Trpí-li někdo na vlka a má před sebou nějakou delší cestu, ať si dá prut jalovce [5]) za klobouk a může jíti jist, že jej vlk obtěžovati nebude.

---

[1]) Žabí símě.

[2]) Podobnou moc vůbec uzdravující má kapka dešťová, která zbyla po dešti na kameně.

[3]) Kozí brada luční.

[4]) Hluchavka, Lamium (?)

[5]) Viz dole vykuřování jalovcem proti všem nemocem. V tomto případě možná že má na zahánění „vlka“ také vliv píchlavé špendličí. Pověra jistě velmi stará.

Zmínky zasluhuje konečně také pověrečný návod, kdy se má bráti proti škrkavkám. Návod uložen v rýmech:

„Ve středu
dou škrkajce ku předu,
v pátek
dou nazpátek“;

má se tedy užívati ve středu.

To by asi byly všechny hlavní druhy nemocí a pověrečného jich léčení na Chodsku. Na konec jest nám se zmíniti, že má pověra chodská v úloze své i jakousi desinfekci. Aby se vypudil nezdravý vzduch, vykuřují, zvláště v zimě a stůně-li někdo v domácnosti, místnosti jalovcem. V čas nákazy pak zavěšují na strop na čtyři díly rozkrájenou bílou cibuli a v čas moru vranní oko, jež prý veškeren „nákaz“ do sebe vtáhnou.

Avšak statnému Chodu nejde jen o zdraví, Chod chce míti tělo švarné, prosté všeho nešvaru a vší nečistoty. A nemůže-li býti v tom něčím spokojen a nepomůže-li prostředek přirozený, pomáhá si zas pověrou, často s velikým sebezapřením a velmi vytrvale.

Síly zvláštní prý nabude, kdo zdvihá něco hodně těžkého, když slyší poprve z jara hřměti. To jest už staré také jinde. Ale Chod umí sobě i „pomahat“, aby dobře rostl. K tomu účelu běhají děti za deště s holou hlavou.

Děvčátko je bujného těla, bylo-li odstaveno, když byl měsíc v úplňku.

Aby se hned dítě nezakarasilo, nemá se podávati nikomu oknem, nemá ho nikdo překročiti, děvčátku pak nemá se říkat v pondělí „žábo“. Nerostlo by celý týden.

Má-li dítě křivé nohy, dávají je do písku, a nohy prý se narovnají.

Aby rostly děvčatům pěkné vlasy, mají se jim stříhati do roka.

Aby dětem narostly pěkné zuby, má dítě vylomivší si „mlíkovej“ zub hoditi ho přes hlavu za sebe se slovy:

„Liško, liško, já tě dám koštěnej,
dej mi železnej.“

(Pokračování.)

Alešova illustrace k národní písni.

Když jsem šla v neděli
na mši ranní,
potkal mě mládenec
k milování:

pěkny tváře,
modry oči —
div že srdéčko mi
nevyskočí!

Národní.

Blouznivci našich hor.

Řada postav z Pojizeří. Napsal Antal Stašek.

(Pokračování.)

7.

Bobek si usmyslil jednat na vlastní pěsť, aby zachránil dvě stovky, a počítal takto: „Francka je jako všechny chudé holky; — chce se jí statku; až uslyší, že tatík Petříka vydědí, vychladne jako chlebová pec po posvícení; pak bude snadno odloudit ji mladému Matěchovi a vdát ji za jiného. Petřík se potom vrátí domů, smíří se s otcem, vezme si Růženu — a dvě stovky v kapse.“

Počínal si jako zkušený lučebník lidských srdcí; chtěl dva sloučené prvky rozpojit pomocí prvku třetího a dal se do podobného díla, jaké umělecky provedl Goethe v románě „Wahlverwandschaften“. Bobkovi ovšem nešlo o umění; běželo mu jen o dvě stovky, ale v znalosti lidských povah byl chlapík. Třetím prvkem měl mu být nový ženich Bouzek, bezdětný vdovec, majitel jedné malé chaloupky a dvou velkých krav. Našel ho v Helkovicích na Zimrovské hospodě, kde přenocoval, a smluvil se s ním, že mu dohodí Francku. Vymysliv si tento prostředek, vybral se od Matěchů do Ropratic; nechával si je naposled.

Petřík tam již byl. Přišel právě v poledne, když kovář Bělka šel z dílny k obědu, a oba se setkali u baráku.

„Kam pak, Petříku, s ranečkem v ruce?“ ptal se kovář.

„Jdu se učiť kovářství; buďte tak dobrý a přijměte mne.“

„Co pak se stalo?“ divil se Bělka.

„Nemohu doma vydržet; mám horoucí peklo, že chodím za vaší Františkou.“

V starochovi nepříjemně hrklo. Dosud měl naději, že se dcera stane selkou, a nyní viděl, že z toho asi sotva co bude. Popošoupl placatou čepici s pravé strany hlavy na levo, zaškrabal se v týle a pravil:

„Snad nebude tak zle. Prozatím pojďte s námi poobědvat — poradím se s mámou.“

Vešli do baráku. Francka se lekla; nemyslilať, že Petřík vykoná, čím včera v noci hrozil, a spousta divných myšlének jí letěla hlavou. V uších jí hučelo: „Je po statku ... ale od Petříka nepustím, kdybych měla umřít,“ a myšlénka ta pronikla celou bytost vrývajíc se jí do srdce, jako plamenné písmo, které pálí a žehá. Pojal ji strach, jakoby ji o něho někdo chtěl připravit a hned zas ji chytla spurnosť. Byla odhodlána podniknout vše: bít se, rvát, kousat, škrábat, ba jít třeba do pekla, jen aby ho sobě zachránila. Naproti matce pocítila náhlý odpor a bylo jí v duši, jakoby nenáviděla svou vlastní rodičku. Vnitrné hnutí zračilo se ve výrazu obličeje: žlutavá bledosť pokryla tváře, rty se pevně semknuly, nozdry se pohybovaly a oči sálaly divokým ohněm. Jakýsi hlas, o němž se jí zdálo, že ani není z jejího nitra, se jí chechtal: „Máš po statku ... máš po statku!“

„Co je ti?“ šeptal jí Petřík, když se rodina po obědě rozcházela.

„Nic ... nic ... ale tímhle vším je máma vinna,“ větila a šla do chléva krávu podojit.

Kovář kývnul na ženu, aby s ním vyšla ven, a oba se radili pod barákem u jabloně, co počít. Rozhodli, že Petříka vybídnou, aby se vrátil k otci; neučiní-li tak, že ho do učení nepřijmou, protože by lidé nepěkně o tom mluvili. Zavolali ho, oznámili mu, na čem se usnesli, a domlouvali, aby se s rodiči smířil. Petřík byl, jakoby ho polili studenou vodou. Nenadál se odmítnutí a nevěděl, co dále. Čekal na Francku, až podojí, a usedl pod domkem ve stínu jabloně. Starý odešel do kovárny, stará se vrátila do světnice a mladík zůstal o samotě. Jala ho sklíčenosť a do duše se mu vloudila pochybnosť, stojí-li to děvče za neštěstí, v němž se octl. V té míře, jak její náklonnost k němu vzplanula v divokou bezohlednou vášeň, klesla láska jeho až na úroveň chladného uvažování. Ale nálada ta trvala jen několik okamžiků, dokud se neobjevila ona. Jakmile přišla, bylo po lítosti, bylo po střízlivém rozumování; ba zdála se mu krásnější, než jindy. Byla bosá, prostovlasá, havraní vlas se jí kadeřil okolo čela, a tváře, ještě před chvílí bledé, zapálily se ruměncem. Košilku měla po způsobu venkovských děvčat trochu rozhalenou a bylo jí viděti snědý krk a snědá ňadra. Petřík vstal z trávy a chtěl ji obejmout kolem pasu. Kdyby jej byla viděla matka, byla by zaplakala a vzdychla: „Můj bože, co si ten hoch oblíbil?! Vždyť je to učiněná cikánka! Co je na světě hezkých holek těla bílého jako padlý sníh!“

Děvče se honem ohlédlo, zdali je někdo nevidí; pozorujíc, že soused Nosál se šáme do hospody a že by je mohl zahlédnout, couvlo a jali se hovořit. Při ní bylo vše oheň: myšlénky, tváře i oči a nálada ta mimovolně působila i na něho. Skleslost ducha mizela jako ranní mlha a žár její duše pronikl i do srdce jeho. V tom byli jedné mysli, že nepoleví, že nepopustí, byť je to stálo život. Dohodli se, že Petřík dojde k sousedce Nosálce, aby ho vzala za čeledína. Muž se jí válí

celé dny v hospodě, pacholek jí předevčírem odešel, polní práce je dosud mnoho a přijme-li, budou blízko sebe.

Šel, byl najat a než minuly dvě hodiny, vedl již od Nosálů koně ke kování k starému Bělkovi.

„Nevrátíte se domů?" ptal se ho kovář, když přibíjel podkovu.

„Ne, nevrátím," větil mladík a v duchu k tomu dodal: „A vaši Francku si musím vzít za ženu, třeba jste ji přikovali železným řetězem k branám pekelným!"

8.

Byla odpolední doba, kdy pasáci ženou dobytek na pastvu; horáci době té říkají „polehnaní". Francka vedla krávu na provaze do končin, kde měli kousek políčka a pod ním vysoký, travnatý břeh. Vedle byla Nosálova paseka s lesní porostlinou a protože u Nosálů došlo topivo, nařídila hospodyně novému čeledínovi hned první den, aby nadělal dříví. Poslala s ním sedmnáctiletou dceru Ančku s desítiletým synkem Joskem; měli čeledínovi pomahat a kromě toho udělen Joskovi tajný úkol, aby svou přítomností sestru hlídal. Kluk ovšem neměl o této úloze ani tušení. Přišli na paseku. Veliké kmeny byly z ní vyporáženy; zůstaly jen pařezy, koháty a porůznu malé borovice; jen jedna velká stará sosna trčela tam dosud. Na pokraji rostla bujná vrbice a vedle bylo husté jedlové mlází, v němž cvrlikala ptačí havěť. I kos se ozýval. Petřík se dal do práce a kácel. Již měl hodně naporáženo, větve osekány a děvče s chlapcem měli tahat roští. Ale nechtělo se jim. Ančka okusovala šťavel, jemuž horáci říkají zaječí jetýlek; poslouchala žežhulku, jež v sousedních lesích kukala; zpívala broučku berušce: „Bedruňko, vzlítni na zelený kvítí, na kterou stranu, tam já se dostanu;" škubala s kopretiny bílé lístky květu a ptala se po svém osudu odříkávajíc: „Mlýn, statek, chalupa, podruží." Poslední lísteček byl statek; děvče bylo spokojeno, sedlo si mezi měkkou vrbicí, dívalo se clonic rukou oči po sluněčku, jak daleko je do západu a pak pohlíželo na Petříka. Kdyby ji byla viděla matka, byla by řekla, že má lenivou „císu".

Joska promítal nejdřív paseku od shůry dolů, prolízal mlází a hledal ptačí hnízda, ale na štěstí pro mláďata nenašel ničeho, ač tam i drozen i kos měli své rodiny. Pak šel do sousedova vysokého lesa, kde věděl o vraním hnízdě; chtěl je vybrat; škrábal se po smrkovém kmenu do vršku, ale nemohl dolézt, musil dolů a roztrhl si kalhoty. Roztrpčen nad nezdarem házel vzhůru zlostně kamením, ale nedohodil. Zanechal marných pokusů, vrátil se a prosil Petříka, aby mu půjčil sirky, že si zatopí. Petřík půjčil; chlapec nasbíral suchého roští, rozdělal ohýnek a pilně naň přikládal, až zahlédl na blízkém ouhoru sousedova Vojtu, jak tam pase kozy. Hoši se uviděli.

„Josko Nosálů, alalalahuhu . . . pojď pobejť . . . zatopíme si tady pod mezí," lákal Vojta. Joska šel. Rozžehli si nový ohýnek pod mezí vedle veliké hromady kamení a vedli dětské hovory. Vypravovali si o panu učitelovi, který právě stonal a vyslovili souhlasné přání, aby to hodně dlouho trvalo, těšíce se, že nebudou chodit do školy. Pak si

povídali o volech a koních. Vojta mínil, že vůl je lepší než kůň, neboť jeho táta měl jen voly. Joska tvrdil opak, neboť jeho táta měl jen koně.

„Když nechce vůl táhať, může se prodať řezniko'i a sou za něj peníze; ale kůň se musí dáť raso'i," hájil Vojta své stanovisko.

Důvod ten byl pádný, Josku však nepomátl. Řízně odsekl: „Ale s volem nemůže pan farář jezdiť na pouť do Semil."

Starý Nosál vozíval pana faráře na poutě a to bylo dle Joskova náhledu vrcholem koňovy slávy.

Spor trval hodnou chvíli a byla by z něho snad povstala i pračka: ale kozy nedělaly dobrotu; zašly si do sousedova žita a když to hoši viděli, nechali rozepře, křičeli z plna hrdla „huš sem, huš zas", běželi na neposlušné stádo, kamenovali je a zaháněli. To je smířilo.

Ančka se ujala opuštěného na pasece ohýnku a přikládajíc naň dívala se na kouř, jak se klubí a v dálku valí. Při tom pohlížela po boku na Petříka, jak mu jde práce od ruky. Byla buclatá bělovláska červených tváří, světlé pleti a modrých jako chrpa očí. Pohlížejíc na mladíka, myslila si: „Hezkej hoch, ale hloupej ... chodí za černou Franckou. Kdyby takhle chtěl mne ... máme statek ... třeba táta trochu pil." — A při těch myšlénkách nakládala na oheň zelené různky, až z toho byla veliká kupa a dým se dmul do výše, jako černé oblaky.

V tom přivedla Francka krávu na mez; vidouc Ančku blízko Petříka zarazila se. Hlavou jí projelo jako bleskem: „Co jsem učinila, že jsem ho posýlala k Nosálovům!" Byla žárlivá; zlosť jí eršela z očí; hněv v ní byl tím větší, že si jí ani nevšímal, ač nebyla daleko a patrně ji viděl. Vše v ní vřelo. Uvázala krávu za olši a rovnou cestou šla k němu na paseku.

„Poslouchej, Petříku, jestli si něco začneš s Ančátkem ... já ... já tebe i sebe zabiju ... pamatuj si to," pravila utajeným hlasem a nečekajíc odpovědi rychle se vracela. Přišlo jí jít několik kroků od ohýnku, při němž sedělo Nosálče.

„Co's mu chtěla?" ptala se Francky.

„Povídala jsem, že tě uškrtím, jestli si s tebou něco začne."

„Ale nech si ho," větila Ančka zdánlivě lhostejně a začervenala se jako pivoňka.

V tu dobu seděl Bobek u Bělků. Přišámal se teprve po polehnaní, neboť se stavěl ve třech hospodách; dal si zavolat kováře z dílny do baráku a vykládal oběma starým, že ví pro dceru o ženichovi. Matkou škublo, vyptávala se, jak, co a kde; ale dohazovač nejmenoval a jen vyprávěl, že má ženich chalupu bez dluhů, je vdovcem a nechtěl by mnoho věna.

Kováře rozmluva valně netěšila. „To si vyjednejte se ženskými," pravil, vzal čepici a odešel zpět do dílny. Bobek zůstal s Bělkovou sám; zmínil se, že Matěcha syna vydědí a po dlouhém tlampání a okolkování dohodl se s kovářkou, že by Francka dostala dvě stě věna.

„A co bude s Petříkem?" ptal se na konec.

„Nesmí k nám ani přes práh," větila matka.

„Dobrá ... ale dejte pozor, aby ani Francce nešláp' přes práh," smál se dědek.

„To bude na mé starosti... ale povězte mně, kdo je ten ženich?“

„Všechno se dozvíte, panímaminko; jen dřív vystrnaďte Petříka a pak bude všechno v pořádku.“

„Zvíte, že s ním uděláme brzy konec; ale moh' byste mně alespoň našeptnout, odkud je “

„Z blízka, panímaminko... z blízka, nebudete mít k dceři daleko.“

Trvalo hodnou chvíli, než Bobek vylezl s barvou ven. Bělčice byla spokojena a rozešli se s dohazovačem v nejlepším přátelství.

9.

Slunéčko zapadlo za černé mraky, jež se na západě nakabonily, a k horám se valila bouře. Zpěváčkové po lesích a křovích utichli; skryli se v hnízdech; jen porůznu některá pěnkavka sedíc na vrcholku stromu rozhlížela se po vůkolí a nepřestala prozpěvovat, jakoby chtěla dokázat, že se nebojí. Po nebi šlehaly blesky a zarachotil hrom. Joska utíkal domů; přišel v pravý čas, než se spustil liják. Matka se ptala, kde nechal Aučku s čeledínem, a hoch vypravoval, že jsou dosud na pasece.

„Proč's u nich nezůstal?“

„Ančce se nechtělo dělat,“ žaloval chlapec.

„A kde si's roztrh' kalhoty?“

Kluk mlčel. Máma měla sto chutí přetáhnout ho vařečkou a již ji po něm napřahovala; ale hoch se dal do prošení, Nosálka odložila zbraň a s trestu sešlo. V hlavě jí však vrtalo, že není dobře, nechat dceru s mladým hezkým pacholkem na pasece.

„Čert nikdy nespí,“ myslila si a přemítala, co dělat.

„Eh co... snad jí neublíží... vždyť má Francku,“ chlácholila svou milou duši a chystala večeři

Francka utíkala před deštěm s krávou také domů ohlížejíc se, zdali se vrací i Petřík s Ančkou; ale neviděla jich. Napadlo jí, že se snad oba schovali v jedlových huštinách vedle paseky a budou tam čekat, až přejde liják; ba vzpomněla si, že tam je na blízku bouda z roští.

„Sami dva vedle sebe v šeru, v lese, v boudě,“ hučelo jí do duše a žárlivost hlodala na jejím srdci. Chtěla se vrátit, aby se přesvědčila, a obrátila se s krávou zpět k lesu. Ale popošedši jen malý kousek, rozmyslila se jinak a běžela domů. Opětovala pokusy ty několikrát, až se spustil hustý dešť.

„Je pozdě,“ pomyslila si a popoháněla kravičku. Voda se lila s oblohy v cákavých proudech, ale neschladila vnitrný její žár. Celičký svět jí byl lhostejný; vše pustila mimo sebe; žila a kypěla v ní jediná myšlénka: „Oba sedí v lese vedle sebe... on mně bude nevěrný!“

Přišla domů, uvázala v chlévě krávu, vyšla na půdu, shodila se sebe mokrý oděv a převlékla se. Bylo jí smutno, ba zoufalo; ulehla v spodničce na seno a dala se do hořkého pláče.

„Francko, kde seš?“ volala matka po celém domě; ale dcera se neozývala.

„Zatracepaný důče, kde pak asi je?“ opakovala si několikrát, až

ji napadlo hledat na půdě. Našla a ptala se: „Proč se neozveš? Hned ti tu dám ňákým čertem přes záda! Vždyť nemáš v chlívě ještě poklízeno!“

„Juž jdu... děláte zbytečnej rámus,“ osupila se dcera, vstala, sestoupila po schodech dolů, šla do chléva a dojila.

Stará chtěla zapříst rozhovor o ženichovi a naladit dceru na mírnější myšlénky. Vešla za ní a počala: „Nezdá se ti, že nám štrýma utrhla mlíka?“

„Bodejť... bude vám pořád stejně dojiť... vždyť bude míť brzy tele,“ odpověděla spurně Francka a kovářka vidouc, že s ní prozatím ničeho nepořídí, odešla do světnice.

Děvčeti se mihala před očima lesní houština a v ní její hoch, jak se s Ančkou skrývá před deštěm, jak ji k sobě vine a líbá. Bylo jí úzko; lomcoval jí hněv i lítost; nejraději by se byla sebrala a šla hledat Petříka. Již byla na tom, že tak učiní, ale tatík volal ze světnice přes síň: „Budeš-li pak hotová? Máme hlad!“ Přelila mlíko do cezáku, odnesla do komory a na místo do lesa šla k večeři.

S Petříkem se mezi tím děly divné věci. Její slova, že ho zabije, počne-li si něco s Ančkou, dotkla se ho nemile. Porážel malé, zakrnělé borovice a kale ani nepozoroval, že se blíží bouře. Za to Ančka měla všude oči a nejvíce na něm. Vyhrůžka kovářčete jí uvedla jasně na mysl, že by bylo velmi hezké, kdyby se k ní nový čeledín měl. Přemítala o tom a nehýbala se od ohýbku ani tehdy, když počalo blýskat.

„Bude pršet... utečme... kde pak je chlapec?“ volal na ni Petřík, když viděl, že poprchává.

„Joska je pryč... utíkať domů je pozdé... juž krápe... schovejme se,“ větilo Anče, zdvihlo se a nečekajíc odpovědi běželo pasekou vzhůru k hustému mlází, vedle něhož byla bouda. Starý Nosál porážel před nedávnem veliké stromy; protože mu kradli, hlídal a udělal si boudu z roští, jež tam dosud stála. Měla podobu střechy k zemi připevněné; po stranách a do zadu byla pevně i hustě kryta smrkovými a jedlovými větvemi; s přední strany, kudy se vcházelo, byla otevřena. Děvče do ní vběhlo jako laňka. Petřík vzal sekyru s pilou a utíkal týmtéž směrem. Viděl, jak se Anččiny šaty kmitly před boudou a jak v jejím šeru zmizela. Váhal skrýt se tam také; hodil na zem nástroje a hledal útulek vedle v jedlovém houští.

„Petříku, pojď sem... tam zmokneš... tady je sucho,“ volala naň a vystrkovala hlavu.

Mladík poslechl a uvnitř usedli vedle sebe. Bylo tam šero ba skoro tma. Bylť již večer. Obličeje měli obráceny k otvoru, kterým viděli na nebe, jež bylo zataženo; na černé mraky, z nichž šlehaly blesky; a na starou shrbenou borovici, která opodál pod nimi stála osamotě na pasece a větrem se klátila. Sotvy se schovali, spustil prudký liják; těžké, husté krůpěje šuměly v haluzích blízkého mlází a nad jich hlavami v hustém roští. Oba měli milý pocit, v jakém se kochává, kdo sedí v suchu a vidí, že venku prší. Hleděli otvorem ven a pozorovali, jak vítr šikmým směrem odnáší valící se šlehavý dešť a jak pasekou dolů řine se voda. Nevěděli, co hovořit; byli v rozpacích. Ančátko začalo; mělot více odvahy, než on, a vědělo jasně, čeho se mu chce. On netušil ničeho.

„Jen aby se na nás nedostalo mokro,“ pravila a pošinula se k němu blíže.

„Bouda je dobře dělaná, dole upěchovaná, nahoře a kolemdokola hustě spletená ... neboj se, nezmokneme,“ větil a cítil, jak rámě její dotýká se ramena jeho.

V tom se blýsklo a klikatý pruh světelné jiskry mihem letěl po obloze, ale bouřka byla ještě vzdálena. Dívka se pokřižovala.

„Jakoby svatý Petr ohnivým bičem šlehl po nebi,“ prohodil jen tak ledabylo, aby něco řekl, a cítil, jak se k němu Ančka ještě blíže tulí. Cítil její boky u boků svých. Hořel; při světle bylo by bývalo vidět, že mu planou tváře. Bylo mu úzko; nevěděl, co činit.

„Mně je tady dusno ... horko,“ šeptalo děvče, svléklo tenkou kajdu, kterou mělo na sobě, odhodilo ji a mladíkovi se v šeru zakmitla bílá košilka s obnaženými rameny. Po jejím hlase bylo znát, že i ona se chvěje.

„Opravdu ... je tu dusno ... to tak jehličí se vypařuje,“ větil v rozpacích. Ještě nedomluvil, ana dívka se mu vrhla do náruče, objala ho oběma rukama kolem krku a vášnivě se k němu tisknouc vzdychla:

„Petříku, já tě mám ráda!“

V tom se zablesklo; vnitřek skrýše se osvětlil, druh druhu se kmitl jasně před zrakoma a nad hlavami jim hrozně zadunělo. V témž mžiknutí udeřil s přívalným rachotem pod nimi hrom do shrbené borovice a starý strom se skácel povalen na zem.

„Ježíš Marija, boží posel!“ vykřikla, škubla sebou, odskočila od mladíka, několikrát se pokřižovala a ve tmě, jež mezi tím nastala, zapínala si rozhalenou košilku.

Petřík se otřásl hrůzou, pokřižoval se také, vyskočil, chtěl se postavit, ale naraziv temenem na roští nízké budky zůstal skrčen.

Ještě několikrát šlehl po obloze blesk, ještě několikrát zadunĕl hrom a bouřka táhnouc se přes jejich hlavy valila se dále do hor ku Kokrháči a Lysé Hoře. Již si neusedli; oba stáli skrčeni a dívali se ven, jak větrem hnaný déšť pere na všechny strany, jak vedle nich i před nimi po pasece proudnými potoky se valí voda a jak trosky rozeklané hromem borovice trčí vzhůru osamělým pahýlem, jehož ostré třísky bělaly se v temnu. — Za nimi k horám svrkalo z chmur a mlčky čekali, až přestane liják.

„Nebyl mně souzen, nemělo to být,“ myslilo si děvče a obleklo na sebe odhozenou kajdu.

„Dobře se tak stalo,“ dumal Petřík a upíral zraky do večerního šera, jakoby se bál na ni pohlédnout.

„Petříku, hněváš se?“ tázala se po chvíli.

„Nehněvám.“

„Dej mi ruku, že se o tom ani slůvkem nezmíníš.“

„Nezmíním!“

Podali si ruce.

U kovářů byli po večeři. Syn se vytratil do vsi mezi chasu, Francka myla nádobí a matka šeptala u stolu cosi otci, jenž kýval hlavou, jako by byl spokojen s tím, co mu vyprávěla. Vyslechnuv, vzájemně jí něco pošeptal a šel pak na půdu spat. Dcera s matkou zůstaly samy. Děvče

bylo rozhněváno i rozčileno. Šepot rodičů byl jí do duše protivný; tušila ba věděla, že jde o ni, a bručela u misníku: „Co je s šeptem, je s čertem.“

„Víš, co jsme si s tátou povídali?“ ptala se stará.

„Nemusím ode všeho mít,“ odsekla dcera.

„Holka, vem k sobě už jednou rozum. Máš to marnost, s Petříkem nic nebude, našli jsme ti jinde ženicha,“ domlouvala matka a vykládala o vdovci.

Francka ji nechala domluvit. Když byla u konce, postavila se před ni a pravila:

„Víte, mámo, co? Ať si nechá vdovec chalupu s kravama, já si nechám Petříka.“

„Musíš poslouchat... to by bylo hezký, aby si círa mohla dělat, co se jí zechce; táta poručil, aby si's vzala vdovce, a ty si ho vezmeš.“

„A nevezmu... a nevezmu!“

Ještě se pohašteřily, ještě pokřičely a na konec se daly obě do pláče.

„Pro pána Boha vás prosím, nenuťte mne k ničemu,“ štkalo děvče.

„Nešťastný dítě... tohle nevyjde na nic kalýho,“ naříkala stará a utírala si zástěrou slzy.

Když si obě do syta pohořekovaly a poplakaly, byly na polo usmířeny. Matka myslila, že svým nářkem přesvědčila dceru, a dcera myslila, že stejným spůsobem přesvědčila matku. Mýlily se obě.

„Poslouchej, holka, slib mně něco.“

„Co pak chcete?“

„Slib mně, že si to rozmyslíš.“

„Jaké pak dlouhé rozmýšlení?!“

„Tak alespoň mně udělej k vůli a nemluv s Petříkem několik dní... jen do neděle, dokud se to nerozhodne tak nebo onak... nepouštěj ho k sobě a netoulej se s ním po nocích.“

Děvče neodpovídalo; odvrátilo obličej od matky a dívalo se oknem do večerní tmy, jako by tam něco hledalo.

„No tak přece odpověz... já tebe dnes k ničemu nenutím, jen tu maličkost mně slib,“ nalehala stará.

„Už je pozdě,“ větila Francka hlasem sotva slyšitelným a dívala se do noční tmy, jakoby se bála obrátit tváře k malé lampičce, jež hořela nad stolem. Kdo by byl viděl její obličej při světle, byl by pozoroval, že je polit hlubokým ruměncem a na čele že vyvstává horký pot.

„Co's to prála?“ vykřikla matka a zděšení i strach zračily se jí z pohledu.

Dívka se obrátila k světlu; nitrem jí projela spurná odhodlanost; oči se jiskřily jako žhavé uhlí a bodal z nich neustupný vzdor.

„Eh co, jaké pak dlouhé zapírání... měla jste mne hlídat dřív... tejď je juž pozdě“ — pravila a oddechla si, jakoby s ní bylo spadlo těžké břemeno.

„Co... co je pozdě? Pro pána Boha, snad nejsi s Petříkem —?“ bědovala stará.

„Jsem“, odvětila dcera pevným, klidným hlasem a sklopila k zemi zrak.

Matka se jala lomit rukama, volala pána boha a všechny svató a konečně se dala do usedavého pláče, až jí to lomcovalo tělem.

„Proč naříkáte vy? Je to moje neštěstí, ne vaše... já nenaříkám... ba, ani toho nelituju, ať se stane co stane, bylo mně to tak souzeno.“

„Ta hanba... ta hanba... já se studem před lidmi propadnu... budeš mít pěknej statek... bude z tebe pěkná selka... ani vdovec si tebe nevezme s maličkým.“

„Mámo, nesužujte mne... jste tím sama vinna... měla jste na mne dát lepší pozor,“ vyčítala dcera a dala se také do pláče.

Štkaly obě.

Bylo hodně pozdě na noc, když matka s těžkým srdcem odcházela ze světnice. Šla volným krokem na půdu a vzdychala. Vetchá prkýnka chatrných schodů pod ní praskala, jakoby cítila celou tíhu starostí a zármutku, jež ležely na její duši.

* * *

Noční nebe se po bouři vyjasnilo a na obloze vytryskly hvězdičky. Svítily a třpytily se, jakoby jich světy jen proto zdobily oblohu, aby byly okrasou noci pozemské. Kdo se do nich zadíval, kdo zamyslil se do nekonečně bezedné propasti, kde kolují, víří a planou, toho jímala závrať; ten marně letěl, marně se potápěl do věčného víru bez hranic a mezí. Konce nenašel.

Francka se do nich dívala okénkem ze své světnice, kde seděla v noci o samotě; bylo jí úzko. Odvrátila se od nebes a ponořila se v sebe. Kdyby byla uměla o sobě přemýšlet, byla by řekla, že její nitro je jako ta bezedná propast, jež klenula se nad ní tmavou nocí, ale propast bez hvězdiček. V černé tůni té vířilo a vřelo bez konce a cíle. Láska, nenávisť, žárlivost, hněv i lítost kormoutily její útroby; co v ní bouřilo, bylo jí celým světem a na každém citu visela krůpěj bolesti, stesku a žalu. Bylo jí hrozně smutno a smutek ji táhl dolů do jakési neznámé propasti, do bezedné tmy.

„Chci umřít... chci umřít... ale on musí se mnou!“ byla jediná myšlénka, jež se vynořila ze zmatku její duše. Zakryla si oči dlaněmi a dala se opět do usedavého pláče.

„Proč dnes nejde? Ani nepřijde... má Ančku v hlavě,“ přemítala, zdvihla se s lavice a nepokojně přecházela po světnici, stanula pak u okna a dívajíc se směrem k Nosálovu statku pravila hlasitě: „Ne, Ančka nesmí bejt jeho!“

11.

Nosál byl v hospodě a ostatní šli po večeři spat. Petříkovi vykázali postel v chlévě u koně a Ančka líhávala na půdě; ale ani on ani ona nemohli usnout. Oběma se před zrakem mihala bouda na pasece a hlavou jim projížděly vzpomínky toho, co se dnes přihodilo.

V dívce bouřil vnitrný žár; zdálo se jí, že má v žilách žhavý oheň; tváře jí hořely, srdce jí bušilo; cítila stud a s ním hroznou touhu po Petříkovi. Odhrnula se sebe peřinu, vstala, přistoupila k okénku v lome-

nici, otevřela je, přiložila obličej k otvoru, nechala na sebe vanout chladný vzduch z venčí a dívala se do nočního šera. Po obloze se dosud valily porůznu černé mraky jako zadní opozděný voj přešlé bouře a mezi nimi kmitaly hvězdičky. Ale děvče se nedívalo do nebe; přemýšlelo o tom, jak by bylo hezké, kdyby čeledín se k ní měl, a upíralo oči na velikou starou hrušni, jež stála před domem cloníc vyhlídku. Neodolatelná touha táhla ji k Petříkovi; bylo jí, jakoby bez něho nemohla žít.

„Býval by můj, jen neměl přijíť boží posel,“ uvažovala a přišlo jí na mysl, že snad blesk byl výstrahou, aby nehřešila.

„Eh, co, bouřka jako bouřka,“ zaháněla zlé svědomí a přemítala, že by byla vhodná chvíle, jít a opět říci mu, jak ho má ráda.

„Půjdu,“ rozhodla se, oblékla na sebe spodničku i kajdu a srubem, jenž byl spojen s půdou, vyšla nad dům.

Petřík se válel na posteli v chlévě; ani on nebyl s to usnouti. Tu slyšel štěkot psů, tu kůň dupal o tesy, tu kočky mňoukaly na střeše a to vše spojeno s vnitrným nepokojem, zahánělo mu spánek. Myslil na Francku i Ančku a obě porovnával. Tanulo mu na duši totéž, co dnes odpoledne; připadalo mu, že kovářče nestojí za útrapy, které se na něho přivalily; ba Nosálče se mu v tomto okamžiku zdálo i milejší i přítulnější, než smědá, vždy drsná a zamračená jeho přítelkyně.

„Ten hrom to pokazil,“ litoval v duchu a bylo mu, jakoby cítil dívčiny boky u boků svých a jakoby ho pálil její žhavý dech.

„Spí na půdě . . . vytratím se z maštale a srubem se k ní dostanu,“ ponoukalo ho v nitru. Vstal, oblékl se, potichounku otevřel dveře a pozorně vystrčil hlavu zkoumaje, zdali je všude bezpečno.

Koňská stáj byla zvláštní budova naproti hlavnímu stavení a protože obé bylo na svahu, stála níže než dům. Mezi oběma byla při hlavním stavení násep. Petříkovi se před očima kmitlo, jakoby v nočním šeru někdo po náspi šel. Ustoupil zpět, zlehounka zavřel a čekal, co se bude dít. Netrvalo dlouho, někdo zaťukal na dvéře.

„To je ona, to je Ančka,“ myslil si a rychle otevřel. Před ním na prahu stála Francka. Ulekl se; při světle bylo by na něm bývalo znát, jak byl pomaten a jak se začervenal až pod uši.

„Co tady chceš?“ ptal se jí v rozpacích.

„Jdu, protože nepřicházíš ty . . . jdu na tebe číhat, hlídat tě . . . jak já vím, že máš v hlavě Nosálče a Nosálče tebe; ale vy mne neošidíte,“ šeptala a hněv i vášeň sršely z její řeči.

Chtěl se omlouvat, ale nepustila ho ani k slovu.

„Jen nezapírej. Proč pak seš obliknutej, proč nespíš?“

„Chtěl jsem jít právě k tobě.“

„Nelži . . . chtěl's k Ančeti; vždyť jsem ji právě potkala, když jsem šla k tobě . . . vycházela ze srubu . . . poznala mne a utekla . . . neměli jste toho dost na pasece ve dne? Pověz, co jste dělali sami dva v boudě?“

V přítomnosti podivné té dívky byl Petřík úplně pod její mocí; jako očarován, neměl vlastní vůle a konal vše, co chtěla ona. Působila naň silou duševní převahy, proti níž se v její nepřítomnosti vzpouzel, ale které vždy podlehal, jakmile hleděli si tváří v tvář. I nyní byl jako v zakletém kruhu; ba neměl vůči ní ani tolik síly, aby zapřel, co se

dnes večer mezi ním a Ančkou přihodilo. Nesmlčel ničeho. Poznala, že se přiznal ke všemu; zachvěla se žárlivostí a kdyby jí byl mladík viděl do obličeje, byl by zahlédl, jak hněvem se jí jiskří oči a planou tváře. Chtěla vyhrknout ze sebe všechnu bouři vzdorné a nezkrotné letory, ale přemohla se; umělať sílu kypících vášní přemahat ještě větší silou pevné vůle. Odmlčela se a po chvilce vnitrného boje pravila zjemnělým hlasem: „Pojď, sedněme si na postel; povím ti něco."

Mlčky poslechl a usedli. Vyprávěla, že jí Bobek a máma chystají ženicha.

Petřík vedle Francky byl jiným člověkem; myslil, konal i cítil, co ona. Byl za malou chvíli zas všecek její; bylo mu v tomto okamžiku opět tak, jako by bez ní nemohl být živ, a zaříkal se, že vdovci přeláme hnáty, opováží-li se k ní jen vkročit.

„To není všechno, co ti mám říci . . . ještě něco" — doložila dívka.

„Co?"

„Měla jsem hádku s mámou . . . plakaly jsme obě."

„Proč?"

Přisedla ještě blíže, přitiskla se k němu, objala ho jednou rukou okolo krku a šeptala mu totéž, co dnes večer svěřila matce. Petřík se lekl; srdce mu počalo silněji tlouci.

„Čeho se, bloude, lekáš? Před pánem bohem jsme svoji a pan páter nás v kostele brzy požehná. Nenechávej mne, Petříku, dlouho v té hanbě . . . udělej tomu konec . . . vezmi si mne brzy. Mně se již statku nechce a ty taky na něj nemysli. Dá-li ti ho táta, dá; nedá-li ho, nedá . . . uživíme se i bez statku. Máme zdravé hnáty a pracovať umíme oba . . . já budu dříť jako kůň . . . věř, že vlastním přičiněním zbohatneme . . . věř."

Mladíkovi bylo v duši teplo; byl rozjařen a v tomto okamžiku byl by za ní šel třeba do horoucího pekla. První leknutí minulo a ustoupilo veselé ba skoro radostné náladě. Byl jako opojen; zdálo se mu, že má velikou sílu, že by přemohl celý svět a že by byl s to podniknout pro ni všechny svízele a trampoty světa. Líbali se, objímali a ujednali, že bude co nevidět svadba, ať otcové a matky chtějí nebo ne.

Bylo dávno po půl noci, když odcházela. Na nebi svítil měsíček, jenž dnes pozdě vycházel, nebe bylo jasné, kohouti po dědině zpívali a na východě se již rozbřeskovaly červánky rŭměného jitra. Byly nejdelší dny. Vyprovázel ji domů a šli volným krokem, jakoby si chtěli prodloužit každý okamžik.

Ančka nespala. Když byla srubem vyšla nad dům a spatřila v nočním šeru Francku, vrátila se a ulehla. Ale krev jí projížděla žilami jako žhavý proud; bylo jí, jakoby jí po těle běhalo na sta mravenců a každý ji štípal. Vstala, ochlazovala se u okénka v lomenici a dívala se ven do sadu. Když šel Petřík s Franckou před domem podle košaté hrušky, viděla je při měsíčném svitu a šeptala si:

„Nebyl mně souzen, nemělo to být." (Pokračování.)

Od Ruščuku po Dunaji.

Z cesty po dolním Dunaji. Píše Jos. J. Toužimský.

I.

(Společnost na lodi. Naše řečtina a helléuská. Paraskeva a její Argus. Tutrakan, jeho přítomnost a minulost. Oltenica. Deli Orman. Americký apoštol a české srdce Evropy. Americká praxe duchovní. Silistra, její dobyvatelé a osvoboditelé. Dědina míru Kučük Kajnardži. Transdanubia Romania. Rassova. Černá Voda a Černé moře. Hirsovo. Brahylov a loučení. Galač, jeho význam a život.)

Téměř osamělí plujeme od Ruščuku širokým volným řečištěm Dunaje. Veletok jako by zápasil s pevninou, daleko rozhlodává nízké břehy na straně rumunské. Do nedohledna stříbří se místy za dne v slunci a za noci v měsíčním svitu mnohonásobně proplétající se živá a mrtvá ramena Dunaje, bažiny a jezera, jež vodstvo jeho tu vytvořuje.

V Ruščuku a Ďurděvu téměř všichni cestující opouštějí loď, jedni odjíždějíce z Ruščuku do Varny a pak po Černém moři do Cařihradu, jiní do Bukurešti, Paříže Orientu, jak Rumuni hrdopyšně zovou svou metropoli nad Dimbovicí, k níž z Ďurděva též vede železniční spojení. Tím více jsi poukázán na život mimo loď, baviti se pohledem na pobřeží, kolem táhnoucí kalaraše, jejichž rozpjaté plachty zachycují každý větérek, aby se dále dostaly, rybářské čluny, bezpočetné roje vodního ptactva, pestrých kachen, pelikánů, lysek, divokých hus, potápek, racků a různých jiných, jež v končinách, kde voda kraluje, žijí veselý, skotačivý život.

V mezipalubí usadilo se několik Turků, z nichž každý si nesl pod paží svoje „omnia mea“, koberec totiž, na němž se modlil, spal, kouřil, obědval, srkal černou kávu z malého koflíku, fildžanu, jedinou to útratu na cestě, a přijímal návštěvy. Důkladnější obraz vnitřního míru a duševní rovnováhy nad takového Turka na jeho koberci nelze si snad ani představit.

To byli noví pasažéři. Jeli touto zdlouhavou sice ale lacinější cestou do Cařihradu. Ze starých zbyli na první třídě jen řecký kupec, jenž se ubíral do Brahylova a americký misionář s hubenou, málomluvnou, ale usměvavou dcerou, jižto přezval někdo „kamenná panna“.

Řecký kupec má turecké jmeno, nějak na ... oglu a dnu, jež ho velmi trápila. K vůli té vydal se do Mehadie. Svou milovanou polovici, mladou ještě dámu plných kyprých tvarů a ohnivého temného oka, vzal si s sebou, ne snad aby ho ošetřovala — toho nepotřeboval — ale aby ji měl na očích. Paraskeva, tak se zvala krasavice, byla opravdová Hellénka, rodilá z Cařihradu, veselá a plná života, což býval kdysi snad také její manžel, ale dávno.

„Kallimera!“ pozdravovala švitorným hláskem, když vstupovala v Turnu Severinu na loď dunajské paroplavební společnosti a bezděky

utkvěly naše oči na theatrálních jejích pohybech, jimiž Řekyně a Řekové vůbec se vyznamenávají. Její muž byl jí stále v patách, ač mu nohy dosti v tom překážely. Sirné prameny v Mehadii patrně příliš neúčinkovaly. Jako Argus bděl nad každým jejím pohybem a zvonivým slovem.

Paraskeva mluvila jen řecky a rumunsky, ale bavili jsme se dobře, ona totiž, první kapitán, druhý kapitán a já. S úsměvnou tváří čile odpovídala všem, byť i nerozuměla někdy, co jí povídáme. Když jsem jí odříkával kus prvního zpěvu Illiady s výslovností na gymnasiích a universitách našich obvyklou, rozesmála se tak srdečně, že i nás strhla s sebou. Domnívala se zprvu, že si tropím jen žerty, ale když pochopila, že i vážní a učení lidé u nás tak vyslovují řečtinu, vyskočila, pokoušela se, ale marně, také tak mluvit, zacpala si uši, uhodila mne černým krajkovým vějířem na rameno a dala se do smíchu znovu. Její muž div mne očima neprobodl.

Tak to šlo až k Lomu. Po obědě pojednou zmizela. Ani u večeře nebylo ji viděti. Její manžel dostavil se sám do salonu a jedva dechu popadal, když jsem se ho otázal: „Madame, comment se trouve-t-elle?“ — „Un peu indisposée,“ odvětil a hnedle zmizel.

„Máme od včíra vězně na lodi“, pravil mi kapitán, když od Ruščuku pluli jsme dále.

„Vězně?“ divil jsem se.

„Ano, ten žárlivec hlídá Paraskevu v kabině jako arestanta.“

Vězeň, jak se zdá, byl od Ruščuku tím bedlivěji střežen od Argusa dnou stíženého než před tím. Až u Silistry objevila se nenadále opět v pěkném úboru s nádhernou theatrálností. Přišla se rozloučit a bavila se s námi až do Brahylova.

Nikde nebývá tolik vznětlivých srdcí a tolik klepů jako na lodi, kde dva, tři, neb dokonce i více dní společnost je na sebe upoutána. Z různých končin světa setkají se tu lidé, žijí několik dní pospolu v nejužším kruhu, zamilují se třeba, jsou-li podle toho, a pak — loučení na věky. Drama života en minuature.

A klepy? Vstoupíš a neznáš nikoho, každý je ti cizí, vyhýbavě pouštíš se v rozhovor. Ale za půl dne znáš všechny osoby na lodi, ženské i mužské. Víš odkud a kam která jede, jakého má ta muže a jakou onen ženu, elegantní onen pán že je americký velebníček, metodista, který jde obracet Balkánský poloostrov na svou víru, tam konsul z Drinopole, tu advokát z Ruščuku, nyjící ona dívka s modrou knihou v ruce a vlasy jako bohatý len, že je Ruska, jež měla nešťastnou lásku v Tiflisu atd. atd. Něco povědí si muži, něco ženy vespolek, mužové tím pobaví dámy, dámy tím ukojí zvědavost mužů a tak než se naděješ, ví i americký velebníček i nemluvná „kamenná panna“, jeho dcera, celé tvé nacionále a podrobnosti, proč a kam jedeš, jsi-li ženat nebo míníš-li se oženit, co kde chceš a myslíš.

Za tři hodiny přiblížili jsme se urazivše 60 kilometrů k Tutrakanu a Oltenici. Města na dolním Dunaji jdou obyčejně do párku: Vidin-Kalafat, Nikopol-TurnMagurelli, Ruščuk-Đurděvo, Tutrakan-Oltenica, Silistra-Kalaraš, Mačin-Brabylov, Tulča-Ismail nalézají se proti sobě na pravém a levém břehu.

Pěkně vyjímá se bulharské městečko Tutrakan, turecky Turtukaj zvané, skloněné k Dunaji pod vyšším terasovitým pobřežím. Střechy jeho vlídně se červenají mezi zelenými stromy. Je dosti čilé, ale kapitán se smál, že nikdo zde dosud nevystoupil vyjma jednou před lety povstalci. Byl to vojvoda Panajot Chitov, jenž s Vasilem Levským a třiceti druhy v letě r. 1867 přešel tu od Oltenice Dunaj a pak Deliormanskem dostal se k Balkánu, kterýž za stálých potyček s Turky podél přešel až do Srbska.

Jako všude na dolním Dunaji jest i zde bulharský břeh značně vyšší proti nízkému, rovinatému rumunskému. R. 1810 přešel tu ruský generál Kamenský Dunaj a od té doby mívali tu Turci silnou stráž, čekajíce, že se sem Rusové zase vrátí. Zatím ale přešli po každé jinde.

Rozsáhlejší obchod s cizinou má protější rumunské město Oltenica, Dafne starých. U Tutrakanu hemží se čluny rybáků, přístav Oltenický přeplněn jest loďmi plachetními a vlečnými, po nichž pšenice a dříví vyvážejí se do ciziny. I z Tutrakanu však vyváží se pšenice, dříví, sumach (bulh. smradlika) na třísło do Rakouska a j.

Tutrakan čítá 8000 obyvatel, z nichž 2000 jsou Bulhaři, 2600 Turci, něco cigánů, Řeků, židů a asi ke 3000 cizinců nejrůznějších národností, mezi nimiž největší počtem jsou Rumuni. Ráz města jest úplně orientální. Pohled na ně jest příjemnější než pobyt v něm. Hrbolaté, křivolaké, těsné ulice nezakusily dosud co znamená řádná dlažba a regulace; dům krčí se podle domu, nezřídka několik vždy se společným dvorem. Jen Turci mají každý svůj koutek pro sebe pečlivě chráněný, aby z žádné strany nebylo vidět do vnitř, by ženy jejich nebyly snad vydány pohledům cizích mužů. Dva chrámy bulharské, sv. Cyrilla a Methoděje a sv. Jiří, jsou vymožeností nejnovější doby. Z džamií tureckých pracuje se" ve dvou, ostatní rozhlodal zub času aneb pilně rozhlodává. Bulharský živel druhdy neznačný neobyčejné činí tu pokroky, k čemuž nemálo přispívají bulharské školy od obce a ruščuckého kraje, k němuž Tutrakan náleží, vydržované. I Rumuni mají tu svou školu, ale pouze jednotřídní s nepatrným počtem žáků a žákyň.

Na malém poměrně prostranství stěstnáno tu přes 1780 domků, skladů a krámů a rozvíjí se tu dosti čilý život. Vinice zdejší na východ a západ nad Dunajem na 2 kilometry se prostírající pověstny jsou svou plodností i révou. Hlavním zaměstnáním obyvatelstva jest však rybolov, k němuž sestupují se rybáci v menší družiny a vydávají se na celé léto i daleko na dolní Dunaj a jeho jezera, kdežto pole a vinice vzdělávají ženy a děti. Obyvatelstvo jest dosti zámožné a vede i celý obchod vnitrozemní. Nejslavnější trh odbývá se každoročně koncem května v blízké vesnici Tyrk Smilu a trvá vždy týden.

Tutrakan jest historicky památný z posledních válek rusko-tureckých. V zimě r. 1853 a 1854 soustřeďoval se tu sbor Omera paše, jenž čelil Rusům na protějším břehu Dunaje a 29. července u Oltenice nepříjemně se jim dal pocítit. R. 1877 Rusové s levého břehu Tutrakan sestříleli, aby jej učinili neškodným. Od té doby však byl již zbudován znovu a jest nyní sídlem okresní vlády bulharské.

Oltenica rozkládá se o něco na východ proti Tutrakanu nad ústím Ardjiše a opodál města lesknou se hladiny dunajských jezer Grundu,

Spancoru a Tundu. Jak opuštěny, zapomenuty byly tyto končiny, než paroplavbou a obchodem spojeny byly s ostatním světem! Byla to poušť, jež teprve nyní povznáší se k rozkvětu.

Les na pravém břehu dále od Tutrakanu sahá až k samému Dunaji. Jest to známý Deli Orman, to jest divoký les čili prales, kterýž divným stlumočením tureckého pojmenování nazval Kanitz „bláznivým" lesem. Doubravy ty, místy husté a neprostupné, místy však jen nízké, zaujímají celé prostranství od Dunaje až k Šumnu. V nich skrývají se vlci, medvědi, lišky, na vodách vydry, divoké kočky, různé druhy sov, orlů, sokolů a jestřábů. Avšak i srny jsou tu dosti časté, nejvíce však černá zvěř, jíž vůbec nízké i vysoké lesy v Bulharsku oplývají.

Stál jsem pohřížen v myšlénky, sleduje temnající se až do nekonečné dáli hvozdy Deliormanské, když přiblížil se ke mně s lehkou úklonou americký velebníček s „kamennou pannou" po boku. Vše bylo na něm jako nové, vypadal spíše jako lord než Američan.

„Vy jste Čech, pane a těším se tomu. Dovoluji si představiti se vám. Mé jméno John Haword, duchovní, jenž ubírá se za evangelickým povoláním v průvodu své dcery Sary," promluvil lámanou němčinou s lehkou úklonou.

Sára tedy, pomyslil jsem si ukláněje se a představil jsem se na vzájem.

„Čechy" — pokračoval — „jsou pro mne zemí na světě nejzajímavější. Tam vždy přál jsem si působit. Jazyk by se podal, ale okolnosti státní mi bránily. Naše církev není tam dopuštěna, ač právě tam by měla počíti práci na vinici Páně."

„V Čechách?" divil jsem se. „My nehledáme . . ."

„Vím, co chcete říci," přerušil mne vlídně. „Nejde o převracení, ale o poslechnutí důvodů. Vidíte, zde mapa Evropy, nejsou Čechy jejím srdcem? Ano, přirozeným střediskem."

Při tom vytáhl mapu Evropy, na níž hranice Čech rudou tužkou byly označeny.

„Každé mocné hnutí duchů počalo v Čechách a odtud zaujalo ostatní země a rozproudilo se do světa. Hus počal v Čechách, Luther, Zwingli, Kalvin byli žáci jeho učení. Válka třicetiletá, jež převrátila Evropu, počala na hradě Pražském. Národ váš podlehl, vyštvali ho do všech uhlů světa a přec rozmnožil se zas a zakládá Sion svůj. Zde na posvátném Táboru vzejíti může poznání světu . . ."

Obával jsem se již, že mi počne výklady o své církvi, ale ctihodný muž doložil: „Znám Čechy, ač cesta mne nikdy nevedla do té milé země. Prošel jsem celou severní Ameriku od Hudsonova zálivu do Kalifornie, mám bratry mezi Eskymáky, rudochy a černochy, nepočítaje naše obce v městech a vesnicích, ale přece sudby Čech měl jsem vždy na mysli. Těší mne tedy, že mohl jsem vás pozdraviti zde jako syna té země."

A ejhle — Paraskeva! Přicházela vedouc se se svým manželem, jenž zdál se již vlídnějším, snad proto, že se blížil k domovu anebo že mu ulevila dna. Zasedli jsme všichni vespolek na nízké skládací židle

loďní. Náš Američan nebyl tak suchopárný, jak se zdál. I o světských věcech dovedl se dobře baviti. Ano, i jeho dcera zahovořila, ovšem anglicky.

Při vši své puritánské svatosti měl dosti vyvinutý smysl pro čísla. Vypravoval, kterak kazatel dr. Hall v Novém Yorku má pevný plat 25.000 dolarů mimo křty, sňatky, pohřby a p. Vůbec ve východní Americe jsou prý dobré platy duchovenské, horší jsou poměry na pustém západě v menších osadách. Uznával za zcela slušné, když pastor snaží se tam přilepšiti si vedlejšími příjmy a mimo duchovní úřad jest knihkupcem, novinářem, notářem, penězoměncem a p. Jen katolíci činí prý výjimku a raději se nuzují. Církev „apoštolská“, to jest metodistů, stará prý se jak o věřící, aby nebyli bez slova božího, tak o duchovní. K onomu cíli založila pohyblivé chrámy železniční, jež vozí se z místa na místo, vysílá v neděle a svátky kněze k rybákům na moře, na řekách zavedla plovoucí chrámy.

Paraskevě bylo vše to velkou novinkou a přála si, aby takto mohla cestovati aspoň týden, což panu Hawordovi velice lichotilo.

Zatím upoutala pozornost naši Silistra.

Druhdy hlavní bašta turecká na východě dolního Dunaje, dnes pohraničné město bulharské proti rumunské Dobrudže. Za vznik svůj děkuje již Římanům, z římského Durostorum vyvinul se byzantský Durostolos, pozdější Dristra a bulharské Derster. Všeobecně zove se však nyní Silistra. Historicky památné to město, o něž mnoho krvavých bojů svedeno od nejstarších dob až do nejnovějších. Již před tisíci lety, r. 893, bil se tu bulharský car Šišman se zástupy maďarskými, jež kořisti lačné podnikaly nájezdy do Bulharska na své cestě do Panonie, kde staly se pak klínem mezi Slovanstvem severním a jižním. I s historií ruskou jsou místa ta v souvislosti. Již r. 967 objevili se před nimi Rusové vedeni od Svjatoslava a dobyli ho. Přišli jako najatí pomocníci Byzancie proti Bulharům. I Přeslav padla tehdá a Svjatoslav založil si v ní sídlo své. Vrátiv se po roce již r. 969 táhl opět do Bulharska, avšak vítězný jeho pochod stal se potom i Byzancii nebezpečným. R. 971 vytáhl proti němu císař Cimiskus se silným vojskem, porazil ho a pronásledoval, až opět u Silistry 23. dubna svedena krvavá bitva, na které Rusové po tuhém odporu přemoženi řeckou jízdou ustoupili a zavřeli se v Silistře. Tři měsíce bránili se tu Rusové proti velké přemoci řecké jak na suché zemi tak na Dunaji, kde loďstvo 300 lodí čítající na ně doráželo. I ženy ruské bojovaly. Konečně uzavřen mír, v němž Svjatoslav zavázal se opustiti zem a nebojovati více proti Byzancii, a císař za to ponechal mu volný průchod po Dunaji domů. Výsledek toho byl však utvrzení panství řeckého nad Bulharskem.

Různí výbojníci pokoušeli se o Silistru, až posléze rok před Kosovem, 1388, upadla v moc tureckou, z které opět Rusové ji vyprostili. R. 1810 zmocnil se generál Kaminský Silistry kapitulací. R. 1828 shledali Rusové pevnost i zevní tvrze od cizích inženérů zřízeny a Silistra jim vzdorovala až do 29. června 1829. Rusové ztratili tu 3000 mužů a tolikéž obležení; mimo to zajato tu 9000 Turků a ukořistěno 238 děl hradebních, 31 děl s 15 loďmi a 40 praporů. Rozvalená pevnost

vyzbrojena pak znovu a r. 1855 opět stála hrozivě proti Rusům. Po poslední válce dostala se r. 1878 v moc ruskou a připadla Bulharsku. Zevní opevnění sahají po obou stranách až k Dunaji a nahoře v polokruhu kolem města. Bývalého válečnického významu Silistra však již pozbyla; jako pevnost nemá dnes již důležitosti. Vyšší okolí bulharské ovládá ji se strany pozemní a na Dunaji nezastaví dnes žádný více postup.

Silistra čítá okolo 12.000 obyv. a jako přístav v úrodné krajině s pralesem v pozadí těší se čilému životu a obchodu. Bulharská národnost i zde pokračuje rychle. Z počtu obyvatelstva připadá na Bulhary 5000, tolikéž na Turky, něco málo přes 200 na Řeky, okolo 400 na Armény a ostatní na různé národnostní živly, Rumuny, židy, cigány a cizince. Počet domů, krámů a skladů páčí se na 2505; nejvýstavnější jsou ulice Aleksandrovská, Policejská, Cařihradská a Šumenská. Bulhaři mají zde dva pravoslavné chrámy, Arméni jeden a mohamedáni 15 džamií, z nichž však deset odevzdáno jest osudu. Bořiti je dotýkalo by se náboženského citu vyznavačů učení prorokova, proti znenáhlému jich rozpadávání nenamítají však ničeho, vidí v tom prst Allahův. Takž z vůle Allahovy, které někdy také Bulhaři napomáhají, hortí se zdi svatyň islamu, kácejí se minarety a Asie znenáhla ustupuje evropskému dílu světa. Jen s pěti džamií volají ještě muezinové pravověrné k pobožnosti.

Když v letě opadne voda v Dunaji, vystupují zřetelné zbytky starých zdí římské pevnosti, která sloužila ještě i caru Šišmanovi při obraně proti útokům maďarským, když před tisíciletím kočovný ten kmen nová sídla si vyhledával. Zajímavou starožitností jest chumba, podzemní sklepení prostřed města ve výměře tisíc čtverečných metrů. Silistra od nejstarších časů jest město požehnané obléháním, dobýváním a všelikým přepadáním, pochopitelno tedy, že obyvatelé jeho starali se o vhodné úkryty, zvláště když od 15. věku praky a samomety nahraženy byly střelbou dělovou. Útulkem takovým a skrýší pro majetek byla chumba. Malé podobné úkryty nalézají se i v soukromých domech bohatých občanů.

Silistra, ač na samé hranici rumunské Dobrudže (od zevních opevnění východních jest k hranici jen 800 metrů) jest sídlem kraje silistrenského a tudíž krajského úřadu, krajského výboru a všelikých krajských a okresních institucí. Školy bulharské jsou zde četně navštěvovány, prospěšně působí jmenovitě bulharská mateřská školka a bulharské paedagogium. I Turci mají tu školy, na nichž se vyučuje i bulharskému jazyku.

Silistra prodělává krisi obchodní i zemědělskou, do níž byla uvržena tím, že odříznuta byla od Dobrudže. Hospodáři zdejší mají částečně pole a vinice za hranicí rumunskou, ale nejhorší pro ně jest, že zbaveni byli takto rozsáhlých pastvin pro svá stáda, jež okupovali nyní Rumuni.

Hloub v zemi za Silistrou nalézá se památné Kučuk Kajnardži, kde v ruském táboře 10. července 1774 podepsán je mír mezi Ruskem a Tureckem, kterýmž zakončena první válka turecká. Rusko dostalo Azov, Kerč, Jenikale, Turecko vzdalo se svrchovanosti nad Krymskými Tatary, kteří brzo po tom připadli k Rusku, vyhrazeny mu svobodná

plavba v tureckých vodách a protektorat nad křesťany evropského Turecka. Jak podobné byly tehdejší poměry evropské poměrům po stu letech! Rakousko ruských pokroků na Balkanském poloostrově se obávajíc hrozilo válkou a vypočítavý pruský král Bedřich II. podněcuje Rakousko proti Rusku kořistil z toho pro sebe a rozmnožení moci Braniborské. První rozdělení Polsky je další důsledek války v Kučuk Kajnardži ukončené.

Párník zakrouží od přístavu silistrenského a vodními říšemi Dunaje vesele plujeme plnou parou k východu. Hned za Silistrou přestává platnost bělozelenočervené vlajky bulharské a počíná modrožlutočervená vlajka rumunská i na pravém břehu Dunaje. Přirozeně náleží sice země ta Bulharsku, mírem berlínským r. 1878 přiřčena však byla celá ta rozsáhlá východní část Dobrudže Rumunsku v náhradu za území od Prutu k Černému moři, kteréž vzalo si zpět Rusko, jemuž mírem pařížským 1856 bylo odňato, aby odloučeno bylo od ústí Dunaje. Od Tutrakanu až k hranici rumunské u Silistry jest 70 kilometrů. Po levé ruce máme nyní nížiny, jezera a bažiny valašské, po pravé rovinaté končiny malé Skytie, Dobrudže, jež má nyní hrdé jméno Transdanubia Romania.

Za půl třetí hodiny stihneme k Rassové, neútulnému městečku dobrudžskému, jež významem ustoupilo Černé Vodě, tureckému druhdy Karasu, nazvanému tak od jezera Černé Vody, hluboko zasahujícího do pevniny. Zajímava jest ta končina zachovaným dosud dvouřadovým valem Trajanovým, jenž protíná tu Dobrudžu od Dunaje až k Černému moři. Jeden val počíná od vesnice Jenikiej nad Rassovem a druhý od Černé Vody. Nejzazší tento cíp země mezi Dunajem a Černým mořem již za nejdávnějších dob býval povážlivým útulkem a střediskem nebezpečným živlům národním. Proto chránili tu Římané svou Moesii valy, kteréž ani v pozdějších ještě dobách nepozbyly svého ochranného účelu.

U Černé Vody přibližuje se Dunaj až na 50 kilometrů k Černému moři. Jen úzký ten pruh, jehož směrem prostírá se ještě i jezero Černovodské, dělí veletok od spojení s mořem. Odtud však dává se směrem východním a velikou teprve oklikou razí si cestu mnohonásobným, ne valně bezpečným ústím do Černého moře. Což přirozenějšího, než aby zřízen byl tu průplav, který by veletok krátkou a bezpečnou cestou uměle spojil s mořem. Vskutku také již r. 1860 pomýšlelo se na jeho zřízení a když r. 1878 končina ta připadla Rumunsku, mluvilo se nějaký čas se vší určitostí, že podnik ten, jenž dalece větší by měl důležitost než průplav převlakou Korinthskou a také nepoměrně by byl snadněji k provedení, stane se skutkem. Avšak jen první chvíli panovala příznivá nálada a myšlenka průplavu brzo vzala za své. Poukazováno na různé překážky, jmenovitě že půda směrem k Černému moři stoupá. Ovšem sám sebou průplav ten by se neudělal, neboť v tom případě byl by si jej Dunaj sám již dávno vytvořil. Že však jezero, naplavenina a jíl nejsou nepřekonatelné překážky důmyslu lidskému, jest na bíledni. Spíše byly to as ohledy na Brahylov a Galač a nynější proudy obchodní, jež Rumunsku odňaly chuti. Přes veliký odpor nynější myslím, že průplav dunajsko-černomořský jest jen otázkou času.

Dnes vede směrem tím jen železnice, spojující Černou Vodu s Kon-

stancí, dřívější Kystendží, hlavním nyní rumunským přístavem na Černém moři. Vlaky jezdící třikráte denně v každém směru dopraví nás za 2 hodiny 14 minut od jednoho konce ke druhému.

V Černé Vodě opustil nás Američan s „kamennou pannou". Mávali jsme jí šátky a klobouky, obrátila se ještě několikráte k lodi a kapitán, jenž dalekohledem sledoval naše spolucestující, ujišťoval, že se jí třpytily slzy v očích. Mr. Haword ubíral se za svým povoláním zřizovat církev.

Zatím blížila se i chvíle loučení s Paraskevou, na kterou, jak z úzkostlivé tváře jeho bylo zjevno, její manžel netrpělivě čekal. Již vystupovaly holé vršiny na pravém břehu Dunaje, jež táhnou se až proti Brahylovu a Galači. Paraskeva však stávala se čím dále tím roztomilejší. S půvabnou vznešeností zvala nás všechny do domu, jakmile se v Brahylovu zastavíme.

Za Černou Vodou Dunaj tvoří záhyb na levo, nad nímž nalezá se Hirsovo, Carsium Římanů, kde r. 1773 zvítězili Rusové pod Weismannem nad Turky. Na vysokém břehu viděti trosky bývalé pevnosti. Hirsovo čítá dnes 440 domů, pravoslavný chrám, dvě turecké džamie a asi 3000 obyvatel. Šířící se odtud řečiště Dunaje bývá lodím nebezpečné, ježto naplavované ostrovy měnívají jeho splavnost. Na levém břehu mineme ještě stanici Gura Jalomnica, důležitou obilními trhy a hnedle pak vidíme množství malých a velkých lodí kolébati se na vlnách a čilý život na břehu.

Jsme v Brahylově.

S bohem! dávali jsme si ve všech jazycích a tiskli si ruce. Poslední však s bohem s řeckými manželi to ještě nebylo. Co párník tu meškal, co skládalo se a nakládalo, dostavil se sluha s květinami a ohnivým mokem Cypru a za ním v zápětí Paraskeva a její choť. Nabídli nám vin d'honneur na znamení, že jim budeme vítáni a podali růže, karafiáty a fialy, jak obyčejem Řeků. Mnoho času nezbývalo, přípitek stíhal se s přípitkem a ťukáno, až vysoko stříkala rudá šťáva ostrova Venušina. Posléze ještě přípitek a ťuknutí a rozloučili jsme se na vždy.

Brahylov či turecky Ibraila býval proslulou tureckou pevností na půdě valašské, kteráž 28. ledna 1770 od Rusů byla dobyta a spálena. Posledně obléhali ji Rusové r. 1828 a mnoho krve tu prolito, než pevnost po hrdinné obraně Solimana paše se vzdala.

Mezi sty plachetných lodí v rozsáhlém přístavě zastoupeny jsou vlajky všech národů, modrožlutočervené rumunské, červenobělozelené bulharské, mnoho modrobílých řeckých a červených s půlměsícem tureckých. I anglické však, francouzské, italské a rakouské nejsou tu vzácnými hosty.

Brahylov jest svobodný přístav, sídlo prefektury, okresního soudu, obchodního tribunálu, obchodní komory a konsulatů všech téměř států evropských. Z obyvatelstva 40.000 duší čítajícího tvoří Rumuni asi polovici, Řekové pětinu, Němci 12 procent a ostatní jest směsice všech národů.

U Brahylova, kde Mačinské rameno pojí se s hlavním řečištěm, zřídili Rusové v červnu r. 1877 lodní most, jenž spojoval levý břeh

s Gečetem a po němž armádní sbor Zimmermannův přešel do Dobrudže. Přechod nebyl však vybojován zde, nýbrž severněji mezi Brahylovem a Galačem. Výšiny vypínající se na pravém břehu nad lesknoucí se hladinu jezera Garvanu, byly místem, kde v poslední válce ruskoturecké prvně krev tekla. Dne 22. června 1877 o 3. hodině ranní odrazily první čluny od břehu s pěti setninami 69. pluku pěchoty pod velením generála Žukova. Oba břehy dunajské byly daleko zaplaveny a okolnosti té použili Rusové, že dostali se až do jezera Garvanu a tudy k severním sklonům výšin Budžaku. Vzdor prudké palbě turecké z dlouhých zákopů udržované vystoupili a kladli hrdinný odpor. Zatím přistálo 5 setnin 70. pluku pěchoty u severozápadních sklonů, které udeřily Turkům v bok a v týl, načež nepřítel za palby ustoupil na jižnější výšiny Garvanu, kde obdržel posily. I jízdectvo s 2 děly přikvapilo na místo a podnikalo prudké útoky proti ruským střelcům, tak že tito jen s těží mohli odolati. O 11. hodině dostavil se právě v čas druhý oddíl Rusů s 2 děly, načež Turci ustupovali chvatem k Mačinu. Tím zahájeno krvavé drama válečné. Rusů bojovalo tu v rozhodných chvílích 1500 proti 3000 Turků, mezi nimiž 300 jízdectva. Nazejtří ustoupil generál Zimmermann do Mačina a do konce června obsadil Dobrudžu až k Trajanovu valu.

Mezi Brahylovem a Galačem vpadá Sereth do Dunaje, jenž byl hranicí mezi Valašskem a Multany, čili tureckými vilajety Eflatem a Bogdanem, však mocné hnutí národní, jež koncem let padesátých otřáslo Evropou, sjednotilo i země ty v Rumunsko.

Brahylov a Galač, asi dvaadvacet kilometrů od sebe vzdálené, patří jaksi k sobě. Jsou to vývozní přístavy rumunské. Oba vystupují amfitheatrálně od břehu vzhůru do návrší a činí při pohledu dojem velmi příznivý. Ovšem na pohled vše se v orientu příznivěji vyjímá, ale teprve když vstoupíš do vnitř a jasný obzor, blankyt oblohy a malebnost nakupených staveb ustupují krkolomné dlažbě, blátu nebo prachu a pohodlné špíně, seznamuješ se s pravou jeho podstatou. Brahylov podobá se více evropským městům, Galač se svým ještě rozsáhlejším přístavem jest úplně orientální. Směsice všemožných typů a jazyků jest tu větší ještě než v Brahylově. Není as národa v Evropě a Malé Asii, jenž by nebyl zastoupen mezi 81.000 obyvatelstva galačského. Této mezinárodnosti své, hlavně cizím kupcům, kteří se tu usadili a s plodinami Rumunska a Bulharska vedou obchod za hranice, děkuje Galač hlavně za rozkvět svůj. Velkolepá pravoslavná kathedrála, 25 kostelů různých národů, pěkná gradina publica (městský park), mnoho bohatě uvnitř zařízených domů se zahradami, ale především život v přístavu a sklady na nábřeží svědčí, že Galač jest i sídlem kupecké zámožnosti.

Přístav galačský připomíná již blízkost moře. Plachetnice a párníky hlubokého ponoru plují až sem z Černého moře. Dunajská paroplavební společnost, Lloydova společnost, ruské Parochodnoje obščestvo a francouzská Messageries maritimes mají tu své agencie a vysýlají odtud párníky své do Oděsy, Cařihradu, Pontu a Středozemního moře. Zde má i své sídlo dunajská mezinárodní komise dle čl. 16. Pařížské smlouvy ze dne 30. března r. 1856 zřízená a Berlínskou smlouvou ze dne 13. července r. 1878 nově potvrzená. Od Rumunska neodvislá vykonává

práva suverenity ze smlouvy plynoucí od Izakče počínaje až do splynutí Dunaje s Černým mořem. Do Suliny přísluší jí vodní policie, přijímá a prohlašuje regulamenty zákonnou moc mající, vybírá taxy lodní, uzavírá potřebné půjčky a příjmů užívá na veřejné práce v ústí. Zde veškeré mocnosti evropské mají i své konsuláty k vůli podpoře obchodu svých příslušníků. Jako Brahylov tak i Galač jest přístavem svobodným.

Veselý, rozmarný život přístavního města se směsicí různého obyvatelstva panuje v Galači. Jako v Bukurešti najdeš tu pohodlí i zábavu, dobrodruhy, hejřily, hráče z vášně i řemesla a počítavé kupčíky, kteří sice milují též zábavu, jimž ale hlavní věcí jest vyzískání peněz. Rozličné pochybné primadonny a chansonetty se zvučnými tituly a italskými nebo francouzskými jmeny, většinou však lacinější zboží peštské nebo vídeňské, dělají zde dobré obchody a Galač jest jim vítanou stanicí na jejich kluzké umělecké pouti. I české harfenistky brnkají tu často své umělecké výkony a prozpěvují v jazyku, jemuž se cestou trochu naučily, ale obyčejně česky. Stánky svého umění rozbijejí ovšem v začouzenějších lokálech nebo zahradách smíšenější společnosti. „Ach má ty vlasť, jaká to slasť", okouzluje uši i různonárodních námořníků. Po hlavním městě a Jasech, bývalém hlavním městě Multan, jest Galač největší město rumunské, ale obchodem předčí i Bukurešť. Od poslední války rusko-turecké každým rokem se vzmáhá a rozkvétá.

Dílo večera.

Co děsí za dne ulic ve hlomozu,
vždy večer stlumí perutěma svýma:
zní snesitelně, mírně rachot vozů,
krok chodců, hovor zvláštní něhou jímá.

Vše barvy, za slunce jež v oči bily,
jsou mnohem sladší, plny měkkých tónů,
líp piáno zní z dálky v onu chvíli,
líp hlaholí též svatá mluva zvonu.

Ach, večer všecko nátěr, tah má jiný,
nálada jiná z koutů všech se lije,
jak sešlé věci, staré pavučiny
má všecko přídech divné poesie . . .

I myslím si: nechť život dál se vzteká;
na vše ty bouře, výkřiky a zmatky
též smírný večer nedaleko čeká —
ten stlumí vše a změní v akkord sladký!

Fr. Pečinka.

Cressy.

Napsal Bret Harte. Přel. J. J. Benešovský-Veselý.

(Pokračování.)

Kapitola VI.

dyž se dveře za Rupertem zavřely, spustil učitel roletu, rozžal lampu a snažil se čísti, aby nabyl klidu. Venku „slavný den Indian Springu“ rozplýval se poznenáhlu v hustou mlhu na řece a radovánky samy jevily se toliko osamotněle tu a tam římskými svícemi a jinými ohňostroji. Občasný lomoz pijáků dole v nalévárně a vrávoravé kroky po prkenném chodníku před hotelem zdály se ještě zvyšovat tento venkovský klid. Neboť budoucnost Indian Springu byla dosud tak vzdálena, že Příroda nepozorovaně přejímala opět svoje práva, ustoupivši jen nepatrně vlivu civilisace, a pan Ford pozvedl hlavu od planoucích sloupců „Hvězdy“, aby naslouchal volání ptáčete na protějším břehu.

Byl tak pod dojmem nastalého neurčitého, příjemného klidu, že když snažil se myslet na něco — třeba na nález myrtové kytice na svém stole — nedařilo se mu to. Pokoušel se pracovat, ale rovněž bez výsledku. Pak byl zachvácen nevolným pocitem litosti, že nebyl dosti vlídný k Rupertovi a jeho pošetilému bolu lásky. Polo pohnutlivý, polo rozmarný obraz nebohého Ruperta, jak se potácí pod dvojím břemenem spícího bratra a nevyslyšené lásky, aneb snad zanechav jedno neb obé v nejbližší škarpě v náhlém záchvatu chlapeckého vzteku prchá navždy z domova, objevil se před jeho zrakem. Chopil se klobouku, maje v úmyslu vyhledati jej — anebo zapomenouti na něho pro jiné události, jež se mu naskytnou na cestě. Neboť pan Ford měl citlivé svědomí jako mnozí lidé plní obraznosti; neomylný ten vůdce vždy hleděl uniknout vlastní své morálce.

Když kráčel přes chodbu, setkal se s paní Trippovou, vyšňořenou a pracně sešněrovanou v bílých bálových šatech, jež však dle vlastního jejího názoru neslušely jí tak pěkně jako obvyklý její šat. Chtěl ji minout, pokloniv se jí, ona však vědoma si svého dojmu, oslovila jej: „Nepůjdete dnes večer na ples?“

Tu vzpomenul si, že „zahajovací ples“ v soudní budově byl částí slavnostního programu.

„Ne,“ odpověděl s úsměvem, „ale je škoda, že vás Rupert neviděl ve vašem rozkošném úboru.“

„Rupert!“ pravila panička s lehkým koketním úsměvem, „učinil jste z něho právě takového nepřítele žen, jako jste sám. Nabídla jsem mu, aby se účastnil naší společnosti, ale on běžel k vám.“ Zamlčela se

a pohlednuvši na něho po straně kriticky, doložila polo důvěrně, polo směle: „Proč tam nechcete? Však vám nikdo neublíží.“

„Tím nejsem zcela jist,“ odpověděl pan Ford dvorně. „Mám stále před sebou smutný příklad Rupertův.“

Paní Trippova potřásla frisurou a sestoupila o několik stupňů.

„Učinil byste lépe, kdybyste šel,“ pokračovala vzhlédnuvši k němu přes zábradlí. „Vždyť se můžete dívat, neumíte-li tančit.“

Ale pan Ford uměl tančit, ba uměl tančit velmi dobře. V tomto vědomí zůstal státi nahoře nerozhodnut a polo rozmrzen, když zmizela. Proč by neměl jíti? Ovšem že napolo mlčky přisvědčil k její domněnce a nikdy se neúčastnil společenských zábav v Indian Springu — ale to nebylo důvodem. Mohl se konečně obléci, jíti do soudní budovy a — dívati se.

Černý nějaký kabát a bílá košile vyhovovaly úplně všem předpisům v Indian Springu. Pan Ford připojil jako nadbytečný přepych polo zapomenutou bílou vestu. Když přišel na chodník před soudní budovou, bylo teprve devět hodin, ale okna soudní budovy zářila již jako stroskotaný parník na skalisku, na němž uvázl. Na cestě jednou neb dvakrát přišlo na něho pokušení změnit svůj úmysl, ba ještě před samými vraty váhal. Avšak obava, že by několik zevlounů, kteří stáli před vraty, mohli spozorovat jeho rozpaky, a okolnost, že někteří z nich mu již uctivě ustupovali, přiměly jej, aby vstoupil.

Kanceláře a soudní síně v dolejším patře byly změněny v garderoby a buffety, pro tanec pak ustanovena byla velká zasedací síň v hořejším patře, dosud úplně nedokončená. Prapory, vavřínové pletence a přiměřené nápisy z květin zakrývaly holé stěny, avšak štít se znakem státu umístěný již nad podiem pro soudce se svým nekonečným zlatým západem slunce, vítězící bohyní a ukrutným šedým medvědem, zdál se názorně označovati celou slavnost lépe než všechny nápisy. Prostor byl obmezený a plný lidstva. Plápolající svíce v cínových svícnech při stěnách aneb nastrkané na hrubém lustru, utvořeném z obručí visících se stropu, ozařovaly nejúžasnější rozmanitost ženských krojů, jaké učitel kdy viděl. Šaty ze staré módy pomačkané a skvrnité následkem dlouhého ležení, toiletty ze zapomenutých slavností osvěžené moderními přídavky; přístroje vhodné i nevhodné pro sezonu — kabátec pošitý kožešinou a tylová sukně, sametové šaty pod pikovým živůtkem; svěží příčesky a zralé a kypré vnady v panenské bělosti. Malé místo vyhražené pro tanečníky bylo neustále zabíráno diváky, kteří ve třech řadách obklopovali stěny síně.

Když učitel klestil si cestu ku předu, mladá dívka, jež stála v řadě při čtverylce, pojednou proklouzla s rusalčí hbitostí mezi davem a na chvíli zmizela. Aniž rozeznal její tvář neb postavu, poznal pan Ford dle hbitého, prudkého pohybu jejího příznačnou vlastnost Cressinu, s pocitem jakés nevolnosti, kterou si nedovedl vysvětlit, seznával, že jej spozorovala a že z jakési nevysvětlitelné příčiny spůsobil náhlé její zmizení.

To však trvalo pouze okamžik. Jistě, když se nedbale rozhlížel po davu, objevila se opět a zaujala místo vedle svého žasnoucího tanečníka — báječného cizince, jenž byl vyvolal obdiv Johnnyho a nelibost Rupertovu. Byla bleda; neviděl ji nikdy tak krásnou. Vše, co se mu zdálo

na ní nepěkného neb nevhodného, zvyšovalo jen její roztomilost v tu chvíli, v tomto osvětlení, v tomto ovzduší, v tomto podivném shromáždění. I její bledě červené tylové šaty, z nichž vynořovala se krásná její mladistvá šije jako z večerních červánků, zdály se zvyšovati dokonalost její panenské prostoty; bezvadné linie dívčích jejích tvarů přicházely tím více k platnosti. Nedostatek barvy na tváři její, obyčejně kvetoucí, nahražovala tajemná jakás záře, jež ji jaksi oduševňovala. Nemohl od ní odvrátit svých zraků; nemohl věřiti tomu, co viděl. A přece byla to Cressy M' Kinstryova, — jeho žákyně! Viděl-liž ji kdy? Znal-liž ji nyní? Nelze se divit, že všechny zraky upíraly se na ni, že šepot tajného obdivu aneb spíše jakýs záchvěv uctivého mlčení kmitl se v davu kolem ní. Ohlédl se rychle, a podivno dost, ulevilo se mu, když viděl, že jeho okolí patrně sdílí jeho pohnutí.

Nyní tančila s touž zdrželivostí a podivným klidem, jež ho byly tak podivně dojaly. Ona se ještě po něm ani neohlédla, ale měl týž pocit, jenž jej zachvátil již před tím, že ví o jeho přítomnosti. V touhu jeho, aby zachytil její pohled, počala se mísit jakás obava, že by pouhá výměna pohledů chvilkovou tu illusi buď úplně zničila anebo neodvolatelně ustálila. Nutil sama sebe, když tanec skončen, aby odešel, jednak aby se vyhnul setkání se známými, jež viděl před sebou a jež by byl ze zdvořilosti musel vyzvat k tanci; jednak, aby srovnal svoje myšlenky. Odhodlal se podniknout obchůzku po místnostech a pak odebrat se klidně domů. Ti, kdož jej poznali, ustupovali mu s němou zvědavostí, starší připojujíce k tomu důvěrnou sympatii, že se nalezá v témž postavení jako oni, což jej rozhodně mrzelo. Chvíli pomýšlel na to, vyhledat paní Trippovou a vyzvat ji k tanci, aby ukázal, že umí tančit.

Obešel již skorem všechny místnosti, když byl překvapen prvními takty valčíku. Valčík nebyl právě silnou stránkou při slavnostech v Indian Springu, jednak že pobožní měli vážné pochybnosti, zda-li taneční produkce Davidovy před archou obsahovaly též tance do kola, jednak že mladší nepřekonali dosud obtíže jeho. Když povolil svému vnuknutí, podívat se opět na tanečníky, nalezl tu jen tři neb čtyry páry, jež byly dosti smělé nastoupit k tanci. Cressy M' Kinstryova a její dřívější tanečník byli mezi nimi. V nynějším svém rozechvění nebyl nikterak překvapen shledav, že patrně přiučila se tomuto umění při své poslední návštěvě v Sacramentu a tančila nyní s klidným půvabem a přesně, ale divil se, že její tanečník daleko se jí nevyrovnal a že po několika kolech se zastavila a s úsměvem vyprostila svůj bok z jeho objetí. Když odstoupila, obrátila se vedena neomylným pudem do oné části sálu, kde stál učitel a vyslala pohled svůj, skrze dav tváří plných obdivu, k němu. Pohledy jejich setkaly se spolu s takou nenuceností, jakoby byli úplně sami. Byla to přitažlivost tím nebezpečnější, poněvadž zcela bezděčná — vzájemné zabrání bez předchozí záruky slibu aneb jen úmyslu — láska, při níž nebylo třeba vyznání.

Přiblížil se k ní klidně ba i chladněji, než se mu zdálo možným.

„Dovolíte-li mně, abych se pokusil?“ tázal se.

Pohledla mu do tváře a jakoby nebyla slyšela jeho otázku, nýbrž sledovala toliko vlastní svoje myšlénky, pravila:

„Věděla jsem, že přijdete; viděla jsem, když jste sem vešel.“ A nepromluvivši dále slova vložila ruku svou a jakoby to bylo bezděčným činem, aby byla co nejblíže k němu, dokročila posunutou nohou ve valčíkovém taktu a v nejbližší chvíli zdálo se jim, že síň zmizela jim ve víru.

To vše událo se tak rychle od té chvíle co se k němu přiblížila až k prvnímu půvabnému zavlání jejího šatu, že se mu to zdálo takřka jako objetí lásky. Býval často již tak blízko u ní, stál ve škole vedle ní a klonil se i nad jejím stolkem, ale povždy s rozčilujícím pocitem zdrženlivosti, jenž působil také na ni a jemuž nyní rozuměl. Když výrazná, ale bledá tvář její byla tak blízka tváři jeho, když jej ovíval jemný zápach jejího vlasu a ona v sladkém zmatku polo unyle, polo ostýchavě dotýkala se jeho ruky, vše se změnilo. Neodvážil se na to myslet, že by kdy více mohl se k ní přiblížiti jinak, než s těmito pocity. Neodvážil se vůbec myslit na nic; oddával se pocitu, jenž započal vniknutím její myrtové kytičky, ovinuté vlasem, do klidné školní světnice a jenž ji, jak se zdálo, na konec uvedl do jeho náručí. Teď pohybovali se v tak odměřeném taktu a souladu, že se zdálo, že takřka nejsou si vědomi svých pohybů. Teprve když se přiblížili k otevřenému oknu, spozoroval záblesk měsíce v úplňku, vystupující nad velebnými výšinami protějšího břehu a pocítil chladný vánek od hor a řeky ovívající jeho tvář a mísící několik uvolněných kadeří krásného jejího vlasu s vlasem jeho. S tímto pohledem a jeho pocitem, všednost a nevkus jich okolí, kapající svíce ve svých svícnech, pitvorné postavy, bezvýznamné tváře zdály se vířit daleko ve vzdáleném prostoru. Byli samotni s nocí a přírodou, bylo jim, jako by tu byli sami, vše ostatní mizelo v nedohledné dálce všední skutečnosti, na které neměli podílu.

Zněj dále, Straussův valčíku! Toč se a víříž dále, lásko a mladosti! Ale nemůžete vířiti tak rychle, aby tento mizící svět se nevrátil a nesevřel vás opět svými tísnivými kruhy. Rychleji, skřípavý klarinete! Hlasitěji, zvučná baso! Ustup ty hamižné, pozemské okolí, dokud učitel a žačka nevysní svůj pošetilý sen!

V duchu byli nyní samotni na břehu řeky, pouze s plným měsícem nad sebou a spletenými stíny vznášejícími se nad řekou. Tiskli se tak úzce k sobě, že jeho páže objímalo její šíji a něžný její pohled stápěl se jako odlesk měsíce v pohledu jeho vždy úže a úže, až jich srdce přestala bíti a rty jejich setkaly se v prvním polibku. Hbitěji, drobná nožko! Vlaj, sukýnko Cressina a oddaluj zužující kruh! . . . Byli stále ještě samotni, křeslo soudcovo na podiu se znakem státu, na němž ve víru utkvěl jejich zrak, změnilo se v oltář, na který hleděla skrze svatební závoj, zahalující její hlavinku. Kolkolem šumot hlasů pojící dva životy v jediný. Otáčejí a vinou se hrdě řadami udivených tváří. Ach, kruh se zužuje! Ještě jednou jej oddal, vlající sukýnko, kroužící nožko! Pozdě již; hudba přestala. Vyšňořené stěny zavírají opět prostor, všední množství se vrátilo, oba stojí bledí a zamlklí v kruhu bezdechých obdivujících se, úžaslých neb rozmrzených tváří. Ruce její sklesly k boku jak unavené perutě. Valčík skončen.

Pronikavý sbor ženských hlasů dotírá na ně pochvalou, tu a tam

jeví se přízvuk závisti; tucet smělých kavalírů, nabyvších odvahy vůči její půvabnosti a kráse, zaprošují se u ní pro příští valčík. Odpovídá nikoliv jim, ale jemu: „Už ne," a mizí v davu s onou podivnou, nebývalou plachostí, jež ze všech jejích proměn činí ji nejrozkošnější. Avšak tak mocné jest vědomí vzájemné jich náruživosti, že jeden druhého nepohřešuje a on odchází, jakoby příští jich dostaveníčko bylo již smluveno. Někteří blahopřejí mu k jeho obratnosti. Johnny-ův „princ" pohlíží na něho zvědavě, někteří starší plni úžasu potřásají mu rukou, jakoby nebyli zcela bezpečni, zdali toto umění srovnává se též s jeho úřadem. Na tyto lichotivé poznámky o jeho společenském úspěchu, v němž dovedně smíseno očekávání s poklonou, lze z něho dostati toliko žertovné doznání, že tento jediný valčík jest jedinou výjimkou, kterou mu pravidla jeho úřadu dovolují, a tím se musí spokojit starší kritikové. Jediná tvář, široká, neforemná a pomstychtivá, obrážela se od davu — tvář Setha Davisa. Nebylť ho spatřil od té doby, co vystoupil ze školy, zapomenul, že existuje a také teď vzpomínal si jen na jeho nástupce, Joe Mastersa, a ohlížel se zvědavě, zda-li nový ctitel Cressin jest přítomen. Teprve když se dostal ke dveřím, počal vážně přemýšlet o žárlivém vzezření Setha Davisa a vznikla v něm prudká nevole.

„Proč ten blázen neobrací svoji žárlivost proti Joemu Mastersovi, který ji veřejně kompromituje?" pomyslel si. Obrátil se ihned a kráčel nazpět s jakýmsi neurčitým útočným úmyslem, ale mladík byl již ten tam. Přemýšleje dosud o této příhodě setkal se se strýcem Benem a Hiramem M' Kinstrym, kteří stáli mezi diváky u dveří. Snad je strýc Ben rovněž žárliv a jestli-že jediný valčík jeho zdál se tak kompromitujícím, proč by nemohl také otec Cressin činit námitky? Ale oba muži — ačkoli M' Kinstry obyčejně dával na jevo neurčité, neodůvodněné opovržení vůči strýci Benovi — byli jednomyslni ve svých poklonách a ve svém nepokrytém obdivu.

„Když jsem viděl, jak sem plavete, pane Forde," pravil strýc Ben důmyslně, „řek' jsem ke kamarádům: ‚Teď pozor hoši, teď uvidíte, co je to manýra.' A když jste udělal první kroky, řek' jsem: ‚To je francouzské — nejlepší francouzská manýra — podle nejlepšího mistra — a — a podle nejlepší knihy. A proč?' řek' jsem. ‚Je to zrovna ta dlouhá vlasová čára, jakou vidíte v jeho písmě. Tu máte tu dlouhou čáru nahoru, to lehké zahnutí v pravo bez smyčky. Má to zrovna ten švih, jako když předčítá básně. Tomu se říká poesie pohybu,' řek' jsem. ‚A můžete na to vsadit svoje boty, že všechno to dělá vzdělanost.'"

„Pane Forde," pravil M' Kinstry vážně mávaje lehce levandulově fialovou rukavicí, ve které skrýval svoji zmrzačelou ruku a zároveň označoval slavnostní den. „Musím se vám poděkovat, že jste vyzval k tanci to moje děvče, je to ještě nezkušené hříbě a nemá ještě ten pravý krok. Já netančím, zejmena ne tohle to — zdá se to být něco mezi krokem a klusem — a také teď nevidím mnoho tančit, protože mám tuze mnoho starostí s dobytkem, ale když jsem vás oba právě teď viděl, přišlo na mne něco a nezdá se mi, že jsem kdy v životě cítil takový klid."

Učiteli vstoupila krev do tváře neočekávaným pocitem viny a studu.

„Ale," zakoktal rozpačitě, „vaše dcera sama velmi pěkně tančí; zajisté že se cvičila."

„To může být," pravil M' Kinstry položiv svoji ruku v rukavici důrazně na rámě učitelovo, tak že prázdný malík rukavice trčel do výše, „ale chtěl jsem říci, že se mi líbil ten prostý, nenucený, přítulný způsob, jak jste to dělal. Ke konci, když jste ji pevněji přitisknul a ona sklonila hlavu, jakoby ji chtěla vstrčit do vaší náprsní kapsy a usnout, jako kdyby ještě byla malým děckem, tu vzpomenul jsem si na dobu, kdy jsem ji kolíbal v náručí a šel podle vozu při Platt Riveru, a přál jsem si, aby tu byla moje stará a viděla to."

Stále se zardívaje vrhl učitel kvapný pohled na temně rudou tvář M' Kinstryovu, ale ve spokojeném výrazu jeho líce nebylo nijaké stopy oné ironie, kterou učitel vycítil jsa si vědom své viny.

„Vaše manželka zde není?" tázal se pan Ford bezděčně.

„Byla v kostele. Chtěla, abych dohledl na Cressy — ona prý pro něco takového není. Pojďte trochu se mnou; rád bych s vámi promluvil slovíčko."

Vstrčil svoji skomolenou ruku pod paže učitelovo, jak to míval v obyčeji a vedl jej do koutka.

„Viděl jste tu náhodou Setha Davisa?"

„Zdá se mi, že právě před chvílí," odpověděl pan Ford polo pohrdavě.

„Choval se k vám nějak neslušně?"

„Zajisté že nikoliv," pravil učitel hrdě. „Kterak by se toho mohl odvážit?"

„To je tak," vykládal M' Kinstry zamyšleně. „Udělal byste dobře, kdybyste mu šel s cesty. Bude to lépe pro vás, pamatujte si. Přenechte ho — anebo jeho tatíka, to je jedno — jen mně. Nedejte se vtáhnout do toho sporu mezi mnou a Davisovými. To není nic pro vás. Už mi beztoho bylo líto, že jste mi tehdáž při srážce s Harrisonovými přinesl pušku. Stará vás neměla pustit — a Cressy také ne Poslechněte mne, pane Forde! Myslím, že se postavím mezi vás a Davisovy, až přijdou krávy domů — ale — nechte ho, kdyby mu napadlo, na vás dotírat."

„Jsem vám velmi vděčen," pravil Ford s náhlým nemírným hněvem; „ale nehodlám změnit svoje zvyky k vůli hloupému školáku, kterého jsem vyhnal." Nespravedlivé a dětinské rozhorlení se ho zmocnilo a cítil, kterak líc jeho znovu vzplanula.

M' Kinstry hleděl na něho tupýma, zardělýma, ospalýma očima.

„Nepřipravujte se o svou nejlepší oporu, pane Forde — a to je klid. Zachovejte svůj klid — tak pochodíte nejlépe v Indian Springu. Já ho nemám," pokračoval svým volným, netečným způsobem, „a o rvačku víc nebo míň, na tom mi nesejde — ale vy, vy podržte svůj klid." Zamlčel se, ustoupil o krok a pohlednuv na učitele doložil s lehkým posuňkem své zmrzačené ruky nad celou jeho osobou, jakoby naznačoval nějakou zvláštní přednost: „Sluší vám to!"

Pokynul hlavou, obrátil se a vracel se do plesové síně. Pan Ford nepouštěje se do dalších hovorů, proklestil si cestu davem na schodech do ulice. Avšak zde podivný jeho hněv jakož i rovněž podivný stud,

jenž jej zachvátil v přítomnosti M' Kinstryově, zdály se rozprchávati se v jemném svitu měsíce a vlahém vzduchu lesním. Tam byl břeh řeky s chvějící se vodou, třpytící se skrze snivou mlhu, jak ji byli viděli před tím oknem. Obrátil se dokonce a pohledl na osvětlenou plesovou síň, jakoby očekával, že o n a se bude dívat z okna. Ale cítil, že ji uzří opět zítra a rychle odhodil veškeru opatrnost, veškery myšlénky na budoucnost, veškeré úvahy o svém chování a kráčel domů kochaje se neurčitou rozkoší minulých hodin. Rupert Filgee, na něhož více nevzpomenul a jenž nyní klidně spal vedle svého bratříčka, neměl na cestě k domovu střeštěnější a nebezpečnější společnost.

Když se vrátil do hotelu, byl překvapen, shledav, že jest teprve jedenáct hodin. Ještě se nikdo nebyl vrátil. Dům byl úplně opuštěn, byli tu jen výčepník a koketní panská, jež na něho hleděli s rozmrzelým údivem. Počal cítit, že byl velmi pošetilý a na polo litoval, že nezůstal a netančil s paní Trippovou anebo aspoň nezůstal jako klidný divák opodál ostatních. S kvapnou omluvou, že se vrací, poněvadž musí napsat dopisy pro ranní poštu, vzal svíci a zvolna kráčel po schodech ke svému pokoji. Ale když vstoupil, shledal, že obvyklé jeho okolí působí naň jakous cizotou, na kterou nebyl připraven a jež vždy doléhá na nás po nových zkušenostech; mohl jedva uvěřit, že tento pokoj opustil jedva přede dvěma hodinami; zdálo se mu zde vše tak neobvyklé a cizí vůči pocitům, které právě zakusil. A přece byly tu jeho stůl, jeho knihy, jeho lenoška, jeho lože tak, jak je opustil; i kus zázvorky, který vypadl z kapsy Johnnyovy. Nedosáhl ještě onoho stupně náruživosti, jež zabírá vše, kde by byl schopen míti milovanou bytost stále kolem sebe; dosud nebylo pro ni místa v této klidné světnici; nemohl zde na ni ani myslet, a m u s e l na ni myslet, byl-li někde jinde. Napadla ho výstřední myšlénka, aby se procházel ulicemi, až jeho neklidný sen mine, ale i v jeho pošetilosti byla mu patrna náměsíčná povaha takovéhoto jednání. Škola! Chtěl se tam odebrat, byla to pouhá příjemná procházka, noc byla krásná a on mohl vzíti kytičku ze zásuvky svého pultu. Byla teď příliš významna — ne-li příliš drahocenná — aby ji tam zanechal. Snad ji dosti bedlivě neprohledl aniž místo, na němž ležela; snad bylo tam přidáno nějaké znamení neb slůvko, které přehlédnul. Myšlénka ta nedala mu pokoje, jakkoli klidně dokazoval sám sobě, že to malichernost.

Vzduch byl klidnější a teplejší než obyčejně, třeba že stále se vyznačovalo místo to svou příkrou, mlčelivou jasností. Tráva byla dosud teplá od celodenní záře sluneční a když vešel mezi smrky, jež obklopovaly školní budovu, nepozbyly takřka ještě své kořenné vůně. Měsíc, stojící vysoko, naplňoval temné to zákoutí rozkošným polosvitem, jenž přispíval ještě k jeho snivému dumání. Nebylo daleko do jitra; mohl snadno vyčkat na ni v lese a promluvit zde s ní. Nestaral se o to, co jí poví, ani proč jí to poví; nestaral se, že nemá k tomu jiného podnětu vyjma její pohled, její oddané chování, její výmluvné mlčení a její doznání, že jej očekávala. Nestaral se o to, že vše to nesouhlasí s tím, co znal o její minulosti, o její povaze a jejích obyčejích. Byla to právě tato neshoda, jež jej okouzlovala a přesvědčovala. Pachtímeť se vždycky

po takovýchto zázracích lásky. Pochybujeme snad o pravdivosti první lásky, ale nikdy o lásce, která na nás přenesena.

Vešel do školní budovy a zavřel za sebou dveře, ne tak aby zabránil vstup lidskému vetřelci jako spíše vniknutí netopýrů a veverek. Měsíc stojící takřka na nejvyšším místě oblohy osvěcoval rejdiště a mýtinu vroubenou smrky kolem budovy, zanechávaje nitro v temnu, toliko strop byl osvětlen odleskem ozářeného písku. Jednak z opatrnosti, jednak proto, že byl v místnostech školy úplně obeznámen, nerozžal světlo, nýbrž zamířil přímo ke svému stolku, přistavil židli a otevřev zásuvku, vyňal z temného jejího nitra myrtovou kytici; pocítil elektrickou ránu dotknuv se hebkého vlasu, jímž byla obvázána, a v bezpečí temnoty přitiskl ji ke rtům.

Aby učinil pro ni místo ve své náprsní kapse, byl nucen vyndati svoje dopisy — mezi nimi psaní velmi opotřebované, jež pokoušel se čísti tohoto jitra. Byl jat směsí radosti a lítosti, když pocítil, že to náleží již minulosti a když je nedbale vhodil do zásuvky, znělo to, jakoby padal popel k popeli.

Ale co to?

Zvuk kroků na písku, lehký smích, pohyb dvou neb tří stínů na stropě, zvuk hlasů — mužského, dětského a jejího!

Bylo to možno? Nemýlil se? Ne! mužský hlas byl Mastersův, dětský Oktaviin, ženský její!

Zůstal mlčky ve stínu. Školní budova nebyla daleko cesty, kudy se ubírali domů z plesu. Ale proč se obrátila sem? viděli, že sem jde? a snad jej k vůli nějakému čtveráctví pozorovali? Zvuk hlasu Cressina a otevření přivřeného okna blíže dveří přesvědčily jej o opaku.

„Tak, půjde to. Teď můžete oba zas odejít. Oktavie, doveď ho až ke plotu a zůstaň s ním tam, až přijdu. Ne — děkuju vám, pane — dovedu si pomoci sama. Už jsem to dělala dřív. Není to poprve, co jsem tu byla oknem, že, Oktavie?“

Fordovo srdce přestalo bít. Následovala chvíli hádka se smíchem, zvuk vzdalujících se hlasů, náhlé zatmění v okně, šustění šatů, rychlý klapot malého střevíčku a Cressy M' Kinstryova vskočila do světnice a snesla se lehce na podlahu.

Postupovala rychle uličkou mezi oběma řadami škamen, osvícenou měsícem. Náhle se zastavila; učitel v téže chvíli povstal a vztáhl výstražně ruku, aby zabránil postrašenému výkřiku, jenž, jak se domníval, musel vyrazit z jejích rtů. Avšak neznal silné čivy dívky stojící před ním. Nehlesla ani. A i ve mdlém přísvitu mohl pozorovati toliko týž výraz důvěrného porozumění, jaký jevila v plesové síni, smísený s jakousi neurčitou radostí na pootevřených rtech. Když rychle přistoupil, setkaly se jich ruce; stiskla ruku jeho důvěrně a spěchala zpět k oknu.

„Hej, Oktavie!“ (velice unyle).

„Ano.“

„Vy oba můžete raději čekat na mne u záhybu cesty a dávat trochu pozor, kdo tudy půjde. Nedejte se vidět zde na blízku. Slyšíte? Já to zde už spořádám.“

S rukou stále výstražně pozdviženou ustavičně hleděla za oběma posta-

vami, až pozvolna zmizely na cestě. Pak se obrátila, když se k ní přiblížil a odraz měsíčného světla osvěcoval její zářící oči a její tvář plnou očekávání. Měl na rtech tucet otázek, tucet odpovědí čekalo na jejích rtech. Ale prozatím ještě nebyly vysloveny, s přivřenýma očima naklonila se k němu a — políbila jej.

Ona první nabyla rozvahy, vzala tvář jeho mezi dlaně, držíc svoji tvář v temném stínu.

„Poslyš,“ pravila kvapně. „Oni myslí, že jsem přišla sem pro něco, co jsem zapomenula ve škamně. Zdálo se jim to velmi šprýmovné, jíti se mnou. Přišla jsem vskutku hledat něco, ne na svém místě, nýbrž na tvém.“

„To to bylo?“ zašeptal a vytáhl myrtovou kytičku z náprsní kapsy. Chopila se jí s lehkým výkřikem a přitiskla ji nejprv na svoje, pak na jeho rty. Pak vzala opět tvář jeho mezi měkké svoje dlaně, obrátila ji k oknu a pravila:

„Dívej se za nimi, ne na mne.“

Učinil tak a viděl, kterak se obě postavy zvolna vzdalují po cestě. A když ji tak držel pevně přitisknutou ke své hrudi, zdálo se mu rouháním, vyslovit otázku, kterou měl na rtech.

„To není vše,“ zašeptala tisknouc tvář svoji k jeho rtům, jakoby mu chtěla vdechnout život. „Když jsme přišli do lesa, cítila jsem, že tam jste.“

„A ačkoli jste to cítila, přivedla jste s sebou jeho?“ pravil Ford odstoupiv.

„Proč ne?“ odpověděla netečně. „I kdyby nás byl viděl, byla bych se postarala o to, abyste mohl jít se mnou domů.“

„Ale myslíte, že to správné? Bylo by mu to bývalo vhod?“

„Bylo-li by to jemu vhod?“ opakovala zvolna.

„Cressy,“ pravil mladý muž hledě něžně v její tvář ve stínu, „dala jste mu nějaké právo, aby mohl něco proti tomu namítat? Rozumíte mi?“

Zamlčela se, jakoby se rozmýšlela.

„Přejete si, abych ho sem zavolala?“ pravila klidně, ale bez nejmenší stopy svévole neb koketerie. „Chtěl byste raději, aby byl zde — anebo máme teď jít k němu? Mohla bych říci, že jste právě přišel, když jsem odcházela.“

Co měl říci?

„Cressy,“ tázal se velmi stručně, „milujete mne?“

Zdálo se velmi směšno tázat se tak a držet ji takto v náručí, ale bylo by to bývalo ohavné, nebýti tomu tak.

„Myslím, že jsem vás milovala hned, jak jste sem přišel,“ pravila zvolna. „Proto vlastně jsem se s ním zasnoubila,“ dodala prostě. „Věděla jsem, že vás miluju a myslila jedině na vás, když jsem byla odtud. Vrátila jsem se, protože jsem vás milovala. Milovala jsem vás onoho dne, kdy jste přišel navštívit Maw — ačkoli jsem si myslela, že jste přišel vypravovat jí o Mastersovi a říci jí, že mne nechcete ve škole.“

„Ale vy se netážete, zdali já vás miluju?“

„Ale vy mne milujete — vy si nedovedete pomoci,“ pravila důvěrně.

Co mohl učinit jiného, než odpovědět rovněž nelogicky ještě pevněj-

ším objetím, navzdor lehkému zachvění, jakoby chladný vánek zavanul otevřeným oknem k němu. Ona snad to rovněž cítila, neboť pravila nyní:

„Polib mne a nech mne jít.“

„Ale musíme mít spolu delší rozmluvu, drahoušku — až — až — jiní nebudou čekat.“

„Znáte naši stodolu nedaleko hranice?“ tázala se.

„Ano.“

„Chodívala jsem tam s vašimi knihami vždy odpoledne — abych — abych — vám byla na blízku,“ zašeptala, „a Paw nařídil, aby tam nikdo nechodil, když já jsem tam. Přijďte tam zítra, brzy před západem.“

Následovalo dlouhé objetí, v němž vše, co si neřekli, zdálo se, aspoň pro ni, vyjádřeno jich chvějícími se, horkými rty. Pak se rozešli, on zvolna otevřel dveře a pustil ji ze světnice. Odcházejíc vzala ze škamny nějakou knihu a proklouzla pak jako růžový paprsek blížícího se svítání blednoucím světlem měsíce a chvíli po té klidný její hlas bez nejmenšího chvění neb rozčilení, ozval se volaje soudruhy.

Kapitola VII.

Hovor mezi strýcem Benem a znamenitým cizincem, který vyslechl Johnny Filgee, jakkoli byl nesrozumitelný dětské jeho mysli, měl jakýsi význam pro dorostlé obyvatele Indian Springu. Obec sama, jako většina osad v nitru země, bývala původně hornickou osadou a tudíž zakladatelé a osadníci její dovozovali, že majetek jich spadá pod zákon báňský, který předcházel všechna jiná práva. Avšak i když nárok ten považován za platný i po upuštění od původního zaměstnání a po zařízení krámů, písáren a obytných stavení v místech opuštěných kutišť, bylo okolí obce a vzdálenější okresy zaujaty osadníky za nejistého předpokládání, že to půda veřejná, kterou možno zabrat. Někteří osadníci vzali si práci, že doplnili si tento svůj nárok opatřivše si potvrzení svého práva majetkového k účelům zemědělským neb domácnosti a byli tak vydáni v šanc toliko „jumperům“, třídě to dobrodruhů, kteří, kde nebylo uznaných právních nároků, „jumpovali“ čili násilně osazovali ony pozemky osadníků, které nebyly chráněny ploty anebo značnější mocí. Proto v Indian Springu s jakýmsi rozčilením přijali zprávu, že mexická listina o majetku na prostoře tří čtverečných mil, jenž zabíral celý okres, byla před nedávnem vládou potvrzena a že se staly kroky, aby nárok ten byl proveden. Rozumělo se, že se to nedotkne majetků v obci, jež spadaly pod zákon hornický, ale přinutí to sousední osadníky, jako byli M'Kinstry, Davis, Masters a Filgee, jakož i „jumpery“ jako Harrisonovy, aby si zakoupili zákonné právo majetkové anebo započali zdlouhavý a nákladný proces. Majitelé nároku na pozemky — bohatí kapitalisté ze San Franciska — byli ochotni vyjednávat s dočasnými majiteli a výhody tohoto narovnání měli stejnou měrou sdílet i nesvědomití „jumpeři“, kteří ani neseli, ani nesklízeli, nýbrž prostě připravili o majetek osadníky, kteří činili obé.

Byla ovšem různá mínění ohledně účinku nového tohoto nároku; starší osadníci opírali se o svoje zkušenosti ohledně snadného nabývání půdy a pochybovali o platnosti a spravedlivosti tohoto obnoveného sta-

rého práva, ale nově příchozí vítali toto zajištění oprávněných nároků jako záruku kapitálu a pobídku ke zlepšení. Také byla tu strana obyvatelů od východu a severu, stále rostoucí a nabývající vlivu, jež se nikterak nemrzela vidouc, že takto vydatný pramen svárů a krveprolití bude odstraněn. Půtky M' Kinstryů a Harrisonů vedené o pohraničné území, na něž žádný neměl oprávněný nárok, podlehaly by příště zákonu jakožto všední násilí beze všeho mravního odůvodnění. Naproti tomu bylo M' Kinstryovi i Harrisonovi možno, aby se dohodli s novými majiteli právního nároku ohledně pozemků, které drželi, anebo postoupili posavadní svůj majetek za náhradu. Bylo lze obávat se, že oba tito mužové, kteří vlastně byli bezprávní, se spojí, aby zdrželi zákonné upravení dlouhým a nebezpečným procesem, až buď na konec zůstanou úplně nevyrušeni anebo vynutí výhodné narovnání. Ale ještě větší bylo rozčilení, když se rozhlásilo, že část pozemku byla již majiteli nároku prodána a že tato část právě zabírala sporné území na pomezí majetku M' Kinstryova a Harrisonova a že nový majitel hodlá ihned uvázat se ve svůj majetek. Šťastný nápad, jímž takto od sebe odděleni Harrison a M' Kinstry, vzbudil obdiv i u skeptiků. Nikdo v Indian Springu neznal vlastního jeho původce, neboť nárok byl učiněn pouze jmenem jednoho bankéře v San Francisku. Avšak duchaplný čtenář podle posledních zkušeností Johnnyho Filgeea v den slavnosti již poznal, že to byl strýc Ben a jest nyní povinností této pravdivé kroniky, umožniti mu, aby vyložil nejen svoje úmysly, ale též způsob, jakým je chtěl provést, vlastními svými slovy.

Bylo to jednou odpoledne ke konci obvyklých soukromných hodin a učitel a strýc Ben čekali na příchod Rupertův.

Pokroky strýce Bena v učení v poslední době následkem jeho vytrvalosti dosti vzrostly. Právě dokončil podle předpisů a příkladů v knize před sebou „dopis agentovi“, v němž mu oznamoval, že on, strýc Ben, právě naložil na loď „dva centy slonoviny, 80 pytlů rýže a 400 sudů vepřového první jakosti v Indian Springu,“ a jiný dopis, počínající „Velectěná paní“, v němž znamenitou umělou fraseologií vyslovoval soustrast nad „politování hodným úmrtím“ manžela dcery následkem žluté zimnice, kterou si ulovil na Zlatém pobřeží a strýc Ben prohlížel svoje dílo s kritickým uspokojením, když učitel poněkud netrpělivě podíval se na hodinky. Strýc Ben vzhlédl k němu.

„Měl jsem vám vlastně říci, že Rupert dnes nepřijde.“

„Hleďme — a proč ne?“

„Myslím proto, že jsem mu řek', aby nechodil. Chtěl — chtěl jsem promluvit trochu s vámi mezi čtyřma očima, pane Forde, nemáte-li nic proti tomu.“

Tvář pana Forda nebyla příliš vlídna.

„Dobrá,“ pravil, „ale nezapomeňte, že mám dnes odpoledne ještě práci.“

„Ale to je teprv k západu slunce,“ prohodil strýc Ben klidně. „Tak dlouho vás nezdržím.“

Pan Ford pohledl rychle na strýce Bena zarděv se.

„Co víte, co mám na práci?“ tázal se ostře.

„Nic, pane Forde,“ odpověděl strýc Ben prostě, „ale když jsem

se potloukal tudy a po čtyry nebo pět dnů čekal na vás v tu dobu tady a v hotelu a nikdy vás v tu dobu nenalezl, počítal jsem, že jste nějak zaneprázdněn."

Vskutku, nic v jeho tváři neb chování nenasvědčovalo sebe menší vytáčce neb úskoku, vskutku nic jiného než obyčejná jeho prostota, a snad i jakýsi zmatek ohledně toho, co hodlal povědět.

„Napadlo mi, abych vám napsal psaní," pokračoval, „a spojil tak cvičení s důvěrným sdělením, víte. Abych byl upřímný, pane Forde, napsal jsem to, mám to zde. Ale zdá se mi, že v tom není všecko pověděno a hromada věcí je tam vynechána a zapomenuta, rád bych vám to sám přečet' — tu se dá dopovědět to a ono a všecko vyložit. Chcete?"

Učitel pokynul a strýc Ben vyňal ze škamny nemotornou tobolku utvořenou z desk roztrhaného atlasu a vyňal z ní kus pijáku, jenž následkem nemírného užívání nabyl barvy a tuhosti břidlice, pak několik listů písánkového papíru, jenž podle povrchního vzezření zdál se být popsán notami. Pozoroval je s pohledem hrdosti nad svým rukopisem a pochybností o svém pravopise a s bedlivou svědomitostí milovníka literatury sledoval každou řádku ukazováčkem potřísněným inkoustem až ke druhému kloubu a četl zvolna a nahlas následující:

„Pan Ford, učitel.

Ctěný pane! — Dopis váš ze dne 12. t. m. jsem dostal a vzal na vědomí..."

„Nedostal jsem," vysvětloval strýc Ben jako mezi řádkami, „od vás žádný dopis, ale myslel jsem že bych mohl začít tak, jak to je v předpise, k vůli cviku. Ostatek je ode mne."

„Co se týče toho, že mám peníze," pokračoval strýc Ben, čta a ukazuje na každé slovo, „a že mohu koupit báňské akcie a pozemky..."

„Počkejte," pravil pan Ford přerušiv jej, „myslel jsem, že se uchýlíte od předpisu. Čtěte to, co chcete říci."

„Ale to dělám — to už je všecko pravda. Dávejte pozor a uvidíte," pravil Strýc Ben. Pak pokračoval s vítězným přízvukem:

„Když všichni myslí, že nemám ani vindry, chtěl bych vám, pane Forde, svěřit především tajemství. Bylo to tak. Když jsem přišel do Indian Springu, usadil jsem se ve starém důlu Palmetto nedaleko hromady starých odpadků. Protože jsem věděl, že to je proti obyčeji a práce pro Číňany, nedal jsem nikomu znát co dělám, — totiž že na novo spracuju křemeny, kde se mi zdálo, že se dá něco najít. Tak našel jsem žíly zlata, které Palmettové bezpochyby přehlédli. Pracoval jsem tak vždycky mimo pracovní hodiny, někdy před východem, někdy po západu slunce a mezi dnem pracoval jsem na svém důle, aby ostatní nic nepozorovali. Tak jsem ve dvou letech shromaždil slušné jmění 50.000 dolarů a víc. Ale nevěřící čtenář bude se ptát, kterak se stalo, že v Indian Springu se nikdo o tom nedověděl a kam jsem dal ty peníze? Pane Forde, na to odpovídám, že jsem dvakrát měsíčně jel do La Portu a tam je poslal expressním vlakem jedné bance do Sacramenta, a udal jmeno Daubigny a nikdo v La Portu nevěděl, že to je moje jmeno. Báňské akcie a pozemky jsou koupeny na to samé jméno, tak že ta-

jemství nebylo odhaleno — počkejte," přerušil se, když učitel v záchvatu pochybnosti a netrpělivosti chtěl jej vyrušit, „to není ještě všechno."

Pak stlumiv hlas svůj chvějícím se a skorem hrobovým přízvukem dokončil:

„Tak vidíme, že řádná práce dochází odměny navzdor hornickým obyčejům a pravidlům a předsudkům proti cizím dělníkům a že člověk může se zdát nepatrným a přece dosáhnout toho, co nepomíjí.

Doufaje v další vaši přízeň

zůstávám vám k službám
BENJ. DAUBIGNY."

Tiché uspokojení, s jakým se strýc Ben díval na svůj výklad — uspokojení, jež vskutku zdálo se odpovídati důležitosti odhalení — toliko potvrdilo učitele v jeho rozhorlené pochybovačnosti.

„Poslyšte," pravil vzav neomaleně papír ze vzpírající se ruky strýce Bena, „kolik z toho je vlastně vaše a Rupova slátanina — a kolik je na tom pravdy? Myslíte vskutku . . ?"

„Počkejte, pane Forde!" přerušil jej strýc Ben a počal náhle prohledávat náprsní kapsu své červené košile, „myslel jsem si, že tomu nebudete chtět věřit, když jsem si vzpomenul na poslední naši rozmluvu o těch věcech — proto jsem si umínil, že vám přinesu důkaz."

Vytáhnuv z kapsy dlouhou úřední obálku, otevřel ji a vyndav dva neb tři pomačkané certifikaty na akcie, podal je učiteli.

„Tu je sto akcií na jmeno Benj. Daubigny. Byl bych vám přines' také listinu na pozemkový majetek, ale je to tak těžko ke čtení, protože to je úřadní písmo, nechal jsem to doma a když mám trochu času, cvičím se na tom. Ale chcete-li, pojďte ke mně a ukážu vám to."

Stále ještě naplněn předsudkem ohledně prolhanosti strýce Bena, pan Ford dosud váhal. Byly to vskutku řádné certifikaty na jmeno „Daubigny". Ale on nikterak ještě nepřipustil pravdivost tvrzení strýce Bena, že jest totožný s onou osobou a teď mělo jmeno to potvrdit historii ještě pravdě nepodobnější. Pohledl na prostomyslnou tvář strýce Bena, poněkud se zarděvší pod jeho zpytavým pohledem — bezpochyby si byl vědom své viny.

„Učinil jste někoho svým důvěrníkem — na příklad Rupa?" tázal se důmyslně.

„Zajisté že ne." odpověděl strýc Ben s výrazem uražené pýchy. „Toliko vás, pane Forde, a toho mladého člověka od banky. Stacey, ten ovšem musel o tom vědět. Vlastně jsem počítal, že vás poprosím, abyste mi pomoh' promluvit s ním o tom pohraničném pozemku."

Nedůvěra pana Forda byla konečně otřesena. O nějakém smluveném šprýmu mezi agentem banky a člověkem jako byl strýc Ben nemohlo být ani řeči a byla-li historie vlastním jeho výmyslem, byl by se sotva as odvážil, vydati se v šanc tak snadnému a rozhodnému vyvrácení, jaké mohl podat právě agent.

Podal ruku strýci Benovi. „Dovolte, abych vám přál štěstí," pravil srdečně, „a promiňte mi, jestliže vaše historie zdála se mi tak neobyčejnou, že jsem jí nemohl ihned uvěřit. Nyní mi dovolte ještě některé otázky. Měl jste nějakou příčinu tajit se tím, nehledě k tomu, že jste

se ostýchal doznat, že jste porušil některá úzkoprsá a nesmyslná hornická pravidla, jež konečně jsou toliko věcí citu a jež, jak váš úspěch dokázal, jsou úplně nepraktická.“

„Byl to ještě jiný důvod, pane Forde,“ pravil strýc Ben a setřel si rukou s tváře rozpačitý úsměv, „a právě proto chtěl jsem se s vámi poradit. Nerad bych, aby M' Kinstry, a“ — doložil rychle, „a toť se rozumí, že také i Harrison, věděli, že jsem zakoupil onen hraničný pozemek.“

„Rozumím,“ přisvědčil učitel, „pochopuju, že jste to nechtěl.“

„Proč bych to nechtěl?“ tázal se strýc Ben kvapně.

„Nuže, nezdá se mně, že by vám byl vhod spor se dvěma horkokrevnými muži.“

Tvář strýce Bena se změnila. Nyní opět sáhl rukou ke rtům, snaže se zahnat nový úsměv, jenž se objevil jen proto, aby ihned byl nemotorně setřen.

„Řekněte s jedním horkokrevným mužem, pane Forde.“

„Dobrá, s jedním, libo-li vám,“ odvětil učitel rozmarně. „Ale jest otázka, proč třeba jen s jedním? Pojďte — chcete mi povědět, proč jste vlastně koupil onen pozemek? Víte, že nemá valné ceny, leda pro M' Kinstryho neb Harrisona.“

„Dejme tomu,“ pravil strýc Ben zvolna a velmi horlivě otíral inkoustem potřísněnou desku stolu svým rukávem. „Dejme tomu, že mne už mrzelo, že M' Kinstry a Harrison pořád se perou k vůli svému pomezí. Dejme tomu, že jsem počítal, že to není nijak spůsobilé, aby to přilákalo lidi k usazování u nás. Dejme tomu, že jsem se domníval, že budu-li mít pozemek ve svých rukou, mohl bych tu věc urovnat svým spůsobem, což?“

„To zajisté byl úmysl velmi chvalitebný,“ odpověděl mr. Ford hledě zvědavě na strýce Bena, „a co se týče onoho horkokrevného muže, o němž jste právě mluvil, domnívám se, že jste se již rozhodl, komu dáte přednost. Doufám, že váš smysl pro společné zájmy bude konečně uznán v Indian Springu — ne-li oněmi oběma muži.“

„To jen tak říkáte, však uvidíte,“ odpověděl jeho soudruh hlasem plným naděje, jenž však nedovedl úplně zastřít jakousi úzkostlivost. „Ale vy ještě nepůjdete, že?“ doložil, když učitel na novo roztržitě díval se na hodinky. „Je teprv půl páté. Věru, nemám už mnoho, co bych řek',“ doložil prostodušně, „ale zdálo se mi, že vás moje historka bude více zajímat, než se zdá, že se budete na všelicos ptát, že budete chtět vědět, co s tím počnu — a podobně. Ale snad se vám to nezdá tak divné. Když si to tak vlastně rozvážím,“ doložil s podivnou malomyslností, „mrzí mne to už skoro.“

„Milý, starý brachu,“ pravil Ford a chopil obě jeho ruce s lehkým pocitem studu nad svými sobeckými myšlénkami, „těším se velice z vašeho štěstí. Ba co více, mohu říci upřímně, starý brachu, že se sotva mohlo dostati do rukou důstojnějších anebo někomu, jehož štěstí by mi spůsobilo větší potěšení. Nuže a když jsem tomu hned nemohl uvěřit, bylo to proto, že to je tak podivné, tak podobné báchorce o odměněné ctnosti — jako kdybyste byl tak něco jako mužskou Popelkou, staroušku!“

Neměl nikterak úmysl lháti — nebyl si toho také vědom: zapo-

menul toliko, že prvotní jeho nevěra byla povstala vlastně z toho, že si nedovedl srovnati tuto historii s pošetilostí, kterou u strýce Bena předpokládal. Ale nyní domníval se býti tak upřímný, že laskavý čtenář, jenž zajisté vždy jest ochoten těšiti se ze štěstí svého souseda, zajisté mu odpustí.

V plném vědomí této své upřímnosti vrhl se po celé délce na jednu z lavic a vyzval posuňkem strýce Bena, aby učinil podobně.

„Pojďte," zvolal vesele, „vytaste se se svými plány, staroušku. Především, kdo se bude s vámi o to sdílet? Zajisté budou to „staří doma" především; pak máte bratry — a snad také sestry?"

Zamlčel se a s úsměvem hleděl na strýce Bena; myšlénka, že by byly možny ženské bytosti podobného druhu, bavila jej.

Strýc Ben, jenž až dosud stál, jevil vážnou zdrželivost — jednak z úcty, jednak z opatrnosti — k vůli svým dlouhým nohám, posadil se obkročmo na lavici, opřel se o loket a složil bradu do dlaní.

„Co se týče starých, pane Forde, jsem, abych tak řek', sirotek."

„Jaksi sirotek?" opakoval Ford.

„Ano," odpověděl strýc Ben, opřev těžce bradu na dlaň, tak že při každém pohybu jeho čelistí, pronášejících jednotlivá slova, hlava jeho sklonila se poněkud ku předu, jakoby sděloval důvěrnou zprávu lavici před sebou. „Ano, je to tak, víte, aspoň co se týče starého — ten umřel; pochovali ho tam v Missouri. Ale co se týče mé matky, to je zvláštní historie — je to jaksi nejisto. Vidíte, pane Forde, utekla s jedním člověkem z města — já ho docela neznal — ještě než můj tatík zemřel, a proto jsem přestal chodit do školy. A protože nebyla k nalezení ani zde, ani onde, ani tu ani tam, a squire Tompkins povídal — a to byl advokát, že by se tatík mohl dát s ní rozvést, a tak, jak vidíte, jsem skoro docela sirotek. Tak tedy — staré musíme nechat stranou. Pak můj bratr utopil se v North Platu a sester jsem nikdy neměl. Tedy není tu moc z rodiny, abych moh' na ni myslet — že?"

„Ne," pravil učitel zamyšlen pohlížeje na strýce Bena, „leda byste sám pomýšlel na to, použít svých výhod a založit rodinu. Myslím, že teď, když jste bohat, měl byste se oženit."

Strýc Ben poněkud změnil svůj postoj a počal palcem a ukazováčkem sbírati drobty, které děti zanechaly na lavici. Oddán horlivě této práci a nepozvedaje oči k učiteli, odpověděl zvolna:

„Nu, vidíte, já jsem jaksi už ženat."

Učitel náhle se vzpřímil.

„Jakže vy jste ženat — a dosud?"

„Ba to je právě otázka. Je to zrovna tak, jako jsem-li sirotek — je to pochybné a nejisté." Zamlčel se a pronásledoval zbloudilý drobeček na konci lavice a když ho dopadl, pokračoval: „Byl jsem tehdaž ještě mladší než vy a ona nebyla o nic starší. Ale ona věděla hromadu víc než já, a číst a psát dovedla, povídám vám, jako když bičem mrská. Vám by se byla líbila, pane Forde."

Když tu učinil přestávku, jakoby byl vyčerpal předmět hovoru, pravil učitel netrpělivě:

„Dobrá, kde je teď?"

Strýc Ben zvolna potřásl hlavou.

„Neviděl jsem ji od té doby, co jsem odešel z Missouri, je tomu as pět let.“

„Ale jak se to stalo? Co toho byla příčina?“ nalehal učitel.

„Nu — vidíte — já jí utek'. Ona ne, abyste věděl, ale já — já ji nechal sedět a utekl jsem.“

„Ale proč pak?“ tázal se učitel hledě na strýce Bena v beznadějném úžasu. „Něco se musilo přihodit. Byla snad . . .“

„Byla tuze cvičená,“ pravil strýc Ben vážně, „to říkali všichni. Byla takhle veliká,“ pokračoval ukazuje rukou prostřední výšku. „Byla malá a tmavé pleti.“

„Ale musel jste mít nějaký důvod, že jste ji opustil?“

„Někdy jsem si myslel,“ pravil strýc Ben nesměle, „že snad utíkání je v některých rodinách v krvi. Nejprv utekla moje matka s člověkem docela neznámým, pak jsem utek' já sám. A co je při tom ještě podobnější, že tatík byl by se moh' dát rozvést od mé matky a moje žena mohla se dát rozvést se mnou, že jsem ji opustil. A nebylo by to bývalo tak těžko. Ale to právě je nejisto.“

„Ale což pak jste s tím spokojen, že jste stále v takové nejistotě? Anebo máte v úmyslu nyní, když je vám to možno, pátrat po ní?“

„Počítal jsem, že se tak trochu poohlédnu,“ odpověděl strýc Ben prostě.

„A vrátit se k ní, naleznete-li ji,“ pokračoval učitel.

„To jsem neřek', pane Forde.“

„Ale když se s vámi nedala rozvést, měl byste tak učinit a bylo by to vaší povinností — jestliže jsem rozuměl vaší historii. Neboť dle vašeho vlastního líčení byla žena sotva kdy opuštěna spůsobem tak naprosto bezdůvodným, necitelným a neomluvitelným.“

„Myslíte?“ tázal se strýc Ben s pohoršlivou prostomyslností.

„Myslím-li?“ opakoval pan Ford rozhorlen. „Každý bude tak myslet. Nelze ani jinak myslet. Pravíte, že jste ji opustil a připouštíte, že vám k tomu nezavdala příčiny.“

„Ne,“ odpověděl strýc Ben kvapně, „nijaké. Pověděl jsem vám, pane Forde, že uměla hrát piano a zpívat?“

„Ne,“ odpověděl pan Ford zkrátka, netrpělivě povstal a kráčel přes světnici. Byl více než napolo přesvědčen, že strýc Ben jej klame. Buď za svou drsnou prostotou skrýval neobyčejné sobectví, necitelnost a tajemnůstkářství anebo vypravoval mu blbě lživou báchorku.

„Je mi líto, že vám nemohu ani blahopřát, ani litovat vás pro to, co jste mi právě vypravoval. Nevidím, že byste měl sebe menší omluvu, váháte-li jen na chvíli, pátrat po své manželce a činit pokání za svůj poklesek. A chcete-li znáti moje mínění, povím vám, že by bylo spůsobem mnohem čestnějším, použit k tomu nového vašeho bohatství, než mísit se do sporů svých sousedů. Ale připozdívá se a obávám se, že musíme svoji rozmluvu skončit. Doufám, že si to rozmyslíte, než se opět setkáme — a že pak budete smýšlet jinak.“

Přece však, když oba opouštěli školní budovu, váhal pan Ford poněkud zamykaje dveře, jakoby chtěl dáti strýci Benovi poslední pří-

ležitost k dalšímu vysvětlení. Ale nic se nestalo. Nový kapitalista indianspringský hleděl na něho s obvyklým svým, polo zasmušilým polo rozpačitým úsměvem a pravil toliko:

„Pochopujete, pane Forde, že je to tajemství?“

„Zajisté,“ odpověděl pan Ford s málo tajeným hněvem.

„Ale co se týče mého manželství?“

„Nebojte se,“ prohodil suše; „není to zajímavá historie.“

Rozešli se; strýc Ben zabýval se více než kdy jindy svými neuspokojivými záměry a zamířil ke svým pokladům; učitel váhal hleďě kterak odcházel, dříve než vědom si své povýšenosti zabral se do lesa, jenž se táhl až k pomezí pozemků Harrisonových a M' Kinstryových.

Kapitola VIII.

Pokora, jakou paní M' Kinstryová jevila k slabostem svého manžela, nebyla prosta jakési pochopitelné nevole. Její přísně upřímná povaha, jež úplně se stotožňovala v jediné myšlénce povinnosti, nyní když tato povinnost, jak se zdálo, nedocházela více žádoucího uznání, vrátila se k zapomenutému ženství se všemi drobnými důvody, pomůckami a úskoky, jimiž vládne. Cítila jakous podivnou žárlivost vůči své dceři, jež změnila povahu jejího manžela a zvrátila tradice domácího života; pociťovala přepjaté pohrdání vůči onomu ženskému půvabu, jenž nikdy neměl podílu v jejím domácím štěstí. Viděla ve snaze svého manžela, zmírniti divokou přísnost svých zvyků, pouze slabošský ústupek vůči moci krásy a půvabu — ponižující to marnosti, jichž nikdy nepoznala ve svém neustálém zápasu o vládu na pomezí, — jež nikdy jim nepomohly k vítězství v tomto zápase. „Darebnosti“, „trety“ a „bláznovství“ nikdy jim neprospívaly na jich poutích krajem, nikdy nenahradily bystrý zrak, jemný sluch, silné ruce a vytrvalost, nikdy nepomohly nemocným neb raněným. Jestliže závist neb žárlivost zaberou ženské srdce po čtyrycátém roce, dovedou přivést s sebou hořkost, jež postrádá zmírňující koketerie, náruživosti neb nevinné něžnosti, jež činí snesitelnými žárlivé vrtochy mladších žen Cítí, že nemají naděje, pustit se v zápas a závodit, schopnost k napodobení zmizela. Ze svého zapomenutého ženství osvěžila paní M' Kinstryova toliko schopnost, snášet utrpení a uvalovat utrpení na jiné. V pobořeném hradu jejího mládí, po sřícení hodovních síní a nádherných komnat zbyly toliko žaláře a mučírny, aneb, abychom užili vlastních jejích slov, jimiž si stěžovala trpce faráři: „že jest jí souzeno, býti neplodným fíkem, na němž se žádá, aby plodil broskve.“

Její jednání valně se nelišilo od spůsobu, jehož užívají trpící její sestry. Nebohý, štvaný Hiram nepociťoval valné úlevy neb útěchy, slyšel-li od ní, že jeho neúspěchy vůči těm proklatým Harrisonům byly toliko následkem vlastní jeho slabosti; ohromení, jež jej zachvátilo při zprávě o novém právním nároku na jeho pozemky, nebylo zmírněno připomenutím, že to nový úskok Yankejčíků, jimž zajisté podlehne. Ona, jež vždy byla drsnou, ale horlivou ošetřovatelkou v nemoci, byla nyní sama zachvácena neurčitým, chorobným nepokojem, jenž vyžadoval největší péče a odstranění všeho rozčilování. Přítomnost M' Kinstryho a Cressy

při jedné „střeštěné večerní zábavě“ spůsobila jí zimnici; když pro Cressy opatřen melodion, mělo to v zápětí „horkou nemoc“ a hrozivý záchvat mrtvice zažehnán jen tím, že ještě v čas odročena zábava, kterou zamýšlela pořádat její dcera. Bývalé její kočovné choutky, chorobně vzrušeny její nespokojeností, pudily ji, aby osnovala smělé plány k novému stěhování. Věděla, že ulovila zárodky bahenní zimnice ze sousedství řeky; slyšela kdesi, že dobytku se daří mnohem lépe na horských stráních; v každodenních svých hovorech poukazovala na život v Missouri a porovnání dopadlo zřejmě nepříznivě pro život nynější; s týmž utajeným úmyslem vzpomínala událostí prvních let svého manželství. Když Hiram koupil několik košil s varhánkami pro slavnostní příležitosti, by se mohl slušně objevit vedle Cressy, vzpomínala bolestně, že se s ní ženil ve vlněné košili. Hleděla také zevně znázornit změnu tu tím, že sama oblékala svoje nejstarší šaty, tvrdíc, že je nutno, aby aspoň někdo držel se podání minulosti.

Chování její vůči Cressy bylo by bývalo rozhodnější, kdyby byla měla kdy sebe menší vliv na ni, aneb byla jí aspoň rozuměla pudem mateřských sympatií. Ba šla tak daleko, že litovala zcela zřejmě, že bylo zrušeno zasnoubení se Sethem Davisem, jehož rodina aspoň stále se držela obyčejů a tradic, jež měla v úctě, ale byla záhy umlčena svým manželem, jenž jí oznámil, že padla slova, jež nelze odvolat, mezi ním a otcem Sethovým a že dle týchž tradic bylo by lze krev spíše prolévat než smísit. Zdali byla zdržena od pokusu, zjednat smír, nedostatkem taktu anebo že nebylo příležitosti, snad ještě uvidíme. Prozatím podporovala Mastersovo ucházení majíc novou a neurčitou domněnku, že takovéto zálety, jež vyruší Cressy z jejích studií, budou M' Kinstrymu proti mysli a na odpor jeho záměrům. Nevědouc naprosto ničeho o možných stycích pana Forda s její dcerou a nemajíc nijakého podezření, cítila vůči němu toliko neurčitou nechuť, jakoby byl bezděčným původcem jejích trampot. Nestýkajíc se s nikým a po svém zvyku zavírajíc svůj sluch vůči všem narážkám v rodině na společenské triumfy Cressiny, neměla ani tušení o všeobecném obdivu, jaký vyvolal pamětihodný jich valčík.

Z rána onoho dne, kdy strýc Ben svěřil se učiteli se svým důmyslným plánem, kterak učinit přítrž rozepřím o pomezí, ohlašoval štěkot žlutého psa M' Kinstryova, že se ke statku blíží cizinec. Ukázalo se, že to mr. Stacey — neméně skvěle vyšňořen jako když se poprve objevil na obzoru Johnnyho Filgeea, ale mimo ulízaný výraz obchodníka jevilo se ve tváři jeho též veselé očekávání, že se setká s hezkou dívkou, kterou viděl na plese. Neviděl ji skorem měsíc. Byl to vlastní jeho šťastný nápad, jenž mu dovoloval, aby se dnes ráno představil ve dvojí vlastnosti vítězného Merkura a Apollona.

M' Kinstry musil být zavolán ze sousední louky, zatím co Cressy snažila se bavit spůsobného cizince. Bylo to dost snadné. Část jejího kouzla spočívala v tom, že pohrdajíc obvyklou skutečnou neb líčenou nevědomostí „naivních“ svého pohlaví, zpravidla dávala na jevo svým ctitelům (jedině snad vyjímaje učitele), kterak zná duševní stav, v jaký je uvedly její půvaby. Rozuměla jich náruživosti, ale nesdílela jí. To přispívalo k veselé nenucenosti, ale neuspokojovalo, a při tak nelíčeném

jednání nejumělejší ústup měníval se ve zmatený útěk. Opřena o pažení dveří a zaclánějíc dlaní oči proti slunci, očekávala útok.

„Neviděl jsem vás, slečno Cressy, co jsme spolu tančili — je tomu měsíc.“

„To byly ukrutně velké papíry,“ prohodila Cressy, jež vůči cizincům schválně užívala dialektu, „myslím ty, co jste s nima přecházel za domem, asi dvakrát.“

„Viděla jste mne tedy?“ tázal se mladík s úsměvem poněkud roztržitým.

„Viděla. A pes také, a jak se mi zdá, Joe Masters a nádenník. A když jste se štrachal domů, byli vám na stopě pes, Masters, nádenník a Maw, a Paw šel na konci s puškou. Byl to průvod aspoň na půl míle.“

Spustila ruku od očí, aby lehkým půvabným posuňkem naznačila délku tohoto myšleného průvodu a zasmála se.

„Jste zajisté dobře střežena,“ pravil Stacey váhavě; „a hledím-li na vás, slečno Cressy,“ doložil směle, „nedivím se tomu.“

„Ba, to je jisto, že mimo tatínkovo pomezí jsem znamenitě střežena proti lotrům a rošťákům.“

Jakkoli řeč její byla poněkud neomalená, byla přece zmírňována příjemným libozvukem jejího hlasu a něžnou jemností její tváře více než se mu zdálo třeba. Bylo to rovněž neobvyklé a malebné jako její posuňky. Tak aspoň zdálo se panu Staceyovi a povzbuzovalo ho to k další dvornosti.

„Dobrá, slečno Cressy, poněvadž dnešní můj obchod s vaším otcem týká se pokusu, docílit shody ohledně oněch hraničných pozemků, snad byste přijala moje služby též ve vlastní své záležitosti.“

„To je jedno,“ odpověděla mladá slečna hbitě, „ať já nebo Paw. Jen se neukvapte. Děkuju vám, pane.“ Otočila se lehce na podpatku a učinila mu onu přepjatě dvornou poklonu, jaké se děti učí ve škole. Při tom objevil se koneček pěkného střevíčku, což jej na dobro obloudilo.

„Dobrá, jen bude-li slušná shoda,“ počal směje se.

„Shoda znamená vždy, že někdo musí od něčeho upustit. Kdo to má být?“ tázala se.

Zaslepený Stacey byl již tak daleko, že se domníval, že její odpovědi jsou možno-li ještě řiznější než jeho.

„Ó, to ať rozhodne slečna Cressy.“

Avšak mladá dívka opřela se pohodlně o roubení spokojena svou nezodpovědností a naznačila opatrně, že to náleží vyjednavateli.

„Nuže, myslím, že počneme tím, že upustíme od Setha Davisa, což? Vidíte, že jsem velmi dobře poučen, slečno Cressy.“

„Lekáte mne,“ pravila Cressy vlídně. „Ale zdá se mi, od toho je upuštěno.“

„Potloukal se onehdy v noci po plese. Vypadal jako divoch, když jsem tančil s vámi. Jako by mne chtěl sníst.“

„Nebohý Seth! A on byl vždycky tak vybíravý ve své stravě,“ prohodila vtipná Cressy.

Pan Stacey byl omráčen.

„A pak je tu pan Dabney — strýc Ben,“ pokračoval, „což? Velmi

tichý, ale velmi prohnaný. Chystá nějaké překvapení, což? Staví se, jakoby bral hodiny, aby mohl být někomu na blízku, což? Přál by si být zas malým hošíkem, poněvadž kdosi je dívkou?"

„Mohla bych mít před vámi strach, kdybyste tu pořád byl," odpověděla Cressy s neodolatelnou „naivností"; „ale pak byste snad tolik nevěděl."

Stacey to prostě přijal jako poklonu.

„A pak je tu Masters," pravil významně.

„Ne Joe?" pravila Cressy s lehkým úsměvem obrátivši se ke dveřím.

„Ano," prohodil Stacey s náhlým rozmrzelým úsměvem. „Ach, vidím, od toho nemáme upustit. Je venku?" doložil snaže se sledovat směr jejího pohledu.

Avšak mladá dívka měla schválně odvrácenou tvář.

„Je to vše?" tázala se po přestávce.

„Nu, — je tu ještě ten vážný učitel, který mne překonal při valčíku, — ten pan Ford."

Kdyby byl býval úplně chladným a nestranným pozorovatelem, byl by spozoroval lehké zachvění víček Cressiných jakož i chvilkovou strnulost celé tváře, — rtů, tváří a očí — jež se objevila též oné noci, kdy učitel přišel do plesové síně. Ale on jím nebyl a přešlo to rychle a nepozorovaně. Obvyklá čilá hra výrazů a barvy se vrátila a ona obrátila se klidně k mluvícímu.

„Zde přichází Paw. Myslím, že nenamítáte ničeho, dám-li si podat zkoušku vašeho způsobu vyjednávání, než se pokusíte se mnou?"

„Zajisté že nikoli," odpověděl Stacey, jemuž, jak se zdá, nikterak nebylo nevhod, že bude míti tak hezkého a důmyslného svědka v dceři při tom, co dle jeho domněnky muselo v nejpříznivějším světle ukázat jeho diplomatickou sběhlost a obratnost vůči otci. „Neodcházejte. Nemám říci ničeho, čemu by slečna Cressy neměla rozumět a co by neměla poslouchat."

Chřestění ostruh a stín M' Kinstryho a jeho pušky, objevivší se v tu chvíli mezi mluvčím a Cressy, ušetřilo jí odpověď. M' Kinstry pohledl neklidně po pokoji a nevida paní M' Kinstryovu, zdál se být upokojen, ba i hluboké vrásky způsobené zlostí nad ztrátou drahého býka zmizely částečně z jeho rudohnědé tváře. Odstavil pečlivě svoji pušku do kouta, smekl svůj měkký plstěný širák, složil jej a strčil do jedné z postranných kapes svého kabátu, obrátil se k dceři, položil jí důvěrně ruku na rameno a nepohlednuv na Staceye tázal se:

„Co as chce ten cizinec, Cress?"

„Snad bych to mohl lépe povědět já," pravil Stacey kvapně. „Jsem zástupcem firmy Benham & Co. v San Francisku, jež zakoupila španělský nárok vlastnický na část těchto pozemků. Já . . ."

„Stůj!" zvolal M' Kinstry hlasem těžkým, ale zřetelným. Vytáhl z kapsy klobouk, vsadil jej na hlavu, pokročil do kouta a chopil se pušky, pohlednuv pak na Staceye poprve ospalým pohledem, jímž zdál se úplně proniknati drobnou jeho postavu, postavil ji poněkud pohrdavé opět do kouta a mávnuv rukou ke dveřím pravil:

„To můžeme odbýt venku. Cressy, ty zůstaň zde. To je věc jen pro mužské.“

„Ale, Paw,“ namítala Cressy položivši ruku na jeho paži, nezměnivši však barvu neb veselý výraz své tváře, „ten pán přišel sem k vůli shodě.“

„K vůli — čemu?“ tázal se M' Kinstry a podíval se posměšně ke dveřím, jakoby toto neobvyklé slovo znamenalo nějaký vzácný druh mustanga.

„Chtěl jsem zkusit, zdali bychom se mohli slušně dohodnout,“ pravil Stacey. „Nenamítám ničeho, abychom vyšli ven, ale myslím, že bychom tu záležitost mohli vyříditi také zde.“

Pod svým pěkným peřím neměl srdce bázlivé, ale přece jen srdce jeho bilo poněkud prudčeji při této náhlé připomínce na špatnou pověst hospodáře.

„Tak ven s tím,“ pravil M' Kinstry.

„Věc se má prostě tak,“ pokračoval Stacey s větší již důvěrou. „Prodali jsme část pozemku, k vůli němuž jste s Harrisonem ve sporu. Jest naší povinností, abychom našemu kupci zajistili bezpečný majetek pozemku. Abychom pak ušetřili času, jsme ochotni, odkoupit majetek onen tomu, kdo jej může postoupit. Myslíme, že to můžete učinit vy.“

„Nu, co se týče toho, že v posledních čtyrech letech jsem se musel tlouci s těmi prokletými Harrisony k vůli tomu, to vás bezpochyby obelhali,“ pravil M' Kinstry důmyslně. „Ale mimo mýtinu na straně severní, kde jsem postavil stodolu, není tu ani akru, který jsem neosadil poprve a kdykoli jsem postavil na pomezí ploty, Harrisonovi je zas pokáceli. Není tam víc než padesát akrů, které mi po právu náležejí a ta stodola taky, vždyť mne stála jednoho muže, dva koně a tento malík zde.“

„Postupte nám jen těch padesát akrů a my se už postaráme, abychom dostali to ostatní a vyhodili ty Harrisonovy odtud,“ odpověděl Stacey s velkou ochotou. „Pochopíte, že jakmile jsme na vaši straně v klidu, a Harrisonovi překročí hranici, můžeme na základě vlastnického práva vyzvat veškeru moc sheriffovu aby je zahnal. To je zákon.“

„To je zákon?“ opakoval M' Kinstry zamyšleně.

„Ano,“ svědčil Stacey. „Tak tedy,“ pokračoval hledě se spokojeným úsměvem na Cressy, „jsme daleci toho, býti k vám kruti, pane M' Kinstry, ba spíše chceme jednat s vámi co nejšetrněji. Nabízíme vám slušnou cenu za jediné, co nám můžete poskytnout — skutečné držení a budeme vás podporovat ve vašem starém sporu s Harrisonovými. Nejen že je vyženeme, nýbrž zaplatíme v á m i za onu část, kterou oni drží proti vám.“

Pan M' Kinstry položil všechny svoje tři zdravé prsty na čelo a na oči, jakoby byl sklíčen ukrutným bolením hlavy.

„Tedy nehodláte nikterak vyjednávat s Harrisonovými?“

„Nehodláme jich vůbec dbát v celé té záležitosti,“ odpověděl Stacey.

„Také jim nic nenabídnete?“

„Ani centíku! Vidíte tedy, pane M' Kinstry,“ pokračoval velkomyslně, ale s potutelným úsměvem ke Cressy, „že při této přátelské rozprávce není ničeho, co by muselo být vyřízeno venku.“

„Myslíte?“ pravil M' Kinstry hlasem váhavým a pozvedl svoje oči podruhé ke Staceyovi. Oči jeho byly podlity krví a měly potměšilý výraz

jako u štvaného býka. „Ale zde nejsem dost klidný.“ Postoupil ke dveřím pokynuv svou raněnou rukou: „Pojďte na chvíli ven — je-li vám libo.“

Stacey se zarazil, pokrčil rameny a polovzdorovitě překročil práh. Cressy nezměnivši barvu ani výraz tváře, následovala jej ku dveřím.

„A což,“ zvolal M' Kinstry, hledě na Staceye, „což když zamítnu? Což řeknu-li, že nedovolím, aby kdokoli, ať člověk či banka, mísil se do mého sporu? Což řeknu-li, že jakkoli jsou Harrisonovi mizerni, nejsou přece tak ničemni, tak mizerni, sprosti jako toto vyrovnání? Což když řeknu, že na místě té fatky, kterou mi zákon a civilisace nabízejí za klid a pokoj, raději mám boje a nezákonnost, navzdor sheriffům s celou jejich mocí? Co potom?“

„Pak jest jen mou povinností, abych opakoval,“ pravil Stacey se zdánlivou lhostejností, jež však nedovedla zcela zakrýt jeho překvapení a jeho mrzutost, „že to není mojí věcí.“

„Jen že,“ připomenula Cressy zaujavši bývalou svoji posici u roubení dveří a hladíc starou medvědí kůži, ležící před prahem, koncem svého střevíčku, „jen že jste svoji věc smísil s jinou záležitostí, však víte.“

„Jakou jinou záležitostí?“ tázal se M' Kinstry náhle zasmušiv zrak.

Stacey vrhl kvapný, polou rozhorlený pohled na mladou dívku, jež přijala jej s lehkým úsměvem s rukama složenýma na zad a hezkou hlavičku kloníc poněkud do předu.

„Ó nic, Paw,“ prohodila; „jen malé soukromné bláznovství mezi mnou a tímto pánem. Měl bys vidět, Paw, jak mluví — o jiných věcech než o obchodech. Je věru velmi veselý a rozmarný.“

Přece však, když mladý muž odcházel s polohlasným „dobré jitro,“ proklouzla za svým otcem a následovala jej — stále ještě držíc růžové dlaně jako kajícně za sebou, — až ke vrátkům. Jediný dlouhý vrkoč à la Markétka, visící skorem až k lemu jejího šatu, zdál se ještě zvyšovat její nesmělou zdrželivost. U vrátek zastínila oči dlaní a pohlédla vzhůru.

„Zdá se, že není příznivý den pro vyrovnávání. Trochu brzy na tu roční dobu, což?“

„Dobré jitro, slečno M' Kinstryova.“

Podala mu ruku. Chopil se jí zdánlivě lhostejně, avšak opatrně, jakoby to byla měkká tlapka mladého pardala, jenž jej škrábnul. Ostatně, což byla jiného, než mládě nezkrocené šelmy M' Kinstryho? Teď to měl odbyto! Nebyl mstivý — ale obchod jest obchod a u tohoto začal nejprve.

Když zmizela postava jeho za záhybem cesty, pohledla Cressy na nížící se slunce. Vrátila se do domu a odebrala se přímo do svého pokoje. Když mijela okno, viděla, kterak otec její, opět na koni, uháněl k pastvisku, jako by chtěl dohonit onen „klid“, který byl porušen jeho poslední rozmluvou. Několik kmitajících se barevných skvrn na svahu lučiny byly děti vracející se domů ze školy. Honem uvázala si pod bradou velký dětský slaměný klobouk, vyklouzla zadními dvířky a ubírala se jako pružný stín podle plotu, až zmizela ve stínu lesa, jenž vroubil vzdálené severní pomezí.

(Pokračování.)

Angličané starého věku.

Píše dr. J. V. Prášek.

I.

brovský pokrok civilisace, zřejmý ve všech odvětvích lidského konání, jehož svědkem jest pokolení právě žijící, dal vznik studii o původu osvěty lidské a tu po badání nedlouhém seznána neodůvodněnost názorů do nedávna platných, které pramen vyššího způsobu života lidského spatřovaly jednak ve vznešené náboženské idei lidu hebrejského jednak ve filosofických zásadách hellénských. Nejsou tudíž tito dva zásadně sice různí, avšak ve mnohých důležitých kusích doplňující se myšlénkoví směrové prvým stadiem lidské pokročilosti, nýbrž pokládati je dlužno za vytříbitele kulturních jevů prvotních, vzniklých na mnoze působením veletokův a tedy k určitému místu připoutaných. Osvěta potamická v dolní Mesopotamii anebo v Egyptě jest zajisté původu prastarého a naše doba zařaďuje dle bezpečně posouzených znaků jednotlivé plody její již před rok 5000 př. Kr., avšak uplynuly dlouhé a dlouhé doby, ba celá tisíciletí, než výsledky lidské bádavosti, nad Eufratem anebo na Nílu nabyté, staly se majetkem národů sousedních. Nejstarší doby lidstva byly velice nedůvěřivy mezi sebou a dlouhých dob bylo potřebí, než navázaly se nejstarší styky mezinárodní. A i tyto počáteční styky nebyly by se vyšinuly nad povahu styků, jimiž Číňané udržovali a udržují posud obmezené spojení s okolím obrovské své říše, by nebylo bývalo energických a zároveň záměrů svých dobře znalých prostředníků, kteří instinktivní pud po podnikavosti spojovali se značnou měrou přirozené intelligence a obmyslnosti, kteří vymoženosti jednoho přinášeli druhému, svého sice při tom dbajíce zisku, avšak bezděky konajíce úlohu prvých zákopníků civilisace lidské.

Těmito prostředníky mezi nejstaršími národy byli Foiníčané nebo Punové (Poeni u Římanů), prvý kupecký a plavecký národ starověku. Ode dob XII egyptské dynastie až po rozvrat africké Karthaginy r. 146 př. Kr. měli Foiníčané v rukou svých veškeren světoobchod a hranice jejich stykův obchodních stýkaly se téměř s hranicemi světa vůbec, starým známého. Jakkoli matičná velkoměsta jejich zdvíhala se na úzkém pobřeží syrského moře, byli Foiníčané rovněž doma v Jerusalemě a v Memfi, na Rhodu a na Maltě, v Karthagině a v Massálii, v Gádech španělských i v mesopotamské Nisibi, mnohem pak širší jest okruh krajin, v nichž lze postřehnouti někdejšího foinického působení z nálezů. Neboť přidáme-li sluchu mluvě nálezů nejnovějších, pak můžeme stopovati zřejmé stopy foinických podnikatelův i v Bahreinském souostroví perského zálivu i na březích jižního Baltu, v jižní Britannii a na ostrůvcích scillských jako na ústí Senegalu, ba i tajemné trosky zimbabyjské v jižní Africe

honosí se znaky, které jeví největší příbuznost se spůsoby foinického tvoření. Konečně existence některých názvů plodin v jazycích foinickém a ve spřízněné s ním hebrejštině, kteréžto názvy bezpečně přejaty jsou z jazyka starých arijských Hindů, jsou důkazem pradávných tuhých styků Foiníčanů s velikým půlostrovem ganžským.

V celém tom ohromném prostoru velmi četny jsou památky někdejšího foinického působení, avšak podivuhodným spůsobem památky tyto namnoze poskytují jen látky k seznávání obecného stavu vzdělanosti foinické, a jen málokteré z nich hodí se obsahem svým ku klassifikaci kulturních zjevův a ku chronologickému zařaďování dějinných událostí. Zdá se, jakoby památky ty věrně zachovaly hlavní znak povahy, starými národy Foiníčanům přisuzované, snahu totiž po utajování všeho co prospěch Foiníčanů podporovalo. Zejména pak řídky jsou nálezy nápisové a to, co z epigrafické literatury starých Foiníčanů zachovalo se, nemá namnoze významu obecného; jen málo jest nápisů, které by obohacovaly známosti naše o dějinách foinických, všechny pak nápisy dochované jsou spůsobu téměř úplně stejného, takže nepodařilo se dotud ani zplna rozluštiti obsah jejich a seznati spůsob foinického jazyka. Nejméně jest shledáno památek a obzvláště nápisů v původní syrské vlasti Foiníčanů, ve kteréž příčině Kypros, Malta, Karthago a Massálie libánské pobřeží daleko překonávají.

Neměliť celkem Foiníčané, pokud lze souditi z řídkých těch údajů, doby naší došlých, vyvinutého smyslu historického. Když Hérodot někdy kol r. 450 př. Kr. pobýval v Tyru, byly mu sice ukazovány jakési zápisy chrámu Melkartova a z nich udávána doba, za níž byl chrám založen. Týchž zápisů nepochybně užil historik Menandros ve II stol. př. Kr., z něhož některá předůležitá místa uchoval Josefos Flavios ve svých spisích historických, zejména v polemické úvaze, psané proti alexandrijskému učenci Apionovi. Můžeme-li však dle zlomků těchto vyšetřovati pravou zápisů těch povahu, pak jest na bílední, že sotva lišily se od prostých seznamů panovníků s udáním let jejich vladařských, s jakýmiž potkáváme se i jinde ve starověkém Orientě a které sloužily po výtce praktické potřebě; možná také, že zpráva Hérodotova vzata jest z nápisu pozdějšího, do něhož traditionálné názory o stáří chrámu byly pojaty. Čistě historických spisů, psaných jazykem foinickým aneb alespoň skrze Foiníčany, není, vůbec pak zbytky foinického písemnictví, ať přímo anebo nepřímo dochované, projevují patrně spůsobem svým, že nevyšinuly se nad povahu obchodních, hospodářských anebo plaveckých rukojetí, čehož nejlepší důkaz podává Hannonův Periplus, v řeckém překladu podnes dochovaný. Jediný literární plod, jehož foinický původ jest bezpečně zjistěn, jsou zlomky Sanchuniathona, sepsaného Filonem Herenniem z města Bybla. Filon sice tvrdí, že základem spisu jeho jest dávná foinická kniha obsahu posvátného, pojednávající o Byblu jakožto nejstarší božnici foinické a o uctívání tamního boha Ela, jakož i vykládající theogonii foinickou spůsobem pantheistickým, namnoze v odporu se známými foinickými názory, avšak zkoumání novější, zejména Lobeckovo[1]), Bun-

[1]) Aglaophamus II., 1264 sld.

senovo, Moversovo[1]) a Renanovo[2]), prokázala jasně, že Sanchuniathon jest kompilace bez hlubší znalosti staršího života foinického, kterouž chtěl Filon v očích lehkověrného obecenstva své doby učiniti Byblos métropolí národą i kultu foinického.

Nejvíce zpráv o Foiníčanech a o dějinách jejich zachovali nám nejbližší sousedé plaveckého tohoto národa, Egypťané, Hebreové a Assyrové. Ovšem dlužno při všech těchto zprávách pilně přihlížeti ku stanovisku, se kteréhož ten neb onen pisatel k událostem přihlížel. Všecky tyto zprávy zajisté vetkány jsou do osudův egyptského, hebrejského aneb assyrského národa, jsou tudíž nesouvislé a historického poznání lze nalézti toliko přirovnáváním jich k údajům jiných. Než i přes tento nedostatek jsou některé z nich předůležité, zejména egyptské zprávy z dob XVIII a XIX dyn., kde Foiníčané byli poddáni výbojným faraonům z pokolení Thutmesův a Ramsů; egyptské zprávy tyto jsou vůbec nejstaršími spolehlivými údaji k dějinám foinickým.

Kdo pozoruje blíže povahu úzkého pruhu země, položeného mezi břehem středomořským a západními svahy Libánskými, jejž staří zvali *Φοινίκη*, Phoenice a teprvé později Phoenicia, marně by hledal zeměpisného jeho ohraničení. Staří Foiníčané sami zvali zemi svou Kanaua, jakož ještě dosvědčují mincovní legendy z dob poměrně již pozdních[3]), tudíž pokládali sídla svá za část jižní Syrie, která obecně Kanaanem nazývána. Také ohraničení sídel foinických nebylo nikdy na severu a na jihu ustáleno. Jednou pokládána za severní hranici řeka Eleutheros (nyní Nahr el Kebir), která za dob Seleukovských oddělovala dle svědectví Strabonova (p. 753) Foiníkii od syrských správních území Seleukidy a Koilésyrie, jindy však a to zajisté vším právem připočítáváno k Foiníkii i veškero území starobylého města Arada, severně Eleuthera položené. Podobně mělo se to s hranicí jižní, která jednou končila na mysu Karmelu, podruhé až k Jopě bývala pokládána. Praví-li Pseudoskylax (104 Müller), že měla Foiníkie zdélí 400 stadií, měl tím ve zření patrně pojem Foiníkie své doby t. j. pozdní doby perské anebo počátků doby makedonské. Tyto dvě okolnosti jsou velice důležity a již z nich vynořuje se bezděky otázka, mohli-li pokládati Foiníčané za původiště svého národního bytí krajinu, kterou sami Foiníkií nenazývali, již za část krajiny jiné považovali a která nebyla ani pevně ustálenými hranicemi od krajin okolních oddělena.

Avšak pojem Foiníčanů jako národa souvislého nebyl znám ani sousedům. Spisy starozákonní Foiníčanů neznají, nýbrž časem podávají zprávu o Sidonských, Aradských, Zemarských atd.[4]), rovněž i zprávy assyrské, kde též Foiníčané rozeznávají se toliko dle měst svých. Mezi těmito městy Sidon ode dávna honosil se jistou předností a proto také Foiní-

[1]) Jahrbücher für Theologie und christliche Philosophie, 1836, 51—91 a Die Phoenizie I, 121 sld. — [2]) Mémoire sur l'origine et le caractère véritable de l'histoire phéniciene qui porte le nom de Sanchuniathon. Paris 1860. — [3]) Zejména památna jest ve příčině této mince z Laodikeie přímořské, pošlá z doby Antiocha IV, kdež Laodikeia nazývá se „matkou" (t. j. métropolí) v Kanaanu. Srv. k tomu případné vývody Pietschmannovy, Geschichte der Phoenizier, 74. — [4]) Viz zvl. Knihu Soudců 3., 3.

čané i z jiných měst pošlí Sidoňany se nazývali. Ještě poesie homérská zná toliko muže sidonské, kteří časem na loděch svých ku břehům řeckým přistávali a všeliké vzácné i ozdobné zboží přiváželi. Teprvé pozdější Řekové počali užívati názvu *Φοίνιξ*, jehož původ sice mnohonásobně vysvětlován, trvale však dotud přece vyložen nebyl. Jest však pozoruhodno, že jméno *Φοίνιξ*, Foiníčan, vyskytuje se v Řecku teprvé průběhem VII století před Kristem, tedy v době, kdy za krále Psamméticha I ze XXVI dynastie byl otevřen Egypt obchodníkům a plavcům hellénským; rovněž pak váhu sluší klásti na způsob římský, kdež vedle označení „sarranus“ = tyrský, přesně z jazyka foinického vzatého, houževnatě se udržovalo a konečné i udrželo pojmenování Poenus, punicus, s řeckým *Φοίνιξ* sotva srovnatelné.

Foiníčané sami uchovávali podání o původní vlasti své, která ležela kdesi při jižním moři. Dle Hérodota I., 1. VII., 89., Strabona (p. 42), Justina (XVIII., 3) a Plinia (N. H. IV., 36) prostírala se původní vlast Foiníčanů na březích „rudého moře“, kteréž Strabon dle zvyku doby své s Erythrajským mořem stotožňuje. Avšak Trogus Pompejus (Just. XVIII, 3) zachoval zprávu, že přišli Foiníčané ku břehům syrským po delším pobytu „ad Syriae stagnum“ (dle Gutschmidovy úpravy Justinova čtení), což toliko Mrtvým mořem možno vykládati. Shrneme-li všechny tyto zprávy v jeden úsudek, tož vidí se, že staří Foiníčané hledali pravlast svou v jihu, na půlostrově arabském, a že přišli do pozdějších sídel svých po výtce od Rudého moře, oddělujícího Arabii od Afriky, zejména pak od východní zátoky jeho, nyní Ezjongeberskou zvané, tedy touž cestou, kudy dle podání svého i Hebreové vnikli do zájordánské části Palestiny. Avšak Foiníčané za dob klassických nebyli již s to, aby udali bližších okolností, které vedly předky jejich ku stěhování do Syrie, zejména neznali již krajiny, kterou by bylo lze za pravé východiště jejich pokládati; toliko zachovalo se v podání jejich vědomí, že zemětřesením byli od „Syrského moře“ vypuzeni. Z toho dalo by se toliko usuzovati, že pobyli v okolí mrtvého moře za delší dobu, než vyhledali si sídel na úpatích libánských.

(Pokračování.)

Dobrodružné tvary rostlinstva.

Napsal Boh. **Bauše.**

Lady Grayova učinila si žert, že ze sušených orchideí, jen poněkud zohybaných, sestavila rej čarodějnic tak trefně, že Batemann podal vyobrazení této hříčky ve svém skvostném díle o orchideích Mexika a Quatemaly. Použila tu fantastických tvarů, jakými orchideje vynikají; avšak nejen při těchto, i při mnohých jiných rostlinách zdá se nám, jakoby si příroda sama časem libovala v podivných, ba grotesknich nápadech a rozmarech. Známe již dosti takových dobrodružných tvarů rostlinných, zejména ze skleníků a z vyobrazení v cestopisech a dílech botanických, a kdož ví, kolik jich ještě čeká na objevitele. Vždyť některé známy jsou teprve od nedávna: V Čechách rodilý badatel Hänke objevil první r. 1802 v Bolivii obrovský leknín Victoria regia, r. 1818 dr. Arnold přepodivnou Rafflesii, r. 1860 dr. Welwitsch v západní tropické Africe fantastickou Welwitschii; v době nejnovější pak překvapeni byli botanikové podivuhodným zjevem rostlin hlívencovitých, houbám podobných Balanophór, z tropických pralesů Brazilských.

V našich krajinách uvykli jsme celkem na střízlivý, ačkoli vždy milý útvar květů. Tu a tam vyskytuje se sice rostlina neobvyklého vzhledu, zvlášť z tajnosnubných: tu bezlistý šikmoušek (Buxbaumia aphylla), onde podivná pýchavka, cizopasný podbílek a jiní přiživníci; než celkem zbývá nám jen obdivovati se nekonečné rozmanitosti tvarů, jakou příroda tytéž základné myšlénky, jakými jsou list, lodyha a květ, provádí v nekonečných variacích, as jako hudebník své hudební thema.

Strační nožky.

Orlíčky.

Šalamounek.

Chceme-li však spatřiti tvary v pravdě groteskní, barokní, v každém ohledu neobvyklé, musíme je hledati v tropech; — tam pod prudčím žárem slunečním vše bujněji raší, divočeji bojuje, smělejšími tvary obrazotvornost napíná. Jsou krásnější tvary tyto? Pohlédneme-li na bizarní

Toříč.

Střevíčník.

kaktusy, podivné, hnilobou zapáchající rafflesie, divopustou spleteninu kořenů manglí, ihned řekneme: O nikoli; naše pomněnka vyváží všechny tyto divy! Avšak uvážíme-li, v jakých poměrech rostliny ty žijí a o život bojují, zde pod žhavým úpalem, tam v příboji vln, onde ve věčném temném stínu, tu chránice se před lačným živočišstvem, jinde lákajíce hmyz ku pomocnému oplození — poznáme s obdivem, jak i při nich vše co nejúčelněji jest zařízeno a že ony tvary odpovídají poměrům jejich okolí. Jiného měřítka vyžaduje grandiosní tato příroda, v níž člověk sám ztrácí se a podlehá jako onen roj mušek, přivábený sladkým nektarem láčkovky.

Hledáme-li lidské nebo zvířecí zjevy v rostlinstvu našem, pohleďme na záhon **m a c e š e k**; obraznosť malířů i poesie lidu vidí ve květech jejich zlostný urputný výraz, jaký báchorky macechám přičítají. Naše děti nazývají **t l a m i č k o u** květ květele, jehož koruna dvojpyská má dolní pysk vypouklý a ústí korunky tak uzavírající, že stlačí-li se se

Tykve a okurky.

stran, oba pysky se otevrou; podobnou „tlamatou" korunu má jihoevropský hledík zahradní, u něhož šklebivé rozevírání květové tlamy jest ještě zjevnější. Zvláštnosť tato není bezúčelná, souvisíť se zúrodňováním květů. Povšimněme si, jak čmeláci vnikají do tlamy hledíků, do koruny úplně zalézajíce. Teprve když šťávou se zde napojili, vylezají zadkem napřed, celé tělíčko majíce pokryté pelem. Kdyby nebylo ústí tak pevně uzavřeno, dávno by jim roznesli jiní menší vetřelci šťávu medovou.

Kdo hledá, najde také ve květech některých našich pryskyřníkovitých rostlin podivné podoby. Pohleďme na šalamounek; tento „zlý mníšek" (Aconitum napellus) roste divoce na našich vysokých pohraničných horách a sází se pro ozdobu v zahradách, pro pěkné, na metr vysoké hrozny s temně modrými květy. Tento krásně modrý obal jest kalich, (u jiných rostlin zelený), jehož jeden lupen přilbovitě jest vyklenut; dva lupeny postranní tvoří jako hledí u přílby. Také nitro květu překvapí, neboť dva plátky jsou zde proměněny v koníčkovité medníky, které v přilbovitém kališním lupenu se skrývají. Dle Ovida vyrostl oměj na skále z jedovaté sliny Cerbera; lid na Vezeře nazývá květinu tuto „vozem Eliášovým," jinde i čapkou šaškovou.

Ve skupině na vyobrazení našem (Str. 316.) rozeznáváte dále orlíčky, s květy užšími modrými, červenými, fialovými nebo bílými, jichž korunní plátky jsou nazad v dlouhou, do vnitř ohnutou ostruhu prodlouženy, a vedle stračí nožky (Delphinium), jichž kališní lupeny krásné modré barvy jsou protaženy v rytířskou ostruhu. V této ostruze skrývá se ostruha korunní, vylučující hojnosť nektaru, jímž čmeláci bývají přilákáni. Názvu Delphinium dostalo se rostlině dle podoby poupat s delfínem.

Nejrozmanitěji obdařila příroda orchideje. V naší flóře staly se množstvím horlivých botanisujících ruk ovšem skvělejší jejich druhy pravzácnými. K podivnému útvaru květů pojí se též oheň a síla barev, jakou nikde jinde v rostlinstvu neshledáváme. Z našich druhů tořič (Ophrys) tvarem květu upomíná tu na mouchu (O. muscifera), onde na pavouka (O. arachnites). Nejkrásnější naše orchidea střevíčník či pantoflíčky (Cypripedium Calceolus) má veliký vakovitě nadmutý pysk. Pravou pohádkovou říší orchidejí jsou arci krajiny tropické. Humboldt praví, že celý život malíře by nestačil, jen aby vymaloval druhy, které v lesnatých údolích Peru se vyskytují. Nemenší jsou poklady květů v lesnatých horách Jávy; mravenec, motýl, hřebenatka, pavouk, škorpion i jiné podoby živočišné objevují se ve tvarech květů a to v barvách nejstkvělejších.

Na rozměry tropické upomínají u nás, pečlivě-li se pěstují, byliny tykvovité, původně hlavně v teplých zemích domácí. Šťavnaté popínavé tyto rostliny zachycují se úponkami šroubovitě vinutými na okolních předmětech, a šťavnatá bobule jejich nabývá někdy rozměrů neobyčejných. Jsou tykve, turky, jak jim říkáme, až 100 kg. vážící. Podoba jejich bývá kulatá, podlouhlá, hrbolatá, bradavkovitá. Tykev láhvová (Cucurbita lagenaria) nese plody s kůrou dřevnatou špinavěžluté barvy, kterých používá se všude, kde rostou, za nádoby, čutory, kalabásy a pod. zvané. Indiáni američtí a kmenové afričtí na těchto nádobách cvičili se v prvních začátcích kresby ozdobné.

Také okurky dosahují značné délky; požívá se jich ve stavu ne-

Dračinec a agave.

zralém a poskytují více občerstvení nežli výživy, neboť obsahují 95% vody. Vodní meloun (C. citrullus), jeden z nejslavenějších a nejskvostnějších plodů Orientu, s dužninou růžovou, chladící, šťavnatou a chutnou, jest za to pravým darem Prozřetelnosti chudým stepím, neb v pustých, suchých, širých pláních jižního Ruska jest skutečným dobrodiním, poskytuje výtečnou náhradu za dobrou vodu pramenitou.

„Prameny pouště“ nazvali též tučnicovité rostliny nopálovité č. kaktey, které nás pojednou přenášejí do tropických pouští Ameriky. Zdánlivě kaktusy odporují všem zákonům ostat-

Královna noci.

Kořenovníky
a les manglový.

ního rostlinstva. Listů nemají, masitá lodyha jest podoby více méně bizzarní, ježovitými ostny posázená, zde koulovitá, onde sloupovitá, hranatá, brázditá. A neforemný tento les koulí a sloupů nese květy ohnivé nádhery! Pohleďme na krajiny Mexické, kde španělští dobrodruzi s Cortezem zašlapali mocný národ Azteků. V drsných vyprahlých horských končinách této zajímavé země jsou to veliké nopály překvapující svým tvarem i nachovými květy, které dodávají krajinám tamějším význačného rázu. Příšerně do výše 20 m. zvedající se kmen druhu Cereus grandiflorus má květy skvostné isabellové barvy s omamující vůní vanilkovou. Nopály žijí a daří se v krajinách, kde po krátké době dešťů následuje dlouho trvající sucho; šťavnaté pletivo jejich drží v sobě značnou zásobu vody, takže teprve ve značném stáří dřevnatí a v hornatých krajinách obyvatelům Peru a Čili lehké dřevo ku stavbě domků a nábytku poskytují. Silná kožnatá pokožka a nedostatek listů chrání je před vysycháním; hle, jakou výhodou je tu nedostatek listů, který kaktey tak neforemnými činí! I bodliny — jeden druh, Echinocactus Wislizeni, nasadil si mimo to šedivou paruku z dlouhých bílých vlasů — mají svůj účel. Ve vyprahlých končinách na Orinoku a vysočinách Mexika nalezají lidé i zvířata v nopálech nikdy nevysychající pramen chladivé šťávy; zvířata pomáhají si při tom kopyty, by dostala se ku chladivému nitru, rostlina však brání se, a bodliny v kopytech i tlamě způsobují mnohdy nebezpečné záněty.

Pověstná „královna noci" (Cereus nycticalus) jest nopál, poskytující ten zvláštní zjev, že teprv od 9—10 hod. večer veliké bílé květy své rozvírá; korunou svou stoplátkovou snivě hledí do noci; ve 3 hod. před východem slunce opět se uzavírá. Za dne květy mají vzezření nepatrné, trním odpuzující; patrně láká svítivou barvou své koruny noční hosty k návštěvě.

Afrika nemá kaktovitých leda několik sem přenesených druhů. Za to jiný řád zastupuje zde podivnou fysiognomii oněch a příslušníci jeho na písčitých poušťích tráví život podobný, nabývajíce podoby sloupovité, koulovité, větví hranatých, bodlinatých, barvy šedozelené. Jsou to mnohotvárné pryšce Euphorbiaceí, u nás jen bylinné, bílou šťávu vylučující, čím dále však k rovníku tím rozmanitější, mohutnějící v keře a stromy. Jeden z takových stromů, v Marokku rostoucí, poskytuje lékařské „euphorbium" (gummi Euphorbii), hustou šťávu mléčnatou z ran kůry vytékající, zvanou po Euphorbovi, tělesném lékaři krále Juby II. Mauritánského.

K pryšcovitým řadí se rostliny tolitovité (Ascle-

piadeae), z nichž pěstujeme u nás asijskou voskovku (Hoya carnosa); podivné stapelie či smrdutky z jižního cípu Afriky mají lodyhy bezlisté, dužnaté a odolávají největšímu parnu v úplně vypráhlé půdě. Květy rozšiřují hnusný zápach po zdechlinách, čímž lákají však mouchy masařky, přilétající, aby mylně strusky do květů nakladly; larvy ve květech bídně hynou a rostliny mají ještě k tomu prospěch z návštěvy much, neboť tyto přičiňují k oplození květů. Té ošemetnosti rostlin!

Podobnou maskerádou vynikají rostliny smutňovité (Phyllantheae); myslíme, že máme před sebou rostlinu listnatou a zatím jsou to větévky listovitě rozšířené; vyrůstají z paždí drobných lístenků a nesou na pokraji zdánlivých listů drobně květy. Z druhů na západoindických ostrovech domácích chová se u nás ve sklennících Phyllanthus; jiný rod z jižní Europy, našemu chřestu příbuzný, jest listnatec (Ruscus). Nuže jiný obraz. Činí dojem chaotický, porovnáme-li jej s naším útulným lesem, kde polštářky mechové k odpočinku vybízejí: míním prales tropický, pošmourný, neutěšený, báječných tvarů. Štíhlé nerozvětvené palmy rozkládají ve výši jednotvárné koruny své, banány a rajská jablka nesou vějíře na 10 m. vysoké. Vše jakoby chodilo na chůdách, zvláště podivné Rhizophory či kořenovníky, význačné pro pomoří bahnité a zatápěné u výtoků řek západní Indie a jižní Ameriky. Zde ve vodách, kde slané vlny oceanu se sladkou vodou se mísí, a úrodný náplav brzy se ponořuje, brzy nad hladinu vyniká, zapustily své tuhé a ohebné kořeny stromy manglové, tvořící divnou spleteninu větví, tuhých kořenů vzdušných, šňůr a klíčků do bahna zapuštěných. Mor a smrt vydychují divoké jednotvárné lesy mangrovové: jen moskyti, raci, alligatoři a hadi obývají zlověstná bahniska půdy této.

Stapelie.

Kdežto jiné stromy zapouštějí kořeny své svisle do země, jak tíže zemská směr jim určuje, vyhání podivná Sonneratia některé kořeny kolmo vzhůru. Na metry dlouhé sloupy jako ruce utonulých trčí z bahna, bez listí a koruny; jsou to kořeny, hledající pro svou rostlinu vzduch a světlo, jichž v bahně nenalezají.

Také aronovité, znatelné dle zvláštního palicovitého květenství, obaleného bílým kornoutovitým toulcem, poskytují mnohý dobrodružný

tvar. Jen jeden příklad obrovského vzrůstu budiž uveden. Ve vých. Indii a na ostrovech Sundských zvedá se z veliké podzemní hlízy tlustá palice 3 dcm. průměru mající a špinavě fialovým toulcem obalená; náleží druhu Amorphophallus. Na konci palice sedí zprohybaný kyj, na naše smrže upomínající. Jsou druhy, jichž řapíky listů až 5 m. délky dosahují.

Z liliovitých podivných tvarů vytkneme tisíciletý dračinec (Dracaena draco), s tuhými čárkovitými, na metry dlouhými listy; památný exemplář z Orotavy, r. 1868 větrem vyvrácený, byl 5000—6000 let stár; „dračí krev“ jest červenohnědá pryskyřice, poskytující krvavou barvu. Americká agave, zvaná neprávem „stoletá aloe“, zdomácněla všude v tropech i jižní Evropě. Tuhé dužnaté trnité listy, až 3 m. dlouhé, dobře se hodí za živé ploty, nehledě k jinému mnohonásobnému užitku rostliny této.

(Dokončení.)

Emile Zola.

Skutečnost a temperament.

Napsal Jiří Brandes. Z dánského přeložila Anežka Schulzová.

(Dokončení.)

II.

Vizme, jak temperament a skutečnosť mají se k sobě v dílech Zolových. Uvedu několik příkladů z jeho románů z let sedmdesátých.

Nejprvé z románu zahajujícího veliký cyklus románový: „La fortune des Rougon“.

Jest to v době státního převratu, v prosinci roku 1851. Dvě zamilované děti, sedmnáctiletý hoch a třináctiletá dívka, v noci potulují se krajem a zdáli slyší hluk a zpěv blížících se povstalců:

„Silvère naslouchal, ale v bouři nemohl rozeznati hlasy, jichž zvuk tlumen byl výšinami, dělícími je od povstalců. Ale náhle objevila se černá massa na zatáčce cesty, a marseillaisa, zpívána s pomstychtivou zuřivostí, vznášela se k nebesům, vzbuzujíc hrůzu a zděšení.

Zástup sestupoval s návrší hrdým, neodolatelným krokem. Nemožno představiti si pohled velkolepější, než když těchto několik tisíc lidí vyřítilo se do mrtvého ticha nočního. Z cesty stal se proud, jenž valil se v živých vlnách; zdálo se, že není jim konce, stále a stále objevovaly se na každé zatáčce cesty nové černé spousty, jejichž zpěv spůsoboval, že silné hlasy tohoto proudu lidského vždy více a více mohutněly . . . Marseillaisa naplňovala prostor nebeský, jako by ústa obrův troubila ji

do ohromných polnic, které suchými, chvějícími se zvuky mosazi vrhaly ji všemi směry do údolí. A dřímající krajina náhle procitla. Zachvěla se od konce ke konci jako blána na bubnu, když otřese se dotknutím, rozechvěla se ohlasem až do nejhlubšího nitra a mnohonásobnou ozvěnou opětovala horoucně vášnivé zvuky písně národní.

A již nezpíval jenom tento zástup lidí ... Krajina volala po pomstě a svobodě pod tímto chvěním vzduchu a půdy."

Krajina tedy není zde žádná obyčejná krajina noční; žije jako lidská bytosť; skály, louky a pole, každý nejmenší keř byl účasten ohromného zpěvu sborového. On jest v této krajině, jíž maluje. Temperament vnikl v přírodu a přetvořil ji. Zola přeměnil její tvářnosť, aby zvýšil dojem rozhodnosti a síly postupujících zástupův.

Odvážný hoch líčí zástup, skupinu po skupině, dle toho jak ubírají se podle dětí; jmenuje každý oddíl a charakterisuje ho s velikým nadšením: To jsou dřevoštěpové z lesů Seillských, budou průkopníky ... To jsou mužové z La Paludu ... ti lidé tam mají jen kosy, ale sesekají vojáky, jako by kosili trávu ... Saint Eutrope! Mazet! Les Gardes! Marsanne! Celý severní svah Seillský! Celá země jest s námi!

Někdy zdá se mladé dívce, „že lidé již ani nepostupují v před, ale že marseillaisa, tento drsný zpěv, strhuje je za sebou svým děsným libozvukem."

Toto místo jest téměř homerské. Připomíná poněkud seznam lodí z druhého zpěvu Iliady. Zola snažil se dosíci této podoby; vyslovil to zřejmě na místě pozdějším, kde opět ujímá se této nitě, dříve vylíčiv špinavé, politické pletichy obyvatelstva Plassanského:

„Zástup vzbouřenců opět zahájil svůj hrdinný pochod chladnou a jasnou krajinou. Valil se jako široký proud nadšení. Onen dech epopeje, jenž uchvátil Silvèra a Miettu, skřížoval svou posvátnou velikomyslností hanebné komedie rodin Macquartové a Rougonové."

Ale dělníci Provençalští, pozorováni ve světle Iliady, toť účastenství temperamentu ve věci, nikoliv vlastní účastenství přírody. Není to pouze romantika, jako předešlé oživování krajiny. Jest to klasický sloh.

A není to jediná parallela v La fortune des Rougon s básní starého Řecka. Zola — aby měl protivu ke krvavému zločinu státního převratu — chtěl vylíčiti dětskou idyllu milostnou. Opíraje se o upomínky z dětství, chtěl podati moderní pendant k starořecké novelle o Daphnisovi a Chloe. Vypravováním jeho cítíme vzor a Zola přiznává se vlastně, že vzor tento měl. S počátku líčení praví, že mladí lidé, „prožili jednu z oněch idyll, jež vznikají v rodinách tříd pracovních, kde posud nalezáme primitivní poměry životní starých novel řeckých." A ku konci praví: „Idylla jejich zachovala svůj zvláštní půvab, jenž připomínal starořeckou novellu."

Ale tolik jest jasno; dvě chudé děti z Provence, vylíčeny za naší doby ve slohu starořeckých povídek pastýřských, to není právě opisování přírody. Osobní zvláštnosť, obohacena a rozvinuta ještě vlivem kultury (tedy nikoliv pouze temperamentem), byla tu činna měrou nejvyšší.

Půvab a pikantnosť oné staré povídky hellenské jak známo záleží v tom, že láska pomalu, zcela pomalu procituje v srdci dětí. Touha

klíčí, roste a nerozumí sobě samé. Chloe koupá se v pramenu před očima Daphnise; spějí spolu nazí pod jednou koží kozí, necítíce k sobě žádnou neodolatelnou přitažlivost.

Zola dodal idylle nového půvabu, nové líbeznosti a tragického zakončení; vidíme, jak jeho Silvère a Mietta spolu bloudí krajem jako Daphnis a Chloe; ona plove v noci před jeho zrakem a jeden plášť přikrývá je ve spánku. Však Zola nepřestal na tom, aby k vylíčení moderní skutečnosti dal vésti se vnuknutím klasickým. Měl potřebí symbolu, romantického symbolu, však nechtěl zároveň vzdáliti se skutečnosti. Veliký romantik Delacroix namaloval známý obraz „Svoboda na barrikádách": mladá dívka s červenou čapkou a s šavlí v ruce, slabě upomínající na bohyni volnosti, a po jejím boku hoch z lidu, s pevným, hrozivým pohledem a s puškou v ruce.

Zdá se, že tento obraz tanul Zolovi na mysli. Chce jaksi provésti, přetvořiti Miettu v tomto směru. Vyprosila si, aby směla nésti prapor povstalců. Tito domnívají se, že jest na to příliš slaba. Ukáže jim tedy své plné, bílé rámě. A Zola píše:

„Počkejte!" pravila. Strhla rychle plášť a oblékla jej opět obrátivši červenou podšívku na líc. Zdo stála v bílém světle měsíčním, oděna širokým pláštěm nachovým, (jest z jednoduchého kartounu) jenž spadal jí až k nohám. Čepec, jenž lehce seděl na hlavě, krášlil ji jako frygická čapka. Uchopila prapor, přitiskla žerď k prsům a stála vzpřímena a štíhlá mezi záhyby této krvavé korouhve . . . V tomto okamžiku byla panenská svoboda sama.

Krok za krokem, rys za rysem cítíme zde, jak temperament přetvořuje pozorování přírody, přebásňuje model. Zola chce dosíci účinku, že toto dítě, jež klesá v záhybech praporu s prostřelenými ňadry, jest sama svoboda, zavražděna státním převratem.

Od počátku jest lyrika ve způsobu, jakým líčí ji a přítele jejího mládí. Vidíme je stále v tom světle, v jakém vzájemně na sebe pohlížejí.

Stojí u studny a vidí jen obrazy své v hladině vodní; i hlasy přeměnily se, přetlumily se ozvěnou v studně. A když pohledy jejich se setkají, vypravování vznáší se k jakémusi blouznění, jež připomíná Viktora Huga:

„Úsměv dívky ozařoval prostor mezi nimi." „V srdci jejím rozzvučel se zpěv, jenž přehlušoval křik jejich nepřátel." Šedá mlha, jež obestírala její spánky, označována jako „vonný závoj, jenž posud byl prosycen téměř teplem a libou vůní bujných ňader noci."

Sloh připravuje nás, abychom viděli v ní jakési vtělení nevinnosti, velikomyslnosti a dojemného mládí, až v hodině smrti vznáší se k symbolu. Tak Zola si počíná, chtěje způsobiti dojem vznešenosti a čistoty.

Podobného způsobu užívá, jde-li mu o to, aby dosáhl dojmu naivního blahožití a blahobytu; chápe se zde jednoho z oněch účinků uměleckých, v nichž spočívá síla Jordaensova.*)

*) Jordaens, nizozemský malíř, nar. r. 1593 v Antverpách. Maloval ve způsobu Rubensově. Pozn. překl.

V „L' Assommoiru" líčí oběd v rodině dělnické, kvas, jehož jedinou krmí jest husa; ale husa jest lahůdka; že mohou dopřáti si tohoto požitku, jest přepych, na nějž dlouho budou vzpomínati.

Zola nejprvé a přede vším dal huse veliké rozměry. Tak stojí zde tedy „ohromná, zlatožlutá, prýštící tukem." Asi dvacet osob pochutnává si na ní. „Sytí na huse svůj chtíč." Všichni jedí, jako by byli postili se osm dní, a všichni přejedí se tou jedinou husou tak, že téměř jsou nemocni a musí uvolniti si šaty.

Ale nedosti toho: husa naplňuje ulici, ba celou čtvrť města.

„Mezi tím celá čtvrť dívala se otevřenými dveřmi a byla účastna hodův... Vůně husy blažila a občerstvovala ulici; učedníkům kramářským naproti na chodníku zdálo se, že také jedí z toho zvířete. Ovocnářka a prodávačka drůbků přes tu chvíli vycházely přede dveře svých krámků, aby si pochutnaly na vůni i aby si olízly ústa. Tolik bylo jisto, že celá ulice málem by byla pukla přetížením žaludku... Žravosť vzmáhala se a šířila se, až čtvrť Goutte d'or konečně všechna páchla jídlem a držela si žaludek v jakémsi ďábelském bacchanale."

Není lze upříti, temperament umělecký dovedl zde z jediné husy vyvoditi značný účinek. Nemohlo by mluviti se jinak, kdyby byl upraven celý slon.

III.

Zola má zálibu pro symbolické zpracování malých rysů skutečnosti.

Není náhoda, že bydlecí světnice rodiny Rougonovy v Plassans přijala na sebe zvláštní žlutou barvu. Nábytek, čalouny, záclony, ba i mramorové desky na krbu jeví se ve žlutavých odstínech. Tato žluť jest barva závisti.

Jest dále zlé znamení pro Coupeaua a Gervaisu, že oddavky jejich odbývají se v oblaku smetí, poněvadž v kostele právě se poklízí. Přišli příliš pozdě, a mezi tím, co kostelník mete, mrzutý kněz dává jim krátké, nedbalé požehnání, jako by byli přišli v mezidobí mezi dvěma řádnými mšemi, „když Pánbůh právě vyšel."

V domě, kde Gervaise bydlí, jest barvírna, a voda, jež odtud vytéká, stále znázorňuje náladu a city ubohé hrdinky. Když přistěhovala se s dobrými nadějemi pro budoucnosť, voda byla světle zelená (d'un vert pomme très tendre); překročila s úsměvem kamenný žlábek; v barvě vody vidí dobré znamení. Dokud vede se jí dobře, tři lokte dlouhý kamenný žlab před obydlím jejím má pro ni význam ohromný; rozšiřuje se na řeku velikou, jíž přála by si jasnou a čistou, uprostřed všelikého smetí a kalu ulice; na řeku podivnou a živoucí, jíž barvírna v domě barví dle odstínů nejjemnějších rozmarův jejích. Když konečně celá bytosť její přišla na zmar, když propadla zkáze, když podává se z hladu, a jednoho dne vrací se domů, setkavši se k hlubokému zahanbení svému s mužem, jehož milovala, tu z vody stal se močál, jenž otvírá si špinavý odtok do čistého okolí. A Zola dodává, aby ještě sesílil ráz určitosti: „Tato voda měla barvu jejích myšlének. Zmizely, odtekly již ty krásné proudy barvy oblakové a jasně rudé!"

Někdy tyto rysy symbolické mají neobyčejný půvab. Když v „L' oeuvre" malíř Claude poprvé vystavuje a sice obrazy, jež jury na výstavě zavrhla, jeho atelier za časného rána prvního dne výstavního vylíčen způsobem následujícím: „Pozlátko poletovala vůkol, poněvadž nemaje dosti peněz, aby si koupil pozlacený rám, dal sbíti truhlářem čtyři prkna a sám je pozlatil."

Dočkáme se jeho porážky, již způsobí surovosť a nerozum obecenstva. Jen jediná bytosť věří v něho opravdově, jeho přítelkyně Kristina. Vrátiv se domů pozdě večer, úplně zdrcen, nalezne ji ve svém atelieru, kde ho očekává. Nikdy mu nenáležela, ale dojata jeho neštěstím, vedena ženským pudem, aby těšila a dodávala srdce, podá se mu ve víru bouřlivé vášně.

Však Zola nezapomněl na ony kousky pozlátka, o nichž byl se zmínil dva archy dříve. Úkolem jejich nebylo pouze, aby pozlatily rámec. Nyní užilo se jich jako nějaké svatební pochodně. V temné noci třpytí se v posledním záblesku denního světla jako zářivý roj hvězd.

Někdy tyto malé, polosymbolické rysy přemění se na symboliku dokonale provedenou. Může působiti někdy pravdě nepodobně, jako v „Une page d' amour", kde postava staré ženy, matky Félu, jež zde jest jenom proto, aby naznačila blížící se zkázu, úplně hraje úlohu čarodějnice starých knih romantických.

Ale symbolika může míti svou velikosť a sílu. Tak na př. v „Naně", románu, jenž vůbec jen nepatrnou měrou spočívá na pozorování a zkušenosti. S počátku tato Nana jest nahodilé individuum, rozpustilé, necudné stvoření, narozené v nádvoří. Ale jak román se vyvíjí, stoupá, roste a roste, až konečně stane se duchem bezuzdnosti, jenž vznáší se nad Paříží z doby císařství.

Při velikých závodech v Longchamps bohatý šlechtic dal koni svému její jméno. Tím jméno vítězného koně stalo se čímsi francouzským, národním, a tak stalo se, že jméno „Nana" v jásotu stále rostoucím a bouřlivém vznášelo se nad davem.

A působí symbolicky, volá-li se s divokým nadšením: „Ať žije Nana, ať žije Francie!" Volání vznáší se v nimbu záře sluneční, až vítězným zvukem svým přeletělo davy sta tisíc lidí a proniklo k tribuně císařské, kde císařovna sama tleskala, až ozvěna slavného jména zpět přenesla se k Naně:

„Byl to její lid, jenž jí holdoval, kdežto ona, vzpřímena ve světle slunečním, vše ovládala svým zářivým vlasem a svým modrobílým šatem, jenž měl barvu nebe." Jest zde něco více než člověk: padlý anděl, škodlivý genius.

Jest dále rovněž nepochybný symbol, když konečně za hloupého pokřiku: „Do Berlína! do Berlína!", jenž ozývá se ulicí, Nana, změněna na hnisající, hlízovitou hroudu, jako císařství, jehož byla leskem, leží v posledním tažení.

A jako Nana prostřednictvím francouzského koně změněna na císařství, tak v „L' oeuvre" koupající se žena na obraze Claudově stává se uměním, poněvadž postava v myšlénkách jeho jest Paříží, onou Paříží, již chce líčiti a tím jí dobyti, a v myšlénkách Kristiny symbolisuje umělecké vidění — sžírající vidění, jemuž obětovala život svůj jakožto

žena, aby této neskutečnosti byla potravou. Zola v náklonnosti Claudově k symbolice patrně chtěl ukázati na vlastní svůj nedostatek schopnosti, aby okolí podával s oním naturalismem, jejž jako theoretik stále káže a v praxi tak často překročuje.

Však žádný z románů Zolových není tak proniknut touto náklonností, aby z hlavních osob svých dělal symboly, jako „La faute de l' abbé Mouret."

Zdá se, že venkovské sídlo na blízku jeho města rodného, Aix, dalo mu první podmět k tomuto románu.

Obraznosť jeho, vždy tíhnoucí malovati široký, plný život, byla vzrušena následujícím předmětem: zahradou, kde po sto let všechno rostlo, jak samo chtělo. Zahrada dělala na něho dojem nedotknutého pralesa, ozářeného slunečními paprsky.

Jednoho dne spatřil křovím neurčitě ohromný strom, obsazený velikým hejnem ptačím; spatřil šťavnatý trávník, a vdechoval vůni takového bohatství květin vůkol divoce rostoucích, že bylo mu, jako by celý obzor kolem něho ponořen byl v kořennou vůni květin. A v mysli jeho vzbudila se představa zahrady rajské. Zdálo se mu, že tato zahrada se svou stinnou kyprostí jest rozkošné okolí pro mladou, probouzející se lásku. Když za parného léta roku 1874 si vzpomněl na tento dojem ze svého roku osmnáctého, stopuje rodinné vlastnosti a rodinné osudy pokolení Rougon-Macquart, náhle pocítil touhu, aby sám dopřál si líčení života přírodního a probouzejícího se blaha lásky, jež velice málo mělo společného se zkázou a s úpadkem druhého císařství. A napsal svou variaci legendy rajské, jako napsal variaci starohellenského románu pastýřského.

Nejeden starý básník a malíř viděl v zahradě rajské přede vším domov pokoje, kde lev pásl se vedle jehňátka.

Zolovi s jeho temperamentem byla sídlem volné plodnosti, edenem nekonečné kyprosti a plnosti přírodní. Ideálem jeho bylo — jako básníkovi Sandozovi v „L' oeuvre" — líčiti veliký celek v plném proudu obecného života (en pleine coulée de la vie universelle). Tento Sandoz, v němž Zola vylíčil sebe sama, přede vším miluje mateřskou zemi. „O, ty dobrá zemi," zvolal leže na znaku, „ty, jež jsi nás všech matka, jediný prameni života! Ty, věčná, nesmrtelná, jejíž oběh krve jest vanutí duše světové, jejíž šťáva proudí i v kamenech a ze stromů dělá naše veliké, pevně zakořeněné bratry. V tebe chci se pohroužiti!"

Aby přírodu v pohanské její bujnosti a v jejím pudu tvořivém mohl uvésti do svého moderního díla, měl potřebí veliké protivy. Ale k přírodě jakožto moci nevyskytl se jiný kontrast, než křesťanství pojato jakožto mocnosť přírodě nepřátelská. K životu přírody v rostu a v kypění, v žádosti a páření se nebylo kontrastu ostřejšího, než život v přísném a neplodném panenství, vytvořený katolickým slibem klášterním. Pohanský starověk vytvořil symbol zemské plodnosti, velikou matku Cybelu, jíž v Asii orgiemi prokazovala se božská pocta. Středověk křesťanský vztýčil naproti tomu symbol nebeské cudnosti, svatou pannu Marii, jež v Evropě byla uctívána askesí.

Proti Marii a kultu Marianskému Zola jakožto souměrnou protivu postavil Cybelu a kultus Cybely.

Serge Mouret má sestru, jejíž duch ve vzrostu svém se zastavil, ale jejíž tělo vyvinulo se za to tím silněji. Má těžké paže, kyprá prsa. Obklopena bohatým, animálním životem v zadním dvoře žije a dýše jen mezi králiky, kachnami a slepicemi, v horkém vzduchu oplozování a líhnutí.

Z ní znenáhla udělá Cybelu. Hospodyně farářova praví o ní: „Nezdá se vám, že podobá se té veliké dámě z kamene v obilném tržišti v Plassans?“ A Zola vysvětluje: „Mínila Cybelu, ležící na snopu, dílo jakéhosi žáka Pugetova.“ A o něco dále praví o ní: „Byla tvor sama o sobě, ani slečna ani venkovanka, dcera země s širokými plecemi a s nízkým čelem jako mladá bohyně... Měla okrouhlé tělo a silné údy, jež dobře sedí na těle, jako vidíme na sochách antických.

Nalezala stálé uspokojení v roji a v hemžení kolem sebe... Zachovala si při tom svůj klid, jenž podobal se klidu krásného zvířete... Šťastna pocitem, jak malý svět její se rozšiřoval, zároveň tím cítila, jak roste vlastní tělo její. Takou měrou cítila se za jedno se všemi těmi matkami, že pokládala se za společnou matku všech, za matku přírodu, jež bez pohnutí mysli propouštěla z prstů svých kapky potu, oplození a rození.“

Děje se zde u Zoly, jako v Ovidově metamorfose, přeměna člověka na bohyni.

Žije toliko, cítí-li život kolem sebe, a přijde-li bratr její k ní, udělá se mu téměř zle; cítí, že potkává se zde s principem, jenž odporuje principu jeho a div neomdlí: „Zdálo se mu, že Désirée narostla, že boky její se rozšířily, že paže její, rozepne-li je, jsou ohromně široky, a že sukněmi svými zvedá se země podmaňující zápach, jenž hrozil ho omámiti.“

A poznenáhla město, v němž obývá, mění se na její obraz. „V noci tato žhoucí krajina brala na sebe ráz, jako by válela se v podivné vášni. Tu spala svíjejíc se nepokojně, s údy roztaženými, vydávajíc těžké, horoucí vzdechy, silné aroma potu spící země. Mohli jste mysliti na jakousi mohutnou Cybelu, jež padla na znak, ňadry obrácena vzhůru, tělo obnažené pod paprsky měsíčními, opojena žárem slunečním a snící o bohatším ještě oplození.“

Jsme zde daleko vzdáleni od přímého podání skutečnosti; octli jsme se na půdě bájesloví.

Ale ještě mnohem propracovanější ve všech podrobnostech jest přeměna skutečnosti na legendu v oddílu o Sergeovi a Albině.

Aby mladého, hysterického kněze mohl přeměniti na Adama, Zola musí na některou dobu učiniti z něho nového člověka: uvrhne ho do těžké nemoci, do horečky tyfové. Vždyť jakožto rekonvalescent po tyfu, člověk jako znova počíná žíti.

V nemoci Serge zapomene na všechen svůj život předešlý. Opět nabyv vědomí, spatřuje dívku u svého lože. „Chceš mě učit chodit?“ praví k ní s replikou, jež zároveň symbolicky označuje nově stvořeného

a jest charakteristická pro nemocného tyfem, jemuž se zdá, že není jenom tak sláb, aby se udržel na nohou, ale že zapomněl chodit.

Krok za krokem návrat jeho k životu líčí se jako vstoupení do života, podobné ke vstoupení prvního člověka.

První dotknutí se země, jakmile učiní krok ze své jizby, dá mu náraz, jenž vzbudí v něm život, a spůsobí, že stojí vzpříma, jako by cítil růsti svou bytosť. Uklouzne mu povzdech. Ale ještě zcela neprocitl k životu. Albina proto praví: „Podobáš se chodícímu stromu.“ A jako on jest strom, tak park nabyl rázu lidského. Rozhlíží se parkem: „Zahrada byla dětství ... stromy vypadaly dětsky. Květiny měly růžové maso malých dětí.“ Totiž: jest jitro všech dnů. Cítí všemi smysly, že první jitro přišlo. „Cítil jitro ve vlažném vánku, ochutnával je ve zdravé jarosti svěžího vzduchu, vdechoval je s vůní, již kolem sebe šířilo blížící se ráno; slyšel je v letu a zpěvu ptactva; viděl přicházeti je usměvavé a růměné nad orosenou rovinou.

A dále čteme: „Serge narodil se v této době dětství zahrady, narodil se ve věku dvacíti pěti let, se smysly náhle procitlými. „Jak jsi krásný,“ zvolala Albina, a šeptala: „Nikdy posud jsem tě neviděla!“ Zdraví, síla a moc spočívají na jeho tváři; neusmíval se, pohled jeho byl královský.“

Proč královský? Poněvadž nyní jest Adam.

I ve hlase jeho Albina znamená změnu. Zdálo se jí, že tento hlas plní park větší něžností a měkkostí, než zjev ptactva, a větší silou a převahou, než bouře, jež ohybá větve.

Proč tato převaha? Poněvadž jest Adam.

Ale není bez citu. Podobá se mladému, lhostejnému bohu. Pak zapadá ve hluboký spánek pod kvetoucími keři růžovými. Když procitne tím, že Albina hodí na něho hrsť růží, zároveň procitne v něm jeho pohlaví. A praví k ní: „Vím, ty jsi moje láska, jsi tělo z mého těla... o tobě jsem snil ... ty byla jsi v mých prsou, a já dal ti svou krev, své svaly, své kosti. Vzala jsi polovinu mého srdce, ale tak jemně, že bylo rozkoší, děliti se o ně s tebou ... a procitl jsem tím, že vystoupila jsi ze mne.“ Vidíme, že toto lze nazvati spíše výkladem biblickým, než studiem přírody.

Spustila své těžké pletence; vlasy obestřely ji až k bokům jako zlatohlavem. Kadeře, jež jí splývají na ňadra, doplňují její hav královský.

Proč hav královský? Poněvadž již jmenuje se Eva.

Jest „slunce tvorstva“. Jest slunce samo: Políbil každou kadeř, spálil si rty v paprscích zapadajícího slunce.“ Znenáhla zdá se, jako by oba byli jen „jediná bytosť, královsky krásná.“ A aby mysticky označil splynutí dvojice lidské v bytosť jedinou, praví: „Bílá pleť Albiny byla jen bílý odlesk snědé pleti Sergeovy. Šli pomalu, oděni sluncem. Byli slunce samo. Sklánějící se květiny je zbožňovaly.“

A tak allegorie pokračuje ještě několik set stránek a to s podrobností tak přesnou, že kněz, jenž jako anděl s plamenným mečem vypudí je z rajské zahrady, jmenuje se Archangias.

IV.

Však tento způsob, jakým zvykle spracuje hlavní postavy v jednotlivém románu, není nejvýznačnější pro Zolu jakožto symbolika, ačkoliv obral si zde obor, kde lze srovnati ho s básníky, již vyznávali poetiku naprosto jinou, jako s Miltonem a s Klopstockem. Nikoliv, nejvýznačnější jest jeho zosobňování předmětu neosobného, kolem něhož shrnuje celé dílo.

Pravidlem knihy jeho točí se kolem kusu země, kolem budovy, továrny, obchodu neb pod., jimž propůjčuje život nadpřirozený a jež pak slouží za symbol moci, jež ovládá způsob života a poměry celého stavu neb celé třídy lidstva.

Buď působí jen jako symboly, buď jako nadpozemské bytosti, dobré nebo zlé, asi jako bozi v hrdinných básních starověku, nebo jako neuprosný osud v tragedii.

Tak v „L'abbé Mouret“ středem jest ona zahrada, jež jako bytosť nadpřirozená žije vlastní svůj život, láká, přemlouvá a poučuje. Tato zahrada jest božství lásky, a spisovatel označuje ji jako jediné veliké objetí.

Ačkoliv leží v jižní Francii, jest zcela opravdový ráj. Má ráz úplně asiatský: U porovnání s ní všechny zahrady v Evropě jsou nechutny, „vůně východní lásky, vůně barvených rtů Sulamithy prýští z jejích vonných stromů.“

Co zde jest zahrada, to v „La fortune des Rougon“ jest starý, od nepamnětných dob opuštěný hřbitov, kde scházejí se obě zamilované děti. Místo má vzezření již velice všední, užívá se ho za skladiště prken. Obyčejné oko nevidí v něm nic jiného. Ale vlastní melancholie Zolova a jeho zuřivý pud tvořivý přemění toto místo. Má potřebí základní nálady, v níž nezměrný smutek pojil by se s podzemní žádostí. Ačkoliv jméno a určení místa změněno, cítí vládnouti zde dech smrti a vzduch mrtvých. A proplétá motiv smrti s motivem milostným.

Když první vřelý polibek Silvèrův zaplane na rtech Miettiných, jest jí, jako by musila tím zemříti. Neví proč, ale Zola to ví. Jest vůle mrtvých hřbitova, aby tito dva se milovali. Horký dech jejich ovívá čela dětí; mrtví vdechují jim v tvář své mrtvé vášně a vypravují o své noci svatební. Ty bílé kostry pod zemí jsou plny něžnosti pro své děti. Puklé lebky zahřívají se žárem jejich mladosti. A když děti se vzdálí, starý hřbitov pláče. Tráva zdržuje jejich kroky.

Ve skutečnosti není to ani Silvère a Miette, již vše to slyší a cítí, nýbrž Zola sám.

Jako zde hřbitov jest střed a svodná mocnosť, tak v dílech jiných jest to kořalna (L'Assommoir), jež vůkol chrlí zkázu a zmar; nebo velikolepý závod modní (Au bonheur des dames), jenž vyhubí všechny malé obchody na blízku a rozšiřuje se s neuvěřitelnou rychlostí; nebo podzemní důl (Germinal), kde dělníci bez vlastního prospěchu konají práci otrockou, ale zároveň podkopávají půdu, na níž kapitál vládne; nebo dům s pokryteckou façadou a s pokryteckým předním schodištěm, jenž odpovídá eleganci a neřesti měšťanstva přebývajícího v něm. Však nevěřme, že tento zosobňující způsob nazírání na skutečnosť prociťuje

u každého umělce obrazností obdařeného, jenž volí látky, které přirozeně kupí se kolem nějaké místnosti. Srovnejme s tímto způsobem střízlivost, s jakou Dostojevský líčí káznici v Sibiři a život obyvatelů jejích. Není tu ani nejnepatrnější náběh k symbolisování. Káznice nikoho nechytá, nikoho nemučí, nebudí ani nenávist ani proklínání. Jest to mrtvá věc. Všechen život soustřeďuje se v osobách vězňů, všechno světlo umělecké padá na ně.

Zola jakožto básník není v první řadě psycholog, rovněž jako jím nebyl první učitel jeho, Taine. Zřídka líčí dějiny vývoje individua, spíše zvláštnosti jeho jakožto trvalé a pevné. Nadání jeho zvláště uspůsobeno jest, aby podávalo charakteristiku velikých skupin, velikých spoust.

Již náklonnost Zolova, aby líčil vše podstatné, všeobecně platné, co nejméně jest proměnlivo, pudí ho, aby vyloučil ze života duševního nejvyšší život citový, nejjemnější život myšlénkový, jako cosi, co neexistuje pro něho, a več, jak zdá se, sotva věří. Obírá se nejraději velikými, prostými pudy základními, nejprostšími stavy duševními.

Ale i původní názor jeho na život, jeho náklonnost pessimistická, vedly ho tímto směrem. Ve veliké řadě svých románů chtěl vylíčiti věk, jenž svůj závěr a zdánlivě svůj soud našel u Sedanu. Tím bylo řečeno: ohavnosti a Nemesis. Jednotlivé romány, jež nejdéle prodlévají u ohavností, obsahují ryzí, neporušený pessimism. Spisovatel vidí vše černé nebo špinavé: „La curée," „Le ventre de Paris," „Eugène Rougon," „Pot-Bouille." Jiné romány naznačují Nemesis v postavě jakési spravedlnosti přírodní: „La conquête de Plassans," „Nana", „Germinal".

V jediném románu jeví se jakýsi optimism rázu málo věrohodného a málo duchaplného: „Au bonheur des dames"; v jiném románu pessimism jest thema a problem: „La joie de vivre." Názor na život v dílech pozdějších jest širší a obsáhlejší, než původní zřetel k dějinám císařství dovoloval spočátku; však úplně filosofický názor základní není nikdy. Zola jest poslušen rozpoložení své mysli a své umělecké potřeby, jež vede ke změně. Však názor tento na život vesměs jest nanejvýše temný. V knihách jeho nalezáme jakési parti-pris, jakousi předpojatou tendenci, jež vidí ve všem neštěstí a všude věci hodné zavržení. Morálního měřítka užívá se s jistotou tím větší, poněvadž Zola nemá potřebí morálky vyšší, než jest v obyčeji, a jen zřídka otvírá rozhled na jinou, lepší společnost, než jest společnost nynější.

Pessimism působí tedy v Zolově uměleckém snažení v plném souhlase s náklonností jeho, aby líčil vše všeobecně platné, základně lidské, totiž: zjednodušuje a rozkládá. Přečtěme „Une page d'amour," a vizme, co Zola udělal z lásky. Šílenství, zpoly hrůza, zpoly hloupost. Čtěme „L' oeuvre" a vizme, čím umění jest tomu, jenž myslí to s ním opravdově: věčnou mukou, prostou manií.

Tato různými prameny živená náklonnost Zolova k psychologickému zjednodušování spůsobuje, že předvádí jednotlivce jakožto představitele celé třídy, celé vrstvy. V jednotlivém dělníku líčí celý stav, v jednotlivé kurtisaně kurtisanu vůbec.

Hlavní schopnost jeho záleží v pojímání a v podávání typických rysů, velikých celistvostí. Rád budí dojem čehosi obrovsky velikého. Tohoto účinku nedosahuje impressionisticky, několika rysy rozhodnými,

nýbrž jako Viktor Hugo vytrvalým opakováním a vypočítáváním množství vnějších jednotlivostí; vyznačuje na př. nesčetná jména rostlin, různých druhů sýra, látek a zboží skladu.

Ale aby shrnul všechny jednotlivosti a dosáhl účinku celistvého, utíká se k symbolu; k velikému symbolu základnímu, na př. k tržnici jakožto k břichu Paříže, a vtiskuje pak všem jednotlivostem pečeť tohoto symbolu.

Tak jako románopisec dospěl na vášnivého obhajce psychologie ryze mechanické.

Vše lidské uvádí zpět na čistě animální, vyvrací a vylučuje nejvyšší život vůle a nejjemnější hru intelligence, líčí i osobnosť nejbohatěji nadanou jako stroj téměř neuvědomělý, nebo konající službu působením jakési manie.

Ale všechnu sílu, jež přesahuje sílu animální, všechnu svobodnou samostatnosť, všechnu přesilu vůle, již odnímá jednotlivcům, udílí výtvorům neosobním, jakési budově, určité půdě, jež zosobňuje jak mocnosť čistě abstraktní, jako lásku, průmysl, velkoobchod, nějaký živel životní.

Tyto věci neosobní rozšiřují se pak a rostou silou samostatnou, již odňal jednotlivci. Jsou téměř vtělením onoho neodvratného osudu, jejž staří nazývali mocnějším než jsou lidé a bozi.

Zdá se, jako by vlastní jeho vládychtivosť kochala se opěvováním této moci osudu, jež bez ohledů a bez milosti upotřebuje a ničí jednotlivce.

Veliká báseň jeho epická „Les Rougon — Macquart“ jest tedy řada volně spojených zpěvův o různých vtěleních tohoto tajemného a děsného božstva, jehož básníkem jest.

Dodatek.
(1893.)

Roku 1887 převážný úsudek „vzdělaného“ obecenstva mimo Francii a částečně i ve Francii zněl takto: Jest, jak nazývá se, naturalista, se zvláštní, někdy odpuzující zálibou noří se ve skutečnosť vždy špinavější, aby líčil ji s největší věrností fotografickou. Pessimism jeho zakrývá nečistou radosť z nízkosti a sprostoty. — Ještě mnohem později Nietzsche napsal: „Zola, čili radosť, zapáchati.“

Proti těmto předsudkům směřoval článek předcházející. Tvrdilť zdánlivé paradoxon, že Zola vůbec není naturalista, rozumí-li se pod jménem naturalisty nápodobitel přírody. Dokázáno, že již v prvním románu svého velikého cyklu a ještě více v některých dílech pozdějších obrazností básnickou zcela přetvořil přírodu, totiž krajinu, okolí, hlavní osoby, hlavní události, slovem vše skutečné, ba, že i ve slohu výpravném někdy vyjadřoval se epicky v duchu starých básní hrdinných, někdy lyricky ve způsobu Victora Hugo. Slovo symbolism jakožto protiva k naturalismu nebylo tehdy ještě běžné. Však zatím ukázalo se, polo žertovně, polo opravdově, že rozkřičený naturalista jest naskrze symbolik.

Od té doby Zola uveřejnil romány „La terre“, „Le rêve“, „La bête humaine“, „L'argent“, „La debâcle“, „Le docteur Pascal“.

Byla-li „La terre“ rázu takového, že nikterak neškodila názoru o Zolově radosti z nízkého a ohyzdného, — ačkoliv právě tento román

velikolepým způsobem líčí půdu mateřskou jako bytost živoucí, jež budí vášně, — povídka následující „Le rêve“ podala důkaz, že Zola nemá nechuť nebo odpor k veliké obraznosti a k volné, čisté, od půdy zemské odpoutané poesii nevinného života ve snách, ba že dovede — třebas způsobem trochu těžkopádným — povznésti se k výšinám téměř serafickým.

Veliký román válečný „La debâcle“ jak látkou, tak zpracováním směřoval, aby stal se populárním. Psán bez zášti národní a přece s ohnivým vlastenectvím, v líčeních vřelý, v úsudcích ostrý a přece jemný, smířlivý a soucitný v kreslení svrženého, dříve tak vášnivě nenáviděného císaře, a v líčení poblouzení pařížské kommuny, tento román vyvrátil v četných kruzích, zvláště francouzských, legendu o Zolově brutálnosti, jež příčí se vší poesii. Román, podobně jako díla dřívější, má některé literární reminiscence: scéna, kde zabit vyzvědač Goliath, připomíná podobnou scénu v díle Balzacově „Les chouans“, a konec, smrt přítele rukou přítelovou, toto symbolisování války pokrevní mezi Versaillem a Paříží, připomíná smrt bratra ranou z ruky bratrovy, jež ku konci „Chronique du temps de Charles IX.“ od Prospera Mérimée zosobňuje hrůzy války občanské mezi katolíky a Huguenotty. — Jako literární dílo umělecké „La debâcle“ jest za jinými romány Zolovými.

„Le docteur Pascal“ krásně a důstojně uzavřel cyklus. Román podává přehled celého velikého díla a jakési vysvětlení jeho v rámci příběhu milostného, tak vřelého, cituplného, s upřímnou věrou v ryzí, čistou lásku, jak Zola posud nikdy nezpracoval podobný motiv. Zde celé dílo vyznívá v harmoniích. Znamení, pod nímž stojí, jest velice staromodní: víra, věrnost a naděje; věrnost básníkova k sobě samému a k svému plánu; víra ve vědu, v lásku, a konečně v život, jenž vítězí nade vším chorobným a živlu zdravému pomáhá k vládě. Mezi řádky cítíme smír básníkův se životem, smír, jenž jest výsledek denní práce dobře do konce provedené a bohatě odměněné. Nejsouce setřeny, rysy v duchovní fysiognomii Zolově zde značně se zjemnily.

Nebylo by vhodno, klásti příliš velikou váhu právě na věc, jíž Zola sám přikládá důležitost největší: dílo pojato jako důsledně provedené znázornění nauky o dědičnosti. Jak již podotknuto, neznáme zákony dědičnosti, proto básník má zde volné pole a není lze, stopovati hru jeho obraznosti; může podati nám zde spojitost a souvislost, jakou chce. Naproti tomu jest zajímavo, stopovati, jak jistě a obratně Zola předvádí souvislost svého velikého líčení rodinného, jakožto typické vylíčení druhého císařství.

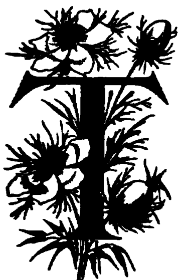
Před Zolou jen jediný básník francouzský pokusil se souvislou řadou románů podati vylíčení svého věku. Ale Balzac psal romány své jednotlivě, a poměrně pozdě pojal myšlénku, aby vždy opět předváděl tytéž osoby. Souvislost jest u něho mnohem více rázu vnějšího než u Zoly. Však není lze upříti, že přes velikolepost plánu, zásluha básnická zakládá se toliko na provedení každé jednotlivé povídky. Dílo básnické o dvacíti svazcích podobá se onomu obrazu, sto sáhů dlouhému, o němž Aristoteles právem podotkl, že již není dílo umělecké.

Jsou to jednotlivé knihy, nejlepší, nejvíce typické, díla jako „L'assommoir“ nebo „Germinal,“ s nimiž jméno Zolovo potrvá a padne.

Babetta.

Napsal V. Mrštík.

(Dokončení.)

Třetí, kdo nespal celou tu noc, byla Barborka. Přikryta celá bílou peřinou až po kulatou bradu, naslouchala v temnu každému přehození matčiny peřiny tam vedle v alkovně. Bylo už dvanát hodin a tatínek ještě nebyl doma. Přitlumené vzdechy těžkých prsou pronikaly k ní až sem. Večer když se odstrojila a bosa už v krátké noční sukýnce šla matce políbit ruku na dobrou noc, zastala ji klečící na modlitbách. Velká, neobyčejně jakási dlouhá klečela před černým krucifixem v temnu alkovny a s rukama sepjatýma na levé tváři vysílala k nebi nekonečné svoje prosby. Když jí dcerka políbila ruce, pokynula jí němě hlavou a modlila se dál. Když vstala pak a odkašlala si, Barborka ležela už přikrčena na svém lůžku s vysokou, rosetami a dvěma líbajícími se holuby vyřezávanou pelestí a čekala, až dvéře se otevrou a matka přijde na noc rozloučit se se svou Babuškou. Čekala hodinu a Babetka posud trvala na modlitbách. Chvílemi pronikaly až k ní polohlasitá, polozdušená slova. Konečně slyšela, jak cosi zachrastělo, zašumělo roucho, po podlaze přešel první krok. Teď čekala, teď vejde k ní, skulila se pod peřinu a jako kočka chystala se k náhlému výbuchu dětinské radosti, až matka k ní přistoupí, začne ji hledat a ona na krk se jí pověsí bílými svými lokty. Ale kroky přešly jednou dvakrát kolem jejích dveří a zastavily se. Z ruchu pak, který v alkovně povstal, usoudila, že se matka její svléká, prudce stahuje se sebe jupku, rychle rozpíná korset a všechno hází na přistavenou k lůžku židli. Chtěla už křiknout „mami“ — — ale v tom už slyšela, jak matka uléhá do postele. Pak dlouhý vzdech, shasnutí svíčky a ticho, mrtvo, tma. Nespaly pak obě dvě.

Jakoby korespondovaly jedna s druhou, přemýšlely o sobě a mučily se navzájem. Paní Baumannová už podívat se nemohla na svou dceru, čistou posud liliji, bez poskvrny jako nově padlý sníh — nemohla se na ni podívat od té chvíle, kdy tušila nebezpečenství hříchu, jakoby se mezi ní a Barborkou trhalo něco, co navázal mezi nimi život, posvětila příroda, znásobila leta; červené to jablíčko jakoby matka sama střásala s vysokých svých ramenou . . . A čím více cítila, jak nebezpečně se šíří její duší otrava té myšlénky, tím větší jistoty nabývala o tom, že od srdce se jí trhá nejen muž, nejen cnosť, ale i všechno, co náleželo posud k ní, i Barborka, jediný plod jejího mládí. Věděla, že se potácí na prahu jiného, jí až posud neznámého světa a proto v úzkosti, kam se obrátit, sřítila se celou tíhou svého těla před obraz Nejvyššího a prosila jej o pomoc, které už jí dáti nemohl. Vstala odhodlána, připravena na všechno, modlitba jakoby ji byla očistila v jejích očích ode vší té špíny,

do které oblékala právě tělo své i duši, a Babetta cítila, že vlastně překročila už osudný ten práh. Tak lidé v hodinách svrchované nouze po krátké modlitbě zapomínají na všechno, na děti, rodiče, celé své rodiny a posilněni domněnkou, že modlitba obhájí skutek jejich před trůnem Nejvyššího, vrhají se pod vlak, škrtí se a kulkou rozrážejí matoucí se už hlavy. V prvním deliriu tohoto druhu žila i paní Baumannová, pod ochranou jeho setupovala už rychle se stupně k stupni, až stanula na tom posledním, odkud není navrácení. —

Barborka tušila, že se vedle děje něco hrozného. Tak dlouho se posud matka její nikdy nemodlila, před krucifix nikdy neklekala; přisedla vždycky k ní, vzala ji za ruce, požertovala, pomilovala se s ní a teprve když byl čas ku spaní, vstala a potichu modlila se s ní. Pak matka pravidelně ulehla hned na lože v alkovně. Baumann zřídka kdy se zdržel přes jedenáctou, dvanáctou hodinu a dnes už jedna odbila a v domě posud prázdno bez něho, smutno jako v hrobě, matka nespí, ve dne pláče, v noci bdí — zřítelnice se roztáhly pod Babuščiným čelem a ustrašeně hleděly do tmy . . . Konečně přišel domů pan Baumann, ale Barborka zcela zřetelně slyšela první jeho slovo, které promluvil. „Ženo, není jiné pomoci, musí to být“ — Pomoc, jaká pomoc? Bože, co? o čem to mluví? „Ale Beer nepřišel.“ byla odpověď —

Beer — — — Beer — — — Hlasité polibky, které zaslechla pak z alkovny, přivedly ji na jiné, už méně hrůzné myšlénky. Kdyby se skutečně jednalo o něco zlého, jistě by — — — usoudila v mladém svém srdci, které až posud jednostranně chápalo význam polibků jako projev radosti, veselí, štěstí.

Zavrtěla sebou v lůžku a vzpomněla si na pana Beera. Proč pak nepřišel? Byl přece u nich každý den a dnes vynechal! Jak přivykli už jeho návštěvám . . . Bedřiška z pošty, berního Lidka, Mařenka sudích — shořet mohly závistí, když ji poprvé do rukou vzal a jako hračkou jí zatočil do prostřed sálu. Žádné z těch děvčat ani si nevšimnul a sotva vkročila do sálu ona, už cítila na sobě lesk těch zlatých brejlí, které vždycky tak dlouho vytíral jelení svou rukavičkou. Jak krásně tančil, jak mile mluvil, ruku tisk' a do vlasů dýchal! Jak se vyptával na všechno, co dělává mama, co dělá tatínek, kde bývá ona, — na každý krok se vyptal a naposled chtěl vědět, kdo vyšíval ten pás. Potom vzal vějíř a procházeje se s Barborkou sálem, ovíval jí tvář, šimral ji pod krčkem prachovou jeho obrubou a jednu chvíli v tanci tak ji k sobě přitisknul, že zahořela celá studem a třesouc se rozpaky plaše mu pohlédla do usmívajících se očí. Zdálo se, že porozuměl plachému tomu pohledu. „Odpusťte“, pravil, „nemohu za to, v tlačenici kuře nekuře, každý ztratí pírko“ — Co tím myslil?

Nevěděla. A Barborka dlouho a už kolikátou noc přemýšlela o tom, co tím tenkrát myslil; chtěla se ho už na to i přeptat, když k nim přišel, měla už slova připravena na rtech, ale začervenala se, oněměla a uprchla zas do kuchyně k oknu. A v duchu často se ho ptala, co tím přece tenkrát myslil, každou noc před spaním si na ta slova vzpomněla a každý den si s těmi slovy hrála, rozbírala jejich smysl; a ten krásný ples, protančený k ránu, jak obrázek živý a jasný, den jak den ji navštěvoval

večer — připomínala si každý jeho pohyb, každé jeho slovo, znovu jí zapadala do duše každá jeho otázka a každá její odpověď vracela se nyní zpět, kontrolována bdící její duší. Odpověděla-li tenkrát dobře tak, že se nikdy a nikdy neprovdá i kdyby pro ni přišel sám princ? Co pak se jí to tenkrát ptal, když mu to řekla? — Už nevěděla — a ještě včera — — — Ale co pak to bylo? — Vzpomínala dlouho, ale než se domyslila, přišel spánek, zamhlil vzpomínající duši, sklížil bílá, neposkvrněná posud její víčka a sen, krásný sen, plný hořících svící a vzdušných toilett ve víru tance, snášel se už nad spícími jejími vděky. — — — — — —

Celý druhý den byl vyplněn Barborce nevysvětlitelnými jakýmisi přípravami. Cosi jako očekávání něčeho vážného viděla na rtech i v očích své matky i svého otce. Všimla si, že otec v krámě skoro neustále stojí ve dveřích a vyhlíží na posněžené náměstí; že matka dochází do pokoje a rovněž vyhlíží na náměstí; ráno dokonce i do kostela šla a domů se vrátila odkudsi z dolního konce. Co Barborce bylo nejdivnější, byl první úsvit z rána. — Barborka ještě dřímala a když procitla, spatřila nad sebou mamá posud bílou v nedbalkách, jak sedí, jakoby hlídala její sen a dívá se na ni. Když otevřela svoje víčka a poprve jako dítě, které nerozeznává posud určitě předmětů, polo obrácena do snu, polo živá už, jakoby nerozuměla, nevěřila, mrtvě hleděla vzhůru, do matčiny tváře — tato usmála se na ni shora, nakloněna k ní, dvě ruce vzaly ji k sobě a procitlou, usmívající se jako loutku zvedly ji vzhůru. A byl to překrásný okamžik, když pojednou cítila, jak se sypou na ni prudké polibky její matky, jak ji objímá, hladí, laská a vlasy jí rovná, za ouška sbírá, jak ji znovu do rukou béře a zase líbá na čelo i krk a znovu ji klade do peřiu, přikrývá obnažená prsa a loučíc se s ní po tvářích ji hladí a jakýmsi divným, podivným, hlasem praví: „Tak spi ještě; dítě, spi!" — Ba zdálo se jí dokonce, že i slzy zahlédla v dlouhých těch řasách Noční šat na matce chrastil jako nový, právě převlečený a byla sobota! — A ještě se nemohla od ní odloučit. Odcházela a vrátila se — zase k ní sedala, zase se dívala, nic nemluvila, jen líbala, těšila ji, otírala měkkými prsty jako chorou. Byla jako ve vidění v tu chvíli, nechápala smysl těch polibků, tajemství těch nesrozumitelných, víc neartikulovaným zvukům než určitým pojmům podobných slov. Jakoby byla bývala v nějakém nebezpečenství a nyní zachráněna, těšila se náhlému tomu výbuchu radosti a slzí. Budit ji přicházela každý den, ale nikdy tak — — tak — jako dnes. Také ji hladila, také se na ni smála, někdy i přisedla k ní, ale taková klidná byla vždy při tom, polibky její byly tiché, měkké — a dnes ji tiskla k sobě, jakoby se o ni bála, dlouho ji nepouštěla z náručí, až Barborka bolestí vykřikla a vyplašeně se vzchopila v lůžku. Ohlédla se, že odchází a viděla — na celé její postavě to viděla, že matka sebou nepřirozeně trhá a odchází v slzách. Proč plakala? Proč byla tak divná? Včera ji ani budit nepřišla a dnes takový příval lásky —

Sklouzla s postýlky a stojíc na bosých nohou, s malíčkem zdviženým ke rtům, hleděla za matkou; viděla, jak se zavírá za ní bílá půlka dveří — a pojednou celé její okolí se jí zdálo divné, divné i to

ráno — i ty hlasy z venku, zvuky z kuchyně, barva vzduchu, podlaha, strop — — i to nebe venku bylo divné — — Vklouzla nožkama do střevíčků a dlouho se neoblékala, seděla na pokraji lůžka a přejíždějíc zamyšleně rukou postranní desku postele nijak se nemohla vyznati v sobě a v celém svém ovzduší. Byla jako na jiném světě. —

Od té chvíle matka jakoby se před ní kryla: kam vkročila Barborka, odtud odešla ona; snídani jí přinesla služka, učesat se musila sama. Do očí už jí neviděla ani jedenkrát. Když jí něco chtěla, stále měla cosi na práci, něco rovnala, něco zdvihala a na to všechno měla kdy, jenom ne na ni. Už jí ani jednou nepolíbila, ani jednou na ni nepromluvila sama; odpovídala vlídně, ale tak jakoby na něco jiného mysl měla. Byla by se jí na to přeptala, proč je taková, ale nedala jí povaha mlčenlivá, krotká, víc ke kamarádkám důvěrná než doma. Jen oči její viděly, ty jenom mluvily s mrtvými předměty, jakoby těch se ptala, ty jakoby věděly, co je tím vinno, že takový divný je ten celý svět, všechno i ta láska, celý život k zoufání.

„Bože!“ chytla se jednu chvíli Barborka za hlavu a rozhlédla se divoce kolem Z každého kouta zdálo se jí, že něco na ni čihá — cosi neočekávaného, náhlého, co nevidí, netuší a přece tuší. Uklidnila se jakžtakž, aby se nezdálo, že něco pozoruje, ale celé to dopoledne chodila jako v mrákotách. Nikde neměla stání, nikde pokoje, přestavovala židle, odstrkovala fauteuily, chtěla jít do hodiny a nešla, chtěla hrát a zamyslela se uprostřed věty — jen ozvěna zvuků táhla z piana k ní.

Vyšla do krámu, otec stále ve dveřích, na náměstí prázdno, v krámě smutno, v kuchyni služky jako stíny klopýtaly přes sebe, na dvoře vrabci křičeli a také jaksi divně zněl jejich hlas. Navštívila svoje koně a také tak zvolna otočili po ní dlouhé svoje hlavy, ohlédli se, kdo jde, a žvýkali dál. Nečekali ani na kousek cukru, který jim nosila od kávy, na její laskoty pohodili dvakrát třikrát ocasem a zatřásli pod její rukou koží. Než cukr od ní přijali, očuchali napřed její dlaň a jaksi bojácně brali mls do černých svých pysků. Zdálo se jí to všechno nebo tomu bylo tak? Je snad sama nemocna nebo jsou nemocni jiní? Vzala čelo do dlaně a opravdu se jí zdálo, jakoby ji hlava pobolívala; mysl v ní byla těžká. Vyhýbajíc se opatrně střevíčky sněhu, vrátila se zas domů, šla do krámu, z krámu do kuchyně, z kuchyně zas do krámu, odtud do pokoje a konečně sama si zaplakala, ukryta v chladu salonu. Cosi ji bolelo a nevěděla co. Ten povšechný tlak, tížící všechny, tlačil i ji. Zima ji vyhnala ze salonu zase do pokoje a tu, když k oknu přistoupila a šátečkem vytírala zaslzené oči, všimla si, že uprostřed náměstí otec její stojí a mluví s jakýmsi pánem na saních — Beer to byl. Kýval hlavou a jakoby něco sliboval, třásl rukou jejího otce. Hluboce se oba poklonili, saně odjely a otec se zase vrátil do obchodu.

Brzy na to vešel Baumann do alkovny a nahlédnuv do pokoje, stáhnul hlavu zase zpět; volal z kuchyně Babi. Matka přišla, vyměnila s otcem několik po šeptmu promluvených slov a opět se rozešli. I to jí bylo divné. Tak spolu nikdy nemluvili. Na půl slova, na chvat, po šeptmu a při zavřených dveřích — — — jako poslední dva dny.

Vešla Mařka se smetákem, plechovou lopatkou a ošatkou: šla do

salonu uklízet. Proč uklízet? Dnes? Uklízela předevčírem — Žádná větší návštěva oznámena není — Beer vždycky zůstal v pokoji, tu že mu bývá mileji, tepleji, jako doma. A tatáž Mařka přišla za chvíli s kbelíkem uhlí, s třískami a dřívím. Šla rovněž do salonu — Přece návštěva — ale co že ona o ní neví, když o každé větší návštěvě věděla den, dva dny před tím? A dnes neví nic — nebo o tom vědět nesmí?

Barborka zahryzla se bílými zoubky do dolního rtu a od té chvíle pro živý svět nebyla by se zmínila o tom, proč a co se před ní tají, co nesmí vědět, jaké jsou příčiny všech těch nebývalých zjevův v rodině a v celém její okolí. Mlčela a v mlčení tom trpěla jak posud nikdy. —

Bylo-li její podivení napjato dopolední chvíli, bylo dovršeno a skoro až v krisi přepjato v poledne a následující hodiny na to. Vyvolala v sobě všechny mladé svoje síly na pomoc, aby nebylo na ní ničeho znáti, že něco ví, něco pozoruje, před něčím stojí — a neví před čím; ale pozornosti její neušly do německých novin upřené oči jejího otce, který měl sice ve zvyku, čísti při obědě právě došlé žurnaly každý den, ale přece aspoň slovo někdy promluvil, vypravoval, co se kde sběhlo a dnes nic — jakoby v celém světě bylo ticho. Nikdo se nevraždil, nikdo nikoho nezabil, žádný požár, žádný skandal, Evropa, bursa, parlament, všechno jakoby spalo v tom mlčení; ticho přerušovalo jen zvonění talířů a úryvkovité rozkazy paniny rozkejdané, ale čisté služce Veruně. Na matce nebylo pozorovati nic zvláštního, ani bledá nebyla tak jako z rána, oči hleděly dost vesele — ale stále hledaly cosi v prázdnu nebo po stole bloudily od místa k místu. Zapomínala, že Barborka snědla svůj řízek a dávala jí druhý, třetí, pobízela ji, nutila, sama jed'a víc než jindy a vypila dvě sklenky vína za sebou.

Barborka už ani nečekala na obligátní koláčky, odstrčila talířek do prostřed stolu a vstala. Přišla Veruna uklízet nádobí, ale paní jí nedala, poslala ji do salonu přiložit do kamen a nádobí uklidila sama.

Barborka už měla na rtech otázku: „Přijde někdo k nám?“ ale v tom matka její stavíc na stůl černou kávu před pana Baumanna sama pravila k Babušce:

„Odpoledne si můžeš někam jít.“

„Přijde sem někdo?“

„Pan Beer. Tatínek s ním má nějaké jednání.“

Pan Baumann, rudý ve tváři, skryl hlavu do novin a zase chrastěl jimi v prstech.

„Už jsi dlouho nebyla na ledě — chceš-li, můžeš si jít.“

„Nechce se mně, ale — půjdu!“ pravila dcerka s lehkým nádechem výčitky i vzdoru.

Pan Baumann odešel a Barborka nepromluvila už ani slova. Seděla sama v pokoji s rukama nečinně složenýma v klíně a hleděla před sebe na přeložené nožky. Proč ji vyhánějí? Nikdy nešla na led sama, vždycky v průvodu své matky jako do plesu a dnes najednou tolik svobody, tolik zvůle. — Přichystala si brusle, sběhla si do krámu pro nový řemínek, ale když všechno už měla připraveno, nechtělo se jí. Řekla matce, že musí psát Božce a sedla a psala. Zdálo se, že byla celá zabrána do své zpovědi, že nevidí, neslyší, jen s Božkou hovoří, Božce se svěřuje

se vším, co zkusila včera, v noci, dnes, jak je nešťastná, smutná — Ale neušlo jí, že matka její v saloně se převléká, že přečesává svoje vlasy, otvírá skříni, brakuje krabice, zavírá za sebou a zase se ubírá do salonu, aby pod krk si připjala broži, do vlasů zapíchla jehlici. Když Barborka dopsala své vzdechy, byly tři hodiny a paní Baumannová byla už ustrojena, jak bývala jen o největších slavnostech v domě. Skřípala střevíčky, šuměla šaty, vlasy leskly se jí na hlavě přičísnuté, hladké, zavinuté v šneky jako do plesu.

V tom zařičely před okny saně, zahrkaly rolničky, oknem přešlehoval bič — — Pan Beer! — Slézal se saní a odhazuje kožešinu s kolen, dával kočímu rozkazy.

Barborka stála už připravena na kluziště. Na nohou teplé, silně podražené botky z kozí kůžky, na hlavě běloučkou čapku s černým pírkem, bílý burnousek, bílý rukávník a černou sukni. Byla rozkošná v jednoduché té ozdobě zimy. Čekala schválně, až vejde pan Beer, aby ji viděl, aby se jí poklonil, ruku jí stiskl a prsty se dotknul kulaté její brady, kterou černě objímala až po kolínka jí sáhající boa. — Litoval, velice litoval, že to nevěděl dřív, že by byl šel s ní a když se ve dveřích obrátila, koketně sebou hodila v nehotové jakési pokloně, ještě jí rukou kynul na shledanou a na úsměv odpověděl zase úsměvem.

„Vy jste pěkný," vítala jej paní Baumannová a posunula před sebou křeslo. „Není libo dál? Dnes jsme tu netopili; v saloně je tepleji —." Baumann i paní Baumannová vyprovodili jej až ke dveřím, zde se pan Baumann vrátil, paní Baumannová zavřela za sebou bíle natřené dvéře — a v pokoji zbyl někdo, kdo jako slepý zavrávoral několik kroků, promluvil cosi do sebe a hledaje cestu ke dveřím vyšel do svého obchodu.

„Kde pak jste byl včera — a?" ptala se paní Baumannová, přecházejíc pokojem a sedla si pak přímo naproti Beerovi.

Jak byla dnes docela jiná! Všechno na ní dýchalo svěžestí a krásou. Hladký, měkce pracovaný krk měla holý a když hlavou pohnula, skládal se v kypré, na sobě složené vlnky. Lehké rozčilení bylo znát v neklidných, po šatech jí šustících pohybech ruky, prsa nepravidelně napínala sevřené vzpruhy korsetu. Oči se jí přivřely, když se usmála zmateným jakýmsi úsměvem a dívajíc se po svém zvyku na drobné prsty, ptala se: „Co, kde jste byl? My vás čekaly, z oken vyhlížely — vy nikde. To jste se toulal zas někde — — a?" pohrozila mu prstem.

„Netoulal, ale bylo mi hrozně fádně, byl bych jen nudil sebe i vás — — Vy jste dnes rozkošná."

„Mhm," usmála se víc pro sebe než na něho paní Baumannová a zase tak rukou přejela klín a zamyšleně rovnala na sobě záhyby šatu.

„Něco lepšího nevíte?" zdvihla k němu své sivé, jaksi sladce zemdlené oči.

„Vím."

„A co zas?"

„Pan berní půjde na odpočinek."

„Pro boha! A co se to stalo? Vždyť přece není tak starý — "

„Starý není, ale na odpočinek půjde. Jakési nepořádky v knihách. Kdosi jej prý udal, sedí pořád jen v hospodě a kontrolora nechá dělat,

co se mu líbí. Daně, které byly už dávno zaplaceny, vymáhal na obcích znovu — —“

„Jak je to možné?“

„Je to.“

Babetta složila své buclaté ruce jako k modlitbě a litovala berních rodinu. „Šest dětí, co teď budou dělat?“

„To nevím, ale už si z toho sotva pomůže. Disciplinárku má na krku.“

„Strašné!“

„No, nechme toho.“

„Co dělá slečna Mici?“ optala se náhle paní Baumannová a nahnula se žádostivě ku předu.

Mici byla dvacetiletá, švihlá blondýnka, Beerova sestra, miláček všech dam a heroina prý už bezpočetných románů.

„Co dělá? Zlobí,“ odpověděl pan Beer s úsměvem „Zas ji napadlo prodat koně a koupit nové. Pořád mění barvy jako chameleon. Čertovo děvče! Co jí nenapadlo onehdy! Sezvala si k sobě tlupu dělníků a dělnic, hostila je vínem, čajem a kávou a musili jí zpívat — —“

Víčka paní Baumannové tak se sevřela, že jí z očí zbyly jenom dva sivé proužky a hned na to rozlehl se salonem smích.

„A jak to dopadlo?“

„Ženské se opily, začaly vřeštět, Mici je vyhnala ven!“

A předměty hovoru se střídaly, po Mici přišla tovární společnosť, po té karneval na ledě, po karnevalu intimní zprávy ze života rodin, po intimních zprávách žerty, po žertech smích a ve smíchu vyrojily se z Babetky pojednou naprosto jiné názory o domácím životě než předevčírem — — mluvili zas o paní Kirchmannové, ale sdílným, vážným tonem, plným soucitného podivení a smírné shovívavosti k jejím pokleskům. Když uvedli do hry fakta, že muž její pije, na prvního jí odpočítá peníze pro domácnosť a víc se o nic nestará, než co dostane k obědu a večer, tu pravila paní Baumannová: „Potom se nic nedivím —“

V tom kde se vzala tu se vzala, pootevřenými dveřmi vešla kočka, celá bílá, jen koneček ocasu měla černý a jednu pracku černou. Paní Baumannová vstala a jak děvče, které si hraje, vzala ji na klín. Kočka se uvelebila na jejím klíně jako v hnízdě a začala příst.

Den byl krátký, ke čtvrté hodině honily se už stíny po zemi. Předzvěsť soumraku v mírném slábnoucím světle rozestřela se salonem.

Paní Baumannová, upravujíc si dlaněmi dnes jaksi neposlušnou účesku, spustila náhle ruce do klína a pohladila kočku.

„Vy, pane Beer,“ pravila, „už jsem se vás kolikrát chtěla ptát — Je to pravda, že vás dodavatel koní otaškařil o kolik set zlatých?“

„To jest,“ pravil Beer, při čemž vytlačil zase kolena a složil nohy křížem pod sebe, rozhodil ruce a zase je složil konečky prstů proti sobě. „O peníze ne, ale o koně. Ty peníze mě tak nemrzí jako to, že mě napálil.“

„A peníze ne?“

„No!“

Paní Baumannová byla spokojena s výrazem Beerovy tváře, která jevila buď líčenou nebo opravdovou nevšímavost k peněžním záležitostem.

„Vypravujte mi to, prosím vás," pravila, ponechávajíc klidně těžké své ruce ležeti na klíně, a nahnula se s líčenou zvědavostí k němu. Slyšela celou tu historii nejméně už desetkrát a chtěla patrně, aby se zdálo, že ji chce slyšeti právě od něho. „Jak to přece bylo?" vybízela znovu, jakoby o všem měla nedokonalé vědomí.

„Takhle se to stalo: objednal jsem si pár sivovraných — —" Pan Beer se položil zády do křesla.

„Nu a?" ptala se dále paní Baumannová, která zatím zdvihla zas ohromné své páže a přiložila ruce na vlasy.

„Koně přišli a jen se leskli. Zaplatil jsem a vyjel jsem si na procházku. Na cestě dalo se do deště a já přijel domů s párem šimlů —"

„Tak je dešť vypral!?"

„Tak —"

Prsa paní Baumannové se vyhoupla náhlým záchvatem umělého smíchu. Do bledých jejích tváří vstoupil nach. Kdykoliv se Babetka začervenala, činila dojem krví a zdravím překypující bujnosti. Oči se jí leskly, prsa se šířila a hrdlo se smálo v rachotu kol a praskání bičů venku přejíždějících formanů.

Ve světnici se už silně setmělo. Z kamen draly se zlaté pruhy dohasínajícího ohně, stíny rozlézaly se po hladké podlaze stále do větší šířky.

Paní Baumannová dlouho se smála.

Výsměch její vybízel k potrestání. Ohlednul se za sebe a uchopil se její pravé ruky. Neutrhla ji — ale zvážněla pojednou. V tichu vanul dlouhý, divnou jakousi úzkostí stažený dech. Pan Beer seděl už těsně nahnut k ní a líbal rozpálenou její ruku. Zašramotil křeslem a vstal. Paní Baumannová se ho lekla, shodila kočku s klína a vstala též. Odhodila ruku s boku, která jí ledva stačila do polovice. Ale už druhou ruku cítila se kolem sebe ovíjet jak hádě a zmatena nevěděla, co si má v tu chvíli počít — — Uhnula trochu stranou a pohlednuvši vyčítavě Beerovi z blízka do očí, usmála se smutně na jednu stranu úst; stočivši ruku za sebe, vzala jemně jeho pravici do prstů a odpáčila ji šetrně od svého těla. Odstoupila od něho a jakoby se pamatovala, vzdychla a přistoupila k zrcadlu. Světlo slabě už vracelo vlastní její obraz ze zrcadlové plochy zpět. Beer stál za ní a paní Baumannová dala se do upravování účesky. Není krásnějšího podívání na ženu, než když před zrcadlem stojí a vypjata, prohnuta vzhůru zdvihá ruce a proti svému vlastnímu obrazu na odiv vystavuje plná svoje ramena.

Právě když Beer ze zadu ji bral kolem pasu, škubla sebou, zatočila se v jeho rukou a přidržujíc si jednou rukou vlasy, druhou ukazovala do tmy.

„Pane Beer, prosím vás, podejte mi tu jehlici tam —" Hodila rukou směrem ke stolku, kam před chvílí položila vypadnuvší jehlici.

Beer — poloslepý — neviděl na krok v náhlém tom obratu ze světla do tmy. Všechen už pomaten soumrakem a nebezpečnou chvílí

opatrně bral se ku předu, klopýtaje přes podnožku pohovky a cosi měkkého na zemi — kočku.

„Tak, děkuji," vytrhla mu paní Baumannová jehlici z rukou a obrátila se k němu zády. V tom jakoby se byla zamyslila a špičku jehlice držíc v zubech podupávala vrzavým konečkem pravé své nožky, jakoby vydupati chtěla to, nač si nijak vzpomenouti nemohla.

Profil její tváře jemně zlatil přísvit sněhem bíle podlitého, v nebi pestře hořícího soumraku. Celou svou postavou byla proti oknu jako vříznuta do ohnivého pozadí, ve kterém planulo celé město i jejich okno. Bylo jasně vidět, jak pojednou tmavá v jasné té půdě trhla loktem, v poloobloukn zdvihla páži nad hlavu; nahnuvši hlavu stranou, zarýpla pak jehlici do vlasů až po zlacený její čepel. Náhlým tím pohybem hlavy dostala se jedna polovice její tváře do plného osvětlení oranžové záře, druhá zůstala v temnu. Účinek světelných těch krás na tváři byl okouzlující.

Paní Baumannová pravou svou nožku, která náhle v posledním úderu špičky dupati přestala, vsunula pod obrubu svých sukní, opřela se jednou rukou o toiletní stolek a rychle jako jedním dechem vypravila ze sebe několik za sebou složených slov:

„Vy — nepůjčil byste nám dva tisíce?" pravila a dala se do hrabání v toiletním stolku.

„Už mi říkal pan Baumann," měl už Beer na jazyku, ale včas ještě se hryznul do rtu a přistupuje blíže pravil:

„Potřebujete?" Vzal ji za ruku a vedl se s ní stranou.

„Potřebovala bych," pravila Babetta cestou.

Beer svezl se na pohovku, přistavenou ke zdi.

„Půjčím — proč bych nepůjčil —" pravil nejistým hlasem a posud tak držel paní Baumannovou za ruku a díval se vzhůru do nachýlené její tváře.

„Ano?" usmála se na něho s hůry — jakoby nevěřila.

„Nu ano, už jsem řek' —" potřásl její rukou Beer, nutě ji jemně, aby si sedla vedle něho.

Sedla si a opřela bradu do dlaně, ruku svoji nechávajíc v jeho.

„Osm tisíc máme jenom mezi lidmi," vysvětlovala paní Baumannová, „a když člověk potřebuje krejcar, není možná od těch lidí něco dostat."

Paní Baumannová upadla těmi slovy v tón, který se nijak neshodoval s předcházející scénou. Ponořena do finančních svých úvah, zůstala úplně chladna k projevům lásky, kterou ji v tu chvíli zahrnoval pan Beer. Jakoby ani necítila, že ji objímá, užívaje k tomu obou svých rukou, které se v zádech ledva dotýkaly špičkami svých nehtů, dala se hladit, dala se objímat a stále zamyšlena nad tím, že na osm tisíc zlatých mají rozstrkáno mezi lidmi, přijímala trpělivě všechny ty důkazy lásky, kterými ji zahrnoval pan Beer. Bral ji za podbradek, ruce líbal jednu po druhé, vinul ji k sobě i na čelo ji políbil, mazle se s ní jako s děckem — — — —

V saloně už byla skoro úplná tma, venku se třáslo ještě něco živého světla. V celém domě zavládlo v tu chvíli hrozné jakési teskno; i to stavení jakoby trnulo až do svých základů nad hroznou tou chvílí, kdy

jeden jeho pokoj stal se svědkem polibků, jaké dosud nevyměněny v poctivém tom domě — — — —

A Barborka vznášela se zatím na pružných svých nožkách, do pola bílá, od pola černá převracela se na lesklých svých bruslích, a rozhánějíc tělem objímající ji vzduch, řezala bezvadné své křivky, kterými až do nedávna přiváděla v úžas celou místní společnosť. Dnes byly její kruhy zrovna tak čisté a přesné, nožičky jen se jí mihotaly v letu náhlými převraty kroku, tváře dnes jí planuly zrovna tak živou červení kvetoucího mládí, bílá čepička rozkošně jí seděla v plavých kadeřích — ale kde byly ty černé roje kabátů, obklopujících ji jako vosy cukr, kde byly ty bezpočetné ruce, které se jí nabízely vždycky k průvodu? Povolil jí řemínek, musila sednout a nikdo nepřiklekl k ní, aby její nožku vzal do svých rukou a utáhnul ji znovu řemínkem; sama nazdvihla levou svou nožku, při čemž viděti bylo rozkošný pár delikátně vyplněných punčošek a zatínala zoubky, sama utahovala brusli a když přesku nijak nemohla dopnout až k poslední dírce řemínku, strhala s prstů rukavičku, odpočala si a znova se pachtila, znova se namáhala, až přiskočil jakýsi písař od soudu a za cenu své síly potěšil se na chvíli pohledem, který snad v celém jeho životě zůstal jediným. Když vstala zas, hořela ve tváři jak v letě vlčí mák a nevšímajíc si nápadné své osamělosti, prohýbala se, převážela s jedné nožky na druhou, tančila skoro v upjatých svých botkách, nechávajíc za sebou na povrchu ledu odraz černé své sukně a bílý zásvit svého živůtku. Chvíli ji bavil veselý ten let nad zamrzlou vodou, těšily ji bezděčné ty obraty klouzajících nohou, překládala brusle, brousila zpět, tékala od místa k místu po lesklém tom zrcadle ledu, podobna motýlu lehkému a hravému převážela se vzduchem od břehu k břehu, ale když se soumrak nachýlil a celý kraj, posněžený a široký, se koupal v modravém jakémsi přísvitu, kterým probřeskovat začalo zlatorudé slunce, obrátila se náhle, srazila paty k sobě a nožky umdlené shověly si chvíli v odpočinku. Smutek jí lehnul na duši, tesknota samoty, opuštěnosť, těžké vědomí jakési změny, kterou tu cítila kolem sebe vlát ve zvířeném vzduchu nevšímavými lidmi, které ještě včera, předevčírem čítati mohla mezi svoje družky, ctitele. Tytéž krátké, chladné poklony, tytéž úsměvy útrpně stažených rtů, tentýž ledabylý pohyb ruky i hlavy, jakým ji vítali včera radovic. Opodál od ní stáli mladí tři lidé v krátkých zimnicích, s čapkami přitisknutými na jednu stranu hlavy. Všichni viděli, že Barborka stojí a nikdo se nepohnul k ní. Naopak vytrvale stáli s nohou lehce zvrácenou na stranu a jak se zdálo, vyměňovali mezi sebou významný jakýsi hovor, který platil jí. Pohlédli na sebe, jeden z nich, ten vousatý, se zasmál a rozprchli se zas na různé strany a za sebou nechali jen ten škodolibý smích. Společnosť se rozcházela — dámy padaly na lavičky, kavalíři klekali a odepínali jim brusle, pak sami odhazovali své a doprovázeli dámy domů. Dámy se vracely, podávaly si ruce na pravo na levo, zvaly se, umlouvaly návštěvy, dostavenička, ještě jednou si potřásaly rukama a odcházely, obepisujíce kolem sebe kruh svými pohledy, který zasáhnul i Barborku. Ale zasáhnul tak, jako ty křе, stromy na břehu, sněhem krytá pole, zbývající havěť sem tam po ledě se rozbíhajících dětí —

Jakoby jí ani nebylo, nikdo jí nedal s Bohem, nikdo nepodal ruky, ji nikdo k sobě nezval; jakoby odpadla ode všech, vyloučena byla z jejich kruhu, tak tu stála stranou a do očí se jí hrnuly slzy. Sklesla na lavičku a nevědouc ani, kde si to sedla, rozhlédla se divoce kolem sebe. A jak si před tím uvazovala řemínek, zase tak zdvihla jednu nožku, zavěsila ji přes kolínko a po paměti víc, pro slzy nevidouc, odpínala přesku, rozvazovala řemínek a střásala brusli na led. A zase jí nikdo nepomáhal, nikdo k ní nekleknul, nikdo se neobdivoval její nožce, nikdo se jí nedíval vzhůru do té měkké, kdysi tak velebené tváře — sama se vyzula, sama zavěsila brusle na oba řemínky, zaryla se rukama do rukávníku a nejkratší cestou vykradla se z bílé to plochy rozbrázděného ledu.

Bylo už přítmí, když docházela k domu. Nebe v západě hořelo v purpuru, prostory nad hlavou se plnily hvězdnatou září. Uštvána skoro během víc než chůzí domů, nešťastna nevysvětlitelným tím obratem ve smýšlení až do poslední doby sobě nejbližších, pobouřena a rozechvěna vrazila do skleněných a teskně cinkajících dveří krámu, proběhla bídně ozářeným jeho vnitřkem a neodpovídajíc na pozdravy učňů a commis, jak velká voda hrnula se rovnou cestou do bytu. Celým svým vzezřením hrozila žádati vysvětlení.

Pan Baumann, který v tu chvíli skrčen seděl v komptoirku a při světle lampy dusil v sobě hejno těžkých myšlének, vyskočil se svého sedadla, když zaslechl hlasitý cinkot bruslí, vytrhnul dveře a skočil za Barborkou v zápětí, ale bylo pozdě už —

Zaslechlit oba současně na prahu pokoje z vedlejšího salonku ostrý ženský výkřik a oba zkameněli vedle sebe jako dva sloupy. Vedle v saloně, zdálo se, nepozorovali jejich příchodu — — Dva zmatené hlasy, jeden rozčilený, bojácný, těžký, druhý zdušený, rychlý a horký, jakoby válčily mezi sebou a překřikovaly se navzájem, a nyní ozval se druhý výkřik ještě ostřejší — — — Barborka trnula strachem a když zaslechla tento druhý výkřik, jakoby jí někdo matku rdousil, vraždil, od srdce bral, skočila od svého místa a řinčíc bruslemi, narazila tělem o tvrdé veřeje. Ale v tom uchopil ji otec ze zadu do výšky a rychle odnášel ji ve svém náručí — — —

Za chvilku na to Barborka už ležela ve tmě alkovny a neslyšela ničeho — jen cítila, jak ji otec položil na jedno z neodestlaných lůžek a celou se třesoucí hladil ji po tvářích, objímal jí nohy a celoval horkou její hlavu, vyrážeje ze sebe rozčilené chvatně se deroucí zvuky, kterými přehlušiti hleděl ozvěnu hrozného toho výkřiku.

Barborka nevěděla, co se to dělo, ale mravní cit jí pravil, že se tu dělo něco strašného. Na celém těle spocena, přetírala rukou čelo, tvář a rychle polykala sliny. Mdlo jí bylo, hlava zvadle jí klesala v ramenou. Slyšela cosi, co jí do ucha šeptal otec — ale smysl toho všeho zůstal mimo ni. Veškeru schopnosť úsudku přemáhal cit. Pojednou zaplakala dětským pláčem, upřímným, těžkým, plným nervových, křečovitých vzlyků, s bolestí se dobývajících ze zadrhnutého hrdla.

Plakala jako pláčou děti, které poprvé v životě potkala křivda, zlo — Na prahu velikého toho moře zatočila se jí hlava, netušíc, jenom se hrozíc nesmírné hloubky a dálky velikého prokletí. I když už se

vyplakala, mladou hruď posud měla sevřenu něčím, proč neměla slov ani myšlénky, ale co ji dusilo, bolelo a z duše její jak bublinky deroucí se z hloubky, propouštělo drobné útržky vzdechů a slz. Otec posud u ní seděl, obíral se s ní jak s němou, nemluvil už, jen tváře jí hladil, vlhké a měkké, poprvé strhané křečí netušené krise. A dům posud tak trnul v rozsáhlém tichu i v kuchyni, v pokoji i v krámu, jakoby zavládla tucha něčeho, co s omšelých těch zdí nesmyje už ani smrt ani čas — —

Beer brzy na to se poroučel.

Když odcházel, Barborka sebou ani nehnula. Jakoby už chápala nynější svou roli, němé svědectví něčeho, proč nesměla mít ani vysvětlení, ale co už jako rozluštěná hádanka leželo před ní připraveno pro nedalekou budoucnosť, zůstala sedět ve tmavém svém koutku a zakaboněna, odvrácena stranou, hleděla do zdi, kde ve tmě se kryl černý krucifix.

Odchod Beerův byl velice klidný. Vyprovázen Babettou, zarazil se sice trochu, když mu do cesty ze tmy vyšel Baumann vstříc, ale ihned se zase vzpamatoval, když zaslechl Baumannův suchý, ale vlídný hlas.

„Už odcházíte?“ pravil s jemným nádechem ironie, ale tak jemným, že mu snad rozuměl jediný Baumann sám.

Beer, zdálo se, vycítil celou situaci, ve které se ocitnul. Počínal si proto velice jistě a sebevědomě.

Dal se vyprovodit až do krámu, ještě jednou se poklonil Babettě a vyšel. Pan Baumann se postavil do dveří a nešel už ani o krok dál. Přebíraje se v kapse klíčky, křivil tvář a když se poroučel Beerovi, učinil to tak, jakoby se poroučel kterémukoliv jinému, kdo tu koupil něco za krejcar a nyní odcházel. Pak hřmotně zavřel dveře a šel do svého bytu za Babettou.

„Kde je Barborka?“ byla první otázka paní Baumannové.

„Tam,“ odpověděl suše Baumann, ukazuje do tmy.

Barborka ani nevzdechla.

Paní Baumannová obrátila oči do tmy, ale nepohnula sebou s místa ani o čárku. Pak náhle trhla hlavou a vešla vysokou svou chůzí do pokoje. Baumann za ní.

Jeho paní mlčky hodila peníze na stůl a beze slova poznámky odešla do salonu. Tam dlouho setrvala po tmě, sama.

Když se vrátila, držela v ruce vysokou lampu a postavila ji do prostřed stolu v pokoji.

Barborka posud seděla v koutku alkovny a ani sebou nehnula. Světlo rozešlo se skleněnými dveřmi pokoje po dolní polovici alkovny. Bílá Barborčina tvář vystoupila do mírného světla. Vešla Babetka a pohlédla na ni. Byl to pohled plný bolesti a marné útěchy zároveň. Přistoupila k ní a vzala hlavu její do rukou. Barborka zdlouha a němě vyvrátila na ni čisté svoje oči. Ptaly se.

Bohu díky, nevěděla posud o ničem. Pohladila jí vlasy, ale nepolíbila ji.

„Jdi a odstroj se,“ pravila a jemně ji snesla s lůžka na zem.

Barborka byla posud v burnousku; jen čepičku měla shozenou, brusle ležely vedle ní.

Toho dne celý večer a celou noc zůstala Barborka ještě v hádankách

Teprve druhého dne ráno, když se probudila, jak den před tím seděla na její posteli matka a hlídala její probuzení. Bylo už jasno, tedy pozdě. Těžce se rozpomínala, jak sebou zmítala v lůžku celou noc a usnula teprv k ránu. Sladký ranní sen ji posilnil. Prohlédla vesele a usmála se, jakoby se radovala procitnutí z těžkého snu. Vztáhla bílé svoje ruce po matce a přitulila se k ní.

Matka ji políbila šťavnatými svými rty, s kterých už smyta byla vůně Beerových polibků. Dala se s ní do hovoru a teprve jí vysvětlila, oč se vlastně jednalo. Dluhy, úpadek, Beer — Snažila se vysvětliti i svůj výkřik tím, že Beer se zdráhal půjčit; ale Barborka se zamračila, a jak se zdálo nechápala nebo nechtěla chápat.

Zůstalo vše pochováno v její hrudi, nerozřešeno jako něco, nač si netroufá ještě dětský věk. —

Události pak plynuly rychle za sebou.

Ještě téhož dne odejel pan Baumann do Brna a osobně zažehnal pád. Beer skutečně půjčil a peníze měl bezpochyby už připraveny při sobě. Aspoň tak usoudila Babetta. Půjčil bez úpisu, beze směnky, jen tak.

Beer docházel k ní zase tak pravidelně jako před tím, ale Barborka z důvodů také jí temných přestala naň myslit a začala se mu vyhýbat; když jej oknem viděla přijíždět, odešla a když odcházel, skryla se v alkovně. Dopisovala si dále s Božkou, ale o svých temných bolestech nezmínila se jí ani slovem už. Když v městě předvídaný úpadek nedocházel svého potvrzení, naopak když do domu Baumannových přivezena byla nová zásoba nejvybranějšího zboží, obrátil se i vítr v městě N*** a nebyly to jedny, ale bezpočetné množství rukou, které se nabízely, odepnouti Barborce brusle a provésti ji po ledě. Barborka neodmítla nikoho — ale cena těch lichot sklesla v jejích očích hluboko pod normál. Přijímala je jako něco, co se rozumí samo sebou a co viděla v těsné souvislosti s peněžním stavem svého domu.

Babetta už se nemodlívala před obrazem Božím, spala dobře a v ovzduší domu nejevily se už žádné podezřelé známky, které by Barborku vyrušily z poklidu.

Pan Beer už nebýval v pokoji. Nebývalo mu už tam tak volno, teplo jako doma, zamiloval si salon s jeho čalouny, koberce, krajkové záclony, z kterých nejednu zaplatil sám.

Půjčky se opakovaly. Hned po první přišla položka tisíc — pak třetí zase na tisíc a zase bez úpisu, beze směnky, jen tak. Tenkrát se paní Baumannová strojila právě na večerní dýchánek. Když pro celou jejich rodinu přijel pan Beer, nemohla si nijak zapnout sponku u krku. Pan Beer vysvlíkl tenkrát svoje rukavičky a zapnul nepodajnou sponku tak dokonale, že se pak za celý večer ani nehnula.

Pan Baumann vysedával dále ve svém komptoirku a tam v oblacích kouře počítal a — dobře počítal.

Než pan Beer pojednou přestal k Baumannům docházet; náhle, jakoby uťal.

Jedinou radost, ale zase tak temnou, jako její bolest, měla z toho Barborka. Byla už jí z duše protivna ta jokeyovsky tvrdá tvář s ocásky

vousu po každé straně a stezičkou ve vlasech, jakoby ji vyšlapal. Čím dále v zátylí, tím stezička byla širší; život tam patrně šlapal nejvíc —

Paní Baumannová musila si už hledat jehlice sama a když zapínala sponku, vyšlo na jevo, že to také dovede sama.

Pan Baumann ve svém komptoirku jevil očividný nepokoj. Cifry nějak zas nesouhlasily. Poradil se na to v Brně u advokáta a byl potom zase klidnější.

Byl už jarní teplý den, když jednou šel pan Beer okolo a zastavil se u něho. Ale nešel dovnitř, rozmlouval s panem Baumannem před domem.

Beer, když odcházel, vrátil se pojednou, jakoby si na něco byl vzpomněl.

„Pane Baumanne, nezlobte se, ale potřebuju teď velice peněz. Jaro je tu, stavba nečeká — Zaplaťte mně ty čtyry tisíce, co jste mi dlužen."

„Já?" zdvihl na něho pan Baumann hlavu.

Beerovi zajiskřily oči.

„Vy, vy —"

„Mně jste nic nepůjčil."

„Tak tedy vaší paní —"

„To si spravte s ní."

Beer vypjal hruď.

„No co se divíte?"

„Vaše paní přece řekla, že pro vás —"

„Nu a —?"

„Přece vás nebudu žalovat."

Pan Baumann se dal do srdečného smíchu.

„To je dobré!"

Dolní čelist Beerova vynikla ku předu jako čelist buldoga.

Baumann ustoupil o krok zpět.

„Co chcete na mně? — Já vám nejsem nic dlužen a moje paní už vám zaplatila. S Bohem!" odseknul už ledově Baumann a odvrátiv se ke dveřím svého krámu, shrbatil se celý a spustil se po schůdku dovnitř. „Přejete-li si soudy," hodil ze sebe, „jsem k službám," dodal ještě a ušklíbnuv se, přirazil dveře.

Příčina, proč pan Beer přestal k Baumannům chodit, byla velice nepatrná. Tak nepatrná jako celá osůbka paní Česánkové — — Osůbka malá, hezounká, ale podle všech zpráv, které pronikly na veřejnost, chytrá nad pomyšlení. Muž její, malý úředník při okresním soudu, nestaral se o nic jen aby po obědě si mohl lehnout, večer aby měl na sklenku piva a v neděli čistou košili: všechno ve svých drobných ručkách měla jeho paní, všechno přebrala, všechno řídila, všechno u ní šlo jako na drátkách. Klíče, šatstvo, nitě, jehla, peníze, nebylo pírka na dvoře, aby o něm nevěděly její modré oči. A přece nemohli s místa, přese všechnu spořivost, přese všechny počty, které dva krejcary někdy měnily ve čtyry, dupali neustále na jednom místě, život jimi nepostrčil ani o poznání dál. Jako vždycky k poslednímu všechny nitky domácího hospodářství vysmykly se z rukou mladé paní, osnova se mátla, stahovaly

se uzly. Když ruce ty uzly rozplést nedovedly, znechutily si beznadějnou tu práci a začala pracovat hlava. — — — Přišla zima, toiletty, dýchánky, plesy a jelikož všechny možné zásoby domácích úspor byly vyčerpány už dávno před zimou, přišla paní Česánková do takových nesnází, že v době, kdy se v městě N*** zařizoval bruslařský klub, neměla si ani zač pořídit vhodné k tomu šaty. Přirozený její důvtip osvědčil se tentokrát lépe než její ruce. Měla věnem nepatrný kousek pole v křižovnické trati. I prodala ten kousek pole, který dostala věnem, a za stržené peníze pak si koupila těžké šaty, černé, s límečkem bílým a manšetami z brošovaného plyše. A ještě jí zbylo na brusle soustavy Jackson. Na těch pak prováděla ze všech nejprecisnější oblouky, kruhy, obraty a pády, které vždycky někoho stály několik set zlatých. Už tenkrát si jí všiml pan Beer, ale poněvadž všechna jeho žádost, všechen lesk jeho obrejlených očí soustředěn byl na elegantní Babetku, propustil milostivě paní Česánkovou mimo svůj dozor a jako kočka, která nechává polapenou kořisť pobíhati sem a tam, poněvadž ji považuje za jistou, obrátil se po té, která před ním prchala. Navštěvoval proto dům Baumannův, jakoby pro přednosti jiných dam neměl ani smyslu.

Až na jaře, kdy se začalo stavět a pan Beer měl více práce a méně volné chvíle, paní Česánková zamilovala si směle jeho tovární plány a ráda chodila za město, kde se pracovalo den ode dne větší silou. Vedouc čtyrletého svého chlapce za ručičku, brala se obyčejně okolo polí, řadou štíhlých topolů a přehustých jabloní a podél řeky vyšla vzhůru až tam, kde cihlově zakoptělí dělníci zdili továrny. Bavil ji ten ruch, křik, lání, lomoz, smích, zdvíhání klád a zpěv zedníků jako mravenci rozlezlých po strmých lešeních a zdech — — Poněvadž tam tudy, kudy příjemná ta paní obyčejně nejraději chodila, vedla cesta také do města, stalo se nejednou, že ji potkal pan Beer a všiml si mladistvé, malé, ale v každém ohledu, v chůzi i řeči zajímavé paní. Když se usmála, ve tvářích důlky jí zahrály a z očí vyšlehnul jí takový blesk, jakého modré oči zřídka kdy jsou schopny. Mírně přirudlý ton vlasů, andělsky jemná tvář a bílý, měkce napjatý krk, chůze hravá a pevná, hlas tak melodický, jakým se chlubiti mohly snad jen starodávné Sireny — všechny ty malé ozdůbky, ale veliké zbraně ženské zralosti a krásy jakoby se spojily v milém jejím těle v jeden vkusný celek, který hlasem nehledaným, za to tím tajemnějším a svůdnějším mluvil k jeho dohořívajícím smyslům: „Hle, zde květ pro tebe vyrostl na břehu řeky v nejkrásnější ozdobě jara a ty jdeš jakobys neviděl kolem a pachtíš se za zjevy, které všeho už mají jen půl: mládí, krásy, síly, citu i lásky, na všem už leží pečeť celé řady let!“

Pan Beer, když jednou tak šel kolem, zaslechnul nebezpečný tento hlas, zastavil se a drže smeknutý klobouk na metr od sebe, klaněl se před moderní tou gracií, která v mžiku se přenesla z antického světa Siren a zažvatlala tak příjemným zvukem devatenáctého století, že se pan Beer podivil, kde a odkud se vzalo v drobné té osůbce tolik a tak odborných otázek o stavbě jeho továren. Zdopovídal všechny a odmlčel se, lapaje očima poslední jiskřičky zoubků, kterými se v hovoru jen jen perlila její ústa —

„Ve čtvrtek pořádají v kasině věneček, přijdete, milostpaní?" pravil pojednou pan Beer.

„Nevím", pravila, pohodivši bujně hlavou na stranu. „Myslíte, že se vydaří jako ten poslední?" vzhlédla mu přímo do tváře a potlačujíc na rtech neposedný úsměv, zavřela rty a protlačila jimi malou, nepatrnou částku měkkého svého jazýčku.

Panu Beerovi hrnula se krev do hlavy.

„Nepřijde-li milostpaní, nevydaří se," pravil už bez rozmýšlení.

„Ó vy!" hodila sebou odmítavě paní Česánková jako děvče, které slyší první poklonu. Šaty kolem nožek jí zahrály bezpočetnými záhyby.

„Líbil se vám ten poslední?"

„Líbil — Vaše sestra, slečna Mici, měla překrásnou toilettu."

Také pan Beer sám si pochválil toilettu své sestry a paní Česánková se při té příležitosti přeptala, kde to pro ni objednal ten zázrak modního umění.

Pan Beer se usmál a paní Česánková smáčkla zoubky dolní ret. V malém tom okamžiku dověděli se oba víc, než kdyby byli spolu mluvili po celých pět let. Když potom paní Česánková odcházela, byla o modní firmě tak dokonale zpravena, že hned při první návštěvě Brna (pan Beer smlouval v tu dobu koupi železných traversí v závodě Salmově v Blansku) přivezla s sebou toilettu zrovna tak rozkošnou, ne-li krásnější, než měla slečna Mici. Koketní její tílko vypadalo v ní jako stělesněný hřích — —

Román paní Baumannové zdál se být už u konce. Dostoupivši zénithu své slávy zašla zas jako hvězda; skryla se do tmy alkovny. Nová oběžnice místo ní vynořila se na obzoru města N*** a přivábila k sobě oči všech místních hvězdářů. Divili se, jak ji tak mohli přehlédnout, celá leta nevidět a ceny její neznat. Až Beer objevil skvostnou tu perlu na maloměstském nebi a zapnul si ji ve svůj diadém. Právě si jej připínal na čelo, aby poslední tou ozdobou korunoval zaslouženou svoji pleš — — když v alkovně Baumannovy rodiny odbyta byla jedna z těch krátkých, malomluvných scen, které později rozhodují o celé periodě života. Z pramenů posud nepostižitelných vyšlo v městě na jevo, že pan Beer továrny už sotva dostaví. Šílené summy peněz, které v poslední době rozhazoval, nasvědčovaly tomu, že se ho zmocnila už bezděčná horečka k agonii se chýlícího člověka a proto kde kdo mohl, rval ještě s něho poslední zbytky. Kradlo-li se před tím hodně, kradlo se nyní dvojnásob a veselí, které se v tu dobu rozpoutalo v městě N***, podobalo se už bizzarnímu tanci nad sudy prachu s doutnajícím uhlákem.

Mezi prvními, kteří začali situaci tuto vážně brát, byl Baumann. Jeho Babetka vylákala sice z Beerovy kapsy slušnou summu peněz, ale přes to přese všechno nebyla to ještě daleko ta summa, pro kterou jej kdysi tolik bolela hlava. Vysekal se sice z polovice dluhů, ale přece ještě zbývala slušná hrstka směnek, které jej státi mohly tutéž strašnou krisi, jakou přestál už jednou. Pak už nebude Beera, nebude tu nikoho, kdo by jej zachytil v pádu a proto kuj železo, dokud ještě hoří. Padne-li Beer, padne celá řada lidí a s těmi celé rubriky v jeho knize, které už dnes považovati mohl za pohledávky nedobytné. Vešel tedy v poradu

se svou krásnou, vždycky tak čistou a nyní z hříchu zas k novému životu se pamatující Babettou a sdělil jí krátký obsah svého plánu.

Červánky studu vyšlehly Babetce až nad spánky. Ne — — že to tak daleko dojde — to neočekávala. Slzy vstoupily jí do očí a ruce jí sklesly do klína. „Pro boha, aspoň mne ušetř veřejného škandálu, když už doma jsem tě poslechla,“ prosila s rukama sepjatýma. Ale pan Baumann, který od té doby, kdy Beer za peníze docházel k nim, nápadně zhrubnul, a ví Bůh z jakých důvodů, ženu svou často a ostře urážel, odseknul tonem, který neznal námitek:

„Poslechla, neposlechla, kdož ví, jak by to bylo dopadlo, kdyby těch dvou tisíc vůbec ani nebylo bývalo.“

„Baumanne!“ vypjala Babetta královské své tělo.

Oba se změřili pohledy a těžko se dalo rozhodnouti, v kterých očích bylo více nenávisti, zda v těch sivých, mocně vytlačených zřítelnících paní Babetty nebo v těch ostrých, nyní s posměšnou jízlivostí po ní hledících tečkách jeho panenek.

„Proč ho tedy šetříš, he?“

„Já ho nešetřím, ale — smýkat sebou nedám po veřejné ulici.“

„A já si zas nedám krást ženu za pár krejcarů. Buď doplatí ještě, co je dlužen anebo půjde odsud takhle —!“

A Baumann, složiv ruce křížem, škubnul celým tělem do předu a ukázal sepjaté ruce Babetce.

Hodinu na to vystupoval pan Baumann po příkrých schodech dvoupatrového domu, kde Beer obýval celé první poschodí.

Beer seděl už na sříceninách svého jmění a pokuřuje cigaretu, díval se smutně pod nohy.

O průběhu celé sceny nebylo ničeho známo, jen tolik, že Baumann čtyři tisíce sice dostal, ale domů nepřišel. Přinesli jej na nosítkách strašně zohaveného s hlavou rozbitou, s rukou na dvou místech přelomenou.

Nikdo nevěděl, jak k té nehodě přišel; teprve když Baumann se probral k vědomí, vyšlo na jevo, že „spadl se. schodů“ — —

Paní Baumannová přivítala celé to neštěstí s takovým klidem, že v celém městě způsobila nejvyšší mravní rozhořčení. Bylo vidět, že už je načisto zkažená. Ani Barborku neviděli tak plakat a naříkat, jak se slušelo a patřilo. Jen se na tatínka podívala, chytla se u spánků a utekla od něho. Skryla hlavu do peřin a celé hodiny nechtěla ničeho slyšet, o ničem vědět, kopala, když se k ní někdo blížil a tak ležela skoro celou noc. Zdálo se, že v tu dobu už věděla o své matce všechno. Kamarádky v bouřlivé jakési scéně jí to vyčetly. Poměr její k ní velice ochladl. Babetta nehlásila se ku svému právu, poněvadž sama před sebou je považovala za ztracené.

Beer s nepatrným zlomkem svého jmění zmizel z N*** i se svou Micí a ve zmatku, k ·ý poprask ten způsobil, paní Česánkové vysmeklo se jaksi všecko z obratných rukou. Ztratila i adressu spolehlivé modní firmy a přišla zas do takových nesnází při zahájení letní sezony, že byl až skandál, když se objevila v parku v přešitých šatech z lonského roku. Stržila takový smích, že hvězda její hanbou rázem sletěla až na nejnižší stupeň — kde se jich válelo už několik — —

Námluvy. Dle o

u Henry Woodsa.

Dnes pracují továrny a kouří. —

Ale — namítne čtenář — to je náramně nemoralní historie!

Je mně líto, ale je mnoho ještě horších, kde celý ten akt nejen že se odehrává beze všech velkých duševních processů a slz, ale jsou případy, že se při nich nejedná ani o žádné dva tisíce ani o žádný bankrot, ale prostě o několik zlatých, oběd nebo večeři a historie má tentýž průběh — leda s tou změnou, že za oběť padne místo ženy dcera. Socialní bída — opakujeme znovu — nesčíslněkráte horší než jiná pod tím jmenem — — —

Barborce v tu dobu bylo šestnáct let.

Námluvy.

(K vyobrazení.)

Jsme v Benátkách. Na pobřeží Canalu složil švarný gondoliere střechu své ozdobné gondoly vedle domku známého řemeslníka, aby dal na ní provésti některé malé správky. Počká si na ně. Je zvláštní, že poslední dobou každé chvíle potřebuje pomoci mistrovy — dnes objevil kromě jiných vad i v koberci gondoly trhlinu, jejíž zacelení vzala na sebe hezká dceruška pana mistra, vrátivší se právě z trhu s košem zeleniny. Oprava bude bezpochyby delší dobu trvati, ale nezdá se, že by to našeho gondoliera příliš mrzelo. Zatím, co starý mistr v pozadí cosi klíží nebo hobluje, mohou oba mladí lidé, kryti před jeho pohledem střechou gondoly, důkladněji než kdy před tím promluviti spolu očima — i zraky hezké dívky, ač se zdá, že skloněny jsou neodvratně k jehle a trhlině koberce, vyhlédají asi pod černými řasami významně vstříc ohnivým, toužebným očím jonákovým — a zajisté že si dnes také tichými slovy konečně řeknou to, co by si rádi byli řekli hned té chvíle, kdy poprve setkal se pohled kolem plujícího mladého gondoliera s pohledem dívky, stojící před dílnou na Canalu. Mladík má pěkné výdělky a možno se naditi, že malý ten román skončí za nějaký čas i ke spokojenosti počestného mistra a jeho rozšafné manželky.

Z cesty kolem světa.

Podává Karel Štětina.

II.

běma českým cestovatelům, jak p. Kořenskému tak p. Řezníčkovi, líbilo se v Japonsku velice. Nadšenými slovy velebí ve svých dopisech půvaby říše, v nížto vychází slunce.

Poslední dva dni měsíce října trávili v Kobe; jest to jeden ze smluvených přístavů, ležící jen míli cesty od Hioga; vzdálenost od Jokahamy obnáší 342 námořské míle. Dne 31. října odnášel je parník „Empress of India“ do města Nagasaka. Tato plavba jest dle p. Kořenského luznější nežli „Tisíc a jedna noc“. Námořská cesta vede mezi dvěma velkými ostrovy Niponem a Sikokem čili Nankaiem a celou řadou drobných ostrůvků. Se všech stran vyčnívají nesčíslné vyhaslé sopky a svahy těchto kuželů horských jsou až k temeni pokryty nejbujnější vegetací. Plavba až do Nagasaka trvala 48 hodin. Jmenované veleměsto jest hlavním městem provincie Hizamu a ležíc na konci úzkého zálivu má velmi hluboký a bezpečný přístav. U vchodu do tohoto chobotu pluje se labyrintem ostrovů, z nichž Takaboko (Papenberg) na západě od města ležící jest Evropanům neblaze proslulý. Přes jeho skalní stěnu svrženo bylo r. 1638. čtyři tisíce křesťanů, větším dílem Portugalců, do moře. Jako z různých míst amerických oba pánové zaslali také z Japonska veliké množství tiskopisů a fotografií, ba poslali nám také obrázky, na nichž se představují jako novopečení Japonci v úplném tamnějším úboru.

Na čínskou půdu vstoupili dne 3. listopadu, připluvše do veleměsta Šangaje, kdež se následujícího dne ohlásili u svého krajana p. Haasa, rakousko-uherského generálního konsula, který je nad míru laskavě přijal a samou ochotou v pravém slova smyslu zasypával. Zde se seznámili ještě s druhým krajanem p. Römerem a byli též představeni p. Navarrovi, vydavateli časopisu „Ostasiatischer Lloyd“, kterýž panu Kořenskému dal cenné zprávy o Číně. Počasí bylo našim turistům po čas jich pobytu v Šangaji příznivo, takže si mohli město i život v něm panující pěkně prohlédnouti. A Šangaj, tato královna evropského obchodu s říší středu, stojí za prohlédnutí, neboť jest to dle souhlasného úsudku znalců vedle Kantona nejživější z veleměst čínských! Leží v čínské provincii Kiangsu a jest od r. 1842 smluveným přístavem evropským. Rozkládá se při dolním toku pobřežní, avšak pro parníky splavné řeky Vusungu, pravé pobočky Jantsekjangu, jen asi 20 km. od moře. Šangaj má nyní asi 400.000 obyvatelů, mezi nimiž jest 3.000 Evropanů, většinou Britů a Francouzů, kteří obstarávají vývoz čaje, hedbáví, rhebarbory, pížma a jiného zboží do Evropy.

Kromě jiných věcí viděli tu čínské dostihy, navštívili missionářský ústav v Likiavei, vystoupili na pagodu a pobavili se nočním životem čínským.

Jak rádi byli oba Čechové v Šangaji viděni, dokazuje list generálního konsula p. Josefa Haasa, zaslaný p. Náprstkovi a datovaný dne 13. listopadu m. r., v němž mimo jiné píše: „Budeme zde míti vždy velikou radost, pošlete-li nám tak drahé, roztomilé lidi, jakými jsou naši dva přátelé!“ —

Dne 8. listopadu odpluli na německém poštovním parníku „Bayern“ do Hongkongu, na kterémžto ostrůvku rozkládá se mladá, avšak znamenitá anglická faktorie Viktoria, obchodní město prvé třídy. Baron Hübner pronesl se při své návštěvě Hongkongu r. 1871: „Žádný Angličan, který sem přijde, neubrání se citu spravedlivé hrdosti národní. Hongkong jest ruka, Singapur, Malaka, Ceylon, Aden, Malta jsou ramena, Anglie hlava a srdce britského obra, jenž objímá Indii a nejkrajnější východ Asie.“

Dne 14. listopadu přijeli do millionového města Kantona (čínský Kuang-čou-fu), kteréž přirovnali naši cestující k vosímu hnízdu, tak prý to tam stále víří a bzučí, tak je tam živo ve dne i v noci! Město leží při ústí Sikianku, řeky Perlové, kteráž jest stále pokryta džonkami, rybářskými čluny, kteréž jsou obydlím rybářů, květinářek a jiných prodavaček. Kanton jest proslulý obchodem a starobylými stavbami; čínských chrámů jest zde přes sto. Tu navštívili všeliké ústavy jako na př. chudobince, ústavy pro slepé, málomocné, všecky školy, mnoho krámů a pobyli tam až do 18. listopadu, kteréhožto dne odjeli do Makaa, ležícího jižně od Kantona a západně od Hongkonga. Makao jest nepatrný poloostrov, spojený úzkou šíjí s pevninou. Slavné druhdy emporium portugalské jest nyní v očividném úpadku, čehož příčinu sluší hledati v čínské konkurrenci a v otevření smluvených přístavů; čínského živlu přibývá tu ustavičně. Na místě obchodu prospívají teď herny a Makao jest asijským Monte-Carlem. Pro literaturu portugalskou jest toto místo velmi pamětihodným, neboť zde skládal nesmrtelný Camoëns slavné epos „Os Lusiadas.“ Dosud se ukazuje jeskyně, kde z vlasti vyštvaný básník sedával a pohlížel na rozkošná místa pobřežní i na blízký oceán, jehož hudba stejně se tu po věky ozývá.

Dne 23. listopadu odejeli do Singapura, kdež se tehdáž dlouho nezdrželi. Ze „Lvího“ města vypluli ráno dne 29. října na lodi „Diemen“ a zakotvili ještě téhož dne na 2 hodiny u menšího ostrova Rija. Dne 30. jeli kolem ostrova Bangky a dopoledne 1. prosince přistáli na luzné Javě v Panton Prioek, odkud se dostali asi za 40 minut po dráze do Batavie. Dusno a parno vypudilo je z hlavního města do velebné přírody. Již dne 2. prosince octli se na noc v Buitenzorgu, residenčním sídle holandského místokrále. V tomto rozkošném místě obývají hlavně javští plantážníci a jiní boháči. Zdejší krásná botanická zahrada má světovou pověst.

Následujícího dne přijeli do Soekaboeni, ležícího uprostřed velikého sadu a obklopeného velehorami. Jest to vojenská zdravotní stanice, která slouží za letního parna ke zotavení. Odtud vede dráha do Bandunga v okrese preangerském, kamž přibyli dne 4. prosince. Toto místo patří

k nejpůvabnějším na Javě; romantiku jeho zvyšuje divoký vodopád, jenž duní nad městečkem. V úterý dne 5. odejeli na dvoukolém vozíku, taženém třemi hřebčíky. Jelo se za silného stoupání nejbujnější tropickou vegetací. Celá oblaka líbezné vůně nesla se k nim z aromatických keřův a stromů. Cesta pro povoz stávala se stále příkřejší a neschůdnější; na vrchol možno vystoupiti koňmo neb na nosítkách. Po dvouhodinné jízdě na bujných koních dojeli na temeno krateru Prahoe, odkud se jim naskytoval pohled na krajinu, jež prý jim ve svém čarovném osvětlení připadala jako kouzelná říše bájek.

Téhož dne odpoledne jeli do Caroet, městečka v horách uzavřeného, v němž přenocovali a vstavše dne 6. opět časně ráno vydali se do Tjisoeroipana, kde jim panovník domorodců pronajal své jezdecké koně. Pan Řezníček popisuje tuto vyjížďku takto: „Jízda konala se stále do vrchů, nejdříve samými kávovníkovými sady, pak vanilkovými a chinovými plantážemi, potom velikolepým tropickým pralesem a vysokým stromovitým kapradím, jež své jemně speřené listy nad námi sklánělo. Nelze ani popsati množství a krásu květů, vydávajících silnou vůni a což těch pestrých motýlů s krásnými křídly všech barev a těch všelikých opeřenců! Všude, kamkoli se ohlédneme, jedna zahrada, jest to opravdový pozemský ráj! Avšak při dalším stoupání les znenáhla řídne, silné výpary zapáchající sírovodíkem, prozrazují blízkost vulkánu. Tráva i všecka ostatní vegetace zmizela a místo ní všude samá láva. Ocítili jsme se v krateru, kdež jsou hromady síry. Kam možno pro vystupující dýmy prohlédnouti, všude to syčí a vaří se jako v ohromném parním kotli. Dráždění ke kašli, štípání v očích, pálení v nohách upomíná nás na návrat."

Vrátivše se do Caroet přebývali v domě na jehlách vystavěném Umdleni namáhavou cestou odpočívali před svými světnicemi na osvětlené verandě, kde se kolem lampy prohánělo na sta menších i větších živočichů. Po stěnách a stropě běhaly velmi čiperné, úplně neškodné ještěrky, lapající hmyz. Pod stolem a židlí číhaly dvě velké ropuchy a vyplazujíce svůj dlouhý a široký jazyk chytaly vše, co se jim přiblížilo. Ještě nepříjemnějšími společníky byli ohromní tarakáni, obrovští netopýři a jedovaté stonožky. Všecko je tam prý požehnané.

Na Javě zdrželi se oba Čechové do 9. prosince. Toho dne odejeli drahou z Batavie do přístavního města Prioek a pak parníkem nizozemské společnosti „Carpentier" do Singapura. Tato loď více nákladní vykonala plavbu za příznivého počasí dosti rychle. Již 11. prosince zakotvila o 5. hodině odpolední v živém přístavě singapurském. Ježto se tam při první plavbě, konané koncem listopadu, jen krátce zdrželi, umínili sobě, že si toto zajímavé „Lví město" tentokráte důkladněji prohlédnou. Singapur má asi 250.000 obyvatelů, většinou Číňanů, avšak vedle nich jsou tam zastoupeni skoro všichni národové asijští. Město, ležící na malém ostrůvku naproti Malace, náleželo až do r. 1824 sultanátu Johorskému. Od r. 1867 jest to stanice britská, o jejíž povznesení si Angličané získali nemalých zásluh. Při městě jest znamenitá botanická zahrada, vynikající krásnou polohou.

V Singapuru čekali na „Vindobonu", parník „rakousko-uherského

Lloydu". Majíce dosti času podnikli vyjížďku do sultanatu Jahore, ležícího v jižní části Malaky. Jest to kraj velmi pěkný a dobře spořádaný. Malebná návrší jsou porostlá palmovými lesíky, po stráních všude plno stromů, zejména ananasů, pěkné vodní nádržky jsou zde vesměs pečlivě udržovány. Konečně se dočkali „Vindobony", kteráž se opozdila, jakož prý se to děje skoro pravidelně.

Tato loď neučinila na naše cestovatele valného dojmu. Ačkoliv jest skoro nová, byvši asi před rokem ve Štětíně v loděnici společnosti „Vulkan" vystavěna, jest tuze zanedbána. Pan Řezníček, jenž jako větší poplatník naší říše musí připláceti též na rakousko-uherskou lloydovou společnost, jíž tato loď náleží, podrobil celou tuto loď důkladné prohlídce i píše o tom následovně: „Vindobona" má délky 385, šířky uprostřed 45, hloubky 31 anglickou stopu, nosnost její obnáší 4500 tun při 3000 koňských silách. Na lodi jest 10 kabin druhé třídy, každá o dvou ložích a tolikéž kabin třetí třídy. Pro obojí jest společný salon. Všeho mužstva i s kapitánem, třemi důstojníky a lodním lékařem jest 62 duší. „Vindobona" vyplula ze Singapura v sobotu dne 16. prosince a dne 18. asi o půl 6. hodině ranní blížila se za opatrné volné jízdy, plujíc stále mezi drobnými ostrovy a mělčinami k ostrůvku Penang s hlavním městem George Town. Tato třídenní jízda byla málo příjemná, neboť loď byla přeplněna jak cestujícími tak nákladem. V mezipalubí bylo asi 300 Číňanův a nákladu bylo tolik, že i na palubě, ku promenadě určené, nebylo možno se procházeti. Všude stálo plno košů s různým zbožím, jako jest cín, bambusové dříví, rákos, hedbáví, čaj, rýže, koření všeho druhu, sodová voda, pak na sta košův ovoce a zeleniny. V Penangu se uvolnilo, neboť zde vystoupili Číňané, jimžto se teď zabraňuje stěhovati se na Ceylon a do Přední Indie tak jako do Spojených států severoamerických. Ve přístavu penanžském se zboží skládalo a zase jiné nakládalo, což trvalo po celý den v podélí dne 18. prosince. Té doby použili cestující ku návštěvě George Towna, jež má nyní bez mála 100.000 obyvatelů, nejvíce Číňanův a Malajců. Město rozkládá se na veliké naplavené rovině, na úpatí vysokých, stále zelených hor. Většina domův a chatrčí jest ukryta pod vysokými palmami. Nade městem ve hluboké rokli jest malá, pěkná a dobře udržovaná botanická zahrada s pěknými vodovody, opět dílo vládnoucích zde Britů."

Z Penangu odjíždělo kromě lodního mužstva 14 cestujících v kabinách a na přídě asi padesát Indů. Cesta odtud až do Colomba obnáší 1270 námořských mil (60 na 1° z. d.) „Vindobona" urazila tuto vzdálenost za pět dní majíc větry i proudy velmi příznivé. Teplota za celé plavby byla příjemná, ve dne i v noci skoro stejná, obnášejíc 28° — 30° C.

Velení na lodi bylo vlašské. „To bych jim odpustil," píše pan Řezníček, „jen kdyby měli alespoň českou kuchyni. Jídlo nebylo nejhorší, avšak byl malý výběr pokrmův a vše bylo posypáno parmesanským sýrem. Při prohlídce kuchyně shledána i tam malá čistota; ještě dobře, že jsem si to nechal až naposledy." Nejvíce prý byli s „Vindobonou" nespokojeni Němci z říše, od nichžto se oba Čechové dověděli, že se hlava a srdce našeho království nachází ve stavu výminečném.

V sobotu 23. prosince spustila loď o 7. hodině ranní kotvy ve pří-

stavu Colombu. Zde již očekávala „Vindobonu“ jiná loď rakousko-uherského Lloydu „Aglaja“, kteráž udržuje spojení mezi Kalkutou a Colombem. Konečně opustili rakouskou loď a malý parníček z „Grand Hôtel Oriental“ převezl cestující do tohoto hotelu. Již o 10. hodině před polednem odebrali se na německý konsulát, jenž zároveň zastupuje říši rakousko-uherskou. Vlídný konsul odevzdal jim dopisy a noviny, jež oba popadli radostně, jako se děti chápou štědrovečerního daru: bylť právě před štědrým dnem.

V Colombu se jim nezdálo tráviti svátky vánoční, ježto bylo všude plno venkovských farmařů. Odejeli tudíž v neděli dne 24. prosince časně ráno po dráze do města Kandy, ležícího uprostřed Ceylona. Když se tam po pětihodinné jízdě dostali, nalezli vše přeplněno turisty a obyvateli bažin i teplejších krajů. Chtějíce užíti štědrovečerního klidu, jeli drahou ještě hodinu dále na sever do Matala. Zde slavili štědrý den, ale tak jako prý nikdo z nich v celém svém živobytí. Pan Řezníček píše o tom doslovně: „Po denním honu a dlouhé jízdě šli jsme unaveni raději brzo spat, avšak spánku nebylo nám dopřáno. Nedopustil toho pekelný hluk, který po celou noc panoval kolem domku, určeného k odpočinku cizích. Je zde asi 200 křesťanských Čingálců, kteří tu mají i svého domorodého faráře. Tito lidé střílejíce, prskavky vypalujíce a při bídné harmonice ustavičně hulákajíce oslavovali Kristovu svatou, tichou boží noc! — Bez hlučných slavností by se jim učení křesťanské lásky sotva líbilo.“

Na boží hod vánoční nemohli jeti dále, zůstali tedy v Matale obdivujíce se místu a jeho půvabnému okolí. Na blízku městečka jest obromný, vysoko položený, ve skalách vybudovaný chrám Budhův. Slavný učitel Indův spí tu věčný spánek a štěstí pro Angličany, že dosud spí. Běda kdyby procitnul a s ním i ten uhnětený lid indický! Několik tisíc Britů panuje zde a v Indii 250 millionům domorodých obyvatelů!

Na úterý dne 26. prosince najali si povoz a vydali se časně ráno z Matala do Dombully, městečka ležícího od předešlého místa na sever. Tam jest taktéž velikolepý skalní chrám, jehož prohlídce věnovali několik chvil a pak se jelo dále na sever a severozápad, samými bažinatými rovinami, houštinami a pralesy do bývalého královského sídla Anûradhâpury (kolového města), kamž dorazili teprve o 6. hodině večer. Koně byli vystřídáni na této cestě za jediný den sedmkráte. Ač to byli silní angličtí tahouni, spotili se ubožáci tak, jak toho u nás nikdy nevídati. Naši cestující spatřili na cestě mnoho zvěře; jednou poskakovalo před samým povozem deset opic a stále poletovalo množství papoušků a jiného pestrého ptactva.

Anûradhâpura jest proslulá četnými velechrámy a paláci indických radžů, budovami před 2000 let vystavěnými, teď již většinou ve zříceninách ležícími. Jsou tu i velikolepé vodní nádržky, určené k zavodňování a plnění chrámových koupelen. Také v tomto bývalém sídle královském naši turisté měli odpočinek po 2 noci velice bídný.

Z Anûradhâpury vrátili se zase touž cestou povozem do Matala a dne 29. odejeli do Kandy, sídelního města anglického guvernera; v okolí jsou četné letohrádky britských boháčů. V tomto městě je až

dosud zcela zachovalý velechrám, kde se za zlatými dveřmi a četnými mřížemi chová Budhův zub, vzácná to relikvie pro vyznavače jeho učení. Právě v tuto dobu konaly se ve městě slavnosti budhistické, k nimž se dostavuje mnoho poutníků z venkova, ba z celého ostrova. Nejvíce je zajímalo procesí obětnic — byly to dívky nesoucí nad hlavami libovonné, pestré kvítí — průvod byl doprovázen fantasticky oděným kněžstvem. „Pro nás to byl krásný, velebný, nikdy nezapomenutelný zjev," dokládá p. Řezníček.

Dne 30. odebrali se drahou do jižnějších končin ostrova a navštívili britské sanatorium v Nuvaru Eliu. Je to rozkošná horská dědina ležící ve výšce 6210 angl. stop na úpatí Pedaru Talagala, nejvyšší hory ceylonské, pnoucí se do výše 8280 stop. Horská dráha je tu velmi uměle stavěna, směle přestupuje rokle, peřeje, vodopády a příkré stráně. Až do Namulja rozkládají se krásné čajové plantáže, nahrazující kávovník, kterýž jest záhubným hmyzem (hemileia vastatrix) skoro úplně zničen. Z Nuvara Elia odejeli do Colomba, kdež strávili poslední den roku 1893. Pokud se zdržovali na horách, panoval příjemný chládek, sotva se octli v rovině, bylo takové vedro, že teploměr ve stínu ukazoval 33·5° C Ve hlavním tomto přístavu pobyli ještě tři dni a v této době prohlíželi sobě město, navštěvovali četné krámy za příčinou koupě a vycházeli též do půvabného okolí.

Z Ceylona zaslal p. Řezníček pisateli těchto řádků mnoho pěkných fotografií, představujících tamější krajinu i typy různých obyvatelů: Čingálců, Tamylův, Arabův a zároveň zaslána z vihary (kláštera) budhistické v Kandě zvláštní kniha záležející asi z 90 listů palmy talipotové, na nichž jest písmo vyrýváno železným rylcem. Listy spočívají v dřevěných deskách. Tak se psávalo na ostrově před mnoha věky, nyní jsou tam již pero a inkoust obvyklými psacími prostředky.

Dne 3. ledna t. r. opustili poetický Ceylon, starobylou, již Řekům a Římanům známou Taprobané, proslulou kořením a drahokamy. Z Colomba vyjeli jmenovaného dne ve 2. hodiny odpůldne po parníčku „Amra", velmi bídné lodici, po které prý kdo nemusí, nejede. Na „Amře" bylo jim zakoušeti všelikých trampot: Častováni byli mizernou stravou a spali na palubě po zemi rozloženi. Choditi nemohli, lezli jenom po čtyřech. Na štěstí netrvala tato plavba pro ubohé cestovatele tuze dlouho, druhého dne o 10. hodině ranní přistáli před Tuticorinem na jižním pobřeží Přední Indie. U břehu chytil se jich zavazadel zástup Tamilů, kterýž je dopravil z celnice do hospody. Krajina byla pro ně málo vábná, zvláště když uslyšeli, že v jižní Indii zuří cholera a když potom na vlastní oči spatřovali plamenné hranice, na nichž spalovány mrtvoly zemřelých. Ještě téhož dne odejeli po jižní dráze indické do Madury; z počátku jeli samými pustými písčinami a močály, potom rozsáhlými sady bavlny, prosa a ricinu až do řečeného města, kdež okřáli a zapomněli na všechny svízele. Madura má obrovské chrámy s bohatou, nádhernou architektonickou ozdobou. Nejznamenitější jest pagoda, při níž je ohromný sál „Čultri", spočívající na 124 mohutných sloupech monolithových. Síň tato jest určena pro poutníky.

Z Madury ujížděli drahou jihoindickou do Trichinopole a Tanjora.

V tomto městě, ležícím na severním ramenu řeky Kavera, bývalo sídlo staroindické učenosti. Z četných chrámů vyniká zde pagoda, jež náleží k nejkrásnějším v celé Indii; jest to veliký, bohatě ozdobený chrám brahmanů v podobě pyramidy; v něm naleză se ohromný obraz indického boha Šivy a posvátného býka Nunda. Z měst starobylého umění stavitelského bylo jim spěchati do přístavu madrasského, kdež měli vstoupiti na loď „Pešavur", plující z Londýna do Kalkuty. Když se přiblížili k písčitému pobřeží, byli i se svými zavazadly od nahých nosičův odneseni do člunu, kterýž je odevzdal v útroby mohutného „Pešavuru". Octnuvše se na lodi v kabině I. třídy oddechli sobě po všech svízelích a trampotách, jež je v jižní Indii potkaly. „Teď již nemusíme zápasiti o bídný nocleh v bungale neb nádražní světnici," libuje si pan Řezníček, „zde se zase jednou řádně najíme a bude-li moře pokojné, i vyspíme. Jsme sice napolo horkem upečeni, avšak při tom zdrávi a dobré mysli, k čemuž přispěly valnou měrou zaslané nám „Humoristické Listy" ze dne 27. října 1893, ze kterých mně ani čárčička neušla. Jest nás tu v prvé třídě celkem 120, jídáme společně při jedné dlouhé tabuli, což se obzvláště večer při elektrickém osvětlení pěkně vyjímá. Na „Amře" byla jen jediná olejová lampa a ta v půlnoci dohořela. Inu jest ve všem rozdíl na tom kulatém světě!"

Z Madrasu až do Kalkuty měli prý plavbu závidění hodnou, jeden den byl krásnější nežli druhý. Po takovéto skvělé čtyřdenní plavbě zakotvili o poledni dne 10. ledna v Kalkutě, kdež se však jen rozhlédli a již následujícího dne unášel je vlak z nížiny hindostanské na sever k nebetyčným Himalajím, sídlu věčné zimy. Cílem jich pouti bylo město Dardžiling v okrese Sikkim. Jest to rozkošná klimatická stanice, ležící v nadmořské výši 2184 m. na úpatí Džillapaharu. Žije tu asi 9000 obyvatelů, nejvíce Lepčů. Evropský turista tu nachází všechno pohodlí a nejkrásnější vyhlídku na nejmohutnější horstvo světa. Odtud jest viděti celý řetěz posvátných Himalají s nebetyčným Gaurisankarem (8840 m.) a ledovou Kandžindžingou. Zvyknuvše teplému podnebí tropickému naříkali si v Himalajích na zimu, mrzli prý i v posteli. Za tou příčinou zkrátili svůj pobyt v horách a odejeli nazpět. V kalkutském museu vzpomínali na milé Čechy, vidouce tu broncové poprsí Stoličkovo a práce záhy zesnulého Feistmantla.

Po trati Kalkuta-Delhi přijeli z hlavního sídla britské Indie do svatého města Benaresa (Varânasi). — Benares jest od nepamětných dob sídlo učenosti, náboženského kultu brahmanského a nejslavnější poutnické místo indické. Každoročně sem putují sta tisícové zbožných Indů, kteří sestupují po stupních, řečených „ghats", vedoucích s vysokého břehu k posvátnému Gangu, aby se zde očistili ze svých hříchů. Ve městě, rozkládajícím se na levém břehu řečeného veletoku, jest 1454 chrámů brahmanských, 272 medžety mohamedánské a toliko jediný chrám Budhův, kterýž dal vystavěti kníže nepalský. Obyvatelů tu žije asi čtvrt millionu, kteří jsou většinou živi z darův a obětí poutníků. Daleko slavnější bylo toto město za doby neodvislosti. Naši turisté mohli zde přemýšleti o pomíjejicnosti tohoto světa. Dne 19. ledna odejeli přes Alahabad a Luknov rozkošnými sady do Agry, kdež jsou nejslavnější

mohamedanské stavby z dob šacha Akbara (1556—1605) a jeho syna i nástupce Jehana (1605—1658). Tito dva panovníci vystavěli za sto let své vlády celou řadu krásných medžetů. Zde zůstali oba Čechové 5 dní navštěvujíce často tyto skvostné památky umění maurského.

Dne 25. octli se v Delhi, bývalém sídle velikého mogula. Z tohoto města odejeli počátkem února sindskou drahou do Bombaje, kdež již si dopisem z lodi „Pešavuru“ zabezpečili místa na rakouském parníku, odjíždějícím dne 9. února do Egypta, kterážto cesta trvá dva týdny. Snad již před svátky velikonočními vrátí se oba naši cestovatelé do vlasti, na kterou se na své cestě kolem světa mnoho navzpomínali.

Prababa.

Napsal Rudolf K. Zahálka.

ednoho dne přijel do naší vísky okresní lékař a zavřel školu. Osiřely obě rozlehlé třídy, plné úzkých, nízkých, pokaňkaných a pořezaných lavic a onoho specificky školního zápachu, tvořeného směsí puchu a výparů tělesných s nakyslou pronikavou vůní alizarinu a nesčetných vířících molekulů dusivého, nadarmo kropeného prachu se zatuchlou plísní zvlhlých stěn. Nobatí pavouci nerušeni připoutali zadní lavici mnohonásobnými pouty k výklenku okennímu i ku stěně, v záhybu na stolku složeného mocnářství Rakousko-uherského usídlila se a nalezla útulek vyhladovělá muší rodina a roztrhaná houba, jež před vyučováním, napita a vodou nabubřelá, lítala vždy po třídě v krásných parabolách a ukončovala svou dráhu pokaždé smělou šmouhou na bílé zdi, nebo vyroněním svého obsahu na některou do hola stupňovitě ostříhanou hlavu školáckou, odpočívala teď klidně na židli vedle tabule usychajíc a smazaným křídovým práškem jako napudrovaná. V třídách, v nichž jindy to hučelo jako v oule, kvíkalo, výskalo, řvalo a pralo se v chaotickém zmatku, bylo nyní truchlivé, nezvyklé ticho a na kamenných schodech a po chodbě nezaklapalo udeřením dvanácté a třetí na sta dětských nožek, obutých většinou pouze v dřevěné, nepodajné pantoflíčky, anebo v titěrné, slamou vystlané bukové dřeváky a z vysokých dveří nevyhrnul se s jásotem na náves zástup drobných lidiček, rozveselených a šťastných ukončením vyučování, přepásaných torbami z cuckového plátna, v nichž rýsovaly se obrysy tabulek a čítánek a z nichž čouhaly bledémodré školní sešitky.

Plátěné torby odpočívaly i s tabulkami, čítánkami, pisátky a násadkami někde za postelí a nešťastní, ubozí jich majitelé do jednoho sužováni, týráni a vysilováni byli příšerným, hrozným dusivým kašlem, jehož trhaným,

křečovitým zvukům hrůzno bylo naslouchat a v jehož častých, bouřlivých záchvatech ustrašené, úzkost jevící tvářinky dětské modraly a z ústek žíznivě po vzduchu lapajících nejednou vyhrkly proudy tmavé krve. Náhle, najednou, skoro v jediném okamžiku napadla zákeřná ta epidemie celou vísku, ba celý kraj a nebylo snad rodiny, jejichž maličkých drobných členů by ušetřila.

K panskému zahradníku trousili se jeden za druhým otcové se zarudlými zraky a sehnutou šijí, mluvili podezřele selhávajícím hlasem, zamlčeli se leckdy uprostřed věty a skousli silně zuby, aby se z úst nemohlo vydrati zaštkání a odnášeli si obyčejně v červeně potištěném kapesním šátku zavázané trochu zeleně a trochu kvítí do rakvičky a do hrobu svému miláčku. Každého dne dopoledne, někdy dvakrát i třikrát rozklinkal se zvonek s červené vížky malého baročního kostelíka před zámkem a dlouhou alejí holých lip ubíral se po vlnité pláni malý smutný průvod se světle modrou neb světle zelenou rakvičkou bez kněze k hřbitovu Petrovskému, jehož truchlivé, tmavé jedle z daleka větvemi kynuly. Hrobař tam celý boží den pálil shnilá prkna a čela vykopaných rakví, rozhříval na kosť zmrzlou půdu a pracně kopal a dlabal nové hrobečky, jež sotvaže byly zahrabány, soucitně hned zakrýval sníh bělostným povlakem. Když sníh roztál a slezl, napočítal jsem čtyřicet těch nových, hrudovitých a šutrovitých rovečků, nepravidelně po celém hřbitově rozstřiknutých.

Za takových okolností rodičů Otáčkových zmocnil se nevýslovný strach.

„Bože, jen aby ten kašel nepřišel na to zlaté dítě!“ vzdychla si každou chvíli matka Otouškova a zadívala se pokaždé pohledem plným mateřské lásky i tísnivých obav na svého půldruharočního kloučka, který se vesele batolil po zemi, odstrkával za kamna jednu židli po druhé, strhoval na zem a shazoval vše, co se shoditi dalo, otvíral zásuvky a dotíral se k šicímu stroji, jehož točící se lesklé kolečko a skákající jehla nad míru se mu líbily. A kdykoliv oknem kuchyně bylo vidět v protější věži zvonek, houpající se ve volných tempech a truchlivý jeho hlas vyprovázel zase některého občánka Kateřinského na poslední pouti, myslila si: „Kriste Ježíši, to musí být hrozné — zoufalé!“ A při myšlénce, že by mohla jako všichni ostatní i ona ztratit to milounké, bílé a růžové dítě, tak roztomilé, citlivé a dobré, sevřelo se jí hrdlo a v očích se jí tmělo. Pak jí hned napadlo: „Můj Bože, všechno je možné . . . Takové děťátko — je to jako pápěrka — — mnoho-li potřebuje? Kdyby dostalo ten hrozný kašel — dlouho-li ho to nezničí? A je konec... konec...“ Otřásla se. „Ne, náš klouček nesmí dostat kašel, nesmí. Budu dávat pozor, budu ho střežit jako oko v hlavě a pak ho nemůže dostat. Co pak ti lidé ve vsi, dítěte si nevšimnou, nechají je běhat bosé, bez teplého obleku na mraze a ve sněhu, — pak jim nemají děti kašlat a umírat,“ těšila se. „A táta, ten by se zbláznil, kdyby nám dítě umřelo,“ mihlo se jí hlavou. „Vždyť je ten kluk jeho jediná radosť, jeho všecko . . .“

„Budu opatrna, co možná nejvíce,“ slibovala si svatě, ač se dosud ze žádné neopatrnosti proti dítěti vinit nemohla a „Dej na něj pozor!“ napomínal ji otec denně, když vycházel z domu za svým povoláním.

Byli až úzkostlivě opatrni, dávali pozor na každou maličkosť. Dítě

nepřišlo krokem z vytopeného pokoje, objevil-li se někdo ze vsi ve světnici (hlavně v úřední záležitosti), hned kloučka odnesli do druhého pokoje, aby se snad nenakazil a opatrovali ho jako útlou, něžnou květinku. Ale marně.

Jednou večer hošík si broukal, cupal po světnici a žvatlal jako jindy. Když slyšel tátův krok po chodbě, zdvihl prstík k uchu, naslouchal a rozběhl se naproti ke dveřím. Objal vstoupivšímu tátovi kolena, vystupoval na špičky modrých bačkorek a špulil hubinku jako kapřík. Jak ho táta vzal na ruku a políbil, zašrouboval sebou v jeho náručí, zahrabal nožkama a sjel dolů na zem. Pak běžel rovnou do úzké uličky, tvořené stěnou a postelí. Z uličky bylo slyšet volání: „Ou—ák, ou—ák", rachocení a pád upuštěného nějakého těžkého dřeva, pak zdvihání téhož předmětu a konečně vybatolil se odtud Otík, tisknoucí k prsům oběma ručkama velký, masivní, žlutě natřený zouvák. Hodil ho tátovi k nohám a hned se zase do uličky vrátil. Chvilku tam něco šustilo, jako pták v rákosí, pak se objevil Ota namáhavě nesoucí v malých ručkách trepky, v každé ruce jednu. Hodil je, obě najednou, prudce na podlahu, dal si pohladit za to od táty bílou hlavičku a uzřev právě služku Náuu, chystající se odestlat velkou postel, rozběhl se za ní radostně tleskaje ručkama. To bylo vždy jeho největší radostí vydovádět se před spaním na velké posteli. To tam skákal, výskal, smál se, ducal hlavičkou do peřin, schovával se, až se celý unavil a víčka se mu začínala zavírat a hlavička klonit. Ale dnes jen asi dvakrát se zdvihl a zase převalil do peřin, když ho na postel vysadili. Zadíval se smutně do tlumeného světla lampy a na kulaté tvářince rozhostil se výraz jakéhosi ani ne tak bolestného jako nepříjemného utrpení. Opřel si hlavinku o polštář a tiše seděl v té záplavě peřin jako koroptvička přikrčená v zasněžené pláni.

„Co pak, Otáči? Co je ti?" divila se matka, sedící vedle něho se široko rozepjatýma rukama, každé chvíle hotova zachytit bujného kloučka, aby nesklouzl s postele anebo se neudeřil o tvrdou hranu.

„Háhá", vydechl ze sebe klouček v odpověď a unaveně sklonil hlavičku matce na loket, na znamení, že by rád hajal.

„Tak pojď, synečku, pojď!" vzala ho něžně do rukou. „Ušapal jsi se dnes, unavil — chce se ti spát," těšila sebe sama. „Zítra vstaneš a budeš zase jako rybička."

Uložila ho pečlivě do kočárku, opatřeného blankytnými záclonkami, dala mu do ručky otrhanou, ušpiněnou knihu, jíž říkal „bába", a bez níž neusnul, a prozpěvujíc mu tichým milým, do duše se zamlouvajícím hlasem, uspávala ho. Jindy hošík v kočárku každou chvíli se zdvihl, mezi záclonkami zakmitly se žlutavé vlásky, dvě drobné ručky energicky a jaksi theatrálně rozhodily obě půle záclon a na matku, domnívající se, že dítě už dřímá, zableskly dvě řady zoubků, krásných jako perličky a nevýslovně šibalsky zasmála se tvářinka klukovsky výrazná, — dnes však Otík sebou jen nepokojně vrtěl a brzo usnul.

Za chvilku lehýnce zakašlal. Matku zrovna bodlo u srdce.

„Co pak kluk kašle?" zdvihl otec hlavu od novin. —

„To dnes ponejprv. To nebude nic!" chlácholila a přemlouvala

matka sebe i otce. „Přece víc už opatrna být nemohu, než-li jsem," bránila se už předem proti každé možné i jen myšlené výčitce.

Klouček pískavě dýchal a v průdušnici ho cosi nepříjemně lehtalo, šimralo a škrábalo. Zakašlal znovu, silněji a déle. Kašel ho probudil a protivné škrábání a šimrání v hrdle činilo jej netrpělivým. Poškrábal se ručkou po krčku, bílém, štíhlém a jemném, obrátil se na druhou stranu a mrzutě ospalým hlasem matce požaloval: „Béš, béš, máma béš." Malý rozoumek hledal příčinu vnitřního toho svrbění v bleškách, jež z psíka Cukra, takového rezavého dareby, pravidelně do Oláčka naskákaly, kdykoliv se s ním mazlil a objímal. Ulekaná matka natřásla mu pod hlavinkou peřiny, narovnala zkroucené tělíčko a úzkostlivě hleděla na drahé robátko, pohybujíc tiše kočárkem a bzučíc jednu z oněch nekonečně dojemných písní beze slov, jaké dovede komponovati jen láska mateřská.

A klouček kašlal po celou noc, velice často. Těšili se ještě a přemlouvali jeden druhého, že je to jen nahodilé nastuzení, jež brzo pomine, že do večera bude po všem . . . vymýšleli a předstihovali se oba rodičové v pronášení nesplnitelných nadějí . . . Ale klouček kašlal stále. A čím dál tím hůře. Než uplynulo osmačtyřicet hodin, dostavily se typické dusivé záchvaty a s nevýslovnou úzkostí ve tváři, křečovitě se tisknouc k matčinu ramenu, zmítalo sebou ubohé tílko v hrozném, úmorném kašli.

Poslední naděje se rozplynula. Nebylo pochyby, osudná nemoc byla zde . . .

Veselí a radosť najednou prchly z útulného rohového pokoje. Matka, trpící každým záchvěvem a každým stenem drahého dítěte, chodila bledá, zamlklá a uplakaná, tisknouc k sobě namáháním uslzenou tvářinku hochovu, otec zachmuřený zoufale kouřil, halil se do oblaků tabákového dýmu a vyhýbal se domovu, dříve tak teplému a místo smíchu a žvatlání dětského zněl mu v uších stále křečovitý, strašný kašel. Hračky ležely netknuty na malé opálce, ušpiněná kniha válela se mezi nimi a bílý Otouškův králíček seděl na ní a rohy jí uhlodával. A do okna rodinného rohového pokoje vtírala se stále vyhlídka na dlouhé, holé lipořadí, rýsující se na olověné obloze jako dlouhé, namodralé mračno a otvírala se truchlivá perspektiva na kostelíček a hřbitov Petrovský, dřímající ve stínu osmi černých, melancholických smrků. A denně rozklinkal se zvonek a lipovou alejí zvolna pohybovala se tmavá skvrna, mizící v laťových vrátkách hřbitovních . . .

Bylo to hrozné — — k šílení!

Co počít, co počít? Všechny léky nejsou prý nic platny v této hrozné dětské nemoci! Všechny prý jsou zbytečné a marné! — — — Co je tedy do celé vědy, když ani nedovede pomoci jejich drahému jedináčku?

Jedině změna vzduchu, ta že trochu účinkuje, dověděli se někde. Kam mají utéci? Inu honem, honem pryč — třebas k babičce. Okamžitě vydali se na cestu. Plni děsivých obav i nemožných nadějí sedli s dítětem na vůz a jeli. Táta je vyprovázel hodně daleko, nechtělo se mu od churavého děcka. Konečně se zmužil, zhurta udělal hošíkovi křížek, políbil ho vřele, políbil i matku a skočil s bryčky. Díval se dlouho, jak

se povoz po hrbolaté cestě klátí a vzdaluje, odnášeje mu jeho nejdražší poklady a nepochybuju, že si zaplakal, když na obzoru úplně zmizela silhouetta vysoké bryčky.

Jeli dlouho kopčitou, smutnou krajinou, truchlivými lesy, rozházenými vískami, okolo bohatého ohromného kláštera i okolo rozdrchaných, chudičkých samot. Otoušek, jízdou ve spánek ukolébaný, probudil se teprv, když koně zastavili v městě před bytem babiččiným. Babička ustaraná, umučená, hořem i prací sehnutá a jako v sebe zhroucená, přijala je s jakousi směsicí radosti i bázně. Měla radosť, že bude míti na čas u sebe bělohlavého vnoučka a děsila se zároveň jeho choroby. Hladila hebounké dětské líčko svou úctyhodnou, mozolovitou a drsnou dlaní a vedla je do vytopené světnice, kde ošetřovala svou stařičkou, nemocnou matku, jejíž dny i hodiny byly již sečteny.

Tam na loži, sepřena ve spoustě peřin a podušek, seděla Otouškova prabába. Dýchala těžce, nad míru zrychleně, obtížně a s námahou. Ze skloněné, chabě skleslé, šedivé hlavy vyhlížely apathicky oči, kdysi dojista plné ohně vnitřního života, nyní vybaslé s duhovkami jako z hnědého, ošumělého, vybledlého aksamitu. Z tmavomodrých, svraštělých rtů splývaly stony hrozného utrpení, svislé, vodnatelné tváře, prokvétající modrými, klikatými žilkami, měnily téměř úplně fysiognomii a maličká brada mizela v opuchlém obličeji. Nohy, obvázané a položené vodorovně na židli, byly náramně zvětšeny vodnatelným otokem a od nich ta hrozná záplava vodová šířila se a stále stoupala výše, každým dnem více tísnila útroby, činila dýchání obtížnějším a dusila k zalknutí. Ubohá prabába, jíž zbylo z celého minulého, dlouhého života vedle nevýslovné ustavičné tíže a bolestí fysických pouze mučivé vědomí několika hlubokých, palčivých, stále se jitřících ran, srdci jejímu od vlastních dětí zasazených, sténala úpěnlivě, modlila se a ustavičně volala na sebe smrt, nemohouc se dočkati této jediné vysvoboditelky z útrap a trýzní nesnesitelných. Jen dávky morfia stále silnější a silnější zbavovaly ji na chvíli krutých těch bolestí, přivádějíce ji na okamžik do tupého, omamujícího mrákotného spánku, rovnajícího se úplnému bezvědomí.

Teď k ní přivedli a postavili před ní Otáčka. Kluk velikýma, tázavýma očima zadíval se na prabábu. Držel se ručkou za máminu sukni a instinktivně pociťoval ošklivosť před tím vodnatelným, nabubřelým tělem. Cloumal matčinou sukní, odvracel se a chtěl utéci.

„Jen ho nechte, nedržte ho tady, on se mne bojí,“ tiše řekla prabába, namáhavě a zvolna pohybujíc napuchlým jazykem.

„Podívej, Otouši, to je prababička. A má bebé, chudinka... Všecko ji bolí,“ domlouvala měkce matka hošíkovi.

Otík znova se dlouze podíval na prabábu. V krásně blankytných duhovkách náhle zajiskřil se soucit, dětský, ale silný, a ten přemohl a zatlačil přirozenou, dětem vlastní nechuť. Sáhl do miniaturní kapsy svého pláštíku, v níž měl několik praobyčejných cukrlátek, vyňal odtud jedno žlutavé a vystupuje na špičky, podával je prabábě nahoru na postel.

„Na bababa,“ žvatlal a soucitně jí hleděl do očí.

Prabábě se chvěly rty a po tvářích se jí koulely veliké slzy.

„Když ono se mne chuďátko nebojí,“ vydechla jedva slyšitelně.

„A dej prababičce hubinku! Dáš?“ řekla mu matka a pozdvihla ho. Hoch sešpoulil roztomile vykrojené rtíky a přiložil je ke svadlým retům prabábiným.

„A pohlaď ji, Otoušku!“

Pohladil. Prabábě bylo, jakoby ji křídla andělů ovívala, když ji ta něžná ručka pravnoučkova hladila.

Pak hošíka odstrojovali a on se rozkašlal v dlouhém, nekonečném, dusivém záchvatu. Tu zase prabába — jinak už netečná a pouze svými bolestmi se obírající — pozdvihla hlavu a v jejích pohaslých, vybledlých zracích zajiskřilo se hlubokým soucitem.

„Bože, to dítě tak hrozně kašle?“ ptala se. „Ježíši Ukřižovaný, vždyť ho to přetrhne, vždyť ho to strhá!“ zabědovala a křečovitě sepjala vrásčité ruce, hnědé jak podzimní listí a propletené sítí přeplněných, napjatých žil. — —

A od té chvíle tak vedle sebe a spolu trpěli prabába s pravnoučkem, člověk přestávající žít s člověkem téže krve a četných poděděných těchže vlastností, žíti teprve začínajícím. Starý vydoupnalý, vyhnilý, sčesnutý strom s jemným stromkem z kořenů jeho teprve vyhánějícím. Světlo již dohořívající, stravující a shledávající poslední zbytky potravy, úzkostně se chvějící a v kterémkoli nejbližším okamžiku donucené naposledy vzplanout, prsknout a zhasnout a světýlko teprve rozžaté, nesměle planoucí chvějnou, třaslavou hvězdičkou, jež stejně se může rozhořet jako zhasnout. A do obou světel duje zhoubný, prudký vítr. Které z nich sfoukne? — — — Žádné? — Obě? A které dříve?

V dusné athmosféře nízkého pokojíku, promísené těžkou vůní léků, vlnily se stony, vzdechy a modlitby, cvakala zrnka růžencová, jíkaly zádušlivé záchvaty kašle a vzduch vlhnul od vyroněných slz.

— — — — — — — — — — — — — — —

Po dlouhých týdnech utrpení a zoufalých obav nastal konečně jakýsi obrat k lepšímu. Ovšem pouze u Otouška, neboť prabába podle neodvratných zákonů přírodních dále zvolna odumírala za hrozných a nesnesitelných bolestí. U dítěte však záchvaty se mírnily, stávaly se méně četnými a hošík začínal si hrát, nelpěl už celý boží den přitisknutý k matčiným ramenům a počínal po dlouhé době zase s chutí jíst obligátní svou kašičku. Ale byl sesláblý, vyhublý a sešlý až k pláči. Zmizely úplně — bůh ví kam — hebounké jeho tři bradičky; i pevné tvářičky, dříve tlusté jak u andělíčků na oltáři, se vytratily, ručky byly jako hůlky, žebra i páteř vystouply a nožky jindy tak směšně tlusté se svými stromovitými zářezy a záhyby . . . co jen se matka nad těmi nožkami naplakala! A hošík byl tak sláb, že ani bez pomoci se země vstáti nemohl.

Tehdy půjčila mu matka svazek bílých tkanic, s nimiž si tak rád hrál a odešla do vedlejšího pokoje, psát domů svému osiřelému muži. Dvéře nechala pootevřené. Babička byla v kostele a Otík sám batolil se okolo postele prabábiny, žvatlal si, usmíval se, roztáčel tkanice, přešlapoval a zamotal se do nich jako moucha do pavučiny. Náhodou se mu polorozmotaný svazek tkanic vysmekl z nedovedné ručky. Sehnul se na zem, zdvihl jej a chtěl zase vstáti, ale slabostí nemohl.

„Co to?“ zadivil se upřímně. „Hapapa?“

Natáhl ručky do výšky a čekal, až ho někdo za ně uchopí a zdvihne. Nikdo si ho nevšímal.

„Hapapa!“ křikl hlasitěji a rozhlédl se pokojem, odkud mu pomoc přijde. Ale v pokoji nebylo nikoho, jen na loži, opřena v poduškách, seděla prabába s hlavou skloněnou v morfiovém mrákotném snění.

Kluk natáhl naproti ní ručky a křikl důrazně, energicky:

„Hapapa!“

Prabába probrala se z mrákot a zmateně vzhlédla na dítě, vzpínající k ní ručky prosebně a s pevnou důvěrou v pomoc. Srdce se jí zatřáslo a sevřelo bolestí: nemohla mu pomoci . . . Bylať sama už mnohem slabší a bídnější než to dítě. Ani pohnouti se nemohla, ruce měla jako olověné, jazyk jako dřevěný, ba ani usmáti se už na hocha nedovedla . . . Nevýslovná trpkost se jí zmocnila, vědomí úplné malomocnosti vůči tomu sesláblému, bleďounkému pravnoučeti ji zdrtilo . . .

A hošík třepal a natahoval po ní stále ručky a netrpělivě s dětskou tvrdošíjností volal: „hapapa, hapapa.“

Netušil ubohý trpící klouček, že ve své slabosti je nepoměrně silnějším než-li ta umírající prabába, že jeho klesnutí je jen chvilková překážka, jíž překoná byť s pomocí matčinou, — a že z ní — z té prabáby, z té nalomené, usychající ratolesti pučí, roste a vstává on k životu výš a výš a dříve vydá sám květy, ovoce a vystřelí nové svěží ratolesti s bujnou, zdravou mízou, nežli bude kdys tak bezmocným, mizícím, odumírajícím údem tohoto stromu života. —

Sníh.

Báseň Svatopluka Čecha.

(Pokračování.)

Dnešní jízdou Hanušovi zvláštní čar se v duši vkrad':
Když zas jednou za ním zmizel velkoměstský hluk a čad
a zrak oknem vlaku stíhal rozložitý, volný kraj,
zahalený kol do kola v jemný sněhu hranostaj,
po němž na slunci se jiskřil záblesk démantových hran,
když pak z města venkovského, věží zčernalých a bran,
v saních letěl bílou nivou, jíž se táhly v šíř a dál
řady stromů, na jichž větvích ledový květ zimy plál:
tu hle! jiskry po závějích, rolniček ten snivý chřest
do nitra mu zlehka vnesly nové poesie zvěst.
Za lesem pak na výšině zámek s vetchým kostelem;
pána starého líc dobrá, v lesku štěstí veselém;
chumáč dítek jásajících; staré paní milý zjev,
svírající v náruč syna; svěží půvab obou děv —
jedna sice jen se mihla, ale v prázdnu po ní zbyl
jakýs odlesk jarých vděků jako vzdušný zářný pyl:
vše to dojmem nepoznaným vniklo v jeho vnitřní svět
a tam s horstva videm lepým probudilo jasný vzlet.

Nyní řídě po komnatě z rohu k rohu kroků spěch,
letem přehléd' posavadní žití svého trudný běh,
do předu též duchem pohléd', světa pusté jeviště
kde ho k zápasům jen zvalo jako chmurné bojiště —
avšak hle! v tu chvíli jasším jevil se mu světa vzhled,
mlhou zastřely se rokle jeho rozporů a běd,
objevil se fantasii mnohý jasný, luzný vid,
místo mračen svity vábné, místo boje šťastný klid.
Nejeden se stíhal myslí jemný třpyt a lepý tvar
jak hra sluncem pozlacených různobarvých jitřních par.

Okem náhle zamlženým sladkou dumou vůkol zřel,
na všem přísvit nevídaný jímal ho a zvláštní pel:
Staré podobizny se stěn mile k němu mluvily
jako rodinného štěstí tiché, vábné idylly;
nad postelí obraz prostý, anděl s malou dívčinou,
ovíval jej nevinnosti poesií dětinnou;
na lenošce starosvětské vida zašlý květů vzor,
představil si moudré stáří, překonavší žití spor;

onde obraz Popelčin se z rámce útlou nožkou smek,
nesa do těch milých dojmů pohádky a lásky vděk;
rozmarně pak nade skříní v jednom rohu komnaty
usmíval se z porculánu pestrý Číňan břichatý.

Hanuši se zdálo chvíli, jakby změněn jeho duch
Stáňovým zřel okem vůkol, okem jeho snů a tuch.
Hle! tu všechno volá v paměť šťastné dětství, plné vnad,
zpomínky se blahé rojí, milé zjevy odevšad,
ohlasy tu tiché znějí nejkrásnějších mládí chvil,
zářné vidiny se chvějí, o nichž chlapec, jinoch snil;
opustil sic rodné hnízdo, ale v dáli v cizích zdech
choval v srdci neustále jeho zář a libodech
a vždy po čase jej znova vítá útulný ten dům,
k milým duším sem se vrací, k věrným náručím a rtům,
ví, že v hlučném ruchu světa má ten tichý, teplý kout,
kde si může v klíně lásky nejryzejší oddechnout...

Setmělo se v pokojíku, nebe skryla mraků změť
a když přistoup' Hanuš k oknu, zřel jen chmurnou v dáli šeď,
v níž se ztratil horstva obraz, chmůra valila se blíž
a teď s hůry spoustu vloček sesypala oblak tíž,
zahradil mu celý výhled bílé metelice ruch,
jakby pírek sněžných tancem zšeřený se plnil vzduch.

Zbaven kouzla, v šerý pokoj Hanuš obrátil se zpět,
prudce mávnuv kolem rukou, pohrdlivě stáhnuv ret.

III.

Z posivělé vzdušné výše
tiše, tiše
chumelí se sníh,
jako roztouženou skrání
husté vlání
upomínek mých —
vítejte, hravé,
bělostné vločky,
zpomínky smavé
s dětskými očky,
zasypte v duchu
tíseň a hnět,
v líbezném ruchu
neste mne zpět
v minulý,
zhynulý,
krásnější svět!

Vidím zase známé hory,
  nivy, bory,
ztracený ten ráj,
v němžto rosnou anemonou,
  růží vonnou
dnů mých kvetl máj —
Drahé zas hlavy
bez šedin, vrásky,
hošíka zdraví
pohledem lásky,
jinochu divy
zvěstuje zas
dívčí zrak snivý
hedbávných řas,
na šiji,
lilii,
kanoucí vlas.

City rozkošné se budí
  opět v hrudi,
v čele vábný rej,
obrazy se luzné křísí,
  pestře mísí
v prchlých časů děj:
pobledlé stuhy
nítí se zase
barvami duhy
na hnědém vlase,
v úsměvu svitá
perliček řad,
prstík se kmitá
rusalčích vnad,
kývá mi,
kývá mi
v rozkošný sad.

Noha svižná chrustí pískem,
  teplým stiskem
ruka v ruce dlí —
Nazpět, nazpět v bujném skoku!
  Dlouhých roků
sen se rozprch' zlý.
Sladce ret vřelý
ke rtu se chýlí,
mizí svět celý
v božskou tu chvíli . . .
Překrásno všude,
květný kol sníh,

mladost nám hude
v píseň a smích
na skvostných,
radostných
housličkách svých.

Sestárlá co ruka píše,
  v nitro dýše
vůně jarních dnů,
mění zimy vločky chladné
  v lístky vnadné
v bílé květy snů —
Vítejte, hravé,
bělostné vločky,
vzpomínky smavé
s dětskými očky,
zasypte v duchu
tiseň a hnět,
v líbezném ruchu
neste mne zpět
v minulý,
zhynulý,
krásnější svět!

IV.

Stáňa přišel, druha odveď v pokoj dolů prostranný,
pro vzácnějších návštěv poctu v mírný přepych ubraný.
Není to sic pyšný salón, ale skupeno tu host
spatřuje, co nejlepšího skromná chová domácnost.

Starý pán tu vítá znovu vřele druha synova,
zapřádá se po způsobu zvyklém řeči osnova:
jaká byla dnešní jízda, mráz že notně žehl as
a jak brzy máme šero, že již rozsvítit je čas.
V tom již také vchází dívka, nesouc lampu rozžatou,
s pozdravením přívětivým k stolu kráčí komnatou;
lehce popodnáší lampu, jejíž koule skleněná
stínidlem je s figurkami žaponskými cloněna
a jen z pola objevuje kolébavých svitů rej
nachýlené lehce čelo, usmívavý obličej.

Opatrně světlo staví mezi pány na ubrus,
v jehož třpytnou látku vetkal divné květy zašlý vkus,
a pak za bratrovo křeslo odstupuje po tichu,
o lenoch se opírajíc k hostu zírá v ostychu.

Volný poznal Jaroslavu, kterou dřív už letmo zřel,
avšak teď po pružném těle oblek vybraný se střel,
přiléhavý z látky světlé, plné jasně modrých pruh,
sem tam s řasou vlnící se, s poletavou zdobou stuh,
a ty barvy jasné, živé, hladké příze jemný třpyt
hodily se k údů vděku, jenž byl vábně porozvit
v ladně bujivé ty tvary právě zkvetlých dívčích těl,
na nichž leží mladé vesny nedotknutý svěží pel;
dobře hodily se také k líci čerstvých, jasných vnad;
k úbělu, jenž ze rtů jemných smavým zábleskem se krad';
k červánku, jenž zdobil tváře; ke slunnému blankytu,
který zářivě se kmital v hebkém řasy úkrytu,
z něhož do světa duch čistý v dětské hleděl důvěře;
k lesku hravému, jenž krášlil jasnohnědé kadeře.

Hanuš v tichém zalíbení obzíral těch vděků sbor,
bezděky se touto září rozjasnil též jeho zor,
těkaje po tváři krásné, v níž za řásný víček lem
ukrylo se cudně oko před zpytavým pohledem;
k lehounkému důlku brady smek' se lící ruměnou
bádající tento pohled, po okrouhlých ramenou
k ňadrům pučícím, až dolů, tam kde útlé ruky běl
s řezeb křesla rozpačitě na rameno bratru sjel.
Špatně poslouchal v tu chvíli rozmarnou řeč správcovu,
od něho se bludným zrakem k dívce vracel poznovu,
sledoval ji, ana tiše kráčela teď opodál,
kde stůl druhý filigránský s řezbou staromodní stál;
na něm ležel podnos plochý, pěknou malbou zdobený:
jevila-tě plnozrné vinné hrozny, lupeny,
slívy velké, zamodralé, melón, višně, ořechy,
meruňky a broskve svůdné s purpurnými nádechy —
jako skutečné vše blesklo v živých barev zaplání,
když ten podnos malovaný dívka vzala do dlaní — —
Či snad pouze — myslil Volný — odlesk jiných svěžích vnad
s líce nad ní nakloněné na tu mrtvou malbu pad?

(Pokračování.)

Divné chuti.

Kapitán Cochrane vypravuje ze svých cest po Jakutsku následující událost: V Tabalaku jednou pozoroval, kterak dítě asi pětileté po zemi leze a se svíčky steklý lůj vyhledává a pojídá. Ptal se, činí-li tak z hladu, nebo proto, že jest mu lůj lahůdkou, i bylo mu odpověděno, že ani jedno, ani druhé, nýbrž že u Jakutů a Tungusů vládne obyčej pojídati vše, co se jísti dá a nedati ničemu jedlému přijíti na zmar. Podal tedy, aby se přesvědčil, dítěti svíčku z nečistého loje. Ihned zajelo s ní k ústům a snědlo ji. Dal mu druhou — třetí — čtvrtou — a všechny byly chtivě spolknuty. Kormidelník přinesl po té několik liber zkaženého másla. Za krátko zmizelo v ústech malého žrouta. Pak dali mu veliký kus žlutého mýdla, — šlo toutéž cestou. Průvodci kapitánovi chtěli dáti dítěti ještě více, ale on prosil, by toho nechali, jsa přesvědčen, že dítě by i dále zpohltilo vše, co by dostalo. Aby se nepodobalo, že jen nerozumné dítě tak si počíná, dokládá Cochrane, že jest k víře nepodobno, co dospělí Jakutové a Tungusové snesou. Často prý viděl, že jediný muž za den až 40 liber masa snědl a že tři lidé ztrávili na posezení celého soba, a sice nejen maso, nýbrž i sádlo, krev a vnitřnosti, tedy až na kosti všecinko. Vůbec prý není nic tak špatné, zkažené a smradlavé, aby to lidé ti nemohli pojídati.

Civilisovaný Evropan už při pouhém pomyšlení na to, co v těchto přímětcích může býti zahrnuto, mírně se otřese; ale uváží-li věc rozumně, musí si doznati, že o chutnosti a nechutnosti pokrmů rozhoduje vlastně v první řadě zvyk. Ku př. sám jednou se zděšením přihlížel jsem alpskému dřevaři, který se závidění hodnou chutí plnými lžícemi sytil se salátem pampeliškovým omaštěným lněným olejem tak, že oleje bylo vlastně mísa a salátu jen co v něm řídce ploval. Pouhý zápach lněného oleje dovede u mnohých lidí buditi ošklivost a v Alpách leckde si na něm znamenitě pochutnávají. Naopak jest ku př. hovězí maso nám jako denní strava hnedle nezbytným, kdežto austrálští domorodci kolem Port Adelaide mají proti němu nepřekonatelný odpor a živí se téměř výhradně měkkýši a červy.

Ostatně mnozí měkkýši, jako ústřice, mlži, hlemýždi, jsou jako raci a veliká část obratlovců všude na celé zemi obvyklou stravou živočišnou Méně obyčejnou krmí jsou červi, ježci mořští, medusy a rozličný hmyz. (Srov. „Natur", 1889).

Pokud červů se týče, jest asi známo, že v Neapoli lze dostati pode jménem Maccaroni piatti nebo Serchia v oleji usmažené tasemnice rybí. Méně známo snad jest, že na Samoaských ostrovech hromadně pojídá se červ Pulolo (Lysidice viridis), který občas ve velikém množství se objevuje. V Žaponsku patří k obvyklým potravinám leckde také rournatý červ Sabella a v Brasilii jedí dokonce dešťovky.

Mořští ježci od pradávna jsou váženou potravou v krajinách přímořských kolem Středozemního moře, zvláště v Italii a jižní Francii.

Už v kuchyňských odpadcích v Pompejích hromadně vyskytují se skořápky ježovek a také dnešního dne jest odbyt jich na trhu velmi značný. Na př. v Marseilli ročně prý prodá se jich přes 100.000 tuctů. Tolikéž v Žaponsku a v Číně ježovky jsou oblíbeným pokrmem.

Medusy a sumýši jsou jmenovitě Číňanům a Žaponcům lahůdkou. Libujíť si ve sliznaté stravě a konservují tedy slizké tělo jmenovaných živočichů všelikým vhodným způsobem, aby si na něm pochutnati mohli také, když čerstvých zvířat nebude lze dostati. Vývoz těchto konserv, v nichž sliz živočišný přísadami zeleniny a koření nabývá pikantní chuti, jest velmi značný.

Hmyz všeliký rozsáhlou měrou slouží lidem za potravu jmenovitě v horkém a ve studeném pásmu. U nás skoro všeobecně lidé hmyzů se štítí a jen jednotlivci projevují chorobně podivnou chuť jísti mouchy nebo jisté brouky, zvláště chrousty. Někteří lidé tvrdí, že hruď chroustů (babek) chutná jako mandle a také ve velikém byl učiněn vážný pokus upotřebiti ve zhoubném množství vyskytujících se chroustů jakožto stravy lidské tím, že by se buď sušených namlelo do mouky, anebo z čerstvých připravila polévka. Nezdá se však, že k větším pokusům toho druhu došlo.

V jižních zemích však jest jistý hmyz obecnou potravou. Na př. v Africe, v Arabii a Persii jsou saranče veledůležitou stravou, dle jejíhož množství na trhu řídí se často cena jiných požívatin. Jmenovitě v severní Africe jsou saranče, které dle předpisu koranu jen bez hlavy, noh a křídel jísti se smějí, tak obecnou potravou, že nahrazují téměř náš chléb. Připravují se k jídlu všelijak a zvláštní lahůdkou prý jsou z nich pomocí trochu mouky a hodně koření vyrobené koláčky.

V jižní Africe, hlavně u černochů a na Kapu nahrazují saranče termiti, kteří kouřem z hnízd se vyženou a v ohromném množství se nachytají. Negři pojídají hlavně sušených, na Kapu však smaží termity také v sádle, ve kterémžto přípravě prý termiti poskytují stravu velmi chutnou. Někteří cestovatelé tvrdí, že tato chutná jako smetana, jiní jako morek. Ostatně míchají termity také do mouky na chléb a koláče. Velmi mnoho mravenců a termitů pojídají v Americe hlavně Indiani. Jmenovitě hledané jsou samičky jistých mravenců (Atta cephalotes), když zadek jejich naplněn jest vajíčky. Jídlo z nich připravené jest prý tak chutné, že jím žádný Evropan nepohrdne, ani když zná jeho původ. Mravenci Myrmeco cystus, jejichž zadek naplněn jest sladkou syrupovitou šťávou, prodávají se v hromádkách na papíru leckde jako pamlsek pro děti.

Komické jest, jakou svízel mají domorodci australští s jistým motýlem, který jest u nich váženou krmí. Motýl ten má tučné přitvrdlé tělo, které prý chutná jako ořechy, ale tomu, kdo naň není zvyklý, způsobuje malou revoluci ve vnitřnostech, při nejmenším silné dávení. Než jako v jiných věcech, tak i tuto, nejlépe se směje, kdo se směje naposled a když vyhladovělý Australan proti převratnému vlivu této motýlí stravy se otužil, může si na ní netoliko bez následků pochutnati, nýbrž ona mu dopomahá také ke slušné tělnatosti, která jest tam hledanou vzácností. Na všech vyobrazeních aspoň bývají domorodci australští

k ustrnutí vychrtlí a toliko králové a jiní potentáti čítají k významům vyvýšenosti nad ostatní lid také bříško.

Že tak hladový lid jako Australané v potravě vůbec není vybíravý, jest pochopitelno. O nich platí také co výše o Jakutech bylo řečeno, totiž že jedí všechno, co se jen trochu vůbec jísti dá. Mimo jiné libují si také v larvách všelikého hmyzu, v čemž mají konkurenty jmenovitě mezi domorodci africkými na Kapu. Ostatně už Římanům byla larva Cossus zvaná, o níž není úplně jisto, byla-li to larva roháče, nebo nějakého tesaříka, nebo nosatce, oblíbenou lahůdkou. Nelze se tedy diviti, že u Čukčů, jak Nordenskjöld vypravuje, pochutnávají si na larvách kršní (Oestrus Tarandi), které z kůže sobí vymačkají a ihned pojídají. Však ani srší samou nepohrdají.

Také někteří pavouci jsou lidem potravou, hlavně Hotentotům a Australanům, kteří je často jedí tak, jak je chytili, kdežto na Nové Kaledonii jedí ve velikém množství křižáky (Epeira edulis), aspoň poněkud pražením k jídlu upravené.

Však vrcholem všech podivných chutí budou se zdáti civilisovaným Evropanům a jmenovitě Evropankám laskominy na blechy a jiné nezvané hosty lidského těla. Co blech se týče, panuje krásný zvyk pochutnávati si na nich zejména na ostrovech australských, kdež dámy vzájemně důvěrně si je vyhledávají a hned pečlivě pojídají.

Dr. Bedřich Katzer.

Z „Ptačích motivů“ Adolfa Heyduka.

(věnovaných Jul. Zeyerovi).

Skřivánek.

Chvěl východ se jak básníkovo nitro,
když zlatoskvoucí rodí se v něm zpěv;
zář šlehla z červánků a mladé jitro,
kol hlavy rudé růže jako krev,
na snící kolem usmálo se horstva,
a ty, jenž's v touze světla čekal již,
pěl's v ústret slunci: „Vítej, kníže tvorstva,
v pozemskou naši říš!“

Stál na hroudě jsi, vzpínal něžnou hlavu,
a s hnědých křídel střásal rosy chlad,
ač oko sotva tebe v prostém hávu
od půdy orné mohlo rozeznat,
leč náhle perutí si zatřepetal
a povznesenou hlavu níže shýb
a s hlásnou písní do oblak jsi vzletal,
jak Apolinův šíp.

Výš oráčovi spěl jsi pro potěchu,
by věděl as, kam oči obracet,
ty rodné země okřídlený vzdechu:
tam v nebes jasnou báň, v ten lepší svět;
i já jsem pohnut za tebou se díval,
a znícenou tě duší sledoval;
chtěl vystihnout jsem, co jsi snil a zpíval,
zda jásot as, či žal.

To písně byly jenom z málo zvuků,
leč luzná vroucnost tkvěla v každé z nich,
že bezvolně jsem k srdci tisknul ruku,
a zanícenou duší k tobě tíh;
tak ovil jsi mě sítí svého pění,
že zlatým v ráz byl mého žití mrak,
déšt byl to perlového šveholení,
jímž náhle zvlh mi zrak.

Svou hlavu stále ukláněje k zemi,
jak živý zvonek v azuru jsi tkvěl;
mně zdálo se, že v touze perutěmi
tu drahou půdu obejmout jsi chtěl,
kdes zrodil se a kam, až přijde chvíle,
zas vrátíš se, bys přešel v její prach,
jejž jarních vánků laškující píle
roznese po nivách.

Zřel za tebou jsem v azurové světy,
až náhlý připomněl mi srdce ruch,
že jsme se ondy před tisíci lety
již někde potkávali s druhem druh;
že k slunci létali jsme skrze mraky,
že stejný byl náš jásot i náš kvil,
že z rodné země brázd jsem vzlétl taky,
že skřivánkem jsem byl.

Že když v ty brázdy otců krev se lila,
i já se s tebou v žalném stesku vznes,
bych na tu láj, jež vlast nám porobila,
šel s pláčem žalovati do nebes;
a po snů vlnách, upomínek mořem
vždy za tebou můj smutně kráčí duch,
a přeje si, by křik náš sytý hořem
již věčný slyšel Bůh.

A přeje si, by jako žití tvoje,
mé bylo též, a nežádá si víc,
než bych vzlét nadšen z časných útrap roje
výš, v klidný blankyt, slunci, světlu vstříc;
jak ty bych chtěl vlast celou obejmouti
svých písní perutí, jak ty k ní lnout
a v její brázdy, konec zpěvné pouti,
usmířen zapadnout!

Pěnkavka.

Pohoda chodí po lese,
líbezná panenka, hezká,
studánky povrch leskne se
zrovna jak stříbrná deska.

Sluníčko těká po mechu,
včely hloub květů cos kutí;
k blažené chvíli oddechu
pod sosnu ulehám s chutí.

V tom zazní tvoje zpěvánky,
jarní sne bučího mlází,
či na tu desku studánky
někdo mi dukáty hází?

Podivná kouzla! Květ i chvůj
chvěje se štěstím a voní,
jakmile s výše výkřik tvůj
v půltonech zvlněných zvoní.

V košilce podál kmentové
do dlaní bystřina tleská:
„Jaro nám nese hotové
pěnkavčí toulalka veská!

Volno mi v sadě pohody —“
a zase tleská si v dlaně —
„šumím jak víno. Na hody!
pít pojďte, ptáci i laně!

Pít pojďte, kdo jen uslyší,
z volnosti zdroje a světla! . . .“
Dumám a v ňader zátiší
zpěvná mi útěcha zkvetla:

V žalu, co v duši zůstává,
v rubíny písně se hlatí,
srdce-li křídla krvavá
jaro svým úsměvem zlatí!

Cressy.

Napsal Bret Harte. Přel. J. J. Benešovský-Veselý.

(Pokračování.)

Kapitola IX.

Zatím paní M' Kinstryova netušíc náhlý návrat svého manžela k bývalým hraničárským mravům a návštěvu, jež toho byla příčinou, vracela se zvolna z návštěvy u pastora po chmurném vypočítávání svých trampot a pocitů. Když přešla údolím a dospěla k lesnatému svahu, jenž se nalezal v polovici cesty mezi školou a statkem, spatřila před sebou dávno známou postavu Setha Davisa, potloukajícího se po pěšině. Při své obvyklé loyalnosti vůči půtkám svého manžela byla by bezpochyby kráčela vzdorně za ním navzdor nedávnému svému politování nad zmařeným zasnoubením, ale Seth počal se zcela klidně blížit k ní. Vskutku, poznal její dlouhou, hubenou postavu ve velkém šátku a holandském čepci, když se blížila a čekal na ni.

Poněvadž patrně měl v úmyslu, vkročit jí do cesty, zastavila se a pozvedla proti němu varovně svoji pravici. Navzdor šálu a velkému čepci jevila se v jejím chování jakás neomalená starobylá důstojnost.

„Slova, která nelze vzíti zpět, Sethe Davise,“ pravila kvapně, „padla mezi vámi a mým mužem. Tedy s cesty, ať mohu jít dále.“

„Ale ne mezi vámi a mnou, teto Rachel,“ pravil prosebným hlasem užívaje obvyklého oslovení, jak jí říkával po domácku. „Nemám ničeho proti vám — a mohu to dokázat tím, co jsem vám chtěl říc'. Nepřicházím k vám k vůli sobě, neboť co se týče mne a vás všech,“ pokračoval se zlobným pohledem, „není v celé Kalifornii dost zlata na snubní prsten, aby spojil mne a Cressy. Chtěl jsem vám jen povědět, že jste podváděna, šálena, že si z vás tropí blázny. Zatím co vy běháte do kostela a Hiram se pere s mým tatíkem a Joe Masters obchází a sbírá každou kost, která se mu hodí, ten ničemný, pokrytecký Yankejčík učitel milkuje se s vaší dcerou.“

„Nechte toho, Sethe Davise,“ pravila paní M' Kinstryova vážně, „leda jste-li dost mužem, abyste to opakoval muži. To je věc Hiramova.“

„A což ví-li to dost dobře a trpí-li to? Což, je-li s tím spokojen, jen aby se zalíbil tomuto ničemnému Yankejčíku?“ pravil Seth zlomyslně.

Záchvat divého hněvu pojal paní M' Kinstryovu. Avšak byla toho spíše příčinou žárlivá její bázeň před bezzásadností jejího manžela, než provinění její dcery. Navzdor tomu pravila rozhorleně:

„To je lež. Kde máte důkazy?“

„Důkazy?“ odvětil Seth. „Kdopak to obchází kolem školy a hovoří potaji s učitelem a svádí jej před lidmi s Cressy? Váš manžel. Kdo pak

to každého odpoledne chodí s tím psem, učitelem? Vaše dcera. Kdo se schází potají? Vaše dcera a učitel. Důkazy? — ptejte se kohokoli. Ptejte se dětí. Podívejte se, — hej, Johnny — pojď sem."

Obrátil se náhle svým hlasem ke křovině ostružin podle cesty, za níž se právě objevila kučeravá hlava Johnnyho Filgeea. Hoch, vracející se domů, pracně se vyprostil se svou tabulkou, svými knihami a svou kabelkou, jež byla na polo naplněna plody rovněž nezralými jako on sám a přiblížil se k nim.

„Tu máš dime,*) Johnny, můžeš si za ně koupit mlsky," pravil Seth snaže se na své rozčilené tváři vyvolat úsměv.

Malá, ostružinami pošpiněná dlaň Johnnyho rychle se zavřela nad penízem.

„A teď nelži. — Kde je Cressy?"

„U svýho hocha."

„Jsi hodný chlapec. Jaký je to hoch?"

Johnny váhal. Viděl toliko jednou učitele a Cressy pospolu; slyšel, kterak ostatní děti si šeptaly, že jsou do sebe zamilováni. Ale vida Setha a paní M' Kinstryovu, cítil, že se žádá na něm něco horšího, než to hloupé faktum a poněvadž byl poctivý a vynalezavý, domníval se, že si ty peníze musí zasloužit.

„Jen mluv, Johnny, nic se neboj."

Johnny se nebál — přemýšlel toliko. Už to měl! Vzpomínal si, že právě viděl svého „prince", skvělého Staceye, přicházejícího od pohraničného lesa. Co bylo poetičtějšího a efektnějšího, než uvést ho ve spojení s Cressy? Odpověděl rychle:

„Pan Cacy. Dal jí hodinky a prsten z opravdovskýho zlata. Půjdou na svatbu do Catjamenta."

„Ty prolhaný kluku," zvolal Seth a chytil prudce hocha. Ale paní M' Kinstryova zakročila.

„Pusťte toho hocha," pravila s planoucíma očima. „Chci mluvit s vámi."

Seth pustil Johnnyho.

„To je úskok," pravil; „on je podplacen Fordem."

Avšak Johnny, naleznuv bezpečný útulek ve křoví, umínil si, že podá jim ještě jiný důkaz — na základě fakt.

„Vím eště víc než to," zvolal.

„Jdi pryč, hloupý kluku," zvolal Seth divoce.

„Vím, že cejif Bjiggc jel pses hjanici s hjomadou lidí a koní," vypravoval Johnny s onou hbitou vyřídilkou, kterou dovedl zabránit vyrušení. „Viděl jsem je. Maur Haricon říká, že jeho tatík vyžene starýho M' Kinstjyho. Hurá!"

Paní M' Kinstryova obrátila temnou svoji tvář prudce k Sethovi.

„Co to praví?"

„Je to pouhý dětský žvast," odpověděl, setkávaje se s jejím zrakem pevným pohledem, polo vzdorovitým, polo plachým, „a kdyby to bylo pravda, stalo by se Hiramu M' Kinstrymu zcela dobře."

*) Deset centíků, tehdáž nejmenší peníz v Kalifornii.

Ona položila ruku na jeho rámě plna nedůvěry.

„S cesty, Sethe Davise,“ pravila náhle, odstrčivši jej. „A je-li to nějaká ničemnost s vaší strany, zaplatíte to draze.“

Šla kolem něho k Johnnymu, jenž však při příchodu velké ženy se zlostnýma očima dal se na útěk. Váhala chvíli, pohrozila pokynem ruky Sethovi a spěchala směrem k pomezí.

Nepřikládala valné víry historii hochově, rovněž jako nepříjemným odhalením Davisovým. Kdyby šlo o nějakou ničemnost, byl by Seth, přesvědčen o nevěře Cressině a nemaje naděje na sprostředkování jejích rodičů, o tom již věděl. Kdyby však Hiram nebyl varován, kolíbal by se stále ve svých pošetilých snech o civilisaci. V tu dobu byli on a jeho lidé s dobytkem na pastvě; aby se upokojila, musela se sama odebrat na pomezí.

Dosáhla hájku topolů a sykomor a několik yardů dále dostala se ke stráni zvolna se sklánějící k jihu, jež poznenáhlu zabíhala na širokou louku, tvořící sporné území. Navzdor nepříznivé kritice Staceyově o ceně jeho bylo toto jeviště divých sporů, násilí a krveprolití následkem jakés ironie přírody idylickou krajinou, plnou podivného, tichého klidu. Mírný svah, rozkládající se před ní, byl jarním kobercem kvetoucích lupin a později oplýval mariposami. Louka byla přes příč přepásána klikatou čarou olšin, jež naznačovaly vzácný potůček, ze kterého v suché době roční zbýval toliko malý rybníček, v němž se obrážel nezměněný blankyt nebes. Nebyl učiněn pokus, vzdělati tuto širou plochu; divoký oves, hořčice a bujná tráva činily z ní pestré moře, jehož vlny sahaly tak vysoko, že zakrývaly jezdce i s koněm ve svých zmítajících se hlubinách. I stopy lidských zápasů, vytrhané kůly a roztroušené zbytky plotů, byly navždy skryty v této spoustě zeleně. Uprostřed plochy, nedaleko potoka, stála stodola M' Kinstryho — osamělé lidské stavení, jehož hrubé, nepravidelné, hrbolaté stěny jedva mohly pojmout seno zde uložené, tak že vyčuhovalo ze všech otvorů. Paní M' Kinstryova starostlivě na ni pohledla. Kolem do kola na blízku nejevila se nijaká známka života, ani nejmenší hnutí; stála tu, jako stávala vždy, osamělá a opuštěná. Avšak obrátivši zrak na pravo, za potok, spozorovala, kterak travnaté moře pravidelně se vlní a co spůsobovalo tento proud na jeho povrchu, poznala dle půl tuctu širáků, blížících se směrem k olším. Nemohla déle pochybovat; s protější strany hranice blížil se dav.

Volání a koňský dusot za ní ulevily jejímu srdci. Měla jedva času, uskočit stranou, když již její muž a jeho lidé hnali kolem ní. Nebylo ani zapotřebí jich zuřivého zvolání: „Harrisonovi nás vyvlastnili,“ aby jí bylo zřejmo, že nastala krise.

Zatajila dech, když se kavalkáda hnala mimo ni a uháněla směrem k potoku; mohla pozorovat dle náhlého zaražení v pohybu trávy, že nastala neočekávaná srážka. Pak si vzpomenula na stodolu. Mohla se státi shromaždištěm, kdyby byli odraženi, obrannou tvrzí, kdyby byli obleženi. Byly tam skryty v senu zbraně pro takovýto případ. Chtěla tam běžet, zamknout otevřená vrata a připravit se, aby je zatarasila.

Běžela krčíc se a vyhledávajíc vyšší traviny, aby se strany louky nebyla viděna, až mohla sestoupit ke stodole se zadní strany. Odhodila šátek, který jí překážel, hnědý holandský čepec svezl se jí s hlavy a

visel jí na ramenou, hrubý, prošedivělý její vlas padal jí na záda jak hříva, její ruce a tváře byly rozedrány trním a pokryty bělavým prachem. Ale ona drala se ku předu jako štvané zvíře, až dosáhla stezky sestupující ke stodole, až polou klesajíc, polou vrávorajíc dostala se ke stodole, bez dechu a vysílena.

Ale jak velký to byl kontrast! Na chvíli mohla jedva uvěřit, že opustila okraj lesa s divokým pokřikem svého manžela ve svém sluchu a na očích majíc kvapné zjevení jeho zuřivé kavalkady. Pomezní louka skryta byla mírnými obrysy travin, v nichž, zdálo se, že postavy zuřivých jezdců zmizely navždy. Teď nic nerušilo širý rozhled do klidné té krásy, jež se před ní rozkládala po rozlehlém kraji až ku vzdáleným spícím pahorkům. Plná stodola v popředí, nacpaná senem, jež vyčuhovalo z oken a dveří, až její nemotorné obrysy nabývaly ježatých tvarů, půvabné třepetání a příjemné štěbetání vlaštovek a strak kolem krovů a vznášející se stíny vran, poletujících nad nimi, uspávající bzukot včel na divoké hořčici, jež z pola zakrývala stěny svými žlutými květy, zvuk lehce šplounající vody v jedné z oněch starých studní, pocházejících od Indianů, od nichž obec měla jmeno — vše to dojímalo chvíli smysly této otrlé, divoké ženy tak podivně, jak to necítila od svého mládí. Na krátkou chvíli uchvátila ji radost z míru a klidného zátiší, jehož nikdy nepoznala, ale zároveň s tím dostavilo se zuřivé vědomí, že jí právě to vše má být nyní vyrváno a tato myšlénka na novo jí rozpálila krev. Naslouchala horlivě směrem k louce; ještě nebylo slyšet střelbu — ještě byl čas, připraviti stodolu k obraně. Spěchala k přední straně a chopila se závory vrat polou otevřených. Lehký výkřik ženský, jenž zněl z pola jako smích, ozval se zároveň s rychlým zašustěním šatů a když otevřela vrata, proklouzla světlá postava zadním oknem. Sluneční světlo, zapadající do temného nitra, ozařovalo toliko vzpřímenou postavu učitele — Johna Forda.

První překvapení a zmatek nad zmařeným dostaveníčkem, jež vyvolaly na tváři Fordově ruměnec, ustoupily znepokojení, když spozoroval krvácející tvář a rozedrané šaty paní M' Kinstryovy. Spozorovala to. V její předpojatosti zdálo se to toliko důkazem tím větší viny. Nepromluvivši slova zavřela za sebou těžká vrata a zcela sama zastrčila ohromnou závoru. Pak se obrátila k němu a utírala si prach s tváře a paží svým rozedraným a pomačkaným čepcem spůsobem, jenž mu připomenul jich první setkání.

„Byla tu Cressy s vámi?“ tázala se.

On váhal, hledé na ni udiveně.

„Nelžete.“

Trhnul sebou.

„To vůbec nemám ve zvyku,“ odpověděl rozhorlen. „Bylo to . . .“

„Neptám se vás, jak dlouho jste tu byli,“ pravila ukazujíc na Cressin klobouček, několik kněh a rozedranou kytici divokých květů, rozložené na seně, „a také to nechci vědět. Za pět minut bude tu buď její otec anebo ti z pekla psi Harrisonovi, co ho vyvlastnili, vyrojí se kolem stodoly a budou ji chtět vzít. Jestliže toto zde,“ a ukázala na novo pohrdavě na předměty dříve naznačené, „znamená, že patříte k nám

a chcete s námi sdílet hořké i sladké, odhrňte tam tu hromadu sena a vytáhněte pušku, abyste nám pomohl v obraně. Znamená-li to něco jiného, Forde, pak se schovejte do sena, než přijde Hiram a bude mít pokdy pro vás."

„A, nehodlám-li učinit ani to, ani ono?" tázal se vzdorně.

Pohledla naň s nevýslovným pohrdáním.

„Tam je okno — vylezte dokud čas, než je zamknu. Uvidíte-li Hirama, řekněte mu, že jste tu zanechal starou ženskou, aby hájila místo, kde jste se slézal s její dcerou."

Dříve než mohl odpovědět, ozvaly se vzdálené výstřely, na něž brzy následovaly nové. S hněvivým pohybem přistoupil k oknu, ohledl se po ní — zamknul je a odstoupil opět.

„Kde je puška?" tázal se zhurta.

„Myslela jsem si, že vás to přiměje, abyste zůstal," pravila a odhrnula seno a vytáhla dlouhou truhlu, pokrytou dehtovaným plátnem. Obsahovala prach, střelivo a dvě pušky. Vyndala jednu.

„Myslím, že bych měl vědět, zač se vlastně bojuje?" tázal se suše.

„Můžete říct ‚Cress' těm tam," pravila stejně suše ukázavši směrem, odkud se výstřely ozývaly, „kdyby se vás tázali. Ale teď postavte se tu nahoře na půdě a dávejte pozor, co se bude dít."

Neváhal, nýbrž vydrápal se na místo, jež mu bylo vykázáno, jsa rád, že unikl společnosti ženy, kterou v tomto okamžiku takřka nenáviděl. Ve své nerozvážné náruživosti vůči Cressy vždycky opomenul, myslet na toto příbuzenstvo; matka připomenula mu to spůsobem, jenž uváděl v nebezpečí i jeho city vůči dceři; duch jeho zabýval se pouze nesmyslnou, protivnou a úplně beznadějnou situací, v jaké se ocítil. V této roztrpčenosti své duše pozbyl do té míry smyslu pro osobní nebezpečí, že si takřka přál, aby při nastávající šrůtce nějaká kulka učinila konec jeho pošetilosti a zbavila jej zodpovědnosti. Uzamčen ve stodole se zuřivou ženštinou, v nezákonném zápase za pochybné právo — k čemuž se pojilo vědomí, že byl k tomu sveden náruživostí rovněž pochybnou a že o n a o tom ví — považoval smrt za jediné východiště, aby se vyhnul prohlášení, jež nikdy nemohl učinit. Nejvíce pak jej hnětlo mrzuté přesvědčení, že Cressy neocení ani jeho oběť, ale že snad zcela klidně těší se ze zmatku, v jakém jej zanechala.

Pojednou zaslechl výkřiky a koňský dusot. Ve stěnách hořejšího prostoru byly četné otvory, kterými Ford, aniž byl viděn, mohl pohodlně přehlednout rovinu až k řadě stromů. Když pohledl ven, objevilo se náhle pět mužů na krajní levici a spěchalo ke stodole. M' Kinstry a jeho soudruzi zároveň objevili se poněkud dále v pravo a uháněli ku předu, aby jim zaskočili cestu. Ale jakkoli měli dobré koně, museli urazit větší vzdálenost a tak přibyli k zadní straně budovy teprve, když Harrisonovi náhle se zarazili před zamčenými a zatarasenými vraty stodoly obyčejně otevřené. Toto sklamání jich provázeno bylo posměšnými pokřiky družiny M' Kinstryovy — jež ovšem rovněž žasla. Avšak v této krátké chvíli poznal Ford v náčelníku Harrisonových dobře známou postavu sheriffa z Tuolumne. To právě dovršilo neblahý osud, jenž zdál se ho pronásledovat. Nebyl více nezákonným protivníkem rovněž nezákonného soupeře,

ale ocítil se ve skutečnosti v odporu proti samému zákonu. Teď rozuměl situaci. Byl to blbý nesmysl strýce Bena, jenž urychlil tuto srážku.

Nepřátelské strany hotovily se již k boji, ačkoli stodola mezi nimi tvořila jaksi hradbu. Avšak obratný jeden harcovník M' Kinstryů proplížil se vysokou hořčicí a hleděl se dostat Harrisonovým v bok, právě když se hotovili vypáčit vrata. Hrozivý pokřik protivníků nalezajících se v záloze spůsobil, že rychle couvli od zadní strany stodoly. Nastala přestávka a pak počaly obvyklé Homérovské výjevy — s tím rozdílem dle západního obyčeje, že se tak dělo schválně v úmyslu, zmásti střelbu protivníkovu.

„Proč pak se nepustíte do těch vrat, vy... Však vás nekousnou!“

„On se bojí, že by závora mohla střelit!“ Smích mezi M'Kinstryovými.

„Vylez ven z té trávy a ukaž se, ty černý blátožroute.“

„On nemůže. Ztratil svoje kopyta a teď je hledá.“ Uštěpačný smích Harrisonových.

Každý čekal na první výstřel, jenž musel zahájit boj. I ve své bezzákonnosti byli ovládáni úctou k pravidlům souboje. Vykonavatel zákona uznával tuto zásadu jakož i praktické výhody její pro případ srážky, avšak váhal, obětovat některého ze svých mužů při útoku na stodolu, jenž by vyvolal střelbu M' Kinstryových. Jako statečný muž byl by se toho odvážil sám, ale jakožto muž opatrný uvažoval, že jeho na rychlo sebraná tlupa sestávala ze samých stranníků a kdyby padl, změnila by se srážka v strannický boj, při čemž by nebylo jediného nestranného svědka, který by mohl jednání jeho před veřejností ospravedlnit. Učitel to věděl; proto upustil od svého prvotního vnuknutí, vystoupit jako prostředník; nyní spolehal se jedině na mlčení paní M' Kinstryovy a obezřetnost sheriffovu. Ale v nejbližším okamžiku zdálo se obé ohroženo.

„Nu, pročpak tam nejdete?“ posmíval se Dick; „kdo pak, myslíte, je schován v té stodole?“

„Povím vám to,“ ozval se hrubý, rozčilený hlas od kopce. „Jsou tam Cressy M' Kinstryova a učitel schováni v seně.“

Obě strany obrátily se rychle k vetřelci, jenž se byl nepozorovaně přiblížil. Avšak ještě větší úžas vyvolalo, když se ze stodoly ozval hlas paní M' Kinstryovy:

„Lžete, Sethe Davise!“

Osud byl patrně spiklý proti sheriffovi! Malá výhoda, již mu poskytovalo objevení se Davise jako nestranného svědka, byla úplně zmařena neočekávanou přítomností paní M' Kinstryovy ve stodole! Ženská zúčastněna v boji a stará k tomu! Musit bílou ženu násilím vypudit! V celém nepsaném zákonníku jihozápadního rytířstva nebylo zmínky o čemsi podobném.

„Odstupte,“ pravil mrzutě ke svým průvodčím, „odstupte a nechte tu zatr... stodolu být. Ale vám, Hirame M' Kinstry, vám dávám lhůtu pěti minut, abyste nás sprostil své ženy!“

Byl nyní rozčilen — jednak k vůli své okamžité malomocnosti, jednak proto, že se domníval, že je přelstěn.

Opět zdál se osudný signál nezbytným, opět nebyl dán. Neboť

Hiram M' Kinstry řinče ostruhami a s puškou v ruce, vyšel za stodolu a postavil se před své odpůrce.

„Co se týče těch pěti minut," počal svým nejnedbalejším způsobem, „uvidíme, až bude čas. Ale právě padla slova mezi mou ženou a Sethem Davisem. Dříve než se tu něco stane, musí on pryč. Moje žena praví, že lže, já také tvrdím, že lže, a za to, co jsem řek', ručím."

Právo vyřídit především osobní urážky, bylo příliš dávno zásadou mezi hraničáry, aby zde bylo od něho upuštěno. Obě strany odstoupily a zraky všech obrátily se v stranu, kde stál Seth Davis. Ale on zmizel.

Kam?

Když paní M' Kinstryova vzkřikla ze stodoly svoji odpověď, použil všeobecného zmatku, skočil na otep sena, jež ležela před stodolou a odtud mezi prkny zalezl dovnitř. Učitel, jenž zaslechnuv jeho hlas, odebral se po nakupeném seně k zadní části, dostal se tam právě ve chvíli, kdy Seth tudy prolézal. Zraky jejich setkaly se v jediném zuřivém pohledu, ale než Seth mohl vzkřiknout, pustil učitel svoji pušku, chopil jej za hrdlo a nacpal mu do úst hrst sena, jež kvapně pod sebou sebral. Nastal zuřivý, ale němý zapas; hebké seno, na něž oba klesli, tlumilo veškerý zvuk a skrývalo je zrakům; spousty jeho, vetřelcem uvolněné, počaly padat otvorem na zem. Učitel, jenž dosud byl na vrchu a držel Setha pevně pod sebou, svážel se dolů se senem tlače svého protivníka před sebou; rozzuřený Missouran, poznávaje jeho úmysl, pokoušel se zoufale, změnit svoji polohu a podařilo se mu, přitisknout koleno k prsům učitelovým. Ford spozorovav to a považuje to za pouhý pokus, spokojil se tím, že udržoval jeho koleno v téže poloze, čímž bezděčně poskytl Sethovi kýžené příležitosti, aby vytáhl velký nůž, který měl v holeni své boty. Poznal svoji chybu teprve pak, když Seth prudce vyprostil svoji ruku a napřáhl ji k ráně. Zaslechl zvuk ocele protínající seno a vrhl se zoufale na napřažené rámě. Tento pohyb jej zachránil. Neboť uvolněné tělo Sethovo sklouzlo rychle otvorem, zadrženo jen chvíli učitelem, jenž ještě oběma rukama svíral paže, držící stále nůž, a kleslo pak těžce dolů. Seno, jež před ním spadlo, bylo by sic oslabilo pád, ale hlava jeho narazila prudce na hospodářské náčiní, přistavené ke stěně, a bez hlesnutí klesl beze smyslů na zem. Vše to dálo se tak rychle a bez hluku, že nejen vyzvání M' Kinstryovo nedotklo se sluchu Setha již bezvědomého, ale seno spadnuvši za ním zakrylo jej i zrakům diváků venku, kteří chvíli později jali se po něm pátrat. Kupa sena z divokého ovsa, které patrně tam naházela paní M' Kinstryova, aby usnadnila obranu, to bylo vše, co viděli; ba ani žena sama neměla tušení o smrtelném zápase, jenž se odehrával nad její hlavou.

Učitel se vzpřímil polo zadušen, polo zaslepen prachem, udychán a rozpálen, ale s jasným vědomím, beze všech výčitek svědomí jako vítěz. Neznaje skutečný dosah katastrofy Sethovy, chopil se opět své pušky a dychtivě očekával nový útok. „On mne chtěl zabít a byl by mne zabil; kdyby přišel opět, musím jej zabít," opakoval sám sobě. Nenapadlo mu, že to nesouhlasí s nedávnými jeho myšlenkami, — rovněž jako s jeho názory vůbec. Snad nejmírumilovnější člověk, jenž byl jednou vydán v nebezpečí života vůči svému nepříteli, jenž viděl smrt hrozící

mu ve zracích jeho protivníka, následkem jakéhos podivného obratu smýšlení není více nakloněn přikládati takovou cenu životu vlastnímu neb životu svého nepřítele. Nyní bylo vše ticho. Tato přestávka jej rozčilovala; neobával se více, nýbrž toužil po prvním výstřelu, jenž měl zahájit nepřátelství. Co činili? Snad vedeni Sethem soustřeďovali se k novému útoku?

Když pozorněji naslouchal, zaslechl vzdálený pokřik a rovněž vzdálené dunění koňských kopyt. Náhlá hněvivá obava, že M' Kinstryovi byli poraženi a prchají — obava a hněv, jež nyní poprvé stotožňovaly jej s jejich záležitostí — zachvátily jej a on rychle slézal k dolejšímu otvoru. Ale dusot se blížil a také hlas stával se zřetelnějším.

„Počkejte, sheriffe!"

Byl to hlas agenta Staceye.

Nastala přestávka a ozvalo se mrzuté mručení. Avšak napomenutí bylo potvrzeno povelem jiného hlasu, — malomocného, ne valně hrdinského, ale známého.

„Nařizuju, abyste přestali — okamžitě!"

Výbuch rozpustilého smíchu následoval. Hlas byl hlas strýce Bena.

„Odstupte! Není času ke šprýmům," pravil sheriff zhurta.

„On je v právu, sheriffe Briggse," ozval se hlas Staceyův kvapně, „vy jednáte jmenem jeho; on jest majitelem těchto pozemků."

„Jakže? Ben Dabney?"

„Ano, toť onen Daubigny, jenž od nás koupil vlastnické právo."

Nastalo na chvíli pomlčení, pak horlivé šeptání.

„To je tak, lidičky," ozval se hlas strýce Bena konejšivě, „ten mladík to docela dobře myslel, ale ukvapil se trochu, že hned chtěl zakročit podle zákona. U mne toho není třeba, hoši. Nemusím se uvázat v majetek pomocí úřadních papírů, pušek a podobných hloupostí. To můžeme vyřídit docela po sousedsku a zapít to. Byla-li tu udělána nějaká škoda, jestliže se tu něco stalo, zaručuju se na místo sheriffa a srovnám to už náležitě. Znáte mne, hoši. Já to pravím, jsem to já — Dabney neb Daubigny, jak je vám libo."

Avšak v mlčení, jež nyní následovalo, nezdály se být náruživosti ještě zcela ochlazeny. Mlčení přerušeno posměšnými slovy Dicka M'Kinstryho:

„Jestliže si Harrisonovi nic z toho nedělají, že několik bělochů jelo jich travou, tož . . ."

„Sheriff za to nemůže," přerušil jej strýc Ben kvapně.

„A jestliže si Dick M' Kinstry nic z toho nedělá, že si roztrhal kalhoty, když lezl vysokou travou, aby se vyhnul mé pušce . . ." odsekl Joe Harrison.

„Však to spravíme, hoši," prohodil strýc Ben vesele.

„Ale kdo spraví tohle?" zvolal hlas staršího Harrisona za stodolou, kde byl klopýtl o spadané seno; „tu leží Seth Davis s dírou v hlavě. Kdo to zaplatí?"

Všichni spěchali tam a dávali na jevo svůj úžas.

„Čí je to dílo?" tázal se hlas sheriffův s úřadní přísností.

Učitel ulevil si bezděčným výkřikem nevole a seskočiv rychle na zem chtěl otevřít vrata a přiznat se, ale paní M' Kinstryova po jediném

pohledu na jeho odhodlanou tvář postavila se před něho a velitelským posuňkem přikázala mu, aby mlčel. Pak ozval se silný hlas její ze stodoly:

„Nu, je-li to ten otrapa, co se sem chtěl vedrat, tedy to padá na MNE!“

Kapitola X.

Druhého dne rozneslo se po celém Indian Springu a vypravováno s nemalým rozčilením, že vážné srážce na pověstném pomezí bylo zabráněno dramatickým objevením se strýce Bena Dabneye, nejen jako smiřovatele, nýbrž i jako pana Daubignyho a kupce a majitele oněch pozemků. Vypravovalo se a věřilo s nemalou veselostí, kterak „stará paní M’ Kinstryova“ samotna a bez pomoci hájila stodolu, ozbrojena — jak různě udáváno — vidlemi, starým koštětem ze stáje a džberem špinavé vody proti Harrisonovým a jich stoupencům i celé hotovosti sheriffa z Tuolumne, při čemž se neudála jiná nehoda, leda že Seth Davis utržil si ránu na hlavě, když byl oním výše jmenovaným koštětem paní M’ Kinstryovy shozen s hořejšího patra stodoly. Chváleno všeobecně, že zakoupení pozemků občanem indian-springským, jenž dosud považován za nemajetného, bylo triumfem osadníků obce vůči cizímu vměšování. Avšak nebylo známo, že učitel účastnil se boje, ba ani že byl na místě přítomen. Na vyzvání paní M’ Kinstryovy skrýval se v hořejším patře stodoly, dokud obě strany a Seth dosud bezvědomý nebyli pryč. Když Ford namítal, že Seth zajisté poví pravdu, až nabude opět smyslů, odpověděla paní M’ Kinstryova se zuřivým úsměvem: „Myslím, dozví-li se, že já jsem byla s ním ve stodole po celou tu dobu, řekne raději, že já jsem ho uhodila než vy. Neříkám, že vám to daruje a že nebude chtět s vámi zas začít, ale nebude povídat proč. Ale,“ dodala ještě zuřivěji, „myslíte-li, že vy můžete vypravovat celou tu historii — co jste tu hledal a že Seth nelhal, když to říkal, — nu, já vám v tom nebudu bránit.“ Učitel neřekl ničeho. A vskutku po dva neb tři dny nic nenasvědčovalo tomu, že Seth není rovněž mlčelivý.

Navzdor tomu pan Ford nikterak nebyl spokojen s výsledkem svého dobrodružství. Poměr jeho ke Cressy byl matce znám a třeba že neučinila o tom nijakou další zmínku, chtěla to patrně oznámit svému manželi. Přece však pozoroval s podivnou směsicí neodůvodněné úlevy a rovněž neodůvodněné nedůvěry, že jevila pohrdavou lhostejnost vůči této záležitosti. Mohl sotva očekávat, že M’ Kinstry ve své nemotorné slepé oddanosti ke Cressy bude rovněž netečný. Naopak měl tušení, aniž se snažil důkladně se o tom přesvědčit, že otci jejímu nebylo by nemilé, kdyby se Cressy stala jeho ženou, neboť k tomu konečně muselo dojít. Avšak tu byl nucen uvažovat o tom, čemu se povždy vyhýbal, o možném účelu a výsledku jich důvěrného poměru. V bezstarostném a bezmyšlénkovitém, výstředním — avšak dosud nevinném — styku vzájemných pocitů obou nikdy nemluvil o sňatku a — na to vzpomínal nyní s touže podivnou směsicí úlevy — ona také ne. Snad u ní byla tím vinna, mísena polo s pověrou, polo s jemnocitem, vzpomínka na bývalé zasnoubení se Sethem Davisem, ale nyní si vzpomenul, že spolu nevyměnili ani obvyklý slib věčné věrnosti. Může se zdáti podivné, že při tom

půl tuctu schůzek v úkradí a u vytržení mezi oběma mladými milenci nemluvilo se o budoucnosti aniž o oněch skvělých plánech budoucího spojení, jež jsou obvyklé v jich věku a jich nezkušenosti. Žili výhradně rozkošné přítomnosti nemyslíce dále, než na nejbližší dostaveníčko. V tom tajemném a náhlém splynutí obou zdála se být zapomenuta nejen minulost, ale i budoucnost.

Tyto myšlenky zaměstnávaly jej následujícího odpoledne, když užíval tichého klidu, jakým naň obyčejně působila opuštěná škola a jenž činil tak značný dojem na M' Kinstryho a strýce Bena. Strýc Ben tentokrát nepřišel v obvyklou hodinu; bylo možno, že jiné věci jej zdržovaly teď, když se roznesla zpráva o jeho bohatství; učitel byl samoten, leda že drzá nějaká straka odvážila se dovnitř, aby sbírala roztroušené drobty po snídani dětí. Litoval nepřítomnosti strýce Bena, neboť byl by si přál zvědět více o jeho účastenství v nájezdu Harrisonových a dalších jeho úmyslech. Od té doby, co byl učitel opustil stodolu a vrátil se do svého hotelu pod ochranou noci, slyšel toliko neurčité pověsti a schválně se vyhýbal přímým otázkám.

Byl zajisté připraven, že Cressy tohoto jitra nepřijde do školy — vskutku ve svém nynějším neurčitém duševním stavu cítil, žeby její přítomnost byla bývala rušivá a nepříjemná, ale dotklo se ho pojednou nepříjemně, že po spěšném svém útěku od něho v kritickém okamžiku ve stodole nedala na jevo nejmenší známku nepokoje, aby seznala výsledek zakročení své matky. Co si as myslela, že se stalo mezi paní M' Kinstryovou a jím? Očekávala s důvěrou, že její matka ihned se vpraví do situace a smíří se s ní? Byla to příčina, proč brala ono vyrušení tak na lehkou váhu, jakoby mu již byla zasnoubena? Počítala-liž vůbec na to? Či snad . . .? Zarazil se, tváře jeho rděly se rozčilením při tomto podezření a studem nad smělostí, že se odvážil na to pomyslet.

Otevřev svůj pult, počal bezděčně rovnat svoje papíry, když shledal s lehkým pocitem mrzutosti, že uložil Cressinu kytici — nyní suchou a zvadlou — do téže přihrádky, co tajemné dopisy, jimiž se tak často obíral v minulých dnech. Nejprve vzal kytici s polo trpkým úsměvem, ale po krátkém váhání a maje v úmyslu oživiti opět staré vzpomínky, pokoušel se čísti je znovu. Avšak nedovedly upoutat bloudící jeho myšlénky aniž zabránit, aby nespozoroval podivnou okolnost. Slunce, nížící se k západu, podle starého zvyku rýsovalo stíny větví jedlí na stěně. Avšak pojednou zdálo se, že stín vzrostl a stal se hustším; obrátil se k oknu jsa si pojednou vědom, že kdosi stojí u okna. Avšak nebylo vidět ničeho. Dosud byl dojem ten u něho tak mocný, že vyšel ze dveří, aby se přesvědčil, kdo to byl. Mýtina byla pustá, bylo sice slyšet lehké šustění v sousedních vavřínech, ale nebylo vidět lidského tvora. Navzdor tomu zdálo se, že bývalý pocit bezpečnosti a samoty, jenž již od vyznání M' Kinstryho nebyl týž, úplně uprchl z lesní školy; poněkud rozmrzen zavřel pult, zamknul a rozhodl se, že půjde domů.

Cesta jeho vedla jej obyčejně první skupinou jedlí k dolům, avšak dnes následkem jakéhos neurčitého vnuknutí obrátil se a kráčel podle kraje lesa. Nebyl ještě daleko, když spozoroval Ruperta Filgee-a a poněkud dále za ním bratra jeho Johnnyho. Spatřiv oba ty svoje oblíbené

žáky cítil pan Ford jaksi výčitku, že je v poslední době zanedbával, bezpochyby proto, že ho Rupertovo hrdé pohrdání „hloupým“ pohlavím tak nebavilo jako kdysi a snad též proto, že zvědavost Johnnyho někdy mu byla nepohodlna. Urychlil svoje kroky a dohonil Ruperta, položiv jak obyčejně ruku důvěrně na jeho rámě. Byl překvapen, že hoch přijal jeho laskavost jaksi rozpačitě a zdrželivě, hledě nepokojně směrem k Johnnymu. Náhlá myšlénka kmitla se mozkem pana Forda.

„Díval jsi se právě oknem na mne do školy?“

„Ne, pane učiteli.“

„Nedíval jsi se oknem, abys viděl, jsem-li tam ještě?“ pokračoval učitel.

„Ne, pane učiteli.“

Učitel pohledl upřeně na Ruperta. Pravda byla částí divoké povahy Rupertovy, ačkoli, jak hoch často trpce připomínal, bylo mu to vždy na škodu.

„Dobrá,“ pravil učitel úplně přesvědčen. „Pak se mi to zdálo; ale bylo mi, jakoby se někdo díval dovnitř anebo šel kolem okna.“

Avšak zde Johnny, jenž slyšel rozmluvu a přiblížil se, náhle vrhl se na nohy svého bratra a tahal a strkal jej žvatlaje při tom cos nesrozumitelného. Rupert, aniž k němu shlédl, pravil klidně:

„Nech toho teď — nechci, povídám ti,“ a provedl jakýs automatický pohyb, aby se sprostil Johnnyho, jakoby to byl nepohodlný přívěsek.

„Co jest, Johnny?“ tázal se učitel, jemuž takováto tahanice nebyla ničím novým.

Johnny toliko novým hmatem zavěsil se na šaty bratrovy.

„Nuže, pane učiteli,“ pravil Rupert, nabývaje pozvolna opět své důvěřivosti a přímosti, „Johnny chce, abych vám něco pověděl. Kdyby nebyl nejpovedenější taškář, nejprolhanější lhář v Indian Springu, — kdyby nevymýšlel lži na celý den hned ráno, kdy vstává z postele, byl bych vám to řek' už dřív. Ale když se po tom ptáte a když si myslíte, že jste někoho viděl u školy, povím vám, že Johnny tvrdí, že viděl Setha Davisa, kterak špehuje kolkolem a slídí po vás, kamkoli jdete a táh' mne tam, abych se na to podíval. Povídá, že ho viděl, jak po vás slídil.“

„S nozem a pitsolí,“ doložil Johnny ve své bezuzdné obraznosti, na škodu určitých fakt.

Pan Ford pohlédl ostře s jednoho na druhého, avšak spíše s jakýmsi podezřením, že vědí o poslední jeho srážce více, než se zdálo dle slov Johnnyových.

„A co vy soudíte o tom, Ruperte?“ tázal se ledabyle.

„Myslím, pane učiteli,“ pravil Rupert, „předpokládaje, že Johnny výminečně nelže, že to snad k vůli Cressy M' Kinstryové tu Seth slídí kolem a protože ví, že ona pořád za vámi běhá . . .“ zarazil se a spozorovav pojednou, že osudná jeho pravdomluvnost svedla jej k patrné nešetrnosti vůči učiteli, dodal kvapně, „myslím, pane učiteli, že snad je žárliv na strýce Bena, teď, když je dosti bohatý, aby ji dostal, a protože ví, že odpoledne přichází do školy, snad že . . .“

„Tak to není!“ vpadl mu Johnny kvapně do řeči. „Ceth je tu u skojy a Kjessy jí zmizjinu u cutjáze se stjejcem Benem.“

„Nu dejme tomu, že to tak je, tedy Seth o tom neví, hlupáku!“ odpověděl Rupert ostře. Pak pronesl zdvořileji k učiteli: „Tak to bude! Seth viděl, jak strýc Ben dvoří se Cressy a myslí, že ji sem přivede. Nezdá se vám?“

Učiteli však byla zřejma toliko jediná věc. Dívka, jež teprve přede dvěma dny tak lehkomyslně mu byla ponechala, aby vysvětlil kompromitující situaci její matce — tato dívka, jež jej zapletla v půtku na pomezí, uvedla v nebezpečí jeho postavení a svoje dobré jméno, požívala nyní klidně zmrzlinu se svým ctitelem, nemyslíc nikterak na minulost! Toto uvažování bylo snad nelogické, ale bylo též nepříjemné. Bylo tím nepříjemnější, jelikož nejen krásné oči Rupertovy, ale i vyvalené oči malého Johnnyho byly naň upřeny s rozpačitým výrazem ostýchavého a předvídavého soucitu.

„Myslím, že Johnny věří tomu, co praví — že, Johnny?“ pravil s úsměvem a vynuceným rozmarným klidem; „ale nezdá se mi právě nutno, přinutit Setha Davisa, aby zachoval pokoj. Vypravujte mi o sobě, Rupe. Doufám, že strýc Ben nepomýšlí na to, propustit svého mladého vychovatele, teď, když je bohat?“

„Ne, pane učiteli,“ odpověděl Rupert vesele; „slíbil mi, že mne vezme s sebou do Sacramenta jako tajemníka anebo účetního, to víte, až — až . . .“ váhal chvíli s nerupertovskou ostýchavostí, „až půjde-li vše tak, jak si přeje.“ Zarazil se zasmušile a hnědé jeho oči se zachmuřily. „Nezdá se vám, pane Forde, že mne jen má za blázna — a — sebe také?“ Oči hochovy zpytavě hleděly do zraků učitelových.

„To nevím,“ odpověděl pan Ford rozmrzen vzpomínaje na vítězství strýce Bena nad vlastní jeho nevěrou; „až dosud zajisté neukázal se jako blázen anebo chlubný mluvka. Zdá se mi, že máte velmi pěknou čáku a přeji vám štěstí k tomu, milý hochu.“ Pohladil svými prsty kadeře Rupertovy, jak to činíval obyčejně a tím laskavěji snad, jelikož se mu zdálo, že pozoruje v hnědých očích hochových známky bouře a deště. „Běžte oba domů a nestarejte se o mne.“

Obrátil se, ale jedva že učinil několik kroků, ucítil tahání za kabát. Ohlédnuv se spatřil drobného Johnnyho.

„Tudy pudou domů,“ pravil, vzpřímiv se, s chraplavým šepotem.

„Kdo?“

„Kjessy a von.“

Dříve však než učitel mohl odpovědět na to upozornění, zajisté dobře míněné, dohonil již Johnny svého bratra. Oba hoši kynuli mu rukama s týmž tajemným soucitem, o němž nevěděl, má-li se mu usmívat, či zlobit se naň. Pak pokračoval ve své cestě. Avšak, bezpochyby jen proto, že se nechtěl s nikým setkat, následkem náhlé jakés nechuti, když dospěl k místu, odkud stezka vedla přímo do vsi, dal se velkou oklikou osamělým lesem.

Slunce bylo již tak nízko, že dlouhé jeho paprsky pronikaly mezi stromovím a dodávaly temnému sloupoví štíhlých kmenů smrkových zlaté záře ponechávajíce hustě spletené větve padesát stop nad nimi v temném

stínu. Když kráčel v tomto žlutavém šeru a nohy jeho bez hluku stoupaly po pružné pokrývce opadalého jehličí, zdálo se učiteli, že kráčí lesem pohřížen v sen. Neozýval se ani jediný zvuk, toliko tlumené, pravidelné, dvojité tlučení drozda anebo ospalý skřek některého záhy usínajícího ptáka; vše co připomínalo lidská sídla a všechny stopy činnosti člověka, bylo daleko vzdáleno. Připadalo mu totiž v jakémsi rozechvění, jakoby ho jemné pozdravoval některý lesní duch, když se mu zdálo, že slyší svoje jméno jemně vanoucí vzduchem. Obrátil se rychle; byla to Cressy spěchající za ním! I teď ve svých bílých, těsně ubraných šatečkách, s nepokrytou hlavou, půvabnou šijí nakloněnou ku předu, vlajícím vlasem, sproštěným kloboučku, jejž měla zavěšený na ruce, aby nepřekážel jejímu běhu, podobala se Menadě pronásledující jej, tak že se na chvíli zarazil

Zastavil se; skočila k němu a otočivši svoje paže kolem jeho šije, s lehkým smíchem spočinula chvíli bez dechu na jeho hrudi. Pak nabyvši zase dechu pravila zvolna:

„Běžela jsem za tebou indiánským klusem hned jak jsi zahnul na cestě, ale tys už byl zatím tak daleko, než jsem se sprostila strýce Bena, že jsem musela celou cestu lesem běžet, než jsem tě dohonila.“ Zamlčela se, zahleděla se do jeho zasmušilé tváře, vzala líce jeho mezi dlaně a přitáhnuvši jeho svraštěné brvy až ke svým vlhkým modrým očím pravila: „Ještě's mne nepolíbil. Co pak je to?“

„Nezdá se ti, že bych se já měl takto tázat, když jsem tě tři dny neviděl a tys mne zanechala v dosti nepříjemném postavení, abych je vysvětlil tvé matce?“ pravil chladně. Osnoval tuto větu ve své mysli několik okamžiků před tím, ale nyní, když byla pronesena, zdála se mu podivně mdlá a málomocná.

„Tak to je to,“ pravila upřímným smíchem skrývajíc svoji tvář na jeho vestě. „Podívej se drahoušku, myslela jsem, že právě proto bude líp, když se den nebo dva nesejdeme. „Nu,“ pokračovala rozvazujíc jeho nákrčník a opět jej uvazujíc, „jakpak jsi z toho vyváz'?“

„Chceš mi snad namluvit, že ti matka o tom ničeho nepověděla?“

„A proč by to dělala?“ tázala se zvolna. „Ona nikdy se mnou nemluví o takových věcech, drahoušku.“

„A ty nevíš ničeho o tom?“

Cressy potřásla hlavou a pak ovinula jeden ze svých dlouhých vrkočů kol šíje mladíkovy podávajíc konec jeho rtům a když to vážně odepřel, vzala sama konec vrkoče mezi zuby.

Avšak ani to, že nevěděla o tom, co se přihodilo, nezdálo se učiteli býti dostatečným vysvětlením netečného jejího dlouhého mlčení, a ačkoli si byl vědom, že nynější jeho neheroické chování neučiní na ni valný dojem, pokračoval sarkasticky:

„Smím se tázat, co jsi si myslela, že se stane, když jsi mne opustila?“

„Nu,“ pravila Cressy důvěřivě, „myslela jsem, dítě, že dovedeš lhát zrovna tak, jako kdokoli a když jsi tak chytrý, žes pověsil Maw na nos něco obzvlášť pěkného a povedeného. Já nemám mnoho obraznosti, ale sestavila jsem si přec něco, kdyby se mne Paw tázal. Dala jsem si od toho hloupého Mastersa slíbit, aby přísahal, že on byl ve

stodole se mnou. Pak jsem chtěla říci Paw, že jsi šel tudy, právě než Maw přišla a že jsem s Mastersem utekla. Toť se ví," dodala rychle utahujíc pevněji smyčku, ze které se učitel chtěl vyprostit, „neřekla jsem Mastersovi, proč chci na něm ten slib, anebo že tys tam byl."

„Cressy," zvolal Ford nad míru rozčilen, „blázníš, anebo myslíš, že já jsem blázen?"

Tvář dívky se změnila. Vrhla k němu pohled polo bázlivý polo tázavý a pak se ohlédla do tmící se tišiny. „Chceme-li se hádat, Jacku," pravila kvapně, „nedělejme to před lidmi."

„Při sám Bůh," pravil sleduje rozhorlen její pohled, „co tím míníš?"

„Mínim," pravila s lehkým nádechem oddanosti a potutelnosti, „jestliže také ty, — ó drahoušku! jestliže máme být jako ti ostatní, nechme to radš pro sebe."

Pohlédl na ni v beznadějném úžasu. Zdalo se jí vskutku hroznější, kdyby vyšel na jevo jich spor než kdyby byl zjevný jich důvěrný poměr?

„Pojď," pokračovala něžně, stále se při tom nepokojně ohlížejíc, „pojď! Bude to mnohem pohodlnější v jeskyni. Je to jen několik kroků."

Stále ještě držíc jej svým vrkočem polo jej vedla, polo táhla jej dále. Po pravé straně nalezala se jedna z oněch náhlých prohlubenin půdy způsobených buď sesednutím půdy aneb vyvrácením jednoho neb dvou velkých stromů. Když jej zatáhla do této rozsedliny v lesní půdě poseté jehličím, usadila jej na kořen mechem porostlý a natřásajíc sukně způsobem polo dětským, polo koketním, usedla mu pohodlně na klín ovíjejíc na místě vrkoče svoje paže kolem jeho šíje.

„Teď mne poslouchej a nekřič tolik," pravila obracejíc k němu tázavě zrak. „Copak se stalo mýmu černýmu chlapečku?" Dlužno prominout, že Cressy svoje lichocení pronášela většinou černošským přízvukem, — byla to vzpomínka na krátké její dětství, na její kojnou, otrokyni a jediné hry, jež kdy poznala.

Stále neústupný opakoval učitel chladně svoje výčitky ve příčině podivné lhostejnosti dívčiny a ještě podivnějšího chování jejího a líčil pak celou historii, kterak se setkal s její matkou, kterak byl nucen účastnit se hájení stodoly, kterak Seth je zřejmě obviňoval a němý, zuřivý boj na patře stodoly. Avšak očekával-li, že dcera starého jihozápadního rváče projeví nějaké nadšení, že její milenec účastnil se jedné z jejich význačných potyček — jestliže očekával nějakou chválu za svoje hrdinství, byl trpce sklamán. Spustila sama paži s jeho šíje, svinula vrkoč a složivši svoje ručky přes kolena, skříživši nožky před sebou, ačkoli dosud byla na jeho klíně, poskytovala obraz unylé sklíčenosti.

„Maw měla mít víc rozumu a pustit tě oknem za mnou," pravila lehkým povzdechem. „Bojovat není tvoje věc — to se hodí líp pro ty ostatní. Seth jistotně ti to nedaruje."

„Dovedu se hájit sám," odpověděl hrdě. Navzdor tomu měl skličující vědomí, že jeho půvabné břímě nesmýšlí valně o jeho hrdinství.

„Seth by ti mohl zpřerážet všecky hnáty, milý hochu," pravila prostodušně. Pak, když se snažil povstat, pokračovala: „To tě nemusí

trápit, drahoušku Toť se ví, že bys se dal zabít, než bys mu ustoupil. Ale to je také jediné co dovedou, to je jejich zaměstnání. Oni nic jiného neumí — což to nechápeš? V tom ty jim nejsi podoben — a proto jim nejsi roven! Proto jsi právě můj hoch — právě proto tě mám ráda!“

Pověsila se mu celou svojí silou na šíji a přitiskla jej zpět na jeho místo. Pak, když opět ovinula svými pažemi jeho šíji, hleděla upřeně do jeho tváře. Ruměnec zmizel s jejích tváří, oči její zdály se zvětšeny, týž pohled vyjeveného nadšení a oddanosti, jenž byl ozářil mladou její tvář na plese, upíral se naň na novo. Rty její zvolna se pootevřely, zdálo se, že spíše šeptá než mluví:

„Co jsou nám ti lidé? Co Sethova žárlivost, pošetilost strýce Bena a Mastersa, hádky a hašteření mezi Paw a Maw, drahoušku? Co nám po tom, co si myslí, co kutí, čemu se protiví? My se máme rádi, náležíme si bez jich přispění a bez jich odporu. Od té doby, co jsme se poprvé spatřili, je tomu tak a od té doby ani Paw ani Maw, ani Seth ani Masters, ba ani ty ani já nemohli ničeho na tom změnit. To je láska, jak jí rozumím; ne Sethova ničemná zuřivost, ne strýce Bena ničemná pošetilost, ne Mastersova ničemná hloupost, ale pouhá láska. A protože to vím, nechám Setha zuřit, strýce Bena blouznit a Mastersa žvatlat — a proč? Abych je odstranila od svého hocha. Oni byli spokojeni a my byli šťastni.“

Jakkoli viděl, že řeč její byla nepřipravena a nepromyšlena, přece vřelost a úplná upřímnost, s jakou ji pronášela, jej zviklala.

„Ale jak to má skončit, Cressy?“ tázal se náruživě.

Vytržený pohled zmizel a lehký ruměnec a půvabná pohyblivost její tváře se vrátily.

„Skončit, drahoušku?“ opakovala zvolna. „Tys nepomyslel na to oženit se se mnou — že?“

On se zarděl, zakoktal a pronesl: „Ano“, ačkoli veškerá jeho dřívější nerozhodnost a nynější nedůvěra byly patrny v jeho hlase.

„Ne, drahoušku,“ pravila klidně naklonivši se a rozvazujíc svůj malý střevíček, aby z něho vyklepala prach a jehličí; „ne! Nejsem dosti moudrá, abych byla tvojí ženou a ty to víš. A já bych ti nedovedla obstarat náležitě domácnost a bez toho nemohl bys mne potřebovat. A pak by o tom všichni věděli a nezůstalo by to déle mezi námi, drahoušku a bylo by po našich schůzích. A nemohli bychom být zasnoubeni, — to by bylo tuze jako kdysi se mnou a Sethem. To ty také uznáváš, milý hochu, — neboť takový hoch jako ty, to víš, nevezme si zálesáckou dívčici z jihozápadu, která nemá žádné černochy od té doby, co je po vojně! Ne,“ pokračovala zvednuvši svoji hrdou hlavičku rychle k Fordovi, než se vzpamatoval ze svého překvapení, „ne, v tom se shodujeme oba, drahoušku. A teď, srdečko, bude pomalu čas, abych šla. Pověz mi něco pěkného — než půjdu. Pověz mi, že mne máš ještě rád, jako jindy — pověz mi, jak ti bylo oné noci na plese, když jsi poprve poznal, že se milujeme. Ale počkej — dříve mi dej hubičku — tak, a ještě jednu — a ještě.“

Kapitola XI.

Když strýc Ben, čili „Benjamin Daubigny, Esq."*) jak byl již nazýván ve sloupcích „Hvězdy", provázel slečnu Cressy M' Kinstryovu na zpáteční cestě po prvním důkazu pozornosti a pohostinství od té doby, co se domohl blahobytu a vážnosti, zůstal chvíli ve stavu užasle usmívající se pošetilosti. Pravda, že jich setkání bylo nahodilé; pravda, že Cressy přijala jeho pozornost s jakousi veselostí; pravda, že jej náhle a neomaleně opustila na pokraji lesa M' Kinstryova spůsobem, že by se to bylo zdálo neslušné a nepřístojné každému jinému průvodčímu s méně rozmarnou dobromyslností, než jaké se těšil strýc Ben, ale vše to nikterak neumenšovalo pošetilou jeho blaženost. Ba jest možno, že ve své pošetilé domněnce, že nesmělé jeho dvoření bylo příliš nápadné a prudké, považoval útěk Cressin za dívčí plachost, což příjemně zvyšovalo jeho obdiv vůči ní a jeho důvěru v sebe sama. V tomto radostném zamyšlení a ve vzrůstajícím šeru narazil na strom, který ve svém zmatku považoval za svou průvodkyni a omlouval se mu oslovuje jej jejím jménem. Tak stalo se, že pozvolna sešel s cesty a z nenadání ocítil se na mýtině před školou.

„Není-li to ta nejpodivuhodnější příhoda, slečno," pravil a pak se náhle zarazil. Lehký šramot ve školní světnici podobný praskotu dřeva přivábil jeho pozornost. Patrně učitel tu ještě byl. Je-li samoten, promluví s ním.

Přistoupil k oknu, pohledl dovnitř a okamžitě pominulo příjemné jeho zadumání. Zvolna plížil se ke dveřím, snažil se otevřít je a pak opřel se svými mohutnými rameny a vyrazil je. Vnikl dovnitř právě když Seth Davis, polekán, ale rozzuřen, povstal od stolku učitelova, který právě byl vypáčil. Měl jedva pokdy skrýt cosi v kapse a přiklopiti desku stolu, než se strýc Ben k němu přiblížil.

„Co to tu děláte, Sethe Dawise?" tázal se s klidnou odhodlaností vida tuto neplechu.

„A co vy tu děláte, pane Bene Dabneyi?" odpověděl Seth opakuje drze jeho otázku.

„Dobrá," odpověděl strýc Ben postaviv se před svým protivníkem, „nepřišel jsem sem jako sheriff, ale zdá se, že mám právo zakročit tu, když jde o to, chránit cizí majetek," doložil s významným pohledem na vypáčený pult.

„Bene Dabneyi," pravil Seth vyzývavě, „nemám chuti, pouštět se s vámi do hádek."

„Pak mi vydejte to, co jste právě vzal ze stolku učitelova a promluvíme si o tom později," pravil strýc Ben přistoupiv blíže.

„Pravím vám, že jsem s vámi nehledal hádek, strýci Bene," pokračoval Seth odstupuje se zlomyslným pošklebkem, „a mluvíte-li o tom, že hájíte cizí majetek, učinil byste lépe, abyste hájil svoje — anebo čemu tak říkáte — na místě abyste se pouštěl do sporu s člověkem, jenž vám pomáhá. Zde mám důkazy, že ten prašivý pes, ten Yankejčík

*) Esquire, as tolik co zeman.

učitel, kterému se Cress M' Kinstryova pověsila na krk a kterého jí starý a stará nadháněji, je prolhaný, hanebný, pokrytecký svůdník."

„Zadrž!" zvolal strýc Ben hlasem, že se celá chatrná budova otřásala. Přistoupil k Sethu Davisovi nikoli více obvyklým pozorným, nejistým krokem a došlapoval, že se celá škola třásla. Jediný velitelský hmat jeho mohutné pravice na prsa mladíkova stačil, aby klesl na prázdnou židli učitelovu. Tvář jeho obyčejně kvetoucí zdála se v šeru šedavou; hrozivá jeho postava v jediném okamžiku zdála se vyplňovat malý prostor a zastiňovala okna. Pak následkem jakés nevysvětlitelné reakce postava jeho poněkud se shroutila, těžká ruka chvějíc dopadla na pult a druhou rukou jako obyčejně rozpačitě otíral si ústa.

„Co jste to řek' o Cressy?" pravil chraplavým hlasem.

„To, co všichni říkají," odpověděl polekaný Seth, jenž opět nabýval odvahy vida rozčilení svého protivníka. „To, co ví každý kluk, který sedí v té jeho boudě zde a vidí je pospolu. Vy byste to také věděl, kdyby on a Rup nebyli si z vás po celou tu dobu tropili šašky. A zatím co jste si moh' vykoukat oči po cípu Cressiny sukně, když odcházela ze školy, on se vám posmíval a zatím co tu nechával Rupa, aby vás tu zdržel pod záminkou, že vám dává hodinky, chodil s ní a milkoval a líbal se s ní po stodolách a ve křoví a teď vy se chcete do mne pustit."

Zarazil se, popadal dechu a hleděl zlomyslně do šedé tváře svého posluchače. Avšak strýc Ben toliko zvedl lehce ruku k varovnému posunku, popošel zvolna obvyklým svým opatrným způsobem k otevřeným dveřím, zavřel je a zvolna se opět vrátil.

„Zdá se mi, že jste přišel oknem, že, Sethe?" pravil přemahaje násilím svoje rozčilení; „as tak: nohu vzhůru, a jedna, dvě a už jste tu byl, což?"

„Co vám po tom, jak jsem přišel sem, Bene Dabneyi," odpověděl Seth, jehož nepřátelství a drzost rostly s patrnou malomocí soupeřovou, „prozatím jsem tu a mám, ať jsem zatr..., k vůli čemu jsem přišel! Neboť zatím co se všechno to dělo a zatím co ten starý pošetilec a ta stará potrhlá baba měli rádi, co viděli a nedbali toho, co neviděli a těšili se, jakého to dostali znamenitého ženicha pro svoji dceru, tu ten znamenitý ženich dělal si blázny z nich, u všech všudy! Ba že, panečku! Ten znamenitý, pokrytecký učitel má provdanou ženu v San Francisku a zde zatím milkuje se s Cressy, a já tu mám listy, které to dokážou." Udeřil se do náprsní kapsy s chraplavým smíchem a pohledl do šedé tváře svého protivníka

„A vy jste jaksi vypátral, že byly v tomto pultě a vypáčil jej?" pravil strýc Ben vážně prohlížeje v temnotě polámaný zámek, jako by to byla nejdůležitější okolnost v celé té záležitosti.

Seth přisvědčil pokynem hlavy.

„Uhodl jste. Viděl jsem ho oknem právě dnes odpoledne, jak je samoten pročítal a umínil jsem si, že je musím dostat do svých rukou a kdybych musel vypáčit stůl. A já to proved!" doložil s vítězným úsměvem.

„A proved' jste to — pořádně!" pravil strýc Ben s jakýmsi opatrným obdivem přejev těžkou svojí rukou po roztříštěné desce. „A myslíte, Sethe, když to budete vypravovat dál, že pak bude všemu

konec mezi ním a — a slečnou — slečnou M' Kinstryovou?" pokračoval pracně a obřadně.

„Myslím, že nestřelí-li ho ten starý blázen M' Kinstry, je v Indian Springu ještě dost lidí, aby toho nadutého, jedovatého pokrytce vyhnali z obce!"

„To je pravda!" pravil strýc Ben zamyšleně po delší přestávce, ve které, jak se zdálo, zabýval se více vypáčeným stolkem než tím, co soudruh jeho pravil. Pak pokračoval opatrně: „A protože tuto věc musíme chytře popadnout, Sethe, bude snad lépe, dáte-li ty papíry mně."

„Jakže? Vám?" zamručel Seth ustoupiv s pohledem zuřivé nedůvěry. „Ani mi nenapadá!"

„Sethe," pravil strýc Ben složiv klidně lokte na desku stolu a mluvě s namahavým nemotorným klidem, „když jste započal tuto historii, nevěděl jste, že já mám, abych tak řek', jakás práva a nároky vůči té dámě a že hodlám tato práva hájit. Zdá se mi tedy, že tyto papíry mají náležet mně — neboť vy, abych tak řek', nemáte žádného práva k hájení, protože jste se s tou mladou dámou rozešel a ničeho více s ní nemáte. A jak jsem už řek', poněvadž ta věc musí být chytře popadnuta a s těmi papíry se musí rozšafně naložit, myslím, Sethe, nemáte-li nic proti tomu, budu — budu — budu je na vás chtít."

Seth se vzchopil s kvapným pohledem ke dveřím, ale strýc Ben vzpřímil se v celé své hrozivé velikosti, jež činila dojem, že vyplňuje tmící se prostoru školy, jakoby se při nejmenším pohybu podlaha pod ním otřásala. Již se mu zdálo, že mohutná paže strýce Bena pozvedá se nad ním k ráně. Pojednou mu napadlo, že ponechá-li provedení celého plánu pomsty strýci Benovi, padne také podezření z krádeže dopisů na jich majitele. Tato výhoda zdála se mu mnohem značnější než nebezpečí, že by strýc Ben zbaběle postoupil listy učiteli. V tomto posledním případě mohl Seth ještě rozšířit pověst, že viděl dopisy, které strýc Ben v záchvatu žárlivosti ukradl — domněnka to, jež by se zdála pravdě podobnější, poněvadž byl dosti důkladně obeznámen se školou a k vůli domnělé jeho ctižádostivé žárlivosti na Cressy, nyní když byl zámožným člověkem. Zdánlivě nerad a váhavě sáhl do náprsní kapsy.

„Vskutku," pravil, „když počítáte na to, započít boj o svoje práva a protože Cressy mi teď není ničím, máte mít ty důkazy. Jen je nedávejte do rukou tomu psu. Kdyby je opět měl, dal by vás zajisté zavřít pro krádež. To by mu spůsobilo potěšení. Já bych je ukázal nejdřív jí — nemyslíte? — a myslím, že ona jako dcera staré ma'am M' Kinstryovy už mu náležitě zatopí." (Pokračování.)

Ze života kočujícího herce.

Napsal Jiří Bittner.*)

Hráli jsme (společnost Kramuelova) v Strakonicích.

Studoval a hrál jsem pilně.

Jednoho večera měl jsem značnou nehodu.

Ráno ve zkoušce ochuravěl jeden z herců, hrající jednu z předních úloh. Já měl úlohu jen nepatrnou.

Kramuele se mne tázal, troufám-li si do večera zahráti úlohu za churavého člena, moji úložku že již obsadí jinak.

Troufal jsem si.

Celé odpoledne jsem se učil neunavně úloze nazpaměť.

Je-li člověku osmnáct let a je-li v povolání, které ho těší, nezná překážek.

O šesté hodině byl jsem již v šatně a poměrně klidný.

Zdálo se mi, že jsem slovně úlohu zmohl.

Soudruhové však nahnali mi strach, hovoříce stále o mé odvaze.

Začal jsem býti nepokojný.

Jeden kolega, šedivec již, poradil mi přátelsky:

„Radím vám, abyste si poslal pro sklenku nebo raději hned dvě sklenice piva, a abyste je na rychlo vypil. Uvidíte pak, jakou budete mít kuráž.“

Učinil jsem tak a spěšně dvě sklenice piva vypil.

A měl jsem kuráž, ale jen potud, pokud opona nebyla nahoře.

Sotva jsem vystoupil na prkna a spatřil obecenstvo před sebou, vzala má odvaha do zaječích, začal jsem váznouti, koktat — smrtelný pot vyvstal mi na čele, úzkost děsná zmocnila se mne, nevydržel jsem na jevišti, a aniž jsem scénu dohrál, opustil jsem bojiště a couvl za kulisy.

Tu však stál již Kramuele, zatarasil mi cestu, tlačil mě zpět na jeviště a šeptal mi, dodávaje mi odvahy:

„Mluvte, co vám na jazyk připadne, ať je to třeba sebe větší nesmysl, jen mluvit.“

Mluvil jsem — bozi vědí co.

Během večera ještě několikráte chtěl jsem utéci za kulisy, ale ředitel jako Argus stál pohotovu na stráži. Dohráli jsme přece.

Po kuse nevyplísnil ředitel mne, nýbrž onoho čtveráka šedivce:

„Takové rady byste také moh' nechat, kazit mi začátečníky!“

Protestuji proti tomu, že bych snad byl býval opilý — ani pomyšlení — ale nápoj na rychlo vypitý rozpálil mi hlavu, odpoledním učením beztoho již nenormální — a tak se stala nehoda.

Zapsal jsem si to, jak se prostě říká, za uši.

---

*) Ze spisu „Z mých pamětí“, který vyjde nákladem F. Šimáčka.

Po čtrnácti letech, r. 1878, když jsem byl již členem dvorního divadla v Meiningách, vzpomněl jsem si jednoho dne na tuto episodu strakonickou.

Bylo to v sobotu odpoledne a stáli jsme již před vévodským divadlem, očekávajíce vévodu a jeho choť, baronku z Heldburgu.

Měla býti jen opakovací zkouška dříve již sehrané činohry „Princ Hombursky" od Kleista.

Druhý den, v neděli večer, měl se kus opakovati. Byla ohlášena nějaká návštěva.

V tom přišel k nám ředitel Chronegk.

„Pánové, kdo z vás, kteří jste zaměstnáni v menších úlohách, troufá si převzíti do zítřka úlohu „Kotvice"? Představitel Hellmuth-Brähm náhle ochuravěl, a Jeho Výsost vévoda trvá na svém, že kus ten zítra musí býti hrán."

Hrklo ve mně, uměl jsem „Kotvice" stálým posloucháním při četných zkouškách skoro nazpamět.

Do jednoho ucha šeptala mi svůdná marnivost: „Odvaž se toho, budeš memorovati celou noc, úloha ti leží a získáš vděk vévodův."

Ale do druhého ucha šeptala mi výstražně opatrnost: „Pamatuj na Strakonice!" Něčeho podobného může se odvážiti začátečník, který i když se blamuje, utrží aspoň pochvalu za svou odvahu. Herec však, který již je na jisté výši umělecké zkušenosti, musí býti výsledkem již z předu jist, neboť jeho nezdar má v zápětí škodolibý posměch. —

Uposlechl jsem hlasu opatrnosti a nehlásil jsem se. A skutečně mladistvý pouhý začátečník odvážil se toho, umožnil představení a získal vděk vévodský.

Kdyby se talent jeho byl býval jen přibližně rovnal jeho odvaze, byl by večerem tím nastal velký obrat v jeho karieře.

Dána mu k tomu i po tomto večeru příležitost.

Ale talent jeho byl z malých. —

Že však jsem se již rozepsal o strachu na divadle:

Za své sedmadvacítileté činnosti herecké jen ještě jednou jsem pocítil na jevišti děsný strach — ovšem jen chvilkový — ale byl snad ještě horší než onen na prkénkách v Strakonicích.

Bylo to v lednu roku 1880.

Byl jsem členem divadla Victoria v Berlíně.

Dávali jsme výpravnou hru „Poslední dny Pompejí", zdramatisovaný román Bulverův.

Hrál jsem úlohu Řeka Glauka, kterou jsem již hrál nejméně čtyřicetkráte před tím den co den.

A rozumí se, že úlohy jsme všichni hráli bez napovědy, který však přece pro všecky případy trčel v boudě, aby se jí snad nestýskalo. Hrál jsem právě ve scéně, kde jsme byli na jevišti jen dva, ředitel Emil Hahn a já — oba zaměstnáni v hlavních úlohách.

Pronesl jsem již několik krátkých vět, v tom mám začíti dlouhé vypravování k naslouchajícímu příteli Římanu a — nemohu s místa. Začal jsem se chvěti — — skřípal jsem zuby — a ne a ne s místa.

Ředitel v prvním okamžení udiven na mne pohlížel, hned však vida úzkostlivé mé pohledy, energicky ke mně přistoupil, položil mi pádně ruku na rameno, stiskl je a mezi zuby šepotem nadhodil mi první větu mé dlouhé řeči; spasil mě tím — hrál jsem dále.

Obecenstvo zápas můj nepozorovalo. Po scéně té spěchal jsem do šatny, kterou jsem měl s ním společně.

Hahn již na mne čekal. —

Než mohl vysloviti výtku, omlouval jsem se mu z okamžité roztržitosti a následkem toho ochabnutí paměti atd.

Díval se na mne nedůvěřivě. Neřekl jsem mu pravou příčinu.

Věc se měla takto:

Následkem dlouhé zastuzené rýmy dostal jsem do levého ucha katarrh, nešel jsem však k lékaři.

Denním hraním a rozčilením katarrh se zhoršil a právě onoho večera začalo mi v uchu syčet a bubnovat, až se mi zdálo, že skoro ani svého vlastního slova neslyším.

Tím přišla na mne úzkost, že jsem snad ohluchl, a následkem úzkosti ztratil jsem nit — řekněme momentánní ztráta paměti.

Rozumí se, že hned druhého dne spěchal jsem k specialistovi lékaři, který skutečně konstatoval katarrh v levém uchu.

Když mě po delší době z léčení propustil, pravil mi:

„Chycen už jste, tu a tam bude vám na novo konsultovati lékaře specialistu, zvláště při rozčilujícím zaměstnání hereckém.“ — — —

Ze Strakonic odjela společnost do Budějovic, kde jsme hráli v městském divadle.

První představení byl „Hamlet“.

Hrál jsem Horatia a hned v prvém dějství, kde zaklínám ducha Hamletova otce, málem by mne byla potrefila nehoda.

Padla přímo za mnou, ve vzdálenosti od mého těla sotva na dva palce, vysoká kulisa.

Sotva jsem uskočil.

Po výstupu jeden z herců zcela klidně pronesl ke mně:

„To je omen! Odejdete z engažementu.“

Sejček ten měl pravdu; nepohodl jsem se jednou po představení s Kramuelem, odešel jsem hned od jeho společnosti a dal se druhého dne na cestu do Prahy pěšky. Kufřík jsem si dal za sebou poslat do Poděbrad.

Tam meškala společnost Čížkova. K Čížkovi jsem hodlal.

Neměl jsem mnoho na penězích, když jsem odcházel z Budějovic, a když po dlouhé cestě dorazil jsem uprášen a unaven do Prahy, měl jsem jich ještě méně.

Totiž žádné.

První má cesta vedla k Barákovi. Bydlil tehdy v Sirkové ulici, tuším, v druhém patře.

Viděli jsme se posledně v Krakově rok před tím, v den, kdy ho pod večer zatkli.

Vysvětlil jsem mu své postavení a své plány.

Nevypadal jsem nijak snad beznadějně.

Barák nabídl mi přes noc u sebe nocleh.

Spal jsem na pohovce.

Při večeři za hovoru zcela klidně jsem mu dal nahlédnouti na dno svého měšce.

„Příteli, musíš mi půjčit na cestu dva zlaté. Půjdu do Poděbrad pěšky.“

„Nepůjdeš do Poděbrad pěšky!“ odvětil klidně on, „pojedeš až do Peček drahou.“

A půjčil mi něco drobných.

Rozloučili jsme se druhého dne a já zavítal do Poděbrad a hned vyhledal Čížka.

Neznal jsem ho osobně, ale řeklo se mi, že je to malý muž s nejdelším ušňupaným nosem, jakým se kdy který divadelní ředitel honosil.

Po té stopě jsem šel.

Našel jsem ho v jeho kanceláři, to jest v pokojíku, představujícím jeho ložnici, pracovnu, přijímací salon, lepírnu atd. Malý kumbálek.

Poznal jsem Čížka hned.

Dlouhý ušňupaný nos — po každé straně nosu malé očko, a ústa poněkud komicky zkřivená.

Představil jsem se mu, že jsem herec. Myslil jsem najisto, že radostně zvolá:

„Oh, talente mnohoslibný, nastávající umělče, jak jsem ti díky povinen, žes ke mně zavítal, pojď, ó pojď, mládče nadějný, na má prsa!“

Neřekl to.

Řekl něco jiného.

Vzal notný šňupec.

„A co tady, mladíku, u mne chcete?“

Hrdě jsem odvětil:

„Chci hrát.“

„Hrát! On chce hrát! Já bych také rád hrál, všichni moji členové by rádi hráli, ale nemáme před kým.“

Vytřeštil jsem na něho oči.

„Ubohý muži!“ pravil jsem si v duchu.

Ředitel divadelní a nemá, před kým by hrál.

Bylo mi ho líto.

Pozoroval můj vytřeštěný pohled.

„Ani živá myš nám nejde do divadla.“

A zase vzal šňupec.

Soucit můj s ubohým ředitelem ještě rostl. Musela tvářnost má při tom vypadat nad míru sympaticky. Pohlížel na mne chvilku a pak pravil:

„Víte co, my sami nemáme skoro co jísti, nu zůstaňte s Pánem Bohem u nás, snad vás také ještě uživíme, ale musíte pro první čas opisovat úlohy.“

Nový engažement jsem tedy měl — opisoval jsem úlohy. —

Bylo to v létě.

Nastaly deštivé chladné dny a obecenstvo začalo chodit do divadla.

Já nehrál, jen jsem opisoval úlohy.

Jednou v neděli měla býti dávána Kolárova „Monika“.

Představitel Odolana ochuravěl; nevím jakou nemocí — snad z hladu. —

Ředitel byl v nesnázi.

„Hrál jste již Odolana?“ tázal se mne Čížek. „A umíte ho nazpaměť?“

„Jak by ne.“

„Dobrá! Večer hrajete Odolana.“

A hrál jsem.

Po představení sdělil mi Čížek, že jsem jako herec s pevnou gáží osmnácti zlatých měsíčně engažován.

„Ale nemyslete si, že vám tu gáži budu vyplácet. Za dva dny odjedeme do Nymburka, tam v hostinci se za vás zaručím, ráno k snídaní dostanete kafé s rohlíkem, v poledne polévku, kousek hovězího masa a žejdlík piva, a v dny, kdy budeme hráti, dostanete večeři a na tabák.“ —

Sníh.

Báseň Svatopluka Čecha.

(Pokračování.)

Unikl pak ze světnice Jaroslavin světlý vděk,
jakby slunce za oblakem ztajilo svůj paprsek.
Ale v malé nato chvíli s matkou vešla opětně
se zástěrkou přišpendlenou na ramena koketně,
podnos širý opatrně podnímajíc prstíky,
na němž skvěl se čajník z kovu s peřestými koflíky.

Za ní druhá vešla dívka s různým sladkým pečivem,
narovnaným v ladné směsi na skle misky zářivém.
Z průjezdu v ní uprchlici tuše, Volný zvědavě
zkoumajícím utkvěl okem na štíhlounké postavě.
Méně na ní okrouhlosti, více pevných, ostrých čár,
z pod řas černých, sametových svítí prudších citů žár,
o smělejších dumách svědčí čela jemné zášeří
pod zčeřenou volné spoustou jak noc černých kadeří;
ač ni ona nepostrádá jarních vděků dívčích těl,
ač i její rysy krášlí panenskosti něžný pel,
přece Volný, srovnávaje vzhled i způsob obou děv,
palmou krásy obdařuje Jaroslavin smavý zjev.

Sestru Vlastu představuje Stáňa svému příteli,
její ruky stisk ho vítá, vlídný pozdrav nesmělý.
Matrona však nalévajíc horký nápoj v nádoby,
pobízí, by rozehřáli ztuhlé mrazem útroby,

s dcerami pak vedle hostů za stůl družně přisedá;
chvíli po kolejích všedních volná spěje beseda,
až pán starý v širší břehy svedl rozhovoru proud,
pronášeje o časových otázkách svůj vážný soud.

Starý pán.

Pravda, že tam v Praze bují čilý myšlenkový ruch,
ale nepokojem často mládeže mne plní duch.
Zdá se mi, že z ciziny jen bere slepě každý roub,
moderním se heslům koří, nezkoumajíc věcí hloub.
A že heslem reforma teď, každý z mladých adeptů
o překot vše reformuje podle cizích receptů.
Že tam jinde staré boří, v boření se také tuž,
do všeho buš, co kde stojí — tak jen slavný budeš muž.
Popírej vše zkrátka šmahem, co se pravdou zvalo dřív,
kde tvůj otec nadšen blouznil, pohrdlivě rety křiv,
soucitně hoď po něm okem, že jsi o sto honů dál:
pro tebe jsou hluché fráse krása, cnosť a ideál,
k smíchu dětské vlastenčení, naivní kult národa,
ba, již také starosvětská osvěta a svoboda.

Hanuš.

Nechci zapříti, že patřím také v bořičů těch kruh,
stoupenec též hesel, vniklých odjinud v náš český luh.
Vítám s plesem pravdu každou, nechťsi přišla z ciziny,
pravda údělem je stejným každé světa končiny.
Lidstvo ústrojný je celek, všechny části pospolu
vzájemně se živí, sílí k společnému úkolu,
ve vzájemném svazku stálém od věků se bralo v před,
nechťsi Hellas tu, Řím jindy, Paříž zas byl duchů střed.
Dávných Hebreů báj vnikla věrou do všech lidstva žil,
a čím národ náš své jméno nejhloub v dějin desky vryl,
k tomu čerpal podnět z dálky — Viklefův jej vzbudil hlas —
a z Čech zase popud mnohý přibral reformace kvas:
koluje tak celým světem stále míza obrodu,
nestaví ji meze říší ani spory národů.

Starý pán.

Nechci kolem domoviny neprostupnou čínskou zeď,
ale po lepším jen snaha do cizích nás luhů veď,
ne však slepý cizot obdiv, pitvoření cizích mod,
jimž tak ochotně, žel bohu, holduje náš slavský rod.
Příklad vizte: písemnictví. Za hranicí nový směr
sráží světlou poesii s poblankytných jasných sfér

dolů do prachu a bláta, v ulic puch a hnilobu,
trhá všecku s boků jejích ušlechtilou ozdobu —
a hle! vesele již břede u nás všechno v bažině,
že to cizí, že to nové, již to správno jedině;
chraň se hřešit na novotu — šosácký má v týle cop,
kdo by viděl v tomto bahně čisté poesie hrob.

Hanuš.

Ano, padne poesie, ona stará, zvetšelá,
s trůnu svého spuchřelého klesnout musí docela.
Ona poesie mrtvá v obnošeném ornátu
z ničemného zlata, stříbra, safírů a granátů,
ta, jíž korunu a berlu kryje archaismů rez,
ta, jež pokrytecky střeží dávno shnilých řádů mez
a lži staré přežvykuje, vyvětralých frásí šum,
vědomky neb nevědomky slouží lidstva biřicům.
Klesnout musí lhářka tato, jejíž dosud slaví rým
starou cnost, jež není cností, právo, které bezprávím,
ta, jež mystickými klamy ráda zpestřuje svůj zpěv,
jíž jsou zpupní sobci reky, skvostným nachem lidská krev;
padnout musí Frýne kupná, jíž to pouze krásné jest,
co čiv chorý bohatého rozmařilce může snést,
v salonech a budoirech, v parcích, lóží sametu
co se líbí zhýčkanému společnosti výkvětu.

Stanislav.

V tom ti odporuji s části. Porosený z jara květ
v boháči i chuďasovi budí stejně libý vznět,
budou věčně poesií mužný vzdor a něho děv,
umělý ať verš je slaví nebo prostý lidu zpěv.
Jedna jesti poesie, ale různý nosí šat,
brnění a kněžskou řízu, drahý kment, kroj vesských chat,
byla stejně v řecké lýře jako v huslích barbarů,
za všech věků, u všech plemen, v různém vezdy útvaru.
Vlaje volně, kam jí libo — náhle cítí její dech
mudřec na hloubavém čele jako hošík v dětských snech;
v její záři zaskvívá se zušlechtěn i hřích a blud
jako mrak, jenž na východě políbením slunka zruď.
Nevtěsná ji žádná škola ve svých theorií rám,
nepřipne ji žádná strana k bitevním svým zástavám,
ona sterým různým proudem všude tam se pramení,
kde se dotkne zemské hroudy jasná peruť nadšení.
A kde z hloubi duše tryská, všude ryzí, pravá jest,
kde si vlnou jarošumnou hledá vlastních svojich cest;
marně stará rozmetáváš, tyčíš nová stavidla,
z nenadání spláchne valem všechna tvoje pravidla.

Oceán té poesie z minulosti šumí k nám,
dme se posud, různou vlnou určuje si směry sám,
z hluboka vždy nové víry vzpínají se na povrch
a zas v bezdno sklánějí se tříští démantových sprch,
nové barvy střídají se v každém jeho hřebeně —
ale zůstává vždy jeden v této věčné proměně.
S kladivem své strany, školy nechoď v poesie týn;
jinde boř — tam vedle tebe pokroku jsem paladýn.

Starý pán.

Rozumný buď pokrok vítán; ale nesmí o překot
bořit vše, co vybudoval starých pokolení pot.
Bez ohledu, bez rozvahy nesmí bouřit slepý v před
neopouštět z pouhé zvůle dobrý minulosti sled.
Nesmí s její struskou mnohou zahazovat mnohý skvost,
pro ty ony vady celou zatracovat společnost.

Hanuš.

Mně však zdoupnalým se jeví šmahem společenský řád,
boj mu přísahám a toužím, spatřit jeho srázný pád.
Tu, kde zákon chrání pouze hrabivého sobce mez,
k nebesům kde ukazuje, sáček v pasu, tučný kněz,
kde si národ pěje drze svatou píseň svobody,
když pod mrzké svoje jařmo sklání jiné národy,
osvětu kde píše zištný otrokář si na prapor,
pro fantom kde cti a moci zuří divý plemen spor,
kde je cností pouhá slupka, předepsaný formou hav,
jímž své hříchy pokrytecky halí zkornatělý mrav,
kde řád společnosti smrtí, pouty kárá zločiny,
jež sám bez citu a studu páše každé hodiny,
neváhaje statisíce vraždit pro nicotný cíl,
přesléchaje stati íců v bídě mroucích robat kvil,
kde se lidumilné dámy ověšují klenoty
v robách skvostných zvouce na ples pro hladové siroty —
ne, ne! dokud lidstva části ples a hody nekalí
z podzemního vedle bytu nářek bídy zoufalý,
dokud nebude se stydět lemem svého atlasu
šustět pyšně kolem davu polonahých chuďasů:
dotud lží a lichou frází zváti budu její cnost
a vstříc jásat každé metle na tu podlou společnost!

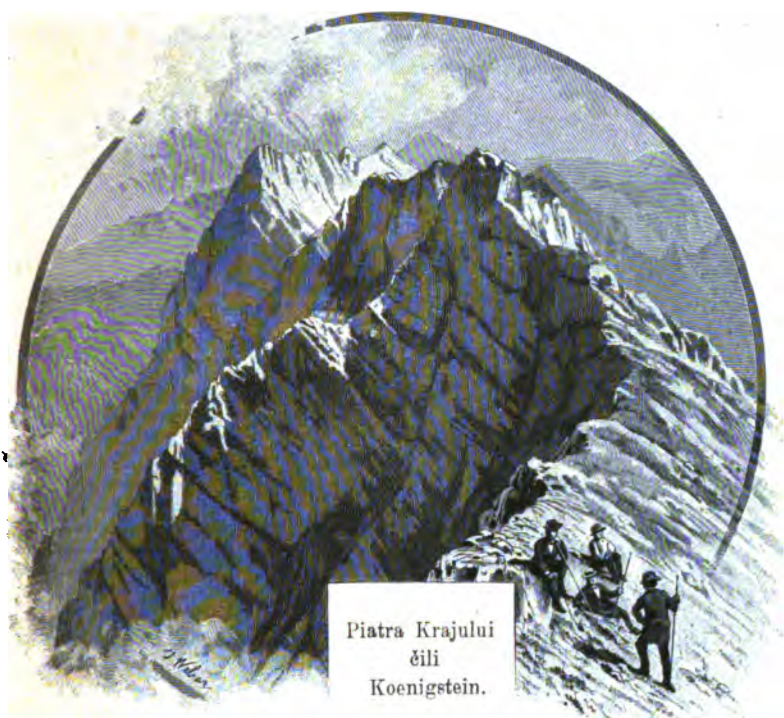
Rozčilil se Hanuš mluvě, zarudla mu bledá líc,
oko tkvělo v neurčitu, jaré blesky metajíc,
za posunů živých ruka prorývala černý vlas,
že se kolem vzpjaté hlavy v neladu a zmatku třás.

A když skončena řeč, chvíli ještě mladý ret se chvěl,
prsty nervosně se třásly a zrak žhoucí v prázdnu tkvěl,
až pak plaše kolem stolu pohled jeho zakroužil
a tu maně v jedny oči plamenné se pohroužil:
Podepřena lehce loktem o kraj stolu, tak že kles'
rukáv široký a zbaven clony na odiv se nes'
něžný útvar liliový od lokte po jemnou dlaň,
do které skráň nachýlila, Vlasta přímo zřela naň —
z obličeje podlouhlého, v němžto vnitřní ruch a vznět
chřípím lehce pohyboval, jemně vlnil pěkný ret,
k němu temné, skvoucí oko vzpínalo se v obdivě,
jakby zjevení kés nové v duši ssálo dychtivě.

Od ní nazpět k Jaroslavě maně sklouzl jeho zrak;
v jejím lící postřehl však tísně rozpačité znak
a co v ruměnci tam krásném pod sklopeným okem čet',
sám si v duchu vyčítavě shrnul do káravých vět:
„Věru divně uvádíš se v hostitelů milý kruh,
třeskem boje naplňuješ bez ohledu damský sluch,
jenž as, zvyklý na šalmaje tiché, snivé idylly,
čekal žerty uhlazené, sladký šepot zdvořilý.
Se starochem, k němuž v úctě vzhlíží tuto každý zor,
bez užitku nešetrně v urputný se dáváš spor . . .“
Tak si vyčítal; než posléz vypjal vzdorně hlavu zas
a zrak upjal znovu Vlastě na planoucí očí jas:
zdálo se mu, že tam vidí žárný projev souhlasu,
duši spřízněnou, jež pomoc slibuje mu v zápasu.

K odvetě se chystal správce; ale jeho vlídná choť
s úsměvem jej pokárala: „Bojovný svůj zápal kroť!
Nevhod sám jsi půtku začal — k obraně byl nucen host —
pěkná je to uvítaná v tichou vesskou domácnost.
Znám již stálé prázdninové s naším Sláňou šrůtky tvé —
Cos v nich získal? A teď hrozí spojených ti soků dvé,
z nichžto nový horším zdá se. A co platen taký spor?
Mládeži již peruť vzrostla, probudil se v čele vzdor,
již nám starým vysmeká se z vetchých vodítek a pout,
po vlastní chce bujné vůli křídla modrem rozepnout.
Nuže v pochvy zde i tamo řinčivá se ocel ztaj, —
beztoho již v ohni boje napolo vám vystyd' čaj.
Líp nás ženské bude bavit, nového co v Praze jest,
o divadle, o koncertech, o výstavách drobná zvěst;
na vesnickém suchopáru bude nám jak svěží květ
každá vyhlídka v ten čilý, pestrý velkoměstský svět.“

(Pokračování.)

Piatra Krajului čili Koenigstein.

Z Karpatského zákoutí.

Výletní črta. Napsal Fr. Volný.

ylo prvního května. Vlahé teplo pokročilého jara, sdružené s veselým jasem smavě zářícího slunce a nad lazur čistšího blankytu, lákalo vším kouzlem omlazené přírody ven do kraje, tam kde kolem květenou překypující roviny mohutné lesnaté hory své klikaté hřbety do výšin étheru povznášejí a zubaté, ledem pokryté špice jako bílé blesky k nebes báni vzhůru metají...

Byl jsem dočasně zaměstnán v sedmihradském Šegešvaru, jemuž Němci tamější dali jméno Schaessburg. Jest to zajímavé město, upomínající svými věžemi a vížkami, svými starobylými hradebními zdmi a baštami na menší říšská města německá, zajímavé, veselé a příjemné, ale proto přece pudila mne rozkošná pohoda ven, tam k těm malebným velikánům pohraničního horstva, k majestátním vrchům jižních Karpat čili Transsylvanského alpstva.

Spěchal jsem k dopolednímu vlaku na nádraží. Vešed na perron měl jsem zvláštní překvapení: vlak připravený k odjezdu do Brašova byl

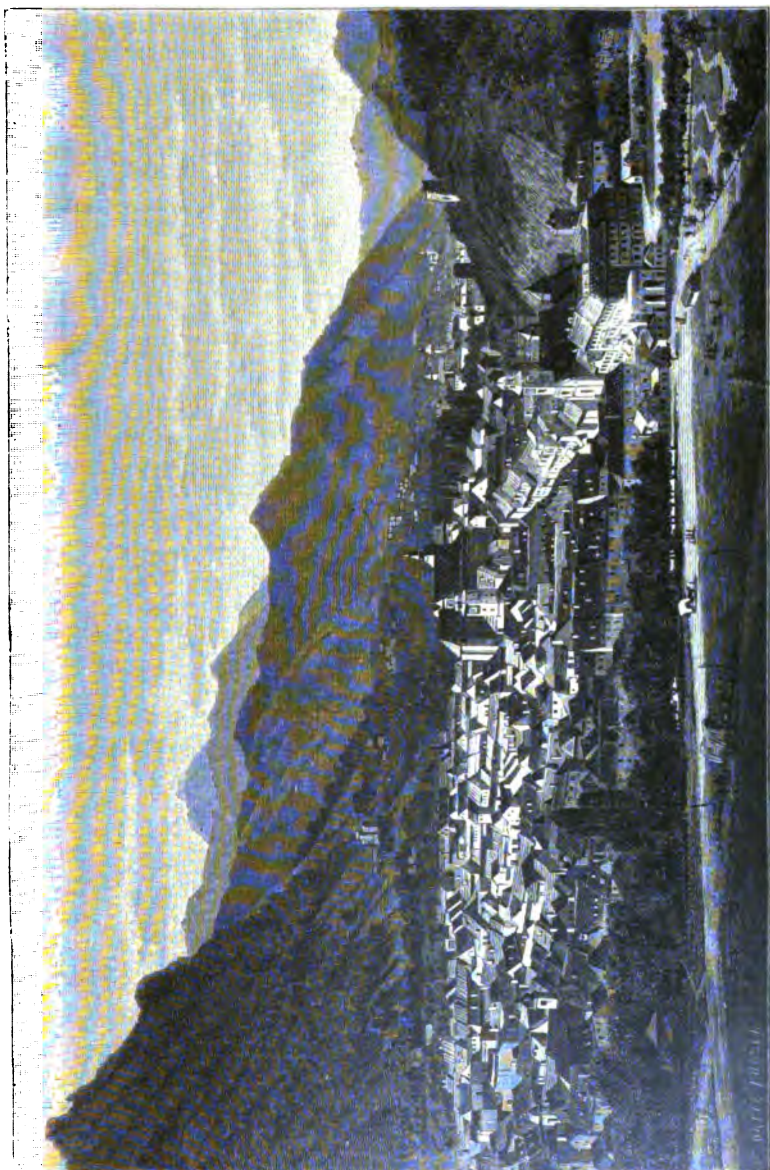
zelenými festóny ověšen a lokomotiva byla bohatě ozdobena krásně červenými květy půvabné rostliny Daphne Cneorum — na oslavu prvního května. Daphne Cneorum roste hojně na svazích vrchů mezi řekami velkou Kokelí a Alutou a přiodívá je koncem dubna rozkošnou červení.

Cesta k Brašovu je plna rozmanitosti a zajímavých punktů. Jeli jsme kolem statných osad s pěknými kostely, přes šťavnaté, pestrým kvítím planoucí lučiny, podél pěkně vzdělaných rolí s bujně zeleným, ještě nevysokým osením, jimiž se řeka Aluta malebně vine jako barvami se mihající proud tekuté perleti, kolem útulných vesniček, přes jejichž čápy osazené střechy zrak dychtivě zalétá až k obzoru, tam kde od jasného nebes lazuru ostře se odlišuje táhlé Fogarašské pohoří se svými jasně viditelnými špicemi a massivními baštami. Dále vede dráha podél toku Aluty, jejíž břehy každou chvíli nový obraz poskytují a novou perspektivu otevírají. Tu a tam vidny na čedičové skále malebné trosky hradů, pak vápencová kostrbatina, přecházející ve statné vrchy, mezi nimiž se prostírají líbezná údolí, potom krajiny bohaté na potoky a rybníčky, po jejichž březích štíhlonozí čápi vážně se procházejí, a vždy blíže a šíře se rozstupující panorama Transsylvanských alpských kolossů.

Vjíždíme do nejkrásnější sedmihradské vysočiny, do rozhlášeného Burzenlandu. Vždy výše a výše pnou se na obzoru hřbety a klikaté koruny jihokarpatských štítů, vždy blíže přistupují k nám pohoří, jež bez přechodu, jako bašty přímo z roviny vyrůstají. Již vidíme olbřímy Várheďu a Zeidnera, již zříme jasně, kterak roklina Crepatura skalnaté velikány Velký a Malý Kralovec (Königstein, Piatra Krajului) od sebe dělí, jakoby je byla nezměrná síla jakási rázem od sebe roztrhla. Však nedosti na tom: i nejvyšší a nejmohutnější kolos pohraničného horstva, bájemi opředený Bučéč vystupuje už majestatně z modravě mlhavého pozadí a jeho na východ srázné spády odlišují se jasně od lesnatých mass okolního lesnatého horstva. Tu ční ještě špičatý Schuler, rumunsky Krisztian mare, (velký Kristian) a širokoplecí Piatra mare, třízubá pak ostrá koruna Čukáše doplňuje řadu kynoucích nám nebetyčných štítů.

Vlak obejel osamělé neveliké pohoří a před námi rozložila se vnadná rovina Burzenlandu se svými svěže šumivými řekami a potoky. Dále pak hučí řetěz těžkých vagónů kolem nízkého Petersbergu, kterýž pestrým kvítím zrovna obalen jest, a již vjíždíme velikým obloukem do nádraží v Brašově.

Brašov má neobyčejně krásnou polohu a poskytuje již od nádraží se svým horským okolím obraz úchvatně malebný. Vystoupivše z nádražní budovy máte na levo před sebou po šťavnatých horských svazích roztroušené rumunské vesnice a za nimi trčí do vzdušných výšin hora Heděsheď (něm. Spitzberg) a za ní dále směle vzhůru vypjatá bašta Čukáše; oběma skoro naproti kyne přes řadu nižších hor svým gigantským vrcholem Piatru mare a dále na pravo štíhlá pyramida Schuleru, mezi jehož výběžky, v těsném údolí město Brašov (něm. Kronstadt, maďarsky Brassó) se rozkládá. Velebně strmí po levé straně nad městem vrch Zinne, porostlý krásným lesem bukovým; jeho svahy spadají tak příkře ku samým městským hradbám, že skalnatý vrchol jeho ze všech ulic starobylého města je viděti. Tam-li vystoupíte, uvidíte téměř kolmo pod

Brašov.

sebou malebné město, kterak se přítulně choulí do pancíře hradebních zdí a věžatých bašt, jež v uplynulých věcích nepřátelům hrdě vzdorovaly, ale posléz přece podlehly. Však nejsou již úplné, ty staré hradby a bašty: mnohé z nich padly již za oběť novodobé úpravě města — ani zde, na východě, v lůně odlehlého alpstva, neustává duch rušivé doby hlodat a bourat na zbytcích dob minulých.

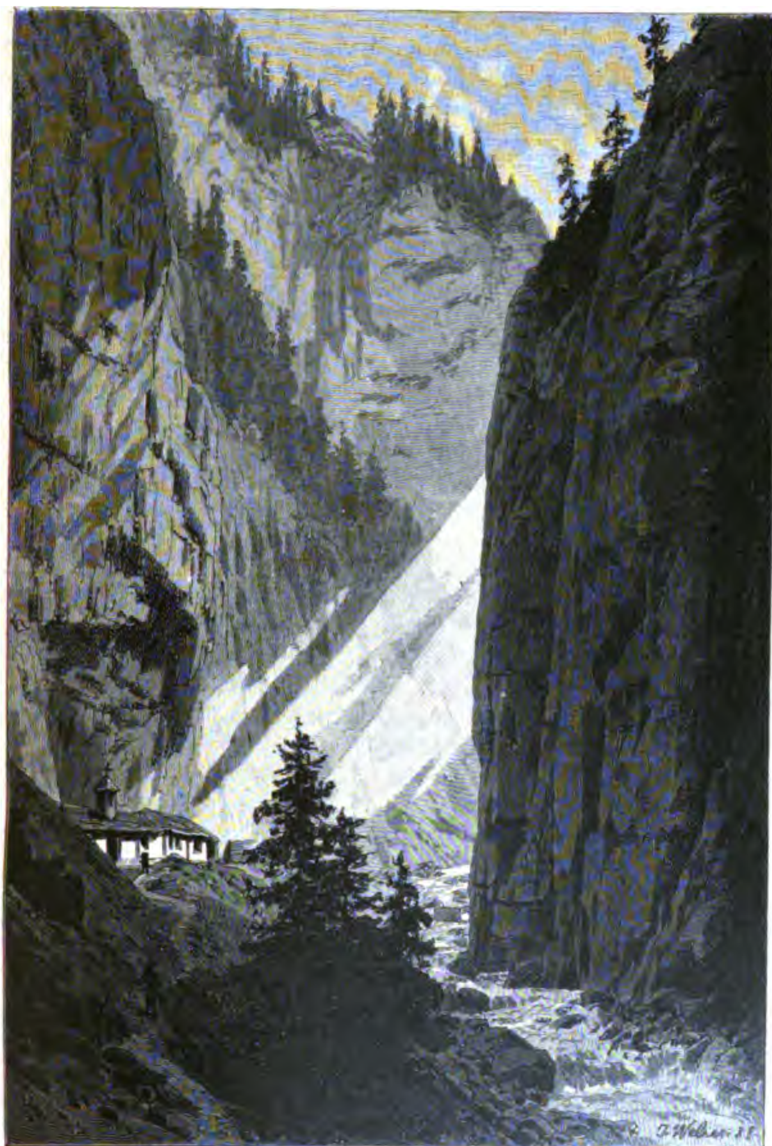
Brašov je město národně silně smíšené: při posledním sčítání lidu zjištěno tu: 9599 Němců, 9508 Maďarů, 9079 Rumunů a 1398 cizozemců, Čechů, Arménů, Italů, Řeků atd. Tato míchanina vtiskla městu také po stavební stránce svoji pečeť a učinila obraz města tím zajímavějším; že takováto různosť obyvatelstva pouličnímu ruchu pikantní pestrosti dodává, rozumí se samo sebou.

Brašov má dosti slavnou minulost, počínající hlavně třináctým stoletím, kdy řád Německých rytířů r. 1211 od krále Ondřeje II. sem povolán byl a pánem Burzenlandu se stal. Ale ovšem jenom na krátko. Král Ondřej II. povolal jej, aby docílil silné obrany proti nájezdům Kumánů a vykázal mu krásné roviny kolem Brašova. Němečtí rytíři pak povolali za sebou německé zemědělce a vystavěli pevnosť Kreuzburg nedaleko dnešního Nyénu. Záhy pak začali Němečtí rytíři z královy právomoci se vymaňovat a spolehajíce na pomoc papežovu chtěli se učinit samostatnými. Tu odvolal r. 1224 Ondřej všechna práva a privilegia Německým rytířům udělená, kolonisté z Německa vypověděli řádu poddanství, převzali jeho povinnosti a obdrželi za to jeho práva, připojili se pak ku svým krajanům Sibíňským a splynuli s nimi v jeden národ. Roku 1225 vystěhoval se vypovězený řád Německých rytířů ze země a pozůstalí kolonisté převzavše jeho úkol hájili pak země a půdy své po dlouhé doby proti nájezdům Tatarů, Mongolů a Turků.

Tehdy byl Brašov důležitým punktem strategickým i obchodním a slynul jakožto město bohaté; avšak z toho lesku minulosti nezbylo mu téměř nic, než krásná poloha a rozkošné nejbližší okolí s půvabnými procházkami.

Brašov je hlavním městem tak zvaného Burzenlandu, jemuž Maďaři říkají Brassoivideke čili Bartzaság. Burzenlandem vyrozumívá se vůbec brašovský komitát obydlený Sasíky. Tento distrikt jest snad nejvýše položenou částí saského území v Sedmihradsku a má proto ponebí svěží a mírné; jenom že se tu, jako vůbec ve vysokých horských údolích, horka a chladna příliš rychle střídají.

Burzenland je — kromě horomságské stolice, od kteréž jej dělí řeka Aluta — se všech stran obstoupen horami, jejichž jednotlivé, svrchu již jmény uvedené vrchy značné výšky dostupují. Kromě Aluty má Burzenland jenom ještě jednu řeku: Burzen, ostatní tekoucí vody jeho jsou horské bystřiny. Burzenland má 16 čtverečních mil plochy a půdu celkem velmi úrodnou. Požehnané roviny jeho jsou mírně posázeny zámožnými, již na pohled spokojeností dýšícími vesnicemi a městysy s pěknými, namnoze ještě opevněnými chrámy (kastelly = kostely) a zámky. Pěstují se tu s hojným zdarem pšenice, kukuřice, žito, ječmen, oves, proso a pohanka, také hojně len a konopí jakož i různé druhy výtečných kuchyňských zelin a luštěnin. Se zvláštní láskou pěstují Sasíci

Roklina Jalomice v Transsylvanských alpách.

v Burzenlandu květiny a se skvělým výsledkem různé druhy ovoce. Proslulé jsou zejména třešné z okolí Brašova. Víno se v Burzenlandu nedaří. Burzenland je v národopisném a náboženském ohledu obrazem celého Sedmihradska, avšak je zeměpisně do sebe uzavřen a má následkem toho zvláštnosti, kterých jinde v zemi již není lze nalézti. Proto odporučuje se touristům jako zákoutí studia hodné. Saský sedlák v Burzenlandu, opouští-li svou malou domovinu, aby v některém sousedním komitátu pořízení si obstaral, mluví o cestovní výpravě do Sedmihradska. Sasíci brašovského komitátu jsou vážní, odměření a trochu nemotorní, avšak pracují dobře a jsou vytrvalí. Sváteční oblek jejich tvoří vysoké boty, dlouhý, temně modrý kabát se stříbrnými knoflíky a černý kulatý klobouk Jedou-li sedláci v Burzenlandu sborem, jakožto banderium, k nějaké církevní či světské slavnosti, činí ve svém jednostejném kroji dojem vojensky uniformované škadrony.

Saské dívky v Burzenlandu nosí, jako vůbec děvčata saských krajů v Sedmihradsku, při svátečním velkém úboru na hlavě zvláštní sametový cylindr, jemuž se říká burten. Vlasy splétají si obyčejně vzadu do vrkočů a vyzdobují je pentlemi světlých barev, ponejvíce barvy červené. Na těle mívají bílé a červené, šlemi na ramenech zavěšené sukně s četnými záhyby, světlé zástěrky a tmavý, volný živůtek se širokými rukávci, na šíji pak hojné skvostové ozdůbky; provdané ženy nosí na hlavách čepečky s krajkami aneb také jenom prosté šátky. Rumunské ženy a dívky nosí v neděli a svátek pestrobarvé, ponejvíce lehké šaty orientálského střihu a tvoří takto k šťavnaté zeleni trávníků, stromů a křovin jiskrnou a harmonickou stafáž.

Z Brašova podnikají se vděčné výlety do burzenlandských hor, jejichž hřbety, vrcholy, štíty a jehly téměř bez přechodu z úrodné roviny vyrůstají a ponejvíce z vápence a kretacejského konglomerátu pozůstávají. Brašovská sekce karpatského (alpského) spolku postarala se, aby v každém hostinci vyvěšen byl seznam vůdců, s adressami, taxami atd. Nejvděčnější jsou výstupy na Bučéč a Königstein. Na Bučéč používá se obyčejně cesty průsmykem Törzburským, při čemž se prochází romantickou roklinou Jalomice.

Touto cestou může se až skoro na vrchol krále transsylvanských alp vyjeti koňmo, což je zajisté neocenitelná touristická vzácnosť. Prosím: 2508 metrů do výše vyjeti v pohodlném sedle — jaká to rozkoš a pochoutka pro náruživé jezdce! Avšak dva a půl dne je na takovýto, skvostný a svého druhu jediný výstup potřebí, kdežto se za půldruhého dne jinou a ještě malebnější cestou pěšky vystoupí až ku věčně zasněženému temeni Bučéče, na samém rozhraní mezi Sedmihradskem a Rumunskem.

Při návratu z Bučéče do Törzburgu dorazí výletník za tři hodiny k úpatí Koenigsteinu a vystoupí, je-li dobrý lezec, za další tři hodiny po travnatých svazích a mezi vápencovými skalisky až k tak zvané „Panské špici“, odkudž zcela přehlednouti lze zubatý hřeben mocně rozervaného Koenigsteinu. Na další pak zpáteční cestě navštíví zajisté výletník velkolepou skalní roklinu Crepaturu, jež od sebe dělí oba

Zámek Peleš.

Koenigsteiny, Malý a Velký, aneb jiné zajímavé horské soutěsky, o kteréž tu není nouze.

Nejpohodlnějším pak a také velmi zajímavým jest výlet po železnici Tömösským průsmykem na rumunskou stranu Transsylvanských alp, přes Predeal k rajsky rozloženému městu letohrádků, mladé a přece již světoznámé Sinaji.

Cesta Tömösským průsmykem oplývá všemi krásami a půvaby grandiosního, ostře vyvinutého, těsně sraženého horstva s nádherným rouchem lesů, travin a bujné květeny. Velikán Bučéč se svými ohromnými massami skal, temnými hvozdy a jiskrně zelenými palouky na okrajových tarasách, celé této cestě vévodí. Jedete v jeho majestátném stínu až k pohraniční stanici Tömösské.

Zde prohlednou vám rumunští úřadníci průvodní listy, a vlak sjede pak níže k rozkošné Sinaji a odjíždí, když jste byli vystoupili, dále dolů a dolů až do Ploješti v bohaté rovině valašské.

Sinaja rozkládá se nad míru půvabně na rozsáhlém, mírně skloněném a skvostně zeleném svahu, obstoupeném se tří stran věčně tichými lesy Bučéčova úpatí. Rajské to zákoutí v lůně mohutného horstva. Nádherné letohrádky rumunských bojárů, jeden elegantnější a skvostnější druhého a každý téměř jiného slohu, roztroušeny tu v malebném nepořádku po světlé, nachýlené pláni a romanticky stinných záhybech vonného lesa. Kde před dvacíti lety ještě nic nebylo, než osamělý mužský klášter

v lesní tišině, pyšní se nyní město skvostných vill, jsou nyní bazáry, park s šumnými vodomety, lázně, hôtely, pavillon pro vojenskou hudbu a kdož ví, co ještě.

A to všechno vykouzlilo zde rozhodnutí krále Karla, kterýž — jako kníže ještě — se rozhodl, že si zde vystavěti dá zámek pro letní pobyt. Jděte tamo po vyjezděné cestě mezi villami a dorazíte záhy do překrásného jedlového lesa a dále na mýtinu, ve kteréž vás smavě pozdraví rozkošný, až do nejmenších podrobností s královskou nádherou vystavěný a provedený zámek Peleš, letní sídlo rumunského krále. A co všechno je kolem něho! Překrásný sad, veliký skleník, dále vzadu v hustém jedloví lovecký zámek, park z prastarých, obdivuhodně vzrostlých jedlí, hlavní strážnice pro vojsko, všude nádhera, všude nejpozornější čistota — věru nikdo by nehledal na úpatí drsného, vichry ochvívaného alpského kolossa místo tak nezměrně krásné, libé a útulné. A co ještě ze Sinaje bude!... Věru, toto zákoutí samo stojí za výlet z Brašova. Ba ono stojí za cestu vůbec, komu čas a prostředky návštěvu Transsylvanských alp dovolují. Kdo můžeš, podívej se tam!

Ze sbírky „Žalmy a posměšky“.

Napsal Ed. Jelínek.

I.

Kost.

U nás na dvoře válel se po mnohá léta starý, velký huňatý pes. Hezký nebyl, ani ta jeho černá srsť nebyla kloudně černá, ale v oku měl tolik upřímnosti a tolik poctivosti, že měli jsme k němu jaksi sympathie všichni.

Nepřekážel nikomu. Líhal na slunci při hromadě dříví, trochu stranou, a když někdo z nás šel kolem, zvedal své staré líné tělo, přiblížil se zvolna, zavrtěl ohonem a pak zase, jakoby uspokojen, že viděl známého člověka, vracel se zpět na své místo. Někdy hodili jsme mu kus chleba neb nějakou kost, a on byl za to vděčen.

Neštěkal na nikoho, ani na zloděje.

Takový to byl dobrák.

Ale tu jednou dostala se k nám do domu nová rodina, jejíž jeden kluk byl ku podivu zpupný ničema.

Dobrodušnosti našeho psa zneužíval hanebným způsobem. Znepokojoval jej neustále, tahal za ohon a kopal. Přes tu chvíli vyvedl mu ten kluk něco. —

Než proti všemu nadání vymstil se jinak dobrácký pes na ničemovi znamenitě. Když mu hodil kost — nechal ji pes ležet!

Ukrutně kluka mrzelo, že pes nestojí o jeho kost.

Karaktér!

S úsměvem povíte k této pohádce, že psů takových je málo. Pravda. Ale já s trpkostí dodávám, že i mezi lidmi je takových psů ku podivu málo.

Udělejte jim co chcete, ale kost zvednou přece...

II.

Marnotratník.

Měli jsme u nás v kanceláři mnoho práce a mnoho bídy. Nejvíce práce a nejvíce bídy měl zlatkový výpomocník, jehož neunavná přičinlivost a písmo jako v oceli ryté neposkytovaly mu ani tolik, aby slušně uživil sebe a rodinu. Nestačilo to ani na živobytí, ani na smrt. Dětí měl jako kuřat, malé, menší a ještě menší.

Jenom díky šetrnosti a nesmírné spořivosti protloukal život tak tak.

Ale tento náš výpomocník neměl jen mnoho práce, bídy a dětí, on měl také jednu hroznou necnost, kterou mu lidé štědře — vyčítali.

Rád si zakouřil, nesmírně rád. Sám říkával, že kouření je jediným jeho potěšením na světě. Baf, baf, baf... a už byl ten život veselejší! Při tom byl k lidem dosti odmítavý...

Než pohříchu často se stávalo, že neměl co kouřiti. Došlo. Snad by mu byl někdo z nás rád nabídnul doutník, ale on nerad přijímal presenty. Jaksi se tomu sám vyhýbal, už proto, aby nemusel nikomu děkovati.

V takových mrzutých okamžicích života nepromluvil ani slova.

Za to zůstával mezi polednim poslední v kanceláři. Když jsme se pak po obědě zase ke svým psacím stolkům vraceli, našli jsme popelníčky — prázdné.

Nebylo těžko zjistiti, že náruživý kuřák za naší nepřítomnosti vybíral z popelníčků pozůstalé a pohozené „slavíky“.

Ze špičky si je pak lahůdkářsky dokuřoval.

Rozumí se, že jsme k tomu mlčeli jako pěna.

* * *

Toho času dostala kancelář novou sílu. Nebyla to koňská síla, jak si byrokratismus horoucně přeje, jen pracovník docela všední. Takto sobě přál a jiným také přál. Zvláště rád si dobře zakouřil. Jinak byl to člověk čiperný, všady měl oči a vše viděl. Někdy po celé chvíle pozoroval ustaranou hlavu našeho výpomocníka...

Tu jednoho dne pověděl o něm zčista jasna náš pan rada, že ten člověk, ta nová síla, je vlastně — marnotratníkem. Spozoroval€ k ne-

malému svému pohoršení, že nová síla hází do popelníčku sotva do polovice dokouřené doutníky.

Taková pověst může člověku v kariéře škoditi. —

* * *

Po nějakém čase postoupil náš výpomocník a byl přesazen do jiného úřadu.

Od té chvíle nová síla dokuřovala své doutníky tak, že z nich zůstával jen uhel a popel.

III.

„Co tomu lidé řeknou...“

Po celý život znepokojoval se otázkou „co tomu lidé řeknou?“ Úzkostlivě střežil se všeho, co by u lidí vzbuditi mohlo nepříznivý úsudek. Sám stín nesprávného domnění jej sužoval a trápil. Na sto a na tisíc kroků vyhýbal se úzkým uličkám pražským jen proto, aby lidé nemohli o něm roztrušovati, že chodí také uličkami úzkými. Dle toho žil, světa neužil a vždy jen kráčel v sledech sebezapření. Mnoho v tom bylo neuznávané ba i nepožadované šlechetnosti a rozšafnosti.

Přísnost života! —

Na konec života tázal se sám sebe, „co tomu lidé řekli?“

Neřekli vlastně nic, pranic.

Skoro ani nevěděli, že byl na světě. —

IV.

V holírně.

Můj holič Stefanides, stan živnosti své rozbivší v nízkém krámku vysokého domu na Starém městě, byl tuze hodný člověk. Málem že neholil a nestříhal zadarmo. Přicházel jsem k němu ozdobovati a zvelebovati se aspoň jednou do měsíce, dle času a nahodilosti. Nesvěřoval mne nikdy svým pomocníkům, vždy sám hlavu mou znovuzřizoval a s všemožnou líbezností do pořádku přiváděl.

Když mistr dílo své dokončoval, přicházel z pravidla některý učedník se štětkou, aby znovuzřízeného člověka do ostatku očistil. Starý Stefanides vždy si stěžoval do těchto chlapců, vždy jim vytýkal nevšední neobratnost a bezhlavost. Ale nejvíce si stýskal do jakéhosi nešťastného Vincu, kterého vůbec ke mně ani nepouštěl.

Byl to neobyčejně hloupý a neobratný kluk. Stefanides dával mu při vší vlídnosti jména z přírodopisu.

Inu, skutečně, chlapec ten nebyl vlastně k ničemu. Přivedli jej odkuďsi z venkova do Prahy a dali jej Bůh ví na čí vnuknutí do učení na holičství. Starý Stefanides přijal jej, ale zkusil s Vincou k neuvěření.

Div, že k vůli němu nedostal se do kriminálu. Vinca neuměl řádně nikoho ani namydliti. Nešťastník, kdo se dostal do jeho rukou: namydlil mu nos, ústa, uši, kde co bylo. Jednou, když podával starému Stefanidesovi želízka k nakroucení knírů pana Fáče, málem byl by mu nedopatřením vypálil oči . . .

Slovem, Stefanides měl s Vincou veliký kříž a ze samé opatrnosti nejraději jej k nikomu ani nepouštěl. Sotva že směl zapáliti odcházejícím hostům cigaro, ač i u té příležitosti tu a tam dán byl mimovolně podnět k nelichotivým srovnáváním z oboru přírodních věd.

Tak se dělo, že se Vinca k žádné řádné práci ani nedostal.

Jednou, když mne starý Stefanides právě znovuzřizoval, při čemž obyčejně mezi spustlým člověkem a holičem vyvíjí se přátelská konversace, dovolil jsem si napověděti, že „takhle nenaučí se Vinca do smrti ničemu". Mínil jsem, že zapalování cigar a smetání vlasů není řemeslo, a že jednou přece bude nutno „k něčemu jej připustit". Každý začátek je těžký, ale býti musí. Na to odpověděl Stefanides durdivě, že Vincovi nemůže svěřit hlavu číkoli. Dát mu prý břitvu do ruky — pořeže člověka na kriminál.

„Proč jste jej tedy bral do učení?" namítnul jsem po chvíli. Stefanides odpověděl, že to je těžká věc, že si to přál táta mermomocí, aby Vinca byl holičem, že ho nyní má už přes rok, že ho nemůže poslat bez ničeho domů, že . . . těch že bylo do nekonečna.

Tedy litoval jsem i Stefanidesa i kluka.

* * *

Po nějakém čase zavítal jsem opět k starému Stefanidesovi.

Ale, ale!

Nechtěl jsem očím věřiti. Před zrcadlem seděl jakýs sešlý venkovan, po uši namydlený a před ním rozmachoval se jako mladý akademik s lesklou břitvou v ruce — Vinca! Ano, byl to skutečně Vinca.

Venkovan držel jako socha.

Podíval jsem se udiveně na starého Stefanidesa. Posuňkem dal mi na jevo, že si nemohl pomoci a po chvíli dokonce i napověděl, že si ten člověk přál, aby ho holil Vinca, nikdo jiný. Stefanides mrzutě strčil ruce do kapsy a odvrátil se.

Milý čtenáři! Hrozné bylo podívání na Vincovo první holičské dílo. Vinca v plném smyslu toho slova svou oběť strouhal. Přes tu chvíli vjel mu do živého: krůpěje krve dělaly si cestičky a stezky na tváři nepohnutého člověka. Při tom jezdil mu Vinca svou neobratnou rukou tak urputile po obličeji, že jsem s hrůzou hleděl vstříc okamžiku, až tento hanebně necvičený holič dostane se ke . . . krku.

Venkovan sebou ani nehnul, ani nedut.

Tortura.

Žasnul jsem skutečně, že se našel člověk, který si nechal vše to dobrovolně líbit. —

Proti všemu nadání vyváznul bodrý venkovan alespoň se životem svým z rukou Vincových, jenž se ovšem tvářil, jako by byl provedl Bůh

ví jaké skvělé dílo. Ano, s jakýmsi zadostučiněním díval se uvědoměle na svou krutě potýranou oběť . . .

Po té měl venkovan nesmírný spěch. Nepromluviv ani slova, sáhnul rychle po beranici, stisknul Stefanidesovi vděčně ruce, pokynul Vincovi dobrácky hlavou a odešel.

Byl to Vincův — otec!

Tedy našel se na světě přece člověk, jehož hlavu bylo možno svěřiti Vincově břitvě!

Angličané starého věku.

Píše dr. J. V. Prášek.

(Pokračování.)

dyž Alexandrem Velikým svět východní s hellénským sloučen v jediný celek i politický i kulturní, obrátil zření své veliký výbojce i ku břehům Perského zálivu a prohlížeje k důležitosti jeho, při čemž patrně těžil z výsledků zkumné plavby Nearchovy, chtěl i západní břeh zálivu zvelebiti, osídliti a dle Arrhiánových slov (VII., 19., 3—4 dle výborně zpraveného Alexandrova soudruha Aristobula) „druhou Foiníkií“ učiniti. Dlužno předeslati, že kraj nyní el Hasa zvaný a západní břeh Perského zálivu až téměř po průliv Ormuzský obestírající nebyl ve starověku tak pust jako za dnů našich. Již za dob starobabylonských byly končiny tyto, Magan zvané, hojně osídleny a kanálem eufratským Pallakopou ovlaženy. Za dob velikých výbojcův assyrských a za Nebukadnezara II v Babyloně tudy táhla častěji veliká vojska do končin jihoarabských a za perských i pozdějších dob přímořské město Gerrha bylo z prvých emporií světového obchodu, živé udržujíc styky se vzdálenou Indií, s Babylonem, Damaskem a přístavy foinickými. V severním cípku zálivu Perského vynořoval se z moře za assyrských dob ostrov Dilmun se slavným městem téhož jména, jehož obyvatelé daleko kupčili a kněží při chrámě starobabylonských božstev vysoké učení měli. Dnes ovšem ostrova Dilmuna již není, ježto průliv, který jej kdysi odděloval od břehu babylonského, společným úsilím obou veletoků, Tigrida i Eufrata, látkami zemitými zplna zanesen jest *) Také ostrovy nyní Bahreinskými zvané za starověku hojně byly obydleny i honosily se dvěma kvetoucími městy, v jichž jménech pozdější Foiníčané chtěli podobnost se svými městy Tyrem a Aradem shledávati. Když tedy Alexandros ku končinám těm zření své obrátil a z nich „druhou

---

*) Srv. Prášek, Sborník zeměpisný III, 377.

Foinikii“ učiniti chtěl, počali i Foiníčané blíže si všímati perského pobřeží a některé důvody velice pravděpodobné, spolu s podobností jmen a způsobů životních daly podnět k obecné domněnce, že pobřeží Perského zálivu jsou hledanou pravlastí Foiníčanův.

Nejnovější doba zkoumáním svým potvrdila, že nebyli Foiníčané na cestě zcela liché, jako ku př. nedávno ještě Richard Pietschmann*) tvrdil, když kladli na západní břehy Perského zálivu a na ostrovy jeho původiště své. R. 1889 Angličan J. Theodor Bent, lehce váže nesmírných obtíží, zejména klimatických, jež v oněch končinách Evropanu pobyt stěžují, objevil na největším z ostrovů Bahreinských obrovskou nekropoli, pokrývající plochu několika anglických čtverečných mil, a otevřel v ní dva hroby. V jednom z hrobů těchto objeveny krásné desky ze slonoviny, ozdobené kresbami, jichž foinický původ a sice starší, předperský původ, zřejmě byl patrný. Také další nálezy, jichž brzké uveřejnění spolu se soustavným prokopáním celé nekropole se stanoviska vědeckého svrchovaně jest žádoucí, projevovaly nejbližší příbuzenství tvarův a druhů s obdobnými nálezy foinickými, což přimělo Benta, že jal se pravost foinického podání, u starých spisovatelů zachovaného, úsilně hájiti.**)

---

*) Geschichte der Phoenizier 113 sld.

**) Zprávy Bentovy: The mounds of Bahrein, The Athenaeum Nro. 3219, ze dne 6. července 1889. a The ancient house of the Phoenicians, Classical Review 1889, str. 420—423. Tresť zpráv těchto, které dotud mimo anglické oba sborníky nedošly náležitého povšimnutí, jest tato: Nekropole shledána byla na největším z Bahreinských ostrovů, kdež na jihozápadní straně spatřil Bent tisíce mohyl, buď skupených buď osamělých; některé osamělé mohyly shledány i na okolních ostrůvcích. Když jal se Bent v zimě 1888.—89. nekropoli zkoumati, obrátil zření své nejprvé k některým větším mohylám, seskupeným na severním cípku ostrova, blíže arabské vsi Ali. Největší z nich měla zvýší 50′. Nejprvé překopána jedna z větších mohyl, mající okrouhlý vrchol, kdež předpokládán hrob uvnitř zachovalý, kdežto mohyly s povrchem plochým ukrývají v sobě hroby sřícené. Mohyla sama měla zvýší 35′, v průměru 76′ a 152 kroků na svém obvodu. Ve vzdálenosti několika stop zřejmy byly stopy jakési kruhové ohrady, která kdysi mohylu celou obklopovala, způsob to, s jakýmž se i při lydských mohylách setkáváme. Kopání počato shora a nejprvé bylo prokopati vrstvu 15′ silnou, kdež různé struskoviny nad cement byly utvrdly. Pod touto vrstvou shledána vrstva kamenů 2′ silná pod kameny pak šest velikých neotesaných kamenných desk, 6′ zdélí a 2′ 2″ zšíří majících, zakrývalo hrob sám. Hrob skládal se ze dvou síní, nad sebou položených. do nichž vedla chodba 23′ dlouhá od obvodu mohyly; dvéře hrobové byly zavřeny opět velikými deskami neotesanými. Dolejší síň měla zdélí 30′, a ve všech čtyřech rozích po výklencích 2′ 10″ hlubokých a zvýší 46″. Byla naplněna z části látkami zemitými, v nichž shledány kusy slonoviny, zbytky dřevěných skříní (fragments of circular boxes, limbs, the hoof of a bull on a pedestal, fragments of utensils, and tablets with holes through, probably for suspension). Některé částky slonoviny byly popsány črtami rudými a ozdobeny kruhy. růžicemi, hrubými nápodobeninami křídel ptačích, projevujíce tudíž podobnost velikou s nálezy v Kameiru rhodském, které nyní uloženy jsou v britském Musei a jichž foinický původ bezpečně jest prokázán. Také keramické nálezy, ve hrobě učiněné, shodují se co do způsobu a ozdoby s nálezy maloasijskými, kdežto vnitřní úprava hrobu (dvě síně obdélníkové nad sebou s poloukruhovými výklenky v rozích) zcela shoduje se s úpravou památného hrobu Bordže el Bezzak v nekropoli amritské. Zlomek džbánu do podrobností podoben jest džbánu v Ialysu nalezenému. Četné střepiny, barevné i nebarvené, podobají se zase střepinám z nejstarších vrstev naukratských. Hořejší síň obsahovala v sobě zůstatky zvířecí. Celkem shledal Bent, že se hrob tento zcela shoduje se způsobem známých hrobů foinických, zejména se staršími hroby amritskými.

Avšak i egyptské zprávy svědčí pro oprávněnost foinického podání. Již od dob napoleonské výpravy do Egypta budily zájem archaeologův a historiků velikolepé skulptury, nápisy provázené, na stěnách polousříceného chrámového paláce v Dér el Bahari, kdež zobrazena jest jednak výprava do daleké krajiny zámořské, vzácnými plodinami oplývající, jednak i poselstvo národů podrobených, všeliké dary přinášející. Když rozluštěny nápisy nástěnné, shledáno, že obrazy znázorňují výpravu námořskou, již nařídila královna Hačepsu Makara z XVIII dynastie (1503—1481 př. Kr.) do země Punt zvané a kadidlo i jiné předrahé plodiny poskytující. Jméno toto bylo úplně neznámo a toliko ze znaků, v obrazích obsažených, bylo lze usuzovati, že položena byla krajina Punt buď v jižní Arabii buď ve východní Africe. Poněvadž s počátku nebylo spozorováno, že obrazy dér el baharské představují události dvě, výpravu totiž a příchod vyslanců s dary, obě scény v jedno slučovány a z darů, v nichž vyskytuje se i žirafa, v Arabii neznámá, usuzovalo se, že země Punt položena byla v Africe, někde na březích somalských. Dalším studiem textů hieroglyfských vystihovány i četné jiné zprávy, z nichž veliký význam Punta pro kulturní vývoj staroegyptský více a více se vynořoval. Vedle výpravy králové Hačepsu Makary seznána jiná výprava, mnohem starší, kterou na rozkaz posledního krále XI dynastie Seanchkary vykonal dvorský hodnostář Chennu. Ukázalo se dále, že země Punt v názorech egyptských za domov bohů, za „božskou zemi“ pokládána a dalšími zpravami seznáno, že emporiem výprav puntských bylo město Koptos, níže Théb nad Nílem položené, kudy pustým příčným údolím Hammámátským vede cesta šesti až sedmi denních pochodů karavanních k rudému moři. Obchod puntský byl z prvých předmětů péče egyptských faraonů, kteří v pustém údolí Hammámátském dali upravovati cisterny a kopati studny pro potřebu karavan, a při moři rudém založili několik přístavů, pro plavby puntské určených. Z plodin, které touto cestou do Egypta byly přiváženy, dlužno jmenovati zejména slonovinu, opice, dřevo ebenové, klovatinu a stibium.*) Obchod tento udržel se až do císařských dob, ze zpráv pak, které zůstavili jednak geograf Agatharchidés Knidský (u Strabona, p. 798) jednak neznámý spisovatel, po němž zachován jest výborný Periplus moře Erythrajského, dosvědčují jednohlasně, že pobřeží mandebského průlivu, arabská i africká, v Arabii pak zejména město a přístav Eudaimon, nynější Aden, byla za Ptolemaiův a Římanův obrovským světovým tržištěm, kde zejména vyměňovány drahocenné plodiny indské za evropské plodiny a tovary. Proto odůvodněn jest úsudek zasloužilého norského egyptologa Liebleina, jenž poměry, líčené klassickými geografy, shledává v zásadě nezměněné ve zprávách, o zemi Punt pojednávajících.

Otázkou puntskou obíral se Lieblein nejhorlivěji**) a jemu náleží zásluha, že jednotlivé egyptologické zprávy o Puntu a o obyvatelích jeho v úhrn jediný sebrány, mezi sebou srovnány a pro přetřes vědecký upra-

*) Lieblein v. Aeg. Z. 1886, 13 sld.

**) Nejprvé pojednáním „Der Handel des Landes Pun“ v. Aeg. Zeitschr. 1886. 7—16 pak samostatným spisem „Der Handel und Schifffahrt auf dem rothen Meere zu alten Zeiten, jejž r 1886 vydala norská společnost učená v Christiánii.

veny. Byť by i některé z vývodů Liebleinových se neosvědčily, přece celkem pevná zjednána půda, na níž dlužno řešiti nejstarší otázky historické, v obor tento příslušné.

Důvtipu Liebleinovu podařilo se především umístiti konečně krajinu Punt a sice v jižní a jihozápadní Arabii, odkudž pojem Pun rozšířil se znenáhla na oba břehy Mandebského průlivu, při čemž pozoruhodný jest i Liebleinův výklad Punt = „země brány.“ Dále stanovil Lieblein, že obyvatelé země Punta nazývali se Pun anebo Bun, s dialektickou přeměnou Ben, Bennu, což značí, jako řecké φοίνιξ, posvátného ptáka héliopolského, palmu a příslušníka národa. Nejstarší zprávu, o obyvatelích puntských pojednávající, shledává Lieblein v nápisích skal hammámátských a sice v nápise poslém z doby druhého krále VI dynastie Merira Papi I. Tehdy již dotýká nápis lidí kmene Bennu, jež se šakaly přirovnává, a kteří (dle Liebleinova doplnění) sstupují t. j. k Nílu. Lze tudíž souditi, že již tehdy přicházeli lidé Bennu od moře rudého a údolím Hammámátským k Nílu se ubírali. Účel cest jejich není ještě udán, ale přirovnávání se šakaly jest vždy pozoruhodno k oceňování povahy těchto cizincův, přihlédneli se zejména k názorům, které i dnešního dne Fellahové o dravci tomto mají. Odtud po dlouhá století pomlčují egyptské zprávy o výpravách puntských, až teprvé za krále Amenemhata II, třetího vládce XII dynastie, opět navazují se zprávy hojnější. Ve Vadi Gasús, severně nynějšího Kosseira, nalezen nedávno nápis, jehož původcem byl vysoký hodnostář Chentchetur; v nápise tomto pojednává se o plavbách do Punta, na rozkaz Amenemhata II podnikaných, jichž východištěm byl přístav Sauu, nepochybně na konci údolí Vadi Gasús při moři položený.*) Tu dovolím si ukázati ku zajímavé zprávě, dotud nepovšimnuté, z níž jest na jevě, že puntské výpravy dávných faraonů byly známy byť i toliko povrchně i dobám klassickým. Praví Eratosthenés (u Strabona p. 769), že blíže mysu Deiry (Δειρή), jenž z arabské strany vnikal do Mandebského průlivu, shledávala se socha egyptského krále Sesostria (Σεσώστριος τοῦ Αἰγυπτίου), ohlašující „posvátným písmem“, že tudy slavný farao moře přeplul. Velikého výbojce staroegyptského Sesostria hledala však škola alexandrijská a s ní i Manethon mezi králi XII dynastie, není tudíž pochybnosti, že i Eratosthenés mínil ve zprávě své některého z potomkův Amenemhatových. Pak ale zachovalo se nám vzácné klassické svědectví, potvrzující domorodé zprávy o výpravách do Jemena za nejslavnějších dob Egyptských a spolu i shledán důkaz, že země Punt Liebleinem, Krallem a j. správně na březích Mandebského průlivu jest hledána. Za XII dynastie tedy styky Egypťanů s bohatým krajem jihoarabským obnoveny, načež za XVIII dynastie, hlavně výpravou již výše vzpomenutou, již královna Hačepsu Makara nařídila, země Punt i v tužší závislost na Egyptě přivedena. Sedmý obraz skulptur dér el-baharských znázorňuje totiž poselství ze země Punta, poplatek královně egyptské přinášející, načež i za králů následujících, zejména za Thutmesa III, častěji poplatek puntský v seznamích národů poplatných a dávek jejich se připomíná. Závislost tato potrvala i za králů XIX a XX

*) Nápis Chentcheturův vydán Ermanem, Aeg. Zeitschr. 1882 203—204.

dynastie, z nichž ještě Ramsés III podnět dal k veliké výpravě pro kadidlo do země Punta. Odtud až po doby římských císařů vyskytují se ještě zprávy o obchodech s Puntem, avšak závislost politická již vzpomínána není. Ze zpráv těch jedna důležita jest pro úkol náš. Zpráva ta vyskytuje se v hieroglyfském nápise, jejž zvěčnělý Dümichen v Edfu objevil, a dotýká se Ptolemaia Alexandra, pravíc o něm: „Utekl do země Punt a starší jeho bratr přejal vládu v Egyptě.“ Odjinud víme, že Ptolemaios před bratrem svým na Kypros utekl, míní tedy nápis edfujský Puntem ostrov Kypros*), a tím přiblížili jsme se k poměru země Punta a obyvatelstva jejího k Foiníčanům.

Srovnámeli latinský tvar Poenus, punicus s hieroglyfským Pun-t, jest již zajisté sama podobnost jména lákavá. Liebleinovi zdařil se důkaz, že i obsah slova i jména bennu se jménem i slovem *φοίνιξ* se shoduje. Jest však celá řada dalších momentů, které nasvědčují, že Foiníčané klassiků byli identickými s Bennu egyptských hieroglyfů. Tak na skulpturách egyptských všude vyobrazováni jsou Bennu neboli Puntští obyvatelé s pletí barvy rudé, v jazyku řeckém však vyskytuje se adjectivum *φοινός* ve významu „rudý.“ Obyčejně se myslí, že ode slova *φοινός* odvozeno bylo jméno *Φοίνιξ*, avšak daleko lépe zamlouvá se názor, že pojem *φοινός* od rudé barvy pleti, již památky egyptské lidem puntským vesměs přikládají, odvozen jest, načež ovšem slovo *φοίνιξ* v jazyku řeckém po svém pravém původu by bylo seznáno. Srovnámeli konečně obchodní a plaveckou zručnost, kterouž honosili se Foiníčané v dobách již nejstarších, se zprávami o obchodním životě na březích mandebských jakož i s foinickým podáním u klassiků dochovaným, pak nemůže býti rozpaků, které by nedovolovaly s Lepsiem**), Masperem, Krallem, Liebleinem i j. krajinu Punt za původní vlast a obyvatelstvo její za předky středomořských Foiníčanů pokládati.

Jest však ještě celá řada jiných důvodů, které podporují názor náš. Foiníčané byli po celý starověk nejpřednějším kupeckým a plaveckým národem světa, dovozníky a prostředníky par excellence. Vlastnost tato nutně předpokládá podmínky přírodní, pro obchod prostředkovatelský a dovoznický ústřední polohu mezi zeměmi oplývajícími plodinami, a pro život plavecký výhodnou členitost břehu s dobrými přístavy i dosti lesů s dřívím hodným ku stavbě lodí. Těchto podmínek však Foiníkii se nedostává. Moře samo není dosti členité, přístavy jsou těsné, neprostorné, přístupné jednak endémickým téměř západním bouřím jednak zanášení pískem, a mohutná hradba libánská zajisté v prvotních dobách nemohla býti pokládána za podporu mezinárodních styků, nýbrž spíše naopak. Vždyť za nejslavnějších dob egyptských nejhlučnější cesta, která tehdy

*) Krall, Sitzungsberichte der Wien. Akad. Philos. hist. Cl. CV. 380.

**) Nubische Grammatik str. XCV. Pietschmann sám, jenž nejhorlivěji vyvrací hypothesu o totožnosti Puntských s Foiníčany, bezděky podává vážný důvod pro identičnost tuto. Pojednávaje totiž o hrobích a o pohřbívání u Foiníčanů, dotýká dávného spůsobu pohřbívati, kde natažená mrtvola byla páskami všelikými k prknu připevněna, a při tom pod čarou uvádí svědectví italského cestovatele Renzo Manzoni, jenž za tříletého svého pobytu v Arabii ještě i nyní tento spůsob pohřbívati shledal. (Geschichte der Phoenizier, 198).

spojovala Přední Asii s Egyptem, Foinikie vůbec se nedotýkala. Jen drva dosti poskytovala libánská úbočí. Také nemá Foinikie ani řeky, která by hodila se k počátkům života plaveckého a spojovala pobřeží s vnitrozemím. O kmenovém příbuzenství Foiníčanů s Israelity nemůže býti pochybnosti, rovněž i o příbuzenství Foiníčanů s kmeny kanaanskými, původně v zemi usazenými, a přece ani Hebraeové ani Kanaanští v plavbě nikdy nevynikli, jakkoli měli s Foiníčany též přírodní podmínky. I v této okolnosti, myslím, vážný se skrývá důkaz, že Foiníčané zručnost svou i zkušenosti všestranné odjinud ku břehům syrským přinesli.

Vidělo se mi potřebou šíře promlouvati o těchto věcech tuším ne nezajímavých, poněvadž právě nejnovější dobou s velikým důvtipem snášen byl důkaz proti identitě obyvatelstva puntského s pozdějšími Foiníčany.*) Avšak důkaz ten při vší akribii svého původce proveden nebyl a zprávy o nálezích Bentových odnímají jemu realné půdy již předem. O jihoarabském původu Foiníčanů nemůže býti již pochybnosti. Vždyť právě Jemen, oplývající všeho druhu plodinami, které vzdělaným národům starověkým v potřebách ať bohoslužebných ať domácích byly nezbytnými, honosící se nevyrovnanou polohou na soumezí tří zemědílův a výtečnými přístavy, byl jako stvořen pro prvý kupecký národ světa. A právě potřeba plodin v Jemenu domácích v jiných končinách již kulturně pokročilých byla pružinou, která prvé obchodní styky vyvolala. Dnes jest oprávněn názor v jiné ovšem způsobě již Lepsiem proslovený a nejnovějšími výzkumy E. Glasera**) potvrzený, že v jižní Arabii vzešly nejstarší popudy prostředkovatelské. Odtud čilí Bennu na loděch svých jednak plavili se k ústí Eufrata a Tigrida, přinášejíce domácímu obyvatelstvu vedle plodin svých i své zkušenosti, pohnutým životem nabyté, čehož odlesk projevuje se ve známé starobabylonské pověsti o rybě-člověku Oannovi a kulturním jeho působení, jakož i v bezpečně seznané okolnosti, že nejstarší kulturní středisko babylonské Eridu, odkudž zvolna rozlévaly se osvětné popudy po ostatní zemi, bylo původně položeno na břehu mořském, jednak plavili se průlivem Mandebským a Rudým mořem ku břehům červené egyptské pouště anebo do zákoutí Ezjongeberského chobotu, odkudž karavanami odvažovali se na jedné straně do nilského údolí, kdež nejstarší stopy jejich projevují se již za dob VI dynastie, na druhé straně do Syrie a později i ku břehům středomořským.

Jediný pohled na mapu krajin, které byly dějištěm nejstarších obchodních a plaveckých stykův obyvatelstva puntského, jímá nás úžasem. Uvážíme-li nejistotu prvobytných poměrů společenských a nedůvěru, již národ k národu choval, oceníme-li i nedostatek technických pomůcek a obrovské ty překážky, které panenská příroda v cestu kladla prvotným snahám prostředkovatelským, tož zbývá nám toliko obdivovati se neobyčejné vytrvalosti, neúmorné vnitřní síle a instinktivní zajisté způsobilosti, kterou označovali se nejstarší obchodníci světa. Právě tyto

*) Pietschmann, Geschichte der Phoenizier, 113—126.

**) O epochálných nálezích slavného tohoto Pražana, o nichž pohříchu také platí až příliš již osvědčené „nemo propheta in patria", bude bohdá záhy podána zpráva na místě jiném.

překážky vyzývaly k zakládání stálých obchodních osad, které by byly východištěm nových cest obchodních a skladem zboží přivezeného nebo zaměněného. Takovou osadou nepochybně byla pozdější Gerrha při Perském zálivu, o jejímž bohatství a nádheře Strabon podává zprávu vzpomenutou; také ostrovy Bahreinské a města na nich nedávno objevená dlužno za puntská emporia pokládati. Dávné podání, Stefanem Byzantským zachované, tvrdilo, že město Azotos nebo Asdod v jižní Palestině založeno bylo od uprchlíkův od moře Erythrajského, že bylo tudíž také osadou z končin arabských založenou. Důmyslný Lieblein, jda po stopách Foiníčanů, pokud vyskytují se ve zprávách hieroglyfských, snažil se vystihnouti čtverý směr foinických osad a sice Myoshormem a Koptem do egyptského Ponilí, po šíji Suezské, zálivem Ezjongeberským a Edomem a konečně Perským zálivem a proti proudu eufratskému. Z osad těchto nejlépe známy jsou osady egyptské, které konečně v Deltě, zejména ve východní části její, slily se v mohutný celek krajinný. Lieblein především prokazuje existenci pradávné punt-foinické osady v hornoegyptském Koptu, v jehož okolí nápisy dotýkají se osady Pabennu, t. j. město Bennu; jiná velice důležitá osada Pun-Foiníčanů prokázána jest i nápisy i zprávami klassiků v Memfi. Pokud se týče osadnického směru Ezjongeberským zálivem a Edomem do Syrie, nebudeme se na tomto místě dotýkati otázky o pun-foinických osadách Edomských, jiż Lieblein v přetřes uvedl, za to však dlužno vytknouti, že směr tento shoduje se s udajem Iustinova textu, Gutschmidem restituovaným, dle něhož prvotní sídla středomořských Foiníčanů položena byla ad Syriae stagnum, t. j. u mrtvého moře.

Po této cestě, od Ezjongebera výmolem Akabou a proti toku jordánskému, vnikli patrně Pun-Foiníčané do pozdější Syrie a ku středozemskému pomoří. Nejstarší dějiny Syrie jsou nám známy toliko z hieroglyfských nápisů, které tu a tam podávají některé zprávy o původním syrském obyvatelstvu, namnoze však neurčité a ojedinělé. Na samém prahu dějin egyptských, v době nejstarších dynastií memfidských, připomínají se na východním pomezí kočovní Mentiu, s nimiž nejprvé válčil prvý král IV dynastie Snefru; vítězný jeho pomník na stěnách sinajského údolí Vadi Magharah jest z nejstarších dějinných památek vůbec. Vedle Mentiu vyskytují se za dob VI dynastie v Syrii Cheruša, lid již hospodářsky pokročilý, který hleděl si zemědělství, pěstování ovoce i révy. Z náhrobní zprávy egyptského generála Uny jest na jevě, že tito Cheruša měli svá sídla při moři. Již však za VII a VIII dynastie vzniklo jakési mocné hnutí v Syrii a současné egyptské zprávy označují nebezpečenství, které z té strany od kočovníkův Amu zvaných zemi hrozilo. Tehdá již vznikl veliký val, jenž počínal u límanu Séthrojského na severu a na příč zabíhal až na jih k hořkým jezerům. Někteří bádatelé dočista, přihlížejíce k typu výtvarných památek tanitských, které Mariette původně době Hyksoů připisoval, jichž však původ mnohem starší nedávno Masperem prokázán, pokládají i obě dynastie po příkladě Manethonově Hérakleopolskými zvané, IX a X, za dynastie asijských kočovníků, kteří vpadše do Delty, panství v dolní zemi na sebe strhli. Jisto jest, že již tou dobou počali se různí semitští kmenové tlačiti na východě do Delty

Za dob XII dynastie panoval mezi kmeny syrskými a Egypťany mír, vzájemné styky se množily, zejména pak obchod zkvétal. Ze zajímavého románu o Sanehovi, jenž před hněvem královským utekl se na dvůr knížete Amunenši v Tennu, lze vyšetřovati znamenitý kulturní stav syrských krajin tou dobou. Jest patrno, že průběhem X a XI egyptské dynastie v Syrii zavládly místo dřívějších útočných směrů poměry spořádané, a tu bezděky vnucuje se domněnka, že změnu tuto přičísti sluší na vrub cizího působení. Jaké by to působení bylo, dá se toliko pravděpodobně vysloviti. Současné památky babylonské potvrzují, že průběhem III tisíciletí př. Kr. byla Syrie po dlouhé doby příslušenstvím říše Urské v jižní Babylonii, kterážto říše měla ráz po výtce obchodní. Některé památky tehdejší dokládají blíže úzké styky „země Martu“, jak tehdy v Babylonii Syrie zvána, s Urem a s okolními kraji, i není pochybnosti, že babylonské řády nabyly průchodu i ve vzdálené Syrii. Bohatý kraj, nadaný všemi vděky přírodními, byl pravou vytouženou Amerikou tehdejších dob a celí kmenové, nemajíce ve vlasti své dosti živobytí anebo volnosti, ubírali se do západních krajin. Nejstarší podání biblické zachovalo zkazku zajímavou, kterak se Terach, praotec Hebraeů, se synem svým Abrahamem a s dětmi druhého syna Nachora odstěhoval nejprvé do mesopotamského Charrána, načež Abraham s Lotem odešli do Kanaana. Komuby, kdož čte vypravování Jahvistovo o sňatku Isákovu a o pobytu Jakobovu u Labana, nepřipadlo na mysl, že rod Terachův za tehdejších dob roztrousen byl osadami svými po Babylonii, Mesopotamii a Kanaanu? A takovými zajisté osadami byly i osady Pun-Foiníčanů na vysokém pobřeží, které vznikly současně, nejpozději za doby Hyksoů, spíše však za dob XVI dynastie, správnali doba 2300 let, která prý do Hérodotových dob uplynula od založení Melkartova chrámu v Tyru. Nejstarší jahvistické podání nezná ještě Foiníčanů, také památky XII dynastie jich se nedotýkají, avšak, když vypuzeni byli Hyksos z Egypta, byli Foiníčané již dávno osedlí v městech svých na libánském úpatí. Dle nynějších našich vědomostí vypuzeni byli Hyksos c. 1570 př. Kr., poněvadž však již tehdy Foiníčané pevně byli osedli na březích syrských, jest pravděpodobno, že příchod jejich udál se mnohem dříve, někdy kol r. 2000 př. Kr. Avšak příchod ten nebyl zajisté hromadný; z rozptýlenosti, kterou byli Foiníčané charakterisováni ještě za pozdních dob starověkých, a z přesného ohraničení jednotlivých obcí jejich lze usuzovati, že osady tyto vznikly znenáhla a tu jest vždy možno, že Melkartova svatyně na skalnatém ostrově přímořském vznikla mnohem dříve, v době totiž, do níž její původ za Hérodotových dob kladen byl. Pun-Foiníčané zaujali místa na mnoze jen rybáři osazená, která však brzo proměnila se ve kvetoucí foinická města uprostřed kanaanského obyvatelstva. Od domácího živlu kanaanského osvojili si Foiníčané řády městské, řeč a jisté spůsoby životní, také i božstva jejich, zejména bohoctu Dagonovu*), sami pak ve svých městech jali se provozovati obchod a plavbu v rozměrech neobyčejných. Jakkoli z měst svých uvedli v porobu dělní lid původu kanaanského, přece zvali i nadále novou vlast svou Kanaanem a sebe

*) Doklady u Pietschmanna, Geschichte der Phoenizier 144—145.

Sidoňany po nejpřednějším svém přístavě, se kterýmžto názvem byli známi i nejstarším Hebraeům i Hellénům doly mykénské a homérské. Staří Egypťané stotožňovali je s Kafty, t. j. se středozemskými ostrovany a s obyvateli východního pobřeží zálivu Myriandského. Písemnictví biblické zná však pojmenování Kaft-ur, t. j. Veliký Kaft v jazyku hieroglyfském, z čehož usuzuje důmyslně Ebers*), že Kaftur hledati jest v Deltě, kdež sídla Foiníčanů již dříve se vyskytovala. Některé sledy foinických osad v Deltě dochovaly se i dob klassických.

Zbývá ještě otázka, odkud přišli první Pun-Foiníčané do končin středomořských? Otázku tu po názoru mém není lze určitě zodpověděti. Staré podání samo potvrzuje, že osadníci ti nepřišli ani najednou ani z končiny též. Podání Asdodských zachovalo zprávu, shodující se s údajem Hérodotovým, dle níž přišli osadníci foiničtí od moře Erythrajského, t. j. dle Hérodotova spůsobu**) mluvení od moře Rudého. Justinovi bylo však známo podání dvojí: dle jednoho přišli Pun-Foiníčané od mrtvého moře, dle druhého z Babylonie, jdouce proti proudům eufratským. Avšak z báje o Osiridovi, ve foinickém Byblu lokalisované a ze známého obřadu, v němž symbol Osiridovy hlavy hrál přední úlohu a který každoročně konán byl, lze usuzovati, že Byblos osazen byl Pun-Foiníčany egyptskými Z různých tedy končin objevili se Foiníčané na středozemských březích, kdež také stali se národem historickým, avšak oni sami, přihlížejíce toliko k původu svých měst a ku vrozenému obchodnímu směru, nikdy nevycítili, že jsou národem jedním a tak vysvětlíme si mimo jiné podivný ten úkaz, že ve vojště a loďstvě Alexandrově, Tyros obléhajících, vyznamenávali se nejvíce příslušníci druhých měst foinických. (Pokračování.)

*) Egypten und die Bücher Mosis.

**) Srv. v té příčině vývody Liebleinovy, Handel und Schifffahrt auf dem rothen Meere zu alten Zeiten, 77.

Ukázky nejnovější poesie vlaské.

Překlady Jarosl. Vrchlického.

Giovanni Targioni-Tozzetti.

Slepý kůň.

Vedrem žhavým poledne sálá, podél
prašné cesty u moře bez pohnutí
tamarišky sklánějí žárem spráhlé
haluze k zemi.

Časem bledé houštinou jen se kmitne
dívčí líčko v zelených keřů tísni;
ale brzy splašenou laňkou prchá,
sotva se mihlo.

Po kolejích blýsknavých, zakřivených
těžká tramway valí se, chví se země,
okovaná kopyta koňů buší
v utvrdlou půdu.

Uvnitř breviř františkán odříkává
tiše, stařec jakýsi zmdlenou hlavu
chýlí k spánku, kojenci bílé ňádro
podává chůva.

Koně táhnou, jeden z nich zhubenělou
hlavu týčí, potřásá, kočí zlehka
zvedá bič svůj, vtipkuje, volá hlasně:
„Slepýši, hni se!“

A tu komoň, za lepších dnů svých čacký,
nezmožený v potlesku davů běhoun
při dostizích, osleplý nyní hne se,
zemdleným krokem.

V slunci táhne vedením hrubé ruky
bičem nucen kolejí tramwayovou
mnicha, starce, placenou matku táhne,
básníka k tomu.

Jistě druhdy na pospas větrů s hřívou
když jsi běhal, maremmou svojí rodnou
volně těkal, nemyslil's sobě taký,
přebídný konec.

Ó vy v klidu poledne hříbat stáda
řehtající! Zelené pláně vonné,
svěží trávou pastviny chladných břehů
u proudných bystřin!

Nyní ve tmách klopotně běžíš k cíli,
budeš běhat, pokavad chabé nohy
ohnou se jen, pokavad bídné srdce
bude ti tlouci.

Oč jsem lepší ve změti nesplněných
tužeb, který klopýtám v marných touhách,
v klamech, ztrátách, illusích, jak on slepý
běžím až k smrti.

Otázky.

I.

Ruku v ruce v městském sadu kráčeli jsme zamyšlení,
dětí tlum znik i maminek za námi již hovoření.

V mojí ruce s pevným stiskem dlela její ruka malá,
polohlasně chvějící se smutná se mne ptáti jala:

Pověz, pověz, v celé době co jsem bez tebe zde dlela,
pro žádnou, rci důvěrně mi, hruď se tobě nezachvěla?

II.

Ruku v ruce v pevném stisku šli jsme a já děl k ní skrytě:
Pověz, pověz, rci mi pravdu, milované moje dítě.

Za celý rok, co jsme žili odloučeni vzdáleností,
neměla jsi milence snad, pověz mi to v důvěrnosti.

Neřek jsem víc, mlčela již, krásné moje dítě hnědé
a tak spolu kráčeli jsme při měsíčné záři bledé.

Růže.

Slyšte, slyšte! Přemoudrý Ormuzd kdysi
znaven síti oblohou hvězdné světy,
vésti slunce, dávati všechněm hojně
světlo a žití,

Ve svých sadech, v kterých plá věčně modrý
lotos s liljí úbělem, kde žhne rudý
karafiat, dumavá viola stále
vůněmi dýše,

Chodil v snění; čarovný rozmar náhle
přepad boha, osmkrát v ruce tlesknul,
tlesknul v ruce, zázrakem stála's před ním,
bělostná růže!

Pestré květy v úžasu s pohrdáním
kolem na svých zvedly se vonných stoncích,
bůh se usmál vesele, lístkům novým
takou vdech vůni,

Tak že květy ztrnuly, oněměly,
čár je přemoh, sklonily v studu hlavy,
gardenie šeptla jen v úctě svaté:
Královno moje!

Tichou nocí hvězdnatá stáda Ormuzd
když ved nebem zářící jejich drahou,
ozářené nehybnou lunou v lesku
chvělo se moře;

Květy všecky žárlíce na tu růži
Ahrimana prosily, v ráz on s šklebem
nasil podél svěžího stvolu růže
pichlavé ostny.

Ve vavřínu utajen zatím hustém
v pleti větví zelených slavík zpíval,
slavík žádal od růže v touze žhavé
polibky vroucí.

V trilkách zvučných jásavý, opojivý
zpěv se perlil, truchlivá tuberosa
sklonivši se k mimose bledé řekla,
„Poslouchej, sestro,

Kterak zpívá horoucí lásky sladký
boha pěvec, slyšet jej ale nechce
nová pyšná květina — zpívá, zpívá,
nadarmo zpívá!“

Znaven posléz, nezkojen v touze palné
mrtvý slavík svalil se k stvolu růže
na keř vonný do trní, krví jeho
nachovou všecky

Bílé lístky zaplály! Přišel Ormuzd,
bláh se usmál, zašeptal: „Ještě krasší
Ahrimane, učinil's květ můj, vždycky
takto ať květe!“

Od té chvíle — žehnána budiž věčně! —
teplou krví zbarvené lístky vonné
roste růže, odvěká touha, péče
spanilých dívek.

Giovanni Marradi.

Hvozd zpívá.

Hvozd velký zpívá, ve větru se chvěje,
ve poklidu dne, který zvolna zmírá,
to prapodivný v něm se zázrak děje,
harf tisíc zvučí, každý strom je lyra;
jak tisíc fléten výská to a pěje,
luh zkvetlý naslouchá i niva šírá.
Ve větru, který s prvním šerem splývá,
hvozd obrovský zpit zlatým světlem zpívá.

On zpívá, chví se, v neproniklém stínu
sta křídel ruchem zní a ozývá se,
strom každý, keř i mlází ve svém klínu
hlas jeden mají v nesmírném tom hlase;
ten vír, jejž nezříš, v nebes prohlubinu
jak symfonie zvučí v plné kráse,
až první luny když zaplanou svity,
hvozd velký zdřímne vlastním zpěvem zpitý.

A. G. Petri.

Občanský pohřební průvod.

Kdys dva mrtví jeli se mnou:
Krocan a divoká kachna;
v každém otřesení vlaku
chvěly se, cos šepotaly.

Lístek venku nezašustil,
nepohnul se mezi stromy,
na krajinu mlčenlivou
svítil v dálku bílý měsíc.

V stoje spaly podle dráhy,
která v dálku utíkala,
a za ruce držely se
štíhlé tyče telegrafu.

Zdálo se, že krocan ožil
a že touží k oknu coupé
z žalářové této tísně
fialovou vznésti hlavu.

Vrátiti se opět v dálku
přes líchy a brázdy polí,
kde se chlubil, kde se dvořil
v hejně mladých, čilých slepic.

To jsou pouhé vzdušné zámky,
krocánku můj, s divokostí
letí vlak a prchá nivou,
prchá pískem pustých rovin,

A jak dýchá v rychlém letu
parostroj a hřmí a dusá,
v hustém lese prchá daněk,
kanec prchá polekaný.

Ty již více neuprchneš,
neuzříš víc luhy zkvětlé,
veselý dvůr, ni mlat družný,
ani žnečky růžolící.

Nebo zítra je hod boží;
ku neštěstí svému budeš
sněden pěkně upečený
se zemčaty, ubožáku!

Rybičky.

I.

Ó zlaté rybky, jež ji v plesném roji
z řas zelených vln v lázni prohlížíte,
vy víte, za jaký že poklad stojí,
kol ní vzduch lapajíce, vy to víte!

Teď představte si ještě, šelmy malé,
jež znáte její vděky dokonale,

Že kdyby chtěla říc' na okamžení:
„Jsem tvá!“ zda bylo by to k vydržení?

II.

Ó rybky veselé a šplouchající,
vy byste vydaly se v nebezpečí,
v síť dát se chytit jejích zlatých kšticí
a svábit její krásné tváře léčí.

Neb v modrém moři jejích krásných očí
se tisíc vírů nebezpečných točí:

Tož prchněte vy zlaté rybky v let,
neb lapí vás a usmaží vás hned.

Bezsennost.

Dvě noci již, co trpím bezsenností
a slyším všecky hodiny jak bijí,
mně lékař předepsal vše s horlivostí,
na srdce stůňu — ach čas líně míjí!

Ten lékař, chudák, pranic nerozumí,
co uvnitř cítím, čím se bol můj ztlumí,

Když v receptu, který mi dáti spěl,
na polibek od tebe zapomněl!

Arnaldo Bonaventura.

Při čtení jedné své básně po letech.

Dnes není ovšem jak v oné bouřlivé
kdy noci blesky lítaly oblohou,
dnes tiché slunce září s výše
vítězné, planoucí, jasně zlaté!

A já čtu opět po letech starý zpěv,
jenž v oné noci z duše mi vytrysknul,
jak dravá bystřeň vytryskuje
přívalem kypící z tesů srázných.

Však v srdci, běda, není víc nadšení
a není krásných sladkých snů líbezných,
je v písni hledám, ale němé
zírají stránky ty bez souzvuku.

Proč náhle ty můj zpěve jsi oněměl?
Proč zeješ chladný? Pověz, kam uprchly
ty chvějné zjevy? Kde teď dlíte
horoucí záchvěvy mého srdce?

Jeseň.

Ký divný ševel, jaké cizí zvuky
dnes vítr zbouzí v listí, zní to skoro
jak mezi křovím tajemný ruch hmyzu.
Po nebi mráčků bělostných tlum táhne
ve větru rychle, zatím neurčitý
a slavný souzvuk spřádá se a vlní
ve vzduchu zvolna, zvolna. Podjeseně
to předehra, jest za dveřmi. Teď poslyš:
Tři věci jsou, jež z jarma smrtelníků
nás povznášejí v let a srázně trysknou
až v nekonečna nedozírné dráhy,
to hudba, láska, smrt a tyto pouze
jsou nad prostor i časy povzneseny,
ty pouze bezmezný svět otvírají.
Teď, drahá, vzpomeň dnů lonského leta,
kde živé blesky a brillantů záři
nad tichým mořem zažíhalo slunce,
a na božskou si potom vzpomeň hudbu
vod šeptajících o pobřeží skalné,
na větrů svěží dech, na sladké vánky,
na luzné šepty! Ano, to byl život!
Já mladý byl, ve mně se láska smála.
Však nezvyklým když tím jsa dojat kouzlem
těch velkých harmonií, náhle stržen
do bezdna zvuků, do nápěvů, jimiž
vzduch celý chvěl se ve záplavě, víru,
jsem chtěl je svojím obsáhnouti zpěvem,
tu rázem schladl ve srdci mi plamen.
Můj prchl sen a záby leto za ním,
a ty jsi rovněž prchla, lásko svatá!
Dnes chmurné vzlyky větrů žalujících

jsou předehrou mi smutné podjeseně,
jež blíží se již, nyní v mojí hrudi,
zkad prchlo kouzlo hudby, kouzlo lásky,
jen pocit smrti klíčí a je hrozný.

—

Do, re, mi, fa, sol, la, si.

Ó noty! Sedm zářivých
jste drahokamů, ve kterých blýskají
vše blesky slunce! Zářící diadem
bych z vás chtěl stkáti.

A vínek tento bohatý
chtěl vložiti bych na tvou skráň, Lalage,
že nemohla by věnčiti hlavu tvou
božštější aureola!

—

Giacinto Stiavelli.

Krásný sen.

To krásný sen můj: Bílý domek míti
ve středu nivy, jež se k lesu sklání,
tam skončit chtěl bych zemdlené své žití
v své ruce Danta, po boku své paní.

Své paní, která v srdce by mi kladla
mír svatý a na ústa políbení
a s Dantem, jímž by duše moje zmládla,
ráj otevřel by on mi do umění.

Tu polibek bych paní své chtěl míti,
pak básníkův zpěv a plný džbán s vínem;
tak chtěl bych číst a milovat a píti,
když kraj se stmívá v podvečeru líném.

Pod lásky štítem chtěl bych takto němý
smrt očekávat, bezcitnou až rukou
by sáhla pro mne! — Rozloučit se s těmi,
je nechat, s jakou snesl bych to mukou!

Pověra na Chodsku.

Ukázka z kulturních studií o Chodech. Podává Jan Fr. Hruška.

(Pokračování.)

A co proti těm všelijakým vnějším tělesným nešvarům Chod vše podnikne, to bývá někdy jako proti největší nemoci. Dostane na př. na ruku „lonskou kosť";*) nebolí to, není to nebezpečno, a kolik si to dá Chod státi starostí a práce! Především má hledati, hledej kde hledej, vraní brk. Když jej konečně někde v poli, nebo v lese najde, má jím udělati přes lonskou kost tři kříže a může čekati, že se kost ztratí. Neztratí-li se nebo nenajde-li člověk onoho brku, má hledati znova na všech osamělých hruškách v šírém poli kámen, který na hrušce mezi větvemi uvázl, když pohunci hrušky ráželi.

Pro takový kámen musí ubohý pacient vylézti, musí jím udělat také nad lonskou kostí tři kříže, pak jej znova dát na hrušku a potom prý se snad lonská kost přece ztratí.

Podobný prostředek radí pověra na tlustý krk: kdo má „vole", má hledati, až najde v poli hnijící kost, té si má všimnouti, jak ležela, pak jí udělati tři kříže na krku a položiti ji pozorně zas jak dříve ležela.

Kdo jí v den sv. Blažeje med, na toho nemají neduhy krční moci.

Velkou starost dají někdy také bradavice; nepomůže vždy, aby je někdo nevědomky spočetl a pak aby je dostal sám a tak jiného od nich osvobodil. Mimo to není ani poctivé dát si to tak udělati! Poctivější jest vzíti niť a udělat na ní přes každou bradavici uzlíček a takto „zahuzlovanou" niť zahrabati pod okap. Než niť shnije, je také po bradavicích.

Tak pomáhají si vůbec. Což ale když nějaká ta nečistota vybere si nějakou děvu chodskou! To teprve bývá „nedejmutám"!

Jaký to bývá jen shon po vesnici, když „vyzváněji půst". Jak vezmou za zvon, pustí každé děvče z ruky vše a utíká, aby se, než přestanou zvonit, umylo. Která se umyje, nedostane do smrti „pije" (pihy). A která je má, ztratí je. Nejjistější k tomu je voda dešťová. Neprší-li, je ovšem hůř, ale děvčata chodská netratí, čipery, hlavy; pomohou si k vodě „dešťové", lejíce vodu obyčejnou na střechu a pod „řábem" ji zas chytajíce. Která už má „pije" dlouho, — tím bývají prý neopatrné mámy vinny, nechají-li na dítě, dříve než je rok staré, pršeti — ta má vstáti na úsvitě noci filippo-jakubské a jíti na louku, tam má setříti s trávy rosu, umýti si jí tváře a rukama má si sáhnouti někam, kde by

*) Jinde „návná".

mohla pihy strpěti, na př. na nohu. Na tváři pak je ztratí, na onom místě pak, kam si mokrou rukou sáhla, je dostane.

Je-li „divče“ tuze černá, má se mýti syrovátkou a zbělí.

Je-li dítě příliš bledé, nese vinu máma: to prý se šla jistě „samodruhá“ podívati na „humrdlýho“.

Kdo si chce pomoci aspoň na několik dní ke zvláštní kráse, má jísti zajíce, bude potom „hezkej“ devět dní, musí však dáti pozor, aby nešel mezitím okolo hnoje.

Tolik o pomáhání pro blaho těla.

Kromě uvedených obřadů a prostředků pověrečných znají na Chodsku mnoho bylin a „koření“ skutečně léčivých.

Chodové víru v léčivost — i zjevně pověrečnou — bylin opírají o pořekadlo — „šecky lidi šecko ví“ a „von si poraněnej had humí najít lupínko, kerý mu ránu zacelí.“

Dle jiného podání „šecky lidi“ znají moc všech bylin, jen ne moc „trávy houporový“. Když první „bába kořenová“ sbírala koření, o jehož moci potom teprv lidi poučila, prosila jí tráva houporová:

„Bábo kořenová,
nepovídej, k čemu dobrá
tráva houporová.“

Bába si dala říc, nepověděla a tak se doposavád moc „trávy houporový“ nezná.

Veliká známost léčivých bylin přišla asi na Chodsko se všelijakými herbáři a planetáři. Přesně vzato nepatřila by tedy ani řeč o tom sem, avšak lid vidí původně ve všech bylinách léčivých jakousi moc nadpřirozenou, [1]) o moci skutečné, přirozené nebo, chceme-li, chemické, nerozumuje! Proto mluvíme tu také o této věci a pro úplnost uvedeme i některé z oněch bylin, nechávajíce si na jindy podrobnou úvahu, pokud se vymyká toto léčení lidové z vazby pověry. Černobýl [2]) je proti „houbytím“, netřesk proti hluchotě, houročník [3]) proti houroku, černohlávek [4]) proti rakovině žaludku, šípková palice proti psotníku, plíčník, [5]) ajbiš, bukvice pro „duch“, slízí, [6]) mateřídouška a kmínová sláma na zdravou lázeň, celodeň [7]) proti nátce, kontrhel [8]) na polévku zdravou pro plíce, podběl [9]) na otekliny, polyněk, [10]) zeměžluč, volšovka či hořká jetel pro žaludek, divizna na oči, bezový květ pro pot, stříbrník [11]) a dubová kůra pro průjem, moří noha [12]) na zasypávání ran, makovice proti nespaní dítek, olšové listí na otekliny, křenová lupena proti bolení hlavy, brambor na spáleniny atd. atd.

Některé byliny mají význam i pro jiné potřeby, na př. v pověrách o lásce. O těch promluví se příležitostně.

A ještě, pokud se týče pověrečné moci bylin, připomenouti dlužno, že některé z nich mají moc zvláštní i na zvířata: jasan odjímá síly

---

[1]) Sr. „chléb přes kořeny nesenej“ — třeba byl oschlý, stvrdlý, „vyčichlý“, má zvláštní dobrou moc. — [2]) Artemisia vulgaris. — [3]) Anthyllis vulneraria. — [4]) prunella. — [5]) cetraria islandica. — [6]) malva. — [7]) chelidonium maius. — [8]) glechoma hederacea. — [9]) tussilago farfara. — [10]) betonica officinalis. — [11]) potentilla anserina. — [12]) plavuň, lycopodium.

hadu, javor mu ji vrací; kde mají „koštiště“ ze „zaječího zelí“,*) tam vyhynou všichni švábi.

Avšak — přes to přese všecko: byliny — nebyliny, čáry — nečáry, na člověka přijde konečně „zubatá“ a hlásí se ku svému právu, proti němuž nepomůže nic. Čtveráci Chodové si však i s tou smrtí zažertují.

Přijde-li prý „jen tak“, napálí ji člověk snadno, slíbí-li jí železné boty. Smrt si dá říci, čeká na boty, a šelma, na koho se strojila, jí tak ušel, může bezstarostně žít.

Když však přijde do opravdy, není ovšem taková šalba naplat. Na tu smutnou událost může se už napřed člověk zeptati kukačky Ta odpovídá kukáním, za kolik let to bude, ptající se má počítati drže v sobě dech.

Také skot o štědrém večeru povídá prý si, jak dlouho bude zejména hospodář živ. Hospodyně má to truchlivé znamení, přestane-li se jí dařiti chléb a len. Jindy tu truchlivou zvěst ohlásí ubohé rodině plačící z večera „kujíček“ v sadě, nebo jen tak, bez příčiny vyjící domácí pes nebo „smrť“ (můra), která večer přiletí na okno, nebo jiné „znamení“.

Dívku překvapí tou zvěstí smutnou často pověra, když se jí ptá po své svatbě! Při večeři štědrovečerní věstí smrt stín tomu, kdo ho má za sebou na zdi největší. Při tom se dává pozor, jest-li počet stolujících lichý: pak jistě někdo zemře. Zláme-li se „calta“ nesená do šesti neděl, novorozeňátko „nevyroste“.

Nebyla-li taková zvěst lichá, a smrt přišla anebo přišla-li i bez oznámení, pak vše ostatní děje se řádem úplně vážným, bez pověr, až snad na to, že při šití rubáše nit se nemá překusovati nýbrž stříhati, nesmí se dělati uzlík a všechny ústřižky mají se dát do hrobu, — patří to vše jemu — aby měl zemřelý pokojný spánek.

Aby se živí mrtvého nebáli, stiskují mu, mají-li příležitost, při smrti ruku — znamení smíru.

Po nemocech a neduzích tělesných nejvíce starostí nadělá chodské pověře známá „nemoc srdeční“ — láska. A jak by také nenadělala? Utíká se k ní s tímto neduhem hlavně zvědavé pokolení „divčát“. Jedna přijde na radu jako ze žertu, druhé to už nedalo spát, třetí pak zrovna srdce puká — — — a pověra se jich musí jako nějaká patronka všech ujmouti, všem pomoci a poraditi.

Zvědavé jen ze žertu poví, po čem se ona ptá, také třeba jen ze žertu anebo aspoň položertem; ta se zasměje a jest spokojena. Někdy jí to sice třeba také polehtá trochu u srdce — ale jest to žert, než přijde ke koncům, dávno už se na to zapomene. Hůře jest s těmi, kterým to na srdci už déle leží jako těžký kámen a nedá to ani spát ani žít. Těmto poradí nejraději tak, aby na výsledek musely čekati, a zatím srdíčko vychladne a hlava je lehčí, ať to dopadne jak dopadne!

Nejraději utíkají se dívky chodské k pověře vyzvídat všech možných vlastností svého chlapce anebo, na kterou chlapci zapomněli, ta hledí si nějakého pověrou přivábit.

---

*) Sarothamnus vulgaris, janovec; bylina tato silně čpí, z toho se vzal asi podnět k pověře.

V takovém věštění první starost působí dvojice otázek, kdy se vdají a za koho. Kdy a za koho? Málo slov, ale každý musí přiznati, že lákají, a ještě více lákají odpovědi chodské pověry na ně. Děvčeti, které zvěděti chce, kdy se vdá, radí pověra: Udělej ze slámy „vích“ a házej jej o štědrý večer na střechu tolikrát, až tam uvázne. Kolikrát jsi musela hodit, za tolik let se chystej pod čepec. Také to zví děvče, vyleze-li a sedne si o štědrý den na švestku. Kdo jí to tam oznámí a jak, jsme se nedověděli.

Jsou-li vdavky už za dveřmi, a neví se jistě o tom, pak vyzradí to jablko, které má dívka překrojit o štědrý večer na příč. Jádra v něm skládají hvězdu; mohou však také tvořiti kříž, a pak je to znamení, že dívka v roce umře.

Pěkný obraz chová v sobě pověra, dle níž se dívka na rozmarině vlastní rukou pěstěné dovídá, vdá-li se — rozmarina vzkvete — či umře-li — rozmarina uschne.

Také se může celá družina dívek dohádati, která se z nich nejdříve vdá. O štědrý večer ukrojí každá kousek chleba a položí jej na stolici jedna vedle druhé. Pak zavolají domácího psa: který krajíček pes nejdříve vezme, tu nejspíš budou provázeti na „voradby“.

Podobně házejí přes hlavu pozpátku „třeje“ ve světnici směrem ke dveřím: čí střevíc padl prsty ke dveřím, ta se příštího roku vdá, čí obráceně, musí čekati.

Některé, „rozkůčky“, chodívají o štědrý den klepati na dvířka chléva: které dívce se ozve na klepání vepř, ta ztratí věnec.

Přišla-li dívka při žatvě na dva klasy na jednom stéble, má jistou naději na „bílý čepec“ a s ním brzy na — dvojčata.*)

Byla-li dívka odstavena, když bylo hodně kopenců pode vsí, nemusí si dělati se vdávadlem starostí: ta bude míti ženichů hojnost

Touží-li dívka zvěděti povolání svého „souzeného“, ať se podívá o štědrý den do studánky a uvidí tam. Když zvoní na jitřní, lejí dívky chodské olovo do vody; to musí však býti hotovo, než přestanou zvoniti na jitřní. Dle tvaru olova pak soudívají na zaměstnání svého budoucího muže. Ještě bezpečněji pozná dívka svého chlapce, postí-li se na štědrý den až do večeře a na velikonoční Boží hod až do požití beránka: je to chlapec, kterého nejdříve uvidí na cestě z kostela.

Aby zvěděly, odkud bude milý, třesou o štědrý večer stromem (jinde v Čechách výslovně bezem)**) vyvolávajíce:

„Třesu. třesu, třes,
vozvi se mi pes,
de můj milej dnes.“

Pes se na to volání obyčejně jistě ozve; není o ně na návsi chodské nouze, jenže asi často splete zvědavou dívčinu, že se ozvou místo jednoho třebas čtyři a každý na jiné straně Pak nezbude jí než čekati, až se budou okopávati brambory — potom jí to bez pochybnosti dá na jevo

*) Také vdané znamená ta příhoda dvojčata.
**) Sr. Sobotka Rostlinstvo atd. sub voce „bez“.

„sladké lupení“. Musí je výslovně vytrhnouti s otázkou: „Kořen, kořen, de je muj ženich?“ Na kterou stranu byl kořen rostlý, odtamtud může čekati ženicha.

Totéž zvídají jdouce s trávy: která holka má „křivej vrch“, vdá se tam, kam se vrch kloní.

Také se může děvče dověděti napřed, vdá-li se někam do ciziny, nebo zůstane-li „ve vsi“. K tomu cíli vkládají děvčata voskové svíčky do skořápek ořechových, i pouštějí je na vodu na míse nalitou. Či svíčka se skořápkou pluje po míse, ta vdá se „přes pole“, čí pokojně stojí, vdá se doma, čí zhasne, ta dívka zemře.

Přijde-li konečně ženich, ať si už potom přijde třeba i s jiné strany, než dívce pověra věstila, pak teprve nastanou ubohému děvčeti starosti a muka, které by jí někdy přímo k zoufání nutily, kdyby nebylo zase — pověry!

První velká otázka a z té otázky starost bývá, je-li z lásky naděje. I zkoumají děvušky chodské na okvětí kopretiny, trhajíce list po listu s přídavkem: „má mě rád, nemá mě rád“,*) atd. — Poslední lístek rozhodne.

Spolehlivějším zpravodajem je „mužíčkovo zelí“.**) To utrhnou a pověsí na „punebí“ za trám. Zůstane-li mužíčkovo zelí po tři neděle zelené, jest naděje, uschne-li, má děvče pověsit lásku na hřebík.

Stejně odporučuje pověra chodská nejistotou trapené dívce, aby vytrhla devět vršků „láskavýho“ koření,***) vložila je do bílého šátku a mačkala říkajíc „Lásko, lásko, teč — červená nebo zelená?“ Teče-li červená, může být děvče spokojeno.†)

Jindy mačkávají na trávě několik mladých třezalek zvídajíce:

„Trávo, trávo zelená,
pod oblaky trhaná,
hudělej se červená,
jako z růže květ!

Jsi-li, muj milej,
ke mně hupřímnej;
hudělej se červenej jako růže,
jsi-li falešnej,
hudělej se zelenej jako tráva.“

Jsou-li v lásce veliké překážky, které dívce odnímají všecku naději, ať utrhne, když sází „hlavatici“, jedné sazeničce kousek kořínku, pak ať vloží do země kámen a na kámen vsadí bylinku a pak teprv přihrne zemi: „přímne-li se“ takto sazená hlavatice, nemusí se dívka báti — nikdo a nic jí „zlatého pacholete“ neodvede.

Ale čtveračky „divčata“ nebývají ani s nejlepším výsledkem takových

*) Jindy zkoumají stejným způsobem: „mládenec, šelma, vdovec“, a hoši: „panna, padlá, vdova.“

**) Rozchodník — Sedum.

***) Podle všeho třezalka — Hypericum.

†) Podobně skoro zkoumají lásku děvy moravské na bylině „milovníku“. Bartoš — Lid a národ.

obřadů ještě spokojeny. Pátrají dále, je-li chlapec jejich „stálej". To jim poví samo nebe, když perou. Prší-li při této jejich práci, tu se asi milý chlapec těžko vymluví, třeba se na svou věrnost a stálost dušoval. Kdyby byl stálý, bylo by hezky a když už nebylo, byl by prý natáhl výše kalhoty a mraky by se byly rozešly! A když se i toto někdy osvědčí, často usedne jim nová vosa pod nos: nemá-li pak ten chlapec divčat víc? Tu nepomůže potom nic, ubohý „chlapec" musí si dáti natahovati nebo mačkati prst po prstu a kolik prstů luskne, tolik má děvčat. Dobře ještě, že to nebrávají „dovopravdy".

Ráda vidí zamilovaná dívka chodská, když se jí z nenadání rozváže zástěra. Je to znamení, že nejen jest jí chlapec stálý, nýbrž že i „touží", a teprva jí to radostně cukne v srdíčku, když jí na přástkách z čista jasna vylítnou pírka z kolovratu.*) Toť přijde milý ještě dnes! Nemají-li se pírka sama k té zprávě a děvče na ni třeba toužebně čeká, lze hledati zprávy u slepice. Dívky chodívají k posadě a zlehka slepici za ocas zatáhnou: ozve-li se slepice, milý přijde, mlčí-li, marno dívčino čekání i toužení. Přilítne-li do stavení z nenadání straka, mohou se po ní „čekat ženichové"!**) Kýchne-li děvče nebo škytne-li, milý vzpomíná.

Smutněji to dopádá, „kublá-li" se předivo na cívce: tenkrát se chlapec jistě hněvá. Předivo se někdy „zakublá" a není k rozpletení. A tak to může býti i s tím hněvem ... Kdo ví, zdali jí chlapce neodvede! Odvede-li ho, pak si ho musí hledět zas pomocí pověry přilákat. K tomu jim radí pověra za pomocnici čtyrjetelku — „chčasný voči, který ji vidí, nechčasný hale ruce, který ji trhají." Tu když dá dívka tajně do šatu tomu, na koho si myslí, nepomůže mu nic na světě, musí na ni mysliti.

K podobným prostředkům utíkají se také chlapci.

Když se některému ta, kterou si nadchází, vyhýbá, přitočí se k ní z nenadání u muziky a utře si tvář jejím fěrtuchem. Děvče pak bude jistě, bude-li sám chtít, jeho.

Důkladnější pomoci hledají chlapci takto. Zabijí žábu, dají ji do mraveniště a po čase se tam jdou podívat. Najdou tam kostru, z níž vyberou dvě části: „bidličku a sekyrku" (dle podoby). S tím pak se hledí někde děvčeti nepozorovaně přiblížit, a z nenadání je tím pichnout a potom také nemusí se hoch bát, že mu bude dělat děvče nějaké milosti.

Při vzdorech hochových vyhrožuje dívka:

„já budu na ruby sukně nosit,
ešté se mně budeš chlapše, prosit."

Dovídá pak se dívka o vzdorech:

„vobrátilo se mi pocazení,
že mně zanechalo potěšení."

*) Ale to prý může znamenati také kolíbku!
**) Jinde po Čechách „hosté".

Která holka by si ráda pomohla stůj co stůj pod čepec, ať strčí hlavu vdané přítelkyni pod paždí — nakazí se vdávadlem. Jenom potom pozor, aby se nepřisypal nějaký vdovec! Proto nemá mladé děvče nikdy poslední z mísy dojídat a přijde-li někam hejtu, má dáti pozor, aby nesedla nad posadu.*)

Která dívka chodívá mezi obouváním o jedné noze obuté, o jedné bosé, nedočká se tak brzy ani vdovce! Kolik tak udělala kroků, tolik musí čekat roků. A které se při ždímání prádla zkřiví příliš látka ždímaná, může mít náději — na kolíbku, ne na voradby! Která má při praní mokrou zástěru, může se připravovati na svadbu — ale s nějakým opilcem!

Tak ony jsou, hleďme, ty chodské děvy zvědavé a vypočítavé! Ale jak by nebyly, když jsou chlapci málo jiní! Natrápí a naškádlí se oni „tich děvčát" také dost. Avšak konec konců, ať si počasí ukazuje na stálost chlapcovu nebo na nestálost a luskání prstů ať mu nadělá na kopy nevěst, kdož se měli rádi, přece se najdou a je svatba.

A ani tu svatbu nedala si chodská pověra ujíti. Prorokuje, prší-li o ní, k potěšení zmoklých a zablácených svatebčanů, že padá novomanželům štěstí.

Aby nebyla v manželství nouze, má se nevěsta oblékati v díži.

Příčina tohoto úkonu jest jistě v tom, že v díži se připravuje hlavní pokrm a tudíž jako symbol „důstatku".

Plápolají-li při obřadu svatebním svíčky, bude manželství svárlivé, nechtí-li hořeti, bude ve stavení nemoc, a hasnou-li, někdo z novomanželů před časem umře; hoří-li některá lépe, má jeden z manželů naději na šťastnější život.

Při tom se dává i pozor, na které straně oltáře se to děje: strana evangelijní je mužova, epištolní ženina.

Když jdou novomanželé k oféře, má nevěsta hleděti, aby dostala od ženicha peníz oférní. Nedostane-li ho, bude vždy bez peněz.

V den sňatku má nevěsta dbát, aby viděla dříve ženicha než ženich ji: aby měla vládu.

Při stěhování nevěsty napomínají se navzájem:

„postavte halmárku, hajť se nezvrátí,
hajť se nám Hančička domů nevrátí."

Poslední „zamilovanou" pověrou škádlívají mladou žínku, kam přijde „hejtu" podávajíce jí krájet chleba a vybízejíce, aby nekrájela na „děvčičku" (skýva) nýbrž hned na chlapečka (krajíček).

Není však jenom láska a nemoc, co dělá starosti a kalívá člověku blahobyt: mnohému nejkrušnějších trampot nadělá jeho vezdejší chléb, jeho povolání.

To je všude na světě a je to také na Chodsku, a v tom zas nové pole působnosti otvírá se pověře. Stejné aneb aspoň příbuzné zaměstnání všech Chodů soustřeďuje tuto působnost pověry vskutku skoro na jedno pole, na starosti hospodářské a rodinné. Hlavním základem

*) Na Chodsku mívali a někde dosud mají slepice za tuhých mrazů v „senci."

spokojené domácnosti jest spořádaný život rodinný. K tomu ovšem nestačí žádný recept pověrečný, pověra však přece se sem pouští, leccos tu rovná a napravuje a mnohdy nejsou opravy její v tomto oboru bez významu.

Tak stará se pověra především o pořádek v domácnosti radíc hospodyni: nemeť „senci“ až na večer a nemeť ode dveří ke stolu, nameteš si do stavení bídy. Nenechávej chlebíčka ležeti spodní korou na vrch, sice budeš míti za tu neuctivost k božímu daru těžkou smrt. Dbej také z téže příčiny, aby se chléb krájel rovně: kdo se srovná s chlebem, srovná se s lidmi i s Bohem. Vypadne-li někomu chléb nepozorností na zem, ať jej políbí. Chlebíček má míti také své místo, na němž „vodpočívá“. Netrp dále, aby ležely nože ostřím vzhůru: nepořádek tento plodí rozboj v domě. Sem patří i výstražné pořekadlo: která hospodyně vaří hospodáři křen a předkládá měkký chléb, přivede hospodářství na mizinu.*) Hospodář má dbáti, aby se nehýbal stůl: kde se hýbá stůl, tam neposlouchá žena.**) Aby nebyla v domácnosti nouze, má být o štědrém večeru na stole hrách a kdo slyší z jara poprvé kukačku kukat, má drkat penězi, má-li zrovna jaké: potom bude vždy „při penězích“. Za týmž účelem má se drkati penězi, vidí-li člověk poprvé nový měsíc.

Bídu prý volá do stavení slepice, která kokrhá po kohoutu. Taková se má hned zabiti. Příčinou jest tu zajisté převrácenost zjevu.

Zajímavé jsou některé pověry chodské, vztahující se k vychování dětí. Novorozeňátko má se zadržeti chvilku pod stolem, aby nabylo smyslu pro domácnost. Když se jde na křtiny, střílívají sousedé po vsi, aby se nový spoluobčánek nebál. Matka nemá nikdy posaditi dítě na stůl, nemá mu trpěti všelikých zlých návykův. Tak každé dítě chodské ví, že matka pozná, když mu sáhne na nos, lže-li či mluví-li pravdu. A lhalo-li, pro živý svět by si nedalo sáhnouti na nos.

Kdyby dítě často lhalo nebo kdyby klelo, „vypad by mu jazyk“.

Z podobné péče o vychování zkoumají rodiče, když dítě odstaveno, k čemu bude míti v životě větší náchylnost. Položí před dítě růženec, chléb a peníze; sáhne-li dítě po růženci, bude k Bohu, sáhne-li po chlebě, bude se dobře živiti, sáhne-li po penězích, bude nakloněno k zlému. Dle této věštby pak zařizují vedení dítěte.

Z téže starosti o mravní dobro děcka nestříhají mu do roka nehtů, nýbrž ukousávají mu je; stříhaly-li by se, více by rostly,***) a dítě prý by mělo náchylnost ke krádeži.

Někdy prý však jsou všecky tyto starosti zbytečny nebo i marny: tenkráte totiž, když se dítě „trhne po kmotrovi“.

---

*) Významné bezpochyby, že po křenu je žízeň a měkkého chleba že se více sní i že jest nezdravý.

**) Stůl patří vůbec podle zvyklostí chodských muži: ženich chodský musí přede všemi jinými věcmi míti aspoň stůl, jenž jest v domácnosti v úctě jako oltář. Proto hýbá-li se stůl, je to závažná nedbalost a převrácenost hospodáře a za tou jde ovšem i převrácenost celého hospodářství.

***) Sr. Dlouho—prsťák = zloděj. Tutéž pověru mají na Moravě a Bartoš ji také takto vykládá. Naše děti I.).

Všecky tyto starosti jsou větší, je-li v rodině mnoho dětí a proto zkoumávají ženy — některé, ještě než se vdají — kolik jich budou míti, takto: Seškrábou s úboru kopretiny jednotlivé kvítky, nasypou je na dlaň a prudce vyhodí; kolik kvítků zůstalo lpěti na ruce, tolik bude „panketů“.

Druhá vážná starost hospodářova jest starost o stáj. Za dávných a dávných dob prý se o stáj nebylo třeba tak starati — vypravují dědečkové a babičky chodské. Byl v každém stavení „křísťánek“ *) a ten chránil je před zlým člověkem i před všelijakou nehodou. Když se stěhovali, brávali křísťánka naposled; odtud pořekadlo: Nebulo tam ani křísťánka (= nebylo tam živé duše). Pořekadlo živě upomíná až na doby pohanské.

Alespoň proti některým pohromám na statku, zvláště proti živelním je prý přece ještě všeliká pomoc, učí chodská pověra.

Tak radí hned o stavbě, dříve než je tato u konce, aby se v hospodářství některé zvíře zabilo; vůbec aby tekla krev. Základ této, jistě z doby pohanské zděděné pověry jest zajisté obětování některému domácímu bůžkovi, možno dost že právě křísťánkovi. Nedobře jest stavěti „na drnu“. Kdo staví na drnu, obyčejně do roka prý umře. Kdo chceš mít dále stáj chráněný před všelikým neštěstím — radí zas pověra — dopřej rád pod střechou místa vlaštovce na její příbyteček a starej se jako o vše jiné v domácnosti, aby tomu dobrému ptáčku nebylo ublíženo. Kde bydlí vlaštovky, tam prý ani hrom a oheň nemají takové moci. Mimo to, aby bylo bydlo tvé ušetřeno před hromem, přivstaň si o bílou sobotu ráno, abys mohl, když pálí Jidáše, býti v kostele. Až oheň Jidášův uhasí, vezmi z něho několik uhlíkův a dej je na „punebí“ za trám. Uhlíky ty mají jistou moc proti hromu. Také odvracejí moc hromu od domácnosti kožešiny z krtků zabitých před sv. Jiřím.

Proti ohni se zajistí, kdo ohníčku na krbu nebo v plotně naříkajícímu dá v oběť „prahoušel“ soli.**)

Vypukne-li už oheň, má se mu obětovati bochník chleba nebo se má vésti okolo šestinedělka a oheň se pak dále nešíří.

Aby byl také sklep čist a jist před nečistým hmyzem, žabami a podobnou havětí, mají se do něho uložiti kůstky a drobty z „velikonočního beránka“. Za týmž účelem dávají do sklepa uhlíky z „jidáše“.

Na sv. Markétu mají se všecky zásoby šatstva v šetrné domácnosti vysušovati a provětrávati. Jako jsme už v úvaze všeobecné naznačili: nezáleželo ani tu původně na světici, nýbrž na parné době, kdy nejvíce řádí moli a jiný škodlivý hmyz. Během času teprve vzal se určitý den za neurčitý.

Od stáje je nejbližší cesta do chléva.

Na chlév mají největší moc kouzelnice; a proto především radí pověra, aby se jim do něho zamezil veškeren přístup. K tomu účelu se v předvečer noci Filipojakubské má klásti drn nebo jalovec nebo šípkové pruty před chlév; kouzelnice přijdouc musí počítati travičku,

---

*) Srv. křísťánek skřítek.

**) Upomínka zřejmá na doby pohanské; v následujícím zvyku též.

špendličí, ostny — zatím kohouti kokrhají a „čarodenice“ ztratí moc. Na májích se ostrouhá kůra, aby kouzelnice ještě klouzala, až poleze naň špendličí počítat. Dokud ho nespočte, nesmí do chléva vkročiti. Z téže příčiny dělají na dveřích kruh svěcenou křidou, do kterého má kouzelnice napřed vkročiti, aniž by čáry překročila; kruh nemá konce, proto se musí kouzelnice točiti stále do kolečka, až ji zas kohoutí zpěv moc ke kouzelným rejům odejme.

Máje i drny mají se připraviti před západem slunce.

Dále na štědrý den a na „nový dni“ *) nemá se nic z domu půjčiti. Půjčená věc dává čarodějnici moc „hudělat“.

Podobně když se kráva stelí, nemá se od ní mléko dát až po třetím „vrcení“ a ze stáje vůbec nemá se nic dát po tři dny.

Vedle všelikého kouzlení úmyslného zlé prý jest znamení pro chlév, když se do něho přinesou ve stelivu leskli brouci z lesa, zvláště střevlík zlatý a krajník.

Druhá věc jest, aby hospodář nebo hospodyně uměli „pomahat“ proti všelijakým nemocem dobytka. Příkladů takého pomáhání nepodařilo se nám mnoho sehnati. O prostředcích proti hourokn již promluveno. Dodáváme k tomu ještě, že když nic nepomohlo, přešel prý hourok zvířeti „na zadek“ a tu prý všecka pomoc marna. Dojí-li kráva místo mléka krev, má se jí vemeno potříti zelenidlem **) ze studánky polní, nabraným lopatou proti východu slunce. Dostane-li dobytče koliku, má se mu dáti do krku chléb, v němž je „žinka“ nebo „haklík“ zabalen. Má prý se v tom i šetřiti rozdílu: krávě žinku, volu háček; někteří to chtějí naopak. Proti oteklinám dobytka, zejména proti oteklinám vemene jest dobře přikládati kožešinu z krtka, která jak řečeno, má moc také proti hromu. Když se na jaře dobytče poprvé vyvádí, má se mu dáti, aby bylo chráněno před úrazem, kousek chleba osoleného solí tříkrálovou a pokropeného svěcenou vodou.

Na štědrý den má všechen dobytek dostati přilepšeno; místo řezanky dávají samé seno a „lízání“ (kalení a sůl). Přidá-li štědrá hospodyně nad to kravám chleba s medem nebo se „syropem“ nebo perníku, budou dojiti mléko jako mandle.

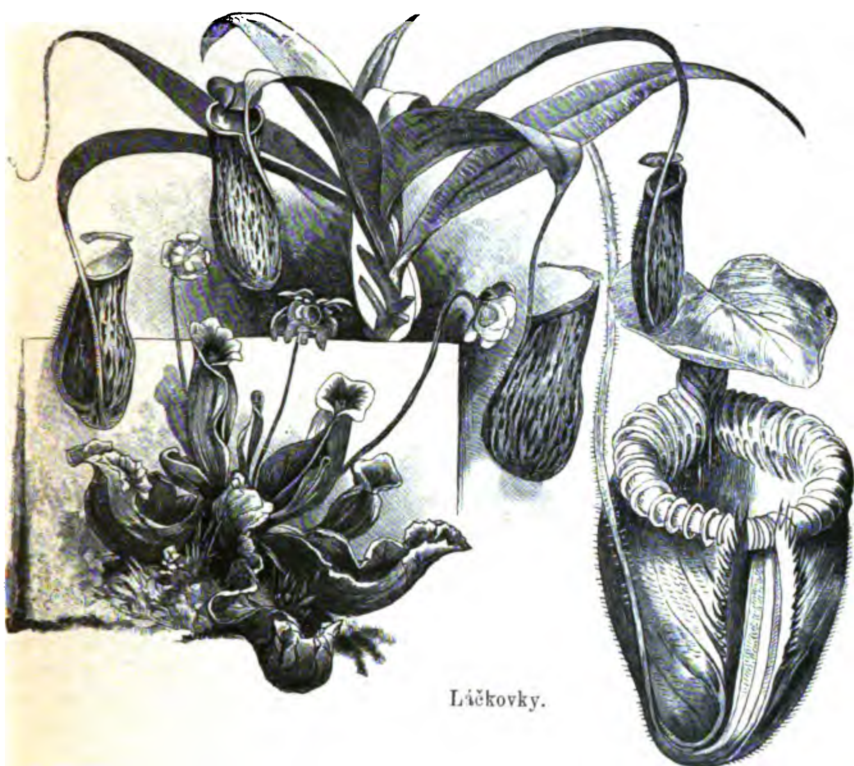
Nemůže-li se někdy „svrtít“ — to mohla čarodenice udělat — pomůže se, když se vypaří „hbelík“ křemením s křižovatek.

(Dokončení.)

---

*) Období „novy“, nového měsíce.

**) Řasy, algae.

Láčkovky.

Dobrodružné tvary rostlinstva.

Napsal Boh. Bauše.

(Dokončení.)

Nejpodivnější změny stávají se s rostlinami, které cizopasně žijí na útraty jistého hostitele. Všechny ústroje, kterých jiná samostatná rostlina nutně potřebuje, zakrňují, odpadají, a křiklavou, nezvyklou barvou liší se od obyčejné klidné zeleně.

A mezi cizopasníky těmi nejpodivnější jsou Balanophory, jež kdosi nazval „hieroglyfickým klíčem dvou světů." Prosty zeleně listové přiživují se na kořenech stromů v hlubokých, stinných lesích krajin meziobratníkových. Vynikají živými barvami a připomínají houby kloboukaté, takže je možno považovati za jakýs přechodní tvar mezi tajnosnubnými a vyššími krytosemennými.

Sem řadí se též cizopasná Rafflesia s největším květem na světě. R. 1818 doprovázel dr. Arnold sira Ramforda Rafflesa, guvernéra východoindické Compagnie, na cestě po Sumatře; a tu objevil tento

Lačkovka.

největší div rostlinstva. „Vzdálil jsem se," píše o tom, „náhodou několik kroků od spolucestujících, když malayský sluha udiven ke mně přiběhl, volaje: Pane, pojďte — květina ohromná, překrásná, podivuhodná! Šel jsem s ním ihned do houští, a zde u země spatřili jsme skutečný div. Květina seděla na štíhlém kořenu, vodorovně se táhnoucím; odřízl jsem ji parangem a donesl do svého stanu. Když jsem se na ni díval, bzučelo hejno much nad otvorem nektaria, patrně s úmyslem naklásti tam vajíček. Čpíť květina úplně po zkaženém mase hovězím." Rafflesia Arnoldi, jak byla k poctě objevitele nazvána, cizopasí na divoké révě; květ má celý metr v průměru a více nežli 330 cm. obvodu.

Podražec.

Když mluvíme o velikosti květů, patří na druhé místo veliký střevíčník Cypripedium caudatum z Chiriqui, jehož plátky mají délku 75 cm.

Na třetím místě sluší uvesti nedávno objevený druh podražce Aristolochia Goldicana z tropické západní Afriky. Náš obecný podražec (A. clematitis), kterým pokrýváme loubí, má okvětí trubkovité, podoby dýmky, avšak velikosti nepatrné proti druhu výše jmenovanému, jsouť tam dýmkovité květy 66 cm. dlouhé a v průměru mají 28 cm.

Jiný druh, Aristolochia grandiflora, má květ s ohnutým krajem a zahnutou trubkou délky 33 cm.; děti hrající si používají květů — pravzoru frygické čapky — za pokrývky hlavy.

K podražcovitým pojí se v soustavě podivné byliny láčkovkovité (Nepentheae) v horké Asii a na Madagaskaru domácí. Listy ukončují se tenkou úponkou, na které visí podlouhlé konvičky, na horním okraji ozdobně vroubené a okrouhlým víčkem se uzavírající. V konvičce hromadí se stále hojnosť vody, zvlášť za noci; ve dne, když víčko samo se otvírá, voda opět se vypařuje. Tyto vábivé džbánečky jsou zákeřnickou nástrahou na ubohý nezkušený hmyz. Na stěnách vylučuje se totiž zrádným způsobem medová šťáva; mravenečkové a jiný hmyz, nic zlého

netušíce, přilákáni medem blíží se okraji džbánečku, sklouznou bez pomoci do hloubky, a vodnatá šťáva vyloučená ze žláz vyssaje a ztráví tělíčka jejich. Láčkovky jsou tedy rostliny masožravé.

Mezi dobrodružné tvary rostlinstva náleží konečně Welwitschia, jíž právem přidán název „podivuhodná“ (W. mirabilis). Nepřekvapuje ani velikostí ani nádherou, nýbrž jen svým neobyčejným tvarem. Mysleme si řípovitý útvar vězící z větší části v zemi a nad zemí objemu čtyř metrů dosahující; tedy pořádný stůl, jenže uprostřed prolomený, na povrchu brázditý a rozpukaný. Jest to kmen na svém temenu hlubokou rýhou ve dvě polovice rozdělený. Každá polovice nese jediný, obrovský kožitý list až na 6 m. dlouhý, stužkovitý, na zemi položený, ve stáří v četné pásky rozdělený a skroucený. Listy tyto obnovují se nepřetržitě novým tkanivem nedaleko řepovitého kmene vznikajícím Dr. Welwitsch, ředitel botanické zahrady v Lissaboně, objevil toto monstrum rostlinné na písčitých planinách v Benguele v západní tropické Africe. Dle stavby květů, květenství atd. staví se Welwitschia k rostlinám jehličnatým.

Welwitschia.

Jsme u konce s řadou neobyčejných zjevů rostlinných. Esthetikové rostlinstva libují si v karakteristice jistých skupin rostlin a konají více méně duchaplná nebo naopak pokulhávající porovnání. Ovšem že takovéto konání nemá valné ceny; v přírodě nelze stanoviti všeobecná pravidla a všechna naše systematika jest hlavně jen pomůckou ku snazšímu přehledu zjevů poznaných. Každý nový objev otřese přehrádkami našimi. V přírodě vládne volný tvůrčí duch; v obyzdném i vznešeném možno nám pouze tušiti tvůrčí myšlénky.

Z básní Ant. Klášterského.

Píseň o lásce a květinách.

Láska šla, anděl nejkrasší z nebe,
 k Bohu, jenž seděl, níž čelo své chýle.
— Dolů leť k lidem, posýlám tebe,
 k průvodu dám ti dva holoubky bílé. —

Přišla zpět Láska. „Bože, dar jiný
 dej mi, ó prosím tě — nedávno tomu,
co mi, ó věř mi, nemám v tom viny,
 holoubci odlétli nazpátek domů.“

-- Nuže sleť na zem, ze hlubin moří
 perly si vylov, jež budou ti k zdobě,
každá z nich leskem měsíčním hoří,
 na šiji bělostnou připni je sobě. —

Přišla zpět Láska, pravila v štkání:
 „Perly jsem ztratila na svojí pouti,
není jich všude, šla jsem teď plání,
 květy jen vidím tam v travách se pnouti.“

— Tedy měj květiny, ty děti země,
 planoucí, zářící na štíhlém stvolu! —
Usmál se anděl, zticha a jemně,
 rozpjal svá křídla a spustil se dolů.

Proniká Láska bohaté, chudé
 hory a kraje a města, vsi stranou,
všude je ona a květy jsou všude,
 rostou a květou a voní a planou.

Dívčí denník.

Otvírám zvolna a čtu tak zticha,
jako když vůně z listů vstříc dýchá.

Lahodná píseň, nad všecko sladší,
jak bych se díval ve hnízdo ptačí.

Zatím se dívám v dojemném čtení
do dívčí duše, dívčího snění.

V lásku a touhu, jak už to bývá,
dlouhý když vrkoč na šiji splývá!

V rozmary ženy, dítěte víru,
které se modlí v štěstí a míru.

V starosti mládí, tajemství sladká,
o kterých neví sestra ni matka.

Čtu ještě více, co není psáno,
celý ten život od rána v ráno.

A teď jdou listy prázdné a bílé,
co jen sem dají dnové a chvíle?

Kdybych byl osud, vytrh bych všecky,
aby zbyl jenom úsměv, sen dětský,

láska a víra na jedné snítce,
aby nic po nich nepřišlo více!

Koncem března.

Je konec března. Padá sníh,
a vsi zas mizí v závějích,
je večer a je mrazno tak.
Na cestě leží mrtvý pták.

To zdálo se mu v jihu as,
že velkého je letu čas,
a lít' skrz mlhy, skrze mrak.
Na cestě leží mrtvý pták.

A moře přelít', hlavy skal,
pud k starému jej hnízdu hnal
tím chvatem, jenž je touhy znak.
Na cestě leží mrtvý pták.

A myslil: Dál jen, rychlej' spět!
Je u nás všecko jistě květ
a vůně, zář, až slepí zrak!
Na cestě leží mrtvý pták.

A přilét v kraj a cítil chlad,
vysílen, uštván, zmrzlý pad',
zřel mroucím okem do oblak . . .
Na cestě leží mrtvý pták.

Myšlénky velké, prosím vás,
ó vraťte se, je tady mráz,
a večer je a mrazno tak.
Na cestě leží mrtvý pták.

Od Ruščuku po Dunaji.

Z cesty po dolním Dunaji. Píše Jos. J. Toužimský.

II.

(K památníku Izakčijevskému. Jitro na Dunaji. Památník. Upomínky na 1828: Záporožci v Dobrudži. Osvobození Řecka. Rusové na Středozemním moři a Navarin. Kilia a Sulina. Ruské překvapení s kilijským ústím. Návrat z večera.)

Galač byl sice na ten čas cílem mé cesty, ale novinkou na dolním Dunaji mezi Galačem a Tulčí byl památník Izakčijevský, „bratskaja mogila“, jak Rusové zovou ty své pomníky, věnované padlým, i velké památce krvavých dní, jež označují pochody ruské od Dunaje až k hradbám Cařihradu. O pohodlný člun nebyla nouze a takž druhého dne ještě před úsvitem unášela mne loď po dmoucích se vlnách dunajských.

Vítr neválsice nejpříznivěji, nicméně dovedli ho dva lodníci zachytit, čeho bylo zapotřebí, abychom dosti rychle spěli ku předu.

Od Galače všechno již vám připomíná, že širý Dunaj blíží se cíli své 2860 kilometrů dlouhé pouti, počítaje od pramenů až k ústí do moře. Na pravém i levém břehu lesknou se spousty vod. Voda nabývá již převahy nad pevninou. A přece má Dunaj ještě 200 kilometrů před sebou, než spojí své vodstvo s vodami Černého moře.

Slunce vycházelo a rudý zážeh v nesčíslných odstínech barvil čeřivé vody, zelené, na metry vysoké traviny, vlnící se na březích v ranním vánku, jako by po vlažné noci k novému dni se upravovaly, a probouzel ze spánku legie pestré vodní havěti. První byli rackové, kteří svým neklidným, kmitavým letem nad hladinou a od břehu k břehu — přes tisíc metrů od sebe vzdálených — poletovali, jako by ani za noci nebyli vyhledávali odpočinku. Hnedle i kachny tu byly, kovolesklé, s jasně modrými a bílými pírky na křídlech, a počínaly vesele své laškovné hry. Volavky, jedna za druhou, zalétaly k pobřeží. Čápové vážně počali si vykračovati po zelených březích, kde hojnost žab, ještěrek i hadů nedá jim nouzi trpěti. Pelikáni rozletovali se na snídani, jižto si vynořovali z vln dunajských. I vlašťovky roztřepotávaly se vysoko v povětří a pohružovaly odtud až k samé hladině.

Jak mění se rozmanité ty odstíny světelné od chvilky k chvilce! Nach jezerních vln stává se rudějším a zlatý tón přidává se k červenému nádechu vod. A což opodál, kde rozsáhlé rameno dunajské skryto jest v stínu vysokých habrů a vodoklenů; temná jako Styx vypadá ta voda, kdežto koruny stromů skví se ve smavém ranním jase. Někde prodírá se paprslek a dlouhé, světlé pruhy vrhá na zamračenou hladinu.

Na pravé straně šíří se divočina rumunské Dobrudže, na levé až k Prutu sahá Rumunsko a od Prutu počíná država ruská. Jest to onen

pruh země, který Rusko od Prutu podle delty Kilijské po válce r. 1878 vzalo si zpět. Krajina však jest stejná na pravo jako na levo. I lidé byli tu do nedávna stejni, podivná totiž směsice z celého světa, jež v Dobrudži a jejím sousedstvu vedla klidně svůj život. Dnes již jest jinak. Vidíš to i na stavbách vesnic na pobřeží. Společnosť stává se také jednotnější a usedlejší, ačkoliv, jmenovitě na Dobrudži, jsou nejrůznější živlové národní a náboženští pohromadě.

Míjíme Reni a hnedle vidíme v dáli věže kostela, roztroušené domy a staré hradby, již vetché, jež by palbě dnešních děl sotva dlouho odolaly. Jest to Izakča, rumunské nyní městečko.

Zde staví i párník dunajské paroplavební společnosti, jenž z Galače přímé má spojení třikráte týdně až do Tulče a Ismailu.

A ejhle, zde na druhé straně na zelené vyvýšenině nad Dunajem bělá se vysoký, mramorový památník, široký komolý jehlanec s křížem na vrchu. Má sice mnoho podobných po Balkánském poloostrově, avšak událost, kterou tento hlásá nynějšímu pokolení, jest velice významná.

Doplavili jsme se k památníku. Vyplašili jsme párek mandelíků, jenž se na památníku byl usadil a želvu, jež u samého pomníku se vyhřívala a nyní se dala do nemotorného spěchu.

Pěkný památník, čistý bílý mramor, na němž zlatá písmena hlásají: Zde v těchto místech dne 27. května (8. června po našem) 1828 podnikli Rusové u přítomnosti cara Mikuláše vítězný přechod přes Dunaj.

Byl to jeden z nejzajímavějších ruských přechodů. Rusové brali se touž cestou k jihu, kterou již Darius na svém pochodu do Skythie bral se k severu a od těch dob všechny výbojné výpravy z jedné i druhé strany.

V květnu Rusové vtrhli s dvěma armádními sbory přes Prut, z nichž jeden sevřel Brahylov a druhý postoupil přes Bukurešť k Dunaji. Třetí armádní sbor, nejsilnější, pod velením generála Radoviče, sestávající ze sedmé, osmé, deváté a desáté pěší divise, třetí husarské divise, čtvrtého sboru jízdectva, druhé divise jízdních střelců a dvou pluků kozáckých, pohyboval se volně z Bessarabie podle Prutu s materialem k pořizování náspů bažinami a mostu přes Dunaj. Byl to sbor, jemuž svěřen hlavní úkol ve válce. Došed Dunaje, opevnil ihned baterii dvanácti děl, jež by bránila přechod přes Dunaj.

Přechod byl však nesnadný. Pohyby Rusů na levém břehu byly velmi stěžovány močály, bažinami a jezery dunajskými, široký veletok byl pak sám sebou největší překážkou přechodu. Turci spozorovavše záměr nepřítelův postavili na pravém břehu baterii patnácti těžkých děl, jež mařila všeliké pokusy ruské.

Tak bylo 7. června (26. kv. dle ruského kal.). Zatím ale chystal se obrat. Step Dobrudžská měla po padesáte let zvláštní živel mezi svými sporými osadníky. Sič Zaporožská, jižto po pádu tatarského panství na Krymu Potemkin zrušil a rozehnal, přestěhovala se částečně od Donu sem k Dunaji. Roztrpčeno nad nevděkem, kterým vlasť jim oplatila jejich služby v boji proti Tatarům a Turkům, obrátilo se záporožské kozáctvo k sultánovi, jenž mu vykázal dosti místa k volnému životu v Dobrudži. Nyní však, když bratři jejich přitáhli, aby povalili odvěkého nepřítele

křesťanstva, nyní kdy viděli prapory s křížem k zápasu proti půlměsíci se chystající a slyšeli rodné zvuky mluvy i písně těch, kteří přicházeli proti nim: tu hnulo se i v nich opět srdce ruské a odvrátili se od sultána. Prostředníkem mezi nimi a velitelem ruským byl generál Tuckov v pevnosti Ismailu. Jemu zavázal se Osip Michajlovič Hladký, náčelník Záporožců Dobrudžských, jmenem svým a svého lidu, že sloužiti budou opět věrně pravoslavné Rusi.

Dvě věci provedl pak generál Tuckov. V dělových lodicích vypravil z Ismailu brigadu myslivců proti Turkům a jiný oddíl, 1500 mužů, vzali Záporožci na své lehké čluny a převezli v noci od Ismailu na pravý břeh Dunaje na půdu Dobrudže, odkud sbor ten v ochraně lesa nepozorovaně přiblížil se až do zad postavení tureckému u Izakči. 12.000 Turků bylo tu soustředěno a tábor jejich daleko se táhl do pozadí až k lesu. Veškera však pozornost značné moci té byla obrácena k dělovým lodicím. Odtud obávali se útoku a vystoupení. V tom ozvalo se hromohlasé „ura!" za jejich zády. Překvapených Turků zmocnil se takový postrach, že bez nejmenšího odporu dali se na zmatený útěk. Nejprve k pevnosti Izakči. Na místo však, aby zde Rusům se postavili a přechod jejich s posádkou pevnosti snažili se zmařiti, strhli i posádku s sebou a v největším chvatu opouštělo vše i toto dosti pevné místo a hnalo se dále k jihu a východu. Nepočítaje baterii na pobřeží a jiné válečné náčiní a zásoby padlo Rusům do rukou i 85 děl s pevnosti.

Rychle nastala nyní přeprava přes Dunaj. Vydatnou službu prokázali Rusům Zaporožci, znající každý záhyb pobřeží, každý proud řeky. Současné počato s kladením mostu, který za 23 hodin byl hotov, tak že pěchota, jízdectvo i dělostřelectvo mohlo po něm nastoupit cestu za Dunaj.

Památce tohoto dne a této události zbudován byl pomník ten, jenž z daleka se bělá na Dunaji. Jest zde ostatně novinkou. Stojíť tu teprve od listopadu r. 1892, kdy bez velké okázalosti provedeno jeho odhalení.

I za poslední války bylo v místech těch živo. Rusové tentokráte přešli u nedalekého Mačina a sbor Zimmermannův Dobrudží postupující kryl celé ruské levé křídlo. Z války té jest zde mnoho pamětníků jak ze strany ruské tak turecké.

Památník ten znamená nejen přechod přes Dunaj, nejen válku, ale i vážný list dějin, osvobození Řecka. On jest i upomínkou na význam a činy ruského válečného loďstva na Středozemním moři.

Na jaře r. 1821 vypuklo povstání řecké, krvavé a hrozné jako všechna povstání proti moci Osmanské. Jako r. 1876 v Bulharsku tak i v Řecku vedli Turci a pomocníci jejich Egypťané boj nejen proti povstalcům, ale na vyhlazení Řeků vůbec.

Národní shromáždění řecké vypravilo v letě r. 1822 své posly do Verony, kde právě odbýval se kongres, k ruskému caru Alexandrovi I., aby nedal Řecku zahynouti. Po pádu Napoleona mělo sice Rusko velký vliv v Cařihradě a vůbec v Evropě, ale užívalo ho jen v mezích svaté aliance, v jejíž politice rozhodovaly zásady Metternichovy, a dle těch každé samostatné hnutí národní, každé vzepření proti útisku platilo za

Rafflesia.

(Viz str. 447.)

nebezpečí pro zákonnost a prestoly panovnické. Alexandr I spravoval se zásadami těmi, i když city jeho jinak mu kázaly.

Vřele přimlouvali se za Řecko účastníci hetairie, revolučního spolku řeckého, Capo d'Istria a Pozzo di Borgo, všemožně podporoval snahy ty i mladistvý kníže Gorčakov, potomní kancléř ruský. Mocný samovládce váhal, ale potom prohlásil Metarovi a Jourdainovi: „Miluji Řeky, modlím se za ně, ale vidím revoluci pod jejich prapory a proto nemohu pro ně učiniti ničeho."

Metternich zvítězil, zástupcové řečtí vrátili se s nepořízenou, a schytralý tajemník kongresu, Gentz, chlubil se, že ve vší tichosti pohřbil řeckou otázku.

Ale car Alexandr neměl v té příčině více klidu. Když z Petrohradu r. 1825 podnikl poslední cestu na jih své říše, uvítal předního z mocnářů evropských v hlavním chrámu Moskevském metropolita a podal mu obraz Kristův se slovy: „Polib ukřižovaného, kterýž tvou vinou ve svých věrných znovu jest křižován."

Car klesl tváří k zemi a setrval tak dlouho beze slova. Krátce potom, 1. prosince 1825, zemřel v Taganrogu.

Úplný obrat nastal po nastoupení cara Mikuláše. Tu nebylo již více pochybnosti, že Rusko zakročí. Novému caru více záleželo na hlasu veřejného mínění, jenž ze všech stran k němu dorážel, než na zásadách politiky Metternichovy, ač ani on jinak se jich nevzdával.

V dubnu 1826 podepsán v Petrohradě protokol, kterým se Rusko a Anglie zavazovaly ku prostřednictví mezi Řeckem a Tureckem. Po mnohých průtazích v létě 1827 podepsána od obou mocí v Londýně tak zvaná smlouva o mír, k nížto pak přistoupila i Francie. Žádaly za samosprávu pro Řecko podle vzoru organického statutu, který měly Multány a Valašsko. Poslední však slovo vlády turecké znělo: „Naše věčné a nezměnitelné rozhodnutí jest, že o buřičích řeckých ničeho nechceme slyšeti až do dne posledního soudu."

Rusko, Anglie a Francie odpověděly na to u Navarina a Rusko krom toho pochodem k Dunaji.

Admirálové ruský hrabě Heyden, anglický Edvard Codrington a francouzský de Rigny spojili loďstva svá a pluli k Peloponnesu. Obrovské loďstvo turecko-egyptské, jež počtem a vyzbrojením vynikalo nad loďstvo spojenců, bylo rozloženo ve volné zátoce Navarinské, chráněné v pozadí a z obou stran tvrzemi a bateriemi, na strmících skalách nad zátokou zbudovanými. Z míst těch Jonického moře, nad nímž tu druhdy stávalo starožitné Pylos, pozdější Neokastron, od Benátčanů Navarinem nazvané, chystalo se právě vyplouti, aby strestalo ostrov Hydru. Admirálové oznámili osobně nejvyššímu veliteli tureckému, místokráli Ibrahimovi, že si příměří vynutí, nesvolí-li k němu po dobrém. Egyptský vládce slíbil, že zachová se pokojně, dokud ho nedojde odpověď z Cařihradu. Nicméně pustošily egyptské voje Messenii a egyptské lodi západní pobřeží ostrova Pelopova. Admirálové sevřeli turecké a egyptské loďstvo v zátoce nepropouštějíce žádné lodi na širé moře, a připluli z nenadání se svými 26 koráby s 1247 děly k Navarinu. Některé lodi postavily se až na dostřel pušky proti tureckým a egyptským, jichž bylo 79 s 2240 děly, ne-

počítaje děla na tvrzích a bateriích. Ze strany turecké střeleno po člunu, na němž pluli admirálové ruský a anglický. Odpověděno výstřelem, který Turci zase opakovali. Tu počala ze všech lodí palba. Hromový rachot tisíců děl burácel 20 října 1827 od 2. hodiny s polедne téměř čtyři hodiny v zátoce Navarinské a odrážel se mnohonásobným ohlasem ve skalách zátoku obstupujících. Byla to vítězná píseň svobody hellénské. O šesté hodině bylo po všem. Hrdé loďstvo egyptsko-turecké zmizelo s povrchu zemského. Zbyly z něho jen hořící trosky, jež s výbuchy se roznášely, lítaly do povětří a ponořovaly se pak do tůní mořských. I všech 26 korábů tří mocí bylo více méně poškozeno, ale hlavní páka moci nepřátelské byla zlomena. Řecku vracela se svoboda.

Spojenství tří mocí po Navarině se sice rozpadlo. Anglii se zdálo, že šla příliš daleko a sloužila účelům ruským a také ve Francii prohlašovali Navarin za chybu. Avšak co se stalo, nedalo se odčinit. Rozhodující pak událostí pro sudby Řecka byla válka ruská proti Turecku.

Dne 7. května 1828 překročily ruské voje Prut, dne 8. června Dunaj. Dikič postoupil přes Balkán do Drinopole, Rot zastavil se až u Marmorského moře. Dne 14. září 1829 podepsalo Turecko mír v Drinopoli, kterým uznalo samosprávu Řecka.

Všechny ty události mluví k nám z památníku toho.

Chvíli jsem ještě pozoroval památník a pak hajdi, zpět na vodu. Rybářský člun již na mne čekal a v tom pustil jsem se zpět do Galače.

Tam dále k východu rozštěpuje se Dunaj 7 kilom. před Tulčí ve dvě ramena: Mohutné severní s pevností Ismailem a s Kilií, od níž se zove Kilijské, má 63 procent vší vody veletoku a tvoří od r. 1878 hranici ruskou na Dunaji. Avšak 101 kilom. dlouhé to rameno jest místy jen 3 m. hluboké, ano před ústím na 4 kilom. jsou písčiny s hlubinami pouze 1 m. Druhé rameno, sv. Jirské, 125 kilom. dlouhé, opět se štěpí. Sulinské rameno spěje od něho nejpřímější cestou 90 kilom. dlouhou přímo k moři a ač má pouze 7·4 proc. vody dunajské, dosahuje přece hloubky průměrně 16 m., až na dvě mělčiny s hloubkou 5 m. Sv. Jirské s 29·6 proc. vody jest sice většinou 6—11 m. hluboké, ale jest prostoupeno mělčinami, jmenovitě před ústím pouze 1·5 m. Jedině Sulinské ústí jest tedy dosti bezpečné pro plavbu velkých lodí z Černého moře do Dunaje a naopak. Avšak i to vyžaduje stálé pozornosti, aby se nezaneslo, nad čímž bdí mezinárodní komise v Galači Nemalé překvapení působí v té příčině rozhodnutí Ruska, že kilijské ústí učiní splavným. Záhy po r. 1878 počali ruští inženéři s měřením vody a dnes již má ruské ministerium vojenství zevrubnou hydrografii a topografii této části řeky na základě desítiletých zkušeností sestavenou, kteráž vedla k poznání, že kilijské ústí může býti splavným učiněno. Řečiště rozděleno v sekce a po jarní vodě r. 1894 přikročiti se má k velkému dílu. Kilijské ústí splavným znamená otevřenou cestu Rusku na Dunaj. Hospodářský, politický i strategický význam toho jest patrný. Mocnosti na berlínském kongresu předpokládaly, že na vždy stane se nemožným, když Sulinské ústí ostane zcela v držbě rumunské. Nyní Kilie dokonce snad i předčí Sulinu, jež co do mohutnosti vodstva jest ku Kilii v poměru jako 7·4 : 63.

Slunce sklánělo se k západu, když před námi objevily se lodě a domy galačské. Opět rudý nach poléval kolem krajinu, jen že místo zlatých tónů mísily se v něj fialové. Opět s novou čilostí nastal shon mezi ptactvem na zemi, vodě i v povětří. I bůvolové, kteří celý den si hověli ponořeni v bahně po hlavy, klusali zvolna na pastvu a k domovu. Znenáhla utichlo vše, jen světla z Galače šířila svůj svit po Dunaji a pobřeží. Netopýři a sovy tichým letem oživovali povětří a z dáli Dobrudžské stepi ozývalo se chvílemi zavytí vlka.

Jarnímu slunéčku.

Usměj se, usměj, slunéčko moje,
veselým, zlatým pohledem
na skály lesní, doliny, zdroje
tesklivé v sněhu, pod ledem.

Paprskem teplým polib je zase,
pout zbav je tuhých, okovů,
v nových ať květů duhové kráse
povstanou, vzplanou poznovu.

Do města spěchej k chudiny čtvrti,
do třídy hustých činžáků,
nouze a hlad kde životy drtí,
slzy se řinou ze zraků.

Aspoň hrsť jisker do jizby vmetni,
pozlať ty stěny truchlící,
v továrně matka, k robátkům slétni
a hlaď je choré po líci.

V podkroví chudém, básník kde píše
života černé pohádky,
zastav své kroky a ze své číše
nalej mu světla na řádky.

Do vrásek čela nasypej jasu,
na bledé rety kouzli smích,
zvěstuj všem příští růžových časů,
lásky dnů, zpěvů slavičích.

Ferd. Místecký.

Blouznivci našich hor.

Řada postav z Pojizeří. Napsal Antal Stašek.

(Pokračování.)

11.

V den pohřbu Čeňkova obdržela Růžena od jeho matky zapečetěný balíček, nebožtíkem pro ni zůstavený; našla v něm dopisy, které mu psala, dárky, které mu dala, a k tomu malý lístek, který jí potvrdil pravdivosť toho, co jí doktor Boukal vyřizoval: Čeněk sprošťoval ji daného slova i učiněné přísahy a zavíral svůj krátký dopis slovy: „Budeš-li v životě šťastná, vzpomeň si někdy; budeš-li nešťastná, vzpomínej tím více.“

Od té doby, co jí pochovali milence, bylo Růženě hrozně teskno; jala ji malátnosť. Duševně byla skleslá, tělesně slabá. Při tom jí bylo lenivo; hospodářství v domácnosti si nevšímala a v účtech se mýlila. Nejraději by byla pořád spala neb četla Očividně bledla a chřadla. Matka lomila nad tím rukama. Schválně si ji zvážila na mlýnské váze a s hrůzou shledala, že Růženě ubylo za čtrnácte dnů půltřetí libry. Ve mlýně počítali pro domácnosť dosud na starou váhu. Měla strach, že se o dceru pokoušejí souchotiny, a lila do ní dle starého zvyku rybí tuk.

„Co pak té holce asi schází?“ ptala se mlynáře jednou v neděli ráno.

„Ženich!“ zabručel starý, jenž vedl pořád stejnou a tlačil, aby se děvče vdávalo. Chtěl dostat z domu nevlastní dceru.

„Máš pravdu,“ pravila žena neobyčejně vlídně, ač jindy byla zvyklá zacházet se svým druhým mužem zhurta. A hned přišel jí na mysl Boukal. Zavolala mládka.

„Vyber se do Železného Brodu a vyřiď panu doktoru Boukalovi, aby nás navštívil ještě dnes, a nemůže-li hned, aby přišel dozajista zejtra, že slečinka churaví.“

Panímáma říkala dceři před lidmi slečna.

Mládek se honem sebral, vyřídil a, než bylo poledne, vrátil se se vzkazem, že lékař přijede, jestli ne dnes, na druhý den.

Bylo nedělní odpoledne brzy po obědě a doba odpočinku. Růženka odešla do lesíka, jenž se prostíral na mírném svahu naproti mlýnu za Jizerou. Rostly tam porůznu zakrnělé smrčky a jedle vedle vysokých bříz; půda byla pokryta měkkým mechem a borůvčím. Háj ten byl, jak jej mívají horští sedláci: zanedbaný a nepěstovaný. Dívce se právě proto líbil a chodívala tam na procházky. Nedělní odpoledne zářilo v plném jarním lesku. Usedla na mechu v stíně huňatého smrčku a měla na klíně Byronův německý překlad „Ostrova“, jedné z nejpůvabnějších jeho povídek. Četla ráda Byrona; zdálo se jí, že ho pochopila v celé jeho

podstatě, v nejvnitrnějším jádru. Při něm se jí nejkrásněji snilo; proto k němu sahala nejraději ze všech básníků; žádný nedovedl rozčeřit její obraznost tak jako on; do všeho se vmyslila, vše s ním prožila, vše s ním procítila. S ním putovala po moři i dalekých krajinách východu a byla sama tu nevěstou abydskou, tu milenkou mořského loupežníka, tu dívkou z ostrova neb z obleženého Koryntu a Saragosy — vždy tou, kterou se právě zabývala. Snění takové mělo pro ni nevýslovný půvab, ač bylo spojeno s touhou, žalem, bolem. Dívky v jejím věku jsou často snivé; jenže vysněné jejich obrazy bývají všední: bohatý nebo vznešený ženich, krásný úbor, velkolepý ples, kde je první všemi obdivovanou kráskou; zevnější lesk, bohatství, svadba, štěstí a vše ostatní, co s tím souvisí. Zcela jinak Růžena. Kochala se v bolu a sama o sobě snívala jako o dívce nešťastné, na niž z chmur usmál se jednou jasný paprslek blaha, ale hned byl pohlcen černými mraky hrozného, neodvratného osudu. Snovala v nitru svém celé romány, prodchnuté touto chmurnou náladou.

Nad každým okamžikem sladké rozkoše visí neuprosný meč zkázy. Štěstí není údělem člověka; jen touha, marná touha po něm tkví mu v prsou, jako ostrý hrot, který ho trápí, sužuje, děsí ve snu, pálí v bdění, bodá k zločinům, svádí k pošetilostem, štve k zoufalství, mámí blahovou nadějí; sama touha po štěstí jest největším neštěstím. Dívka vycítila tyto pravdy lidského života, ač o nich vědomě nepřemýšlela; padly jí do srdce, jako večerní mlha padá na oseté nivy, a bylo jí slastí kochat se ve vlastním bolu. I láska byla pouhou bolestí, protkanou krátkými okamžiky opojného blaha. Vystihla, že nejvnitrnějším jádrem všeho lidského bytí je bol, stesk, žal, touha, starost, znoj a úmorná práce. Každá bolest jí byla svatá a jedině hodná být předmětem umělecké tvorby. Proto měla ráda Byronova díla, ba ještě více — ona milovala Byrona samého. Bylo jí, jako mnohým pannám klášterním, o nichž se vypravuje, že prý v nich vzplane často láska k některému svatému, jehož život právě čtou. Snila více než žila; a když obrátila se ke skutečnému životu, neukázala mu pravdivé tváře, nýbrž jakousi bytost jinou, druhou, jež nebyla vlastním výrazem jejího nitra. Byla básnířkou, ale neměla v sobě tolik tvořivé síly, aby to, co cítí, světu pověděla a vyléčila vlastní srdce. Což divu, že jí nikdo nerozuměl, ani matka, ba ani ten, jenž ji měl vyhojiti — Boukal. —

Seděla dnes v háji a majíc knihu v klíně poddávala se bujné hře obraznosti. Ani si nevšimla, že po lesíku někdo chodí, až před sebou spatřila starou Petrákovou. Mimovolně sebou trhla jsouc vytržena ze svých myšlének.

„Nelekejte se, Růženko a nemějte mi za zlé, že vás vyrušuju. Řekli mně, že jste tady; hledala jsem vás, proto že na vás něco chci“ — pravila stařena skoro plačky.

„Mileráda udělám, čeho si přejete,“ chlácholila ji dívka a pobídla, aby si vedle ní sedla do chládku.

Petračka usedla. Byla vdovou a měla v sousedství mlýna skrovnou, valně zadluženou chaloupku. Obrátila většinu jměníčka na vychování jediného syna Jeníka, jenž byl knězem a již málem dvě léta kaplanoval.

Byl hodně starší než Růžena, ale chodil s ní nějaký čas do vesnické školy a hrával si s ní, pokud byla děckem. On míval při chaloupce králíky; ona ve mlýně hrdličky a veverku. Oba milovali zvířátka a vzájemně se navštěvovali; děvče se bavívalo s mladými králíčky, nosívalo jim zelné listy s otcova pole a mazalo je lihem, když se dětem zdálo, že některý z nich stůně. Hoch přicházel do mlýna k hrdličkám a nejraději k veverce; přinášíval jí lískové ořechy, jichž nasbíral nad Jizerou po stráních, a rád ji škádlíval v pohyblivé kleci. Když byl Jeník studentem, tančíval s Růženkou o plesích a chodíval k ní o prázdninách na pobyt. S dívčiny strany byl poměr pouhým přátelstvím; měla ho za soudruha z dětských dob, těšívala se naň, nemívala před ním žádných tajností a brávala s ním častou radu, ale zamilována nebyla do něho nikdy. Zdálo by se skoro nemožným, aby dívka měla mladíka jen tímhle spůsobem ráda, a přece bylo tak. Měla v sobě již z dětství hrdou mysl, skoro spanštilost, kterou zdědila po otci, jenž býval mužem pyšným a rád se nad jiné vynášel. I trochu matčiny ješitnosti měla v krvi. Jeník byl jen z chudé chaloupky. Nepokládala ho za roveň sobě ani duchem. Zdálo se jí, že jeho názor na svět byl chudičký i obmezený; že nemíval větší a další ctižádosti, než vyhovět požadavkům školy a stát se pak knězem. Zdálo se jí, že celým světem vědění byly mu učebnice; celým světem chtění touha mít dobrou faru a býti podporou milované matce. Takové vlastnosti nečiní na dívky valného dojmu; chovají k nim chladnou úctu; říkají o mužích takových: „Dobrý, hodný člověk!“ — a necítí ničeho. Muž silné vůle a rázný, byť i zločinný, budívá spíše cit lásky než muž dobrý a měkký. Láska žen tulívá a vine se z pravidla k mužské síle.

Tať byla asi příčina, pro kterou Jeník, ač velmi hezký, nevzbuzoval v Růženě jiných citů než přátelských a kamarádských. Ale činila mu křivdu; neměla ani tušení o hloubce povahy tohoto mladíka, v jehož duši bylo tolik tepla, tolik dobroty, tolik něhy a přítulnosti, že každý ho měl rád. Neměl nepřátel. Byl nad jiné spůsobilým, hlásati blahověst všelidské lásky a milosrdenství, protože sám byl dobrý a milosrdný. Ale časté styky s dívkou nezůstaly naň bez účinku. Miloval ji. Psal si denník, jemuž svěřoval své city. Nebyly ani bouřlivé ani náruživě vášnivé, ale hluboké a tklivé, protože beznadějné. Ukrýval svou lásku v hlubinách ňader před celým světem a tam ji pohřbil, když se stal knězem.

Růžena spozorovala, že Petračka má zármutek; měla oči uplakané a obličej utrápený.

„Co je vám, sousedko?“ ptala se a odložila knihu.

„Pán bůh na mne dopustil veliké neštěstí.“

„Jaké?“

„Neslyšela jste ničeho o mém ubohém synu?“ dotazovala se stařena a hleděla dívce do obličeje, jakoby chtěla vypátrat, zdali o něčem ví

„Ne, ničeho.“

„Skrývala jsem to dosud před celičkým světem, protože jsem myslila, že bude zas dobře. Ale včera v noci mně ho chudinku přivezli.“

„Pan páter je doma?“

„Je. Ale kdybyste věděla, co se mu stalo!“

„Nemučte mne a povězte, co?“

Petračka si utřela slzy, jež se jí tlačily do očí, a ukázala prstem pravé ruky na čelo, hrozíc se vyslovit strašné pro ni slovo, že její jedináček stal se choromyslným.

Růžena se lekla. Zbledla a bylo znát na tvářích, že zpráva ubohé stařeny ji hluboce dojala; nebyla s to promluvit a vnitrným pohnutím vyřinuly se jí slzy.

„Kdyby byl chudinka raději umřel!“ bědovala matka a dala se do hlasitého pláče.

Dívka neuměla ani nechtěla těšit a tázala se:

„Pro živého boha, jak se mu pohroma ta přihodila? Musilo se udát něco děsného, neobyčejného!“

„Ah, má drahá Růženko, já nevím. Musili ho dát letos o masopustě do Prahy na léčení. Byl tam asi půl roku, ale není prý mu pomoci... Poslali mi ho nazpátek; přijel včera v noci se zvláštním průvodčím... Pomyslete si mou bolest, můj zármutek... Skrývala jsem to před lidmi... skrývala... bála jsem se zlých lidských řečí... bála... a tejď ho mám chudinku doma.“

Plakaly obě. V Růženě se hnula ženská zvědavost; optala se: „A jaká je jeho choromyslnosť?“

„Ach, je chudinka tichý, mírný a nikomu neublíží; nemusíte se ho bát. Hledí jen před sebe, nic nemluví, málo koho pozná a když něco řekne, jako ze sna... Co povídá, není pranic hloupé, ale je nějaké cizí, jakoby odněkud zdaleka... já tomu nehovím... ale vy porozumíte.“

Stařena se odmlčela; hleděla na dívku, jakoby chtěla z výrazu její tváře něco uhodnout a když se jí zdálo, že vystihla, čeho si přála, pravila jemným, prosebným hlasem: „Ach, má drahá Růženko, prosila bych vás o něco... Vy mu můžete snad ulehčiť... Má chvilkami jasnou mysl a ptá se na vás... Navštivte ho, pán bůh vám to oplatí... Nebojte se ho; je chudinka dobrý jako dítě...“

„Učiním tak na večer. Nevězím sama v dobré kůži; maminka poslala pro lékaře a čekáme ho každou chvíli. Ubožák si nepomyslil, co ho stihne.“

Stařena se rozhovořila o svém neštěstí, bylo jí úlevou, sdělit vše, co jí tíhou leželo na srdci a s čím se nikomu před tím nesvěřila. Odešla teprve za hodnou chvíli.

Zpráva o ubohém Jeníkovi dopadla na Růženu jako osudná rána; bylo jí nevýslovně teskno a po náhlé zvěsti jala ji sklíčenosť s pocitem neurčitého, mlhavého strachu před něčím neznámým.

„Zbláznil se,“ šeptala si a hlavou jí projela myšlénka, že snad to neštěstí i s ní souvisí. Vzpomněla si na své dřívější styky s ubohým...

V tom přišla mlynářka do lesíku; hledala dceru a když ji našla, vyprávěla, že doktor dnes sotva přijede, že musejí čekat do zejtřka. Růženě to bylo lhostejné; zdvihla se a obě se ubíraly domů. Matka pozorovala, že dcera je rozčilenější než jindy: ale nevšímala si toho valně a hovořila:

„Víš již, že se Petrákův páter zbláznil a že ho včera v noci při-

vezli domů? Je toho plná ves a ubohá osoba myslí, že o tom posud nikdo neví. Žádný doktor prý ho nevyléčí. Musí umřít... Právě jsem potkala starou... šla odkudsi... neviděla jsi ji tady?"

Růženu polil ruměnec. Nevěděla sama, proč se začervenala a šeptem odvětila:

„Byla u mne... vím již o všem... ubohý!"

Matce bylo nápadno, jak si dcera vedla; podívala se na ni přísným zrakem, viděla, že se zapýřila a postřehla její rozpaky.

I mlynářce přišla podobná myšlenka jako před tím Růženě. Zpomněla také na dřívější přátelské styky dceřiny s mladým Petrákem; ale neříkala ničeho, šla zamračena i zamyšlena a rozjímala: „Honem s ní pod čepec... jen kdyby ji chtěl Boukal, hned mu ji dám. Holka je hrozně přemrštěná a nepřejde to dřív, pokud nebude vdaná. Domácnost, děti, zlost s mužem a ostatní starosti vyženou jí z hlavy všecky vrtochy i hloupé rozumy z knih... Co jsem to učinila, že jsem to dítě posílala na cvik do Prahy! Měla jsem ji dát na dvě léta k jeptiškám do Hostinného, jako Janatka svou Kačenku. Trochu němčiny, trochu šití, trochu brnkat na klavír... holka víc nepotřebuje. Ale chtěla jsem z ní mít velkoměstskou slečinku... tejď to mám!"

Přišly domů a dívka se odebrala do svého pokoje na poschodí. Chtěla se tam zavřít a oddat svým rozechvělým dumám, aby nebyla nikým vyrušována. Ale mlynářka šla za ní. Byly samy dvě.

„Růženko," vykládala matka, „působíš mi zármutek a starosti. Hleď, léta jdou, ženich ti umřel, nevlastní otec tlačí na vdavky a takhle to trvať nemůže. Ale ty máš na paměti jen samé knihy a lítáš s myšlénkami někde po světě. Jako ku příkladu doktor Boukal je hodný člověk a je vidět, že se mu líbíš — proč se k němu nemáš?"

„Protože není zvykem myslit na vdavky za dvě neděle po smrti toho, koho jsme měli rádi," větila Růžena a měla se k odchodu.

„Kam pak jdeš?" vzkřikla za ní matka.

„Slíbila jsem sousedce Petrákové, že navštívím pátera. Ptal prý se po mně a bude mu to snad úlevou."

Mlynářka sebou trhla; přistoupila k ní, vzala ji za ruku a přísně pravila:

„Nikam nepůjdeš. Zakazuju ti to!"

„Proč?"

„Protože chci a protože hodné dítě poslušno je matky."

Pravila to hlasem neobyčejně vážným, tvrdým a drsným. Zatvrzovala ji asi nejvíce obava, že by z té návštěvy Růženiny u choromyslného mohly povstat všelijaké lidské řeči. Dívka se jala prosit, ale tím matku jen ještě více popudila. Vyčítala dceři nevděk, neposlušnost a po způsobu ženském nadsazovala všechny její vady; ba domlouvala i to, že její vychování stálo hromadu nákladu a že peníze ty jsou jako vyhozeny.

Růženka pocítila v sobě trochu vzdoru a spurně větila: „Mohla jste mne nechat doma. Nebyl by se mi otevřel svět a byla bych šťastnější."

Mlynářka byla popuzena ještě více Spustila celou spoustu prudkých slov a odcházela volajíc: „Nikam nepůjdeš... abys mně neutekla, zavřu tě tady na klíč!"

Vyšla z pokoje a zamkla. Klíček z venčí zarachotil a dívka byla jako v kleci. Vrhla sebou na pohovku, zakryla dlaněmi obličej a ronila hořké slzy. Když se vyplakala, vstala a přikročila k oknu. Tam, kde stál mlýn, vinula se Jizera přímo od východu k západu. Okna z jejího vězení hleděla k jihu na řeku, přes niž vedla lávka; na protějším břehu po levé straně za lávkou stála Petrákova chaloupka. Prostírala se na svahu pod mohutnými dvěma jasany, jichž větve a lupeny široko se rozkládaly nad dochovou střechou. Podél vody rostly olše — v těchto místech nevalně hustě. Slunce se chýlilo k západu: stíny se dloužily; ve vzduchu šveholily a proháněly se vlaštovičky. Litaly tak nízko, že se křídloma dotýkaly skoro vodní hladiny. Otevřela okna a hleděla ven na Jizeru, jak se čeří, pění a přes kameny utíká; hleděla k obloze, jež klidná a jasná klenula se nad horami. Zraky jí utkvěly na protějším břehu u Petrákovy chaloupky. Viděla, jak táhlý stín jasanů temné se položil na vymetalé za domkem žito, jež se vánkem vlnilo; viděla malá tam okna a v nich odrážející se svit slunéčka k západu se klonícího, jehož chvějící se paprsky barvily do růžova, nač padly.

Když tak zírala a nořila duši do večerní přírody, bylo jí náhle vše podivné a neobyčejné; ba i sobě připadala jako cizí.

„Jsem to já, která tu stojím?“ ptala se sama sebe. Vznášela se nad ní mlha, jež někdy v mládí, když nás pojímá hluboký zármutek neb jiné rozechvění, padá na duši a zatemňuje vědomí. Zdálo se jí, že v tomto okamžiku je jinou bytostí; bylo jí, jakoby měla nejasnou toho paměť, že již jednou žila, že byla tenkráte v té samé krajině, kterou před sebou vidí a že stejně myslila i cítila. Mlha ta byla jemná, průhledná a prchavá. Odvál ji již druhý okamžik a před ní jasně vyvstávala na protějším břehu chaloupka ve večerních červáncích. Nemohla od ní odvrátit očí; zdálo se, že tam někdo otevírá okno a že tak činí ubohý Jeník. Sáhla po divadelní obzorce, kterou z dob pražských měla v pouzdru na šatníku, vyndala ji a hleděla k Petrákovu domku. Viděla tam opravdu otevřené okno, na okně kvetoucí bazalky a za květinami sedící mužskou postavu. Jen kdyby se obrátil! Nyní nahnul hlavu a podíval se ven. Poznala ho, byl to on, byl to Jeník!

12.

Petračka se ještě téhož večera dověděla, že Růženka nesmí navštěvovat ubohého Jeníka. Bylo jí toho líto a vzbudila se v ní hořkost, ba skoro zášť proti mlynářce. Za to tím větší náklonnost cítila k dceři.

Do pozdní noci svítila v malé komůrce na půdě, prohlížejíc synovy věci. Bylo jí to útěchou; každou maličkost zobracela v rukou; ba prohrabávala se i v jeho knihách a papírech. Mezi nimi nejvíce ji zajímal neveliký balíček, který byl svázán jemným červenobílým motouzkem a po jedné straně opatřen pěti červenými pečetmi, jako bývá při poštovních zásylkách peněžních. Po druhé straně bylo něco psáno, ale Petračka neuměla číst.

„Co v tom ten ubohý hoch má? Vypadá to jako veliké psaní s penězi. Ale kde pak by chudinka vzal peníze?... Peníze... kde pak?

To je něco jiného; snad nějaké tajnosti; lejstra, co nemá o nich nikdo vědět."

Chytila ji ženská zvědavost. Jednu chvíli chtěla již balíček rozpečetit; ale pomyslila si, že by jí to nebylo nic naplat, protože neumí číst. Neměla pokoje, až ji napadlo, že se svěří Růžence.

„Může všechno vědět, co já; jistě že nikomu ničeho neřekne... Ale kdyby to bylo k jeho hanbě?... Ach ubožáček... nemůže tam být nic zlého, vždyť by byl ani kuřeti neublížil."

Druhého dne ráno vyčíhala chvíli, kdy mlynářka odešla na mši do Loukova — mlynář byl toho dne na trhu v Jilemnici — a spěchala s balíčkem, pod zástěrou ukrytým, do mlýna. Růžena byla jako ve vězení a směla jen do zahrady, která se prostírala na ostrově mezi mlýnskou strouhou i Jizerou. V tu chvíli však ležela na posteli ve svém pokoji.

Když ji tam Petračka vyhledala a bázlivě jí oznámila, oč jde, pokryl ubledlé tváře dívčiny ruměnec. Třměla rozčilením a ruce se jí chvěly, když držela balíček.

Na vrchu čtla nápis: „Dies irae dies illa solvet seclum in favilla."

Chvíli ještě prohlížela balíček, pak rychle rozlomila pečetě, rozstřihla motouzky nůžkami, a rozbalila netrpělivě svěřenou jí tajnost. Uvnitř našla několik sešitků popsaných Jeníkovým rukopisem, jenž jí byl dobře znám. Počala se v nich přebírat a číst, a když se jí Petračka ptala, co by to bylo, sdělila jí, že je to Jeníkův denník, v němž si zapisoval, co se mu v životě přihodilo a co si myslil. „Tak jen to? Myslila jsem, sám bůh ví, co bude... a jen to? Snad bych ty papíry zas mohla odnést, aby vám tady nepřekážely."

Růžena však, chvějíc se zvědavostí, prosila, aby ty papíry na dnešek u ní nechala; že si je přečte a jí pak obsah jejich sdělí; snad že z nich poznají, jak choroba Jeníkova vznikla. Petračka váhala, má-li zde tajné zápisky synovi nechat, ale svolila konečně, když jí Růžena svatosvatě slíbila, že z obsahu jich nikomu slova neřekne a že jí po přečtení celý balíček vrátí tak jak jej obdržela.

Hned po jejím odchodu dala se Růžena do čtení Jeníkových zápisků. Přečtla všechno od počátku do konce. My se spokojíme s několika úryvky.

13.

Výňatky z Jeníkových zápisků.

V Jičíně dne 10. října 1877.

Přišed nedávno z prázdnin dokončit poslední rok gymnasijných studií dostal jsem místo v domácnosti profesora Tvrdého; vyučuju syny. Jeden je v šesté a druhý ve čtvrté. Málo umějí a mám s nimi potíž. Nejvíce mne mrzí, že si ze mne tropívají posměch, všelijak mne škádlí a tak mnohou chvíli mně ztrpčují. Ale nereptám; toť osud všech chudých studentů, jako jsem já; jsem šťasten, že ulehčiti mohu ubohé mamince. Cítím, že jsem cizím v novém ovzduší, do něhož jsem se dostal. Vše mi připadá nové, divné a někdy titěrné; zdá se mně samému, že se

neumím chovat jak se sluší a patří, že jsem trochu nemotorný. Nejvíce se mi proto vysmívá domácí dcera, slečna Klára. Je jizlivá; nemám jí rád a úmyslně se jí vyhýbám. Mnohdy je mi velmi smutno; ba jdu se někdy i ven do zahrady vyplakat a vzpomínám při tom na Růženku.

Ach, má drahá Růženko, kdybys věděla, jak tě miluju! Ne, nemiluju, zbožňuju! Při vzpomínce na Tebe vždycky mně vyhrknou slzy z očí.

Umínil jsem si psát denník. Bývá mi smutno u srdce a připadá mně, že trudným myšlénkám se ulehčí, když si vše vypíšu a sám sobě vypovím, co myslím, co cítím. Počnu s letošními prázdninami.

Růženka byla z Prahy doma; za rok, co jsem ji neviděl, vyspěla v krásnou pannu. Z počátku byla ke mně jiná, než dříve, pokud jsme si hrávali. Chovala se ke mně chladně ba skoro po velkopansku; snad ji tak učili v ústavě, kde byla na cviku. Jal jsem se jí oplácet stejným. Ale dlouho jsme to nevydrželi. Jednou pod večer přiveslovala přes Jizeru po loďce k našemu břehu a když mne viděla čtoucího, jak sedím pod jasanem u naší chaloupky, přišla ke mně a ptala se po mé četbě. Za malou chvilku byli jsme zase tak, jak jsme bývali. Vyprávěli jsme si události posledního roku a sdíleli si dojmy knih, které jsme v době té přečtli. Vychvalovala mi Byrona a půjčila mi ho. Prohrabával jsem se v něm k vůli ní, ale nezajímal mne. Styděl jsem se přiznat, že nechápu dosahu jeho myšlének, a chválil jsem také, jenže mi to nešlo od srdce. Od srdce mi šla jen radost a záliba, kterou jsem z ní míval, když nadšeně blouznívala o svém zamilovaném básníku. Uměla pěkně říci, co jí v něm dojímalo. Skoro jsem jí záviděl, že sám nejsem s to, abych se při jeho četbě rozehřál jako ona. Při Byronovi jsem necítil praničeho; ale při Růženčině horování proň jsem cítíval nevýslovnou k ní lásku.

Tak nám ubíhaly prázdniny, až k ní přišla návštěva z Prahy. Byla starší ženština s dvěma dcerami již vyrostlými a na vdávání. Mrzelo mne to; byl jsem žárliv, neboť Růženka zabývala se s nimi a mne si málo všímala, bylo mně, jakoby se za mne před svými hostmi styděla, ba jednou se mně i zdálo, že si ze mne ztropila před pražskými fiflenami posměch, protože jsem nevěděl, kdo je Tennyson, jenž prý sepsal jakousi krásnou idyllu, která se všem těm ženským velmi líbila. Je s podivením, jak ta dívka všechno umí! Jsem hodně starší, sedím pořád nad knihami; ale když s ní buď o samotě neb ve společnosti mluvím, připadá mně, že ničeho nevím a ona že ví všechno.

Mému tajnému zármutku přišel lék. Pražským hostům se zachtělo jít na hory k Labským pramenům; byl výlet; naň pozváni byli všichni starší študenti z okolí, mezi nimi i já, a kromě toho několik starších pánů. Růženka šla také. Četná společnost dala se dovézti do Roketnice a tam odtud jsme za krásné pohody stoupali pěšky na Kokrháč. Růžence nebylo valně do chůze; opozdívala se a já s ní šel pozadu samojediný. Často jsme odpočívali a nechávali napřed ostatní společnost, jež na nás měla čekat na hoře. Věšela se a upírala na mé rámě; mně bylo v duši teplo; cítil jsem lahodu, ba skoro blaženosť. Přicházeli jsme do vrchních ovzduší, kde květena stávala se sporou; nedaleko nad námi zahlédli jsme první zakrslou kosodřevinu a vedle pěšinky, kudy jsme šli, prýštil ze

země pramének. Vybídla mne, abychom si u zřídla odpočali. Roztáhl jsem na trávníku pléd, který jsem jí nesl, a usedli jsme naň. Byla trochu unavena, ale zdála se mně veselá a tak krásná, jako nikdy před tím. Ptala se mne, jestli znám parnasii. Myslil jsem, že se ptá po květině; zalhal jsem, že znám. Tenkrát jsem lhal jen zpola, neboť jsem z rostlinopisu pamatoval, do které třídy květinka ta náleží, kde roste, jaké má vlastnosti a byl bych zajisté to vše odříkal panu profesorovi k úplné spokojenosti. Ale ve skutečnosti jsem parnasie nikdy neviděl. Opravila můj omyl řkouc, že nemá na mysli květinu, nýbrž povídku Šmilovského stejného jména. Bál jsem se, aby se nestalo jako s Tennysonem, a zalhal jsem opět, že jsem četl, při čemž jsem se hrozně začervenal; vždycky se červenám, když něco vypravuju; ale když nemluvím pravdu, červenám se ještě více. Obrátila hlavu na levo a ukazujíc prstíkem na vlhký trávník vedle prýštícího pramene pravila: „Ejhle, mluvíme o parnasiích a tady kvetou. Prosím, utrhněte mně jich několik.“ Přestali jsme si již před třemi lety tykat. Poslechl jsem a trhaje malé něžné bělounké rostlinky, myslil jsem si: „To jsou ty květinky? Vždyť já je znám; na našich horách rostou hojně; ale nevěděl jsem, že se tak jmenují.“ Svila jich několik v kytici, zatkla si ji na ňadra a mile se usmívala. Mně bylo v duši jako na jaře a padla na mne myšlénka, že jí hned na místě řeknu vše; že jí vyjevím, jak nevýslovně ji miluju. Srdce mi v ňadrech bušilo jako kladívkem, hlava mi kroužila, před očima se mi dělaly mžitky; otálel jsem, ale úmysl můj byl nezvratný, že se přiznám a vyzpovídám. Již již jsem měl na jazyku: „Růženko, já vás nevýslovně miluju.“ Ale právě v témž okamžiku, když jsem jako v myšlénkách počínal slova ta pronášet, zdvihla se ze země řkouc: „Pojďme, pojďme, aby ostatní nemusili dlouho čekat“ — a jala se volat: „Čas do domu, čas, zabavili nás!“ Při tom se na mne zavěsila a chtěla vědět, zdali je mně znám polský básník Vincenty Pol a jeho „Mohort“. Chápal jsem, že to, co právě hlasitě zadeklamovala, byl z něho snad citát, a zalhal jsem potřetí, že jsem sice spisovatele toho nečetl, ale že jsem o něm slýchával. Můj bože, byl bych lhal celý den bez ustání, jen abych se jí zalíbil! Bylo po vyznání. V duchu jsem se hněval na básníka, jehož jméno jsem jakživ ani neslyšel, a jenž mi překazil mou zpověď; a hněval jsem se na všechny básníky a básně, k nimž Růženka tak lne, jako by v nich byla spása.

Na našem výletě naskytl se mi ještě jednou vhodný okamžik. Byli jsme na vysočině nad sněžnými jámami, jež se prostíraly pod námi v hlubokých propastech. Vyhlídka byla čarokrásná, nebe jasné, vzduch průhledný a kolemkol velebné ticho. Ostatní společnost vydala se na krkolomnou cestu dolů do jam. Růženka byla unavena a nechtělo se jí jít. Prosila mne, abych zůstal s ní nahoře, a tu abychom čekali, až druzí se vrátí. Usadili jsme se blíže propasti za veliký skalní balvan, jenž nás úplně kryl. Zase jsem rozložil pléd a ukazoval jí urvané nám Slezsko. Byla nadšena krásnou vyhlídkou a mlčela. Znal jsem její zvyky a věděl, že jí bývá nemilo, když někdo marným tlacháním ruší jí příjemné dojmy v přírodě. Proto jsem mlčel také. „Ach, to velebné ticho! Ani ptáčka zpěváčka tu není slyšet,“ pravila a otočila se ke mně obličejem. Zdálo se mi v tom okamžiku, že její oči, ty krásné její oči ke mně

mluví, mne vybízejí: „Jeníku, přiznej se a pověz, že mne máš rád — ráda bych to od tebe přece jednou slyšela!“ Bylo mi zrovna tak, jako den před tím u pramene při parnasiích a zase jsem měl na jazyku: „Růženko, já vás nevýslovně miluju!“ Ale v tom okamžiku, když jsem v myšlénkách již již slova ta pronášel, zahučela rána, kterou si jacísi výletníci v blízké boudě dali z hmoždíře vystřelit, aby slyšeli v skalách rachotící ozvěnu. „Ach, to jsem se lekla!“ vykřikla Růženka, vyskočila ze země a udiveně hleděla k místu, odkud vyšel hukot. Bylo tam vidět ještě kouř a daleko široko rozlehaly se dunivé hlaholy rozbouřeného vzduchu, jenž se odrážel od skal.

„Až se vrátíme z výletu, až odjedou Pražské fifleny a my zůstaneme sami v Jizerském zátiší, pak jí povím vše,“ pomyslil jsem si a těšil se na zpáteční cestu. Ale ani doma jsem neměl odvahy. Pražští hosté odjeli, my stýkali se denně, mně pořád tanulo vyznání na duši; vyjeviti je však úplně netroufal jsem si.

„Učiním tak písemně, ale ne obyčejným listem, nýbrž jinak; popíšu náš výlet na hory, uvedu tam i ji i sebe a nějak to vypovím,“ řekl jsem si a dal se do díla. Můj Bože, proč nejsem také básníkem! Ona miluje velkolepé myšlénky a já žádných, pražádných nemám. Marně jsem se mučil mohutně popisovat velebné krásy naší horské přírody; marně jsem se pachtil jemně a něžně líčit i krásu její, krásu dívčí. Šťoural jsem po všech svých knihách a shledával, čeho bych mohl užít; sáhl jsem i po Ovidiovi i Virgiliovi a vybíral, co by bylo vhodné. Růženka byla tu Didonou, tu nějakou řeckou bohyní; ba i z Lessingova Laokoona, jejž jsem si vypůjčil od našeho pana faráře, vyňal jsem citáty ku kresbě ženské krásy, ač spisovatel ten právě na nich chtěl ukázat, jak se v slovesnosti kreslit a znázorňovat nemá. Tak udělal jsem v potu tváře slátaninu z cizích myšlének; ale ukončiv školáckou tu úlohu, shledal jsem v tom tolik nepřirozené naduřelosti a hlouposti, že mne obcházel stud, dát to Růžence přečíst. Proto jsem spisek odhodil mezi staré své papíry.

K čemu se pitvořit sám před sebou! Básníkem nikdy nebudu, ač bych rád, hrozně rád k vůli Růžence!

Po marných pokusech, které mne stály moc namahání a mnohou probdělou noc, chtělo se mně jí přece říci, co mám na srdci. Ale pokaždé jsem propásl vhodný okamžik a kolísal i váhal, až odjela nazpět do Prahy. Ach, má drahá Růženko, víš nebo nevíš, že Tě miluju, že Tě zbožňuju?! Snad to dosud neví. O kéž bych jí to mohl pošeptat přes daleké prostory, které nás dělí! Kéž bych jí to mohl vzkázat po měsíčku, který se právě nyní na mne dívá nezastřeným oknem!

Bydlíme v nevelkém, bezpatrovém domku, jenž stojí o samotě mezi krásnými sady. Rodina je v přízemí a já s dvěma svými žáky obývám nahoře jeden velký pokoj; je jen podkrovní, ale prostorný; je příjemno, že má zvláštní vchod a zvláštní schody přímo ze zahrady . . .

Dne 2. ledna 1878.

Tenhle profesorův starší syn Karel je povedená kopa. Jinak je hodný hoch a upřímný, ale hrozný neposlucha. Byl by mne málem uvrhl do neštěstí. Latina s řečtinou mu nevoní; z dějin ani neví, kterého roku byla bitva u Salaminy; z algebry nerozřeší nejmenšího úkolu; ale za to je samý zpěv, samá nedovolená četba a samá holka. Je mu sotvy sedmnáct let a již má lásku, které na stokrát řekl, že ji má rád. Mně je hodně přes dvacet a nebyl jsem dosud ani jednou s to říci Růžence, že ji miluju. Jak pak mu má jít latina s řečtinou do hlavy, když se zabývá tajně s romány?! Ve škole na místě dávat pozor, čte pod lavicí „Tři mušketýry“ a „Bídníky“; doma na místě dělat úlohy, škrábe zamilované dopisy své Amalii. Kdyby se při té četbě naučil alespoň správné češtině aneb mluvnici! Ale kde pak neposeda! Z tvarosloví ani neví, že pátý pád jména „anděl“ je „anděle“ a ve svých listech píše Amálce pořád nesprávně „můj andě̈li“! Teď je v Máchově „Máji“. Blouzní o žalářích, hřbitovech, ba i o šibenicích. Před čtrnácti dny mně utekl večer ven do nočního mrazu. Běžel jsem za ním a šťastně ho dohonil. Měl zlodějskou lucerničku, kterou čert ví kde sebral a vykračoval si po Robouské silnici. Ptal jsem se ho, kam pospíchá. Přiznal se bez obalu, že jde za město na „Šibeňák“, kde za dávných dob popravovali; že prý se u sochy svatého Václava sejde ještě se čtyřmi spolužáky a že pak půjdou se svítilnami na Šibeňák číst „Máj“. Žádal mne, abych se súčastnil nočního výletu, že to bude hrozně krásné. Rozumí se, že jsem nesvolil, a sebral ho nazpět. Prosit umí, že by vyškemral na člověku, nevím co!

Předevčírem bylo Silvestra. Povečeřeli jsme dole s rodinou; dali nám trochu punčoviny a když bylo jedenáct, odešli jsme nahoru do svého pokoje. Karel byl rozjařen a dal se do zpěvu brnkaje při tom na klavír. Hezky zpívá, což o to; ale všichni čerti v něm šijou. Když dozpíval a viděl, že se mně líbil, začal se ke mně lísat. Nevěděl jsem, čeho se mu chce; ale brzy vyšel s barvou ven. Blouznil o tom, jak je na hřbitově o půlnoci krásně, když s počínajícím novým rokem na věži bije dvanáctá a prosil, abychom to dnes zkusili. Nevím, co mi napadlo, že hned rozhodně jsem se tomu neopřel, že jsem kolísal, až mne uláskal i omámil. Pošetile jsem svolil a vzal spolu mladšího Vladíka, jenž nechtěl zůstat doma. Sestoupili jsme do zahrady, přelezli plot a za půl hodinky octli jsme se na hřbitově. Divím se tomu, že jsme jej našli otevřený. Myslil jsem, bůh ví co uvidím a jaká mne obejde hrůza. Ale nedojímalo mne pranic a lhostejně jsem se brodil ve sněhu mezi hroby a náhrobními kříži. Zdá se mně, že i Karel byl ochlazen. Pozoroval jsem, že má dlouhou chvíli a že netrpělivě čeká, až udeří dvanáctá. Konečně odbila a nastoupili jsme zpáteční pochod. Jak hoši byli dojati, seznal jsem nejlépe z toho, že se dali po tmě do hrudování sněhovými koulemi, jakmile vyšli ze hřbitova a nepřestali až doma. Do bytu jsme se dostali přes zahradní plot touž cestou, kterou jsme vyšli, a svlékali jsme se pak ku spaní. Ale Vladíkovi se chtělo jíst. Nikoho se neptaje sestoupil vnitřními schody do přízemí, sháněl, kde by co ulovil, a ničeho sám nenašed vzbudil děvečku. Dala mu chleba s máslem; přinesl to vítězo-

slavně nahoru, dal se do jídla a my druzí dva s ním. Napolo svlečeni chutě jsme žvýkali; padla na nás na všechny veselá nálada; smáli jsme se, ba chtěli jsme se dát i do zpěvu a Karel sedal k starému klavíru. V tom se otevřely dvéře, které vedou k vnitřním schodům a objevil se profesor v županu. Měl v rukou rákosku a nikoho se na nic nevyptávaje švihl jí dvakrát Vladíka přes záda, Karlovi dal tři a na mne zhurta křikl: „Co je to? Tak se staráte o děti vašemu dohledu svěřené?“ Mumlal jsem jakousi výmluvu, ale neposlouchaje mne doložil zlostným hlasem, abychom okamžitě ulehli, že zejtra zvíme ostatní; pak něco sám k sobě mrzutě zabručev odešel. Mně bylo, jako by mne polili studenou vodou; mlčel jsem a ulehl. Za to Karel ulehčoval svému hněvu a hodnou chvíli ještě i po tmě nadával mladšímu bratru hladových, nešikovných nemotor. Vladík neodpovídal; ale slyšel jsem, že v posteli plakal. Já nespal celou noc a čekal, čeho nadělí nový rok. Druhého dne hned ráno po snídani nastalo přísné vyšetřování, při němž jsme všichni skroušeně vyznali úplnou pravdu; rozhněvaný profesor se tím však neuspokojil a bylo na tom, že mne z bytu vyžene. Ale tu se přihodilo, čeho jsem se nenadál. Karel se postavil před otce a ne jako obžalovaný, ale jako žalobce jal se mu vykládat, že je to nespravedlivé, že jsem já ničeho nezavinil, že on je sám vším vinen, že, jestli půjdu z domu, on toho nesnese a půjde se mnou. Na konec se dal do pláče a zároveň s ním natahovaly moldánky i paní profesorová i slečna Klára. To mne spasilo; bouře je zažehnána; zůstanu. Neobmezená důvěra, jakou profesor do mne dříve měl, je ovšem ta tam; nevím, podaří-li se mně, abych si jí zase dobyl.

Z tohohle Karla bude charakter! Je neposeda i neposlucha, ale počínám ho mít rád. Jen kdyby trochu lépe uměl z řečtiny aoristy a z latiny praeterita, supina! Slíbil mně, že bude pilnější. Včera na nový rok odpoledne ani se nehnul a dělal dobrotu.

Se mne spadl těžký kámen. Co by si byla počala má ubohá matka, co by si pomyslila má drahá Růženka, kdyby mne byli vyhnali?! Byl jsem o vánočních svátcích na čtyry dny doma; ale ona z Prahy nepřijela. Příliš prý mrzlo. Mlynářka, její matka, mně od ní vzkazovala pozdravení. V každém listě prý si vzpomíná a vyptává se na mne. Pozoroval jsem, že staré nejsou vzpomínky ty valně příjemné; nepěkně se ušklíbala, když mi je vyřizovala, jako by měla na mysli mně říci: „Taková žebrota by chtěla mou dceru!“ Cítím to, bolí mě to, mám hroznou nechuť k pyšné a zároveň i hloupé ženštině té, ale lahodný obraz mé Růženky zakrývá v srdci každou trpkost. Mám naději, mám. Ach, kdybych nemusil nastoupit na dráhu kněžskou! Jen ona je s to mne spasit. Snad by mne podporovala v dalších mých studiích a já bych se mohl stát filologem. Kdyby bylo být takhle profesorem na universitě a přednášet o Virgiliu a Ovidiu! Leží to v její moci, v její rukou. Má matka by se smířila s tím, že ze mne nebude mít velebníčka; její rodičové by musili býti spokojeni, že si dceruška vezme člověka bez jmění, a vše by bylo výborné, jen kdyby chtěla ona.

O velkonocích se musí rozhodnout můj osud! Otevru jí srdce do kořán!

Na velký pátek večer 1878.

Vše skončeno, vše ztraceno! Na vždy se loučím s luznými nadějemi; odvál je vítr a duši mé je smutno.

Přišel jsem minulé pondělí k matce a toužebně čekal, zdali i Růženka zavítá na prázdniny. Přijela v úterý na večer; hned ve středu po tom jsme se shledali. Vyšla si před polednem do jarního sluníčka na procházku po Jizerském břehu; loudal jsem se za ní a když se obrátila, potkal jsem ji dělaje, jakoby se tak stalo náhodou. Patrně asi postřehla, že v tom byl úmyl, a zdálo se, že byla v rozpacích. Od léta se valně změnila; vykrásněla, vyspěla, ale připadá mi, že ještě více zpanštěla, ba zpyšněla. Bylo mi u ní nevolno, jakoby byl náhle někdo ledovou rukou sáhl na mé srdce. Před tím jsem překypoval myšlénkami i city; přemítal jsem, co jí řeknu; pěkně jsem si to všechno skládal jako úlohu; ale mrazivý dech jejích řečí a její odměřenost mne zarazily. Vše se ve mně zvrátilo i shroutilo do trosek; nebyl jsem s to vyslovit, o čem jsem dříve přemýšlel; ba bylo mně, jakoby byla všechna má k ní láska vymizela a na jejím místě zbyla trpkost i hořkost. Mluvila se mnou o lhostejných věcech; bylo na ní vidět, že se namáhá, aby vůbec něco mluvila; chování její dojímalo mne tak, jakoby mně činila milost, že se mnou hovoří. Záhy jsem odešel, chladně se s ní rozloučiv. Ale sotvy jsem byl o samotě, pojala mne bolest, touha, stesk a orosily se mně oči. Cítil jsem, že jsem tvorem malým, slabým, nicotným a rozechvíval jsem se žalem. Drahá matička asi tušila, co se ve mně děje. Stále mne pozorovala; ba zdálo se mi, že si tajně nade mnou i poplakala. Včera večer na zelený čtvrtek přisedla ke mně v naší skrovné světničce a pravila beze všech okolků: „Jeníku, vím, co ti schází. Nebuď bláhový; nepřipouštěj si žádných myšlének na mlynářče; má již jiného.“ Zarazil jsem se; patrně bylo na mně vidět rozpaky. Ale matka, jakoby ničeho nepozorovala, vyprávěla, že odpoledne mluvila s mlynářkou. Ta prý jí svěřila, že Růženka byla letos o masopustě poprve na právnickém plese a že prý si tam udělala známost. Durdila se, že holka myslí již na takové hlouposti, dívala prý se však při tom na maminku, jakoby jí chtěla říci, abych si nedělal marných nadějí.

„Tak tak, dítě, pusť ji z hlavy; nemůže to být; zanech všech světských myšlenek a študuj na kněze; je ti tak souzeno,“ končila má dobrá matička, a odešla zdánlivě beze všeho pohnutí. Ale mně bylo úzko. Celou noc jsem nezamhouřil ani oka a dnes časně z rána šel jsem zanést svou žalost daleko do kundratických lesů. Bylo tam krásně. Vysoko nade mnou prozpěvovali kosové a droznové; však ani jediný lahodný zvuk jejich nepadl mi útěchou do duše; spíše se mi zdálo, že milé hlásky ty ještě více jitří mou bolest, mou touhu. A přece jsem je poslouchal a hledal mezi stromy, abych uviděl ta četná hrdélka, z nichž se linuly rozkošné proudy zpévné. Dlel jsem tam dlouho; bezúčelně jsem se toulal v tišině šumivých borů, až tělo mé zemdlelo a s ním i žalem zmítaný duch můj. Únavou končí se vše — i bolest. Vrátil jsem se domů, ulehl k odpočinku a tvrdě usnul. Spánek mne poněkud ukonejšil; byl jsem klidnější a jasněji jsem rozjímal sám nad sebou.

Nezbývá mi než jít na kněžství a navždy se rozloučit s krásnými svými vidinami, jež byly pouhými mámivými sny, pouhou párou, pouhým dýmem! Odloučím se navždy od světa a jeho radostí; žíti budu jen svému budoucímu povolání. Ta kotva má i útěcha i naděje!

Ustálen a rozhodnut šel jsem dnes odpoledne do kostela. Ale tam nanovo ulehl na mne hluboký smutek. Zpěv z proroka Jeremiáše otřásl do nejhlubších útrob mou duší. Šeptal jsem a vztahoval na sebe slova jeho pláče: „O všickni, kteří tudyto jdete, pohleďte a vizte, zdali kde bolest podobná bolesti mé!“ Pohled na hrob spasitelův rozechvíval mé srdce. Viděl jsem v tomto okamžiku vnitrného rozhárání ne boha, ale trpitele člověka — nejvznešenějšího, největšího, který kdy zrodil se z lidské matky. Vnímal jsem, jak na veliké jeho srdce, v němž milosrdenstvím objat byl celý svět, sřítily se bolesti veškerého lidstva, jež chtěl vykoupit. Cítil jsem a cítím nekonečnou lásku k velebnému trpiteli tomu; lnu k němu celou duší svou; k němu směřuje i nese se vše, co v bytosti mé žije myšlénkami a city povznesenými nad všední život denního pachtění.

Blouzím . . . blouzím . . . pane bože, buď milostiv mně hříšnému!

Na bílou sobotu večer 1878.

Když jsem šel dnes ze vzkříšení, mluvil jsem po cestě s Růženou. Patrně na mne čekala, chtíc setřít nemilý dojem prvního setkání. Byla hovorná, upřímná i srdečná. To děvče má divné vrtochy; je proměnlivé jako počasí, ale má jednu výbornou vlastnost: není koketa; alespoň nikdy vůči mně. Chová se ke mně vždy pravdivě a dle toho, v jakém je okamžitém rozpoložení a duševní náladě. Řekla mi bez obalu, že ji mrzí, jak předešle se mnou mluvila, a prosila mne skoro za odpuštění. S námi šla mlynářka, její matka. Pozoroval jsem, že se jí chce Růžena zbavit, aby mně mohla něco říci; ale nehnula se od nás. Teprve před mlýnem setkala se stará se sousedkou Bažantovou a obě ženštiny se zastavily, aby si sklíply. Růžena honem užila těch několika okamžiků a šla se mnou sama hodný kus po silnici za mlýn. Bylo již šero. Myslil jsem, že mně v důvěrné náladě svěří tajemství svého srdce. Bylo s mé strany blahové myslit, aby věci šly tak rychle. Ptala se mne jen, když jsme byli samotni, je-li možno, aby mezi dívkou a mladíkem utkal se poměr přátelský, poměr čistý a prostý všech jiných ohledů — chtěla patrně říci všech ohledů pohlavních. Slýchával i čítával jsem, že pouhé a čiré přátelství mezi mužem a ženou možné není tak, jako bývá mezi osobami stejného pohlaví. Ale postřehl jsem hned, kam bije; říci jí pravdu, bylo by bolelo i ji i mne, a proto jsem pravil, že je možno, po čem se ptala. Byl jsem potěšen, že se nemusím odloučit od ní navždy. Po jakémsi okolkování i otálení nabídla mi nerozlučný spolek přátelský a podala mi pravici. Byla pohnuta; já ještě více. Uchopil a tiskl jsem její něžnou ručku; chtěl jsem k ní sklonit svůj obličej, vroucně ji pocelovat a skropiti slzami, jež se mi hrnuly do očí. Ale bál jsem se. O kéž bych byl tak učinil a zároveň se slzami svými vyronil i vydechl z útrob svých vše, co bolného v mých citech k dívce té!

Velmi dlouho jsme se procházeli i hovořili. Pozoroval jsem s radostí, že jí bylo při mně milo a volno, jakoby byla našla dřívější nenucenou prostotu. I mému srdci bylo tepleji. Když jsme se rozcházeli, slíbili jsme si, že si zůstaneme věrnými druhy. „Až do hrobu?“ ptal jsem se jí. „Až do hrobu,“ odvětila mi pevně a zdálo se, že se při tom usmála. „Proč se usmíváte?“ tázal jsem se opětně. „Jsem ráda, že nalezla jsem v životě přítele; jen přátelství je nezištné; láska, věřte, je sobecká a svárlivá; praví se, že láska je jiskrou s nebes; ano, snad i nebe samo; ale nebe to je proměnlivé, jako naše obloha: tu jasné, tu mračené zas a bouřlivé; jen upřímné, věrné přátelství je vždy plno pohody,“ odpovídala mi a velmi pěkně rozjímala o rozdílu tom. Když se to děvče rozhovoří, mluví jako z knihy. Patrně mnoho čte a mnoho blouzní. I já jsem chtěl o tom něco vykládat, ale mlynářka nám přetrhla nitku další rozmluvy. Byla před tím již doma a nenašedši dceru vyhledala ji. Je nedůvěřivá a střeží mne i ji.

Na místě lásky přátelství!

Dne 6. srpna 1878.

Jsem doma na prázdninách u drahé matičky. Odbyl jsem maturu s vyznamenáním a jsem již přijat do Litoměřického semináře. Tyť jsou mé zevnější události poslední doby.

Přečetl jsem denník, který si píšu málem již plný rok, a nejsem spokojen se svými zápisky. Kdyby je četl někdo jiný, měl by o mně nesprávné ponětí: myslil by, že jsem mladík blouznivý a výstřední. A přece tomu není tak; jsem obyčejný, prostý člověk. Piju nyní o prázdninách pivo, kouřím doutníky, procházím se, žertuju, zpívám a dělám vše, co jiní lidé v mých letech. Jenže mne někdy něco zabolí a v takových náladách píšu do denníku. Proto v něm ta jednostrannost. Umínil jsem si, že to napravím a že sám k sobě budu upřímný, ale zároveň i prostý. Vím, že nejsem duchem velikým; smím-li užít porovnání, jsem jako lidová písnička vedle umělých básní, z nichž mnohé puší se a nafukují, aby se zdálo, že jsou plny světobořných myšlének.

Růžena přijela teprve včera večer a dosud jsme se nesešli. Pevně jsem si umínil, že se nedám strhnouti do jejích vírů. Budu jí přítelem, jak jsem slíbil, ale ničím více, vystříhám se, aby si mne nepodmanila za otroka svých okamžitých nápadů. Skoro se bojím, že se jí zachce učinit si ze mne poddaného vasala, jenž by měl povinnost snášeti její vrtochy a starat se jí v prázdninách o zábavu. Cítím se již trochu mužem.

Růženčin otec, mlynář Hájský, stůně. Nemám ho rád pro jeho hrdou mysl. Hlásá o sobě, že pochází ze staré šlechtické rodiny a dle toho se i chová; ale není pán ani sedlák, je jen ješitný muž a rád se dere do vznešené společnosti. Bývá všecek blažen, když může prohodit: „Baron Náchodský mně povídal . . .“ — nebo: „Dvorní rada Petruška mně svěřil . . .“ Jezdívá do Vídně, jezdívá do Prahy a je šťasten, může-li se tam někde otřít o nějakého velikého pána.

Dcera zdědila něco zpanštilosti po otci; není sice ješitná; také její vzdělání činí ji samostatnou a od úsudků lidských do jisté míry neodvislou — ale hrdá mysl je v ní.

Dne 1. září 1878.

Před týdnem jsme pochovali Růženčina otce. Pohřeb na mne působil dojmem trapným. Zdálo se, jakoby nebožtíka nebyl nikdo miloval, jen ubohá dcera. Byla osudnou ranou všecka sdrcena a skoro pomatena. O zemřelém nemluví lidé pěkně. Přeceňoval sama sebe, přepínal své síly a měl celý svět za blázna. Za života kul samé daleko sahající plány, mluvil pořád o velkolepých podnicích, chystal se stavět na Jizeře nákladnou přádelnu, býval více ve světě než doma a když nyní zemřel, vidí se, že to byly pouhé bubliny. Nic než kouř a dým. Jmění sice zůstalo; i na Růženku zbude ještě nějaký podíl, ale lidem je s podivením, že nebožtík s majetkem poměrně nepatrným tak dlouho udržoval svět v domnění, jako by byl velikým boháčem a rovnati se mohl továrníkům. Mne neměl v lásce od té doby, co se dověděl, že si myslím na jeho dceru. Nechápal, jak ubožákovi může taková myšlénka padnout do srdce. Ještě neroste tráva na jeho hrobě a jaká změna! Růženka je zármutkem nad ztrátou otce sklíčena a neočekávanou zvěstí o nevalných poměrech svého jmění skoro poděšena. Od života očekávala mnoho; svou myslí se nesla vysoko. Je sklamána v nadějích, poraněna v citech, roztrpčena proti celému okolí. Ubohá! Straní se mne po ráně tak osudné a ukazuje mi chladnou tvář. Rozumím a nevykládám jí to ve zlé. Je v ní duše šlechetná, ale po otci hrdá a ve všem samostatná. Nechce se přede mnou ukázat slabou a dává na jevo, že cena jejího přátelství nyní je větší, než byla prve, když celý svět i já ji měl za velikou bohačku a dívku, jíž souzena slavná budoucnost.

Dne 21. září 1878.

Měl jsem neutěšené prázdniny. Bůh sám ví, co se děje v srdci a v hlavě dívky té! Chová se ke mně, jako bychom se nebyli ani znali; mne to uráží i bolí. Vyhýbá se úzkostlivě, abychom se nikde nesetkali mezi čtyřmi očima a jsme-li spolu v přítomnosti osob jiných, je ke mně sice přívětivá, ale odměřená.

Odpoledne dne 23. září 1878.

Mlynářka byla dnes u mé matky za jakousi sousedskou záležitostí a sklípla si. Vyprávěla, že Růženka měla z právnického plesu známost s mladým advokátem Sejčkem v Praze; ale nechal prý ji nyní, jakmile se dozvěděl, že její věno nebude takové jak doufal. Stěžovala si při tom na dceru, že je neoblomná, skoro spurná a že jí nechce poslouchat. Do Prahy prý ji pošle jen ještě na jeden rok, aby se naučila šít a vařit; naříká, že výcvik v hlavním městě stál veliké peníze a holku prý jen pokazil.

„Pýcha předchází pád,“ dodala matička, když mi to vše dovyprávěla. Co se týká dcery, neměla v přísloví tom pravdu. Růženka stojí stejně vysoko jako dříve; padlo a kleslo jen její jmění.

Ta hrdost v tom děvčeti! Trápí mne, že se mně s ničím nechce svěřit a bolí mne, že neučinila přede mnou ani zmínky o svém poměru k doktoru Sejčkovi.

Odpoledne dne 15. srpna 1879. v den na nebe vstoupení panny Marie v naší horské chaloupce.

Přijel jsem na prázdniny z Litoměřic jako bohoslovec a Růženka se vrátila z Prahy. Zůstane již doma u matky. Sešli jsme se po dlouhé době včera zvláštní náhodou. Byl jsem na Láně navštívit Čapka, svého spolužáka z Jičínského gymnasia, nyní právníka, jehož jsem nezastihl doma; řekli mně, že je návštěvou ve mlýně. Mlynářka je jeho teta. Lákalo mne sejít se s Růženkou a proto jsem se rozhodl, že půjdu za ním. Bylo odpoledne právě o svačině; našel jsem v zahradě u kávy s buchtami matku, dceru, spolužáka a jakéhosi neznámého mladého muže. Představili mně ho jakožto pana Tichánka, gymnasijního profesora; později jsem se dozvěděl, že je jen suplentem a nebožtíka mlynáře Hájka vzdáleným příbuzným, jenž se tu stavěl návštěvou, aby uspořádal hromadný výlet na hory. Brzy jsem postřehl, že výlet je pouhou záminkou; že pravou příčinou návštěvy je Růženka a že pomýšlí snad na sňatek s ní. Bodlo mne u srdce. Nevím, proč jsem vždy zarmoucen, když se dovím, že má nějakou známost nebo že se má vdávat. Pojal jsem hned tajnou nechuť ba skoro zášť proti novému nápadníku a nic se mi na něm nelíbilo: ani světlé jeho kalhoty, které, jak se zdálo, činily mu velkou radost; ani jeho moudré a hladce sestrojené rozhovory, jež na mne působily tak, jakoby se byl na ně schválně připravoval. Bylo patrno, že si představoval Růženku po školsku učenou a dle toho si před ní vedl.

Když jsem se přidružil k společnosti, byla rozprava v nejlepším proudu. Růženka projevila potěšení z mého příchodu řkouc, že přicházím právě vhod, abych jí a Čapkovi pomohl řešit úlohu, kterou jim dal pan profesor. Mluvili prý o známé dějepravné události Alexandra Velikého, jenž na svém vítězném pochodu v Asii jedenkráte za parného dne uřícen skočil do proudu chladivé řeky a těžce se z toho rozstonal; tělesný jeho lékař a zároveň přítel Filip přinesl v koflíku lék zmoženému králi, jenž odpočíval na lůžku; nemocný vyprázdnil podaný mu pohár s léčivým nápojem až do dna, vyňal pak zpod podušky psaní a mlčky podal lékaři, aby si je přečetl; v dopise tom jakýsi vyzvědač varoval a oznamoval, že král perský zlatem porušil a podplatil lékaře Filipa, aby Alexandra otrávil. — Pan profesor prý chce vědět, proč tento čin velikého Makedona vzbuzuje obecný obdiv. — Ani Růženka ani spolužák Čapek, ač všelijak hádali, nebyli s to odpovědít na otázku tak, aby profesor byl spokojen. — Ale já jsem uhodl hned, neboť úloha nebyla nesnadná, protože byla již rozřešena Rousseau-em, jenž ve svých zápiskách vykládá, že to, co se nám v oné dějinné události nevědomky líbí, je Alexandrova nezlomná důvěra ve věrnost přítelovu. Přiznal jsem se hned, že spisů Ženevského mrzouta neznám, protože neumím po francouzsku, ale že jsem celou tu historku našel vyňatou v jakési staré napolozapomenuté německé učebnici. Růženka na mne pohlédla, usmála se a pan Tichánek se trochu zarazil. Říká se, že první dojmy bývají pro sympatie a antipatie rozhodující. Mezi mnou a profesorem bylo tak; ačkoli jsme byli pospolu jen krátkou dobu, nemohli

jsme druh druha ani cítit; ba ani jsme se nenamahali, abychom vzájemnou nechuť ukryli.

Tato pranepatrná událost mne s Růženkou na novo sblížila. Jali jsme se rozprávět o přátelství a o důvěře v přítele. Byl jsem kysele naladěn; bez obalu jsem pronesl, že nevěřím v přátelskou stálost a že láska mezi mladíkem a dívkou, ač prchavá, bývá trvalejší než přátelství dvou mladých lidí. Dívka na mne hodila očkem; zdálo se, že se zapýřila a hned po tom zamyslila i odmlčela. Alespoň se neúčastnila dalšího rozhovoru.

Seděli jsme venku hodně dlouho; když jsme snědli všechny buchty a slunce se klonilo k západu, odcházel pan Tichánek na noc k Čapkovi. Růženka i já jsme je na kus vyprovázeli a sami dva se vraceli pak domů. Důvěrná rozprávka naše počala vzájemnými výčitkami.

„Proč jste ke mně tak kyselý a trpký?“ ptala se ona mne.

„Proč jste ke mně tak neupřímná a chladná?“ ptal jsem se já jí.

Výčitek bylo mnoho, ale konec byl krásný. Uzavřeli jsme více než smír, uzavřeli jsme nové přátelství. Čím blíže dívku tu poznávám, tím více ji — měl jsem v péře slovo „ctím“; ale v srdci je psáno „miluju“! Obdivuju se hloubce jejího ducha i jejích citů. Vše, co praví, je pěkné; ba i mnohé z toho, co mně vytýkala, působilo na mne milým dojmem. Když jí zemřel otec a s ní stala se náhlá změna, očekávala prý, že se k ní zcela jinak zachovám, než jsem učinil; nadála prý se, že napnu všechny síly, abych i přes zevnější její chladnost a vypočtenou odměřenost pronikl až k srdci těžce zmítanému a hluboce zraněnému; ale já prý jsem tak neučinil, jakobych o další její přátelství nestál. Když to vyslovila, dala se do pláče. Každá slza, kterou uronila, byla jako žhavá krůpěj, jež mi padala na srdce. Vše se ve mně kormoutilo, bouřilo, zmítalo. Šli jsme právě po Kouřilově pasece za jedlovým mlázím; viděl i cítil jsem, že je rozčilením unavena, a nabídl jsem jí, abychom si odpočali na mechu pod osamělým bukem. Poslechla, posadila se a já vedle ní; ale roniti tiché slzy neustala. Konečně se utišila, utírala šátečkem uslzená očka a dívala se na mne s úsměvem, jakoby byla chtěla říci: „Viď, jsem slabá a pošetilá, že pláču; ale to brzy pomine; vidíš, již se usmívám.“ Mně bylo, jako snad nikdy před tím. Slyšel jsem, jako by mně šeptala ústy: „Jeníčku, polib mne, prosím tě, Jeníčku, polib mne!“ Chvěl jsem se strachy, ale pořád mi bylo, jakoby mně v uších šeptal její hlásek: „Vezmi, stiskni mne do náruče.“ Byl jsem skoro bez sebe a opojen; mlha se mi šeřila před očima a již již jsem rozpínal páže, chtě obejmouti sladké její tílko. Snad v tomto okamžiku duševního rozčeření si toho i přála; ale přemohla sebe i mne a tušíc, co se v ňadrech mých děje, podávala mi ruku tak, jako by mne chtěla zadržeti a pravila: „Buďme si po celý život upřímnými přátely.“ Vyslovivši to, rychle vstala a já též.

O, jak jsem jí vděčen, že se tak stalo, a že jsem nepodlehl okamžitému pokušení! Růženko, má jediná Růženko, ty jsi rájem mého srdce.

Dne 1. září 1879.

Pan profesor Tichánek byl od té doby několikráte návštěvou ve mlýně a seznal jsem ho při tom blíže. Má mnoho dobrých vlastností, je velice vzdělán i obečteu, je dosti upřímný i srdečný, ač hodně při tom marnivý, a vyniká veselou myslí. I já i on přemohli jsme původní vzájemnou nechuť a chovali jsme se k sobě při dalších shledáních dosti přátelsky. Tomu je nyní konec. Ondyno, když jsem ho vyprovázel na Lán, kde zůstává u Čapků přes prázdniny, ptal se, zdali vím, má-li Růženka nějaký milostný poměr. Na místě správné odpovědi jsem se začervenal a rozpačitě zakoktal, že, pokud mně známo, nikoliv. Z nejapného a hloupého chování mého sebral podezření, že dívka udržuje milostný poměr se mnou. Vzplanul hněvem a od té doby mne nenávidí. Snad i mlynářce něco řekl; ráda by dostala dceru pod čepec; proto se chová ke mně nyní skoro nepřátelsky a kdykoliv se mnou mluví, dotíná mně jízlivými slovy, z nichž pokaždé vyciťuju výtku: „Ty, planďáku, drž se své kutny a nepleť holkám hlavy; bude-li Růženka nešťastná, budeš ty tím vinen."

I já sám jsem si činil takové výčitky. Chtě upokojit svědomí, hledal jsem příležitost, abych s Růženkou důvěrně o jejím poměru k profesoru Tichánkovi promluvil. Napadlo mi, že bych mohl napravit, co jsem snad pokazil; posedla mne myšlénka, abych ty dva lidi spojil. Hledaná příležitost se brzy naskytla. Růženka odjela dnes časně z rána do Jilemnice a já věda, že se dopoledne vrátí, šel jsem jí naproti. Když jsem ji potkal, sesedla s povozu a šli jsme domů pěšky. Řekl jsem jí vše beze všech okolků; vychvaloval jsem Tichánka, přiznal se k své nejapnosti a přátelsky jí radil, aby si ho vzala. Mluvil jsem s ohněm. Poslouchala klidně, nevyrušujíc mne a když jsem byl hotov, pravila:

„To radíte vy mně, Jeníčku? — Ne, to mi neradí Jeníček, to mi radí nastávající v něm kněz; to mi radí s rozmyslem jeho svědomí, ale nikoliv jeho srdce. Buďte upřímný a přiznejte se, že mám pravdu!"

Ta dívka má nade mnou tajemnou moc, které vždy podlehnu, ať moc ta obrací se tam neb jinam.

„Ano, mé svědomí a můj rozmysl vám takto radí, nikoliv mé srdce," musil jsem chtě nechtě odvětit. Hlavu mou pojala závrať; všechny prve upravené a sestrojené myšlénky se ve mně popletly; jala mne zase zlá vášeň; projelo mi mozkem, že bych mohl opustit bohosloví, nastoupit na jinou dráhu a že bychom s Růženkou mohli být svoji, šťastně svoji. Několik okamžiků jsem bojoval; ale odolati jsem nemohl. Napolo bez vědomí jsem zašeptal: „Růženko, mohli jsme být spolu šťastni . . ."

Cítím dosud, jak se mi při tom hlas třásl a všechny údy chvěly. Bál jsem se na ni pohlédnout, ale pohlédl jsem přece. Postřehl jsem, že se zachvěla také a že zbledla; i oči se jí orosily. Kdybychom nebyli bývali na silnici, kde nás každý mohl vidět, nebyl bych se přemohl a byl bych jí padl kolem krku. Trvalo několik okamžiků, než promluvila. Patrně bojovala sama se sebou.

„Jeníčku, pamatujte, co jsme si tenkráte pod bukem slíbili. Buďme si po celý život jen upřímnými přátely!"

Ucítil jsem po celém těle mrazivé chvění. Hned jsem byl proniknut přesvědčením, že mezi námi je navždy jasno. S duše mi spadl těžký kámen; na srdci mně bylo lehko; mé nitro pronikal trpký pocit, ale i ten zdál se mi ulehčením. Neodpovídal jsem a šli jsme chvilku vedle sebe, druh na druha se nedívajíce, jakobychom se vzájemně před sebou styděli. Pak jsem stanul, obrátil se k ní a pravil:

„Růženko, děkuju vám. Zachránila jste mne a pevně vám slibuju, že nikdy už takto k vám nepromluvím. Buďme si po celý život jen upřímnými přátely.“

Ani hlas se mi již netřásl ani oudy se mi již nechvěly. Cítil jsem a cítím, že sladká dívka ta stojí vysoko nade mnou a právě to dodává mi nové síly. Dostojím slovu jí danému a neporuším nikdy ani jejího ani svého klidu.

Ale protivného Tichánka si přece nevezme!

Na svatého Václava r. 1879.

Prázdniny skončeny. Zejtra odjedu do Litoměřic. S Růženkou jsme si již dali s bohem, ale srdce mé se s ní rozloučiti nemůže; má duše je jí plna. Odevzdávám se svému osudu a nesu bez reptání břímě své. Neshledávám v tom nic zlého, nic hříšného, nic, co by se neshodovalo s budoucím povoláním mým. Sladká dívka ta bude průvodčím mého života, strážcem mého srdce, andělem mé duše. Myšlénka na ni bude očisťujícím živlem mé dráhy, zpovědníkem mého nitra a nejcitlivějším koutkem mého svědomí.

O Růženko, kdybys věděla, jak pronikáš celou mou bytosť! Jsi duchem duše mé, ale duchem čistým, jako bílá, něžná holubice, jež mi z bouřlivé povodně světových vírů nese do korábu mého ratolesť míru. —

Kdybych jen věděl navzájem já, co myslí si ona o mně a co žije v jejím srdéčku. Jak rád bych jí pronikl do nejtajnějších útrob, abych zbádal i vystihl její city! Člověk je obmezeným tvorem; po celý život je jen sám v sebe uzavřen a nemůže nahlédnout do hlubin bytosti, kterou na světě nejvíce miluje! Co bych viděl na dně její duše? Či má každý v tůni svého vnitrného života, co tají a o čem by za celý svět nechtěl, aby bylo odhaleno? Vždyť mnozí říkají, že duše lidská je temnou propastí, na jejímž dně hemží se černé nestvůry. Nevěřím. Soudím dle sebe. Mohl bych odhalit duši svou před veškerým světem a lidé by tam našli jen šlechetné úmysly, lásku, dobrotu a vedle toho ovšem mnohou slabosť, mnohou křehkosť, ale žádnou nestvůru. Nevěřím v titány; v těch, kteří si na ně hrajou, vidím jen pidimužíky, již marně se namahají rouhavou vzpourou dobývat ztracených nebes. Kdybych mohl nahlédnout Růžence na dno srdce, jistě by tam bylo vše tak, jako v útrobách mých.

Zajaté. Obraz F. H. Calderona.

O prázdninách v naší horské chaloupce dne 10. srpna 1880.

Předevčírem slavila Krystynka Slavíková okázalé svadby s bohatým Vávrou. Růženka jakožto nevěstina sestřenička byla pozvána a já také. Byli jsme po celý den veseli, večer jsme tančili a na druhý den odpoledne před rozchodem sešlo se všechno příbuzenstvo u mlynářů v zahradě. Byl jsem tam i já a jak po svadbách zvykle bývá, bujelo vše smíchem a rozpustilostí. Bratránkové se potom s Růženkou loučili; při tom se s ní líbali, porůznu odcházeli a zbyl jsem sám. Byl jsem v náladě veselé a maje se k odchodu ptal jsem se žertem: „Jen já musím s prázdnou?“ Usmála se a pohledla na mne krásným světlým očkem, jakoby chtěla říci: „Nuže!“ Nerozmýšlel jsem se dlouho a objav její hlavinku vtiskl jsem jí na rty polibek. Sám nyní nepochopuju, odkud se ve mně nahromadilo tolik odhodlanosti. Hlasitě se zasmála a zvoníc milým hláskem ubíhala ze zahrádky. Já cítil, že jsem se zapýřil; k hlavě se mi hrnula krev a ve tvářích mne pálil žár. Ach, což tváře — ale i v duši se mi vzňal oheň, jenž mi nedal pokoje. Nevydržel jsem na jednom místě; toulal jsem se po polích a hájích. Na rtech jsem cítil sladké chvění, v srdci milé teplo. Když se den klonil k večeru, zašel jsem do lesíka blíže naší chaloupky a zastihl jsem tam Růženku. Seděla na mechu a čtla. Oba jsme se trochu zarazili. Pobídla mne, abych se posadil vedle ní a když jsem tak učinil, vyprávěla mi, že úmyslně vyhledala samotu, aby si odpočala. Činí prý tak vždy po hlučných zábavách; bývá prý jí potom milo, soustředit roztříštěné myšlénky a podat se tichému dumání. Byla zase ve svém zamilovaném Byronu.

Mívali jsme o spisovateli tom časté spory; říkával jsem jí se vší upřímností, že jeho spisy do rukou dívky ani nepatří. Vždy se při tom usmívala a polo žertem polo do pravdy přezdívala mi šosáků nebo pedantů. I tehdy v lesíku jsme se dali do rozhovoru o témž předmětu, ale jinak než jindy. Byl jsem ještě pod dojmem objetí její hlavinky a polibku jejích sladkých rtíků. I ona zdála se zadumanější. Vždy, kdykoliv bývala v takovém rozpoložení mysli, sálalo z její řeči teplo a hluboké přesvědčení spojené s přísnou opravdivostí. Jala se mně vykládati, proč miluje Byrona. Utkvěla mi z toho jedna myšlénka. Byron jest prý básníkem bolesti, zármutku, neukojených tužeb lidských a člověčího vzdoru proti veškerému řádu společenskému i světovému. Proto prý ho nazývají titánem. Ale ona hledí naň ještě s jiné stránky. Lidstvo spěje prý k všestrannému zdokonalení; ale dráha ku vznešenému cíli tomu vede bouřemi, utrpením a bolem. Každé utrpení, každá bolesť člověka očisťuje, zušlechťuje a posvěcuje. Bol je nejvnitrnější podstatou lidské přirozenosti; bol je velikým, všemocným a svatým vládcem útrob lidských. Byron prý tím, že vyslovil a projevil vnitrný bol veškerého lidstva, očistil, zušlechtil člověčenstvo a posvětil je na dalekou dráhu k mravní dokonalosti.

Já nikdy ničeho takového z Byrona ani nevyčetl ani nevycítil. Bůh ví, kde Růženka myšlénky ty sbírá. Tenkráte jsem se s ní o to ani nepřel a naslouchal jejím vývodům, jež mne plnily obdivem. Tu hodinku, kterou jsem s ní tehdy v lesíku proseděl, počítám k nejpříjemnějším chvilkám; byl jsem klidný, spokojený, šťastný.

V Litoměřickém semináři na dušičky 1880.

Včera večer v den všech svatých byli jsme čeští bohoslovci na Máchově hrobě. Já tam hořce plakal. Před třemi dny jsem dostal zprávu, že můj někdejší žák Karel zemřel. Měl jsem v poslední době Jičínského pobytu toho hocha tak rád, že bych byl proň dal duši. Od té doby jsme si dopisovali. Letos dokončil gymnasium a po prázdninách nastoupil na studium práv; ale hlavnička učinila krátkému životu jeho náhlý konec. Vzpomínal jsem nad hrobem Máchovým, jak rád čítával jeho „Máj“ a všecek jsem se podával slzám. Vždy, kdy mně umře dobrý přítel neb známý, bodne mne u srdce a zachvěje mnou cit smutku i strachu. Nemohu si zvyknout na myšlénku smrti; a přece v budoucím povolání mém bude smrt takřka mým stálým průvodčím; budu ji míti kolem sebe, kamo hlednu. Mám hlásati vítězství nad ní, mám ji potírati neb s ní usmiřovati, mám se jí stále zabývati, mám ji krotiti — a já se jí bojím, já se jí děsím! Není to ani zbabělostí ani nedostatkem síly ani rouhavou nedůvěrou v boží prozřetelnost; je to ve mně láskou k životu, láskou snad hříšnou, ale dosud nepřekonanou. Proto je mi smutno a bolno; tísní mne pocit samoty. I nad knihami je mi teskno. Ty veliké svazky potištěného papíru, nad nimiž ve dne a často i po nocích sedávám, zdají se mi jakýmsi tajemným, mrtvým světem, ba jakýmsi velikým hřbitovem plným rovů a náhrobků — krásných sice, ale ponurých, kde v hrobech odpočívají staré, pohřbené myšlénky. Je mně, jakobych vykopával hroby ty, otevíral rakve a divil se zachovalé dosud kráse i neporušenosti nebožtíků tam položených. Ale přece se jich lekám a odvracím od nich svůj obličej. Odráží mne zápach setlelosti a smrti. Je mi úzko, jsem roztoužen, neboť tam za velikou obrubnou zdí bují život bujarý, jasný, slunný a radostné výkřiky vířivé směsi jeho dolétají až k mému sluchu. Mezi nimi vnímám i hlas Růženčin jako sladkou, lákavou hudbu, jež unáší mé myšlénky pryč ze hřbitovních zdí daleko k našim horským stráním a lesům . . .

Můj Bože, buď milostiv mně hříšnému, chraň čistotu srdce mého a spas mne od bludných, kacířských myšlének!

O prázdninách v naší horské chaloupce dne 18. září 1881.

V okolí Jilemnickém vyskytli se spiritisté, duchověrci. Nevím, jak se k nim církev zachovala v jiných zemích a jak se k nim zachová u nás. Rozumí se, že jsem povinen svaté církvi bezpodmínečnou poslušností a že dle toho musím i budu jednat. Ale dříve, než nad pravláštními lidmi těmi vynesen bude soud, mám možnosť i volnosť zkoumat je sám. Dychtil jsem proto, nepoznán a skrytě obcovat jednou jejich schůzi, bych se poučil o směrech podivného učení. Dověděv se, že chystá sbor veliké sezení do Jestřabí, hlavního sídla duchověrského, zašel jsem si tam potajmu a tak, aby nikdo nepoznal, že jsem katolickým bohoslovcem. Schůze byla napolo veřejná a bez obtíže se mně dostalo do ní přístupu. Vešel jsem na večer do veliké, spoře osvětlené světnice, kde plno bylo nejrůznějších lidí, a stanul blíže dveří v přítmí, abych nikomu

zvláště nepadl do očí. Vedle mne na lavici v koutě seděly dvě ženštiny, z nichž jedna byla hodně zakuklena. Bylo patrno, že ani ona nechce být pozorována a poznána jako já. Zdála se mi být mladou a proto že na mne skoro nápadně upírala zrak, pohlédl jsem na ni také bystřeji a poznal jsem v ní — Růženku! Byl jsem překvapen nečekaným shledáním. Ačkoliv jsme se oba hned poznali, nedávali jsme na sobě ničeho znáti, abychom k sobě neobraceli zraky jiných. Vrtalo mně mozkem, proč a odkud tam přišla. Přemítání to vadilo z počátku mé vnímavosti; ale pozornosť má byla brzy všecka upoutána náboženskými výkony, jež jsem slyšel a viděl. Žasnul jsem nad skálopevnou vírou shromážděných a nad jich mravními záhadami. Hlásají, že blízka je doba, ba že doba ta je již zde, an Duch Svatý ujme se vlády nad veškerým světem i nad srdci lidskými a připravovati bude „království Boží" na zemi. Hlásají, že vzájemná a vespolná láska je jedině spůsobilá, by spasila i vykoupila veškeré lidstvo z propasti bludů a hříchů, v níž tone. Hlásají, že sám Všemohoucí posýlá k lidem dobré i zlé duchy, aby ústy prostřednic a prostředníků poučovali prosťáčky v horských chýších o příští říši Ducha Svatého, o příštím království Božím na zemi. Hlásají toho ještě více; vše je krásné a dojemné; ale — žel Bohu, bludné a kacířské! Bolestí se mně svíralo srdce, když jsem viděl, jak hluboký náboženský i mravní cit tkví v útrobách chudičkých a prostičkých lidí těch. Proč se odcizili církvi? Proč hledají pozemské blaženosti i své i veškerého člověčenstva kromě našeho ovčince? Kdo je tím vinen?... Nesuď a nebudeš souzen, ale běda tomu, skrze koho pochází pohoršení!...

Nad záhadami, jež pronášely prostřednice jako ze spánku blouznivým jazykem, visela pořád v mé duši myšlénka na Růženku. Byla již noc, než byl konec. Měsíček svítil v úplňku. Vyšel jsem mezi prvními a hleděl jsem se s ní setkati. Vyšla také a zdálo se mně, že dala znamení, abych ji prozatím neoslovoval. Vedla se s ženštinou, vedle níž seděla ve sboru. Kráčel jsem hodný kus za nimi, až jsme přišli na cestu, po níž nikdo nešel. Růženka ohlédši se oslovila mne a vykládala, že společnice je z Benecka její teta, že obě jsou tajnými přívrženci duchověrců, abych je nikomu nezrazoval. Obcuje prý schůzím sboru pod záminkou návštěv k této své příbuzné.

Šla k ní přenocovat a já ubíral se samoten domů. Noc byla jasná, ale cesta dlouhá. Svírala mne nepříjemná myšlénka, že Růžena nezachovala se ke mně upřímně, tajíc přede mnou věc pro její duševní rozpoložení, ba pro celý její světový názor veledůležitou. Tísnil mne na duši tlak, jakoby se mi byla stala urážka; v tom okamžiku jsem na ni skoro zanevřel a na jazyku mi tanulo slovo o ženské nevěře i v přátelství. Nemilý cit měl mne v moci celý druhý i třetí den po oné noční události. Stranil jsem se jí, a ona postřehši, co se ve mně děje, schválně mne vyhledala. Podala mi ruku, upřímně se na mne podívala krásným hlubokým okem, v němž leží celý svět něhy i kouzla, a usmívajíc se pravila: „Vy se na mne hněváte!"

Odpověděl jsem, že se hněvám, ale lhal jsem, neboť v okamžiku tom byl všechen můj hněv již odzbrojen. Usmál jsem se také. Vždycky se usmívám, když se usmívá ona. Dali jsme se do řeči o duchověrství

a duchověrcích; vykládala mi, proč se nesvěřila; ostýchala prý se přede mnou jakožto před budoucím knězem; bála se, že jí budu vyvracet základní články víry v zjevení duchů a nechtěla prý o tom se mnou rozpřádati nemilé hádky. V rozhovoru mi vyklouzlo slovo „pověra“. Upřela na mne zrak a trvalo chvilku, než pravila: „Pověra? Pronesl jste veliké slovo. Ale rcete mi, kde máte jistotu, kde máte důkazy, že vše to, co jednotlivý člověk, co veškeré lidstvo věří, není pověrou? Hleďte, jsme tu spolu; dívám se na vás, ale až na dno vašich útrob nemohu proniknouti. Věřím jen, že ve vás je srdce šlechetné, duše dobrá, mysl upřímná i přátelská a víra ta mne blaží, stává se mně milým citem, zušlechťuje mne a ponouká, abych i já konala dobré. Kdyby to, čemu ve vás věřím, bylo pouhou pověrou, měl byste odvahu říci mně: Nevěř?! Komu byste se tím zavděčil? Snad pravdě?“

Jala se dle názorů svých vykládati o víře i pravdě. Žasl jsem nad hloubkou citů i bohatostí myšlének dívky té. Nezachoval jsem v paměti celou nitku jejích vývodů, ale jedno utkvělo mi v duši. Jen to prý v lidstvu má cenu, co člověka zušlechťuje. Zjevením božím prý je každá víra, která člověku vštěpuje lásku i milosrdenství k bližním a činí jej dobrým i mravným; každá taková víra jest prý svatým pokladem srdcí lidských a nikdo nemá práva nazývati ji pověrou. Co v dějinách je vskutku velkolepého, vykonala prý víra. Pravda, která by sváděla člověka s cesty vzájemné lásky a mravnosti, byť se i šatila rouškou vědy, budiž vyloupnuta a odvržena jako v evangeliu oko, které pohoršuje — neboť lépe jest prý jednookému lidstvu vejíti do království božího, nežli obě oči majícímu uvrženu býti do pekelného ohně vzájemného vraždění, potírání, vzájemné nenávisti a tím i věčného utrpení a zatracení. Víra jest jako krása: obě se musí státi láskou, obě se musí státi citem, aby byly boží jiskrou a konaly v lidstvu divy. Taková víra není pověrou, nýbrž zjevením se myšlénky boží v člověčenstvu a světlým paprskem prokmitlým s nebe do tmavých hlubin duše lidské.

S názory těmi jsem ovšem nemohl souhlasit. Ale způsob, jakým je pronášela, dojímal mne neodolatelnou silou. Kdykoliv se ke mně takto rozhovoří, cítívám vždy duševní nad sebou převahu. Bývám jako omráčen; proud mých myšlének se ve mně měnívá v nehybný tvar, z něhož nemohu vymotat ani jediné nitky, a všecka má duše lne k ní. Bůh sám ví, v čem leží její síla. Mám větších a obsáhlejších vědomostí, mám obratnost ve vedení a vyvracení důkazů, mám širší rozhled a přece vždy podléhám. Vlastně nepodléhám, ale vzdávám se na milosť a nemilosť. Má sladká Růženka by byla jediná s to svésti mne na dráhu bludařů — ale nečiní tak, neboť je dobrá a ví, že bylo by to mým neštěstím.

Bavili jsme se déle než obyčejně. Rozhovořila se šířeji. Vycítil jsem již napřed, že se mi chce s něčím svěřit, ale netroufá si. Konečně pravila: „Hněval jste se na mne, že jsem vám skrývala duchověrství. Nechci k vám být neupřímnou a povím vám něco, vlastně zeptám se vás v něčem o radu.“

Při slovech těch se lehce zapýřila a sklopila oči. Již jsem tušil, co bude: vyzná se mně, že se někdo uchází o její ruku. Pomysliv si, že snad přece ten protivný Ticháněk, začervenal jsem se také. Snad to

pozorovala a trvalo chvíli, než doložila s úsměvem: „Jste již napolo panem páterem; mohu se vám i zpovídat.“

Byl jsem v rozpacích; přišlo mi vnuknutí, že musím takové záchvěvy vší mocí v sobě potlačovat nemaje práva býti žárlivým.

„Zpověď vaši mohu vyslyšet, ale rozřešení bych vám dát ještě nesměl, kdybyste měla na svědomí nějaký hřích,“ větil jsem, vše obraceje v žert.

„Hřích snad ne, jen obyčejnou lidskou vlastně ženskou slabost,“ prohodila a jala se mně vyprávět o svém poměru. Dověděl jsem se, že se do ní zamiloval jakýsi právník Blažek z Boskova, jehož neznám; že ona opětuje jeho náklonnost a že si s ním se svolením matky dopisuje.

Nevím, proč se tak děje, ale děje se, že mi je pokaždé nevolno, kdykoliv má nějakého nápadníka. Je v tom sobeckost; dusím ji v sobě i svým rozumem i svým svědomím, ale můj cit se nedá ovládat a zůstává při tom nezbedným. Nutil jsem se projevit jí soucit; ale nitro mé bylo při tom chladné, ba ledové. Marně přemahám v sobě mravní tu nedokonalost — nemohu nad ní zvítězit. Skoro se mi zdálo, že Růženka postřehla, vlastně vycítila rozpor mezi mými slovy i mezi mými myšlénkami; ale nepozoroval jsem, že by se byla nad tím zarazila. Přijala s klidem, co se jí vidělo být přirozeným, a jen na konec se zeptala:

„Blažek dosud ničeho neví o tom, že jsem členem sboru duchověrcův. Mám se mu s tím svěřiti? Dejte mi přátelskou radu.“

„Ví to vaše matka?“ tázal jsem se navzájem.

Když odvětila, že nikoliv, poradil jsem, aby ani svému nápadníku ničeho neříkala. Slíbila, že se dle toho zachová, ale mně bylo nevolno; chybil jsem; měl jsem jí poradit opak.

Růženka má Blažka! Pomyšlení na to je mým tyranem, který mne sužuje a trápí. Mé nitro, má všecka mravní bytost se vzpouzí a namahá se svrhnout se sebe tyrana toho. Ale můj rozum i mé svědomí jsou málomocny — ba málomocný je proti divochu tomu i sám božský Plato! Čtu jeho „Hostinu“; pachtím se proniknout jeho myšlénky o lásce povznesené nad pohlavní vášně; usiluju nadchnout se krásnou vidinou o čistém, neskaleném poměru dvou lidských duší; chci čerpat sílu, abych dle toho ustálil a přivedl k dokonalosti všechny své city k Růžence — ale ze změtených spoust mých představ vyzírá na mne potaji jako nezbedný šotek lahodná tvář milé dívčiny té a růžové rtíky její mně šeptají: „Marné počínání! Člověk není stvořen z Platonových vidin, nýbrž ze zemského prachu!“

O sladká tvářičko má!

V naší horské chaloupce dne 20. srpna 1882.

Jsem knězem a první úřad, který jsem konal ve své domovině, byl včera pohřeb mladé Krystynky Slavíkové, jíž jsme byli přede dvěma léty na svadbách, a po pohřbu zádušní mše. Všem obřadům byla přítomna Růženka s Blažkem, jenž byl ve mlýně návštěvou. Je s ním již zasnoubena.

Bylo na ní vidět pohnutí. Dlouho se přemahala; ale když jsem ku

konci četl slova z epištoly sv. Pavla: „Nechcemeť, bratří, abyste nevěděli o těch, kteří zesnuli, abyste se nad nimi nermoutili, jako i jiní, kteříž nemají naděje" — a když mimovolně při tom zrak můj zabloudil do lavice, kde seděla, nezdržela se i propukla v pláč. Snad vzpomínka na otce vynutila jí slzy.

Odpoledne jsem byl pozván do mlýna a zasedli jsme jako obyčejně do zahrádky ku kávě — Růženka, Blažek, Čapek a já. Blažek patrně již ví o přátelském poměru mém k jeho nevěstě. Byl na mne žárliv a špatně skrýval svou ke mně nechuť. Já naopak necítím k němu nižádné hořkosti. Překonal jsem vše, co ve mně kvasilo, odvrhl rmut a zbyl v mém srdci čistý, nižádnou vášní neskalený cit přátelské lásky k dobré Růžence. Chovám v nitru svém jen jediné přání: šťastnou viděti přítelkyni svého mládí. Rád bych byl i přítelem tomu, koho si vyvolí její srdce. Doufám, že toho docílím, ač včerejší namahání mé bylo marné, neboť Čeněk — tak říkají Blažkovi — na sedm zámků uzavřel přede mnou duši svou. Nedivím se mu, vždyť i já podobně postonával. Klid svůj jsem nenašel v Platonovi, ale ve svém vlastním srdci, proniknutém zásadami evangelia. Kdyby lidé otevřeli nitra svá božským naukám těm, aby v nich vzklíčily a vzešly jako ono zrno v půdě úrodné, byl by již zde na světě ráj. Avšak daleka ještě doba ta a proto není na čase blouzniti, nýbrž vytrvat a bojovat, seč síly stačí. Kdyby alespoň lidé byli všichni, jako Růženka, jak blízké by bylo království boží na zemi, v jehož příští ona vroucně věří! Myšlénka ta mi vtanula na duši, když jsem ji viděl vedle jejího Čeňka, jenž nesnese s ní porovnání. Pravím bez vší k němu trpkosti: stojí pod ní, protože i přes okázalé své světáctví je nezkušený a v nezkušenosti své dětinský i ješitný. Ač sám nejsem světa sběhlý, poznám vlastnosti ty přece na každém podle dvou znamení. Předně dle toho, když mladík hrozně mnoho očekává od života i od světa, mysle, že bůh ví jaké štěstí, blaho neb vznešené postavení uroní mu osud do klína; a podruhé dle toho, když ze všech jeho řečí vyznívá jako stálým připěvkem: „ty, on, vy, oni — ti všichni nejsou ničím, ale já, já, jediné já." Snad v tom „já" je kus nezbytné životní dělnosti, ale nevyspělé a dětinské. Takovým je Čeněk. Jak klidná a nad rmuty ty povznesená je vedle něho Růženka!

Ale jedna věc se mne při včerejším besedování dotkla nepříjemně. Čapek zapředl rozhovor o duchověrcích a vypravoval o nich svým flegmatickým a dobráckým spůsobem pouhé události, o kterých sám slyšel, nemíchaje do toho vlastní názory a úsudky. Jen zde onde prohodil nějaký nevinný žertík neb vtip. Ale po něm spustil Čeněk. Hned jsem postřehl, že Růženka s ním dosud nesdělila své tajemství, a skoro jsem se lekl, když se jal vykládat své rozumy. Je v něm plno odporu a nerovnanosti. Napolo je racionalistou napolo fantastickým romantikem a sentimentalistou; je v něm kus Francouze i Němce zároveň a kromě vlastenectví má v sobě málo českého. Patrně ho, syna české matičky, vychování a četba pokazily. Spustil proti ubohým duchověrcům celou spoustu praskavých kulí a ostrých střel, vyňatých ze zbrojnice běžné vědy a vydával je v posměch. Mluvit umí, což o to; ale ubohá Růženka seděla jako na trní: červenala se, bledla, klopila oči, tu je zas odvracela

na stranu, aby se mu nemusila dívat do obličeje, a jednu chvíli jsem pozoroval, že dvě lesklé slzičky orosily jí tváře. On nepostřehl ničeho; jsa zaujat jedině sám sebou a svými vývody neměl tušení, co děje se v srdci jeho dívčiny. Když dořečnil, bylo znát, že je dokonale sám sebou spokojen. Ale na její bílém čele postřehl jsem mráčky nevole; chystala odvetu; v obličeji se zapálila, v očích se jí leskl nezvyklý oheň, ba i trochu se zachvěla; překonala však okamžité rozčilení a sebevědomě, skoro hrdě děla:

„Jsem členem duchověrců a patřím k jich sboru. Mínění o jejich učení a víře může býti rozdílné; ale mám právo žádat, aby nebyli vydáváni v posměch. Není směšná víra, je-li výronem mravních názorů světových.“

Blažek i Čapek byli překvapeni, jen já zůstal klidným. Nastala chvilka rozpačitého mlčení. Růženka viděla na tvářích Čeňkových účinek svých slov a chtěla jej zmírniti. „Tajemství to“ — pravila — „nenáleželo výhradně mně, nýbrž i jiným osobám, které jsou mně milé i blízké, a proto jsem je střežila. Prosím, abyste je i vy zachovali pro sebe, neboť matka má byla by velice zarmoucena, kdyby se dověděla, že jsem mediánkou.“

Poznal jsem hned, že Čeněk přes mnohé své vady je mladík dobrý. Byl všecek polekán; nehledal zbytečných výkrutů i obvyklých v takovém případě omluv, ale zcela prostě dal se vinným a doložil: „Je-li má Růženka spiritistkou, pak spiritisté jsou zajisté lidé povah výtečných a hlubokých i lituju, že jsem jich neznal důkladněji; ale v Růžence nalezám pravé pro ně měřítko a zcela jiný o nich úsudek.“

Tato slova mě smířila s jeho ostatními chybami. Líbila se mně a Růžence také. Usmála se, podala mu ruku, kterou dvorně políbil, a byli smířeni. Ač zřejmě toho nejevili, zdálo se mi přece, že si přejí být beze svědků. Proto jsem se rozloučil a přiměl i Čapka, aby odešel. Já pak usedl k oknu v naší chaloupce a díval se na matičku, jež zářila radostí, že jsem panem páterem. Prozpěvovala si pobožné písně, ba jednou zanotovala i jakousi světskou a při tom chystala mou výpravu. Jsem ustanoven za kaplana do Doubí u Libochovic a za týden mám být na místě. Matička shání, kde co může; i včera, když jsem přišel ze mlýna, šukala sem tam po světnici a mezi zpěvem se mnou hovořila.

„Tak co — přijdeš Růžence na svadbu? Beztoho tebe dožádají, abys je oddával.“

„Přijel bych; ale snad to ještě potrvá,“ odpověděl jsem matce.

„Ba ne — mlynářka povídala, že brzy. On má dělat jen ještě jednu malou zkoušku, pak se stane doktorem, a hned po tom bude svadba. Ale, pane, lidé si vypravují, že prý ženich nemá mnoho zdraví. Inu, pán bůh jim dej štěstí!“

Zmínka o jeho zdraví mne bodla u srdce. Podíval jsem se z okna a zahlédl Růženku s Čeňkem, jak se procházejí podél Jizery. Přešli na náš břeh a viděl jsem je z blízka. Byli veselí, patrně již udobřeni a zdálo se mně, že jsou šťastni.

Bůh jim žehnej — já pozejtří odjíždím.

V Doubí u Libochovic dne 10. prosince 1883.

Stihla mne veliká a smutná nehoda. Večer na dušičky byl jsem volán do Hrušic k nemocnému. Umíral tam domkář Beran. Přejel ho za soumraku na silnici těžký, cukrovkou naložený vůz, při němž se koně splašili a nenadálým tryskem ubohého povalili. Nebylo pomoci, ékař ho opustil, zbýval jen kněz. Byla již noc; dešť se lil, vítr fičel, venku byla tma a chuďasův nejstarší syn, asi šestnáctiletý výrostek, přišel pro mne s pláčky bez povozu. Nemocný skonával, čas kvapil a nebylo kdy shánět příležitost. Vypravil jsem se narychlo s kostelníkem, jenž nesl svítilnu, a pospíchali jsme v dešti i blátě, kam nás vedl průvodčí. Když jsme přišli na místo, objevil se nám hrozný obraz. Stýkám se často s lidskou bídou, ba dotýkávám se jí ve svém povolání takřka prstem a odvykl jsem si děsit neb hnusit se před ní. Ale co jsem tenkrát uzřel, sahalo přes meze toho, co kdy se mně událo viděti. Domek stranou osady; ve světnici se bortily stěny; okny, zalepenými roztrhaným papírem, fičelo; kromě krátké lavice a malého stolku nebylo tam nábytku, ba ani lůžka a těžce poraněný ležel na slámě prostřené po podlaze. U kamen, v nichž netopili, choulili se v roztrhaných cárech čtyři chlapci, z nichž nejstaršímu sotvy bylo osm let, a plakali; vlastně více křičeli než naříkali. Nahoře v koutě také na podlaze zajikalo se pláčem nemluvně, zaobalené do jakýchsi hadrů: neměli ani kolébky. Žena dávala muži obklady, ač věděla, že se přiblížila poslední jeho hodinka a že mu není pomoci. Měl od koňských kopyt přelámaná žebra, od kol a vozu zlomenou nohu a krví byl všecek potřísněn. Z hluboka stenal; bylo patrno, že má hrozné bolesti, ale přemahal se a nekřičel, jen stlumeně hekal. Dosud z něho páchla hnusná kořalka a byl všecek pokryt pínou. Kořala — duševně i tělesně schrátralý: a přece uprostřed hrozných bolestí přijal vděčně, skoro radostně poslední útěchu církve na cestu dalekou.

Zaopatřiv jej pospíchal jsem zpět: Venku nepřestával dešť, vítr skučel ze všech koutů světa a rozklácené stromy šuměly se všech stran. Kostelník šel přede mnou nesa svítilnu. Ale sotvy jsme byli za osadou, zahučel silný náraz vichru a světlo nám zhaslo. V dešti a větru selhaly všechny pokusy rozžehnout je opětně. Před sebe nebylo viděti na krok: taková byla tma. Šli jsme po polních cestách, abychom si nadešli. Kostelník radil, abychom odbočili na silnici, po níž cesta bude sice delší, ale po tmě jistší; jinak že v polích zabloudíme. Učinil jsem tak; třesa se zimou a všecek promoklý ťapal jsem ve tmách po silnici. Blížili jsme se k Hronovicím, odkud jsme neměli domů ani plné půl hodinky. Z daleka jsme viděli kmitající světla a dle jich vzdálenosti jsme tušili, že přicházíme na počátek oné dědiny. Jen nám bylo s podivením, že nevidíme kahánku v oknech mýtného domku, jenž v oněch místech stál. Pro tmu nebylo lze ničeho rozeznat a o poloze jsme soudili jen nadařbůh. Schouliv se do svrchníku zrychlil jsem krok k prudšímu spěchu tak, že kostelník o něco málo zůstal za mnou. V tom jsem ucítil hrozné udeření do hlavy. Pamatuju se jen, že se mi v očích zajiskřilo, jakoby mi před zrakem někdo zakřesal ocílkou, a že jsem z plna hrdla vykřikl.

Ostatně nevím ničeho, neboť jsem upadl a omdlel. Když jsem otevřel oči nabyv vědomí, ležel jsem na posteli v mýtném domku a vedle mne stál kostelník s několika tehdy mně neznámými lidmi. Vypravovali, že v spěchu a ve tmě narazil jsem ze vší síly hlavou o mýtní šraňk, jenž v noci byl spuštěn a jejž nebylo vidět.

Jen s těží jsem se potom dobral domů. Hlava mne bolela a třetí den jsem nadobro ulehl. Rozstonal jsem se na zapálení mozku a vyležel málem celé tři neděle. Nyní je mi zas dobře; ale někdy mně dosud v hlavě hučí a šumí. Lékař mi nařídil, abych se šetřil a duševně se příliš nenamahal; mám se vystříhat nočního bdění a čtení. Také mi radil, abych si více hleděl společenského života a zábav. Má snad pravdu; vedl jsem dosud život samotářský a seděl jen nad knihami. Člověk se tím stane mimovolně jednostranným, zádumčivým a ztrácí smysl pro potřeby skutečného života.

Za několik dní přijede do města herec Možný z Prahy a bude tu pohostinsku hrát Hamleta. Půjdu a těším se. V posledních měsících jsem se zabýval trochu Shakespearem; ač jsem v něm nenašel ani tolik myšlenek ani z něho nevycítil tolik velikosti, kolik obdivovatelé do něho kladou, poznal jsem přece prostým a předpojatým rozumem, že díla jeho jsou hodna obdivu.

Z domova mám smutné zprávy. Růženka se měla na podzim vdávat, já sám měl jsem svou milou, drahou přítelkyni oddat, ale ženich její povážlivě se roznemohl. Má prý chudák souchotiny. Můj bože, co na světě různých běd a bolestí, co útrap a neštěstí! Snad tak musí být, aby lidstvo prošlo ohněm očisty, sušlechtilo se již na tomto světě svým vlastním bolem a připravilo se k velikým věcem, jež mu v budoucnosti chystá Pán, i hmotně v životě vezdejším na této zeměkouli.

Jak často jsme hovořívali s Růženkou o těchto věcech! O Růženko, kdyby lidé byli jako ty, byl by ráj na zemi!

Dne 15. prosince 1883.

Viděl jsem Hamleta a to bylo mou zkázou. Při dlouhém monologu s počátečnými slovy „být či nebýt" nastala překotná změna. Seděl jsem v druhé lavici od jeviště. Hamlet nemluvil k obecenstvu, ale jal se otáčet výhradně jen ke mně. Na mne ukazoval, na mne se díval, ke mně vztahoval svá slova; všichni lidé, co jich tam bylo, obraceli na mne zraky, počali si o mně šeptat, o mně mluvit. Pojal mne strach. Nevyčkav konce utíkal jsem z divadla do města a z města domů; ale na cestě hnaly se za mnou jakési postavy. Ohlížel jsem se a slyšel jich hlasy, jak si vyprávějí, že teď v noci nebude těžko mne chytit; nemohl jsem jich po tmě rozeznat a pádil, co mi nohy stačily. Nic naplat; ti ukrutní lidé běželi za mnou, hrozili mně z daleka a nepřestali mne pronásledovat jakýmsi tajemným způsobem, který mne děsil noční hrůzou. Přišed domů zavřel jsem se ve svém pokojíku, ulehl do postele, ale neměl klidu. Zapomněl jsem snad zamknout vrata od fary; a nebo snad jiným způsobem dostali se asi čtyři z mých pronásledovatelů do síně, postavili se přede dveře mého pokoje a pošeptmo se radili, jak na mne vrazit, jak

mne polapit. Šušlali; ale já dobře rozeznával jejich hlasy. Jeden z nich myslil, že nejlépe vypáčit dveře a zmocnit se mne násilím. Ostatní z toho zrazovali a radili čekat, až usnu. Trnul jsem hroznou bázní, vylezl z postele, postavil těžký stůl přede dveře, aby na mne nemohli, zase jsem ulehl a přikryl uši i hlavu peřinou, abych neslyšel tajemných hlasů. Nic naplat. Čím více jsem se pokrýval, tím více dorážely jejich šepty k mému sluchu. Bylo dávno po půl noci, když jsem se po dlouhém zmítání odhodlal, že odstrčím stůl, otevru dveře a postavím se svým stihatelům tváří v tvář, bych viděl, kdo jsou a dověděl se, čeho ode mne žádají. Hned to nějak zpozorovali; snad se dívali klíčovou dirkou; neboť sotva jsem vstal, ubíhali pryč. Slyšel jsem, jak si na útěku vypráveli, že mne dnes nechají s pokojem, ale zejtra na noc že si pro mne přijdou. Vjel do mne hněv a vzav do rukou světlo hnal jsem se za nimi až k hlavním vratům. Ale nezastihl jsem jich; zmizeli beze stopy. Mají patrně paklíče ke všem zámkům naší farní budovy.

Panu faráři jsem dosud ničeho neřekl, ale musím mu oznámit vše. Takhle se přece nemůže na dál se mnou konat! Včera večer přišli lotři zase a opět na mne za dveřmi doráželi. Ale již jsem se jich tak nebál a nechal jsem je, ať si šeptají co šeptají. Vždyť jsem nikomu neublížil a nemám se čeho bát. Ale panu faráři se svěřím. Požádám ho, aby dal předělat všechny zámky a před faru aby postavil noční stráž. Když bude třeba, budu hlídat s jinými. Mám zlost a polapíme-li některého, utrží notný výprask.

Odpoledne 17. prosince 1883.

Nyní vím vše. Spikli se proti mně; chtějí mne ubohého zničit! Farář a starosta ba i kostelník jsou největšími mými nepřáteli. Poštvali proti mně celou obec a zamýšlejí se na mne vymstít nejstrašnějším spůsobem: chtějí mne strčit do blázince!

Když jsem včera ráno faráře žádal, aby dal předělat všechny zámky i závory a postavil k mé ochraně noční stráž, podíval se na mne, pokrčil ramenoma a podivně se usmál, neodpověděv mi ani slovíčkem. Věděl jsem hned, na čem jsem a jako blesk mi projela mozkem jasná myšlénka, že přede mnou stojí můj nejúhlavnější nepřítel.

Ještě štěstí, že v těchto hrozných okamžicích mého života sám Všemohoucí seslati mně ráčil pomoc svou a nadal mne zvláštním darem. Poznávám totiž srdce i duši každého člověka, s kterým mluvím; vím co si myslí; slyším v tajemném šeptu hovořiti myšlénky jeho nitra a nic neujde mé pozornosti. Je v tom veliký dar, jenž mi udělen, a snad někdy v daleké budoucnosti stanou se všichni lidé účastníky hlubokého nazírání, že druh druha bude pronikati do nejskrytějších útrob. Mně je to zcela pochopitelno. Každá lidská myšlénka je vlastně slovo, neboť myšlénky není beze slova; slovo je vtělením myšlénky. Člověk, jenž ve své duši si něco myslí, vlastně sám sobě něco povídá; jenže vnitrná slova, která si praví, jsou jako telegramy, které projíždějí na drátech jeho čivů a nejsou dosud zachyceny a napsány na kus papíru, nejsou totiž jazykem projeveny. Moje nynější nazíravé poznávání je vlastně dalším rozšířením a vývojem přirozených mohutností smyslových; já ne-

musím čekat, jest-li a až člověk, s kterým se právě zabývám, pronese ústy své čivové telegramy; já mu telegramy ty zachycuju, čtu a slyším hned bezprostředně z jeho nervů, ať chce nebo nechce. Vystihl jsem tím spůsobem řeč a vzájemné dorozumívání beze slov jazykem mluvených. Tím vyplněno dávné přání mé; vždy jsem si stýskával, že mi nelze proniknout lidem do nejvnitrnějších útrob, do nejhlubších tajin jejich myšlének. Často se mi zdálo, že si Růženka o mně něco myslí, a já nevěděl, je-li to s pravdou čili nic. Přemítal jsem, uvažoval, počítal, rozbíral, kormoutil se; ale nic naplat, jistoty jsem nenabyl. Nyní vím vše; lidská srdce jsou mi otevřena do kořan jako kniha, jako příroda sama. Ale o běda! Čtu v lidských útrobách zvěsti hrozné, úžasné... tůň, černá tůň, úžasná propasť s potvorami na dně. Právě mi napadá, že tato má mohutnost má v říši živočišné jakousi obdobu. Stáda zvířat, smečky psů i vlků, hejna ptáků, hnízda mravenců, úly včel rozumí sobě také vzájemně beze slov pouhým stavem čivstva.

Toto mé hlubší nazírání je vlastně strašným břemenem, ba neštěstím; není odměnou, ale božím trestem a přísnou zkouškou za křehkosti a hříchy mé. Vždyť vnímám a slyším samé hrozné věci! Celý svět se proti mně spiknul, všichni lidé mne nenávidí a nejhorší z nich je náš farář. Teď vím, proč má na mne zlost. Myslí si, že jsem ho chtěl očernit a shodit s důstojenství, abych se sám dostal na jeho místo. Proto mne tak pronásleduje. Ale nejhůře je, že ví, co se kdy v mém životě událo. Je pravým ďáblem! Když jsem s ním včera seděl u oběda, povídal si o mně v myšlénkách: „Vidíš, darebáku... byl jsi již bohoslovcem z druhého roku a líbal jsi tehdy v zahradě Růženku... chtěl jsi ji patrně svésti!“ Obrátil jsem se k němu a skoro zuřivě jsem mu pravil: „Není pravda, co si o mně myslíte!“ — A ten špatný člověk měl tolik drzosti, lhát mi po tom do očí, že si o mně nic zlého nemyslil. Vstal od stolu a odcházeje z pokoje, kde jsme jedli, šeptal si u dveří v myšlénkách: „Počkej darebáku... rád bys byl na mém místě farářem... ale strčíme tě do blázince!“

Vjela do mne hrozná zlost, ba zuřivost. Chtěl jsem vstát, vrhnout se naň a rozbít mu se stolu všechny talíře o hlavu; ale překonal jsem prudké hnutí nadlidským namáháním, odešel do svého pokojíku a zavřel se na klíč. Hned potom jsem si umínil, že jakmile nastane noc, vyskočím ven oknem, které hledí na dvůr, přelezu přes zeď a uteku pryč do světa, aby mne nechytili a nestrčili tam, kam chtějí. Abych nemusil s tím čertem při jídle sedět ba již ani se s ním setkat, dal jsem si přinést večeři k sobě a sbíral jsem se vykonat svůj úmysl hned, jak jen se najím a posilním. Když jsem byl hotov, oděl jsem se zimníkem a uvažoval, co si mám ze svých věcí vzít na cestu. Napadlo mně, že člověk na dráhu života nepotřebuje ničeho jiného, než slovo Kristovo a zastrčil jsem k sobě do kapsy evandělium. Ale pak mi vtanulo na mysl, že svým vrahům nesmím nechat v rukou za kořist denník, do něhož jsem zapisoval své city a denní události. A tak jsem připojil k svatému písmu i denník svůj, vzal hůl do rukou a blížil se k oknu, abych se dal na útěk. Sotva jsem však od stolu učinil dva kroky, zaslechl jsem z venčí hlasy. Slyšel jsem a rozeznal dobře, jak pod oknem šeptala farská ku-

chařka kostelníkovi: „Jen ho nechte ... jakmile vyskočí, vrhnete se na něho, popadnete ho za krk, povalíte na zemi ... pak ho svážeme, strčíme do vozu a odvezeme do blázince.“ V témž okamžiku dorážel ke mně hlas ďábelského faráře, jenž stál za dveřmi a jizlivě šeptal: „Vidíš, darebáku, že nám neupláchneš! Rozestavili jsme se všech stran stráže a marně jsi konal přípravy k útěku. Všechno vím ... líbal jsi v zahradě Růženku a chtěl jsi ji svést!“

Byl jsem ztracen a nezbývalo, než klidně se podati svému hroznému osudu. Svlékl jsem se, uložil denník do schrány, klekl na zemi, vzal evandělium a jal jsem se vroucně modliti. Ale ďábelští moji vrazi, kteří byli na všech stranách kolem mého pokoje ukryti, nechtěli mi popřáti ani této útěchy. Se všech stran doráželi na mne ošklivými šeplavými hlasy a jizlivě se mně vysmívali. Nejhůře si počínala pod oknem kuchařka. Mluvila o Růžence tak drzým a nestydatým spůsobem, že jsem se červenal. Cítil jsem, jak mi krev po celém těle počíná divně proudit a hrne se návalem k hlavě. Byl jsem všecek rozdrážděn; nesnesl jsem toho déle, přiskočil k oknu, ostrými slovy jsem jí vytýkal její necudné řeči a pořádně jsem ji vynadal. Ale můj nejúhlavnější nepřítel za dveřmi se jí zastal; nanovo na mne dorážel a vinil mne z pijáctví, z různých jiných neřestí, ba z nejhnusnějších zločinů. Mezi jiným ďábelským očerňováním mně vytýkal, že jsem bludař i kacíř, že nadržuju duchověrcům, ba že jsem jejich tajným přívržencem a že přijdu nejen do blázince, ale budu i z církve vyobcován. Měl jsem nejprve v úmyslu, pustit se s ním do hádky; ale kdyz se jal vyčítat mně i to, že jsem ukradl z chrámu Páně panence Marii dukát, jenž se tam před půl létem ztratil, jala mne taková bolest a lítost, že jsem mu ani neodpověděl a dal se do usedavého pláče. Byl jsem tak přemožen svým neštěstím, že jsem si v okamžiku tom přál, aby si pro mne přišla smrt. Pohřížen v žal ulehl jsem do postele; ale pokoje jsem neměl. Z večera mne hlídali jen farář, kostelník a kuchařka. Ale po tom v noci si zavolali na pomoc celou obec se starostou na čele. Lidé ti rozestavili se po všech stranách okolo fary, střežili mne a nepopřáli mně ani klidné chvilky. Slyšel jsem všechno, co si o mně šeptem vyprávěli; a o ničem nehovořili než o mně. Chvilkami se mi zdálo, že opravdu se pominu rozumem, ale napínal jsem všechnu sílu duše, abych odolal ďábelským nástrahám. Nejprve mluvili o mně jen mezi sebou, ale později obraceli se proti mně a přímo na mne doráželi. Můj nazírací dar mne spasil. Hned jsem totiž postřehl, co si můj nejúhlavnější a ďábelský vrah myslí. Pravil totiž v myšlénkách sobě a potom také tajně jiným, že nemají dosud pražádné důvodné příčiny, pro kterou by mne mohli strčit do blázince. Příčinu prý si musí zjednat tím, že mne budou dráždit; já prý to nevydržím, dám se strhnout k zlosti a zuřivosti, budu okolo sebe vším tlouci, mlátit, hrozně láteřit a tu prý bude nejlepší příležitost mne svázat a odvézt tam, kam patřím. Poznání těchto chytře nalécených úkladů mne spasilo. Měl jsem se na pozoru, sebral jsem všechnu vnitrnou mohutnost, abych nevybuchl, a ležel jsem tiše jako beránek. Můj zdánlivý klid popuzoval mé hlídače. Napjali všechno úsilí, aby mne přivedli do vzteku; vyplazovali na mne jazyky, mluvili necudné řeči, vypravovali o mně nejhanebnější kousky, nadávali

mně a když vše to jim nepomahalo, sáhli k nejkrajnějšímu prostředku. Pod mým pokojem je malý sklep. Tam postavili množství elektrických baterií a vedli silné proudy po drátech na strop pod mou postel. Cítil jsem, jak elektrické jiskry lítají skrze zeď a podlahu do mne a způsobují ve mně pekelný žár s hrozným napjetím. Brněly mne všechny údy. Elektřinu pod mým pokojem vyvinovali nejen bateriemi ale i v prastarých přístrojích třením velikého množství pečetního vosku, jehož pronikavý zápach protivným způsobem dráždil můj čich. Myslil jsem, že muk těch již nevydržím, že vyskočím s postele a všechno kolem sebe rozbiju. Ale mocná představa, že moji vrazi právě toho chtějí docílit, vnukla mi nadlidskou sílu. Válel jsem se na posteli se strany na stranu, jakobych byl nabodnut na žhavý rožeň, ale vytrval jsem.

Ta noc byla strašná, děsná! Byl jsem umdlen až k smrti. Rozsvítil jsem, podíval se na hodinky a bylo půl šesté ráno; zdálo se mi, to že není možné a že není ani půlnoc. Čas ubíhal jako bleskem. Když moji vrazi pozorovali, že marné je jejich úsilí, ustáli od svého zběsilého počínání a projevovali jen radost z mé bezmocné únavy. Ležel jsem jako smyslů zbaven; ale i v tom smutném stavu jsem postřehl, že počet mých nepřátel se o jednoho rozmnožil, jenž mi byl ze všech nejprotivnější a nejnebezpečnější. K ránu totiž přišel a připojil se k ostatním jakýsi lékař z Pražského blázince. Patrně proň poslali, aby měli proti mně důkaz a mohli mne jemu odevzdat. Hned jsem se dozvěděl, že se jmenuje Petrovský. Neviděl jsem ho sice, jen slyšel, ale vím, že má dlouhý šedivý vous a černé pronikavé oči. Jal se na mne dorážet ze všech nejjizlivěji. Když jsem ležel jako ve mdlobách, vysmíval se mi slovy: „Vidíš, už tě máme tam, kde jsme chtěli; teď jsi náš; nemůžeš sebou vládnout; ani hnátem nehneš, ba nehneš ani jazykem. Zkus to: že nevyslovíš ani své vlastní jméno a příjmění?“

Chtěl jsem mu dokázat, že v hrdlo lže. Ale, o běda! Já opravdu nebyl s to hnouti jazykem a pronésti své jméno. V tom okamžiku jsem myslil, že jsem ztracen. Sebral i napjal jsem poslední síly a po dlouhém namahání se mi přece podařilo zdlouhavě zablábolit „Jan Petrák“.

„Zkouška dopadla dobře; já tě jen zkoumám,“ pravil protivný doktor a pohroziv, že večer přijde zas, odešel. Ten člověk na mne působil jako můra. Po jeho odchodu se mi ulehčilo a trochu jsem si sdříml, ale ne dlouho — jen asi hodinku. Vstal jsem pak a nevycházel. Snídaní i oběd mi služka přinesla; netknul jsem se však jídla. Chtějí mne otrávit; míchají mně do pokrmů síru a kostík. Snad jim nejde ani tak o mé bezživotí jako spíše o to, porušiti mé zdraví, rozrušiti mé čivy a rozdrážditi mne k zuřivosti, aby měli proti mně zbraň. Štěstí, že mám výborný čich — hned jsem to vycítil, sotvy že holka položila talíře na stůl. Měl jsem sto chutí, omlátit jí to o hlavu; ale věda, že mne nepřátelé na všech stranách střeží, přemohl jsem se. Také jsem hned svým nazíravým poznáváním postřehl, že děvče není ničím vinno, neboť si v duchu šeptalo: „Chudák, je mi ho líto!“ Šel jsem si ke studni sám pro vodu, do kurníku sám pro několik vajíček a uvařil jsem si je na tvrdo. Ďábelští vrazi, již mne obléhají, nechali mne bez překážky projít; jen se mi vysmívali; ale nedbám toho, ba počíná mně jejich

konání být trochu lhostejno. Jsem sice sklíčen, jsem sice ve vězení, ale nepoddám se!

Můj Bože, jaká tragedie odehrává se se mnou! Člověk nejšlechetnějších úmyslů, člověk dobrý, jenž nikdy vědomě druhým neublížil, padne snad do osidel nalécených naň nástrah a sřítí se do vykopané mu propasti.

(Pokračování.)

Z básní Aug. Eug. Mužíka.

Madame Roland.

Madame Roland na smrt spěla
v středu Girondinů svých,
na čele květ klidu měla,
úsměvu zář na lících.
Z černé půdy květ jak bílý,
tak z temného hedvábí
sněžné poprsí jí plálo
alabastru půvaby.

Dianina hlavo krásná,
záhy v krvi zrudnout máš!
Velké oči, přehluboké,
zapadnete pod rubáš!
Mladí páni na ni zřeli
jak šla na smrt, s nadšením,
dlouho za ní pohlíželi
a vzdychali s toužením.

Ženy, divé kněžky Vraždy,
revoluce zvrhlé feny,
na ni vztekle šklebily se,
plily před ní rozzuřeny.
Zdvihajíce sukní lemy
bujný kankan tančily,
krve její peřejemi
napřed již se opily.

Ale ona dále spěla —
nesklonila na ně hled,
kráčela v své ženské pýše
klidná, čistá jako led.
Čím jí byl ten hmyz v svém kalu,
guillotina v děsu svém?
Zašlo slunce idealu,
jenž byl jejím ženichem!

—

Žena.

„Aj jásá bujný Řím!“
Lermontov.

Jak zvíře uštvané sem přiběhla, tu stojí,
a hledí na bránu. Ta zamčena je pevně.
Ve vzduchu růžovém se kolos černá hněvně —
toť strašná aréna — muž její spěl tam k boji.
Ku prsům hubeným své dítě tupě tiskne,
a z očí krvavých již slza nevytryskne.

Tu čeká od rána. Za odpoledne žhavé,
jí z retů rozpuklých se stony derou dravé.
Je ticho, mrtvo kol. Jen z dáli hukot moře
a z nitra černých zdí řev zvěře zní sem spoře.

Tu náhle z arény sem zahřmí potlesk divý
jak vodopádu strž, jenž prorve skalin tes —
křik davu jásavý a her a zábav chtivý —
to gladiator kýs tam proklán v písek kles.
A jako řeky proud se valí blíže řev,
a vzduchem hořícím čpí čerstvá, sladká krev.

Teď brána arény se ztěžka otevírá,
a žena jako duch v tu chmurnou díru zírá,
zda v ní se objeví?... Již vítězové pádí
na hlavách svěží laur a krve plné údy,
van moře lichotný ty rány jejich chladí,
a ve prach odtéká déšť jejich krve rudý.

Zajaté.

(K vyobrazení.)

Patrně výjev z některé staroperské výpravy proti Řekům. Před vítězným perským velmožem klečí skupina nešťastných obětí války, prosíc o slitování: zajatá mladá žena, jejíž manžel bezpochyby padl v boji, spíná k vítězi ruce v bázni o své dvě dítky, které se sepjatými ručkami úzkostlivě vzhlížejí k cizímu ozbrojenému muži; před nimi klečí spanilá dívka, snad sestra její, odevzdána ve svůj neblahý osud. Peršan klade osmahlou, drsnou ruku na bělostné, půvabné rameno té rozkošné bytosti, která právem války stává se jeho otrokyní; ale výraz mužné jeho tváře svědčí, že milostný ten půvab naklonil srdce jeho k citům, kteréž i ostatním zajatým slibují ulevení krušného losu.

Gerhart Hauptmann a jeho „Hanička".

Napsala Anežka Schulzová.

erhart Hauptmann jest nejzajímavější osobnost nejnovější dramatické literatury německé; talent hluboký, opravdový, veskrze moderní. Rodilý dramatik, jenž v dílech svých podává vždy skutečnost, nikoliv pouze dojem skutečnosti. Neboť neopisuje přírodu, nestojí vedle ní se svou lupou pozorovatelskou, nýbrž proniká ji celou vášní svého smyslu pozorovacího a zároveň celou silou svého ducha individualisujícího a charakterisujícího. A proto příkře realistické, širokým, volným proudem se ubírající líčení malých, drobných rysů života všedního vždy tak přesně a úzce souvisí s nejhlubšími, nejvyššími city lidskými, jež básník tlumočí. Realismus formy a obsah myšlénkový a citový splývají vždy v dokonalý, jednotný celek skutečnosti.

Jakožto spisovatel Hauptmann vyšel od Zoly a Ibsena.

Zajímavo stopovati, jak v osobnosti jeho právě ony rysy, jimiž tito básníci se rozlišují, spojily se v celek samostatný. Stanovisko Zolovo jest ryze pozorovatelské. Líčí skutečnosť přesně a podrobně jak jeví se jeho ostrému zraku pozorovacímu, neprováděje důsledků, plynoucích z tohoto líčení. Přehlíží život v celé šíři a plnosti a dává mu výraz přesným okreslováním. Však nikdy nedotýká se hranic, jež panující řád společenský položil jednotlivci, nikdy nepoukazuje za ně, nikdy nehájí individuelní práva jednotlivce, nikdy necítíte z děl jeho rozhořčení nad poměry vládnoucími neb touhu po vyšší morálce neb jiném lepším řádu věcí, nikdy slovo ani myšlénka, jež otvíraly by nové rozhledy, jež pomáhaly by na svět nové, živé pravdě a potíraly pravdy staré, mrtvé.

Spokojuje se ustálenými, konveniencními pojmy o mravnosti, o ctnosti a nepravosti, o dobru a zlu. Výtka smělosti neb nemravnosti, jež ozývá se proti dílům jeho, zajisté vztahuje se jen na formu, kdežto obsah krotce a mírně pohybuje se ve vyjezděných šosácko-společenských kolejích myšlénkových. Proto volí též z pravidla bytosti, jichž vnitřní život jest prostý, všední, jednoduchý. Hlavní věc jest okolí, prostředí, člověk jest jen jeho mechanický výsledek. Jest to, jak známo, theorie Tainova, jež podmiňuje u Zoly tento názor na člověka. Linie okolí a člověka splývají v dílech jeho v celek tak dokonalý, že mizí téměř rozhraní mezi bytostmi živými a neživými. Stroj na př. oživen někdy téměř psychologicky, kdežto vnitřní život bytosti lidské redukován na pouhou mechaniku stroje.

Právě na opak Ibsen.

Ačkoliv též líčí okolí přesnou formou realistickou, ačkoliv nepomíjí žádný podrobný rys všední skutečnosti, přec těžiště jeho tvorby spočívá v stránce psychologické, v nitru člověka. Jednotlivec jest stanovisko, s něhož Ibsen pozoruje život. Od jednotlivce přechází k okolí, kdežto

Zola od okolí přechází k jakémusi kolektivnímu pojmu člověčenstva a jednotlivce zůstavuje úplně nepovšimnuta. Zola ideu, již hájí, vždy klade mimo jednající osoby, do pozadí a do rámce díla; Ibsen vždy do vnitřního, duchovního života svých bytostí.

Tento opáčný poměr ke skutečnosti přirozeně přivodil onen vášnivě revoluční rys všech hlavních postav Ibsenových. Jsou vtělení myšlénky, již básník hájí, vtělení naprosto osobité, individuelní, jež ovšem octá se v rozporu s okolím a s životem je obklopujícím. Neboť tvůrce jejich není pouze pozorovatelem, jako Zola, — ačkoliv též jemu neuniká ani nejpodrobnější záhyb skutečnosti, — ale jest též mohutný, geniální myslitel, jehož duch nezná žádných pout, žádných hranic stanovených vládnoucími poměry a názory, jenž tuší, kde pod tvrdým obalem společenských lží klíčí nová pravda, kde živá myšlénka zápasí s hradbou předsudků, a vždy pomocně staví se na jejich stranu.

V Hauptmannovi směry obou těchto duchů vynikajících spojily se v nový celek, jenž svědčí o původním a samostatném základu jeho nadání. Není tu ani ryze pozorovatelské stanovisko Zolovo a mechanický názor jeho na člověka a na život, ani přesně moralistické stanovisko Ibsenovo a jeho někdy příliš rozkládající psychologie.

Díla dramatika německého stojí jaksi uprostřed těchto směrů.

S realistickou přesností, podrobností a plastikou líčí skutečnost, bedlivě dbá nepopiratelné moci vlivů určujících a stanovících člověka, ale zároveň přivádí k plné platnosti stránku psychologickou a práva samostatného života citového a myšlénkového.

Ačkoliv posud mlád (narozen 1862) Hauptmann může vykázati se vynikající řadou děl, z nichž každé značí určitý stupeň vývoje duchovního. Některá z nich — jako „Tkalci“ a „Samotáři“ — patří k nejlepšímu, co vytvořila nejnovější dramatická literatura německá; jiná — jako „Před slunce východem“ a „Slavnost smíru“ — svou zajímavostí a moderností poutají pozornost každého, kdo všímá si smělých, nových cest ducha doby současné. A dílo jeho poslední — „Hanička“ — naprostou původností myšlénky hledá si pendant v literatuře.

Jakým způsobem Hauptmann sám pohlíží na povolání své spisovatelské, nejlépe vysvítá z výroku, jejž vložil v ústa osobě jednoho dramatu svého (Před slunce východem) o obou svých mistrech literárních:

Helena: — V novinách tak mnoho se mluví o Zolovi a Ibsenovi: jsou to velicí básníci? —

Loth: — To vůbec nejsou básníci, nýbrž nutná zla. Co Zola a Ibsen podávají, jest jen lék . . .

Patrno, že činnosti své spisovatelské klade cíl moralisticko-tendenční: ohledávati hlízy společenské, napravovati, kárati, hojiti; úkol zpola kněze, zpola lékaře.

Nemyslíme, že duch tak rychle se vyvíjející zůstal by na tomto stanovisku. Poroste zajisté, bude přijímati nové myšlénky, dozná nových vlivů, názor jeho na život a na literaturu podstoupí různé změny; již v „Samotářích“ a ve fantastickém snu, „Haničce“, probleskují výroky, zaznívají slova, jež poukazují do budoucnosti na novou periodu činnosti

básníkovy, v níž první místo přiděleno bude svobodné myšlénce moderní, jež v dosavádních dílech jeho posud nedošla plného výrazu.

Ačkoliv k plnému porozumění tvorby Hauptmannovy dlužno obraceti zřetel též k tendenci jeho moralistické, — jež ostatně nikdy nevystupuje rušivě neb násilně a v „Samotářích“ na př. již přechází v problém psychologicko-společenský, — přec nepřikládáme jí důležitost hlavní Větší význam má pro nás, jak hluboko cit jeho dovede proniknouti, jak vysoko myšlénka jeho dovede se povznésti, jak dokonale onen kus života, jejž odpozoroval, dovede vlíti ve vhodnou formu uměleckou.

Než přikročíme k „Haničce“ — uvedené ondy na jeviště „Národního divadla“ — přihlédněme dříve k některým předcházejícím dílům Hauptmannovým, poněvadž fantastický obraz, s nímž naše obecenstvo se seznámilo, jen neúplně a jednostranně podává dojem osobnosti básníkovy.

Hlavně jsou to tři díla, v nichž charakteristicky se vyhranilo nadání Hauptmannovo: „Tkalci“, „Před slunce východem“ a „Samotáři“.

„Tkalci“ pokládají se za nejvýznamnější dílo nejnovější dramatické literatury německé. Toto drama úchvatné, jež líčí zoufalé poměry ubohých, bídou a hladem ke vzpouře dohnaných tkalců Slezských, blízce připomíná temný a dojemný obraz, jímž Zola v „Germinalu“ vylíčil utrpení, bídu a vzbouření lidu hornického.

Děj postupuje proudem širokým, volným, téměř epickým. Pomalu sbírají se ty vlny hnutí lidového, zdá se vám, že nejprvé slyšíte jen temný, neurčitý hukot; ale vlny rostou od scény ke scéně v mohutném stupňování, až spojí se v dravý proud, jenž neodvratnou silou, s jekem divokým žene se ku předu, a ničí a vyvrací vše na své cestě.

Málo děl dramatických podává dojem tak veskrze pravdivý. Každé nejnepatrnější slovo má ryzí zvuk pravdy, každý nejjemnější rys nese pečeť skutečnosti. Nikde ani stopa citlivůstkářství neb snahy po effektu.

Hlavní osoby zde vlastně není, čili lépe: hlavní osobou jest lid. Zajímavo, jak spisovatel přes to, že interes tříští se na tolik postav, jež svou životností a pravdivostí stejně jsou oprávněny poutati pozornost, přec zachoval celkový, jednotný dojem díla. Cítíte stále, že každý ten jednotlivec, jenž kreslen naprosto osobitě, rysy samostatnými a určitými, jest mluvčím onoho davu bytostí zoufalých a vyhladovělých, jejichž němé utrpení jest základem díla.

Avšak, ačkoliv tyto bytosti spějí za cílem společným celé vrstvě společenské, ačkoliv jejich utrpení, zášť, snahy a touhy spojují je v jakési těleso, přec básník přirozené, přesné obrysy jednotlivce nikde neporušil vlivem tohoto cíle společného, jako vídáme u spisovatelů menší rovnováhy duchovní, již z osob svých, stojících v službách myšlénky sociální, dělají pouhé šablony, složené z deklamace, z frází a ze sentimentálnosti.

Vypravováním pouhého obsahu není lze tlumočiti plný a pravý dojem díla. Jest to řada obrazů plastických, mistrně kreslených, úzce spjatých nutností dramatickou a v mocném stupňování rostoucích od scén téměř idylických až k momentům vysoce tragickým, kdy dlouho tajená a utlačovaná zášť, hořkost, bolesť, prolomí všechny hráze a žene lid i proti bodákům vojska.

Hauptmann v dílech svých nevyhnul se ani nejostřejším rysům

skutečného života, nevyloučil z palety své umělecké ani barvy nejpříkřejší a nejtemnější. Ale přece není lze činiti mu výtku, že v rámci děl jeho cosi působí rušivě neb urážlivě. Vše ospravedlněno a odůvodněno opravdovostí a ryzím citem básníkovým.

Uvedeme příklad, jak i nejnižší skutečnost nabývá rázu téměř povznešeného v rukou pravého umělce:

Druhé jednání uvádí nás do úzké, malé sednice, kde přebývá domkář Ansorge a rodina tkalce Baumerta. Žena Baumertova, sešlá stařena, sedí na stoličce u postele a souká, její syn August, dvacítiletý, blbý, se zakrnělým trupem, s malou hlavou a s dlouhými, vyzáblými končetinami, pomáhá jí v práci. Dvěma malými, částečně papírem zalepenými a slamou ucpanými dírami okenními prodírá se do jizby slabé, růžové světlo večerní. Padá na běloplavé, rozpletené vlasy obou dcer Baumertových, jež sedí u stavu tkalcovského, na jejich obnažená, hubená ramena a tenké, voskově žluté šíje, na záhyby hrubé košile, jež zároveň s krátkou suknicí z nejdrsnějšího plátna, jest jejich jediným oděvem. Staré ženě teplá zář plně padá na tvář, hrdlo a prsa: tvář vyzáblá na kostru, s rýhami a s vráskami v bezkrvé pleti; oči zapadlé, vodnaté, zanícené rudé prachem vlny, kouřem a prací při světle; dlouhý, vráščitý, volatý krk, zapadlá prsa. — Část pravé stěny s kamny a s lavicí, s ložem a s několika křiklavě barevnými obrázky svatými též jest ve světle. U kamen suší se cáry, za kamny nahromaděno staré, bezcenné haraburdí. Na lavici u kamen stojí několik starých hrnců a trochu nádobí kuchyňského; na papíru suší se slupky bramborové. Hluk stavů tkalcovských naplňuje prostor.

Rodina očekává návrat otce, který šel odvésti práci továrníkovi a má přinésti nuznou mzdu. V domě není ani sousta. Bída jest tak krutá, že odhodlali se snísti svého psa. Baumert vzal ho s sebou, aby ho dal zabiti. Přede dvěma léty naposled jedli maso. Tehdy Baumert šel posledně k přijímání, pak prodal svůj kabát sváteční a koupil kousek vepřového; na ten veliký den stále vzpomínají.

Konečně otec se vrací. S radostným rozčilením počnou chystati večeři. Starý Baumert již nemůže se dočkati; vytahuje z hrnce polovařené maso psí a hltavě je pojídá. Ale za chvíli mlčky vytratí se ze sednice. Žaludek jeho bídnou stravou a hladem tak je zmořen, že již nesnese těch několik soust masa. Když vrátí se, žena i on vypuknou do zoufalého, žalostného pláče pro ten „kousek krásného jídla“.

Málo scén moderní literatury naturalistické budí tak opravdový a hluboký cit soucitu a lidskosti jako pohled na tyto starochy bídou zmořené, jiż pláčou pro kus psího masa. —

Znamenitě vylíčeno, jak odpor a vzpoura probouzí se v těchto ušlapaných, utiskovaných bytostech. V tom ohledu zvlášť pozoru hoden jest konec druhého jednání, v sednici tkalce Baumerta: Jäger, povaha prudká, odbojná, někdejší tovaryš tkalcovský, vrací se ze služby vojenské do zákoutí rodného. Seznal svět, nabyl většího rozhledu, seznámil se s myšlénkami socialistickými, jimiž nyní roznécuje mysle utiskovaných. Mistrovsky znázorněn účinek jeho slov smělých a plamenných na ubohé, téměř k stavu zvířecímu zdeptané chuďasy. Jak v nitru jejich sbírá se ten výbuch vzpoury, jak pozvedají se tam ty vlny bolesti, zoufalství,

hněvu, nenávisti, zuřivosti, pomstychtivosti, jak citům svého práva lidského dávají výraz slovy trhanými, blábolivými, mezi výbuchy zuřivosti, pláče a smíchu, až konečně celé to vzrušení mysli vtělí se v zuřivé činy, vše to patří k nejúchvatnějšímu, co vytvořila moderní literatura dramatická.

Sociální drama „Před slunce východem" spojuje v sobě Zolovsky přesné, realistické líčení skutečnosti s Ibsenovským problemem společenským. Hlavně jsou to Ibsenovy „Příšery", jejichž temný stín leží na tomto obraze děsné skutečnosti. Spisovatel uvádí nás v příšerné ovzduší mravní a fysické sešlosti, v ovzduší alkoholismu, neřestí a zhovadilosti.

Jsme na statku bohatého sedláka Krause. Otec jest úplně oddán pití, po celý čas již vůbec nevystřízliví, do noci sedí v hospodě a za svítání potácí se úplně spit domů; matka, sprostá, brutální ženština, úplně sešlá mravně, udržuje poměr se svým synovcem, obmezeným, hrubým mladíkem, jehož vnutiti chce za muže své nevlastní dceři Heleně. Druhá dcera, Marta, jež sdědila vášeň otcovu, a též úplně již propadla alkoholismu, tak že i dítky její zmírají následkem toho, jest provdána za ingenieura Hoffmanna, bezcharakterního, podlého bídáka, jenž z vypočítavosti se oženil, osidla strojí své švegruši Heleně, jíž rád by se zmocnil a bezcitně těží z chudého lidu v celé krajině. Jediná Helena, mladé, zdravé děvče, zůstala posud neporušena uprostřed tohoto vzduchu morového. Cítí se velmi nešťastnou a touží pryč z těchto poměrů.

Do této děsné skrýše neřestí přichází Loth, přítel Hoffmannův z dob studií, muž vzdělaný, pevné povahy, přísných zásad, nadšený socialista, jenž přišel do této krajiny, aby studoval poměry lidu pracovního.

Loth jest první řádný, šlechetný, vzdělaný člověk, s nímž Helena se setkala ve svém životě; uprostřed mravní zvrhlosti její rodiny zjeví se jí jako spasitel; všechny potlačené posud city lásky, něžnosti, obdivu, nadšení mladé duše celou silou v ní procitnou a upnou se k Lothovi. Též Loth, jenž budoucí ženě své klade za hlavní podmínku úplnou zdravosť tělesnou a duchovní, poněvadž pokládá za zločin, aby dětem svým dědictvím zanechal chorobu, zamiluje se do mladé, svěží dívky, jejíž upřímnost, vřelost citu a opravdová touha po dobru a ušlechtilosti mile ho poutají.

Však na dráze za svým cílem socialistickým Loth přirozeně srazí se se sobeckými interessy Hoffmannovými, jenž vyhání ho z domu jako socialního agitatora. Loth chce Helenu vysvoboditi z děsných poměrů a pojati za ženu, ale v tom okamžiku se dovídá, že jest dcerou opilcovou, že též sestra její zachvácena již alkoholismem, a že děti Martiny rodí se choré a neduživé. Obětuje svou lásku svým zásadám a svému přesvědčení. S nejvyšším bolem opouští Helenu, ani se nerozloučiv.

Seznavši, co se událo, ubohá dívka probodne se tesáčkem svého švagra. Poslední čin její zoufalý z venku provázen chraptivým zpěvem opilého otce . . .

Helena jest nejcharakterističtější, nejvýznamnější postava celého díla a snad celé posavádní tvorby Hauptmannovy. V ní vrcholí celé drama, v její vroucí touze po lepším, čistším, vyšším životě, v síle a vřelosti její snahy, aby zachránila sebe samu, aby vytrhla vlastní své já z bahna zoufalých poměrů, v její hrdinné, mladistvé odhodlanosti, s níž odvrhuje

život, jenž jest jí nehoden. V této čisté, vroucí touze po novém, vyšším úděle životním, v touze, jíž Helena obětuje i vlastní život, jest ideální vrchol díla, nikoli v nezlomnosti přesvědčení Lothova a v jeho theoriích sociálních, v něž — třebas bezděky — mísí se též dávka osobního egoismu.

Helena jest postava veskrze pravdivá, plastická, prosa i poesie života splývají v ní v celek neobyčejně dokonalý, čistý a svěží; postava veskrze dramatická, dramaticky básněná i cítěná, v níž myšlénka, cit jeví se ihned skutkem.

Nejmocněji tato dramatičnost působí při náhlém konci Helenině. Žádné slzy, žádná zbytečná slova nářku, jen němý výraz opravdové, silné vášně — a ihned čin.

Helena jest obětována, podlehá svému okolí, však smrt její nepůsobí trapně, na opak v dissonanci děsných, zoufalých poměrů kolem ní jest to jakýsi smířlivý akkord, jenž všechny ty ostré, příkré tony rozvádí v čistou, povznešenou tragiku.

Úchvatně působí náhlé zakončení, kdy v tragické, velebně vážné mlčení smrti zaznívá nesouvislé, příšerné blekotání opilého otce . . .

Na celém díle leží kouzlo plné, svěží skutečnosti; dialog jest mistrovsky pravdivý, postavy veskrz individuelní, vnější život vylíčen plasticky, do nejjemnějších podrobností.

Vliv Zolův a Ibsenův jest patrný; hlavně theorie dědičnosti a postava socialisty Lotha nesou znak básníka „Příšer“ a „Divoké kachny.“ —

Však nejhlubší porozumění pro duchovní život své doby básník vyjádřil v „Samotářích“, opravdovém, ryzím díle uměleckém, jež rovněž uchvacuje cit, jako uvádí myšlénky v pohyb Jest to nevyslovně jemný obraz psychologický, plný subtilních odstínů a rysů; předivo utkané z nejjemnějších vláken života vnitřního.

Hloubka a hlavní půvab díla leží v individuelním rázu jeho, jenž dodává mu naprosté novosti a svěžesti. Spisovatel nechtěl nic dokazovati, nic zpovšechňovati; cítilť, že všeliké zpovšechňování mravních případů jest zpozdilostí, jíž propadají jen moralisté z povolání, jejichž názor na svět a na člověka jest tak ztuhlý a neohebný, že mohou z něho krájet tvrdé moralistické systémy a pravidla a přikázání.

Konflikt jest úplně individuelní, ojedinělý, podmíněný osobami určitých povah, určitého vychování, určitých názorů, a v tom právě leží modernosť díla.

„Samotáři“? V širším smysle název snad všech lidí: zde v určitém případě jsou to členové jedné rodiny.

Jan Vockerat, mladý učenec ducha moderního, svobodomyslného, povahy nervosní, vznětlivé, cítí se nespokojen a osamělý ve své rodině. Mezi ním a mezi jeho rodiči, řádnými, však bigottními a názorů zastaralých a mezi jeho mladou ženou, dobrou, něžnou, ale vzdělání všedního, mělkého, leží propasť neporozumění, různých mínění a náhledů. Všichni obklopují ho něžností a láskou, však ukládají tím jen pouta jeho osobnosti, jež nemůže směle a volně se vyvíjeti. Tu Vockerat náhle setká se s bytostí, jež ducha a vzdělání s ním spřízněného, jež mu rozumí, jeho snahám, jeho ideálům, jež dodává mu energie, povzbuzuje jeho

síly. Jest to studentka Curišská, Anna Maarova, mladá, vzdělaná dívka, hlubokého citu a nevšedního ducha. Vockerat přilne k Anně citem vášnivým, jejž nazývá přátelstvím, ale pro nějž vlastně posud není pravého jména. Však z ohledů na ženu svou, jež trápí se žárlivostí a na své rodiče, již vidí v stycích jeho hříšné porušení povinností, nucen byv zříci se mladé dívky, jež stala se mu podmínkou štěstí a dalšího života, skončí samovraždou.

Jan Vockerat jest typ moderního člověka, v jehož nitru bojují dva světy, svět starý a nový. K jednomu víží ho zděděné a v dětství vštěpované představy, názory a něžná vlákna piety a citu, k druhému poutá ho vzdělání, vývoj vlastní bytosti, rozum.

Odtud ona nerozhodnosť, nesamostatnosť Vockeratova. V nitru jeho jest stálý boj, zápas, neklid. Nemá síly, aby strhal všechna pouta, jež tísní vývoj a vzlet jeho osobnosti, aby směle ubíral se ku předu, a duch jeho vyvinut příliš silně a mohutně, aby klidně zůstal na stanovisku vyměřeném mu poměry a konveniencemi.

Jest samotář svým vzděláním, svým duchem, ale nemá síly, aby snášel svou samotu. Jest osobnosť příliš bohatá, složitá, všestranná, aby nenarazila na úzký rámec společnosti, jež netrpí výjimek od svých pravidel. Chce plně prožíti svůj život, a nemůže spřáteliti se s myšlénkou, že společnosť a rodina dovoluje mu jen živořiti. Tomuto boji za vlastní, samostatnou, moderní osobnosť Jan podlehá.

Anna Maarova kreslena jemně, sympáticky, básník dovedl zachovati jí měkký, přirozený ráz ženskosti. Jen postrádáme některé určitější rysy jejího nevšedního ducha a intellektuelní převahy, abychom plně porozuměli mocnému vlivu jejímu na Jana. — Zvláštní ušlechtilosti a půvabu dodává dílu, že též žena Vockeratova vylíčena nanejvýš sympaticky a příznivě. Tento rys svědčí nejlépe, jak dalek jest spisovatel veškery šablony a jak hluboký a opravdový jest umělec.

A tento duch, jenž tak hluboko pronikl k základům bytosti lidské, před jehož zrakem zkoumavým rozvírají se nejskrytější, nejtemnější záhyby skutečnosti, jenž dovede obsáhnouti život v celé plnosti jeho a všestrannosti, se všemi protivami, příkrostmi, nesrovnalostmi, se všemi živly nejnižšími, nejdrsnějšími, jenž na člověka pohlíží s nejmodernějších hledisk vědeckých, tento duch v posledním díle svém, „Haničce,“ rozvinul před námi něžný, neskonale jemně utkaný sen čisté obraznosti. Po temné, trpké, tragické poesii „Tkalců“ tato jasná, dětinsky prostá poesie „Haničky,“ v níž záře nebeských vidin mísí se s fantastickými barvami říše báchorkové.

Myšlénka jest naprosto originelní: Dramatické vtělení života ve snách. Vlastně jemná studie psychologická, vyjádřená prostředky dramatickými; kus života duševního zachyceného v určité, viditelné tvary pérem básníka.

Zajímavo, jak Hauptmann tomuto dramatisovanému průřezu nitra lidského dovedl dodati celistvosti, zaokrouhlenosti a plastiky. Ovšem velice šťastná myšlénka byla, že básník k experimentu svému volil duši dětskou, poměrně jednoduchou, prostou, nesložitou, tak že v pestrém, fantastickém kaleidoskopu horečných snů a vidin může podati nám celistvě určitý a jasný obraz její. Kdyby byl zvolil si bytosť dospělou, jejíž život

duševní složen z různých vrstev, z různých živlů křižujících se a se proplétajících, byl by mohl odhaliti nám jen určitou část nitra jejího, ale nikdy celek tak úplný a dokonalý.

Nemusíme znáti ničeho z osobnosti a ze života Haničky, ze snů, a vidin jejích seznáme vše; vidíme tu tedy skutečnosť barvitým sklem obraznosti. V těch snech jest celý, úplný obsah života i bytosti Haničky; neboť každá z těch vidin jest motivována kusem prožité skutečnosti, a každá přidává jen nový, určitý rys ke skutečné osobnosti Haničky, jež vždy plastičtěji před námi se pozvedá.

Zvláštní pozornosti zasluhuje, jak básník v tomto obraze fantastickém, jenž v běžném smysle slova vlastně nemá žádného děje, jenž opírá se jen o volné, horečné hříčky rozhárané obraznosti, dovedl zachovati dramatický pohyb, interes a živosť.

Vysoce účinný jest též kontrast mezi něžným, poetickým, vzdušným snem duše dětské a mezi drsným, tvrdě, ostře tesaným rámcem skutečnosti, jímž jest obepjat.

Obsah jest znám: Ubohé trýzněné dítě uteklo v zimní noci svému otci, jenž je týral a mučil, a skočilo do rybníka, aby „dostalo se k mamince do nebe a k pánu Ježíši, jenž je volal.“ — Vytáhnou ji promrzlou, uděšenou, odnesou k ošetřování do chudobince. Zde u lože umírajícího, horečkou zmítaného dítěte odehrává se celé nevýslovně dojemné a tklivé drama.

Hanička v horečce prožije opět všechny dojmy a události svého žalostného života. Vidí svého surového otce, slyší, jak jí laje, jak hrozí jí trestem, ranami; pak zjevuje se jí její matka zemřelá, v rubáši, s lící znamenanou utrpením a strastí a vypravuje dítěti o ráji, o andělích... — Však pozvolna dojmy skutečnosti mizí, rozplývají se a na místě jejich vynořují se čisté, nadpozemské výtvary obraznosti: Zářivé, bělostné zjevy andělů, již sladkými zpěvy kolébají dítě k poslednímu spánku; světlý, vznešený zjev Spasitele, z něhož line se láska a dobrota: mezi tím též temný zjev černého anděla smrti, jehož němé zjevení zvlášť úchvatně působí. Hanička vidí své oslavení; obléknou jí bílé šaty a skleněné střevíčky, položí jí do skleněné rakve, Spasitel sám podá jí ruku a uprostřed pějících andělů přitiskne ji k svému srdci oteckému.

V těchto blažených vidinách a snech dokoná se život ubohého, utrýzněného dítěte, jimi celé toto dílo, nevýslovně něžné a citupiné, vyzní v sladkých, jasných zvucích věčného smíru. — Veskrz moderní jest zde stanovisko Hauptmannovo vůči otázkám náboženským. Není ani nepřátelské, ani posměšné. Básník jest příliš vzdálen všech zastaralých polemik a sporů církevnictví, aby nevycítil lidskou a poetickou stránku náboženství. Málo děl literárních tak hluboce a jemně tlumočí nám jediné svatý znak náboženství: že jest neskonale dojemným výrazem lidské bolesti, lidského utrpení, lidské malomocnosti. Zde u lože umírajícího dítěte vidíme, jak ty zářivé, bělostné vidiny nadpozemské utkávají se z lidských slz a vzdechů.

Nepravíme, že „Hanička“ byla by dílo pro široké obecenstvo, ale kdo má smysl a cit pro čistou, ryzí poesii, zachová si v mysli hluboký, opravdový dojem tohoto líbezného snu básnického.

Alborak.

Po Chadidže luzném boku
unaven dlel Mohamed,
prorockých snů tisíc v oku,
na rtech věštby sladký med.

A jak hleděl kolem sebe,
jak se touhou skutků chvěl,
v stříbře viděl hořet nebe,
před ním anděl Gabriel.

S usmíváním tiše pravil:
„Zřím v tvé duše svár a spor,
v pochyb blod, jenž tebe znavil,
nemáš síly nad obzor.

A přec kdo chce národ vésti,
musí znáti celý svět,
všecken trud i všecko štěstí,
v hloub, výš stejně zaletět.

Musí bleskem hřmíti věky,
meteor jak mrakem lít,
s všemi seznámit se reky,
tam dát slovo a tam cit.

Vidět vše, znát, obejímat,
knězem být i obětí,
všady plát a kvést, vším hřímat,
a ty — v ženy objetí!"

Na to prorok udivený:
„Lidský život krátká píď,
sladká náruč drahé ženy,
jinam let svůj, duchu, řiď!

Já jsem pouze kupec prostý,
prostý vůdce karavan,
ňadra ženy — moje skvosty,
její klín — mých slastí stan.

Co mi svět a co mi nebe?
Zhlédnout vše a přeletět
znamená, dát v oběť sebe
i tu hrstku lidských let.

Zde má radost, zde mé hoře,
smáčknu v hrudi ctižádost . . .“
— „Zapůjčím ti k letu oře!“
pravil na to božský host.

„Pohleď, před tvým stanem stojí,
blesknou hřívu stápí v mrak,
celý v stříbrné plá zbroji
vítězný oř — Alborak!

Chvíli popustím jej tobě,
proleť celou světa říš,
rájů sedm v jedné době
v celém lesku uvidíš!

Potom prorok můžeš vstáti,
ohněm ráje budeš plát,
neb vše budeš objímati,
neb vše budeš k jádru znát.

Vidíš hvězdy padající,
jichž lesk v stan tvůj prosvítá?
To jsou jiskry létající
z mého oře kopyta.

Chceš-li, sedni, vesmír zhledni
a se zvedni do nebe,
po bok Stvořiteli sedni,
já tu počkám na tebe!“

Oponu v tom stanu zvedl
a zde vskutku komoň stál
stříbrolesklý, jak jej zhledl,
vesel kůň v noc zařehtal.

Prorok v paprsků sáh hřívu
a již seděl v sedle mu,
a již letěl mořem divů,
v náruč moři hvězdnému.

Jak bod malý Mekka v hloubi,
v hloubi lidstva trud i stesk,
slyšel soudu zníti trouby,
viděl jícnů jejich lesk.

Kudy spěli, kudy hřměli,
udiven sám nevěděl,
malé zrnko svět mu celý,
myslil: Sám jsem archanděl!

Ba jsem víc! Snad syn jsem boží
prostorem jak letím sám,
světů tisíc za podnoží,
za diadem tisíc mám!

Propasti a mlhoviny
proletěl jak v okamih,
ohněm hřímal, letěl v stíny,
v meteorech jen' se mih.

Světům cizím pohled v tváře,
křídla tep a zas byl dál,
za ním táhla pouze záře
jisker, které vichr svál.

První ráj tu. Z bronzu dveře
rozrazil oř kopytem,
strop i stěny ve nádheře
v diamantu rozlitém.

Patriarchů viděl stíny:
Isaak tu, tam Abraham!
Věru, velký to svět jiný,
já však větší v duši mám!

Ráj zřel v okamihu druhý,
pozdravil v něm Mojžíše;
letěl kvítím, skrze duhy
dále, stále do výše!

Myslil: V třetím uzřím Boha!
Andělské jen sbory zřel,
tryskem dropa, křídlem noha
mořem stálic proletěl.

V čtvrtém na louce stál vonné
samá záře, samý chlad,
cítil, mořem duší tone
nezrozených posavad.

Viděl svého lidu davy,
kalifů zřel dlouhý tlum,
slyšel jásot, hymny slávy
z nebes hřmící k nebesům.

Nyní stanul v ráji pátém:
kol kvet samý asfodel,
ve prášníku květů zlatém
samé lidské tváře zřel.

V šestém oslněn byl světlem,
odkud vřelo, nepostih,
v mraku, růží deštěm zkvětlém
světlý stín se náhle zdvih.

Byl to Ježíš — smál se vlídně
a děl sladce: „Synu můj,
s polibkem mým leť dál klidně,
poslední ráj — ten je Tvůj!“

A zas letěl dál a hřímal,
pýřím ve vichru se nes,
všecko cítil, obejímal
jako Manu, Sokrates.

Cítil kroužit ve svém těle
celé světů soustavy,
posledních hvězd na svém čele
cítil záblesk mlhavý.

V divém letu šlo to dolů
kolem slunci v přeletu,
minul komet aureolu
bleskem sjel zpět ku světu.

Myslil: Stanem. Darmo ale,
jak dřív k výši, v hloubi teď,
mhou a stíny jeli dále
v neproniklou mračen zeď.

Vzdechy, lkání, kletby, lání
zněly z hlubin zmateny,
v peklo jejich let se sklání,
kolem sírné plameny.

Zatracených trýzeň zřeli,
díže smoly hořící,
trestů tisíc uviděli
a dal spěli vichřicí.

V posled pozdravili zemi,
viděl bídu člověka,
kterak slzí ručejemi
rostla v moře odvěká.

Bojišť sta se krví tmělo
před nimi, jak žalný vzdech
lkání let jich provázelo
mroucích ve žalářních zdech.

Viděl hlady zmírající,
cítil žízní mroucích pal,
samovrahů zoufající
myšlenky vše cítil, znal.

Viděl, jak se právo deptá,
jak jen vládne násilí,
mudřec ať si lká či reptá,
nad vším tmí se mohyly.

Viděl každý zákon boží
sevšedněti pomalu,
sotva símě padne v hloží
nebo srdcí na skálu.

Viděl, tryskající pramen
posvátného nadšení
kterak zvolna tuhne v kámen,
v řemeslo se promění.

Viděl pouta, šibenice,
koly, meče katanů,
prázdné hlavy, chlubné plíce
v moci džinů, satanů.

„Dosti!“ křičel, kůň však pílil
z jihu střelou na sever,
zdálo se mu, sám že šílil
touhou k světlu v tanec sfer.

Dosti! Zpátky! K hvězdné výši
skrze páru, mlhu, dým
v kraj, kde čistší větry dýší,
zem je peklem nejhorším!

Marně, dále tryskem, cvalem
v šílenosti záchvatu,
Damašek, hle, Jerusalem!
a zas v hloubi Mekka tu.

Stěmhlav sletěl dolů s oře
starší o sto let zde stál,
v srdci cítil divné hoře,
v údech divý koně cval.

A moh sotva věřit oku,
s hněvem anděla se ptal:
„Spal jsi po mé ženy boku,
co já světy objímal?“ —

„Děcko!“ Gabriel mu pravil,
„víš, jak dlouho, cos hřměl v let?
Mého koně sotva znavil
spěch ten, v minutě jsi zpět.

Když's na Alboraka sednul
opouštěje tento stan,
víš-li, nežli's v let se zvednul,
na prahu žes převrh džbán?

Pohleď, jeli džbán již prázdný,
obsah jeho nevytek,
co nes tebe ten let srázný
miliardy mléčných řek.

Projels říše boží slávy
a dřív zpět z té cesty jseš,
z levého než na prs pravý
ženy své se dostaneš!“

Zdiven prorok hleděl k prahu,
vskutku, džbán tam překocen;
kapati zřel jeho vláhu . . .
ženy své zřel klidný sen.

„Posle boží,“ zalkal v tužbě,
„díky, sňals mi s duše mrak!“
Anděl: „Oř můj vždy k tvé službě,
Myšlenka jest Alborak!“

Jar. Vrchlický.

Pověra na Chodsku.

Ukázka z kulturních studií o Chodech. Podává Jan Fr. Hruška.

(Dokončení.)

o dobytku nejdůležitější jest v hospodářství drůbež. I na tu ví pověra chodská rady.

Nasazuje-li se drůbež, je dobře vzíti vejce do čepice a najednou je vsypati do hnízda: mláďata se potom také najednou „lehnou". Potom má vzíti hospodyně klobouk na hlavu a stoje tak sníst kousek chleba a vypiti sklenici vody: nasazená drůbež „bude se mít dobře k živobytí". mláďata brzo sesílila, má se jim dávati do hnízda mateřídouška.

Při tom se má šetřiti pilně i doby k nasazování. Nejlépe jest na-ovati večer, kdy všecko sedá, nedobře jest nasazovati na sv. Va-tina, to by se mláďata povalovala líně a nebylo by z nich ho. Původ obou pověr jest jasný: jest v podobnosti jména.

Aby slepice nezanášely, má se jim dáti o štědrý večer zobání „do zu", t. j. na místo obtočené řetězem a hospodyně má si snésti všecka ı k večeři štědrovečerní najednou: vstane-li a jde ještě pro některé, ice budou jistě zanášet. Pěkný význam má první pověra: řetěz je bolem hranic statku, do něhož se slepice jaksi zavírají.

Aby liška neměla moci na drůbež, radí pověra hospodáři, aby ıl v masopustní úterý třemi ranami dubový klín a třemi ranami aby zarazil do některého trámu stavení; jak daleko se rány při zatlou-í klínu rozléhají, tak daleko je drůbež před liškou bezpečna. Chce-li hospodyně mnoho vajec, nesmí v masopustní úterý nic šíti; zašila slepicím vaječníky.

O masopustní úterý mimo to mají se prý čistiti kurníky a holubníky, slepice hodně nosily a holubi aby měli hodně mladých.

Jiná pověra radí k témuž účelu, aby se slepicím udělalo hnízdo rublíku zrobeném z prkna, na kterém ležel umrlec; do takového dí prý slepice z celé vesnice snášet. „Hale do pa by to hudělal!" ıjí s odporem o té radě chodské hospodyně. Prkno takové má prý také na holuby. Z budníku zdělaného z prkna po zemřelém neuletí holubi nikdy.

K živočichům domácím počítají Chodové s velkou úctou také eličku, která není jako jiné zvíře, neboť ona „jí" a „humírá", ı, některé pověry dokazují, že včelička není ani počítána mezi zvířata, ırž že má čestné spojení se samou rodinou a domácností.

Pozorujme! Včely pracují daleko více, než potřebují; nepracují ř tedy ani tak pro sebe, nýbrž pro blaho svého hospodáře, žádajíce ıa něm, aby z toho, co ony jemu dají, sám ještě potřebujícím roz-val. Proto má hospodář při vybírání medu poděliti „huzdou" sousedy,

a když někdo potřebuje medu pro nemoc, má, může-li, vždy a rád uděliti — včeličky mu to, až jim pán Bůh dá, zase všecko nahradí. Nedá-li hospodář potřebujícím, včeličky zármutkem nad jeho skoupostí znenáhla hynou.

Podobně záleží včeličkám na tom, aby byl v domácnosti svatý pokoj a pořádek.

Je-li hospodyně tak nedbalá, že peče chléb, až došel a potom jej „jedním dnem“ předkládá (neplatí o „rozpeku“), zarmucuje to včeličky i zdržuje od pravidelné práce.

Při koupi včel nemá se smlouvati; prodávající nemá přeháněti a kupující nemá utláčeti, ale cena kupní má býti jen jakousi náhradou.

Přestěhují-li se včely, má hospodář, od něhož se stěhovaly, dbáti, aby se jemu ani nikomu z jeho domácnosti po včelách nestýskalo. Včely jdou ještě potom, když letí kolem, svého starého domova navštívit, zpozorují to, počne se jim stýskati také a steskem hynou.

Když pak si hospodáře Pán Bůh zavolá, žádají včeličky, aby se jim zaklepalo na úl a oznámila se jim ta truchlivá událost, aby s celou domácností sdílely smutek. Nestane-li se tak, pojme je žal a musí umříti.

Jak vidno, uložili naši dávní předkové v pověry tyto, kterým se jinde málo podobných nalezne, myšlénky tak citupIné a krásné, že bychom tyto pověry raději nazvali pěknou tvorbou ducha básníkova než pověrou.

Naposled provází pověra hospodáře do jeho hlavní práce, na pole.

Tu dává mu už napřed důležité naučení: Sázej, když jde měsíc nahoru a oř, když jde dolů. Když jde nahoru, vše se dobře ujme a roste, jde-li dolů, hubí se nejlépe všechen plevel.

Aby šla práce polní od ruky, vlastně aby nikdo při práci té nebyl ospalý, polévají se z jara při prvních pracích navzájem hoši a dívky vodou. Dívky polévají chlapce, když jedou ponejprv s orání, chlapci děvčata, když tyto nesou první trávu.*)

Co se týče jednotlivých plodin hospodářských, zajímavo, že nejraději obírá se pověra chodská plodinami, které jsou zvláště choulostivy a těžko se proto pěstují. Z těch na prvním místě jest len.**) Hospodyni a dívce chodské nedá nic v hospodářství tolik starostí jako šelma len. A teprve by jim dal, kdyby pomocí osvědčených pověr „nehumily na něn vyzrát“.

Hned při „pocívání“ semíčka k setí navléká hospodyně chodská prsten, aby len byl bohatý.

V masopustní úterý zkouší hospodyně trojí setbu lnu. Seje jeden o šesté hodině ranní, druhý v poledne, třetí o šesté večerní. Které „semíčko“ nejlépe sejde, to se má síti také na poli Také má hospodyně dávati pozor, teče-li v masopustní úterý voda v koleji a slunko-li při tom svítí. Shoda těchto dvou úkazů v přírodě je dobré znamení — jenže ovšem řídké — pro příští úrodu lnu. Nesvítí-li slunce, a neteče-li

*) Jarní polévání pro „občerstvení“, když všecka příroda jest občerstvena, jest rozšířeno mezi Slovany hojně.

**) Bylina podle názoru Chodů tak ctihodná, že prý „pro jedno vlákýnko mí si panynka zlámat kolínko“.

voda, nýbrž mrzne-li, má hospodyně pozorovati „křechejle“; jak dlouhé jsou střechýle, tak dlouhý bude len. Také je dobré znamení, teče-li voda v koleji na den sv. Blažeje.

Dobře je síti len toho dne v témdni, na který padne sv. Vojtěcha ıebo sv. Kateřiny a vždy se má síti, „když ptáci vysoko lítají“ — ' polední doby — ne když sedají: „sedíl by teky“.

Větší naději na bohatý len může míti hospodyně, která oráči, jenž ın „zadělává“, navaří hodně vajec. Skořápky z těchto vajec zavláčívali, ıkže tu bylo bezpochyby původně jakési obětování zemi. Vejce se vaří ɔsud, ale skořápky zavláčí málokdo.

Také dávají do lnu ratolesti s oltářů od Božího Těla: čím vyšší tolest, tím větší bude len. Obstarávají tyto ratolesti výrostkové, kteří o delší větev způsobí někdy před zbytky oltáře pravou vojnu.

A ubohá divča chodská nechá se pro len od tanečníka trpělivě vyɜdnouti do povětří, až se jí v očích dělají kola; jindy a jinde utržil si jistě takový „chlapec smělá“ za to štulec, ale při tanci k tomu ʼče ani nemuká, vědouc, že, jak vysoko ji chlapec zvedne, tak vysoký le míti len. A míti pěkný, dlouhý len — toť nemalá chlouba chodských podyň a chodských „divčat“.

O málo spolehlivější než len jest jaré žito. To si jen raději řed dobře rozmysliti, má-li se jaré žito síti. Nesvítí-li na Hromnice › slunce, to prý na setbu jarého žita ani nemysliti!

Do ozimních obilnin mají se zapíchnouti jívové ratolesti od né neděle; to chrání je před krupobitím a jak dlouhé „kočičky“, dlouhé bude žito nebo pšenice. Také neopomene řádný hospodář opiti ozim svěcenou vodou k večeru před sv. Janem Křtitelem. večera obchází prý totiž pole „pražnec“ čili „svatojanskej ženc“ ná sem tam po poli, kde by nebylo kropeno, celým skupinám stébel . Ještě při žatvě ukazují si ženci taková místa neodvažujíce si v příıu pověrečném pomysliti, že pražnec ten jest — zajíc, jenž si oblíbil místo a tu zejména okousal vršky na osení, když už v nich odpočíɔočátky klasů, krátce tedy před „metáním“.

ˀři sázení bramborů válejí se dvě a dvě dívky přes brázdy, aby rambory hodně nalily. Patrně je význam pověry té, že se má přebujnost z těla děvčat na plodinu.*)

Conečně rozšířena na Chodsku pověra o zelenině vůbec; nesmí ní bráti nikdy bez dovolení hospodáře, sice by úplné zašla; to tenkrát, když by to hospodář věda o tom jistě dovolil.

ʼobrý hospodář má také rozuměti časům, aby si dle toho práci zařídil a rozdělil. Ve věci této mají však Chodové velikou zkušenost tečnosti založenou,**) pověře tu necháno celkem málo místa. Tak . prý hus na sv. Barboru po ledě, bude o vánocích na blátě.

Toto válení po zemi je rozšířeno skoro v celé Evropě (Srv. Sobotka, Rostlinbor str. 64). Na chodské pověře je to zvláštní, že se válejí po holých brázdách válení význam jen pro vzrůst bramborů, kdežto jinde v slovanských zemích e po osení nebo po trávě nebo aspoň po strništi a obyčejně má při tom přírody přecházeti do těla.

Hodláme jí věnovati úvahu zvláštní.

Je-li „tmavá koleda“, bude světlá stodola t. j. prázdná, přijdou v příštím roce samé nečasy. Jsou-li „zelený vánoce — bílý velikonoce“. „Zaškrchá-li žába den před Pannou Marií (25. března), bude 14 dní po ní mlčít.“ „Štyrycet kvapek na sv. Medarda štyrycet dní kvape“. Prší-li v neděli knězi na evangelium, bude celý týden pršeti. Je-li mnoho vos, mají-li zajíci mnoho sádla, jest-li listí dlouho na stromech: bude tuhá zima. „Marcovní“ mhly předpovídají bouřky za 100 dní. Za 100 dní po největších mrazech budou největší parna.*)

S touto starostí souvisí dle rozličných zjevů v přírodě napřed dbáti, v jaké asi ceně bude obilí. To poví prý hospodáři v den sv. Jana Křtitele určitě křepelka, dá-li na ni pozor. Kolikrát slyší křepelku zatlouci, za tolik zlatých bude průměrně „hbelík“.**)

Věje-li vítr v den sv. Jakuba, bude neúroda. Obilí se bude muset dovážet a to s té strany, odkud vítr věje. Věje-li celý den, bude nouze celý rok, věje-li jen dopoledne, bude draho jen do „Hromic“, potom obilí „spadne“. Ve žních dávají ženci pozor na „děžičky“:***) kolik „bochníčků“ v jedné děžičce, za tolik zlatých bude korec žita. Na štědrý den napichuje hospodář kousek housky a kousek chleba na nůž a zapichuje do trámu. Několikátý den nůž vyšetřuje: pod kterým pokrmem nůž zrezavěl, na ten se nebude v příštím roce obilí dostávati (pšenice — žito). Je-li mnoho žab, bude mnoho pšenice. Je-li mnoho „koníků“, bude drahý oves. Význam této pověry — jakoby koníci polní, když kůň chce oves, zvláště ovsu uškodili; ve skutečnosti vybírá si kobylka polní lepší věci než je oves. K pověře zavdala podnět podobnost jména.

Prší-li na Nanebevstoupení Páně, bude málo sena.

Jsou-li v adventě větry, bude hojně ovoce.

Aby strom hodně rodil, mají se mu dáti zbytky od štědré večeře a ráno na štědrý den mají děti pře svitáním stromy „ovázati“.†)

Který strom nerodí, pod ten se má zakopati nějaké zdechlé zvíře z hospodářství.

Jiné pověry z tohoto oboru již uvedeny, kde toho žádala souvislost předcházejících odstavců, a některých bude ještě vzpomenuto při následujících. Hned dotkneme se jich ještě počínajíce vypisovati pověry vztahující se k rozličným útrapám a příhodám, jež jen tak nahodile a ojediněle na člověka a jeho zboží doléhají.

Takové útrapy jdou dílem ze samé přírody, dílem je nepříznivá

---

*) Z těchto a podobných „pravd“ mnoho se přijalo z pranostiky kalendářové.

**) Tak říkali na Chodsku do nedávna všeobecně místo nynějšího cizího „strych“; „korec“ se tu neujal.

***) Houba rostoucí v obilí a mající podobu „díže“, v níž výtrusnice jsou sestaveny jako bochníčky.

†) Ovazují každý peň několika stébly slámy vyvolávajíce při tom:

„Vovazujte se, štípkové,
hají vám nepomrznou kvítkové:
zejtra příde mráz,
posekáme vás!“

a přinese a dílem také bývá jejich původem zlomyslnost lidská. a prvních pomáhá pověra zvláště proti hromu a bouřce.

Některé pověry toho druhu, vztahující se zároveň k ochraně :nosti, jsme již uvedli. Doplníme nyní ukázku tu všeobecně.

Bouřky, zvláště bouřky nesoucí s sebou kroupy, umějí ještě na iku zaháněti. Nejobyčejnější prostředek je jako i jinde po Čechách ní proti „mráce". V tuto moc zvonu věří Chodové skoro všeobecně. si jedna vesnice zakládá na tom, že její zvon má na „mráky" moc než zvony jiných vesnic.

Když na pouhé zvonění se nechce mráce odtáhnout, vezme se na idikálnější prostředek — trouba. Není to vlastně trouba, nýbrž ra mořská, která je tak upravena, že když se do ní duje, vydává zvuk podobný zvuku trouby. Troubení jest velmi namáhavé a li bouře dlouho, nadují se všichni chasníci vesnice, kterým ta „práce" uší, až jim pysky otekou „jako buchty".

Zajímavo, že lasturu tu chová, kdo ji má na starosti — obyčejně ický „pověžný" — ve velké šetrnosti. Musí býti dobře zabalena a vána, a zvláště nesmí prý ji vzíti do ruky žádná ženská; pozbylať noci . . . To už asi sotva která na Chodsku má svou „moc" nečenu!

Proti krupobití pomůže prý někdy také dáti prvních pět krup, é člověk vidí, do ohně. K tomu prostředku však asi zřídka dojde; o kdy pak začnou kroupy padati, aby člověk věděl, kterých pět před nejdříve leželo.

Snadněji než to a než vše, co jsme dosud slyšeli, jest „mráky" ně, kam se člověku zráčí, vodit a zaháuět.

Musí se to ovšem tak uměti, jako to „humíval" starý jeden sedlák)ujezdě a jistý čerchovský dřevorubec. Sedlák vodíval kroupy v polích mezích a cestách, kde nemohly škoditi nebo je zahnal všecky nanou do rybníka. Čerchovský dřevorubec zahánival je nejraději do mec, a když ho pěkně poslouchaly, poznamenával, jakou asi budou i ti Němci na něho zlosť; ale co platno — bližší košile než kabát.

Tomuto se to skoro vždy podařilo, jelikož všecky bouřky táhnoucí západu a jihozápadu — a těch je na Šumavě velká většina — rážejí se o Čerchov a valí se nejvíce podél hranic českých ke Brodu Koubě.

K těmto všem prostředkům druží se jiné rázu už více náboženského. ızsvěcují totiž jako jinde i na Chodsku při bouři svíce hromniční a ohně dávají něco suchých kvítků z věnečku uschovaného od Božího těla.

Krupobití přijde nejspíš, když vyšla některá šestinedělka do polí.*) Taková žena patří domů."

Kromě pomáhání proti krupobití jest třeba také opatrnosti, aby do ověka „neuhodilo". K tomu cíli nemá se v čas bouřky vstupovati na ·áh, nemá být okno otevřeno a nemá se roztopovati v plotné nebo na rbu větší oheň.**)

---

*) Podobně „zaviní" šestinedělka pranici, přijde-li do hospody.

**) Trvá-li bouře dlouho, odloží se i všechno vaření.

S bouřkami příbuzny jsou plískavice, deště a vůbec nečasy. O těch mají Chodové celé hejno všelikých poznaných pravd. Ale pravdy ty, jak už napověděno, zakládají se většinou na skutečnosti.

Pověrečného nalezli jsme tu málo. To pověděli jsme již nahoře, zde zvlášť uvádíme, že ve stálých deštích má se čekati na sobotu; toho dne musí být aspoň hodinu hezky, ježto v sobotu sušívala panna Maria plénky.

Někdy nepříznivá náhoda všeliké útrapy přináší člověku a také proti takovým, kdy to možno, radí pověra buď opatrnost buď i pomoc.

Tak poučuje pověra, že se taková nemilá příhoda sama někdy ohlašuje. Shasne-li při službách Božích svíce, někde hoří Svrbí-li člověku oko, nerad něco uvidí, svědí-li zadek, bude bit, ale svrbí-li dlaň, dostane peníze.

Zdá-li se o vejcích, budou kleveta; přeběhne-li zajíc přes cestu, bude neštěstí; kvete-li podruhé rozmarina, bude muset někdo z domu. Ozve-li se znenadání „žlova“, přijde na dřevorubce myslivec.

Na koho se podívá kočka přestavši se mýti, bude bit. Má-li člověk někam jíti, zvláště do lesa, má vykročiti přes práh pravou nohou: cesta se mu zdaří a zvláště nezabloudí. Zabloudí-li, to stane se nejsnáze, když nevědomky překročí „bludnej kořínek“.*) Má pak obrátiti čepici podšívkou na vrch a tak dále jíti; jistě prý cestu najde. Tak prý vyvedl výrostek z Chodova celou družinu, když zabloudili v Čerchově na malinách.**)

Podobně najde zbloudilý pravou cestu, jedl-li beránka velikonočního a může-li se upamatovati, s kým jej jedl.

Kdoby si dal něco na šatě přišiti nesvlékaje šatu, tomu by se zašila paměť.

Dále má pověra chodská prostředek proti kousnutí vzteklého psa. Kdo jí o štědrý den časně ráno med, tomu se pomůže, kdyby byl kousnut vzteklým psem, dá-li si ránu vypálit; kdo nejedl medu, tomu nepomůže pálení. Vzteklina objeví se devátou dobu (hodinu, den, týden, atd.) po pokousání.

Na Sedm bratří nemá se nikdo koupati; snadno se může utopiti. Nikdo nesmí se koupati do sv. Jiří: do té doby je ve vodě štír, jehož teprv sv. Jiří zažene.***)

Aby člověka netrápily v létě při práci „šmíce“ (mšice), má píti o popeleční středu kořalku nebo jísti o Všech Svatých večer sladké mléko s houskou.

Někdy se také zanáší pověra příhodami, v nichž nebývá nic zlého. Bývají to nejčastěji nahodilé pověrečné zprávy a návěští.

Tak jde-li člověku ovčák se stádem přes cestu, potká-li mladého muže, obleče-li náhodou nějaký kus šatu na ruby: bude štěstí. Neví-li

*) Bylina báječná: nikdo ho ještě nenašel a nikdo ho nezná.

**) Podobná pověra jinde po Čechách známa: nezabloudí, kdo má obrácenou kapsu.

***) Srv. legendu a sochu sv. Jiří: vítězství nad potvorou — ďáblem.

k o nějakém předsevzetí, zdaří-li se čili nic, má zkoumati na kno-
ı šatu, „mám, nemám...“ Poslední knoflík rozhodne.

Co se zdá člověku, když někde ponejprv spí, to se „vylíčí“. Vy-
e-li nějaké ostří z ruky (nůž, nůžky...), přijdou hosté; podobně —
ou-li se „samy od sebe“ dvéře. „Blecha na ruce“ (oznamuje) „psaní
estě“.

Píchne-li se krejčí, bude se šat líbiti a aby šat držel, má se ma-
, když jej oblékl ponejprv, natáhnouti ucho.

Svědí-li člověku příliš nos, má se připravovati za kmotra.

Pověry o příhodách, k nimž dává podnět zlomyslnost lidská,
už většinou sem tam uvedeny, povíme jen některé, na které ještě
šlo.

Člověk mající vodu ve stavení nemá býti na ni lakomý, má jí do-
i také sousedům; nedopřeje-li jí, „bude mít vodu na funus“, bude
ti, takže ho ani lidé nebudou moci vyprovoditi a nateče mu voda
hrobu. Vypadne-li někomu sousto, někdo prý mu ho záviděl. Kdo
e, tomu se podaří ukrojiti rovně chleba.

„Šelma“, který by dívku podvedl a jinou by si vzal, nebude míti
ného štěstí; dle jiného podání takový do roka umře a po smrti
rná“.

Tím ukončujeme celou řadu pověr, týkající se blaha a rozličných
ıp i příhod člověka, a přecházíme k nové samostatné části, která nám
sobem, někde dosti zajímavým, líčí, jak se Chod od starodávna díval
ten boží svět.

Vlastně celá osnova pověr zakládá se na bedlivém nazírání do světa,
přírody. To platí o pověře vůbec a tedy i o všech pověrách chodských.

Příroda věští zvědavým, těší zarmoucené, pomáhá trpícím. Příroda
lověkem rozmlouvá, dělí se s ním o zdraví a nedub, ba i truchlí
ım a lká.

Tak činí ovšem jen jeden díl přírody; druhý jest mu nepřízniv.
ecko to jest na jednotlivých pověrách jasno, o tom se už šířiti ne-
ıíme. Avšak v pověře chodské nalézáme mnohé doklady, jak si Chod
ykl vysvětlovati způsobem svým, nehledaným, nejzajímavější zjevy nad
ou a kolem sebe a toho si chceme nyní všimnouti.

Nejraději zadívá se tak Chod do výše, do oblak. Sledujme ho
jedné takové dobré chvíli. Je noc. Hvězdy svítí, svítí měsíc; náhoda
nesla na čirou klenbu nebeskou také vlasatici. To vidí každý, ale Chod
dí více! Chod vidí a raduje se, jak každému dítěti rozsvěcuje strážný
ıdělíček svíčičku, vidí, jak v měsíci sv. Petr hraje na housle nebo král
avid na harfu. Podívá se na tu muziku, ale — jen tam nepohlížet
ědavě a drze dlouho! Sv. Davidu by se přetrhla struna a smělému
ivákovi strhal by se zrak. Náš Chod se obrátí raději zas ke hvěz-
ičkám — — — a, jedna padá — — — chudinka! Andělíček svíčičku
hasíná a jde si pro malou dušičku. Inu, pán Bůh tam taková neviňátka
ıky chce mít... Podívá se do hvězd ještě jednou — jedna je tuze
lízko u měsíčka — „Uchovej pán Bůh dobrých lidí!“ lituje Chod, „to
ude zas někde hořit.“

S hvězdiček obrátí se zrak Chodův na „cestu do Říma“. Sklopí

hlavu a přemítá, jaká to asi dálka do toho Říma, když na samotném nebi je ta cesta tak dlouhá. Rozhlédne se po ní ještě jednou, v tom zaražen stane; spatřil kometu a připomíná si: „znamení na nebi, soužení na zemi!“

Bude to vojna nebo mor nebo kdo ví co jiného. „Pro nic za nic se metla boží jakživa neukázala.“

Nastane-li zatmění měsíce, pohlíží na to s divným přístrachem. Původu toho nezná, ale dobrého nic v tom není. Říkalo se jakživo, že v ten čas padá na zem jedová rosa, proto nesmí se v studnicích žádná voda bráti a drůbež nesmí se ráno vyháněti, až rosa všecka sejde.*)

Tak dívá se Chod do nebe v noci; ve dne vidí duhu, ví, co je duha, z bible, hledí na ni s posvátnou úctou a za nic na světě po ní prstem ukázati se neodváží.

Vidí v čas bouře blesk: to jest „posel Boží“. Pán Bůh ho na zem posílá, aby ukázal člověku svou moc, někdy i svůj hněv.**)

Slyší buráceti vítr; tak úzkostlivě to fičí a skučí, zrovna to chvílemi běduje a naříká. „Ubohá žena!“ polituje Chod Melusiny, která vyšpehována byvši manželem proti danému slovu v den, v který musela míti jsouc k tomu zakleta půl rybího těla, musela i s dítětem novorozeňátkem opustiti manžela a vznésti se do větru, kde budou lkát a naříkat do soudného dne. Ženy chodské se smilovávají nad ní a dávají jí, když tuze naříká, pro dítě na kaši trochu mouky na míse na okno.

Za nestálého počasí, když slunce probírá se z mraků a paprsky jeho v širokých pásech prostupují mraky, kdy jinde v Čechách hádají, že „slunce pije vodu“ a na Slovensku, že „slunce vlasy rozpúščává“, Chod myslí, že slunce „váží vodu“ a až ji rozváží, že začne lít. Předtím musely se prý jít „mráky napjít“ do moře nebo do „Dunaje“.

Když do deště padá také sníh, tu prý se čerti žení a když ještě v přestávkách svítí v to slunce, čert ženu bije.

Od oblak obrací se Chod k zemi. Od ní má vše, čeho potřebuje, ona stará se o něho jako matka a sama od něho ničeho nepotřebuje. Chod dává jí však aspoň svou vděčnost na jevo. Když jede poprvé orat, dá před pluh syrové vejce, jež obětuje matce zemi. Nerozmáčkne-li je pluh, dostane je první žebrák, který jde kolem.

Podobně dává se na Chodsku obět ohni. Všeobecně se drobty házejí do ohně, a když ohníček naříká, dá se mu ještě sůl.

Tajemnou jakousi vážnost mají hospodyně chodské k ohni v peci, když se chléb peče, a k ohni na ohništi, na němž máslo vaří. Původ té vážnosti byl asi v tom, že obojí tento oheň může nadělati velké škody: v prvním případě zaviní zkázu chleba, v druhém i požár, neboť stalo se často, že se máslo v pánvi vzňalo.

V úctě chová Chod také vodu. Voda má uzdravující moc a ve chvíli Kristova narození prý se proměnila všecka ve víno.

Když přepadla skalená voda přes sedmý kámen, je zase čistá a zdravá.

---

*) Je tu zajisté zbytek názoru rozšířeného v mnohých bájích o zatměních, že jest totiž zatmění účinek některé zlé moci.

**) Dětem při bouřce vůbec říkají: „Slyšíš, Pámbů vadí!“

'okud se týká jednotlivostí z tohoto oboru, na něž při vání pověrečných obřadů nebylo místa, vzpomeneme ještě aspoň ɔylin, jimž Chodové zvláštní úctu věnují. Jest to hrách označený ɜm, jehož každé zmařené nebo pohozené zrno žaluje do nebes, a — slzičky Panny Marie. Když děti utrhnou slzičky Panny , nemají jich nikdy pohodit. Tu by Panna Maria padla na tvář. tný ten kvítek má býti buď spálen, nebo vložen pod kámen. .m toho úkonu jest zajisté pohrobení.

Podobné myšlénky o této bylině jsme jinde nenalezli, ač snad všude u Čechů, nýbrž i u všech Slovanů má bylina sama stejný nebo zný význam.

Pěknou myšlénku má v sobě také pověrečný názor Chodův o osudech ka po smrti, zejména o očistci. Očistec snášejí duše podle názoru ského ve tmavých kanálech sklepů, kde musejí býti třeba několik ət, nebo v uzlu povřísla nebo ve dveřích. Proto dobrý hospodář spodyně rozvazují každé povříslo, aby, je-li už čas, pomohli duši 'obodu, nebo aspoň aby ji zachránili, by nemusela zůstati ve hnijícím až se tento rozpadne, a proto také kárají každého, kdo „tříská“ mi, jelikož prý tak dušičky ve dveřích musejí zbytečně trpěti.

Tak dostali jsme se k poslednímu skupení pověr, o kterém jsem po většině pojednal již ve stati „Strašidla na Chodsku“ v předešlém íku „Květů“ *), kdež vylíčeny názory Chodův o zjevování se :hů, o strašidlech, zlopověstných zvířatech a o znaních či nadáních.

Zbývá nám tu proto jen ještě promluviti o kouzlení vůbec a ouzlech proti kouzlům.

Víra v kouzla a kouzlení, jak už viděti bylo na uvedených pověrách vláště na těch, jež týkají se „pomahání“, jest na Chodsku ještě t rozšířena.

Každý jednotlivec, jenž zná prostředek a věří v něj, může „pomahat“. ší moc mají však „odborníci“, kteří slynou svým uměním hlavně ıti jedné nemoci vždy působivým a platným. Těch není mnoho; obyně jeden je znám po okolí několika vesnic. Proto požívají jakési ší vážnosti; kouzly jinými se neobírají, pomáhají jen v nemocech bývají také vskutku dobrosrdeční lidé.

Ty pravé, které mají kouzla v moci, jsou „čarodenice“. Čaronice je ve spojení s „tím zlým“; proto také bývá kouzlení její jen :. Dá-li si někdo od ní něco ve svůj prospěch „hudělat“, jistě má toho stokrát větší škodu, ne-li jinde, tož aspoň na duši, neboť spolek čarodějnicí je jako spolek s ďáblem.

Jen se podívejme, čím vším čarodějnice čarují. Chtějí-li podtají ověku uškodit, vypůjčí si na to od něho nějakou jeho vlastní věc, m ho mají v moci: za dobrodiní splácejí tedy zlým.

Nebo jdou v noci ke kříži, někde v poli stojícímu, na ten nahé pozpátku vylezou, ulomí z něho třístku a ta jim dává zlou moc.

*) Sešit dubnový str. 490.

Chtějí-li „hudělat“, aby kráva dojila nade všechnu možnost a přirozenost, posadí si dížku, do níž se dojí, na hlavu a jedou po řáble, kterým se vyhrabuje pec, „koňmo“, jako děti jezdívají na holi, na křižovatku — sám kozel ví, co tam potom provozují!

Chce-li si čarodenice opatřit mléka, hodí jen loktuši přes bidlo a za konce tahá jakoby dojila a má „houžitku“ dost.

Některá z těchto zlých umění kouzelnic vnikla i hlouběji do lidu, ačkoli neslyšeli jsme příkladů, že by byl kdo působnost jich zkoušel. Tak zjednati prý si může moc kouzelnice o štědrém dnu viděti, kdo uřízne o sv. panně Barboře třešňový prut a každodenně jej zalívá, až vykvete. Vezme-li si potom člověk ten prut o jitřní do kostela, uvidí tam kouzelnice; budou všechny k oltáři obráceny zády.

Nebo divné věci uvidí a uslyší, kdo vezme si o štědrý den černou slepici pod paždí a postaví se s ní na křižovatku. Tu potom, ať prý vidí a slyší co slyší, nemá se ozvati, sic by se mu zle vedlo!

Tomu říkají „chodit na poslechy“.

Někteří však přece aspoň něco z „poslechů“ vyzradili. Viděli prý „bál čarodenic“. Čarodenice tancovaly nahé okolo ohňů, při nichž se něco vařilo a zpívaly při tom:

„Vomáčka s cibulí,
hajt nám břicho nebolí!“

Od čarodějnic jistě také pochází návod, jak se může člověk mstíti. Potřebuje prý jen hoditi hrst soli do ohně a ten, na koho si myslí, dostane vši. Začne-li najednou zvonit v uších nebo svěděti tvář, je to znamením, že člověka pomlouvají; chce-li se za to pomstíti, netřeba mu ani hádati osobnost a může jen zas hodit sůl v oheň a pomluvači opuchne tvář.

Při zvonění v uších dává se napřed hádati, v kterém zvoní; uhodne li se, mluví o člověku pravdu, neuhodne-li se, jisto, že pomlouvají.

Je-li člověk přesvědčen, že mu čarodenice to a to vyvedla, může se jí také sám pomstíti. Ať vytáhne kůl z plotu a tluče jím do díry, v které byl, jakoby „vrtil“. Čarodenici opuchne tvář a někdy dostane bolesti, že jej ještě přijde odprosit!

Skutečné čarování, které prý i nečarodějníci několikráte na Chodsku s výsledkem pokaždé trochu tragickým a trochu komickým zkoušeli, jest „citirování čerta“. Několik lidí, kteří měli laskominy na čertův měšec, usedlo si do kruhu udělaného na zemi svěcenou křídou a volali čerta aby přinesl peníze. Čert prý totiž přes svěcenou křídu nemá moci; byli tedy v kruhu onom bezpečni. Milí citanti však — bezpečí, nebezpečí — pokaždé než přišlo k nejlepšímu, potili se hrůzou a jen co se hnul první! Zapomněli všichni na moc křídy a rozutekli se úzkostlivě, kam kdo mohl, a tak spražilo jim to žáhu, že žádný z nich vícekrát o „citirování čerta“ ani nechtěl slyšeti.

Snazší jest jíti si pro poklad, když vidí člověk „peníze hořit“. Udá se to prý jen, když se čtou v kostele pašije. Zhasnou-li peníze dříve, než k nim člověk dojde, má dáti pozor příštího roku: budou „hořit“ o nějaký malý kousek místa dál. K pověře této daly bezpochyby

t všelijaké lesklé kaménky objevující se z jara na opršelé ornici ážející paprsky sluneční, dokud jsou pole holá. Ke zjevu tomuto upilo ovšem ještě podání o dobývání pokladů v čas pašijí.

Když pravé čarodějnice jsou tak zlomyslné, bylo dávno třeba, aby lož k dobru a na pomoc jiných něco „humí", také proti jejich něco vymyslili. A vymyslili leccos! Jak jim zabránili přístup do a, kam ony nejraději mají „pasí", o tom jsme se již zmínili. vují totiž „na kouzelnou bábu",*) kdy mají čarodějnice největší před chlév máje jehličnaté, kladou na prahy drny, dělají na dvéře svěcenou křídou a chasa práská biči, aby se kouzelnice zaplašily. a drn zdržují prý kouzelnice tak dlouho před prahem, dokud o špendličí a všecku travičku nespočtou.**)

Je toho mnoho a těžko se to počítá. Často se kouzelnice zmýlí ısí znova začíti. Zatím pak kohouti kokrhají.

Také duchy umívávali prý na Chodsku za starých časů zažehnávati; huž prý je tomu tuze dávno". Tak v Oujezdě vypravují o jednom i, který prý toho „zlýho" spravil vždy říkadlem:

„Coury, moury,
hokes, pokes!
marš s tebou
do krbu!"

* * *

Mnoho jsme na pověře chodské poznali pěkného, mnoho však také tného, a nejsmutnější při tom jest na časy naše příliš slepá víra věru u veliké ještě části dobrého lidu chodského, která ho svádí, k svému neštěstí často a na úkor a škodu pravé vzdělanosti na ijaký pověrečný fantas více dbá, než na nejužitečnější poučení a nejmnější radu vědy!

*) Noc Filippojakubská.

**) Zajímavou obdobu takového počítání uvádí Sobotka v Rostlinstvu sub voce ák". Na Ukrajině totiž dávají prý mrtvému pytlíček máku pod hlavu, aby prý smrti člověk nestrašil. Říkají při tom: „až ten mák přepočteš, tehdy můžeš chodit".

Z „Ptačích motivů“ Adolfa Heyduka.

Labuť.

Jak obláček, jenž jara pozdrav nese,
na ňadrech blankytného nebe svítí,
i ty, když na modravém pluješ plese,
mně poslem pohody se jevíš býti;
jak krásná jsi, jak půvabná, ač němá,
jak klidná stranic svárů se a bojů!
Snad také tvoje nitro skvrny nemá,
ty dcero pramenů a zdrojů.

Jak z úběle jsi, zjeve bohorodý,
jak z blesku Jovišova jsou tvé hledy;
rci, nespadla jsi do náruče vody
snad láskou spita z obejmutí Ledy?
snad v nebi, které s jezerem se snoubí,
zříš posud bohyni tu usměvavou
a vzpomínkou se chvěješ v srdce hloubi,
a blaha sen ti táhne hlavou?

Hle, ladnou peruť nadzvedáš jak k letu,
a sličnou hlavu nyvě kloníš k hrudi,
kde z vůně v ňadrech utajených květů
tvá dumná píseň k životu se budí;
což břehů dbáš, co lesů, niv a luhů,
kam pestrý pták a zlatá včela pílí,
tvůj přítel v jezera dlí modrém kruhu,
hvězd obraz: leknín bílý.

Tak nebe nad sebou máš nedozírné,
a nebe v hloubce vod i v srdce vznětí,
co tobě dílny ruch, co křiky vírné
těch, již jdou mimo, nemoudrých i dětí?
a nechať mrak ti náhle peruť skalí,
ty, hlavu na prsou, zříš bez úžasu,
jak zlatý proud, jenž ňádry se ti valí,
pln hudby jest a jasu.

A jaký pohled vábný to a krásný,
když na pel tvého kmentového peří
lesk padá hvězd, jak výše pozdrav jasný,
a na východě červánkem se šeří,

jenž křídla tobě zlatí úbělová:
tu myslím vždy při velebném tvém zjevu:
Tak má být také duše básníkova,
když vznáší se v říš zpěvu.

—

Sýkora parukářka.

Z Francie k nám přiletěla slunných niv,
roztomilá parukářka, pravý div,
velmistryně převýtečná napořád,
skromná, tichá parádnice, mám ji rád!

Krásná, ladná, milá, vnadná; samý pel,
krasší nikdo jak tě živ jste neviděl;
nevím proč, leč paruku má též: gris clair,
a co nejvýš ku podivu pouze z per.

Miluji tu parukářku, na vzdor všem,
třeba víc než o půl věku starší jsem;
bílé líčko, bílé hrdlo jsou mi vděk,
i ten černý kolem šíje obojek.

Vážím si té umělkyně s parukou,
její vkus buď vašim přáním zárukou,
je-li z vás kdo mody chtivý, pěvci, hej,
paruku si parukářkou dělat dej!

Spěšte! No, jen nekabońte probůh tvář,
ctén-liž není v mnohé zemi parukář?
nenosí-liž prázdná ňadra plna zdob?
má-li jenom řádnou touru nebo cop!

Já paruky dělat nedám, k čemu as?
mám svou hlavu bez kudrlin, bez okras;
drž se módy, praví mnozí, já však ne;
co je móda, přežije se, pomine.

Mám svou touru samorostlou, k čemu lež?
měj si jiný na sta paruk, když je chceš;
nedbám mod, jsem přirozeným, napořád;
co je pravda, v tom je krása, to mám rád!

K čemu účes vypůjčený na obdiv?
korunou být nemůž chochol jaktěživ;
jasné čelo zdobí muže víc než skvost,
je-li v lebce, v ňadrech, v srdci jisker dost!

—

Drozd zpěvný.

Dne příchodu noc vyčkávala v touze,
a když se blížil, unylá a zvadlá
mrouc, místo sebe zlatou růži pouze
na jeho srdce kladla.

Tu při nachové kráse slunných pršků
tys na stromě se zjevil tajným sletem —
či na stepilém stromu toho vršku
jsi vzrostl zvučným květem?

Jak snivých houslí mluva dojímavá
z tvé hrudi zkropené se píseň chvěla,
a štěstím vyrůstala sosna tmavá,
že tebe hostem měla.

Zřel na tebe jsem, drozde můj, i sosnu,
bych duchem zhlíd, jak v jiskrnatých bodech
ty zvuky tvoje vnikaly jí do snů
po drobných jehlic svodech.

A viděl jsem, že mladne sosna stará,
že od kořene do hlavy až pučí,
že v nitru jejím upomínka jará
tvou ladnou písní zvučí.

Tvůj zpěv v cit divný vždy mé srdce vzruší
jak zapadlou bych bloudil mládí nivou,
a čarné housle zpívaly mi v duši
dětinství píseň tklivou.

Myšlénky steré v hlavě se mi rojí,
že sosna s tebou mře a s tebou žije
a její nitro věčnou krásou pojí
tvé zvučné melodije.

A nelze ubránit se citu tomu —
tak tajemný je myšlének mých příval —
že housle mohou být jen z toho stromu,
na němž jsi ty dřív zpíval.

A na houslích-li v sladkých zvuků tísni
strun která pukne, v tvář mi slzy skanou;
mnímť, že jsi někde při nadšené písni
pad zlosynovou ranou.

Blouznivci našich hor.

Řada postav z Pojizeří. Napsal Antal Stašek.

(Pokračování.)

Večer dne 21. prosince 1883.

Jaká změna! To všechno byla jen těžká zkouška, kterou jsem musil prodělat. Růženka měla pravdu říkávajíc, že bolest a utrpení člověka očišťuje, zušlechťuje a posvěcuje. I mně se tak stalo. Na vánoční svátky mne čeká krásné překvapení — stanu se biskupem. Mají to přede mnou ještě v tajnosti, ale já o tom pomocí své neobyčejné, skoro nadpřirozené mohutnosti poznávací již vím. Mohutnost ta ve mně každým dnem roste. Nyní zcela zřejmě rozeznávám a postřehuju, co si lidé myslí, i na značné vzdálenosti.

Přijel sem tajně z Prahy pan kardinál, ale sotvy vkročil přes práh na faru a obrátil ku mně pozornost ve svých myšlénkách, již mně to jeho čivy telegrafovaly. Bydlí zde v předních hostinských pokojích; pořád o mně mluví s panem farářem a já ve svém bytě slyším každé slovíčko jejich rozhovoru.

Věci se mají se mnou vlastně takto.

V Litoměřicích zemřel pan biskup. Hned po jeho smrti se rozpomenul pan kardinál na mne a stanovil ve svých myšlénkách, že se mám státi nástupcem zemřelého. Ale měl jsem tím být mile překvapen teprve letos o vánocích. Dal proto rozkaz, aby přede mnou vše tajili: i smrt biskupovu i mé budoucí povýšení. Nedali mně číst ani novin a ukrývali přede mnou po delší dobu i oběžníky nejdůstojnější konsistoře, jen abych se nedověděl pravdy; ba tiskli schválně jen k vůli mně zvláštní zprávy, které mně předkládali, jakoby byly pravé. Já ovšem tehdy ničeho nepozoroval a pozorovat nemohl. Zároveň dal pan kardinál rozkaz, abych byl podroben zkoušce, zasluhuju-li té hodnosti, jež se pro mne chystá; jsem-li pro ni duchem svým zralý. V nepřítomnosti mé sotvírali paklíči mé schrány, vyndali můj denník a četli i prozkoumávali jej. Pan kardinál nenalezl v něm nic závadného až na hubičku, kterou jsem dal Růžence; ale odpustil mi křehkost tu. Pak probádali všechny mé písemné práce bohoslovecké, z nichž porůznu něco je tištěno, větší pak díl dosud v rukopisech. Spisy ty se všem líbily. Po přípravách takto odbytých přišlo k hlavní a nejtěžší zkoušce. Nejprve povolali zvláště jen pro mne herce z Prahy, aby zahrál Hamleta. Měl rozkaz, aby jen ke mně se obracel a ke mně mluvil. Všecek výbor, jemuž bylo svěřeno, aby mne zkoumal, seděl přestrojen v divadle a pozoroval, jaký na mne hra měla účinek. Pak nastalo nejhroznější. Celá naše obec a s ní i pan farář byli dožádáni, aby mne dráždili i pronásledovali; já měl při tom osvědčiti, zdali jsem utvrzen v křesťanské lásce i trpělivosti a zároveň zdali jsem pevné povahy. Obstál jsem k úplné spokojenosti. Zkouška byla přede-

včírem v nejpodstatnějších kusech skončena. Zbývalo jen ještě jedno: abych dal důkaz, že umím kázání i skládat i dobře přednášet. Vrtalo jim mozkem, jak provést úlohu tu tak, abych ničeho nepozoroval. Hned jsem svým hlubokým nazíráním v cizí myšlénky postřehl, co chtějí, a sám jsem vykonal, čeho si přáli. Jsem totiž pořád pod jejich dohlídkou a stráží; znají každé mé hnutí. Sedl jsem si včera odpoledne k stolku a jal jsem se psáti kázání na slova svatého evandělia, jež se mně vždy nad všechna jiná líbila: „Protož, obětoval-li bys dar svůj na oltář, a tu bys rozpomenul se, že bratr tvůj má něco proti tobě, nechejž tu daru svého před oltářem a odejdi; prve smiř se s bratrem svým, a potom přijda obětuj dar svůj.“ Sotvy jsem byl na počátku svých pomyslů, jež jsem kladl na papír, již stál jeden člen zkušebního výboru u okna mého pokoje a dalekohledem díval se na to, co jsem psal. Byl z nejpřísnějších a chtěl mně stížit poslední tuto zkoušku. Dal proto rozkaz mým strážcům; ti spustili pode mnou ve sklepě celou sbírku elektrických strojů; jiskrné proudy litaly podlahou do mne a probíhaly mně všemi žilami i čivy jako tehdy v noci. Spustili i nejstarší stroj a vyvinovali elektřinu i třením nahromaděného pečetního vosku, jehož zápach nepříjemně dráždil můj čich. Ale držel jsem se statně, ač jsem si myslil, že mi tohle trápení mohli uspořit. Pod nepříjemným dojmem zevnějších dráždidel spisování vázlo. Ale k přísnému komisaři, jenž se zdál mít radost z mých obtíží, přidružil se druhý. Byl hodnější. Když jsem v sestrojování svých pomyslů trochu klopýtal, hned mi našeptával, jak mám rozpředenou nitku dále vést. Vlastně ani nešeptal, protože pro zlého souseda nesměl, nýbrž jen si to myslil; ale já jsem uhodl hned jeho myšlénky a jich pomocí jsem úkol šťastně ukončil. Bylo již šero, když dílo skončeno. Hned potom jsem se zdvihl, stanul blíže okna a jal se hlasitě kázati to, co jsem právě napsal. Všechna naše obec se zkušebnými výbory a s panem kardinálem na čele rozestavili se dílem v síni přede dveřmi mého pokoje dílem pod okny a poslouchali. Za svého krátkého kaplanování jsem nikdy neměl tak krásného kázání. Myšlénka za myšlénkou, slovo za slovem plynuly mně rychle a hladce jako jemným proudem. Byl jsem nadšen a blažen. Po každém delším odstavci dorážely ke mně šepty obecného souhlasu a pochvaly. „Ten to umí“ — říkali si všichni a jen farská kuchařka si myslila: „Nevídáno . . . vždyť je to holé bláznovství a samý nesmysl.“ Ale veřejně projevit zavistivé a jizlivé pohany nesměla. Když jsem skončil, pravila všechna shromážděná obec: „Stane se o vánocích biskupem.“

Tím byla zkouška odbyta a pan kardinál odjel nařídiv, aby mně postavena byla čestná stráž, jež mne neviditelně má provázet, kamkoli se hnu. Bojí se o mé zdraví, aby se mi po velikém namahání a vysílení nic nestalo. Hned jsem si potom vyšel po dlouhé době na procházku. Ještě se nesetmělo, ale měsíček již svítil na nebi. Bylo mně milou útěchou, že mně všichni po hrozném utrpení prokazovali zvláštní pocty a upřímnou pozornost.

Jakmile jsem vyšel z fary, zazněl umíráček do večerního šera. Postřehl jsem význam toho; v obci nikdo neskonal; zvonkem dali zvoniti na znamení proto, že ve mně umřel starý člověk, s ním celá má

minulost a že mi nastává doba nová, doba útěchy a blaha. Dali tomu výraz i tím, že hned po umíráčku jako ku klekání rozhlaholil se zvon hrubý. Věděl jsem, že nezvoní klekání, ale duní na poctu a oslavu mé budoucnosti. Zdálo se mně, jako bych byl i z malého i z velkého zvonu vyslyšel zvuky, jež mi pronikaly slech:

„Zvítězil jsi!“

Nesměli ke mně mluvit ještě zřejmými slovy; ale přece mi chtěli něco příjemného říci. Volili k tomu symboly, jinotaje a znamení, nad jichž jemným a duchaplným výmyslem jsem se podivil.

Potkal jsem spřežení koní, již táhli vůz naložený polenovým dřívím. Jeden z koní byl vraník, druhý bělouš. Vozka stanul a odpřahal černého. Netrvalo ani vteřinu a pochopil jsem hned pěkný význam tohoto schválně pro mne sestrojeného obrázku. Povoz s dřívím je symbolem všeho světa vůbec a břemene mého života zvláště; spřežení je má duše, mé nitro a v něm dva pudy: jeden dobrý — kůň bílý; druhý zlý — kůň černý. Kůň černý je nyní odpřáhnut, mé zlé náruživosti jsou přemoženy; dráhu mého života bude nyní řídit jen bělouš mé duše. —

Z daleka jsem viděl chaloupku; ze střechy vyčníval komín, ale nekouřilo se z něho. Jakmile jsem se přiblížil asi na dvacet kroků, vyletěl z komína jemný dým a rozplynul se obláčkem ve večerní obloze. I při tomto mně uchystaném zjevu vystihl jsem hned, že dobří obyvatelé v malém domku zapálili na mou poctu oběť, z které se valil kouř bílý na znamení mé neviny.

Má čestná ale neviditelná stráž postarala se i o to, aby v různých obrazech představila mnohé události z mého života a pobavila mne milými vzpomínkami. Tak postavili celý sbor malých chlapců, kteří se ve večerním šeru na ledě klouzali, aby mně připomněli zábavu mých chlapeckých let. Mezi hochy vybrali jednoho, jenž mně byl nápadně podoben. I stejně ho oblékli, jako jsem býval odět já: měl chundelatou čepici, kalhoty zastrčeny do vysokých bot, na nose hejla od mrazu a tváře mu jen hořely. Měl jsem radost, jež byla zvýšena novým obrazem. Potkal jsem starší ženu s malým, ani ne pětiletým synkem, jenž ukazoval na oblohu a vypravoval mamince, že měsíček s nimi pořád jde, že stál nad jejich hlavami již tamhle u lesa. Ten klučík s ženskou byl jsem vlastně já se svou matičkou, kterou jsem často při měsíčku vyprovázel a s níž jsem míval ve svém dětském věku podobné rozhovory. I hlas té ženy byl jako hlas mé dobré maminky.

Nejkrásnější překvapení mně přichystali, když jsem přišel k lesu. Ač se již hodně smrákalo na noc a byl pořádný mrazík, dali se najednou se všech stran do zpěvu nejrůznější ptáčkové a ozývali se v houštinách. Bylo cvrlikání a pění jako na jaře; s každého místa ba s každého stromu ozývali se ptačí hláskové a malá hrdélka mezi sebou zápolila, které vydá čistší a jasnější zvuk. To mne nejvíce překvapilo; byl jsem tak dojat, že mně vyhrkly slzy z očí. Kolem sebe jsem slyšel hlasy neviditelné stráže, jež si šeptaly: „Nu vidíš, že všechno vyšlo na dobré!“

Rozradostněn vrátil jsem se domů, ale ani slovíčkem nikomu nevyzradil, že o všem vím. Je s podivením, jaké výlohy si pro mne dělají: pořád tisknou pro mne zvláštní denník a dávají mně ho číst. Ve zprávách

pro všeobecnou veřejnost určených je již dávno mé jmenování biskupem ohlášeno, ale já nemám dosud ničeho věděti. Ovšem že noviny, jež dostávám do rukou, jsou plny narážek na můj minulý i budoucí život a na mé duševní i mravní vlastnosti. Píšou tam o mně představujíce mne, ovšem pod jinými jmény, tu jako nějakého velikého učence tu zas jako nějakou vznešenou osobu. Mně se zdá, že dokonce jsem již vymalován. Asi před týdnem byl tu malíř důkladně se na mne podívat. Přestrojil se za podomního obchodníka. Teď pochopuju, proč dlouho u mne čuměl, se všech stran si mne prohlížel a na oko své zboží do mne vrážel. —

O, kdyby bylo již Ježíška! Těším se. I Růženka bude mít velikou radost! —

Dne 26. prosince 1883.

Všemohoucí Bože, já šílím! Otevřely se mi oči, prohlédám; vše jest mi jasno!

Dnes to se mne spadlo jako černá potvorná můra; je mi, jakobych procitl z těžkých úmorných snů. Na dlouho-li? Cítím, že můj duch se řítí do hrozné propasti; nekonečný smutek uléhá na srdce mé. Nechtěl jsem nikdy věřit; ale je s pravdou, že lidská duše je šklebivou, nedozírnou tůní, na jejímž dně se hemží divoké šelmy a nestvůrné obludy.

Vše, co se v posledních dnech se mnou dálo a o čem jsem se ve svém denníku zevrubně rozpisoval, nebylo mimo mne, nýbrž ve mně, v mém ubohém nitru, v mém chorém mozku. Stíhala mne mámení; stíhaly mne bludné pocity, bludné představy, bludné myšlénky; bloudil jsem i ve svém chtění.

Kde je hranice mezi duševním zdravím a duševní chorobou? Snad všechno myšlení celého člověčenstva, snad všechna věda veškerého lidstva jsou jen bludnou představou, jsou ohromným soustavným šílenstvím, jež druh v druhu nepoznává, protože šílejí všichni stejně! Snad dějiny celého člověčího plemene jsou výsledkem bláznivých chtíčův a bláznivé chtíče plodem šílených představ. Snad celé člověčenstvo šílí ve svých myšlénkách, šílí ve svých činech.

Nebylo šílenstvím vzájemně se vražditi pro jinou víru v boha? Nebylo šílenstvím pronásledovati a mučiti světce? Nebylo šílenstvím upalovati čarodějnice? Kolik stránek dějin je prosto skutků a činů šílených? Jak hluboké pravdy kryjí se v Don Quichotu! Nešťastný rek ten je věrným obrazem lidstva a jeho pošetilého konání. Cervantes šílel, jako šílím já.

Ne, nesluší mně nyní rouhání takové. Zbývá jediné: pokořit se před Všemohoucím na kolena k modlitbám. Smutek bez konce ovívá srdce mé; jímá mne touha smrti. Přijď ty vykupitelko a vysvoboď duši mou!

O, kdyby tu byla Růženka, byl bych zase zdráv! Jemnou dlaní krásných ruček svých pohladila by hlavu mou, pohladila by čelo mé a setřela by všechny černé chmury s ubohé duše . . .

Tiše, tiše. Na kolena k modlitbám!

Ty šeptavé hlasy mne umučí; pořád se ozývají, pořád mne škádlí;

ale vím, že nejsou mimo mne, že jsou ve mně. Vím to? Odkud? Kde mám toho záruku?

Nebudu ničeho již zapisovat do svého denníku. Spálím jej. Ne, nespálím, jen zapečetím.

Růženko . . . Růženko!

Tiše . . . tiše! Na kolena k modlitbám!

* * *

14.

V tutéž dobu, kdy Růženka celou duší nořila se v četbu myšlének ubohého Jeníka a hořké nad ním prolévala slzy, jel do Sytovského mlýna doktor Boukal zase se šimlem, „dobrým jako dítě a rozumným jako člověk“. Rozjímal, proč ho tam volají, ač mají v Jilemnici a v Semilech lékaře mnohem blíže a rozumoval celou cestu obvyklým způsobem.

„Stará si patrně přeje, abych si vzal Růženu . . . Je opravdu nemocna, nebo se jen přetvařuje? Mám tu holku dosud rád? Sám nevím, opravdu nevím. Je zvláštní věc s lidskými city! Mám-li myšlénku, jsem si jí naprosto vědom a vím, co myslím; chci-li něco, je mi jasno, kam jde má vůle; ale cítím-li, je cit ten někdy jako pára nebo plyn; nezachytíš ho rukama do křivule svého rozumu; uteče ti, prchne a jsi hotov se svým lučebným rozborem dříve, než jsi začal . . . Opravdu nemám dost jemného smyslu, abych vnímal vlastní své city. Vím jen, že ve mně láska nebouří vášní, ale nevím, jestli tam někde v nitru nevězí dosud její zárodek jako chumáček bakterií. Bacilus amorosus . . . Hlouposti! Tak starý chlap a zabývám se jako dítě hračkami pošetilé obraznosti . . . Ale co je vlastně pohlavní láska? Slovo pro souhrn některých jevů duševních, jichž příčinou je zvláštní nálada nervů, vyvolaná osobou druhého pohlaví. Podstatu neznám, ale znám mnohé jevy. Na příklad: Zamilovaný touží být u předmětu své lásky a čím více se k němu blíží, tím více ho táhne, aby byl ještě blíže. Není-li v místě, chce býti tam; je-li již v místě, chce být v domě; je-li v domě, chce sedět u ní; sedí-li u ní, chce jí tisknout ruku; tiskne-li jí ruku, práhne po hubičce; dostane-li hubičku . . .“

„Milostpane,“ vyrušil kočí lékaře z rozjímání, „toho Nácka Strnadova, co chodil po žebrotě a co ho měli v podezření, že pro krapek polívky podpálil, již pustili. On to neudělal; udělal to Vinca Novodomských . . . nedávno ho přišupovali z Uher domů do Benešova . . . měl zlost, že mu u Sehnalů nechtěli dát nocleh . . . založil ve stodole.“

„Čert vezmi Vincu Novodomských!“ pomyslil si Boukal a rozjímal dále:

„Zákon lásky a zákon tíhy jsou si podobny: síla vzájemného se přitahování, jež roste blízkostí . . . Láska je opravdu tíhou; zkusil jsem to v životě . . . A což Růžena? Táhne mne to k ní?“

Kdyby byla Růženka věděla, co a jak Boukal na cestě do mlýna rozumuje, byla by se s opovržením od něho odvrátila a povzdechla: „O, jak všechno to pitvorné rozbírání je malicherné, ba i hloupé vůči nešťastnému Jeníčkovi, vůči jeho tragickému osudu!“

Ale nemyslila na doktora; nemyslila na nikoho, než na ubožáka a na jeho denník. Přečetši odložila jej, pustila obraznosti volný let, potácela se na vlnách roznícených v ní citů a dala se unášeti bouří, jež zmítala útrobami. Ležíc na své posteli, měla obličej vzhůru obrácený, vlas v černých hustých proudech rozpuštěný a byla nehybná jako socha. Duševní mohutné záchvěvy učinily tělo skoro strnulým a v stavu tom dumala. V několika vteřinách proběhla myšlénkami ještě jednou vše, co v zápiskách právě přečetla, a mihavými vzpomínkami prožila opětně každý výjev, každé setkání, jež se jí v tomto okamžiku stavělo před duši mnohem živěji, barvitěji, plněji než při četbě samé. Zobrazila si se zvláštní zálibou onu událosť na pasece, když seděli pod stromem a ona vycítila, ba ve výrazu jeho obličeje viděla, jaké city burácejí v jeho nitru. Při vzpomínce té pojala ji hluboká lítost.

„Proč jsem tehdy násilně přerušila to, co mi chtěl vyjevit? Proč jsem se mu nevrhla do náruče a neřekla: Jeníčku, buďme svoji!?“

Měla bolestný pocit, že proti ubohému hřešila; kormoutil ji žal a probudila se v ní k nebývalé síle všechna k němu náklonnost, jež pod žárnou tíhou rozvlněných citů ve chvíli trapného zmítání překotila se a jako náhlým plamenem vyšlehla v dívčí vášnivou lásku k nešťastnému příteli. Byla by ho v tomto okamžiku tiskla, líbala, všechna se mu podala; tměla touhou, obětovati mu celou duši, celé srdce, celou bytost svou, vše, co v ní žilo, i to, co měla nejkrásnějším svým skvostem. Myšlénky ty padly na ni jako jiskry s nebe a rozněcovaly vnitrnou bouři.

„Ó, kéž mu mohu k nohám položiti vše, co mám; kéž mu mohu obětovati sama sebe . . . byť i oběť ta byla marná, byla bezúčelna.“

Zachvěla se před vlastními city, vyskočila z postele a bez úboru s rozpuštěným vlasem procházela se spěšně po komnatě, jakoby rychlým pohybem chtěla zahánět blouznivé představy, jež ji měly v moci. Trvalo hodnou chvíli, než se poněkud upokojila. Vzala pak obzorku a dívala se přes Jizeru na protější břeh k Petrákovu domku; zdálo se jí jako včera večer, že zahlédla tam nešťastného Jeníčka, jak se otáčí ven a mezi květinami na okně obrací oči sem k ní, k mlýnu. Hleděla tak dlouho a srdce jímala nevýslovná touha po jakémsi štěstí, jež vlastní vinou pro ni na vždy ztraceno.

„O ano, duše lidská je hluboká tůň, je propasť . . . překlenutá mostem, po němž skáčou, křepčí, hrajou komedii, procházejí se, honí, hemží, zmítají, pachtí, pitvoří denní starosti, hloupé události a všední myšlénky; ale tam pod most dolů do bezedného jícnu házíme i házely před námi věky vše, co most ten nemůže unésti . . . tam dole to žije vlastním životem! —“

15.

Petřík se po oné události v noci nemohl dočkat příští neděle. V noci ze soboty skoro ani nespal; ráno časně vstal, poklidil i nakrmil koně, nasnídal se, svátečně se oblékl, dovolil se u hospodyně a šel. Když byl před domem pod hruškou, přišla mu jako náhodou Ančka do cesty a ptala se ho:

„Petříku, kam jdeš?“

„Povím ti pravdu, Aninko — jdu strojit svadbu.“

„Rozmysli se a nevrhej se do záhuby.“

Smutně se usmál a pravil: „Musí to být.“ — Pak jí podal ruku a rozloučili se. Chvilku se za ním dívala a když viděla, že jde přímo ke kovářovým, vrátila se srubem na půdu tajně se tam vyplakat.

Petřík se stavěl u Bělků. Kovář ještě ležel; měl zvyk v neděli pozdě vstávat; syn odešel do Roketnice za jakýmsi obchodem, matka byla již v kostele a ve světnici byla Francka samojediná. Válela tátovi prádlo, aby se mohl převléknout, a byla zasmušilejší než obyčejně.

„Tak již, Františko, jdu na faru.“

„Pán bůh tě provázej, aby se to dobře skončilo.“

„Ale je mně přece divné, obcházet svadbu a nemít slovo od tvých rodičů.“

„O to se nestarej; oba již všechno vědí a jak budeš mít věci v pořádku, přijď a nebudou dělat překážek.“

„No, jak chceš,“ doložil Petřík a upíraje na ni zrak spozoroval, že má na obnažených ramenech modré pruhy.

„Co to je za šlince?“

Děvče se v obličeji zapálilo studem; jsouc s prací hotovo obrátilo se a věšelo válek na hřebík u police, aby se Petříkovi nemusilo dívati do očí.

„Já řku, Fratiško — ublížil ti někdo?“

„Ani se neptej.“

„Chci a musím to vědět.“

„Byla jsem včera večer od táty bita,“ šeptala hlasem sotvy slyšitelným a do očí se jí tlačily slzy.

„Proč?“

„Pro tebe. Máma mu pověděla všecku pravdu; dopálil se a sepral mne; bratr mne chtěl bránit, ale utržil při tom taky nějakou ... a tak jsme byli biti oba,“ vyprávěla a ukazujíc dvě řady krásných bílých zubů usmívala se, jakoby si z toho nic nedělala, ač se jí slzy hrnuly po tvářích.

Petřík vzplanul hněvem. Zas se mu zdálo, že by pro svou nevěstu šel třeba do pekel, že ji má vášnivě rád a že by se pro ni pral s celým světem, ale nejvíce se starým Bělkou. Jal se v zlosti láteřit; sotvy však pronesl několik slov, zakrývalo mu děvče dlaní ústa a prosebně pravilo:

„Pamatuj se ... vždyť je to můj táta!“

Poslechl; pomazlili se chvíli a když slyšeli na půdě kroky, že otec vstává, vyšli ven pod košatou jabloň, kam nebylo odnikud vidět; pohovořili ještě, rozloučili se pak a Petřík spěchal rovnou cestou na Ponikelskou faru. Bylo odpoledne, než tam dorazil a hned vykládal panu faráři, s nímž se dobře znal, proč přišel.

„Svolují rodičové?“ ptal se kněz.

„K čemu?“ divil se mladík.

„Vždyť ti je teprve dvaadvacet let; dokud ti nebude čtyryadvacet, nesmíš se bez otcova povolení ženit,“ vykládal pan farář a jal se mu vytýkat, že je neposlušným synem. Mluvil mu do duše. V Petříkovi zas

vstaly pochybnosti, jestli Francka opravdu stojí za všechny útrapy, které pro ni snáší. Ale před očima se mu mihaly modřiny na jejích ramenou a pochybnosti byly zaplašeny.

„Byla pro mne bita," myslil si a se slzami v očích dotvrzoval, že od ní nemůže upustit.

„Jdi k otci a pros," radil kněz a Petřík šel.

Z fary se za ním dívali. Plavovlasá, dosud mladá, hezká kuchařka Klára, které se říkalo slečna hospodyně, ptala se pana faráře, jenž přišel do čeledníku:

„Znají kovářovu Francku z Ropratic?"

„Neznám."

„Učiněná cikánka... oči má jako žhavé uhlí a pleť jako marcipán. Sám pán bůh ví, kde se s ní sešel... nechodila ani na poutě ani do muzik."

Stará bezzubá děvečka, jež dosud klímala za velikými kamny, dala se do hovoru, jakmile uslyšela o kovářově Francce, a vyprávěla:

„To bylo, rozumějí, tak. Petřík pospíchal lonského roku na první Boskovskou pouť a přišlo mu jíť přes Ropratice vedle Bělků. Bylo parno a chtělo se mu píť. U kovárny teče z břehu po žlábku strumen do nádržky, kde se kalí železo. Hoch byl uřícený a shýbal se k vodě. Francka ho z baráku viděla, otevřela okno a křičela na něj, aby počkal, že mu přinese nádobu... U Bělků mají jakousi starou sklenici... je červeně a zlatě pomalována... viděla jsem ji, když jsem tam byla před léty na podruží. Jejich prababička ji dostala od strýce... pocházel ze Zásady... tomu už je dávno, asi sto let. S tou sklenicí a s tím strýcem... pane, to je divná historie. Byl za císaře Josefa ve Vídni velkým pánem, ale kutil divné a divné věci; dal se s mnoha jinými do spolku a všichni dohromady upsali se čertu. Věděla jsem, jak se ten spolek jmenoval, ale zapomněla jsem, našinec nemá kdy na takové věci mysliť. Kdo se k tomu přidá, musí se klaněť peklu, na místě k pánu bohu modlí se a slouží mše k satanáši. Ten milý strýc přišel jednou do hor na návštěvu a obcházel příbuzné, jak to u pánů bývá ne z lásky, ale tak jen procházkou ze zvědavosti. Přišel taky do Ropratic k Bělkovým a chtělo se mu píť. Přinesli mu vody v nejkrásnější sklenici, co měli, ale nešika ji upustil a rozbil. Smál se a slíbil, že jim pošle jinou... poslal tu malovanou, co tam dosud mají. Po smrti toho pána se teprve vědělo, co je zač. Když císař Josef umřel, upad' do nemilosti, musil z Vídně a skonal v Zásadě; sotva zamk' oči, přišli si pro něj za bílého dne rohatí... pán bůh všechny hříchy odpusť a zlý pryč! A Bělkovi... hloupí mají tu sklenici posud, beztoho v ní vězí čertovina. Chovají ji jako nějaký zázrak pod zámkem v polici. Abych nezapomněla: Francka měla proroctví od cikánky, co se tu po horách předloni potulovala, že ten bude její, komu se dá z té malované sklenice napít strumenné vody. Toť se ví, že milá holka od té doby po hoších jen pásla, až učíhala, co chtěla. Mnoho jiných šlo tam vedle, mnoho jiných tam pilo, ale žádný se jí nezalíbil až Petřík. Hloupý hoch, nemohl se shýbnouť, napíť třeba z dlaně a jíť dál? Ne... musil čekať, až mu kovářče přinese čertovu nádobu. Tenkrát o Boskovské pouti otevřela honem polici, vyndala sklenici, něco

tam ještě namíchala... lidé vypravují divné věci, nechce se to ani kale povídať... běžela hupky ke strumenu, natočila vody, dala mu píť a od té doby má uděláno a uděláno..."

Panu faráři se zprotivilo babino klábosení a odešel do svých pokojů. Kuchařka zůstala; hovořila s děvečkou dále a mermomocí vyzvídala, co kovářče hochovi namíchalo. Ale do čeledníku vrazil mladý pacholek a baba šklebíc se bezzubými rty odmlčela se.

„Jdou sem, pošeptám jim to" — smála se, vstala ze zákamní, udělala několik kroků a šeptala, aby to mladý čeledín neslyšel, něco do ucha slečně hospodyni, která jí popošla vstříc.

„Kdybyšte, babo, neculila!" zapýřila se Klára, když ji vyslechla, a červenajíc se až pod uši, dodala: „Beztoho na všem, co tu povídáte, není ani slova pravdy."

„Věřejí mně, slečinko, že je. Mně to vyprávěla stará Kopalka z Nové Vsi... vědí ta, co jí nedávno muže v lomech zabilo... ta všechno ví... i kde čert vejce snes'... Jak se napil, měl učarováno. Ptal se Francky, jestli nepůjde taky na pout. Řekla, že nemá s kým, a hned ji vybíd', aby šla s ním. Šli, a bylo to hotovo... v té malované sklenici vězí rohatý." — —

Petřík se ubíral volným krokem k otcovskému domu. Hlavu měl smutně svěšenou a přemýšlel, má-li otce požádat o svolení čili ne. Rozhodl se, že tak učiní. Přicházel ke statku. Jakmile ho zhlédl veliký chundelatý pes Nero, běžel mu vstříc a štěkaje poskakoval radostně vedle něho. Kolem domu bylo vše sváteční klidno, jak bývá v neděli odpoledne. Čeládka vyšla si někam do vsi na pobyt, hospodyně seděla ve světnici u okna a říkala si pošeptmo modlitby ze starého „Nebe Klíče"; hospodář maje velké koštěné brejle na nose seděl u stolu a činil si do kalendáře zápisky. Bylo ticho jako v kostele; jen se sýra na sušidle, jež přivázáno provázkem k stropu viselo u kamen, crkaly kapky a odrážely se o podlahu; také selka po chvilkách brala do pravé ruky plácačku a bila mouchy, když na ni moc dotíraly. Jinak se nic nehýbalo.

Najednou bylo slyšet po náspi kroky, jež se rozlehaly až do světnice.

„Ach, lidi, kdo pak k nám jde?" — ptala se hospodyně zdvihajíc hlavu od „Nebe Klíče". Než dořekla, otevřel Petřík dveře a vstoupil. Srdce mu bušilo rozčilením i strachem. Pozdravil; oba rodičové přivítali ho chladně jako nějakého cizince, kterého vidí poprvé. Sedl na lavici dole u dveří a odmlčel se. Byl v rozpacích jak s barvou ven a čekal, až ho staří osloví. Čekal marně, neboť matka se tvářila, jakoby v „Nebe Klíči" četla dále, a otec nepřestával zapisovat do kalendáře. Poznamenával si právě, že včera půjčil chalupníku Čejkovi dva mandele režné slámy a tři věrtele žita.

Synův příchod nebyl jim lhostejný; byli jím rozčileni, jako on sám; ale oba se přemahali, aby na sobě nedali ničeho znát; strojená lhostejnost a nevšímání byly výrazem jejich trpkosti a hněvu. Petřík vida, že nezačnou, dal se do hovoru; odhodlaně vypověděl vše, co měl na srdci; nezamlčel ani, jak se to má s Franckou, a skoro plačky žádal o svolení, aby ji směl pojmout za ženu. Matka se lekla. Otec vstal ze zástolí,

sundal s nosu brejle, popošel několik kroků k synovi a ač v nitru jeho bouřilo, pravil zdánlivě klidně:

„Jdi a vyřiď své cikánce, že, dokud sedlák Matěcha bude mít duši v těle, nesvolí, aby si jeho robě, třeba nezdárné, vzalo takovou poběhlici, jako je ona “

„Poběhlice není; je řádná, pracovitá holka,“ odmlouval Petřík.

V starém Matěchovi vzkypěl hněv; zdálo se, že se nezdrží a vybuchne. Jal se kolem sebe máchat rukama a odplivl si, což bývalo obyčejnou předzvěstí bouřky. Žena k němu přistoupila, položila mu ruku na rameno a prosila:

„Táto, pamatuj se; není ti to nic platno; máš to marnost.“

„Pravda, svatá pravda,“ odsekl zhurta starý, vzal čepici, jež visela na bidle u kamen, pochytil pytlík s tabákem a fajfku, kterou byl dříve odložil na okno, a odešel ze světnice. Jakmile se octl nad domem, zapálil si a zlostně bafče šámal těžkým krokem do polí prohlížet osení.

Petřík zůstal s matkou. Bylo mu, jakoby tato žena ani jeho matkou nebyla; takový chlad z ní vál. Ona, která ho měla vždy ráda a od dětinství se s ním mazlila, která na něho nedala nic dopustit a vždy ho i před otcem bránila, neměla proň nyní v nejtěžším okamžiku života ani jediného laskavého slovíčka ba ani jediného laskavého pohledu. Připadalo mu vše jako sen. Seděl nehybně a díval se před sebe na bidlo, jež bylo připevněno pod stropem podél pece a kamen. Nevěděl, co počít; ba nevěděl ani co promluvit. Byl jako zdrcen a přec v něm v tomto okamžiku nebylo ani bolesti ani hněvu, jen pustá prázdnota.

Ani matka se neozývala. Cítila trpkou hořkost a sama si v nitru přiznávala, že jí odpadla všechna láska k němu. Po dlouhém mlčení pravila:

„Chceš-li, aby tě táta vzal na milost, vrať se domů; pěkně odpros a odřekni se navždy Francky.“

Slova ta ho vytrhla ze zádumčivé otrlosti.

„Domů se nevrátím, odprošovať nemám proč a Francky se neodřeknu, raději zahynu,“ odvětil spurně, vstal a odcházel.

„Buďte tady s pánem bohem,“ doložil ve dveřích a volným, ale pevným krokem kráčel pryč po náspi.

16.

Byl teplý večer; červánky hasly, na obloze porůznu i hvězdičky se zatřpytily a Petřík se dosud nevracel, ač naň Francka čekala. Seděla u strumene vedle kovárny a netrpělivě ho vyhlížela; srdce jí bušilo, krev v ní vřela nepokojem. Konečně ho v šeru zahlédla.

„Jak se motá! Snad není opilý?“ — myslila si, když ho viděla, že se klátivě loudá. Přišel, potácel se a sotva stál na nohou.

„Pro pána krále, Petříku, ty jsi opilý! Proč pak jsi tolik pil, ž[i] neznáš světa?“ ptala se a hrozná bázeň projela jí všemi údy. Měl[a] zlé tušení.

„Jsem opilý . . . jsem . . . dej mi nejdřív hubičku . . . ne, ne . . . dřív mi dej napít . . . vyprahlo mi ve chřtáně . . .,“ blábolil nesouvisl[e] a chtěl ji oběma rukama obejmout. Couvala před ním.

„Dej tejď pokoj. Chce-li se ti píť, shýbni se; vody tady dost. Ale honem vypravuj, jak jsi pořídil.“

„Eh co pořídil! ... Mám hroznou žízeň ... shýbat se nebudu ... přines mně z police tu malovanou sklenici, jako lonského roku o první Boskovské pouti ...“

Naléhala, aby povídal, ale Petřík po spůsobě všech opilých vedl svou, že chce píť ze starožitné nádoby. Aby měla pokoj, šla pro ni do světnice, kde matka seděla sama při lampě a něco sešívala. Mužští byli v hospodě.

„Slyším, že venku hovoříte. S jakou přišel?“ ptala se stará.

„Ještě nevím; je trochu drknutý; v těch parnech je to hned. Chce vody z malované sklenice. Kde máte klíč od police?“

„Visí tamhle u zrcádka. Nedávej mu ji do ruky, aby ji nerozbil. Víš, co čeká toho, kdo ji roztluče.“

„Dejte mi pokoj s hloupou pověrou; sklo jako sklo; zlaté malování to neudělá.“

„Jsi jako nevěřící Tomáš ... Nebožka babička povídala, že, kdo ji rozbije, musí umříť; a babička to dobře věděla.“

„Nevídáno ... umříť musí každý na světě.“

„Ale, holka, do roka a dne .. do roka a dne ... ani nevíš, co to je za sklenici ... byla bych ji dávno raději někomu darovala, jen aby přišla z domu, ale stará památná věc má cenu ... tamhle poštmistr Brouček, co takové věci sbírá, dával za ni přes sto zlatých; nedala jsem, dostaneme za nějaký čas víc ... ale smrt na ní visí ... ba právě, že visí.“

„Hlouposti, kdo pak tomu uvěří,“ durdila se Francka a otevřevši za rozhovoru polici i vyndavši osudnou nádobu šla s ní ven, natočila do ní vody a podávala Petříkovi.

„Na, pij, ale dej pozor, ať ji neupustíš a nerozbiješ. Naše babička vyprávěla, že do roka a dne musí umříť, kdo ji roztluče. Je tuze stará a drahocenná ... dostávali jsme za ni přes sto zlatých ... nedali jsme ... patří do mé výbavy.“

Petřík nejprve něco nesrozumitelného zablábolil, pak vzal podávanou mu nádobu a jedním douškem ji vyprázdnil.

„Eh ... zahnal jsem žížeň ... Ale co bys tomu řekla, kdybych tou sklenicí praštil o zem? Nebožka babička by se obrátila v hrobě ... hahaha! ... zrovna mě to v prstech svrbí,“ žvatlal opilý.

Dívka mu zachytila ruku a chtěla mu nádobu vyrvat; ale nedal a tahali se o ni. Hrozila, prosila, ale marně; vedl svou, že sklenici musí rozbít.

Stará kovářka měla strach o svůj jediný poklad; slyšela venku rozhovor, vyšla ze světnice, běžela k strumeni, přistoupila ze zadu k Petříkovi a chtěla mu vytrhnout sklenici náhle z ruky. Zpozoroval to, rychle se otočil, vyprostil při tom ruku svou z ruky dívčiny a upustil na zem drahocennou nádobu. Rozbila se před kovářčinýma očima o kus křemencové skály, která vedle pramene vyčnívala ze země.

Opilý mladík se smíchem zavrávoral nazpět.

„Nešťastný člověče, do roka a dne budeš na marách!“ vzkřikla kovářka a hrůzou div neomdlela.

17.

Petřík nevystřízlivěl ani potom, když rozbil sklenici, na níž dle pověry staré kovářky visel život člověka. Matka i dcera se durdily, že jim udělal velikou škodu a kovářka nad to i naříkala, že musí umřít. Ale ničeho s ním nepořídili; jen se smál a rozpustile blábolil. Byl z lidí, kteří mají veselé, dovádivé opičky.

„Takhle opilý nebyls ještě nikdy; kdybys věděl, jak ti to nesluší, víckrát bys nepil; jdi se vyspat a zejtra mně povíš, co's pořídil," loučila se s ním Francka na dobrou noc a pobízela ho domů, když se po marných pokusech přesvědčila, že se dnes od něho ničeho nedoví.

„Všechno jsem pořídil, všechno," brebtal a motal se k Nosálovým.

Byla již tma. Dívka se za ním dívala v nočním šeru a pomyslila si: „Chudák, z alterace... v těch parnech je to hned... moc nesnese... Ale svadby budou."

Mladík potkal na náspi Ančku; čekala ho.

„Máma se hrozně zlobila, že pozdě nejdeš; takového pacholka prý nepotřebuje. Nařezala jsem za tebe řezanky a pokrmila koně," vyčítala mu domácí dcerka.

Ale Petřík jen cosi blábolil; viděla, že není střízlivý a v hlavě jí kmitla myšlénka.

„Nechoď do světnice, abys mámu nezbudil; již spí. Večeři jsme ti nechali; jdi, přinesu ji do maštale."

„Co jste měli dobrého?"

„Flejšky s cucvárkou."

„Honem ... mám hlad," pravil a motal se do stáje, kde usedl na postel. Za chvilku přišla Ančka a přinesla mu slíbenou večeři, do níž se chutě dal. Ve statku bylo vše ticho; hospodyně spala s Jozkem ve světnici, hospodář byl jako obyčejně v hospodě a děvečka Barka byla u muziky. Byli sami dva. Děvče rozsvítilo zbytek lojové svíčky v lucerně, jež visela na stěně v konírně, postavila světlo na přibité tam prkno a přivřela dvéře. Byla rozčilena a ač jí jeho opička působila potěšení, nebylo jí do smíchu.

„Tobě je dnes, veselo. Kde pak jsi byl?"

„Zašel jsem si na Lán k mostu ... mají tam pivo jako křen," koktal mladík, odložil vyprázdněnou mísu, jal se prozpěvovat:

„Pijme pivo s bobkem, jezme bedrník,
nebudeme stonat, nebudeme mřít..."

a chtěl obejmout Ančku.

„Nekřič a nestroj, abys nezbudil mámu! A co svadba — bude?"

„Svadba ... svadba nebude!"

„Proč?"

„Protože pan farář nechce ... táta hubuje ... máma brání ... a tak z toho nebude nic ... musím ještě dvě léta čekat."

Dívka se zaradovala; hned přisedla blíž, přivinula se k němu těsněji, položila mu ruku na rameno a jala se vykládat, že to je štěstí a že by s Franckou nezakusil ničeho kalého. Zdálo se jí, že Petřík poslouchá.

„Neměla bych shasnout v lucerně, aby nás tady nikdo nepozoroval?“ ptala se ho a významně naň pohlédla. Cítila, že jí srdce buší, že se jí krev hrne k hlavě a tváře že jí pálí ruměncem. Přejela si dlaní po čele a odvrátila obličej k světlu.

„Pro mne ... shasni!“ zabručel čeledín.

Vstala, sdmýchla světlo v lucerně a chtěla se vrátit k posteli. Zdálo se jí však, jakoby slyšela kroky po náspi a jakoby se někdo blížil k stáji. Strachem zatajila dech, naslouchala a čekala; ale nikdo nepřicházel. Zlehounka pootevřela dveře a vystrčila hlavu; když ničeho nepozorovala, vyšla ven a chodila kolem domu. Bála se, aby někde nečíhala Francka, jako včera.

„To mne mámilo; nikde nic není,“ pomyslila si, když byla marně vše prohledala. Vrátila se do stáje, přistoupila k posteli a zpozorovala, že Petřík již spí. Ze spaní těžce oddychoval.

„Petříku, nespi ... jsem já tu ... Ančka,“ jala se ho budit a cloumala jím ze vší síly. Namahání bylo marné; nedocílila ničeho, leda že mladík ze spaní zabručel: „Co chceš? Dej mně pokoj!“ Pak se obrátil na druhý bok a chrápal, jako když pilou řeže.

„Spí jako poleno!“ durdila se nahlas a ze zlosti se dala do pláče. Popadla ji proti Petříkovi hrozná nenávisť; v divokém hněvu se jí zdálo, že kdyby měla po ruce ostrý nůž, vrazila by mu ho do prsou. Odešla a sedla si na trávník pod hrušku, kde čekala, až vyjde měsíček. Držela ji úzkosť a bylo jí, jakoby jí srdce mělo z těla vyskočit. Slyšela hudbu z Čurdovy hospody, kde byla muzika; okna tam měli otevřená a výskání mládeže, smísené se zvukem hlučné trouby i vřískavého klarinetu, ozývalo se až k ní. Vedle plamenného záští proti opilému mladíkovi jala ji i nevýslovná touha. Chtěla vstát a někam jít, někam utéci, ale nevěděla kam.

„Půjdu k muzice jemu a mámě na truc; půjdu ... není ještě tuze pozdě,“ usmyslila si, utřela si bedlivě slzy s očí, šla si ku korytu tváře umýt, aby nebylo znát, že byla rozčilena, došla si pro šáteček na hlavu a než minula hodinka, točila se v kole s Vaškem Hradeckým, jenž při tanci dupal nohama, až se podlaha otřásala.

18.

Sluníčko již svítilo, hospodyně již dávno šukala po domě a Petřík ještě nevstával.

„To je živobytí! Muž vyspává opici, céra a děvka po muzice ještě chrápou a čeledín leží jako pařez; svět již světem nebude stát; při takovém hospodářství musíme přijít na mizinu,“ lamentovala selka, lomila rukama, chodila od ospalce k ospalci budit a buchtovala ze zlosti Jozku, kdekoliv se jí namanul pod ruku. Šla již po druhé do konírny a křičela z plného hrdla: „Bude-li pak to nebo ne? Hned tě tu přetáhnu nějakým čertem, abych ti pomohla vstávať!“

Petřík se probudil, prozřel a první, co spatřil, byla vyprázdněná mísa, jež ležela vedle postele. Při pohledu tom přišlo mu na mysl, co se včera sběhlo; připomněl si faráře, rodiče, Francku, Ančku, rozbitou sklenici, rozsvícenou i shasnutou lucernu, flejšky s cucvárkou a vše

ostatní. Hlava ho bolela, div mu nepraskla, a svět se s ním točil. Cítil po veselé opičce smutnou stísněnost, pustou prázdnotu a stud, že se tak zapomněl. Vstal a chtěl se dát do práce; ale nemohl nic svést, ač se namahal, seč byl. Každý úd měl jako olovo a hlavu jako střep.

„Děj se co děj . . . lehnu a ještě se chvilku prospím," pomyslil si, natáhl se a opět tvrdě usnul. Netrvalo ani čtvrt hodinky a Nosálka přišla zas. Soptila zlostí. Vidouc ho na posteli, láteřila, až se hory zelenaly a když se čeledín probudil, rozkázala mu, aby si v okamžiku sebral věci a opustil hned stavení, že ho propouští ze služby. Nečekala odpovědi, běžela do síně ku stírce, naměřila obroku, nasypala sama do žlabu a pohrdlivě se k němu obracejíc zlostně soptila:

„Přijď si do světnice pro mzdu a táhni, odkud jsi přišel; takového povaleče nepotřebuju."

Za půl hodinky odcházel Petřík s ranečkem v ruce od Nosálů. Ančka mezi tím vstala a vidouc ho pomyslila si: „Dobře mu tak; ať si jde k cikánce." Měla ho po muzice v opovržení.

Mladík byl jako v mrákotách. Kale tomu ani nevěřil, co se s ním děje, a jedinou touhou mu bylo, aby se pořádně vyspal a vystřízlivěl. Přemýšlel, na kterou stranu se dát; nejraději by byl šel k Bělkovým na půdu a tam se natáhl na seno, ale styděl se. Usmyslil si, že vleze do boudy na Nosálově pasece a tam se prospí. Šel a tvrdě v ní usnul.

Francka marně čekala na zprávu; přes tu chvíli vycházela ze světnice a dívala se směrem k sousednímu statku, nepřichází-li ženich, aby jí pověděl, co a jak včera vyřídil. Když bylo k jedenácté hodině, šla Nosálova děvečka Barka podle, setkala se s kovářčetem a vykládala, co se stalo. Obě byly sestřenice, jen že Barka byla starší.

„Nevídáno, takovou službu jako u Nosálů najde všude," durdila se Francka. Cítila se za Petříka uraženou.

„Ba to že," dotvrzovala děvečka a doložila: „Šel někam do lesů; snad někde spí. Ale na to naše Ančátko si dej pozor, všude za ním leze . . . a ne jen za ním, za každým hochem . . . včera bylo samo u muziky . . . darmo po'udať . . . věř, že si to ďůče jednou něco uloví, je do mužskejch jako voheň, celá máma, pokud byla mladá."

Holky se rozešly a Franckou zmítal hněv na celičký svět, ale nejvíce na Nosálče. Nevydržela déle, sebrala se a šla hledat Petříka. Vzpomněla si na boudu a obrátila se přímo k pasece. Na cestě se potkala s Ančkou, jež se s kosou a hráběmi vracela z louky a prozpěvovala:

„Pod našima okny roste růže květ,
pověz mně má milá, proč tě mrzí svět.
Mně svět nic nemrzí, mně jen srdce bolí,
mně jen srdce bolí, plakala bych hned . . ."

Jakmile se měly potkat, přestala zpívat a odvrátila obličej.

„Bojíš se mně podívať do očí, máš špatné svědomí . . . já vím, jak lezeš za Petříkem, ale on by tě ušidil, on ti nechce," osopilo se kovářče.

Ančka se zapálila a jizlivě odpovídala:

„On že mně nechce? To se hrozně mateš. Abys věděla, já mu nechci, ale on . . . on mně chtěl a lez' za mnou."

„Lžeš, lhářko lhavá!“ křičela sokyně a přiblížila se o několik kroků. Z očí jí pršel oheň, tváře jí hořely hněvem. Ančka se jí bála, couvala před ní a volala:

„Opovaž se na mne sáhnouť. Mám v ruce kůsu, stane se neštěstí... budu křičeť o pomoc.“

Byly by se do sebe daly, kdyby starý Nosál nebyl se šámal po cestě směrem k místu, kde stály. Vyšel z domu podívat se na pole. Jakmile ho Francka zahlédla, volala kypíc zlostí: „Jak já tě, ty hádě, někde zastihnu a šlápnu ti na krk... ani se nenaděješ!“

Ančka si ze strachu oddechla a křičela strouhajíc po spůsobu malých dětí prsty mrkvičku: „Kýž, kýž... musíš utíkať!“

Rozešly se. Francka našla za malou chvilku Petříka, vzbudila ho a usedši s ním v stínu mlází jala se hovořit. Mladík byl nešťasten; lítost, stud, bázeň před budoucností, strach před děvčetem činily ho málomyslným a nevýslovně sklíčeným. Vypověděl vše, dal se do pláče a prosil ji za odpuštění.

Když slyšela, že nebudou svadby, bylo jí tak, jakoby jí někdo vrazil nůž do srdce. Zbledla, stiskla pevně rty, což bývalo při ní znamením velikého duševního napjetí, ale ani slovem nedala na sobě znát, jaká bouře zmítá její nitrem. Petřík byl slaboch, který vždy podlehal jejímu vlivu. Klid, jejž mu nesla na odiv, hned ho ukolébal do veselejší nálady; zdálo se mu, že mu vše odpouští, a začal se s ní láskati jako jindy. S trpkým úsměvem snášela chvilku jeho mazlení, pak vstala a pravila:

„Bože, to je neštěstí... já tu hanbu nepřežiju. Co budeme dělať?“

„Já nevím,“ větil skroušeně a vstal také.

„Ale já vím... já vím!“

„Co?“

„Uschovej se někde v houšti, aby tě lidé neviděli, a počkej tady do večera; přijdu sem při západě slunce a povím ti to. Tu máš kus chleba se sejrem; najez se, abys neměl hlad.“

Petřík byl zvědav a ptal se, co má na mysli. Pohledla naň černýma očima, jež planuly neobyčejným svitem, a bylo znát, že by s ním ráda něco sdělila. Ale zdržela se a zašeptala hlasem, v němž se chvěla něha při ní nezvyklá:

„Počkej až večer!“

Marné bylo mladíkovo nalehání. Nesvěřila se s ničím a rozloučila se. Zůstal samoten. Přišla na něho sklíčenosť jako prve a v málomyslnosti se mu zdálo, že by bylo nejlépe prospat celý život. Jídla se ani nedotkl, vrátil se do boudy, urovnal si pod hlavu raneček a zas tvrdě usnul. Byl ze slabých, ale šťastných povah oněch lidí, kteří jsou nakloněni nejvíce ke spaní, když mají největší starosti aneb když na ně dolehá největší zármutek.

Dívka se vracela domů. Hlavou jí jezdilo na sta myšlenek a všechny se točily kolem jedné: „Já tu hanbu nepřežiju; chci umříť... on musí se mnou!“ Posedla ji myšlénka smrti — z počátku neurčitá, nejasná jako v rozptýlené mlze. Ale strašný úmysl nabýval každým okamžikem určitějšího v ní tvaru, až se jí položil do duše jako těžký,

černý balvan, jenž ji dusil a táhl dolů . . . dolů někam do propasti. Uzrála v ní divoká odhodlanosť, že si večer v háji společně s Petříkem vezme život. Přišla domů bledá, z tmavých očí séršel tajemný oheň. Nemluvila, poobědvala, podojila a vyšla na půdu.

Duševní život prostých lidí je sice jednotvárnější, ale za to jednotnější a soustředěnější než lidí vzdělaných neb světa zkušených. Nitro člověka vzdělaného je často roztříštěno na malé kusy ba skoro prvky; každá součástka žije životem svým vlastním. Co cítí, myslí neb chce jedna, tomu odporuje druhá; zdává se nám, že to, co konáme, není pravým výrazem toho, co myslíme a cítíme, není pravým výrazem našeho přesvědčení a že bychom měli jednati jinak. Sotvy uposlechneme a obrátíme, již zas jiný hlas nám praví, že to přece není to pravé. Tak kolísáváme a zřídka nalezáme úplné sjednocenosti, úplné spokojenosti. Toť častá příčina vnitrné rozháranosti, zevnější nedůslednosti, skepse, ironie, vysmívání se sobě samým a světobolu. Nevěříme ani vlastním citům a myšlénkám, protože zároveň vznikají v nás city a myšlénky opáčné. Vzdělání jest vědění, vědění jest výsledek velikého počtu dojmů a každý z dojmů těch, nastřádaných v nejrůznějších dobách, je jiným písmem vyryt do knihy našeho ducha. Jedna stránka ba jedna řádka v knize té odporuje stránce a řádce druhé. Jen veleduch učiní si jediný, soustavný z toho celek; jeho vnitrný život je jako z jedné litiny. V tom se mu podobá prostý člověk; i on je ve své duši jednotný a nerozptýlený.

Pravda ta osvědčila se na ubohé dívce. Jakmile pojala úmysl sebevraždy, nevznikla v ní nižádná o tom více pochybnost, nižádný více proti tomu odpor; myšlénka jednou utkvělá letěla ku předu beze vší přestávky, hnána jednotnou silou. Bylo jí v duši, jakoby jediný neuprosný zákon tíhy metal její bytosť do propasti.

Ulehla na půdě v seně a rozjímala. Nepřemítala již o tom, zdali, leč jedině o tom, jak má vykonat hrozný čin. Chtěla, aby Petřík umřel s ní, ale měla pochybnost; to ji trápilo. Zvítězila víra, že on učiní vše, co ona; byla si vědoma své síly a své nad ním převahy. Jakmile si usnovala celý plán, sešla k matce, jež sama ve světnici poklízela. Mužští byli v kovárně u práce.

„Co pak mne dnes necháváš samotnou při uklízení? Co tam děláš?" ptala se stará.

„Není mně dobře . . . píchá mě . . . Kde je klíč od velké jarmary? Mám tam v kapse u nedělní tišténky pár větrových pokroutek, zkusím, bude-li mně po nich kale."

„To máš od toho, milá holka . . . a to je počátek . . . co bude později?! Měla si's dáť na sebe lepší pozor."

„Pro boha, mámo, dejte mně alespoň dnes pokoj," prosila dcera a podívala se na matku takovým zrakem, až ji to bodlo u srdce.

„No no, neříkám už nic . . . večer si uvař heřmánku . . . A co svadba bude?"

„Bude . . . bude a to brzy. Ale kde máte ten klíč?"

„Visí tamhle u obrazu."

Dcera vzala s hřebíku klíč, prosila, aby jí dnes dali pokoj, že si polehne na seno, vyšla zpět na půdu a otevřela starou velkou jarmaru,

kde mívala rodina nedělní šatstvo. Věděla, že tam má také bratr kalhoty a v nich klíč od své bedničky, jež byla vedle jarmary. Vyndala klíč ten, naslouchala, nepřichází-li nikdo, otevřela bratrovu schranu a našla v ní, co hledala — dvouhlavňovou bambitku. Ležela po straně ve zvláštní přihrádce. Zachvěla se; obešla ji hrůza, ale rychle přemohla strach, vzala smrticí zbraň do ruky a prohlížela ji. Byla nabita; pod zavřenými kohoutky leskly se žlutavé zápalky. Hlavou jí projela pochybnost, co by se stalo, kdyby selhala jedna rána nebo snad obě. Zarazila se nad možností, že by umřela sama a on zůstal živ. Vzpomněla si, co se přihodilo přede dvěma lety v Martinicích: hoch zastřelil holku a potom chtěl spustit do sebe; ale zápalka praskla, náboj nevyšel a jiného kapslíku při sobě neměl. Byla noc; všecek zoufalý čekal do rána u mrtvoly; ráno pádil do města a běhal po všech kupcích, aby mu prodali zápalky. Viděli na něm pomatenost a nedali. Nezbývalo nic, než jít k soudu a udat se. Nyní sedí v Kartouzích.

„To se nesmí stát," přemítala a s rozčileností i chvatem probrabávala se v truhýlce, hledajíc, nemá-li tam bratr více kapslíků. Srdce jí bušilo; sobracela všechno navrub, nenašla však ničeho. Jala se prohledávat znova, ale marně.

„Snad někde po kapsách; předešlou neděli stříleli hoši na Horáčkově pasece do pařezů," šeptala si, obrátila se k jarmaře a šukala po všech bratrových oblecích. Konečně našla; v náprsní kapse kabátu byly dva náboje zaobalené v cucku a v malém papírku několik kapslíků. Oddechla si; cítila, jak jí úzkostí, rozčilením a spěchem vyvstávaly na čele krůpěje potu. Setřela je dlaní, uschovala zatím zbraň s náboji i zápalkami do sena, opatrně zavřela schrany a uklidila vše do pořádku, aby ničeho nepozoroval, kdyby sem z nenadání někdo z domácích přišel. Byla hotova; pojal ji nevýslovný strach a hrozná sklíčenosť.

„Pomodlím se," pomyslila si, otevřela dolení truhlík u jarmary, vyndala uschovaný tam „Nebe Klíč" a jala se s takovou vroucností a silou modliti, že se jí zdálo, jakoby modlitbou byla překonala všechny úzkosti. Proniklo ji hluboké přesvědčení, že je s bohem smířena; vypověděla mu všechny bolesti i žalosti a bylo jí, jakoby slyšela jakýsi hlas, jenž se v nitru ozýval, že jí je všechno odpuštěno. V několika hodinách, jež jí zbývaly k životu, vynořilo se z hlubin duše vše, co bylo v ní lepšího a šlechetnějšího nad obyčejnou úroveň drsného všedního života. Jí samé se zdálo, jakoby se byla proměnila v bytost jinou, v bytost lepší; jakoby vše lépe chápala — bylo jí i volno i jasno. Myšlénka smrti ji sušlechtila.

19.

„Petříku, ty ještě spíš? Slunce dávno zapadlo, je tma a já jsem již tady," burcovala dívka mladíka.

„Nespím; jen ležím a čekám, až přijdeš. Je mi smutno, hrozně úzko a věř, kdyby nebylo tebe, ani by se mi nechtělo být na živu."

Usedli oba na měkké trávě při rozhraní mezi pasekou a mlázím. Pod nimi v rokli blíže strumene, jenž se prýštil uprostřed hustého

jedloví, zpíval ještě drozen; po druhé straně ozýval se kos a za lesem na poli v žitě volala křepelka „pojď pod mez“. Večerní šero, uhasínající na západě červánky, několik třpytivých na nebi hvězdiček, jež po různu vyvřely z okeánu světů; vlahý, teplý vzduch červnový, prosycený vůni jedloví a smrčí; pozdní zpěv ptáčků zpěváčků, temné šoumání rozechvěného vánkem lesa, jaro — to vše bylo dojemné a opojné pro mysli hlubokým trudem stížené.

Dívka ho objala kolem krku, dala se do pláče a šeptala mu chvějícím se hlasem do ucha: „Umřeme! Umřeme spolu!“

„Ty bys chtěla umřít? Umřít se mnou? — Pro pána boha, co tady máš v klíně?“

Na slova ta položila mlčky vedle Petříka smrtonosný nástroj. Obešla ho hrůza; zachvěl se a v okamžiku vše pochopil; odmlčel se a srdce v něm silně bušilo.

„Ty nechceš?“ ptala se zarmouceně a jala se ho ještě vroucněji tisknout v náruč.

„Chci! chci!“

Oba si leželi v objetí.

„Nebojíš se pekla?“ šeptal mladík a zachvěl se.

„Ne, nebojím. Modlila jsem se dnes dlouho, tuze dlouho i za sebe i za tebe a vím, že nám pán bůh odpustí; slyšela jsem to; mluvilo to ve mně a to byl hlas boží! Nelhala bych ti tejď v hodince smrti!“

Rozmlouvali, šeptali si, celovali se, objímali dlouho do číré noci.

Po nebi se vyrojilo na tisíce hvězdiček; na palouku pod pasekou třpýtily se svatojanské mušky a porůznu poletovaly vzduchem; pak usedaly a padaly do trávy na vlhký květ, jako kmitavá myšlénka klesá unavena k zemi. Daleko k západu na hoře Kozákově, jež v tmavých rysech obrážela se jako obr velikán od noční oblohy, roznítil někdo oheň; kos i drozen přestali zpívat a bylo ticho; jen háj šuměl šepotem, jakoby v polospánku snil o temných bájích dob dávno minulých. Vánek vál ze vsi a slyšeti bylo ještě někde hrčení opozděného vozu a smísený v tom štěkot psů.

„Petříku . . . počkejme ještě den; nerozloučila jsem se s matkou, s otcem, s bratrem . . . vrátím se na noc domů, chci je ještě vidět . . . přespi tu . . . přijdu zejtra ráno . . . a pak, pak . . .“ šeptala dívka, a, ač byla tma, hleděla mu upřeně do tváří, jakoby chtěla proniknout zrakem i myšlénkami do jeho útrob.

„Jak chceš,“ větil polotichým hlasem.

Zasmušila se; myslila, že odpoví jinak.

„Čekej mne brzy po východě slunce; kdyby se ti stýskalo, přijď mně naproti, třeba až ke kovárně,“ pravila, vstala a měla se k odchodu.

„Zbraň nech tady . . . uschovám ji v roští.“

„Ne, nenechám; kapslíky by v noci zvlhly . . . přinesu ji zejtra.“

Za rozhovoru ji Petřík vyprovázel a přišli až nad kovárnu.

„Vrať se již . . . vrať!“ děla mu a hlas se jí chvěl rozčilením. Stanula a na chvilku se odmlčela. Útroby se v ní kormoutily do nejvnitrnějšího nitra. Vrhla se mu do náručí, křečovitě jej objala a usedavě štkala. Pláč lomcoval všemi údy, ňadra se dmula a duší zmítala bouře.

„Vrať se už, vrať . . . s bohem!“ pravila konečně, odtrhla se od něho jako násilím a rychlým krokem kvapila domů.

Petřík, svěsiv smutně hlavu, loudal se nazpět do lesa a v šeré změti citů i myšlének kmitala nejasná naděje, že se dívka do rána rozmyslí a oba že zůstanou na živé; chvěla se v něm tak, jako svatojanský brouček v nočním temnu mihotal se mu před zrakem.

* * *

Slunéčko vyšlo; Petřík vstal. Nespal celou noc; v boudě se jen válel. Měl strach před smrtí; přemýšlel, jak jí uniknout a v duši se zuřivě potýkaly dvě myšlénky. Jedna mu šeptala: „Utec... rychle utec... až přijde a uvidí, že jsi pryč, nechá toho také.“ Ale druhá v něm hučela: „Bylo by hanbou a podlostí opustit dívku; snad by se usmrtila sama . . . bylo by to hrozné.“ Potácel se nerozhodně mezi oběma pudy, jež jím zmítaly; rosa se již třpýtila v ranním slunci a dosud nevěděl, co počít. Konečně se mu zdálo, že je odhodlán umřít spolu s ní; odhodlanost ta nebyla pevným přesvědčením silného ducha s mohutnou vůlí, ale slabostí malátných lidí, kteří nechtí ublížit osobám sobě drahým. Šel dívce naproti a sám sebe přelhával, že rád s ní zhyne, ač na dně útrob vrtěla sebou nepokojná představa, že zůstanou oba na živě.

Zadumán loudal se ke vsi. Kráčeje mírným svahem dolů spatřil kovárnu. Zdálo se mu, že slyší změtené hlasy; když přišel ještě blíže, viděl lidi, kteří porůznu přicházeli a odcházeli. Ulekl se, pospíšil a když byl u cíle, zaslechl ječivý pláč a nářek staré kovářky.

„Můj bože . . . ubohé dítě . . . pohleďte, lidičky, pohleďte, co si učinila!“ doráželo k jeho sluchu a pronikalo mu srdce i duši.

Byl již na cestě vedle kovárny; zastavil se v běhu, jakoby se bál zvěděti pravdu.

„Té již nepomůže žádný doktor,“ zabručel starý Nosál na zevlující tam lidi jako za odpověď naříkající matce, a drbaje se v týle šámal se domů.

Petřík byl jako vyjeven; nevěděl, co má činit, ba nevěděl ani, co má myslit; viděl jen, že se stalo něco v kovárně, protože se tam odtud rozlehal matčin srdcelomný křik a zástup ženských se kupil u vchodu. Byl by nejraději odešel; tupě se díval kolem sebe, jakoby se na něco rozpomínal. Zdálo se, že si ho ani hrubě nikdo nevšímá. V tom vyšel kovář, spatřil ho mezi zástupem, přiblížil se k němu, položil mu pravici na rameno, levicí si utíral slzy, jež se mu s očí hrnuly jako hrách, a pravil:

„Pojď se podívat, co's ustrojil!“

Ve slovech jeho nebylo ani hněvu ba ani výčitky; ale chvěla se v nich tichá bolest a hluboký žal prostého člověka.

Mladíkovi se mihala před očima mrákota. Mlčky šel a vstoupil do kovárny. Pojala ho hrůza. Milovaná jeho dívka ležela na zemi vedle kovadliny mrtva; tělo její bylo až po obličej přikryto bílým prostěradlem, jež bylo zakrváceno. U ní lomila rukama matka a neustávala v pláči.

„Hleď!" řekl Bělka a odhrnul pokrývku až k ňadrům, z nichž se dosud řinula krev.

„Udělala si to v noci . . . sedla si na zem . . . opřela se na špalek kovadliny . . . nezvěděli jsme až ráno," vykládal starý přitlumeným hlasem, jakoby se bál, aby nevyrušoval ženu v nářku, jenž se pronikavě rozlehal daleko do vsi.

„Ach, Petříčku, Petříčku, co's nám to učinil!" křičela matka. Ani v její hlase nebylo zášti, jen výčitka; bolest překonala hněv.

Petřík se potácel jako ve snách. Necítil v tomto okamžiku ani lítosti ani žalu ani výčitek svědomí — jen zmámenost a podivení. Hleděl skoro bez citu na mrtvolu a na její bledý obličej, kolem něhož se vlnil rozpuštěný černý vlas. Viděl vše jen jako v mlze a zdálo se mu, že obličej ten je nyní krásnější a výraznější než za živa. Chtěl něco říci, ale bylo mu, jakoby někdo svíral jeho hrdlo. Cítil, že každé slovo, které by pronesl, bylo by nejapnou hlouposti. Chvilku stál bled a jako zkamenělý; pak se od mrtvoly odvrátil, potácel se ven z kovárny a nepromluviv ani slovíčka odcházel mlčky pryč.

„Tuze si to k sobě nebere," hubovaly za ním baby, jež se tlupily ve dveřích a zvědavě nastrkovaly hlavy. Měly na něho zlost, ba stará Beldice i prohodila, že by ho patřilo ukamenovat.

Za několik hodin octl se v otcově lese na Ponikelské půdě. Nevěděl sám, jak tam přišel, a kdyby se ho byl někdo zeptal, kudy se sem došámal, nebyl by to snad mohl povědít. Den byl parný a s tváří se mu řinul pot. Ulehl do mechu na pokraji háje, kde bylo mlází, a měl jedinou touhu: nežít, umřít, vzít si život! Přemýšlel o tom jak, ale zmítal se od úmyslu k úmyslu.

„Zastřelím se také," řekl si, vstal, rychlým krokem pospíchal domů do otcova statku, jenž stál osamotě na hořením konci dědiny, tajně se zadním přístavkem přikradl na půdu, že ho nikdo nezahlédl, a vešel tam do své komůrky, kde spával a míval své věci. Odemkl ji klíčem, který nosil u sebe, a viděl, že v ní od jeho odchodu nikdo nepobyl; našel všechno tak, jak to opustil. I jeho ručnice visela na stěně.

Horští výrostkové mají rádi zbraně a málo který selský synek je bez pistole, revolveru neb ručnice. Petřík byl milovníkem i honby a jeho „lefoška" leskla se vždy v nejlepším pořádku. Sejmul ji s hřebíku, důkladně si ji prohlížel, sáhl do kufírku, jejž měl u postele, vyndal jeden z hotových již nábojů, nabil, usedl na postel, vzal pušku mezi nohy a upřeně se na ni díval.

„Ne . . . tejď ne . . . až v noci jako ona" — šeptal si, pověsil zbraň na stěnu, zvnitřku zamkl komůrku, aby ho nikdo nepřekvapil, natáhl se na lůžko a přemítal. Čas mu při tom ubíhal jako bleskem a divil se nemálo, když okénkem zahlédl, že sluníčko stojí již nad vysokou hrušní v sadě, což mu bylo jako rafijí na hodinách, že se chýlí k večeru.

Mezi tím dověděli se i v Poniklé u Matěchů, že se kovářová Francka zastřelila. Zprávu tu přinesl žebrák právě o svačině, když hospodář s hospodyní a děvečkou seděli ve světnici a pojídali chleb s tvarohem. Oba rodičové se lekli; podívali se významně na sebe, ale druh druhu neřekl ničeho — rozuměli si pouhým pohledem.

„Mně se zdá, že je Petřík doma na komoře ... zaslechla jsem tam kroky, když jsem byla na půdě,“ šeptala služka hospodyni do ucha.

Stará se sebrala a ničeho neřekši šla poslouchat. Přikradla se tiše ke dveřím komůrky, přitkla ucho k tenké prkenné stěně a slyšela, jak sebou někdo na posteli vrtí a vzdychá.

„Je doma, je,“ pomyslila si a vrátila se tiše do světnice, kde muž seděl sám. Žebrák se šámal pryč sadem a děvečka šla kosit trávu k večernímu obroku.

„Je doma ... je ... pro pána boha ... aby taky něco neustrojil,“ pravila matka a strach i hrůza projížděly jí všemi údy.

„Když to neudělal hned dnes ráno, již to neudělá,“ odtušil otec jako lhostejně; ale lhostejnost byla líčená a nešla mu od srdce. Bál se též a přemýšlel, jak odstranit z komory ručnici. Po delším přemítání nahlédl, že by bylo marné, protože by Petřík našel vždy dost prostředků, chtěl-li by si učinit smrt.

„To je nynčko svět!“ vzdychl si z hluboka, narazil si do týla placatou čepici a šel se podívat k včelám, jež měl v starých špalkových úlech vedle sadu.

Hůře bylo matce. Přes tu chvíli chodila na půdu poslouchat, co se děje v komoře. Když se slunce klonilo k západu, nemohla již vydržet, zaťukala na dvéře a volala:

„Petříčku, seš tu?“

„Jsem.“

„Nemáš hlad? Od božího rána nemít ničeho v ústech ... vstaň a pojď něčeho pojíst.“

„Připravte trochu kávy ... přijdu hned.“

Zaslechši slova ta, běžela dolů po schodech a radostně si prozpěvovala jakousi kostelní písničku, mezi čímž si po chvilkách šeptala: „Dá pán bůh, že mu nic nebude.“

Mladík vstal z postele. Matčin hlas vyrušil ho z dumavých myšlének, jež se naň sypaly jako přívalem, a probudil v něm dřímající odhodlanost, učinit všemu konec.

„Přísahám ti, Františko, přísahám, že půjdu za tebou ... půjdu, třeba by se mně celý svět stavěl v cestu,“ pravil sám sobě a díval se na nabitou ručnici.

„Petříčku, otevř ... nesu ti kávu nahoru, abys nemusil do světnice,“ hlásila se matka.

Otevřel. Staruchа vešla a postavila nádobku s nápojem na malý prádelník, který stál u dveří.

„Napij se, dítě ... přijdeš na jiné myšlénky ... nebude ti tak smutno,“ pravila a pozdvihši hlavu spatřila na stěně visící zbraň. Při pohledu tom dala se do usedavého pláče a jala se lomit rukama.

„Proč naříkáte?“ ptal se syn a jakoby její pláč byl padl i naň, jal se prolévat hořké slzy, jež se mu valily ve velikých krůpějích po osmahlé tváři.

„Pro boží umučení ... pro Krystovy rány ... slib mně ... přísahej mně, dítě, že si neublížíš!“ štkala a stojíc před ním vzpínala k němu prosebně ruce.

Neodpovídal; sklopil jen oči k zemi. Matka k němu přistoupila ještě blíže, chopila ho za ruku a mezi pláčem šeptala: „Slib, synáčku, slib . . . nepřečkala bych toho . . . připravil bys mě také do hrobu.“

Bylo mu měkce okolo srdce. Plakali oba.

„Hospodáři, Petřík je doma . . . hospodyně je u něho nahoře na komoře,“ vyprávěla mezi tím přitajeným hlasem děvečka Matěchovi ve světnici, kam se oba vrátili.

„Už vím,“ odsekl nevrle, ale třměl při tom netrpělivostí vidět syna. Tvářil se, jakoby na peci za kamny hledal včelařské sítko, o němž dobře věděl, že visí na půdě vedle schodů; ptal se po něm, a když mu služka pověděla, šámal se nahoru, jakoby šel pro ně. Za tím však přikradl se po špičkách ku dveřím komory a naslouchal, co se tam děje. Dlouho nevydržel a vešel.

„Seš doma? Dobře's uďál, že's přišel... u táty a u mámy je přece nejlíp,“ vítal syna mírným hlasem.

Petřík neodpovídal a uslzeným zrakem se díval na otce.

„Neplač . . . pánu bohu poručíno . . . budeš na statku pracovať a zapomeneš na všechno,“ těšil starý.

Dali se do hovoru a do vyptávání; slunéčko dávno bylo za horami a všichni tři dosud seděli vedle sebe na lůžku v komoře. Synáček dopíjel už druhý hrnéček kávy a než vypil třetí, který mu přinesli, slíbil mamince a tatínkovi, že „si neublíží“ a že po celý týden na flintu ani nesáhne. Aby to dotvrdil, vyndal náboj z ručnice a odevzdal ji otci, jenž ji zamkl na špýchaře do dlouhého sousku.

Když druhého dne vyšlo slunce, byl Petřík živ i zdráv.

(Pokračování.)

Angličané starého věku.

Napsal dr. V. Prášek.

(Pokračování.)

II.

souce národem obchodníkův a plavců, libovali si Foiníčané převahou v sídlech městských, která jednak poskytovala pohodlných a proti bouři i proti nepříteli bezpečných přístavů, jednak rozkládala se v krajině přírodou hojně obdařené. Vyjímajíc některé krajiny řecké, není země starověké, která by honositi se mohla tolikem měst slavných a bohatých jako Foiníkie. Avšak marně bychom hledali foinického obyvatelstva ve vnitrozemí, ježto tam, kde přestávaly předměstské dvorce a nekropole jednotlivých měst, přestával i ráz foinícký, ovšem ale ne panství, neboť jednotlivá města, zejména Sidon, Tyros a Arados, měla rozsáhlé državy na pobřeží, osazené lidem původu kanaanského

Veškera Foiníkie skládala se z přeúzkého břehu mezi libánským úpatím a mořem. Na některých místech Libános ustupuje maličko od břehu a tak vznikají úzké pobřežní nížiny, aradská, tripolská, sidonská, tyrská, které však zřídka jsou širší 3 km. Jednotlivé z těchto nížin odděleny jsou příčnými rozsochami libánskými, které dostupují náhle moře a tu srázně spadají do příboje jeho. Z roklí libánských šíří se k moři četné bystřiny, krátké sice, ale i v létě vodné a vody své po četných kaskadách do nížiny valící, jejich pak břehy jakož i nížiny pobřežní odívají se překrásným bylinstvem, zejména bujným stromovím, které i dnes okolí Bejruta, Saidy a Sura mění v nejnádhernější sadoví.

Nejsevernějším městem foiníckým byl Arados, na osamělé výspě asi 3·5 km. od břehu vzdálené, jehož plochý obvod činil maličko více 1 km. (= 7 stadií). Ostrov sám neměl vody pitné, i byla tato z protější souše přivážena, avšak za dob válečných opatřovali si vodu Aradští spůsobem zvláště důmyslným, o němž zprávu podal Strabon (753). Spouštěli totiž na určitém místě průlivu, ostrov od protějšího břehu oddělujícího, měch kožený, do něhož vodu z podmořského pramene zachycovali; s počátku měla prý voda chuť slanou, po nějaké chvíli však nabírána dobrá voda pitná. Poněvadž prostor města byl neveliký, přebývali Araďané v domích mnohopatrových, za dob však pokojných kotvili ve přístavě na břehu protějším položeném, jenž za římských dob zván byl Antarados. Na pobřeží spravovali Aradští rozsáhlý kraj s četnými menšími městy, z nichž, soudíc dle zbytků podnes zachovaných, nejpamátnější bylo město Marathos (Amrit). Naleziště amritské jest nejznamenitější antické naleziště v Syrii a rozkládá se po obou březích bystřiny, Nahr Amrit zvané, do níž z jihu vrhá se bystřina Nahr el-Kibleh. Nejpřednější památky starověké, posud na nalezišti amritském zachované, jsou dva

mohylové hroby, Hadžar el-Hubla a Bordž el-Bezzák, prototypy hrobů foinických, s nimiž hroby objevené Bentem na největším z Bahreinských ostrovů velice se shodují. Na místě zvaném Ain el-Hajját (= „hadí pramen") zachovaly se zbytky dvou malých chrámů, jediné to zůstatky chrámů starofoinických. Východně odtud, prostírá se značná nekropole el-Maghâzil, t. j. „vřetena", zvaná po zvláštním spůsobě svých náhrobních pomníků. Jižně Amríta nížina aradská značně se rozšiřuje. Ve starověku byly končiny tyto městištěm kvetoucích osad městských, z nichž zvláště vzpomenouti jest Simyry, opodál pravého břehu řeky Eleuthera. Město toto původně jsouc osazeno obyvatelstvem kanaanským, dlouho udržovalo svobodu svou proti nástrahám Foiníčanův aradských, až konečně i s Marathem jim podlehlo a konečně za dob diadochů bylo vyvráceno. Půdy nabyté užili Aradští k zaokrouhlení svého území. Ve výtečné poloze, opodál zátoky džun-akkarské, vzniklo za neznámých dob, vždy však nedlouho před panstvím perským, nové město, společně založené Aradskými, Tyrskými a Sidoňany, které za makedonských dob zváno bylo Tripolí. Jest to neobyčejný zjev starověké kolonisace: tři města, každé hradbami a branami obezděné, jedno od druhého za stadion jedno vzdálené, a spravující se zvyky a řády svého mateřského města. Přes to ale konány v něm společné sjezdy všech foinických měst a za jistých okolností i společné slavnosti náboženské. Dnešní Tarábulus jest položen opodál antického města, jehož hlavní sláva (*τρίπολις λιπαρή* u Dion. Perieg. 914 Mllr) spadá do dob makedonských. Srázný mys, na jihu ukončující nížinu aradskou, zvali staří „čelem božím" (*Θεοῦ πρόσωπον*) po neobyčejně rozeklané jeho podobě. Těsně při břehu mořském zachovala nynější rybářská víska Džebajl původní jméno posvátného města Bybla (Gybel nebo Gebal), které starofoinická pověst pokládala za nejstarší město světa. Opodál města řítí se podivuhodnou roklí řeka Adonisova k moři, kteráž za dob červencových zbarví účinkem horských složenin vodu svou do ruda; toť byl okamžik, kde plynula řekou krev božského jinocha, pro krásu svou zahubeného, a po všem Byblu i okolí rozléhal se tou dobou pláč žen, želících smrti bohovy. Jako pak tento mýthos měl zjevný původ přírodní, tak i mýthos druhý, jenž rovněž Byblu dodával veliké váhy náboženské. Proud totiž mořský plynoucí ode břehův egyptských v jistých dobách ročních přímo k Byblu zatékal, i vznikla z toho pověst, že mrtvola boha Osirida, Tyfonem zahubeného, až k Byblu vlnami byla zanesena. Na památku prý této události každoročně z Egypta do moře vrhána umělá hlava, která pravidelně za několik dní u Byblu bývala spozorována, načež bujnými radovánkami šťastný nález oslavován. Již neznámý dle jména egyptský vojevůdce neboli mohar, jenž za dob XVIII dynastie v úředním poslání veškeru Syrii objížděl a o cestě své velezajímavý popis zůstavil*) navštívil Byblos a vzpomněl zvláště jeho chrámu bohyně Baalaty. Zbytky tohoto chrámu, po veškeren starověk proslaveného, shledávají se podnes na pahorku Kassuba zvaném, o vnější však jeho spůsobě poučuje nás vzácná mince

*) Tak zv. Papyros Anastasi I, jejž vydal Chabas s názvem Voyage d'un Egyptien. Chalons s. S.

z doby císaře Macrina (218 po Kr.), kdež chrám tento vyobrazen jest. Již za dob Thutmesa III lékaři z Bybla v Egyptě byli velice váženi. Z Bybla vedla důležitá cesta podél moře k jihu, překročujíc tvrdé skály, které na některých místech byly nákladným spůsobem vylámány, zvláště pak na jižním óbústí řeky „psí“ (Nahr el-Kelb, Lykos starověký), kdež stěny skalní pokryty jsou velevzácnými relievy a nápisy. Zde svorně vedle sebe zvěčnili činy své egyptský Ramsés II i assyrský Assurnazirpal, babylonský Nebukadnezar II i římský císař Marcus Aurelius, sultán Selim I i účastníci francouzské výpravy do Syrie r. 1862. Valná část nápisů těch byla již v prvé polovici minulého století známa, avšak ještě r. 1882 dánský konsul v Bejrutě, Julius Löytwed, objevil nápisy Nebukadnezara II, dotud neznámé, které zvěčnělý Lenormant předložil francouzské akademii des Inscriptions*). Úkol nejstarších z nápisů těchto není sice zřejmě vysloven, ale důmyslu Krallovu zdařilo se jej vyšetřiti: Marnivý farao jimi označil budoucímu potomstvu hranice říše své. Při ústí bejrutské řeky (Nahr el-Bejrut) rozšiřuje se opět pobřeží v nevelikou rovinu přímořskou, jež s ústím řeky „psí“ spojena jest zátokou svatojirskou. Uprostřed nížiny této rozkládal se starověký Bérytos, předchůdce nynějšího prvého přístavu syrského Bejruta, rovněž důležitý v mythologii foinické; hmotný však i osvětný rozkvět jeho vznikl za dob již pozdějších, zejména římských. Mysem zvaným Ras Damur opět vniká Libanos až k pobřeží, odděluje nížinu berytskou od nížiny sidonské, která počíná ústím řeky Bostréna, ve starověku pro libý stín břehů svých proslavené (nyní Nahr el-Avali). Tu opodál levého břehu řeky rozložen byl slavný Sidon, jehož jméno značí původní rybářskou osadu v místech těchto. Málo měst starověkých vyrovnává se Sidonu významem a přece jen řídké jsou stopy někdejšího rozsahu jeho. Toliko obecně říci lze, že zabíral Sidon městiště nynějšího přístavního města Saidy i s okolními rozkošnými zahradami, nízké pak přívrší, které okolí saidské na východě obstupuje, že bylo jeho nekropolí. Dle assyrských zpráv, s nimiž shoduje se i ojedinělý údaj biblický,**) skládal se Sidon ze Sidona Většího i Menšího, avšak podklad různění toho není nám znám. Jádro města rozkládalo se však na skalnatém mysu, jehož částkou jest nynější skalnatý poloostrov přístavní. Přístavy měl Sidon dva, vnitřní a vnější, vnitřní západní, vnější v severovýchodní části přístavu nynějšího. Zbytky starověkého města jsou velice řídky; skládajíť se toliko z některých základních zdí na pobřeží přístavním a z hrobů ve východním přívrší, zejména z hrobů králův Ešmunazara a Tabnita. Hrob Ešmunazarův objeven byl i se sarkofágem r. 1856 a král v něm pohřbený kladen nálezci do perských ba některými i do předperských dob. Avšak v sousedství jeho objevil r. 1887 ředitel cařihradského musea Hamdibej rov krále Tabnita a z nápisů jeho seznáno, že i Tabnit i Ešmunazar královali za doby diadochů. Z toho vidí se, že dotud nebyl učiněn v nekropoli sidonské žádný nález, který by byl starší perských dob, i jest naděje oprávněna, že šťastná náhoda ještě odhalí nám pohřebiště králův a občanů sidonských z doby největší jejich

*) Comptes-rendus 1882, 86.
**) Josua II, 8. 19, 28.

slávy. Jakkoli již v Genesi zván jest Sidon „prvorodilým v Kanaanu", sám pak pokládal se za métropoli všech měst foinických, vynikaje pěstováním všelikých i krásných umění, jenž vynalezl hvězdářství, počtářství i noční plavbu mořem, přece dochovaly se velice chudé zprávy o vnitřních poměrech jeho. Za perských dob velkokrálové perští měli v Sidonu palác uprostřed rozsáhlého sadu, kdež časem se dvorem svým pobývali (Diod. XVI, 41). Když však Sidonský lid, podnícen jsa ukrutností a vyděračností perských úředníků, povstal proti králi Artaxerxu III, posekán byl sad královský. Město po tuhém odporu podlehlo přemoci perské a pobořeno, ze kteréž zkázy již se nezotavilo. V některých spisích historických dočítati se jest lichých domněnek o někdejší velikosti města, které po bok stavěno i Babylonu, Ninivě a Thébám egyptským. Domněnkám těmto odporují i zprávy starých — když vzat Sidon Peršany, padla většina obyvatelstva v boji, dle Diodora 40000 duší — i rozsah městiště jeho, z čehož oprávněn jest výrok, že Sidon nikdy, ani za dob největšího svého rozkvětu, nečítal více než asi 80.000—100.000 duší.

V jižním cípku nížiny sidonské podnes zachovala víska Serafend jméno starofoinického města Sarepty, známého z osudů Eliových. Zde veliký prorok za hrozného sucha, jímž Palestína a Foinikie po půl čtvrta léta byly stiženy a kteréž sucho vedle biblických zpráv zjištěno i souvěkými foinickými zprávami, obdařil chudou vdovu, že neubývalo ani mouky ani oleje ze zásob skrovničkých. Již z této události vidno, že Sarepta s okolím nebyla již městem ryze foinickým, nýbrž toliko foinickým Sidoňanům poddaným, kteří odtud značně šířili se na východ do vnitrozemí, po dlouhý čas i severopalestinské město Laiš v území kmene Dan ve své moci majíce. Z někdejší Sarepty zbývá dnes přístav již opuštěný a značná sice, dosud však neprozkoumaná nekropole. Jižněji Sarepty počíná se již nížina tyrská, z pobřežních nížin foinických nejdelší, na místě však nejširším toliko 3 km. široká. Průlomem řeky Litany, jejíž starověké jméno znělo nepochybně Lita — Leontés jest neodůvodněný tvar, zavedený v dobách novějších — souvisí nížina tyrská s úrodnou střední Syrií a s končinami eufratskými, což dalo počátek moci a slávě města Tyra.

Není snad městiště na povrchu zemském, které by průběhem tří tisíciletí těch doznalo změn, jako půda, na níž potud živoří skromný epigon starověkého velkoměsta, chudičký, opuštěný Sur. Toliko jméno jest původní, značivší někdy skálu, která opodál břehu z moře vyčnívala, jinak vše se změnilo. Nynější městiště skládá se ze skalnatého poloostrova, ze severu k jihu zabíhajícího, na jehož však západní a jižní straně zřejmé jsou stopy boje tisíciletého s rozlíceným mořem: podmořská bradla při nichž není lze rozpoznati, jsou-li toliko vyšší částí skalnatého břehu, jenž mořem byl zatopen, anebo zbytky lidské práce, někdy na ochranu břehů pořízené, avšak i s břehy mořem pohlcené. Tolik však bezpečně vidí se i z těchto zbytkův i z velmi živého podání lidu, že s počátku středověku v oněch končinách zemětřesením a příbojem mořských vln značné části břehů byly zatopeny, patrně i s budovami, které tu kdysi byly zbudovány. Také na severní straně jeví se stopy neúnavného příboje, neboť rozptýlená skaliska, nynější přístav uzavírající,

která však ve svém směru skládají přímku zcela pravidelnou a tudíž uměle vzniklou, jsou zřejmými zbytky někdejších ochranných hrází přístavních. Avšak i polouostrov sám jest dílem velikého převratu, k němuž ovšem podnět dán vůlí lidskou, neboť šíje, která dnes polouostrov a město s pobřežní nížinou spojuje, vznikla teprvé za obléhání Tyra skrze Alexandra Velikého. Tehdá kázal makedonský výbojce vyhledati nejmělčejší místo průlivu, jenž tyrský ostrov od pobřeží odděloval, a na místě tom, na jehlách a roštech nasypána hráz z velikých balvanů, kudy bylo lze vojsku a strojům přiblížiti se k obrovským hradbám ostrovského města. Pomocí obrovské a neobyčejné hráze této, která čítána byla k divům tehdejšího světa, zdrtil Olympiadin syn r. 332 př. Kr. odpor hrdého města, jehož obyvatelé z největší části pobiti anebo do otroctví prodáni; toliko zbytek malý i s králem došel milosti. Tyros sice nebyl obořen, jakož obecné bylo domnění, avšak hráz Alexandrova zůstala. Mořské proudy sice k ní dorážely, nejsouce však s to, aby jí udolaly, počaly ukládati massy písku na boky její, a tak průběhem století mnohých vznikla široká šíje, která nedovoluje ustanoviti ani směr někdejší hráze ani místo, kde počínala a kde končila. Spolu s hrází počal písek mořský zanášeti i jihovýchodní část ostrova, kdež zejména jižní přístav starověkého města, egyptským zvaný, úplně byl pískem mořským zaplněn, takže ani místo určitě známo není, kde se kdysi prostíral. Z některých toliko pravděpodobných znaků hledají novější zkoumatelé, Renan a Prutz, místo jeho v bujné okrouhlé zahradě, která na jihovýchodním břehu polouostrovském věžovitou tvrz, zvanou „alžírskou věží", zelení svou obklopuje.

Vidno z toho, že ve starověku jádro města prostíralo se na ostrově, průlivem od protějšího pobřeží odděleném. Avšak ani tento ostrov nebyl původním co do útvaru svého. Dva tyrští historikové dob diadochů, Menandros Efeský a Dios, zůstavili nám velmi cenné zprávy, z nichž vysvítá, že původně na místě ostrovského Tyra byly ostrovy dva: jeden severní s přístavem a skladišti obchodními, druhý jihozápadní, kdež od pradávna ve chrámě starobylém bůh Melkart byl uctíván. Oba ostrovy spojil návozem král Hiram, souvěkovec Salomonův, a na prostoře takto moři odňaté zbudována nová část města. Renan myslí, že lze původního tohoto ostrova Melkartova stopy spatřiti podnes v jihozápadní části polouostrovské, což ovšem na své váze budiž zůstaveno. Avšak týž Hiram i na východní straně rozšířil město, nasypav rozsáhlý prostor, jenž později Eurychorem byl zván a za předměstí pokládán.

Tyto Hiramovy podniky dodaly teprvé ostrovskému Tyru významu a od té doby vznášel se opodál břehu, nedostupný jsa přemoci suchozemských výbojců, hrdý a mocný Tyros, bohatý obchodem a plavbou a chráněný obrovskými hradbami. Dějepisci Alexandrovi vypravují mimo jiné, že hradba městská na východní straně měla zvýší 50 m. Základy hradby této lze stopovati podál celého půlostrova, mimo místo, kde Renan a Prutz hledají egyptský přístav, a francouzský badatel Guérin vyšetřil, že město alespoň na západní straně objímala ještě druhá, vnější hradba, jejíž zatopené zbytky asi 100 m. daleko od břehu podnes na mělkých místech pod hladinou lze stopovati. Tím teprvé nabýváme pra-

vého ponětí o někdejších poměrech městských a spolu vysvětlujeme si i, proč liší se velikost ze starých zpráv známá se stavem nynějším. Neboť praví Plinius, že ostrovské město mělo v objemu 22 stadií, t. j. asi 3900 m., což jest proti měření, které vykonal ve čtyřicátých létech Bertou, asi o 700 větší. Značné tedy částky ostrova i s vnější hradbou pohltilo moře.

Než i tehdy neveliký byl prostor, obyvatelstvu tyrskému vykázaný, ježto veliká část ostrova zůstavena byla úkolům veřejným nebo bohoslužebným. Tak celý bývalý ostrov jihozápadní pokrýval chrám boha Melkarta s příbytky kněží, v němž Hérodot hledal z nápisů poučení o stáří města, a s chrámem souvisel palác královský, dotýkaje se dle zpráv dějepisců Alexandrových západní hradby městské. Uprostřed většího ostrova, tedy patrně v severní části ostrovského města, bylo Agenorion, t. j. chrám Agénora syna Baalova, jenž pokládán za zakladatele města. Rozsáhlá lodní staveniště byla v jihu, mezi egyptským přístavem a chrámem Melkartovým, sklady pak zboží hledati jest nutně při sidonském přístavu na severu. Konečně vyjímáme z popisu Strabonova, že byly na ostrově četné barvírny nachem, které zápachem svým cizinci v městě pobyt velice stěžovaly. Z celé tedy plochy ostrovní zbývala sotva polovice pro obyvatelstvo a domy jeho, i jest tudíž přirozeno, že dovedli se stěsnati Tyrští v domích mnohopatrových, vyšších prý než v Římě. V dobách největšího rozkvětu mohlo se tudíž v Tyru ostrovském sotva čítati více než 50.000 obyv.

Avšak toliko zámožné rodiny továrníků, velkoobchodníkův a podnikatelů zámořských plaveb přebývaly na ostrově, jemuž teprvé král Hiram I zjednal vody umělým vodovodem. Široké vrstvy lidu, zejména lidu chudšího, přebývaly nepochybně na protějším břehu v četných vesnických osadách, více nebo méně spolu souvislých, které od dob makedonských hromadně zvány Palaityrem nebo Starým Tyrem. Pohříchu jest Palaityros velikou záhadou historickou. Na jiném místě (ve vědecké příloze ku mnichovské Allgemeine Zeitung 1894, čís. 23 ze dne 29. ledna) ukázal jsem, že na místě pozdějšího Palaityra bylo starofoinické město Ušú, ve zpravách hieroglyfských, biblických a klínových častěji vzpomínané, jehož jméno ještě před perskými dobami v zapomenutí upadlo. Všecky ostatní zprávy o něm pojednávající jsou mnohem pozdější. Z těch pak vysvítá, že Palaityrem klassiků jest srozumívati velikou řadu menších osad, která počínala na jihu u slavných pramenů, nyní Ras el-Ain zvaných, šířila se dále proti ostrovskému městu po východní straně průlivu, soustřeďovala se v někdejším Ušú a na sever dosahovala nepochybně až k ústí bystřiny, nyní Mezraa zvané. Celý tento prostor opatřovaly vodou prameny výše zmíněné, odkudž vodovod vedl až k pahorku nyní Tell Mašuk zvanému a uprostřed téměř někdejšího Palaityra se vypínajícímu. Na temeni pahorku tohoto spatřují se pevné základy větší pravidelné budovy, v níž hledá se obyčejně někdejší chrám bohyně Astarty; odtud zahýbal vodovod k západu, dodávaje jednak vodu podmořskými trubami na ostrov, jednak vedlejším směrem severním částem palaityrským. Vodovod ten z veliké části jest podnes zachován. Veliká nekropole, pohříchu posud neprozkoumaná, pokrývá veškeren záp. svah přívrší, Bordž eš-Šemál

nyní zvaného. Některé sarkofágy nalezl Renan i na městišti někdejšího Palaityra, při cestě ze Sura na el Mašuk vedoucí. Jest pravděpodobno, že Ušû s okolními osadami utrpělo zkázu za válek s Assyry a s Babyloňany, které téměř od XI až do VI stol. potrvaly. Za Alexandra byl prý již Palaityros pust a kamenů se zdiva nabytých bylo prý užito ku stavbě hráze útočné.*)

Jižněji Tyra opět zúžuje se pobřeží, avšak přírodní svěžest stejnou měrou nížinu tyrskou i dnes ozdobuje, jako za dob Ezechielových. Toliko města, která někdy útulně se skrývala mezi libými háji a utěšenými sady, namnoze zanikla. Tam, kde nyní rozkládá se troska Umm el-Amid zvaná, hledati jest místo prastarého někdy foinického města, které slulo původně Rama nebo Ramantha, t. j. výšina, a v němž nepochybně poznáváme hellénistickou Laodikeii, známou z četných mincovních nálezů. Jedna z těchto mincí, jež z římské doby pochází, památna jest svým nápisem, jenž Laodikeii nazývá „matkou v Kanaanu". Tedy i Rama tvrdila o sobě, že jest nejstarším městem foinickým, čímž známý spor o přednost, který největší část městského života foinického vyplňoval, nového nabývá osvětlení. Umm el-Amid již položen jest v libánské části, která opět až k břehu dostupuje, trčíc nejdále do moře mysem Rasem en-Nakura. Odtud na jih rozkládá se nejjižnější nížina foinická, na jihu pecerovitými svahy karmelskými uzavřená, avšak na východě průlomem řeky Kišona souvislá s krásnou severopalestinskou nížinou jizreelskou. Tu již živel foinický ustupoval jednak Kanaanským jednak Hebraeům, a starozákonné spisy poskytují četných vodítek k poznání vzájemných styků obou sobě blízkých národův v těchto končinách. Četné bystřiny, příchozí z hornatiny severogalilejské, s Hermona a z jižních rozsoch libánských, protékají nížinu tuto, největší pak z nich jest Kišon, Schelda starověku, kdež od pradávných dob četné i důležité bitvy byly sváděny. Předním městem této roviny byla Akka, podnes důležitá pro význámnou svou polohu, přední ohrada Syrie jak za diadochův a křižáků, tak i ještě za válek napoleonských. Mys a pohoří Karmel pokládány za přirozenou hranici Foinikie v jihu, jakkoli časem i jižnější ještě Caesarea Palaestinae ba i Jopé k Foinikii byly počítány. (Pokračování.)

*) Srv. i náš článek „Ze starověkého Manchestru" ve „Květech" 1893.

Lumíci.

O pospolitosti ssavců.*)

Napsal Boh. Bauše.

Jakkoli idealní jest komunismus láčkovců, neb dělení práce ve státech včel, mravenců a termitů, nelze zjevy tyto porovnávati se socialními poměry lidstva. U společenských láčkovců souvisí útroby jedince s ústroji celé kolonie; co jeden pozře, slouží všem. Včela, která sbírala pel, nese výsledek práce své do oulu, a příčilo by se přirozenosti její, aby ukryla část pro vlastní potřebu. Zde i u mravenců a j. děje se pospolitá práce prostě z pudu a způsobem samou přírodou nezměnitelně určeným. Jinak v lidské společnosti; zde jedná se teprve dle nabytých vědomostí a zkušeností.

Jen společenské útvary vyšších obratlovců, zvlášť ssavců, upomínají na jisté poměry lidské společnosti.

Není to vždy polygamie, která svádí více jedinců k soužití; jako u ptáků v houfu vran neb holubů spojeno jest více párků monogamických, tak žije též více rodin pohromadě i v koloniích svišťů a bobrů. Epinas zaznamenal z Hâvru (můžeme však totéž zde v Praze pod mostem

---

*) O pospolitosti nižšího živočišstva pojednáno v sešitě lednovém a únorovém.

**) Jak výsledky biologických věd, zvlášť Darvinova nauka od německých theoretických socialistů à la Bebel zůstávají nepochopeny, zneužívány a falešně pojímány, okázal se stanoviska přírodovědeckého nejnověji prof. H. E. Ziegler ve spise: Die Naturwissenschaft u. die socialdemokratische Theorie. Stuttgart-Enke 1894.

železničním na Štvanici pozorovati), že vrabci celého okrsku, po stech a snad tisících mívají večer dostavenîčko na jisté skupině stromů před divadlem, kam je jistě nesvedla starosť o výživu. Zde provádějí ohlušující koncert, trvající až do noci, a před východem slunce počne koncert znova, načež se rozlétají. Podobně počínají si mnozí ptáci (kanáři, hrdličky, papouškové); za dne jsou rozptýleni, večer se scházejí; šimpanz v horní Guinee má týž zvyk.

Hrochové.

Žijí-li vyšší zvířata společensky, jest nejobyčejnější služba, kterou si navzájem prokazují, že dávají si výstrahu před nebezpečím, tak že „smysle všech slouží ochraně družstva" (Darvin, The descendent of man kap. 4). Každý myslivec ví, jak těžko jest přiblížiti se ku zvířatům žijícím ve stádech neb tlupách. Divocí koňové a skot nevydávají zvláštního znamení, ale již držení těla zvířete, které první nepřítele větří, dává výstrahu ostatním. Králíci na znamení poplašné dupají na půdu zadníma nohama; ovce a kamzíci činí totéž předníma nohama, vydávajíce při tom pisklavý zvuk.

Králíci žijí sice po párech v děrách; ale zakládají rádi jedno doupě vedle druhého, takže vznikají celé osady, v nichž mnohdy chodby se proplétají.

Mnozí ssavci mají své stráže, které blížící se nebezpečí oznamují.

Nad ospalou rodinou svišťů bdí strážce, jenž blíží-li se dravý pták neb jiný nepřítel, pronikavým svištěním spáče budí. Vůdce tlupy opic podobně bdí nad plenícím hejnem soudruhů.

I důležitější služby prokazují sobě společenská zvířata. Vlci i jiné šelmy honí ve smečkách a napomahají si při útoku na kořisť. Hledají-li paviáni hamadryové pod kameny hmyz, a přijdou-li na kámen těžký, obrací jich několik balvan a o kořist se dělí. Zvířata společenská brání se vzájemně. Býci bisonů v severní Americe shánějí při nebezpečí krávy a telata svá do prostřed, a sami bojují na obvodu stáda.

I pro války, kde tlupy aneb kmeny nepřátelsky se utkávají, jsou vzory u zvířat. V Abyssinii sestupují někdy paviáni dželady s hor do nižin, aby zde pole plenili. Tu potkávají se druhdy s tlupou jiných paviánů druhu hamadryas; ihned počne válka; dželady svalují velké kameny dolů, kterým hamadryové se uhybají, ale pak přejdou s velikým křikem k útoku. (Darvin D. o. m. kap. 3.)

Hlodavci jsou vůbec společenští. Roztomilý jest pohled na společné rejdy syslů, když tito za letního slunečného odpůldne z brlohů svých vylézají, opatrně kol slídí a pak se sdružují. Vzájemně se olizují, čistí, honí; v tom objeví se na obzoru sokol; první sysel, který jej spatřil, zahvízdnul a již celá společnosť zmizela v děrách.

Pro bobry minuly ovšem doby, kdy v Evropě tu a tam, u nás posledně na Nových Řekách, dopřán jim útulek. V Kanadě, kdež přese vše pronásledování udržuje se dosti hojný počet bobrů, stavějí si mimo podzemní útočiště celé pahorkovité hrady z oloupaných větví, drnu, jílu, písku atd. K ochraně budují hráze až 200 m. dlouhé a 3 m. vysoké. Místo, kde se zdržují, neradi opouštějí, takže jsou bobří hrady sta let trvající. V severní Americe markýz Bute založil nově na svých statcích nedaleko Rothsay kolonii bobří.

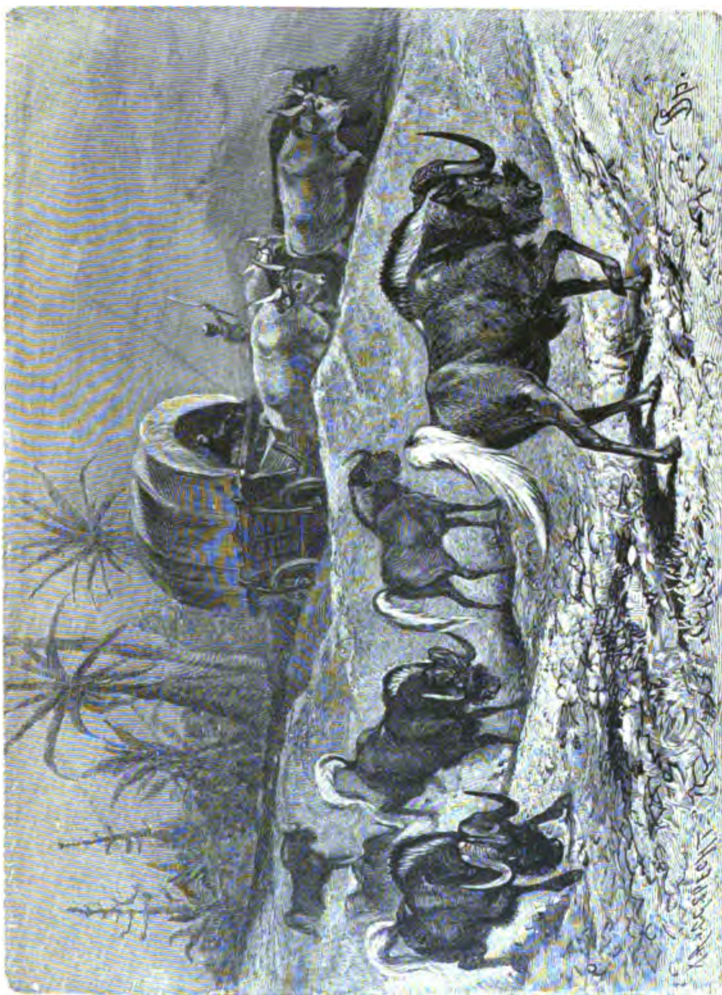
Hromadné stěhování jest u ssavců výjimkou; stěhují-li se dobrovolně, vracejí se jen zřídka k místu původnímu; je nevábí útulné hnízdo v párku pečlivě zbudované, ani upomínka na dobu líbánek jako u ptáků, kteří po daleké cestě vždy opět vyhledávají tutéž krajinu, strom neb koutek, kde se vylíhli. Bývají to občasná neúroda, sucha, silné rozmnožení, neb zemětřesení, jež nutí ssavce k hromadnému stěhování.

Pověstnému stěhování lumíků nepřičítá se tedy více nadpřirozený neb báječný původ, o jakém Olaus Magnus, arcibiskup Upsalský, r. 1578 píše, že při náhlé bouřce a dešti s nebe padají, ač neví se prý, pocházejí-li ze vzdálených ostrovů aneb z oblaků Sto let na to Olaus Wormius r. 1633 v učené knize dokazuje, že lumíci padají s nebe, kde se rodí; marně snažili prý se zažehnati je zaklínáním.

Stěhování lumíků není pravidelné; jsou krajiny ve Finsku a Laponsku, kde obyvatelům toto vůbec není známo. Dle novějších zpravodajů, jakým jest na př. Martins, opakuje se tu a tam as v desíti neb dvacíti letech, ale pak jest zjevem nad míru památným.

Něžná tato, ale jako náš křeček statečná a kousavá zvířátka, pojme-li je najednou úzkostlivá myšlenka stěhování, počnou se sbíhati, po houfkách, čtyř, osmi, sta, tisíc, až statisíc jedinců. Se své chudé tundry neb vysočiny horské, kde lišejníky, jehnědami břízy neb kořínky

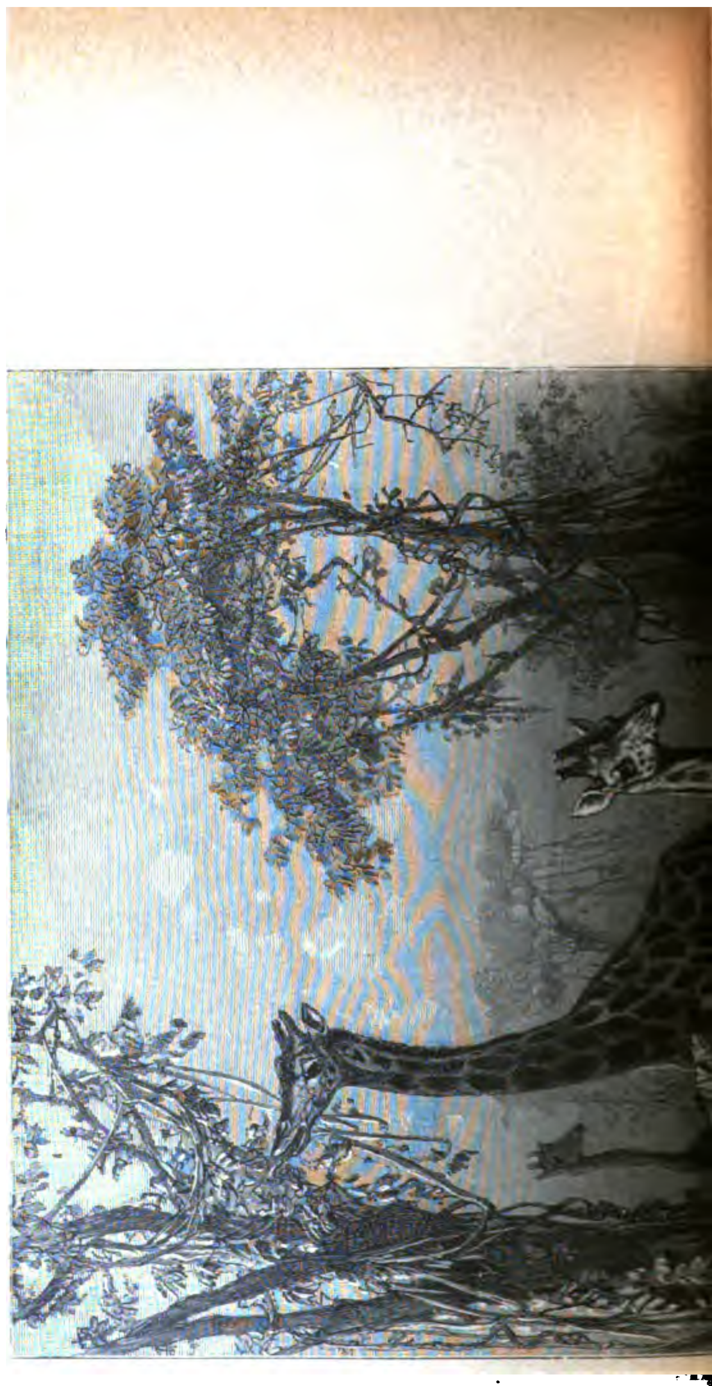
se živili, sestupují lumíci do nižin, vždy stejným směrem, jako zběsilí, smyslů zbavení; nic není s to běh jejich zastaviti; potká-li je člověk, proklouznou mu mezi nohami neb zakusují se do nastavené hole; stodolou neb špejcharem se prokousají, řeky i jezera přeplavou; vylézají i na loď rybářskou, přijde-li jim v cestu. Táhnou v noci a ráno, za

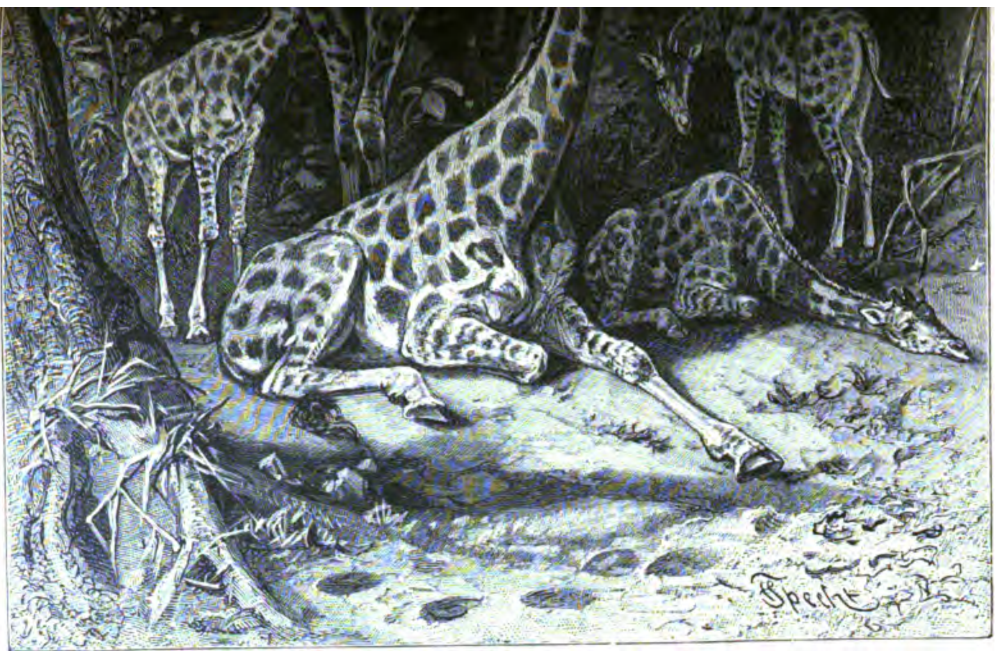

Pakůň.

dne odpočívají a hubí vše, co jest jedlého. Mnozí cestou vrhají mláďata; jedno nesou v tlamě, druhé na zádech.

Teprv moře zastaví běh jejich; pozvolna jen děje se návrat, milliony však jich dříve zhynuly. Šelmy Skandinavie pasou se na nich; vlci, lišky, rosomáci, kuny, hranostajové pouze na lumíky jsou odkázáni; vždy hladoví psi Laponců mají své hody jen při tahu lumíků; sovy,

Žirafy.

sokoli, havrani krmí jimi svá mláďata; ano i sobové usmrcují je kopyty svými; ostatní zkázu způsobují proudy řek neb nepohoda.

Jest již jen málo krajin, kde nevyrušován člověkem rozvinouti se může pospolitý život větších zvířat, volně žijících. Ještě cestovatel Delagorgne popisuje v Africe jezero, kde pohromadě bylo na sta hrochů, a jinde na prostoře jen tří mil shromážděno na 600 slonů; týž potkal jedenkráte houf 3—400 hyenovitých psů, jindy tlupu 4—500 kvag. Livingstone vypravuje, jak viděti někdy táhnouti stáda sajek skákavých více než-li 4000 kusů čítající. Jedno z jeho líčení divokých končin nitroafrických zní: „Na sta zeber a bůvolů táhlo mýtinami, četní slonové pásli se nehybně, jen choboty svými kývajíce. Byl bych chtěl fotograficky zachytiti tento obraz, jenž zmizí před palnou zbraní dříve, než-li kdo po mně bude jej moci opět pozorovati. Všechna tato zvířata jsou podivuhodné důvěřivosti... sloni zastavivše se pod stromy, ovívají se širokýma ušima, jakoby nás tu v největší blízkosti ani nebylo; velicí kanci hledí na nás s překvapením, a počet jejich jest nesmírný. Množství zvířat pokrývajících rovinu jest podivuhodné; zdá se mi, jako bych žil v době, kde předpotopní Megatherium klidně v pralesích se páslo.“

A skutečně znějí zprávy novějších cestovatelů již jinak. Střelná zbraň a hrabivosť obchodníků zle řádí mezi tlupami, jindy nesčetnými. Nicméně chrání dosud nesmírná rozlehlosť pouště a stepi celá stáda zvířat, jichž pospolitost obrazy naše znázorňují.

Tak obývá travnaté stepi, lesu i poušti se vyhýbajíc, po celé střední Africe podivná „žirafa“, o níž Krištof Harant z Polžic ve své „Cestě do země svaté a do Egypta“ praví: „velmi spanilé zvíře, které nikomu neublíží a jest jistá věc, že pochází z dvojího pokolení, jichž obraz nese, totiž velblouda a leoparda; a to v městech libických a afrických, kdež v pustinách řídko kde voda se nachází; pročež kde místem studánka jest, tam se všelijaká zvířata a zeměplazové k napájení scházejí, a tehdáž se často trefuje, že pokolení cizí s druhým se spojuje, odkudž rozličné potvory a stvoření pocházejí, jako i toto z velblouda a z leoparda.“ Tak psal učený pán český úplně v duchu své doby (r. 1608).

Žirafa budila sensaci i v našem století, když ponejprv v Paříži se objevila. Ve své vlasti vyhledává malé háje mimosové, kde červovitým jazykem z korun stromů listí spásá. Lovci i cestovatelé nás ubezpečují, že podobou svou tak upomíná na tvar těchto skupin rostlinných, že z daleka těžko rozhodnout, jsou-li to kmeny či žirafy. Pro bodláčí mimos, které by jinému zvířeti způsobilo nebezpečné rány, jest sliznice jazyka necitelná. V rozžhavených stepích, na optické klamy tak bohatých, objevují se někdy zvířata tato v šeru večerním v nadpřirozené velikosti. Jak graciosně se žirafa nese, pokud pomalu si vykračuje, tak komicky a podivně klátí se při útěku. Tlupy jejich čítají 6—8 kusů; v severovýchodní části Afriky a v Kapsku jsou stálým pronásledováním skoro vyhubeny; ve střední Africe nalezl Stanley ještě tlupy až 60 kusů čítající.

Všude, kde vniká „kultura“ do Afriky, prchají a mizí společenská zvířata, jakými jsou zvlášť antilopy. Jediný druh antilopa skákavá obývá ještě v ohromných stádech spoře zarostlé pustiny na severu od

Kapska. Vyschnou-li zde prameny, což as tak po pěti letech se opakuje, a touňky s vodou, stěhují se milliony zvířat směrem ke Kapsku, cestou vše spásajíce, co jen trochu se zelená. Teprv nastanou-li deště, vracejí se zpět. Tlupy těchto antilop čítají pak tisíce členů a proud jich strhne vše s sebou — skot z pastev, ba i lvy. „Toto neobyčejně vnadné zvíře pohybuje se tak půvabně," praví dr. Holub (Sedm let v jižní Africe), „zejména když dovádí neb vyplašeno byvši na útěk se dává, že jsme na rozpacích, jak pohyby popsati. Náhle, když má utéci, vymrští se jako uvolněné péro hodinové do výše, aby 2—2½ m. dále dotkla se země útlými a ostrými kopyty svými; sotva však k zemi dopadla, vznáší se již opět nad ní a tak činí pět až deset skoků velmi rychle po sobě, nepodobna jsouc míči, rychle od tvrdé půdy odskakujícímu. Tím, že objevena byla pole démantová, zahubeny jsou tisíce těchto zvířat a příbuzných jejich antilopy ploskaté a černého pakoně."

Klokani.

Ve velikých společnostech žijí sajky kravské, kudu a kaamy či antilopy lanní; tlupy těchto vede vždy starý samec. Zvláštní jest zjev společností smíšených, skládajících se ze sajek skákavých, kvag a pštrosů. Pštrosové bystrým zrakem svým objevují potravu i nebezpečí dříve než-li jedno- i dvoukopytníci; v trusu těchto vyskytují se však velicí chrobáci, v nichž opět pštrosové si libují.

Společenská zvířata prokazují si vzájemné služby. Koně se ohryzují, krávy se olizují na místech, kam samy by jazykem nedosáhly; opice hledají si cizopásníky, neb vytrhují si vzájemně bodliny z kožicha.

I tak nemotorná a tupá zvířata, jakým jest hroch, drží se v malých neb větších tlupách; v jich blízkosti neb na jejich hřbetě poskakuje ozdobný pták kulík (Hyas aegyptiacus), kterému se již Herodot obdivoval pro přátelství jeho ke krokodilům. Kulík bystrým zrakem i sluchem pozoruje okolí a blíží-li se člověk, ostrým hvizdem budí spáče. Podobný poměr přátelský panuje mezi havranovitou Bufagou a tlustokožnatým nosorožcem

Neustále stěhují se po nivách nitroafrických stáda černých pakoňů. Jak podivná jest podoba jejich, tak zvláštní jeví se i duševní povaha. Divoce a zuřivě koulíce očima, vrhají se s hlavou sehnutou na nepřítele. Ale v rozhodném okamžiku opouští je odvaha a divokým chvatem prchají, aby s jisté vzdálenosti k novému útoku se chystali. Při tom dělají nejpodivnější skoky, bučí v krátkých funivých tónech na způsob skotu. Mnohdy stojí pakůň celé hodiny klidně na jednom místě, najednou však prchá s větrem o závod. Myslivci bývají pakoně vždy nebezpečni; cestujícího obskakují někdy rozpustilými skoky a obraty. Ale přes podivnou tu povahu druží se i s jinými zvířaty: bývajíť obyčejně ve společnosti kvag a sajek skákavých.

Jednokopytníky nalezáme vždy v menších neb větších společnostech. Po širých stepích jihovýchodní Evropy a střední Asie prohánějí se stáda sta kusů čítající divokého koně tarpana, praotce koně krotkého. Silný hřebec bdí nad stádem a vládne neobmezeně. Hrozí-li nebezpečí, blíží se klusem, funě s pozdviženou hlavou, a zvučným řehtáním varuje stádo. Stáda zdivočilých koní na pampách jihoamerických čítají někdy až 12.000 kusů. Památné jest, že těchto stád koní zmocní se pojednou zvláštní třeštění. Jako neviditelným duchem poháněni, řítí se tisíce koní v divokém úprku, nevyhybají se žádné překážce, strhnou i krotké koně s sebou a vrhají se s kolmých útesů skalních, by v propastech zahynuli.

V Zolově líčení bitvy u Sedanu (La débâcle) nalezáme drasticky dojemnou scénu; zástup bludných a hladových koní s temným duněním letí přes strniště, těsně pohromadě, s hřívou vlající a nozdrami zpěněnými; hlad je pohání, hlad je spolčil, když člověk je opustil. —

Pohleďme ještě na mizící obraz ohromného stáda amerických bisonů, jenž do nedávna byl tak karakteristický pro rozsáhlé prérie v srdci severní Ameriky. Ještě před 40 lety černaly se travnaté stepi tyto stády bisonů, a to od břehů Atlantického oceanu až k řece Mississipi a odtud ke Skalnatým Horám. Bison byl člověku pionýrem, ukazujícím cestu, kde možno řeky překročiti, silnice zakládati, dráhy vésti. S posledním bisonem zmizí snad i poslední rudokožec a tím vezme za své celá romantika těchto končin, jichž zmocňují se nyní orba a průmysl.

Každoročně podnikala stáda nesčetná hromadně daleké cesty, znatelné v prérii pode jménem „cest bůvolích". V červenci sestupovali na jih v úrodné kraje Arkansasu; na jaře rozděleni v malé tlupy vraceli se na sever v roviny Kanady a na Missouri.

Bez lítosti, s bezohlednou choutkou vraždění vyhubil přistěhovalý běloch důvěřivé zvíře, jež kočovný Indian ve své bezstarostnosti opomenul skrotiti a pro práci a mléko získati.

Nejlépe se daří vepříkům Nového světa „pekari“, kteří probíhají lesy v četných tlupách, vedeni silným kancem. Ovšem také již náleží minulosti líčení cestovatele Rengera, jenž viděl broditi se v řece Paraguay tlupy těsně směstnané, které zaujímaly více nežli půl míle šířky. Bylo nebezpečno pro cestovatele dostati se do prostřed tlupy pekarů, a dle vypravování Indianů ani jaguar neodvážil se útočiti na spojenou jich armádu.

Narvalové.

Ještě pohled na skupeninu klokanů; pocházejí z nejstaromodnějšího dílu světa, Australie, kde jednotvárnost podmínek životních nepovzbuzovala k pokroku ve vývoji, a jen slabý boj o život nevzpružoval hbitost údů.

Žadný vačnatec nehodil se za zvíře domácí ni k práci: ni ochrany, ni mléka od nich nezískáno. Kočovní praobyvatelé Australie, nejnižší plemeno lidské, zůstali na nejnižším stupni vzdělanosti; chyběly jim podmínky k sídlům ustáleným a zemědělství, k nimž krocení a chov zvířat zdomácnělých jsou nevyhnutelny.

Klokani jsou duševních vlastností obmezených, povahy bojácné a plaché. Nejmenší příčina roznítí je buď k zoufalému útěku neb ne-

bezpečné sebeobraně; jsouť případy známy, že ranou zadních noh nepříteli břich rozpárali. Jsou tak nervosní, že v rozčilení na celém těle se třesou, ano i mrtvicí raněni bývají. Obmezenosť je vynikající rys povahy jejich; proto není u nich pospolitosti. Dobrá pastvina svádí je sice v hromady, nevystavují však stráží a rozpráší se při nejmenším nebezpečí na všechny strany. Láska mateřská jest jediná páska jakéhos života rodinného.

Také velryby podnikají společné cesty a jsou společenské. Mnohdy na sta kusů různých druhů táhne pospolitě neobmezenými cestami mořem. Ač potřeba potravy hlavně je vede, počínají si ssavci velrybovití mnohdy vesele; bujné skoky, jaké delfíni provádějí za loděmi, nasvědčují více kratochvilnému laškování, nežli nutné potřebě.

Pověstný narval táhne v tlupách tisíce samců a samic čítajících od severu, kde většinu roku tráví, na jih. Pospolitá plískavice tato zdržuje se kolem Gronska, Islandu, Nové Země a v Bílém moři; potravou její jsou sepie, rejnoci a jiné ryby. V nezamrzlých zátokách Gronska konají v hustých houfech jejich Groňané občas pravou razziu, pobíjejíce je hromadně pro maso a tuk. Jen samci vládnou podivnou onou zbraní, dlouhým, rovným, šroubovitě točeným klem, tvrdostí slonovinu převyšujícím, který tak podivně napínal obrazotvornosť lidskou.

Ve starých herbářích vyobrazují báječného jednorožce „unicornu" podoby jelena s oním klem jako rohem na čele. Ze starého „Kräuterbuchu" z r. 1702 dovídáme se, že žije „kdesi" v Indii „a že má podivnou lásku a zalíbení v pannách a ženských; takže ač jinak jest divoký, k těmto, kde je vidí, se přidružuje a klidně u nich odpočívá." Že nikde blíže se nenalézá, vysvětluje kronikář tím, že při potopě světa as nechtěl do archy Noemovy, a tak bídně utonul, „což prý je s podivením, že do archy nechtěl, ač tam byly ženské." Král polský má prý mezi poklady svými dva takové rohy, délky člověka; jsou prý výtečným lékem proti jedu a padoucnici.

Pohlédneme-li zpět na některé zde uvedené zjevy pospolitosti ssavců, můžeme tento společný rys sledovati: Tvorové rádi se druží, jest jim nevolno, jsou-li odloučeni od soudruhů, ke kterým jeví jistý stupeň lásky; v nebezpečí se vzájemně varují a při útoku neb obraně se podporují. Vše to předpokládá jistý stupeň sympathie k soudruhům, věrnost a odvahu. Tyto společenské ctnosti měly veliký význam pro další vývoj druhů (Srovn. Darvin. The descendent of man Cap 5). Podnes vítězí to sdružení, které čítá největší počet členů statečných, příchylných a věrných společné věci, jsoucích každé chvíle pohotově, soudruhy v nebezpečí varovati, vzájemně si vypomáhati a se brániti. Tomu nás učí společnosti drobounkých hmyzů, jakož i dějiny celých národů.

Cressy.

Napsal Bret Harte. Přel. J. J. Benešovský-Veselý.

(Pokračování.)

Podal dopisy němé postavě před sebou. Zdálo se jakoby opět obživla a pravila váhavě:

„Snad byste udělal líp, kdybyste se odtud ztratil, Sethe, a nechal mne tu, abych vše zas uvedl do pořádku a spravil dveře a stůl do zítřka ráno. Bylo by líp, kdyby se hned o tom nedozvěděl a nepřišel na to, že se k němu někdo vloupal."

Návrh ten, jak se zdálo, se Sethovi líbil; vztáhl dokonce i ruku do temnoty. Ale nenalezl odvety. Pokrčiv lehce rameny a zamručev s bohem, tápal se až ke dveřím a zmizel. Chvíli zdálo se, že i strýc Ben školu opustil, tak hluboké a nerušené ticho tu zavládlo. Ale jakmile si oko zvyklo na temnotu, objevila se šedavá rozložitá hmota nad stolkem učitelovým v obrysech mohutné postavy strýce Bena. Později, když měsíc vyšel a hleděl sem oknem, viděl jej tak, jak jej viděl učitel prvního dne, kdy započal svoje učení ve škole, s tváří nakloněnou ku předu nad stolem s týmž pohledem dětské rozpačitosti a horlivosti, jakou ukazoval při své dobrovolné práci. Neméně nemužný, směšný a obmezený jako tehdáž, ale stále neurčitě zahloubán ve svých myšlénkách setrval chvíli v tomto postoji. Pak povstal a použiv měsíčního světla, jež dopadalo na stolek, počal spravovat polámaný zámek pomocí velkého zavíráku, který vytáhl z kapsy a pomocí svých silných palců a prstů. Teď počal zlehka hvizdat z počátku poněkud nuceně a s přestávkami zadumaného mlčení. Když spravil zámek stolku, spravil také zámek dveří, které byl vyrazil, když sem vešel. Když byl s tím hotov, zavřel zvolna dveře a vyšel na mýtinu ozářenou měsícem. Zastrčiv nůž opět do kapsy vytáhl dopisy, jichž se byl dosud nedotknul od té chvíle, co je v temnu přijal. První pohled na rukopis spůsobil, že se zarazil. Pak stále naň upíraje oči počal kráčet zvolna a mechanicky zpět ku předsíni. Když tam došel, usedl, rozevřel dopis a nepokoušeje se čísti jej převracel jeho listy s nemotorností člověka, jenž neumí čísti a pátrá po podpisu. Když jej nalezl, pohroužil se v bezmyšlenkovité dumání. Změnil svou posici toliko jednou, aby stáhl výše svoje spodky a rozevřev kolena položil rozevřené listy pečlivě na klín a hleděl na ně v zamyšlení plném pochybností. Po deseti minutách povstal s povzdechem označujícím duševní a tělesnou zemdlenost, složil opět dopis, strčil jej do kapsy a vracel se do obce.

Když se dostal k hotelu, odebral se do nalévárny a shledav, že je poměrně opuštěna, objednal sklenici vhisky. V odpověď na zvědavý pohled hostinského — neboť strýc Ben málokdy pil a to jen ve společnosti jiných — vykládal:

„Myslím, že silný whisky je právě tak dobrý jako cokoli jiného proti nastuzení.“

Hostinský naproti tomu namítal, že dle jeho rozsáhlých lékařských zkušeností zázvorová spolu s ginem mají značný účinek, ačkoli bylo patrno, že ve své odborné znalosti lidí považuje strýce Bena za pouhého pijáka.

„Neviděl jste snad před chvílí někde tuto kolem pana Forda?“ pokračoval strýc Ben s vynuceným klidem.

Hostinský, jenž nevrle hleděl na pijáka, zatím co ruce jeho pod pultem zaměstnány byly mytím sklenic, což mu dodávalo vzezření, jakoby byl v nějakém potměšilém styku s nějakým skrytým pomocníkem, neviděl tohoto odpůldne učitele.

Strýc Ben odešel a zvolna vystupoval po schodech k bytu učitelovu. Po krátké zastávce na nejvyšším stupni, jež musela býti trapně dlouhá tomu, kdo slyšel těžké jeho vystupování, zaklepal dvakráte nesměle na dvéře, což bylo rovněž směšnou protivou jeho hřmotných kroků. Učitel ihned otevřel dveře.

„Aj to jste vy?“ pravil stručně. „Pojďte dále.“

Strýc Ben vešel nevšímaje si poněkud nevlídného spůsobu pozvání.

„Ba že to jsem,“ pravil; „přišel jsem sem, protože jsem vás dole nenašel. Popijeme si trochu.“

Učitel pohledl na strýce Bena, jenż ve své zamyšlenosti ještě se svých rtů nebyl setřel nápoj, jejž jedva dopil a následkem toho značně čpěl whiskym. Zazvonil a poručil žádaný nápoj s lehkým cynickým úsměvem. Byl přesvědčen, že jeho host jako mnozí jiní, kdož vyšli z nízkého postavení, podlehá svodům svých šťastnějších poměrů.

„Chtěl jsem s vámi mluvit, pane Forde,“ pravil strýc Ben vzav bez pobízení židli a uloživ svůj klobouk po krátkém váhání za dveřmi, „ohledně toho, co jsem vám onehdy pověděl o své ženě v Missouri. Snad se ještě na to pamatujete?“

„Pamatuju se,“ odpověděl učitel odevzdávaje se ve svůj osud.

„Víte, bylo to tenkrát odpoledne, kdy ten střeštěný Stacey poslal sheriffa a Harrisonovy k stodole M' Kinstryově.“

„Jen dál!“ pravil učitel netrpělivě, neboť měl důvody, proč nerad na to vzpomínal.

„Bylo to tenkráte odpoledne, víte, kdy jste neměl pokdy, poslouchat mne, proto že jste měl na práci něco jiného,“ pokračoval strýc Ben rozvláčně a opatrně.

„Ovšem, ovšem, vzpomínám si,“ přerušil jej učitel rozmrzele, „a jestliže si nepospíšíte, musím i tentokrát odejít.“

„Bylo to tenkrát odpoledne,“ pravil strýc Ben, nedbaje toho, „když jsem vám povídal, že nemám ani tušení, kam se poděla moje žena, kterou jsem nechal v Missouri.“

„Ano,“ pravil učitel ostře, „a pravil jsem vám, že jest vaše nejsvětější povinnost, abyste ji vyhledal.“

„Tak jest,“ pravil strýc Ben spokojeně pokyvuje hlavou, „to jsou právě vaše slova, jen že trochu silnější než tenkrát, pamatujete-li se. Dobrá, teď se mi zdá, že mám myšlenku.“

Učitel počal pojednou jevit účastenství, avšak strýc Ben nezměnil svůj jednotvárný ton.

„Ta myšlenka přišla mi, abych tak řek', na cestě. Přivedlo mne na ni několik dopisů, které ležely rozházeny a zotvírány ve křoví. Sebral jsem je a zde jsou.“

Vytáhl zvolna listy jednou rukou z kapsy, zatím co druhou přitáhl židli, na které seděl, blíže k učiteli. Ale pan Ford v náhlém rozhorlení vyskočil a vztáhl po nich ruku.

„To jsou moje psaní, Dabneyi,“ zvolal přísně, „a byly mi ukradeny z mého stolku. Kdo se toho odvážil?“

Ale strýc Ben jako náhodou položil svůj loket mezi učitele a kořist Sethovu.

„Pak je to tedy, jak jsem si myslel?“ odpověděl důmyslně. „Přinesl jsem je sem, protože jsem si myslel, že bych se moh' z nich dozvěděti, kde je moje žena. Neboť ty dopisy jsou psány vlastní její rukou. Vzpomeňte si, že jsem vám povídal, že je učená.“

Učitel seděl bled a něm na své židli. Jakkoli objevení toto zdálo se mu neuvěřitelné, neobyčejné a naprosto neočekávané, cítil bezděčně, že bylo pravdivé.

„Nedovedu je sám přečíst — jak víte. Nechtěl jsem taky hledat někoho, aby mi je přečet', můžete uhodnout, proč. A proto jsem vás teď večer přišel obtěžovat, pane Forde — jako přítele.“

Učitel se zoufalým úsilím vypravil ze sebe několik slov.

„To není možno. Paní, jež psala tyto dopisy, nemá vaše jmeno. Ale více než to,“ doložil rychle, „jest tak svobodna, že se hodlá vdávat, jak jste mohl čísti. Mýlíte se; rukopis je snad podobný, ale nemůže to být písmo vaší ženy.“

Strýc Ben potřásl zvolna hlavou.

„Je to její písmo — není to omyl. Když člověk, pane Forde, takový rukopis studoval, když, abych tak řek', poznal ho jen zvenčí — jen od vidění, jako mezi přátely — takový člověk se nemůže mýlit tak jako někdo, kdo dbá jen smyslu slov, které pro něho mají důležitost! A že její jmeno není jmeno moje, to nic neznamená. Jestliže se dala rozvést, přijala svoje dívčí jmeno, jmeno své rodiny. A tak zdá se, že se dala rozvést. Jakpak se jmenovala, když ta psaní psala?“

Učitel použil příležitosti a propukl v rytířské rozhorlení, jež na chvíli imponovalo i jemu samému.

„Na tuto otázku odpírám odpověď,“ pravil rozhorlen. „Nedovolím, aby jmeno ženy, jež mne poctila svou důvěrou, bylo zavlečeno do této hanebné podlosti, jež na mně byla spáchána. A jestliže toho zloděje a padoucha dostanu — budiž on kdokoli — zodpovídá se mně, když tu není přirozeného jejího obhájce.“

Stryc Ben pozoroval hrdinu skvělých těchto frásí s nepokrytým obdivem. Vztáhl k němu vážně ruku.

„Tu máte moji ruku! Bylo-li třeba ještě nějakého důkazu, pane Forde, že to jsou listy mé ženy,“ pravil, „dokazuje to velkopanská vaše řeč. Neboť právě to měla ráda, bylo to jako ňáká báseň. A jedna z příčin, proč ona a já jsme se nemohli srovnat a proč jsem odešel,

bylo právě to, že jsem k tomu nebyl. Všechno záleží na cviku. Jen někdo, kdo má čtvrtou čítanku v malíku, doved by tak mluvit. Já to přived jen na Dobella — a to jen málo — tak že jsem pod vámi, jako jsem byl pod ní. Ale když vám není vhod, udat její jméno, nezáleží na tom, udělám-li tak já a povím vám, nu — Low Priceova se jmenovala, což?“

„Odpírám další odpověď,“ odpověděl učitel rychle, ačkoli změnil barvu, když proneseno toto jméno, „nepromluvím více ani slova v této věci, dokud toto tajemství nebude vysvětleno, dokud se nedozvím, kdo se odvážil, vloupat se do mého stolku a ukrást můj majetek a příčinu této neslýchané podlosti. A žádám, abyste mi ihned vrátil ty listy.“

Strýc Ben nepromluviv slova položil je do ruky učitelovy k nemalému jeho překvapení a dlužno doložit i k nemalé jeho mrzutosti, jež se nezmenšila, když strýc Ben doložil velmi prostodušně a protektorsky stisknuv rukou jeho rameno:

„Toť se ví, když se vás to týká a po Low Price-ové mi více nic není, náležejí vám Co pak se týče vypáčení stolku, myslím, že nemáte podezření na někoho, kdo špehoval kolem školy — což?“

Okamžitě přišla Fordovi na mysl vzpomínka na tvář Setha Davisa v okně a výstrahu Rupertovu. Domněnka, že Seth myslel, že to jsou dopisy Cressiny a že je pak zahodil shledav, že se mýlil, zdála se mu přirozenou. Neboť kdyby je byl četl, byl by je zajisté ukázal Cressy. Prudké rozčilení, jež zachvátilo učitele, když seznal poměr strýce Bena k pisatelce dopisu, změnilo se v zuřivý vztek proti Sethovi. Avšak dříve než se mohl odvážit k pomstě, musel býti nejprve ubezpečen, že Seth nezná jich obsah. Obrátil se k strýci Benovi.

„Mám sic podezření, ale abych se přesvědčil, musím vás požádat, abyste se o tom nikomu nezmiňoval.“

Strýc Ben pokynul hlavou.

„A když to vypátráte a budete jist, že ohledně té Low Price-ovy, jak bychom ji mohli jmenovat, mohu být upokojen, že je řádně rozvedena a abych tak řekl na skoku, provdat se znova, pak mne o tom zpravte, jako přítel. Nechtěl bych vás dnes večer dále vyrušovat — leda že bychom sešli dolů, popít něčeho. Ne? Dobrá, tak tedy dobrou noc.“ Zvolna kráčel ke dveřím. Maje ruku na klice, doložil: „Budete-li jí zas psát, oznamte jí, že se mi daří dobře a že jí přeju to samé. Na shledanou!“

Zmizel a zanechal učitele v beznadějném rozporu pocitů a, jak se obával, ve vzrušení nikterak heroickém. Situace, jež počala tak dramaticky, stala se náhle tak neromanticky střízlivou, aniž tím pozbyla svých rozčilujících vlastností. Byl si vědom, že se nalézal v tak podivném postavení, že byl směšnější než manžel — jehož nepřemožitelná a ochotná prostodušnost pálila ho jako nejtrpčí ironie. Chvíli byl by si skorem rád namluvil, že s pisatelkou dopisů přerušil úplně všecky styky, avšak to se nedalo srovnat s nedávným jeho rytířským chováním a činilo je dvojnásob nesmyslným. Jeho vztek vůči Sethovi Davisovi zdál se mu jediným pocitem pravdivým a odůvodněným a přece teď, kdy strýc Ben odešel, i tento pocit nezdál se mu zcela opravdovým. Bylo mu nutno,

aby se vomluvil do vzteku, že tyto dopisy mohly býti dopisy Cressiny a že by byly bývaly zneuctěny dotknutím tohoto padoucha. Snad že je četl a zahodil, aby je nalezli jiní. Prohledl je pečlivě, aby se přesvědčil, zdali obsah jich obyčejnému čtenáři mohl by se zdát kompromitující nebo podezřelý. Zrak jeho utkvěl na první stránce:

„Nejednala bych poctivě s vámi, Jacku, kdybych se stavěla, jako bych nevěřila ve stálost vaší lásky ke mně, ale ještě více by bylo nepoctivé, kdybych vám nepověděla, co si upřímně myslím, že ve vašem věku jste schopen klamat sebe a bezděky klamat i jiné. Vyznáváte se, že jste se ještě nerozhodl o své životní dráze a vy stále hledíte ku předu s takou nadějí, drahý Jacku, očekávaje změny v budoucnosti, ale uznáte, že zatím věci mnohem vážnější nemohou se změnit. Kdybychom zůstali tím čím jsme, já, jež jsem starší než vy a mám více zkušeností, mohla bych poznat bolest, vidět, kterak jste se změnil vůči mně, jako já jsem se změnila vůči jinému, a z téže příčiny, kdybych byla jista, že dovedu stačit vašim snům a vaší ctižádosti, kdybych byla jista, že budu vždy vědět, jaké jsou, mohli bychom ještě býti šťastni — ale nejsem tím jista a nechci na novo dáti svoje štěstí v šanc nejistotě. Při nynějším mém rozhodnutí nejde mi o štěstí, ale vím přece, že mi nehrozí sklamání, aniž očekává jiné. Přiznávám se, že příliš stárnu, abych necítila, jakou cenu má pro ženu — a v této zemi je jí toho zvláště třeba — bezpečnost nynějšího a budoucího jejího postavení. Kdos jiný mi toho může poskytnouti. A třeba jste mi vytýkal, že to je sobecký názor o našem poměru, jsem přesvědčena, že brzy — ne-li již, když budete toto čísti — uznáte správnost mého jednání a budete mi vděčen, že jsem tak učinila.“

S pohrdavým úsměvem roztrhal dopis, jsa pevně přesvědčen, že činí tak z trpkosti uražené, sklamané duše, zapomínaje, že po mnohé týdny jedva myslel na jeho pisatelku a že on sám svým chováním již před tím dopustil se toho, co jí vytýkal.

Kapitola XII.

Učitel probudil se druhého jitra po noci ovšem neklidné s oním vědomím čistého svědomí a duševního klidu, jež, jak se obávám, jsou častěji výsledkem mládí, než mravní bezúhonnosti. Soudil, že on jakožto jediný, jehož se příhoda minulé noci týkala, měl také jedině právo, žádat nápravu, a pod blahodárným vlivem brzké snídaně a svěžího ranního vzduchu byl nakloněn státi se méně přísným i vůči samému Sethu Davisovi. Na každý způsob musel dříve pečlivě uvážiti důvody proti němu a důkladně prohlednout jeviště zločinu. K vůli tomuto účelu odebral se do školy plnou hodinu před obvyklou dobou. Byl v dostatečně dobré míře, aby mohl uznat šprýmovný dojem žádosti strýce Bena k němu a vlastní svoje podivné chování, a když konečně vcházel z roviny do lesa, usmíval se. Bylo snad dobré pro něho, že neměl ani tušení o tom, co jej čeká tohoto dne, jako ti ptáci právě probuzení, kteří lehkým svým třepetáním oživovali spící dosud les kolem něho. Žluva, jež snad byla určena ke snídani krahujci, poletující nad řekou,

zvláště si ulevovala tak bezúčelně hloupým trilkem, plným veselosti, že učitel, poslouchaje ztřeštěné ptáče, div nehvízdal s ní. Přece však se zastavil, poněkud rozpačit. Neboť několik kroků před ním neočekávaně objevila se Cressy.

Patrně na něho čekala. Ale nikoli se svou obvyklou bezstarostnou důvěrností. Kolem jejích rtů jevil se jakýs trpký rys, jako po nějakém nepříjemném dojmu, a mezi plavými kadeřemi na čele jevila se lehká chmura. Oko její obyčejně klidné a upřímné bylo zasmušilé a nejprve se kvapně ohlédla kolem, než pohlédla na něho. Nevěda proč, ale s lehkou obavou, že tomu tak, stal se ještě rozpačitějším a v egoismu svých obav zakoktal bez předběžného pozdravu:

„Ohavný čin stal se minulé noci a vydal jsem se dříve na cestu, abych vypátral pachatele. Můj stolek byl vypáčen a . . .“

„Vím to,“ přerušila jej s posunkem jevícím polo netrpělivost, polo znepokojení, „neopakuj to znovu. Paw a Maw hučeli do mne o tom celou noc, když Harrisonové ve své horlivosti, aby spor skončili, přišli k nám s tou novinou. Mám toho plnou hlavu.“

Na chvíli se zarazil. Kolik se o tom dozvěděla? Proto pokračoval týmž neurčitým způsobem:

„Ale mohly to býti také tvoje dopisy, rozumíš?“

„Ale nebyly to,“ odpověděla prostě. „Měly to být. Přála bych si . . .“ Zarazila se, pak hleděla na něho s podivným výrazem. „Dobrá,“ doložila zvolna, „co hodláš teď učiniti?“

„Nalézt ničemu, který to vykonal,“ pravil pevně, „a potrestat ho, jak zasluhuje.“

Ramena její nepatrně vzhůru vytažená malomyslně sklesla, hleděla naň s výrazem plným soucitu.

„Ne,“ pravila vážně, „to nemůžeš. Jest jich příliš mnoho proti tobě. Musíš hned odejít.“

„Nikdy,“ odpověděl rozhorlen. „Ani kdyby to nebyla zbabělost. Bylo by to — doznání viny!“

„Oni vědí beztoho dost,“ pravila mdle. „Ale pravím ti, musíš odejít. Vytratila jsem se z domu a spěchala sem, abych tě varovala. Jestliže — jestliže mne máš rád, Jacku — odejdeš.“

„Dopustil bych se zrady na tobě, kdybych to učinil,“ pravil spěšně. „Musím tu zůstat.“

„Ale jestliže — jestliže — Jacku, — jestliže . . .“ přistoupila blíže k němu se zvláštní úzkostlivostí a pak pojednou položila obě ruce na jeho ramena; „jestliže — jestliže — Jacku — půjdu s tebou?“

Bývalý okouzlující, omamující výraz opět se objevil v její tváři; rty její byly lehce pootevřeny. Avšak i teď se zdálo, že očekává jinou odpověď, než jakou čtla na rtech muži, jenž stál před ní.

„Drahoušku,“ pravil políbiv ji, „ale nedalo by jim to práva . . .“

„Počkej,“ přerušila jej náhle. Pak položivši mu dlaň na rty pokračovala týmž výrazem jakési únavy: „Nebudeme více o tom mluvit. Je to tak nudné. Poslyš, drahoušku. Učiníš mi nějakou maličkost k vůli — že, můj chlapečku? Nezůstávej po učení dlouho ve škole. Jdi přímo domů. Nevyhledávej dnes lidí — zítra, v sobotu, máš beztoho prázdno

— pak máš více času. Buď dnes co možná zdrželivý, drahoušku, jen dvanáct hodin — až — až — uslyšíš o mně. Pak bude všechno v pořádku," doložila a zvedla víčka očí, takže náhle jevily podivnou podobu s ospale unylým pohledem jejího otce, který dosud u ní nebyl pozoroval. „Slib mi to, drahoušku, slyšíš?"

Slíbil to kvapně s vnitřní výhradou; pln podivení, že jak se zdálo, chce se vyhnout jeho výkladu, toužil po tom, zvědět, co se přihodilo, jsa si při tom zároveň vědom, že se mu stala křivda. Přece nemohl se zdržet, aby se nechopil její ručky a pravil:

„Tys o mně nepochybovala Cressy? Tys se nedala obloudit ve svých citech tím hanebným klepem o věcech, jež dávno minuly a jsou zapomenuty?"

Pohledla roztržitě na něho.

„Myslíš tedy, že to mohlo obloudit něčí pocity?"

„Nikoho, kdo vskutku miluje," zakoktal.

„Nemluvme více o tom," pravila spustivši náhle ruce, zvednuvši je pak s posuňkem jevícím únavu ke hlavě, načež je složila obvyklým svým způsobem. „Bolí mne z toho hlava; nejdřív Paw a Maw a ostatní — jsem z toho nemocna."

Odvrátila se, když Ford chladně ustoupil a nechal ruku její klesnout se svého ramena. Učinila několik kroků, zastavila se, běžela opět k němu, objala vroucně jeho tvář a hlavu a pak zdálo se, že odlétá jako ptáče, zmizela.

Učitel stál po nějakou chvíli rozmrzen a smuten, ale bylo význačné pro jeho letoru, že méně dbal toho, co mu vypravovala, jako že si hleděl představit, co se dálo mezi její matkou a ní. Byla patrně žárliva pro ony dopisy — dovedl jí to odpustit; zajisté že se jí dostalo proto výčitek, avšak mohl to snadno vyložit jejím rodičům, — jako by to byl vyložil jí. Avšak nebyl tak pošetilý, aby s ní utekl v takovéto chvíli, aniž jí dříve objasnil svoji povahu — a aniž znal povahu její. A bylo rovněž význačné pro sobectví jeho povahy, že v pocitu, že se mu děje křivda, stotožňoval ji s pisatelkou dopisův — poněvadž souhlasila s pisatelkou pokud se týče úsudku o jeho povaze, a byl pevně přesvědčen, že mu obě křivdí.

Teprve když dospěl ke školní budově, zatlačily známky zločinu minulé noci z mysli jeho vzpomínky na chování Cressino. Žasl nad řemeslným způsobem, jakým zámky byly opraveny a péčí, s jakou patrně vyhlazeny nejpatrnější a nejhrubší stopy násilného skutku. To poněkud zviklalo jeho domněnku, že pachatelem byl Seth Davis; řemeslná obratnost a pečlivost nebyly vlastnosti tohoto chlapíka. Ale užasl ještě více, když odstrčiv židli nalezl malý váček na tabák. Učitel ihned jej poznal; viděl jej stokrát před tím — náležel strýci Benovi. Nebylo ho tu, když včera odpoledne zavíral školu. Buď tu byl strýc Ben minulé noci anebo byl tu před ním dnes ráno. Avšak v tomto případě byl by strýc sotva přehlédnul vypadnuvší mu váček, kdežto v temnu nočním byl by snadno ušel jeho pozornosti. Tvář jeho se zasmušila, když náhle dospěl ku přesvědčení, že strýc Ben byl skutečným a jediným pachatelem a že jeho prostota minulé noci sloužila k jeho oklamání. Trapný pocit,

že na novo byl obelstěn — ale proč a k jakému účeli, na to jedva se odvážil pomyslet — zmocnil se ho. Komu z těchto podivných lidí mohl ještě důvěřovat? Podle spůsobu lidí vzdělanějších přijímal úctu a přátelství těch, které považoval za nižší, jako povinný hold vlastní jeho povýšenosti; nějaká změna jich pocitů musela býti tudíž buď přetvářkou anebo úskokem; nenapadlo mu ani, že on sám mohl by klesnout pod jich úroveň.

Příchod dětí, jenž jej příměl, aby pomýšlel na svoji povinnost, dal na chvíli jiný směr jeho myšlenkám. Ale jakkoli při ranním vyučování vrátilo se opět jeho sebevědomí, nelze říci, že opravil svoje úsudky. Pohrdaje vyptávati se Ruperta Filgee-a, jenž snad byl důvěrníkem strýce Bena, odpovídal na zvědavé otázky dětí ve příčině porouchaného zámku ve dveřích připomenutím, že to je záležitost, která musí být odkázána školní radě, a když bylo po škole a žáci propuštěni, byl také ihned pevně odhodlán, že tak učiní. Navzdor výstrahám Cressiným — či spíše právě proto, následkem nového poměru, v jakém se nalezal vůči ní a jejím přátelům — zůstal ve škole dosti dlouho. Zabýval se tím, že sepsal to, co se událo, pro školní radu, připojiv oznámení, že má-li dále setrvat na škole, musí býti provedeno přísné vyšetření veškerých okolností, když byl vyrušen dusotem koňských kopyt V nejbližší chvíli byla školní budova obklopena tuctem mužů!

Ohlédl se; polovice jezdců sestoupila a vešli do školní světnice. Ostatní polovice zůstala venku a jich nepohnuté postavy zastiňovaly okno. Každý držel před sebou na sedle pušku; každý byl opatřen hrubou škraboškou z černého sukna, jež částečně zakrývala tvář.

Jakkoli učitel bezděčně tušil, že mu hrozí jakés vážné nebezpečí, přece ani zbraně ani zakuklení záhadných vetřelců neučinily naň nijakého dojmu. Naopak, příkrá nesrovnalost tohoto nemotorně divadelního vpádu do klidné školní budovy, kontrast těchto hrozivých postav vůči rozloženým písánkám a čítánkám dětí na škamnách kolem něho vyvolaly na tváři jeho toliko polo pohrdavý úsměv, když se chladně na ně zahleděl. Neohroženost nevědomosti bývá často rovněž výhodnou, jako nejosvědčenější statečnost a příšerní vetřelci byli nejprve uvedeni v rozpaky, pak se rozhorlili. Štíhlá postava v pravo puzena malomocným vztekem chtěla se vrhnout ku předu, ale byla zadržena tím, jenž patrně byl náčelníkem tlupy.

„Chce-li to brát takhle, není proti tomu žádný Lynchův zákon, myslím,“ ozval se hlas, v němž učitel okamžitě poznal hlas Jima Harrisona, „neboť z pravidla nepovažujou to lidé za šprým.“ Pak obrátiv se k učiteli doložil: „Pane Forde, jestliže se tak jmenujete, chceme něco od vás.“

Ford poznal nyní, že se nalezá v rozhodném nebezpečí. Věděl, že jest bezbranný a vydán na milost a nemilost dvanácti ozbrojeným mužům, pohrdajícím zákonem. Avšak zachoval neobyčejně klidnou rozvahu, smělost, pocházející z neodůvodněného pohrdání protivníky, spolu se ženskou skorem hbitostí jazyka. Hlasem, jenž jeho samého uváděl v úžas svou pohrdavou určitostí, pravil:

„Já se jmenuju Ford, ale poněvadž toliko předpokládám, že

se jmenujete Harrison, budete snad tak laskav a sejmete ten hadr s tváře a ukážete se mi jako muž."

Muž s lehkým smíchem sejmul škrabošku.

„Děkuju," pravil Ford. „Teď snad mi povíte, který z vás pánů vloupal se do školy, vypáčil zámek mého stolku a ukradl moje listy. Je-li tu, přál bych si, povědět mu, že je nejen zlodějem, nýbrž i padouchem a sketou, neboť byly to listy ženy — kterou nezná, aniž má právo, znát ji."

Doufal-li, že vyvolá osobní spor a vydá tak život svůj v šanc toliko jednomu protivníku, sklamal se, neboť jakkoli neočekávané jeho chování učinilo jakýs dojem na skupinu, ba vzbudilo i pozornost mužů před oknem, Harrison klidně přistoupil k němu.

„To může čekat," pravil. „Prozatím máme v úmyslu vzíti vás a vaše dopisy a vyvést vás za pomezí obce Indian Springu. Můžete je vrátit té ženské třeba sám. Ale my počítáme, že jste trochu tuze mazaný a nenucený v takových věcech, abyste tu moh' být na škole a nepřejeme si, abyste naše holky a hochy vyučil na vaše vzdělání. Odhodláte-li se jít s námi po dobrém, uděláme vám to pohodlné, máme pro vás koně, který čeká už venku, a vyvedeme vás za pomezí. Nechcete-li — uděláme to jinak."

Učitel rychle kolem sebe pohlédl. Ve své hbité chápavosti ihned seznal, že prázdný kůň mezi jezdci byl přivázán lanem k sedlu jednoho z jezdců, tak že uniknout útěkem bylo nemožno, a on neměl jediné zbraně, aby se bránil anebo ve svém zoufalství vyvolal zápas, v němž by unikl pohaně smrtí. Nezbylo mu nic než jeho hlas, když jim odpovídal.

„Je vás dvanáct proti jednomu," pravil klidně, „ale je-li mezi vámi jen jediný, jenž by se odvážil vystoupit a obvinit mne z toho, co si dovolujete vy pouze v celku, povím mu, že je lhář a sketa a postavím se mu zde. Přišli jste sem jako žalobci a soudci zároveň, odsuzujete mne bez vyšetřování a bez výslechu; přišli jste sem jako nezákonní mstitelé své cti a neodvažujete se, poskytnouti mně právo, abych rovněž nezákonně hájil čest svoji."

Opět ozvalo se lehké mručení mezi muži, ale náčelník jich postoupil netrpělivě vpřed.

„Máme dost vašeho kázání: chceme vás," pravil drsně. „Pojďte!"

„Počkejte," zvolal mdlý hlas.

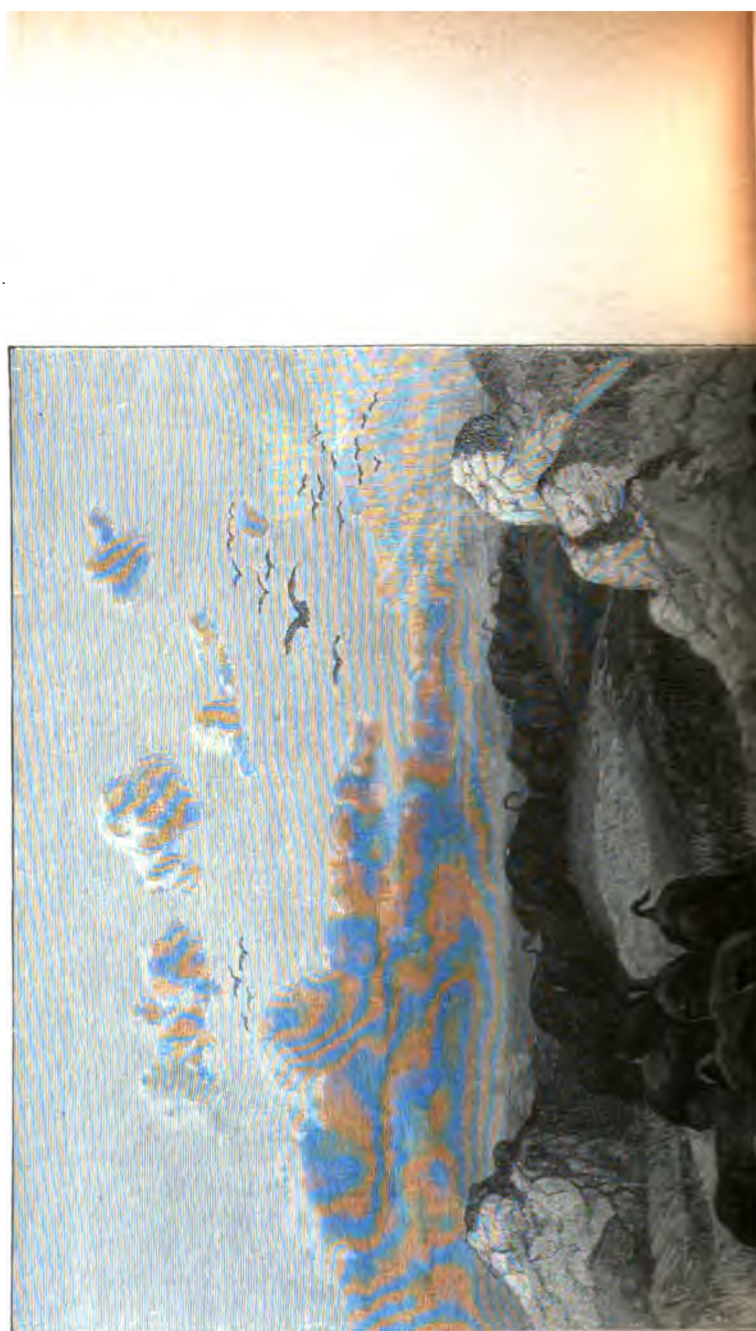
Pocházel od němé postavy, jež dosud nepohnutě stála mezi ostatními. Oči všech obrátily se v tu stranu, když muž klidně sejmul škrabošku s tváře.

„Hiram M'Kinstry!" zvolali ostatní s výrazem úžasu a nedůvěry.

„Jsem to já," pravil M'Kinstry postoupiv těžkým krokem rozvážně ku předu. „Připojil jsem se k vaší společnosti na křižovatce na místě svého bratra, jenž byl k tomu povolán. Myslím, že to je stejné — anebo snad lépe. Neboť mám v úmyslu odebrat vám toho gentlemana."

Pozvedl svůj ospalý zrak poprvé k učiteli a zároveň postavil se mezi něho a Harrisona.

„Mám v úmyslu," pokračoval, „vzít ho za slovo; mám v úmyslu, poskytnout mu příležitost, aby mi odpověděl s puškou v ruce. A jak se

Bisoni.

Viz str. 562.

mi zdá, v každém ohledu, není tu nikoho, kdo by měl lepší právo, než já. Chci být mužem, jenž se ho bude tázat týmž způsobem. Snad to nebude vhod některým lidem," pokračoval obrátiv se zvolna směrem, odkud se ozval hněvivý výkřik štíhlé postavy za ním, „ti raději mají s sebou jedenáct mužů, aby vyřídili svoji soukromou záležitost, ale přece myslím, že muž, kterému bylo nejvíce ublíženo, má první právo mluvit, a ten muž jsem já."

S pečlivou rozvážlivostí, jež měla dvojnásobný význam pro nespokojence, podal vlastní svoji pušku učiteli a nepohlédnuv naň doložil:

„Myslím, pane, že jste ji už kdysi viděl, ale nehodí-li se vám do vaší ruky, počítám, že některý z těchto lidí bude tak laskav a půjčí vám svou. A pak nemusíme se trmácet za pomezí obce, abychom tu věc vyřídili; myslím, abychom to odbyli za deset minut tam ve křoví."

Nechať byly pocity a úmysly ostatních jakékoli, přednost práva M' Kinstryova na souboj byla zásadou příliš hluboko zakořeněnou v jich tradicích, aby ji chtěli popírat; kdyby se byl chtěl někdo proti tomu vzpírat, faktum, že učitel byl nyní ozbrojen a že M' Kinstry po jeho boku ihned by byl hájil svoje právo revolverem, potlačilo každou námitku. Mlčky ustoupili, když učitel a M' Kinstry zvolna opouštěli pospolu školní budovu a pak je následovali. Zatím se učitel obrátil k M' Kinstrymu a pravil potichu:

„Přijímám vaše vyzvání a děkuju vám za ně. Nikdy jste mi neprokázal větší laskavost — nechať jsem vám učinil cokoli — ale přál bych si, abyste uvěřil, že nikdy, ani teď ani pak neobmýšlím ničeho proti vám."

„Míníte-li tím, pane, že nehodláte odpovídat na mou střelbu, pak se mýlíte. Neboť nepomůže vám to u těch tam," pravil s významným posuňkem své zmrzačené ruky k tlupě, jež je následovala, „a u mne také ne."

Jsa ostatně pevně odhodlán, že na M' Kinstryho nestřelí a drže se pevně toho, co považoval za poslední dobrou myšlenku svého pošetilého života, kráčel mlčky dále, až došli na volnou plochu v houštině, jež sousedila s mýtinou.

Prosté přípravy byly brzy vykonány. Sokové ozbrojeni puškami měli střelit na povel ze vzdálenosti osmdesáti yardů, pak postupujíce pokračovat ve střelbě revolvery, až některý klesne. Svědky byli starší Harrison za M' Kinstryho a po krátkém váhání dobrovolně se přihlásila dlouhá, štíhlá postava dříve vzpomenutá jako svědek učitelův. Zabrán jinými myšlénkami nepovšiml si pan Ford valně svého dobrovolného svědka, jenž dle mínění ostatních učinil tak jen proto, aby dal na jevo svoji nevoli nad nedávnou urážkou M' Kinstryovou. Učitel vzal bezděčně pušku z jeho ruky a kráčel na své místo. Pozoroval však a vzpomenul si na to později, že jeho svědek skryl se za kmen velké borovice v pravo, jež označovala mez bojiště.

Dlužno doznat, že v tomto rozhodném okamžiku, ačkoli to bylo proti všem obvyklým theoriím, učitel nevzpomínal na svůj minulý život, nebyl proniknut bleskem kajicné neb sentimentální vzpomínky a neodporučoval svoji duši Tvůrci, nýbrž že prostě a zřejmě žil pouze přítomné chvíli,

kde dosud existoval a že jedinou myšlenkou jeho bylo, že nestřelí na svého protivníka. A jestliže něco činilo chování jeho theoreticky ještě nesprávnějším, byl to jakýs výstřední pocit, že jedná naprosto správně a že nejen není špatný člověk, ale že dokonce ti, kdož jej přežijí, budou ho snad litovat!

„Jste připraveni, gentlemeni? Jedna . . . dvě . . . tři . . . Pa . . !“

Výstřely padly ku podivu současně — tak podivně, vskutku, že se učiteli zdálo, že puška jeho, vystřelena do vzduchu, dala dvojí ránu. Lehký obláček dýmu rozložil se mezi ním a jeho sokem. Nebyl raněn — rovněž i patrně jeho sok, pak ozval se opět hlas:

„Postupovat . . . Hola vy tam! Stůj!“

Pohledl rychle a viděl, kterak M' Kinstry se potácí a klesá těžce k zemi.

S výkřikem zděšení, prvním a jediným hrozným vzrušením, jež pocítil, běžel k padlému muži, právě když Harrison k němu přistoupil.

„Pro Bůh,“ zvolal divoce a klesl na kolena vedle M' Kinstryho, „co se stalo? Neboť přisahám, že jsem na vás nemířil! Střelil jsem do vzduchu. Mluvte! Povězte mu to — vy,“ obrátil se se zoufalým zvoláním k Harrisonovi, „vy jste to musel vidět — řekněte mu, že jsem to nebyl já!“

Úsměv jevící zpola údiv zpola nevěru přelétl přes tvář Harrisonovu.

„Ovšem, že jste to neměl v úmyslu,“ pravil suše, „ale nechte toho. Vstaňte a hleďte ať jste odsud, dokud je vám to možno,“ doložil netrpělivě s významným pohledem na několik mužů, kteří ještě otáleli, když po pádu M' Kinstryově se zástup rozprášil. „Jděte — chcete-liž?“

„Nikoliv!“ zvolal mladý muž náruživě, „dokud nebudu vědět, že tato rána není z mé ruky.“

M' Kinstry namahavě podepřel se o loket.

„Zasáhlo mne to zde,“ pravil zvolna, jakoby odpovídal na nějakou otázku a ukázal na svou kyčli, „a porazilo mne to, když jsem postupoval na druhý povel.“

„Ale já to nebyl, M' Kinstry; přisahám. Slyšte mne! Pro Bůh, řekněte, že mi věříte!“

M' Kinstry obrátil svůj mdlý, kalný pohled k učiteli, jakoby o něčem přemítal.

„Odstupte na chvíli, prosím,“ pravil k Harrisonovi mdlým pohybem své zmrzačené ruky; „chtěl bych promluvit s tím člověkem.“

Harrison ustoupil o několik kroků a učitel snažil se uchopit ruku raněného muže, ale posuněk jeho mu v tom zabránil.

„Kde máte Cressy?“ tázal se M' Kinstry zvolna.

„Nerozumím vám,“ koktal Ford.

„Kde jste ji ukryl přede mnou?“ opakoval M' Kinstry s bolestnou určitostí. „Kam jste ji unes', abyste se s ní setkal, až — až bude odbyto to zde?“

„Já jí neskryl! Já k ní nepůjdu! Nevím, kde jest. Neviděl jsem jí od té doby, co jsme se dnes ráno rozešli a ani slovem jsme nesmluvili jakés dostaveníčko,“ pravil učitel kvapně, ale s úžasem, jenž byl patrný i obmezené chápavosti posluchače.

„Je to pravda?“ tázal se M' Kinstry položiv ruku svou na rameno učitelovo a zvednuv mdle svoje oči k němu.

„Je to úplná pravda“ odpověděl Ford horlivě, „a rovněž je pravda, že jsem nepozvedl své ruky proti vám.“

M' Kinstry pokynul Harrisonovi a dvěma jiným, kteří se k němu připojili a pak klesl poněkud zpět drže ruku na kyčli, kdež lehký purpur na rudé jeho košili ukazoval sídlo hluboké rány.

„Vy, hoši, můžete mne dopravit na dvorec,“ pravil klidně, „jemu,“ doložil ukázav na Forda, „dejte svého nejlepšího koně, aby jel pro doktora. Já,“ pokračoval ve vážném výkladu, „obyčejně nepotřebuju doktora, ale to je něco, čemu moje stará nerozumí.“ Zamlčel se, pak stáhnuv hlavu učitelovu k sobě, doložil šeptaje mu do ucha: „Až uvidím kulku, která vězí teď v mém boku, budu ... budu ... budu ... trochu ... klidnější!“

Matný, významný pohled kmitl se v jeho oku. Učitel patrně mu porozuměl, neboť rychle povstal, spěchal ke koni, vyšinul se na něho a uháněl pro lékaře, zatím co M' Kinstry přivřev těžká víčka a předbíhaje očekávaný klid pozbyl vědomí.

Kapitola XIII.

Z různých sentimentálních představ, které chová dorostlé lidstvo vůči dětství, není žádná tak znamenitě křivá a tak půvabně hloupá, jako pohodlná víra v jich naprostou neznalost událostí, v nichž se denně pohybují, smýšlení a povahy lidí, kteří je obklopují. Ani nahodilá odhalení některého „enfant terrible“ nelze porovnat s nebezpečnými tajemstvími, která mlčenlivé dítě každodenně připíná, navazuje anebo připevňuje špendlíkem ve svém drobném mozečku. Společnost nemůže nikdy býti dost vděčna za jich takt a rozšafnost, — vlastnosti, jež častěji pojí se k dětskému vnuknutí a cítění než k dospělé rozvaze — kterou jeví, a nejdokonalejší muž neb žena vznešené společnosti mohli by si vzíti poučení od svých malých posluchačů, kteří přijímají s jich rtů lže, jež i pro ně jsou příliš patrny, ochotně vyvalujíce oči anebo zdánlivě uznávají za mravné a správné to, o čem soukromně z vlastního popudu se přesvědčili, že je liché.

Nebylo tudíž podivno, že drobotina školy v Indian Springu věděla snad více o skutečném poměru Cressy M' Kinstryovy k jejím nápadníkům, než tito nápadníci sami. Ne že to vědomí daly na jevo — neboť děti málokdy klevetí ve vlastním toho slova smyslu — anebo že bylo sdíleno slovy srozumitelnými dospělému důvtipu. Zašeptání, zasmání, jež často zdálo se být bezvýznamné a bezděčné, sdílely navzájem celý svět tajných významů a výbuch veselosti zdánlivě nesmyslný, jejž dospělý kritik snižuje na „živočišný pud“ — vlastnost to, jež jest mnohem vzácnější u dětí než se všeobecně předpokládá — býval toliko příznačný výraz nějakého objevu, jenž šťastně ušel pozornosti starších. Dětská prostota strýce Bena snad vyvolávala značnější jejich sympatie a právě proto hleděly naň s nemenší úctou než na kohokoli jiného a přijímaly jej tu a tam bez ostychu za svého důvěrníka. Zejmena Rupert Filgee

provozoval nad ním jakés protektorské poručnictví, jež nebylo prosto pochybností o jeho duševním stavu, navzdor slíbenému místu důvěrníka a tajemníka.

V den, kdy se událo to, co vylíčeno v předešlé kapitole, byl Rupert, vraceje se ze školy, poněkud překvapen, naleznuv strýce Bena sedícího na drátě plotu před skromnými dveřmi obydlí Filgeeova a patrně jej očekávajícího. Zvolna slezl, když se Rupert a Johnny blížili, a pohlédl chvíli na Ruperta tajemným a laskavým pohledem.

„Rupe, staroušku, myslím, že's už složil svých pět švestek, což?"

Radostný ruměnec přeletl hezkou tvář hochovu. Avšak vyslal přece kvapný pohled k ostrovtipnému Johnnymu.

„Tak počítám, že pojedeme ve čtyry hodiny do Sacramenta," pokračoval strýc Ben, těše se z polo skeptického úžasu Rupertova. „Vstoupíš, abych tak řek', do mé kanceláře v tu chvíli se sedmdesáti pěti dolary měsíčně a celým zaopatřením, jako soukromný a důvěrný tajemník — což?"

Důlky ve tvářích Rupertových prohloubily se v půvabné, skorem ženské rozpačitosti.

„Ale tatík . . ?" zakoktal.

„S tím je všecko v pořádku On svoluje."

„Ale . . ."

Strýc Ben sledoval pohled Rupertův k Johnnymu, jenž však, jak se zdálo, úplně byl zabrán prohlížením nových spodků strýce Bena.

„To je také urovnáno," pravil s významným úsměvem. „To víš, zjednáme mu Číňana, aby obstaral hrubší práce."

„A učitel . . pan Ford — pověděl jste mu o tom?" zvolal Rupert rozjařen.

Strýc Ben lehce zakašlal.

„On to taky schvaluje, myslím. Totiž" — a zamyšleně sevřel ústa — „on to schvaloval v rozmluvě se mnou, před týdnem, Rupe."

Lehký stín nedůvěry zachmuřil hnědé oči hochovy.

„Půjde ještě někdo s námi?" tázal se kvapně.

„Při této cestě ne," odpověděl strýc Ben ochotně. „Vidíš, Rupe," pokračoval vzav jej stranou se vzezřením velmi tajemným, „ta věc týká se soukromné a důvěrné části firmy. Podle zpráv, které jsme dostali . . ."

„Jsme?" přerušil jej Rupert.

„To jako firma, víš," pokračoval strýc Ben vážně a důležitě jako po obchodnicku; „poněvadž jsme zvěděli z různých stran a zpráv — my, to's ty a já, Rupe — odebereme se do Sacramenta, abychom vyšetřili stav jisté záležitosti, abychom zjistili a pak viděli — pak viděli, pak projednali, víš, abychom se přesvědčili, je-li provdána či rozvedena," dokončil rychle, jakoby upouštěl na chvíli od svých obchodnických spůsobů vzhledem k nezkušenosti Rupertově. „Musíme vyšetřit, jak to s ní stojí, Rupe," počal opět s větším zdánlivým klidem a po obchodnicku „v jakých je poměrech, zda-li a kde žije a jak žije, a prohlédnout jej, knihy a papíry, je-li provdána či co a vůbec s ní vše vyjednat — ty půjdeš k ní do domu a já budu čekat venku na ulici, a vejdu dovnitř, bude-li třeba promluvit s majiteli obchodu."

Vida, že Rupert je poněkud zaražen a zmaten všemi těmito technickými výklady, opouštěl jej prozatím pln šetrnosti a podívav se do zápisníku pravil:

„Poznamenal jsem si tu několik věcí, o nichž můžeme na cestě pohovořit,“ pak ještě připomenul Rupertovi, aby byl v čas na poště se svými zavazadly a vesele odešel.

Když zmizel, Johnny Filgee, nepromluviv na vysvětlenou jediného slova, vrhl se na svého bratra, a pojednou počal prudký útok tahaje a třepaje jej za spodky a jiné části jeho osoby, jichž mohl snadno dosáhnouti, doprovázeje svůj útok nesrozumitelným mručením a sténáním, jež konečně vrcholilo v proudu slzí, načež se vrhl do prachu a třepal kovanými podešvy svých botek v povětří. Rupert snášel tyto významné příznaky zoufalé a zraněné lásky s velkou trpělivostí, řka toliko: „Ale Johnny, nech toto“, a konečně donesl vzpírajícího se bratra do domu.

Zde prohlásil Johnny, že zabije každého Číňana, jenž by mu chtél pomáhat při oblékání a že zapálí dům, který Rupert tak hanebně opustil, tak že konečně i Rupert byl pohnut vmísit několik křečovitých, horkých slz ve pláč svého bratra. Ostatně když Johnny dostal na upokojenou pomeranč, nůž se čtyřmi želízky a část Rupertových svršků, stal se poněkud klidnějším. Sedíce takto a držíce se v objetí ve slunečném svitu, jenž ozařoval jich neutěšený osiřelý příbytek, s nečetnými chudobnými hračkami rozloženými kolem sebe oddávali se půvabným ilusím ohledně budoucnosti, obvyklým v jich věku — ilusím, jimž sami toliko na polo věřili. Rupert byl úplně přesvédčen, že se v několika dnech vrátí se zlatými hodinkami a darem pro Johnnyho, a Johnny pln bolesti předvídal, že se s ním více nesetká a zatajuje dech velkomyslně si umiňoval, že bude nositi dříví a rozdělávat oheň a uklízet „všechno sám“. A pak následovala dětsky důvěrná sdělení o nepřítomném otci, — jenž právě důmyslně hrál poker v hostinci Magnolia — jež snad byla poněkud nepřízniva tomuto výtečníku starostlivému o dobro obce a důmyslnému, pak zase slzy polo v úsměvu a delší mlčení, jež bylo velmi pathetické, a tak příliš záhy nadešla hodina odchodu Rupertova. Rozloučili se s okázalým voláním a pak pojednou zachvátil Johnnyho pocit nicoty všeho pozemského a prázdnoty života vůbec a ihned se odhodlal, že uteče!

Za tím účelem opatřil se starou sekerou, velkým kusem sklenářského tmelu a veškerým cukrem, který nalezl v otlučené krabici. Takto vyzbrojen odešel, především aby vyhladil všechny stopy své nenáviděné existence, jež snad ještě zanechal na svém místě ve škole. Bude-li tam učitel, řekne, že ho poslal Rupert, nebude-li tu, vleze tam oknem. Slunce se již počalo chýlit k západu, když se dostal na mýtinu a nalezl tam tlupu ozbrojených jezdců, obklopujících budovu.

První myšlénkou Johnny-ovou bylo, že učitel zabil strýce Bena nebo Mastersa a že tito mužové použivše nepřítomnosti velkého bratra Johnnyova, chtějí nad ním vykonat ortel. Poněvadž ale nepozoroval nijaký zápas, bylo druhou jeho domněnkou, že učitel byl náhle zvolen guvernérem Kalifornie a chystal se právě s čestným průvodem na cestu ze školní budovy a že on, Johnny, přišel právě v čas, aby průvod viděl. Avšak

když se učitel objevil s M' Kinstrym, následován několika členy tlupy pěšky, pochytilo toto chytré zálesácké dítě ve svém bezpečném úkrytu ve křoví dost z jich nesouvislého hovoru, aby mohlo porozumět vážnému jich úmyslu a zachvěti se nedočkavým rozčilením.

Souboj! Věc, které se doposud účastnili lidé dorostlí, načež se honosili a pronášeli se o tom podivnými, krvežíznivými odbornými výrazy, a nyní pojednou popřáno bylo chlapci — a tím chlapcem byl on, Johnny! — aby jej pozoroval v celé jeho hrozivé úplnosti! Souboj! jehož on, Johnny, nyní opuštěn svým bratrem, bude snad jediným živým svědkem! Mohl jedva věřit svým smyslům. Bylo to příliš mnoho.

Prolézti křovím zatím co se konaly přípravy, dostati se k jisté vysoké jedli, jež stála na zápasišti a pomocí sekery, jež mu nyní byla velice vhod, vydrápat se neviděn do hořejších větví, bylo úkolem, rozčilujícím úkolem, ale krátké avšak vytrvalé nožky jeho provedly jej beze vší nehody. Zde nejen mohl vidět, co se dálo, nýbrž následkem šťastné náhody právě borovice poblíž něho byla zvolena jakožto hranice bojiště. Bystré oči hochovy zatím dávno již pronikly zakuklení mužů, kteří stále ještě měli škrabošky na tvářích, a když dlouhá, štíhlá postava samozvaného svědka učitelova postavila se za borovicí tak, že jej dokonale viděl, ačkoli byl skryt zrakům diváků, poznal Johnny okamžitě, že to není nikdo jiný než Seth Davis. Patrná nesrovnalost vystupování jeho jako svědek pana Forda s tím, co Johnny věděl o jeho poměru k učiteli, spůsobila, že hoch celý průběh podržel pevně v paměti.

Mužové byli zatím připraveni. Harrison pokročil v před, aby dal povel. Nohy Johnnyho visící dolů chvěly se křečí a rozčilením. Proč nezačínali? Nač čekali? Což kdyby to bylo přerušeno, anebo — hrozná myšlenka — v poslední chvíli urovnáno? Budou křičet, když budou zasaženi anebo potácet se křečovitě do kola, jako v cirku? Utekou potom všichni a nechají tu Johnnyho samotného, aby to vypravoval? — A — hrozná mýšlénka! — uvěří mu někdo? Uvěří mu Rupert? Jen kdyby byl Rupert o tom věděl, jistě by byl neodejel.

„Jedna . . .“

S naprostou dětskou vírou v neranitelnost svých přátel, nedíval se na učitele, nýbrž toliko na jeho nepochybnou oběť. Avšak když se ozval povel „dvě“, spozoroval náhle Johnny velice překvapen, že svědek učitelův, Seth Davis, rovněž vytáhl pistoli a ze svého úkrytu za stromem mířil pozorně a obezřetně na M' Kinstry-ho! Teď chápal vše — byl přítelem učitelovým. Sláva Sethovi!

„Tři!“

Prásk! C—c—c—k! Třesk! Jaká to veselá vřava! A přece byl nucen, položit se po celé délce na větev, aby nespadl. Zdálo se, že uhodilo blíže něho a že pravá jeho noha stala se nehybnou. Nevěděl, že kule učitelova, vystřelena do vzduchu, zaletěla k větvi, narazila na kůru a poněkud oslabena spůsobila mu lehkou ránu v mase na noze.

Přišla na něho závrať a jakási úzkost. A neviděl nikoho padnouti, aniž cokoli jiného. Bylo to všecko humbug! Seth zmizel, rovněž ostatní. Ozval se tlumený zvuk hlasů a bylo vidět cosi jako vzdálenou skupinu lidí — to bylo vše. Také se zatmělo a jeho noha byla skorem strnulá,

ale teplá a vlhká. Chtél sestoupit. To bylo velmi obtížno, neboť noha vypovídala mu službu a jen tím, že při sestupování mohl použít sekery, zachránil se od pádu. Když sestoupil na zem, počala ho noha bolet a pohlédnuv dolů seznal, že jeho punčocha a střevíc jsou plny krve.

Malý, špinavý jeho šátek, sežmoulaný v jeho kapse, nestačil na zastavení krve. Tu vzpomenul si maně, že při jakés nehodě přiložili otci jeho na šíji obvaz, nasbíral tedy měkkého mechu a suchých lupenů rostliny „yerba buena“ a pomocí svého chatrného šátku s krku a vetché šle, jež kolem všeho toho ovinul, zhotovil si obvaz tak obrovských rozměrů, že jedva se mohl pohybovat. Mimo to, jako bývá u dětí nadaných bujnější obrazností, počal se hrozit vlastních svých hrozivých opatření. Navzdor tomu, jakkoli jedním slovem neb výkřikem byl by si okamžitě zjednal pomoc vzdálené oné skupiny, jakási úcta k sobě samému a k jeho bratru zdržovaly jej, aby projevil sebe menší známku slabosti.

Uchýlil se, podivno dost, k tomu, že němě ale trpce obviňoval ostatní hochy, svoje známé. Co dělal CalHarrison, zatím co on, Johnny, byl samoten v lese, raněn v souboji? — neboť za nic na světě nebyl by se dal statečný ten hoch přesvědčit, že nebyl při něm činně zúčastněn. Kde byl Jimmy Snyder, že mu s ostatními hochy nepřišel ku pomoci? Všichni jsou sketové, měli strach. Ha, ha! A on, Johnny, neměl strach! ach což — o tom se mu ani nezdálo! Opakoval si tyto věty dvakrát neb třikrát, až po několikerých pokusech prodrati se houštinou klesl vysílen. Zatím vzdálená ona skupina zvolna se vzdalovala vlekouc cosi s sebou a ponechávajíc Johnnyho samotného v rychle postupující temnotě Avšak i tato opuštěnost trápila jej méně, jako domnělá zbabělá zrada, ze které obviňoval svoje soudruhy.

Temno vzrůstalo vždy více, až bývalé jeviště nedávného boje zdálo se být obklíčeno příšernými zděmi; chladný vánek, jenž se zdál plížit se pod roštím jako potměšilá šelma, pohrával kadeřemi na horkém jeho čele. Pevným hmatem chopil se sekery, jakoby se chtěl bránit proti nějaké dravé zvěři a z lékařské opatrnosti otočil i druhou šli kolem svého obvazu. Připadla mu myšlenka, že bezpochyby zemře. Budou ho zajisté všichni velice želet a budou litovat, že jej nutili, aby se v sobotu večer myl. Budou ve velkém počtu očekávat jeho pohřeb na malém hřbitůvku, kdež bílý náhrobek s nápisem: „John Filgee, padl v souboji ve věku sedmi let,“ bude postaven na jeho památku. Odpustí vše svému bratru, svému otci a panu Fordovi. Avšak cítil ještě neurčitě, kterak několik lupenů a větvic shodil na něho dlask se stromu nad ním, i odstranil je posuňkem slábnoucí dlaně a nesrozumitelným prohlášením, že si nemohou „hrát děti v lese s ním.“ A pak upokojiv sama sebe obrátil se ještě na bok, aby zemřel, jako se slušelo potomku hrdinského plemene! Volné lesy, dotknuty vánkem lehkého větru, vlnily nad ním temná svoje ramena a ještě výše několik klidných hvězd tiše třpytilo se nad jeho ložem!

Avšak se vzrůstajícím větrem a hvězdami ozval se kvapný dusot koňských kopyt, blížila se záře svítilen, a doktor Duchesne a učitel objevili se na pasece.

„Zde to bylo," pravil učitel kvapně; „ale oni ho bezpochyby donesli domů. Pojďme za nimi."

„Počkejte chvíli," pravil lékař, jenž zastavil před stromem. „Copak je to zde? Jakže, to je mladý Filgee — u čerta!"

Okamžitě oba sestoupili a naklonili se nad dítětem polou bezvědomým. Johnny obrátil svoje horečně planoucí zraky od svítilny k učiteli a nazpět.

„Co je ti, milý Johnny?" tázal se učitel něžně. „Zapomenuli tě tu?"

Ačkoli v horečném rozčilení, promluvil Johnny, třeba oklikou, hned k věci.

„Střelen," zašeptal mdle. „Střelen v souboji! ve věku sedmi let!"

„Jak že?" tázal se učitel pln úžasu.

Avšak dr. Duchesne po jediném rychlém zkoumavém pohledu na tvář hochovu vzal jej s jeho lesního lože, vložil jej na klín a rychle odstranil nemotorný obvaz.

„Posvěťte sem. Na mou věru, on mluví pravdu! Kdo ti to udělal, Johnny?"

Ale Johnny mlčel. V mezeře mezi horečným bezvědomím a bolestí sic jeho chápavost a paměť byly vzkříseny, domněnka o pravé příčině jeho nehody se mu rozbřeskla — ale dětské jeho rty zůstaly hrdinně uzavřeny. Učitel pohledl tázavě na lékaře.

„Vezměte jej před sebe do sedla k M' Kinstry-ovi," pravil lékař rychle. „Mohu pak oba obsloužit."

Učitel vzal hocha něžně do náručí. Johnny, rozjařen čákou na bezplatnou jízdu, pocítil jakés účastenství pro svého spolutrpitele.

„Ublízil mu Ceth moc?" tázal se.

„Seth?" opakoval učitel rozčilen.

„Ba. Viděl jsem, jak mizil."

Učitel neodpověděl, ale v tu chvíli cítil se Johnny v pevném objetí před ním na sedle a jako vichřice hnali se ke dvorci M' Kinstry-ovu.

Kapitola XIV.

Nalezli raněného ležícího v přední světnici, na hrubě upraveném loži z medvědích koží, neboť byl rozhodně odepřel, uložit se ve zženštilé ložnici své manželky. Poněvadž byl při jeho poranění možný osudný obrat a aby vyhověl dávnému hraničárskému zvyku, nedal si zout boty, aby mohl „v nich zemřít", jak to bývalo zvykem jeho předků. Johnny tudíž mohl se pohodlně uvelebit v posteli paní M' Kinstry-ové. Zatím co doktor Duchesne věnoval všechnu svoji pozornost těžce raněnému, učitel ohlížel se horlivě po paní M' Kinstry-ové. Nejen že nebyla přítomna v pokoji, ale nic nenasvědčovalo její přítomnosti v domě. Ještě větší bylo jeho překvapení, když kvapná jeho otázka, jež mu přišla na rty, byla zaražena významným posunkem přítomných. Usedl vedle hocha nyní spícího a očekával, až se vrátí lékař od raněného, a duch jeho zaměstnával se malým trpitelem a podivným odhalením, jež vyšlo ze rtů dítěte. Jestliže Johnny vskutku viděl Setha, kterak střílel na

M' Kinstryho, bylo tím tajemné poranění vysvětleno — ale nikoliv důvody Sethovy. Čin jeho byl tak naprosto nesrozumitelný a nesrovnatelný s prudkou nenávistí Sethovou vůči učiteli, že hoch patrně mluvil v horečce.

Byl vyrušen ze svých myšlenek příchodem lékařovým.

„Není to tak zlé, jak jsem myslel," pravil spokojeně pokynuv hlavou. „Šlo to těsně mezi kostí a choulostivou tepnou, ale dostali jsme kulku ven a za týden bude vše v pořádku. Ale na mou víru, tomu starému sekáči záleželo více na tom, aby kulka byla nalezena než na životě neb smrti! Jděte tam — chce s vámi mluvit. Nenechte ho tuze mnoho mluvit. Poslal pro hromadu přátel k vůli jakés příčině, je tam hotový tábor lidu. Jděte tam a postarejte se o to, ať odejdou. Teď se podívám na malého Filgee-a — zdá se, že tomu klučíku mnoho nechybí."

Učitel pohledl na lékaře pln vděčnosti a vešel opět do přední světnice. Byla plna lidí, ve kterých učitel bezděčně poznal bývalé svoje protivníky. Avšak oni mu ustoupili s jakous neomalenou úctou a polou kajícnou sympatií, když jej M' Kinstry zavolal k sobě. Raněný chopil se jeho ruky.

„Pozvedněte mne trochu," zašeptal.

Učitel namahavě mu přispěl, aby se mohl vztýčit na lokti.

„Gentlemeni!" pravil M' Kinstry učiniv charakteristický posuněk svou zmrzačenou rukou ke shromážděným a druhou ruku položil na rámě učitelovo. „Slyšeli jste, co jsem vám před chvílí řek'; teď poslouchejte. Tento mladý muž, kterého jsme přepadli a kterému jsme ublížili, mluvil pravdu — vždycky! Můžete mu důvěřovat, kdekoli a kdykoli toho bude třeba. Ovšem nežádám, abyste cítili to, co cítím já, ale kdo by chtěl s ním něco začít, ať se má na pozoru přede mnou. To je všechno — a děkuju vám za vaši přátelskou podporu. Teď jděte, hoši, a nechte mne chvíli s ním o samotě."

Muži zvolna odcházeli, několik jich prodlelo dost dlouho, aby stiskli učiteli ruku s přímou vážností aneb polo se usmívajíce, polo zahanbeni a rozpačiti. Učitel přijímal toto nabízené smíření lidí, kteří ještě několik hodin před tím jej chtěli lynchovat, s chladným podivem. Když se dveře za posledním zavřely, obrátil se k M' Kinstry-ovi. Raněný opět klesl na lože, ale hleděl s ospalou spokojeností na vyjmutou kulku, kterou držel mezi prsty.

„Tato kulka, pane Forde," pravil tichým hlasem, jehož ochablost jedině se jevila v jeho neobyčejné vážnosti, „nikdy nevyšla z pušky, kterou jsem vám dal — vy jste ji nevystřelil." Zamlčel se a pak doložil obvyklým svým ospale netečným spůsobem: „Je to už dávno, co jsem se pachtil po něčem, abych se cítil tak — klidný."

Vůči slabosti pana M' Kinstryho neodvážil se učitel, oznámit mu objev Johnnyho a spokojil se tím, že mu prostě stiskl ruku, ale v nejbližší chvíli raněný pokračoval:

„Tato kulka hodí se právě do Sethova námořnického revolveru a ten pes dal se na útěk."

„Ale jaké mohl míti příčiny, aby střelil na vás při takovéto příležitosti?" tázal se učitel.

„Myslel si, že buď zabiju já vás a tak se nás zbaví obou, aniž by to kdo pozoroval, anebo já vás chybím a ostatní vás oběsí — jako to měli v úmyslu — že jste zabil mne! Připad' na tu myšlénku, když slyšel, že nechcete na mne střelit.“

S hrůzou poznal učitel, že M' Kinstry uhodl pravdivý stav věcí. V okamžitém rozechvění chtěl již vypravovat, co zvěděl od Johnnyho, avšak pohled na vzrůstající horečku raněného zradil jej z toho.

„Nemluvte více o tom,“ pravil kvapně. „Mně stačí, vím-li, že jsem ospravedlněn před vámi. Prosím vás jen ještě, abyste byl klidný, dokud se lékař nevrátí — neboť se zdá, že jste samoten a paní M' Kinstryova . . .“ zarazil se pln zmatené tísně.

Na tváři raněného objevil se výraz podivných rozpaků.

„Ona odešla, než se to přihodilo, následkem nedorozumění mezi ní a mnou. Snad jste už pozoroval, pane Forde, že vám není valně nakloněna! Není ženské, která by se vyrovnala dceři Blaina Rawlinsa, jde-li o to, přispět muži a povzbudit ho v boji, ale co se týče věcí mezi ní a Cressy, počíná se mi zdát, pane Forde, že není dost — klidná! Poněvadž vy sám jste klidný, nebudete ty nepříjemnosti vykládat ve zlé. Cokoli uslyšíte o ní, anebo, co se toho týče, o její dceři — neboť já beru nazpět ten nesmysl, co jsem řek', že chcete utéct s Cressy — pamatujte si, pane Forde, že proti vám ona nebo Cressy ničeho neměly — ale nedostávalo se jim klidu! Měl jsem snad jakés úmysly ohledně Cressy a vás, vy jste snad také měl svoje úmysly a ten starý blázen Dabney snad měl také svoje úmysly; ale to se nehodilo mé staré — a Cressy také ne — tak vidíte! A proč? Protože nemají dost klidu. Někdy se mi zdá, že to je vůbec nedostatkem ženské povahy. A protože sám jste klidný, pochopíte to a spokojíte se s tím!“

Obvyklý pohled bolestné ospalosti opět se zračil v jeho zardělých očích, tak že učitel uznal za dobré položit mu ruku lehce na oči a s mdlým úsměvem prosil jej, aby hleděl usnout. Učinil tak konečně zašeptav ujištění, že se cítí „klidnějším“. Učitel seděl chvíli drže ruku na očích spícího muže, jsa naprosto neschopen pochopit úmysly M'Kinstryovy. Zatím neurčitý a nevysvětlitelný pocit opuštěnosti zdál se snášet se na něho s odkrytých krovů tichého, opuštěného domu. Zvednuvší se vítr pronikal skulinami s neurčitým zvukem vzdálených a navždy zmírajících hlasů. Dojem byl tak mocný, že když lékař a bratr M' Kinstryho zatím přibyvší opět vešli do světnice, zůstal učitel sedět vedle lože s teskným pocitem opuštěnosti, který jedva mohl rozptýlit povzbuzující úsměv lékařův.

„Teď je to znamenité,“ pravil naslouchaje pravidelnějšímu již dechu spícího, „a teď vám radím, abyste šel také, pane Forde, než se probudí, jinak by ho to pokoušelo, aby se dal s vámi znovu do řeči. Teď je najisto mimo všechno nebezpečí. Dobrou noc! Vyhledám vás v hotelu, až se vrátím.“

Učitel, stále ještě zmaten a vyjeven, vyšel ze dveří do úplné noci. Vítr stále ještě prudce klátil vrcholky stromů, ale vzdálené hlasy zdály se slábnout v dálce, až, když odcházel, utuchly úplně.

* * *

Opět bylo pondělí ráno a učitel seděl u svého stolku ve školní budově v časnou hodinu maje před sebou vlhké dosud číslo „Hvězdy", čpící ještě tiskařskou černí. Svěží dech borovic vanul do oken a z dáli doléhaly k jeho sluchu hlasy zvolna se scházejících jeho svěřenců, zatím co četl následující:

„Pachatel hanebného vloupání do Akademie indian-springské od minulého čtvrtka — jež následkem nešťastného nedorozumění mělo za následek ukvapenou výpravu několika našich nejváženějších občanů a skončilo nanejvýš politování hodnou srážkou mezi panem M' Kinstrym a výtečným a všeobecně váženým ředitelem školy — bohužel unikl zasloužené pokutě opustiv okres se svými příbuznými. Jestliže, jak se udává se strany dobře zpravené, dopustil se mimo to neslýchaného porušení rytířských zákonů, jež jej navždy činí neschopným, aby se dovolával čestného soudu, budou naši spoluobčané až příliš potěšeni, že jsou ušetřeni poskvrny a že jej nemusejí dát zatknout. Oni z našich čtenářů, kteří znají ušlechtilou povahu obou gentlemenů, kteří byli nuceni takto k nepřátelské srážce, nepodiví se, zvěděvše, že na obou stranách dána na jevo nejúplnější ochota a že přátelské styky opět úplně obnoveny. Kule — jež prý v následujícím na to dohodnutí hrála úlohu velmi důležitou, když se dokázalo, že pocházela z revolveru osoby nezúčastněné — byla vyjmuta z rány pana M' Kinstryho, jemuž se daří dobře, tak že jest nejlepší naděje, že záhy bude vyléčen."

S úsměvem, jenž nebyl nikterak mrzutý, vůči tomuto cennému příspěvku k celé historii se strany nestranného tisku, upřel zrak na další zprávu, snad ne tak vítanou:

„Benjamin Daubigny, Esq., jenž odtud odejel do Sacramenta v důležitých záležitostech, jež jsou v jakémsi spojení s novými jeho zájmy v Indian Springs, hodlá se, jak se dovídáme, za nedlouho spojit opět se svou manželkou, jež následkem nedávného jeho zdaru bude moci opustiti svoje bydliště ve východních státech a zaujmouti místo, jež jí náleží po jeho boku. Jakkoli jest v Indian Springs osobně neznáma, jest prý paní Daubignyova krásná a neobyčejně vzdělaná dáma, a lze jen litovat, že zájmy jejího manžela nutí jej, aby opustil Indian Springs a zvolil jako příští svoje sídlo Sacramento. Pana Daubignyho doprovází jeho tajemník, nejstarší syn H. G. Filgee-a, Esq., Rupert, jenž byl mnohoslibným chovancem Akademie indian-springské a může býti vzorem mládeži našeho okresu. Jsme šťastni, zvědět, že mladší jeho bratr rychle se zotavil po malé nehodě, jež se mu minulého týdne přihodila následkem neopatrného zacházení se zbraní."

Učitel zahleděv se do novin, zůstal tak dlouho pohroužen v dumy, že škola byla již naplněna a malí jeho svěřenci udiveně na něho hleděli, než se vzpamatoval. Sahal kvapně po zvonci, když spozoroval, že Oktavie Deanova vstává.

„Prosím, pane učiteli, neptal jste se ještě, co máme nového!"

„Věru — zapomněl jsem na to," pravil učitel s úsměvem. „Nuže, máte nějakou novinu?"

„Ano, pane učiteli. Cressy M' Kinstryova vystoupila ze školy."

„Vskutku?"

„Ano, pane učiteli, ona se provdala.“

„Provdala?“ opakoval učitel namahavě, jsa si vědom, že oči všech upírají se na bledou jeho tvář. „Provdala — a za koho?“

„Za Joe Mastersa, v kapli baptistů v Big Bluffu, v neděli a paní M' Kinstryova byla tam také.“

Nastala krátká chvíle napjatého mlčení. Pak hlasy jeho drobných svěřenců — těchto rozšafných a roztomilých hlasatelů pověstí, těchto půvabných a neúnavných historiků budoucnosti — ozvaly se kolem něho ječivým sborem:

„Ó JÉ, MY TO VĚDĚLI UŽ DÁVNO, PANE UČITELI!“

Mnich Fernando.

Mnich Fernando slul, prstem boží ruky
rád sebe zval a z inkvisice muky
výš k nebi okazoval kajícníkům
a hříšníky tak zavázal si k díkům.
Již duší sta on k Bohu doprovodil,
a na jich spáse měl svůj řádný podíl.

Kdys zavolán byl do žaláře zas,
kde život lidí ve tmě, vlhku has',
jichž vina, ač ji jasně nechápali,
přec hrozným žárem duše jejich pálí.

Šel Fernando. Jak maska z kovu byl
obličej jeho, rys se nezměnil,
když sestoupil v tu díru pod zemí,
kde kletby marně třásly mřížemi.
Jak na svou kořist číhá dravý pták,
svůj mrtvý, žhoucí na ně upjal zrak
a zvolal: „Kajte se! Jeť milost boží velká,
a ani hříšník, jak vy, darmo nelká,
neb pokáním se život z pekla rodí —
má modlitba vás k Soudu doprovodí.
Nuž kajte se!“

A těžký, chladný kříž
nad kajícníky třímal výš i níž
a znakem spásy zasvěcoval smrti
ty, které zítra popraviště zdrtí.

Tu jakýs muž, jenž v křeči obejímal,
svou ženu, mnich co do duše mu hřímal,
v svém zoufání tak zvolal: „Kněže, slyš —
ty o věčné nám spáse dobře díš,
Bůh spravedliv a nedbá na bezpráví,
to na zemi jen bratra bratr dáví.
Ten svatý kříž mně podej — pojď jen ke mně —
ó z něho světlo spásy line jemně —
chci zlíbat jej, než umru.“

Podal mnich
mu kříž. A jako obr muž se zdvih',
kříž uchopil, a jednou prudkou ranou
jím skolil kněze.

Svalil mnich se stranou
a v krvi chroptil. Nad ním muž ten stál,
a rouhavým se, děsným smíchem smál,
v němž ďábelská se ironie tají:
„Nuž okaž tedy všem nám cestu k ráji!“

Aug. Eug. Mužík.

Odlehlý kout.

Ten divný kout s kameny zčernalými
od ohňů cikánských pod srázem háje
snad každá tlupa zná, když z jara v kraje
z neznámých končin táhne s vozy svými.

Zde táboří . . . Jim vodu potok skýtá
a dříví les a navzdor bdělé péči
se jistě z dvora drůbež někde ztratí.
Pak za jitra, když nad vrchy už svítá,
popasou koně své bez nebezpečí
a odtáhnou . . . Kdo z nich se vrátí
v to místo smíchu, lásky, která hřáti
zas jinde smí kdes na pokraji lesů?
Jen popel zbyl tu po nich, kytka vřesu
a divný kout s kameny zčernalými . . .

Jos. Prošek.

Poslední radosti.

Napsal Karel V. Rais.

a prozelenalém pastvisku před vesnicí Včelínem v nasavrckém okresu seděly dvě stařeny a povídaly si.

Májové odpolední slunce plným proudem vlažna opíralo se jim o skloněné hřbety i týla hlav, ovázaných šátky; menší babka Pérková měla jej na pokos, větší Trampotka na uzel pod bradou.

Každá seděla na malém, travnatém kopečku a nohy měly v dolících.

Pérková se tuze nenastrojila: na hlavě měla ten kartonový, vybledlý šátek, na hrudi hrubou, ne zcela vybílenou košili, sdrhnutou pod hubeným, žilnatým, hnědým, svraskatělým krkem, dále jedinou hrubou modračku, velmi již zrezavělou; nohy pod koleny byly holé. Zahnědlý obličej stařenin ostrých rysů, černé, pochmurné oči pod popelavým obočím, kostnaté, upracované ruce hlasitě volaly, že se ta žena uměla drsným, těžkým životem na horách protloukat. Trampotka byla delší, ale jemnějšího i vetšejšího těla než Pérková; šátek měla i na krku, na těle zimní kožíšek se šůskem, sukně dvě (spodní vatovanou barchetku, vrchní vlňačku), a na nohou kožené, rezavé střevíce; na všem tom šatstvě byla však patrna staroba. Hlava stařenina byla již velmi maličká, tváře zapadlé, brada kost a kůže, rty uzounké, bez červeni, malé, modravé vlhké oči potopené v zardělých víčkách, na nichž zbylo již jen řiďounko brv, žlutobílých vlasů měla malinko.

Pérková držela v kostnaté ruce proutek, jímž chvilkami pošvihovala nebo čmárala v řídké, zakrsalé trávě, Trampotka v klíně loudavě drala chumáč pérek a brků, jež prve na slunné planince nasbírala.

Opodál pásly se dva hloučky housat, ještě nažloutlých; v čele každého byla stará bílá husa, a všecky čiperně škubaly tenké lístky travičky. Ještě dále, na pokraji tichého, tmavězeleného smrkového lesa honily se dvě děti, a třetí, mající jen umazanou, vzadu zavázanou košilku, takže lesklá, kulatá záda mělo obnaženo, sedíc škrábalo se po trávníku. Byla to vnoučata babičky Pérkové, jež měla je tu i s těmi housaty hlídati.

Vysoké, daleko široko rozklenuté nebe bylo hladké, jasnémodré.

Ticho bylo ani lístek nezašustil, ani travina nezaševelila. Kde jaký les kolem dokola stál bez hnutí, jakoby každý ten strom, dlouhou zimou prokřehlý, toužně natahoval se ke sluníčku a labužnicky dával se paprsky líbati po čepýřnatých snětech a větvičkách. Tenké, bělokoré břízky, jež rozběhly se na stráň mezi pomšené staré balvany, jeřábky a jalovčí, byly skloněny, s hlav visely jim dlouhé, volné proudy vlasových větvic, plných mladého, zlatězeleného listí; jakoby si ty čerstvé rozpuštěné proudy zelených vlasů na sluníčku prosoušely.

Obzor byl jasný, daleký, krásný.

Těch čtyrycet starých, šedivých baráků a chalup včelínských stojí na samém kraji Železných hor; k poledni i k západu je mezi lesy trocha polí, jiný výhled žádný, ale rovinatý, širý český severovýchod je otevřen.

Při tom odpoledním májovém sluněčnu zelené roviny svítily, bílé domky dědin a věže kostelíků stály jako namalovány; od Chrudimi ploužily se vlny kouře, z nichž vzpínaly se dvě šedé věže chrámové, šerá hora Kunětická v rovině rozkládala rozdrásané boky a modrý hradecký Chlum pojil se k Chlumům hořickým, jež ztrácely se v mlžinách. K východu rovina přecházela v rozlehlé pahrbky s tmavými lesíky na stráních, s dědinami v klíně, a kolem toho všeho bleděmodrý věnec Orlických hor a prvých obrů Krkonošských zapadal již do samého nebe...

„Počkej, počkej, ty Hondo, jestli já na tě poběhnu!“ nad planinkou rozletěl se drsný, zpívavý hlas babky Pérkové, a ruka zahrozila prutem k lesíku, kde drobná holčice ječela, že ji Honda tluče.

Ale v minutce změnil se jekot ve výkřiky veselé, jásavé. Pérková sklonivši prut dala se do smíchu: „Je to čeládka, hned to breči, hned se smějou!“ a klidně podepřevši si ostrou bradu, černýma očima zahleděla se na Trampotku.

Ta zapadlá očka upírala do dálky; hlavu chýlíc v před, pomáhala tak očím, jež velmi se namáhaly.

„Už tam k nám, tetka, nevidím a kdybych dělala, co chtěla,“ mnouc si oči, zvolna, šeplavě a smutně povídala.

„I bodejť byste viděla, já jsem mladší a taky kale nevidím, a kdybych viděla, co bych si vynadívala,“ trpce usmála se Pérková.

„Přec nemůžu zapomenout, že jsem tam měla doma. Kolikrát si myslím, kdybych se tam, ještě než umřu, mohla podívat — leží tam nebožtík otec, matka a celé přátelstvo,“ Trampotka zvolna, teskné pokračovala a těch očí z dálky nespouštěla.

„A co byste z toho teďkomejc už měla, dávno a dávno je z nich prach a popel — a ani byste se tam nedoškrábala, toť musí být lán cesty.“

„To mi věřte, tetka, jak je mi sedmdesát, že si kolikrát večír tím velkým styskem tuze povzdychám. Když jsem se vyvdávala, ani mi to tak nepřipadalo jako teď. Otec s matkou byli kolik roků v zemi, strejc Škutina — on byl jako poručník — koukal, abych byla z domů a tak jsem šla skoro ráda, třebaže jsem si dřív nikdá neuměla pomyslit, kam se až dostanu. Strefil se v Hradci s dohazovačem, dojel si sem a bylo to. Inu Trampota, dej mu Bůh nebe, nebyl zlý člověk — jen mě tu neměl nechat samotnou — a tak dlouho, tetka, tak dlouho!“ Trampotčiny oči se při té volné řeči skoro zavřely a brada se jí rozetřásla.

„Poručme si, panímámo! A co pak je konečně vám? Vejměnek máte, hladu se bát nemusíte, nebožtík vám i na funus pamatoval, proč byste teda tolik naříkala,“ drsným, ale ne nevlídným hlasem odmlouvala Pérková.

„Vám se to řekne, tetka,“ vzdychla Trampotka.

„Že byste, panímámo, nehřešila,“ prudčeji zavyčítala Pérková, „já tuhle můžu naříkat; k práci už nejsem, mladá má dítě na dítě, Pérko je jako pápěrka, a přec náš má všecky uživit!“

„Kdyby mi ta dcera v Zaječicích byla zůstala, měla bych aspoň kam jít, ale tak nemám nikoho pod nebem a v sobě pořád ten stysk!"

„Představený!" přitlumeně skočila jí Pérková do řeči.

Trampotka povznesla hlavu a pohleděla kolem.

Od lesa dlouhými, houpavými kroky kráčel ramenatý, kostnatý muž. Jednou rukou držel na rameni motyku a lopatu, druhou k ústům přidržoval dýmčičku, z níž vylétaly chumáče kouře. Starou čepici měl posazenu s čela, na sobě jen košili širokých rukávů s límečkem, v zápěstí svázaným tkanicí, štrukský a pantofle seříznuté z bot.

Když ke stařenám docházel, vzal dýmčici ze zubů, odplivnul a trpce se směje pravil tenkým, tahavým hlasem: „To jsou časy! Pane, to se to sedí, když sluníčko hřeje do zad, a jiní dřou!"

„Pánbůh dobry odpoledne, pane představený," honem pozdravovala Pérková, ale Trampotka zůstala nehnuta.

Představený neodpověděl, jenom čepici postrčil ještě dále do týla.

Byl asi padesátník, opálený, černovlasý, potměšilých očí.

Na žádnou nepohleděv, stejnými, dlouhými kolébavými kroky šel dále do vsi. Pérková dívala se za ním, dokud mezi staveními nezmizel.

„Tak to vidíte," po chvilce vzdechla Trampotka.

„I nesmíte si všimnout — to jináč není," lhostejně odpověděla Pérková a zahleděla se k dětem a k husám.

„Jak představený takhle tence zpívá, vždycky má zlost. Proč se zlobí? To je zas po dlouhém čase, že jsem se vyškrábala a mluvím se živým člověkem. Pořád sedím v té sedničce a abych vám zrovna řekla, bojím se vyjít, všecko to zahlíží. Hospodyni jsem už dlouhých časův ani nespatřila, snad mne ani vidět nemůže a schovává se přede mnou, ty děti taky ani pozdravení nedají. Nic jsem jim neudělala, dokud to bylo menší, ledacos jsem jim podstrčila, aby mne to mělo rádo, ale Veruna jenom škaredí, a Emák chodí, jakoby mne neznal."

„I nedejte na to! My jsme si zas už povídali, kdybysme byli na vašem místě, jaké by to byly časy," usmála se Pérková.

„Vždyť oni mi, blázínku, všecko nedají," teskně usmála se Trampotka, „jen co tak vidí nejnutnějšího, abych živa byla. Když mi tuhle na podzim dával kousek toho masa, tak se vám smál: No, Trampotko, to je masa, než to sama jediná všecko pojíte! Aby tak hospodyně; když plácá něco od mouky, člověku podala a řekla: Olízněte taky — Toto! Ale když jsem si někdy tu placku udělala, říkala: Kuchaříte, kuchaříte? Od vás jde pořád vůně jako z fary! Odpusť jí Pánbůh, ale na tu lakotu je nejhorší. Co ta se v těch letech na můj vejměnek nastejskala, to žádný neví. Teď mne už ani vidět nemůže!" Trampotka vyprávěla to pomaličku, jako ze sna.

Pérková chvilku zamyšlena pokyvovala, potom pravila klidně: „I panímámo, všecko se to u Boha shledá, na každého dojde. Naše hospodyně už tuhle po zimě povídala, že se jí představená kale nelíbí, nějaká divná nemoc že se jí chytá. A skoro bych věřila, že jí dobře není; do kostela nejde, na záhrobni sotva se ukáže, v tváři je vyschlá a říkala Jozčice, že polehává."

„To vám, osobo, neřeknu," pokračovala Trampotka, „co se tam

u nich děje, nevím dočista. Někdy se tam buble, ale to já se nestarám. Naposledy jsem tam vkročila ještě v zimě; chtěla jsem trošku teplé vody, ale jen jsem dvéře pootevřela. Takový vám představený dělal hluk! ‚Té železné krávy se snad za živobytí nezbavím a teď ještě tohle. Toť abych se zrovna krví potil!‘ tak huboval. A já vám utíkala, tetka! Teď jsem v tom vejměnku jako za živa v hrobě; nic z té kukaně nevidím než tamhleten kousek lesa, ty kopce kamenné, pár jeřábů, nějakou vránu a slepici. Ráno si ukuchtím trochu té polívky, ale celý den pak tak pomalu utíká. Nikdo ke mně nejde, na besedu se už dávno bojím — vždycky mi to tuze vyčítali — do kostela v tom sněhu nemůžu, na modlitbách dlouho říkat nevydržím, tak jen že se ten růženeček a co tak ještě z hlavy umím, modlím.“ Při té řeči měla ruce svislé přes ohnutá kolena, hlavu skloněnu a dívala se do mladé trávy.

Pérková bez hnutí poslouchala.

„Je tam moc pejchy, panímámo,“ spustila, jakoby byla posledních vět přeslechla, „v těch dětech je jí už hrůza. Našich Solničků Józa tuze se po Verunce otáčí, ale ta jen krčí nos. Naši by to chtěli — ó, tuze by tomu přáli, ale nevím, nevím.“

„Jak jsem vám povídala — nic nevím, ničeho si nesmím všimnout —“

„Svatý pokoj máte, za to mně se o něm ani nezdá. Kdybyste těch cikáňů měla pořád hromadu kolem sebe! Člověku se až hlava motá — ještě že se pár hodinek vyspí!“

„Spaní já, milá zlatá, dávno nemám; když sedřímnu, je to jenom napolovic. Nic už si nepřeju, než aby si mne Pánbůh povolal — jsem tady jako zakleta a na překážku —“ a výminkářce rozetřásla se hlava, suché vrásčité tváře stáhly se jí ještě více, a hrdlo dusilo škytot. Líce při tom zůstala suchá, ani oko se nezavlažilo.

„Babičkóóó — jíííst!“ z Hondových ječivých úst projelo vzduchem. Uháněl se sestrou od lesa, a to malé vřeštíc bystře hrabalo se za nimi.

„Tuhle to vidíte,“ hřmotně zasmála se Pérková a vstávala. „Zůstalo tam trochu trpálek s prachandou, a ty jim nedají pokoje. „Obrátivši se k dětem rozkřikla se: „Jděte hned pro Bětku! A housata žeňte!“ Vidouc, že děti poslechly, dala „Zatím s Pánembohem!“ a loudavě odcházela.

Panímáma Trampotka ještě chvíli poseděla, ale když se Pérková nevracela, a do rukou začalo studiti, šla také domů. Čím více blížila se k představených živnosti, tím více pospíchala, ač se jí tupé nohy špatně zdvihaly. Hlavu majíc sklopenou, plaše přeběhla záhrobec, hrbolatou, udupanou síň, vklouzla do tmavého výklenku nad sklepem a vedle ohniště pod černým komínem pootevřela obecpané dvéře do své sedničky.

Ta byla nízká; kdyby se panímáma byla vzpřímila a zdvihla ruku, mohla se pohodlně dotknouti černého trámu ve stropě. Dvě čtyřtabulková, olověnými proužky i loučí spravovaná okénka, jedno v čele, druhé v levém boku sedničky, byla zvenčí tlustě obložena roštím, takže nepropouštěla plného jasna.

Běl trámových stěn byla do žluta i hněda začazena, půda bez podlahy, jenom z udupané mazanice. Čtvrť prostoru zaujímala černá kamna kachlová s plotynkou, naproti nim stála květovaná nízká skříň,

dále k oknu tmavá měkká postel, vystlaná suchými peřinami, proti ní v rohu stolek se židlicemi, malovaná truhla a polička s trochou nádobí. U dveří tikaly a vrzaly černé hodiny, na nichž číslice sotva byly patrny.

Odpoledním pobytem pod májovým nebem, při slunečním teple, jež tak mile vlažilo, panímáma Trampotka hezky okřála a povídala si, že si častěji tak vyběhne. Ale nepovedlo se jí, přišla nová chladna.

Ledoví mužové pobloudili si na horách přes čtrnácte dní; nerozpouštěli-li denně své šedé pláště mlhové, do nichž zahalovali kamenitou pláň, les i ty břízky na stráni, aspoň mrazivě fučeli. Trošku veseleji než v zimě bylo však panímámě přece; několikráte za den viděla lidi, jdoucí do polí a vracející se, spatřila vozy s kravkami zapřaženými, i radostný bukot jejich pronikal do sedničky.

Zrovna toho dne před svatým Janem chumelilo jako o vánocích. Když to panímáma Trampotka spatřila, bylo jí do pláče. Tolik se těšila, že aspoň o tento jarní svátek dobelhá se do městečka na processí, a tak se jí to zkazilo. Vzpomínala, jak za jejích holčenských let bývalo u nich doma ten den krásně: Kaplička u sv. Jana bývala jediná zeleň, oltářík před sochou samá veliká kytka rozkvetlého bezu. Byla té bezové vůně plná vesnice . . . A zde v horách takový nečas! Zkusila to zde kolikrát, ale zastýskalo se jí jako dítěti.

Kolem balvanů po pastvisku kupily se návěje, na snětech lesa visely celé chuchvalce, a břízky po stráni téměř ležely, nemohlyť snésti tíže, jež přibyla jim do košů k mladé zeleni.

Panímáma nemohouc na processí, celé odpoledne seděla na truhle a sípavým hlasem dušeně zpívala si všecky známé svatojanské písničky. Svoji nejmilejší ‚Vroucně vítán budiž, Jene svatý, Ty's náš velectěný vlastenec‘ dvakráte si přenotovala.

Smutno jí bylo a teskno. Sotvaže se smrklo, vlezla pod peřinu, ale v duchu bědovala, jak tu noc přeleží. Sepjavši ruce na hubených ňadrech, v duchu se modlila a šťastně usnula . . .

Probudila se prudce — a ustrašena sedla na loži. Jak dlouho byla spala, nevěděla, ale v sedničce byla černá tma.

V tom právě za stěnou, u níž ležela, uslyšela několik skřeků ženského hrdla, a uvědomila si, že slyšela je ve spaní a že ji probudily. Byly úpěnlivé jako steny raněného zvířete.

„Panenko Maria!“ zašeptala panímáma a pokřižovavši se, říkala otčenáš; ale tuze se při tom klepala.

Co se to tam děje! myslila si a roztřesena dobelhala se rozsvítit lampičku. Jen ji postavila na stůl a již honem uháněla do postele; usedla skrčena a zahalila se až po bradu.

Za stěnou ozval se nový ryk — a zas, ale slaběji a slaběji. Zároveň slyšela přebíhavý dupot, hovor i klapot dveří.

Snad, pro páníčka, není s hospodyní zle! Aby naposledy umírala! projelo panímáminou hlavou. Zároveň počala si vyčítati, že nevídajíc jí, měla se k ní podívat. Přece jí tenkrát Pérková povídala, že představená chátrá. Ale kdež by si byla pomyslila, že je tak zle! Kdyby to byla tušila, byla by k ní děj se co děj zašla. Majíc ruce pod peřinou sepjaty a všecka se krčíc bez dechu naslouchala — ale křik ztichl na dobro.

Když zima panímámy trochu popustila, slezla s postele a šla se podívat k průčelnímu okénku. Na bílé ploše sněhové viděla tři pruhy světla a poznala tak, že se u představených svítí v přístěnku i ve velké sednici.

Již jí to nedalo; přehodila si sukni, oblékla kožíšek, obula střevíce, a tiše, jak jen mohla, plížila se na černou síň. Nechavši si dvéře pootevřeny, šourala se jen po pruhu světla.

Tu z prava z komory uslyšela hovor — teď i vzlykavý pláč odtamtud proniknul. To pláče Veruna a Emák něco mluví; nachýlila hlavu, poslouchala, ale neporozuměla slova.

Tu zahlédla, že dvéře ze síně jsou pootevřeny. Přimhuřujíc oči, aby je zostřila a tu černou tmu pronikla, plížila se na záhrobec.

Ačkoliv nebe bylo tmavo, při běli sněhu dvůr tonul v šeru; ale sotvaže panímáma do něho vstoupila, byla by honem prchala zpět.

Opodál na záspí stál představený; jak prudce bafal, zář z ohnivého nitra dýmky několikráte šlehla mu do tváře.

„Prosím vás, hospodáři, pro Boha mi povězte, co se u vás stalo!“ třaslavě zajektala panímáma.

„Ještě vy budete strašit!“ odvětil jí tenkými, tahavými slovy a obrátiv se, šel dál.

Panímáma nemuknuvši, honem vracela se do sedničky.

„To je člověk, Bože!“ povzdechla si svlékajíc kožíšek.

Že ji zima opět zle rozehrála, shodivši střevíce opět vklouzla pod peřinu. Šeptajíc otčenášky, naslouchala; přes tu chvíli slyšela kroky, ale nářek se již neozval.

„Dá Pánbíček, že bude lepší!“ pomyslila si a představeného hrubá slova ji v domněnce utvrzovala.

Snad by tak přece nemluvil, kdyby bylo zle!

Ale neusnula, až když se venku počínalo běleti . . .

Probudila se za bílého dne a honem slézala.

Toť jsem, lidičky, spala jako zabita — kdy pak se mi to už nestalo! povídala si a honem přehazovala si sukni. V tom si vzpomněla na noční leknutí, na křik za stěnou i na svou vycházku na záhrobeň a nachýlivši hlavu, přimhuřovala červená očka a naslouchala.

Ani hlásku neproniklo do světničky.

Panímáma ošpláchnuvši se trochu, pootevřela dvéře a vystrčila hlavu. I v domě bylo tichoučko, jenom ze dvorka ozývaly se kroky a krákory slepic. —

Když zatopila, nedalo jí to a vyšourala se opět až ze síně; šla ztícha, opatrně naslouchajíc, neuslyší-li těžké kroky hospodářovy — tu by honem byla pelašila zpátky. Ale nebylo po něm památky. Za to Emák, světlovlasý, červený chasník, vyšed právě ze stáje, po záhrobni klátil se k panímámě.

Nevěděla, má-li se zeptati nebo nemá, ale když na ni zpod obočí ospale pohleděl a pohnul čepicí, začala vřele: „Dobrytro, Emáčku, dobrytro! A prosím vás mi řekněte, co se v noci u vás stalo!“ a scvrklé, promodralé ruce na prsou semkla.

Znova se na ni podíval, ale ohrnuv ret, kysele zabučel: „I hanba mluvit!“ Nechal ji stát udivenou, omámenou a líně klátil se k návsi.

Pod slunečnou září, jež s nebe sršela, sníh rychle tál a se střech lilo se jako za největšího lijáku. Ale z tajícího sněhu drala se vlezlá zima, jež pronikala až do kostí.

Panímáma pohleděvši rozpačitě v pravo, v levo, vracela se do sedničky. Ohřávši si trochu sváteční bryndy od včerejška, sedla ke stolu, aby posnídala. Drobíc a potom zvolna mutlajíc pořád jen přemýšlela, co se to v noci u představených dělo. Po těch slovech Emanových byla ještě zmatenější a nic jinak se již nedomýšlela, nežli že představený pro něco dělal tuze zle. Snad Veruna ho dohřála.

Ale když jí napadly ty bolestné, ryjící výkřiky, mráz ji přejel. Toť aby ten člověk byl na někoho ruku hrubě vztáhl!

Ještě nebyla u dna hliňáčku, když se dvéře tichounce otevřely, a do sedničky vklouzla stará Pérková; byla bosa, zas jen v té krátké odřené modračce a košili na ňadrech sdrhnuté. Ani šátku na hlavě neměla, a husté popelavé vlasy plynuly jí hodně do čela.

Panímáma přivítala ji údivným úsměvem, neboť jí dávno nikdo nevstoupil přes práh.

Pérková zavřevši, po špičkách dvěma dlouhými kroky přistoupila k panímámě, nahnula se k ní a šeptala: „Tak mi to nedalo a musela jsem si k vám skočit. Prosím vás, panímámo, co tomu říkáte?“ Při posledních slovech velkýma tmavýma očima mrkla na stěnu k hospodářovu přístěnku a spráskla ruce. Panímáma postavila hliňáček, dlaně složila v klíně a překvapená také zašeptala: „Co pak vy to už víte? Vždyť já, osobo, nevím, co se tam dělo, třebaže mne v noci probudili. Tak ono je to už po vsi! Nějaké dopuštění boží dělal, viďte?“

Pérková poodstoupila, sklonila se a spustila tichý, srdečný smích.

„Tak vy nic nevíte — a jste tuhle vedle — to my to věděli časně ráno. No, mají dceru — dceru mají —“ opakovala důrazně, hlasitě, vidouc, že se panímáma tváří, jakoby byla neslyšela.

„Kdo —?“ vyhrkla Trampotka, a z hlasu zněla jí rozmrzelosť; nechápala, proč se ta ženská tak divně směje.

„Představená — kdo pak jiný —“

„Panenko Maria — jaké to vedete řeči, tetka!“ a ve svraštělé, drobné tváři panímámině bylo plno mraků.

Pérková dala se znova do upřímného, ale tichého smíchu.

„No, teď víme, proč marodila a proč se lidem schovávala,“ vypravovala jako udýchaná. „Ale kdo pak by si byl po tolika letech na tohle pomyslil — nikdež nikdo! Breberka to sic tuhle jednou povídala, ale jen jsme se zasmáli. Komu pak by napadlo! Dceru má tuhle vdanou, druhou na vdavky, syna k odvodu, a tohle se přitrefí!“ a tetka Pérková byla všecka rozehrána.

Panímáma poslouchajíc seděla skleslá a jen pomalinku se jí rozjasňovalo a z chumlů myšlének se probírala. Pérková sedla si na protější židlici a usmívajíc se, stále hlavou pokyvovala, jakoby říkala: Pane, už je to tak!

„Vždyť já, osobo, nic nevím!“ po hodné chvilce vyjekla panímáma a spráskla ruce.

„Ale jděte, ale jděte — to my hned ráno. Nejdřív přiběhla Breberka, jestli jsme to neslyšeli, za chvilku po ní Karásková a Jozčice, ty se už šklíbily, jaké byly o představenou starosti. Když babička běžela domů, zrovna se potkala s naší hospodyní a pošeptala jí to. Tak už je to dozajista!“

Panímáma měla oči přivřeny, ústa hluboce semknuta a hleděla velmi starostlivě.

„Bože, Bože, tohle je zas rána!“ vzdechla ztrápeně.

„Proč, panímámo?“ překvapena, honem ptala se Pérková. „Každý jim to přeje a směje se celá vesnice. Vždyť už všickni nosili hlavu až u nebe! Představený na každého jen vrčel, každému se ušklíb', ona s lidmi nemluvila a ty děti? Co pak u Solničků nemají slušnou chalupu a bez krejcaru dluhu? Emákovi také žádná není dost dobrá. A co pak dělali, panímámo, vám — nebyl to hřích proti Bohu? Dostat živnost až hrůza lacino a potom vyčítat vejměnek?“

Panímáma při jadrném šepotu Pérkové ani nedutala.

„Ale teď to mají — teď budou muset všickni slevovat. Neříkala jsem vám, panímámo, že se to u Boha všecko shledá? Ale je to dobře! Proč by Pánbůh jen a jen chuďasům děti posílal? Tuhle my jsme žebrota a mladá má jedno za druhým; ať taky vědí, co je zle — že ne?“ a babce oči svítily a každá vráska v tváři hrála jí veselou.

„Ale já teď teprva budu mít zle —“ bolestně vzdychla panímáma a přelamovala kloubnaté prsty.

Pérková s pootevřenými ústy, těkavýma očima zadívala se jí do oček.

„I proč pak — proč pak —“ dobrácky jí tu myšlénku vymlouvala.

„Ba budu, budu! To je pro ně nová veliká starost a to bude pro mne zle! Kde pak bych já si byla pomyslila, ani zdáninka jsem neměla!“ hlas stařenin zněl velmi úzkostně.

„Žádný, panímámo, žádný — ta se dovedla skrývat!“

Trampotka opět chvíli seděla beze slova, zle skleslá.

„Proč jen Pánbíček,“ vzdychla, „když už mladého chce poslat na zem, starého si nevezme!“ a rozklepala se pláčem.

„I neplačte, panímámo, co byste vy si z toho dělala; vám musí dát, co vám patří, a dobře jim tak! Když loni naše mladá u nich mlátila, a děti se za ní přibatolily, hnal to ze zahrady a huboval, že toho Pérko má jako králíků a jednou že to beztoho všecko přijde obci na krk. A on chuďas náš člověk dře jako ras a ještě žádného o almužnu neprosil, třebaže je jako třísťka.“

„Tak dceru mají —“ z myšlének vydechla Trampotka.

„Dceru, dceru — no, mně se zdá, že tuze veselé křtiny strojit nebudou. Ale já zas musím uhánět, jen jsem si tak odskočila; nezlobte se, abych vám pravdu řekla“ — a Pérková nahnula se až k panímámině uchu — „poslala mne naše hospodyně, ráda by zvěděla, co tomu říkali. Teď jen aby mne žádný nepotkal!“ a tiše, po špičkách, všecka placha odešla ze sedničky.

Panímáma Trampotka nemohla se dlouho z nenadálé zprávy probrati.

Všecko se jí nyní rozjasňovalo; již rozuměla dobře, proč ji představený tak odbyl, a proč Emák řekl: I hanba mluvit! Proto ono bylo u nich pořád jako pod mrakem, proto chodili jako z divokých lesů! Inu, přišlo to, chudinka, nevítáno!

Usadivši se na truhlu, počala přebírati růženec, ale jiné myšlénky zle se jí mezi modlitby plichtily a překážely. Rozvažujíc, že je tu mezi nimi sama, cizí, jenom k obtíži, zatesknila si, proč také jí Pánbůh nedal více dětí, proč jen tu dceru jedinou, která tak brzy odešla — najednou s narozeným děťátkem.

Opřevši hlavu o poličku, okénkem zadívala se ven.

Tající sníh se na planině třpytil, se snětí tmavozelených smrků sněhová pěna kus po kuse odpadávala, svěží větve zelených břízek zelenaly se již na sněhové běli. A ty tabulky v oknech se při západním sluníčku jen jen zardívaly.

Panímáma opět pustila se do modliteb, ale zároveň počaly se v ní ozývati čisté ženské city; soustrasť s rodičkou, touha pohleděti na to maličké, vyptávati se, poraditi.

A již vstala, růženec vložila do kapsáře a počala si vázati zástěru, aby přec k hospodyni přišla slušněji oblečena. Ale v tom pronikly k ní ze sousedstva hlasy, a panímáma usadila se zas.

Někoho tam mají, teď tam nemůžu! myslila si.

Ačkoliv pevně si předsevzala, že k hospodyni půjde, nepozbyla obav, že bude přijata nevlídně; proto si řekla, že vyčká chvíle, až bude představená sama. Ale vedle pořád bylo živo.

Když slunce zapadlo za lesy, z jejichž hlubin počalo se plížiti šero, panímáma sedíc na truhle vyčítala si, že neměla dbát a jít, aby se jí nepředhodilo, že je v domě, ale ani se nepodívá. Kmotry a tetky jistě už přiběhly, ale ona, ač je jen za stěnou, dosud se neukázala!

V sedničce hodně se smrklo, obrázky, barvené na skle, nebyly již k poznání, i okénka ztemněla. Od představených pronikl do sedničky vrnivý pláč, při jehož poslechu se panímáma usmála.

V tom cvakla petlice, a vešla Veruna. Zavřevši, opřela se o veřeje a stála bez hnutí.

Stařena byla velmi překvapena. Co se to děje, že po tolikém čase přichází do vejměnku? Snad nejde s nějakým zlým poselstvím?

„Co pak mi nesete, Verunko, pojďte dál!“ vlídně pobídla dívku.

Ta spustila vzlykot a postoupivši rychle k panímámě, usadila se vedle ní na truhlu.

„Co pak se vám stalo, Verunko, že tolik naříkáte?“ zašeptala panímáma a bázlivě dotkla se jí ramene.

„Vždyť je to hrůza!“ škublo sebou a zaškytlo děvče. „Slyšíte, Trampotko, já doma nebudu, aby se mi leckdo vysmíval!“ a v těch slovech bylo více zlosti než lítosti.

Panímáma byla polekána a nevěděla, co honem říci.

„Co pak vám to napadá, Verunko?“ pravila rozpačitě a v šeru prohlížela si rozcuchanou dívku.

„Neslyšíte, co je u nás? Jsem už na vdavky, Emák k odvodu a teď se tohle stane!“ duševně, hlubokým hlasem zlobila se Veruna.

„I Bože, Verunko, nenaříkejte, co pak se to jakživo nestalo?“ dobrácky odpovídala Trampotka a vzala dívku za kulatou, ale do tvrda upracovanou dlaň. „Tamhle u nás se jednou máma i dcera v jednom stavení dostaly do kouta, a máma byla už na vejměnku. Takových pádů se přihodí —“ a ze vzpomínky se suše zasmála.

„I to ať si nikdo nemyslí, že já doma zůstanu, a Emák taky ne!“ vskočila jí dívka do řeči. „Snad abych teď musela kolíbat a chovat! Půjdu do Chrudimi do služby a Emák taky půjde dolů do dvora ke koním!“

„Netrapte rodiče, Verunko!“ a panímáma proti lesklým očím dívčiným pohrozila hubeným prstem. „Mějte uznání s maminkou, zkusila, myslím, hodně!“

Dívka neodpověděla, ale hlavu nehnutě měla skloněnu k prsům.

„Vždyť on vám tatínek ani maminka proto na ničem neublíží,“ káravě pokračovala stařena.

„To nevíte; kdybych já v tom byla jako naše Ančka, ani bych nemukla, ta dostala své, je ve svém — ale co my!“ bublala dívka.

„I však on tatínek má pro vás dost a dost!“ usmála se stařena. „A jak pak je mamince?“

„Pláču od rána do večera — ani jsem se nezeptala!“

„A co pak jste, Verunko, docela nic nevěděla?“

„I tuhle už nějaký týden se mi ledaco zdálo, ale kdo pak by si pomyslil!“ bručela z myšlének.

„Holčička zdráva?“

„Neviděla jsem to.“

Panímáma mlčky sepjala ruce.

„Chtěla jsem se k mamince podívat, ale pořád tam, myslím, někdo byl,“ srdečně zase zašvitořila.

„Tetky se sbíhaly z celé vesnice; kdyby tatínek měl rozum, zamkl by stavení, vždyť se nám všem jenom vysmějou!“

„Mlčte, Verunko, nemůžeme vědět, proč Bůh to dítě poslal!“ mírně výminkářka kárala.

„E já doma nebudu a Emák taky ne!“

„Počkejte, počkejte, až budete sama hospodařit! Jako já bych teď Pánbíčkovi žehnala, kdybych byla měla víc dětí. Teď jsem tuhle zůstala osiřelá, nikoho nemám pod nebem a jsem jako ten suchý rákos!“

„Ne, já doma nebudu!“ při těch slovech Veruna rychle, jak přišla, odešla.

Holka divoká! patříc ke dveřím, myslila si panímáma Je ono v té hlavičce pejchy, proto tak dělá! Snad si nemyslela, že budu hubovat s ní? Nemá ona si, myslím, kde pohubovat a přišla ke mně.

Ale při té myšlénce bylo panímámě veseleji; měla radosť, že přece ještě stojí za slovo. —

Ráno oblékla se tak, jakoby se chtěla vydat do kostela, jenom loktušku že si nepřehodila. Přes tu chvíli pootvírala, vycházela až pod komín a k síni zkoumajíc, je-li bezpečno. Když soudila, že je hospodyně sama, vydala se do velké sednice. Ale na prahu zůstala, jako když ji poleje — představený seděl u stolu.

Nohy v podvázaných koženkách měl nataženy, hlavu o dlaň podepřenu a tuze hulil. Pohleděv na panímámu, rty kysele zkřivil a hulil zas.

„Dej Pánbůh dobrytro a Pánbůh vám dej štěstí,“ spustila srdečně, „tak kde pak máte milou rodičku, kde?“

„V sedničce,“ tence, vysokým hlasem vypustil představený a tvářil se stále tak mdle a kysele.

Panímáma šla po hrbolaté, udupané zemi jako po žhavém železe, a nohy sotva mohla utáhnouti. Kvočna, jež u nízké postele vyhlížela z kukaně, ustrašena divoce zakvokala, a z košíka sborem ozval se pípot.

Stařena chvějíc se, zlehoučka otevřela a zastavivši se na prahu rozhlédla se přístěnkem, jenž byl úhlednějším nábytkem tuze přeplněn.

U levé stěny stála žlutá postel, v níž na modrých, bavlněných polštářích ležela hlava představené.

Vlasy měla nepořádně shrnuté do čela, snědý, zbrázděný, mračivý obličej. Pohleděvši zapadlýma, ostrýma očima na panímámu, trošku zakývla a zase sklopila víčka.

„Pozdrav vás Pánbůh, hospodyně, a potěš vás v té starosti i radosti,“ plížíc se k lůžku, upřímně pravila stařena, „byla bych už včera přišla, ale netroufala jsem si. Slyšela jsem, co jste vytrpěla, a k Bohu jsem za vás volala.“

Představená poobrátila hlavu a přísné oči její utkvěly na stařeně, jež stála tu sehnuta, s rukama sepjatýma a s rozpačitým úsměvem na tváři.

„Sedněte si,“ zašeptala hospodyně a bradou ukázala k židli.

Panímáma přistavila ji blíž a sedla si.

„Je vám trošku lepší?“ ptala se měkce. „Zbledla jste, chudáčku, zbledla!“

„Je,“ odpověděla představená, ale rty se jí při tom trpce zkřivily a mezi nimi objevily se dásně bez předních zubů.

„A kde pak máte děťátko?“ švitorně pokračovala panímáma.

Představená uchýlila hlavu ke stěně, naznačujíc tak, že vedle sebe. Panímáma tiše povstala, poodhrnula peřinu a dívala se na dítě, v modrém polštáři zabalené.

„Pánbůh rač požehnat,“ šeptala třaslavě a nad hlavičkou dítěte dělala křížky. „Holčička jako malina, a podívejme, co má vlásků a jaké kroucené — a to je cvalík, lidičky, to je cvalík. No, Pánbůh mu dej štěstí, a aby vám bylo k samé radosti!“ a dobrácky se usmívala.

Představená ji upjatě, přísně pozorovala.

„To má asi hospodář radosť, viďte?“

Hospodyně sevřela oči, stáhla rty, ale neodpověděla.

Panímáma byla v rozpacích.

„Nemrzte se na mne, že jsem přišla,“ pravila bázlivě.

Hospodyně očí neotvírajíc, trošku zavrtěla hlavou.

„Jenom se, matko zlatá, šetřte, abyste nestonala i s děťátkem. Tak bych se, věřte mi, v jednom kuse na ně dívala — Bože, Bože, mně Pánbůh to štěstí jenom jednou dopřál, a dcera chuděra to při prvním životem zaplatila. Jak bych já byla o ty děti pečovala!“ a spínajíc ruce opět usedla.

V tom projel k nim představeného ostrý, vysoký hlas: „No, co chodíš jako tělo bez duše!"

„I vždyť já vám tu dlouho chodit nebudu — leda bych bláznil!" To odpovídal Emák.

„A drží tě někdo? Jsi ty taky podařený synáček!"

Dvéře u světnice bouchly, až se stavení otřáslo; ale hned bylo slyšeti prudké, chvatné kroky — to hospodář vztekle běžel za synem.

„Tohle je teď pořád," zasténala představená.

„Jen se netrapte, hospodyně —"

„Ještě se žádný na to dítě nepodíval!" domácí drsně vyjekla.

„No, těm dětem se nedivte, je to odrostlé," vřele panímáma vymlouvala.

„On taky ne — je v něm zlost, že je to holka, pro tu musí být víc. Je to neštěstí, tohle se nám už stát nemělo!" Tmavé oči nemocné se opět přivřely a obličej její zůstal zamračen.

„Prosím vás, hospodyně, mlčte a nerouhejte se Bohu! Vždyť je to vaše dítě — — kolik lidí by Boha velebilo! Jen si vzpomeňte na svatou Alžbětu a nábožného Zachariáše, jakou ti měli radost z děťátka!" přísně, kazatelsky kárala panímáma. Ale představené se hlava rozetřásla a na snědé tváře vytryskly jí drobné slzy.

„Jste vy, hospodyně, nerozuma, jako byste ještě nevěděla, co smí a co nesmí být! Přiveďte to dítě ze světa a do smrti si budete vyčítat! Děkujte nebi, kdo pak ví, jest-li právě ono vám při poslední hodince neposlouží!" a panímáma se při těch výčitkách úzkostí klepala.

Představená obrátila se k děcku a upjatě je pozorovala.

„Podívejte, kouká —" s úsměvem zašeptala.

Panímáma honem povstala a podívavši se na holčičku, spráskla ruce.

„To jsou oči! No, ty vás, maminko, nezapřou! A jak se dívá — zrovna jako by už měla rozum — podívejte, podívejte, jak mrká!" rozradostněna upozorňovala panímáma a celá se radostí třásla.

Také hospodyně šťastnějším pohledem ulpívala na dítěti.

„A jak pak jí budete říkat?"

„Ani ještě nevím, až co táta řekne."

„Tak jsem se na vás i na děťátko podívala a teď zas půjdu, abyste se tím povídáním nenamohla," stále patříc na dítě, volně povídala Trampotka.

„Přijďte ke mně zas," oči majíc přivřeny, zašeptala představená.

„I s radostí přiběhnu — jenom aby k vůli mně nebyly mrzutosti —"

„Přijďte zejtra, až budou v kostele. Žádné křtiny strojit nebudeme, jenom švagrová přijede."

„Přijdu, představená; jen kdybych já tu holčičku mohla taky pochovat, ale nevím, jest-li to ještě dokážu. A jen si nic nepřipouštějte, však oni z ní budou mít radost všichni, vždyť je jako andělíček. Pánbůh tě, děťátko, požehnej!" —

Panímáma vrátila se do své sedničky oživělá, zrovna u představené okřála. Budou dělat zle, povídala si v duchu, radost je se podívat! Vždyť se to na člověka dívá jako starý rozuma!

Ani usadit se nemohla; nejraději byla by běžela od stavení k stavení a každému vypravovala, jakého u nich mají cvalíka. —

S večerem opět přiběhla Veruna, a bratr Emák přiloudal se za ní. Veruna sedla si vedle panímámy na truhlu, Emák postavil si židli u dveří, sedl do kouta a mlčky hulil.

„To jste hodni, že si přece taky na mne vzpomenete," uvítala je panímáma.

„Tak vidíte, Trampotko, já to věděla, že se mi po vsi budou smát!" naříkala dívka.

Panímáma se zamračila a pravila vážně: „Tak, tak, proč by se vám, holka, smáli, leda by rozumu pozbyli!"

„No proto! Stála jsem u branky a Jozka Solničků šel kolem; jen tak stranou se na mne podíval a ušklíbl se: Kolíbeš, kolíbeš? a šel dál!" Hněv sršel jí z každého slova.

„Ten se má proč smát, chasník nemoudrý!" zahubovala panímáma. „Ale nevšimněte si, schválně vás škádlí!"

„Vám se řekne: škádlí! — vysmívá se mi!" a z velkých očí jí zasvítilo.

„I vždyť ono ho to brzy přejde! suše zasmála se Trampotka.

„A Barka Culkova přes celou náves na mne zaječela: „Chováš, Veruno, chováš?" a dívka počala vzlykati zlostí.

„Nic si z toho nedělejte, však vy dobře rozumíte, proč vás Barča dopaluje. Má ona, myslím, zlost, že si vás Józa tak všímá."

„Ať mi dají pokoj oba!" zabrblala Veruna.

„Však proto, vždyť vy se jim můžete smát. Nevídáno, přibude-li do stavení děťátko, tatínek a maminka dávno mají pro vás nahospodařeno. Vždyť oni to po celé vesnici vědí!" pomaličku, dobrácky, oběma rukama rozkládajíc švitořila Trampotka.

Emák při té rozprávce nepokojně přesedával a několikráte si z hluboka oddychl.

„No, já tady nebudu," teď prudce se ozval a odplivnul.

„Proč vy byste, Emáčku, naříkal!" zase tak suše usmála se panímáma.

„Věřte mi obě, že by mi bylo nejmilejší, kdyby mne odvedli, aspoň bych byl z domu!" pokračoval zlostně.

„Aby vás, človíčku, Pánbůh netrestal!" přísně pokárala Trampotka.

„A snad ne? Co doma? Od rána do tmy abych se dřel a v noci poslouchal brek, ne? A abych teď čekal, až holka doroste, že se snad budu moct ženit!"

„Vždyť nemáte zmeškáno, dětino!"

„Nemám, ale to může trvat dvacet let; abych pak byl lidem jen pro pošklebek!"

„I jděte, jděte, za pár let bude i pro ni našetřeno; a nevídáno, kdyby vaši chtěli, aby nevěsta taky nějaký tisíc přinesla, živnost za to stojí a čistou ji snad dostat nemusíte. Já už tu, děti, dlouho nebudu, pořád se modlím, aby si mne už Pánbůh povolal; dočista nic tu platna nejsem, udělám místo a ve stavení se uleví."

Po těch stařeniných slovech se Veruna ani Emák neozvali.

„Tak jak pak jí přece budete říkat?“ po chvilce ptala se Trampotka. Žádný neodpověděl.

Najednou Veruna rychle vstala a vybuchla: „Zejtra bych tady nebyla za nic, celá vesnice bude vzhůru, že jsou u představených křtiny. Už teď se stydím hlavu vystrčit!

„Kam byste šla, bloude, ještě ráda byste běžela domů,“ vyčítavě kárala jí Trampotka.

„Půjdeme do Rváčova k Ančce, ta nás ráda uvidí, a potom půjdeme jinam!“

Panímáma jen sepjala ruce.

„A co bysme tady dělali?“ zahučel Emák a zlostně přesedl.

„Inu, inu, rozum v tom není, a nevím, jak vás Ančka přivítá. Doma přiděláte otci a matce starostí; až budete starší, budete litovat!“

„Povídala tuhle kmotra Kabelka, že dobře děláme,“ zas Veruna pověděla.

„Kudláčků mi taky povídal: No, já bych teď, Emáku, takhle doma nebyl za nevím co!“

„Jen je poslouchejte, to dopadnete! Jenom vás popichují a budou se smát, až uděláte doma hodné trápení!“ a panímáma hrozila třesoucí se rukou.

„Vždyť my jsme si tohohle od našich rodičů nezasloužili,“ zaštkala Veruna, „vždycky jsme jim všecko dobře udělali a nic jsme je netrápili!“

Panímáma umlkla — měla toho už plnou hlavu a nevěděla si rady.

Když ve tmavé sedničce osaměla, dlouho ještě skrčena seděla na truhle. Mutlajíc kůrky, jež si v kapsáři schovala, nejvíce vzpomínala na představenou.

Té chuděře musí být nejhůř, myslila si; všecku tu mrzutost kolem sebe vidí a slyší, a to dítě je přec její, musí je mít stejně ráda. Kam to všecko půjde, co z toho bude? Jen Pánbůh chraň, aby výminkářce ze všeho nenastaly časy ještě horší! —

Ráno číhala, až křtiny půjdou ze stavení. Skloněna sem tam běhala sedničkou, nepokojně vyhlížela okénky i dvéře pootvírala. Když to tuze dlouho trvalo, vyběhla na zásep a viděla, že kůň již čeká. Honem zas uháněla do sedničky. Ale jen zaklapla, už se na síni ozval dupot a hlasy. Těžké kroky zaduněly na síňce, a dvéře do sedničky se pootevřely. Představený prostrčiv hlavu volal tenkým, zpívavým hlasem: „Trampotko, podívejte se trochu k nám, ať to někdo nevykrade!“

Panímáma jako mladice chvátala za ním volajíc: „I Bože, podívám, podívám!“

Ale představený se již neohlédl a šel z domu.

Kmotra, oděná v těžký salup a zvoncovitou sukni hedvábnou, již byla na voze a babička podávala jí dítě, aby se mohla vyhoupnouti za ní.

Když usedly, představený skočil na příď a skrčiv se, pobídl koně.

Panímáma vešla do sednice. Šoulajíc se k přístěnku, všimla si, že v sednici na stole stojí láhev, dva kalíšky se zbytkem červené rozolky a talíř s cukrovanými věnečky.

Vstoupivši do přístěnku, viděla, že představená sedí na posteli.

Ukázala panímámě na židli u stolu, na němž také stál kalíšek s nalitou rozolkou a vedle něho ležel věneček.

Trampotka postavila se však k pelesti.

„Sedněte si, pijte a jezte, abyste taky věděla, že jste na křtinách," trpce křivíc rty, představená pobízela.

„I Pánbůh rač nadělit, co by vám to, hospodyně, napadlo, takovou škodu si se mnou dělat!" spínajíc ruce, zdráhala se Trampotka.

„Jen si sedněte — to je nějaká škoda!"

Stařena poslechla, ale obrátila se k posteli.

„Tak si zavdejte, ale je to jen skořicovka, a jezte!"

„Kdybych já se, dušičko zlatá, nebála, že se opiju!"

„Že byste nemluvila, takovým drýbkem!"

Panímáma berouc kalíšek, třásla se, aby nerozlila, ale šťastně podala nádobku ústům a maličko lízla. Postavivši ji opatrně, obrátila se k hospodyni.

„A jezte taky!"

„Pánbůh rač nadělit, jsem po snídaní a už na to nemám zuby," bránila se Trampotka. Ne že by nebyla ráda věnečku okusila, ale aby si hospodyně nemyslila, že je opravdu mlsná baba, jak jí to jednou vyčetli.

Představená seděla zle zamračena a při tom hovoru tváře dost málo nevyjasnila.

„Tak už děťátko odvezli do kostelíčka, odvezli?" tázala se Trampotka povznášejíc zardělá víčka, a malýma očima pohleděla na představenou.

Ta přisvědčila.

„A jaké pak jméno mu hospodář vybral?"

„I povídal, že je mu to jedno, teď že už na takové hlouposti nemá kdy," polohlasně, trpce odpovídala představená.

„Tak vy jste usoudila?"

„Povídala švagrová, abysme jí teda říkali po Panence Marii."

„To jste dobře udělali, hospodyně, to vám chválím, bude s tím jménem šťastna na zemi i po smrti."

„I když je to u nás trápení, milá Trampotko!" náhle ostře zaštkala představená. „Kde bych já si byla pomyslila, co žalosti mi to děťátko přinese! Jen si pomyslete, Veruna i s Emákem nám časně ráno odešli k Ančce, mně ani tátovi slova neřekli, jen babičce to v síni povídala. Ančka je taky pěkná dcera! Dávno tu nebyla, vzkázala jsem jí, aby teď přišla, ale toto! Tak jen že mi babička všecko sehnala!"

„Mlčte, mlčte, však oni se vzpamatujou!" mírně řekla Trampotka.

„Táta taky kouká, jako by se byl octa napil; chodí, nemluví, na to dítě se ještě nepodíval a přes tu chvíli slyším, jak kleje. Jen si považte, chtěl on je dovézt do kostela jenom ve všedním kabátě, a teprva když mu švagrová řekla, vzal si ten polonedělní. A švagrová? Zrovna na ní vidím, jak se nám vysmívá a přeje nám to. Toho jsem já si v tomhle stavení nezasloužila — co jsem se tu nadřela!" a stisknuvši si hlavu oběma dlaněma, zamračena hleděla do prázdna.

„Jenom na to, hospodyně, nemyslete, nebo tomu děťátku ublížíte," důtklivě nabádala ji panímáma.

„I já bych radši —“ hospodyně vyjekla a hrábla si do vlasů; ale pohleděvši na panímámu, spustila ruce a zmlkla.

Ze stařeniných drobných očí hleděla k ní vyčítavá bolesť.

„Bože, Bože, lidé!“ Trampotka jen z těžka povzdechla. Při těch zlých slovech, jež představená pronesla, vzpomněla na děťátko a zrovna ji srdce zabolelo. Chuděrka malá, takové to má oči, vlásky, a nikomu tady není k opravdové radosti! A při tom si vroucně zatoužila: Kéž by mi Pánbíček nebeský dal síly, jak bych já je chovala a opatrovala!

Představená pořád seděla zamyšlena, hlavu v obou dlaních. Když to panímámě již tuze dlouho trvalo, počala se rozhlížeti sedničkou.

„Á hojták!“ usmála se nahlas, spatřivši v koutě u široké skříně starou kolébku, modře natřenou, ptáčky a růžemi ozdobenou.

Představená také se tam zahleděla.

„U nás přišla do sednice jen jednou, potom se vynesla na půdu a víckrát sednici nespatřila. Dcera si ji vzala do Zaječic, a kde teď je, Bůh sám ví,“ mírným hlasem vypravovala Trampotka.

„Náš pro ni ani na půdu nešel, babička i to musela udělat,“ dutě, jako pro sebe pravila představená.

A zase bylo ticho; obě ženy zabraly se do myšlének a do vzpomínek.

„Každé to dítě mělo lepší křtiny než tenhle chudáček,“ zase hospodyně zanaříkala.

„Nemučte se — jináč mu to nahradíte!“ odpovídala stařena.

„Zrovna se za to stydím! Jen kdyby mi sem už ženské ze vsi nechodily, ale to běhaly jedna za druhou, a na každé vidím, jak se vysmívá. Solničkové oči hrály výsměchem, jen že jí z důlku nevyskočily. Je to samá přetvářka!“

„Jen mlčte, hospodyně, nepřejou vám to, věřte mi. Vždyť je to milost boží do stavení! Snad by si, pro pána, nemysleli, že vám už pro to dítě dost nezbude, že mu nenašetříte jako druhým?“ vesele povídala Trampotka, ač rozuměla, že smějou se radostí, jak teď představeným spadne hřebínek.

„Jen ať si nemyslí — naše Veruna skrácená nebude, a milosti jí taky nikdo dělat nebude,“ hrozila představená.

„Však proto! Jen vy za děťátko děkujte Pánubohu, je jako andělíček a všem vám bude k radosti!“

„Ale jak ho vychovám! Všecko mi to vstupuje do hlavy. Když si pomyslím, jak teď nebudu moct dělat, že budu jen tuhle sedět doma a kolíbat, všecko se se mnou točí. Ó zlé to bude, zlé! Táta bude jedna zlost, jak dítě zapláče, bude bručet, žádný ho nepochová, každému bude proti mysli, v hospodářství všude budu scházet — — Ale ať si nikdo nemyslí, že dopustím, aby bylo odstrčeno!“ náhle prudce vybuchla.

„Nebojte se, všecko si zařídíte.“

„Ale kdybych já tak měla umřít, co by se tu s ním dělo!“

Panímáma dobře poznávala, jak představená i při té lakotnosti, při strachu o kus mamonu, má děťátko ráda.

„A přece se pořád mučíte a nepamatujete se“ řekla nahlas. Pomlčevši chvilku, usmála se na hospodyni, přejela si ústa a pravila

vroucně: „Kdybyste chtěla být tak dobrá, něco byste mi mohla udělat —“ řekla to bázlivě a utkvěla na představené plachým, úlisným pohledem.

Ta k ní obrátila chmurné své oči.

„Já bych si tu kolébku vzala do sedničky — a pěkně bych holčičku kolíbala,“ měkce, třaslavě prosila stařena a představenou při tom hladila po rameni.

„Ale kdyby spustila —“

„Vzala bych ji a hezky bych ji chovala, trochu bych jí taky zazpívala — ó, to byste se podívala, hospodyně!“ a všecky vrásky hrály jí radostí.

„Ani byste jí neunesla,“ a představená pozorujíc rozradostněnou stařenku, musela se také zasmáti.

„To se podíváte, že unesu!“

„A polámala byste se —“

„Nic se mi nestane — jen počkejte, počkejte!“

Představená se stále ještě usmívala.

„Tak necháte?“ prosila stařena.

„Inu, zkuste to, když myslíte — uhlídáte sama!“ odpověděla představená, ale rozvažujíc o tom, přála si, aby se to povedlo. To by byla úleva veliká —

Stařena již neposeděla. Pootevřevši dvéře, běžela k protějšímu oknu a vyhlížela, zda ještě nejedou. Nespatřila jich a proto honem zas chvátala do přístěnku.

„Vždyť jsem já taky měla dítě, taky jsem je odchovala, vím co se patří,“ rozkládala hospodyni a široce počala rozprávěti, jak a co s děckem dělávala.

Představená poslouchala, mírně se usmívajíc.

„V noci tak jako tak nemám spaní, tak proč bych nekolíbala? Vaši ho nebudou vidět, a zatím si na to zvyknou. A ve vejměnku bude veselo, jak tam dávno nebylo!“ končila stařena a radostně přebíhajíc, opět pootevřela dvéře a vyhlédla.

„Jsou tady!“ vyhrkla.

„Už? To jistě se křtinami ani v hospodě nebyl — co jen si lidé pomyslí!“ opět zanaříkala představená.

„I kdo pak ví, kdo pak ví! Ale já poběhnu. Jen počkejte — uhlídáte — a bude tu svatý pokoj!“

Představená podávajíc ruku, dívala se stařeně do očí.

„Vy jste ke mně hodná, panímámo!“ řekla při tom srdečně.

Panímáma čile prchala, ale ve dveřích přece potkala se se křtinami; odstoupila, pustila je do světnice a běžela domů. Žádný na ni nepromluvil . . .

Ale sotva se v sedničce obrátila, už se Pérková jako hadí panenka protáhla dveřmi.

„Co pak vy nejste na křtinách?“ ptala se udýchána, očima těkajíc po světničce.

„Teď jsem zrovninko přišla, seděla jsem u hospodyně, pokud byli z domů,“ svlékajíc nedělní sukni, Trampotka odpovídala.

Holubi sv. Marka v Ben

h. Obraz A. Paoletti-ho.

„To je neštěstí, panímámo, viďte?“ tvářic se skroušeně, smutně třesouc hlavou, pravila Pérková.

Panímáma, jakoby nerozuměla, upjatě se na ni podívala.

Ale v tom všoural se do sedničky nový host. To byla Jozčice, výminkářka z chalupy bývalého představeného. Byla to malá, ramenatá babka klepavé brady, pichlavých očí. Panímáma Trampotka ji nikdy nemívala ráda, protože stařena Jozková kouřila jako chlap. Přes tu chvíli sedala na záhrobni na lavičce a zle hulila; i teď jí dřevěnka koukala z kapsy kalmuku.

Pozdravivši jen pokynem, bez pobídky usedla ke kamnům a zadívala se na obě stařeny.

„Obě děti jim utečou z domů — to je rána!“ naříkala Pérková.

„Bodejť, bodejť,“ rychle přisvědčovala Jozčice.

„I šly jen k sestře — přijdou zas!“ chladně odvětila Trampotka.

„Že prý nepřijdou! Veruna chce sloužit do Chrudimi, Emák do dvora ke koním,“ rychle vyprávěla Pérková.

„Nepůjdou nikam, proč by chodili, jen se nebojte! Tady je všeho, a na to maličké dávno dost zbude!“

„Nevím, nevím, panímámo, ale Emák seděl v hospodě pomalu do rána a tuze prý plakal a na rodiče naříkal!“

„Taky jsme to slyšeli,“ napjatě poslouchajíc, prohodila Jozková.

Panímáma jen mávla rukou a sedla si na truhlu.

„Představený vám s kmotrou ani prý v kostele nebyl — a do hospody je taky nevedl. Kábelka se tam zrovna trefila, tak s tím honem přiběhla. Inu, stydí se, divme se mu. V té košatině se jen krčil. Lidí stálo na každé záhrobni, na záhradkách i na návsi, a když jeli, všecko se to smálo,“ Pérková poplašeně vypravovala.

„Smějou se a nevědí proč! Dítě je chvála Bohu jako andělíček — radost do stavení! Dívá se na člověka — jen promluvit!“ panímáma jí vážně odpovídala.

Obě dvě babky jen přisvědčovaly.

„Tak vy tam zas chodíte, panímámo?“ zdlouha zeptala se Pérková.

„Chodím,“ usmála se stařenka, „sám představený přišel, aby nemusel brát cizí lidi do stavení. Děti také ke mně chodí na besedu!“ blažena vážně vyprávěla.

„Ale křtiny velké nestrojí — brali prý jen trochu skořicovky a pár věnečků —“

„Taky jsme to slyšeli,“ kývala Jozková.

„Velké ne, ale aby to bylo docela chudé, to taky ne — představená se nezahodí —“

„A co říká?“

„Co říká — má radost, jak by neměla, když je dítě jako turek,“ usmívala se Trampotka.

Pérková zase chvilku mlčela.

„Přijďte, panímámo, zas někdy na palouk — podívejte, hezky je, sluníčko to pěkně vysouší,“ začala mírněji, upřímněji.

„Milá osobo, teď nevím, jak to bude, musím trošku pomoct, to

víte, když je hospodyně stonavá —“ a panímáma tvářila se tuze vážně, starostlivě.

„A já zas poběhnu,“ rychle pravila Jozková a již se kolébala ze dveří.

Pérková byla v rozpacích; přešlapovala a potom pravila srdečně: „Nemrzte se, panímámo, že jsem tak přiběhla“ — a nahnuvši se k Trampotce, zašeptala — „to naše hospodyně mne poslala, a to víte, člověk musí!“

„Vždyť jsem si to hned pomyslila,“ usmála se Trampotka.

„A já jsem ráda, že se zas máte lepší —“ Pérková upřímně panímámu pohladila.

„To mám, věřte mi, tetka! Mluví to se mnou, jako bych byla jejich —“ a panímáminy oči živě zasvítily.

„A tak už zas letím — s Pánembohem, s Pánembohem!“

Panímáma chvilku nepokojně přebíhala, potom se opět usadila na truhle a počala se radostně modliti. Tolik smutku s ní dnes spadlo, že za to musela Bohu poděkovat. Hospodyně s ní tak pěkně jednala, a sám představený pro ni přišel! Už tu není jako za živa pochována, už ji aspoň trochu znají, hovoří s ní, a což teprva bude-li tu to dítě. A při té myšlénce radostně si vydechla: „To děťátko mi sám Pánbíček poslal!“

Když se k poledni po návsi loudala k židům Munkům do krámku, aby si zas jednou koupila lot kávy a čtvrt libry cukru, celá vesnice zdála se jí veselejší. Chalupy jako vykoupány hřály se v plném slunečnu, okénka jim blyskotala, staré javory nad božími mukami uprostřed návsi stály v zlatém plášti bez hnutí a lesy svítily jasnou zelení.

„Podívejme se, kdo to k nám jde!“ Munková zdaleka panímámu vítala. Stála za pultem a že byla jako kulička, bylo jí vidět jen velkou, černovlasou, rozházenou hlavu, plných červených lící, a kousek ramen.

„Co pak vy od křtin?“ ptala se širokým, pleskavým hlasem, když panímáma vstoupila do rozevřených dveří. „To přec musí být sláva, když panu představenému přibude princezna, ne? To aby z hmoždířů stříleli!“ a rozesmála se velkými ústy.

Panímáma pozdravivši, trochu se usmála, přitáhla loktušku a poroučela si: „Tak zas na tu meducinu!“

V koutě na bedně, o pult opřen seděl skrčený baráčník Karásek; dýmal z krátké dřevěnky a sklenka bezbarvé tekutiny stála před ním. Mžoural po panímámě, olizoval se a najednou vybuchl v třaskavý smích.

Panímáma si ho ani nevšimla, znalať, že je to protivný tejrač, jenž ostouzí v celé vesnici jednoho po druhém, ač sám má barák až běda rozházený, a jeho že je na něm sotva několik rozdrchaných došků.

„Dobře — dobře —“ začal, pichlavě se šklíbě, „teď náš pan představený bude chovat, teď nebude kdy honit lidi s kontribucí. Však už ty nohy jedva za sebou tahal a slova pouštěl jako milost. Jednostpán — ze Včelína představený!“

V tom do krámku vběhla chalupnice Breberka, ženština ještě mladá, ale hubená; přiběhla v jediné krátké sukni, bosa.

„Ještě petrolku jsem si zapomněla,“ pravila, nuceně se smějíc. Tu pohlédla stranou a jakoby byla nevěděla, že panímáma Trampotka je

v krámě, spustila udiveně: „Ale — Trampotka — pěkně vás vítám, už jsme se dávno neviděli. No, vy teď asi zkusíte!“ a obrátivši se k Munkové, jež zadělávala kornout, zpívavě vysvětlovala: „Vždyť prý tam je dopuštění boží, představený prý dělá jako posedlý. No, já nevím — ale povídali to u nás. Ale je to taky pomyšlení — obě děti se seberou a jsou ty tam! A já se jim, chuďasům, nedivím — plakali prý oba, až jich bylo lidem líto!“ a ruce při té řeči smutně spínala.

Karásek si přihnul, prázdnou skleničkou bouchl na pult a třaskavě se zasmál.

„I nevěřte, lidé,“ důrazně promluvila panímáma.

„Že to není pravda, panímámo?“ zas Munková vyjela. „Vy nic v té sedničce nevíte, ale je to boží pravda. Představený musí mít zlost náramnou! Vždyť si vzal na křtiny jenom z hospody trochu skořicovky — to i ten podruh v takovém pádu přijde a vybere si tuhle nějakou pořádnou rosolku. A pekli něco? Nepekli! Masa kouska nekoupili! Je to hrůza, je to hrůza, všecko je tam nazpátek, děti pryč, on jako divoch a představená se prý ani na dítě podívat nemůže!“

„Vždyť to není pravda, lidé, co byste povídali; seděla jsem tam včera i dnes, děťátko je jako malina, radost do stavení! Lidé nemají rozum, že ty děti tak popichují!“ velmi vážně kázala panímáma, a vzavši kornouty, položila peníze, dala Dobrou noc! a chvátala z krámku.

„Neutíkaj, panímámo, proč pak utíkaj!“ úlisně volala židovka, ale panímáma již byla ven.

Sotva se po návsi rozhlédla, viděla, že v levo od Kábelů běží hospodyně míříc ke krámku a z dola že chvátá Zástěrka.

Panímáma dělala kroky rychle, jak jen mohla.

„Už po křtinách, panímámo?“ volala Kábelová.

„Už, už!“ usmála se Trampotka, ale nezastavila se.

„Víte, že ani v kostele nebyl a do hospody je nevedl?“

„Jak pak je u vás, Trampotko, jak?“ s druhé strany ječela Zástěrka.

„Chvála Bohu, dobře, dej vám Pánbůh dobrou noc!“ a panímáma neohlížejíc se šla rovnou k stavení.

Ženštiny umírnily v kroku a pomaleji šly si naproti. Setkavše se, pustily se do hovoru, při němž stále pohlížely k představeným.

„Ty mají nahnáno!“ udýchána šourajíc se po záhrobni povídala si panímáma a usmívala se, že jim tak uklouzla.

Sotvaže si zatopila, přiběhla do sedničky paní babička.

„Tuhle vám představená posílá trošku kafe,“ švitořila a drobnými, kolébavými krůčky donesla hrnek na stůl.

Panímáma volně povstavši spráskla ruce.

„Pro pána, co pak si dělá takovou škodu!“ zadivila se, ale z oček jí vyšlehla radost.

Babička bystře se otáčejíc prohlížela si sedničku.

„Povídala mi: Babičko, nezapomeňte taky na Trampotku! Tak jsem to vykonala a zas běžím!“ a již byla ze dveří.

Panímáma pospíšila ke stolu a chvilku rozradostněna patřila na plný hliňáček. Tohle se mi tu snad ještě nestalo! povídala si v duchu. A to všecko jen to děťátko dokázalo!

Ukrojila si kus chleba, ze stolku vyndala lžíci a nadrobivši, chutě dala se do oběda.

Když odpoledne viděla představeného jíti do polí, chvátala k hospodyni. Ta sedíc, kolébku s dítětem měla u postele a zvolna kolébala. Vidouc panímámu, znáninko se usmála a povídala: „Tak už je v kolíbce a kouká, podívejte!"

Panímáma radostí spráskla ruce a s úsměvem zadívala se na dítě.

„Tak co hospodář?" zašeptala.

„Nic!" a představená mávla rukou.

„Ale už přece přišel —"

Představená zavrtěvši hlavou, dodala hněvivě: „To je paličák!"

„Já bych trochu pochovala — smím, hospodyně?" zažadonila Trampotka a jen jen se nad kolébkou třásla.

Představená přestala kolébati a pokynula hlavou.

Stařena zlehýčka vzala dítě z kolébky a pěkně počala je chovati. Mělo hlavičku ve velké karkuli, jež sahala mu až doprostřed svraštělého čílka; tmavá, přimhouřená očka dívala se k světlu.

Trampotka skloněna, děťátko levačkou ovíjejíc, počala volně přecházeti, slastně se usmívala a pohlížela s dítěte na matku, co tomu říká.

„Vidíte, že to ještě se mnou jde dobře — vezměte si mne za chůvu!" povídala vesele.

„I ba, Bože, nevím, jak to teď u nás půjde, jest-li já to zastanu!" přitlumeně zanaříkala představená.

„Všecko dobře! A jen se podívejte — hubičku má jako krejcárek — i je to žihle — vš—vš—vš" a malá Trampotčina očka radostně mžourala.

Chovala a kolébala až do večera. —

Následujícího dne představená vstala, třebaže babička starostí ruce spínala.

„Musím už vidět, co se po stavení děje!" rozhodně řekla jí hospodyně.

Když babička s panímámou děťátko kácali, přišla do stavení děvečka židovky Munkové. Podávajíc představené košík, vyřizovala: „Panička se dává pěkně poroučet a posílá paní představené něco do kouta."

„Že si dělá škodu!" přijímajíc košík, nevrle pravila představená. Když vyndávala hrnek s polévkou a misku se žlutou, tučnou slepicí, děvče bystře se ohlíželo. Obdrževši košík, uhánělo domů.

Panička čekala již v otevřených dveřích.

„Dostala's od cesty?" ptala se, když děvče dobíhalo.

„Ba ne," ušklíbla se holčina.

„No — to je paní představená! Jest-li pak poděkovala?"

„I to ještě."

„To je dost!" a krátká židovka vkolébala se do krámu. —

Když představený v poledne spatřil ženu u kamen, neřekl slova; až při obědě výstražně povznesl prst a promluvil tenkým, vysokým hlasem: „Jen si něco ustroj — ještě abych musel doktořit!"

Představená mračíc se, jen hlavou pohodila. —

Večer, když se muž svlékal ke spánku, žena sedíc na lavičce u kamen zeptala se:

„Co děti?“

„A co bysme se starali!“ zazpíval.

Vyšoulala se do výminku, kde panímáma sedíc na pelesti, kolíbala.

Hned byla vzhůru, čile odhodila svrchnici a pobízela: „Tak si hajněte, hospodyně, hajněte, ať si odpočinete; bude-li křičet, i ve spaní uslyšíte!“

Představená mlčky zadívala se na stařenu a šátek stáhla si více do očí.

„Vždyť byste se sama nevyspala,“ pronesla volně, neobyčejně vřele.

„I co pak už mé spaní — i když usnu, jsem jako na vodě. Jen vy si lehněte, potřebujete toho víc než já!“ skoro zlobivě odvětila Trampotka.

Představená svrchnici ještě více odhrnula a mlčky položila se na lůžko.

Chvilku bylo ticho, jen kolébadla dunivě buchala a hodiny hrkaly.

„Jak já se vám odsloužím, panímámo!“ skoro jako ze sna zasteskla představená.

„Že byste nemluvila — ležte a spěte!“ zabublala panímáma, ale všecka se po těch slovech rozetřásla blahem.

Co živa takových slov od hospodyně neslyšela...

Zvolna kolébajíc, bzučivým, slabým hlasem počala zpívati: „Vzpomeň, ó královno milá“.

Okénka zčernala — venku byla hluboká noc. Jenom několik hvězdiček mrkavě pohlíželo k temným střechám horské vísky.

Následujícího dne kolem desáté hodiny zabočila se silnice do včelínské návsi do široka vystrojená ženština. Težký, žlutavý salup s hnědými květy měla na hlavě, modrou, černě pruhovanou vlněnou sukni jako zvon; na ohnuté paži nesla košík. Byla to rváčovská Ančka; jdouc volně, pansky se kroutila, aby ve staveních viděli, že má na sebe.

Když prošla síní a vstoupila do širokých dveří, představená klečela před kamny zabývajíc se kuřaty a kachňaty.

Na Anččině tváři objevil se nucený, kyselý úsměv.

„Dobrytro, maminko — dobrytro přeju — a vy už jste vzhůru — no pozdrav nás Pánbůh —“ volala a hnala se matce po ruce.

„I jenom nech — nech —“ utrhla představená a odvrátila se. Černé oči se jí z kostnatých, snědých tváří zle mračily.

„Snad se, pro pána, na mne nehněváte, že je u nás Veruna a Emák? Co pak je můžu vyhnat, když přijdou? Vždyť jsem sestra, ne?“ zčervenavši, rozpačitě, úlisně bránila se Ančka a pohladila matku po rameni.

„Jen si to nech —“ neobrátivši se, ostře řekla představená.

Ančka točila se chvíli rozpaky na všecky strany; potom postavila košík, shodila salup, přihladila si černé vlasy a sedla na lavici před oknem.

Byla menší, širší než matka, ještě mladá, ale pohledu mračivého. Odklopivši víko košíka, opět úlisně spustila: „Tuhle jsem vám, maminko, udělala buchty, a slepici vám nesu, ale udělejte si ji sama, nemůžu to sem nést, je to přec pomalu dvě hodiny cesty!“ a kladla jídla na stůl.

„I jen si to zas seber — tolik časů jsi nepřišla —“

„Vám se to řekne,“ dcera matce skočila do řeči, „člověk nemůže z domů, mám taky hospodářství, nemůžu to nechat, jak to leží a běží —“

„Jen mlč, mlč; kdybych takhle byla vzkázala, že si máš přijít pro kuřata, byla bys tu jak na obrtlíku, ale to vlastní mámu v nejtěžší hodině opustí!“ Představená mluvila stále stejně ledově.

Ančka vzdychla a mlčky rozhlížela se světnicí.

„A abych vám, maminko, řekla — skoro jsem se sem styděla —“ náhle rozhodněji, prudčeji vybuchla.

Představená, zastrčivši kukaň pod postel, vzpřímila se a ostře pohleděla na dceru.

Ta plaše zatěkala očima.

„Vždyť se člověku každý vyšklíbne, ne? Dlouho-li to bude se mnou trvat, a najednou mám jít k vlastní matce strojit křtiny!“ Z Anččina hlasu čišila mrzutost i hněv.

Představená poslouchajíc, zvolna klopila oči a loudala se k oknu.

„Kde pak je tatínek?“ po chvilce lhostejně zeptala se Ančka.

„I někde v obecním lese; ani si nepřej, abyste se potkali,“ odpovídala matka, ale neobrátila se.

„Proč bych si nepřála, vždyť jsem nic zlého neudělala. Povídali Veruna a Emák, že taky nad tím radostí neskákal —“ směle bránila se Ančka.

Představená se rozetřásla — všecko jí v prsou zakloktalo bolem. Náhle dala se do pláče a volala přerývavě: „Já jsem při tom nejnešťastnější, a žádný mne nepolituje — ani ta nejstarší, už vdaná dcera ne! No počkej, počkej, Ančka, však jsi ještě neumřela!“

„Proč byste plakala, vždyť jsem vám nic neřekla — že to žádná radost pro nás není, musíte snad říct sama!“ mírně, ale rozhodně odpovídala dcera.

„To žádný neví, co jsem já v těch časech zakusila! Vždyť jsem věděla, jak to bude, a třásla jsem se pomyšlením. Táta nemluví, děti jsou z domů, každý se vyšklíbne — krom té panímámy Trampotky nikdo mne nepolitoval. Zrovna jsem se podivila, když přišla, každého bych se byla spíš nadála — musím říct, že mi tuze vypomohla.“

Ančka ohrnula ret; neušlo jí, jak matka výminkářce říká.

„Vždyť nemá kouska starosti — proč by nelitovala! Jen si ji velebte — tolik roků z vás táhne takový vejměnek!“ pravila lhostejně a povstavši došla ke přístěnku, nahlédla dovnitř a zeptala se: „Kde pak máte —“ Posledního slova nedořekla, ale matka porozuměla.

„Povídám — u panímámy ve výminku, aby tady netrápilo, když ho žádný vidět nechce! Můžeš říct Veruně a Emákovi, že se domů bát nemusejí, Marijánku žádný vidět nemusí, kolíbat nebudou, chovat taky ne a spát budou moci s pokojem!“ Představená již opět mluvila ledově, jednotvárným, těžkým hlasem.

„A snad jste si nemyslila, maminko, že bysme si je u nás chtěli nechat? Zadarmo živit je nemůžeme a do práce honit taky ne. Vždyť oni přijdou — kam by šla ta naše Veruna! Ve službě by se s ní nikdo nemazlil a ručičky by ještě jináč stvrdly. Teď vidí, jak já se musím točit a co za den zkusím!“ jedním bystrým proudem kázala Ančku.

„No však proto — potřebovali dělat komedii nad lidi! Bát se nemuseli, že je ošidíme a že vám někomu ubude!“

Ančka se dala do nuceného sípavého smíchu a povídala zajíkavě: „Toť my víme — ale už taky nepřibude, když musíte pamatovat na tu malou!“

Opět bylo ticho. Představené zmáhala se nová starost, jak to všecko bude. Cítila, že to dítě bude stále překážet, a druhým dětem že opravdu ubude. Ale zas jí napadalo: Vždyť je naše jako ty druhé, a když už nám je Pánbůh poslal, má stejné právo na všecko. I umiňovala si, že pro ně všecko udělá a nedopustí na ně!

Ančka povstavši urovnala sukně a povídala: „Musím se přec taky podívat —“ A vyšla ze světnice. Vcházejíc do panímáminy sedničky, volala, hřmotně se smějíc:

„Pánbůh dobrý odpoledne! Musím se přec taky podívat na tu svou novou sestru!“

Trampotka sedíc na židli, kolébala a tenkým, suchým hlasem zpívala. Když Ančka vykřikla, panímáma leknutím rovnýma nohama se postavila.

„I Bože — pěkně vás vítám, Aninko,“ volala polohlasitě a podávala ruku.

„To jsme si neuměli pomyslit, za jakého pádu se sejdeme, viďte, Trampotko?“ kysele usmála se Ančka.

„Ba, ba, však jsem vás, Aninko, od svatby neviděla a jináč byste se u mne nestavila.“

Mladá přistoupivši ke kolébce, upřeně zadívala se na spící děťátko.

„To je buclík, viďte, Aninko?“ vesele mrkajíc, šeptala panímáma. „Takovou mám z něho radost — vždyť se mi zdá, že když mu něco povídám, všemu rozumí!“

Ančka mlčky zírala na scvrklé tvářičky dětské.

„Sedněte si u mne, Aninko,“ pobízela panímáma a sama sedla si na pelest.

Ančka sebrala vrchní sukně a sedajíc povzdychla: „I Bože!“

„Verunka a Emáček s vámi nepřišli?“ stále měkce se usmívajíc ptala se Trampotka.

Ančka zavrtěla hlavou.

„Jen jim řekněte, Aninko, aby netrápili a přišli. Ani nezvědí, že je děťátko ve stavení — já už ho mám dva dni.“

„A co pak v noci?“

„To ho maminka jednou pořádně nasytí a pak už spí až do rána. Vždyť ona Marijánka je taková dobračka, zapláče málokdy. V sobotu nám babička z Chrudimi přiveze takovou tu flašku pro děti, a až si Marijánka zvykne, bude i maminka spát celou noc.“

„A v noci nekolíbáte?“ opět ptala se Ančka.

„Až do rána kolíbu — pořád pomalinku; lehnu na bok a takhle hezky kolíbu,“ a panímáma chechtala se jako dítě.

„Vždyť se nic nevyspíte?“

„I to já, Aninko, spím, a dobře spím, třebaže při tom pořád levačkou kolíbu. Člověk jako já už nespí tak tvrdě, každé šustnutí slyší a přece se vyspí.“

„Ale dlouho-li to vydržíte — utaháte se!“

„I vydržím, Aninko, vydržím, dokad mi Pánbůh živobytí popřeje, vydržím. Kdybyste vy věděla, jak je mi teď veselo! Tohohle andělíčka mi sám Pánbůh poslal!“ a panímáma se při té nadšené řeči radostně chvěla.

„Tatínek sem taky chodí?“ vyzvídala Ančka.

„I toto — ještě tu nebyl — Marijánku ještě neviděl —“ poslední slova řekla šeptem a hledíc na Ančku, smutně kývala.

„Zlobí se, viďte?“

„A já nevím, co má v hlavě! Proč by se, Kriste Ježíši, zlobil? Vždyť je děťátko jeho, ne? Ale myslím, že on se trochu stydí — víte, je přece tím představeným — to bude to —“

„I je to bída — a neštěstí je to — pro nás pro všecky — ale jaká už rada!“ vstávajíc pravila Ančka a zase pozorovala spící robě.

Podavši panímámě ruku, řekla: ‚Tak tu buďte s Pánembohem!‘ a odcházela. U dveří se ještě poobrátila a dodala tesklivě: „Jen aby naši teď docela nezapomněli, že jsem taky dcera!“

„Nezapomenou, Aninko, nezapomenou, buďte bez starosti —“

„I já vím, jak to chodí, když je dcera z domů — ba, mně vždycky bylo hůř než je Veruně, ta má jinačí časy!“ a brala za šňůrku.

„Nemrzte se, Aninko, že vás ani nevyprovodím!“ volala panímáma.

Petlice cvakla a dvéře zapadly.

Když Ančka vcházela do velké sednice, představená vítala ji žádostivým pohledem; toužně očekávala, co o děťátku řekne, jak je pochválí. Ale Ančka se do očí nepodívala; usednuvši pravila: „Pane, vejměnice je ještě jako suk, běhá jako mladice — ta si, myslím, ještě dlouho pobude!“

Představená neodpověděla.

„Tolik roků máte ten vejměnek na živnosti! Všem nám bez něho mohlo být lepší —“

„I jo jo!“ povzdechla představená, a zamlčely se.

Z toho ticha Ančka vstala, urovnala si šaty a pravila: „Tak zas, maminko, půjdu! Tatínka dám pěkně pozdravovat!“

„Tak už utíkáš, holka?“ odpovídala matka. „Dostala jsem od Solničků buchtu, tak jsem ti ji dala do košíku, abys měla na cestu, když ti v tom zmatku ani nemám co podat. Ty děti tam nenech, ať jdou, kam patří! Za čtrnáct dní si můžeš přijít pro deset kuřátek — zatím ti je uhlídám. A jak pak dojíte?“ Představená mluvila rychle, jako poplašena.

„I bídně,“ vzdechla Ančka.

„Kdybys někoho měla, můžeš si ho časem poslat se žbánkem. Teď zas budu moct všude dohlídnout, tak se neboj, že utrpíš.“

Ančka mlčky svědčila.

„A jak pak se ti líbilo?“ představená měla při té otázce pohled plný plaché nedočkavosti a v očích vřelost i úzkost.

„Kdo?“ jakoby nerozuměla, ptala se Ančka.

„No — Marijánka —“ smutně zasmála se matka, ale chvěly se jí při tom ruce.

„I jo — — Tak s Pánembohem, maminko!“ podala ještě ruku a odcházela.

Matka vyprovázela ji až do síně.

„Doma pozdravuj — a nezapomeň je poslat!“ volala za dcerou.

„S Pánembohem!“ odpověděla Ančka a již dupala a kroutila se po záhrobní . . .

Když představený následujícího dne přijel k obědu a vešel do světnice, u stolu spatřil Verunu i Emáka.

Dcera jen hořela, Emák hlavu maje v dlani zle se škaredil.

Kolem rtů představeného rozpučel výsměšek.

„Ale? Tak už doma? A já myslel, že jsou na kolik mil!“ pronesl tahavým, vysokým hláskem. Vyplil se do kouta a čepici hodil na lavici.

„Prosím tě, táto“ — spínajíc ruce, skoro úzkostně prosila představená — „ať už je toho trápení konec.“

„No já se s nimi vadit nebudu — stály by mi za to —“ ještě tenčeji zapištěl a spocené vlasy shrnuv s čela, také usedl ke stolu.

Když představená po obědě zaběhla s trochou jídla do výminku, radostně zvěstovala:

„Tak děti jsou doma — jen aby Pánbíček dal, aby už u nás byl svatý pokoj!“

„Všecko bude dobře, hospodyně, všecko —“ kývala stařena. — —

U představených chodili potom kolem sebe jako němi; ve velké světnici bývalo jako po pohřbu.

Za to u panímámy Trampotky svítilo sluníčko.

Stařenka veselila se se svým andělíčkem. Když dítě nespalo, rozbalila si je v kolébce nebo na posteli, mlaskala na ně, tleskala, zpívala a hovořila, jako by to již mělo rozum. Kromě představené nikdo do výminku nevešel, ale panímáma si nezasteskla. Když jí hospodyně brala dítě z ruky, aby se neutahala, stařenka říkala: „Nic se nebojte — Pánbůh sám mi dává síly a skoro jsem tím dítětem omladla!“

Třebaže venku bylo překrásně, trávníky jako peřiny, panímáma ze sedničky nevycházela; představená sama ji prosila, aby se s dítětem marně neukazovala. Nechtěla míti lítost a mrzutost s mužem a s dětmi.

Třetí neděli po narození Marijánčině sešel se u představených výbor. Tatíci přicházeli s potměšilými úsměvy, mrkali do všech koutů i jeden na druhého. Představený se žádnému do očí kale nepodíval a tenkým hláskem mluvil jako ve strachu.

Baráčník Karásek seděl v koutku za stolem a čekal, až bude konec jednání, aby pak představeného potýral.

Rokovali již asi hodinu, když se nenadále otevřely dvéře, a panímáma Trampotka děťátko v čisté peřince s vypranou karkulí nesouc na ruce, vcházela.

Očka hleděla jí vesele a radost kvetla v každé vrásce.

„Musím se vám přec, páni vejboři, taky pochlubit, jakého jsme dostali andělíčka!“ jdouc ke stolu volala plným hlasem, a Marijánku držela přímo, aby jí všickni viděli do tváří.

Sousedé pohlíželi s dítěte na představeného. Ten překvapen patřil na dítě, a na rtech ztrnul mu rozpačitý úsměv.

„No, může mít váš představený radost, ne?“ když nikdo nemluvil, opět panímáma zavelebila. „Toť se podívejte, jaké to dítě má oči, jak

se moudře dívá — ne-li pak jako rozumný člověk?“ a blažena nosila děťátko kolem stolu.

„To jste si, Trampotko, nepomyslila, že se ještě stanete chůvou!“ špičatě usmál se Solnička a mrkl na představeného.

Karásek jen krátce, hrkavě vypouštěl smích.

„A to je má radost, sousede,“ hřmotně zvolala Trampotka „tak se s tím děťátkem od rána do noci těším! Podívejte, hospodáři, jak si vás prohlíží!“ a postavila se k samému představenému.

Ten chvilku upřeně hleděl na drobnou hlavu, potom dítě lehce pohladil na tvářičce, rty se mu zatřásly, a pohleděv k zemi, pravil: „Tak jděte zas, jděte, panímámo, máme ještě jednání!“ Ta slova řekl již plným, silným hlasem, jak druhdy mluvíval.

„Už jdeme, už jdeme,“ smála se panímáma a chvátala ze sednice.

Představená čekajíc na síni spínala ruce.

Když panímáma zavřela, pravila vesele: „Tak vidíte, hospodyně, že jsem dobře udělala. Potřebuje se představený za Marijánku stydět! A žádný zle nepromluvil, ani ten Karásek nešpetl!“

Tak panímáma Marijánku představila nejmoudřejším obce.

Za jitra jela představená v hedvábných svatebních šatech a v těžkém salupu k ouvodu. Hospodář ji vezl a byl jako o boží hod.

Panímáma nemohla se návratu jejich dočkati a když zas Marijánku dostala do rukou, vyšourala se s ní zrovna na náves.

Šla ji ukázat k Solničkům, Breberům, ba ani do krámku si nelenovala; a všude dítě velebila. —

Takové obchůzky se potom občas opakovaly; když Marijánka poprve zaprskala, zahoukala, zasmála se, muselo to zvěděti aspoň půl vesnice. Stařenka s tím přicházela jako s hrozitanskou událostí.

Teď také časem sedávala s Pérkovou na letním slunci a povídaly si.

Nad tím širokým, dalekým severovýchodem České země klenul se jasný zvon oblohy, v polích vlnily se zelené hladiny obilí, z lesů vylétal drozdí zpěv. Věnce vzdálených hor byly jak z pomněnek a brčálu.

A panímáma Trampotka Pérkové říkávala: „Vy nevíte, osobo, jak se mi všecko zlepšilo. Toho andělíčka mi sám Pánbůh poslal! Žádný ho rád neuvítal, jen snad já sama, ale teď, když se začíná špulit a štířit, přicházejí všickni. I ta Veruna ho tuhle pochovala a Emák se taky zasměje!“

Pérková podepírajíc rozcuchanou hlavu odpovídala: „I co pak je vám, panímámo! Na mne ať se někdo podívá! Pět dětí jsem synovi odchovala a nebude to dlouho trvat, budu chůvou zas!“ Ale na konec se tomu musela smát. — —

Panímáma Trampotka těšila se tak s dítětem až do masopustu, ale tu najednou padla na ni slabost.

Bránila se tomu, chtěla chovat jako jindy, ale když se několikráte zamotala a málem byla by Marijánku pustila, neodvažovala se již vzíti ji z kolébky. Jenom o to představenou vroucně prosila, aby jí děťátka neodnášeli; vždyť se již začínalo stavět, hopcat po stole a volat: bababa!

Když po stařence ruce natahovalo, ona sedíc na posteli spínala ruce a říkala: „Ty můj andělíčku zlatej, jak já bych tě ráda vzala!“

Plamének života rychle v ní dohasínal — už ani po té sedničce neviděla.

Jednou v podvečer ležíc jen tak na neodestlané posteli, povídala hospodyni: „Tak vidíte — už Marijánku budou mít rádi všickni. Inu, teď s ní bude radost, když začne běhat a žvatlat. Teď vám ubude můj vejmének a můžete jí ho skládat.“ A oči upínajíc k dítěti vyschlým, ale přece vroucím hlasem povzdychla: „Ty andělíčku můj malej —“ a ústa stáhla se jí k úsměvu.

Ráno ležela bez hnutí; představená zatlačila jí bledé, skelné oči, narovnala tělo a hubené scvrklé ruce složila jí na prsou . . .

* * *

Tak andělíček panímámy Trampotky oblažil jí a nebesky osvítil poslední dobu života. Života v opuštěnosti, v kraji přec jen nedomácím!

Ale — — kdo ví, neumřela-li právě v čas. Lidským andělíčkům často tuze brzy spadávají křidélka a narůstají růžky!

Vzpoura v organismu.

Napsal MUDr. Václav Moravec.

Celé naše tělo skládá se z jednotlivých tkaniv, jichž posledním elementem jest buňka, právě tak jako zárodek lidský původně pouze buňkou jest representován. Obrazně mohli bychom říci, že organismus lidský jest nesčíslněkráte rozdělená, uspůsobená a později ve skupiny, k jistým úkolům určené, sdružená buňka zárodeční. V souladu všech těchto tkaniv jest položena také jedině možnost zjevů, jež zoveme naší jsoucností čili životem.

Za normalních poměrů tento soulad vložen nám jako vínek při vstupu do života přírodou samou, jí také poskytnuty prostředky, aby dovedl organismus náš proti veškeré zlobě vnější, ráz nemocí nesoucí, s úspěchem se hájiti. Je li již stopování těchto zbraní sebeobrany lidského těla poutavé, tím zajímavější musí býti pozorování zjevů, způsobených právě nesouladem, vzniklým mezi tkanivy jednotlivými neb elementy jich samými.

Zde nejde již o obhájení organismu proti nepřátelům zevním, zde vypukla válka domácí, pravá již vzpoura některých proti všem, končící obyčejně zkázou celého těla.

Leč všimněme si již některých ústrojí, jich stavby, významu a následků, spůsobených nesouladem jich vůči ústrojím jiným.

Jednou z těchto tkaní jest krev, obnášející jednu třináctinu váhy veškerého těla dospělého člověka. Představuje se v tepnách jako tekutina purpurově červená nebo temně modročervená v žilách podle toho, zda dostatek kyslíku chová aneb ho více nebo méně postrádá, a slove, dokud nezměněna v organismu krouží „plasma“, skládajíc se z vody (90%), látek bílkovitých (8%), solí, hlavně soli kuchyňské (0·8%), cukru hroznového (0·1%), ze stop močoviny a nepatrného množství nažloutlého, neznámého barviva. V tomto plasmatu, základní to hmotě tkaně krevní, nalézá se druhá podstatná část, buňky krevní, dělící se na červené a bílé krvenky.

Pozorujme krvenky červené, objevené u člověka r. 1673 van Leeuwenhoekem! Jsou to plátky okrouhlé, penízku podobné, s obou stran ve středu něco vploštělé. Jich největší průměr rovná se 7·7, největší tlouštka 1·9 tisícinám millimetru. Tělo jejich složeno jest z hmoty téměř průhledné, jádra i obalu postrádající, a pouze, když se na ně s plochy díváme, jest střed jich něco temnější, což dříve za jádro bylo považováno, ale později vysvětlilo se právě oním vyhloubením, paprsky světelné jinak lámajícím. O velkosti jich uděláme si pojem, uvážíme-li, že plocha jedné červené krvenky obnáší 0·000.128 mm^2 a objem její 0·000.000,077.217 mm^3, čili že se jich v těle našem skutečně nalézá v jednom krychlovém millimetru na 5 millionů. Kdybychom všechny naše červené krvenky položili vedle sebe, zaujaly by plochu 2816 čtverečních metrů, to jest čtverce, majícího 80 kroků dlouhou stranu.

Buňky tyto chovají ve svém protoplasmatu barvivo krevní, haemoglobin, na nějž se váže kyslík, tak potřebný pro pochody životní našeho organismu. Jsou proto ony hlavním sprostředkovatelem výměny tkaní, dodávajíce jim kyslík ku spalování nutný. Život jich netrvá však příliš dlouho. Ony vznikají asi v žlazách lymfatických, slezině a dřeni kostní z buněk původně jádra chovajících, jež však po přijmutí barviva krevního ztrácejí, zacházejí po čase, jsouce uloženy hlavně ve vlásečných cévách jater, sleziny a dřeni kostní a barviva jich upotřebí se na vytvoření barviva žlučního neb močového. Zajímavy jsou zjevy, jež prodělávají při svém zániku. Povrch jich stává se hrbolatým, ony samy nabývají tvaru kulovitého, tak že dělají dojem útvarů malinovitých neb dokonce durmanovitých, konečně vystoupí z těla jich barvivo krevní a buňka rozpadne se v drť. — —

Daleko pestřejší obraz poskytují druhé buňky tkaně krevní: bílé krvenky, leukocyty. Jeví se jako kulovité chomáčky, světlo ostře lámající, bez obalu, ale lze v nich dokázati kromě zrnitého protoplasmatu 1 až 4 jádra a v těchto jedno i více jadérek. Zajímavé jest, že tyto bílé krvenky jsou schopny vykonávati amoeboidní plíživé pohyby. Pozorujeme-li je pod mikroskopem, vidíme, jak náhle na některé části periferie vytvoří se výběžek, s počátku malý, později větší a větší na úkor ostatního těla buněčného a po chvilce místo původního výběžku vidíme většinu těla a kde bylo původně tělo buňky, zůstává pouhý zbytek, konečně mizí i tento, a bílá krvenka urazila tím spůsobem malý kousek cesty. Jiná zvláštnost jich jest, že jsou uspůsobeny, přijímati do svého těla cizí tělíska všeho druhu, jež do nich buďto vnitřním prou-

děním plasmatu hnána jsou aneb opět vyvržena, nob bílá krvenka, přiblíživší se tělisku, obejme ho a obklíčí se všech stran, splynouc dohromady, a my vidíme, že tělisko nalézá se po chvíli v buňce samé.

Co se počtu těchto bílých krvenek týče, připadá jedna asi na 600 krvenek červených. Ony jsou schopny samy dělením se množiti, hlavně ve slezině, žlázách lymfatických a dřeni kostní.

Řekněme hned zpředu, že tyto bílé buňky nejsou asi stejného rázu, a s tím že patrně souvisí jich různá funkce, leč v této věci ještě náhledy urovnány nejsou. Dle velikosti můžeme tři druhy jich rozeznávati: bílé krvenky menší než červené, jemnozrnité až průsvitné s 1—2 jádry — bílé krvenky rovnající se velikostí červeným — a bílé krvenky větší červených s hojnými jádry a jadérky, obzvláště čilé, pokud se pohybu týče. Že ani chemicky nejsou tyto elementy rovnocenné, dokazuje různé jich chování se proti barvivům ať kyselým jako eosinu, ať basickým, ať neutrálním. Přijímajíť jadérka bílých krvenek pouze některá z těchto uvedených barviv, a dělíme je dle toho na eosinophilní, basophilní a neutrophilní. —

Leč všimněme si již živobytí těchto podivných elementů.

Viděli jsme, že nalézají se v plasmatu krevním, dávajíce se proudem jeho volně unášeti. Jsouce lehčí buněk červených puzeny jsou hlavně ke stěnám cév, kde také proudění není tak rychlé, a dokud toto ovzduší cév neopustí, nesou plným právem jméno bílých krvenek či leukocytů. Však cévy nejsou stálým jejich bydlištěm. Náhle přilne některá ku stěně cévy, jak hlavně na vlásečnicích, skládajících se z jednoduchých buněčných těles v rourky přetvořených, lze viděti, vyšle tělem buněk těchto malý výběžek, jejž po chvilce lze pozorovati na zevní ploše vlásečnice, za tímto výběžkem vtáhne se ostatní tělo krvenky, a tak vystoupí bílá krevní buňka z cévy a stává se buňkou cestující. Tyto pronikají veškerými tkaněmi, užívajíce při tom hlavně kanálkův a prostor lymfatických, všude rozprostřených i mají proto také jméno buněk lymfoidních; mohou však i tělem buněk samých pronikati, právě jak jsme to viděli u vlásečnic.

Stopujme také, proč vlastně opustily cévy krevní? Některé z nich vnikly téměř až na povrch dutin útrobných do prostor podslizničních i mezi elementy sliznice samé. Jakoby byly tušily, že jich tu práce očekává: zde třeba odstraniti prášek lpící na povrchu a dráždící buňky slizničné, i přijmou jej do svého nitra a odnášejí na místo bezpečné do žlázek lymfatických, kde v klidném ústraní buď ho stráví, neb uznajíce ho za nepotřebný, opět ze svého těla vyhošťují, aby v síti žlázek oněch neškodným mohl setrvati. Tak jen vysvětliti si můžeme, že žlázy kol průdušek a průdušinek jsou do tmavohněda až černa sbarveny u lidí, zdržujících se stále v ovzduší prachem buď organickým neb minerálním přesyceném. Zaneseny tam byly tyto částky tělu našemu cizí pouze cestujícími buňkami bílými. A podobně jako prachu zmocní se i barviva pod kůži vniklého, jak to při tetování nalézáme.

Však nejen těliska mrtvá jeví pro cestující buňky přitažlivost, ani mikroby, vniklé do těla našeho, nedovedou ujíti jich pozornosti. Kdekoliv dostane se nějaký bacill, bacterie neb coccus do tkaní organismu našeho, již tu jsou také naši harcovníci, aby s nimi svedly potýčku. Tu vidíme,

jak zajavše je, ubíhají s nimi do žlaz lymfatických aneb přímo na místě samém snaží se je stráviti a tím ostatní tkanè před zhoubným jich působením chrániti, byť by při tom samy zahynuly.

V této nové hodnosti představují se nám cestující buňky ve světle zcela novém i slovou odtud buňky žravé, phagocyty. Však tím starostlivost jich o zachování rovnováhy těla našeho není ukončena: pohledněme jen na tyto bílé buňky, chovající v sobě ostře světlo lámající kapinky tukové! Teprve po dlouhé době podaří se nám vypátrati, že tuk tento pochází z nahromadění se jeho na místech jím oplývajících, jak se děje ku př.: při zlomeninách kostí neb při zvrhlých pochodech tkané nervové, a naše hospodyňky snaží se z látek těchto zachrániti, co se dá ještě pro jiné ústroje upotřebiti a neopovrhnou ani kapinkou tukovou, vždyť ji mohou reservovati pro všechny možné případy nedostatku v budoucnosti.

A v této šetrnosti hospodářské jdou ještě dále. Dejme tomu, že někde úrazem zevním dojde k výlevu krevnímu do některé tkaně, při čemž celá řada červených krvenek vypuzena z cév, aneb že některá buňka sestaravší vypověděla svoji funkci. Přece dlužno z nich zachrániti, co možno, třeba jen ono barvivo krevní, jehož lze využiti buď na vyrobení nových červených elementů krevních aneb k vytvoření barviva žlučového neb močového. I uchopí cestující buňky kousky barviva, volně z roztříštěných buněk ve výronu krevním ležící, nebo sestárlou červenou krvenku samu a pospíší s nimi třeba do sleziny, aby tam v zátiší, odejmouce jim barvivo, jiným nově vznikajícím buňkám krevním je předaly, neb do jater, aby z trosek barviva mohlo se vytvořiti barvivo žlučni. Ba dle náhledu některých badatelů jde péče jich o znovutvoření červených krvenek tak daleko, že vypudivše ze sebe jádro, jež později dále za základ jiným buňkám slouží, a přijavše barvivo krevní, samy se v červené krvenky přetvořují.

Ale tím vším činnost bílých krvenek není ukončena. Dejme tomu, že někde na povrchu těla úrazem pokožka poraněna, že rankou onou vniknou jisté formy mikrokokků, hnisání zaviňující. Jistě při tomto úrazu vystoupí byť i nepatrné množství krve a poněvadž to vše dráždí tkaň dotyčnou, dostaví se k první pomoci i cestující buňky. Jim podaří se všechny šťastnou náhodou nečetné mikroby stráviti, ony již i volně ležící barvivo krevní odstranily, ale dosud je souvislost tkaně přerušena, mezera vzniklá musí býti něčím nahražena, nějakou vložkou slepena. Tuto vložku bude tvořiti jemné a nepatrné množství vazivové tkaně, vzniklé z protáhlých a na svém konci ve výběžky rozštěpených buněk cestujících, jež spojujíce se s podobně přetvořenými buňkami stálými dotyčné tkaně, ztrátu vzniklou poraněním takto nahražují. Zde tedy přetvořily se buňky cestující v buňky pevné, vazivové, a slovou proto fibroblasty, vazivo tvořící. Jindy ale jest oněch mikrobů přílišné množství, celé houfy bílých krvenek v boji s nimi zajdou, zajdou i buňky stálé, tkani vlastní, či prostě řečeno, dojde ku zhnisání této partie; tu objeví se bílé krvenky jako buňky hnisavé, jež obsahujíce v těle svém mikroby, již nejsou žádné funkce schopny a často v mollekularní drť se rozpadávají. Však i zde jsou organismu ještě k prospěchu. Po určité době musí tato dutina hnisem naplněná buď uměle nožem otevřena býti, aneb nahlodáním stěn ji kry-

jících hnis sám cestu na venek si otevře; s ním pak odteče většina mikrobův a zbývající dutina teprve vyplní se vazivovou tkaní, jak jsme to viděli dříve. —

Stopovali jsme bílé krvenky či leukocyty v celé jich činnosti, poznali jsme je jako buňky cestující, jako phagocyty či buňky žravé, pozorovali jsme práci jich jako fibroblastů, vazivo tvořících a dovedli jsme je až k jich odumřelému stadiu, k buňkám hnisavým i musíme říci, že si zasloužily plným právem naší pochvaly ve snaze, prospěti organismu každým směrem. Tím více nás musí zarmoutiti poznání, že i ony, zapomenuvše na všechny své povinnosti, stávají se odbojnými proti vlastnímu svému hostiteli, lidskému organismu.

Roku 1845 totiž Virchow první upozornil za jistých chorobných okolností na „bílou krev", zaviňující celou řadu symptomů, vedoucích obyčejně ke smrti dotyčného individua. Tak stal se objevitelem nové, dosud neznámé choroby, mající jméno leukaemia (bledokrevnost). Její význačný příznak jest nedokrevnost, jevící se průzračnou bledostí pokožky a sliznic. Tato zaviňuje také povšechnou matnost, nechutenství, poruchy zažívadel, tlukot srdce a nedostatečné dýchání. Sem též patří zjevy vznikající z nedokrevnosti mozku: bolesti hlavy, závratě, hučení v uších, omdlévání, duševní lhostejnost. Jako následek porušené výživy dostaví se záhy chybné složení stěn cévních i nastanou výlevy krevní pod kůži, z nosu i do orgánů, z nichž někdy smrtícím jest krvácení do dužniny mozkové. Vedle toho nejsou řídky opuchy podkožního vaziva a hromadění tekutiny krevní v prostorách hrudních a břišních, stav nemocného tím více ztěžující. Jiné nebezpečenství spočívá v tom, že v chabém takto organismu celá řada nemocí snáze se usadí, z nichž ne poslední jest zbubření hrtanu, zánět plic a tuberkulosa.

A pátráme-li po podstatě této choroby, najdeme, že poměr mezi červenými a bílými krvenkami co do počtu jest porušen. Kdežto za normalních okolností asi na 600 červených krvenek přichází 1 bílá, najdeme zde, že stěží dvě červené krvenky přicházejí na jednu bílou. Tedy naše bílé elementy jsou obrovsky rozmnoženy. Však ony se nerozmnožily snad za účelem blahodárným, spíše naopak. Již jako by jim osud našeho organismu na mysli netanul: ony zdráhají se vykonávati svých bývalých funkcí, jak dříve jsme viděli, nestarají se tak horlivě, aby cizí tělíska nebo mikroby do těla vniklé pečlivě v žlazách lymfatických deponovaly, nesvádějí s mikroby tak úspěšné boje jako dříve, tkaně tělesné bez obrany v šanc jich řádění vydávajíce, nepečují, aby vazivově nahražovaly defekty v těle vzniklé, neujímají se již churavých neb stářím sešlých krvenek červených, již také neznají oné obětavosti, aby přijmouce barvivo krevní v červené krvenky se přetvořovaly, ba naopak, nyní staví se přímo nepřátelsky proti těmto svým bývalým kamarádům. Jakoby furiemi hnány aneb rozpustilou bujností povzbuzeny pouštějí se i do těchto drahocenných elementův a proto nacházíme v krvi leukaemické počet červených krvenek tak zmenšený, proto objevují se tam tak hojné trosky z těla jich v podobě ohlodaných aneb v drť rozpadlých elementů. A aby jich k této zhoubné práci bylo ještě více, rozmnožují se samy úžasně nejen dělením trvajících již buněk bílých,

ale na všech místech, kde za normalních poměrů bílé krvenky vznikají, jako ve slezině, dřeni kostní, žlazách a tkaních lymfatických v orgánech rozprostřených, všude vidíme, že produkce jich jest zvýšena. Proto nacházíme orgány ty ještě za života chorého značně zvětšeny. Nemůžeme ani přibližně určiti, jak dlouho by toto jejich řádění trvalo, kdyby složení a síla organismu nebyla již utrpěla tak, že zachází tento sám sebou, a se zánikem jeho připraven i stejný osud našim vzbouřencům.

Co je k této podkopnické práci pohnulo, dosud nebylo lze s určitostí vypátrati. Rovněž jako, které formy bílých krvenek na této domácí vzpouře se súčastňují. Pozorovalo se jenom, že hlavně ony tvary, jež jako eosinophilní jsme označili, v rozhodné převaze jsou. Také i léčení této choroby dosud není korunováno takovým výsledkem, jak bychom si přáli. Jest tím vinna jednak krátká doba, co na nemoc jako takou teprve poukázáno bylo, jest tím vinna také rozmanitost skladby a přílišná rozsáhlost tkaně krevní a nadměrná volnost jednotlivých jejích elementů. Lékař má pouze možnost ve svých prostředcích, následky zhoubné činnosti bílých krvenek opravovati, tělu síly dodati, ale zastaviti jich škodnou práci, přivésti je opět k vykonávání bývalých funkcí tak blahodárných, ten úkol čeká ještě svého rozřešení.

Připusťme námitku, že je tkaň krevní příliš rozvětvena a svojí všudypřítomností že přispívá snadněji k záhubě organismu za poměrů tak nepříznivých, jak vylíčeno. Obraťme proto pozornost k buňkám tkaní jiných, tvořících pro sebe celky jaksi uzavřené.

Víme, jak důmyslně jednotlivá tkaniva, mají-li vyhovovati svému účelu, jsou sestavena. Vizme jen kůži, jež majíc chrániti celý povrch našeho těla obdařena jest ve svých nejhořejších částech pevnou vrstvou těsně na sebe nasedajících buněk, jež, aby mohly lépe úkolu svému dostáti, v nejpovrchnějších řadách vzaly na sebe charakter útvarů téměř rohovitých. Vizme jen vnitřní stěny dutin, jak vystlány jsou jemnou sliznicí, obsahující buď rozlehlé, ploché buňky váčků vzduchových, dýchání přímo sloužící, neb dlouhé cylindrické, v klkovité útvary různě sdružené, jen aby hodně plochy zaujati mohly, vstřebání potravy sprostředkující. A pozorujme činnost buněk v jednotlivých žlázách, tu v ledvinách na klubíčkách Malpigických, tak hustě cévami vláskovitými opatřených, jak procezování nepotřebných neb přímo škodlivých látek z těla obstarávají, neb v játrech, jak žluč k trávení nutnou připravují, neb žlazách prsních, jak mléko mateřské dohromady skládají, a všude vidíme soulad mezi těmito buňkami, většinou epithelialními zvanými, a orgánem, jejž povlékají, vystýlají neb skládají. Ba právě jen touto harmonií možno si vysvětliti správnou funkci řečených ústrojí, tak citlivých na každou změnu složení, tak choulostivých vůči strádání jednotlivých svých elementů.

Tato správná funkce měla by trvati až do úplného vyčerpání všech sil toho kterého ústrojí, až k processu marantickému, věnčícímu na konec záslužnou činnost celého našeho organismu. Však náhle tento soulad v některé tkani jest porušen — buňkami jí vlastními, jež postavíce se proti orgánu, jejž dříve samy podporovaly, rozruší ho, zasáhnou nejbližší okolí a zničí na konec tělo lidské úplně.

Jest to nový příklad vzbouření se některých elementů proti celku.

Máme totiž na mysli zhoubnou nemoc, zvanou rakovinou. Jest dosti známo, že choroba tato počínajíc zprvu jako nepatrný zatvrdlý nádorek vede postupně k záhubě všech ústrojí tělesných a tím i ku záhubě vlastní.

Vizme jen, jak se to odehrává a obraťme zřetel svůj k našim rtům, svojí červeností tak mile k výrazu obličeje přispívajícím. Poněvadž na nich se děje přechod z venčí do dutiny ústní a stále potravou, nápojem a vzduchem zevním jsou drážděny, jsou potaženy sliznicí, uspůsobilou snášeti všechna tato protivenství. I opatřena jest tato sliznice celými řadami buněk nad sebou uloženými, jež nejdoleji jsouce kostkovité přecházejí čím dále k povrchu tím více v buňky plošší a plošší, až na konec nabývají charakteru buněk zatvrdlých, chránících tuhostí svojí vrstvy spodnější před nahodilým poškozením. A jak tyto nejpovrchnější útvary odpadávají, ponenáhlu odumírajíce, tak starají se elementy spoduěji ležící o jich nahražování, stále se dělíce a oplošťujíce. V tomto nahražování vrstev horních vrstvami spodními spočívá soulad sliznice retní a jeví se prospěšným. Pojednou ale tyto buňky dolních oddílů slizničných, konavší po celá desítiletí funkci svoji bez reptání, vypovídají službu. Ba ony nejen že zastavují svoji blahodárnou práci, ony přímo nepřátelsky proti ostatním tkaním se staví, vyvolávají v organismu změny tak zhoubné, že ho zcela zničí a s ním i sebe. Pravá to vzpoura domácích jednotníků, vedoucí k úplnému rozvratu a zkáze celku.

Náhle do nich vjela ta činnost podkopnická. Není možno, objeviti pravou příčinu jich počínání. Rozmnožují se sice stále dále, ba ještě s větší nyní čilostí, ale ne aby nahražovaly vrstvy nad nimi ležící, tak pravidelně seřaděné, nýbrž aby vnikaly do hloubi, do vaziva podslizničného. Již více se neseskupují v útvary stejnoměrné, ladné, právě naopak: tu vytvořily nepravidelné čepy, tu skroucené pruhy, onde útvary hnízdovité, a v této snaze, co možná hodně mnoho se rozmnožiti a bujně na všechny strany se rozšířiti, nešetří ani tkaní sousedních, zatlačují vazivo podslizniční, vnikají mezi svalstvo pyskové, naplňují prostory a žlázy lymfatické či sběrné, nešetří ani cév, prodírajíce se stěnami jich a ničíce je tlakem svých útvarů, nevyhýbají se ani nervům, jež dávají centrálním nervovým orgánům bolestí zprávu o smutném tomto stavu panujícím v periferii těla. Tak podaří se jim po čase tkanivo pysku celého rozrušiti: místo jeho elementů najdeme samé buňky rakovinné, jak oni odbojníci nyní se zovou, v pruhách, čepích, hnízdech bez ladu a skladu rozšířené. Tato jich činnost jeví se na venek jako malý, tvrdý nádorek, nepravidelně do sousedstva přecházející, dosti bolestivý, jevící snahu stále a stále se zvětšovati. Konečně opanovaly buňky rakovinné pole úplně, ale pravě v ucpání žlaz lymfatických, v rozrušení nervův a zatlačení cév krevních připravily si samy záhubu. Celé místo rakovinné jest následkem toho špatně vyživováno, v buňkách jeho nastávají pochody chorobné, degenerativní, jevící se hlavně na povrchu celého útvaru nádorovitého a část jeho odumře. Úmrť tato jeví se jako vřed nepravidelný, hojně mokvající, se zatvrdlou nádorovitou spodinou. Zvenči vnikají do něho snadno mikroby hnisání vyvolávající a tím processy rozkladné ještě více se urychlují. V té době bezohledný nůž chirurgův může vyříznutím veškerých rakovinou zachvácených míst vyléčení zjednati.

Často však se stává, že pacient přijde nepříliš záhy, neb že nůž nemohl odstraniti všechny zárodky nádoru, zbudou v okolí řezu mikroskopické stopy jeho, a tyto po měsících, někdy i letech, když již naděje na trvalé vyléčení se zdála jistá, počínají svoji práci znova, tvoření rakovinného útvaru děje se opět, dojde k recidivě či obnově celé choroby.

Avšak buňky rakovinné nespokojují se pouze zničením tkaně, v níž původně svoji vzpouru vyvolaly, viděli jsme, že prosákly okolní žlázy lymfatické, či že je infiltrovaly i dají se zvolna proudem lymfy unášeti na místa vzdálenější a uchycujíce se v sousedních orgánech, počnou i v těchto se rozmnožovati a tkaň jich ničiti. Ba jiné nedočkavé a nespokojené s klidným tokem v cevách lymfatických proniknou raději stěnou žíly neb tepny a teď rychlým tempem vln krevních uchváceny, dávají se dopraviti do ústrojí nejvzdálenějších, všude zhoubně proti stávajícím poměrům řádíce. Tyto druhotné útvary nádorovité ve vzdálených místech sídla původního zovou se metastasemi či přenesením celého pochodu chorobného do tkaniv zdravých, zpočátku nezachvácených. Teď již není pomoc chirurgická příliš platna. Postiženy ústroje choulostivé, v hloubi ležící, příliš nepřístupné, ba celé téměř tělo jest buňkami rakovinnými již prosáklé.

Činnost jich jest také dovršena: soulad nejen na místě původním, nýbrž v celém těle podařilo se jim rozbiti a to tak důkladně, že organismus, nemaje více normalního složení, hyne jako stavba dřevěná, červotočinou zcela rozrytá. Se záhubou jeho přichystaly si však buňky nádorovité i zasloužený trest za své počínání: zhynou právě tak jako ono těleso, proti němuž snaha jich byla namířena.

Tento smutný konec v obou případech našeho pojednání jest všem elementům odbojným společný. Vítězná smrť, předčasně prací jich přivolaná, vyrovná záhy protivy mezi odbojníky a trvajícími útvary, vkrátce na to zavládne klid po celém bojišti a zničený organismus propadá poslednímu processu — hnilobě.

V americkém vlaku.

Úryvek z cesty k Tichému Oceánu. Píše Pavel Albieri.

I.

Nebetyčné vrchy Skalních Hor, nejkrásnějšího právě jich oddílu, tvořícího vyhlášené horské „parky“ v Coloradu, ustoupily již značně od trati naší a viděti bylo v dálce na levo pouze některé ty běloskvoucí vrchole, mezi nimiž vynikal zvláště Long's Peak, závodící ve výšce s evropským nejvyšším horským obrem Mont Blankem. Nižší vrchy a úbočí celého pásma, vroubícího na východě tak zvané Middle a North parky, veliká a půvabná to údolí ve klínu pohoří, splynuly již jen v tmavomodrou hmotu, v níž nebylo lze rozeznávati podrobnosti. Osněžená, ledem pokrytá temena hor leskla se a zářila v paprscích dopoledního květnového dne, kdežto doleji, po lesnatých stráních, panoval chlad a stín, po němž jsme na holé, vyprahlé prérii již nyní div nevzdychali.

Vlak náš, opustiv o osmé hodině ranní Denver, překročil za La Salle, Colo., jižní rameno řeky Platte a stoupal zvolna po svahu nesmírných „Velkých Planin Velikého Západu“, táhnoucích se již od Missouri vždy výše až po Skalní Hory. V poledne měli jsme býti v Cheyenne, hlavním městě „dobytkářských králů“ ve Wyomingu, a teprve druhý den o desáté hodině dopoledne měl vlak doraziti do Ogdenu v Utahu, prodrav se průsmykem u Laramie hlavním pruhem Skalních Hor a minuv velké planiny kolem Zelené Řeky i pohoří, vroubící kotlinu Velkého Slaného Jezera. Poprvé měl jsem viděti rozsáhlé pustiny amerického Západu v celé jejich ohromnosti a veškeré ty prérie, které jsem dosud viděl, a které se neminuly s mohutným již na mne dojmem, měly býti v každém směru ještě daleko překonány. Posud však viděl jsem kolem sebe tutéž rovnou, jen trochu zvlněnou prérii, jako při jízdě do Denveru, tutéž písčitou, vyprahlou půdu, tutéž vyrudlou nízkou trávu, kteráž špatně odpovídá obvyklé u nás představě, jakoby prérie byla utěšenou lučinou, plnou bujné květeny, v níž i jezdec takřka mizí. Zde se neukryje v těch vyschlých, řídkých trsech ani myš a proto bylo dobře pozorovati čilý život v četných osadách „prériových psů“, podobných našim skřečkům. Zvířátka, o něco větší než krysa, ale barvou i poněkud hlavičkou s bystrýma očima jim podobná, panáčkovala před vlakem, zvědavě se dívajíce na podivnou obludu lokomotivy. Přední nožky složeny na tučném bříšku, s ušima do špičky, nezdáli se prérijní psíci pranic vlaku báti, jsouce naň asi zvyklými a vědouce, že jim neublíží. Když je to omrzelo, postavili se na všecky čtyry, zatřepali velmi komicky krátkým, směle vztýčeným ocáskem a skočili do některé z děr, jimiž celá prérie zdála se býti důkladně provrtána. Jiní pobíhali kolem hopsavými skoky, honili

se, rvali, ať už do opravdy, nebo pro zábavu a vůbec jevili velkou čilost. Avšak i to podívání přestávalo mne již zajímati a jiného v prérii nebylo. I dobytka bylo málo zde viděti a to jen v dálce.

Věnoval jsem tedy pozornost svou teprve nyní ctěné společnosti vagonu, v němž jsem se nacházel. Americký železniční vůz jest, jak je snad všeobecně známo, velmi dlouhý, v jednotě, bez kupé, a vycpaná sedadla, každé pro dvě osoby, jsou postavena při oknech, tvoříce uprostřed uličku. Vstupuje se ze předu a ze zadu, nikoli však ze strany, a pohyblivé lenochy sedadel umožňují, že každý může seděti „po koních", nebo opět společnost může zaujati po každé straně uličky vždy dvě sedadla, čtyry místa, naproti sobě. V každém voze je veliká plechová nádoba s ledovou vodou, a pak kamna. Zařízení toto má své mnohé přednosti, zvláště pro americké poměry, pro dlouhé cesty v málo obydlených krajích a při velmi špatné často povětrnosti, ale má také své nepříjemnosti, hlavně v tom směru, že je cestovatel neustále vyrušován. Koho však nebaví vyhlídka, může nalézti často náhradu v zajímavém mnohdy pozorování společnosti ve vagoně, obyčejně četné a velmi různé, zvláště na takové hlavní trati, jež skutečně může býti právem nazvána mezinárodní.

Abych pravdu řekl, byl bych pozoroval ještě asi dlouhou chvíli osady hrabošů u trati a modré hory s bílými čepičkami v dálí, kdyby nebyl býval náhle sluch můj přímo uražen pronikavými zvuky protivné tahací harmoniky, jež se začala ozývati na druhém konci wagonu. Rozeznal jsem pak hned po několika tonech i při rozladěném, dýchavičném hudebním nástroji, že jsou to zvuky krásné, pohnutlivé písně „Alles, was von Hamburg kommt, muss gestempelt sein!" za kteroužto skvostnou skladbu měl by býti „básník", rovněž jako původce nápěvu, i každý, kdo si v ní libuje, zavřen nejméně do blázince. Nebylo pochybnosti, že u harmoniky sedí Němec, a poohlédnuv se ku pramenu těch uchorvoucích zvuků, spatřil jsem velice ctihodnou skupinu.

Chlap asi třicetiletý, s červenou tváří, přizrzlými štětinami místo vousů a s placatou černou čepicí pruského vzoru na šišaté hlavě, oddával se s přimhouřenýma očima blahému požitku svého koncertu. Oblečen, či spíše vysvlečen, byl do tmavomodré tisknuté košile, jakou nosí v Evropě dělníci ve strojírnách a kalhoty stejné barvy i jakosti byly zavěšeny na červených šlích barbarského vzorku.

Vedle něho seděla mladá ženština, také až v povážlivých nedbalkách, jimiž bezohledně na svět se dralo prádlo, kterému bych rozhodně křivdil, kdybych ho nenazval podle práva a pravdy špinavým. Ženská ta, velice bledá a stále sebou vrtící, popolehávající na sedadlo, opěradlo i na onoho mužského, vypadala jakoby měla mořskou nemoc, nebo byla — opilá!

Naproti tomuto párku zaujímala obě místa sedadla tlustá, nastrojená matrona, v černých hedvábných šatech, s velikými, těžkými, zlatými náušnicemi, s červeným obličejem, poďubaným od neštovic a s velkým nosem, majíc na hlavě velice bojovný klobouk s rudým pérem, ruce naražené v rukavičkách. Seděla ošklivě roztažena, v plném však vědomí důstojnosti, s vějířem jako velrybí ocas.

Vedle těchto tří osob, na druhé však straně uličky, seděly čtyry

„dámy“, opět jen velmi „lehce“ ustrojené, v jakýchsi více méně špinavých a křiklavých županech, které nebyly ani řádně zapjaty. Byly vesměs skoro tlusté, bujných forem, ale, jak se zdálo, málo kyprých. Na rozcuchané jich hlavy nebylo příliš radno podívati se člověku, jenž má slabší žaludek a také žluté tváře jejich byly velmi málo půvabny. Kůže byla samá vráska, až do šeda, jako rozorána, a při ostřejším na ně pohledu, jejž jsem si na zdař bůh dovololil, jda konečně jako náhodou kolem, abych si zajímavou společnosť přece lépe prohlédl, spatřil jsem nepopíratelné známky častého líčení sprostými, škodlivými „šminkami“. Tentokráte nebyly však ani nalíčeny, ani učesány a tahy jejich vypadaly tím hrubší, odpornější. Herečkám se však rozhodně nepodobaly. Tedy čemu? Byl jsem s úsudkem svým velmi brzo hotov.

„Nu, jak se vám ty dámy líbí?“ tázal se mne s úsměvem, když jsem po procházce opět usedl, starší elegantní pán, se zlatým skřipcem, s pěkným knírem a prošedivělým již vlasem, jenž seděl hned za mnou. Byl se na mne již po dvakráte obrátil s otázkou, poprvé kolik je hodin, podruhé v La Salle, kdež přál si věděti jméno stanice, vida v mých rukou jízdní řád a mapu. Oděn byl ve dlouhý šedivý plátěný kabát či spíše plášť, podobný kaftanu polského žida, tak zvaný „duster“, dobrou to ochranu obleku před prachem, jehož je zde všude více než dosti. Živé, tmavé oko a celý tvar obličeje i vzezření značily Francouze, v čemž jsem se také nemýlil a v brzku byli jsme ve frančině, která nám oběma byla milejší řečí než angličina, jíž mimo to každý kolem rozuměl.

„Ony Němkyně? Moc krásné!“ odpověděl jsem ironicky. „Pěkná společnosť!“

„Jedou do San Francisca!“ sděloval Francouz. „Jest to asi nově importované zboží lehkého druhu. Ta stará, to je jistě majitelka ústavu, která si jela pro novou okrasu bezpochyby až do Německa. Jedu s nimi už z Kansas City.“

„A co ten chlap s tou harmonikou?“

„To je hlídač, aby té staré třeba neutekly, jak by se mohlo státi. Mluví anglicky a byl nejspíše zjednán v New Yorku. A tuhle ty dvě jsou také Němkyně!“ ukazoval Francouz na dvě mladé ženské nedaleko nás.

„Také pěkné!“ usmál jsem se, vida jednu zrzavou, rozdrbanou hlavu, a obličej, jenž takřka mizel pod velkými, hnědými pihami. Druhá hlava vyčnívající nad lenochem, byla rusovlasá, stejně rozházená, ale obličej bledý a hubený jako umučení. Obě ženštiny, podle všeho děvčata, byly malé, slabé, chudé a nepořádně oděné, uválené a — špinavé.

„Ta světlovlasá má dítě!“ seznamoval mne dále Francouz s poměry a památnostmi vagonu.“

„Kde?“ divil jsem se, nic podobného nevida.

„Tam v tom vaku na sedadle! V noci plakalo, chudák, po kolik hodin!“

Pohlížel jsem s mimovolnou soustrastí na tu ubohou postavičku s maličkým, bledým, utrápeným obličejem, chorobně modrým.

„Jede z Evropy?“ tázal jsem se.

„Myslím, neboť neumí ani slova anglického a cestuje někam velmi daleko, až za Portland, jak povídal konduktér!“

Ubohá osobička s dítětem, nemluvnětem, na tak daleké cestě!

II.

Bylo již k desáté hodině, a minuli jsme právě novou stanici když z další zábavy s Francouzem a pozorování ostatních cestujících vyrušil mne náhle malý mužík v černé košili, kteráž však není v Americe, zvláště na cestě, nijak zvláštní, v černém dlouhém kabátě a s černou hedbávnou cestovní čepičkou na hlavě. Byl hubený, hladce oholený, krátce přistřižený, ale nevypadal jako duchovní, nýbrž spíše jako kostelník. Šel po vagoně a ukláněl se všem cestujícím, něco jim šeptaje a s nimi jednaje. K mému překvapení obrátil se ke mně se zdvořile, ba prosebně pronesenými slovy:

„Navštivte, prosím, služby boží!"

„Cože?" zvolal jsem překvapen, nechtě věřiti svým uším, mysle, že jsem snad neporozuměl.

„Služby boží, zde ve vlaku, asi na půl hodiny!" pokračoval mužík. „Jděte jen, prosím, do zadního vozu, do posledního! Za pět minut se začíná!"

Díval jsem se pln udivení na svého společníka, který slyše pozvání, jež platilo zároveň jemu, přikývl a slíbil, že přijdeme hned, načež mužík pokračoval v dalším zvaní.

„Co to?" tázal jsem se.

„Nevím," odpovídal Francouz se smíchem, „ale nejspíše to budou Mormoni, kteří tak agitují!"

Ba ovšem, to je možné! Vzpomnělť jsem si nyní rázem na pěknou episodu ve znamenité Verne-ově „Cestě kolem světa za osmdesát dní," jež mi při pouti těmito končinami, v ní zmíněnými, tak často tanula na mysli. Líčenoť tam „pohostinské vystoupení" mormonského missionáře, který uspořádá po cestě ve wagonu „kázání", a probírá historii a zásady církve „Svatých posledních dnů". Cestující, které zahnala zvědavosť do wagonu, pomalu se ztrácejí, až zůstane samojediný Passepartout, výtečný sluha Foggův, ale i ten, když je přímo vyzván kazatelem, radujícím se z ochotného posluchače, aby rozmnožil řady přívrženců mnohoženství svou vzácnou osobou, odpoví rozhodně „Ne!" a uteče statečně také, zanechav stoupence Joe Smitha a Brighama Younga kázati na poušti.

A něco podobného viděti naskytuje se snad nyní příležitosť i mně, který jsem měl dosud líčení ono za úplně vymyšlené, nápad onen za přeamerikánštělý, za pouhou satyru! Tedy je to snad přece pravdou, že Mormoni agitují tímto způsobem?! Byl jsem ovšem skutečně zvědav.

Zvedli jsme se a ubírali se po celé délce velikého vlaku, jenž mne překvapil svou výpravou. Byl to již pravý transkontinentální vlak západní: dva obyčejné vozy pro pasažéry „jen tak", vůz pro kuřáky, dva wagony pro přistěhovalce či osadníky, s pryčnami pro spaní a kamny pro vaření, jeden vůz pro touristy, zařízený podobně, ale chuději a jednodušeji než další dva wagony Pullmannovy, spací to vozy, dále wagon s jídelnou a kuchyní, až konečně octli jsme se před vchodem do černě natřeného, zlatem pěkně zdobeného vozu, na jehož dveřích stkvěl se nápis „EMMANUEL". Otevřel jsem a octl jsem se v úplné — kapli na kolách!

Po celé skoro délce velikého vozu byly postaveny žlutě natřené lavice na způsob lavic kostelních či školních, s uličkou uprostřed. U dveří vítal nás muž v modrém obleku zřízenců vlaku, ale bez obvyklých služebných odznaků a s nápisem „Chapel Car“ (kaplový vůz či vozová kaple) na čepici. Posýlal nás do předu, abychom si tam usedli, avšak poděkovali jsme a zůstali jsme vzadu za obecenstvem, jež plnilo asi dvě třetiny všech míst v lavicích. Příchod náš nijak je nevyrušil, neboť každý byl v plném zpěvu nějaké písně dosti veselého nápěvu. Onen sluha rychle přiskočil a podával nám červeně vázané knihy, zpěvníky, jež se nacházely v zásobě v příhrádkách lavic. Zároveň ohlásil nám číslo nápěvu, jak jsou písně srovnány, ale vida, že se nemáme k tomu, abychom si vše sami nalezli, nebo že mu snad nerozumíme, vyhledal nám nápěv i s notami, nepřestávaje hlučně přizvukovati ku zpěvu, jenž zvláště hlasitě vyzníval v refrainu „Jesus saves! Jesus saves!“ t. j. Ježíš spasí.

Nadšený zpěv celého shromáždění provázen byl zvuky velkého, pěkného harmonia, umístěného na výstupku v čele této pohyblivé kaple. Seděla u něho dosti mladá dáma s vlasy jako len a v obličeji trochu dolíčkovitá, v šedivém a žlutém cestovním obleku a s velikou strakatou mašlí u krku. Hezká rozhodně nebyla, ač se stále snažila co nejpřívětivěji, co nejpříjemněji se usmívati.

Podle harmonia nacházel se pak na témže podiu krásný, bohatě zlacený pult umělé práce, představující amerického orla s rozpjatými křídly, na nichž ležela velká, tlustá kniha s červenou ořízkou silně okovaná a celá ctihodného vzezření, bezpochyby nějaký kancionál. A u pultu stál, s tváří obrácenou k obecenstvu, mladý, štíhlý člověk ve tmavším, ale nikoliv černém obleku, s bílým, přehnutým límcem a barevnou kravatou, jenž dával horlivě takt, prozpěvuje zároveň „hlasem vysokým“. Byl nápadně podoben česko-americkému básníku Václavu Jungovi, překladateli Puškinova „Evžena Onėgina,“ takže jsem už opravdu myslil, že praštiv úřednickým postavením v bance v Cedar Rapids, Ia., stal se mormonským duchovním.

Pozadí za výstupkem zastřeno bylo tmavozelenou těžkou, drahou oponou, za níž po jedné straně vykukovala místnost jako „Chambre separée“ či „extra kabinet“, zde snad sakristie, což se mi však později ukázalo jako obydlí kočujícího kazatele a jeho drahé — polovice? Či jak se to řekne u Mormonů, kteří mají přece žen několik?!

(Pokračování.)

Oprava.

Vyobrazení na str. 448. v dubnovém sešitě představuje střevíčník, nikoli láčkovku, jak v podpise mylně udáno.

Alešova illustrace k národní písni.

Zverbovanec.

řeškoda nastokrát,
že musím zanechat
milování:
začal jsem milovat,
musím mašírovat
bez meškání.

Dal jsem se na vojnu
pod rejthary,
když po všech ulicích
v Českých Budějicích
verbovali.

(Z Prachenska.)

Z „Ptačích motivů“ Adolfa Heyduka.

Lesní skřivan.

Bloudil jsem z jara po lese,
tesknota duši mi hnětla,
démanty v sosen koruny
luna již sypala světlá

Na blankyt hvězdy žasnoucí
v zářivém slétly se roji;
pyšně se nebe zhlíželo
v tekoucím pod skálou zdroji.

Nadhera všude: na stráních,
na nízkém křoví i mechu . . .
slyš, ký to soulad líbezný
toužebných zvuků a vzdechů?

Jásá to, kvílí zas a zas . . .
divno! to slavík snad zpívá,
což i ten pustých krajů kout
křídlaté poety skrývá?

Jaký to zázrak vznešený
v borovic nevlídném houští!
Aj, toť můj lesní skřivánek
v ráj svého snění mne pouští!

Naříká, kvílí bez konce,
v zoufalství duše jak mladá,
a zas jak rosa útěchy
do sprahlých ňader to padá.

Jaká to zvonků líbeznost!
Zpěv-li to s kouzelné říše?
Keře i stromy údivem
modliti zdály se tiše.

Dojemný nářek s jásotem
v toužebnou píseň se pojil,
v tesklivém srdce úsvitu
roj dávných zkazek se rojil.

Složil jsem hlavu do mechu,
na ústech toužebné přání:
Zpívej mi, ptáče rozmilé,
slavíku pustin a plání!

Zpěv tvůj, on ňader bolesti
sluneční polibky dává,
až jako mušle choroba
tajemně perlou se stává.

K míru a klidu vyzvání
je tvoje dojemné pění,
veškero blaho skryto v něm
smíru a vykoupení!

Drahou — ač nemáš slavíků —
jsi mi ty samoto snivá,
lesní tvůj snílek stesky své
luznými kouzly ti zpívá.

Rorejs.

Vždy pohnut v duši na to vzpomínám,
když svatodušní svátky přišly k nám,
ač věku půl již za tím leží —
a já při velkém zvonu jako hoch
v kraj dálný vůkol hlásati je moh'
na rudě obarvené chrámku věži.

Však sotva v čepech první skřipl zvon,
v ráz věžných ptáků nastal ruch a hon,
již všemi okny vznášeli se vzhůru;
hlas samý nářek byl a samý stesk,
až dolů slétali zas jako blesk
a na věži se ukryli a kůru.

Jak čilý byl ten jejich letní rej!
Já v duchu posavade vidím jej;
zřím rorejse, jak plaší se a děsí,
jak srpem křídel, ruče, s druhem druh,
a ploským zobem pružně seče vzduch
a drápkem nohy na stěnu se věsí.

Já houpal jsem se, také zavěšen,
na laně zvonu, vesel hledě ven,
děl z druhů dávaje mu srdcem zněti,
a když jak druzí zasténal a mřel,
vždy myslil jsem, jak do polí jsem zřel,
že o píď výše vymetalo setí.

A myslil jsem, že stále víc a víc
jdou šedé hory smavým nivám vstříc,
a v zlatý prales roste vodní sítí;
že motýl na luhu se mění v květ,
a místo něho že se dává v let,
na vůně hebkých křídlech, pestré kvítí.

A myslil jsem, že zázraky těch chvil
hlas mého zvonu divem vykouzlil,
že srdce jeho, nechať stojí, buší;
že kostel sám je živým tvorem též,
že hlavou báni má, jež zdobí věž,
a velký zvon že obra toho duší.

A když jsem na modravý hleděl les,
hned myslil jsem, že větve k nebi vznes,
a že se modlí při hlaholu zvonů;
že nebe jasní se a směje luh,
a všemu kolem s nebe žehná Bůh
a líbá zemi v krásnou chvíli onu.

Tak dumal jsem a drahný meškal čas,
až kostelníkův volával mne hlas,
a ve dveřích se ozývaly klíče;
tu horem pádem po schodech jsem spěl,
leč jednou vstříc mi rorejs vyletěl
zpod krovu z hnízda u trámové příče.

Tím zaražen a zdiven výletem
již hlasu stařečkova nedbal jsem,
ať volal mě; já věděl, že mi shoví,
a ne-li, řek' jsem si, tož trefím sám
a na klíč sobě ještě zapískám,
když do kazajky groš mu strčím nový.

A proto vesel v podkroví jsem spěl,
bych rorejsovy mladé uviděl,
leč starší za mnou stále kolem hlavy,
strach od hnízda i k hnízdu zpět je hnal,
bych outlé děti jejich nevybral
a křídly ve tvář bili mě jak draví.

Mně podivným byl jejich plachý strach,
já nevěděl, že lestný druhdy brach
rod drobný násilně jim z hnízda bere;
a čím víc rorejs lkal a bědoval,
tím do většího smíchu jsem se dal
a žert jsem měl, že křídly v tvář mi pere.

Já nechápal ten jeho křik a žal,
proč pláčeš, kvílíš, v žertu jsem se ptal,
leč věku půl jsem čekal bez odvěti —
až náhle poznal jsem ten jeho děs,
když s výkřikem jsem na postýlku kles',
z níž anděl smrti odnášel mé děti.

Linduška.

Jdu lesem, smutno je mé duši,
zas zaniklý jí táhne sen,
hruď chvěje se mi, srdce buší,
a klesám v mech, jak opojen;
roj myšlenek mi víří v hlavě,
a starosť kývá ze všech cest —
tu s vršku jedle ostýchavě
ty šveholíš svou jarní zvěst,
má linduško!

Jak rád v tom útulku tvém sedím
a slýchám zpěv tvůj něžný tak,
ač pokaždé, když na tě hledím,
duch zatesknÍ a zvlhne zrak;
vzdech ku vzdechu se těsně druží,
a v ňadrech bují divný cit,
chtě kytku z dávno zvadlých růží
jak ondy k srdci přitlačit,
má linduško!

Jak rád mám tvoje šveholení,
ten líbezný tvých ňader pel,
jenž při červánků růžném tlení
v háj s křídel vesny zaletěl;
toť slunné krásy zkazka tklivá,
toť zvučné rosy zlatý práh,
a srdci mému rázem bývá,
jak z jara jívě na horách,
má linduško!

V zpěv tony tkáš, jak dítě žvavé,
když poupě rtů mu puká v květ,
a perly citu vrháš pravé
v mých ňader dřímající svět;
jas útěchy mi slétá k hlavě,
když ty mě k poslechnutí zveš
a mile, půvabně a hravě
skvost písní svých mně zjevuješ,
má linduško!

Ba mním, že v záři tvého pění
má mysl jaře zkvétá zas,
duch bloudí dalným hvozdem snění,
a zapomíná žal i čas:
i kráčím dále k lesa kraji,
kde niva směje se a luh,
a děti laškují a hrají,
k nimž já se družím, starý druh,
má linduško!

O pěj, o pěj, má kouzelnice
a těšitelko v mračných dnech,
nech písní tvou mi vlhne líce,
a ňadra těžký mučí vzdech,
vždyť v ráj se vracím při tvém zpěvu,
zkad vyhnán, drahný bloudím čas,
snad vstříc mi z něho pro úlevu
tvou písní někdo vyjde zas,
má linduško!

O pěj, o pěj, má pělko milá,
pěj vše, co v outlém srdci máš,
nechť dávných ran, z nichž krev se lila,
hloub prsou mých se dotýkáš;
nechť z paprsků tvé zvučné duše
se každý v žhavý mění meč
a v hruď mi vniká, život ruše —
přec nedbám, jen mi písní vděč,
má linduško!

O pěj, ty vroucí lesa vzdechu
a hovorem mi duši těš,
v sen věčný uspi mé v tom mechu
kras perlami, jež notuješ;
pak k nebi nesl bych se výše
a s nebe lét by na ústret
mně smavý anděl hvězdné říše —
ty, po níž touží duch i ret,
má Liduško! —

V americkém vlaku.

Úryvek z cesty k Tichému Oceánu. Píše Pavel Albieri.

(Pokračování.)

obecenstvu upoutalo mou pozornost několik bradatých mužů, také v černých hedbávných čepičkách na hlavách, jako měl onen, jenž nás sem pozval. I tito byli skoro všichni v černém obleku a v knoflíkových dírkách kabátů měli po fialové stužce. Na první pohled činilť dojem židovských rabínů. Zvláště jeden měl takový „orličí nos“ a černý, dlouhý vous, že bych byl na žida ihned odpřisáhl. A všichni zpívali plnými ústy, co jim jen hrdlo stačilo, aby přehlučeli i hrčení vlaku. Stejně nadšeně zpívalo i mlaďoučké hezké děvče, krev a mléko, elegantně oděné, asi sedmnáctileté, sedící nedaleko od nás. K vůli takovému děvčátku mohl by se člověk věru státi třeba i Mormonem, ne-li dokonce Turkem! Ostatní přítomní nevynikali ničím zvláštním, ale zpívali všichni horlivě. Asi polovička obecenstva skládala se z dam.

„Ti s těmi čepičkami a stužkami jsou nepochybně Mormoni, kteří patrně vše vedou a ostatní jsou většinou obyčejní pasažéři, ale seznámeni již s jejich zvyky,“ myslil jsem si, bedlivě vše pozoruje. „Ale jak to je s ženskými?“

Zatím, než jsem se takto úplněji rozhlédl, skončil se zpěv oné první písně a mladý muž u pultu oznámil číslo nové. Všeobecné převracení listů, krátká předehra na harmoniu a již se zase zpívala jiná, „Jesus, come nearer!“ (Ježíši, pojď blíže) s prostým, ale dojemným, skoro něžným nápěvem, zpívaným s vřelým citem. Melodie připadala mi jako milostná píseň a k tomu padl zrak můj na nápis, umístěný na římse záclony: „God is Love“ (bůh jest láska) pro Mormony ovšem případné to heslo.

Přezpívána i tato píseň a mladík u pulpitu obrátil se nyní s lehkou úklonou k dámě s nějakou otázkou, které nebylo sice slyšeti, ale jíž bylo možno vyrozuměti z posuňků. Dával jí asi na vybranou další zpěv. Pozvedla k němu své šedivé oči jako v posvátném zanícení, upřela je naň s patrným zalíbením, usmála se koketně, pak sklopila opět cudně zrak a pokrčila rameny. Nové tedy komando čísla, právě jako když u nás vojenský kapelník určuje číslované pochody a zase již to šlo, nyní „Nearest to my God!“ (co nejblíže k mému Bohu) ještě milostnější, sladší nápěv. Avšak tentokráte počalo to váznouti a předzpěvovatel vrtěl povážlivě hlavou, zatím co průvodkyně jeho vysýlala k němu pohledy plné dotazu a vřelé touhy.

„Ještě jednou!“ ozval se, sotva byla první sloka s obtíží přezpívána a harmonium zavznělo s novou silou, vedouc zpěv více než před tím.

Šlo to nyní trochu lépe, ale vrtění hlavou i pohledy opakovaly se znovu po skončení první sloky. Mladík komandoval vůči tomu tedy jinou a zase to šlo lépe.

Ale což pak budeme jen pořád zpívati? Snad celá mormonská pobožnost nezáleží přece jen ve zpěvu? Jsme již teď zde skoro půl hodiny a na více nás onen „kostelník“, také nyní již s několika ještě sehnanými cestujícími již přišlý a pilně zpívající, nevyzval! Či snad je to teprve příprava ke vlastní bohoslužbě, tak jako ouvertura v divadle, nebo vyhrávání před hospodou o muzice, aby se přilákalo a zatím hudbou pobavilo sběhlé již obecenstvo? Což nebude žádné kázání a agitace?

Avšak v tu chvíli, po skončení i této nové písně, jejíhož jména jsem již zapomněl, zastavoval vlak na větším nádraží v Greeley, v místě, jak jsem viděl oknem, trochu se již zpěvem nudě, poněkud výstavnějším, aspoň poblíže dráhy, s nějakými obilními sýpkami, karakteristickými těmi americkými vysokými elevátory a jakousi továrničkou. Muž u kancionálu poodstoupil od pultu a uklonil se váženému shromáždění.

„Poněvadž zde nyní zůstane vlak několik minut státi,“ pravil s líbezným úsměvem, „mohli bychom použiti toho klidu k malému řečnickému turnaji! Kdož z pánů by si přál slova, nechť jen povstane a přednese mínění své!“

A tu vyvstal v lavici jakožto první řečník onen muž s velkým nosem a černým vousem, podobný starozákonnímu proroku, a počal mluviti, hezky plynně, zřetelně a ohnivě. Bylo hned pozorovati, že jest to vyškolený kazatel. Obrátiv se na polo k obecenstvu a napolo k podiu, vykládal, že Bůh je všude, a tedy také v železničním voze. Když všude jest, dlužno všude se mu klaněti. Ve voze železničním je však k tomu právě tím vhodnější místo, neboť jsme-li všude v rukou božích, jsme zde tím spíše, neboť každou minutou hrozí nám zde neštěstí a zhouba. A v takových okolnostech máme prý tedy tím větší příčinu obraceti mysl i srdce své k bohu. To byla asi tresť krátké jeho řeči, po níž se uklonil jak obecenstvu, tak pořadateli tohoto náboženského podivného meetingu a opět usedl.

Po něm povstal hned druhý, rovněž v černé čepičce a s fialovou stuhou, hladce oholený, dlouhý a hubený, pravý typ anglosaský, který kazatelským tonem mluvil o tom, jak právě na dráze je v největším nebezpečenství nejen tělo, ale i duše lidská, život nejen časný ale i věčný. Nehrozí prý zde jen zkáza fysická, ale i mravní následkem špatné často společnosti, jíž je cestovatel vydán, a pak hlavně pro úplný nedostatek duchovní péče, jaký dosud na dráhách panoval. Nyní prý však bude lépe, neboť vůz tento, jenž bude jezditi po širé Americe od východu k západu a zpět, jest zajisté jen počátkem nové lepší doby, kdy nacházeti se budou podobné kaple po všech tratích, aby starali se obětaví duchovní, nedbajíce námahy, o spásu duší těch tisíců cestujících.

Sotva skončil nedlouhou taktéž řeč, vzchopil se třetí mluvčí, s týmiž odznaky, mladý, velice statný muž s plným světlým vousem, jenž máchaje rukama, jakoby stál na politickém řečništi a s někým se prudce hádal, vykládal, jak pěkná to byla myšlénka, vůz takovýto s nemalým nákladem zaříditi. Kdo méně cestuje, ani prý neví, jak tím je

poslouženo zbožnému obecenstvu a zvláště železničnímu personálu, o spásu duše své dbalejšímu. To může právě on sám nejlépe oceniti, neboť byl po léta zaměstnán na vlaku, kde třeba po celé týdny nemohl pro službu do chrámu a umí tedy posouditi výhody nového tohoto zařízení. Vyslovil pak vřelé díky „společnosti“, ale neřekl nám jaké a které.

Toho jsem se ze všech těch tří krátkých řečí nemohl dověděti. O mormonské víře ani muk, jenom samé křesťanství a křesťanská láska, spasení duše a Bůh. Než pak poslední řečník skončil, počal se vlak již opět hýbati a mluvčí musil při posledních větách napínati již hezky hlas, aby mu bylo rozuměno. Při hukotu vlaku, vždy větším, bylo další řečnění nemožno, což uznal i mladý muž u polpitu, který sledoval vývody prohlášené s velikým zájmem a horlivě přikyvoval, až se mi to vše velmi nápadně zdálo být již napřed umluveným, arranžovaným. Vůdce pobožnosti postavil se opět ke kancionálu, mladá dáma obrátila se zase k harmoniu a vše chystalo se k novému zpěvu.

Přes úmysl svůj, že vydržím zde až do konce obřadu, chtěl jsem se nyní již ztratiti, neboť četné opět osady stepních psů byly rozhodně zajímavější než další pobožné písničky. Avšak než jsem úmysl svůj provedl, zdrželo mne následující hned na to vystoupení starší dámy, která hrnula se k podiu. Předzpěvovatel sklonil se k ní, šeptali několik slov, pak jí pomohl nahoru a nastalo šeptání ve trojici i s dámou, jež obstarávala průvod na harmoniu. Tato konečně vstala a místo její zaujal sám mladý muž, který dovolil si oznámiti ctěnému obecenstvu, že stará dáma, jejíhož jména jsem dobře neslyšel, chce z ochoty zapěti solo, což přijato bylo od shromáždění se známkami pochvalného souhlasu. Stařena vytáhla si na to z přihrady harmonia noty — nebylo pochyby, že i její vystoupení bylo předem známo a připraveno — a započala zpívati. Namáhala se, jak mohla, a hlas její snad před dávnými léty mohl býti dosti pěkným, ale nyní to byly jen trosky, a to hodně vylámané a ostré. K tomu v hučení vlaku nebylo možno rozeznati ani ráz nápěvu, ale obecenstvo odměnilo přece námahu a ochotu staré „umělkyně“, která rozmnožila a „obohatila“ program, slušným potleskem, což by bylo u nás v „kostele“ trochu podivným zvykem, ale na amerických „sacred concerts,“ tak zv. posvátných představeních, v modlitebnách pořádaných, je zcela obvyklým způsobem.

Poněvadž však na jedné nepříjemnosti nebývá obyčejně dost, přihlásil se po odstoupení solistky k novému vystoupení ještě nějaký mladík slušného zevnějšku, jenž příjemným barytonem, ale úplně necvičeným, zapěl lehounkou písničku, rozumí se také pobožnou, k níž jej na harmoniu doprovázel jeden z oněch mužů s fialovými pentličkami, které jsem svatosvatě měl za starší církve mormonské, za kněze. I jemu dostalo se ovšem potlesku.

Pak ještě zapělo si shromaždění, opět za vůdcovství předzpěvovatele a s průvodem rusovlasé dámy při harmoniu, dvě písně veselejšího rázu, načež oznámil komandant modlitbu. V okamžiku skloněny hluboce veškeré hlavy a každý z přítomných zastřel si oči a tvář pravou rukou, jakoby nebyl ani hoden dívati se při modlitbě přítomnému zde v duchu bohu přímo ve tvář, nebo jakoby bál se oslepení od záře jeho. Připadalo mi

však u mnohých, jakoby se to dělo vlastně za tím účelem, aby si pohodlně opřeli skloněnou hlavu, jak jsem udělal i já, nechtě ovšem okázalým nedbáním zvyku rušiti pobožnosť. Učinil jsem tedy jako ostatní, ale skrze prsty jsem všecko pozoroval.

Najednou však vybuchl za mými zády hlučný smích, jako když z láhve šampaňského zátka vyletí. Byl to ženský chechtot, podle všeho déle již násilím zdržovaný, ale nyní překypěvší, prudce vyrážející. Celé zbožné obecenstvo rázem zvedlo hlavy, ohlížejíc se, a já s ním.

Ku svému překvapení spatřil jsem všech oněch pět německých gracií, i s tlustou babou a šišatým průvodcem, který byl zde ovšem bez tahací harmoniky. Přišly a usadily se za námi, aniž jsem toho dříve pozoroval, a celé to představení bylo jim důkladně k smíchu.

Oči věřících plály - patrným hněvem, čela se rázem zachmuřila. „Milé dámy“ však již také rychle vstávaly a hrnuly se ke dveřím, kam jim němě, ale s význačným posuňkem ukazoval onen zřízenec v modré uniformě. Hranatý Němec a „madame“ strkali se za nimi, provázeni výmluvnými pohledy.

Když byla posvátná místnosť na kolách ku všeobecnému uspokojení takto opět vyčistěna, skloněny znovu hlavy a modlitba začala. Říkal ji vážně, dutým hlasem jako z hrobu, opět vůdce pobožnosti, tentokráte ovšem bez průvodu, a což zvláštního — se zavřenýma očima! Nevědoucímu dosud, že jest to zvykem duchovních mnoha nekatolických vyznání v Americe, připadalo mi to velmi podivné. Modlitba byla však zcela obyčejného rázu, beze zvláštních narážek na „Emanuela“. Snad si ještě zvláštní k tomu neudělali, myslil jsem si. Avšak obdržel jsem náhradu hned v následující chvíli. Hlavy se zase vztýčily, obecenstvo povstalo a počalo zpívati nadšeným hlasem „Hail, Columbia!“, národní píseň americkou. Neužívalo k ní však obyčejného textu, nýbrž zpívalo z přívěsku ke zpěvníku hymnu, složenou na počesť nové „chapel-cary“! Škoda že nemohl jsem si ony tři sloky opsati! Ostatně, není mnoho co litovati, neboť poesie v nich nebylo ani za mák.

Tím skončena pobožnosť, jež trvala celkem přes hodinu a obecenstvo, rozjařené vlasteneckým nápěvem, vracelo se do svých vagonů, jedni do aristokratických „Pullmanů“, druzí do demokratických vozů přistěhovaleckých, kdež kamna byla plna hrnců i hrnéčků, a oba vagony plny puchu, dětí i hadrů.

III.

V našem neutrálním, mezinárodním vagoně se ctné dámy z Germanie, přišlé do Ameriky jako důkaz jejích dobrých mravů a bázně boží, dosud smály, až jim slzy tekly po ušpiněných tvářích, několik asi dní nemytých. Nevěnoval jsem jim však další pozornosti, všímaje si více ubohé, drobounčké, mladé matky s nemluvnětem, které neustále tichounce plakalo a kvílelo. Němka děcko dle možnosti konejšila, ohlížejíc se úzkostlivé po celé společnosti, zda-li se snad někdo na ten nepříjemný pískot nezlobí, zda-li nesetká se s rozezlenými pohledy Avšak obecenstvo ve vagonu nebylo většinou takové, aby se dalo podobnou maličkostí hrubě vyrušovati. Vůz

byl „smíšený“, to jest obsazený i ženskými, ač se v něm mohlo kouřiti. „Dámy“ ty náležely však vesměs ku přistěhovalcům a neohlížely se příliš na oblaka dýmu z různých doutníků a dýmek, ne právě vesměs libě vonících. Tabák i doutníky americké jsou skoro všeobecně silnější a pronikavěji páchnoucí než u nás, jsouce ovšem též průměrně dražší, ale poměrně špatnější. Ve voze bylo pak vedle přistěhovalců několik farmářů a dělníků, kteří nejsou zvyklí kouřiti doutníky po 10 centech, od kteréžto ceny počíná ve Spojených státech teprve trochu slušnější a vonnější pokouření. Některá dýmka připomínala živě bramborovou nať, pálenou v rákosové dýmce za prvních pokusů v dobách šťastné, bujné mladosti. Asi dva nebo tři lidé, pokud jsem viděl, žvýkali tabák, což je také náramně příjemná věc, — velice rozšířený zlozvyk v Americe, rozmáhající se bohužel spíše, než aby ho ubývalo! Hnusný ten nemrav stává se pak ještě obtížnějším tím, že tito lidé jako okázale se vyhýbají železným plivátkům, jež jim správa dráhy do vagonů umístila.

Ze skupin, jaké se tu a tam na dvou proti sobě otevřených sedadlech utvořily, stála za okamžik pozornosti ještě společnosť hráčů na konci vagonu za mnou. Dali si přinésti od brzdaře, „brakemana“, prkénko, obšité suknem, jež tvoří za tím účelem podstatnou částku výpravy skoro každého železničního vozu v Americe, a položivše si je na kolena, hráli v karty, které taktéž možno na vlaku dostati. Že nescházelo jim také hned několik „kibiců“, nudících se ve vlaku, možno si vypočítati na prsty, neboť podobného obecenstva zde bývá stále dosti a často hraje se hned na několika místech. Vlak je v Americe útulkem svobody hráčské i tam, kde jsou herny co nejpřísněji zakázány a co nejdůrazněji pronásledovány! Veškerá dotyčná obecní nařízení neplatí pro tuto pohyblivou, letem uhánějící hernu.

Další zajímavou ještě skupinou byla přistěhovalecká rodina, na níž hned byl patrným vlašský původ. Na jednom sedadle seděli dva staří lidé, dle všeho manželé, oba plni vrásek, v chudobném oděvu zcela obyčejného „shop-ovního“ střihu, to jest koupeném v některém krámě již v Americe. On měl hlavu bílou jako sníh, a s opáleným obličejem, v němž vyčnívaly zvláště veliké rty a bílé zuby i černé, velké oči, podobal se více starému černochovi nežli členu kavkazského plemene. Ona měla vlasy dosud jako havran černé, s velice mastným leskem, jakoby připlácané k lebce s nízkým čelem a se vpadlými svými tvářemi i bezzubými ústy byla hrozně ošklivá, připomínajíc nejvíce starou cikánku, nebo docela Indiánku, jakou jsem jednou viděl v Chicagu v „dime-museum“, totiž v panorámě, a o níž sdělovali, že jest sto a padesát let stará! Seděli pak podle sebe po celé dlouhé chvíle nepohnutě, stále se dívajíce upřeným zrakem na mladý párek na protějším sedadle. Byl to hezký, snědý hoch, ustrojený v bělavý oblek skoro po švihácku, s bílým slaměným kloboukem na kudrnaté, černé hlavě a červenou kravatou na čisté košili a mladé děvče, rovněž tak snědé, s havraními hladkými vlasy, oblečené v černý lesklý oděv, sprostšího však střihu. Nepokrytá hlava její spočívala na rameni mladíkově, který držel ji pravou rukou stále objatu, vina ji něžně k sobě. Byli to asi buď již novomanželé, nebo měli se jimi v brzku státi a starší pohlíželi na ně s uspokojením

a pýchou. Snad vzpomínali při tom na dávná mladá léta, ale ty nepohnuté, ztrnulé takřka zraky jejich působily na mne, jenž jsem jim viděl přímo do očí, velmi podivně. Nemluvili ani jedni, ani druzí slova po celou dlouhou chvíli, co jsem je pozoroval!

Hlavní starostí mou však nyní bylo, abych se dověděl něco bližšího o té „mormonské“ bohoslužbě. Francouzský můj společník, na něhož jsem se ve směru tom nejprve obrátil, pochyboval nyní o tom, že by to byli opravdu Mormoni, což mne ovšem překvapilo a vzalo celé, zajisté velmi zajímavé cestovní episodě značný kus půvabu, aspoň pro mne. Francouz mínil, že to je asi jedna z jiných četných protestantských sekt či církví, která tímto způsobem agituje. Tomu ostatně zdála se nasvědčovati i ta okolnosť, že ony červeně vázané zpěvníky, jak jsem si dobře všiml, pocházely z baptistické knihtiskárny ve Filadelfii a vydány byly kongregací téhož vyznání. Oni podivní lidé v „Emanueli“ byli tedy snad baptisté.

Abychom si však zbytečně nelámali hlavu, a dosáhli hned určitého vysvětlení, obrátili jsme se s otázkou na konduktéra při jeho nejbližší procházce vlakem. Byl to veliký, spíše vysoký než statný muž, chodící ve vagonu ohnutě, oblečený v jednoduchý, tmavomodrý kabát zcela občanského střihu, se zlatými jen knoflíky, které mu dodávaly jakž takž vzezření uniformy. Na naši otázku se trochu ušklíbl, což mělo býti příznakem blahovolné pozornosti a zdvořilosti, povytáhl své plavé kníry, narovnal černou čepici pruské formy, na níž je vyšit jeho titul, načež, pohrávaje si okázale odznakem spolku svobodných zedníků, zavěšeným jako „jou-jou“ u řetízku hodinek, pravil s úsměvem:

„Cože? Zdali jsou to Mormoni? I co vám napadá? K těm se lidé hrnou bez takovéto nesmyslné a drahé agitace! Nemohu vám určitě říci, kdo tito lidé vlastně jsou, avšak myslím, že jsou to kongregacionalisté!“

Nechal nás pak lámati si jazyky opakováním nesnadného toho názvu velké náboženské obce americké a odešel dále prohlížeti, má-li každý za kloboukem nebo na okně nad sedadlem barevný lístek, jejž dává každý americký konduktér náhradou za odebrané „tickety“ jízdní. Pomocí různé barvy těchto proužků a několikerého jich proštípnutí, po případě i poznámky tužkou, naznačuje si, kam až pasažér jede, aby jej mohl v čas upozorniti, kdy má vystoupiti. Spousty nejrůznějších jízdních lístků, dlouhé pruhy tisícimílových „mileages“, široké lístky volné a služební, často celé archy, nebo listiny podobné telegramům, obyčejné „tickety“, jaké jsou vydávány v Evropě, celé knížky anebo opět maloučké útržky jako „fidibusy“, nejrozmanitější lístky dělnické atd., i hotové peníze, na něž musí vydávati kvitance, platné jako lístek, mizí při prohlídce vagonu v bezedné na pohled kapse konduktérově, který má s tím často velkou práci, aby nebyl ošizen. Teprve v prázdnější opět chvíli, na delší trati mezi stanicemi, si ten chaos urovná, řádně vše zapíše a celou zprávu a výkaz si sestavuje.

Zvědavosť má ohledně „Mormonů“ byla tedy uspokojena, ale ne právě příznivě. Div jsem se nezlobil, že to nebyli skutečně ctitelé Brighama Younga! Ale, jakáž pomoc! Kongregacionalisté jsou také zajímavou „církví“ a ta jejich bohoslužba na vlaku je stejně karakteristickou pro železniční i církevní poměry americké zároveň!

Krajina byla velmi fádní, samá vlnitá prérie, plná vyrudlé trávy a písku, podobná našim „šutrovníkům“ a po dlouhou dobu nebylo již ani stopy po lidském obydlí, ani po stádech, ba místy ani po osadách „prériových psíků“. Schylovalo se k polednímu a slunce silně pražilo, až se vzduch nad prérií chvěl. Vlak jel velmi pomalu, silně stoupaje, tu a tam i hlubšími zářezy, takže ani tímto způsobem nešel otevřenými okny větřík do vagonu. V kamnech, stojících v předsíni vozu, na vzdor tomu teplu však topili, a sice ku pohodlí cestujících, kteří si mohli tam vařiti a ohřívati pokrmy k brzkému obědu. Mladá Němka s plačícím dítětem také vstala a nesla tam ohřáti láhev s mlékem. Pak děcko na sedadle převinula a staré pleny vyhodila jednoduše oknem. Hledě bezmyšlénkovitě za nimi, spatřil jsem ležeti při trati hrozně nafouklou zdechlinu krávy, zabité asi před několika teprve dny vlakem. Koster dobytčích, úplně vybělených nebo do pola obežraných od hmyzu i ptactva, namnoze pokrytých i ještě koží, můžete viděti v těchto krajinách všude podle dráhy množství, ale ty pocházejí většinou od zimy, jsouce obětmi strašných sněhových vánic, „blizzardů“, a pak jsou to většinou dobytčata mladá, telata a jalůvky, které živelním nepohodám v úžasném množství zde podléhají. Hnána hroznou vichřicí, která píchá jako jehly, uplně oslepena, vydána větru na milosť a nemilosť, kupí se ubohá zvířata u ostnatého drátěného plotu, jímž je trať po celé délce ohražena a který tvoří pro ně nepřekročitelnou překážku, a zde padají velmi čctně s přemrzlými údy, s oslepenýma očima. Zdechliny jich nikdo neuklízí. leda že snad bílé kosti po čase nějaký špekulant sebere. Ale velká kráva v létě při trati hnijící, stala se obětí své neopatrnosti, pitomosti, vběhnuvši na koleje v místě, kde jde přes tyto cesta, ovšem nezahražená. I tímto však způsobem hyne v Americe mnoho a mnoho tisíc dobytka všeho druhu ročně a časem stává se při tom i železniční neštěstí.

V tom skoro náhle ukázalo se před námi, jak vyjeli jsme z jednoho delšího zářezu trati, na širé rovině větší nějaké město, rozvlečené, roztahané po prérii, beze stromů, jen skupiny budov a osamělých domkův. Bylo to Cheyenne, hlavní město státu Wyoming, přední sídlo „dobytkářských králů“ západních. Za několik minut vjeli jsme do jeho rozsáhlého a výstavného nádraží, kde byla skoro celohodinová zastávka k obědu. Jenom málokdo však použil nádražní restaurace, kde oběd, předem již přihlášený, stál dollar, nýbrž většina nás zkušenějších již cestovatelů odebrala se jísti do města, kde při nádraží stála dlouhá řada hostinců a jídelen, a před každým domkem mužský nebo ženská, zvoucí k obědu cinkáním zvonce nebo tlučením na „tam-tam“, což působilo rozkošnou muziku. Tam bylo jídlo za padesát i dvacet pět centů, právě tak dobré, ne-li snad lepší, než na nádraží, kam se uchýlila pouze honorace z Pullmanových spacích a salonních vozů.

Jsa hotov se svým obědem v malé chvíli, použil jsem zbývajícího času k rychlému prohlédnutí velmi jednoduchého, pravidelného města s „kapitolem“ státním, sněmovní budovou, na konci hlavní ulice naproti nádraží. Rozumí se, že jako každý „kapitol“ v Americe má i tento kupoli, což je ale také nejpamětihodnější věc zdejší. Komu se může

v tomto rovném, jako vyprahlém, asi 13.000 obyvatelů čítajícím městě líbiti, musí míti vskutku jen dobytkářskou zálibu v rovné prérii!

Zde také viděl jsem na této své cestě opět poprvé „indiánskou výstavu“ na nádraží, známou mi již z Mandanu v Severní Dakotě, na hořejším Missouri. Celá výstava je vlastně obchodem s předměty, zhotovenými prý od rudochů, čemuž se věřiti může, ale zrovna nemusí a pak kožešinami a vycpanými zvířaty, pocházejícími z okolí. Bývají zde často pěkné věci, rukodělné i přírodniny, ale hlavní pozornosti zasluhují tyto obchody zvláště pro svou přepjatou drahotu.

Konečně se uzdálo zřízencům našeho vlaku, že bychom měli jeti dále, neboť byla již skoro jedna hodina odpoledne. Zavznělo obvyklé „All abord!“, jímž konduktéři vybízejí ku vsedání, na to po chvilce, když vše bylo již ve vlaku, další stereotypní „All right!“, konduktér kývl strojvůdci a beze všeho zvonění, jehož si nikdo nevšímal a obyčejného u nás troubení vydal se vlak na další jízdu přes široké horské sedlo u Laramie, jež podrželo svůj ráz náhorní planiny, vroubené v dálce osněženými horami. Stoupání i dále bylo velmi značné a vlak jel velmi pomalu. Z Denveru, který leží 5170 stop nad mořskou hladinou, sestoupil vlak do Greeley na 4637 a po té za necelé dvě hodiny do Cheyenne až zase na 6050 stop. A nyní šlo to skokem do výše. Za hodinu urazili jsme ku Granite Cañonu, žulové rokli, jen 19 anglických mil, ale vystoupili o 1260 stop a ve druhé, necelé, octli jsme se jen o 14 mil dále, na nejvyšším místě trati, u obrovského pomníku bratří Amesův, kterým za to, že velmi účinlivě zasadili se o postavení první této Tichomořské dráhy, zbudován byl veliký žulový jehlanec zde ve výši 8250 stop.

Vlak zde zastavil, aby popřál obecenstvu času k rozsáhlé vyhlídce, od pyramidy se naskytující po tom nesmírném horském úvalu, pokrytém nízkou, bídnou prérií, po níž tu a tam váleji se veliké balvany červené žuly, fantastických často podob, hned hradů, hned zkamenělých stád, kdežto stáda živá a vůbec veškeré stopy po člověku zmizely, až na ten dvojitý pás železných kolejí, vlekoucích se do nedohledné dálky. Jen místy přerušeny byly dřevěnými tunely, zbudovanými z velice silných trámů na ochranu proti strašným závějím, zuřícím zde po větší část roku. Když vystoupil jsem z vagonu, abych s ostatními chvátal k pomníku, stojícímu na výstupku návrší něco přes sto kroků od trati, zalomcovala mnou zima. Vagon byl posud vyhřát z dolejších krajů, ale zde přes usmívající se slunko a azurové nebe fičel od vzdálených osněžených hor ostrý větřík. Ve stinných jamkách pod jednotlivými balvany bylo pak ještě i nyní, koncem května, plno zrnitého sněhu. Jak zde musí foukati teprve v zimě!

Nebylo však mnoho času k velkému rozhlížení, neboť pískot lokomotivy napomínal nás k návratu a celá karavana vydala se od pomníku na zpáteční cestu. Někteří běželi, bojíce se, aby jim vlak neujel, a nezanechal je zde v té pustině, kus cesty i od stanice, ale většina dobře věděla, že se dříve nehne, dokud nebude poslední cestující ve vagoně, kdyby jej tam zřízenci třeba násilím dovléci musili, a šla hezky zvolna.

Můj francouzský společník zůstal u vlaku a zatím co my obzírali

krajinu na vše strany, pátral pozorně ve štěrku na trati po — zlatě! Ukazoval mi po té ve vagonu malý hezký úlomek běločervenavé zrnité horniny na způsob křemenitého slepence, mezi jehož zrnky se něco lesklo. Starý Francouz byl přesvědčen, že nalezl ryzí zlato, které dle jeho mínění je zde hojné i v tom zásypu trati, avšak ve mně zůstala po tu chvíli nedůvěra, že dobrý ten muž nalezl zlato pouze — kočičí, pár lesklých lupénků slídových, známých každému dítěti, hrajícímu si na křemeništi. Nechtěl jsem však kaziti odporem svým rozradostněnému starému pánu jeho dobrý rozmar a připustil jsem tedy na oko možnosť vzácného nálezu, který kdyby byl pravým, měl by zajisté za následek zcela jinou pozornosť k tomu štěrku na náspu, neboť by se hledání velmi dobře vyplatilo.

Avšak prodavač ve vlaku, mladý, drobný hoch, jenž právě šel s novým nákladem oranžů v košíku kolem nás a kamínku si povšiml, neměl tolik jemnocitu a pravil s rozhodným úsměvem, že to zlato není! Ale k mému překvapení starý Francouz neodporoval a nezdál se také věnovati nejmenší pozornosti mínění „news-agentově“, novinářského jednatele, jak stojí na čepici pyšný úřední název prodavače, který vedle oranžů, hrušek, jablek, ořechů, cukrovinek a žvýkací gumy nosí ovšem také knihy a noviny po vagoně a klade je neúnavně na kolena pasažérův k lepšímu prohlédnutí a povzbuzení chuti.

Pohlížel jsem udiven s Francouze na prodavače a zase nazpět, čekaje, kdy propukne spor, když v tom najednou se mi v hlavě rozbřesklo. Vždyť „news-agent“ nemluvil k nám anglicky, ale — německy, kteréžto řeči můj společník ovšem nerozuměl.

„Vy jste Němec?“ tázal jsem se překvapen.

„Ano, a Hamburák k tomu!“ odpověděl mladík, asi pětadvacítiletý, se smíchem.

„Mám česť býti krajanem spanilých dam tamto v předu!“ ukazoval na ctihodnou společnosť německého exportovaného polosvěta.

„To je ovšem velká česť!“ prohodil jsem.

„Krásné holky, co? Teď právě chtěly na mně oranže, které prodávám po desíti centech, za pět fenyků! Řekl jsem jim, aby jen počkaly až do Kalifornie, a tam si jich nakradly, pak že jim to přijde levněji!“

Německým hovorem, pro hukot vlaku vedeným dosti hlasitě, probuzen byl ze své dřímoty mladý člověk, rovněž asi dvacetipětiletý, jenž nestaraje se o pomník ani o krajinu, klímal na sedadle před námi sen spravedlivých již od Cheyenne.

„Kde to jsme?“ tázal se také po německu, vytřeštiv oči na krajinu. „Nejsme přece ještě v Laramie?“

„Ne, až o půl čtvrté! Přejete si tam snad večeři?“

„Nikoliv! Jsem tam doma!“

Takovýmto způsobem seznámil jsem se s oběma hochy. Prodavač pravil, že mne slyšel mluviti s oním starým pánem nějakou cizí řečí a mysle, že je to němčina, přihlásil se. Mladý Němec z Laramie, člověk slušného vzezření, dal se pak také se mnou do řeči, když „news-agent“ odešel brzo opět za svým obchodem, že má pěkný závod komissionářský ve vzmáhajícím se městečku a že byl v Denveru hledati — nevěstu!

Rozumí se, že Němkyni, ale pokud možná v Americe již vychovanou, jako je on sám a která by se ovšem spokojila se životem v osamělém západním hnízdě, aspoň na několik ještě let, než se vzmůže — buď on, nebo městečko, nebo oba dohromady, což je nejvíce pravdě podobno! Byl v Denveru celé tři dny, což znamená u obchodníka mnoho času, ale nevěsty nenalezl, ač se byl utekl o pomoc k dohazovači, který jej právě do Denveru vyzval. Za to však šel včera na koňské dostihy právě s velkou slávou odbývané, vsadil a vyhrál asi dvě stě dollarů, což jej přivedlo do dobré nálady. Tu podle více obecného než chvalného zvyku většiny podobných svobodných příchozích z poloviční pouště do většího města vyhodil si v noci z kopýtka a nyní vyspával.

Vypravoval mi různé zajímavé věci o životě v „jeho" městečku pod horami, k němuž jsme za chvíli přijeli, chvále poměry a zvláště mnohoslibnou budoucnost krajiny, dnes dosud napolo pusté, ale stále, rok od roku rychle se lepšící. Konečně na otázku, jak se zde octl, důvěrně mi sdělil, že uprchl sem z domova v Baltimore jako čtrnáctiletý kluk, rozohněný čtením povídek o Indiánech a uchytil se zde teprve po mnohých svízelích. Rodina jeho, velmi prý slušná, čemuž ostatně nasvědčovalo celé jeho chování a vybranější způsob řeči, po léta o něm ani nevěděla, považujíc jej už za mrtvého, až teprve přede dvěma léty, když po delší dobu se mu již dobře dařilo, podal o sobě zprávu, radostně ovšem přijatou.

„Ale teď se do Baltimore podívám!" končil své vypravování. „Oženit se musím, neboť jedu-li za obchodem ven, musím míti někoho spolehlivého doma, a poohlédnu se za tou příčinou po známých naší rodiny. Měl jsem společníka, ale ten mě okrádal, a slušného, poctivého zřízence nedostanete u nás za žádné peníze. A také bych přece již jednou rád viděl opět svoje lidi, zvláště matku!"

Kus západního životopisu, dosti sice jednoduchého, ale za to pro poměry tamější skoro typického! Vždyť více méně skoro každý zapadl nějak „podivně" na divoký, posud jen velmi málo příjemný Západ! Dospělejších lidí tam narozených je dosud málo, samý jen přistěhovalec, vržený tam osudem, nebo vylákaný touhou po dobrodružství, po příležitosti ku snadnému prý zbohatnutí, což však je také jen, jako všude jinde údělem nemnoha šťastných!

Pak opět přišel k nám prodavač, „news-agent", jehož jsem se ptal, co dělají „Mormoni" v zadu, ve voze „Emmanuel". Zajímalo mne zvěděti, jak ti lidé cestují a vůbec bližší podrobnosti o podivné té agitaci.

„Mormoni?" odvětil prodavač. „I co vám napadá! Vždyť jsou to presbyteriáni!"

„Konduktér však pravil, že jsou to kongregacionalisté!" namítl jsem.

„Eh, konduktér nic neví! Jest to hlupák, který nečte ani noviny! Jsou to presbyteriánští kazatelé, kteří měli někde na Východě sjezd a nyní se vracejí!" stál na svém hoch.

„Já myslím však, že se oba mýlíte!" vmísil se do hovoru mladý Němec z Laramie. „Jedu s nimi už z Denveru, a jsem přesvědčen, že jsou to — methodisté! Jiné církve by ani nevydaly tolik peněz na podobný vůz a takovou agitaci!"

Prodavač vrtěl k tomu nedůvěřivě hlavou, ale nechtěl očividně odporovati, poněvadž mu podle všeho scházely důkazy k jeho předešlému tvrzení. Ale důvody uvedené nechtěly jej také asi nijak přesvědčiti.

Co mne pak se týče, měl jsem nyní na vybranou přidati se ku kterémukoliv mínění ze všech čtyř pronešených, což mi však celkem, když to bohužel nebyli Mormoni, bylo jedno. S poměry amerických církví pak nebyl jsem tak podrobně seznámen, abych byl mohl sám na něco s určitostí souditi.

(Pokračování.)

Indie.

Napsal Tomáš Kóbor. Z maďarštiny přel. O. S. Vetti.

I.

Babička neuměla vypravovati pohádky. Vilímka aspoň nikdy od ní žádné pohádky neslyšela. Pokud se její sedmiletá hlavička pamatovala, viděla vždy v posteli ležeti babičku, jež velice ošklivě kašlala, jakmile jen tři slova za sebou promluvila. Mimo to neuměla babička ani čísti ani psáti, ač byla mnohem starší nežli maminka. Bezpochyby, že po celý svůj život jen na posteli ležela a kašlala, jak už to babičky dělají.

Ten její kašel byl opravdu velmi ošklivý. Vilímce tak příliš novadil, poněvadž nemá dobrého sluchu, jak se vyjádřil její učitel, ale matinka se následkem toho kašle stala náramně nervosní. Jakmile ubohá babička začala kašlati (a jak měla chuděra svůj kašel potlačiti?), hned si matka oběma rukama zacpávala uši a co nejrychleji utíkala až do čtvrtého pokoje. Proto také skorem nikdy nepřicházela na babičku se podívat. Etelka zase seděla pořád za klavírem, neboť bude z ní umělkyně. Ji také babička rušila. Otec však celý Boží den seděl v kanceláři, odkudž se vždy mrzut domů vracel. Obtížno bylo mu laskavé slovíčko s ní promluviti!

„Štěstí, že já mám tak špatný sluch,“ myslila si Vilímka, „ubohá babička byla by jinak úplně sama na sebe odkázána.“

Ale takto, jakmile po obědě políbila své rodiče a jak odpoledne ze školy přišla, šla si sednout k babiččině posteli a ošetřovala ji, jak nejlépe uměla. Babička byla tak stařičká a ona tak mladá, že skorem nebylo mezi nimi žádného rozdílu co do věku. Ale přece — Vilímka byla silnější, byla zkušenější, rozumnější! Upravovala jí pod hlavou polštáře, vzpírala babičku, když kašlala, léky jí v předepsanou hodinu podávala. Když potom babička tiše ležela, tu sednuvši si k ní na postel, povídala jí. Začala obyčejně o počasí venku, potom jí vypravovala, jak

se měla ve škole, čemu se tam učila, (ale z toho jí všecko nepověděla, poněvadž by tomu babička beztoho nebyla rozuměla), a brzičko se rozehřála její fantazie a jazýček se jí rozvázal tak, že nejpodivnější výmysly vplétala do skutečnosti. Z okna pokoje nemocné viděti bylo toliko hnědou zeď protějšího stavení, v tabulkách nikdy se nezatřpytil světlý paprsek sluneční, ale když Vilímka začala vypravovati, vyjasnilo se věčné šero a v dusném vzduchu vířily zlatými muškami její pohádky.

„Víte-li babičko, co je moře? To je vám veliká modrá voda, jaká je v okeanu a jejíž vlny jsou tak vysoké jako čtyrpatrový dům. Lodi na něm jsou tak veliké, že by se do Dunaje ani nevešly, a lidé, kteří na nich cestují, všickni dostanou mořskou nemoc. Však také na nich nikdo jiný necestuje než lidé, kteří jdou do Ameriky hledat zlato, poněvadž se tam nelze jinak dostati nežli po moři. A potom ještě ti, kteří velryby loví. Viděla jste už velrybu? Vlastně to není ryba, nýbrž ssavec, který však ve vodě žije. Tak je veliká, že do její tlamy lidé i s člunem vjedou a tam jí vylamují zuby, jež jsou jako prkno velké. Víte, taková velryba spolkla proroka Jonáše, když se na něho Pánbůh rozhněval. Ale teď už by ho nedovedla spolknout, poněvadž se její jícen tak súžil, že jím ani myška nemůže proklouznouti. Babičko, není-li to podivné, že takové obrovské zvíře má užší jícen nežli já? Ale tak to musí býti, sic by velryba kde co pohltila, i lidi, kteří jdou do Ameriky zlato hledat.“

„Jsou v Indii také velryby?“ otázala se babička.

„V Indii? (Tu se maličká hluboce zamyslila.) Ovšem, to jest — já si tak myslím, najisto — to ne — nevím, zeptám se na to Etelky... ale ne, tam nejsou, poněvadž Indie je v Asii, a velryby jen do Ameriky plovou. A jak vám teď Indie napadla?“

Babičce bylo toho večera nápadně dobře. Hezkou chvíli už nezakašlala, také bolestí žádných necítila. Ba mohla dnes, sedíc zpola vzpřímena v posteli, do světla hleděti, aniž ji oči bolely. A jak hleděla do žlutého světla, jež zpod zeleného štítku vyzařovalo, zdálo se, jako by roztávaly její zamrzlé vzpomínky a jako by v tom utrápeném, v rozkladu se nalezajícím ústrojí znova byla vzplála stará síla, stará radost a starý žal.

„Neslyšela's nikdy vypravovat o strýčkovi Samuelovi? Ovšem tys, Vilímko, nebyla ještě na světě, když on do Indie odešel. Před tím u mne bydlel a pilně se učil, co jsem já mu domácnost vedla. Měl mě velmi rád a každodenně mě líbal a se mnou rozmlouval, jako ty teď. Ovšem já jsem tehdy ještě nekašlala a nebyla jsem mu na tak velikou obtíž, jako jsem tvé chudeře matce. Když se pak doktorem stal, pravil mi, že by tu sotva nějaké místo dostal, a že proto půjde do Indie, kde jest veliká nouze o dobré lékaře. I odešel, mne pak vzala k sobě tvoje matka, — dobrotivý Bůh jí to odplatí, že byla tak dobrá ke mně, — a já jsem od té doby začala postonávat, až jsem na dobro ulehla.“

„A nepsal vám nikdy strýček Samuel?“ ptala se potichu Vilímka.

„Psal, ovšem že psal, ale ne často, poněvadž je to nesmírně daleko. Ale já jsem pořád na lůžku ležela, a když jsem se zeptala: „Nepřišlo psaní od Samuele?“ tu mi odpověděli: „Ne!“ neb: „Ano!“ A když jsem se tázala: „Co pak píše?“ řekli mi: „Nic!“ Jsem stará a neučená,

nedovedu psaní přečíst, ale byla bych všecka šťastna bývala, kdybych byla jen řádek z jeho psaní slyšela; bylo by se mi zdálo, že opět se mnou mluví, — ale nepřečetli mi nikdy jeho psaní, a tak jsem jenom věděla o něm, že píše a že nic nepíše. Potom však kdykoliv jsem se ptala: „Přišlo psaní od Samuele?“ — odpovídala vždy tvá matka: „Nepřišlo!“ a pokaždé podrážděněji: „Nepřišlo!“ Zpozorovala jsem, že mé hloupé ustavičné ptaní chuderu matku zlobí, i nechala jsem toho, a od té doby nevím o něm ničeho leda to, že ještě dosud svou starou matku miluje a že mu dobrotivý Bůh za to požehnal, že byl tak hodný ke mně a tak mě miloval!“

Tu popadl babičku kašel, Vilímka nadzvedla jí hlavu a popravila jí pod hlavou polštář. Potom jí podala lék, a babičce se opět ulevilo.

Vilímka všecka zvážněla. Neslyšela nikdy babičku tak mluviti. Pokládala doposud za věc zcela přirozenou, že babička tu na posteli věčně leží, neboť nevěděla, že by to mohlo jinak býti. Začalo jí býti líto ubohé stařenky, kterou doposud jenom ráda měla, poněvadž nechápala, že by babička nejenom kašlala, ale také trpěla.

„A což se strýček Samuel nikdy nevrátí?“

„O, kdybych se toho mohla dožiti, kdybych jen jednou mohla ještě spatřiti jeho milou tvář, radostí bych umřela. Než co to dím? Kdyby tu byl, vyléčil by mě, že bych mohla opět povstati a s ním žíti ještě dlouhá, dlouhá léta, neboť on jest výtečným doktorem a léky, které by on své drahé matce předepsal, lépe by účinkovaly, nežli léky od cizího člověka.“

Vilímka hleděla dlouho na vrásčitou tvář babiččinu, potom se pomalu zvedla a za ruku ji ujala.

„Babičko, dovedl by vás opravdu strýček Samuel uzdraviti?“

„Tak jistě, jako že Bůh jest nade mnou!“

„A měla byste velikou radosť, kdybyste ho opět spatřila?“

„Radosť nevypověditelnou! Ale já jsem stará a nejlépe by bylo, kdybych co nejdřív už umřela, abych nebyla déle na obtíž matce, otci, Etelce, jež svou nemocí velice obtěžuju.“

„Nermuťte se, babičko, neboť strýček Samuel se vrátí a uzdraví vás!“ zvolala Vilímka a radostí v ruce zatleskala.

„Ne, mé dítě! Strýček Samuel je nesmírně daleko, nespatří už své staré matky.“

„Ale on přijde, neboť mu budu psáti, že jste nemocná a že jen on vás může uzdraviti, a proto přijde a uzdraví vás. Ale já o tom nikomu ani slova nepovím a vy, babičko, se také o tom nikomu nezmiňujte, poněvadž by mi to maminka třeba nedovolila.“

Po těch slovech vytrhla Vilímka z písánky stránku papíru a napsala na ní psaní strýčku Samuelovi.

„Milý strýčku Samueli!

Já jsem tvá sestřenka, Vilímka, i slyšela jsem dnes od babičky, že jsi v Indii a že jsi doktorem. Pěkně tě prosím, strýčku Samueli, vrať se domů co nejdříve, třebas jenom na den, a uzdrav mou babičku, neboť je velice nemocná, kašle a chce umříti, aby nám nebyla na obtíž.

Já mám babičku velice ráda a ty ji máš také rád, ale náš p. doktor má radši Etelku a celé odpoledne s ní hrá na klavíře; ohledá jen jednou tepnu babičce a potom ji zůstaví samu sobě. Babička už mnoho, mnoho let o tobě ničeho neslyšela, poněvadž psaní nerozumí a poněvadž maminka jí ho nepřečte. Ale jak tě uvidí, bude míti velikou radosť a já se budu také radovati, když uvidím strýčka Samuela, jenž babičku uzdraví a mně o Indii bude vypravovati. Přijď ihned, líbá tě a objímá na stotisíckrát tvoje sestřenka

Vilímka.

Douška. Nemysli si, že vždycky tak hanebně škrábu, ale stáhla jsem knot u lampy tak, že sotva vidím, poněvadž babička za psaní usnula. Jsou také v Indii velryby?"

Maličká dostala křeč do prstů, než psaní napsala. Šlo už na dvanáctou hodinu, babička pokojně spala a ji začalo mraziti ve studeném pokoji. Ale třeba bylo vložiti psaní ještě do obálky a adressu napsati, nežli bude si moci odpočinouti její hlavička. Opatrně, po konečkách prstů vplížila se do salonu, otevřela tam zásuvku a vzala z ní obálku. Potom se vrátila do babiččiny světnice, povytáhla trochu knot u lampy, neboť třeba bylo napsat adressu krásnější a čitelnější rukou, a k tomu potřebovala světla. Adressa zněla:

Ctěnému
pánu Samuelovi Barthovi, lékaři
v Indii.

Potom jí však napadlo, že to snad ještě nedostačí, i připsala pod „Indii" ještě „v Asii". Potom s lehkým srdcem jako člověk, který vykonal kus práce, se pomodlila, svlekla a odebrala na lože.

II.

Babička stále kašle. Ale jarní sluníčko našlo také cestu do jejího starého srdce a polevilo jí v nemoci. Nebude jí už trápiti nemoc její do beznadějné věčnosti, nýbrž jen dotud, než dojde psaníčko do daleké Indie a dostane se jejímu jedináčkovi do ruky, jejíž jediným dotknutím bude uzdravena. Ale psaníčko to zatím Bůh ví kde ve světě bloudí nebo někde na poštovním úřadě leží jako nevěrný holub, jenž ani svěřeného sobě poslání neodvedl ani se nevrací povědít, že ho nevyřídil.

Vilímka se pořád točí kolem piána.

„Etelko, musí se jeti do Indie po moři?"

„Po moři i po železnici; proč se ptáš?"

„Jen tak; ráda bych věděla, když nás strýček Samuel navštíví, bude-li plouti po moři? A jak dlouho trvá cesta tamodtud k nám?"

„Bezmála měsíc."

„Božínku, tak dlouho?! A psaní potřebuje tam také tak dlouho?"

„Arciť."

Vilímka odskočila k psacímu stolku a podívala se do kalendáře. Potom odkvapila k babičce.

„Babičko, desátého srpna bude tu strýček Samuel.“

„Jak to víš, můj andílku?“

„Podívala jsem se do kalendáře. Teď máme měsíc červen a desátého dala jsem psaní na poštu, za měsíc je strýček Samuel dostane, to bude desátého července, měsíc potrvá cesta sem, ale desátého srpna tu bude. Uvidíte!“

Babičce nastaly veselé dni. Vilímka měla prázdniny a tu skorem celý den s babičkou žvatlala. Ale nebásnila už, nýbrž rozumně vykládala. Obtěžovalať stále Etelku otázkami týkajícími se Indie, a co od ní vyzvěděla, to věrně sdělovala zase babičce.

„V Indii jezdí lidé, babičko, na slonech. Dunaji říkají tam Ganges a ten Dunaj teče tam také městem. Lidé umírají tam na žloutenku a mluví anglicky. Pro chleba však nechodí k pekařovi, nýbrž k zahradníkovi, poněvadž tam chléb roste na stromech, jako u nás jablka. Potom je vám tam síla kokosových ořechův a granátových jablek, kaktusů a palem. Je tam velmi krásně, ale velmi horko. Strýčkovi Samuelovi, třebas v srpnu přijede, bude u nás zima. Ale brzo si odvykne velikému horku.“ A tak dále. Babička opět vypravovala o těch časích, kdy ještě se strýčkem Samuelem v jednom pokoji bydlela a domácnosť mu vedla. Vypravovala mnoho a často, a dobře jí to dělalo, že mohla o něm vypravovat a mluviti. Potom společně počítaly dni, a tak jim samým čekáním a vypravováním dosti rychle první měsíc uběhl.

„Dnes nastoupil strýček Samuel cestu z Indie k nám,“ pravila Vilímka desátého července.

„Za měsíc tu bude,“ pravila na to babička, a obě se usmály.

Vilímka je všecka rozčilena. Jakmile se ráno probudí, vyhlédne z okna, je-li pěkně. Prší-li, ptá se Etelky: „Co myslíš, Etelko, prší teď na celém světě?“

„Ale kde. Možná, že už v „zugligetu“*) slunce svítí.“

„Svítí-li slunce v zugligetu,“ myslí si Vilímka, „tím spíše na moři bude pěkné počasí. Strýček Samuel bude míti šťastnou plavbu.“

Babička stále kašle. Začíná se jí dlouhým zdáti čas, kdy syn její Samuel přijde ji vysvobodit. Ale mladý doktor, jenž s Etelkou ustavičně hrá na piáně, přichází se na ni třikrát za den podívat. Vilímka má z toho velikou radosť a teď už ho má také ráda.

„Kolik dní ještě zbývá?“ ptá se jí babička.

„Jen čtrnáct dní ještě,“ odpovídá Vilímka.

„Jen deset dní ještě,“ ohlašuje po několika dnech.

„Ode dneška za týden.“ A rozčilením se všecka třese.

Jednoho večera přišel se na babičku podívat mladý doktor, po chvíli přišla také matka s Etelkou. Vypadali velmi vážně a rozmlouvali neobyčejně srdečně s babičkou. Ale babička ležela nehybně a na čele perlil se jí studený pot. Měla horečku.

„Ubohá babička,“ zašeptala Etelka. Vilímka ji za to objala a políbila.

Lékař předepsal recept do lékárny, potom se vzdálili. Vilímka osaměla, babička spala.

*) Část Budínu.

„Ach, kdyby tu už byl strýček Samuel," myslila si, „s babičkou jest už opravdu velmi zle."

A tu si začala představovati moře, lodi, jež byly tak veliké, že by ani na Dunaji místa neměly, a strýčka Samuela, jak se halí v plášť a zimou se tetelí. Než pojednou ucítila ostré píchnutí u srdce, až se v ní dech zatajil.

„Jestli tak mé psaní nedostal!"

„O, ne, to není možná! Proč by ho nedostal? Vždyť byla adressa zcela správně na . . ." Tu najednou jako by jí někdo krk stáhl.

„Milosrdný Bože! zapomněla jsem udati ulici a číslo domu! . . ." Vyskočila a odběhla do salonu.

„Etelko, pověz mi, je v Indii mnoho ulic?"

Lékař se zasmál.

„To se rozumí, že mnoho," odpověděl on místo Etelky, „tolik, kolik Vilímka za den promluví slov."

Ubohé dítě udělalo kyselou tvář.

„Tož je to tak veliké město?" ptala se, a tak tak že se do pláče nedala.

„Takové je jako Evropa, jenom že Indie není město, nýbrž země, v níž je na tisíce měst. Což pak jste se ještě neučily v zeměpisu o Indii?"

„Ne," vzkřikla Vilímka a vyběhla z pokoje. Slyšela ještě, jak se jí smály.

Vrhla se na pohovku, a tvář její tonula v moři slz. Cítila se tak zdrcenou a srdce jí tak prudce bušilo, že div jí z prsou nevyskočilo. Štkaní dralo se jí do krku, ale nesmělo ven, aby se babička neprobudila. Co si teď počne? co začne? co řekne babičce? — Čtyři dni uběhnou, a babička se bude ptáti: „Kde je strýček Samuel?" A strýčka Samuela tu nebude a nebude ho tu ani po týdni, ani po měsíci, a babička si bude mysleti, že jí strýček Samuel už nemiluje, což ji velice bude bolet, anebo si pomyslí, že na moři zahynul, a tu bude ji, Vilímku, z jeho smrti viniti. — A pak bez strýčka Samuela babička se neuzdraví, a tím opět jen ona bude vinna, neboť kdyby nebyla s tím tajností dělala, kdyby se s celou věcí byla matce nebo Etelce svěřila, byl by strýček Samuel psaní dostal a teď by byl už na cestě k domovu. — „Dobrý Bože, spomoziž tentokrát! — co jen babičce řeknu?"

Babička klidně leží. Tvář má žlutou jako vosk. Rty se jí pohybují a z nich jedva slyšitelně splývá: „Vilímko!".

Vilímka vyskočila a políbila její hubenou ruku na pokryvce ležící. Ale promluviti nedovedla.

„Kdy přijde strýček Samuel?"

„Za čtyry dni," zašeptala Vilímka a postavila se v hlavách nemocné, kde byla tma.

„Za čtyry dni," opakovala po ní babička, „a já jsem myslila, že už zítra . . ."

Vilímka neodpověděla. Babička také mlčela, jako by byla usnula.

„Zdálo se mi, že jest už zde," — začala po chvíli opět. „Byl tak krásný a tak hodný ke mně! Políbil mě na tvář a na čelo mi ruku

položil řka: ‚Ubohá babičko!' A já jsem radostí plakala a mohla jsem vstát z postele a byla jsem zdráva. — — Za čtyři dni . . ."

Po Vilímčiných tvářích kanuly tichounce slzy. Tak by tomu bylo, kdyby nebyla tak nerozvážně jednala. Teď se však ten sen neuskuteční ani dnes ani zítra ani za čtyři dni . . .

„Babičko, vždyť ty čtyři dni brzo uplynou, a potom . . ." Netroufala si domysliti, co potom bude.

„Jsem velmi nemocna, možná, že do té doby umru, a potom bude tu můj synáček Samuel, já ho však už viděti nebudu, on pak mne spatří studenou, ztuhlou, a místo radosti bude míti hoře a žal, — i řekne: ‚Proč pak jste mne nezavolali, dokud ještě byla na živě, proč jste mě povolali teprve na její pohřeb?' — Neměla's mu psáti, Vilímko, neměla's mu psáti . . ."

A z očí stařenčiných vytryskly slzy, prsa její těžce oddychovala, mluviti nemohla, ale v uších dítěte stále znělo: „Neměla's mu psáti, neměla's mu psáti . . ."

Jak se do postele dostala, nevěděla. Ale když se ráno probudila, byla peřina slzami úplně smočena. Viděla ve snách strýčka Samuela, jenž drže v ruce její psaní přísně na ni hleděl. „Tak se učíš zeměpisu?" káral ji, ukazuje na psaní. Vilímka dala se do pláče a upozorňovala ho, že chodí teprve do druhé třídy a Asii že se teprve učí v třetí třídě, že je pilná a že velmi dobře zná, čemu se učila, ale vše nadarmo, — strýček Samuel vedl stále jenom svou: „Vše jedno, neměla's psáti..."

„Vilímko!" ozvala se babička.

„Tu jsem!" trhla sebou Vilímka.

„Za kolik dní přijde strýček Samuel?"

Dívence jako by byl ostrý nůž do srdce vrazil.

Hlava ji hrozně bolela. Jazyk měla suchý, strašná žízeň ji mučila. Chtělo se jí píti, ale netroufala si vstáti. Babičce však bylo lépe, i začala mluvit o tom, o čem spolu už tolikrát rozmlouvaly, kde že bude strýček Samuel spáti, jak to bude, až přijede, a tak dále dobrou hodinu. Vilímka mlčela, netroufajíc si ani se pohnouti. Když pak doktor přišel, nalezl místo jedné pacientky — dvě, i předepsal oběma — proti horečce. Po chvíli přišla matka s Etelkou se na ně podívat. Litovaly velmi obou a líbaly je. Vilímka pověsila se Etelce na krk a přitáhla její hlavu až ke svým rtům.

„Etelko, zlatá Etelko, napiš psaní strýčkovi Samuelovi, aby přišel a uzdravil babičku."

„Kam to myslíš, můj holoubku, pro takovou věc nevydá se strýček na tak dalekou cestu! . . ."

„Etelko, piš mu, sic já také umru," štkalo dítě a polibky pokrývalo Etelčinu tvář.

„Co se tomu dítěti stalo?" ptala se matka. „Ostatně," pravila sama k sobě, „myšlénka její není tak špatná, ne k vůli babičce, — té bez toho už nikdo nepomůže, — ale bylo by to velmi krásné, kdyby přišel na svatbu."

„Máte pravdu, máte pravdu!" souhlasila Etelka, zaslechnuvši myšlénku

matčinu. „Béla bude míti také radosť, když se pozná s příbuzným — kollegou.“

„Budeš mu tedy psáti?“ zvolala Vilímka. „Díky, díky, díky . . .“ A když osaměla, sepjala ruce a takto se modlila: „Dobrý Pánbíčku, prosím Té, vyslyš mou prosbu a potěš babičku, aby ještě dva měsíce vydržela s čekáním.“

Mladý doktor, který se stal Etelčiným snoubencem, velice si babičku zamiloval. Celé hodiny teď u ní vyseděl, dávaje pozor na každé dechnutí její. A babičce třeba bylo té lásky, neboť byla teď tak slabá, že už ani kašlati nemohla a lidí už také nepoznávala. Vilímka měla velikou lítosť nad babičkou, ale na druhé straně také radosť, že nemusila s ní mluviti.

Jednoho odpoledne, když mladý doktor vzal babičku za ruku, aby se přesvědčil, kolikrát bije její tepna za minutu, babička, když byla dlouho lékaři do obličeje hleděla, zašeptala konečně jedva slyšitelným hlasem: „Samueli, můj drahý synu!“

Vilímka si zhluboka vzdychla. Toho dne bylo právě desátého srpna.

„Můj ty Bože, kdybych byla do třetí třídy chodila!“

Chorobný spánek.*)

Populární stať, kterouž podává dr. Jaroslav Květ.

horobný sen a chorobný spánek — jaký to zajímavý pendant dvou zjevů z denního života našich churavců. Jsou to dvě úzce související kapitoly z důležité vědy symptomatologie či semiotiky, pojednávající o příznacích či úkazech rozmanitých chorob. „Sny chorých“ jinde předvádím. Na tomto místě chci se zase zabývati spánkem samým. Vížeť se k chorobnému spánku tolik pověr, tolik různých předsudků, domněnek a klamných názorů, že není zbytečno, vrhnouti trochu světla na toto pole, v němž dosud laik ponejvíce spokojoval se s legendami a — nesmysly. Povídačky o domněle mrtvých, kteří jenom spali a za živa pohřbeni byvše v hrobě po strašlivém, leč marném zápasu skonali v nejkrutějších mukách (— jak tlachaví dryáčníci lehkověrnému obecenstvu namlouvají —), neuvěřitelné historie o lidech, kteří prospali půl lidského věku a pak zcela zdrávi se probudivše zasedli chutě ke stolu, vymyšlené příběhy takové a podobné byly sice již mnohokráte

*) Ze sbírky Visity, která vyjde během t. r. v Matici Lidu.

ve výborných populárních statích vyvráceny a vysvětleny — leč pověra je hydra, které utneš hlavu, aby vyrostly tři nové . . .

Proto třeba opět a opět k věci se vraceti a vysvětlovati bez únavy, bez umdlení, ale také bez illusí v dalekosáhlé úspěchy popularisujícího spisovatele. Ostatně nelze ani thema se všech stránek vyčerpati. Tu by sotva hrubá kniha postačila. Budiž tu přáno místo hlavně věcem novým, dotud nezpracovaným — především pak zvláštní formě chorobného spánku, kterému dali učenci jméno „paroxystický“.

Příklady některé věc vysvětlí, takže nebude ani třeba pouštěti se do etymologií. Spánek takový vzniká z čista jasna, zachvátí takřka člověka, přepadne a neodolatelným vlivem ho zahrne. Odtud obdržel svoje jméno, které je řeckého původu.

Za poměrů normálních blíží se spánek velmi nenáhle, pozvolna, jaksi po stupínkách. Zdravý spánek nepřepadne člověka zákeřnicky a nenadále, jako levhart nebo tigr svou oběť, nýbrž blíží se opatrnými, volnými kroky, upozorňuje na to, že je blízek a pak teprve pojme člověka celého ve svoji vládu. Nejprve nastává tlak v důlcích očních a pod nimi, jakýsi pocit tíhy se rozhosťuje. Ve spáncích cítíme mírné svírání, v mozku rozkládá se podivná prázdnota (odpusťte výroku tomu — kterak se může prázdno rozkládati? Pojem sám skrývá v sobě jakousi neshodu). Nenáhle zahrnuje nás náchylnost skláněti hlavu níže ke hrudi, zavírati víčka, zíváme a tak dále. Spánek nastává pouze za jistých podmínek, když jsme unaveni, když jsme uvykli chodit spát a podobně. Působí tu tedy jednou zemdlenost, jindy však zvyk, jemuž dlouho jsme se oddávali.

Za jistých poměrů dostavuje se však spánek náhle a prudce. Doráží na člověka hrubě a je neodbytný. Jsou toho příčinou choroby různé; hlavně pak porušená výživa a neduhy, při nichžto trpí oběh krevní, na př. choroby srdce nebo jater, porušené trávení, úplavice cukrová, dna, otylost, hysterie, epilepsie, neurasthenie a mnohé jiné. Jak patrno, vyznačuje se takovým náhlým spánkem celá řada chorob, u nichž je tento spánek úkazem tak nápadným, že mu učenec-lékař Gélineau neváhal přiřknouti zvláštní jméno. Zjev ten znám je v lékařství pode jménem narkolepsie (*ναρκος* spánek a *λαμβάνω*, jímám, chápu — hle, jak pěkně tu řecké slovo stav věci vystihuje; nebývá tak vždy) . . . Člověk takový může na př. náhle klesnouti k zemi, jakoby upadna zemřel nebo epileptickému záchvatu podlehl (lidé nezkušení obyčejně tak soudí). Nemá však křečí, jaké při padoucí nemoci shledáváme, nýbrž je pohroužen ve hluboký spánek, strnul v jakémsi stavu, který mne vždy upomínal na obyvatele zámku Šípkové Růženky. Neprocitne, kdybychom jím zhurta zatřásli. Kterýkoli skutek, jimiž probudíme každého spáče, zůstává tu bez úspěchu. Neprobudíme ho žádným drážděním. Protože zjev ten tak silně upomínal na bezvědomí při epilepsii, nazývali ho někteří pozorovatelé spánkem epileptoidním (epilepsii podobným).

Kdežto u lidí zdravých nastává spánek v určitou hodinu, kdy obyčejně chodí spat, překvapí narkolepsie nemocného kdykoli: při jídle (jako kuchaře v hořejší pohádce), v proudu zaměstnání, na procházce, za konversace třebas velmi živé a všelijak podobně.

Několik příkladů:

Garson, který obsluhuje hosty ve vinárně, přináší sklenici vína. Mezi řečí upadá náhle ve spánek a vzpřímen spí spánek spravedlivých drže při tom víno v ruce — k pochopitelnému úžasu všech přítomných. Asi za minutu se probouzí a pobíhá dále mezi hosty, jakoby se nic nebylo událo.

V jiném případu usíná 28. l. muž, který prodával po městě předměty z křišťálového skla, náhle na ulici. Opřev se prostě o zeď dal se do spaní a drží při tom košík s křehkým zbožím na ramenou. Přepadlo ho nepřemožitelné spaní, z něhož probral se však již po 2 nebo 3 minutách.

V obou těchto případech přišel spánek zostra, rázem, jako blesk. Ale nebývá tak vždy. Někteří nemocní pociťují napřed všecky ony známky, které ohlašují u zdravého člověka blížící se spánek. Chůze je jim obtížnou, kráčejí těžce, ospale. Někdy vrávorají, jakoby byli opilí, sotva nohy vlekou, mluví zvolna slábnoucím hlasem. Někdy jim nezbude již času usednouti nebo nalézti si místo, kde by ulehli a spánek je přemáhá. Obyčejně netrvá dlouho, deset minut až půl hodiny, může však být i kratším (2 minuty) i delším (několik hodin).

Takový záchvat nevyskytuje se z počátku příliš často, znenáhla však objevuje se hojněji. U některých nemocných vystupuje náhlý ten spánek jednou za týden nebo dokonce jednou za měsíc, ba i řídčeji ještě, jindy však jeví se každý den, i vícekráte za den. Byl pozorován případ, kde bylo za den záchvatů dvě stě. Jiný nemocný, jakmile procitl, hned zase usnul, takže tu byly celé serie záchvatů. Févé, jehož budeme ještě vícekráte citovati (— jeť to proslulý francouzský lékař chorob nervových a duševních a napsal nedávno o chorobném spánku pěkné pojednání, jehož se tu z části držíme —), pozoroval dále, že spánek ten objevuje se někdy dosti pravidelně v některých hodinách denních. Jistá hysterická dívka podlehla snu vždy v 9 hodin ráno a musela pracovati stojíc, aby hned neusnula. Jakmile jen se opřela o nějaký kus nábytku, hned byla v objetí úskočného Morfea.

Nepřirozené spaní takové může přivoditi podnět kterýkoli: práce duševní nebo tělesná, ba lze říci, že není žádného výkonu, který by nebyl s to přivolati záchvat. Chůze, namahání svalové, pouhé trávení, delší pozorování něčeho jen trochu prudší vzrušení hned zavdává k němu příležitost — a spánek je tu jako na koni. Někteří nemocní jsou zvláště choulostiví vůči bouřkám a hned usnou, jakmile zahřmí.

Všecky známky, které pozorujeme, hledíme-li bystře na osobu spící, viděti také při narkolepsii — ale zjevy ty jsou tu mnohem význačnější, zřetelnější, nápadnější. Svaly ochabnou úplně. Fysiognomie stává se vpadlou — je to maska strnulá a stuhlá. Nemocný na př. kouří z dýmky — v tom ho přepadne spánek a všecky ty měkké části, které tvoří stěny úst, ochabnou rázem, protože povolí svalstvo. Tu vzniká ovšem rázovitý obraz. Rovněž údy a hlava klesá; zvedneme-li končetinu a náhle pak pustíme, spadne jako neživá hmota podle těla. Cit se mnohdy ztrácí úplně; ani štípáním, píchánim, pálením neprobudíme spáče; necítí ničeho a neprocitne.

Mizí tedy pohyby, ztrácí se citlivost a kromě toho i činnost duše stojí. Při spánku takovém není snění a scházejí tedy všecky známky,

které u zdravých snům nasvědčují, ba někdy i obsah snů naznačují. Dýchání je velmi uvolněno — za minutu není více dechů, nežli 12, někdy třebas méně, 10. Dechy jsou také méně vydatné. Současně i tep je volnější. Srdce bije slaběji a zvuky, které na zdravém srdci při práci vznikají a dobře slyšitelny jsou, za nepřirozeného spánku takového jsou stlumeny a málo zřetelny. Tepů bývá při tom za vteřinu někdy jenom 50.

Ostatně takové porušení nikdy příliš dlouho netrvá a nelze tudíž očekávati, že by změny ony měly snad vliv i na teplotu a že by bylo pak možno zjistiti větší snížení temperatury.

Dále jsou při spánku takovém panenky velmi rozšířeny. Kdežto v poměrech normálních toto černé, okrouhlé okénko, které zoveme zorničkou čili panenkou (pupilla), bývá vůči silnému světlu sůženo a jenom ve stínu a za temna více se roztáhne, nesůžila se panenka u nemocných tímto záchvatem postižených ani tenkráte, když postavni byli proti světlu velmi prudkému.

Jeden případ, který je nad míru poutavý, chci tu ještě připojiti. Šestnáctiletý sklepník trpěl již od dětství svého nervovými bolestmi hlavy a krku. Kdysi navštívila jeho kůži zákožka a způsobila tu řadu změn, jimž dáváme málo interessantní jméno svrab. Aby se ho zbavil, potíral se lékem, po němžto následkem úsilného tření bolesti ustaly, ale místo nich počaly se dostavovati záchvaty spánku, které byly nad míru četné; takový záchvat trval u něho 20, 40 až i 60 vteřin, vznikaje druhdy sám od sebe; jindy byl vzbuzen některým hnutím mysli, jistými pohyby, zvláště však, naklonil-li ubohý mladík hlavu vpřed. Jakmile ho spánek přemohl, ochablo všecko svalstvo a nemocný svalil se do předu pozbyv vědomí. Procitnuv cítil se pak vždy velmi zemdleným. Lékaři jali se léčiti ho vodou poznavše dle toho, že nemocný pozbyl citlivosti na polovině těla, hysterickou podstatu choroby. A hle! Úspěch byl dokonalý, neboť záchvaty zmizely na dobro.

Když se byl takový pacient ze svého spánku probral, může se někdy bez odkladu chopiti své práce a pokračovati tam, kde ho spánek vyrušil. Bývá tak možno zvláště v těch případech, kde spánek nebyl dlouhý a příliš hluboký. Jindy však vrávorá nebo delší dobu nemůže se z jakési omámenosti probrat, pohyby jeho jsou nejapné, neobratné a těžkopádné, bývá tupý a nechápe, co se s ním dělo. Některým lidem způsobuje pak každé podráždění veliké útrapy.

Mimoděk vnucuje se nám otázka: Jak je to se spánkem v noci? Jak může spáti takový člověk, kterého každé chvíle přepadne spaní za dne? Obyčejně spějí tací lidé v noci docela nerušeně a klidně. Jenom v jednom případu líčí se tlustý holič, který při těchto svých záchvatech měl v noci spánek velmi chatrný a nemohl často usnouti.

* * *

Přikročme k vlastnímu jádru narkolepsie. Je to nemoc? Běží tu snad o určitý neduh nervový, který by se vyznamenával jedině takovými záchvaty a jiných známek neměl?

Nikoli. Nejde tu o samotnou nemoc. Je to pouhý příznak, symptom,

úkaz, kterým se projevuje více chorob dosti různých. Jsou to většinou neduhy spojené s porušením výživy neb oběhu krevního... Také některé změny krve vedou k tomuto projevu.

U osob, u nichž pracuje skoro jenom ústrojí zažívací, kteří jsou zosobněním zažívací roury, u jedlíků a pijáků (— Francouzové říkají takovým lidem ne bez příhany gros mangeurs —) vyskytuje se nejednou narkolepsie s jistou pravidelností — vždycky po jídle. Dále může býti vzbuzena činností svalstva, tělocvikem, delší chůzí. Také se s ní setkáváme u mužů, kteří překročili věk mužný a počínají stárnout, od požitků však upustiti nechtějí a zneužívají takřka sil svých, v tomto stáří dosti již skrovných. Ze vzácnějších příčin uvádí se úpal čili úžeh, který v jednom případu měl v zápětí takové záchvaty.

Pohnutí, někdy třeba dosti slabé, u jistých osob vede druhdy také k narkolepsii.

Kterak jsou lidé nervosní za dnešních dob četní. Věda již nemluví o nervose (— užívá jiného jména: neurasthenie —), ale nesmíme si proto myslet, že tato typická kategorie z naší společnosti vymizela. Naopak, je častější ještě. Nu — a u těchto neurastheniků vyvíjí se narkolepsie nápadně často, na př. když neobědvali v pravý čas, kdy uvykli jíst. Takové opozdění mívá u nich v zápětí nejednu alteraci a dosti často — neodolatelný spánek. Takový nervosní člověk s nervosní pravidelností obědvá; uvykl v tom ohledu vojenskému pořádku; jednou se opozdí, zaměstnání ho zdrželo. Přijde k obědu o půl hodiny později, nežli jindy. Nedočkavě usedne ke stolu, ale sotva usedl, usne „jakoby to na něho padlo“ a chrápe. Uplyne čtvrt hodiny a on se neprobouzí. Někdy teprve za 20 minut probere se ze spánku, ze kterého marně pokoušeli se domácí lidé ho vyrušiti. Probuzení bývá náhlé. Jak spánek přikvapil, tak odletí.

Je to podivné. Jakoby tu síly člověka byly rázem vyčerpány.

Za různých chorob výživy pozoruje se podobný zjev poměrně často. Lidé otylí, dnou stížení, cukrovou úplavicí trpící — všecky ty choroby řadí se do skupiny neduhů výživy — zasnou takovým spánkem poměrně často, takže zvláště při cukrovce náleží ospalost ku zjevům všedním.

Porušené trávení, jemuž laikové v dobách současných s oblibou říkají dyspepsie, domnívajíce se, že tak označují nějakou nemoc vědeckým jménem, kdežto zatím věda o mnoho honů je napřed, bývá provázeno narkolepsií. Proslulý anglický lékař G r a v e s, po němž pojmenována jedna nemoc, popsal již v létech padesátých takový stav, ale nazýval ho lethargií.

Veliká kapitola je chorobný spánek u členů rodin nervosních. Nervosní rodina... třeba vysvětliti pojem, ač zdá se mnohému jasným. Dejme tomu, že jsou otec nebo matka, neb oba rodiče některou chorobou nervovou stíženi. Děti jich různě trpí. Touž chorobou není třeba stiženo žádné, ale jedno dítě může míti v útlém mládí posunčinu, u jiného vyvine se třebas pouhá nervosa (neurasthenie), třetí a čtvrté zůstane zdrávo, páté, děvče v létech zralejších, postihne nemoc Basedowova a podobně. Někdy ovšem nesdědí žádné z dítek nervově chorého otce chorobu nervovou, nemoc generaci přeskočí a objeví se pak až na dětech dětí.

V nervosních rodinách vyskytuje se tedy i narkolepsie. Nebývá tu však osamocena. Jednou pozorují se vedle narkolepsie obrny slabé a pomíjející; jen několik svalů ochrne třebas na krátkou dobu. Jindy zase taková osoba následkem pohnutí nějakého vždy chvěje se po celém těle a kromě toho může býti postižena touto narkolepsií, ke které se jindy přidružují závratě, nebo občasná ztráta vědomí a podobně. Vůbec je tu pestrosť příznaků velmi značna.

Zvláštní pozornosti zasluhuje padoucí nemoc, která někdy prozrazuje se pouze takovými záchvaty spánku. Z toho ovšem nevyplývá, že má padoucí nemoc člověk, jenž trpí narkolepsií. Usuzujme logicky. Viděli jsme přece, že vedou k narkolepsii četné choroby, porušené trávení, neduhy výživy atd.

Byl by tedy úsudek výše naznačený možný, ale nesprávný.

Je to velmi důležitý odstavec z populárního lékařství — tato padoucí nemoc. Panuje o ní v obecenstvu mnoho nesprávných náhledů a velmi by se člověčenstvu zavděčil odborník, který by o ní napsal poctivou knihu. Vystupujeť nemoc v nejrůznější podobě a mýlil by se, kdo by si myslil, že se musí člověk v záchvatu padoucí nemoci na zemi svíjeti v hrozných křečích. Jsou tiché formy této nemoci, které vyznačují se docela kratičkou ztrátou vědomí; nikdo je ani nespozoruje, záchvat zatím pominul a nemocný je zase zdráv, ovšem zdánlivě. Takový záchvat spánku bývá také někdy jediným projevem epilepsie.

Někteří badatelé vysvětlují tento epileptický záchvat spánku anaemií (bezkrevností) mozku, která byla způsobena stažením cevstva mozkového.

Záchvaty spánku u žen hysterických byly popisovány již dávno, ale pod jinými jmény, takže dnešní čtenář odborných spisů a děl dřívějších již jen dohaduje se: Zde běželo asi o spánek hysterický, soudě dle těch a těch příznaků.

I těžké choroby duševní (pomatenost, šílenství) provázeny bývají tímto úkazem.

Jistý otylý muž býval častěji postižen náhlým spánkem. Současně s narkoleptickým záchvatem sevřela se vždy křečovitě jeho hlasivka a vzduch nemohl vnikati do plic. Člověk ten ovšem trpěl nedostatkem kyslíku, záhy zmodral a počal se dusiti, ale přece se neprobudil, ačkoli taková veliká dušnost mohla postačiti ku probuzení ze spánku sebe hlubšího. Muž ten při záchvatu vždy mnoho slin vyráběl — takže bylo možno pozorovati pohromadě trojí úkaz: spánek, dušnost a slinotok.

Jiný nemocný, který trpěl s r d e č n í v a d o u (nedomýkavostí chlopní mezi levou předsíní a levou komorou srdeční), občas podléhal náhlému spánku, při němž vždy srdce vydávalo zvláštní šelest při své práci, ovšem jenom zkušenému uchu lékaře slyšitelný. Provází tedy narkolepsie i některé neduhy srdce.

* * *

Sluší také pověděti něco o stáří pacientů, kteří jsou postiženi chorobným spánkem. Úkaz ten může se objeviti skoro v každém věku. Byl pozorován u desetiletého chlapce, ale nejčastěji vyskytuje se ve stáří prostředním. Osoby dospělé trpí narkolepsií nejhojněji. U mužů jest

obyčejnější, nepočítáme-li případy hysterické narkolepsie, která bývá ovšem u pohlaví ženského zhusta pozorována.

Když náhlý ten spánek na př. ženu jinak zdánlivě úplně zdravou překvapí, vzbudí to ovšem mezi přítomnými pochopitelné vzrušení. Hádá se na to a ono, jeden domýšlí se, že tu běží o mdloby a nebude as málo těch, kteří hned vidí náhlou smrt. Jiní myslí, že běží o mrtvici. Lidé vědí, že za poměrů normálních člověk tak náhle neusíná, ani dostal-li něco pro spaní. Jenom po chlorálu nastává někdy takový náhlý spánek. Také se zhusta pozoruje dotěravá ospalost a spaní u dětí, v rekonvalescenci, po velikých ztrátách krve nebo prudkém hnutí mysli, ale tyto zjevy liší se od narkolepsie velmi zjevně. To jest ovšem již věc lékaře rozpoznati, oč tu běží a bylo by netečností věru neodpustitelnou, kdyby příbuzní nebo nemocný sám v podobných poměrech lékaře nevyhledal.

Dejme tomu, že by byl někdo venku zasažen narkolepsií a usnul někde u patníku nebo za rohem. Jistě veliká většina okolojdoucích bude si mysliti, že je to opilec, který zmožen truňkem usnul cestou — ani domů nedošed. Komu tu napadne, že by tu mohlo běžeti o nemoc neb o úkaz chorobný někdy dosti povážlivý!

Známe některé choroby, které se podobají narkolepsii jako vejce vejci. Je to na př. t. zv. sleeping sickness čili spavá nemoc, objevující se ve krajinách horkých u negrů. Spánek je tu trvalý a vede jistojistě k smrti. U nás se neduh ten neobjevuje a byl pozorován na západním pobřeží Afriky, podél Senegalu a v portugalské kolonii Benquile, také v Antillách. Badatelé soudí, že tu běží o zvláštní zánět mozku.

Také epidemická nemoc, zvaná závrať Gerlierova, projevuje se chorobným spánkem. Neduh vyskytne se v jisté krajině hromadně, počíná v letě a končí na podzim. Osoby, které prodlévají ve chlévech, bývají zvláště postiženy tímto neduhem, který je způsoben, jak se zdá, zvláštní nákazou (miasma). Nemocní stěžují si na bolení hlavy, trpí závratěmi, slabostí v údech, bolestmi v šiji, obtížemi při polykání a posléze nápadnou spavostí.

Asi rok po prudké epidemii chřipky, kterou byli jsme před 4 lety postiženi skoro všichni, šířila se novinami zpráva, že tam a tam (— krajina bývala při tom určována vždy velmi nejasně —) objevila se záhadná epidemie nemoci, která nazvána nona. Tajemná ta nemoc byla pozorována ve Švýcarsku, Italii, Dalmatii a v Uhrách a vede rychle k smrti. Podrobnou úvahu o ní uveřejnil tenkráte v lékařských listech vídeňský oční lékař Mauthner. Poplach byl ovšem planý, případy pozorované byly ojedinělé a nějaká nová epidemie nikterak nebrozila. Podrobnosti článku Mauthnerova ovšem nemožno tu rozebírati.

Také se mluví mezi obecenstvem (a ve starých lékařských spisech) s oblibou o případech, kde spánek trval mnoho a mnoho dnů, ba i let, načež ospalec procitl, vstal — a šel. Na takových pověstech zřídka bývá něco pravdy. Často ani zbla. Mnohdy okřídlená fama připočte několik dnů, nebo ze dnů udělá týdny, z neděl měsíce. Pověst nese se od úst k ústům, každý něco přidá a posléze uslyšíme údaje pravdě nepodobné. Zvláště ku zprávám starších lékařských spisovatelů nepohlížím

nikterak s důvěrou nezviklanou, přijímaje vypravování jejich s náležitou reservou.

Ale právě z nejnovější doby mám jednu pozoruhodnou zvěsť o takovém dlouhotrvajícím spánku. Četl jsem ji na sklonku minulého roku ve vážném lékařském listu ruském (Русская Медицина, 1893). Číslo časopisu uvedeného vyprávělo totiž o jisté dámě (— byla to právě lékařka, jichž působí, jak známo, na Rusi hojnost —) která byla delší dobu nemocna, že upadla ve spánek, v němž tuším 7 dnů a nocí setrvala, načež procitla náhle k velikému údivu všeho okolí — úplně zdráva. Lékařský list nepopíratelně vážného směru uvádí tuto událost docela seriosně a nepřičiňuje poznámek žádných aniž pochybuje o pravdivosti údaje. I ta okolnost, že běží tu o lékařku, tedy dámu odborně vzdělanou, a jistě prostou pověr a předsudků i liché přetvářky, činí zprávu tuto ještě věrohodnější. O jedné věci však přece dovolíme si pochybovati — že totiž paní tato procitla úplně zdráva. Předcházel jistě delší stav vážného porušení nervového a z takových chorob člověk neprobírá se rázem, leč snad při hysterii. Celé to onemocnění činí ostatně opět dojem — hysterie, o které vícekráte již v této rozpravě stala se zmínka. A právě v průběhu této choroby častěji se přihází, že nemocný rázem, jako zázračně obtíží svých bývá sproštěn, jak snadno lze pochopiti, uvědomíme-li si, že hysterie je neurosa funkcionální, t. j. taková nemoc, jejíž projevy nezakládají se ve viditelných změnách ústrojů nebo tkaní, nýbrž v odchylných výkonech čili funkcích.

* * *

Setká-li se člověk obyčejný, t. j. bez odborného vychování, s některým výjevem chorobným neb odchylným, bývá z prvních jeho myšlenek veliká otázka, jaký osud očekává smrtelníka, u něhož choroba se vyskytla, jaký bude míti neduh následky, zkrátka: co bude? Je to projev přirozené vlastnosti každého člověka — je to úkaz zvědavosti, kteréž konečně každému z nás něco zbylo z dob dětství. Chápu tuto zvědavost, která je pak u příbuzných a tím spíše u postiženého docela oprávněna. Možno jí tu také několika slovy učiniti zadost.

Již z toho, co jsem pověděl, možno si učiniti kusý obraz budoucnosti takového nemocného. Nebude vždy stejná. Řídí se to dle choroby, která je příčinou záchvatů náhlého spaní. Lékaři říkají takovému uvažování o věcech příštích prognosa a mohou se často vyslovovati velmi určitě, neboť zkušenosti jiných i vlastní našeptávají lékaři jednou dobré proroctví, jindy neblahé věštby.

Při organických neduzích srdce, za chorob výživy, v průběhu těžkých nemocí nervových a duševních vždy vážně třeba hleděti dnům příštím vstříc, vyskytují-li se takové záchvaty spánku. Jinak je při méně závažných onemocněních, na př. hysterii nebo neurasthenii, kteráž jsou léčitelna. Vyhojíme-li choroby, ztratí se pochopitelně i příznak. Co se epilepsie týká, ví, myslím, již každý druhý člověk, že se léčí bromidy. Bylo pozorováno, že po takovém léčení nejen záchvaty epileptické stávaly se řidčími, nýbrž i toto náhlé spaní přestalo být častějším hostem. Má-li

kdo epilepsii, jistě nebude se svým zdravím zahrávati lehkovážným sebeléčením — třeba tedy předchozí větu považovati za poučení, nikoli za „radu“ nebo „pokyn“, jaké tak štědře rozdávají jisté denní listy s bezpříkladnou a trestuhodnou lehkomyslností. U hysterických osob může uzdravení nastati náhle — po nějakém neočekávaném prudkém hnutí mysli, které však nesmí býti obsahu skličujícího. Tak na př. šťastná událost některá, radostné vzrušení působí při hysterii nejednou lépe, nežli celé legie léků nejvyhlášenějších. Obyčejně však zotavuje se nemocná pozvolna, při náležitém životě duševním i vhodných zásadách tělesné životozprávy. Někdy připadne nezasloužená sláva velikého léku náhodnému onemocnění některému, které působilo jako krise. Dublinský lékař Macnamara vypravuje, že jistá žena, která trpěla častějšími záchvaty spánku, uzdravila se dostavši jednoho dne krvácení z nosu.

* * *

Laskavý čtenář, který se klouzal po předchozích řádcích až ku závěru stati, pase asi po četbě nejšťavnatější, jak se neduh léčí. Chorobný spánek není neduh, nýbrž pouhý příznak, léčí se tedy neduh sám a nikoli jeho projevy. Ku léčení přivolá si zajisté každý svého lékaře. Nenáleží k mým zásadám přestupovati meze kompetence lékaře, popularisujícího důležité a zajímavé zjevy z medicíny. Zde je konec državy spisovatele. Každý laik sice bezměrně rád „kurýruje“ neb aspoň „radí“ a jistě sledoval by mne po kyprých nivách therapie nejeden čtenář, ale „cizím vchod zakázán“.

Básně Williama Cullen Bryanta.

Překlady Jar. Vrchlického.

Nápis na vchod do lesa.

Když, cizinče, jsi poznal krutou pravdu,
jíž naučí tě záhy zkušenost,
že bídy a vin pln je svět, když viděl's
dost jeho trudů, péčí, zločinů
až k únavě, sem v divoký vstup les
a v sídla přírody! Stín poklidný
tě zkonejší a vánku sladký dech,
jímž tančí listí zelené, v poušť srdce
svůj vlije balsam Ničeho zde není,
co týralo tě v lidských příbytcích
a trpčilo ti život. První kletba
zem ovšem stihla, která nehřešila,
však z pomsty nikoliv. Bůh spojil s vinou
děs bledý, bídu. Zde však stíny ty
jsou sídla veselosti. Hustá střecha,
spleť zelených a kývajících snětí,
je živa hudbou ptáků, zpěv, hry jejich
ples hlásají, co štíhlá veverka
se vztyčujíc a drápky vystrkujíc
si hvízdá vesele. Hmyz v chumáčích
se honí v zlatém teplém paprsku,
jenž v život vzbudil jej, svá tuží křídla.
Strom každý sdílí hlubou spokojenost,
ve větru sklání se a z modra slunce
zří v jejich stíny a jim vlídně žehná,
květ na dně strže cítí kouzlo žití
jak okřídlený lupič, jenž z něj ssaje.
Ba samy skalisk spousty navršené
a těžké staré kmeny vývratí,
jež houštinami jako hrubé mosty
se močály pnou, kořeny jich tmavé
i s hlínou na nich visící v své spleti
klid oddychují s pohodou. Zdroj skalní
zní vesele jak v řečišti svém skáče
po křemeních a v písku tancuje,
se řítí v propast v ustavičném smíchu

se těše nad sebou. Sem tiše přistup,
bys nevyplašil střízlíčka, jenž s větve
ve vodě smáčí zobák. Vítr chladný,
jenž čeří vodu, k tobě jde, jak láska,
jež bez pozdravu nechce tebe minout
a jemně obejme tě mimochodem.

Mně nelze zapomenout.

Mně nelze zapomenout, s jakou úctou vroucí
jsem pro básnictví, slávy zářný přelud vzplál,
jak na zem, nebe, moře každý pohled žhoucí
byl duši, jak by v plamen mocný vichr vál.

Jak hluboce jsem dumal v žití svého květu
na procházkách svých dlouhých v horské doubravy,
jak bušily mé žíly, srdce plné vznětů,
když poprvé duch zpěvů táh mi u hlavy.

Jak v skalin divé tříšti, která poslouchala
od věků řeky hukot mezi křemením,
když racek v mlhu křičel, když se třásla skála,
jsem patřil v tento výjev bezdech, s nadšením.

Já cítil, jak moc tajná plachých dum a snění
sestoupla s trůnu svého v hloub mé samoty,
jak dýchala mi v ústa, v citů rozechvění
zpěv drsný ale plný něhy, tesknoty.

Sny zářné! Svět mne zhltil, vy jste zatím svadly,
váš zbožňovatel prostý toutéž cestou tíh,
co zatím v službě vaší vytrvale kladly
se trudů, strastí vrásky mojich po skráních.

Teď v obemšelých hvozdech na ňadrech skal sivých
ve roklích plných šera, vod kde hučí kvil,
ve stínu strmých tesů, v proudění řek divých
já vaše stopy hledám, darmo, kde jich cíl?

Ó nenechte mne v smutku, v zapomnění tady,
jsem oběť vaše, syn váš, pláč znám, bolů hnět,
spíš navraťte se časem, vzbuďte vše mi vnady
i slávu, jíž jste plály do mých mladých let!

Ojíněné gentianě.

Ty květe s rosou podzimní,
v němž vlastní nebe modř se stkví,
se otvíráš, kdy klidný svit
má za noc mraznou nastoupit.

Ty nekveteš, květ fialek
kdy ukláni se nad spěch řek,
když koukol, který hoří v nach,
nad hnízdy kývá ve brázdách.

Ty přicházíš sám, naposled,
kdy pestrý hvozd, pták dal se v let,
kdy mráz a krátící se den
nám dí, že rok již ukončen.

Tu snivý tvůj a klidný zrak
zří tiše jiním do oblak,
tak modrý, modrý jak by spad
květ z modrých blankytových lad.

Já chtěl bych, zrak můj v hodině,
kdy zdřímnu smrti na klíně,
by s nadějí se vzhůru nes,
jak ty se díváš do nebes!

Na horstva strmé a vzdálené skráni.

Na horstva strmé a vzdálené skráni,
kde bez stop věčný pro vždy plane sníh,
kde tkví vše v tichu, chladu, umírání,
plá mroucí den ve svitech posledních.

Však na úpatí těchto ledných tesů,
kde plný letních květů horstva klín,
hvozd plný ptactva, stáda v pláních vřesu,
vše brzy schmuří mhla a temný stín.

Tak ze srdcí, jež teple, dětsky cítí
a z očí, kde plá čackých pudů vznět,
se mnohem dříve ztrácí světlo žití,
dél trvá tam, kde přísnost, chmůra, led.

Prérie.

To zahrady jsou pouště, nevzdělaná
to pole krásná jsou a bezmezná,
řeč anglická pro která nemá jména,
to prérie jsou! Zřím je poprvé
a kypí srdce mi, zrak napjatý
ty valné pustiny kol objímá!
Hleď, jak se vlní vzduchem do dálky,
jak ocean v svém bujném vzkypění
by ztuh se všemi svými vlnami
a bez hnutí stál pro vždy. Oblaka
se svými stíny táhnou přes vše, dole
se vlní půda kypíc před zrakem.
Jak tmavé sluje, zdá se, před sebou
že honí slunné stráně! Větry jižní,
čeřící květy zlaté, ohnivé,
jež jestřába se tknete ve výši,
jenž s křídly širokými pevně tkví,
vy v palmách hrály jste si Mexických,
v Texasu révách, vy jste zčeřily
proud čistých vln ze zdrojů Sonory
tekoucích v tiché moře — bohatší
a luznější zem zda jste slíbaly?
V té slávě člověk nemá podílu;
dlaň, oblohu jež sklenula, ta zvedla
a ztišila ty vlny zelené
a rýhy jejich trávou osila,
v ně háje sázela jak ostrovy
a hvozdy hradila je kol a kol.
Pro nádherný dóm nebes patřičná
to podlaha, kde květů lesk i množství,
s hvězd mořem závodí! Hle, valné nebe
se v lásce k zemi ukláněti zdá
jak nižší klenba modře jemnější,
než nad pahorky pne se východními.

Jak řídím svého oře touto stepí,
skrz trávu, která jeho boky šlehá,
cval temný jeho kopyt připadá mi,
že zvuk je rouhavý; já na ty myslím,
jichž kosti deptám. Cože nejsou zde
dnů zašlých mrtví? Krásných pustin prach
zda nehýbal se tady životem
a nevřel vášněmi? Vy mocné hroby,
jež čníte nad řeky neb v hlubých hvozdech
se tyčíte pod stínem starých dubů,
vy odpovězte! Rod, jenž zhynul dávno,

vás vztýčil, četný rod a snaživý,
zem kupil dlouhou prací, v tom co Řek
v tvar symetrický prodchnul Pentelikos
a na skále co třpytný Parthenon
vzpjal k obloze. Zde valná zatím pole
své nesla žně, svá stáda živila,
co z chlévů bůvol zařval občas temně
šíj ukláněje do jha kosmatou.
Ruch tento práce pouští denně vřel
až v soumrak, milenci v němž chodili,
jich cizí řeč a hudba nástrojů,
jichž tvary neznámy jsou, větrem táhly.
Pak přišel rudoch, za ním bludný rod
potulných lovců válečný a hrdý
a stavitelé hrobů vymizeli.
Pak nespočtených věků samota
na jejich klesla sídla. Stepní vlk
v jich lukách honí, čerstvě vyrytý
u mojí dráhy zeje pelech jeho,
krt ryje, kde dřív hlučná města kvetla,
vše pryč, jen mohylyční s jejich kostmi,
jen oltáře jich bohů neznámých,
jen valy, které vyvršili kol
jak hradbu proti vrahům — divý roj
až zdrtil je, pevnosti v pláni dobyl
a těly zasypal je. Hnědí supi
se slétli z lesů k otevřeným hrobům,
ku kvasu tiše sedli bez bázně.
Snad pouze osamělý uprchlík,
jenž hvozdy, slatí bloudil do únavy
a jemuž strach a opuštěnost horší
než smrt se zdály — na smrt sám se vzdal.
V tom lepší stránka v lidech zvítězila,
jej vítěz vlídným slovem uvítal,
sed zajatec ku drsným náčelníkům,
ba z děvčat nevěstu mu vybrali
a v posled na svou ženu zapomněl,
svou první lásku, na své sladké děti,
jež s křikem povražděny a rod celý.

Tak života se mění tvary. Takto
vznik mají kmeny bojovné a slavné,
tak opět hynou dle toho, dech Boha
jak živí je neb opouští. Též rudoch
pláň květnou opustil, kde dlouho sídlil
a blíž u Rocky-Mauntains divočejší
kraj k lovu vyhlíd sobě. U těch proudů
víc bobr nestaví; dál na jezerech,

jichž modrý povrch posud neobráží
tvář bělocha, u zdroje Missouri,
u bažin, z nichž se živí Oregon,
své malé staví Benátky. V těch stepích
již nepase se bůvol, dvakrát dvanáct
mil dále, kde se končí tábor lovčí,
to majestátní zvíře těká v stádech,
pod cvalem jichž se země otřásá —
však staré stopy zřím zde u bahniska.

Přec velká poušť ta vře kol životem.
Hmyz v myriadách třpytných jako květy,
jež oblétá, zde čtvernožců jest sad
i ptáků neznajících, co je strach
a mrštných ještěrek se travou míhá
podivné krásy. Ušlechtilý jelen,
jak přibližím se, k lesu spěchá, včela
víc věru dobrodružný osadník,
než s kterým přišla sem přes valné vody,
svým bzukem sladkým plní Savannu
a skrývá med svůj jako v zlatém věku
do dubů dutých. Naslouchám tu dlouho
na domácí ten zvuk a zdá se mi,
že slyším hlahol valících se davů,
již zalidní ty pouště. Z hlubin země
smích dětský slyším, dívčí sladký hlas
a z dálky měkkou hymnu vznešenou
sobotních nešpor; řvaní dálných stád
se mísí v šustot klasů obilních
nad temnohnědou líchou. V tom jen trochu
se pohne svěží vítr, sen můj zdrtí
a v dálné poušti opět stojím sám.

Blouznivci našich hor.

Řada postav z Pojizeří. Napsal Antal Stašek.

(Pokračování.)

20.

V téže době, co se Růženka zahloubala do Jeníkova denníku, modlila se matka v kostele a po mši vyšla uplakaná. Jiným kmotřičkám zavdaly její slzy žádoucí příležitost, aby si vespolek sklíply; pátraly mnohými domysly, co ji asi rmoutí. Kmotřička Račánková hnedlinko uhodla, že jí bezpochyby dluhy a pak „ta fňukna" dcera působí veliké starosti. Šly napřed a ohlížely se. Mlynářka se domyslila, že ji mají v prádle, a byla tím mrzutější. Přemahala slzy a hrdě si vykračovala, aby na venek ukázala, že ji pranic nedojímá, co ostatní o ní mluví. V tom rozpoložení dohonil ji poštovní poslíček a se slovy, že si uspoří cestu do mlýna, odevzdal jí list nadepsaný: „Paní Hajské zase provdané Machové, mlynářce v Sytové."

Naši venkované vyma dopisy od synů vojáků a od synů studentů lekají se všech psaní a poštovních zásylek; obsahujíť obyčejně upomínky o dluhy, soudní předvolání aneb věci podobně nepříjemné. I mlynářka se zarazila; viděla, že list není obchodním; honem roztrhla obálku a čtla: „Hloupá huso, na stotisíc hromů do tebe posílám a vědomost ti dávám, že tvůj nebožtík muž mne připravil o mnoho set; tys mu v tom pomahala. Od té doby vás nespouštím ani s mysli ani s očí a proto ti povím novinku. Tvá dcera, co je celému světu pro svou nadutou spanštěloșt jen k posměchu, stala se mediánkou a chodí mezi ty blázny až tamhle do horoucího pekla někam za Jilemnici Ty o tom ničeho nevíš, protože je chytrá a říká, že navštěvuje tetku Polouprutskou v Benecku: ale chodí obě spolu potají se dívat na strašidla. Tvůj nebožtík je v pekle, jeho duch přichází ty hlupáky pokaždé strašit, když jsou pohromadě; a z té tvé fňukny prý bude mediánský papež. Jen dej pozor, aby do ní nevlezla nějaká maličká dušička, která potom v domácnosti tuze křičí. Tak přeju mnoho štěstí k budoucímu malému mediánkovi. Podepisuje se tvůj dobrý přítel, co do smrti na těch několik set nezapomene."

Do mlynářky jakoby udeřil hrom. Byla jako omráčena a opakovala si v duchu: „Ta hanba, ta hanba!" Nevěděla, má-li věřit nebo ne; přemítala, uvažovala, rozpomínala se a hrozná nejistota trápila ji na duši. Sotvy se držela; nohy pod ní klesaly; byla hluboce uražena v nejslabší stránce: ve své pýše, ješitnosti a ve své hrdosti nad dcerou, která jí byla nejdražším klenotem života. Byla by se málem dala zas do pláče, ale silnější než lítosť bylo v ní hnutí hněvu a pud zdravého venkovského rozumu, jenž jí radil, aby především vypátrala, je-li s pravdou,

že si lidé vyprávějí, co v tom hanebném listě je psáno, anebo jestli si to vše neznámý nepřítel jen vymyslil.

„Tohle nepsal jiný, než ten darebák Lojza Šimčů, co jsme mu musili prodat baračiště v Peřimově, když neplatil; přišli jsme tam o peníze a to máme za to,“ myslila si a rozhodla, že se zastaví u Loukovského pekaře Svobody, s nímž obchodovala. Pekařka je daleko široko známá klepna, jejíž nejvyšší radostí bývá, říci někomu něco nepříjemného; ví-li něco, poví.

„Ach lidi, jde k nám Sytovská mlynářka, přichází dozajista upomínat o peníze . . . táto, schovej se na půdu, řeknu, žes šel přes pole; ty Mařko hoď honem na sebe kajdu, aby neviděla, že chodíš po domácku tak rozhajdalaná,“ mínila pekařka, když vyhlížejíc oknem viděla, že se Machová uhnula ze silnice k jich domu, jenž stál u Jizery. Starý se nechtěl před věřitelkou ukrývat a byl by pro krátkosť času již ani neuspěl; jen dcera, holčice asi osmnáctiletá kyprých tvarů, měla ještě kdy učinit dle mámina rozkazu.

Mlynářka vstoupila a po obvyklém vítání usedla u stolu. Cítila, že ji domácí chladně přijali; báli se, že jde upomínat.

„Stavím se vás optat, neprodali-li byste nám dva javory; máte prý na prodej a my potřebujeme na polní válce, naše jsou již staré,“ jala se oklikami hovořit domýšlejíc se, že se nesmí ani z daleka dotknout dluhu. Oklika pomohla; pekařovi hned rozvázali a počali o javorech, jež měli na louce za domem. Když byli hotovi a ujednali, že cenu smluví „pan otec“, který tomu lépe rozumí, byla pekařka již jako máslo. Proklepávala po pořádku všechny, o nichž věděla, že jsou mlynářčiny známé, a usmívala se, jakoby měla ještě něco za lubem. Konečně spustila otázku:

„Byla jste včera na kázání?“

„Ba nebyla. Růženka nám postonává, čekali jsme doktora; chodívám jen na ranní a i tu jsem včera omeškala, proto jsem šla dnes to nahradiť . . . proč se ptáte?“

„Pane, včera farář spustil na mediány . . . ten jim dohejbal . . . jen co je s pravdou: ti lidi se tady tejď po všech obcích roztahujou, jako by nebylo nad ně . . . kdo prej je mediánem, ani ho v kostele neoddají a kněz mu nesmí na funus,“ klábosila Svobodová a ohlédši se i vidouc, že muž odešel do kuchyně a Mařka že jde trávu chystat, přistoupila blíže, tvářila se tajemně a dodala šeptem: „Kdybyste mi neměla za zlé, něco bych vám, paní mlynářko, řekla.“

V Machové hrklo; tušila, co bude a takový strach ji chytil, až jí krůpěje potu vyvstávaly na čele. Ale klidně větila:

„I jen mluvte, víte, že se taky ráda něčeho dovím.“

Pekařka se tvářila, jakoby se zdráhala; dala se pobízet, až z ní vylezlo:

„Chci vám jen svěřiť, co se o vaší Růžence vypravuje: že je taky mediánkou, ale tajnou, takže prej ani vy ničeho nevíte. Svedla ji k tomu vaše švakrová z Benecka. Víte, já tomu nevěřím, ale lidi si povídají . . . kdo pak lidem zacpe huby?!“

Machová se pronikavě podívala na Svobodovou a ptala se: „Nic víc?“

Pekařka navzájem pohlédla udiveně na mlynářku, jakoby řekla: „Co pak toho není dost?“ — a odtušila, že v tom je všechno tajemství, jež jí chtěla svěřit.

Růženčině matce spadl se srdce kámen. Šeptala si v duchu: „Neví ničeho jiného; darebák Loiza si to druhé vymyslil, aby mně nahnal strachu a starosti“ — a dodala nahlas: „Tohle já již, milá Svobodová, vím dávno, že si to lidé šeptají; ale je v tom samý klep, ani ždibec pravdy.“

Byla chytřejší a pekařka měla po radosti, že pověděla něco nového a nepříjemného.

Rozloučily se a Machová na prahu doložila: „Můj muž přijde ty javory smluvit,“ ale v duchu si myslila: „Čerta půjde smlouvat, válů máme dost svých . . . jen když jsem se dověděla, co jsem chtěla.“

Oddechla si ze strachu, ale zůstala v ní zlost. Snad poprve v životě ucítila opravdivý hněv proti dceři. Kypíc rozčilením pospíchala domů a třměla netrpělivostí schladit si žáhu na Růžence. Našla ji na zahradě v prostorné besídce s doktorem Boukalem, jenž mezi tím byl přijel a hovořil s dívkou o nemoci. Myslil, že rozpoznal, nač dívka churaví; strkal to na čivy, na duševní nepokoj ba i na četbu a radil všelicos, ale nejvíce klid a změnu povětří. V mlynářce vřelo; před lékařem se však přemohla a jen ji přísně kárala.

„Vidíš — pořád ti říkám: nech toho čtení, nekaz si zdraví; ale holka si nedá říct a souká do sebe knihu za knihou; sám bůh ví, jakých hloupostí a zbytečností je v nich natištěno; kalého v nich jistě nic není, sic by po nich nestonala. Koupila jsem jí domácí kuchařku, aby se přicvičila. I to to — taková kniha jí nevoní! Kdyby bylo takhle nějakých povídek o rytířích, princích a princeznách! Hlouposti pro malé děti . . . co pak je do toho vyrostlému děvčeti.“

Tak hubovala a nechala schválně dceru s lékařem o samotě. Když odcházela, všimla si, i při rozčilení, jež jí lomcovalo, dopodrobna doktorova úboru: viděla, že má kostkované ošumělé kalhoty a pomyslila si: „Jen co s pravdou — parádu nehoní.“

Zůstali sami dva a Boukal jal se Růženě vykládat: „Radím vám, abyste nyní nechala těžší četby, jmenovitě Byrona. Jsou spisovatelé, při nichž nemůžeme zachovati duševní klid; alespoň pokud jsme mladí. Zdá se mně být s pravdou, že z každého básníka ovane nás tolik citu, obrazů a myšlenek, kolik jich do svých děl ze svého vlastního nitra položil. Myslím zcela hmotně: co při skládání kdo cítil, to z pravidla cítí i čtenář. Představoval-li si spisovatel při tvorbě velmi obrazně i živě, působí to na nás podobným spůsobem. V tom leží snad celé tajemství i kouzlo velduchů slovesného umění. Kdo z nich mocně neb lahodně působí na náš cit, na naše představy a myšlení, na naši obraznost ba i vůli, kdo rozčeří celý náš duševní život, toho máme za velikého; a to vším právem, neboť jen silný duch může v jiných vzbuzovat mocný dojem a i v lahodě je síla. V dojmu to leží, ne v kráse.“

„Nevěříte v krásu literární?“ ptala se Růžena.

„Jen v míře pranepatrné. Co nazývá se krásou v umění slovesném, je z pravidla mohutnost, lahoda, pravdivost a hlubokost duševních dojmů.

Kdybychom i přiznali, že lahoda může být vzbuzena pouze krásou, přece je krása jen jednou stránkou umění slovesného. Kdo prohlašuje, že tvorba krásy a lahody je jediným jeho účelem, snižuje je na pouhou službu Umění slovesné v dějinách mělo a bude vždy mít účinek hlubší a vznešenější: totiž dokonalý rozvoj a zušlechtění lidského ducha po jeho nejvnitrnější a nejtajemnější stránce — po stránce citové, jež pro budoucí osudy lidské společnosti je snad větší důležitosti než poznávací rozum. — Jak nízko stojí vůči tomuto velikému dosahu všechny krásovědecké bájky! — Mluvím ovšem jen o umění slovesném. — Prosím vás, co je krásného v Homerovských neb Shakespearovských řežích, při nichž tekou potoky krve? Je zuřivý Roland krásný? Jsou Rabelaisovy hrubé, sprosté, netvorné ba přímo potvorné a přece zajímavé obrazy krásné? Není Göthův Faust se svou Markétkou praobyčejnou lidskou historií s prahnusným koncem? Kde je v tom krása? A přece nás veledílo to rozchvívá do nejvnitrnějších útrob! Nemluvte o klinkání a cinkání různých Petrarkův, jimž nerozumím, ale rcete mně: je Hynek našeho Máchy i s šibenicí krásný? A přece sotvy znáte z české literatury veršů dojemnějších! Je snad krásný Sofoklův Oidipos, jenž zabijí otce, béře si vlastní matku za manželku a na konec nám ukazuje skrvácené důlky, z nichž si vypíchal oči? Kde leží lahoda v ubohém Don Quichotovi, jenž u většiny vzbuzuje smích, u lidí hlubších soustrast ba někdy bolestnou slzu nad bídným rozvratem mezi dvěma světy: světem lidského nitra s jeho city a bludnými představami se strany jedné a světem zevnější skutečnosti s železnými, neuprosnými zákony se strany druhé?! Co je v tom krásného? . . . Leží krása aneb, jak říkají krásomudrcové, podstata krásna v děsné hrůze, v napjaté zvědavosti, v smíchu, v rozechvěné obraznosti, v roznícenėm chtění, v radosti, soustrasti nebo bolesti? Jakou souvislost s krásou mají tyto duševní stavy, jež v nás budívá slovesné dílo umělecké? Po mém soudě pranepatrnou a kdybychom měřili slovesnost celého světa a všech národův na krásovědecký loket, musili bychom zahodit více než devět desetin vynikajících děl. Jděte mi s krásou! Je pojmem a pocitem tak osobním, že často krásomudrcové nám do nebe vychvalují věc, při níž nudou zíváme! — Avšak odpusťte, že vedl jsem rozhovor, kam jsem nemířil. Radím vám jen, abyste nyní zanechala Byrona. Je z oněch velduchů, kteří vložili do svých děl celé moře citů, celou hlubokou propast myšlének; četba jeho působí na některé povahy přímo demonicky. Jste povahou takovou a musíte se na čas vystříhat každého mocnějšího mozkového rozechvění. Nelze-li vám být bez četby, sáhněte po knize, při níž spisovatel chabě si představoval, málo myslel a skoro ničeho necítil. Takové spisy se čtou velmi pohodlně a proto jsou v oblibě u šosáků všelikého druhu, kteří nemilují ani silných a složitých dojmů ani původních myšlének. Buďte na čas takovým šosákem."

Bezohledně vyslovené názory Boukalovy dotýkaly se Růženky nepříjemně. Byla odchována „sladkým mlékem" názorů krásoumných, kromě toho měla dávnou nechuť proti svému společníku, a proto ani nepřemýšlela o dosahu jeho náhledů, které by se jí byly líbily snad jindy při jiném duševním rozpoložení. Ale po četbě Jeníkova denníku zdálo

se jí vše hloupé a odporné. Na radu, aby zanechala těžší četby, odpověděla ledabyle, že poslechne, podívala se naň a tak jako máteři uhodily i jí do očí kostkované kalhoty; ba zdálo se jí, že pod kolenem spatřila na nich i skvrnu.

„Plebejčík!“ pomyslila si a odvrátila obličej.

Boukal pozoroval její pohledy; podíval se na své spodky a tušil, co si dívka myslí. Jindy by se byl takovým pošetilostem usmál a nepokládal je za nic. Ale tentokráte se začervenal, co se mu nepřihodilo už od mnohých let; ba byl i v rozpacích; neměl ani kdy, aby duševní svůj stav rozebral na chemické prvky a rozřešil, proč se červená: zdali studem nebo zlostí. Jen toho si byl vědom, že mezi ním a jí je trhlina, a chtěl odejít.

Růžena postřehla, co se v něm děje, a rozpředla ledabylý rozhovor, aby zbudovala most, po němž by mohli odejít a se rozejít. Přetvářeli se vzájemně, jenže Boukal do své přetvářky nasypal něco pelyňku.

„Jsem ráda, že tak vysoko ceníte Byrona,“ prohodila nazdařbůh.

„Necením žádného spisovatele jako soudní odhadce vysoko neb nízko. Rozpoznávám při každém jen to, zdali a jakým spůsobem dojímá a jsou-li jeho četbou spůsobené dojmy takové, aby přetrvaly budoucí věky neb alespoň několik pokolení. Toť oceňování jedině správné, alespoň správnější, než natahování slovesných děl na kopyto krásy. Jiné je u každého ševce kopyto to; ubohá kůže básníkova musí při nemotorně velkém prasknout, při titěrně malém scvrknout a při každém dát se pod knejp.“

„Vaše obrazy jsou jadrné, jenže ne případné. Ale dejme tomu, že máte pravdu. Co prorokujete Byronovi? Přetrvá věky?“

„Přetrvá; ale dojem, jakým bude působit, se zmenší, neboť lidé příštích pokolení budou vymahat, aby v slovesném umění vedle vřelosti a hloubky citů, velikosti i rozmanitosti myšlének a názornosti obrazů vládla naprostá pravda plné a celé skutečnosti.“

Čím dále tím více se rozcházeli ve svých názorech, ale zakrývali propast vzájemného odporu rouškou zdvořilosti. Lékař měl právě na jazyku: „Slečno, dnes se neshodneme; snad budoucně si o tom povíme více.“ Chtěl se rozloučit s tou lží a s úmyslem, že se nikdy více nevrátí, když do zahrady vstoupila mlynářka a za ní Petračka.

„Má sousedka se dozvěděla, že jste u nás, pane doktore; přivezli jí včera nemocného syna,“ pravila Růženčina matka.

„Je mu hrozně zle, jakoby měl hned umříť,“ bědovala starucha a ostýchavě vyprávěla nešťastnou událost svého Jeníčka, kterého lékař dobře znal.

Nechal matku s dcerou v zahradě a šel s Petračkou k nemocnému. Z jejího vypravování věděl napřed, že návštěva je marná; nechtěl ji však zarmoutit. Přišel do chaloupky a vstoupil do světnice. Byla nízká a malá; ale mile byl dojat čistotou skoro úzkostlivou. Na oknech byly bazalky, stůl byl postřen bílým ubrusem a na něm leželo několik knih, které matka vyndala ze synových zavazadel. U dveří na lavici vedle kamen seděl starý, vrásčitý Hamral, Petraččin bratr, jenž jsa bez přístřeší

bydlel u ní na podruží. Když překročili práh, šeptal jim: „Přešlo to, je mu zas lépe.“

Lékař rozhlédl se světnicí a spatřil nemocného. Seděl oblečen u stolu; jsa právě v tom okamžiku obrácen k oknu voněl k bazalce, jež tam v neúhledném hrnéčku pěkně kvetla.

„Jak se vede, velebníčku? Znáte mne ještě?“ ptal se a usedl na židli k stolu.

Kněz, jakoby vyrušen z hlubokých myšlének, obrátil se a upřel na něho zrak. Byl mladý muž kostnatého a silného těla, ale jemných a měkkých rysů tváře. Oholený obličej byl pravidelný a pěkný, ale bledý. Z výrazu tváře zírala zádumčivost, sklíčenost a v bázlivých, bleděmodrých očích chvěl se nevýslovný bol a žal. Zdálo se, že z očí těch mluví prosba: „Nevyrušujte mne z mého trudu, nechte mne mému smutnému osudu, přejte mi pokojné a klidné smrti!“ Boukalovi připadalo, jakoby rozuměl němé prosbě. Nenutil ho k rozmluvě a sám mu něco vyprávěl, o čem měl za to, že mu nebude nepříjemné. Nemocný nepromluvil ani slovíčka, ač se zdálo, že lékaře poznal a i smyslu jeho řeči rozuměl. Byl ve své těžkomyslnosti nehybný a jako skostnatělý, bylo znát, že ho vše unavuje a že by nejraději zas byl samoten, aby se nevyrušován mohl zabývat trudnými svými představami. Doktor pozorovav ho chvíli zkrátil návštěvu a odcházel. Matka vyšla z chaloupky za ním a z porad, které jí dával, ba i ze zraku, jakým na ni hleděl, chtěla vyčísti osud ubohého syna. Uhodla, co si myslil, že není pomoci a vrátila se do světnice.

Boukal se ve mlýně již ani nezastavil; vsedl na povoz a rozmrzen ujížděl pryč, přemítaje o své rozmluvě s Růženou a o trhlině, která se mezi nimi rozvírala.

„Nu tak vida: kostkované kalhoty s malou na koleně skvrnou jsou vinny mým nezdarem. U čerta, proč pak si nepořizuju pořádného šatstva? Při mém zaměstnání nutno tak učinit, aby hloupí lidé nebyli pohoršeni . . . a lidé jsou většinou hloupí. Rozumu a peněz nemá nikdo s dostatek, napsal kdosi kdesi kdysi a měl pravdu. Myslil jsem, že mé učené vývody o slovesnosti budou se jí líbit, a zatím na ženské činí ošumělé spodky dojem mohutnější než veliká duchaplnost.“

Takovým spůsobem mudroval, byl rozzloben a nevěděl na koho. Povahy byl vždy dobrácké a neuměl se do pravdy dlouho hněvat. Necítil nepřátelství ani proti Růženě. Byl z oněch povah, které každý hrot obracejí především proti sobě a sami sobě se vysmívají.

Z pletenice různých myšlének a představ vynořila se konečně Boukalovi truhlářova Žofka s očima černýma jako trnky a s ramenoma bílýma jako úběl.

„Hezká holka,“ liboval si a rozpřádal myšlénky: „Táhne mne cosi k ní. Je to láska? Není. A přece je tu týž zákon tíhy, o kterém jsem si prve vypravoval; táž síla vzájemného se přitahování, jež roste blízkostí. Co vlastně je láska, nevím přece. Či snad je v tom něco pravdy, že láska je dcerou Afrodity, že jedna nemůže být bez druhé, že však i láska i její máť jsou dvojí: jedna nebeská Urania, druhá obecná? . . .“

Připomínal si, co o tom před lety četl v Platonově slavné rozmluvě a tanul mu na mysli náhled Sokratův, že láska je touhou po všem

krásném, touhou po blaženosti. Nápad ten se mu líbil a dlouho o něm uvažoval. Mudroval, mudroval a když se blížil k Semilům, pravil si zcela rozhodně:

„Ano, budu přemítat o tom, v čem leží podstata lásky a zůstanu starým mládencem!“

21.

„Co pak jsi udělala Boukalovi, že odjíždí, ani se nerozloučiv?“ spustila se mlynářka do dcery.

„Neublížila jsem mu; byl vůbec rozmrzelý,“ vymlouvalo se děvče a nemajíc chuti rozpřádat o tom rozhovor, odešlo ze zahrady do své komnaty. Ale mlynářka se nedala odbýt a šla za ní.

Růženka se posadila u otevřeného okna. City byly rozčeřeny, obraznost pobouřena a myšlénky těkaly u ubohého Jeníka, s nímž měla neskonalou lítost. V takovém rozpoložení zastihla ji matka. Vstoupila všecka uzardělá, pohledla na ni pronikavým, přísným okem, z něhož sálal nezvyklý oheň, a nepromluvivši ani slova podala jí dopis, jejž obdržela na cestě.

Růženka přečtla, zbledla, zachvěla se, upustila psaní, ale nepronesla ani slova. Zdálo se, jakoby jí byl někdo stáhl hrdlo: tak těžce dýchala. Trvalo chvilku, než se jí z očí vyřinul horký proud slzí.

„Co je v tom pravdy a co ne?!“ ptala se matka, kterou při pohledu na dceřinu strnulost pojal opětný strach.

„Jsem opravdu spiritistkou,“ větila Růženka a bledost jejích tváří proměnila se při myšlénce na další obsah listu v hluboký ruměnec dívčího studu a pobouřené nevole.

Nastaly matčiny přísné domluvy, jež byly přerušovány trpkými výčitkami a hněvivými výbuchy. Dcera neodpovídala, jen plakala.

„Na cestě jsem si všechno rozmyslila; musíš z domu, dám tě ke své sestře do Smiřic, kde nějaký čas pobudeš, aby byl konec lidským řečím o mediánství,“ rozhodla mlynářka a neuprosně jí nařizovala, aby se připravila, že již pozejtří odjede.

Dívka cítíc v duši hrozné ponížení i pokoření neodporovala; bylo jí, jakoby se v ní byla zlomila všechna dřívější ráznost i odhodlanost, kterou i matce vzdorovávala.

Zůstalo na tom, že Růženka pozejtří odjede. V domácnosti bylo všem s podivením, že tak náhle. I otčim Mach se ptal, proč.

„Psala mi sestra, že prý tam ví o ženichovi; neříkej zatím holce nic, abychom ji nepoplašili, víš, jaká je vrtohlavá; ani s ní o tom nerozprávěj,“ lhala žena, a muž, jenž se s tím spokojil, vypravoval ostatním domácím jako tajemství, že mlynářce má v kraji zas už jiného ženicha.

Růženka tonula v slzách; nesměla ani dolů ze svého pokoje, aby čeládka neviděla, že pláče. Ale smutek a bolest brzy se v ní proměnily v otrlost, jež bývá následkem přílišného duševního napjetí. Bylo jí, jakoby všechen duševní život šel v ní pohybem pouhého stroje bez vědomí a vůle. Cítila únavu i skleslost; život, smrt i láska staly se jí lhostejnými, ba zdálo se jí, že na světě je vše holou marnivostí a pošetilostí. Z jejích vlastních ňader zela na ni pustota, v níž marně hledala paprsku útěchy a naděje.

Slunce se klonilo k západu a večer byl krásný. Seděla zase u otevřeného okna, což bylo zamilovaným její místečkem, a dívala se ven na Jizeru a přes ni na druhý břeh. Půvab krajiny ji nedojímal; hleděla na čeřivé vlnky v řece, na rychlý let proháňějících se vlaštovek, na modrou bezoblačnou oblohu, ale to vše odráželo se v její zraku i duši jako se odráží obraz o bezduché zrcadlo. V rozpoložení tom zastihla ji stará Petračka. Neměla po celý den klidu; pořád jí vyčítal vnitrný hlas, že neměla „lejstra“ nechávat Růžence, protože by v nich snad přece mohlo něco být, co nemá nikdo vědět. Přišla si tedy pro ně.

Dívka stařeně vyprávěla, že Jeníkovy zápisky přečetla, a sdělila s ní, jak Jeník přišel k úrazu, jenž patrně byl příčinou jeho choroby. O ostatním obsahu mlčela a prosila, aby jí nechala denník na památku. Dětinská stařena se zdráhala a měla sto vytáček a výkrutů, aby nemusila svolit. Růženku to roztrpčovalo; mrzutě jí zápisky vydala.

Po jejím odchodu procitla Růženka z otrlosti, jež se nad ní přehnala jako chmura, a ucítila v duši hněv. Bylo jí, jakoby se na místě předešlého bolu a zármutku navalil do duše tvrdý balvan vzdoru proti všem i všemu a s tím i nebývalé vědomí síly a vytrvalosti. Padlo to na ni náhle, jako se podoba oblohy rychle měnívá a jako se úprkem střídají tvary honících se po ní oblaků. Zlobila se, že před matkou byla skrývala duchověrství; pudilo ji, projevit na venek své vnitrné rozpoložení a napravit, co pokrytectvím pokazila. Přecházela rychlými kroky po světnici, rozmýšlela a pak rychle sešla do přízemního obydlí.

Čeledník byl plný lidí; za stolem večeřela čeládka, po lavicích seděli pobytníci a mleči; pan otec vykládal mezi nimi své rozumy a mlynářka šukala po hospodářství. Růženka se objevila na prahu a všichni se divili, neboť zřídka sem přicházívala a stranívala se, když tu bývalo mnoho lidí. Při jejich pohledu se trochu zarazila; vzpamatovala se a jako násilím popošla doprostřed prostorné světnice. Ale jímala ji závrať; jizba i předměty a lidé v ní ztráceli se v mlze, jež se jí šeřila před zrakem, vše kmitalo v neurčitých obrysech. Přemahala se, upřela oči na jedno místo a viděla, jak stárek za stolem strká lžíci polívky do otevřených úst. Hleděla na jeho ošklivou tvář jako přimrazena. Chtěla se od pohledu toho odtrhnouti, sbírala sílu a připomínala své paměti, že si pevně umínila všem lidem otevřeně říci, že je členem sboru duchověrského. Pošeptmo si upravovala i opakovala slova, jakými zpověď tu pronese, a již již měla na jazyku: „Lidičky, pohleďte na mne, jsem mediánkou.“ — Ale vykřikla jenom: „Lidičky!“ — a dřív než mohla promluvit dále, zdálo se jí, že světnice i vše, co v ní, počíná se s ní točit. Před očima poskakovaly mžitky, jež se slily v jedinou velikou tmavou skvrnu. Padla do mdlob ztrativši vědomí a byla na skácení Lidé přiskočili a zachytili ji.

Třetího dne potom odjížděla s matkou na dráhu. Zvědavá čeládka se dívala a brebtavý mládek šeptal mrzutému stárkovi: „Zůstane starou pannou.“

* * *

Asi měsíc potom potkal jednou v neděli dopoledne sedlák Matěcha dohazovače Bobka a druh s druhem pohovořil.

„Co Petřík?“ ptal se dohazovač.

„Dělá celou dobrotu ... od té doby, co se stalo to neštěstí s Ropratickým kovářčetem, je jako proměněný ... poslouchá ... pracuje od božího rána do božího večera, do hospod ani nepáchne, honba je mu jedinou zábavou; přeju mu toho, najal jsem mu na několik let honitbu, ať má taky něco pro kratochvíl ... jenže je dosud moc do sebe a samotář.“

„To přejde ... prosím vás, mladá krev, v těch létech může do člověka třeba hrom tlouct a nic mu není ... jen ho ožente,“ mínil Bobek.

„No ... a co se Sytovským mlynářčetem? Snad byste to nějak nastrojil ... hoch hodný, hezký ... víte, že má taky několik škol, vypravuje se sice, že holka je mediánkou, ale třeba ... i mezi mediány jsou hodní lidé.“

Dohazovač na místě odpovědi pošoupl na hlavě čapkou se strany na stranu a poškrabav se v týle větil:

„Pane, v sytovském mlýně jde tejď všechno nazpátek, mně se zdá, že to tam praskne ... nebožtík honil jen furii, lidé myslili, bůh ví co má, a zatím měl jen dluhy ... pro dceru je sice hodně tisíc vtěleno, ale staří to na ní vymámí ... není ani doma ... máma ji poslala do kraje k příbuzným, aby nebyla lidem na očích; stydí se za to, že je dcera spiritistkou, hloupá ženská.“

„Proč hloupá?“

Bobek stál jako na řeřavém uhlí a trvalo hodnou chvíli, než odpověděl:

„Mezi námi řečeno, jsem taky mediánem.“

Matěcha se divil a dohazovač dal se do kašlání, zakrývaje tím své rozpaky.

„Víte,“ vykládal, „nestydím se za to ... opravdu nestydím ... sešel jsem se o našem jarmarce s jakýmsi člověkem, jmenuje se Housa, pochází tamhle z Javornice na Brodsku ... ten člověk vám je jako posedlý ... přišel do Jilemnice kupovat plátno, dali jsme se v hospodě do řeči ... pravdu pověděť, měl jsem tenkrát trochu v hlavě a zachtělo se mně zahrát si s ním velusa. Dlouho nechtěl, až svolil; hráli jsme, hráli a milý Housa ze mne vytahal hezkých pár grošů, bylo toho asi patnáct zlatých. Zlobil jsem se a láteřil ... Tu vám ten člověk povídá: „Chcete zpátky své peníze?“ Já řku: „Chci.“ — A on zas: „Když se mnou půjdete v neděli do Jestřabí a budete při jedné naší duchověrské schůzi, vrátím vám, co jste prohrál.“ Slíbil jsem, šel a byl jsem jejich ... marnost povídat, kdo tam jednou padne, nemůže si pomoct ... ale peníze jsem dostal taky zpátky ... tak, tak, jen Petříka ožente, já mu něco najdu.“

Ještě chvíli poklábosili a pak se rozešli.

„Vida, vida ... stal se mediánem ... proto mu z úst dnes nečpěla kořalka jako jindy,“ pomyslil si Matěcha a statně si vykračoval k domovu jsa rád, že Petřík dělá celou dobrotu.

22.

Růženka byla po několik měsíců návštěvou u tety Šádkové, bohaté krajské selky. Věděla, že v domácnosti příbuzných pokládali ji zpočátku za přemrštěnou dívku výstředních názorů i výstředního chování. Proto se přemahala a zdála se na oko klidnou. Mluvila i konala, co mluví a dělají v jejím stáří všechna děvčata: poslouchala ženské klepy, rokovala vážně o nejnovějších modách, přihlížela k domácímu i polnímu hospodářství, hovořila se strýcem o cukrovce a předčítala mu někdy na večer po práci noviny. Klamala svým pečlivě sestrojeným zevnějškem i jeho i tetu i sestřeničku.

„Co pak ta švakrová chce? Vždyť Růžena je hodná a pořádná holka," říkával strýc Šádek a žena přisvědčovala.

Dívce se jinak vedlo dobře; uzdravila se z churavosti a líčka se jí nanovo zrůměnila. Byla černovláska pleti trochu přismahlé ale svěží a jako barchet lesklé; byla stepilé postavy, štíhlých tvarů, jemných a přece jiskrných zraků, výrazné ušlechtilé tváře a obecně ji lidé pokládali za krasavici. Věděla o tom, neboť při všech trampotách nezapomínala nikdy pozorovat se v zrcadle; a nyní u tety dbala toho více než doma. S mužskými koketovala málo kdy, ale sama se sebou před zrcadlem často. Sestřenička na ni byla nemálo žárliva, ač se obě děvčata jinak měla ráda.

„Tak co, Růženko, mám ti opatřit nějakého ženicha? Naše Pavla je ještě mladá, může počkat; teď je na tobě řada," žertovával s ní strýc.

„Měl byste, strýčku, těžkou úlohu; jsem vybíravá a každý by se mi nelíbil," větívala s úsměvem na tváři. Ale bývalo jí v srdci bolno a staré upomínky přelétaly duší; jenže starostlivě skrývala vše, co žilo v jejím nitru. Měla skoro dětinský z toho strach, aby ji neměli za výstřední děvče.

Při klidném spůsobu života, jaký vedla, a při práci v hospodářství, kterého si se zvláštní péčí ba skoro se schvální umíněností hleděla, mírnil se vnitrný nepokoj, konejšila se rozechvěnost. Divila se, že práce je nejlepším lékem proti duševním bolestem a že ten, kdo všecek oddán jest práci, nemá ani kdy, aby stále myslil na sebe a své útrapy.

Tak šly věci, až jednou asi na týden před svatým Václavem dostala od matky toto psaní:

„Milá Růženko, na tisíckrát tě pozdravuju a vědomost ti dávám, že nás stihlo veliké neštěstí. Předešlý týden tři dny a tři noci po sobě na horách pršelo; nepřestalo hrejkať a Jizera vystoupila z břehů; nastala hrozná povodeň a bylo Boží dopuštění. Myslili jsme, že je soudný den; roztrhalo nám nadobro jez, zaneslo mlýnskou struhu, pobralo břehy, podemlelo i pokácelo stromy a po staré hrušce zimlatce není ani památky; voda se dostala do mlejnice a je i po tvé zahrádce. Udělalo nám to na mnohonácte tisíc škody, zničilo stroje, pokazilo zásoby obilí a mouky; povodeň přišla v noci a nestačili jsme, abychom všecko byli zachránili. I chudáka psa Fylaksa to odneslo s budkou. Nejhůř je, že tejď nemůžeme mlejť; musíme nanovo stavěť jez, spravovať struhu, pořizovať nové stroje; to bude stáť tisíce a peněz není. Přišli jsme o mnoho u lidí a v tom

neštěstí jsme skoro bez krejcaru. Musíme se vypůjčit; ale víš, že mlejn je předlužen, že nebožtík tatínek — Bůh mu dej lehké odpočinutí — měl mnoho dát a že, co vyděláváme, skoro všechno praská na úroky. Máš tam na hypotyce svých pár tisíc věna a tak tě, drahá Růženko, prosíme, já i tvůj otčim, abys nám je postoupila; jinak by nám nikdo ničeho nepůjčil. Myslíme, že nám to uděláš. Všechno ti zas vynahradíme, až Pán Bůh dá lepší časy. Byla jsem proto u advokáta; ten povídal, že seš ještě nezletilá a že prý ti musíme koupit léta, abys mohla podepsat. Rozmysli se pěkně a pomoc nešťastné matce; jinak přijdeme všichni na mizinu. Učiníš-li nám po vůli, přijeď domů, abychom dali věc do pořádku a mohli honem počít se stavbou nového jezu. Tvůj ubohý otčim se při té povodni hrozně namohl; vynášel a zachraňoval, co se kde dalo, přišel při tom k ourazu a tejď ke všemu ještě chudák stůně. Lékař těší, že bude zas dobře. Vzali jsme si Boukala ze Železného Brodu; máme k němu největší důvěru. Ptal se po tobě a zdá se mně, že si ještě pořád na tebe myslí. Ale dělej si, dítě, jak sama rozumíš; nutit tě nebudu k ničemu. Odepiš hned, co míníš učinit. Starostí celé noce nespím a je u nás hrozný nepořádek.

Na něco bych byla zapomněla. Petrákova pana pátera jsme včera pochovali. Sám Pámbíček ví, co se mu náhle stalo. Má to chudinka odbyto a na funuse bylo mnoho lidí.

Tak honem odpověz nebo přijeď. Tetka ti na cestu peníze půjčí. Na stokrát tě líbám a zůstávám tvá věrná matka Anna Machová. Nezapomeň všechny přátele od nás pozdravovat; pověz jim, co za neštěstí se nám přihodilo, ale psaní jim číst nedávej. Nemusí každý vědět, jak to s námi stojí."

Růžence při čtení dopisu vyhrkly slzy. Ani chvilku se nerozpakovala, co má učinit; v neštěstí bylo jí útěchou, ba měla blahý pocit, že může pomoci — byť jen na chvilku. Připravovala se k odjezdu, jenž byl určen na zítřek. Ve spěchu nechala ležet při svých věcech dopis, o němž teta věděla, že Růženě vynutil slzy a urychlil návrat. Měla podezření, že obsahuje mimo povodeň i jiné zprávy; ze zvědavosti si ho přečtla a pověděla mužovi. Šádek byl obstárlý rozšafný muž selského rozumu a zavolal si navečer dívku k rozhovoru.

„Růženko," pravil, „tetička čtla tvé psaní; víme, oč jde. Kdybych byl na tvém místě, nepodpisoval bych ničeho; věř, že přijdeš o všechno; nepomůžeš tím ani matce ani otčimovi a sebe přivedeš na mizinu."

Pak se jí jal do podrobna vykládat o neurovnaných majetkových poměrech matčiných, jež příbuzným nebyly neznámy. Vysvětloval jí vše, co v takových poměrech zdravý, vlastně sobecký rozum jiným radívá. Dobrá jeho vůle byla marna. Dívka ani pozorně neposlouchala, jsouc myšlénkami již na horách u matky, a když strýc dokončil, větila mu:

„Za nic na světě bych neučinila, abych matce nepomohla."

Tím to bylo odbyto a když se na noc teta ptala strýce, jak s radou pochodil, vyprávěl, že špatně, a dodal:

„Hodná ale přec jen přemrštěná holka ... inu, komu není rady, tomu není pomoci."

Růženka nespala celou noc. Před očima se jí mihal tu mlýn s její

zahrádkou, tu hrůza povodně a matka s otčimem, tu ubohý Jeník a jeho domek na břehu Jizery. Obrazy ty byly rozmanité, střídavé a rychle přeletovaly ba pádily nad její duší, jako se valí vichrem hnané oblaky nad letní krajinou. Vše si jasně představovala — i svůj osud. Nebyla mdlého rozumu; věděla, že strýc má pravdu, tušila, ba s jistotou předvídala majetkový úpadek svůj i celé rodiny a znala, jaké toho budou důsledky. V živé obrazivosti si kreslila již celý budoucí život: malá komůrka, chudoba a lopotná denní práce švadlenky. Zajímala ji představa ta; obracela obrázek na všechny strany; v myšlénkách již žila v úzké jizbičce a pořizovala lidem práce za skrovnou mzdu. Působilo jí rozkoš, kochat se ve své vlastní bolesti. Nebyla v tom pouhá dětinská hra těkavé a nepokojné obraznosti; bylo to její hluboké mravní přesvědčení a životní zásada. Znala hodnotu peněz; věděla dobře, že valná většina veškeré dělnosti lidí ba celého lidstva obrácena jest k honbě za majetkem, ku vzájemnému zuřivému boji ekonomickému, a v tom že záleží obecný světa běh. Ale sama se vědomě vymýkala běhu tomuto a byla ochotna každé chvíle obětovati majetek ba i sebe blahu a spokojenosti osob sobě drahých neb milých.

Do všech těch představ mísila se lahodná myšlénka: snad si pro mne někdo přijde, snad si mne i při mé chudobě někdo vezme, kdo mne bude mít rád; vždyť jsem hezká a hodná. Představy ty zaujaly tak všecku její bytost, že se divila, když se rozbřeskoval den, jak rychle utekla noc. Ráno odjížděla.

„Kdybys, Růženko, někdy něčeho potřebovala, přijeď nebo piš," pravili jí strýc i teta a rozloučivše se s ní řekli si vzájemně: „Ta holka bude nešťastná . . . máma ji připraví o všechno."

Vlak unášel odjíždějící k horám; dříve než v Sytové zvonili poledne, byla ve svém domově a viděla hroznou spoustu. Přišly těžké časy. Maminka s poručníkem dali ji prohlásit za svépravnou, čemu se na horách říká, že jí koupili léta; Růženka podepsala a podpisovala, co chtěli; staří se dlužili od lichvářů, kteří jedině byli ochotni ještě něco půjčit, když žádná záložna ani spořitelna nechtěla již ničeho poskytnout, a při mlýně počaly opravné práce. Nastaly starosti, klopoty, matčiny nářky, otčimovy výčitky a všechny ostatní trampoty, jež chodívají v zápětí, když zámožná prve rodina blíží se úpadku a uměle udržované její hospodářství jako strouchnivělá budova hroutí a řítí se do trosek. Růženka nenaříkala ani si nestýskala. Ze všech byla jediná, jež byla z počátku pevná a ničeho se ani nebála ani nelekala, protože na vše byla připravena. Sama sobě pravila, že se musí přemáhat a pevným klidem, rozvahou i pracovitostí být podporou těžce zkoušené matce. Dle toho i jednala a zase byly v dívce té dvě bytosti: jedna zevnější zdánlivě pokojná, domácí, hospodářská, pečlivá, přičinlivá; a druhá v nitru skrytá, rozechvěná, roztoužená a bolně dumavá. Kdo by byl dívku tu do hlubin prohlédl, byl by přisvědčil, že nemají nepravdu ti, kdo tvrdí, že duše lidská má dva poly, dvě točny, na jichž koncích soustředěny a nakupeny jsou dvoje různé vlastnosti.

Otčim Mach vstal sice, namahal se chodit, aby mohl sám řídit nutné stavby i opravy, ale zdráv nebyl. Věděl, že jim hrozí úpadek a že všechno

lopocení je marné; konal však své povinnosti, aby se nezdálo, že se jim vyhýbá.

„Kdyby to maminka raději prodala a zachránila, co se zachránit dá; ze zbytku bychom si mohli koupit nějakou chalupu a uživili bychom se," říkával Růžence, neboť tušil, že i dcera ví, jak smutný bude konec.

Ale mlynářka nechtěla o tom ani slyšet. Byla z oněch dělných a umíněných horských žen, které neztrácejí ani síly ani naděje a vytrvají, když vše již praská a mužové, nevědouce si rady, jsou jako bezhlaví.

23.

Byl podzimní den na konci listopadu. Bylo sychravo, šero a ponuro. Sivá mlha, jež plnila prostoru, ulehla i na duši otčímu Machovi. Byl churav a mrzut. Muž ten, jinak dobrácký a málo samostatný, byl dnes nejen kysele, ale i zlostně rozpoložen. Již třikrát se před polednem pohádal s dělníky, kteří dodělávali jez, jenž dosud nebyl úplně hotov, ač ve mlýně se již mlelo. V zádech ho loupalo, do kolena píchalo, v hlavě mu bušilo jako palicí a když po obědě přinesl soudní posel platebné rozkazy, v nichž jemu, ženě a Růžence, jež se na všechny dluhy spolu podpisovala, bylo nařízeno, aby zaplatili směnku za stroje, dostoupila jeho nevrlost vrchole. Tloukl vším, co mu přišlo pod ruku, šel do pokojů na poschodí, kde byla matka s dcerou, mrskl dodaným mu soudním spisem ženě pod nohy a pravil:

„Dělej si tu, co chceš; déle nevydržím a raději uteču; nemohu sebou ani hýbat a potrvá-li to takhle několik dní, bude po mně."

Nastala hádka. Takové manželské výjevy opakovaly se v poslední době zhusta; ale Růženka jim nemohla zvyknout a chtěla se vzdálit.

„Ale holka, jen zůstaň," pravil otčím; „bez toho o všem dobře víš. To ti povídám: ničeho již nepodpisuj, ať se děje co děje; nám nepomůžeš a tobě by to mohlo uškodit. Vlastně již taky nemáš co ztratit."

Hádka trvala hodnou chvíli. Mach ji ukončil tím, že se chytil nejdřív za koleno, pak za hlavu a šel ulehnout do ložnice na postel, zlostně pobručívaje: „Ať si dělá, co chce."

„Není mu divu: stará nastuzenina a stálé trampoty; ve dne v noci je na nohou," omlouvala ho matka dceři a doložila: „Piš nebo raději telegrafuj Boukalovi do Železného Brodu, ať k němu zejtra nebo ještě dnes přijede; zná jeho náturu a již mu několikrát pomohl. Já jedu do Jilemnice k advokátovi; nějak to se směnkou uprosím a protáhnu, aby na nás nepřišla exekuce."

„Musím beztoho do Semil ke kupci; půjdu dnes a budu tam odtud telegrafovat," větila dcera a vybrala se na cestu.

„Nech mně tady klíče od svých schran; mám tam své korále," žádala mlynářka.

Růženka se zarazila; přes duši jí přeletěla trpká myšlénka; ale bez odmlouvání učinila, čeho si matka přála a odešla do města. Bylo jí smutno i mrzuto. Poprve v době hospodářských trampot ucítila v duši hořkost. Domnívala se, že jí matka chce ze schran odejmout a prodat skvosty, kterých jí za lepších časů byla nakoupila. Skvosty ty nepři-

rostly jí k srdci jako věci, které mají cenu, ale lpěla na nich, protože s nimi byly spojeny milé upomínky.

Mlynářka se zamkla do dceřina pokoje; zodmýkala její schrany, vyndala vše, co Růženka měla šperků, kladla, rovnala, zapisovala tužkou na papír a při každém kousku si něco šeptala.

„Tyhle perly jsem za mnoho peněz pořídila, když jsem ji vedla poprve do Prahy na cvik; tyhle zlaté hodinky jsem jí dala před pěti lety k svátku; tuhle diamantovou sponku... hlehle, jak se krásně leskne!... dostala k Ježíšku“ — a každá věc ji upomínala na lepší časy. Bylo toho hodně; nebožtík kupoval z marnotratnosti, matka z ješitnosti.

„Ještě tu někde musí míť čtyry státní losy a tři zlaté renty, co dědila po nebožce babičce,“ pomyslila si, když položila na hromádku drahocenný náramek. Dala se do hledání; všechno přehrabávala, ale marně.

„Snad ta holka je neutratila nebo někomu nedarovala?“ přemítala a nenechala místečka neprohlédnutého. Šramotila, bouchala a několikrát si nahlas zaklela.

„Budou v téhle zamčené krabici... schovává v ní došlé dopisy... má tam snad nějaké tajnosti... jaké pak tajnosti dcera před matkou?“ bručela a vidouc, že u krabičky není klíčku, došla pro dlátko s kladívkem a násilně ji odemkla. Bylo tam plno psaní, zvadlých květin, opatřených barevnými stuhami a jiných vzpomínek na milé okamžiky v životě.

„Co se tu válí za hloupých věcí... kde jen jsou ty papíry? Aha, tadyhle je v obálce něco zapečetěného... snad jsou tam... ale je to maličké a tenké... co pak je tu nadepsáno?“ rozprávěla sama se sebou a čtla nápis: „Poslední pořízení Růženy Hájské.“

„Pro pána krále, co pak ta holka chce umříť? Ubohé dítě, dělá již testament,“ mluvila nahlas, strhla pečetě s obálkou a čtla: „Po smrti mého Čeňka je mně smutno, teskno a tělesně slabo. Cítím se nemocnou a kdyby mne pán Bůh ráčil povolat, ustanovuju svou drahou matku za jedinou dědičku veškerého jmění. Ale aby marně v mé pozůstalosti nehledala cenných papírů, které jsem zdědila po babičce, oznamuju, že jsem papíry ty prodala a stržené za ně peníze mezi chudé souvěrce obce spiritistů rozdala. Prosím matinku, aby mně nepatrnou dobročinnost mou neměla za zlé. Slýchávala jsem ve sborech našich tolik krásných ba úchvatných myšlének i slov o dobročinnosti a lásce bratrské, až jsem se skoro styděla, že jsem ji nikdy neosvědčila činem byť sebe nepatrnějším“...

Napsáno toho bylo ještě více, ale mlynářka nebyla v rozpoložení čísti blouznivé výrony o naucc duchověrské.

„Zatracení mediáni... jak by nám tejď ty papíry byly dobré!“ ulehčovala svému hněvu a posýlala na sta hromů do nenáviděných kacířů.

„Co pak je do toho hloupého povídání o vzájemné lásce, když člověk má po krk dluhů a neví kudy kam... to je pro chudé lidi, kterým nikdo ničeho nepůjčí, a nebo pro boháče, kteří nikoho nepotřebujou, pro lidi, kteří mají kdy, s takovými hloupými řečmi se párať a nemají dluhů,“ rozumovala v zlostném rozčilení.

„Je přec jen přemrštěná a přepjatá... ta Praha není pro mly-

nářčata . . . nač pak testament, když ničeho nemá? A kdyby měla, připadne to beztoho mně," hubovala a roztrhala na kusy poslední Růženčino pořízení. Prohrabávajíc se v ostatních její papírech i uložených vzpomínkách rozmýšlela se, co s tím.

„Nejlépe všechno spálit . . . kdyby přišla exekuce, zodmýkají nám všechny schrany a budou prohlížet každou maličkost, marně by to bylo lidem na odiv a k posměchu . . . exekuce hned nepřijde, prohráli jsme sice soud proti Roubalovi, máme mu platit za dodané obilí několik tisíc zlatých, ale je to tejď v Praze u vrchního soudu . . . ti páni si dají na čas a než rozhodnou, zatím se nějak protlučeme . . . s tou směnkou to uprosím . . . ale jistota je jistota . . . dám všechny své a Růženčiny drahé věci dohromady a odnesu k staré Petračce, aby nám je uschovala; tam je nebude nikdo hledat . . . raději dřív než později, nejlépe hned . . . již půldruhé hodiny a musím ještě do Jilemnice . . . Bože, jak ten čas utíká a den je tejď tak krátký," rozjímala a podívavši se na staré, památné hodiny, jež stály v koutě na stojánku, kladla k Růženčiným šperkům i své skvosty a jiné věci od zlata i stříbra, sbalila vše do hrubého plátna, svázala silným motouzem a zapečetila prstenem. Byl toho velký těžký balík. Pak se dala do ničení dceřiných památek. Ač kvapila, neopomenula zvědavě prohlédnout každou maličkost a přečíst každý řádeček. Nejdřív přišla řada na zvadlé květiny. Skoro při každé byl přišpendlen lísteček papíru, na němž vedle dne, kdy byl schován, krátce byla napsána vzpomínka, proč se stala památkou. Padlo již obětí několik růží, pomněnek i konvalinek, když si pomyslila:

„Můj bože, jsem všecka popletena! K čemu pak to té holce kazím? Vždyť mé počínání nemá smyslu. Jsem od dluhů zmatená, nevím, kde mám hlavu . . . Radši tejď honem k Petračce, ale aby nikdo neviděl . . . pane, balík je hodně velký a těžký . . . je tam stříbra a zlata za hezkých pár set zlatých . . . kdyby všechno prasklo, zbude na chalupu . . . abych to tam donesla pod zástěrou, nevejde se . . . jinak si toho lidé zas všimnou . . . čekat, až bude noc: vrátí se dcera a bude rámusit, že takové uschování je nepoctivé, a nebude chtít svolit . . . bodejť, svlíkneme pro ty vydřiduchy poslední košili . . . zejtra seberu ještě všechnu její výbavu na prádle i šatstvě, ať chce nebo nechce, ukryju . . . jen na krátkou dobu, dá pán Bůh přijdou lepší časy a ze všeho se vyhrabeme . . . tejď je nejhůř, dokud mlýn není v úplném pořádku . . . jen kdyby muž byl zdráv."

Když se rozmýšlela, jak přenést věci k Petračce, přiběhla k ní nahoru do pokoje děvečka Pepka a vyprávěla, od běhu po schodech všecka usupaná, že dole je nějaký člověk od soudu s panem Roubalem a že přišli „fendovat". Hospodyně, jež zpozorovala, že nechala nezamknuté dvéře, když si byla pro dláto s kladívkem, postavila se jako náhodou před prádelník, na němž byl balík, aby ho před Pepkou zakryla, a nařizovala jí, aby se honem vrátila pánům vyřídit, že přijde hned dolů. Služka odcházela a na schodech si šeptala: „Taky na ni došlo; však se nadělala dost paní." Mlynářka zamkla dovnitř pokoj a v rozčilení přemýšlela, kam ukrýt věci. Strkala je nejprve dvířkami do kamen, v nichž se netopilo, ale balík se tam nevešel; roztrhnout jej a naházet

to do pece po různu nebylo již kdy; uschovat do lůžka pod žíněnky neb slamník bylo by nebezpečno, protože se mohlo tam prohlížet a zabavit. Srdce jí tlouklo strachem. Zdálo se jí, že slyší, jak někdo jde po schodech; snad již soudní vykonavatel s Roubalem.

„Jakým právem vede exekuci? Vždyť soud není v Praze rozhodnut,“ projelo jí mimochodem hlavou a mozek upjatě pracoval na myšlénce, kam dát šperky. Ohlédla se ještě jednou do kola a bleskem jí prokmitl nápad: „Hodím oknem ven; dole je rozměklý záhonek zahrádky, nerozbije se a nebude tam nikdo hledať ... v noci odnesu.“ Myšlénka i skutek staly se jediným mihem: otevřela vyhlídku v okně, jež hledělo na zahrádku a vyhodila těžký balík. Slyšela jej cvaknout a vyhlédši viděla, jak se v záhonku mezi keři zaryl hluboko do hlíny podzimními dešti rozměklé. Zavřela okno, přiskočila ke dveřím a odemkla. To vše se stalo, co by napočítal pět.

Byl největší čas; na schodech supal již Roubal. Byl obilním obchodníkem, měl u Machů několik tisíc a vymáhal je soudně. Břicho měl jako poduškou vycpané; tváře byly jako měchy a nohy k těžkému tělu malé a krátké, jako je mívá tlusťoučký bagoun. Měl ještě jinou podobnost s milým zvířátkem tím: byl vždy umazaný, pošpiněný a founěl i chrápal, kudy chodil, protože každý krok mu byl obtížný. Činil spíše dojem obchodníka vepřovým dobytkem než překupníka obilí. Za ním cupal soudní vykonavatel, malý vyzáblý človíček se svazkem spisů pod paždí, a oba, vyšedše na schody, blížili se po prostorné dlážděné síni k pokoji, kde byla mlynářka. Vzpamatovala se po prvním leknutí, měla ještě kdy vše ukliditi a očekávala je tvářic se, jakoby něco šukala v prádelníku. Roubal hřmotně vstoupil a nastal výjev, jaký se za takových příčin zhusta opakuje: dlužnice se spustila s věřitelem do hádky. Soudní vykonávatel, výstupům těm zvyklý, ani si toho nevšímal; jal se zapisovat věci a když mu mlynářka vytýkala, že nemá ještě prohranou, soud že je v Praze, a tam se má rozhodnout, moudře a rozšafně jí vykládal, že tohle dnes není „fendování“ nýbrž jen exekuce zjišťovací a „to opravdické“ že později i s odhadem teprve přijde. Dopálená dlužnice nadávala advokátovi, proč jí ničeho neřekl, a výkon zájmu šel obyčejným chodem. Věřitel se šámal z pokoje do pokoje, z místnosti do místnosti, dal zabavit vše, co viděl a nevynechal ani v chlívku dvě prasátka, která mlaskaje popleskával po zádech, protože se mu pro svou tloušťku zvláště líbila. Počínal si, jakoby mlýn již byl jeho, až i Pepka dostala zlost a v síni křičela, že se dědek šourá, jako výminkářčina stará almara, když jí narostou nohy. Trvalo několik hodin, než vše bylo sepsáno a popsáno. Mlynář v posteli hekal a mlynářka, jež nemohla odjet, kam chtěla, v nitru zuřila, ač na zevnějšek se přemahala; zdálo se jí, že by s chladnou rozvahou byla s to, do nenáviděného věřitele vrazit nůž a nebo ho zardousit. Takovou cítila proti němu nenávisť. Ale Roubalovi se něčeho nedostávalo; něco mu v protokole scházelo; founěl a chrápal více, než obyčejně; mžoural nevrle maličkýma, tukem zarostlýma očima a mrzutě ohrnoval veliké odulé pysky. Po delším rozpakování dodal si odvahy; zašel ještě jednou k hospodyni, jež byla u nemocného muže, kde se již svítilo, a pravil:

„Paní mlynářko, vaše dceruška mně za všechny mé peníze u vás ručí; vím, že má mnoho zlata a stříbra. Kde pak jsou ty věci?“

Mlynářka se déle nezdržela. Všecka v nitru tlumená zuřivost vyhrkla návalem a byla z ní učiněná litice. Z očí jí sršel oheň, tváře hněvem zrudly a z hrdla se řinuly ječivé zvuky. Melouc jazykem a klátíc v povětří rukama blížila se k dotíravému věřiteli, jenž couval před ní ke dveřím. Byl zbabělec a když byl bez soudní neb jiné pomoci, bál se každého, kdo si na něho rozhodně dupnul. (Pokračování.)

Hajný z rodných pasek.

Že dali jej už do pense — jen baráček u lesa měl —
když políčko své obdělal, na minulosť se rozpomněl
a v dědečku tom zdrsnělém se náhle ozval měkký cit,
do kraje z pasek domácích z hor přicházel mě navštívit.

A já ho skoro nepoznal, jak sestárnul již od těch dob,
kdy viděl jsem jej naposled, už z jeho očí tměl se hrob,
to jak by ani nebyl ten, jenž vodíval nás po lese,
jen jako dřív se usmívá, však mezi smíchem chvěje se.

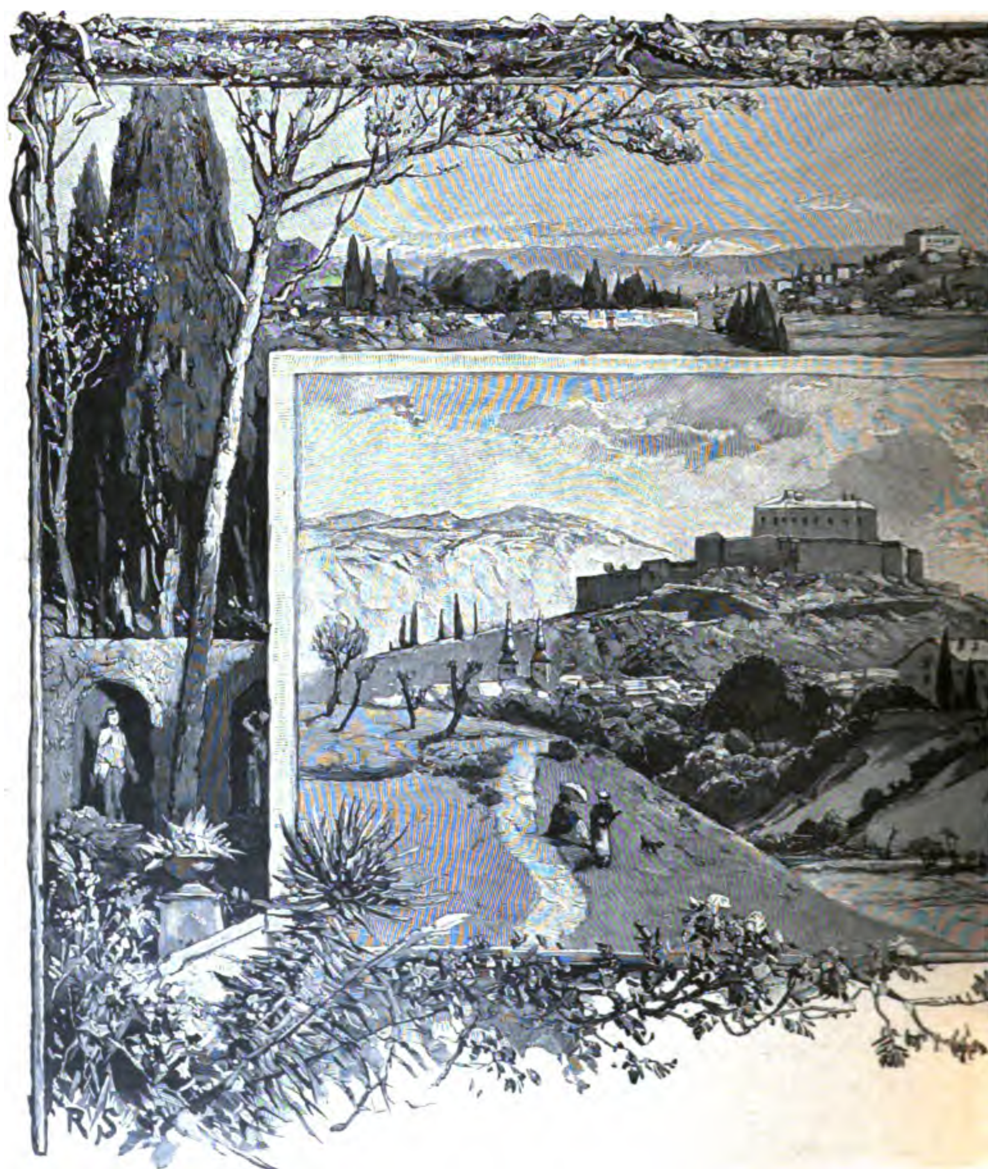
Tak dívám se mu do tváře, v níž tmí se stružky nových rýh,
a stará dýmka lovecká mu visí od úst bezzubých,
kouř namodralý rozlézá se ve vzduchu a mizí v něm,
na stěně staré švarcvaldky jen vržou tichým pokojem.

A zdálo se mi, obrazy že vetché více zčernaly,
se stěny staré parohy se teskně na nás dívaly,
po otci dýmka lovecká ztrnule visí na stěně,
a hodiny dál tikají tak malátně a zmateně . . .

Chci něco říc' a nemohu . . . tak podivně mnou zachvívá
ta pozdní chvíle v prosinci, ta pozdní chvíle tesklivá;
chce něco říc' a nemůže, jen němě tiskne ruce mé
ten zdětinštělý stařeček, a oba v duši pláčeme . . .

Karel Červinka.

Pohledy na Gori

Gorice.

Napsal Quido Mansvet Klement.

Od hlavních středisek a proudů letního touristického ruchu leží Gorice v dalekém ústraní a zřídka kdy prodlouží některý dobrý chodec ze severní části Julských alp svoji pouť až k jejich výběžkům, sahajícím přes Tomin (Tolmein) a Canale na jih k jmenovanému městu. Hlavní toho příčinou vedle méně pohodlného spojení jest značně jižní položení Gorice, kteráž za doby nejčilejšího „stěhování národů“, v měsících červenci, srpnu a září, honosí se přímo římským ponebím: vyjma případy krátkých bouřek nebývá tu sálavý blankyt oblohy zkalen ani jediným mráčkem.

Ze severu na jih vede hlavní, velice dlouhá cesta malebnou, romanticky se měnící roklinou, kterouž řeka Soča (Isonzo) protéká, a srázné, namnoze porostlé skalní stěny horstva přibližují se tu mnohdy tak těsně k sobě, že ponechávají jen skrovného místa bystré říčce a silnici při ní se vinoucí.

Pro touristu, přicházejícího od severu z Korutanska, kde smavými, utěšenými krajinami bujařejší život proudí, kde obyvatelstvo jest přívětivější, veselejší a k cestovatelům úslužnější, jeví tyto jižní končiny ráz poněkud smutný, jakoby zde kraj byl obestřen touž dumnou, měkce dojemnou melancholií, kterouž se vyznačují písně i tváře zádumčivého obyvatelstva. Zejména čím dále na východ, do Krajiny, tím zamlklejším jest lid, kdežto na blízku Gorice a dále směrem ku Gradišce a Teržiči (Monfalcone), kde v obyvatelstvu pestře mísí se krev slovinská, furlánská, vlašská a německá, zase živá, veselá, příjemná letora převládá, ba namnoze i bouřlivý žár jihu v povaze lidu se jeví. — —

Údolím šumné Soče ubírali jsme se chutě se svými ranečky na zádech, v rukou třímajíce důkladné ledovcové sekerky, „slavná díla“ kováře Diallera ve Vintschgavském Pradu, kterýchž jsme nyní již ovšem nepotřebovali. Selky a sedláci, vracející se z gorického trhu, pohlíželi na tyto zvláštní nástroje jaksi udiveně. Pěkné, notně opálené dívčice, s velikými, široce pletenými nevysokými košíky a pestrými šátky na hlavách, s ohnivými zraky vlašskými a slovanským typem obličeje, bavily se s veselým smíchem na rtech, kdežto starší ženy a muži hlasem mírným a tlumeným spolu rozmlouvali. Přeč křížem u cesty stojícím zastavili se na okamžik a s výrazem neobyčejné zbožnosti znamenali se křížem, načež pokračovali ve své cestě a spřádali dále uvolněnou nit rozhovoru.

Ten obraz Ukřižovaného na starém kříži byl věru hrozný. Cestujícímu v alpských krajinách jsou velmi dobře známy ty přečetné výtvory vesnických řezbářů z hor, ta Boží muka, Vykupitel na kříži a z hrobu se vynořující, ten Ecce homo, trápení duší v plamenném podsvětí, Panna Marie, sv. Jiří s drakem, četné křížové cesty atd.; neníť údolíčka ani cesty, kde by nebylo zbožné obyvatelstvo hojně těchto výtvorů rozestavilo a také kapliček s podobnými vyobrazeními jest v těchto horských končinách množství neobyčejné. Umělci z hor působí na své obecenstvo prostředky křiklavými a to ve výrazu i barvách; tvoří vše tak naturalisticky, že jsou díla nynějších nejkrajnějších pokrokářů našeho malířství a sochařství za těmito až příliš „silnými“ výtvory daleko pozadu. Podívejme se na př. na hrůzné tváře Kristových katanů, na pacholky sv. Bartoloměji přes hlavu kůži stahující, na ukrutné mučení svatých a světic, na spoustu řinoucí se krve, potřísněné šaty a ruce pochopů! Tážeme-li se „umělce“, proč znázornil vše spůsobem tak děsným, řekne nám, že to zdejší obecenstvo tak a ne jinak míti chce.

Esthetický vkus jest zde málo vyvinut a proto si libují v hrozném znázornění martyrií, v drastickém vyznačení lidských tváří a se špatnou by se potázal vesnický řezbář nebo malíř, kdyby snad chtěl své práce zjemňovati. Má-li se vykoupení člověčenstva na kříži znázorniti, tož ať Vykupitel a veliký Trpitel dle toho také vypadá; proto bývá na těch obrazech tělo Spasitelovo vždy co nejhrůzněji utýráno: z přečetných ran řinou se proudy krve, mnohdy jest celé tělo modrými ranami pokryto, trnová koruna vniká špičatými ostny hluboko do skrání Ježíšových a o tvaru těla lépe pomlčeti. Ještě děsněji vypadá zločinec po levé straně Krista Pána, jehož utrpení bývá mnohdy až příliš význačně zobrazeno; z ostatních figur mívá nejodpornější vzezření Jidáš. Ostatně i židovstvo doprovázející Ježíše a katané stojí za podívanou. Cestující si věru oddechne, když uvítá jej místo krvavých těch výtvorů někde nevinný „dobrý pastýř“ nebo jeslc s narozením Páně, třeba že ten alpský Betlém má většinou ráz až příliš lokální: na jeho sněhem a mnohdy i ledovci pokrytých temenech spatřujeme kamzíky a střelce s tyrolskými klobouky na hlavách a s puškou v ruce. Za to na obrazech trpící Bohorodičky bývá mnohdy výraz tváře dosti dobře proveden; pamatuji se na takovou jednu sochu v pohoří Karavanek, jejíž bolestně truchlivý, neskonale tklivý obličej přímo mistrně byl znázorněn. Neprávem smějí se touristé z velkých měst přicházející těmto výtvorům venkovských mistrů a neprávem ostří svůj vtip na těchto postavách; horský řezbář a malíř vyhovuje prostě duchu a názorům zdejšího lidu, jehož zbožná mysl jen tak a ne jinak chce míti vytvořeny posvátné obrazy a sochy, které staví na cestách u vesnic, na kopcích a horách. Byl jsem jednou přítomen vyjednávání sedláka s řezbářem, při němž objednavatel skupiny ukřižování Páně všechny podrobnosti tří soch udal a zároveň přikazoval, že musí býti tělo Vykupitele „děsně krvavé“. —

Před gorickou kotlinou uniká Soča z tísnivého objetí horstva. Až sem klestila si pracně cestu a odtud teče volněji rovinou Aquilejskou k moři. Zrovna při záhybu Soče k rovině opouští silnice do Gorice vedoucí její tok a směřuje rovně k městu, kam jsme v krátké době

dospěli a v jednoduchém, ale slušném „albergo alla Luna" ve „via Caserma" se ubytovali. Na město s 22 tisíci obyvateli opatřena jest Gorice značným počtem dobrých hotelů jak pro třídy zámožné tak i pro cizince

Z Gorických sadů.

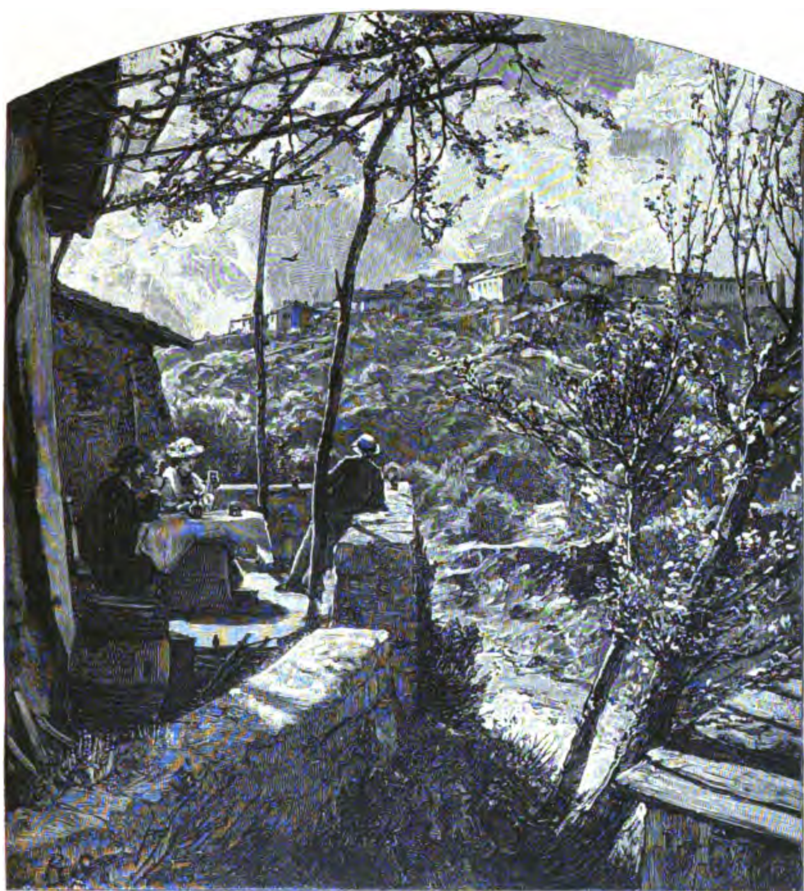
hledající prostšího, ale slušného zaopatření. Dle pořadu hodnoty buďtež jmenovány: Wienerheim, Tři koruny, Posta, Uherská koruna, pak La Luna, Zlatý lev, Cervo d' oro a albergo Marzini. Bytů pro cizince na delší dobu jest zde hojný výběr a za ceny různé.

Od mého dřívějšího pobytu v Gorici uplynulo plných dvacet let a za tuto dobu se tato rakouská Nizza valně ve svůj prospěch změnila; rozkvět pozorovati tu na všech stranách a správa města stará se pečlivě, by cizincům vyhledávajícím zimní a jarní dobou mírné zdejší ponebí, pobyt v Gorici všemožně zpříjemnila. Kdyby se mne někdo tázal, kterému klimatickému místu bych dal přednost, zdali Opatiji, Meranu, Bolzanu či Gorici, naznačil bych směle toto poslední jako nejvýhodnější pro trpící porušeným čivstvem, plicními a hrtanovými katary a zejmena pro rekonvalescenty po těžkých nemocech, neboť zdravý a příjemný vzduch zdejší krajiny zabezpečuje organismu vydatné posilnění.

Z různých příčin umínila si správa jižní dráhy, založiti nejzámožnějším třídám v Rakousku zimní a jarní Buen retiro v Opatii a reklamní hlásné trouby a bubny dobře zaplacených per, jakož i později vzletné články napodobujících je dobrovolných chvalořečníků pracovaly pro toto místo parou, načež za přispění různých lékařů nalezly se vynikající osobnosti, jimiž se Opatije stala „fashionable“. Nyní putuje opičící se široký dav valem do zálivu Quarnerského a v domovině hlásá pak chlubně zažité rozkoše a rajskou krajinu opatijskou. Zdržoval jsem se několikráte a i po několik měsíců v té končině, nad níž trůní velikán Monte Maggiore (Učka Gora), znám bližší i vzdálenější okolí Opatije za zimní i letní doby zevrubně a mohu ze zkušenosti směle tvrditi, že přednosti nevyvažují nikterak veliké vady oné krajiny. Mezi přednostmi Opatie uvádějí se hlavně bezprostřední blízkost moře a chráněnost se strany severní, kterouž uzavírá vrch Maggiore; avšak prudká, často v sezoně se opakující bora, která si dle známých slov z přednášky zemřelého prof. Chlupa i c. k. poštu zvrhnouti dovoluje, řádí zde na vzdor pobřežnímu věnci hor přímo děsně a i chladné západní mořské bouře vnikají sem nezkrocenou silou průchodem mezi ostrovem Crésem (Cherso) a pevnou zemí. Proto nehodí se Opatije ani pro osoby trpící nemocemi plic a hrtanu ani k delšímu pobytu pro ty, jimž nařízen stejnoměrný přírodní klid, by sešlé tělesné ústrojí posilnili. Těm, jimž pranic neschází a kteří sem přicházejí jen proto, by se jižnějším pobytem osvěžili, viděli a viděni byli a říci mohli, že v Opatiji jistou dobu prodlévali, neuškodí ovšem bora ani zdejší chladný západní vítr. I Gorice byla v dobách, kdy tam král legitimistův hrabě Henri Chambord, vévoda z Bordeaux, toto „zázračné dítě Francie“, jak jej jmenovali, s Teresou Modenskou bydleli, velice v modě a na výsluní vysoké aristokracie rodové ráda tu dlela též aristokracie finanční; leč po smrti jmenovaného potentáta bez trůnu (r. 1883) přestaly vybrané kruhy Gorici navštěvovati a nynější hosté rakouské Nizzy jsou po většině lidé vskutku trpící, jimž toho hmotné prostředky dovolují, aby zde porušenou tělesní soustavu upevnili.

Poloha města nemůže býti výhodnější. Gorice rozkládá se uprostřed značně rozsáhlé pánve a pozůstává ze Starého města na zámeckém vrchu se starou tvrzí, v níž nyní ubytována jest vojenská posádka, a z Města nového, kolem něhož rozkládají se předměstí Borgo die Viena a Fratta na východě, Prestava na severovýchodě, San Rocco a Borgo d'Italia od jihu na západ, dále Piazzutta a Borgo di Carintia, kolem těchto pak ještě Staragora, Růžové údolí, Grafenberg a Stracig. As hodinu

od města táhnou se na straně severní úbočí Julských alp s nejvyššími body hor Monte santo (Svata Gora) a Valentino; dále na východ černají se hranice Trnovanského lesa, rozprostírajícího se na vysočině devět tisíc hektarů měřící; před ním kupí se malebné výšiny, pokryté lesem Panovickým, odkud nám kyne slavný klášter Kastanjevica (Castagnavizza), pod nímž leží Prestava; na severozápadu nad Podgorou táhnou se pahrbky

Sv. Florian u Gorice.

(Coglio) s lesem Podsabotinským a horou Kalvarií. Tato neobyčejně příznivá poloha města má za následek, že jižní, ve vší svěžesti od moře vanoucí vzdušní proudy volně do této na jedné straně otevřené kotliny vnikají a pro horské hradby v pozadí snadno uniknouti nemohou; tyto hory chrání zároveň město před vnikáním severních a západních prudkých a chladných větrů. Rychlých přechodů povětrnosti jako v Opatiji zde není a jarní sézona je tu daleko příznivější než-li v Benátkách; ba

směle mohu Gorici v té příčině přirovnati ku Gardské jezerní Rivieře mezi Gargnanem a Salem. V mírném klimatu rozvíjí se zdejší květena přeutěšeně: vše tu zkvétá a bují jako v krajinách mnohem jižněji položených a také vzácným druhům z dalekého východu daří se znamenitě. Ze stromů jmenuji granátové, olivové, fíkové, kaštanové, až do výšin tří set metrů rostoucí, dále bohatou révu, přímo znamenité druhy všech ovocných stromů, zejmena i četné citronníky. Nade všechny tyto mohutné stromy vynikají rozložité koruny pinií a tmavá zeleň vysokých cypřiší. Když u nás v Čechách celá příroda ještě v hluboký spánek jest pohroužena a mrazivý vichr ještě bouřívá po zasněžených lánech, probouzí se v Gorickém okolí jaro jako dotknutím kouzelného proutku a v krátké době zelená se a kvete kolkolem celá krajina.

Teplota obnášela dle dvacetiletého měření v průměru téměř 13° C, v jarním období od počátku února do konce dubna $8^1/_4$°, od května do července 20°, od srpna do konce října 18° a od listopadu do konce ledna $5^1/_4$° C. Není divu, že v takovéto teplotě světoznámým gorickým zeleninám výborně se daří, že země ohromný počet plodin poskytuje a obyvatelstvu značný hmotný výtěžek přináší. Požehnaný je tento nevelký kousek země a dobře je tu býti!

Vydejme se na malou procházku městem a prohlédněme si jeho znamenitosti. Nejprve navštívíme starý ze 14. stol. pocházející dóm, kde nám ukážou obrazy od Palmy a Tintoretta, starožitný kalich z dávné Aquileje (Vogleje), umělecky provedený relikviář a jiné v kostelním pokladu uložené skvosty. Na náměstí poblíže chrámu vynikají některé domy starými podloubími a tamže stojí „Zemský dům," v němž chovají se sbírky archeologické a přírodovědecké. Z náměstí dómového vybíhá pět ulic a možno se odtud ulicí Rastello podívati na jiné náměstí, Piazza Grande, v jehož středu stojí pěkná, skupinou okrášlená kašna, po straně pak veliký kostel S. Ignazio s bývalým klášterem jezovitů, nyní v kasárna proměněným, a vedle těchto klášter voršilek. Odtud vede ulice dell' Arcivescovado s palácem arcibiskupským, zastavárnou a spořitelnou, dále Via d. Signori k Piazza Corno s palácem hrabat z Attemsu, za jehož zadní stranou se táhne stará židovská část města, pozůstávající z ulic S. Giovanni a Ascoli, až ku kněžskému semeništi, a pak ústí první ulice do dlouhé tržní třídy Del Mercato. Projdeme-li touto, staneme v městském sadě, Giardino publico, kde budí náš obdiv překrásné exotické květiny, především ona Magnolia grandiflora, jejíž 12metrovou výškou se Goričané rádi vychloubají, jakož i vzácné stromoví, zejmena cedry z Libanu, cypřiše, platány; libo-li nám, můžeme se tam usaditi na blízku jeskyně neb nedaleko vodojemu do stínu stromů, nerušeného ni jediným paprskem slunečním. Cizinci zdržují se nejraději v tomto libosadu a vyhledávají často jeho vyvýšený taras, s něhož jest rozkošná vyhlídka. Na pravé straně sousedí park s ulicí Danteovou, na levé s ulicí Petrarkovou, za níž jest náměstí d. Ginnasti s palácem Mels. My však vyjdeme, kudy jsme přišli, a zaměříme ulicí Giardino na nádherné, platánami po stranách zdobené Corso Francisco Giuseppe, na jehož začátku stojí pěkné, z předešlého století pochazející divadlo a na druhém rohu budova pošty a telegrafního úřadu. Dále na této, až

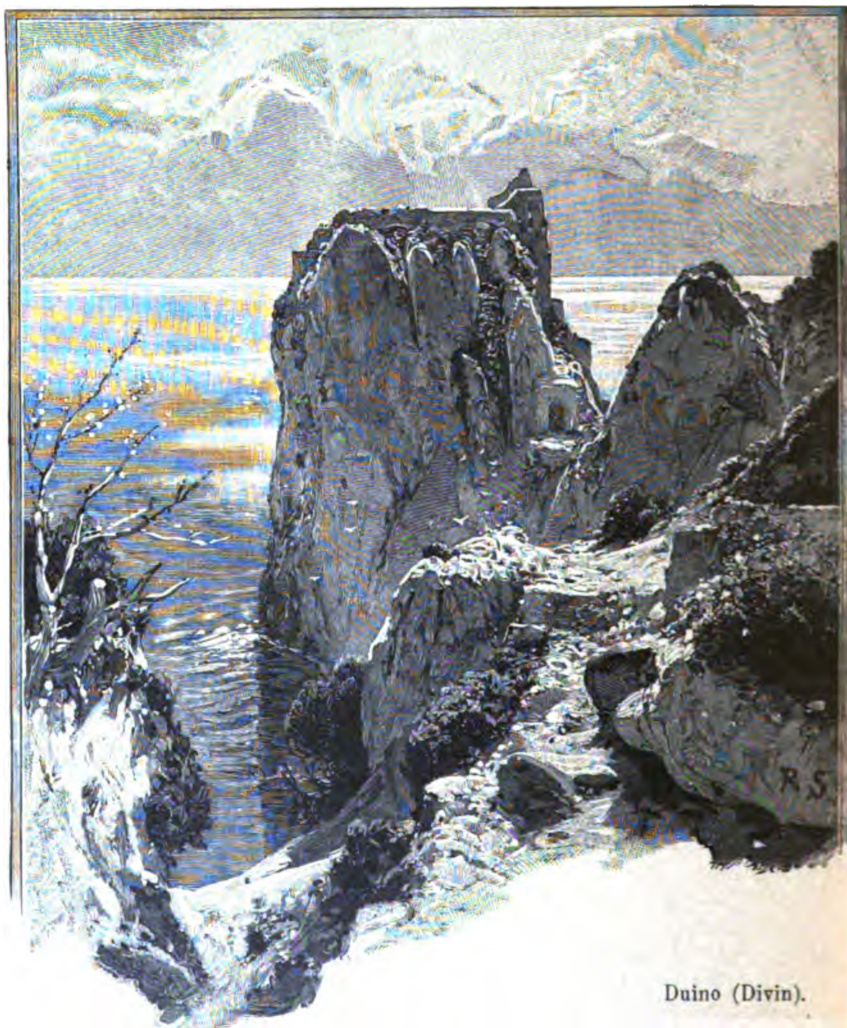
k nádraží vedoucí třídě rozprostírá se při předměstí d'Italia starý hřbitov (jehož se nyní již neužívá) s vysokými a krásnými cypřišemi. Z chrámů uvádím ještě kostel sv. Víta nedaleko vojenské nemocnice, S. Rocco s krásným obrazem mistra Palma Vecchia a kostel Matky Boží ve Via Cappuccini. Z paláců vynikají především zámek hrabat Coronini, kde r. 1836 král Francie Karel X zemřel, pak palazzo Coronini Rabatta, palazzo Strassoldo Ranciano a palazzo Lanthieri. Také překrásných, nádherně zařízených letohrádků nachází se tu značný počet, z nichž nejznámější jsou: Villa Böckmann, druhdy zimní sídlo hr. Chamborda, a villa Laques Catterini, při níž je též pivovar s příjemnou restaurační zahradou.

Koho staré dějiny města zajímají, nechť se obrátí do Gymnasia ve Via Scuola a tam v knihovně, denně ráno i odpoledne otevřené, předloží mu vždy ochotný pan scriptor vše, o čem se v té příčině poučiti chce. V dějinách města nalezne, že již císař Otto III. krajinu Salcano s končinou Goricí r. 1001 patriarchovi Janu z Aquileje daroval a že zde od roku 1120 hrabata z Gorice, zvaní z Lurngavy, panovali. První obecní řád upraven zde již ve stol. 14.; dóm a spojená s ním fara postaveny r. 1400. Koncem 15. stol obehnáno město mohutnými hradbami, jichž zbytky dosud stojí, a vladaři Goričtí, po jich vymření pak Habsburgové, kterýmž celé území připadlo, sváděli s Benátčany až do roku 1617. četné boje. Nepodařilo se však vytlačiti odtud vlaský živel. Furlanci a Italienissimi pevně tu sedí a marny byly všechny snahy Marie Terezie, která zde německou úřadní řeč zavedla a němectví všemožně podporovala. Nyní obývá Gorici přes 14 tisíc Furlánů a Vlachů, přes 4 tisíce Slovinců a jen 2500 Němců.

Aby se navštěvovatelé Gorice v zimní a jarní klimatické sezoně i vhodně baviti mohli, postaráno jest především o výborné středisko cizinců, nalezající se v budově divadelní, v tak zvaných Sale di riunione, kde jest značný počet salonů pro kuřáky i pro takové hosty, kterým jsou tabákové požitky zakázány nebo protivny, pak místnosti heren, hojně novinami zásobené čítárny a velká dvorana, v níž pořádá se jednou týdně koncert neb hudební zábava. Divadlo samo, „Teatro di societá“ zvané, jest velmi pohodlně zařízeno a střídavě produkují se zde vlašské operní, činoherní a operetní, jakož i menší německé společnosti. O výborné hostince a kavárny jest nyní v Gorici také jak náleží postaráno a konečně kdo nedbá společenských zábav, tomu poskytuje hojnou náhradu okolní příroda, neboť na všechny strany má zde výběr půvabných, kratších i delších procházek. Komu pak delší chůze není po chuti, ten může použiti zdejších povozů, leč radím mu, aby před jízdou bez ostychu hodně smlouval, chce-li si pozdější mrzutost s kočím pro přepjatou cenu uspořiti.

Ať už putuje cizinec na horu Calvarii za Podgorou, do krásného kláštera Castagnavizze za Prestavou, kde jsou hrobky Karla X., Chamborda a jiných rodem vynikajících Francouzů, do Salcana, přes Soču do Ranciana aneb na Svatou horu, půl třetí hodiny od Gorice vzdálenou, všude bude rozkošnou vyhlídkou překvapen. Zejmena s posledního bodu, kde stojí vedle poutnického kostela též dva hostince, kteréž o vydatné občerstvení poutníků, unavených výstupem do 1674 m. výšky, řádně se

starají, jest rozhled na značné vzdálenosti přímo úchvatný. Již pěknou cestou vzhůru se vinoucí, poskytují stále rozšiřující se pohledy neobyčejný požitek a když konečně dospějeme cíle a zahledíme se do dáli

Duino (Divin).

na širé moře s četnými lagunami, do něhož na levo břehy poloostrova Istrie spadají, stojíme dlouho okouzleni před velikolepým tímto obrazem. Pobřeží Terstu s Miramarem a vysoko na skále stojícím zámkem Divinem (Duino), kde prý Dante nějaký čas prodléval, není arciť odtud viděti, leč rovinu, jíž Tagliamento protéká, i s pobřežím lagunami prorvaným sledovati může oko až tam, kde mořská čára s obzorem splývá. Zcela

jiný, však neméně velebný obraz objevuje se nám na straně severní, kde spatřujeme nakupená lysá úbočí a táhlé, tu a tam roztrhané hřebeny bělošedých Julských alp, za nimiž nejdále a nejvýše trůní posvátná hora jižních Slovanů, běloskvoucí Triglav, 2864 m. vysoký.

Vystoupení na temeno Triglavu vyžaduje odvahy, zkušenosti a především aby horolezec byl úplně prost závrati; této poslední vlastnosti jest zejmena potřebí na cestě s malého (2740 m. vysokého) Triglavu přes 82 metrů dlouhé, úzké ostří s propastmi po obou stranách k úpatí velkého Triglavu a tam odtud po srázné stěně, kde jsou nyní pro zachycení se lezců železné kůly do skály zapevněny, až na vrchol tohoto velikána, s něhož jest pak stejně úchvatná — ba zdálo se mi, ještě úchvatnější vyhlídka nežli s Velkého Zvonu. Kratší výstup nežli přes Bělopolje jest přes Mojstranu, leč rozhodně namahavější a hodí se jen pro dobře cvičené alpinisty. Komu se cesta na Triglav zdá nebezpečnou, ten ať vystoupí na pohodlněji dostupný, neobyčejně malebný a poetický Mangart čili slov. Babí Zob (2678), strmící dále na severozápad za Triglavem; jsem přesvědčen, že s vyhlídkou bude také spokojen.

Méně vábný pohled než Julské alpy poskytuje stranou rozložené pohoří Krasu, které lze nejlépe přehlednouti ze hřbitova na Svaté hoře; neboť obraz tento postrádá vší velikoleposti a na táhlých těch kupách a křídových výšinách zdá se spočívati chmurný smutek.

Kdo miluje lesy, může si za dvě hodiny po silnici směrem východním ku slavné Postojné vedoucí zajíti do Karnice a navštíviti velikolepý les Trnovanský, jejž bych přirovnal jedině k Lukenskému a okolním šumavským lesům pod Boubínem na cestě k Šatavě; ba Trnovanský hvozd jest na druhy stromů rozhodně bohatší. Mohutné duby různých druhů, malebné modříny, větevnaté buky, statné jasany, malolisté lípy, staré javory, milé jilmy atd. tvoří zde rozsáhlé a mohutné skupiny. Kromě toho překvapují zde chodce skalní partie s ledovými jeskyněmi a s nejvyšších, lesního porostu prostých míst poskytují širošíré rozhledy do okolní krajiny vítanou změnu.

Neméně vděčný výlet jest do údolí Soče přes Kanal, Tomin až do Bovce ke Korytnickému potoku a Predělskému průsmyku. Kdo však jest milovníkem vína první jakosti, tomu radím 15 minutovou projížďku po železnici do Kormina (Cormons) a tam odtud procházku na zámek Dobru v pahorkovité krajině Coglo, asi 1¹/₄ hodiny vzdálený. (Lístek ku prohlédnutí komnat může si zaopatřiti každý v Gorici v kanceláři hraběte Baquera na Piazza Catterini.) Dějiny tohoto feudálního sídla, jež od 15. stol. patřilo rodině Colloredů, jsou příliš rozvláčny i podotýkám jen mimochodem, že náležel přes sto roků rodu Catterini, jehož poslední člen Donna Cecilia se provdala za španělského diplomata Silveria Baquera, kterému nyní zámek Dobra patří. Místnosti zámku a v nich se nalézající vzácnosti stojí za podívanou, leč nejznamenitější dle úsudku mnohých znalců jest „osteria“ na blízku zámku, kde čepují výtečné víno „Ribolle“.

Angličané starého věku.

Napsal dr. V. Prášek.

(Pokračování.)

III.

Rozdrobenost sídel foinických, převahou praktický smysl lidu, za prostředkovacím obchodem, průmyslem a plavbou se nesoucí, jakož i četná a významem sobě rovná města nedala vzniku ani vyvinutému vědomí národní příslušnosti ani samostatným dějinám politickým. Není ovšem pochybnosti, že zvali se obyvatelé foinických měst a břehův i tehdy, když již osvojili si jazyk domorodých Kanaancův, obvyklým z domova spůsobem Puny, čehož důkaz podávají pozdější foiničtí osadníci v Karthaginské Africe, jakož i důsledně se udržující latinskoitalské označení Poenus, punicus, avšak velikým národům předoasijským a Hellénům nebyli přes to nikdy samostatným celkem národním. Mezi sebou zvouce se Puny, nazývali novou vlast svou Kanaanem a proto buď zahrnováni v obecné pojmenování Kanaanských anebo jmenováni dle jednotlivých svých měst, Arada, Tyra a. zejména Sidona Aradskými, Tyrskými, Sidonskými, při čemž však zhusta jméno Sidonských vůbec Foiníčany znamenalo. Vedle jazyka přisvojili si od Kanaanských i písmo; ano v době, kdy v Syrii zavládalo písmo klínové, psali i tímto písmem, užívajíce při tom toliko některých zvláštností svého nářečí, jakož zejména lze zastati v listinách amarnských, z Foiníkie pošlých. Jsouce rozenými takořka plavci, obchodníky a osadníky, nekladli váhy veliké na politické své instituce, i nevyšinuli se nikdy nad zařízení městská, nad instituci drobných městských států, patriarchálně dědičnými králi s mocí podstatně rody omezenou spravovaných. Naproti tomu již od prvých svých pokusů plaveckých a osadnických dovedli Foiníčané i v cizině zachovati si svéráznost svého kmene, v čemž později skrze Hellény a zvláště skrze Israelity byli s úspěchem nápodobováni. Ať zavítal Foiníčan s lodí anebo za obchodem kamkolivěk, vždy podroboval se veřejným řádům země, kdež jedl chléb pohostinství, avšak při tom v úkrytu své lodi, světnice anebo později i osady věren zůstal domácím řádům, zvykům i kultům. Toť byla hlavní příčina, proč zeměpisný a národní pojem Foiníkie i Foiníčanů nebyl před dobami řeckými náležitě ustálen: cizinci byla Foiníkie Kanaanem a Foiníčan příslušníkem Tyra nebo Sidona, Foiníčan pak viděl foinickou svou vlast všude, kam jej touha po zisku byla zanesla.

Za takých poměrů stihla Foiníčany nejstarší známá poroba a sice se strany egyptské. Slavné plémě faraonů XVIII dynastie, vyhostivši ze země cizince, kteří po kolik století v moci své měli úrodné egyptské dolnozemí, stíhalo zbytky cizincův i na půdu syrskou. Dlouholetý boj, v němž vystřídalo se tré lidských pokolení, dal i v rolnickém Egyptě

vznik mocnému stavu válečníků, jehož zaměstnávati bylo lze toliko výboji a to po výtce na straně asijské. Výboje samy zahájil již farao Ahmes I., větších však rozměrů dodal jim Ahmesův vnuk Thutmes I. „Aby schladil mysl svou,“ praví se v souvěkém náhrobním nápise jednoho z králových vojevůdců, vpadl Thutmes I s vojskem do severní Syrie, porazil branné zástupy tamních malých států a veškery kraje až po Eufrat uvedl v egyptskou závislost. Pravým však výbojcem Syrie a podmanitelem pobřežních měst foinických byl nejmladší syn Thutmesa I, Thutmes III, nejskvělejší to zjev dějin staroegyptských. Rozraziv r. 1481 př. Kr. koalici syrských států, čelící proti egyptské svrchovanosti, uvalil znova obtížný poplatek na veškeru zemi. Avšak spůsob, jehož egyptští úředníci užívali při vyměřování a vybírání poplatku, vzbudil tuhý odpor jednotlivých krajův i kmenů, mezi nimiž r. 1475 př. Kr. jmenují se již i foinická města Arados a Tyros. Tedy průběhem šestiletí 1481—1475 upadla i tato města v závislost egyptskou; pohříchu není lze dovtipovati se z letopisů Thutmesových, jaký byl osud města Sidona, jakkoli z uvažování všeobecných poměrů tehdejších nejpřirozenějším jeví se býti náhled, že i Sidon podvolil se egyptskému nadvládí. Nepřátelské chování se Aradských a Tyrských proti Egyptu bylo příčinou těžké katastrofy, která ještě r. 1475 stihla veškera pobřeží foinická. Zvítěživ někde v okolí hamathském (u Tunepa, nyní polohou neznámého, však dle vší pravděpodobnosti ve středním údolí orontském položeného) nad novou koalicí syrskou, vpadl Thutmes III s veškerým svým vojskem do Foinikie, zplenil nejprvé pozemky Aradských na souši rozložené a zvítězil nad odbojníky v okolí tyrském. Sotva však odtáhla egyptská vojska, povstali Foiníčané ve spolku s jinými Kanaanity znova proti Egyptu. Tu vytrhl r. 1474 farao proti městům foinickým s loďstvem i vojskem. Simyra, Tyros, Arados vzaty útokem a veškery pozemky foinické hrozně zpleněny. Teď teprvé podrobil se vzdorný lid a z obavy, aby veliký válečník nedal znova foinické kraje v pospasy bojovníkům svým, snažil se odtud Thutmesa III dary a poddanským ubezpečováním ulahozovati. Když r. 1472 vracel se Thutmes III po tříletém pobytu v Syrii vítězoslavně do Egypta, ubírali se za ním mezi posly krajů podrobených i Foiníčané ze země Remenen (z podhůří libánského), přinášejíce drahocenné výrobky domácích dílen svých.

Odtud po dvě stě téměř let byli Foiníčané poddáni egyptským faraonům, jsouce příslušenstvím egyptského správního okresu „severních zemí“. Poddanství jejich záleželo z poplatku ne malého a z dozoru egyptského zeměsprávce na správu světskou. Jaká byla tehdy správa tato, o tom ovšem nepoučují nás letopisy vítězného krále, za posledních však dob egyptského panství spravován byl Tyros králem a z tohoto byť i ojedinělého případu dlužno souditi, že i před tím foinická města dědičnými králi byla spravována, při čemž vždy možno i pravděpodobno jest, že králové tito obmezováni byli ve vykonávání úřadu svého zvyklostmi náboženskými. Listiny nálezu tell el amarnského podávají některé světlo ve příčině tehdejších poměrů mezi panujícími Egypťany a poplatnými Foiníčany, i dovídáme se celkem z nich, že se Foiníčané záhy s osudem svým smířili. Byla to patrně výhoda obchodní, z příslušenství k největší

říši tehdejšího světa plynoucí, která Foiníčany spřátelila s panstvím egyptským; bylť poplatek odváděný vyvážen na druhé straně bohatě výtěžkem, který plynouti počal z obchodu, v rozsáhlých zemích faraonových provozovaného.

Všechny egyptské zprávy z dob XVIII dynastie, zejména pak vzácný cestopis vysokého egyptského důstojníka, jenž za dob Ramsa II po Syrii a Foiníkii cestoval a popis cesty této zůstavil, potvrzují jednohlasně, že byl Tyros tehdy foinickým městem nejpřednějším. On byl již tehdy métropolí obchodu a plavby, ovšem toliko na území, které s Egyptem bylo ve stycích přátelských. Avšak nápisy Thutmesa III jakož i nálezy archaeologické, zejména učiněné na ostrově Kypru, potvrzují určitě, že veliký farao tento, za okolností pohříchu již neznámých, podrobil si nedlouho před r. 1470 př. Kr. i Kypros i ostrovy řecké v Archipelagu, jichž obyvatelé zváni jsou v nápisích hieroglyfských Tenau (= Danaové). K výpravě na ostrovy tyto, z nichž zejména Kypros již tehdy honosil se vysokou vzdělaností, obzvláště pak dovedností řemeslnou, bylo potřeba lodí, a tu jest na snadě domněnka, že Tyrští a snad i jiní Foiníčané na loďstvu svém Egypťany přepravovali, neboť egyptské lodi, které vykonaly za předchůdkyně Thutmesovy, královny Hačepsu Makary, výpravu do dalekého jihoarabského Punta, sotva by se byly hodily ku přepravě velikého vojska. Loďstvem byli podmaněni i ostrované v Archipelagu a na pobřeží maloasijském. Kladeť neznámý dle jména původce tak zvané poetické stély Thutmesa III bohu Amonu v ústa tato slova: „Přišel jsem a propůjčil jsem ti vítězství nad obyvateli přístavů, země cest jsou v moci tvé . . . přišel jsem a propůjčil jsem ti vítězství nad ostrovany uprostřed moře“, což výpravu na loďstvu nutně předpokládá. Avšak současná naleziště na ostrovích a na pobřežních akropolích řeckých, repraesentující dobu tak zvané mykénské osvěty, projevují všestranně množstvím různých, umělých a pro pohodlnější již způsob lidského života určených předmětů, že zastali Egypťané Thutmesovi na Kypru, Théře, v Argolidě i j. lid ve vzdělanosti pokročilý a cizokrajným popudům přístupný, jehož země oplývala plodinami nerostnými i rostlinnými, zejména rudami a dřívím hodným ku stavbě lodí.

Otevřel se tudíž výboji Thutmesovými nový, k výměnným stykům neobyčejně příhodný kraj a to hlavně přispěním Foiníčanů, čímž rozšířil se i spolu obor dosavádních obchodních styků foinických. Avšak s rozšířením tímto změnil se i nutně způsob obchodních stykův těchto a nutil kupce tyrské ku přemýšlení, v následcích svých velmi důležitému. Nebo ke Kypru a ku břehům řeckým nezatékají ani pravidelné proudy mořské od břehů syrských ani nevanou tam za týchž dob roční větry pravidelné, jakož pozorovati lze v moři rudém a v některých končinách moře arabského, a tu nucen byl plavec tyrský vypomáhati si vlastním důmyslem, kde příroda snaze jeho pomoci odpírala. Plouti podél břehu bylo sice lze z Foiníkie do Egypta anebo ku břehům kilickým, ne však na Kypros, osaměle a téměř veličensky z širého moře se zdvíhající, který přece svými poklady a tovary především lákal podnikavého Foiníčana. S plavbami na Kypros tudíž a na vzdálenější ostrovy řecké nutně souviselo zdokonalení tehdejšího umění plaveckého. Foiníčané přispůsobili lodi své

ku dalekým plavbám širým mořem, kde jim toliko různá zhvězdění byla vodítkem, avšak tajemství svých pokroků loďařských úzkostlivě ukrývali, úsilně toho dbajíce, aby sami těžili z obchodu ze zemí západních, egyptskými výboji právě objevených. Odtud skutečně po kolik století byli Foiníčané výhradnými téměř prostředníky mezi ostrovským světem řeckým a vzdělaným asijským východem. S počátku tyrský plavec naložil do lodi své různé výrobky dílen egyptských i dílen domácích, neboť již tou dobou slaveny byly foinická práce ozdobnická ve zlatě a stříbře, sklo, roucha nachem barvená i j., k čemuž družilo se i zboží babylonské, ze syrských měst, ba snad i z původní vlasti jihoarabské. V pozdějším podání řeckém zachovalo se vědomí o způsobu, jehož Foiníčané při příchodu svém do zámořských zemí užívali. Opatrně zakotvil majitel lodi opodál břehu a upravil můstek, aby domorodci na loď vstoupiti mohli, kdež všechny vzácnosti, skutečné anebo toliko i cetky, byly na odiv rozloženy. A tu domorodci dostavovali se houfně na loď „muže sidonského“, vybírali si zboží, které buď oku lahodilo buď vidělo se býti užitečným, začež opět plodiny své země Foiníčanům výměnou nabízeli. O osadách, jakož se vyvinuly později, nemohlo býti tehdy ještě ani řeči.

Ovšem již prvotní povaha styků těchto nutně sebou přinášela, že foinický plavec delší dobu kotvil při břehu a při tom i povinnosti domácího svého obřadnictví konal, čehož upomínka, byť i matná, na některých místech velmi dlouho se udržela, ba i podnět ku vzniku nových kultů, v jádře sice foinických, avšak v celé své povaze zhellénisovaných, podávala. Tak lze si vysvětliti, že na četných pobřežích řeckých vyskytovaly se za pozdějších dob kulty foinickým více nebo méně podobné, zejména na korinthském Isthmu, kdež héros Melikertés zřejmě na boha tyrských kupců Melkarta i jménem i významem upomíná. Avšak od těchto stanic k osadám řádně organisovaným, které po příkladu Bochartově hledány na všech řeckých pobřežích ba hojnou měrou i ve vnitrozemí, jest cesta daleká, a jakož nejnovější studium archaeologické a mythologické ukazuje, i neschůdná. Stalo se obecným zvykem, že všechna jména topická v Řecku, která upomínala na jména ze Syrie známá, za důkaz o existenci někdejší foinické osady pokládána, rovněž i ze všech způsobův Afroditina kultu, jakož i některých jiných božstev, zejména z osudů Hyakinthových stopy foinického osadnictví s velikou horlivostí vyhledávány. Avšak za dnů našich ukázal Alexandr Enmann*) způsobem velice duchaplným, že jest Afrodité božstvo ryze arijské, společné nejstarším Hellénům i Italikům, čímž hypothesa o foinickém původu veliké části řeckých kultů podvrácena. Lze doufati, že methoda Enmannem šťastně a s výsledkem zahájená rozplaší domněnky o foinickém původu i mnohých kultů jiných. Avšak i archaeologie přináší nové důvody, jimiž zvrací se hypothesa dvěstěletá. Za posledních dvou decennií prozkoumána celá řada starohellénských vladařských sídel, Hissarlik, Mykény, Tiryns, Akropolis athénská, Dimini, Vafio, Kurion na Kypru atd., která vesměs položena jsou opodál moře, na výšině z vnitrozemí do pobřežní nížiny

*) Kypros und der Ursprung des Aphroditecultus v Mémoirech petrohradské akadémie věd z r. 1887.

zabíhající, a podávají svědectví o pokročilé domácí vzdělanosti, v jejíchž teprvé mladších zjevích vyskytují se motivy východní, egyptské, hittitské, babylonské i foinické, avšak namnoze již samostatně spracované. Z nálezišť těchto vyšetřeny jsou dvě důležité okolnosti, jichž při zkoumání dějin foinických náležitě třeba uvažovati. Vysoký stav domácí osvěty hellénské jest současný době Thutmesa III, tedy době, kdy poprvé Foiníčané s Řeky ve styky obchodní vstoupili, jest tudíž osvěta tak zvané „doby mykénské“ na popudech egyptskofoinických nezávislá.

Dle toho, co jsme výše uvažovali, vidí se zřejmě, že byly nejstarší styky foinickořecké povahy pouze výměnné. Foinický plavec přivedl na lodi své tovary a plodiny východní i vyměňoval je za plodiny a výrobky řecké. Mimo kupeckou a po jistou míru i plaveckou zručnost, jimiž ovšem Foiníčané vynikali, nebylo mezi Foiníčany a Řeky nejstaršími značnějšího rozdílu kulturního, ovšem ale vzdělanost těch i oněch vyrůstala na různých základech a tudíž poskytovala dosti příležitosti k výměně myšlenek a názorů. Proto národům vzdálenějším byli i Foiníčané i ostrované řečtí živlem jediným, kterýžto pojem nejjasněji jest znázorněn obrazy z hrobu Rechmarova ve Thébách, pošlého z doby nástupce Thutmesova Amenhotepa II. Tu zahrnují se s Kafty a Foiníčany obyvatelé ostrovů ve skupinu jednu, jakkoli i typem i krojem podstatně se od Foiníčanů liší, dary pak, které tito ostrovští Kaftové faraonu přinášejí, ve spůsobu i výzdobě své podobají se předmětům v nalezištích řeckých objeveným.

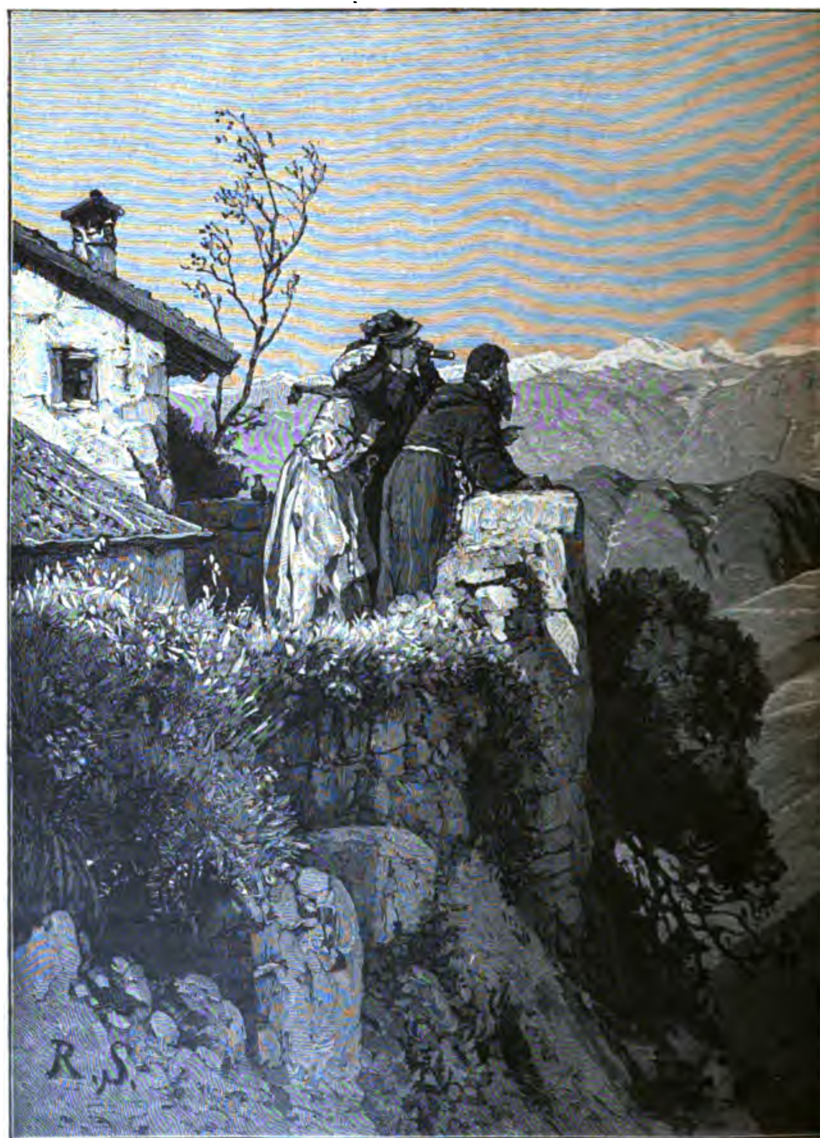
Zbývá tudíž úloha ukázati, jaké vlastně bylo působení Foiníčanů ve vodách řeckých na počátku druhé polovice druhého tisíciletí př. Kr.? Otázku tu lze opět zodpovídati dle nálezů. Právě z doby, která po Thutmesu III ihned následovala, vyskytují se nálezy na půdě egyptské, které jeví zřejmé stopy působení kultury mykénské a zase naopak v mladších vrstvách nalezišť řeckých shledávají se bezpečné kulturní popudy egyptské a předoasijské. Poněvadž Foiníčané byli prostředkovateli mezi tehdejším světem kulturním, jest jim zcela důsledně přičísti zásluhu, že zobecňovali kulturní popudy a tak mimoděk stali se raziteli dráhy vzdělanosti obecné.

Zprávy egyptské z dob posledních vládcův XVIII dynastie nedotýkají již foinických pokusův odporu. Veliké výhody z obchodu rozsáhlého plynoucí převážily u Foiníčanů choutky po samostatnosti, tím spíše, když egyptská správa hrubě nemíchala se do vnitřních věcí států poplatných. Zatím však počal ze severu dorážeti prudce hittitský živel na kraje severosyrské, z nichž znenáhla egyptské posádky a zeměsprávce vytlačoval, od dob pak Thutmesa IV nabyly nájezdy hittitské povahy tak mocné, že i některá část Foiníčanů jim se musila poddati. Za posledních králů z rodu Thutmesova byla ještě veškera Foiníkie poplatna Egypťanům, avšak na počátku XIX. dynastie sáhala moc egyptská nejdáze na severu po řeku Nahr el Kelb, z čehož vidno, že bohatý a mocný Arados jakož i četná menší města na území později Tripolským příslušném poslušenství Egyptu za spolek s velikou říší hittitskou zaměnila.

Z doby prvých Ramsovců zachované zprávy potvrzují souhlasně, že svrchovanost egyptská zahrnovala ještě celou Foiníkii až po ústí Psí řeky. Nejvýmluvnějším toho dokladem jsou nápisy Ramsa II, vytesané

na skalách přímořských nad ústím Psí řeky, nyní však pohříchu nečitelné, toliko vidí se, že jedna z desk těchto dána byla ve II (1347 př. Kr.) a druhá ve IV (1345 př. Kr.) roce královĕ. Úkol desk těchto jest patrný; označovalyť nejzazší hranici egyptského panství v těch stranách, kteráž nedlouho potom, když r. 1328 př. Kr. ujednán byl konečný mír mezi Egyptem a Hittity, nabyla důležitosti veliké. Z doby Ramsovy pochází však i cestopis egyptského mohara, jenž rovněž o egyptské Foinikii a o městech jejich podává zprávy velmi vzácné. Všechna ta místa, která častěji zavznívají v dějinách foinických, vyskytují se v popise bystrovtipného avšak i smyslným požitkům oddaného generála. Dovídámeť se, že Byblos již tehdy honosil se slavným chrámem své bohyně, že na ostrovský Tyros přiváděna voda pitná z pobřeží, čteme o Sidonu, Akkonu, o Jopě a o rozkoších, jichž poskytovaly sady jeho, tak že se nám zdá, že máme před sebou antický vzor Tudelského rabína a cestopisu jeho.

Avšak dostatečně seznáno jest, že Ramsem II a jeho dlouhým panováním (až do r. 1281 př. Kr.) počal se dostavovati rychlý úpadek moci egyptské, po němž za krátko i hittitská říše dožila se konce svého. V Egyptě zaviněn úpadek umrtvující soustavou vládní, která opírajíc se o domorodé kněžstvo a o cizokrajné žoldnéře, odvykla jádro národa všemu soudnému myšlení i vší snaze, když pak meč žoldnéřův otupil se, nebylo nikoho, kdo by dovedl čeliti bouřnému přívalu, právě tehdy Přední Asií zmítajícímu. Přívalem tím srozumívá se dalekosáhlé hnutí ostrovských a pobřežních kmenů řeckých, zejména v západní třetině Menší Asie usedlých. Po dlouhá léta národové tito se ženami, dítkami i stády svými potulovali se po Malé Asii, až konečně prodrali se i do Syrie, kde právě tehdy za neznámých okolností říše hittitská rozpadla se. V čele proudu tohoto byl kmen, zvaný Pursta nebo Pulsta v nápisích egyptských, s nímž spojila se přímořská část Turšů nebo Tyrrhénů. Souvěké zprávy nedovolují vyšetřovati směr jejich pochodu, toliko ze zobrazených scén v Medinet Abu vidí se, že táhli Pursta po suchu, vezouce rodiny své na dřevěných dvoukolých vozích, voly tažených, kdežto Turša s ostrovany řeckými plavili se podél břehu na lodích, které nelišily se podstatně s loďmi egyptskými. Na pochodu připojili k sobě Pursta i jiné kmeny, odtud i dle jména zaniklé. Když vnikli tito kmenové do Syrie, nastalo v sousedských krajích veliké zděšení. „Národů zmocnilo se třesení na všech údech,“ praví egyptský král Ramsés III ve vítězném svém nápise ramessejském, „přišli z pobřeží a ostrovův a rozšířili se najednou po všech zemích, žádný národ jim neodolal. Nejprvé Hittité a po nich i Foiničané v Aradu jim podlehli. Všechen odpor násilně překonáván, širá území zpustošena a konečně v severní části Palaestiny položili se útočníci pevným táborem. Hrozný útok na pomezí egyptské, na suchu i na moři podniknutý, byl sice Ramsem III skvěle odražen, při čemž v hrozné seči, porážce Attilově na polích katalaunských ne nepodobné, mnohý kmen zcela vyhynul, hlavní pak síla útočníků zlomena. Avšak zbytkové potloukali se po Syrii ještě delší dobu a tito zbytkové to bezpečně byli, kteří přepadli r. 1208 př. Kr. ostrovský Tyros a způsobili v něm spoustu, jíž klassické pověsti toliko v následcích dotýkají.

Pohled se Svaté hory

Gorice na Julské alpy.

(Viz str. 693.)

Také Sidon, jsa na břehu položen a tudíž i přístupnější, byl Pursty obležen, obyvatelstvo však sedlo na lodi a odstěhovalo se na ostrovy tyrské, kdež splynutím starého obyvatelstva se Sidoňany nový život vzbuzen. Po nějaké době nebezpečenství od Purstů hrozící pominulo, když tito pode jménem Pelištů neboli Filistaiů vrhli se na jižní pomoří kanaanské a odtud počali tuhý boj o panství nad Palaestinou i kmeny israelskými.

Odtud Foiníčané po delší dobu, po celá téměř čtyři století, požívali plné nezávislosti. Než k výši jediného státu nevyšinuli se ani tehdy, ba z řídkých zpráv z dob oněch nás došlých vidí se zřejmě, že jednotlivá města mezi sebou krutě nevražila. Přední místo držel i nadále Tyros, jenž zmohutněv uvnitř, snažil se dílem nabyti vrchního panství nad druhými městy, zejména nad Aradem a Sidonem, znova z trosek povstalým, dílem zahájil velikolepou činnost osadnickou v dalekých mořích západních. Prvá snaha nedařila se. Sidoňané vedením svých králův uchovali samostatnost a účastňovali se s prospěchem světového obchodu, jakkoli příchodem Israelitů doznali značných ztrát svého území, Araďané pak opírali se o mocné sousedy, obzvláště o nově oživlou moc assyrskou. Tak kolem r. 1100 př. Kr. vítali Araďané ve svých zdech mohutného assyrského válečníka, krále Tiglatpilesara I, který vyplul na lodi aradské i do moře středozemního a sám ulovil plískavici v Ninivě dotud neznámou. Za to osadnické a obchodní snahy Tyřanů potkaly se s úspěchem až netušeným. Ponechávajíce obraz plaveb tyrských na konec tohoto pojednání, chceme toliko vzpomenouti vnějších osudů města, které právem tehdy za métropoli foinickou jmíno. Správa Tyra spočívala v rukou rodu královského, který obezřele na všechny strany hledal Tyřanům přátel, bystře při tom sleduje měnivé události v říších sousedských a vždy toho se přidržuje, kdož právě byl mocnější. Typickou postavou v dějinách tyrských jest král Hiram, syn Abibaalův, a současník posledních let Davidových i mužných let Salomounových. Nastoupiv r. 980 př. Kr., postřehl ihned, že bojovné plémě Israelitů ovládlo v jižní Syrii nad Filistaii i zbytky Kanaanitův, a proto ujednal s mohutným Davidem, zakladatelem národního státu israelského, spolek přátelský, jenž potrval i za Davidova nástupce, nádherymilovného Salomona. Spolek tento měl především ve zření výhody pro obchod tyrský, neboť tehdejší říše israelská měla v moci své i přístup k moři rudému skrze poušť edomskou i spojení moře středozemského s Eufratem. Proto také Hiram projevoval i Davidovi i Salomonovi ochotu více než přátelskou, jejíž paměť dochovala se, byť bychom ani nechtěli přisuzovati pravosti korrespondenci Hiramově se Salomonem, kterou patrně z pozdních apokryfů Josefos Flavios uveřejnil. Zejmena podporoval Hiram snahy israelských králů ve příčině ozdoby města Jerusalema. Na Libánu dal káceti kmeny cedrové, které po moři dopravovány do Jopy, odtud pak do Jerusalema, a foinické mistry, zedníky z Bybla — důkaz, že vykonával Hiram svrchovanost i v tomto městě — i umělce tyrské a sidonské do Jerusalema vypravil, kteří budovali Davidovi palác a nepochybně i dům osobní jeho stráže, „Udatných" neboli gibborů, Salomounovi pak zejména chrám Jahvův, letní palác, zvaný letohrádkem libánským, palác v severním sousedství chrámovém, v němž přebývala

egyptská choť králova i j. v. Odměnou dostalo se Hiramovi některých území v severozápadní Palaestině, která nepochybně byla ještě obývána živlem kanaanským. Nejskvělejším však výsledkem spolku foinickoisraelského za Salomona jsou slavné ty plavby do dalekých zemí, do Ofira a Tharšiš, z Jopy a Ezjongebera pravidelně skrze Foiníčany Hiramovy podnikané, jichž níže po zásluze bude dotčeno.

Když po smrti Salomonově říše israelská se rozdělila, zachovali potomci Hiramovi přátelství s oběma říšema. S mocnější říší severní neb israelskou žili v poměrech zvláště přátelských a s dynastií Omriovou byli i krevně spřízněni. Také s říší judskou hledali shody, ježto ovládala stále cestu vedoucí pouští k moři rudému. V Jerusalemě připomíná se čtvrt Tyrských až do úpadku města. Avšak právě tou dobou dostavily se prvé znaky úpadku moci tyrské, vnější i vnitřní. Již r. 854 př. Kr. zvítězil král assyrský Salmanassar III u Karkara nad spolkem dynastů syrských, jehož účastníkem byl i král israelský Achab, odtud pak neodvratně šířilo se panství assyrské po vší Syrii, tak že konečně r. 721 př. Kr. i Foiníkie poddati se byla přinucena. Jakkoli bylo panství assyrské mnohem těžší někdejšího panství egyptského, přece nebylo Foiníčanům tak škodlivé jako změny, jimiž zmítán byl současně Tyros uvnitř. Stalit se za panství assyrského Foiníčané privilegovanými obchodníky i plavci po vší veliké říši, k nimž i nejbojovnější velkokrálové v potřebách svých rádi se utíkali. Když r. 692 př. Kr. král Sanherib strojil námořskou výpravu proti Elamu, zbudovali mu Foiničané loďstvo při ústí Eufrata a Tigrida, s nímž vepluli do elamské řeky Ulaie a tak nemálo přispěli k vítězství velkokrálovu. Také Assyrové ponechávali přednost Tyru k nemalé ovšem řevnivosti Sidoňanů, jichž král Šanduarri r. 678 př. Kr. proti Assarhaddonovi se vzbouřil, za to však pykal hrdlem svým.

Osudnější následky měly v zápětí vnitřní spory tyrské. Za skvělých dob, které následovaly po rozvrácení egyptského panství, stal se Tyros hlavou obrovské kolonialní říše, zahrnující v sobě téměř celé veliké tři ostrovy italské, celou severní Afriku od Veliké Syrty k západu položenou a rozsáhlá pobřeží gallská i hispanská. Níže bude pověděno, jakým spůsobem říše tato vznikla, zde jedná se však toliko o působení její v rozvoj vnitřních poměrů tyrských.

Daleké plavby a zištný obchod s nimi spojený daly tehdy vznik v Tyru bohactví, jakýmž s počátku novověku jen přístavní města portugalská a nizozemská honositi se mohla. Avšak bohactví to soustřeďovalo se namnoze v nečetných rodinách velkoobchodnických, kdežto široké vrstvy obecného lidu, na jichž přičinění přední měrou světový význam města spočíval, i od obohacení se i od účastenství ve správě městské byly úmyslna vzdalovány. Králové z rodu Híramova, sami jsouce velkoobchodníky a podnikateli plaveb ve velikých rozměrech, přidržovali se boháčů, z nichž vyvinovala se znenáhla finanční šlechta a tak bylo očekávati, že se průběhem dob z démokratického původně království vyvine tuhá šlechtická oligarchie. Za nedospělého krále Mattána již vznikalo napjetí mezi oběma vrstvami obyvatelstva, kteréž vzrůstalo, když stal se velekněz Melkartova chrámu Sicharbaal, s Mattánovou dcerou Elissou zasnoubený, po smrti Mattánově poručníkem nezletilého krále Pumaiathona

neboli Pygmaliona. Tu vznikla vzpoura lidu, Sicharbaal byl svržen a po několika létech skrze Pygmaliona, který se přidržel lidu, zavražděn. Vdova jeho Elissa ve spolku se šlechtickými svými přátely pomýšlela na pomstu i ujednala spiknutí proti Pygmalionovi a náčelníkům lidu. Spiknutí bylo však v čas prozrazeno, načež Elissa se spiklými šlechtici zmocnila se v čas loďstva ve přístavě kotvícího a uchýlila se do Afriky, kdež r. 825 založila Karthágo.

Vznik Kartháginy uspíšil úpadek Tyra a s ním i vší Foiníkie. Velkoobchodnické rodiny v Kartháğině usedlé sváděly teď světový obchod do nového svého města a za krátko zmocnily se vší koloniální říše tyrské. Odtud až po rozvoj moci římské zavládlo v západním Středomoří Karthágo, kdežto Tyros odkázán byl na obchod vnitrozemský a na méně již výnosný obchod s námořskými státy řeckými. Ještě zbýval Egypt, jehož obchod spočíval toliko v rukou Foiníčanů. Proto Foiníčané podporovali všechny snahy králův assyrských, za podrobením Egypta se nesoucí, a byli důslednými odpůrci dynastie aethiopské, jakkoli tato jediná ještě dovedla čeliti zdánlivě nezdolným vojskům assyrským.

Snad tato příchylnost Foiníčanů ku klesající již říši assyrské přiměla obnovitele národního státu egyptského, faraona Psamméticha I, že otevřel vrata nílská a zemi svou Řekům. Naukratis jala se ihned úspěšně záviditi s foinickými městy, zejména když na širém prostoru říše assyrské počali národové jeden po druhém odpadávati a samostatné státy zakládati. Zchytralí kupci tyrští byli novou situací politickou nemálo překvapeni, kteréž překvapení nejlépe projevovalo se nerozhodností jejich. Bylť po r. 625 př. Kr. panství assyrské v Syrii úplně ztraceno a ze dvou stran, z Egypta i z Babylona, ohlašovaly se výbojné choutky proti krajině, která byla právem tehdy za most Asie a Afriky pokládána. Dílem nedostatek politické prozíravosti, dílem i touha, aby nenáviděný živel řecký nevytlačil Foiníčany zúplna z krajin egyptských, přiměly Tyřany, že přidali se na stranu egyptskou. R. 608 př. Kr. farao Necho, spoléhaje na podporu Foiníčanův a Filistaiů, mohl již vytrhnouti proti Syrii, v čemž mu jediný král judský Josia, ovšem bez úspěchu, hleděl překážeti. Avšak po smrti Josiově v bitvě u Megidda i Judská říše, zaslepena jsouc domnělou převahou Egypta a podceňujíc Babylon, následovala příkladu Foiníčanův a uznala svrchovanost egyptskou, jakkoli výtečný a duchem státnickým v pravdě nadaný prorok Jeremia, krále i národ důtklivě varoval. Již r. 605 př. Kr. porazil Nebukadnezar II u Karchemiše nad Eufratem Egypťany na hlavu, načež Juda upadla ihned v závislost, která dovršena byla odvodem veliké části národa do Babylona (r. 598 př. Kr.).

Porážka říše judské znamenala i porážku Foiníčanů. Proti přemocnému vítězi, který pokládal se v Přední Asii za dědice vyvrácené Assyrie, měli Tyrští jediného spojence v Egyptu. Avšak egyptskou pomoc vhodně přirovnával tehdy prorok Jeremia ku třtině křehké, kteráž zlomí se, někdo-li se o ni opírá, ba i ruku jeho zraní. Přes to i Tyros i poslední judský král Zedekia viděli v novém faraonu Uahabrovi jedinou záchranu. A tak, přes nejdůtklivější námitky a hrozby Jeremiovy, vznikl poslední spolek kanaanských států na obranu samostatnosti již již tonoucí. Uahabra činil spojencům skvělé sliby a tak dodal odvahy zaslepeným k pokusu

neslýchaně odvážnému. Avšak Nebukadnezar neponechal odpůrcům svým příliš času k přípravám. Po 19měsíčném obležení r. 586 Jerusalem vzat, vylidněn, spálen a sbořen, největší pak část lidu judského do zajetí odvlečena. Téhož ještě roku obležen i Tyros. Po 13 let leželi Babyloňané před městem, až spůsobem pohříchu neznámým přivedeno i ostrovské město k poddanství (r. 573 př. Kr.). Osud jiných měst foinických mezi obležením Tyra rovněž naplněn. Veškera Foiníkie upadla v poddanství králů babylonských, mnohem těžší poddanství někdy assyrského, a městští králové foiničtí stali se z nezávislých vládcův admirály a později již i jen kapitány válečného námořnictví babylonského. Napjetí mezi Babylonem a Egyptem připravilo Foiníčany o zbytek někdejšího obchodu egyptského a spůsobilo jim v maloasijských Ionech a v Korinthu soutěžce neodolatelné. Když r. 539 př. Kr. Foiníčané spolu s Babylonem ocitli se pod panstvím perským, byl již velkoobchod jejich téměř úplně zničen; co z něho zbývalo, zašlo naprosto za válek řeckoperských, které podaly již skvělý důkaz námořské převahy Hellénů. Odtud Tyros a Sidon byly městy toliko továrními, připravujíce a vyvážejíce výrobky stále ještě hledané. Ovšem, někdejší dobré bydlo nebylo lze pouhým průmyslem obnoviti a z tohoto zklamání vznikaly časté vzpoury, jimiž i městský a národní život Foiníčanů byl konečně podvrácen. Roku 350 př. Kr. pykal Sidon hrozným zpustošením za pokus, svrci se sebe jho Artaxerxa III Ocha, a o 19 let později draze zaplatil ostrovský Tyros odvahu, že osmělil se vzdorovati mladistvému dobyvateli makedonskému. Ještě téhož roku, kdy byl Tyros vyvrácen, založena Alexandría egyptská, jejíž sousedství nedovolovalo již, aby vyvrácená města foinická nabyla někdejšího svého významu. Sice i Sidon i Tyros povstaly ze ssutin svých, avšak živořily a velmi rychle se odnárodňovaly. V I stol. př. Kr. měla všechna města foinická již vnější ráz hellénistický, později i latinským živlem veteránů Caesarových hojně promísený. Až do dob římských v popředí stál Arados, odtud pak až do vzniku islámu Bérytos, jakkoli Sidon a Tyros svou bohatou minulostí zejména antikvářům až do úpadku života klassického hojné poskytovaly příležitosti k vážnějšímu badání. Obě města ještě za 150letého panství křižáckého honosila se zbytky někdejší slávy své.

(Pokračování.)

Mučedník.

Novella od G. d' Annunzio. Přel. V. Erban.

Obchodní loď Trojice vyplula z večera s nákladem pšenice směrem k Dalmacii. Plula po tiché řece uprostřed člunů Ortonských seřaděných vedle sebe, kdežto na břehu zářily ohně a lodníci, kteří se vrátili do přístavu, popěvovali. Propluvši zvolna těsné ústí, octla se loď konečně v moři.

Čas byl příznivý. Na říjnovém nebi visel plný měsíc jako líbezná růžová lampa, dotýkaje se téměř vody. Hory a pahorky vzadu vypadaly jako hovící si ženy. Ve výši proletovaly se divoké husy a tiše zalétaly.

Lodníci, jichž bylo šest, a plavčík zprvu se namáhali, aby se dostali do příznivého větru. Když pak vánek vzdul plachty, zbarvené rudě a poznamenané hrubými podobami, usedlo oněch šest mužů a klidně pokuřovalo. Plavčík sedl okročmo na přídě a popěvoval si písničku, upomínající ho na domov. Starší Talamonte vyplivnul se řádně do vody a přiloživ znovu k ústům proslulou svou dýmku, pravil:

„Nebude dlouho hezky.“

Při tomto proroctví zahleděli se všichni beze slova na širé moře. Byli to statní lodníci a otužilí ve všech změnách moře. Vykonali již několik plaveb k ostrovům dalmatským, do Zadru, do Terstu a do Splitu a znali dobře cestu. Někteří připomínali si také s rozkoší víno dignanské, které voní růžemi, a ostrovní ovoce.

Lodi velel Ferrante La Selvi. Oba bratří Talamontové, Cirù, Massacese a Giallucca, všichni rodem z Pescary, byli mužstvem lodi. Nazareno byl plavčík. Ježto byl úplněk, zůstali na palubě. Moře bylo poseto rybářskými čluny. Co chvíli čluny mihaly se kolem korábu, a lodníci důvěrně spolu rozprávěli. Jak se podobalo, lov se dařil. Když koráb minul čluny a moře zůstalo znova opuštěno, sešli Ferrante a Talamonte do kabiny, aby si odpočinuli. Massacese a Gialluca jich následovali, když byli dokouřili. Cirù zůstal stráží na palubě.

Nežli sestoupil, ukázal Gialluca druhovi na svůj krk. „Podívej se,“ pravil, „co to tu mám.“

Massacese se podíval a odpověděl:

„Nic to není. Nestojí to za řeč.“

Byla to zarudlost podobná bodnutí hmyzem, a uprostřed zarudlého místa byl malý pupenec.

Gialluca dodal:

„Bolí mě to.“

V noci se vítr obrátil, a moře se vzdouvalo. Koráb potácel se na vlnách, a míře k východu, ztrácel svůj směr. Při práci Gialluca vyrážel

chvílemi slabý výkřik, protože každý náhlejší pohyb hlavy působil mu živou bolest.

Ferrante La Selvi se tázal:

„Co je ti?“

Gialluca ukázal na světlé bolavé místo. Zarudlost rozlezla se po kůži a uprostřed bylo viděti hrot malé bouličky. Prohlednuv místo, opakoval i Ferrante:

„To nic není. Nestojí to za řeč.“

Gialluca vyňal šátek a zavázal si jím krk. Pak jal se opět kouřiti.

Koráb, zmítaný vlnami a vláčený protivným větrem, ubíhal stále k východu. Jekot mořský dusil hlasy. Chvílemi tříštila se vlna temně hučíc o palubu. K večeru bouře ztichla, a měsíc vyplynul z vody jako ohnivá koule. Ježto však vítr ustal, stál skoro koráb v bezvětří na jednom místě se splasklými plachtami. Jen chvílemi zavanul lehounký vánek.

Gialluca naříkal na bolest. Jeho druzi, nemajíce nic na práci, začali se zabývati jeho churavostí. Každý navrhoval jiný lék. Cirù začal jako nejstarší a navrhoval návaz složený z medu a mouky. Mělť slabou jakousi znalost lékařskou, neboť na zemi jeho žena provozovala zároveň s kouzelnictvím lékařství, a léčila choroby kořením a zaříkáváním. Ale nebylo po ruce medu a mouky, a suchar nebyl by měl žádné síly.

Cirù shledal tedy cibuli a hrst žita; zrní rozemlel, rozsekal cibuli a smíchal vše v návaz. Když se ho tato směs dotkla, ucítil Gialluca ještě větší bolest, že po hodině strhal s krku ovaz a hodil vše do moře, zachvácen jsa podrážděnou netrpělivostí. Aby otupil bolest, usedl ke kormidlu a držel delší dobu opačinu. Vítr se zvedl, a plachty se vesele zachvěly. Že noc byla jasná, bylo viděti na obzoru ostrůvek, bezpochyby Pelagosu, podobnou mlze spočívající na vodách.

Ráno chtěl Cirù, který si od té chvíle vzal na starost léčení choroby Giallucovy, prohlednouti bouli. Otok se rozšířil, zachvátil velikou část krku; teď měl i novou podobu a tmavější barvu, která přecházela ve středním bodě ve fialovou. „Oho! co to znamená?“ zvolal zmateně se zvláštní barvitostí v hlase, která vzrušila nemocného. Cirù zavolal hned Ferranta, oba Talamonty, vůbec všecky druhy.

Mínění byla různá. Ferrante dokazoval, že choroba je zlá a že může Giallucu zadusiti. Gialluca poslouchal, poněkud zblednuv, předpovědi s očima široce vypoulenýma. Obloha pokryla se parami; moře dostávalo zvláštní tmavou barvu a hejna racků slétala se s ohromným hlukem na břehu. To bylo příčinou, že se ho zmocnila neobyčejná hrůza.

Konečně mladší Talamonte prohodil mudrácky:

„Je to zlý nežitek.“

Ostatní schvalovali:

„Eh! Eh! To je docela možné.“

Druhého dne opravdu krvavé vody nadzdvihly površek boule, která praskla. Celé chorobné okolí dostalo podobu vosího hnízda, odkud tekl hnis plnou silou. Zápal a hnisání se prohlubovalo a rozšiřovalo s největší rychlostí!

Gialluca vzýval ve svém zděšení svatého Rocha, který hojí rány. Sliboval deset liber, dvacet liber vosku. Kleče prostřed paluby, vztahoval

ramena k nebesům, pronášel své modlitby s truchlivými posuňky, volal svého otce, svou matku, svou ženu a své děti. Kolem něho znamenali se s vážnou tváří druhové při každém jeho vzývání znamením kříže.

Ferrante La Selvi, který cítil, že se vichřice blíží, vyhlašoval hrubým hlasem rozkaz za hluku mořského. Koráb naklonil se úplně na bok. Massacese, Talamontové, Cirù vyřítili se na lanoví, Nazareno šplhal vzhůru po stěžni. Za malou chvíli byly plachty spuštěny až na dvě přední trojhranné. Koráb, kolísající semo tamo, ubíhal závratně po vrchu vln.

„Svatý Rochu! svatý Rochu!" volal Gialluca s rostoucí horlivostí, jsa rovně dojat hlukem kolem sebe, sehnuv se na kolenou a na rukou, aby lépe odolal kolísání.

Chvílemi silnější vlna vrazila do přídě; voda mořská zahrnovala pomalu celou palubu.

„Jdi dolů!" volal naň Ferrante.

Gialluca sestoupil do kabiny. Cítil palčivé horko a suchost po vší kůži, a strach před hrozícím mu neštěstím svíral mu prsa. Pod palubou nabývaly tvary předmětů za oslabeného světla zvláštních podob. Bylo slyšeti temné nárazy vln o boky lodní a praskání všeho trámoví. Půl hodiny na to vrátil se Gialluca na palubu tak zveden, jakoby byl vystoupil z hrobu. Chtěl raději býti na svěžím vzduchu, dýchati drobné dešťové kapky, viděti lidi a vdechovati vítr..

Ferrante, překvapen jeho bledostí, tázal se ho:

„Ale co je ti přece?"

A ostatní lodníci jali se hovořiti na svých místech o lécích hlasitě a skoro křičíce, aby přehlušili hluk bouře. Rozohňovali se. Každý měl svůj zvláštní způsob. Lékaři nebyli by mohli rozumovati s větší jistotou. Rozhovor uváděl u nich v zapomenutí nebezpečenství. Přede dvěma lety byl Massacese svědkem operace vykonané opravdovým lékařem v podobném případě na boku Giovanna Margadonny. Lékař řezal, potom třel ránu, vypálil ji kusy dříví napuštěnými kouřící tekutinou, a konečně vyňal jakýmsi druhem lžíce spálené maso, které se celkem podobalo kávovému odvaru. Margadonnovi to zachránilo život.

Massacese se rozpaloval; opakoval jako ranhojič, jímž nic nepohne:

„Řezati! Jen řezati!"

A rukou ukazoval směrem k nemocnému, že třeba řezati.

Cirù souhlasil s míněním Massaceseovým. Oba Talamontové přisvědčili rovněž. Ferrante La Selvi potřásal hlavou.

Konečně učinil Cirù Giallucovi návrh. Ale Gialluca nechtěl svoliti.

Cirù dal se unésti surovému rozčilení, jehož nemohl ovládnouti a vzkřikl:

„Umři tedy!"

Gialluca zbledl ještě více a zahleděl se na svého druha s očima rozšířenýma hrůzou.

Noc nastávala. Za tmy podobalo se, jakoby moře hučelo ještě silněji. Vlny vrhaly zvláštní záře, ježto procházely světlem, pocházejícím z majáku na předu. Země byla daleko. Aby odolali vlnobití mořskému, lodníci chytali se provazů. Ferrante řídil kormidlo, a chvílemi rozléhal se jeho hlas v bouři.

„Jdi dolů, Gialluco!“

Ale podivný jakýsi odpor proti samotě bránil Giallucovi, aby sešel dolů za hrozného svého stavu. I on zachycoval se lanoví skřípě bolestí zuby. Kdykoli narážel příval mořský, lodníci skláněli hlavu a vydávali ze sebe všichni najednou výkřik, jako dělávají dělníci, kteří při své práci spojují v celek společnou námahu.

Měsíc, vyšed z mraků, umenšil hrůzu. Ale moře hněvalo se celou noc.

Ráno pravil Gialluca zdrceně druhům:

„Řežte!“

Zprvu druhové jeho radili se vážně, sestoupili se v jakousi uvažující radu. Potom zkoumali bouli, která vzrostla až u velikost mužské dlaně. Dírky, které jí dříve dávaly podobu vosího hnízda nebo síta, tvořily teď jediný vřed.

Massacese pravil:

„Nuže! jen zmužilost!“

Jemu připadlo zastávati úlohu ranhojičovu. Zkoušel na svém nehtě ostří nožů, až vybral nůž staršího Talamonta, protože byl čerstvě nabroušen. Potom opakoval:

„Nuže! jen zmužilost!“

Něco jako netrpělivé rozčilení zachvátilo jej i ostatní.

Nemocný, jak se zdálo, byl té chvíle postižen hlubokou ztrnulostí: upíral oči na nůž, ústa měl poloootevřená, ruce mu visely podél těla jako blbci.

Cirù kázal mu sednouti a sňal mu úvaz; při tom pronesly jeho rty mimovolně jakýsi zvuk, který vyjadřoval hnus.

Všichni sklonili se nad ranou mlčky a s plnou pozorností.

Massacese pravil:

„Semhle a pak tadyhle.“

A ukazoval hrotem nože, jak bude potřeba zaříznouti.

Tu pojednou Gialluca dal se do trpkého pláče. Všecko jeho tělo bylo zmítáno vzlykotem.

„Jen zmužile! jen zmužile!“ opakovali lodníci držíce ho za ramena.

Massacese začal operaci. Jak jen se ho dotklo železo, Gialluca vydal ze sebe ryk, pak stiskl čelisti, až bylo slyšeti jen něco jako udušený řev.

Massacese řezal pomalu, ale rukou jistou, maje špičku jazyka vyplazenu z úst, jak dělával, chtěl-li vykonati pozorně nějakou práci. Ale koráb se strašně otřásal, tak že řez dál se zcela nepravidelně: nůž vnikal brzo hloub brzo méně. Náhlý náraz mořské vlny zarazil ostří do zdravého masa. Gialluca zařval podruhé a zmítal sebou, všecek jsa zakrvácen, jako zvíře v rukou řeznických. Nechtěl se dáti už řezati.

„Nechci, ne, ne!“

„Ani se nehýbej! ani se nehýbej!“ volal Massacese ze zadu, snaže se dokončiti své dílo z obavy, aby přerušený řez neztížil ještě nebezpečenství.

Moře hučelo, stále ještě jsouc rozbouřeno, kolem lodi. Mraky v podobě smrští vystupovaly na nejzazším obzoru a zastíraly oblohu opuštěnou ptactvem. A v tomto hluku, za tohoto světla, zvláštní rozčilení

zmáhalo se těchto lidí. V zápase, který podnikali, aby udrželi raněného, cítili se mimoděk zachváceni hněvem.

„Nehýbej se!"

Massacese udělal ještě rychle, na zdař bůh čtyři pět řezů. Krev, smísená s bělavými látkami, řinula se z ran. Všichni byli jí potřísněni mimo Nazarena, který třesa se meškal v předu, ježto se hrozil hrozného toho divadla.

Ferrante La Selvi zpozoroval, že loď je v nebezpečenství a hlásal plnými plicemi rozkaz: „Uvolněte plachty! Obraťte!"

Oba Talamontové, Massacese a Cirù provedli rozkaz. Loď plula opět ku předu kolísajíc se po délce. V dáli bylo viděti Vis. Dlouhé světelné pruhy, vyskakující z mlh, padaly se slunce na vody a měnily se podle změn oblohy.

Ferrante zůstal u opačiny. Ostatní vrátili se ke Giallucovi. Bylo potřeba vyčistiti řezy, páliti a přiložiti cupaninu.

Ošetřovanec byl právě v hlubokém znavení. Zdálo se, že nic už nechápe. Hleděl na své druhy svýma dvěma vyhaslýma očima, již zkalenýma, podobnýma očím zvířat skonávajících. Chvílemi opakoval, jakoby sám se sebou mluvil: „Je po mně! Je po mně!"

Cirù očisťoval ránu kusem hrubé koudele, ale že ruka jeho byla hrubá, dráždil jen ránu. Aby napodobil až do konce příklad ranhojiče Margadonnova, Massacese brousil pilně kusy jedlového dříví. Oba Talamontové zabývali se dehtem, neboť právě dehet si vyvolili, aby jím vypálili ránu. Ale nebylo možná rozdělati oheň na palubě, již voda zaplavovala každé chvíle. Oba Talamontové sestoupili do kabiny.

Massacese volal na Cirù: „Smývej mořskou vodou!"

Cirù uposlechl rady. Gialluca všemu se poddával, vydávaje ze sebe jen neustálý nářek a skřípaje zuby. Jeho krk vzrostl ohromně a byl všecek zarudlý, téměř fialový na mnohých místech. Kolem zářezů bylo již viděti vyvstávati několik hnědých skvrn. Nemocný těžce dýchal a polykal; i žízeň ho trápila.

„Poruč se svatému Rochu," pravil Massacese, který konečně přibrousil kusy dříví a čekal jen na dehet.

Koráb, puzený větrem, plul nyní přímo k severu k Šibeniku a ztrácel ostrov s očí. Ale ač byly vlny ještě silné, zdálo se, že bouře ustává. Slunce zářilo na širém nebi mezi rezavě barevnými mlhami.

Oba Talamontové přinesli nádobu plnou kouřícího dehtu.

Aby obnovil slib daný světci, Gialluca klesl na kolena. Všichni se poznamenali svatým křížem.

„Svatý Rochu, buď mým zachranitelem! Slibuju ti stříbrnou lampu a oleje do ní na celý rok a třicet liber vosku. Ó svatý Rochu, zachraň mě. Mám ženu a děti . . . Smiluj se, můj dobrý svatý Rochu!"

Gialluca držel ruce sepjaty; mluvil hlasem k nepoznání. Pak znova usedl a vyzval prostě Massacesa: „Dělej!"

Massacese zabalil kusem koudele kusy dřeva, ponořil kus po kuse do vřelého dehtu a přetřel jimi po sobě ránu. Aby zjednal spáleninu hlubší a vydatnější, nalil docela tekutiny do ran. Gialluca ani nezastenal. Ostatními lomcoval mráz při pohledu na toto trápení.

Se svého místa pravil Ferrante La Selvi, potřásaje hlavou: „Vy jste ho zabili.“

Snesli Giallucu na polo mrtvého do kabiny a uložili ho na lůžku. Nazareno byl ponechán u nemocného na hlídku. S hora bylo slyšeti volání z plného hrdla, jímž Ferrante dával rozkazy do práce, a urychlené kroky lodníků. Trojice obracela se s praskotem. Pojednou zpozoroval Nazareno, že se ukázala stružka vodní a volal. Lodníci sestoupili hlučně, křičeli všichni najednou a pracovali zuřivě, aby zadělali štěrbinu. Zdálo se, jakoby se loď měla potopiti.

Při vší své sešlosti tělesné i duševní Gialluca vzchopil se na svém lůžku, domnívaje se, že každou chvíli loď se ponoří, a chopil se zoufale jednoho z Talamontů. Prosil jako žena: „Neopouštějte mne! Neopouštějte mne!“

Upokojili ho a uložili opět. Bál se teď, koktal ze sebe slova beze všeho smyslu, plakal, nechtěl umříti. Ježto vzrůstající zápal zabral již celý krk a celou šíj, že pomalu zachvacoval až i hruď a že boule stávala se větší a větší, cítil, že ho to zrovna dusí. Otevíral bez ustání ústa, aby vdechl vzduch.

„Doneste mě nahoru! Potřebuji vzduchu; tady umru . . .“ Ferrante zavolal muže opět na palubu. Loď pracovala, aby se dostala opět na svou dráhu, a práce byla obtížná. Opačinu maje v ruce, pán stopoval vítr a dával potřebné rozkazy. Stejně jak se večer blížil, tišily se vlny.

Po nějaké době Nazareno vyběhl na palubu v největším zmatku, volaje: „Gialluca umírá! Gialluca umírá!“

Lodníci pospíšili k němu, ale nalezli svého druha již mrtvého na lůžku, ve stavu, který ukazoval na hrozný poslední zápas, s očima otevřenýma, obličejem oteklým jako u člověka udušeného.

Starší Talamonte pravil: „A nyní?“

Ostatní umlkli, poněkud jsouce zmateni před mrtvolou.

Vrátili se mlčky na most. Talamonte opakoval: „A nyní?“

Den zvolna opouštěl moře. Ticho sestupovalo v ovzduší. Plachty podruhé splaskly, a loď zůstala v bezvětří. Bylo viděti ostrov Soltu.

Lodníci sestoupili se na předu a hovořili o události. Živý nepokoj tísnil jejich mysli. Massacese byl bled a zamyšlen. Konečně podotkl: „Nevznikne-li domněnka, že jsme ho my usmrtili? Nebudeme z toho míti mrzutosti?“

Stejná bázeň mučila již srdce těchto mužů pověrečných a nedůvěřivých. Odpověděli: „Máš pravdu.“

Massacese pokračoval: „Co tedy dělati?“

Starší Talamonte pravil prostě: „Zemřel, není-li pravda? Hoďme ho do moře. Namluvíme lidem, že jsme ho ztratili za bouře . . . Dojista, tak bude nejlépe.“

Ostatní souhlasili. Zavolán Nazareno.

„Ty, víš . . . němý jako ryba.“

A s hrozivým posuňkem zavřeli mu tajemství v duši.

Potom sestoupili dolů, aby vzali mrtvolu. Tělo vydávalo již odporný zápach, každým otřesem prýštěly ven hnisavé látky.

Massacese pravil: „Dejme ho do pytle.“

Sehnali pytel; ale že mrtvola se do něho vešla jen z polovice, zavázali pytel u kolenou, že nohy zůstaly venku. Mimovolně ohlédli se kolem sebe, konajíce smutnou práci. Ani plachty nebylo na obzoru. Po bouři houpalo se moře vlnami širokými a stejnými. V pozadí bylo viděti ostrov Soltu v samém blankytě.

Massacese navrhoval: „Dejme mu ještě kámen . . .“

Vyňali kámen z přítěže a přivázali jej k nohám Giallucovým.

Massacese velel: „Ku předu!“

Pozdvihli mrtvolu do výše a přemkli ji přes okraj. Voda zavřela se za ní s jekotem; tělo sestupovalo nejprve lehce kmitajíc, až zmizelo.

Lodníci vrátili se na svá místa a čekali, až zavane vítr. Kouřili beze slova. Co chvíli Massacese učinil bezděčný posuněk, jak se stává lidem, kteří uvažují.

Vítr zavanul. Plachty se zachvívaly vteřinu a vzedmuly se.

Trojice plula směrem k Soltě. Po dobré dvouhodinné plavbě minula úžinu.

Měsíc ozařoval břehy. Moře mělo skoro klid jezera. Dvě lodi vycházely ze Splětského přístavu a objevovaly se naproti. Jejich mužstvo si popěvovalo.

Slyše píseň, Cirù pravil: „Podívejme se! Jsou z Pescary!“

Spatřiv podoby a čísla vepsaná na plachtách, Ferrante prohodil: „Jsou to lodi Raymonda Callara . . .“

Potom zavolal.

Jeho krajané odpověděli mu s velikým křikem. Jeden z korábů měl náklad suchých fíků a druhý oslíků.

Když druhý koráb byl na několik metrů od Trojice, byly vyměněny pozdravy.

Hlas nějaký vzkřikl:

„Hoj! Giallu! Kde pak je přece Gialluca?“

Massacese odpověděl:

„Ztratili jsme ho v moři za bouře. Povězte to jeho matce.“

Různé výkřiky vycházely z lodi s nákladem oslů.

Potom loučili se všichni:

„S Bohem! S Bohem! Na shledanou v Pescaře! Na shledanou v Pescaře!“

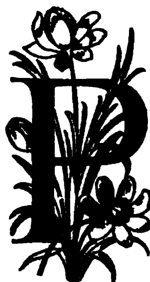
Vzdalujíce se jednotlivá mužstva se jala zpívati za jasného svitu měsíčního.

Svědomí vrahovo.

Napsal Guy de Maupassant. Přeložil Pavel Projsa.

I.

Poslík Médéric Rompel, jenž v kraji byl zván důvěrně Méderi, v obvyklou chvíli opustil poštovní budovu v Roûy-le-Torsu. Prošed malé město dlouhým svým starovojenským krokem, dal se nejprv lukami villaumeskými, aby dospěl na břeh Brindilly, jímž směrem proudu zamířil ke vsi Carvelinu, kde počínalo jeho roznášení.

Bral se rychle podél úzké říčky, jež vířila, čeřila se, šuměla a pěnila se v travnatém korytě svém, zastíněném hustým loubím vrb. Velké kameny zdržovaly tok a rozhrnovaly kol sebe široké oblouky vln, jež podobaly se stuhám zauzleným bílou třásní. Místy tvořily se nevysoké spády, mnohdy neviditelné, jež pod listím, lianami a krytbou lupení vyluzovaly jemně zurčivý zvuk. Dále pak, kde břehy se rozvíraly, zřít bylo klidnou hladinu, pod níž roje pstruhů proháněly se mezi hnědými řasami, jež rozvlňují hlubinu tichých vod.

Médéric kráčel stále, aniž čeho si všímal a v duchu pouze přemítal:

„Jedno psaní je Poivronovům a druhé panu Renardetovi, musím se tedy dát lesem."

Modrá jeho blusa, v bocích stažená černým koženým pásem, chodem stejnoměrně kvapným míjela zelené pozadí vrb a silná jeho habrová hůl udržovala pravidelný s jeho nohama pohyb.

Posléz přešel Brindillu lávkou, záležející prostě ze stromového kmene s jednoho břehu překoceného na druhý, jíž za zábradlí sloužil pouhý provaz připevněný na kůlech, zaražených na tom i onom konci do země.

Les, náležející panu Renardetovi, mairu carvelinskému a nejbohatšímu statkáři místnímu, byl jakýms hvozdem starých mohutných, jak pilíře přímých stromů, prostírajícím se v délce půl míle po levém břehu říčky, jež byla ohraničením nesmírné listnaté oné klenbě. Podél vody bujely košaté keře, žíhané září sluneční, kdežto hloub v lese rostl pouze nízký, hustý a hebký mech, jenž nehybným vzduchem šířil lehký zápach vlhkem tlícího listí.

Médéric zvolnil krok, sundal černou svoji čapku, dokola ozdobenou červeným pruhem a otřel si čelo, neboť na lukách bylo již horko, ač neminula dotud osmá hodina ranní.

Právě pokryl si opět hlavu a znova statněji vykročil, když u paty kteréhos stromu shledl malý dětský nožík a co zvedal jej, dva kroky opodál ještě náprstek a jehelník.

Sebrav věci tyto, mínil u sebe:

„Odevzdám to mairovi!"

A dal se další cestou s pohledem na vše strany bedlivě ostražitým, očekávaje každým okamžikem, že najde ještě cos jiného.

Náhle rázem stanul, jako by se byl octl před nahodilou přehradou, neboť deset kroků před ním naznaku v mechu spočívalo obnažené dětské tělo. Byla to malá dívka as dvanáctiletá. Ruce měla rozpjaty, nohy rozloženy v obojí směr a obličej zakrytý kapesním šátkem. Několik krvavých skvrn třísnilo jí boky.

Médéric plížil se ku předu po špičkách, jako by se obával, že způsobí hluk neb vzbudí nebezpečí jakés a úzkostlivě před sebe třeštil zrak.

Co to znamenalo — spala snad?

Leč uvážil v zápětí, že nespává se takto s obnaženými údy o půlosmé hodině ranní pod chladnými stromy.

Pak byla mrtva a octl se tedy před dokonaným zločinem?

Při myšlence té tělem převanul mu mrazivý záchvěv, ač byl vysloužilým vojákem.

A pak, byla vražda a zvlášť vražda nedospělé dívky v kraji událostí tak nevídanou, že nebyl s to věřit svým očím. Zranění krom neurčitého sledu krve, ulpělé na bocích, nikdež nebylo patrno. Kterak byla jen usmrcena?

Stanul těsně vedle ní a opřen o svoji hůl, upjatě na ni se zadíval.

Arciť, známa mu být musela, neboť znal všecky obyvatele celého širého okolí, ježto však neviděl její tváře, nemohl uhodnout, která dívka to byla.

Schýlil se tudíž, aby odstranil kapesní šátek, jenž pokrýval jí obličej, ale zarazil se s rukou vztaženou, zdržen nenadálou úvahou.

Měl právo porušit cosi na stavu nebožky před soudním ohledáním?

Představoval si soud jako generála jakéhos, jemuž nic neunikne a jenž právě takou důležitost přikládá utrženému knoflíku jako ráně nožem do prsou. Pod kapesním oním šátkem najde se snad hlavní důkaz. Každým spůsobem byl to doklad usvědčovací, jenž ceny své mohl pozbýt, kdyby dotkla se ho ruka neobratná.

Vzpřímil se tedy, aby odkvapil k mairovi, ale jiná myšlenka zdržela jej znova.

Byla-li dívčinka náhodou posud na živě, takto nemohl ji opustit!

Zlehka a opatrně poklekl opodál a vztáhl ruku k její noze: byla ztuhlá a čišela strašlivým oním chladem, jenž hrůzným činí mrtvé tělo a který nezůstavuje pochybnosti o životě či smrti.

Při doteku tom pocítil listonoš, kterak zatrnulo mu srdce, jakž se později vyjádřil, a sliny spráhly mu v ústech.

Prudce se vzchopil a rozběhl se k domu páně Renardetovu. Pádil o překot, hůl maje sevřenu pod ramenem, pěsti zaťaty a hlavu vykloněnou ku předu. A kožená jeho torba, plná psaní a časopisů, taktem v bocích klapala mu do skoku.

Obydlí mairovo nalezalo se na konci lesa, jenž sloužil mu za park a jedním rohem zdí svých nořilo se do malé zátoky, již v místech oněch tvořila Brindilla.

Byla to velká, čtyřhranná, velmi stará budova z šedého kamene,

jež někdy přestála častá obležení, s ohromnou věží zvýší dvaceti metrů a základy zapuštěnou ve vodě.

S cimbuří této tvrze druhdy obzírán býval celý kraj. Zvána byla věží Liščí*), aniž řádně známo bylo proč. A z tohoto názvu pochodilo nepochybně jmeno Renardet, jež měli majitelové statku, děděného — jakž pravilo se — v téže rodině po dvě stě let. Neboť Renardetové tvořili část oné téměř šlechtické bourgeoisie, jaká začasté naskytala se na venkově před Revolucí.

Listonoš úprkem vrazil do kuchyně, kdež čeleď shromážděna byla při snídani a zvolal:

„Pan maire je už vzhůru? Musím s ním okamžitě mluvit!"

Médéric znám byl jako muž rozšafný a vážný a zřejmo bylo na prvý pohled, že událo se cos významně důležitého.

Zpraven o věci, nařídil pan Renardet, aby poštovní poslík byl k němu uveden.

Bled a udýchán, s čapkou svojí v ruce, Médéric odebral se do prvého patra, vešel do naznačené mu jizby a zastal maira sedícího u dlouhého stolu, pokrytého rozházenými papíry.

Byl to statný, velký, svalnatý a zardělý muž, silný jak býk a v kraji velmi oblíbený, ač z míry byl prudký a prchlivý. Stár téměř čtyřicet let a od půl roku vdovec, žil na statku svém jak venkovský šlechtic. Vznětlivá letora jeho začasté přiváděla jej v trapnou situaci, z níž stále přátelsky shovívavě a šetrně pomáhali mu úřadníci z Roüy-le-Torsu. Kteréhos dne se střechy poštovního dostavníku smetl na zem konduktera, poněvadž byl ušlápl stavěcího psa jeho Micmaca. Jindy přerazil několik žeber jistému hajnému, jenž stěžoval si naň, že s puškou pod ramenem procházel pozemky sousedního revíru. Kdys chopil za límec i samého prefekta, který se zastavil ve vsi na administrativní své cestě, v níž onen tušil však volební objížďku, neboť činil vládě oposici z tradice rodinné.

Maire se tázal:

„Co se stalo, Médéricu?"

„Našel jsem v lese vašem mrtvé mladé děvče!"

Renardet vzchopil se s tváří cihlově zarudlou a opáčil:

„Jak že? . . . Mladé děvče? . . ."

„Ano, pane, mladé děvče, úplně obnažené, ležící naznaku, potřísněné krví a mrtvé, úplně mrtvé!"

Maire zaklel:

„Tisíc láter! Sázím se, že to malá Roquová! Právě bylo mi její matkou oznámeno, že včera večer nevrátila se domů. A kde jste ji našel?"

Listonoš udal místo, doplnil vše podrobnostmi a nabídl se, že tam maira doprovodí.

Leč Renardet prudce naň se osopil:

„Nikoli, nemám vás potřebí! Pošlete mi sem polního hlídače, obec-

*) La Tour du Renard. Pozn. překl.

Tajný krejčí. Obraz F. Tagerlina.

ního tajemníka a lékaře a jděte si dále po své roznášce. Rychle, rychle, jděte a řekněte jim, aby přišli za mnou do lesa!“

Poslík, muž dbalý kázně, poslechl a vzdálil se všecek skormoucen a mrzut, že mu nebylo přáno býti přítomnu zjištění zločinu.

Maire rovněž měl se k odchodu, vzal svůj velký, měkký, šedý plstěný klobouk se širokým okrajem a na několik vteřin stanul na práhu svého příbytku.

Před ním prostíral se rozsáhlý pažit, z něhož vysláněly se tři velké skvrny, červená, modrá a bílá — tři okrouhlé záhony rozvitých květin — jedna proti domu a obě druhé po stranách. Opodál k obloze trčely přední stromy lesa, kdežto na levo nad Brindillou, rozlitou v zátoku, zřít bylo širá ploská a zelená luka, rýhovaná vodními brázdami a řadami vrb, podobných obludným trpaslíkům, stále proklestěných a na krátkém objemném kmeni vypučelých chvějným chvostem tenkých haluzí. V pravo za stájemi, kolnami a ostatními budovami, náležejícími k usedlosti, počínala vesnice, velká, zámožná a po výtce obydlená pěstiteli skotu.

Zvolna sešel Renardet se schodů perronu a zabočiv v levo, dospěl na břeh říčky, podél níž dále pomalu jal se kráčet s rukama složenýma za zády. Bral se s šijí schýlenou a ob chvíli kol sebe se rozhlížel, nespatří-li některou z osob, pro něž byl poslal.

Když octl se pod stromy, zastavil se, odkryl si hlavu a otřel si čelo, jakž byl dříve učinil Médéric, neboť palčivé slunce červencové sálavým žárem žíhalo zemi. Pak dále měl se k chůzi, stanul znova a touž cestou několik kroků vrátil se zpět. Na to shýbl se, namočil kapesní svůj šátek v říčce, jež plynula u jeho nohou a pod klobouk rozestřel si jej po čele. Krůpěje vody kanuly mu kol skrání na fialově sbarvené uši a na rudý otylý krk a jedna po druhé mizela za bílým límcem jeho košile.

Ježto dotud nikdo se neukazoval, netrpělivě zadupl patou a zvolal:

„Ohé! . . . Ohé! . . .“

Z prava opáčil kýs hlas:

„Ohé! . . . Ohé! . . .“

A pod stromy objevil se lékař.

Byl to malý hubený muž, bývalý ranhojič vojenský, jenž v kraji pokládán byl za velmi schopného v povolání svém odborníka; raněn kdys ve válečné službě do nohy, kulhal poněkud a při chůzi podpíral se holí.

V zápětí zřít bylo polního hlídače a obecního tajemníka, kteří současně byvše zpraveni, přicházeli pospolu. Tváře jejich tlumočily zděšení a kvapili uříceni střídavě krokem a skokem, aby dříve byli na místě a mocně kol sebe máchali pažemi, jako by tutéž práci jimi konali co svýma nohama.

Renardet obrátil se k lékaři:

„Víte, oč se jedná?“

„Ano, v lese našel Médéric mrtvé děvče.“

„Tak jest! Pojďme!“

Dali se v pochod jeden po boku druhého, sledováni ostatními oběma

muži. Krok jejich zanikal v měkkém mechu, aniž prozrazoval se valným šumem. Oči všechněch pátravě upřeny byly do předu lesem.

Nenadále doktor Labarbe zvolal:

„Hle, tamto!"

V dálce pod stromy bělilo se cos světlého. Kdyby nebyli věděli, co předmět onen jest, nijakž nebyli by se toho dovtípili. Zdálo se to tak bílým a skvělým, že mohlo pokládáno být za kus pohozeného prádla, neboť paprsky sluneční, jež prodíraly se větvemi, kosým pruhem ozařovaly sinavé tělo od boků k ňadrům.

Tou měrou, jakou společnost se blížila, zneuáhla rozeznávala tvary a posléz zastřenou hlavu, obrácenou k říčce a obě ruce rozpjaté jak ukřižováním.

„Je mi proklatě horko!" podotkl maire.

A skloniv se k Brindille, znova namočil ve vodě kapesní svůj šátek, jejž opětně po té přiložil si na čelo.

Dychtivě zaujat záhadným objevem, lékař zrychlil krok. Jakmile ocitl se u mrtvoly, schýlil se a aniž se jí dotkl, bedlivě jal se ji skoumat. Na nos nasadil si skřipec, jak pohlíží se na divný kýs předmět a zvolna otáčel se kol těla.

Zůstávaje sehnut nad mrtvolou, posléze se ozval:

„Násilí a vražda, což konstatovat možno nade vši pochybnost. Ostatně děvče to je skorem již ženou. Pohleďte na její hrdlo."

Obě dosti vyvinutá již ňadra, splihlá smrtí, mírně chýlila se v tu a onu stranu.

Lékař zlehka odestřel šátek, jenž pokrýval obličej mrtvoly a pod ním objevila se líc černá, hrozně rozšklebená s jazykem vyplázlým a s očima vypoulenýma.

Pravil tlumeně:

„K ďasu, po skutku spáchaném zardousena!"

Ohledal srdce a pokračoval:

„... zardousena rukama, aniž pozůstala kde jaká vůbec stopa, ni otisk nehtů, ni sled prstů. Hm, podivno! Je to malá Roquova, věru!"

Pozvolna opět šátkem přikryl obličej mrtvoly a doložil:

„Dělat nelze tu ničeho. Je mrtva alespoň dvanáct již hodin. Třeba oznámit věc soudu."

Renardet, jenž zpříma stál s rukama složenýma na zad a s okem pevně upjatým na malé rozložené tělo, zamumlal:

„Jaké to bídáctví! Záhodno bylo by nalézt oděv."

Lékař ohmatal ruce, prsa a nohy a pravil:

„Byla nepochybně po koupeli a šaty musí být kdes na břehu říčky."

Maire obrátil se k obecnímu tajemníku a polnímu hlídači a nařídil:

„Ty, Principe, půjdeš hledat podél vody šaty a ty, Maxime, doběhneš do Roüy-le-Torsu a přivedeš vyšetřovacího soudce a četnictvo. Musejí zde být za hodinu... Rozuměli jste?"

Oba mužové chvatně se vzdálili, jeden tím a druhý oním směrem.

Maire tázal se lékaře:

„Který padouch v kraji zde mohl spáchat takový zločin?"

Doktor Labarbe odvětil:

„Kdo může to vědět? Podobného čehos schopen je každý ... kdokoli vůbec a nikdo zvlášť. Nu, což dál? Byl to nejspíše jakýs otrapa neb tulák bez zaměstnání. Co máme republiku, s nikým jiným na cestách se nesetkáme!“

Oba byli bonapartisté.

Maire pokračoval:

„Ano, může to být pouze cizinec, poběhlík, pobuda bez krbu a přístřeší...“

Lékař doložil s mírným úsměvem:

„... a bez ženy, který neměl dobrého oběda ani lůžka a opatřil si ostatek. Mnoho lidí jest na světě schopných zločinu v příležitostném okamžiku... Víte, kdy děvče to zmizelo?“

A koncem hole své dotekl se stuhlých prstů nebožky, přitlačiv jeden po druhém jako klavírové klávesy.

„Ano, matka přišla ke mně včera k deváté hodině večerní, ježto dcerka o sedmé hodině nevrátila se k večeři. Hledali jsme ji na cestách a pěšinách až do půlnoci, ale na les jsme ani nevzpomněli. Ostatně k řádnému a výslednému pátrání třeba nám bylo denního světla.“

„Přál byste si doutník?“ tázal se lékař.

„Děkuju, ke kouření nemám chuti a zde pohled ten není právě, aby ji vzbudil.“

A zůstali oba státi před útlým oním tělem panenským, jež mramorově bíle odsláněIo se od temného mechu.

Velká moucha s modrým pobřiškem, jež bystře pobíhala podél jedné nohy, stavěla se na krvavých skvrnách, brala se dále vzhůru přes bok rychlým trhaným chodem, přesmykla se přes jedno ňadro, načež dala se zpět oklikou, aby prozkoumala druhé, shánějíc se na mrtvole po čems k ukojení žízně.

Oba mužové upjatě pohlíželi na těkavý černý bod.

Lékař pravil:

„Moucha na pleti vyhlíží velmi pěkně! Dámy minulého století lepily si ji na tvář z dobrého důvodu. Proč obyčej ten přišel v zapomenutí?“

Maire, jenž pohřížen byl v přemítání, nezdál se slyšet, ale pojednou se otočil, neboť z klidu vyrušil jej nenadálý hluk.

Žena jakás v bílém čepci a modré zástěře kvapně přibíhala lesem: byla to matka Roquová.

Jakmile spatřila Renardeta, dala se do vzlyku a všecka vyjevena, ani na zem nepohlednuši, zvolala:

„Mé dítě, kde je mé dítě?“

Pojednou je uzřela, rázem stanula, sepjala ruce, zalomila jimi nad hlavou a vyrazila ze sebe pronikavě kvílicí ston jako raněné zvíře. Pak vrhla se k tělu, sklesla na kolena a prudce strhla šátek, jenž pokrýval tvář. Shlednuvši hrůznou onu černou, rozšklebenou líc, mžikem se vzchopila, načež v zápětí obličejem padla k zemi a v hustém mechu propukla v usedavý, srdcelomný nářek.

Velká hubená její postava, na níž matně lpěl šat, zmítavě trnula v křečích. Bylo zříti, kterak kostnaté její kotníky a vyzáblá její lýtka,

vězící v hrubých modrých punčochách, strašlivě se chvěly. A spáčelými prsty svými rvala půdu, jakoby vyhrabat chtěla jámu, aby se v ní pohřbila.

Lékař zamumlal dojat:

„Ubohá stařena!“

Renardet podivně zaříhal v hrudi, načež mocně nosem i ústy zároveň si odkýchl a z kapsy vytáhnuv svůj šátek, kašlavě, škytavě a frkavě dal se do hlučného pláče a huhlal:

„Pro ... prokla ... proklatý lotr ... kdo to udělal! ... A ... aby ... aby se ... na šibenici houpal! ...“

V témž okamžiku objevil se opět Principe s pohledem skormouceným a s rukama prázdnýma a zakoktal:

„Nenašel jsem ... nic ... pane maire ... nikde ... naprosto nic ...“

Renardet zmateně opáčil hlasem blabolivým a rozplihlým v slzách:

„Co's nenašel?“

„Šatstvo děvčete.“

„Nu ... nu ... hledej dále ... a ... a ... najdi je ... nebo ... budeš mít co jednat se mnou!“

Věda, že maire nestrpí odporu, krokem chabým, úkosem bázlivě pohlednuv po mrtvole, písař podél říčky zamířil opět mezi křoviny.

Lesem ozvaly se vzdálené hlasy a kvapně blížil se víc a více zmítaný hukot davu.

Médéric na obchůzce své byl roznesl zprávu dům od domu: vesměs ohromeni, vesničané promluvili nejprve o příběhu na ulici ze dveří do dveří, načež shlukli se, vážně pohovořili a porokovali o věci několik minut vespolek a posléz hromadně vydali se na místo události.

Dostavovali se po skupinách poněkud nesměle a váhavě z obavy před prvým dojmem. Když spatřili tělo, zastavili se, neodvažujíce se dále postoupit a tiše mezi sebou jali se rozprávět. Pak dodali si srdnatosti, několik kroků popošli ku předu, stanuli znova, opět hnuli se blíže, až utvořili konečně kol nebožky, matky její, lékaře a maira těsný rozvlněný a hlučný kruh, jenž stále úžil se přibýváním později došlých. Brzy dotýkali se mrtvoly a někteří se i shýbali, aby důkladně ohmatali ji se všech stran.

Lékař marně snažil se, aby zamezil další postup davu.

Probrav se náhle ze zmámenosti své, maire podráždil se k zuřivosti a uchopiv hůl doktora Labarba, obořil se jí na své osadníky a sípal:

„Pryč odtud ... pryč odtud ... luzo darebná ... kliď se ... pryč odtud! ...“

A mžikem kruh zvědavců rozšířil se na dvě stě metrů.

Matka Roquová zatím byla se opět zvedla, posadila se a dále plakala do dlaní přitisknutých na obličej.

V davu o věci bylo uvažováno a výrostci chtivě zpytavými zraky zírali na mladé obnažené ono tělo.

Renardet povšiml si toho a chvatně svleknuv plátěnou svoji kazajku, rozestřel ji po děvčeti, jež úplně zmizelo pod objemným oním šatem.

Zvědavci zvolna opět se blížili, les naplnil se lidem a nepřetržitý hukot hlasů vznášel se k hustým korunám vysokých stromů.

Od pásu vzhůru vysvlečen do košile, maire zůstal stát v bojovném

postavení s holí v ruce; dotěrností davu zdál se rozhorlen a opakoval co chvíli:

„Přiblíží-li se kdo z vás, rozbiju mu hlavu jak psu!“

Vesničané velice se ho báli a drželi se v náležité vzdálenosti.

Doktor Labarbe, jenž kouřil, usedl po bok matce Roquové a oslovil ji, snaže se ji uchlácholit.

Stařena neprodleně odtáhla své dlaně se zaslzeného obličeje a odpověděla přívalem plačtivého stesku, ulevujíc bolesti své hojností slov. Jala se vyprávět o celém svém osudě, o svém sňatku, o smrti svého manžela, pasáka skotu, usmrceného bodem rohu, o dětství své dcery, o trudném svém životě vdovském se sirotkem a bez útočiště a pomoci: měla jen ji, malou svoji Louisu, a ta zavražděna jí byla v tom lese.

Pojednou znova chtěla ji spatřit a po kolenou dovlekši se až k mrtvole, nadzvedla jeden cíp šatu, jenž ji halil, načež spustivši jej opět, dala se do nového nářku.

Dav mlčel, pátravě sleduje každé hnutí nešťastné matky.

Pak nenadále povstal velký ruch a voláno bylo se všech stran:

„Četníci, četníci!“

V dálce objevili se dva četníci, blížící se spěšným klusem a provázející svého kapitána a malého jakéhos muže rudých licousů, jenž jak opice nadskakoval na vysoké bílé své klisně.

Polní hlídač byl zastal vyšetřovacího soudce pana Putoina právě v okamžiku, kdy sedal na koně, aby vydal se na každodenní svoji projížďku, neboť k velkému obveselení důstojnictva pokládán byl za vytrvalého krasojezdce.

Skočil se sedla zároveň s kapitánem, stiskl ruku mairovi a lékaři a ohledl se skoumavě po plátěné kazajce, jíž nadhrnovalo pod ní ležící tělo.

Když zevrubně zpraven byl o události, dal nejprve odstranit obecenstvo, jež četníci rozehnali po lese a které v zápětí shromáždilo se na louce a utvořilo několikerou řadu bouřlivě rozvlněných hlav podél Brindilly na druhém břehu říčky.

Pak podal lékař své dobrozdání, jež zanesl Renardet tužkou do svého zápisníku.

Veškery okolnosti byly zjištěny, zaznamenány a rozvedeny, aniž zločinu dostalo se valného objasnění.

Také Maxime vrátil se posléz, aniž po šatstvě byl shledal nejmenší stopy.

Toto zmizení překvapovalo každého a vysvětlitelno bylo toliko krádeží, ale ježto cáry dívčiny nestály ani za dvacet sous, i tato domněnka zdála se vyloučenou.

Vyšetřovací soudce, maire, kapitán a lékař sami po dvou jali se hledat a v horlivosti své prodírali se nejhustšími křovisky podél vody.

Renardet pravil soudci:

„Proč jen bídák ten skryl neb odnesl šatstvo a takto nechal tělo úplně obnaženo?“

Onen odvětil zamyšleně a zdrželivě:

„Hm, hm! Snad úzkost! Zločin ten spáchán byl buď sprostým su-

rovcem neb prohnaným lotrem, ale každým spůsobem na konec postihneme ho přece."

Hovor jejich přerušilo hrčení vozu: byli to státní zástupce, lékař a písař soudní, kteří rovněž dostavili se ke komisi.

Pátrání za živé rozmluvy počalo znova.

Renardet pojednou se ozval:

„Víte-li, že nechám si vás k snídani?"

Všickni pozvání přijali s úsměvem.

Vyšetřovací soudce, jemuž se posléze zdálo, že s dostatek času toho dne věnováno bylo zavražděnému děvčeti, obrátil se k mairovi:

„Mrtvolu mohu dát donest k vám, pravda-li? Máte zajisté odlehlou jizbu, kde by mohla zůstat přes noc?"

Renardet se zarazil a koktal:

„Ano . . . to jest . . . ne . . . nikoli . . . Abych vyjádřil se upřímně, nerad bych, aby dopravena byla ke mně . . . k vůli . . . k vůli čeledi mé . . . která . . . která už teď tlachá o strašidlech . . . ve věži . . . v Liščí věži . . . Však to znáte . . . rozutekla by se mi všecka . . . Nikoli . . . nerad bych, aby přišla ke mně . . ."

Úředník se usmál a odpověděl:

„Dobrá! . . . Pak ji dám neprodleně přímo dovézt do Rouy-le-Torsu k soudní pytvě."

A otočiv se ke státnímu zástupci, doložil:

„Mohu použit k účelu tomu vašeho vozu, pravda-li?"

„Zajisté."

Všickni vrátili se k mrtvole.

Matka Roquová, sedící vedle svého dítěte, držela je za ruku a zírala upjatě před sebe do prázdna tupým pohledem.

Oba lékaři pokusili se odvést ji stranou, aby nespatřila odvezení své dcery, ale ona v zápětí pochopila, oč se jedná a vrhnuvši se na mrtvé tělo, sevřela je plnou náručí a jala se volat zajikavě:

„Nevezmete mi ji! . . . Je má . . . teď je má! . . . Zabili mi ji . . a . . . chci si ji nechat . . . Nevezmete mi ji! . . ."

Komise zmateně a na rozpacích stanula kolem hořekující staré ženy.

Renardet poklekl na koleno, aby vážně jí domluvil:

„Slyšte, Roquová, musí to být, aby se zvědělo, kdo ji zavraždil. Jinak nevypátralo by se nic. Nutno přec po pachateli se ohlednout, aby byl potrestán. Až bude dopaden, dcerka se vám vrátí, slibuji vám to."

Důvod tento neminul se s účinkem na ubohou matku, z jejíž zraků pojednou šlehl záštiplný blesk.

„Bude tedy chycen?" opáčila chvatně.

„Ovšem, žádné pochyby!"

Zvedla se, odhodlána ponechat komisi úplnou vůli.

V témž okamžiku kapitán zamumlal:

„Podivno jen, že nenašlo se šatstvo!"

Nová myšlénka, jež dotud nebyla se v ní vynořila, pojednou kmitla se hlavou stařeninou.

„Kde jsou její šaty?" tázala se. „Jsou mé! Chci je! Kam jste je dali?"

Bylo jí vyloženo, kterak naprosto nelze jich nalézt, ale přes to sháněla se po nich zarputile s usedavým pláčem:

„Jsou mé! Chci je! Kde jsou? Chci je! Jsou mé!"

Čím úsilněji hleděno bylo upokojit ji, tím usedavěji vzlykala a tvrdošíjněji vzpírala se každému slovu: nežádala si více těla a dovolávala se pouze šatů své dcery, spíše snad z bezděčného vědomí nuznosti, jíž stříbrný peníz znamená jmění, nežli z lásky mateřské.

A když malá mrtvola, zahalena v prostěradla, jež přinesena byla ze dvorce, zmizela ve voze, stařena stojíc mezi stromy a podpírána mairem a kapitánem, kvílela:

„Nemám nic ... nic a nic ... docela nic ... ani čepeček její ... ani její čepeček ... nemám nic ... nic a nic ... docela nic ... ani čepeček její ... ani její čepeček ..."

Právě dostavil se i farář, mladý ještě, ale tlustý již kněz. Tento uvolil se odvést matku Roquovou a oba pospolu zamířili ke vsi. Bolest stařenina mírnila se pod dojmem jemného slova duchovního, jenž za utrpení pozemské nítil v ní naději na tisícerou odplatu nebeskou.

Leč i nadále opakovala bez přestání:

„Kdybych aspoň měla její čepeček ... její čepeček ... Kdybych aspoň měla ..."

A na touze té lpěla tak houževnatě, že převládala veškery myšlenky její ostatní.

Renardet ozval se z dálky:

„Posnídáte s námi, pane faráři, za hodinu!"

Kněz otočil hlavu a odpověděl:

„Milerád, pane maire, budu v poledne u vás!"

A všickni dali se k domu, jehož šedé průčelí a velkou věž, trčící na břehu Brindilly, zřít bylo stromovým větvovím.

Snídaně trvala dlouho. Výhradně téměř hovořeno bylo o zločinu. Všickni byli téhož náhledu: spáchán byl nějakým pobudou, jenž náhodou byl se bral cestou ve chvíli, kdy děvče koupalo se v říčce.

Posléz úředníci odjeli do Roüy-le-Torsu s podotknutím, že nazítří záhy zrána přibudou opět do Carvelinu; lékař a farář vrátili se rovněž domů, kdežto Renardet po dlouhé obchůzce lukami odebral se do lesa, kdež volným krokem s rukama složenýma na zádech procházel se až do noci.

Ulehl velmi časně a ve spánek pohřížen byl ještě nazítří, když vyšetřovací soudce vešel do jeho jizby.

Tento zamnul si ruce a pravil s výrazem uspokojení:

„Ha, ha! Vy ještě spíte? Nu, můj zlatý, povím vám něco nového!"

Maire posadil se na svém lůžku a opáčil:

„A co?"

„Oh, věc podivnou! Dobře zajisté se pamatujete, kterak včera dovolávala se matka památky nějaké po své dceři a zvláště jejího čepečku. Nu, když ráno dnes otevřela své dveře, našla na prahu oba malé dřeváky svého dítěte. Toť důkazem, že zločin spáchán byl kýmsi z vesnice neb z nejbližšího její okolí, jemuž ubohé ženy bylo se steskem žal. Krom toho odevzdal mi listonoš Médéric náprstek, nůžky a jehelník, vesměs

to věci, jež náležely nebožce. Plyne z toho, že zlosyn, odnášeje šatstvo, aby je skryl, vytrousil cestou předměty nalezající se v kapse. Pokud na mně, především důležitost přikládám události se dřeváky, jež poukazuje k tomu, že chová v nitru svém vrah jakýs morální cit a přístupen jest jisté duševní lítosti. Libo-li, probeřeme spolu nyní veškero mužské obyvatelstvo správního vašeho okrsku."

Zatím byl maire povstal s lůžka a zazvoniv, aby přinesena mu byla k holení teplá voda, pravil:

„Milerád, ale věc trvat bude dosti dlouho a můžeme počít bez odkladu."

Pan Putoin rozkročmo posadil se na židli, hově tak i vnitř domu zálibě své v jízdě.

Shlednuv se v zrcadle, Renardet přetřel si bradu bílou mydlinovou pěnou, přejel několikráte břitvou svojí koženým řemenem a ujal se slova:

„Předním usedlíkem carvelinským jest Josef Renardet, maire, bohatý statkář, muž neomalený, který holí mlátí své hajné a své kočí . . ."

Vyšetřovací soudce dal se do smíchu a zvolal:

„Stačí, dále!"

„Druhým usedlíkem zdejším dle řady je pan Pelledent, radní, pěstitel skotu, rovněž bohatý statkář, velmi prohnaný, velmi potměšilý a ve všech záležitostech peněžních velmi opatrný sedlák, ale dle úsudku mého neschopný podobného zločinu . . ."

Pan Putoin jej přerušil:

„Dále!"

A co holil se a myl, Renardet pokračoval v mravní přehlídce všechněch obyvatelů carvelinských.

Po dvouhodinném společném rozboru otázky domněnka jejich pozastavila se u tří dosti podezřelých osobností: pytláka jmenem Cavalle, lovce pstruhů a raků jmenem Paquet a pasáka skotu jmenem Clovis.

II.

Pátrání trvalo celé leto, aniž pachatel byl nalezen, neboť ti, kdo byli octli se v podezření a ve vazbě vyšetřovací, snadno dokázali svoji nevinu a soud posléz nucen byl vzdát se stíhání vinníka.

Leč podobalo se, jako by vražda ta neobyčejně byla rozrušila celý kraj. V myslích obyvatelstva pozůstaly úzkostlivá bázeň, neurčitý strach a tajemná hrůza, vyplývající nejen z nemožného objevení jakékoli stopy, ale zvlášť z podivného onoho nálezu dřeváků přede dveřmi matky Roquové nazítří po spáchaném zločinu. Jistota, že vrah přítomen byl komisionálnímu řízení a že nepochybně ještě žije ve vsi, nepokojila a tísnila představy a nad celou obcí zdála se vznášet jak neustálá hrozba.

Ostatně les, jenž pokládán byl za očarovaný, stal se místem, jehož každý se obával a vystříhal. Druhdy obyvatelé každé neděle odpůldne přicházeli se tam pobavit. Usedali do mechu kol kmenů velikých a objemných stromů neb rozptylovali se po břehu říčky a dívali se čilému reji pstruhů, kteří hemžili se mezi řasami. Chlapci hrávali v kuličky, v kuželky, na honěnou a míčem na příhodných mýtinách, jež zvlášť byli

urovnali a upěchovali k tomuto účelu. A dívky držíce se za ruce, procházívaly se ve skupinách po čtyřech a pěti a kvikavými hlasy svými popěvovaly romance, jež trhaly sluch a jichž falešné tóny rušily klidné ovzduší a jitřily zubní nervy jak doušky octa. Nyní víc nikdo neobjevoval se pod hustým a vysokým hvozdem, jako by stále tušit bylo tam ležící jakous mrtvolu.

Nadešla jeseň a v sadech a v lesích oprchávalo svadlé listí. Padalo v jasu i šeři, vířivě, zvolna a lehce snášelo se s korun vysokých stromů a větvemi počala prosvítat obloha. Začasté, když silnější proud větru provanul vrcholky, ustavičný a slabý déšť náhle shoustl a proměnil se v matně ševelivý liják, jenž pokrýval mech sypkým žlutavým kobercem, ostře chřestivým pod krokem chodce. A téměř neslyšný, chvějný, nepřetržitý, lahodný a smutný šelest ten podobal se tesklivým vzdechům a padající listí ono zdálo se velkými slzami, roněnými velkými truchlivými stromy, jež dnem i nocí plakaly nad koncem roku, nad koncem svěžího rozbřesku a vlažného soumraku, nad koncem teplého vánku a zářného slunce a rovněž snad i nad zločinem, jejž byly zřely spáchat ve svém stínu na děcku znásilněném a usmrceném u jejich paty. A plakaly v tichu obávaného šumného, prázdného a pustého lesa, kdež samotna bloudila as malá duše malé nebožky.

Bouřemi vzrostlá, bystřeji šplýchavé kalné vody své čeřila Brindilla mezi suchými břehy a dvojí řadou vyzáblých a holých vrb.

A pojednou Renardet počal se vydávat procházkou do lesa. Každodenně s šeřícím se večerem objevoval se ze svého domu, zvolna sestupoval s perronu a ruce v kapsách, s tváří zasmušilou ubíral se pod vysoké stromy. Dlouho semotam přecházíval měkkým a vlhkým mechem, kdežto hejno krkavců, s celého okolí slétajících se na nocleh do velkých hvozdů za pronikavě příšerného skřeku, v povětří kroužilo a rozestíralo se jak ohromná vlající smuteční rouška.

Mnohdy sedali opodál a černými skvrnami pokrývali spletité větve, ostře odsláňějící se na rudě v podzimním soumraku zardělé obloze. Pak náhle s hrozným krákotem opět se zvedali a znova perutěmi svými nad lesem vystiňovali dlouhý temný závoj. Posléz snášeli se na nejvyšší vrcholky a ustávali znenáhla ve svém lomozu, co zatím nížící se noc černé peří jejich v souhlas přiváděla s černí prostory.

A Renardet stále volně bloudíval pod mohutnými stromy; když pak neprohledná tma nedovolovala mu dále chodit, vracíval se domů, jak balvan klesal do svého křesla před jasným krbem a k ohništi pokládal mokré své nohy, jež dlouho vypařovaly se v sálavém žehu plamene.

Jednoho dne velká novina pronesla se krajem: Renardet dával kácet svůj les.

V práci bylo dvacet drvoštěpů, počalo se výběhem nejbližším domu a za dozoru mairova dílo rychle spělo ku předu.

Především po kmenu šplhali vzhůru klestiči.

Připjat naň provazovou smyčkou, každý nejprv objal jej svojí náručí, načež zvednuv jednu nohu, prudce přirazil ji k němu železným hrotem upevněným na podešvu. Bodec vnikl do dřeva, zůstal tam vězet

a lezec jak na stupátku se opřel, aby stejně přirazil druhou nohu hrotem druhým, na němž zvedl se znova a dále pokračoval nohou prvou.

A každým stoupnutím výše vlekl s sebou provazovou smyčku, jež ovázána byla kol stromu. Po boku visel a třpytil se ocelový tesák. Šplhal stále tiše, jak cizopasné zvíře útokem pokoušející se o olbříma, a šinul nahoru se podél objemného pně, objímaje a bodaje jej, aby oklestil jej se všech stran.

Jakmile dospěl k prvým větvím, zastavil se, odepjal od pásu břitký tesák a rozmáchl se k úderu. A rubal — odměřeně a zvolna, utínaje rozsochu při samém kmeni. Náhle větev zapraštěla, ohnula se a sklonila, ulomila se a klesla dolů, harašivě pádem svým zasáhnuvši v stromy sousední. Pak sřítila se na zem s velkým hřmotem tříštícího se dřeva a všecky drobné haluze dlouho ještě chvěly se v celém shluku.

Půda pokryla se klestem, jejž jiní mužové řezali a štípali a vázali v otepi a rovnali na hromady, co zatím prostě stojící stromy, ostrou čepelí osekány do hola, podobaly se obrovským trčícím stožárům.

A když klestič s prací svojí byl hotov, zůstavil na přímém a tenkém vrcholu stromu provazovou smyčku, jež byla přispívala mu při lezení, načež pomocí bodců sestoupil opět po orubaném kmeni, na nějž pak drvoštěpové zdola obořili se mocnými ranami seker, jež hlaholily po celém ostatním lese.

Jakmile násek u paty stromu zdál se s dostatek hlubokým, za hlasného pokřiku varovného několik mužů zatáhlo za provaz upevněný na temeni a ohromný sloup náhle zalupl a na zem překotil se s dunivým třeskem, podobným vzdálenému výstřelu z děla.

A lesu, jenž mýtěním pozbýval svých stromů jak armáda svých vojáků, ubývalo den ze dne.

Renardet nevzdaloval se odtamtud krokem, prodléval tam od rána do večera a nepohnutě s rukama založenýma na zádech přihlížel ke znenáhlé zhoubě svého hvozdu. Když zvrácen byl kterýsi strom, došlápl naň nohou jak na skolenou zvěř. Pak zvedl zrak k následujícímu s tajnou a klidnou jakous netrpělivostí, jakoby bezpečně doufal v cos po skončení této věci.

Zatím blížilo se kácení místu, kde nalezena byla malá Roquova a zúplna dosaženo bylo večera kteréhos samým soumrakem.

Ježto za pošmurné oblohy valně bylo již šero, mínili dřevorubci ustat ve svém díle a nazítří odložit poražení mohutného buku, ale maire opřel se tomu a rozkázal, aby v té chvíli ještě oklestěn a zvrácen byl onen kolos, jenž byl zastiňoval druhdy zločin.

Když klestič byl jej orubal a upravil takto k popravě jeho zevnějšek a když dřevoštěpové byli podťali jeho kmen, pět mužů rázem napjalo provaz přivázaný na vrcholu.

Strom odolal, neboť mocný jeho peň, ač podsekán až doprostřed, byl pevný jak železo. Dělníci pravidelnými tahy hroutili temeno jeho, ohýbajíce se až k zemi a z udýchaného hrdla chraplavě vyráželi hlasy, jež řídily a dotvrzovaly jejich úsilí. Dva dřevorubci jako kati uchystáni k další ráně stáli za kmenem se sekerami svými v hrstech a Renardet

s dlaní přiloženou na rozpryskalou kůru nepohnutě sice, ale v nepokojném a nervosním vzrušení čekal na konečný pád staletého olbříma.

Kterýs z mužů se ozval:

„Jste příliš blízko, pane maire, až se skácí, mohl by vás poranit."

Neodpověděl a neustoupil; naopak podobalo se, jako by do náruče mínil uchvátit buk a povalit jej na zem jak zápasník.

Ze spodi vysokého dřevěného sloupu nenadále zazněl praskot, jenž jako bolestný záchvěv zdál se pronikat až do vrcholu a blízek zvratu buk poněkud se naklonil, ale odolával ještě.

Povzbuzeni okolností tou, dělníci napjali své paže, stupňovali své úsilí a když podlomený strom se kácel, Renardet náhle krokem pohnul se ku předu, stanul s rameny nakrčenými, aby vydal se neodolatelně smrtelnému úderu, jenž sdrtit jej měl k zemi.

Leč strom, uchýliv se poněkud, zasáhl jej toliko v bedrách a na pět metrů odmetl jej opodál na tvář.

Všickni kvapili, aby jej zvedli, ale maire všecek zmámen a se zraky vyjevenými v zápětí vzpřímil se na kolena sám a rukou přejel si čelo, jakoby se byl probral ze šíleného jakéhos záchvatu.

Když postaven byl opět na nohy, dělníci dotazovali se ho s úžasem, nikterak nechápajíce, co právě bylo se sběhlo.

Odpovídal blabolivě, kterak jat byl okamžitým jakýms pomatením či spíše dětskou jakous střeštěností, kterak napadlo mu, že čas mu zbude podsmyknout se bukem, jakž bujní chlapci přebíhají klusem cestu hrčícím vozům, kterak v nebezpečí se zkusil, ježto od osmi dnů, kdykoli zapraštěl a kácel se některý strom, cítil v sobě vzmáhat se touhu úvahou, zda mohlo by se mu podskočit, aniž přišlo by se v jakýkoli s ním styk: byla to nesmyslnost a znal se k ní, ale každý mívá své chvíle nepříčetné zmámenosti a bezvědomého blouznění.

Pátraje po případných slovech, vyhovořil se tlumeně a zvolna, načež měl se k odchodu a doložil:

„Na shledanou zítra, přátelé, zítra!"

Jakmile octl se ve své jizbě, usedl ke stolu, jejž jasně ozařovala stínítkem opatřená lampa a tvář pohrouživ ve dlaně, propukl v tichý vzlyk.

Plakal dlouho, načež otřel si oči, zvedl hlavu a podíval se na nástěnné hodiny.

Nebylo dosud šest.

„Ještě mám čas!" zamumlal. „Před obědem!"

A vstal a na klíč uzamkl dveře.

Pak vrátil se a znova usedl ke stolu, vytáhl zprostřed zásuvku, vyňal z ní revolver a položil jej na kupu listin do plného světla.

Lesklá ocel střelné zbraně rozptylovala třpytné paprsky jak ohnivé plameny.

Okamžik zmateným pohledem opilce pozoroval Renardet malou bambitku, načež vzchopil se opět a zvolna dal se do kroku. Přecházel místností s jednoho konce na druhý, ob chvíli se zastavoval a v zápětí zase bral se dále. Pojednou odemkl dveře toiletního svého pokojíku, namočil ubrousek do konvice s vodou a svlažil si jím čelo, jakž byl se zachoval ráno v den zločinu a znova dal se v dřívější pohyb.

Kdykoli míjel stůl, pokaždé skvělá zbraň obracela k sobě jeho pohled a vábila jeho ruku, ale vždy vzhledl na hodiny a zamručel:

„Ještě mám čas!"

Konečně odbilo půlsedmé.

Chvatně chopil se revolveru, dokořán se strašlivým úšklebkem otevřel ústa a vnořil v ně hlaveň, jako by ji chtěl polknout. Tak zůstal nepohnutě několik vteřin s prstem přiloženým na spoušti. Po té náhle zatrnul prudkým záchvěvem hrůzy, vytrhl bambitku ze zubů a odmetl ji na koberec.

A klesl zpět do svého křesla se zajíkavým stonem:

„Nemohu!... Nemám odvahy!... Bože můj, můj Bože!... Co počít, abych si dodal srdce zavraždit se?"

Zaklepáno bylo na dveře.

Zděšeně sebou trhl, vzchopil se a stanul nepohnutě se sluchem napjatým.

Zvenčí ozval se sluha.

„Oběd, pane, je připraven!"

Odvětil:

„Dobře, přijdu dolů!"

Vzal revolver, znova uzavřel jej do zásuvky, načež shledl se v zrcadle umístěném na krbu, aby seznal, zda obličej jeho nebude se zdát příliš rozrušen: byl zardělý jako vždycky, poněkud více snad nežli obvykle, ale to bylo vše.

Pak sešel do přízemí a v jídelně usedl ke stolu.

Jedl zvolna, jako by oběd co možná nejdéle mínil si prodloužit a strachoval se opět sám s sebou zůstat o samotě. Na to vykouřil v sále, jenž zatím byl poklízen, několik dýmek tabáku. Posléz se odebral zpět nahoru do své jizby.

Jakmile se uzamkl, nahledl pod postel, zotvíral všecky skříně, prohledal všecky kouty a bedlivě zřetelem neopomenul nijakého kusu nábytku. Po té zažehl na krbu svíce, s výrazem úzkostné hrůzy, jež znetvořila mu líc, zrakem zatěkal dokola celou místností, neboť dobře věděl, že spatří ji opět, jakž každé noci, malou Roquovu, malou onu dívku, již byl znásilnil a zardousil pak ve svých pěstech.

Děsivý přízrak onen dostavoval se noc co noc. Nejprve bylo to jako vzdálený klepot mlátičky či daleké drnčení lokomotivy železným mostem. Tuť počal zápasit o dech k udusení a třeba mu bývalo rozpínat u košile límec i v boku kožený opasek. Chodil, aby rozproudil si krev, pokoušel se číst, snažil se zpívat, ale vše bylo marno. Myšlenka jeho proti vůli stále vracela se ke dni vraždy a bylo mu procítit do nejmenší a nejtajnější podrobnosti veškery jeho náruživé dojmy od prvé minuty zločinu do poslední.

Jitra onoho, jímž byl nadešel strašlivý onen den, znamenal lehkou zmalátnělost a slabou bolest hlavy, již přičítal vedru, tak že v jizbě své zůstal až do zavolání ke snídani. Po jídle odebral se na krátký odpočinek, načež pozdě odpůldne vyšel si do vysokého hvozdu, aby zotavil se na mírném a svěžím větříku lesním. Jedva že však octl se venku, palčivý a těžký vzduch pláně sklíčil jej tím více.

Slunce, dosud vysoko planoucí na obloze, sesílalo na suchou, vy-

práhlou a žíznivou zemi proudy žhavého světla. V listoví neozýval se nejmenší šelest vánku. Všecka zvířata, ptáci a cvrčkové, zachovávala mlčení.

Dospěl pod velké stromy a dal se mechem podél Brindilly, jež vydychovala trochou chladu pod nesmírným krovem spletitých větví. Leč nijak nebylo mu volno. Zdálo se mu, že neviditelná a neznámá jakás ruka tiskne mu hrdlo a nepřemítal téměř o ničem, ant obyčejně málo míval myšlének v hlavě.

Jediné pomnění neurčité pronásledovalo jej po tři měsíce a to pomnění, aby se opět oženil. Strádal osamoceným životem svým a všelikou svízel snášel jím, jak duševní tak i tělesnou. Po deset let uvyklý na blízkost ženy, na stálou její přítomnost, na každodenní její objetí, potřebí měl naléhavě a nezbytně nepřetržitého s ní styku a pravidelného jejího polibku. Od smrti manželky své trpěl ustavičně, aniž vlastně věděl proč a zasmušile trudil se, že necítil víc sukni její šustit celý den kol svých nohou a především, že nebyl s to upokojit a schlácholit se v její náruči. Byl vdovcem sotva půl roku a ohlížel se již v okolí, s kterou dívkou neb vdovou by se mohl oženit, až uplyne doba smutku.

Duše byl cudné, ale usídlené v mohutném těle herkulském a smyslné představy počaly rušit jeho spánek i bdění.

Zapuzoval je, ale vracely se a začasté s úsměvem tlumeně prohodil pro sebe:

„Jak svatý Antonín!“

Noci minulé měl několik podobných přeludů dráždivých a náhle zmocnila se ho touha vykoupat se v Brindille, aby osvěžil se a utišil žár své krve.

Znal opodál poněkud široké a hluboké místo, kamž vesničané mnohdy za letních večerů přicházeli schladit se v malé říčce a zamířil tam neprodleně.

Do půlkola vrby zastiňovaly jasnou onu zátoku, kdež krátko dřímal a odpočíval proud, nežli dále plynul korytem.

Přiblíživ se, měl Renardet za to, že postihl lehký šum a slabý šplychot, který však nijakž nedal se odvozovat z toku říčky mezi břehy, a zvolna rozhrnuv keře, nahledl na vodu.

Mladistvá dívčinka, úplně naha a úplně bílá. oběma rukama tleskala v třpytnou hladinu, poskakovala v průzračných vlnách a dokola otáčela se s půvabným vděkem. Nebyla již dítětem a nebyla ještě ženou. Tvary honosila se oblými a kyprými a povšechným zjevem bujně vyvinuté a téměř dospělé venkovské dcerky.

Ohromen úžasem a úzkostí, maire jak přikován zůstal nehybně státi, s dechem stísněným podivně palčivým vzrušením a se srdcem prudce bušícím, jako by se byl vyjevil jeden ze smyslných jeho snů a jako by úkladný jakýs zloboh před ním byl vykouzlil mladou snivou onu bytost, malou dětskou vílu, vzniklou z bubliny říční, jak starodávná bohyně z pěny mořské.

Náhle vyšla dívčinka z koupele a aniž zřela ho, obrátila se k němu hrází, aby sebrala si a oblekla svůj šat.

Tou měrou, jakou blížila se drobným váhavým krokem z obavy

před hrotitými křemeny, cítil se k ní puzena silou neodolatelnou a jednou ze zvířecích oněch vášní, jež pobuřují celé tělo, rozněcují celou duši a nitrem zachvívají od hlavy k patě.

Na několik vteřin stanula před vrbou, jejíž objemný vykotlaný peň zastíral jej s druhé strany.

A mžikem, pozbyv veškery rozvahy, prodral se houštinou, vrhl se na ni a uchvátil ji ve své objetí.

Příliš sděšena, aby postavila se na odpor a příliš zmámena, aby volala o pomoc, sklesla k zemi i zmocnil se jí a ovládl ji, aniž chápal, čeho se dopouští.

Ze zločinu svého probral se, jak procitá se z těžkého snu.

Dívčinka pojednou propukla v hlasitý vzlyk.

Zamumlal:

„Nu, neplač, mlč . . . dám ti peníze . . . mlč!“

Neslyšela však a hořekovala dále.

Pokračoval:

„Nu, neplač, mlč přece, mlč, neplač, mlč přece, mlč!“

Zajíkala se v samém štkání a svíjela se a vymykala, aby prchla a zachránila se.

Rázem nahledl, že byl ztracen. Uchopil ji za krk, aby v ústech stajil jí pronikavý a strašlivý kvil. Ježto stále bránila se zoufalým úsilím tvora, jenž uniknout se snaží smrti, sevřel ohromné ruce své kol malého její hrdla rozedmutého stonem, zuřivě tiskl je víc a více a zardousil ji v několika okamžicích, aniž mínil ji usmrtit, nýbrž pouze přinutit k mlčení.

Pak vzpřímil se všecek vyjeven hrůzou.

Ležela před ním skrvavena a s tváří černou.

Hodlal spasit se útěkem, když ve zmatené duši jeho tajemně matný vynořil se instinkt, jenž v nebezpečí jímá všecky bytosti. Třeba bylo vhodit tělo do vody. Leč jiný pud nutkal jej k šatům. Přikročil, zvedl je a svinul do malého uzlíku. A ježto v kapse měl šňůru svázal je a ukryl v říčce do hluboké díry pod kmen stromu, jehož kořeny stápěly se v Brindille.

Po té dlouhým a rychlým krokem se vzdálil, dostihl luk, učinil velkou okliku, aby se ukázal vesničanům, kteří značně daleko bydleli na druhé straně úvalu, vrátil se k obědu v obvyklou chvíli a sdělil se služebnictvem svým všecky podrobnosti své vycházky.

Přes to spal v noci mdlým a tupým snem, jakž asi dřímají odsouzení k smrti a otevřel oči až s prvým rozbřeskem dne a trýzněn strachem před odhaleným zločinem, tiše vyčkal obyčejnou chvíli povstání svého z lůžka.

Pak nucen byl súčastnit se celého komisionálního řízení. Podrobil se na způsob náměsíčníků ve zmámenosti, jež věci a lidi představovala mu v jakés přeludné mlze blouznivého opojení, a v nejisté oné pochybě o skutečnosti, jež ruší a mate ducha v okamžicích velkých pohrom.

Srdcem byl pronikl mu pouze úpělivý výkřik vdovy Roquové a bylo mu, jako by před starou ženou musel sklesnout na kolena a kajícně vyznat se ze svého zločinu. Leč sdržel se a překonal odbojný svůj cit.

Přes to však neváhal a vydal se v noci, aby vylovil dřeváky nebožčiny a odnesl je na práh její matky.

Pokud trvalo vyhledávání a pokud klamat a zavádět bylo mu soud, byl kliden, opatrný, úsměvavý a zúplna dovedl se ovládat. Pokojně hovořil s úřadníky o všemožných domněnkách, jež mihly se jim duchem, odpíral jejich nazorům a potíral jejich vývody. Ba trpké a bolestné jakés potěšení doznával, že mohl rušit jejich pátrání, plést jejich myšlenky a obhajovat každého, na koho padlo podezření.

Leč od chvíle, kdy vyšetřování bylo zastaveno, stal se znenáhla zasmušilým a dráždivějším ještě nežli předtím, ač bedlivě potlačoval veškeru svoji nedůtklivost. Při každém nenadálém šustu vždy nadskočil strachem, chvěl se z nejnepatrnějšího podnětu a mnohdy zatrnul od hlavy k patě, usedla-li mu na čelo moucha. Pak nalehla naň nepřekonatelná žádostivost pohybu, nutila jej k dalekým vycházkám a vyjížďkám a celé noci na nohou držela jej bloudícího jizbou.

Nebyla příčina toho, že by jej byly trápily výčitky svědomí. Otrlá povaha jeho nepoddávala se nijaké byť nejmenší lítosti ani bázni morální. Pln ráznosti, ano i násilnosti, zrozen k válce, plenu dobytých krajin a kosení přemožených a pln divé vášně lovecké a zápasnické, nevalně cenil život lidský. Ač u vážnosti měl církev z vypočítavosti, nevěřil v Boha ni v ďábla a nečekal tudíž v onom životě ni trestu ni odměny za skutky vykonané v životě tomto. Vůči každé víře počínal si s neurčitou filosofií sestavenou z encyklopedistských názorů minulého věku a náboženství pokládal za mravní sankci zákona, ježto obé vynalezeno bylo lidmi k upravení poměrů společenských. Zabít někoho v souboji neb v bitvě či v hádce neb náhodou či pomstou neb i ze svévole, bývalo by se mu zdálo věcí zábavnou a hrdinnou a v mysli jeho bývalo by zůstavilo nejiný sled nežli rána vypálená po zajíci. Leč hlubokým dojmem působila naň vražda onoho dítěte. Spáchal ji především v jakéms roznícenémvýbuchu smyslnosti a pak v záchvatu neodolatelného sděšení, jež urvalo mu veškeru rozumovou úvahu. V srdci svém, na svých rtech a v celém těle svém až do vražedných svých prstů trochu zvířecí lásky a zároveň i hnusné hrůzy uchoval si k oné dívčince ničemně jím napadené a utracené. Každou minutou myšlenka jeho vracela se ke strašlivému onomu výjevu a jakkoli snažil se zapudit představu onu, jež stihala jej trýzní a mukou, stále jen cítil ji vznášet se ve svém duchu, těkat kolem sebe a slídit po příhodném okamžiku, aby zjevila se mu opět.

Pak obava zmocňovala se ho před večery a strach jímal jej před každým stínem, jenž počal se rozstírat vůkol něho. Nevěděl dotud, proč temno zdá se mu děsivým, ale bál se ho z pudu, neboť měl vědomí, že prosyceno jest jakousi hrůzou. Jasný den není vhodným k trapným úzkostem. Lze tu vidět věci i tvory a lze se shledat s věcmi i tvory přirozenými, kteří se mohou zjevit ve zřetelném světle. Leč noc, tmavá noc a neprohlednější zdi, prázdná a rozsáhlá noc, tak černá a nesmírná noc, v níž ve styk možno přijít s předměty příšernými a v níž tušení cítí vířit a plížit se tajemný jakýs úkaz, zdála se mu skrývat neznámé, blízké a hrozivé nebezpečí.

Jaké?

Věděl to dobře. Když za bezesné noci kterés pozdě seděl ve svém křesle, domníval se, že spatřil, ana nenadále na protilehlém okně zvlnila se záslona. Čekal nepokojně se srdcem bušícím. Řásnatá látka splývala bez pohnutí. Pak náhle zazmítala sebou znova či podobalo se mu aspoň, že se sčeřila. Neodvažoval se povstat a neosměloval se dýchat. A přece byl mysli neohrožené a začasté potýkal se, a rád byl by v domě svém postihl zloděje!

Hýbala se záslona skutečně? Uvažoval o tom a obával se, aby nebyl býval klamán svým pohledem. Ostatně prostá jen malichernost to byla, lehký záchvěv tkaniny, nepatrný a jedva znatelný pohyb třásní, jakž působí jej zavanutí větru.

Renardet zůstal se zrakem vytřeštěným a s hrdlem napjatým. A zahanben strachem svým, pojednou se zvedl, čtyřmi kroky octl se u okna, oběma rukama chopil se záslony a široce ji rozhrnul. Zprvu nezřel ničeho kromě skleněných tabulí, černých jak desky potažené lesklým inkoustem. Noc, čirá neproniknutelná noc, prostírala se za nimi až k neviditelnému obzoru. Plně přivrácen tváří, stanul vůči neobmezené oné temnotě. A náhle spatřil zábřesk, jak zdálo se, vzdáleného světla. Přiklonil obličej svůj k rámu v domnění, že kterýs rybák bezpochyby podloudně loví v Brindille, neboť bylo po půlnoci a svit onen kmital se na břehu říčky pod vysokým lesem. Ježto dotud nerozeznával zřejmě, přiložil k očím dlaně. A nenadále matný onen jas proměnil se v záři a Renardet uzřel malou Roquovu nahou a skrvavenou na mechu.

Zapotácel se, jat hrůzou, narazil na židli a překotil se na znak. Tak zůstal několik minut s myslí úzkostně rozechvělou, načež podepřel se o loket a jal se přemítat. Měl halucinaci, toť vše — přelud nahodilý odtud, že noční kýs záškodník plouhal se po břehu říčky se svojí lucernou. Co úžasného ostatně, že vzpomínka na zločin jeho začasté nítila v něm přízrak nebožčin?

Zvedl se, vypil sklenici vody a posadil se opět ke stolu.

„Co počnu si,“ uvažoval, „bude-li tak dále?“

A bude tak nepřetržitě a stále, cítil to a byl tím jist. V zápětí již vábilo okno jeho pohled, loudilo a lákalo jej mocí démonickou. Aby neviděl je, obrátil svoje sedadlo, načež vzal knihu a snažil se číst. Leč v brzku zdálo se mu, že cosi za ním se pohnulo a prudce na jedné noze otočil své křeslo. Záslona vlnila se dosud. Věru, tenkráte hýbala se opravdu a nebylo nijaké pochyby! Přiskočil, dravě uchvátil ji hrstí a dolů strhl ji s celým závěsem. Pak chtivě přitiskl tvář svoji na okenní tabuli. Nespatřil ničeho. Vše venku bylo černé. A oddychl si s polehčením, jako by mu byl zachráněn život.

Na to vrátil se zase ke stolu a opět se posadil, ale v zápětí téměř zmocnila se ho touha znova vyhlednout oknem. Co záslona byla stržena, vyzíralo jak přítažlivě rozšklebený a mámivý otvor do temného kraje. Aby nebezpečnému pokušení svému nepodlehl, svlekl se, shasil světla, ulehl a přimkl oči.

Nepohnutě spočinul naznaku s tělem vlhce rozehřátým a očekával spánek. Nenadále slnivý blesk prošlehl jeho víčky. Vytřeštil zraky, domnívaje se, že dům octl se v plameni. Vše vůkol bylo však černé. Nad-

zvedl se na loket a snažil se rozeznat okno, jež nezdolně bez přestání k sobě jej vábilo. Po delším zbystřeném úsilí zdařilo se mu postřici několik hvězd. A povstal, tápavě prošel jizbou, nastavenýma rukama nahmátl okenní tabule a přiložil k nejbližší své čelo. Daleko pod vysokými stromy jak z fosforu zářilo tělo dívčino, kol do kola vyjasňujíc šerou tmu.

Renardet z hrudi vyrazil skřek a prchl do svého lůžka, kdež schoulen zůstal až do rána s hlavou skrytou pod polštářem.

Od této chvíle život stal se mu nesnesitelným. Všecky své dny trávil ve strachu před večery. A každé noci vidění dostavovalo se znova a znova. Jedva že uzamkl se do své jizby, pokusil se o vzdor a boj, ale marně. Síla nepřekonatelná jímala a pudila jej k oknu jako k vyzvání přízraku a spatřoval jej neprodleně, rozložený nejprv na místě zločinu s rukama i s nohama rozpjatýma, jakž tělo bylo nalezeno. Pak nebožka se zvedala, dala se vpřed drobným krokem, jak dívčinka byla učinila, vystoupivši z vody. Brala se přímo a zlehka trávníkem, křemeny a mechem, načež povznášela se do povětří a zvolna tíhla k oknu mairovu. Blížila se k němu, jakž byla spěla k vrahu svému v den krvavě násilného skutku. A ten ustupoval před hrůzným zjevem a couval až ke své posteli a klesal na ni, dobře věda, že příšera octla se uvnitř a že stanula za záslonou, jíž pohne v příštím okamžiku.

A do samého zábřesku na záslonu tu zíral zrakem upjatým, očekávaje každou vteřinu, že zpod ní zjeví se mu jeho oběť. Ta však více se neukazovala a nepřetržitě jen zůstávala za tkaninou, ob chvíli rozvlňující se slabým záchvěvem. A prsty maje zaťaty do své pokrývky, jíž křečovitě svíral jak druhdy hrdlo malé Roquovy, naslouchal odbíjení hodin. Tichem slyšel tikat kyvadlo na stěně a hluboce bušit své srdce. A trpěl, bídný rozervanec, nad kteréhokoli člověka na světě.

Jakmile však na stropě zasvitl prvý matný pablesk, zvěstující blízký den, byl zbaven své tíhy, samoten konečně ve své jizbě a ulehal k pravidelnému spánku. Dřímal pak několik hodin snem nepokojným a horečnym, v němž začasté znova stíhaly jej děsivé přeludy z večera a v noci přestálé.

Když později dolů sešel, aby o polednách posnídal, cítil se schváceným jak lopotnou námahou a sotva pojedl a popil čeho, stále rušen strachem před tím, co spatří opět noci příští.

Přes to bezpečně věděl, že nebyl to nijaký zjev nadpozemský, že mrtví nikterak nevracejí se zpět a že churavou a utkvělou myšlenkou a nepomíjivou vzpomínkou zaujatá jeho duše jedinou byla původkyní jeho trýzně a jedinou zaklínatelkou nebožky, křísené, vyzývané a stavěné před jeho zrak, v němž nevyhladitelně ostrými rysy zůstávala vtištěnou. Leč známo bylo mu také, že nepozdraví se a že nikdy nevyvázne divému pronásledování své paměti a odhodlal se raději umřít než-li dále snášet takováto muka.

Uvažoval pak o spůsobu, kterak zbavil by se života. Na zřeteli měl cos prostého a přirozeného, aby nevznikla domněnka o sebevraždě. Neboť zakládal si na pověsti a jmenu, zděděnému po svých předcích. A kdyby podezření vynořilo se o podstatě jeho smrti, nepochybně po-

mnělo by se na nevysvětlitelný zločin a nevypátraného pachatele a neprodleně zajisté by obviněn byl z vraždy.

Podivný úmysl uzrál v jeho duchu a to nechat se sdrtit stromem, u jehož paty byl zardousil malou Roquovu. Rozhodl se tudíž k vykácení vysokého svého lesa a k nastrojení zdánlivého neštěstí. Leč buk vyhnul se mu smrtící svojí ranou.

Vrátiv se domů v šíleném zoufalství, chopil se revolveru, ale neměl srdnatosti zastřelit se.

Tak nadešla chvíle oběda i pojedl a pokouřil, načež opět odebral se nahoru. A nevěděl, co by si měl počít. Co prve byl ušel zhoubě, cítil se nevystihle zbabělým. Před krátkem ještě neohroženě a vzdorně byl odhodlán a úplně vládl nezvratnou svojí zmužilostí, ale ve chvíli té byl sláb a strach měl rovněž před smrtí jako před mrtvou.

A mumlal:

„Nemám odvahy, nemám odvahy!“

A s úzkostí střídavě pohlížel na bambitku na stole a na záslonu, zastírající okno. Současně zdálo se mu, že cos hrůzného musí se udát, jakmile přestane žít. Cos hrůzného? Nuže co? Setkání snad? Plížila se kol něho, slídila po něm, volala ho a čekala naň a proto zjevovala se každé noci, aby obestřela jej svými tenaty, zavlekla ve svoji pomstu a přiměla jej k dobrovolné smrti.

Dal se do pláče jak dítě a vzlykal:

„Nemám odvahy, nemám odvahy!“

Pak sklesl na kolena a koktal:

„Bože můj, můj Bože!“

A modlil se, ač nevěřil v Boha, a neodvažoval se pohledět víc ani na okno, kde tušil skrytý přízrak, ani na stůl, kde blýštěl se revolver.

Když opět se zvedl, zvolal hlasitě:

„Tak dále to jít nemůže a třeba učinit všemu konec!“

Při zvuku hlasu jeho tichou jizbou všemi údy provanul mu mrazivý záchvěv, a ježto stále nedospíval k nijakému rozhodnutí a dobře cítil, že prst jeho i pak spěčoval by se stisknout spoušť zbraně, přikročil k lůžku, čelo položil do polštářů a jal se přemítat.

Třeba bylo mu dopátrat se čehos, co přinutilo by jej k smrti a dopídit se úskoku vůči sobě samému, aby nezbyl víc nijaký rozpak, nijaký odklad a nijaký žel. Záviděl odsouzencům, kteří prostřed vojáků voděni bývají na popraviště. Oh, kdyby slitoval se kdos a kulí prohnal mu hlavu a kdyby vyznat se mohl ze zločinu svého a ze stavu duše své opravdovému příteli nějakému, jenž nikdy o ničem by nehlesl a z ruky jeho dosáhl smrti! Koho však požádat o strašlivou tuto službu, koho? Rozpomínal se řadou na lidi, kteří v blízkých byli s ním stycích. Lékař? Nikoli! Ten později nepochybně vše by sklevetil. A náhle podivná myšlenka mihla se mu mozkem. Dopíše vyšetřovacímu soudci, s nímž důvěrně byl seznámen a udá se úřadní jeho právomoci. V listu tom vyjeví mu vše, zločinný skutek svůj, veškery trapné své svízele a bědy, úmysl svůj zemřít a bázlivou svoji ochablost a konečně prostředek, jehož použil, aby vzpružil chabou svoji odhodlanost. Zapřisáhne jej jmenem starého jich přátelství, aby zničil psaní jeho, jakmile zprávu obdrží, že

vinník odsoudil se sám. Mohl spoléhat na úředníka toho, neboť znal jej jako muže poctivého, mlčelivého a neschopného být jediného jen lehkovážného slova a bez odporu náležejícího k lidem, kteří honosí se svědomím nezvratně vedeným, řízeným a spravovaným vlastním svým rozumem.

Jedva že záměr ten byl se v něm ustavil, divuplná radost jala jeho srdce. Odtud byl kliden. Zvolna a rozvážně napíše list, načež s úsvitem vloží jej do poštovní schránky, přivněné na zdi v průčelí jeho domu, vyjde na svoji věž, aby přicházet spatřil listonoše a až poslík v modré bluze opět se vzdálí, střemhlav přešine se přes cimbuří a lebku roztříští si o skálu, v níž spočívají základy. Bude hledět, aby spatřen byl před tím dělníky, kteří kácejí jeho les, postoupí na vyčnělý krakorec, odkud o slavnostních dnech vlaje vždy korouhev, rázem přelomí žerď a sřítí se s ní do hlubiny. Kdož mohl by pochybovat o neštěstí? A zabije se na místě, zač ručí mu jak váha jeho, tak i výška báně.

Bez meškání povstal ze svého lůžka, přisedl ke stolu a dal se do psaní. Nezapomněl na nic, na nijakou podrobnost surového svého zločinu, chvil svých plných trampot a trapných muk svého srdce a uzavřel zpověď svoji výrokem, že odsoudil se sám, že popraví zlosyna a poprosil starého přítele svého bedlivé zření mít k tomu, aby nikdy obviněna nebyla jeho památka.

Ukončiv svůj list, povšiml si, že byl zatím rozbřeskl se den. Zalepil jej, zapečetil, načrtl adresu, načež tiše sešel dolů, chvatně dokročil k bílé schránce, zavěšené na jednom rohu budovy a když byl vhodil do ní dopis, jenž pálil jej v ruce, spěšně se vrátil, domovní dvéře zastrčil závorami a odebral se na věž, aby vyčkal příchodu poslíkova, jenž odnésti měl jeho rozsudek smrti. Cítil se klidným, volným a zachráněným.

Na cimbuří ostrý, suchý a studený vítr ovál mu líc a chtivě jal se dýchat otevřenými ústy a v sebe ssát mrazivý vzduch zimního jitra.

Obloha vysoko byla sytě zardělá a celá bíle ojíněná planina skvěla se v prvých paprscích slunečních, jako by byla posypána rozmělněným sklem.

S hrudí vypjatou a hlavou nepokrytou rozhlížel se Renardet po širé krajině, v pravo po lukách a v levo po vesnici, jejíž komíny počínaly dýmat k přípravě ranního zákusku.

U nohou svých viděl plynout Brindillu mezi skalami, na nichž za krátko sdrcen spočine jako mrtvola. Bylo mu, jako by z krásné, skřehlé zory té znovu rodil se pln síly a pln života. Světlo obklopovalo jej a oblévalo a pronikalo jej jako naděje. Tisíc vzpomínek dolehlo k jeho paměti a v duchu zřel jitra podobná, rychlé pochody na stvrdlé, pod patou hlabolící půdě a vydatné honby na březích rybníků, kdež dřímaly divoké kachny. Veškery příjemné a milé věci, v nichž míval zalíbení, shrnuly se mu na mysl, podněcovaly jej novými tužbami a náruživě budily opět city v mohutném jarém jeho těle.

Měl umřít? Proč? Nesmyslně usmrtit se měl, že děsil jej strach před pouhým stínem? K vůli ničemu? Byl bohat a dosud mlád! Jaká to šílenost! Třeba mu bylo toliko zábavy, vzdálenosti, cesty, aby zapomněl! Té noci ještě nepostřehl to, pošetilý spozdilec, ježto bludná představa jeho výhradně zaujata byla předmětem jiným. Snad více jí už ani

nespatří! A kdyby stihala jej v domě tom dále, jistě že sledovat jej nebude jinam! Země je velika a budoucnost dlouha! K čemu umírat?

Pohled jeho těkal lukami a na stezce podél Brindilly uzřel modrou postavu.

Byl to Médéric, jenž z města přinášel zásilky, aby zpátky na poštu vzal psaní ze vsi.

Renardet sebou trhl, bolestná křeč sevřela jeho srdce, obrátil se a skokem dolů se dal točitými schody, aby zpět vyžádal si na poslíkovi svůj dopis a dostal jej zase ve svoji moc. Málo záleželo mu, spatřen-li bude kým či nic. Kvapil travou lehce potaženou nočním stydlým popraškem a octl se na místě u rohu dvorce současně s listonošem.

Médéric otevřel malý dřevěný sklopec skřínky a vyňal z ní několik papírů vložených tam vesnickými obyvateli.

Renardet zvolal:

„Dobré jitro, Médéricu!“

„Dobré jitro, pane maire!“

„Hleďte, Médéricu, vhodil jsem do schránky list, jehož nyní ještě měl bych potřebí. Přicházím požádat vás, byste mi ho vrátil.“

„Dobře, pane maire, vrátím vám ho.“

Poslík pohledl vzhůru a zůstal ohromen výrazem líce Renardetovy.

Maire tváře měl fialové, zraky vytřeštěné a objaté černými kruhy a hluboce zapadlé v hlavě, vlasy scuchané, vousy sježené a nákrčník rozpoutaný: zřejmo bylo, že přes noc nesdříml okem.

Listonoš se tázal:

„Jste snad nemocen, pane maire?“

Pochopiv náhle, že vzezření jeho muselo být podivným, Renardet zarazil se a koktal:

„Oh, ne ... oh, ne ... vyskočil jsem jen na rychlo z postele ... abych ... abych vyžádal si na vás toto psaní ... spal jsem ... však rozumíte ...“

Neurčité podezření vynořilo se v duchu bývalého vojáka.

Opáčil:

„Jaké psaní?“

„Nu, psaní, které mi vrátíte.“

Médéric stanul na rozpacích, neboť chování mairovo nezdálo se mu přirozeným. V listě onom obsaženo snad bylo tajemství nějaké a nejspíše rázu politického. Věděl, že Renardet nebyl republikánem a znal veškery úskoky a podvody, jichž používá se při volbách.

Tázal se:

„Komu je adresováno toto psaní?“

„Panu Putoinovi, vyšetřovacímu soudci, však víte, panu Putoinovi, mému příteli!“

Poslík probral se v papírech a našel dopis, o nějž byl žádán. Jal se jej prohlížet, na vše strany obracet mezi prsty, všecek rozčilen a zmaten bázní, aby nedopustil se vážného poklesku jakéhos či mstivě nepopudil na sebe maira.

Vida váhavost jeho, Renardet vztáhl ruku, aby zmocnil se listu a vyrval mu jej z hrsti.

Kvapný pohyb ten přesvědčil Médérica, že jedná se o důležitou záhadu i rozhodl se staň se co staň konat svoji povinnost.

Vhodil tedy psaní do své kabely, zavřel ji a odpověděl:

„Nikoli, nemohu, pane maire . . . týká li se soudní záležitosti . . . nemohu . . . naprosto nemohu . . .“

Hroznou úzkostí zatajil se v Renardetovi dech i zamumlal:

„Vždyť víte snad, kdo jsem! Ostatně můžete poznat mé písmo! Pravím vám, že listu toho mám potřebí!“

„Nemohu!“

„Nu, hleďte, Médéricu, známo vám přec, že neschopen jsem vás klamat a opakuju, že listu toho mám potřebí!“

„Nikoli, nemohu!“

Záchvat zlosti prochvěl náruživou duší Renardetovou.

„U všech ďasů, mějte se na pozoru! Dobře víte, že neznám žertů a že místa vašeho, brachu, mohu vás zbavit a k tomu ještě bez průtahů! A pak, jsem konečně zdejším mairem a rozkazuju vám nyní, byste mi psaní vrátil!“

Médéric odvětil odhodlaně:

„Nikoli, nemohu, pane maire!“

Pozbyv rozvahy, Renardet chopil jej za rameno, aby odňal mu jeho kabelu.

Leč poslík rázem vymanil se z pěsti mairovy, uskočil zpět, zvedl těžkou svoji habrovou hůl a ozval se klidně:

„Oh, nedotýkejte se mne, pane maire, nebo udeřím! Nechte mne být! Konám svoji povinnost!“

Poznávaje, že je ztracen, Renardet náhle stal se mírným, pokorným a úlisným jak škemravé děcko.

„Nu, nu, příteli, vraťte mi ten list, odměním se vám, dám vám peníze . . . hleďte . . . obdržíte sto franků, rozumíte, sto franků!“

Listonoš chvatně se otočil a měl se k odchodu.

Pachtivě Renardet jej sledoval a koktal:

„Médericu, slyšte, Médericu, dám vám tisíc franků, rozumíte, tisíc franků!“

Onen bez odpovědi stále jen pílil ku předu.

Renardet pokračoval:

„Jmění vám dám . . . slyšíte . . . vše, co budete chtít . . . Padesát tisíc franků . . . padesát tisíc franků za to psaní . . . Co vám to udělá? . . . Nechcete? . . . Nu, jedenkrát sto tisíc franků . . . co říkáte . . . jedenkrát sto tisíc franků . . . rozumíte . . . jedenkrát sto tisíc franků . . . jedenkrát sto tisíc franků . . .“

Poslík obrátil se s tváří zachmuřenou a zrakem přísným:

„Dosti toho, nebo vše, co pověděl jste mi, sdělím soudu!“

Renardet rázem stanul.

Veta bylo po všem a víc nijaké neměl naděje!

Otočil se a skokem pádil domů jak štvaná zvěř.

Médéric stanul rovněž a s údivem pohlížel na překotný onen úprk: spatřil maira zmizet v budově a vyčkal dále, jakoby nevyhnutelně udát se muselo ještě cos úžasného.

A skutečně, brzy objevil se Renardet vysokou postavou svojí na vrcholu Liščí věže. Několikráte jako šílenec přeběhl plošinou, hrazenou zubatým cimbuřím, načež chopil se praporové žerdi a zuřivě jí zalomcoval, aniž zdařilo se mu ji přelomit. Posléz nenadále jak plavec do vody přemetá se s prkenné houpačky, střemhlav vrhl se v zející hlubinu s rukama těsně sraženýma vpřed.

Médéric spěchal s pomocí. Proběhnuv zahradou, spatřil drvoštěpy, ubírající se do práce. Přivolal je, zdaleka oznámiv jim neštěstí.

A u paty zdí našli zohavené tělo mairovo, jehož hlava byla roztříštila se o skálu.

Do půlkola kamenný balvan obtékala Brindilla a na klidné a jasné její hladině, v místech oněch rozšířené v zátočinu, zřít bylo rudý pruh krve.

Co teď?

Obrázek ze života. Napsal Stanislav Jarkovský.

ervus!... Vítám tě, Jardo! No, konečně že's jednou přišel! Však jsme myslili, že's už docela na Prahu zapomněl!... Jak se máš? Co děláš? Kdy's přijel? A jak dlouho zůstaneš?" volal jedním dechem doktor Chleborád, koncipista zemského výboru, vcházeje do postranní místnosti kavárny „Slavie", kde seděli u malého mramorového stolku dosud jen dva páni: jeden v uniformě státního úředníka odboru justičního a deváté hodnostní třídy, druhý v oděvu civilním elegantního velkoměstského střihu. Uniforma prvního byla poněkud neuměle šita a trochu těsna. Zároveň s doktorem Chleborádem vcházel sklepník s otázkou na rtech i v oku a s ubrouskem na rameni.

„Černou!" prohodil ještě doktor nedbale se obraceje ke sklepníkovi, načež tento zmizel nepokládaje svoji přítomnosť za nezbytně nutnou při tklivé vítací scéně hned následující.

Oslovený v uniformě hned při příchodu nového hosta vstal, usmál se upřímně, vztáhl obě ruce ku příchozímu a líbal se s ním. Druhému podal doktor ruku a vyměnil s ním kamarádské „Servus!" a „Na zdar!" Patrně vídali se velmi často.

„Přijel jsem včera v noci, pozdě na večer," odpovídal pán v uniformě, „a protože se zdržím jen do zýtřka, byl tadyhle Staněk, kterému jsem psal o svém příjezdu, tak laskav, že vás sem všecky pozval, abychom se sešli a po případě umluvili, co dnes večer, Otakare?..."

„Á! Grüss' dich Gott!" ozýval se v téže chvíli ode dveří hřmotný hlas. Vcházel tam tělnatý pán, se zlatými brejlemi na nose, v elegantním kožiše a s cylindrem na hlavě. Byl to pan Horký, dvojnásob domácí

pán a majitel tří výčepů v různých čtvrtích pražských, původně sládek. Sic také studoval, ale jen do sekundy, neboť dál to nešlo. Vzhledem k těm domům a ještě nějaké ville kdesi venku, což všecko zaplatily mu ty jeho výčepy, neměl ztracené učenosti co litovati. Ale přece rád svoje gymnasialní počátky, strávené skoro vesměs s těmi, s nimiž dnes se tady scházel, uváděl sobě i jiným na paměť. Byl ostatek veselý, jen že pivem trochu předčasně rozšířený společník, ze starousedlé pražské rodiny. Proto také němčinu do hovoru pletl, docela nevědomky, aus alter Gewohnheit, jak říkal, ač stár nebyl. Pokračoval pak ve svém oslovení:

„Co tu děláš? . . . Nach so vielen Jahren! Bože! Také jsme spolu studovali, kde jsou ty časy, Jardo! Gott im Himmel, to to utíká . . .“

Líbání a vítání se opakovalo. Přišel opět sklepník, pomohl panu domácímu z kožichu a na rozkaz se ani neptal; jen tak pro jistotu otázal se mimochodem a jako ze zvyku denního hosta: „Černou, Vašnosti?“

„To vědí, freilich, že černou,“ mluvil pan domácí, až se všecko třáslo, a usadil se po druhé straně pána v uniformě opakuje neustále: „No, to jsi hodný, Jardo, že's přec jednou přijel, to jsi hodný . . . Dnes budeme zas jednou veselí . . . Wieder einmal! . . .“

Vítaný host seděl teď v koutě a nemohl již vstáti, když přišel ještě třetí a čtvrtý pán, za malou chvíli, krátce po třetí hodině.

Byli to inženýr Kvastl, malý a mladý zavalitý pán, s velkým nosem, pod nímž nesl se malý, fešácky do špiček namazaný řídký knírek, jako pár malých vrabců pod vysokou střechou, pak Oskar Hrubý, pořád ještě kandidat advokacie a literát-básník. Na ústroji i sebevědomých, jistých pohybech bylo viděti hned, že to jsou lvové pražských salonů a promenad, ač již poněkud opelichaní. Už několik pokolení dívčích milovali.

Ten, který zde seděl hned od počátku po levé straně pána uniformovaného a který dosud skoro ani slovem nezasáhl v rozvoj tohoto dramatu, byl doktor Staněk, sekundář všeobecné nemocnice. Jeho malomluvnost a jakási plachost, kterou těžko bylo lze srovnati s mužným a intelligentním jeho zevnějškem, jsou toho příčinou, že vůbec účastenství jeho v tomto obraze bude slabé, ačkoli jest jednou z prvních, na jevišti se objevivších osob.

Všech pět pánů přišlo sem uvítat svého společného přítele a druha z minulých veselých let, okresního adjunkta Jaroslava Straku, který po půlčtvrtém létě zase jednou zavítal do Prahy ze vzdáleného venkovského města X.

„A kde je Vavrovský? Nepřijde?“ tázal se adjunkt Straka.

„Ten není přec v Praze,“ odvětil doktor Chleborád. „Byl jmenován professorem, tuším že do Jičína.“

„Ach ano, pamatuji se, že jsem v loni četl v novinách. Ale tuším že do Písku.“

„Ne, je v Chrudimi,“ tvrdil zase Kvastl. „Kollega Čihák povídal, že ho tam viděl o prázdninách.“

„O prázdninách!“ rozumoval pan Horký, zahanbuje studované hlavy svým důmyslem a prozíravostí, „to tam mohl být na návštěvě. Vím, má tam někde bratrance.“

A tak se začali hádat, kde teď je jejich starý, dobrý kamarád, se

kterým dříve obcovávali skoro denně a o němž teď, po nějakých osmi měsících, co z Prahy odejel, nikdo z přátel nevěděl. Hádku ukončil Staněk rázným:

„V Chrudimi je."

„Také se oženil, viďte?" hovořil dále Straka.

„Ba, osel," zabručel sekundář a Kvastl dodal:

„Prý to má všelijaké. Povídali jsme hned, tohle že hrát nebude." Měl však raději říci: „Přáli jsme si hned, aby tohle nehrálo." Přání škodolibé mnohem častěji vyplní se než přání dobra. Sám milý pán Bůh ví, proč.

„Eh co, nechte Vavrovského," zase hřmotným hlasem přerušil Horký dodávaje moudře a sentencialně: „Privatangelegenheit... Vypravuj, Jardo, co pořád děláš tam na tom venkově a proč jsi tak dlouho nepřišel... A co dnes večer?"

Jaroslav byl tedy soudním adjunktem v okresním městě X, nevelkém hnízdě, zapadlém na úpatí horského věnce, který obejímá českou zem. Všecek nešťasten loučil se před půl čtvrtým létem, v září r. 188* s Prahou a byl pevného přesvědčení, že tam v tom zákoutí, dalekém velkoměstského ruchu, musí sešíliti. Všechen svůj život, léta dětská, léta studentská a potom několik let auskultantských ztrávil v Praze a byl velkoměšťákem srdcem i tělem. Zejména jako auskultant pohroužil se do víru pražské společnosti, kde jako výtečný hudebník, pianista, houslista a cellista, ba i skladatel dosti dovedný, býval hostem velmi vítaným a váženým. Společnost váží si svého úda tím více, čím větší má z něho prospěch, a Jaroslav vždycky ochotně hrával, a když jej prosily některé hezké oči, i k tanci jim sehrál; sedl často k pianu a improvisoval polku nebo valčík jako by hrál škály. Kdyby se byl i se svými nejkrásnějšími polkami a mazurkami uzavíral, pro společnost nebyl by ničím. Proto všichni tenkráte želeli jeho odchodu, aspoň do očí mu tak povídali. Říkali, jak by byli rádi, kdyby se do Prahy vrátil a myslili v duchu, teď že už sotva kdo je bude tak bavit krásnou hudbou jako Jaroslav.

A těžce se loučil Jaroslav, nejtíže s malými dvěma pokojíky na Anenském dvoře, kde srdce nechával...

Praha po odchodě Jaroslavově nevymřela. Dva, tři dni, snad ještě následující týden po té v kroužku některých známých byla o něm řeč, potom ještě v masopustě, když v užší jedné společnosti, jejímž býval podstatným členem, hráli jeho valčík, který jim byl poslal s věnováním damám toho kruhu, načež vlny za ním zavřely se jako za kamenem do vody spadlým a jen tak občas doktor Staněk, se kterým jedině si Jaroslav dopisoval, něco nového o něm pověděl. Jinak by byli o něm už dávno nic nevěděli, jako nevěděli o Vavrovském...

Však přece mluvilo se o Jaroslavovi, a mnoho, když před půltřetím létem došla zpráva, že se oženil. Vzal si purkmistrovu dceru tam z toho města, dům, několik lánů pole a naději na veliké dědictví, proto prý, že ta dcera měla líbezný hlas a také pěkně hrála na piano. Vyhrála si ho tedy... Potom ještě dvakrát vypravovali si nejbližší známí o Strakovi, když se mu narodil syn a nedávno dcera.

Kruhy hudební, v nichž Jaroslav Straka hrával vynikající úlohu, od těch čas, co z Prahy odešel, o něm nezaslechly. Jaroslav hrál maloměstskou symfonii docela pro sebe.

Teď přijel Jaroslav do Prahy dát si ušít novou uniformu. Venkovský krejčí byl packal a mimo to Jaroslav, dřív nad míru štíhlý a útlý, teď nějak sílil. Ráno a dopoledne si odbyl svoje záležitosti a všecky kommisse, které mu uložila žena — za ten čas, co měli domácnost, dost se nastřádalo různých potřeb, — a také se stavil u vrchního soudu s poklonou. Známí na sebe mrkli, když tohle vypravoval, jako že se asi uchází o přesazení do Prahy.

„A kde jsi se ubytoval? Proč jsi nepřišel ke mně? Dal bych ti svou postel a spal bych na pohovce,“ nabízel se Hrubý.

„Děkuju ti, jsem u Štěpána . . . Prosím tě, je to nejpohodlnější, — ještě bych tě obtěžoval.“

„Ale, kdybys byl napsal lístek,“ vyčítal ne tichým hlasem Horký, „mohl bys bývat u nás. Mám ve druhém poschodí prázdný byt, a byl bys tam měl pět pokojů pro sebe, poslouchej, fünf grosse, schöne Zimmer! Žena by měla radost, myslila by, že tam má nájemníka.“ A zasmál se sám tomuto vtipu.

„U mne bys to měl nejpohodlnější,“ zas tenkým hlasem do toho Kvastl, „já bydlím hned tady na Ferdinandské.“

A tak teď všichni se nabízeli tím ochotněji, čím lépe věděli, že Jaroslav toho už nepotřebuje. Jenom doktor Staněk mlčel a potom šťouchl Jaroslava loktem bruče polohlasně: „Osle, mám také kanapé!“ — Jaroslav naň vděčně pohlédl, ne za to přátelsky něžné oslovení, ale za tu nabídku drsně sic, ale upřímně pronesenou, ze které vyznívalo, že tady by byl hostem nejvítanějším.

„Tak tedy co budeme dělat večer? Snad k Choděrovům?“ tázal se Kvastl.

„Pojďme k Brejškovi, tam dostaneme Extrazimmer, chambre separée,“ vykládal znalecky Horký, při tom francouzském slovíčku po všech se ohlížeje. Jemu rozumělo se samo sebou, že večer ztráví v hospodě. Ostatní mlčeli, což také bylo vysloveným míněním.

„Snad měli jste již něco v úmyslu,“ mínil Jaroslav instinktivně pozoruje tu zamlklost, „a nerad bych vás z toho rušil.“

„I ne,“ podotkl rychle Hrubý. „Chtěl jsem dnes jen do „Všehrdu“, na ples. Ale to nevadí, být tam nemusím.“ Tohle však dodal nějak nerad, oklepávaje při tom popel cigaretty malíčkem pravice.

„Také jsem slíbil, že tam přijdu,“ vytasil se koncipista Chleborád, „ale po případě, — dlouho bych tam beztoho nezůstal.“

„Víte co, kamarádi, — pojďme tam všichni,“ napadlo najednou inženýrovi Kvastlovi a Hrubý dodal jako mimochodem: „Budou hrát tvou mazurku „Královna plesu.“

„Na mou věru, tohle je nápad, das wär' eine Hetz,“ uhodil na stůl Horký, až šálky a sklenice s vodou poskočily a jeden kremový závitek z veliké mísy koláčové skutálel se na stůl. „Ale potom k Brejškovi!“ hájil ještě svůj návrh.

„Potom někam na flám, rozhodně, viď Jardo?“ přemlouval ten světák manžela a otce.

Horkému zajiskřily při tom slově oči a Staněk zabručel cosi jako: „Blázni, do bálu!“

„Půjdu rád, kam chcete, povoloval Jaroslav veselé náladě. Ples Všehrdu vyvolal v něm rázem staré, rozmilé vzpomínky, kterým se poddával mimoděk a jež by byl rád a ochotně obnovil. Pak ta reprisa jeho mazurky mu lichotila; rád by si ji poslechl zas po letech od cvičené, vojenské hudby. „Ale vidíte, v tomhle,“ a ukázal na svoji uniformu, — „nemohu dobře. Předně bych nerad, aby se hned všude vědělo, čím jsem, a pak se to do plesu přec nijak nehodí, to uznáte. U nás ten fušer krejčí všecko mi pokazí. Vždyť proto sem jedu.“

„Půjčím ti frak, mám dva, a všecko ostatní. Tančit beztoho moc nebudeme a ve velkém plesu i velký nedostatek toiletty se ztratí,“ nabízel Hrubý docela ochotně, nebo byl rád, že takhle oběma povinnostem učiní zadost. Byl zadán na první Besedu s jednou dívkou, se kterou právě navazoval a o níž slyšel, že dostane čtyřicet tisíc. Ta čtverka a nully za ní vznášely se před ním jako před Israelity sloup ohnivý, který je vedl do země zaslíbené. Oskar byl s Jaroslavem stejné postavy a silný, což by se asi bylo vyrovnalo Jaroslavově vznikající tloušťce.

„Já nepůjdu,“ prohodil doktor Staněk, trochu drsně, a víc pro sebe než k ostatním. Vida však upřímnou nevoli a otázku na tváři Jaroslavově dodal mírněji: „Mám dnes službu. Kdybys byl psal dřív, byl bych řekl kollegovi, aby mne zastupoval. Ale dostal jsem tvůj dopis až dnes ráno a kollega včera odejel. Bylo pozdě.“

„Však oni tam ti pacienti nezemrou, komm' nur!“ nutil Horký.

„Nemohu, služba!“ zkrátka odsekl Staněk. — Chleborád a Hrubý zase na sebe pohleděli: věděli, že ode dvou let Staněk nechodí nikam do společnosti, neřku-li do zábav — vyjma do divadla, — a věděli proč. Arciť že to bylo k vůli hanebně nevěrnému děvčeti, neboť zármutku muže nejvíc příčinou je žena. Sami tedy nenaléhali, ale Jaroslav se rozmrzel.

„Ale Staňku,“ povídal dodávaje důvěrněji a s prosbou: „Václave!“

Doktor Staněk seděl škaredivě, s hlavou sklopenou a natažené ruce, opřené o stůl, měl sepjaty. Jakoby přemýšlel. „Počkej, snad budu moci přijíti potom, řekněte mi jen, kde budete.“

„Tak dobrá,“ rozjasnil se Jaroslav. „V jedenáct hodin u Brejšky.“

„Ve dvanáct, ještě před tím provedeme Jardu,“ usmíval se poťouchle Kvastl.

„Tak is' gut, ve dvanáct u Brejšky,“ dotvrzoval Horký, který se těšil na ten večer.

Jaroslava z počátku sic trochu nepříjemně se doteklo, že by měl jíti ve vypůjčeném obleku, — ale vždyť nejen jako studenti, ale i později už jako hotoví „páni“ si takhle vypomahali; kolikrát sám půjčil nejenom frak Hrubému a jiným, když jejich garderoba příliš dlouho studovala přes saisonu. A pak vypůjčuje si ne snad že toho nemá, ale že frak s sebou nevzal nemaje arci ani zdání, kam půjde. Konečně, přemítal rychle

v duchu, teď už asi bude ve společnosti málo známých a nikdo si ho tam tak nevšimne. Půjde tam na chvilku obnovit staré, veselé chvíle...

Zůstalo tedy při tom, že půjdou a že se setkají s doktorem Staňkem u Brejšky. Dali zavolati hned posluhu, který donesl k Brejškovi od Hrubého vzkaz, aby jim reservoval nějaký malý pokojík, a který by k večeru se stavil v bytě Hrubého pro ten černý oblek pro Jaroslava.

„Frak asi nedopneš," povídal Hrubý, ale to nevadí, nemusíš. Vestu můžeš vzadu rozříznout a bude dobře."

Když tedy tato důležitá záležitost byla projednána a odbyta, hovořili o všech možných starých věcech, nejvíc o přátelích a známých. Jaroslav pak vyprávěl, jak je šťasten ve své domácnosti a když se ho ptali, chtěl-li by zase do Prahy, odpověděl klidně:

„Žena by ráda a má mě k tomu, ráda by k vůli divadlu, nejvíc k vůli opeře ... a také jsem byl dnes u vrchního soudu stran té věci," přiznal se docela bez pokrytu, „ale řeknu vám beze všeho, že mně to už je celkem lhostejno. Přivykl jsem venkovu. Máme tam dům a všecko pohodlí a nerad bych se odtamtud hýbal. Leda kdybych povýšil ... a k tomu mám ještě moc daleko."

Pak měli se k odchodu, nebo chýlilo se k páté hodině. Hrubý musil ještě do kanceláře dra P., jednoho z nejlepších advokátů pražských, u něhož byl už čtyry roky koncipientem a doktor Chleborád pospíchal opatřiti lístky do toho plesu. Jakožto bývalý dlouholetý činný výbor „Všehrdu" a teď výbor čestný dovedl si jich opatřiti ovšem, co jich potřeboval, zdarma a arranžéři budou ještě rádi, když jim přivede tak četnou společnost. Horký nepotřeboval, ten měl lístek svůj, vysubskribovaný; jakožto dvojnásobný domácí co rok přispíval nemalou částkou na bílé rukavice a fiakry komitétů velmi četných.

„Herr Gott!" lekl se najednou, „jakpak kdyby chtěla také žena?"

„Co pak jí musíš povídat, kam jdeš?" povídal dr. Chleborád.

„Přece musím se obléct, pozná to hned."

„Řekni, že jdeš na banket," radil Hrubý.

„To ano, ale na jaký, du Schafskopf," zlobil se Horký, v duchu víc na ženu, že by jí mohlo napadnouti jíti s ním, než na Hrubého.

Takto pro nic za nic, leda za dobré mínění důvěrně titulovaný doktor reagoval na toto znamení zvláštního přátelství klidným: „Ty jsi breberka, na Jaroslavův!"

„Máš pravdu, jinak by to nešlo ... Vezmu tedy fiakra a stavím se pro Jardu."

„Ne, ne, děkuji, nechci," bránil se adjunkt. „Půjdu pěšky, víte, kamarádi, jako jsme chodívali vždycky na plesy, nebo sednu na tramway. Dnes je ostatek pěkně sucho, mohu jít. V osm hodin jsem dole, ve vestibulu na Žofíně, a budu na vás čekat. Abychom byli už při vstupu dam, dokud je všecko tak hezoučké."

„Tak brzo ne," bránil se Kvastl, který chtěl ještě na kluziště, na Střelecký ostrov, kde měl polo umluvené dostaveníčko s Julií Živných, první krásou letošní saisony, která však ještě do velkých plesů nechodila. „Jsem ještě na to mladá," říkávala, což znamenalo: chci se zdáti mladší

než jsem. — „Co vás to napadá! V půl deváté nebo v devět dávno času dost.“

„Tak v půl deváté,“ určil Hrubý, který nechtěl promeškati svou Besedu. Čtyřicet tisíc pořád vznášelo se mu před očima. Už začínal někdy počítat, které dluhy zaplatí nejdřív a co si potom koupí.

„Dobrá,“ dotvrdil Jaroslav. „A večeřet budete se mnou, zvu vás.“

Vyšli zadním vchodem ze „Slavie“ na nábřeží, kdež se rozloučili. Hrubý a Chleborád šli v pravo, po nábřeží, Kvastl přes most na Střelecký ostrov a Staněk a Horký zůstali s Jaroslavem.

Byl pěkný večer ku konci první polovice února. Suchý, zimní den. Slunce zapadlo právě za Petřín a obloha byla čistá, jasná. Jen po zemi vlekla se jemná mlha, ze které vynikaly Hradčany jako na obrázku. Vltava byla zamrzlá a povrch její proražen byl dlouhým kanálem od náplavky u pomníku Františkova až k mostu řetězovému. Sekali tam led a v kanále leskla se černá voda. V levo od mostu, mezi Žofínem a ostrovem Střeleckým byla ještě z předešlé neděle, kdy byly závody, vytýčena závodní dráha Bruslařského závodního klubu, po které trmácelo se několik sportsmenů, kteří minulé neděle propadli. Teď chtěli obdivuhodnými výkony mermomocí dokázati, že se to stalo jen nějakou zlou náhodou a že celou dráhu obejedou za tolik minut ne-li dokonce vteřin, za kolik ani první vítěz to nedovedl. Mimo to batolilo se tam několik malých studentíků, kteří měli víc volnosti zde než nahoře na ostrově. Bylať dnes středa. Na jižním konci kluziště na vysoké jedli visel prapor, kdysi červenobílý, teď barev neurčitých, špinavých; visel schlíple, bylo bezvětří. Trochu mrzlo. Tři elektrické svítilny právě byly rozžaty osvěcujíce víc jen provázející garde-dámy než párky bruslících, které tlačily se do zášeří. Bílé to světlo pronikalo holými větvemi stromů, vrhajíc ostré, černé stíny. Pod ním dole mihaly se postavy bruslících.

Jaroslav měl tisíc chutí jít za Kvastlem, jen na chvilku, se podívat. Vždyť tam také jezdíval tak často, a po několik let bývalo to jednou z hlavních zábav jeho a jeho druhů. Znal tam skoro každý keř, u jehož holých větví se zastavoval s tou neb jinou slečnou z tak řečených lepších rodin a byl by rád viděl, jak to tam teď vypadá. Něco tak prohodil, že by tam mohli zajít.

„Pro Boha tě prosím, was fällt dir denn ein,“ divil se Horký, „stát a mrznout tam! Nebo chceš snad jezdit?“ A Staněk, bera jej pod paží, táhl jej na Ferdinandskou třídu. (Dokončení.)

Sníh.

Báseň Svatopluka Čecha.

(Pokračování.)

V tom se rozesmekly dvéře pode tlakem drobných ruk,
z venčí hlavu kadeřavou protáh' dovnitř malý Puk,
zpytavě dvé oček bystrých rozhledlo se pokojem
a již vklouzl šotek první, zadních vtlačen příbojem;
vedrali se všichni rázem, ale přece v ostychu,
volně, nejistými kroky dál se kradli po tichu.
Vždyť zde byla zakázaná pro ně, tajná svatyně,
kam jen zřídka loudili se v nestřežené hodině
by se rozhlíželi vůkol jako v zámku zakletém
po divanu, zdobných křeslech s ošoupaným sametem,
po koberci povybledlém, v jehož přízi vetkán byl
květů báječných sad pestrý s rojem laškujících Vil,
po stojanu s šišek zdobou, na němž ladně skupeny,
rostlin divných mísily se různotvárné lupeny,
v jejichž zeleň mnohoklanou, v řásné cípy střiženou,
shlížel jinoch mramorový s flétnou ke rtu zdviženou,
a zvlášť po zasklené skříni, kam je lákal nejvíce
divů poklad nepřebraný, tretek zářných tisíce:
Popelčin tu pantoflíček, mandarin tam s vějířem,
čáp tam v zobci nese dítko, pastýřka tu s pastýřem,
jiných figur z porculánu přebohatý pestrý sklad,
číší, nádob různotvárných, malovaných mnohý řad.

Ale dnes, kdy Stáňa doma, zvrácen domácí je řád,
důtky rodičů a trestu netřeba se příliš bát.
Tož se malí odvážili přes posvátný jindy práh
v pokoj parádní, kam také k bratru mocný pud je táh'
s neúkrotnou zvědavostí, prohlédnout si odevšad
jeho přítele a hosta, s ním i zapříst hovor snad.
Otcův arci pohrozil jim vzpjatý prst a přísný zrak,
slovem káravým i matka přivítala smělce pak;
ale přece shovívavě ztrpěni jsou v komnatě,
jejíž vzhled a ruch se jimi změnil v náhlém obratě.

Hovor s látek starším vhodných smek' se v obor tret a cet,
v duhovité sady dětství, hříček trpasličí svět;
na Ježíška, který blízko, — pozejtří ten velký den,
kdy se zaskví stromek bájný, dárků spoustou obklopen —
co tu radosti už napřed jeví drobný ret a zor,
že i starší rád se skloní v dětinský ten rozhovor.

Rozptýlil ten dětský příval záhy stolový též kruh:
Zajat jimi Stáňa brzy, ba i vážný jeho druh,
se stolu však uklízely dívky úbor svačiny
a pak vyšly, o večeři sdílet péče matčiny.
Otec zatím nejmladšího, který do pláče se dal,
zdvihl v náruč, lichocením krotě jeho dětský žal;
záhad vážných zapomenuv, hrál si s děckem dětinně,
zapomenuv hosta, všeho, otcem stal se jedině.
Miláčka vzav na rameno, druhou rukou vzepjatou
zdvihal jeho útlou ručku a jak v tanci komnatou
točil se a měnil kroky, hlavou v taktu kývaje,
o Kuráži, který štěkal, starou píseň zpívaje;
v lenošce pak vedle kamen, v rudém pruhu podlahy,
na koníku — na koleně — klusal s děckem do Prahy
a když posléz o pohádku zaškemralo, spustil hned
o chaloupce na pomoří, v nížto bydlil s bábou děd.
Zaslechnuvše slibný úvod, děcka jedno po druhém
spěla k otci, před lenoškou stísnila se půlkruhem,
se Stáňou a jeho druhem zanechavše hovoru,
pospíšili zkazku slyšet o podmořském netvoru . . .

V.

Z temna noci v dálce dalné
jiskra zakmitla,
v upomínek mlze valné
hvězda prosvitla;
blíže teď letí
sněhovou smětí,
jasnější stále,
větší čím dále,
čtvercem už září
okenní rám —
Ó již to světlo
milené znám!

Vždy mi srdce poskočilo,
rozjiskřil se hled,
bystřeji se vykročilo,
mdlou jsem šiji zved',
zapomněl sněhu,
vichřice šlehu,
teplo mi bylo,
sladko a milo,
když mne tím světlem,
maják mých dum,
pozdravil z dálky
otecký dům.

Vítej, laskavého krovu
jasná zřenice!
Již mne obejímáš znovu,
drahá světnice,
v mrazivém šíru,
v bouři a víru,
hnízdečko vlídné,
teplé a klidné,
dětství kde pučí
bělostný květ,
nad který nemá
krasšího svět.

Mateře líc nachýlenou
zlatí plotny žár,
otec houpá na kolenou
rusovlásků pár,
ostatní kruhem,
tísněn druh druhem,
očka se skvějí,
na rtech mu tkvějí,
z nichžto se vine
měňavý pruh
zkazkové příze
z perel a duh.

Oka mžiknutí ach! smetlo
milé jizby klam —
hledím v dálku — žádné světlo
nekývá mi tam.
Samoten v šedu
šero dum předu,
pavučích nití
podzimu žití,
nehrá v nich duhou
pohádky lesk —
střízlivo všecko,
nuda i stesk . . .

Ej, co! V oknech ledu sněti,
v kamnech oheň mám,
pohádku pak vyprávěti
budu sobě sám.
Nemá sic pele,
úpravy skvělé,
ale tak známě
dívá se na mě,
jak by ji šeptal

otcův mi hlas —
snad jsem ji slyšel
v dávný ten čas.

VI.

(Pohádka.)

Doposud Pán Ježíš s apoštoly
časem chodívá po zemské roli.

A tak jednou, když se slunka líce
skrylo za les, ohněm jeho vzňatý,
došel k vesnici ten zástup svatý.
Zdarma nocleh vyžádat si chtíce,
(neboť Jidáš s měšcem od své zrady
vyloučen je z apoštolské řady)
zaměřili k zámku pyšné báně.
Ale vrátný ve klenuté bráně
vida sadem, jenž se halil v šero,
blížiti se postav dvanáctero,
obořil se na ně řečí zlobnou,
zdvihaje hůl svoji s třapcem zdobnou:
„Jaká smělost, do panského sadu
vetříti se — zpátky bez odkladu!
V zámek až si troufá kytle režná,
jakás žebravá láj světoběžná,
a jak na procesí v celém davu —
Rychle! Jinak naučím vás mravu!“

Petr hněvem zjitřen sahal k meči,
ale Pán jej ztišil mírnou řečí:
„Sluha koná vůli svého pána,
tomu pak jest odplata již dána:
Velbloud uchem jehly projde spíše,
nežli boháč do nebeské říše.“

Do vsi svatá družina se béře,
ťuká o nocleh na farní dvéře.
Vyhlédl pan farář: „Není klidu
ani v noci od bludného lidu?
Stále rozdávat z té hrstky štoly —
sám se octnu na žebrácké holi.
Tlukou si, hned po dvanácti k tomu —
Což je hostinec ve farním domu?
S Pánembohem, lidičky, jen jděte —
Marto, drůbež dobře uzavřete!“

Petr žádá: „Sklič jej kázní tuhou!
Zde pán pohaněn byl vlastním sluhou.“

„Nepoznal mne,“ Kristus odpověděl.
„Kdyby o nebeském hostu zvěděl,
s družic průvodem a s korouhvemi
dal by uvítat mě zvony všemi.“

Na vesnice konci zástup svatý
stanul u dřevěné, nízké chaty.
Na okénko pod slaměným krovem
Ježíš zaťukal. Tu tkadlec chudý
přístřeší jim poskyt' vlídným slovem:
„Vezmete-li za vděk slamou půdy,
vítáni mi buďte! Rád bych sice
uložil vás v postel do světnice,
ale pro tolik tam není místa,
sotva pro mne s dětmi. Jinde všudy
lepší mají byt. Leč pravda jistá:
Chudému dá nejspíš pomoc chudý.
Nuže, dále v příbytek můj prostý —
Ženo, vedu nenadálé hosty.“

Hlavu chýle pro nizounké dvéře,
do jizbice Pán se s druhy béře.
Její podlaha je z cihel zpola;
shora černají se břevna holá;
s šeré stěny ve spuchřelém rámu
sem tam shlíží malba svatých levná;
onde třepetavě visí s trámu
holubička z vejce trojbarevná;
zde stav tkalcovský; tam plotna chudá,
od níž rozpačitě hosty zdraví
žena v sukni nuzné, ohněm rudá;
kol ní chumáč dítek bělohlavý . . .

Tkadlec ke stolu — kde svíčka z loje
osvětluje vodu v hrubém žbánku,
peceu, z lipového dřeva slánku —
veda hosty, všim' si jejich kroje,
pozoroval volné, dlouhé vlasy
a řek': „Z daleka jste přišli asi?“

„Z Palestýny“.

„Z takové až dáli?!
Však jsem poutníky hned zvláštní tušil,
hledě na ty pláště, na sandály —
kdož by zde tak divné věci ušil?
Nuže, posaďte se za mým stolem —
snad se nějak směstnáte tu kolem.“

Posadil se Kristus v čele stolu,
s leva, prava pásmo apoštolů
na lavice, hrubých židlic řadu;
ba i truhlu tkadlec — malovány
byly na ní divné tulipány —
pro Šimona přišoup' z kouta vzadu.

„Povečeřte s námi," hostům praví.
„Suchá zemčata sic hody malé;
ale chuďas není vybíravý —
chválím Boha, mám-li ty jen stále."

A již na stůl žena mísu staví
s kouřícím se, prostým role darem
v sivé slupce, rozpukané varem.
Muž pak pobízí: „Jen berte chutě!
Na nás nehlеďte; však čehos špetku
shledá ještě pro nás žena k snědku."
V ramena jim klepá, k jídlu nutě.

Ale Ježíš vece: „V míse dosti!
Pro všechny tam bude do sytosti.
Ty však přisedni též, ke mně blíže —
Petře s Ondřejem, o židli níže!"

Tkadlec přised, náhle na rozpacích,
neboť cosi zvláštního se skvělo
v hosta tváři velebné a zracích,
a kýms kouzlem jeho slovo znělo,
že zvuk tento v duše hloub se linul,
jak by z říše nadpozemské plynul.

(Pokračování.)

Tajný krejčí.

(K vyobrazení na str. 718 a 719.)

Kroj vyobrazené trojice poučuje nás, že rozmarná tato scéna odehrává se v pobřežním domku holandském. Mladý rybář používá prázdné chvilky k výkonu, který se hrubě nehodí pro jeho drsné, nemotorné prsty: obstarává nějakou nutnou drobnou správku na svém oděvu. Činí to s touž asi důkladností, s jakou spravuje časem hrubou plachtu své lodi. Krejčí z řemesla by asi sepjal útrpně ruce nad jeho prací. Ale což má dělat? Pro takovou maličkost přece ke krejčímu nepoběhne. Ovšem, kdyby měl nějakou ženskou v domě, svěřil by tu práci obratnějším jejím prstům; takové piplavé dílo též rozhodně sluší lépe ženské než statnému jonákovi. Ale náš mladý rybák nemá pomocné ženské ruky a zdá se, že ani hrubě nevyhledává styků s druhým pohlavím. Je dnes neděle; mladíci a dívky vesnice baví a škádlí se na svém obyčejném shromaždišti; ale on zůstal doma a promarňuje tuto krásnou chvíli konáním tak nevděčným, jakým jest ochotnická krejčovina. Což to nemohl alespoň odložit na jiný čas? Či nedbá o krásnou pleť? Anebo je snad netroufalý, ostýchavý — bojí se veselé dívčí společnosti?

A přece jedna švarná dívčina tam venku marně jej hledala pohledem mezi hochy a darmo čekala na jeho příchod. Proč se tu nikdy neobjevuje s ostatními? myslila si. Posléze, vzavši pod páži věrnou družku, odloučila se od ostatních a jako maně zamířila k domku mladého rybáka. „Pojď, podíváme se, co ten divous ustavičně kutí doma!“ Obcházely kolem domku, nahlížely marně do oken, zastavily se u dveří a naslouchaly. Chvíli stály tam vahavě. „Ale co — pro žert nebude zle!“ Zlehounka sáhla dívka na kliku, potichu otevřela a hbitě naklonila hlavu dovnitř. Mladíka však neviděla. Ten seděl se svým šitím v koutě za skříní tak, aby nebyl viděn ani z venčí oknem ani hned ode dveří, kdyby někdo vešel. Byl tak hluboce zabrán do své práce, že přeslechl i lehké zavrznutí dveří, jimiž nyní první dívka tiše do světnice vstoupila a druhá za jejími zády tak daleko se nahnula, že spatřily obě skrytého krejčíka. Zazněl hlasitý smích — šuhaj konečně vzhlédl od svého šití — ale pouze na chvilku zahledl oba smějící se dívčí obličeje. Dvéře bouchly zase a jen ještě z venčí dosléchal smích vzdalujících se dívek . . .

Našeho junáka asi ta příhoda mrzela, tím spíše, poněvadž mu vynesla přezdívku „tajný krejčí“. Ale přes to vše jest možné, že z té příhody mile utkvěl mu v paměti zdravý, svěží obličej švarné dívky, ukazující v laškovném smíchu dvě bezvadné řady krásných bílých zubů. Možná dost, že jí také odpustil a že nalezl v ní po čase pomocnici k obstarávání drobného krejčovského díla domácího.